

Σ Υ Μ Ε Ω Ν
Ο
Ν Ε Ο Σ Θ Ε Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Α'. ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΗΘΙΚΩΝ
(ΛΟΓΟΙ Ζ' - ΙΕ')

Β'. ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ
(ΛΟΓΟΙ Α' - Ζ')

ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΚΕΙΜΕΝΟ-ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΤΩΝ ΗΘΙΚΩΝ ΛΟΓΩΝ

Ἄπο τήν

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΓΚΟΛΤΣΟΥ, Θεολόγο

ΤΩΝ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΩΝ ΛΟΓΩΝ

Ἄπο τὸν

ΔΗΜΗΤΡΙΟ ΡΙΖΟ, Θεολόγο

Φ Ι Λ Ο Κ Α Λ Ι Α
Τ Ω Ν
Ν Η Π Τ Ι Κ Ω Ν Κ Α Ι Α Σ Κ Η Τ Ι Κ Ω Ν
19Γ

Έπóπτης Έκδόσεως

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ, Καθηγητής Πανεπιστημίου

Έπιμελητής Έκδόσεως

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, Πτυχιούχος Θεολογίας

Ε Π Ε

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ «ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ» ΕΛ. ΜΕΡΕΤΑΚΗ
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ»

ΑΡΜΕΝΟΠΟΥΛΟΥ 30 - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ - Τηλ. 200 621

Σ Υ Μ Ε Ω Ν

Ο

Ν Ε Ο Σ Θ Ε Ο Λ Ο Γ Ο Σ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στὸν τόμο αὐτὸν συνεχίζεται ἡ ἔκδοσις τῶν ὑπολοίπων ἠθικῶν λόγων τοῦ Συμεών, πού συμπληρώνονται μὲ τοὺς πρώτους κατηχητικούς, γι' τοὺς ὁποίους γίνεται λόγος στὴ συνέχεια.

Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἠθικούς λόγους, οἱ ἐκδιδόμενοι σ' αὐτὸν τὸν τόμο εἶναι ἐννέα. Εἶναι συντομώτεροι κατὰ κανόνα ἀπὸ τοὺς προηγουμένους, δὲν χωρίζονται σὲ κεφάλαια καὶ ἀναπτύσσονται πλῆθος ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν θεμάτων.

Θέμα τοῦ 7ου λόγου εἶναι ἡ ὑπόστασις τοῦ πραγματικοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ. Τὸ βάπτισμα καὶ μόνο, λέγει ὁ Συμεών, δὲν φθάνει γιὰ νὰ συνθέσει τὸν πραγματικὸ Χριστιανό. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο ὑπάρχουν δύο τρόποι νὰ ἐγγίσει κανεὶς τὸ τέλειο ἢ μετάνοια καὶ ἡ ἄσκησις. Ὁ μετανοῶν εὐρίσκεται στὸ πρῶτο στάδιο τῆς τελείας ὁδοῦ ὅπου προσπαθεῖ ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὰ παραπτώματα τοῦ παρελθόντος γιὰ νὰ φθάσει στὸ ἀσκητικὸ στάδιο ὅπου χαίρεται ν' ἀντιμετωπίζει ὅλα τὰ ἐπερχόμενα πάθη καὶ κακά, καὶ σπεύδει νὰ βιώσει τὸν βίον τῶν ἀγίων, ὥστε νὰ θησαυρίσει τις ἀρετές, τῶν ὁποίων ἡ ἀπόκτησις ὠφελεῖ περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀπλὴ ἀπαλλαγὴ τῶν παθῶν.

Ὁ 8ος λόγος ἀναφέρεται στὴν σύλληψιν τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐλλάμψεως τοῦ θείου φωτός. Πράγματι, ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἶναι ἄπειρη, ὅταν ἀναλογισθεῖ κανεὶς τὸν λόγο γιὰ τὸν ὁποῖο αὐτὸς ἤλθε στὴν γῆ, τὰ πάθη καὶ τὸν θάνατό του γιὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ἀνθρωπότητος, καθὼς καὶ τὰ ὑπόλοιπα μυστήρια τῆς θείας οἰκονομίας. Ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ τὴν κατανοή-

σει μόνο όταν πιστεύσει πραγματικά. Τότε μόνο ζει και όμιλει με τον Θεό και θεωρεί τὰ άπόρρητα άγαθά του², όταν ή καρδιά του συντριβεί και ταπεινωθεί. Και τότε άπολαμβάνει τον καρπό του άγίου Πνεύματος που είναι ή άγάπη, ή χαρά, ή ειρήνη, ή άγαθότητα, ή χρηστότητα, ή πίστη, ή πραότητα, ή ταπεινοφροσύνη, ή έγκράτεια και έπονται ή θεία γνώση, ή σοφία του Λόγου και τὰ άπόκρυφα νοήματα και μυστήρια του Χριστού.

Θέμα του 9ου λόγου είναι ή άληθινή γνώση, ή όποία δέν έρχεται με την μάθηση, αλλά με την καθαρότητα του νοϋ από τὸ άγιο Πνεϋμα. Έκείνος που κατορθώνει την άπάθεια με τους άγώνες, καθαρίζει την καρδιά του από τὰ πάθη, και τότε βλέπει μέσα σ' αυτήν τον άπαθῆ Θεό, δια του άγίου Πνεύματος. Αύτὸς είναι ὁ άγαθὸς θησαυρὸς που άποκτᾶ ὁ άνθρωπος όταν βιώσει τις άρετές και τους άγώνες τῶν άγίων του Θεοϋ.

Θέμα του 10ου λόγου είναι ή φοβερή ήμέρα του Κυρίου. Αύτη λέγεται έτσι επειδή τότε ὁ Θεὸς και Δεσπότης τῶν πάντων θὰ λάμψει με την δόξα τῆς θεότητάς του. Αύτη όμως άποκαλύπτεται ήδη από εδώ σ' αυτούς που πιστεύουν με φόβο και τρόμο και έκπληρώνουν τις έντολές του Θεοϋ. Γι' αυτούς δέν θὰ έλθει ήμέρα κρίσεως, διότι έχουν ήδη κριθεί· θὰ έμφανισθει όμως ὁ Χριστὸς αϊφνηδίως στους άμαρτωλούς στο μέλλον και μόνο αυτούς θὰ κρίνει. Επίσης ή πίστη δέν μπορεί από μόνη της νὰ μᾶς σώσει εάν δέν γίνουμε μέτοχοι του άγίου Πνεύματος. Πράγματι, ή δόξα τῆς θεότητας του Κυρίου θεωρεΐται τότε μόνο, όταν ὁ άνθρωπος φωτισθει και λάβει τὸ άγιο Πνεϋμα. Ὅσοι δέν έχουν Πνεϋμα δέν είναι έγκαρδίως πιστοί, ούτε γίνονται υιοί του φωτός και τῆς ήμέρας του Κυρίου.

Ὁ 11ος λόγος αναφέρεται στην άπόκτηση τῶν άρετῶν, στην ύποταγή και στο ποιμαντικὸ έργο. Ἡ άπόκτηση τῶν άρετῶν, λέγει ὁ Συμεών, δέν εξαγοράζεται ούτε με χρυσὸ ούτε με άργυρο, αλλά με αίμα, διότι ὁ Θεὸς έτσι οίκονόμησε νὰ λαμβάνουμε την αιώνια ζωή, με θάνατο. Ἡ κλίμακα τῶν άρετῶν είναι εκείνη που οδηγεί στην βασιλεία τῶν ούρανῶν, στην θεωρία του άθέατου Δεσπότη. Ἀπόλυτη ύποταγή, τέλεια ταπείνωση,

ἀμνησικακία καὶ καθαρότητα, πλήρης ἀγάπη, συνθέτουν τὸ οἰκοδόμημα τῶν ἀρετῶν καὶ ὀδηγοῦν στὸν ἀπρόσιτο Θεό.

Στὸν λόγο αὐτὸν ἐπίσης ὁ Συμεὼν διαγράφει τὸν χαρακτήρα τοῦ καλοῦ ποιμένα καὶ τὰ πλαίσια τῆς πνευματικῆς διακονίας τοῦ ποιμνίου του. Κατ' ἀρχὴν οἱ μοναχοὶ πρέπει νὰ ἀποφεύγουν τὰ ἀξιώματα. Ὅσοι ὁμως ἀναλάβουν ποιμαντικὸ ἀξίωμα, πρέπει νὰ φροντίσουν γιὰ τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματός τους κι ἔπειτα νὰ προχωρήσουν στὴν διαποίμανση τοῦ ποιμνίου τοῦ Θεοῦ. Κατόπιν τούτου καὶ σύμφωνα μὲ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου, ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ εἶναι πρῶτος, πρέπει νὰ διακονεῖ καὶ νὰ ὑπηρετεῖ ὄλους τοὺς ἄλλους, νὰ θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του ὡς ἔσχατο δοῦλο, ὥστε νὰ ἀνταποκριθεῖ στὶς πνευματικὲς ἐπιταγὲς τοῦ Μεγάλου Ποιμένος.

Θέμα τοῦ 12ου λόγου εἶναι ἡ ἐξαγορὰ τοῦ καιροῦ καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ἐξαγοράζει κάποιος τὸν χρόνο τῆς παρούσας ζωῆς. Ἐκεῖνος ποὺ ὑπομένει τὶς θλίψεις καὶ δὲν παραιτεῖται ἀπὸ τὸν θάνατο, ἐκεῖνος ποὺ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν πραγμάτωση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖνος ποὺ σπεύδει στὴν ὁδὸ τῶν ἀρετῶν, αὐτὸς ἐξαγοράζει ὠφέλιμα τὸν παρόντα καιρὸ. Ἐξαγοράζει ἀπὸ ἐδῶ τὰ αἰῶνια ἀγαθὰ καὶ τὴν ἀπέραντη εὐφροσύνη καθὼς καὶ τὴν διαμονή του μὲ τὸν ἀθάνατο καὶ αἰῶνιο Θεό.

Θέμα τοῦ 13ου λόγου εἶναι ὁ χοϊκὸς πρῶτος ἄνθρωπος καὶ ὁ ἐξ οὐρανοῦ δεύτερος, ὁ Κύριος. Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ ἐπλάσθησαν γῆϊνοι ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς θεώσεως ἀπατήθηκαν καὶ ἐστερήθηκαν τὰ οὐράνια ἀγαθὰ. Ὁ δεύτερός ἄνθρωπος, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἐσαρκώθηκε ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ τὴν Παρθένο Μαρία, ἐνανθρώπησε γιὰ νὰ ἀναχωνεύσει καὶ νὰ ἀνακαινίσει τὸν πρῶτο ἐκεῖνον ἄνθρωπον κι ὄλους ὅσοι ἐγεννήθηκαν κι ἔγιναν ὅμοιοι μ' αὐτόν.

Ἔτσι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός, ἐπιθυμώντας τὴν σωτηρία μας ἔθεσε ἀνάμεσα σ' ἐμᾶς καὶ σ' αὐτὸν τὴν μετάνοια, ὥστε νὰ εἰσέλθομε καὶ πάλι στὴν προηγούμενη οἰκειότητα, δόξα καὶ παρρησία πρὸς τὸν Θεὸ καὶ δι' αὐτῆς νὰ κληρονομήσομε καὶ πάλι τὴν βασιλεία του.

Θέμα τοῦ 14ου λόγου εἶναι οἱ ἑορτὲς καὶ ἡ κοινωνία. Τὰ λαμπρὰ ἐνδύματα, τὰ πολύτιμα μῦρα, τὰ κεριά, οἱ λύχνοι καὶ τὸ πλῆθος εἶναι σύμβολα ἑορτῆς κι ὄχι ἀληθινὴ ἑορτή. Φῶς τῶν λαμπάδων εἶναι ἡ λαμπάδα τῆς ψυχῆς, λύχνοι εἶναι οἱ φωτεινὲς σκέψεις, μῦρα καὶ ἀρώμα^α ἡ νοητὴ ἑυωδία τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πλῆθος λαοῦ τὰ τάγματα τῶν ἀγγέλων, φίλοι καὶ συνεορτάζοντες ὅλοι οἱ ἅγιοι, πλούσια τράπεζα ὁ μόνος ζῶν ἄρτος. Σ' αὐτὴν πρέπει νὰ μετέχουν ὅλοι ἀξίως, διαφορετικὰ θὰ μένουν κενοὶ τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος⁵, τρέφοντας μόνο τὸ σῶμα, ὄχι ὅμως καὶ τὴν ψυχὴ τους.

Τέλος ὁ 15ος λόγος ἀναφέρεται στὴν ἡσυχία καὶ στὸν ἀγῶνα τοῦ ἡσυχαστῆ. Ὁ ἀγωνιστὴς ἐκστασιασμένος ἀπὸ τὰ ἐπίγεια πράγματα, ὑποταγμένος στὸν Κύριο καὶ συνεχῶς μετανοώντας καθαρμένος στὸν νοῦ καὶ στὴν ψυχὴ, δεχόμενος τὴν ἐξ ὕψους δύναμη καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, συνομιλεῖ μὲ τὸν Θεό, καὶ μὲ τὴν ἐκπλήρωση τῶν ἐντολῶν του ἀποδεικνύει τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπη του.

2. ΟΙ ΚΑΤΗΧΗΣΕΙΣ

Οἱ κατηχήσεις εἶναι διδαχὲς ποὺ ἀπηϋθύναν οἱ ἡγούμενοι τῶν μοναστηριῶν πρὸς τοὺς μοναχοὺς των, καὶ ἰδιαίτερα κατὰ τὴν διάρκεια τῆς μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἂν καὶ ὄχι ἀπαραιτήτως κατ' αὐτήν.

Στὸν *Βίο τοῦ Συμεῶν* γίνεται δύο φορές λόγος γιὰ τὶς κατηχήσεις ποὺ συνέταξε ὁ ἴδιος. Στὴν τελευταία ἀνακεφαλαίωση¹ λέγεται ὅτι ἔγραψε «ἔτι δὲ τὰς νουθεσίας, τὰς κατηχήσεις» γενικῶς. Σὲ ἄλλο κεφάλαιο λέγεται ἐπίσης «καὶ ποτὲ μὲν τοὺς κατηχητικούς συνεγράφετο λόγους»².

Ἡ πρώτη κατήχησις εἶναι αὐτὴ ποὺ ἀπηϋθύνε πρὸς τοὺς

1. *Βίος* κεφ. 134.

2. *Βίος* κεφ. 37.

ἀδελφούς τῆς μονῆς, μόλις ἀνέλαβε τὴ ἡγουμενία. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ὁ ἐκδότης τῶν Β. Κρινοchéine φρονεῖ ὅτι οἱ Κατηχήσεις στὸ σύνολό τους προέρχονται ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ στάδιο. Ἐνῶ ὅμως τεμάχια μαρτυροῦν πολὺ προχωρημένη ἡλικία, ὅπως εἶναι τὸ χωρίο τῆς κατηχήσεως 17,7, ὅπου ὁ συντάκτης δηλώνει, «τὸ τέλος τῆς ἐμῆς ζωῆς ἐγγίζον ὁρῶ ὅσον οὐπω», πράγμα ποὺ ἀπαιτεῖ πολὺ μεταγενέστερο χρόνο. Ὅταν ὁ βιογράφος λέγει στὸ κεφ. 37 τοῦ *Βίου* «τοὺς κατηχητικούς συνεγράφετο λόγους», δὲν ἐννοεῖ ὅτι συνέγραψε μὲ μιᾶς ὅλες τὶς κατηχήσεις, ἀλλὰ ὅτι «ἔγραφε», ἀφοῦ μάλιστα χρησιμοποιοεῖ καὶ χρόνο παρατατικό.

Σήμερα σώζονται 34 κατηχήσεις, ποὺ διατηροῦνται σὲ δεκάδες χειρόγραφα, πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν μελετηθεῖ οὔτε κἂν ἐντοπισθεῖ. Εἶναι ὅμως φανερὸ ὅτι αὐτὴ ἡ συλλογὴ δὲν συγκεντρώνει τὸ σύνολο τῶν Κατηχήσεων. Πρέπει νὰ ἦσαν πολὺ περισσότερες οἱ καταγεγραμμένες, ἐνῶ οἱ ἐκφωνημένες ἴσως ἀνέρχονταν σὲ χιλιάδες.

Ὁ Συμεὼν ἀναπτύσσει σ' αὐτὲς τὰ κυριώτερα ἀπὸ τὰ θέματα ποὺ ἀπασχολοῦν τοὺς μοναχοὺς, τὰ ἠθικὰ καὶ πνευματικά, καὶ τὰ ἀναλύει μὲ καταπληκτικὴ δεξιότητα πρὸς τὸν ἀντικειμενικὸ στόχο νὰ ὀδηγήσει τὴν ἀδελφότητα στὴν τελείωση. Συχνὰ ἐκφράζει προσωπικὲς πνευματικὲς ἐμπειρίες εἴτε ἀμέσως σὲ πρῶτο πρόσωπο εἴτε ἐμμέσως σὲ τρίτο πρόσωπο³.

Σ' αὐτὸν τὸν τόμο ἐκδίδονται οἱ Κατηχήσεις 1- 7, τῶν ὁποίων τὸ περιεχόμενο συνοψίζομε παρακάτω.

Κατήχησις 1. Περὶ ἀγάπης καὶ περὶ τῶν μέσων ποὺ συντείνουν σ' αὐτήν. Μακάριοι εἶναι αὐτοὶ ποὺ τὴν ἔχουν, διότι εἶναι θεία. «Ἦ ἀγάπη θεία, ποῦ Χριστὸν περιέχεις; Ποῦ αὐτὸν κατακλύπτεις;... Ἄνοιξον καὶ ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις μικρὰν σου θύραν, ἵνα καὶ ἡμεῖς αὐτὸν ἴδωμεν τὸν δι' ἡμᾶς παθόντα Χριστόν».

Κατήχησις 2. Περὶ ἀποφυγῆς τῶν φθοροποιῶν ἀνθρώπων καὶ προσπαθείας νὰ εὑροῦμε τὸν Χριστὸ καὶ νὰ ἐπιτύχομε ὄραματα ξένα καὶ παράδοξα.

3. Βλ. σχετικὰ στὸν τόμο 19Α, *Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος*, αὐτῆς τῆς σειρᾶς, Θεσσαλονίκη 1983, σσ. 272-373.

Κατήχησις 3. Περί ὑποταγῆς καὶ ἐμμοιῆς στὴν ὑπόσχεση ποὺ ἔδωσαν στὸ Θεὸ οἱ μοναχοί. «Διό, παρακαλῶ, ἀνανήψωμέν ποτε, ἀδελφοί μου, καὶ ἀλλήλους διεγείροντες, τῇ παρακλήσει τοῦ λόγου, πρὸς ζῆλον καὶ μίμησιν τοῦ καλοῦ».

Κατήχησις 4. Περί μετανοίας καὶ κατανύξεως. Τὸ θεῖο πῦρ τῆς κατανύξεως διαλύει ὄρη καὶ πέτρες, καθιστᾷ τὰ πάντα ὀμαλά καὶ τὰ μεταβάλλει σὲ παραδείσους.

Κατήχησις 5. Περί μετανοίας. Ὁ Κύριος ἀνεβάζει στὰ ὕψη ὡς ἐπιβράβευση τῶν δακρύων καὶ τῆς μετανοίας. «ὦ μετανοίας ἰσχύς καὶ δακρύων! ὦ φιλανθρωπίας ἀφάτου καὶ ἀνεξιχνιάστου ἑλέους πέλαγος!».

Κατήχησις 6. Περί ἐργασίας πνευματικῆς. Στὸ θέμα αὐτὸ πρέπει ν' ἀκολουθήσουμε τὸ παράδειγμα τῶν παλαιῶν γερόντων, ὅπως περιγράφεται στοὺς *Βίους* τῶν τοῦ Ἀντωνίου, τοῦ Ἀρσενίου, τοῦ Εὐθυμίου, τοῦ Σάββα, τοῦ Συμεῶν τοῦ Εὐλαβοῦς.

Κατήχησις 7. Περί «προσπαθείας» πρὸς τοὺς συγγενεῖς. «Προσπάθεια» λέγεται ἀπὸ τοὺς νηπτικούς Πατέρες ἡ ἀρρωστημένη ἀφοσίωση πρὸς τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου, τὸ πάθος κυρίως πρὸς τὰ συγγενικὰ πρόσωπα. Ὁ μοναχὸς πρέπει ν' ἀποβάλλει αὐτὸ τὸ πάθος.

ΚΕΙΜΕΝΟ – ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΗΘΙΚΩΝ

(ΛΟΓΟΙ Ζ' - ΙΕ')

ΛΟΓΟΣ Ζ'

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΟΥΛΕΥΟΝΤΩΝ ΘΕΩ, ΤΙΝΕΣ ΤΕ ΕΙΕΝ ΚΑΙ ΟΠΟΙΟΙ ΚΑΙ ΠΟΤΑΠΟΙ

Καὶ τίς ἐστὶν ὁ μετανοῶν καὶ ἡ ἐργασία αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν μετερχόμενος καὶ ἡ ἐργασία αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ δουλεύων Θεῷ καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ. Καὶ ὅτι, εἰ μὴ τὰς ἀρετὰς κτησώμεθα, οὐδὲν ἡμᾶς ἡ ἀπαλλαγὴ μόνον τῶν παθῶν ὠφελήσει.

1 Ἐπειδήπερ ὅσον ἀπὸ τοῦ θείου βαπτίσματος Χριστιανὸς ἡμᾶς ἑαυτοὺς δίχα τῶν ἔργων καὶ πιστοὺς λογιζόμεθα, εἰς τὴν ὁμοούσιον καὶ ἀδιαίρετον Τριάδα πιστεύοντες καὶ εἰς τὸν ἕνα ταύτης τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ Θεόν, καὶ δούλους
5 ἑαυτοὺς ἐκ συνηθείας οὕτω πῶς ἀπλῶς ἐπιγραφόμεθα τοῦ Θεοῦ καὶ καλοῦμεν, καὶ γράφοντες πρὸς ἑτέρους τοῦτο αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἄνωθεν γράφοντες ὀνομάζομεν, μὴ εἰδότες ἴσως αὐτὸ τοῦτο, τί ἐστὶ δουλεία Θεοῦ καὶ τίς ὁ ἀκούειν ἄξιος καὶ εἶναι δοῦλος Θεοῦ, τὸν λόγον ὑπὸ τοῦ Λόγου κινῶμαι γυμνάσαι καὶ εἰπεῖν ἐπείγομαι
10 περὶ τῶν δουλευόντων Θεῷ τίνες τε εἶεν καὶ ὅποιοι καὶ ποταποί, καὶ τίνα τὰ παρὰ τῶν τοιούτων διὰ Κύριον γινόμενα ἔργα, ὡς ἂν ἀπὸ τῶν ἑαυτοῦ πράξεων ἕκαστος γινώσεται ἑαυτόν, καὶ τίνα θεραπεύει διὰ τῶν ἑαυτοῦ ἐγχειρήσεων καὶ τίνι δουλεύει, ἢ τίνα ποτὲ ἐθεράπευσε καὶ τίνι ἐδούλευσεν, εἴσεται, ἵνα μὴ ἑαυτῷ τις
15 χαριζόμενος δοκῇ τῷ Κυρίῳ δουλεύειν καὶ οὐχ ἑαυτῷ. Ἄλλα

1. Βλ. Ρωμ. 9,12.

Λ Ο Γ Ο Σ 7

ΠΕΡΙ ΑΥΤΩΝ ΠΟΥ ΔΟΥΛΕΥΟΥΝ ΣΤΟΝ ΘΕΟ . ΠΟΙΟΙ ΕΙΝΑΙ, ΤΙ ΕΙΔΟΥΣ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΠΟΣΟ ΜΕΓΑΛΟΙ ΕΙΝΑΙ

Ποιός είναι ο μετανοών και η εργασία του, ποιός ο επιδιδόμενος στην ασκητική ζωή και η εργασία του, και ποιός ο δουλεύων στον Θεό και τὸ ἔργο του. Καὶ ὅτι, ἂν δὲν ἀποκτήσομε τὶς ἀρετές, δὲν θὰ μᾶς ὠφελήσει καθόλου ἡ ἀπαλλαγὴ μόνο τῶν παθῶν.

Θεωροῦμε τοὺς ἑαυτοὺς μας Χριστιανούς και πιστοὺς ἐξ αἰτίας τοῦ θείου βαπτίσματος, χωρὶς ἔργα¹, ἀφοῦ πιστεύομε στὴν ὁμοούσια και ἀδιαίρετη Τριάδα και στὸν ἕνα ἀπ' αὐτήν, τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό και Θεό· και ἀπὸ συνήθεια θεωροῦμε και καλοῦμε τοὺς ἑαυτοὺς μας δούλους τοῦ Θεοῦ, και ὅταν γράφομε πρὸς ἄλλους, ἔτσι ὀνομάζομε τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ τὴν ἀρχὴ στὸ γράμμα, μὴ γνωρίζοντας ἴσως οὔτε τοῦτο, τί δηλαδὴ εἶναι δουλεία Θεοῦ και ποιός εἶναι ὁ ἄξιος νὰ φέρει αὐτὸν τὸν τίτλο και νὰ εἶναι δοῦλος τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ παρακινοῦμαι ἀπὸ τὸν Λόγο νὰ ἀσκήσω τὸν λόγο και βιάζομαι νὰ εἰπῶ γιὰ τοὺς δουλευτὲς τοῦ Θεοῦ, ποιοὶ εἶναι και τί λογῆς εἶναι και πόσο μεγάλοι εἶναι, και ποιά εἶναι τὰ γινόμενα ἀπὸ αὐτοὺς ἔργα γιὰ τὸν Κύριο, ὥστε ὁ καθένας νὰ γνωρίσει ἀπὸ τὶς δικές του πράξεις τὸν ἑαυτό του, και νὰ μάθει ποιὸν ὑπηρετεῖ μὲ τὶς ἐnergείες του και σὲ ποιὸν δουλεύει ἢ ποιὸν ὑπηρετήσε κάποτε και σὲ ποιὸν ἐδούλευσε, ἔτσι ὥστε νὰ μὴ νομίζει κανεὶς, κολακεύοντας τὸν ἑαυτό του, ὅτι δουλεύει στὸν Κύριο και ὄχι στὸν ἑαυτό

περὶ μὲν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ διαγόντων καὶ ὑπὸ ζυγὸν ὄντων τοῦ βίου οὐδεὶς λόγος ἡμῖν, διαρρήδην τοῦ ἁγίου Παύλου βοῶντος· «ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ, ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί» καὶ τῷ 5 κόσμῳ, ποτὲ δὲ τῶν ἀποταξαμένων τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ ἅπας ὁ λόγος ἔσται ἡμῖν.

2 Οἱ εἰς τὸ στάδιον ἄρτι τῆς μετανοίας ἐξ ἔκουσίου γνώμης καὶ αὐτοθελῶς εἰσερχόμενοι καὶ κατὰ τὸ ἐνὸν εἰς τὴν σωματικὴν γυμνασίαν ἑαυτοὺς ἐγγυμνάζοντες, εἰσαγωγικοί τε, λέγω, καὶ οἱ ἐν 10 ταύτῃ χρονίσαντες, οἴονται τῷ Κυρίῳ δουλεύειν καὶ ἐξ ἔργων δικαιουῖσθαι ἐλπίζουσι. Μὴ προσέχοντες γὰρ τῷ φωτὶ τῶν θείων Γραφῶν, ἀλλ' ἐξω τούτου ἀεὶ τῶν τοιούτων τινὲς πορευόμενοι καὶ ἐν σκότει τῶν πονηρῶν διανοιῶν αὐτῶν κατεχόμενοι, οὐ γινώσκουσιν ὅτι πολὺ ὑπάρχει τὸ ἐν μέσῳ διάφορον τῶν τε μετα- 15 νοούντων καὶ ἀγωνιζομένων εἰς τὴν γυμνασίαν τῆς ἀρετῆς καὶ αὐτῶν τῶν τῷ Δεσπότη δουλευόντων Χριστῷ. Οἱ μὲν γὰρ μετανοοῦντες, ὑπὲρ ὧν κακῶς ἐπραξάν μεταμελόμενοι, συγχώρησιν τῶν ἐπταισμένων αἰτοῦνται λαβεῖν, οἷον ἦν ὁ τελώνης, ἢ πόρνη, ὁ Πέτρος αὐτός, ὅτε, πτοηθεὶς καὶ ἀρνησάμενος τρίτον, ἔκλαυσε 20 πικρῶς, καὶ εἴ τις κατ' ἐκεῖνον τὸν ἄσωτον τὸν μετὰ πορνῶν καὶ τελωνῶν καταδαπανήσαντα τὸν κληρὸν τὸν πατρικόν· οὗτοι γὰρ καὶ οἱ τοιοῦτοι οὐχὶ δουλεύειν λέγονται τῷ Κυρίῳ, ἀλλὰ ἐχθροὶ καὶ προσκεκρουκότες ὑπάρχοντες, διὰ μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως καταλλάσσονται αὐτῷ. Οἱ δὲ τὴν ἄσκησιν μετερχόμενοι καὶ 25 ἄρτι πρὸς τὴν γυμνασίαν τῆς ἀρετῆς ἐκθύμως ἐγγυμναζόμενοι τὰ πάθη μετὰ τὴν μετάνοιαν νικῆσαι σπουδάζουσι, σπουδαίως αὐτὴν

2. Α' Κορ. 7,32-33.

3. Βλ. Α' Τιμ. 4,8.

4. Βλ. Γαλ. 2,16.

5. Βλ. Ρωμ. 14,18. Κολ. 3,24.

6. Λουκᾶ 18,10 ἐ.

του. Ἀλλὰ βέβαια δὲν εἶναι δική μας ἀρμοδιότητα νὰ ἀσχολη-
θοῦμε μὲ ἐκείνους ποὺ ζοῦν μέσα στὸν κόσμον καὶ εὐρισκομέ-
νους κάτω ἀπὸ τὸν βιωτικὸ ζυγὸ, ἀφοῦ ὁ Παῦλος τονίζει καθα-
ρᾶ: «ὁ ἄγαμος φροντίζει γιὰ τὸν Κύριον, πῶς ν' ἀρέσει στὸν Κύ-
ριον, ἐνῶ ὁ νυμφευμένος φροντίζει γιὰ τὶς ὑποθέσεις τοῦ κό-
σμου, πῶς ν' ἀρέσει στὴ γυναῖκα του»², καὶ στὸν κόσμον, ἀλλὰ
ὄλος ὁ λόγος μας θ' ἀναφερθεῖ σ' αὐτοὺς ποὺ ἀπαρνήθηκαν τὸν
κόσμον καὶ τὰ κοσμικά.

2 Ὅσοι εἰσέρχονται τώρα στὸ στάδιο τῆς μετανοίας ἐκου-
σίως καὶ αὐτοθελῶς καὶ κατὰ δύναμι γυμνάζονται στὴ σωματι-
κὴ ἀσκησι³, δηλαδὴ τόσο οἱ πρωτόπειροι καὶ οἱ παλαιότεροι σ'
αὐτὴν νομίζουν, ὅτι δουλεύουν στὸν Κύριον καὶ ἐλπίζουν ὅτι θὰ
δικαιωθοῦν ἀπὸ τὰ ἔργα⁴. Πράγματι μερικοί, ἐπειδὴ δὲν προσέ-
χουν στὸ φῶς τῶν θείων Γραφῶν, ἀλλὰ βαδίζουν πάντοτε ἔξω
ἀπ' αὐτὸ καὶ κατέχονται στὸ σκότος τῶν πονηρῶν διανοιῶν
τους, δὲν γνωρίζουν ὅτι ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ ἐκεί-
νων ποὺ μετανοοῦν καὶ ἀγωνίζονται στὴν ἀσκησι τῆς ἀρετῆς,
κι' ἐκείνων ποὺ δουλεύουν στὸν Δεσπότη Χριστό⁵. Διότι ἐκεῖ-
νοι ποὺ μετανοοῦν, μετανοώντας γιὰ ὅσα κακὰ διέπραξαν,
ζητοῦν νὰ λάβουν συγγνώμη γιὰ τὰ πταίσματα, ὅπως ἦταν ὁ τε-
λώνης⁶, ἡ πόρνη⁷, ἀκόμη καὶ ὁ Πέτρος, ὅταν ἀπὸ φόβον ἀρνήθη-
κε τρεῖς φορὲς κι' ἐκλαυσε πικρά⁸, καὶ ὅποιος εἶναι σὰν ἐκεῖνον
τὸν ἄσωτον ποὺ ἐξώδευσε τὴν πατρικὴ περιουσία μαζί μὲ πόρνες
καὶ τελῶνες⁹. Πράγματι αὐτοὶ καὶ οἱ παρόμοιοι δὲν λέγονται ὅτι
δουλεύουν στὸν Κύριον, ἀλλὰ, ἐπειδὴ εἶναι ἐχθροὶ καὶ ἀντίπα-
λοι, συμφιλιώνονται πρὸς αὐτὸν μὲ μετάνοια καὶ ἐξομολόγησι.
Ἐκεῖνοι πάλι ποὺ ἐπιδίδονται στὴν ἀσκησι καὶ γυμνάζονται
τώρα γιὰ τὴν ἀσκησι τῆς ἀρετῆς προθύμως προσπαθοῦν νὰ νι-
κήσουν τὰ πάθη μὲ μετάνοια, ἀφοῦ βέβαια τὴν ἐξεδήλωσαν μὲ

7. Αὐτόθι 7,37.

8. Ματθ. 26,75.

9. Λουκᾶ 15,30 καὶ παράλληλα Ματθ. 9,10 ἔ. 21,31.

καὶ θερμῶς δηλονότι πεπονηκότες ὑπὲρ τῶν προημαρτημένων αὐτοῖς· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀρετὰς ἀντὶ τῶν παθῶν κτήσασθαι ἀσφαλῶς ἀγωνίζονται.

3 Καὶ ὁ μὲν ἄρτι μετανοῶν λυπεῖται, κλαίει, νηστεύει, ἀγρυπνεῖ,
5 χαμευνεῖ, διακονεῖ καὶ πάσας ὑποφέρει τὰς θλίψεις, αἰεὶ τὰ ἑαυτοῦ
κακὰ λογιζόμενος, καὶ ὡς μειζόνων κολάσεων ἄξιον ἑαυτὸν
ἔχων ἀταράχως ὑπομένει πάντα τὰ ἐπερχόμενα, ἵνα διὰ τῆς
τοιαύτης αὐτοῦ ὑπομονῆς ἀφεθῇ αὐτῷ τὰ ἐγκλήματα. Ὁ δὲ ἀγω-
νιζόμενος ἄρτι καλὸς ἀσκητὴς οὐχὶ διὰ ἔκτισιν ἁμαρτημάτων,
10 ἀλλὰ διὰ τὸν πρὸς τὰ πάθη πόλεμον, ταῦτα πάντα καὶ ἕτερα τού-
των πλείονα ἐπιτηδεύεται καὶ ποιεῖ· καὶ πᾶσαν θλίψιν ἐπερχομέ-
νην αὐτῷ μετὰ χαρᾶς ἀποδέχεται, μὴ ἐπερχομένης δέ, αὐτὸς ἑαυ-
τὸν θλίβει· καὶ πᾶσαν πρᾶξιν πραχθεῖσαν, ἣν ἀκούσει, παρὰ τῶν
πάλαι ἀγίων, ἣ καὶ παρὰ τῶν συνόντων πραττομένην θεάσεται,
15 σπουδάζει τὸ κατὰ δύναμιν καὶ αὐτὸς ποιῆσαι αὐτήν, ἵνα τῇ ποι-
κιλίᾳ τῶν ἀσκητικῶν ἀρετῶν τε καὶ πράξεων τὰ πολλὰ καὶ ποι-
κίλα πάθη, δι' ὧν τὴν ἰσχὺν καθ' ἡμῶν οἱ δαίμονες κέκτηνται,
ἐξαλείψῃ καὶ τέλεον ἐκ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ταῦτα ἐξαφανίσῃ, πάσῃ
δυνάμει ψυχῆς τὰς ἀρετὰς ἀντ' αὐτῶν ἐν ἑαυτῷ θησαυρίζων. Εἰ
20 γὰρ μὴ οὕτω γένηται παρ' αὐτοῦ καὶ οὕτω τὰ τῶν ἀγώνων ἔξει
καλῶς ἐν αὐτῷ, οὐδὲν ἔσται ὄφελος αὐτῷ ἐκ μόνης τῆς τῶν πα-
θῶν ἀλλοτριώσεως· οὐ γὰρ ὁ μὴ πλεονεκτῶν, ἀλλ' ὁ ἐλεῶν
ἐπαινεῖται, οὐδὲ ὁ τὸ δοθὲν τάλαντον σῶον φυλάξας ἀλλ' ὁ δι-
πλασιάσας ἐσώθη, οὐδὲ ὁ ἐκκλίνας ἀπὸ κακοῦ ἀλλ' ὁ ποιήσας τὸ
25 ἀγαθὸν μακαρίζεται, οὐδὲ ὁ τοῖς ἐχθροῖς τοῦ βασιλέως μὴ συντι-
θέμενος ἀλλ' ὁ καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ κατ' αὐτῶν ὀπλιζόμενός τε καὶ
ἀντιμαχόμενος τὴν ἀγάπην ἐνδείκνυται.

10. Ματθ. 5,7.

11. Ματθ. 25,15-28.

ζῆλο καὶ θέρμη ὑπὲρ τῶν προηγουμένων ἀμαρτιῶν τους· κι' ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ καὶ ἀγωνίζονται ν' ἀποκτήσουν μὲ ἀσφάλεια καὶ τὶς ἀρετὲς ἀντὶ τῶν παθῶν.

3 Καὶ αὐτὸς βέβαια ποὺ μετανοεῖ τώρα, λυπεῖται, κλαίει, νηστεύει, ἀγρυπνεῖ, χαμωκομᾶται, διακονεῖ καὶ ὑποφέρει ὄλες τὶς θλίψεις, σκεπτόμενος πάντοτε τὶς κακίες του, καὶ θεωρῶντας τὸν ἑαυτό του ἄξιον μεγαλυτέρων τιμωριῶν ὑπομένει ἀτάραχα ὄλα τὰ ἐπερχόμενα, γιὰ νὰ τοῦ συγχωρηθοῦν τὰ ἐγκλήματα μὲ αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὴν ὑπομονή. Ἐνῶ ὁ ἀγωνιζόμενος ἤδη καλὸς ἀσκητῆς, ὄχι γιὰ τὴν ἔκτιση ἀμαρτημάτων, ἀλλὰ γιὰ τὸν πόλεμο πρὸς τὰ πάθη, καὶ ὄλα αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ ἄλλα περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ ἐνεργεῖ καὶ κάμνει· καὶ κάθε θλίψη ποὺ τοῦ ἐπέρχεται τὴν ἀποδέχεται μὲ χαρὰ, ὅταν ὁμως δὲν ἐπέρχεται, θλίβει ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτό του· καὶ κάθε πράξη ποὺ ἀκούει ὅτι ἐκτελέσθηκε ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς ἀγίους ἢ ἰδεῖ νὰ ἐπιτελεῖται ἀπὸ τοὺς συνοδοὺς του, φροντίζει κατὰ τὸ δυνατὸ νὰ τὴν ἐκτελέσει καὶ αὐτός, ἔτσι ὥστε μὲ τὴν ποικιλία τῶν ἀσκητικῶν ἀρετῶν καὶ πράξεων νὰ ἐξαλείψει τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα πάθη, διὰ τῶν ὁποίων οἱ δαίμονες ἀποκτοῦν τὴν ἰσχὺ ἐναντίον μας, καὶ νὰ τὰ ἐξαφανίσει τελείως ἀπὸ τὴν ψυχὴ του, θησαυρίζοντας μέσα του μὲ ὄλη τὴ δύναμι τῆς ψυχῆς, ἀντὶ γι' αὐτὰ τὶς ἀρετὲς. Διότι, ἂν δὲν ἐνεργήσει ἔτσι καὶ δὲν ἔχουν τέτοιο καλὸ ἀποτέλεσμα οἱ ἀγῶνες του, δὲν θὰ ἔχει κανένα ὄφελος ἀπὸ μόνη τὴν ἀπομάκρυνση τῶν παθῶν. Διότι δὲν ἐπαινεῖται ὁ μὴ πλεονέκτης, ἀλλὰ ὁ ἐλεήμων¹⁰, οὔτε ἐσώθηκε ἐκεῖνος ποὺ ἐφύλαξε σῶο τὸ τάλαντο ποὺ τοῦ ἐδόθηκε, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποὺ τὸ ἐδιπλασίασε¹¹, οὔτε μακαρίζεται αὐτὸς ποὺ ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὸ κακό, ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ ἐπετέλεσε τὸ ἀγαθό¹², οὔτε ἀποδεικνύει ἀγάπη αὐτὸς ποὺ δὲν συντάσσεται μὲ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποὺ ἐξοπλίζεται καὶ μάχεται ἐναντίον αὐτῶν καὶ ὑπὲρ τοῦ βασιλέως.

12. Ψαλμ. 36,27.

4 Καὶ μαρτυρεῖ τοῦτο αὐτὸς ὁ Δεσπότης Χριστὸς οὕτω διαρρή-
 δην βοῶν· «ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστι· καὶ ὁ μὴ συνάγων
 μετ' ἐμοῦ σκορπίζει». Τοῦτο δὲ λέγων, δείκνυσιν ὅτι ὁ μὴ παντὶ
 τρόπῳ καὶ πάσῃ σπουδῇ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶν καὶ ἀεὶ τὰς
 5 ἀρετὰς διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν κτώμενος ἐργασίας καὶ εἰς τὸ πρό-
 σω δι' αὐτῶν ἀνερχόμενος, ἀλλὰ τῶν μὲν πονηρῶν μόνων τῷ
 δοκεῖν ἀπεχόμενος, τῶν δὲ γε ἀγαθῶν μὴ ἐπὶ πολὺ ἀντεχόμενος,
 ἀλλ' οἴονεὶ τοῦ συλλέγειν τὰς ἀρετὰς διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν ἀμε-
 λείας παυσάμενος, οὐδὲ ἂν δοκεῖ ἔχειν φυλάξαι δύναται· διὰ γὰρ
 10 τῆς ἀργίας καὶ ταῦτα ἀπόλλυσι· καὶ δηλοῖ τοῦτο τὸ «ὁ μὴ συνά-
 γων σκορπίζει». Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν αἰσθητῶν τοῦτο ἀδύνατον· ὁ
 γὰρ μὴ συνάγων ἐκεῖ, ἀλλὰ ἀργὸς καθεζόμενος, οὐχὶ καὶ ὡς ὁ
 σκορπίζων ἐστίν. Ἐπὶ δὲ τῶν πνευματικῶν οὐχ οὕτως, ἀλλὰ τὸν
 μὴ ποιῶντα τὸ ἀγαθὸν ὡς ἀμαρτάνοντα ἔχει ἢ θεία Γραφή καὶ
 15 κατακρίνεσθαι αὐτὸν ὑπεμφαίνει· «τῷ γὰρ εἰδότε καλόν», φησί,
 «ποιεῖ καὶ μὴ ποιῶντι, ἀμαρτία αὐτῷ ἐστίν»· καὶ πάλιν· «ἐπικα-
 τάρατος πᾶς ἄνθρωπος ὁ ποιῶν τὰ ἔργα Κυρίου ἀμελῶς». Ὅπερ
 ἐμοὶ πάντως ἀρκέσει πρῶτον, τῷ χαύνῳ καὶ ἀμελεῖ, εἰς κατάκρι-
 σιν. Εἰ δὲ ὁ ἀμελῶς ποιῶν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ κεκατήραται,
 20 πόσω μᾶλλον ὁ μερικῶς ποιῶν ἐξ ὧν ποιεῖν δύναται, ἢ καὶ
 μηδὲν ποιῶν, ἐπὶ πλεῖον κατακριθήσεται. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ
 τῶν πολιτικῶν νόμων καὶ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων εὐρήσεις
 γινόμενον· τὸν γὰρ βλέποντα δοῦλον διορυττομένην παρά τινων
 τὴν οἰκίαν τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ συλουμένην τὴν περιουσίαν αὐ-
 25 τοῦ καὶ μήτε συνεργήσαντα τοῖς κλέπταις μήτε παρεμποδίσαντα
 αὐτοῖς ἢ κραυγᾶσαντα, ἀλλ' ἑάσαντα τούτους, ἄραντας πάντα, λά-
 θρα διαφυγεῖν, ἴσως ἐκείνοις ἐπίβουλον ἑαυτοῦ καὶ κλέπτην τὸν

13. Λουκᾶ 11,23.

14. Ματθ. 25,29.

15. Ἰακ. 4,17.

4 Κι' αὐτὸ τὸ ἐπιβεβαιώνει ὁ ἴδιος ὁ Δεσπότης Χριστὸς λέγοντας τοῦτο σαφῶς· «ὅποιος δὲν εἶναι μαζί μου εἶναι ἐναντίον μου· καὶ ὅποιος δὲν μαζεύει καρπούς μαζί μου σκορπίζει»¹³. Λέγοντας αὐτὸ δείχνει, ὅτι ὅποιος δὲν τηρεῖ μὲ κάθε τρόπο καὶ κάθε ζῆλο τις ἐντολές του, καὶ δὲν ἀποκτᾶ πάντοτε διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἐντολῶν τις ἀρετές καὶ δὲν ἀνεβαίνει δι' αὐτῶν πρὸς τὰ ἐμπρός, ἀλλὰ μόνο ἀπέχει ἀπὸ τὰ πονηρὰ κατὰ τὴ γνώμη του, ἐνῶ δὲν καταπιάνετα πολὺν καιρὸ μὲ τὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ ἔχει κάπως παύσει λόγω ἀμελείας τῶν ἐντολῶν νὰ συλλέγει τις ἀρετές, δὲν μπορεῖ νὰ φυλάξει οὔτε ὅσα νομίζει ὅτι ἔχει¹⁴· διότι μὲ τὴν ἀργία χάνει κι' αὐτά. Κι' αὐτὸ δηλώνει τὸ χωρίο, «ὅποιος δὲν συνάζει σκορπίζει». Τοῦτο εἶναι ἀδύνατο νὰ συμβεῖ στὰ αἰσθητὰ· διότι ἐκεῖ ὅποιος δὲν συνάζει, ἀλλὰ κάθεται ἀργός, δὲν εἶναι σὰν ἐκεῖνον ποὺ σκορπίζει. Στὰ πνευματικά ὁμως δὲν εἶναι τὸ ἴδιο, ἀλλὰ ἐκεῖνον ποὺ δὲν ἐκτελεῖ τὸ ἀγαθὸ ἢ θεία Γραφή τὸν ἔχει σὰν ἀμαρτάνοντα καὶ ὑποδηλώνει ὅτι θὰ κατακριθεῖ· «διότι γι' αὐτὸν ποὺ γνωρίζει τὸ καλὸ καὶ δὲν τὸ πράττει», λέγει, «αὐτὸ εἶναι ἀμαρτία»¹⁵· καὶ πάλι, «κάθε ἄνθρωπος ποὺ ἐκτελεῖ ἀμελῶς τις ἐντολές τοῦ Κυρίου εἶναι ἐπικατάρατος»¹⁶. Αὐτὸ βέβαια θὰ ἀρκέσει πρῶτα γιὰ τὴν κατάκριση ἐμοῦ τοῦ ἰδίου, τοῦ χαύνου καὶ ἀμελοῦς. Καὶ ἂν εἶναι καταραμένος ὅποιος ἐκτελεῖ ἀμελῶς τις ἐντολές τοῦ Θεοῦ, πολὺ περισσότερο θὰ κατακριθεῖ ὅποιος ἐκτελεῖ μερικὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ μπορεῖ νὰ κάμει, ἢ δὲν ἐκτελεῖ καθόλου. Θὰ εὐρεις ὅτι αὐτὸ γίνεται καὶ στοὺς πολιτικούς νόμους καὶ στὶς βιωτικὲς ὑποθέσεις. Πράγματι τὸν δοῦλο ποὺ βλέπει νὰ διαρρηγνύεται ἀπὸ κάποιους ἢ οἰκία τοῦ κυρίου του καὶ νὰ διαρπάζεται ἢ περιουσία του, καὶ οὔτε νὰ βοηθεῖ τοὺς κλέπτες οὔτε νὰ τοὺς ἐμποδίζει, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἀφήνει νὰ φεύγουν κρυφὰ, ἀφοῦ ἀρπάξουν τὰ πάντα, αὐτὸν τὸ δοῦλο ὁ κύριός του τὸν θεωρεῖ ἐξ ἴσου μ' ἐκείνους ἐπίβουλο

16. Ἱερ. 31,10.

δοῦλον ἐκεῖνον ὁ δεσπότης λογίζεται. Τί δαί; οὐχὶ καὶ ὑμεῖς πάντες τὰ αὐτὰ κατὰ τοῦ πονηροῦ δούλου κατεψηφίσασθε;

5 Οὕτως ἔσται πάντως κάμοι τῷ ἀθλίῳ πρῶτον καὶ ταπεινῷ —όκνῷ γὰρ εἶπεῖν καὶ πᾶσιν ὑμῖν— ἐὰν πονηρῶν μὲν ἔργων καὶ 5 πράξεων ἀποσχώμεθα, τὰς δὲ ἀρετὰς ἀντ' αὐτῶν μὴ πάση ἰσχυῖ κτησώμεθα ἐπὶ τοσοῦτον, ἕως οὗ ἄνδρες γενώμεθα τέλειοι καὶ καταντήσωμεν εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, καθὼς ὁ Παῦλος ἐντέλλεται γενέσθαι πάντας ἡμᾶς. Καὶ εἰκότως: εἰ γὰρ μὴ τοιοῦτοι γενοίμεθα, πῶς δουλεῦσαι τῷ Κυρίῳ ἰσχύσο- 10 μεν; Πῶς στρατευθῆναι Χριστῷ δυνησόμεθα; Πῶς δὲ καὶ πνευματικῶς ὀπλισόμεθα καὶ εἰς παράταξιν Θεοῦ ζῶντος καταριθμηθῶμεν καὶ τοῖς ἐχθροῖς φοβεροὶ φανησόμεθα; Οὐδαμῶς. Μὴ οὖν οἰέσθω τις νηστεύων ἢ ἀγρυπνῶν ἢ πεινῶν ἢ διψῶν ἢ χαμευνία συζῶν ἢ πενθῶν ἢ κλαίων ἢ ὕβρεις ἐπερχομένας αὐτῷ καὶ πει- 15 ρασμοὺς ὑποφέρων, ὅτι τῷ Θεῷ δουλεύει ἢ ἐτέρῳ τινὶ διὰ τῶν τοιούτων χαρίζεται τι. Ἄλλ' ἐαυτὸν μόνον ὠφελεῖ, καὶ ταῦτα, ἐὰν ἐν ταπεινώσει καὶ γνώσει πνευματικῆ ὑπομένη αὐτὰ καὶ μετέρχεται· εἰ δὲ μή, οὐδὲ ἐαυτόν. Τὸ γὰρ μὴ γινόμενον μετὰ ταπεινοφροσύνης καὶ γνώσεως πνευματικῆς, οἷον ἂν καὶ ἔστιν, οὐδὲν ὀνίνησι 20 τὸν ποιῶντα. Καὶ πῶς τοῦτο ἔστι, διὰ πάντων τῶν θείων Γραφῶν ὁ βουλόμενος διδαχθήσεται. Ἡμεῖς γὰρ τοῦτο δεῖξαι μόνον κατεπειγόμεθα, ὅτι οὔτε οἱ ἐν τῇ μετανοίᾳ, οὔτε οἱ ἐν τῇ ἀσκήσει χρονίσαντες τῷ Κυρίῳ δουλεύουσιν, ἀλλ' ἐαυτοὺς ὠφελοῦσι καὶ ἐαυτοῖς μόνοις χαρίζονται. Καί, εἰ δοκεῖ, ἀπὸ παραδειγμάτων πι- 25 στότερον τὸν λόγον καὶ βεβαιότερον ἐργασῶμεθα.

6 Τίνας λέγομεν εἶναι τοὺς τῷ ἐπιγεῖῳ δουλεύοντας βασιλεῖ; Τοὺς ἀναστρεφόμενους ἐν τοῖς ἐαυτῶν οἴκοις, ἢ τοὺς συνακολου-

17. Βλ. τέτοιον νόμον στὸν Κ. Ἀρμενόπουλο, Ἐξάβιβλος 4,12,2.

έναντίον του και κλέφτη¹⁷. Τί λοιπόν; Δέν θά καταψηφίσετε κι έσεῖς ὄλοι τὰ ἴδια κατὰ τοῦ πονηροῦ δούλου;

5 Ἐτσι ὅπωςδήποτε θά συμβεῖ πρῶτα καὶ μ' ἐμένα τὸν ἄθλιο καὶ ταπεινὸ (διότι διστάζω νὰ εἰπῶ, καὶ σὲ ὄλους σας), ἂν ἀπέχουμε βέβαια ἀπὸ τὰ πονηρὰ ἔργα καὶ πράξεις, ἀλλὰ δέν ἀποκτοῦμε ἀντὶ γι' αὐτὲς μὲ κάθε τρόπο τίς ἀρετὲς τόσον καιρὸ, ἕως ὅτου γίνουμε ἄνδρες τέλειοι καὶ φθάσομε στὸ μέτρο τῆς ἡλικίας τῆς ὠριμότητος τοῦ Χριστοῦ¹⁸, ὅπως παραγγέλλει ὁ Παῦλος νὰ γίνουμε ὄλοι μας. Καὶ πολὺ σωστά· διότι, ἂν δέν γίνουμε τέτοιοι, πῶς θά μπορέσομε νὰ δουλεύσομε στὸν Κύριο; Πῶς θά μπορέσομε νὰ στρατευθοῦμε μαζί μὲ τὸν Χριστό; Πῶς θά ἐξοπλισθοῦμε καὶ πνευματικῶς καὶ θά συγκαταλεγοῦμε στὴν παράταξι τοῦ ζῶντος Θεοῦ¹⁹ καὶ θά φανοῦμε στοὺς ἐχθροὺς φοβεροί; Μὲ κανένα τρόπο. Νὰ μὴ νομίζει λοιπὸν κανεὶς ὅτι, νηστεύοντας ἢ ἀγρυπνώντας ἢ πεινώντας ἢ διψώντας ἢ ζῶντας μὲ χαμευνία ἢ πενθώντας ἢ κλαίοντας ἢ ὑποφέροντας ὕβρεις πὺ τοῦ ἐκτοξεύονται καὶ πειρασμούς, ὅτι δουλεύει στὸν Θεὸ ἢ ὅτι μὲ αὐτὰ τὰ πράγματα χαρίζει κάτι σ' ἕναν ἄλλον. Ἀλλὰ μόνο τὸν ἑαυτὸ του ὠφελεῖ, καὶ μάλιστα, ἂν τὰ ὑπομένει καὶ τὰ ἐφαρμόζει αὐτὰ μὲ ταπείνωση καὶ πνευματικὴ γνώση· ἀλλιῶς δέν ὠφελεῖ οὔτε τὸν ἑαυτὸ του. Διότι ὅ,τι δέν γίνεται μὲ ταπεινοφροσύνη καὶ πνευματικὴ γνώση, ὅ,τι καὶ νὰ εἶναι, σὲ τίποτε δέν ὠφελεῖ ἐκεῖνον πὺ τὸ πράττει. Καὶ πῶς συμβαίνει αὐτό, ὅποιος θέλει, θά τὸ διδαχθεῖ ἀπὸ ὅλες τὶς θεῖες Γραφές. Διότι ἐμεῖς βιαζόμαστε νὰ δείξουμε τοῦτο μόνο, ὅτι δέν δουλεύουν στὸν Κύριο οὔτε οἱ εὐρισκόμενοι στὴν μετάνοια οὔτε οἱ ἀφοσιωμένοι στὴν ἀσκησι, ἀλλὰ ὠφελοῦν τοὺς ἑαυτοὺς τους καὶ μόνο τοὺς ἑαυτοὺς τους εὐνοοῦν. Καί, ἂν θέλετε, θά καταστήσομε τὸν λόγο πειστικώτερο καὶ βεβαιώτερο μὲ παραδείγματα.

6 Ποιοὶ κατὰ τὴν ἄποψή μας δουλεύουν στὸν ἐπίγειο βασιλέα; Ἐκεῖνοι πὺ παραμένουν στοὺς δικούς τους οἴκους ἢ ἐκεῖ-

18. Ἐφ. 4,13.

19. Βλ. Α' Βασ. 17,26.

θοῦντας αὐτῷ πανταχοῦ; Τοὺς διάγοντας ἐν τοῖς ἑαυτῶν προ-
 στείοις, ἢ τοὺς κατειλεγμένους ἐν τοῖς στρατεύμασι; Τοὺς ἀναπε-
 πτωκότας καὶ τρυφῶντας καὶ οἴκαδε σπαταλῶντας, ἢ τοὺς ἐν
 πολέμοις ἀνδραγαθοῦντας καὶ πληττομένους, ἔσθ' ὅτε καὶ
 5 πλήττοντας καὶ τῶν ἐχθρῶν ἀναιροῦντας πολλοὺς καὶ τοὺς αἰχ-
 μαλωτισθέντας συνδούλους αὐτῶν ἀναρρυομένους καὶ τοὺς
 ἐχθροὺς καταισχύνοντας; Τοὺς χρυσοχοοὺς καὶ χαλκοτύπους καὶ
 λινοξόους, τοὺς ἀεὶ ἐργαζομένους καὶ μόλις ἑαυτοῖς καὶ τοῖς συν-
 οῦσι τὴν σωματικὴν δυναμένους πορίσασθαι χρεῖαν, ἢ τοὺς
 10 στρατηγούς, τοὺς χιλιάρχους καὶ τοὺς λοιποὺς ἄρχοντας καὶ αὐ-
 τοὺς τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἀρχομένους λαούς; Οὐ πρόδηλον τούτους εἶ-
 ναι μᾶλλον τοὺς τῷ ἐπιγεῖῳ δουλεύοντας βασιλεῖ, ἢ ἐκείνους;
 Χαλκεὺς γὰρ καὶ χρυσοχόος καὶ τέκτων, εἴ τι ἔργον ἐργάσσονται
 τῷ βασιλεῖ, παρὰ τῶν ὑπηκόων τὸν συμφωνηθέντα λαμβάνουσι
 15 μισθὸν καὶ ὡς ξένοι τινὲς καὶ ἀλλότριοι ἀναστρέφουσιν οἴκαδε,
 μήτε τὸν βασιλέα ἰδόντες, μήτε γινῶσιν ἔχοντες φιλίας τῆς οἰα-
 σοῦν πρὸς αὐτόν· οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἄρχοντες πάντες γνωστοὶ
 καὶ δοῦλοι, οἱ δὲ καὶ φίλοι, τοῦ βασιλέως εἰσὶ καὶ δι' αὐτῶν ὁ ὕψ'
 ἐνὶ ἐκάστῳ αὐτῶν ὑπάρχων λαός. Οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ τοῦ ἐπου-
 20 ρανίου νόει μοι βασιλέως καὶ ἐπὶ τῶν δουλευόντων αὐτῷ. Δοῦλοι
 γὰρ αὐτοῦ, ὡς ὑπ' αὐτοῦ καὶ κτισθέντες καὶ παραχθέντες, οἱ πάν-
 τες ἐσμέν, πιστοὶ τε καὶ ἄπιστοι, δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι, πλούσιοι
 καὶ πένητες, ἱερεῖς, ἀρχιερεῖς, βασιλεῖς τε ὁμοῦ καὶ ἄρχοντες· ἀλλ'
 οἱ μὲν εὐγνωμόνως καὶ ἐν πάσῃ ἰσχύϊ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τηροῦν-
 25 τες καὶ διὰ τούτων τὴν εἰς αὐτόν πίστιν βεβαίαν ἐπιδεικνύμενοι,
 ἀγαθοὶ καλοῦνται καὶ πιστοὶ λέγονται, οἱ δὲ ἀμελῶς μὲν καὶ
 ραθύμως, ὁμῶς δὲ δουλεύειν αὐτῷ προαιρούμενοι, πονηροὶ κα-
 λοῦνται καὶ ὀκνηροί, οἱ δὲ καὶ ἐναντία τῶν ἐκείνου προσταγμά-

νοι ποῦ τὸν ἀκολουθοῦν παντοῦ; Ἐκεῖνοι ποῦ διάγουν στίς ἐπαύλεις τοὺς ἢ οἱ στρατευμένοι; Ἐκεῖνοι ποῦ εἶναι στὰ τραπέζια καὶ διασκεδάζουν καὶ σπαταλοῦν στὴν πατρίδα τοὺς ἢ ἐκεῖνοι ποῦ ἀνδραγαθοῦν καὶ κτυποῦνται στοὺς πολέμους, καὶ μερικὲς φορὲς κτυποῦν καὶ φονεύουν πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, ἐλευθερώνουν τοὺς συνδούλους τοὺς ποῦ αἰχμαλωτίσθησαν καὶ καταισχύνουν τοὺς ἐχθροὺς; Οἱ χρυσοχόοι καὶ χαλκωματάδες καὶ λινοξόοι, ποῦ ἐργάζονται πάντοτε καὶ μόλις μποροῦν νὰ ἐξασφαλίσουν τὰ ἀναγκαῖα στοὺς ἑαυτοὺς τοὺς καὶ τοὺς συνευρισκομένους μὲ αὐτοὺς ἢ τοὺς στρατηγούς, τοὺς συνταγματάρχες καὶ τοὺς ἄλλους ἄρχοντες καὶ τοὺς στρατιῶτες ποῦ διοικοῦνται ἀπ' αὐτούς; Δὲν εἶναι φανερὸ ὅτι μᾶλλον αὐτοὶ ἐδῶ εἶναι ποῦ δουλεύουν στὸν ἐπίγειο βασιλέα παρὰ ἐκεῖνοι; Πράγματι ὁ χαλκεὺς καὶ ὁ χρυσοχόος καὶ ὁ τέκτων, ὅ,τι ἔργο κατασκευάσουν γιὰ τὸν βασιλέα, παίρνουν ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους τὸν συμφωνημένο μισθὸ καὶ σὰν ξένοι καὶ ἄσχετοι ἐπιστρέφουν στὰ σπίτια τοὺς, χωρὶς νὰ ἴδουν τὸν βασιλέα οὔτε ν' ἀποκτήσουν ὅποιαδήποτε φιλία μὲ αὐτόν· ἐνῶ οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἄρχοντες εἶναι ὅλοι γνωστοὶ καὶ δούλοι, ἄλλοι μάλιστα καὶ φίλοι, τοῦ βασιλέως καὶ δι' αὐτῶν ἐπίσης τὰ στρατεύματα ποῦ ὑπηρετοῦν κάτω ἀπὸ τὸν καθένα τοὺς. Ἔτσι λοιπὸν νὰ σκέπτεσαι καὶ γιὰ τὸν οὐράνιο βασιλέα καὶ γιὰ ἐκείνους ποῦ δουλεύουν σ' αὐτόν. Πράγματι δούλοι τοῦ εἴμαστε ὅλοι, ἀφοῦ ἐκτισθήκαμε καὶ παραχθήκαμε ἀπ' αὐτόν, πιστοὶ καὶ ἄπιστοι, δούλοι καὶ ἐλεύθεροι, πλούσιοι καὶ πτωχοί, ἱερεῖς, ἀρχιερεῖς, βασιλεῖς μαζὶ καὶ ἄρχοντες. Ἐκεῖνοι λοιπὸν ποῦ τηροῦν καλόγνωμα καὶ μὲ ὅλη τὴν δύναμη τίς ἐντολές του καὶ δι' αὐτῶν ἐπιδεικνύουν ἀσφαλῆ τὴν πίστη σ' αὐτόν, καλοῦνται ἀγαθοὶ καὶ λέγονται πιστοί²⁰, ἐκεῖνοι ποῦ ἐπιθυμοῦν νὰ δουλεύουν σ' αὐτόν, ἀλλὰ μὲ ἀμέλεια καὶ ραθυμία, καλοῦνται πονηροὶ καὶ ὀκνηροί²¹, ἐνῶ ἐκεῖνοι ποῦ πράττουν ἢ λέγουν ἀντίθετα πρὸς τὰ προστάγματα ἐκείνου εἶναι

των ποιούντες ἢ λέγοντες ἐχθροί εἰσι καὶ πολέμιοι, εἰ καὶ ἀσθενεῖς εἰσι καὶ οὐδὲν ὄλως ἰσχύοντες κατ' αὐτοῦ.

7 Ἡμεῖς οὖν τοῦ Κυρίου ἀκούσαντες λέγοντος, «ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐ-
5 τοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι», καὶ τοῦ Ἀποστόλου διδάσκοντος, «τεκνία, μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ κόσμου ἐχθρα εἰς Θεὸν ἐστὶ», καὶ ὅτι, «ὁ ἀγαπῶν τὸν κόσμον ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθέστηκεν», πάντα τῷ δοκεῖν ἀφέντες, τῷ Σωτῆρι ἡμῶν καὶ Θεῷ ἠκολουθήσαμεν, μᾶλλον δὲ τὸν κόσμον
10 ὡς ἐμπόδιον ἡμῖν πρὸς ἀρετὴν ὄντα, πρὸς τὸν μονήρη βίον μετήλθομεν, οἶονεὶ τὴν πολεμίαν καταλιπόντες γῆν, ἐν ἧ αἰχμάλωτοι, ἐκουσίως ἀποφυγόντες, διήγομεν, καὶ πρὸς τὴν χώραν τοῦ ἡμετέρου Δεσπότη καὶ βασιλέως Χριστοῦ μετέβημεν, ἐνδυσάμενοι μόνον τὸ σχῆμα τοῦ ὑπ' αὐτὸν τελοῦντος λαοῦ, οὐ μέντοιγε διὰ
15 τοῦ ἐνδύματος αὐτῷ στρατευθέντες ἢ δουλεύοντες, ὡς οὐδὲ οἱ τὴν Ἰσῆς τοῖς στρατιώταις φοροῦντες στολὴν στρατιῶται τοῦ βασιλέως τυγχάνουσιν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν αὐτοῦ τέως γεγονέναι λέγομεν βασιλείαν, τὸ μοναχικὸν ἐνδυσάμενοι ἐνδυμα, στρατευθῆναι δὲ αὐτῷ διὰ τοῦτο οὐ λέγομεν, διότι τὰ ὄπλα ἡμῶν οὐκ εἰσι σωματι-
20 κὰ ἀλλὰ πνευματικά· «οὐ γὰρ ἐστὶν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τὰ πνευματικά τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις». Ὅταν οὖν ἐνδυσώμεθα τὰ ὄπλα τοῦ φωτός, ἀσπίδα καὶ περικεφαλαίαν καὶ τὰ λοιπά, ἃ Παῦλος ὁ ἅγιος ἀπηριθμήσατο, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος
25 ἠκονημένην λάβωμεν ἐν χερσὶ, τότε καὶ στρατευθῆναι λέγομεν καὶ πρὸς παράταξιν ἡμᾶς ἑαυτοὺς εὐτρεπίζομεν.

22. Ματθ. 16.24.

23. Α' Ἰω. 2,15.

24. Ρωμ. 8,7.

25. Ἰακ. 4,4.

26. Βλ. Β' Κορ. 10,4.

ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι, ἂν καὶ εἶναι ἀνίσχυροι καὶ δὲν ἔχουν καμ-
μιὰ ἀπολύτως δύναμη ἀπέναντί του.

7 Ἐμεῖς λοιπὸν ποῦ ἀκούσαμε τὸν Κύριο νὰ λέγει, «ὅποιος θέλει νὰ ἔλθει ὀπίσω μου, ν' ἀπαρνηθεῖ τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ σηκώσει τὸν σταυρό του καὶ νὰ μὲ ἀκολουθήσει»²², καὶ τὸν Ἀπόστολο νὰ διδάσκει, «παιδιά, νὰ μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον οὔτε τὰ πράγματα τοῦ κόσμου»²³, «διότι ἡ ἀγάπη τοῦ κόσμου εἶναι ἐχθρα στὸν Θεό»²⁴, καὶ ὅτι «ὅποιος ἀγαπᾷ τὸν κόσμον γίνεται ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ»²⁵, ἀφήνοντας ὅλα τὰ φαινόμενα, ἀκολουθήσαμε τὸν Σωτῆρα καὶ Θεό μας· ἡ καλύτερα ἀνταλλάξαμε τὸν κόσμον, ποῦ ἦταν ἐμπόδιο γιὰ μᾶς πρὸς τὴν ἀρετὴ, μὲ τὸν μοναχικὸ βίο, σὰν νὰ ἐγκαταλείψαμε τὴν ἐχθρική χώρα, ὅπου ἤμασταν αἰχμάλωτοι, καταφεύγοντας σ' αὐτὴν ἐκουσίως, καὶ μεταβήκαμε στὴ χώρα τοῦ δικοῦ μας Δεσπότη καὶ βασιλέως Χριστοῦ. Ἐνδυθήκαμε μόνο τὴ στολὴ τοῦ λαοῦ ποῦ εἶναι ὑπὸ τις διαταγές του, χωρὶς ὅμως διὰ τοῦ ἐνδύματος νὰ στρατευθοῦμε καὶ νὰ δουλεύσομε σ' αὐτόν, ὅπως οὔτε ἐκεῖνοι ποῦ φοροῦν τὴν ἴδια μὲ τοὺς στρατιῶτες στολὴ δὲν εἶναι στρατιῶτες τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ λέμε ὅτι τώρα ποῦ ἐνδυθήκαμε τὸ μοναχικὸ ἔνδυμα ἤλθαμε στὴν βασιλεία του, δὲν λέγομε ὅμως γι' αὐτὸ ὅτι στρατευθήκαμε σ' αὐτόν, διότι τὰ ὅπλα μας δὲν εἶναι σωματικὰ ἀλλὰ πνευματικά²⁶, «ἐφ' ὅσον ἐμεῖς δὲν ἔχομε νὰ παλεύσομε πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τις ἀρχές, πρὸς τις ἐξουσίες, πρὸς τὰ πονηρὰ πνεύματα ποῦ εὐρίσκονται στὰ ἐπουράνια»²⁷. Ὅταν λοιπὸν ἐνδυθοῦμε τὰ ὅπλα τοῦ φωτός²⁸, τὴν ἀσπίδα καὶ τὴν περικεφαλαία καὶ τὰ λοιπὰ, ὅσα ἀπαρίθμησε ὁ ἅγιος Παῦλος, καὶ λάβομε στὰ χέρια μας τὴ μάχαιρα τοῦ Πνεύματος²⁹ ἀκονισμένη, τότε λέμε ὅτι ἐστρατευθήκαμε καὶ ὅτι προετοιμάζομε τοὺς ἑαυτούς μας γιὰ τὴν παράταξη στὴ μάχη.

27. Ἐφ. 6,12.

28. Ρωμ. 13,12.

29. Ἐφ. 6,14-18.

8 Τέως δέ, οἱ περιβαλλόμενοι τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα καὶ εἰσελθόν-
 τες εἰς τὸ στάδιον τῆς μετανοίας καὶ τῆς ἀσκήσεως, σκοπήσω-
 μεν, εἰ δοκεῖ, τί ἐργαζόμεθα. Κλαίμεν; Διὰ τί; Πάντως ἵνα τῶν
 ἀμαρτημάτων ἡμῶν τὴν ἄφεσιν λάβωμεν, οὐ μόνον δέ, ἀλλ' ἐκ-
 5 καθαρθῶμεν καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν μολυσμῶν. Νηστεύομεν; Πάντως
 ἵνα τὰς τῆς σαρκὸς κινήσεις συστειλώμεν καὶ τὴν καρδίαν μαλα-
 κωτέραν ποιήσωμεν. Ἀγρυπνοῦμεν καὶ ψάλλομεν; Ἴνα μὴ πονη-
 ρὰ διαλογιζώμεθα καὶ πρὸς μετεωρισμοὺς ἐκτρεπώμεθα. Εὐχό-
 μεθα σωματικῶς; Ὡς ἂν μὴ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ αἰχμαλωτιζώμεθα
 10 νοερῶς καὶ ὥστε εἰς τὸ τὰ χρηστὰ ἐννοεῖν καὶ κατὰ διάνοιαν
 πνευματικῶς ἀεὶ καὶ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι φθάσωμεν.
 Πενθοῦμεν; Πάντως ἵνα τῆς χαρᾶς τοῦ πένθους ἐπαπολαύωμεν.
 Εὐτελῆ φοροῦμεν καὶ τρύχινα, χαμαικοιτοῦμέν τε καὶ σιδήροις τὸ
 σῶμα σφίγγομεν οἱ πολλοί; Διὰ τί; Ἴνα πάντως τὸ σφριγῶν τοῦ-
 15 το σῶμα κατάγξωμεν καὶ φορτίσωμεν καὶ μὴ ἐάσωμεν αὐτό,
 ὥσπερ τινὰ πῶλον ἀδάμαστον, χαλινοῦ δίχα τοῦ αὐτὸν ἄγχοντος,
 καὶ συνελάσαν εἰς κρημνόν, ἑαυτὸ καὶ τὸν ἐπιβάτην νοῦν κατα-
 κρημνίσῃ εἰς βόθρον ἀπωλείας καὶ πυρὸς αἰωνίου. Ταῦτα δὲ
 ποιοῦντες, τί ἄρα τοῖς ὀρώσιν αὐτοῖς χαρίζομεθα; Πάντως οὐδέν.
 20 Εἰ δὲ μὴ τοῖς ὀρώσι, πολλῶ μᾶλλον τῷ καὶ σοφίαν καὶ δύναμιν
 χαρισαμένῳ εἰς τὸ ἑαυτοὺς ἡμᾶς διασώσασθαι.

9 Ἄλλὰ λοιδορίας καὶ θλίψεις ἐπερχομένας μετ' εὐχαριστίας
 ἀμνησικακῶς ὑποφέρομεν; Καὶ ἐν τούτῳ πάλιν ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ
 οὐχ ἕτερον εὐεργετοῦμεν. Καὶ ἄκουσον τοῦτο λέγοντος τοῦ Κυ-
 25 ρίου· «ἐὰν μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν ἀπὸ
 τῶν καρδιῶν ὑμῶν, οὐδὲ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀφήσει ὑμῖν
 τὰ παραπτώματα ὑμῶν». Ἴδου οὖν, κἂν λοιδορίας, κἂν ραπίσμα-
 τα, κἂν κολαφίσματα, κἂν ἐμπαιγμούς, κἂν ἐκπτώσματα, κἂν
 ὀτιοῦν πανθάνωμεν, εἰ μὲν εὐχαρίστως ὑποφέρομεν καὶ τοὺς ταῦ-

8 Τώρα όμως, όσοι έχουμε περιβληθεῖ τὸ μοναχικὸ ἔνδυμα καὶ εἰσήλθαμε στὸ στάδιο τῆς μετανοίας καὶ τῆς ἀσκήσεως, ἅς σκεφθοῦμε, παρακαλῶ, τί πράττομε. Κλαῖμε; Γιατί; Ἀσφαλῶς γιὰ νὰ λάβομε ἄφεση τῶν ἁμαρτημάτων μας καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ καθαρισθοῦμε ἀπὸ τοὺς μολυσμοὺς ποὺ φέρουν αὐτές. Νηστεύομε; Ἀσφαλῶς γιὰ νὰ περιστείλουμε τὶς κινήσεις τῆς σάρκας καὶ νὰ καταστήσουμε μαλακώτερη τὴν καρδιά. Ἄγρυπνοῦμε καὶ ψάλλομε; Γιὰ νὰ μὴ σκεπτόμαστε τὰ πονηρὰ καὶ ἐκτρεπόμαστε πρὸς τὶς φαντασιώσεις. Προσευχόμαστε σωματικῶς; Γιὰ νὰ μὴ αἰχμαλωτιζόμαστε ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ νοερὰ καὶ γιὰ νὰ φθάσομε στὸ νὰ σκεπτόμαστε τὰ καλὰ καὶ στὸ νὰ προσευχόμαστε πνευματικὰ πάντοτε καὶ ἀδιαλείπτως. Πενθοῦμε; Ὅπωςδῆποτε γιὰ ν' ἀπλαύσουμε τὴ χαρὰ καὶ τὸ πένθος. Φοροῦμε εὐτελεῖ καὶ τρύχινα³⁰, χαμωκοιμόμαστε καὶ οἱ πολλοὶ σφίγγομε τὸ σῶμα μὲ σίδηρα; Γιατί; Ὅπωςδῆποτε γιὰ νὰ πιέσομε καὶ φορτώσομε τοῦτο τὸ ζωηρὸ σῶμα καὶ νὰ μὴ τὸ ἀφήσομε σὰν ἀδάμαστο πουλάρι νὰ τρέχει πρὸς τὸν γκρεμό, χωρὶς νὰ τὸν συγκρατεῖ χαλινάρι, ὥστε νὰ κατακρημνίσει τὸν ἑαυτὸ του καὶ τὸν ἐπιβάτη τοῦ νοῦ σὲ βόθρο ἀπωλείας καὶ αἰωνίου πυρός. Καὶ κάνοντας αὐτὰ τὰ πράγματα, τί προσφέρομε τάχα σ' αὐτοὺς ποὺ βλέπουν; Τίποτε ἀσφαλῶς. Κι ἂν δὲν προσφέρουμε σ' αὐτοὺς ποὺ βλέπουν, πολὺ περισσότερο σ' αὐτὸν ποὺ μᾶς ἐχάρισε σοφία καὶ δύναμη γιὰ νὰ διασώσουμε ἑαυτούς.

9 Ἄλλὰ ὑποφέρομε τὶς ἐπερχόμενες λοιδορίες καὶ θλίψεις μ' εὐχαριστία καὶ χωρὶς μνησικακία; Καὶ σ' αὐτὸ πάλι εὐεργετοῦμε τοὺς ἑαυτούς μας καὶ ὄχι ἄλλον. Καὶ ἄκουσε αὐτὸ ποὺ λέγει ὁ Κύριος: «ἐὰν δὲν ἀφήσετε στοὺς ἀνθρώπους τὰ παραπτώματά τους ἀπὸ τὶς καρδιές σας, οὔτε ὁ Πατέρας σας ὁ οὐράνιος θὰ ἀφήσει τὰ παραπτώματά σας»³¹. Νὰ λοιπόν, εἴτε λοιδορίες δεχόμαστε, εἴτε ραπίσματα, εἴτε κολαφίσματα, εἴτε ἐμπαιγμούς, εἴτε πτυσίματα, εἴτε ὅ,τιδῆποτε παθαίνομε, ἂν τὰ ὑποφέρομε

30. Ρακώδη, κουρέλια.

31. Ματθ. 6,15. Πρβλ. 18,35.

τα ἡμῖν ἐπιφέροντας ἀπὸ ψυχῆς συμπαθοῦμεν, ἡμῖν αὐτοῖς χαριζόμεθα, τῶν εἰς Θεὸν ἀμαρτηθέντων ἡμῖν λαμβάνοντες ἄφεσιν· εἰ δὲ μνησικακοῦμεν καὶ ἀνταποδιδόναι αὐτοῖς πολυτρόπως πειρώμεθα, ἑαυτοὺς ἡμᾶς βλάπτομεν, ἀσυγχώρητα ἡμῶν διατηρεῖσθαι
 5 ποιοῦντες τὰ ἀμαρτήματα. Καθεζόμεθα ἐν κελλίῳ, φεύγομεν εἰς τὰ ὄρη, ἐν σπηλαίοις κατοικοῦμεν καὶ ἐν στύλοις ὑψούμεθα; Διὰ τί; Σπεύδοντες πάντως διεκφυγεῖν τὸν ὡς λέοντα περιπατοῦντα καὶ φρικτᾶ ὠρυόμενον καθ' ἡμῶν καὶ ζητοῦντα τίνα καταπίη. Εἰ οὖν δῶη ὁ Θεὸς (ἄνευ γὰρ τῆς ἐκείνου βοήθειας ἐκφεύξασθαι οὐ
 10 δυνασόμεθα τοὺς ἐκείνου ὀδόντας καὶ τὰ ποικίλα δεσμά, ὅπου ἂν καὶ ἀπέλθωμεν) καὶ διασωθῶμεν, μὴ βρωῶμα τῷ δεινῷ τούτῳ θηρίῳ γενόμενοι, πῶς δουλεύειν τῷ Κυρίῳ διὰ τῶν τοιούτων πράξεων εἴποιμεν; Ἐμοὶ οὐ δοκεῖ τοῦτο εὐλογον, οἶμαι δέ, οὐδὲ ὑμῖν.

10 Πῶς γὰρ ὁ καταδιωκόμενος μὲν ὑπὸ τινος, φεύγων δὲ αὐτὸς ἰσχυρῶς, τὸν εἰσδεξάμενον αὐτὸν ἐν τῇ ἑαυτοῦ οἰκίᾳ καὶ στάντα πρὸ τῶν θυρῶν καὶ τοῦ διώκοντος αὐτὸν ἐχθροῦ λυτρωσάμενον δουλεῦσαι τούτου γε ἔνεκα εἴποι ἂν; Οὐδαμῶς, ἀλλ' ὡς ὑπ' αὐτοῦ μᾶλλον εὐεργετηθεὶς καὶ ρυσθεὶς τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ, ὀφείλει τὴν
 20 εὐχαριστίαν αὐτῷ ἀποδιδόναι διηνεκῶς. Πῶς δέ, εἶπατέ μοι, οἱ προσαιτοῦντες πένητες, ἢ διὰ ἀσθένειαν σώματος ἢ διὰ ἀργίαν καὶ ὀκνηρίαν ἐργάζεσθαι μὴ βουλόμενοι, δουλεύειν τοῖς ἐλεημοσύνην διδοῦσι καὶ διακονοῦσιν αὐτοῖς λογισθήσονται, καὶ οὐχὶ μᾶλλον παρὰ τῶν ἐλεημόνων οἱ πτωχοὶ δωρεᾶν φανῶσι διακο-
 25 νεῖσθαι καὶ ἐκδουλεύεσθαι; Οὕτω τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς ἅπαντες, πτωχοὶ καὶ ἐπιδεεῖς ὑπάρχοντες ἐκ προγεγονότων ἀνομιῶν, τῷ ἡμᾶς ἐλεοῦντι Θεῷ οὕτω διακειμένους ἡμᾶς δουλεύειν οὐδέποτε

μέ εὐχαρίστηση καὶ συμπαθοῦμε μέ τήν ψυχὴ μας αὐτοῦς ποὺ μᾶς τὰ προκαλοῦν, τοὺς ἑαυτοῦς μας εὐεργετοῦμε, παίρνοντας ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν μας πρὸς τὸν Θεὸ· ἂν ὁμως μνησικακοῦμε καὶ προσπαθοῦμε μέ πολλοὺς τρόπους νὰ τοὺς τὰ ἀνταποδώσουμε, βλάπτομε τοὺς ἑαυτοῦς μας, κάμοντας νὰ μένουν ἀσυγχώρητα τὰ ἁμαρτήματά μας. Καθόμαστε στὸ κελλί, φεύγομε στὰ ὄρη, κατοικοῦμε σὲ σπήλαια καὶ εἶμαστε ἀνεβασμένοι σὲ στύλους; Γιὰ ποιὸ λόγο; Ἀσφαλῶς σπεύδοντας νὰ διαφύγομε ἐκεῖνον ποὺ περιτρέχει σὰν λέων καὶ ὠρύεται φρικτὰ ἐναντίον μας καὶ ζητεῖ ποιόν νὰ καταπιεῖ³². Ἄν λοιπὸν δώσει ὁ Θεὸς (διότι χωρὶς τὴ βοήθεια ἐκείνου δὲν θὰ μπορέσουμε νὰ διαφύγομε³³ τὰ δόντια καὶ τὰ δεσμὰ ἐκείνου, ὅπου καὶ ἂν μεταβοῦμε) νὰ διασωθοῦμε, χωρὶς νὰ γίνουμε τροφὴ τούτου τοῦ φοβεροῦ θηρίου, πῶς μπορούμε νὰ εἰποῦμε ὅτι δουλεύομε στὸν Κύριο μέ αὐτοῦ τοῦ εἴδους τίς πράξεις; Ἐμένα αὐτὸ δὲν μοῦ φαίνεται εὐλόγο, καὶ νομίζω οὔτε σὲ σᾶς.

- 10 Πράγματι ἐκεῖνος ποὺ καταδιώκεται ἀπὸ κάποιον καὶ φεύγει ἀπὸ ἐμπρὸς του τρέχοντας, πῶς θὰ μπορούσε νὰ εἰπεῖ ὅτι ἐδούλευσε σ' ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἐδέχθηκε στὴν οἰκία του καὶ στεκόμενος ἐμπρὸς στίς θύρες τὸν ἐλύτρωσε ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ ποὺ τὸν ἐδίωκε; Δὲν θὰ μπορούσε καθόλου· ἀλλά, ἀφοῦ μᾶλλον εὐεργετήθηκε καὶ ἀπαλλάχθηκε τοῦ ἐχθροῦ του ἀπ' αὐτόν, ὀφείλει διαπαντὸς νὰ τοῦ ἀποδίδει τὴν εὐχαριστία. Πῶς ἐπίσης, πέστε μου, οἱ πτωχοὶ ποὺ ζητιανεύουν, μὴ θέλοντας νὰ ἐργασθοῦν, ἢ ἀπὸ ἀσθένεια σώματος ἢ ἀπὸ φυγοπονία καὶ ὀκνηρία, θὰ θεωρηθοῦν ὅτι δουλεύουν σ' αὐτοῦς ποὺ τοὺς δίδουν ἐλεημοσύνη καὶ τοὺς ὑπηρετοῦν καὶ δὲν θὰ θεωρηθεῖ μᾶλλον ὅτι οἱ πτωχοὶ διακονοῦνται καὶ ὑπηρετοῦνται ἀπὸ τοὺς ἐλεήμονες; Ἔτσι λοιπὸν καὶ ὅλοι ἐμεῖς, ἐπειδὴ εἶμαστε πτωχοὶ καὶ ἐνδεεῖς ἀπὸ προηγούμενες ἀνομίες, δὲν θὰ μπορούσαμε ποτὲ νὰ εἰποῦμε, ἀφοῦ εὕρισκόμαστε σὲ τέτοια κατάστασι, ὅτι δουλεύομε

32. Α' Πέτρ. 5,8.

33. Ἰω. 15,5.

ἂν εἴποιμεν, ἐπειδὴ, ὡς εἴρηται, οἱ μὲν ἐκ προγεγονότων ἁμαρτη-
 μάτων, οἱ δὲ ἐκ συνηθείας κακῆς, οἱ δὲ ἐξ ὀκνηρίας καὶ ἀργίας
 τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, οἱ δὲ ἐκ προαιρέσεως πονηρᾶς, οἱ δὲ ἐκ
 προλήψεως ἡδονῶν, οἱ δὲ ἐξ ἀγνοίας καὶ ἀπιστίας τῶν θείων
 5 Γραφῶν, ἄλλοι ἐξ οἴησεως καὶ τοῦ δοκεῖν μηδὲν πλέον χρῆζειν
 εἰς σωτηρίαν ψυχῆς, καὶ ἀπλῶς πάντες ὑπάρχομεν πένητες καὶ
 γυμνοί. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τραυματῖαι, ποικίλαις κατεχόμενοι
 νόσοις καὶ ὡς ἐν διαφόροις ξενῶσι καὶ γηρωκομείοις ἐν αὐτοῖς
 τοῖς κελλίοις καὶ μοναστηρίοις ἡμῶν ἐλεεινῶς ἀνακεκλιμένοι ὄν-
 10 τες ἢ καὶ περιπατοῦντες ποσῶς, βοῶμεν καὶ θρηνοῦμεν καὶ
 κλαίομεν καὶ αὐτὸν προσκαλοῦμεθα τὸν ἰατρὸν ψυχῶν τε καὶ
 σωμάτων (ὅσοι δηλαδὴ τῆς ἀλγηδόνης τῶν τραυμάτων ἢ τῶν
 παθῶν ἐλάβομεν αἴσθησιν, ἐπειδὴπερ εἰσὶ καὶ ὡς φρενήρεις τι-
 νές, μηδὲ ὅτι τίποτε ἀσθενοῦσιν εἰδότες ἢ ὅτι κατέχονται ὑπό τι-
 15 νος πάθους), ἵνα ἐλθὼν ἰάσηται ἡμῶν τὰς τετραυματισμένας καρ-
 δίας καὶ δῶ τὴν ὑγίειαν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, κειμέναις ὑπὸ τὴν κλί-
 νην τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου, ἐπειδὴ ἅπαντες ἡμάρτομεν,
 κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, καὶ δεόμεθα τοῦ ἐλέους αὐτοῦ καὶ
 τῆς χάριτος.

11 Τῷ οὖν ἡμᾶς ἐλεοῦντι, οὕτω διακειμένους ὡς λέλεκται, καὶ
 ἐφ' ἡμᾶς σπλαγχνιζομένῳ καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἰατροῦντι καὶ τὰ
 πρὸς σωτηρίαν ἡμᾶς διδάσκοντι καὶ παρεχομένῳ κατὰ μικρὸν
 ἡμῖν τὴν ὑγίειαν τῶν τραυμάτων καὶ νοσημάτων ἡμῶν, δουλεύειν
 ὄλωσ εἰπεῖν τολμήσομεν; Οἴμενον, ὡς οὐδὲ ὁ ὑπὸ τῶν ληστῶν
 25 συντριβεῖς τὸ σῶμα καὶ ἡμιθανῆς κείμενος τῷ ἐπὶ τοῦ ἰδίου
 κτήνους αὐτὸν ἄραντι καὶ εἰς τὸ πανδοχεῖον ἀπαγαγόντι καὶ οἶνον
 ἐπιθέντι αὐτῷ καὶ ἔλαιον δουλεῦσαι λέγεται, ἀλλὰ μᾶλλον ἐλεη-
 θῆναι καὶ ἰαθῆναι καὶ εἰς τὴν προτέραν ὑγίειαν ἐπανελθεῖν δι' αὐ-
 τοῦ. Τοιγαροῦν παρειμένοι καὶ λελωβημένοι καὶ ἡμεῖς ὄντες καὶ

στὸν Θεὸ πού μᾶς ἔλεεῖ, ἐπειδὴ, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, ὅλοι γενικὰ εἴμαστε πένητες καὶ γυμνοί· ἄλλοι ἀπὸ προηγούμενα ἁμαρτήματα, ἄλλοι ἀπὸ κακὴ συνήθεια, ἄλλοι ἀπὸ ὀκνηρία καὶ φυγοπο- νία ἀπέναντι στὶς ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ, ἄλλοι ἀπὸ πονηρὴ προαί- ρεση, ἄλλοι ἀπὸ πόθο τῶν ἡδονῶν, ἄλλοι ἀπὸ ἄγνοια καὶ ἀπι- στία πρὸς τὶς θεῖες Γραφές, ἄλλοι ἀπὸ ὑπεροψία καὶ ἀπὸ τὴν ἀντίληψη ὅτι δὲν χρειάζονται τίποτε πλέον γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς. Κι ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ κατεχόμενοι ἀπὸ ποικίλες νόσους καὶ ξαπλωμένοι θλιβερὰ στὰ κελλιά καὶ τὰ μοναστήρια μας, σὰν τραυματίες σὲ διάφορα νοσοκομεῖα καὶ γηροκομεῖα ἢ καὶ βαδίζοντας, φωνάζουμε καὶ θρηνοῦμε καὶ κλαῖμε, καὶ προσ- καλοῦμε αὐτὸν τὸν ἰατρὸ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων (ὅσοι φυσικὰ ἐλάβαμε αἴσθησι τοῦ πόνου ἀπὸ τὰ τραύματα ἢ τὰ πάθη, ἐπειδὴ βέβαια ὑπάρχουν καὶ μερικοὶ φρενοβλαβεῖς πού οὔτε γνωρίζουν ὅτι εἶναι ἀσθενεῖς ἢ ὅτι κατέχονται ἀπὸ κάποιο πά-θος), ὥστε νὰ ἔλθει καὶ νὰ θεραπεύσει τὶς τραυματισμένες καρ- διές μας καὶ νὰ δώσει τὴν ὑγεία στὶς ψυχές μας, πού εὐρίσκο- νται κάτω ἀπὸ τὴν κλίνη τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου, ἐπειδὴ ὅλοι ἁμαρτήσαμε, κατὰ τὸν θεῖο Ἀπόστολο, καὶ χρειαζόμαστε τὸ ἔλεος καὶ τὴ χάρη του³⁴.

- 11) Ἄφοῦ λοιπὸν συμπεριφερόμαστε ἔτσι, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, θὰ τολμήσομε κατ' ἀρχὴν νὰ εἰποῦμε ὅτι δουλεύομε σ' αὐτὸν πού μᾶς ἔλεεῖ, μᾶς εὐσπλαγχνίζεται, ἰατρεύει τὶς ψυχές μας, μᾶς διδάσκει τὰ ἀναγκαῖα γιὰ τὴ σωτηρία καὶ μᾶς προσφέρει βαθ- μιαίως τὴν θεραπεία τῶν τραυμάτων καὶ νοσημάτων μας; Ὅχι βέβαια, ὅπως οὔτε ἐκεῖνος πού συντρίβηκε στὸ σῶμα ἀπὸ τοὺς ληστὲς καὶ εἶναι ξαπλωμένος ἡμιθανῆς λέγεται ὅτι ἐδούλευσε σ' αὐτὸν πού τὸν ἀνέβασε στὰ ζῶο, τὸν μετέφερε στὸ πανδο- χεῖο καὶ τοῦ ἔβαλε στὰ τραύματα οἶνο καὶ ἔλαιο³⁵, ἀλλὰ λέγεται μᾶλλον ὅτι ἐλεήθηκε καὶ ἰατρεύθηκε καὶ ἐπανῆλθε στὴν προη- γούμενη ὑγεία του. Ἐπομένως κι' ἐμεῖς, πού εἴμαστε παράλυτοι

34. Ρωμ. 3,23.

35. Λουκᾶ 10,30-35.

τραυματῖαι καὶ ἀμελοῦντες τῶν πρὸς ἰατρείαν ἡμῶν καὶ παντὶ τρόπῳ μὴ ποιεῖν, ὡς εἶπον, σπουδάζοντες, πῶς τολμήσομεν εἰπεῖν ἢ ἐννοῆσαι ὅτι τῷ Κυρίῳ δουλεύομεν; Οὐδαμῶς; ἀλλὰ τί; Παρακαλοῦμεν, ὡς ἔφθην εἰπὼν, εἰ ὅλως ἐν οἷσις ἐσμὲν αἰσθανόμεθα, δεόμενοι ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων ἡμῶν. Ὅτε δὲ τοῦτο γένηται καὶ τὴν νόσον ὡς ἰμάτιον πεπαλαιωμένον καὶ διερρωγὸς καὶ ρερυπαρωμένον κατ' ὀλίγον ἀποδυσόμεθα ἄνωθεν, καὶ τὴν ὑγίειαν ὡς διπλοῖδα φωτεινὴν ὅλω τῷ σώματι ἐνδυσόμεθα, ἦγον ἀπὸ κορυφῆς ἕως ἄκρων ποδῶν, τότε ἄλλοις καὶ αὐτοὶ 10 διακονοῦντες ἐν οἴνῳ καὶ ἐλαίῳ καὶ τοῖς λοιποῖς ἐμπλάστροις τε καὶ φαρμάκοις τούτους ἰατρεύοντες, αὐτῷ δουλεύειν τῷ Κυρίῳ λογισθησόμεθα τῷ οὕτως εἰπόντι· «ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε». Εἰ δὲ οὐχ οὕτω πρῶτον ἔξομεν, ἀλλ' ἔτι νοσοῦντες τοῦτο ποιῆσαι ἐπι- 15 χειρήσομεν, ἀποκριθεὶς ὁ Δεσπότης ἐρεῖ ἡμῖν· «ἰατρέ, ἰατρευσον σεαυτόν».

Διπλοῖδα δὲ φωτεινὴν εἰπόντας ἡμᾶς τὴν ὑγίειαν τῆς ψυχῆς ἀκούσας, μὴ ἐξ ἀγνοίας καταγελάσης τοῦ ρήματος μηδὲ σωματικὴν ὑγίειαν ὑπολάμβανε λέγειν ἡμᾶς, ἀλλ' ἀσώματόν τινα καὶ 20 θείαν καὶ νοεράν, ἣτις οὐκ ἀπὸ φαρμάκων καὶ βοτάνων εἴωθε γίνεσθαι, «οὐδὲ ἐξ ἔργων τινῶν, ἵνα μὴ τις καυχῆσῃται». Καθάπερ γάρ τις ὄστοῦν συντιθεὶς νεκρὸν πρὸ ὄστοῦν καὶ ἀρμονίαν πρὸς ἀρμονίαν, ἅτινά μοι καὶ λάβοις εἰς ἔργα καὶ κτηῆσιν τῆς ἀρετῆς, οὐδὲν ὠφελεῖ, μὴ ὄντος τοῦ δυναμένου κρέας καὶ νεῦρα εἰς 25 αὐτὰ ἐξυφᾶναι, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ποιήσας καὶ τὰς μὲν ἀρμονίας συνδήσας τοῖς νεύροις, τὰ δὲ νεκρὰ ἐκεῖνα ὄστᾱ κρέας ἐπενδύσας καὶ δέρμα καὶ εἰς σῶμα ἀποτελέσας αὐτά, οὐδὲν ἔσται πάλιν ὄφελος, ἐστερημένον ὑπάρχον τοῦ ζωοποιουῦντος καὶ κινουῦντος αὐτὸ πνεύματος, τουτέστιν ἔρημον ψυχῆς ὄν· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς νενε-

36. Ματθ. 25,40.

37. Λουκᾶ 4,23.

καὶ ἀκρωτηριασμένοι καὶ τραυματίες, ἀλλὰ ἀμελοῦμε γιὰ τὰ μέσα τῆς θεραπείας μας καὶ φορντίζομε μὲ κάθε τρόπο νὰ μὴ τὴν ἐπιτύχομε, ὅπως εἶπα, πῶς θὰ τολμήσουμε νὰ εἰποῦμε ἢ νὰ σκεφθοῦμε ὅτι δουλεύομε στὸν Κύριο; Καθόλου· ἀλλὰ τί; Ὅπως εἶπα πρὸ ὀλίγου, παρακαλοῦμε, ἂν κατ' ἀρχὴν αἰσθανόμαστε σὲ ποιά κατάστασι εἴμαστε, ζητώντας νὰ θεραπευθοῦμε ἀπὸ τὶς ἀσθένειές μας. Καὶ ὅταν γίνεи αὐτὸ καὶ ἀποδυθοῦμε ἀπὸ ἐπάνω μας μὲ τὸν καιρὸ τὴν νόσο σὰν ἱμάτιο παλαιωμένο, ξεσχισμένο καὶ ρυπαρό, καὶ ἐνδυθοῦμε τὴν ὑγεία σὰν στολὴ φωτεινὴ σὲ ὄλο τὸ σῶμα, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν κορυφὴ ἕως τὰ ἄκρα τῶν ποδιῶν, τότε κι' ἐμεῖς ὑπηρετώντας ἄλλους μὲ οἶνο καὶ ἔλαιο καὶ ἰατρεύοντάς τους μὲ τὰ ἄλλα ἔμπλαστρα καὶ τὰ φάρμακα θὰ θεωρηθοῦμε ὅτι δουλεύομε στὸν Κύριο, πού εἶπε· «ἐφ' ὅσον τὸ ἐκάματε σ' ἓναν ἀπὸ τοὺς ἐλάχιστους αὐτοὺς ἀδελφούς μου, τὰ ἐκάματε σ' ἐμένα»³⁶. Ἄν ὁμως δὲν φθάσομε πρῶτα σ' αὐτὴν τὴν ἔξη, ἀλλὰ ἐπιχειρήσομε νὰ τὸ κάνομε αὐτό, ἐνῶ εἴμαστε ἀκόμη ἄρρωστοι, ὁ Δεσπότης ἀπευθυνόμενος σ' ἐμᾶς θὰ μᾶς εἰπεῖ· «ἰατρέ, θεράπευσε πρῶτα τὸν ἑαυτό σου»³⁷.

- 12 Ἀκούοντας πού εἶπαμε φωτεινὴ στολὴ τὴν ὑγεία τῆς ψυχῆς, μὴ ἀπὸ ἄγνοια περιγελάσεις τὸ λόγο οὔτε νὰ νομίσεις ὅτι ἐμεῖς ἐννοοῦμε σωματικὴ ὑγεία, ἀλλὰ ἐννοοῦμε κάποια ἀσώματη καὶ θεία καὶ νοερὴ ὑγεία, πού δὲν γίνεται ἀπὸ φάρμακα καὶ βότανα, «οὔτε ἀπὸ ἔργα, γιὰ νὰ μὴ καυχῆθῃ κανεῖς»³⁸. Πράγματι ὁποῖος συνδέσει ὀστοῦν μὲ ὀστοῦν καὶ ἄρμὸ μὲ ἄρμό³⁹, πού πρέπει νὰ ἐκλάβεις ὡς ἔργα καὶ ἀπόκτηση τῆς ἀρετῆς, τίποτε δὲν ὠφελεῖ, ἂν δὲν ὑπάρχει αὐτὸς πού μπορεῖ νὰ ὑφάνει σ' αὐτὰ κρέας καὶ νεῦρα· ἀλλὰ καὶ ὅταν κάμει αὐτὸ καὶ συνδέσει τοὺς ἄρμους μὲ τὰ νεῦρα, καὶ ἐπενδύσει μὲ κρέας καὶ δέρμα τὰ νεκρὰ ἐκεῖνα ὅστᾳ καὶ τὰ συγκροτήσῃ σὲ σῶμα, πάλι κανένα ὄφελος δὲν θὰ προέλθῃ, ἀφοῦ στερεῖται τοῦ Πνεύματος πού τὸ ζωοποιεῖ καὶ τὸ κινεῖ, δηλαδὴ εἶναι ἔρημο ἀπὸ ψυχῆ. Ἔτσι πρέπει

38. Ἐφ. 2,9.

39. Βλ. Ἰεζ. 37,7 ἔ.

κρωμένης μοι νόει ψυχῆς καὶ ἐπὶ τὰ ἐνδοθεν τῶν ταύτης μελῶν
 μετάγαγέ σου τὸν νοῦν καὶ ἰδὲ πάσας συναγομένας τὰς πράξεις,
 νηστείαν λέγω καὶ ἀγρυπνίαν, χαμευνίαν καὶ ξηροκοιτίαν, ἀκτη-
 μοσύνην καὶ ἀλουσίαν καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα, ὡς ὅστᾳ νεκρά,
 5 καὶ συναρμολογουμένας ἀλλήλαις καὶ ἑτέραν τῇ ἑτέρᾳ συνακο-
 λουθούσας καὶ συντιθεμένας καὶ οἶονεὶ πως ἀκέραιον ἀποτελού-
 σασ τὸ τῆς ψυχῆς σῶμα. Τί οὖν τὸ ὄφελος, εἰ ἄψυχον κεῖται καὶ
 ἄπνουν, μὴ ὄντος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν αὐτῷ; Μόνον γὰρ ἐκεῖ-
 νο ἔλθον ἐν ἡμῖν καὶ ἐγκατοικῆσαν, ὡς ἄψυχα μέλη ἀπ' ἀλλήλων
 10 διεσπασμένα, οὕτω νεκρωμένας τὰς ἐναρέτους πράξεις συνδεῖ
 νεύροις ἰσχύος πνευματικῆς καὶ συνενοῖ τῇ ἀγάπῃ τῇ πρὸς Θεόν,
 καὶ τῆνικαῦτα καινοῦς ἡμᾶς ἀπὸ παλαιῶν καὶ ζῶντας ἐκ νεκρῶν
 ἀποδείκνυσιν· ἄλλως δὲ οὐκ ἐνὶ ζῆσαι ψυχὴν.

13 Ὡσπερ γὰρ τὸ σῶμα ἡμῶν, κἂν ἀσθενῆ κἂν μὴ, δίχα ψυχῆς
 15 κινεῖσθαι τοῦτο, ἢ κἂν ὅλως ζῆν, τῶν ἀδυνάτων ἐστίν, οὕτω καὶ
 ἡ ψυχὴ, κἂν ἀμαρτήσῃ κἂν μὴ, ἀνευ τοῦ ἁγίου Πνεύματος νεκρά
 ἐστὶ καὶ ζῆσαι τὴν αἰωνίαν ζωὴν ὅλως οὐ δύναται· εἰ γὰρ κέντρον
 τοῦ θανάτου ἢ ἀμαρτία ἐστίν, ὁ ἀμαρτήσας πάντως πληγεῖς ὑπ'
 αὐτοῦ ἀπέθανεν· εἰ δὲ οὐδεὶς ἀναμάρτητος («πάντες» γάρ, φησὶν,
 20 «ἡμάρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ»), «πάντες» δηλο-
 νότι οἱ ἀμαρτήσαντες ἀπεθάνομεν καὶ ἐσμεν νεκροί. Νόει οὖν μοι
 νεκρὸν νοερῶς σευατόν. Εἶπε τοίνυν πῶς ἐπαληθῶς ζήσεας, μὴ
 ἐνωθεὶς τῇ ἀληθινῇ ζωῇ, τουτέστι τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δι' οὗ πᾶς
 πιστὸς ἀναγεννᾶται καὶ ἀναζωοῦται ἐν Χριστῷ; «Ἐγὼ» γάρ,
 25 φησὶν, «εἰμὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ». Οἱ δοῦλοι
 καὶ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ φῶς εἰσι καὶ ἀλήθεια καὶ ζωὴ· «ὁ δεχό-

40. Α' Κορ. 15,56.

41. Ρωμ. 3,23.

42. Ἰω. 14,6.

νά σκεφθεῖς ὅτι συμβαίνει μὲ τὴν νεκρωμένη ψυχὴ μου καὶ νά μεταφέρεις τὸ νοῦ σου στὰ ἐσωτερικὰ τῶν μελῶν της καὶ νά ἰδεῖς νά συνάγονται ὅλες οἱ πράξεις, δηλαδή ἡ νηστεία, ἡ ἀγρυπνία, ἡ χαμευνία, ἡ ξηροκοιτία, ἡ ἀκτημοσύνη, ἡ ἀλουσία καὶ τὰ ἀκόλουθα αὐτῶν, σὰν νεκρὰ ὄστα, νά συναρμολογοῦνται μεταξύ τους, νά συνακολουθοῦν ἢ μιὰ τὴν ἄλλη, νά συνθέτουν καὶ κατὰ κάποιον τρόπο νά συγκροτοῦν ἀκέραιο τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς. Ποιό λοιπὸν εἶναι τὸ ὄφελος, ἂν αὐτὸ κεῖται ἄψυχο καὶ ἄπνοο, ἀφοῦ δὲν εἶναι μέσα του τὸ ἅγιο Πνεῦμα; Διότι μόνο ἐκεῖνο, ὅταν ἔλθει καὶ κατοικήσει μέσα μας, συνδέει τὶς ἔτσι νεκρωμένες ἐνάρετες πράξεις, σὰν ἄψυχα μέλη διεσπασμένα μεταξύ τους, μὲ νεῦρα πνευματικῆς δυνάμεως, καὶ τὶς συνενῶνει μὲ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό, καὶ τότε μᾶς ἀποδεικνύει νέους ἀπὸ παλαιούς, καὶ ζωντανούς ἀπὸ νεκρούς· ἀλλιῶς δὲν μπορεῖ νά ζήσει ἡ ψυχὴ.

- 13 Ὅπως δηλαδή τὸ σῶμα μας, εἴτε ἀσθενεῖ εἴτε ὄχι, εἶναι ἀδύνατο νά κινεῖται ἢ γενικὰ νά ζεῖ χωρίς (ψυχὴ) ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ, εἴτε ἀμαρτήσῃ εἴτε ὄχι, χωρίς τὸ ἅγιο Πνεῦμα εἶναι νεκρὴ καὶ δὲν μπορεῖ καθόλου νά ζήσει τὴν αἰώνια ζωὴ. Ἄν ἡ ἀμαρτία εἶναι κεντρὶ τοῦ θανάτου⁴⁰, ὅπως δὴποτε ὁποῖος ἀμαρτήσῃ ~~ἐπέθανε~~ ἐπέθανε πληγωμένος ἀπ' αὐτό· καὶ ἂν δὲν ὑπάρχει κανένας ἀναμάρτητος (διότι, λέγει, «ὄλοι ἀμαρτήσαν καὶ στεροῦνται τῆ δόξα τοῦ Θεοῦ»⁴¹), εἶναι φανερὸ ὅτι ὄλοι ὅσοι ἀμαρτήσαμε, ~~ἐπέθανα~~ ἐπέθανα καὶ εἴμαστε νεκροί. Θεώρησε λοιπὸν, παρακαλῶ, νεκρὸ τὸν ἑαυτὸ σου νοερῶς. Πές λοιπὸν, πῶς θὰ μπορούσες νά ζεῖς ἀληθινά, ἂν δὲν ἐνωθεῖς μὲ τὴν ἀληθινὴ ζωὴ, δηλαδή μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, διὰ τοῦ ὁποίου κάθε πιστὸς ἀναγεννᾶται καὶ ἀναζῶνεται ἐν Χριστῷ. Διότι, λέγει, «ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀλήθεια⁴² καὶ ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ»⁴³. Οἱ δοῦλοι καὶ μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ εἶναι φῶς⁴⁴ καὶ ἀλήθεια καὶ ζωὴ· «ὁποῖος δέχεται ἐσᾶς», λέγει,

43. Ἰω. 11,25.

44. Βλ. Ματθ. 5,14. Ἐφ. 5,8.

μενος γὰρ ὑμᾶς», φησὶν, «ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με». Εἰ οὖν ἡμεῖς νεκροί, ἐκεῖνος δὲ μόνος ἢ αἰώνιος ἐστὶ ζωὴ, πρὸ τοῦ ἐνωθῆναι αὐτῷ καὶ ζῆσαι, μὴ λέγομεν ὅτι τῷ Κυρίῳ δουλεύομεν. Νεκροὶ γὰρ πῶς τινὶ ποτε ἐκδουλεύσουσιν; Εἰ μὴ ἐκεῖνον γνωστῶς ὡς διπλοῖδα περιβαλώμεθα, μὴ νομίσωμεν ὅτι τῶν νοσημάτων ἡμῶν ἢ τῶν ἐνοχλούντων παθῶν ὅλως ἠλευθερώθημεν.

14 Ὡσπερ γὰρ τὸ σκότος οὐ φεύγει, εἰ μὴ τὸ φῶς παραγένηται, οὕτως οὐδὲ ἡ νόσος τῆς ψυχῆς φυγαδεύεται, εἰ μὴ ὁ τὰς ἀσθενείας ἡμῶν αἴρων ἐλεύσεται καὶ ἡμῖν ἐνωθῆ. Ἐρχόμενος δὲ αὐτός, ἐπεὶ πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν ἀσθένειαν ψυχικὴν ἀπελαύνει, καλεῖται ὑγίεια, τὴν ὑγίαν ἡμῖν χαριζόμενος τῆς ψυχῆς· φωτίζων δὲ ἡμᾶς, λέγεται φῶς, ὑπὲρ φῶς ἅπαν ὧν· καὶ ζωοποιῶν ἡμᾶς, λέγεται ζωὴ, ὑπὲρ ζωὴν ἅπασαν ὧν· περιλάμπων δὲ ἡμᾶς ὅλους
15 καὶ τῇ δόξῃ τῆς αὐτοῦ θεότητος περικυκλῶν καὶ ἐπιθάλπων, καλεῖται ἰμάτιον, καὶ οὕτως ἐνδιδύσκεσθαι τοῦτον λέγομεν τὸν ἀναφῆ πάντη καὶ ἄληπτον· ἐνούμενος δὲ ἀμίκτως ἡμῶν τῇ ψυχῇ καὶ ὅλην ποιῶν ταύτην ὡς φῶς, ἐνοικεῖν λέγεται ἐν ἡμῖν καὶ ἀπεριγράπτως περιγράφεσθαι. Ὡ τοῦ θαύματος! Οὕτω τοιγαροῦν γί-
20 νεται πάντα ἡμῖν ὁ ὑπεράνω πάντων ὧν, ἄρτος, σκέπη καὶ ὕδωρ, ὃ πάλαι τῇ Σαμαρείτιδι εἶπε τὸν πiónτα μὴ διψῆσαι ποτε. Εἰ οὖν ἔτι διψᾶς, οὐπω ἐξ ἐκείνου τοῦ ὕδατος ἔπιες· ἀψευδῆς γὰρ ἐστὶν ὁ τοῦτο εἰπών. Ἐγὼ γὰρ τινος ἤκουσα λέγοντος, ὅτι ἀφ' οὗ ἐκ τούτου τοῦ ὕδατος εἰς κόρον πιεῖν ὁ φιλάνθρωπος Δεσπότης μοι ἔχα-
25 ρίσατο, εἰ συνέβη ἐπιλαθέσθαι με καὶ ὡς μὴ πiónτα ζητεῖν πάλιν δοθῆναί μοι παρ' ἐκείνου πιεῖν, αὐτὸ ἐκεῖνο, ὅπερ δηλονότι ἔπιον ὕδωρ, ἐνδοθεν ἠλλετο τῆς καρδίας μου καὶ ἐπήδα ὡσπερ ρεῖθρον

45. Ματθ. 10,40.

46. Βλ. Ματθ. 8,17 (=Ἡσ. 53,4). Ἰω. 1,29.

47. Ἐφ. 1,23.

«δέχεται έμένα· και όποιος δέχεται έμένα δέχεται αυτόν που με απέστειλε»⁴⁵. Άν λοιπόν έμεϊς είμαστε νεκροί, και έκεινος μόνος είναι ή αιώνια ζωή, πριν να ένωθει με αυτόν και να ζήσει, να μη λέμε ότι δουλεύουμε στον Κύριο. Διότι, όντας νεκροί, πώς είναι δυνατό να δουλεύσουμε σε κάποιον; Άν δέν περιβληθούμε έκεινον συνειδητώς σαν μανδύα, να μη νομίσουμε ότι έλευθερωθήκαμε καθόλου από τα νοήματά μας, και από τα πάθη που μās ένοχλούν.

- 14 Πράγματι, όπως τó σκότος δέν φεύγει, αν δέν έλθει τó φώς, έτσι και ή νόσος τής ψυχής δέν φυγαδεύεται, αν δέν έλθει ό θεραπευτής των άσθενειών μας⁴⁶ και δέν ένωθει μαζί μας. Κι' αυτός έρχόμενος, έπειδή διώχνει κάθε νόσο και κάθε άσθένεια ψυχική, καλείται υγεία, αφού μās χαρίζει την υγεία τής ψυχής· φωτίζοντάς μας λέγεται φώς, αν και είναι επάνω από κάθε φώς· και ζωοποιώντας μας λέγεται ζωή, αν και είναι επάνω από κάθε ζωή· περιλάμποντας όλους μας και περικυκλώνοντάς μας και περιθάλποντας με τή δόξα τής θεότητάς του καλείται ίμάτιο, κι' έτσι λέμε ότι αυτός ό έντελώς ανέγγικτος και ασύλληπτος ένδύεται ένούμενος πάλι άμίκτως με την ψυχή μας και κάμνοντάς την όλην σαν φώς, λέγεται ότι ένοικει σε μās και περιγράφεται άπεριγράπτως. Ω, τί θαύμα! Έτσι λοιπόν γίνεται όλα για μās⁴⁷ ό εύρισκόμενος επάνω από όλα, άρτος, σκέπη και ύδωρ, τó όποιο, όπως είπε παλαιά στη Σαμαρείτιδα, όποιος πιει δέν θά διψάσει ποτέ⁴⁸. Άν λοιπόν διψās άκόμη, δέν ήπιες άκόμη από έκεινο τó ύδωρ· διότι αυτός που είπε τουτόν τó λόγο είναι άψευδής. Πράγματι έγώ άκουσα κάποιον να λέγει ότι, άφ' ότου ό φιλόανθρωπος Δεσπότης μου μου έχάρισε να πιω άφθονα από αυτό τó ύδωρ, όταν συνέβαινε να λησμονήσω και να ζητώ πάλι να μου δοθει άπ' αυτό σαν να μη είχα πιει, έκεινο τó ίδιο τó ύδωρ που είχα πιει χοροπηδούσε μέσα στην καρδιά μου και έπηδούσε σαν φωτοειδές ρεύμα, και εύθως άμέσως τó έβλεπα.

48. Ίω. 4,14.

φωτοειδές καὶ εὐθὺς ἐώρων αὐτό. Ἐκεῖνο δὲ οἶονεὶ ἐλάλει διὰ τῶν παλμῶν ἐν ἐμοὶ καὶ ἔλεγεν· Ὁὐχ ὄρᾱς με ὅτι ἐνταῦθά εἰμι μετὰ σοῦ; Καὶ πόθεν μοι δοθῆναί σοι ἢ ἄλλοθεν ποθεν παραγενέσθαι με ἐπιζητεῖς; Οὐκ οἶδας ὅτι ἀεὶ σύνειμι οἷς ἅπαξ ἐμαυτὸ ἐπι-
5 δώσω πιεῖν με καὶ πηγὴ γίνομαι ἀθάνατος ἐν αὐτοῖς;·

15 Εἰ οὖν τοῦτο γεγονὸς ἔγνωσ καὶ ἐν σοί, ὦ ἀδελφέ, μακάριος εἶ. Εἰ δὲ τὸν Χριστὸν μὲν τεθέασαι, οὐπω δέ σοι τοῦτο τὸ πόμα πιεῖν ἐχαρίσατο, πρόσπεσον, κλαῦσον, δυσώπησον, θρήνησον, τύπον σεαυτοῦ τὰς ὕψεις, ὥσπερ ποτὲ ὁ Ἀδάμ, τίλλε σου τὰς τρί-
10 χας τῆς κεφαλῆς· μὴ ἀναπέσης ἐπὶ κλίνης, ἀλλὰ κλίνη γενέσθω σοι ἅπαν ἔδαφος· μὴ δῶς ὕπνον εἰς κόρον σοῖς ὀφθαλμοῖς, μὴ ὀλως νυσταγμὸν τοῖς βλεφάροις σου· μὴ πρὸς τι τῶν ἐπὶ γῆς ἢ τῶν ἐν οὐρανῷ ἐπιστρέψης σου τὸ δμμα (τί γάρ σοι καὶ πρὸς ἄλλο τι, τὸν ποιητὴν τῶν ἀπάντων ὀρῶν σου πρὸ ὀφθαλμῶν;),
15 μὴ ἐμπλήσης τὴν γαστέρα σου τῶν ἐδωδύμων ποτέ· μὴ γλυκάνης σου τὸν λάρυγγα ἐνηδόνω βρώσει ἢ πόσει εἰς πλησμονήν· μὴ περιεργάση τὰ γινόμενα πράγματα, μηδὲ πρὸς τοὺς ἀδιαφόρως καὶ καταφρονητικῶς βιοῦντας ἀποβλέψης, ἵνα μὴ εἰς οἴησιν ἐμπέσης ἢ καὶ κατακρίνης αὐτούς· ἀλλὰ γὰρ μηδὲ συγκαθεσθῆς πρὸς συν-
20 τυχίας ἀκαίρους ποτὲ μετ' αὐτῶν· μὴ περιέλθης, τοὺς ὀνομαστοὺς ζητῶν μοναχοὺς, μηδὲ ἐρεύνα τοὺς βίους αὐτῶν, ἀλλ' εἰ μὲν πνευματικῶ πατρὶ Θεοῦ χάριτι ἐνέτυχες, αὐτῷ μόνω λέγε τὰ κατὰ σέ· εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ τὸν Χριστὸν ὀρῶν, εἰς ἐκεῖνον ἀπόβλεπε ἀεὶ καὶ διὰ παντὸς ἐκεῖνον μόνον τῆς σῆς κατηφείας καὶ θλίψεως
25 ἔχε θεωρητήν.

16 Δείκνυε αὐτῷ, μᾶλλον δὲ ἐκεῖνος ὀράτω σου τὴν ἀλουσίαν, τὴν ἄγαν ἀκτημοσύνην, τὸν ἀφιλάργυρον τρόπον. Μηδέ, εἰ ρέει ποθὲν ἅπας ὁ πλοῦτος τοῦ κόσμου ἢ καὶ πλῆθος χρυσίου ἔρριπται

Ἐκεῖνο μὲ τοὺς παλμούς του μέσα μου ἦταν σὰν νὰ ὀμιλοῦσε καὶ νὰ ἔλεγε· Ἐν βλέπεις ὅτι εἶμαι ἐδῶ μαζί σου; Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ζητεῖς νὰ σοῦ δοθῶ ἢ ἀπὸ ποῖο ἄλλο μέρος μπορῶ νὰ ἔλθω; Ἐν γνωρίζεις ὅτι συνευρίσκομαι πάντοτε μὲ ἐκείνους στοὺς ὁποίους θὰ δώσω τὸν ἑαυτό μου ἅπαξ νὰ μὲ πιοῦν καὶ γίνομαι μέσα τους ἀθάνατη πηγή;·

15 Ἄν λοιπὸν, ἀδελφεῖ, ἐγνώριζες, ὅτι αὐτὸ ἐγινε καὶ μέσα σ' ἐσένα, θὰ ἦσουν μακάριος. Ἄν ὅμως τὸν Χριστὸ τὸν ἔχεις ἰδεῖ, ἀλλὰ δὲν σοῦ ἐχάρισε ἀκόμη νὰ πιεῖς αὐτὸ τὸ ποτό, κλαῦσε, παρακάλεσε, θρήνησε, κτύπα τὸ πρόσωπό σου, ὅπως παλαιὰ ὁ Ἀδάμ, ξερρίζωσε τὶς τρίχες τῆς κεφαλῆς σου· μὴ ξαπλώσεις ἐπάνω σὲ κλίνη, ἀλλὰ κλίνη νὰ σοῦ γίνει κάθε ἔδαφος· μὴ δώσεις ὕπνον χορταστικὸ στοὺς ὀφθαλμούς σου οὔτε καθόλου νυσταγμὸ στὰ βλέφαρά σου⁴⁹· νὰ μὴ στρέψεις τὰ μάτια σου σὲ κάποιο πρᾶγμα ἀπὸ τὰ ἐπάνω στὴ γῆ ἢ στὸν οὐρανὸ (διότι τί χρειάζεσαι νὰ κυττάξεις πρὸς κάτι ἄλλο, ἀφοῦ ἔχεις ἐμπρὸς στοὺς ὀφθαλμούς σου τὸν ποιητὴ τῶν ὄλων;)· νὰ μὴ γεμίσεις τὸ στομάχι σου ποτέ μὲ φαγητά· νὰ μὴ γλυκάνεις τὸν λάρυγγα μὲ ἡδονικὸ φαγητὸ καὶ ποτὸ μέχρι πληρώσεως· νὰ μὴ περιεργασθεῖς τὰ γινόμενα πράγματα οὔτε νὰ παρατηρήσεις τοὺς ζῶντες ἀδιάφορα καὶ καταφρονητικά, γιὰ νὰ μὴ πέσεις σὲ ἀλαζονεία, ἢ καὶ τοὺς κατακρίνεις· ἀλλὰ οὔτε νὰ καθήσεις ποτέ μαζί τους γιὰ ἀκαιρες συνομιλίες· νὰ μὴ περιηγηθεῖς, ζητώντας τοὺς ὀνομαστοὺς μοναχοὺς, οὔτε νὰ ἐρευνᾷς τοὺς βίους των, ἀλλά, ἂν συναντήσεις κάποιον πνευματικὸ πατέρα μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, μόνον σ' αὐτὸν λέγει τὰ θέματα ποὺ σὲ ἀπασχολοῦν· ἀλλιῶς, βλέποντας τὸν Χριστὸ, ν' ἀποβλέπεις πάντοτε σ' ἐκεῖνον καὶ μόνον ἐκεῖνον νὰ ἔχεις διαπαντὸς θεωρητὴ τῆς κατηφείας καὶ θλίψεώς σου.

16 Νὰ τοῦ δείχνεις, ἢ καλύτερα ἐκεῖνος νὰ βλέπει τὴν ἀλουσία σου, τὴν τελεία ἀκτημοσύνη σου, τὸν ἀφιλόργυρο τρόπο. Καὶ νὰ μὴ θελήσεις, ἀκόμα κι' ἂν ἀπὸ κάπου ρεῖ ὄλος ὁ πλοῦ-

πρὸ τῶν ποδῶν σου (γίνεται γὰρ καὶ τοῦτο ἐκ τῆς τοῦ Πονηροῦ μηχανῆς καὶ τῶν ἐκείνου συνεργῶν καὶ ὑπασπιστῶν), ἐπιστρέψαι κἂν ὄλως τὸν ὀφθαλμὸν καὶ ἀπιδεῖν πρὸς ταῦτα θελήσης, εἰ καὶ προφάσει τῶν πτωχῶν ἀναμαρτήτως δοκεῖ καὶ λαμβάνεσθαι καὶ 5 δίδοσθαι παρὰ σοῦ. Ἐκεῖνος βλέπέτω σὲ τυπτόμενον καὶ μὴ ἀντιτύπτοντα, ὑβρίζομενον καὶ μὴ ἀνθυβρίζοντα, λοιδορούμενον καὶ τοὺς λοιδοροῦντάς σε εὐλογοῦντα, μὴ δόξαν ζητοῦντα, μὴ τιμὴν, μὴ ἀνάπαυσιν, καὶ ἀπλῶς πάντα ποιοῦντα καὶ πάντα διαπραττόμενον καὶ μηδὲ ἄλλως ἐνδίδουντα μήτε εἰς τὰ ὀπίσω στρεφόμενον, 10 ἕως οὗ σπλαγχνισθεὶς ἐπιδώσει σοὶ τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο καὶ ἄρρητον καὶ ἀκατανόμαστον πόμα πιεῖν. Καὶ ὅταν τούτου ἀξιωθῆς, τότε γνώσεις ἅπερ λαλοῦμεν καὶ ἅπερ σοὶ ὑφηγοῦμεθα. «Λαλοῦμεν γὰρ σοφίαν», φησὶν, «οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου τὴν καταργουμένην, ἀλλὰ λαλοῦμεν Θεοῦ σοφίαν ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμ-

15 μένην».

17 Εἰ δὲ οὐδὲ αὐτὸν τὸν Χριστὸν ὄλως ἰδεῖν κατηξίωσαι, τί ὅτι καὶ δοκεῖς ζῆν; Τί ὅτι καὶ δουλεύειν νομίζεις αὐτῷ, ὃν οὐδέπω τεθέασαι; Μὴ θεασάμενος δὲ μηδὲ φωνῆς αὐτοῦ ἀκοῦσαι ἀξιωθείς, πόθεν τὸ θέλημα αὐτοῦ τὸ ἅγιον καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον 20 διδαχθήσῃ; Εἰ δὲ ἐκ τῶν ἀγίων εἴπης μαθήσεσθαι τοῦτο Γραφῶν, ἐρωτῶ πῶς αὐτό, νεκρὸς ὄλος ὢν καὶ ἐν σκότει κείμενος, ἀκοῦσαι δυναθῆς ἢ ἐκπληρῶσαι, ἵνα καὶ ζῆσαι ἀξιωθῆς καὶ ἰδεῖν τὸν Θεόν; Οὐδαμῶς. Τί οὖν; Εἰ νεκροὶ ἐσμεν, φησὶ, καὶ ἐν σκότει διάγομεν, πῶς ζῆσαι ἰσχύσομεν ἢ πῶς τὸν Χριστόν, τὸ ἀληθινὸν 25 φῶς, ἐλθόντα ἐπὶ τῆς γῆς θεασόμεθα; Ἄκουε νουνεχῶς καὶ μὴ

50. Βλ. Α' Πέτρ. 3,9 κ.λπ.

51. Βλ. Λουκᾶ 9,62. 17,31.

52. Α' Κορ. 2,7.

53. Βλ. Ἰω. 5,37.

τος τοῦ κόσμου ἢ καὶ ἔχει ριφθεῖ πλῆθος χρυσοῦ ἐμπρὸς στὰ πόδια σου (διότι κι' αὐτὸ γίνεται ἀπὸ τὴ μηχανὴ τοῦ Πονηροῦ καὶ τῶν συνεργῶν καὶ ὑπασπιστῶν ἐκείνου), νὰ σφρέψεις καθόλου τὸν ὀφθαλμὸ καὶ νὰ τὰ κυττάξεις αὐτά, ἂν καὶ μὲ πρόφαση τοὺς πτωχοὺς φαίνεται ὅτι λαμβάνονται καὶ δίδονται ἀπὸ σένα τὰ πράγματα αὐτὰ ἀναμαρτήτως. Ἐκεῖνος ἄς σὲ βλέπει νὰ σὲ κτυποῦν καὶ νὰ μὴ ἀνταδίδεις τὰ κτυπήματα, νὰ ὑβρίζεσαι καὶ νὰ μὴ ἀντιυβρίζεις, νὰ κακολογεῖσαι καὶ νὰ εὐλογεῖς ἐκείνους ποὺ σὲ κακολογοῦν⁵⁰, νὰ μὴ ζητεῖς δόξα οὔτε τιμὴ οὔτε ἀνάπαυση, καὶ γενικὰ νὰ κάμνεις τὰ πάντα καὶ νὰ πράττεις τὰ πάντα, καὶ νὰ μὴ ὑποχωρεῖς καθόλου οὔτε νὰ στρέφεσαι πρὸς τὰ ὀπίσω⁵¹, ἕως ὅτου σπλαχνιχθεῖ καὶ σοῦ δώσει ἐκεῖνο τὸ φοβερὸ καὶ ἄρρητο καὶ ἀκατανόμαστο πόμα νὰ πιεῖς. Κι' ὅταν τὸ ἀξιωθεῖς αὐτό, τότε θὰ μάθεις ποιὰ λαλοῦμε καὶ ποιὰ σὲ διδάσκομε. Διότι, λέγει, «λαλοῦμε σοφία, ὄχι τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ ποὺ καταργεῖται, ἀλλὰ λαλοῦμε σοφία τοῦ Θεοῦ ποὺ εἶναι κρυμμένη σὲ μυστήριον»⁵².

- 17 Ἄν δὲν ἔχεις οὔτε κἂν ἀξιωθεῖ νὰ ἰδεῖς τὸν Χριστό, γιατί νομίζεις ὅτι ζεῖς ; Γιατί νομίζεις ὅτι δουλεύεις σ' αὐτὸν ποὺ δὲν εἶδες ποτέ; Καὶ ἀφοῦ δὲν τὸν εἶδες οὔτε ἀξιώθηκες ν' ἀκούσεις τὴ φωνή του⁵³, ἀπὸ ποῦ θὰ διδαχθεῖς τὸ θέλημα αὐτοῦ τὸ ἅγιο καὶ εὐάρεστο καὶ τέλειο;⁵⁴ Ἄν εἰπεῖς ὅτι θὰ τὸ μάθεις ἀπὸ τὶς ἅγιες Γραφές, ἐρωτῶ, πῶς, ἀφοῦ εἶσαι ἐντελῶς νεκρὸς καὶ εἶσαι ξαπλωμένος στὸ σκότος, θὰ μπορέσεις ν' ἀκούσεις αὐτὴ τὴν ἐντολὴ ἢ νὰ τὴν ἐκτελέσεις, ὥστε καὶ ν' ἀξιωθεῖς νὰ ζήσεις καὶ νὰ ἰδεῖς τὸν Θεό; Μὲ κανένα τρόπο. Τί λοιπόν; Ἄν εἴμαστε νεκροί⁵⁵, λέγει, καὶ ζοῦμε στὸ σκότος, πῶς θὰ μπορέσουμε νὰ ζήσουμε ἢ πῶς θὰ ἰδοῦμε τὸν Χριστό, τὸ ἀληθινὸ φῶς⁵⁶, ὅταν ἔλθει στὴ γῆ; Ἄκουε μὲ σωφροσύνη καὶ μὴ θέλεις νὰ δικαιώ-

54. Βλ. Ρωμ. 12,2.

55. Ἐφ. 12,2.

56. Ἰω. 1,9.

θέλε δικαιουῶν σεαυτόν· ἀλλὰ ταπεινώθητι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ εἶπέ· 'Κύριε, «ὁ μὴ θέλων τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν», ὁ κατελθὼν διὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς, ἵνα τοὺς κειμένους καὶ τεθανατωμένους ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ἐξανα-
5 στήσης καὶ σὲ κατιδεῖν αὐτούς, τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὡς ἰδεῖν ἀνθρώπῳ δυνατόν, καταξιώσης, πέμψον μοι ἄνθρωπον γινώσκοντά σε, ἵνα, ὡς σοὶ δουλεύσας αὐτῷ καὶ πάσῃ δυνάμει μου ὑποταγείς καὶ τὸ σὸν ἐν τῷ ἐκείνου θελήματι ποιήσας θέλημα, εὐαρεστήσω σοὶ τῷ μόνῳ Θεῷ καὶ καταξιωθῶ σου κἀγὼ τῆς βασι-
10 λείας, ὁ ἀμαρτωλός'.

18 Ἐὰν οὖν οὕτως ἐπιμείνης ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ δυνάμεως κρούων, παρακαλῶν τε καὶ δεόμενος αὐτοῦ, οὐκ ἐγκαταλείψει σε, ἀλλὰ ἢ δι' ἑαυτοῦ ἢ δι' ἐνὸς τῶν δούλων αὐτοῦ, ὅσα δεῖ σε ποιῆσαι διδάξει σε καὶ διὰ τῆς αὐτοῦ χάριτος καὶ τῆς εὐχῆς τοῦ
15 δούλου αὐτοῦ ἰσχύν σοι χαρίσεται τοῦ ἐκπληρῶσαι αὐτά. Χωρὶς γὰρ ἐκείνου οὐ δυνήσῃ ποιῆσαι οὐδέν· ἀλλ' ἐκεῖνος, καθὼς περ ἔφθην εἰπὼν, ἀπαραλείπτως γενήσεταιί σου τὰ πάντα· εἰ δὲ μὴ πάντα, τέως εὐρίσκη ἐν τῇ ἐξόδῳ σου τὸν Χριστὸν ἐκζητῶν, τέως τοῖς αὐτοῦ φίλοις καὶ ἄρχουσιν ὑποτασσόμενος ἢς καὶ δου-
20 λεύων εὐρίσκη διὰ τούτων ἐκείνων, τέως τῶν τοῦ Θεοῦ δούλων καὶ οὐχὶ τὸν σὸν θέλημα ἐκπληροῖς (Θεοῦ δὲ θέλημα τὸ θέλημα τῶν ἐκείνου δούλων ἐστί), τέως ἐν ἐργασίᾳ καὶ οὐκ ἀργίᾳ, τέως ἐν ταπεινώσει καὶ οὐκ ἐν οἰήσει. Μνήσθητι ὧν εἶπον, ὅτι οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἄρχοντες πάντες οἱ μὲν δοῦλοι, οἱ δὲ καὶ φίλοι
25 τοῦ βασιλέως εἰσὶ καὶ διὰ τούτων αὐτῶν καὶ ὁ ὑφ' ἐνὶ ἐκάστῳ τούτων πέλων λαός· οἱ, εἰ καὶ μὴ τὸν βασιλέα καθορῶσι καὶ συντυγχάνουσιν, ἀλλὰ τῷ στρατηγῷ αὐτῶν ἢ τῷ ἄρχοντι ὡς ἐκείνω

σεις τὸν ἑαυτό σου, ἀλλὰ ταπεινώσου ἐμπρὸς στὸ Θεὸ καὶ πές, 'Κύριε, «ἐσὺ ποὺ δὲν θέλεις τὸν θάνατο τοῦ ἁμαρτωλοῦ τόσο, ὅσο τὸ νὰ ἐπιστρέψει καὶ νὰ ζῆσει»⁵⁷, ποὺ γι' αὐτὸ κατῆλθες στὴ γῆ, γιὰ νὰ ἀναστήσεις τοὺς κειμένους ἐπάνω σ' αὐτὴν καὶ θανατωμένους ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ νὰ καταξιώσεις αὐτοὺς νὰ σὲ ἴδουν, τὸ ἀληθινὸ φῶς, ὅσο εἶναι δυνατὸ σὲ ἄνθρωπο, στεῖλε μου ἄνθρωπο ποὺ σὲ γνωρίζει, ἔτσι ὥστε, δουλεύοντας σ' αὐτὸν καὶ ὑπακούοντας σ' αὐτὸν μὲ ὅλη μου τὴ δύναμι καὶ κάμνοντας τὸ δικό σου θέλημα μὲ τὸ θέλημα ἐκείνου, νὰ εὐαρεστήσω ἐσένα τὸν μόνο Θεὸ καὶ νὰ καταξιωθῶ κι' ἐγὼ τῆς βασιλείας σου, ὁ ἁμαρτωλός'.

- 18 Ἄν λοιπὸν ἐπιμείνεις ἔτσι μὲ ὅλη τὴν ψυχὴ καὶ τὴ δύναμί σου κρούοντας, παρακαλώντας καὶ ἱκετεύοντάς τον, δὲν θὰ σὲ ἐγκαταλείψει, ἀλλὰ θὰ σὲ διδάξει μόνος ἢ δι' ἐνὸς δούλου του ὅσα πρέπει νὰ κάμεις καὶ διὰ τῆς χάριτός του καὶ τῆς εὐχῆς του δούλου του θὰ σοῦ χαρίσει δύναμη, ὥστε νὰ τὰ ἐκπληρώσεις. Πράγματι χωρὶς ἐκεῖνον δὲν θὰ μπορέσεις νὰ κάμεις τίποτε⁵⁸. ἄλλ' ὅπως εἶπα πρὸ ὀλίγου, ἐκεῖνος θὰ γίνεῖ χωρὶς παράλειψη τὰ πάντα γιὰ σένα· ἂν ὁμως δὲν γίνεῖ τὰ πάντα, τότε στὴν ἐξοδὸ σου θὰ εὐρίσκεσαι νὰ ἀναζητεῖς τὸν Χριστό, τότε ὑποτασσόμενος στοὺς φίλους του καὶ ἄρχοντες, διὰ μέσου αὐτῶν θὰ εὐρίσκεσαι νὰ δουλεύεις σ' ἐκεῖνον, τότε θὰ ἐκπληρώνεις τὸ θέλημα τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι τὸ δικό σου (καὶ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ θέλημα τῶν δούλων ἐκείνου), τότε θὰ εἶσαι σὲ ἐργασία καὶ ὄχι σὲ ἀργία, τότε θὰ εἶσαι σὲ ταπείνωση καὶ ὄχι σὲ ὑπεροψία. Ἐνθυμήσου ὅσα εἶπα, ὅτι ὅλοι οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἄρχοντες, ἄλλοι εἶναι δοῦλοι, ἄλλοι πάλι εἶναι καὶ φίλοι τοῦ βασιλέως καὶ διὰ μέσου αὐτῶν εἶναι καὶ τὸ πλῆθος ποὺ εὐρίσκεται κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ καθενὸς ἀπ' αὐτούς. Αὐτοί, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν βλέπουν οὔτε συναντοῦν τὸν βασιλέα, πάντως ὑπηρετώντας καλῶς στὸ στρατηγὸ τους ἢ στὸν ἄρχοντα, σὰν

57. Ἰεζ. 33,11.

58. Ἰω. 15,5.

αὐτῶ τῷ βασιλεῖ καλῶς ἐκδουλεύοντες δωρεάς τε καὶ ἀξιώματα λαβεῖν δι' αὐτῶν ἀπὸ τοῦ βασιλέως ἐλπίζουσιν, οἱ δὲ καὶ λαμβάνουσι μεσίτας τοὺς ἑαυτῶν ἄρχοντας προβαλλόμενοι. Εἰσὶ δὲ οἱ καὶ διὰ τῆς οἰκείας ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς ἀκουστοὶ γίνονται καὶ 5 παρὰ τοῦ βασιλέως προσλαμβάνονται καὶ τιμῶνται καὶ ἄλλων ἄρχοντες καὶ μεσίται ἀποκαθίστανται, καὶ τηνικαῦτα καταξιῶνται καὶ αὐτῶ ἐκείνῳ τῷ βασιλεῖ τὴν κατὰ πρόσωπον ὑπηρεσίαν ἀποπληροῦν καὶ αὐτῶ προσομιλεῖν καὶ τῆς ἐκείνου ἀκούειν φωνῆς.

- 19 Εἰ δὲ σὺ μὲν, ὡς προεῖρηται, ζητῆσαι καὶ κροῦσαι οὐκ ἀνέχη, ἀλλὰ ὑπὸ στρατιώταις ἀνωνύμοις γενέσθαι, τουτέστιν ὑποτακτικὸς εὐτελῆς μετὰ εὐτελῶν καταταγῆναι προτεθῆναι, καὶ ἄρχουσι πνευματικοῖς ἐκδουλεύσαι οὐ βούλει, τί ἐμὲ μέμψη λέγοντά σε νεκρὸν ἢ τυφλὸν ἢ ἀσθενῆ καὶ παρειμένον καὶ τῆς δουλείας 15 ἀποκεχωρισμένον τοῦ βασιλέως Χριστοῦ; Ἄλλὰ κάθη, εἰποις, ἐν τῷ κελλίῳ, σευατῶ προσέχων καὶ μηδένα μηδαμῶς ἀδικῶν; Τοῦτο δὲ αὐτὸ ἄρα ποιῆσαι καὶ αὐτὸς καταδέξῃ τὸν σὸν δοῦλον ἢ ὑπηρέτην, ἵνα καταφρονήσας σου τῆς ὑπηρεσίας, ἐν ἐτέρῳ καὶ αὐτὸς ἀπελθὼν κελλίῳ καθίσῃ, μηδένα μηδὲν μηδὲ σεαυτὸν ἀδι- 20 κῶν; Ἄλλὰ ἕτερος τίς ἀνθρώπων ὄλως ἀκούσαι τοῦτο ἀνέξεται; Πῶς οὖν, καθήμενος ἐν τῷ κελλίῳ καὶ παρ' ἐτέρων ὑπηρετούμενος, σὺ δουλεύειν λέγεις Θεῷ; Διὰ ποίων τῶν ἔργων; Εἶπέ. Εἰ γὰρ σεαυτῶ διηκόνεις εἰς πάντα καὶ ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν σου τὰ πρὸς χρείαν εἶχες πᾶσαν τοῦ σώματος, οὐδὲ οὕτω τῷ 25 Θεῷ δουλεύειν σε λέγειν ἐχρῆν. Ὁ γὰρ δοῦλος οὐχὶ ἐν τῷ ἑαυτὸν διατρέφειν καὶ ἐνδιδύσκειν ἐπαινεῖται, ἀλλ' ἐὰν μὴ καὶ τὸ κοινῶς λεγόμενον πάκτον ἐκ τοῦ ἔργου αὐτοῦ καθ' ἐκάστην πρὸς τὸν ἑαυτοῦ παρέχῃ κύριον, ὡς ἄχρηστος τιμωρεῖται καὶ κατακρίνεται. Πῶς οὖν ἡμεῖς, ὡς ἐλεύθεροι ζῶντες καὶ τῇ ἀνέσει καὶ ἀμει- 30 λεία καὶ ραθυμίᾳ ἑαυτοὺς ἐκδιδοῦντες καὶ μὴ μόνον μηδὲν ἔργα ζόμενοι μήτε διακονοῦντες ἑτέροις, ἀλλὰ καὶ ἀγανακτοῦντες καὶ

στὸν ἴδιο τὸν βασιλέα, ἐλπίζουν νὰ λάβουν δωρεές καὶ ἀξιώματα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τὸν βασιλέα, πολλοὶ μάλιστα καὶ παίρνουν, προβάλλοντας ὡς μεσίτες τοὺς ἄρχοντές τους. Μερικοὶ πάλι γίνονται ἀκουστοὶ μὲ τὴν ἀνδρεία καὶ τὴν ἀρετὴ τους, καὶ ἔτσι προσλαμβάνονται ἀπὸ τὸν βασιλέα καὶ τιμῶνται καὶ γίνονται ἄρχοντες καὶ μεσίτες ἄλλων, καὶ τότε καταξιώνονται νὰ ἐκπληρῶνουν τὴν κατὰ πρόσωπο ὑπηρεσία στὸν ἴδιο τὸν βασιλέα, νὰ τὸν συναναστρέφονται καὶ ν' ἀκούουν τὴ φωνὴ ἐκείνου.

- 19 Ἐὰν ὁμως ἐσύ, ὅπως δὲν δέχεσαι νὰ ζητήσεις καὶ νὰ κρούσεις⁵⁹, ἀλλὰ προτιμᾷς νὰ εἶσαι ὑπὸ ἀνωνύμους στρατιῶτες, δηλαδή ὡς ὑποτακτικὸς εὐτελῆς νὰ καταταγεῖς μαζί μὲ τοὺς εὐτελεῖς, καὶ δὲν θέλεις νὰ ὑπηρετεῖς σὲ πνευματικὸς ἄρχοντες, γιατί μέμφεσαι ἐμένα πού σὲ λέγω νεκρὸ ἢ τυφλὸ ἢ ἀσθενῆ καὶ παράλυτο καὶ ἀποσπασμένον ἀπὸ τὴν δουλεία τοῦ βασιλέως Χριστοῦ; Ἀλλά, θὰ μπορούσες νὰ εἶπεις, κάθεσαι στὸ κελλί, προσέχοντας τὸν ἑαυτό σου καὶ μὴ ἀδικώντας ἐντελῶς κανένα; Ἐραγε, θ' ἀνεχόσουν ἐσύ νὰ κάμει αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ὁ δοῦλος ἢ ὑπηρέτης σου, νὰ καταφρονήσῃ δηλαδή τὴν ὑπηρεσία σὲ σένα καὶ νὰ καθήσῃ κι' αὐτὸς σὲ ἄλλο κελλί, χωρὶς νὰ ἀδικεῖ κανένα σὲ τίποτε οὔτε ἐσένα; Ἀλλὰ ποιὸς ἄλλος ἄνθρωπος γενικὰ θὰ ἀνεχόταν νὰ τὸ ἀκούσει αὐτό; Πῶς λοιπὸν ἐσύ, καθήμενος στὸ κελλί καὶ ὑπηρετούμενος ἀπὸ ἄλλους, λέγεις ὅτι δουλεύεις στὸν Θεό; Μὲ ποιά ἔργα; Πές. Ἐὰν διακονοῦσες τὸν ἑαυτό σου σὲ ὅλα καὶ εἶχες ὅλη τὴ χρεία τοῦ σώματος ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου, οὔτε τότε δὲν ἔπρεπε νὰ λέγεις ὅτι δουλεύεις στὸν Θεό. Διότι ὁ δοῦλος δὲν ἐπαινεῖται γιὰ τὸ ὅτι διατρέφει καὶ ἐνδύει τὸν ἑαυτό του, ἀλλά, ἂν δὲν παρέχει καθημερινῶς πρὸς τὸν κύριό του καὶ τὸ κοινῶς λεγόμενον πάκτο⁶⁰ ἀπὸ τὸ ἔργο του, τιμωρεῖται καὶ κατακρίνεται ὡς ἄχρηστος. Ἐμεῖς, λοιπὸν, ζώντας ἐλεύθεροι καὶ παραδομένοι στὴν ἀνεσι καὶ ἀμέλεια καὶ ραθυμία, καὶ ὄχι μόνο μὴ ἐργαζόμενοι οὔτε ὑπηρετώντας ἄλλους,

59. Βλ. Ματθ. 7,7 ἐ.

60. Πάκτο εἶναι ἡ συμφωνημένη εἰσφορά, ὁ φόρος πρὸς τὸν ἄρχοντα.

βλασφημῶντες καὶ καθ' ὥραν γογγύζοντες, εἰ μὴ παρ' ἐτέρων διακονούμεθα, τῷ Θεῷ δουλεύειν καὶ μηδένα ἀδικεῖν λέγομεν; Ὅσοις γὰρ ἂν ὑπηρετεῖν δύναται τις καὶ μὴ προαιρεῖται τοῦτο ποιεῖν, τοσοῦτους ἀδικεῖ καὶ ὑπεύθυνον ἑαυτὸν τοῦ κρίματος ἀποκαθιστᾷ καὶ τῆς Δεσποτικῆς ἀποφάσεως τῆς οὕτω λεγούσης· «ἀπέλθετε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἠτομασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπείνασα γάρ» καὶ τὰ ἐξῆς ἀπαριθμησάμενος «ἐν ἀσθενείᾳ ἤμην, εἶπε, καὶ οὐ διηκονησατέ μοι». Πῶς οὖν ἢ ποίῳ προσώπῳ αὐτὸν θεασώμεθα, τὸ ἐκάστου ἔργον ἐρχόμενον ἐπισκέψασθαι;

- 20 Μὴ πλανᾶσθε· ὁ Θεὸς πῦρ ἐστὶ καὶ πῦρ ἦλθε καὶ ἔβαλεν ἐπὶ τῆς γῆς· ὁ καὶ περιέρχεται ζητῶν ὕλην δράξασθαι, ἦτοι πρόθεσιν καὶ προαίρεσιν ἀγαθὴν, καὶ ἐμπεσεῖν εἰς αὐτὴν καὶ ἀναφθῆναι. Εἰς οὓς δὲ ἀναφθῆ, αἶρεται εἰς φλόγα μεγάλην καὶ ἀφικνεῖται ἕως 15 τῶν οὐρανῶν καὶ οὐκ ἔῃ τὸν ἐμπυρισθέντα ἀργεῖν ὅλως ἢ ἡρεμεῖν. Οὐδὲ ἀγνώστως, ὡς τινες οἴονται τῶν νεκρῶν, κατακαίει τὴν ἐμπρησθεῖσαν ψυχὴν —οὐδὲ γὰρ ἀναίσθητος ὕλη ἐστίν—, ἀλλ' ἐν αἰσθήσει καὶ γνώσει καὶ ὀδύνη ἀφορήτῳ τὸ καταρχάς· (αἰσθητική γὰρ ὑπάρχει καὶ λογική), μετὰ δὲ ταῦτα, καθάραν τοῦ ρύπου 20 τῶν παθῶν τελείως ἡμᾶς, γίνεται τροφή καὶ πόσις, φωτισμὸς καὶ χαρὰ ἀδιαλείπτως ἐντὸς ἡμῶν, καὶ φῶς αὐτοῦς ἡμᾶς κατὰ μέθεξιν ἀπεργάζεται. Ὡσπερ γὰρ ἐκκαιόμενος κλίβανος καταρχὰς μὲν ἐκ τοῦ τῆς ὕλης ἐκπεμπομένου καπνοῦ μᾶλλον μελαίνεται, ἐπὶ δὲ σφοδρῶς ἐκκαῆ, ὄλος διαυγῆς γίνεται καὶ τοῦ πυρὸς 25 ὅμοιος καὶ οὐδεμίαν μελανίαν ἐκ τοῦ καπνοῦ ἔκτοτε κατὰ μέθεξιν προσλαμβάνει, οὕτω δὴ καὶ ψυχὴ ἢ τῷ θείῳ ἐναρξαμένη πόθῳ ἐκκαίεσθαι πρῶτα μὲν τὸν τῶν παθῶν ζόφον ἐν τῷ πυρὶ τοῦ Πνεύματος ὡς καπνὸν ἐν ἑαυτῇ ἐκπεμπόμενον καθορᾷ καὶ τὴν προσοῦσαν αὐτῇ ἐξ αὐτοῦ μελανίαν ἐνοπτρίζεται καὶ θρηνεῖ καὶ

61. Ματθ. 25,41-46.

62. Γαλ. 6,7.

ἀλλὰ καὶ ἀγανακτῶντας καὶ βλασφημῶντας καὶ γογγύζοντας κάθε ὥρα, ἂν δὲν ὑπηρετούμαστε ἀπὸ ἄλλους, πῶς λέμε ὅτι δουλεύομε στὸν Θεὸ καὶ δὲν ἀδικοῦμε κανένα; Πράγματι ὅσους μπορεῖ κάποιος νὰ ὑπηρετήσῃ καὶ δὲν θέλει νὰ τὸ κάμῃ, τόσους ἀδικεῖ καὶ καθιστᾷ τὸν ἑαυτὸ του ὑπεύθυνο τοῦ κρίματος καὶ τῆς δεσποτικῆς ἀποφάσεως ποὺ λέγει· «φύγετε ἀπὸ μένα οἱ καταραμένοι στὸ πῦρ τὸ αἰώνιο, τὸ ἐτοιμασμένο γιὰ τὸν διάβολο καὶ τοὺς ἀγγέλους του· διότι ἐπείνασα», καὶ ἀφοῦ ἀπαρίθμησε τὰ στῆ συνέχεια, εἶπε, «ἤμουν ἀσθενὴς καὶ δὲν μὲ ὑπηρετήσατε»⁶¹. Πῶς λοιπὸν καὶ μὲ ποιό πρόσωπο θὰ τὸν κυττάξομε, ὅταν θὰ ἔρχεται γιὰ νὰ ἐξετάσῃ τὸ ἔργο τοῦ καθενός;

20 Μὴ πλανᾶσθε⁶²· ὁ Θεὸς εἶναι πῦρ⁶³ καὶ πῦρ ἦλθε κι ἔβαλε ἐπάνω στὴ γῆ⁶⁴, τὸ ὁποῖο καὶ τριγυρίζει γιὰ νὰ εὑρεῖ ὕλη ν' ἀρπάξῃ, δηλαδὴ ἀγαθὴ πρόθεση καὶ προαίρεση, καὶ νὰ πέσει μέσα σ' αὐτὴν καὶ ν' ἀναφθεῖ. Σὲ ὅποιους ἀναφθεῖ, πετάγεται σὲ φλόγα μεγάλη καὶ φθάνει ἕως τοὺς οὐρανοὺς καὶ δὲν ἀφήνει αὐτὸν ποὺ ἐφλογίσθηκε νὰ σταματήσῃ καθόλου καὶ νὰ ἡρεμήσῃ. Καὶ δὲν κατακαίει ἀγνώστως, ὅπως μερικοὶ ἀπὸ τοὺς νεκροὺς νομίζουν –διότι δὲν εἶναι ἀναίσθητη ὕλη– ἀλλὰ ἀρχικὰ εἶναι σὲ αἴσθησι καὶ γνώση καὶ ἀφόρητη ὀδύνη, διότι εἶναι αἰσθητικὴ καὶ λογικὴ, ἔπειτα ὁμως, ἀφοῦ μᾶς καθαρῖσει τελείως ἀπὸ τὸν ρύπο τῶν παθῶν, γίνεται τροφή καὶ ποτό, φωτισμὸς καὶ χαρὰ ἀδιάλειπτη μέσα μας, καὶ μᾶς καθιστᾷ τοὺς ἴδιους κατὰ μέθεξιν φῶς. Ὅπως δηλαδὴ ἕνας κλίβανος καίεται, στὴν ἀρχὴ μᾶλλον μαυρίζει ἀπὸ τὸν καπνὸ ποὺ ἐκπέμπει ἢ ὕλη, ὅταν ὁμως καεῖ δυνατὰ, γίνεται ὀλόκληρος διαυγῆς καὶ ὁμοῖος μὲ τὸ πῦρ καὶ ἀπὸ τότε δὲν προσλαμβάνει κατὰ μέθεξιν καμμιά μαυράδα ἀπὸ τὸν καπνὸ, ἔτσι ἀκριβῶς καὶ ἡ ψυχὴ ποὺ ἄρχισε νὰ καίεται ἀπὸ τὸν θεῖο πόθο, στὴν ἀρχὴ βλέπει τὸν ζόφο τῶν παθῶν μέσα στὸ πῦρ τοῦ Πνεύματος σὰν καπνὸ ποὺ ἐκπέμπεται μέσα της, παρατηρεῖ τὴν μαυράδα ποὺ εἶναι ἐπάνω της ἀπ' αὐτὸν καὶ θρη-

63. Βλ. Ἑβρ. 6,7.

64. Λουκᾶ 12,49.

τοὺς ἀκάνθώδεις λογισμοὺς καὶ τὰς φρυγανώδιες προλήψεις καταφλεγόμενας καὶ ἀποτεφρουμένας τέλεον ἐπαισθάνεται· ἐπὰν δὲ ταῦτα ἐξαναλωθῆ καὶ ἡ τῆς ψυχῆς οὐσία μόνη χωρὶς πάθους ἐναπομείνη, τότε οὐσιωδῶς καὶ αὐτῇ ἐνοῦται τὸ θεῖον καὶ ἄϋλον πῦρ, καὶ εὐθὺς ἀνάπτεται καὶ διαυγάζει καὶ μεταλαμβάνει, ὡσπερ ὁ κλίβανος, τοῦ αἰσθητοῦ τούτου πυρός· οὕτω καὶ τὸ σῶμα, τοῦ θείου καὶ ἀρρήτου φωτός, καὶ αὐτό, πῦρ κατὰ μέθεξιν γίνεται.

21 Οὐκ ἂν δὲ τοῦτό ποτε γένηται ἐν ἡμῖν, ἐὰν μὴ τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ ἅπαντα βδελυζώμεθα καὶ αὐτὰς ἡμῶν τὰ ψυχὰς 10 κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνὴν ἀπολέσωμεν. Τὸ γὰρ πῦρ ἐκεῖνο ἄλλως ἐν ἡμῖν οὐκ ἀνάπτεται· ὁ οἱ λαβόντες οὐ μόνον νοσημάτων ψυχικῶν παντελῶς ἀπηλλάγησαν, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἄλλους, ἐκ τῶν δικτύων ἐξελόντες τοῦ διαβόλου, νοσοῦντας ψυχικῶς καὶ ἀσθενοῦντας ἰάσαντο καὶ τῷ Δεσπότη Χριστῷ ὡς δῶρα τούτου 15 προσήγαγον. Ἐκ γὰρ τοῦ πυρός ἐκείνου τοῦ θείου πᾶσαν ἐπιστήμην καὶ πᾶσαν τέχνην οὗτοι σοφῶς διδαχθέντες, διὰ πάντων ἐν παντὶ τῷ βίῳ καὶ ἐν πάσῃ αὐτῶν τῇ ζωῇ τῷ Θεῷ εὐηρέστησαν, οἷος ἦν ὁ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας λαβὼν Πέτρος ὁ θεῖος ἀπόστολος, οἷος ἦν ὁ Παῦλος ὁ εἰς τρίτον ἄρπαγεις οὐρανὸν καὶ καθε- 20 ξῆς οἱ θεῖοι ἀπόστολοι· τοιοῦτοι δὲ ὑπῆρχον καὶ οἱ ἅγιοι καὶ θεοφόροι πάτερες ἡμῶν καὶ διδάσκαλοι, οἱ τὰς αἵρέσεις διὰ τοῦ πυρός τούτου τοῦ θείου ὡς ἀκάνθας ἐξαφανίσαντες, οἱ τοῖς δαίμοσιν ὡς δούλοις ἀχρείοις καὶ ἀσθενέσιν ἐπιτάσσοντες (κάκεῖνοι, μετὰ φόβου αὐτοῖς ὑπακούοντες, τοιοῦτοι γεγόνασι καὶ δεῖ γίνονται), οἱ 25 οὕτω τὸν Θεὸν ἀγαπήσαντες, ὡς μηδὲ τῆς ἑαυτῶν φείσασθαι ψυχῆς. Οὗτοι τοιγαροῦν καὶ ὅσοι κατ' αὐτοὺς τῷ Θεῷ δουλεῦσαι καὶ δουλεύειν δεῖ λέγονται, οἱ δὲ ἁμαρτίαις ἔτι ὄντες ὑπεύθυνοι

νεῖ καὶ αἰσθάνεται τοὺς ἀκανθωτοὺς λογισμοὺς καὶ τὶς φριγανώδεις προλήψεις νὰ καταφλέγονται καὶ ν' ἀποτεφρώνονται τελείως. Ὄταν ὁμως αὐτὰ ἀναλωθοῦν καὶ ἀπομείνει μόνη τῆς ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς χωρὶς πάθος, τότε οὐσιωδῶς ἐνώνεται καὶ με αὐτὴν τὸ θεῖο καὶ ἄυλο πῦρ, κι' ἀμέσως ἀνάβεται καὶ διαυγάζει καὶ μεταλαμβάνει, ὅπως ὁ κλίβανος, τὸ αἰσθητὸ τοῦτο πῦρ· ἔτσι καὶ τὸ σῶμα γίνεται καὶ αὐτὸ πῦρ κατὰ μέθεξιν τοῦ θεοῦ καὶ ἀρρήτου φωτός.

- 21 Αὐτὸ δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ συμβεῖ σ' ἐμᾶς, ἂν δὲν σιχαθοῦμε τὸν κόσμον καὶ ὅλα τὰ εὐρισκόμενα στὸν κόσμον καὶ χάσουμε τὶς ἴδιες τὶς ψυχές μας κατὰ τὴ φωνὴ τοῦ Κυρίου⁶⁵. Διότι τὸ πῦρ ἐκεῖνο δὲν ἀνάβεται ἀλλιῶς μέσα μας· καὶ ὅσοι τὸ ἔλαβαν, ὄχι μόνο ἀπαλλάχθηκαν ἐντελῶς ἀπὸ τὰ ψυχικὰ νοήματα, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἄλλους ποὺ ἦσαν ψυχικὰ ἀσθενεῖς, ἀφοῦ τοὺς ἔβγαλαν ἀπὸ τὰ δίκτυα τοῦ διαβόλου, τοὺς ἐθεράπευσαν καὶ τοὺς πρόσφεραν σὰν δῶρα στὸν Δεσπότη Χριστό⁶⁶. Πράγματι αὐτοί, ἀφοῦ ἐδιδάχθησαν ἀπὸ τὸ θεῖο ἐκεῖνο φῶς κάθε ἐπιστήμη καὶ κάθε τέχνη σοφῶς, εὐαρέστησαν τὸν Θεὸ με ὅλα σὲ ὅλον τὸ βίον καὶ σὲ ὅλη τους τὴ ζωὴ, ὅπως ἦταν ὁ Πέτρος ὁ θεῖος ἀπόστολος ποὺ ἔλαβε τὰ κλειδιὰ τῆς βασιλείας⁶⁷, ὅπως ἦταν ὁ Παῦλος ποὺ ἀρπάχθηκε στὸν τρίτον οὐρανόν⁶⁸, καὶ οἱ ἄλλοι θεῖοι ἀπόστολοι στὴ συνέχεια. Τέτοιοι ἦταν ἐπίσης καὶ οἱ ἅγιοι καὶ θεοφόροι πατέρες μας καὶ διδάσκαλοι, οἱ ὅποιοι με τὸ θεῖο τοῦτο πῦρ ἐξαφάνισαν τὶς αἰρέσεις σὰν ἀκάνθες, οἱ ὅποιοι διατάσσουν τοὺς δαίμονες σὰν δούλους ἀχρεῖους καὶ ἀσθενεῖς (κι' ἐκεῖνοι ὑπακούοντας σ' αὐτοὺς με φόβον, τέτοιοι ἔγιναν καὶ γίνονται πάντοτε), οἱ ὅποιοι ἀγάπησαν τόσο τὸν Θεόν, ὥστε νὰ μὴ λυπηθοῦν οὔτε τὴν ψυχὴ τους. Αὐτοὶ λοιπὸν καὶ ὅσοι ἄλλοι εἶναι σὰν αὐτοὺς λέγονται ὅτι ἐδούλευσαν καὶ πάντοτε δουλεύουν στὸν Θεόν· ὅσοι ὁμως εἶναι ἀκόμη ὑπεύθυνοι γιὰ ἁμαρτίες

66. Ματθ. 2,11.

67. Ματθ. 16,19.

68. Β' Κορ. 12,2.

οὐχί, ἀλλὰ δούλοις εἰκόσασι πονηροῖς καὶ προσκεκρουκόσσι τῷ
 ἰδίῳ δεσπότη· οἱ δὲ καὶ ὑπὸ παθῶν ἔτι ὀχλούμενοι, τοῖς ἀεὶ μαχο-
 μένοις καὶ τοῖς ἀντιπίπτουσιν ἢ παλαιόουσιν· οἱ δὲ τὰς ἀρετὰς
 ἀκμὴν μὴ κτησάμενοι, ἀγωνιζόμενοι δὲ ταύτας κτήσασθαι, τοῖς
 5 ἠκρωτηριασμένοις τὰ σώματα, ἢ καὶ τοῖς λειπομένοις τῶν πρὸς
 ζωὴν πένησι παρεικάζονται, δεομένοις μᾶλλον ὧν ὑστεροῦνται
 μελῶν καὶ χρειῶν, οὐχὶ δὲ παρέχουσιν ἄλλοις τὰ πρὸς τὴν χρειάν
 ἢ ἀμισθὶ δυναμένοις δουλεύειν.

22 Χρεῶν δὲ ἔσσι κατὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου φωνὴν πᾶσαν ἀρετὴν
 10 κατορθώσαντας ἄρτιον ἡμᾶς ἀποτελέσαι τὸν κατὰ Θεὸν ἡμῶν
 ἄνθρωπον, ἐν μηδενὶ μηδὲν λειπόμενον δηλονότι, καὶ τὴν τοῦ
 Πνεύματος χάριν ἀπὸ τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως Χριστοῦ, ὡς οἱ
 ἀπὸ τοῦ ἐπιγείου στρατιῶται τὸ σιτηρέσιον, λαβεῖν· καὶ τηνικαῦ-
 τα, ὡς ἤδη τέλειοι γεγονότες ἄνδρες, εἰς τὴν ἡλικίαν τοῦ Χριστοῦ
 15 καὶ τὸ μέτρον ἀναδραμόντες αὐτῆς καὶ τοῖς στρατιώταις καὶ δού-
 λοις καταλεγέντες αὐτοῦ, ἐκστρατεύσομεν κατὰ τῶν πολεμίων
 ἐχθρῶν, ἐπειδὴ, ὡς φησι Παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος, οὐδεὶς
 «στρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ». Τί λέγων ὀψώνιον; Τὸ βα-
 σιλικὸν σιτηρέσιον. Εἰ τοίνυν καὶ ἡμεῖς μὴ λάβομεν ἀπὸ Θεοῦ
 20 τὸν ἄρτον τὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνοντα καὶ διδοῦντα τῷ
 κόσμῳ ζωὴν, ἡγουν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος (τοῦτο γάρ ἔσσι τὸ
 πνευματικὸν σιτηρέσιον, ᾧ τρέφονται οἱ Χριστῷ στρατευθέντες
 καὶ ὁ ἀντὶ ὀπλων πνευματικῶς ἐπενδύονται), πῶς εἰς παράταξιν,
 εἰπέ μοι, ἐξέλθωμεν τοῦ Θεοῦ ἢ πῶς καταταγῶμεν ἐν τοῖς δού-
 25 λοις αὐτοῦ;

23 Ἀλλὰ δεῦτε καὶ διαναστῶμεν, ὅσοι ἀπὸ δουλείας τῆς τῶν πα-
 θῶν βούλεσθε φυγεῖν καὶ Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ προσδραμεῖν Δε-
 σπότη, ἵνα καὶ δοῦλοι αὐτοῦ χρηματίσητε· καὶ τοιοῦτοι σπουδά-
 σωμεν καὶ ἡμεῖς γενέσθαι, οἷους ὁ λόγος προλαβῶν ἀνετάξατο.

69. Β' Τψ. 3,17.

70. Βλ. Ἐφ. 4,13.

ὄχι, ἀλλὰ ὁμοιάζουν μὲ πονηροὺς δούλους ποὺ συγκρούονται μὲ τὸν δεσπότη τους· ὅσοι πάλι ἐνοχλοῦνται ἀκόμη ἀπὸ πάθη, ὁμοιάζουν μὲ τοὺς παντοτινὰ μαχομένους καὶ μὲ ἐκείνους ποὺ ἐπιτίθενται ἢ παλαίουν· ὅσοι δὲν ἀπέκτησαν ἀκόμη τὶς ἀρετές, ἀλλὰ ἀγωνίζονται νὰ τὶς ἀποκτήσουν, παρομοιάζονται μὲ τοὺς ἀκρωτηριασμένους στὰ σώματα ἢ καὶ μὲ τοὺς πτωχοὺς ποὺ στεροῦνται τὰ μέσα τῆς ζωῆς καὶ χρειάζονται μᾶλλον τὰ μέλη καὶ τὰ ἀναγκαῖα ποὺ στεροῦνται καὶ δὲν παρέχόν σὲ ἄλλους τὰ ἀναγκαῖα οὔτε μποροῦν νὰ δουλεύουν χωρὶς μισθό.

22 Χρειάζεται λοιπὸν κατὰ τὴ φωνὴ τοῦ Ἀποστόλου, ἀφοῦ ἐπιτύχομε κάθε ἀρετὴ, νὰ καταρτίσομε ἄρτιο τὸν κατὰ Θεὸν ἄνθρωπό μας⁶⁹, ποὺ δὲν ὑστερεῖ σὲ τίποτε δηλαδῆ, καὶ νὰ λάβομε ἀπὸ τὸν ἐπουράνιο βασιλέα Χριστὸ τὴν χάρη τοῦ Πνεύματος, ὅπως οἱ στρατιῶτες παίρνουν τὸ σιτηρέσιο ἀπὸ τὸν ἐπίγειο βασιλέα. Καὶ τότε, σὰν τέλειοι πλέον ἄνδρες, ἀφοῦ φθάσομε στὴν ἡλικία τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ μέτρο τῆς⁷⁰ καὶ καταταχθοῦμε στοὺς στρατιῶτες καὶ δούλους του, νὰ ἐκστρατεύσομε κατὰ τῶν ἀντιπάλων ἐχθρῶν. Ἐπειδὴ, ὅπως λέγει ὁ θεῖος ἀπόστολος Παῦλος, κανεὶς «δὲν ἐπιστρατεύει μὲ δικά του ἐφόδια»⁷¹. Τί ἐννοεῖ λέγοντας ἐφόδια; Τὸ βασιλικὸ σιτηρέσιο. Ἄν λοιπὸν κι' ἐμεῖς δὲν λάβομε ἀπὸ τὸν Θεὸ τὸν ἄρτο ποὺ κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ δίνει στὸν κόσμον ζωῆ⁷², δηλαδῆ τὴν χάρη τοῦ Πνεύματος (διότι αὐτὸ εἶναι τὸ πνευματικὸ σιτηρέσιο, μὲ τὸ ὁποῖο τρέφονται οἱ στρατευμένοι στὸν Χριστὸ καὶ τὸ ὁποῖο ἐνδύονται πνευματικῶς ἀντὶ ὀπλῶν), πῶς, πές μου, θὰ ἐξέλθομε στὴν παράταξη τοῦ Θεοῦ ἢ πῶς θὰ καταταγοῦμε στὶς τάξεις τῶν δούλων του;

23 Ἄλλὰ ἐμπρός, ἄς σηκωθοῦμε, ὅσοι θέλετε νὰ φύγετε ἀπὸ τὴ δουλεία τῶν παθῶν καὶ νὰ προστρέξετε στὸν Χριστὸ τὸν ἀληθινὸ δεσπότη, γιὰ νὰ καταστήτε δοῦλοι του· καὶ ἄς φροντίσομε νὰ γίνομε κι' ἐμεῖς σὰν ἐκείνους ποὺ ὁ λόγος ἀνέφερε

71. Α' Κορ. 9,7.

72. Βλ. Ἰω. 6,51.

Μὴ οὖν καταφρονήσωμεν τῆς σωτηρίας ἡμῶν μηδὲ ἀπατῶμεν
 ἡμᾶς ἑαυτοὺς καὶ προφασίζώμεθα προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις ἐν τῷ
 λέγειν, 'ἀδύνατον τοῦτό ἐστι κατὰ τὴν παροῦσαν γενεὰν τοιοῦτον
 γενέσθαι ποτέ'. Μὴ δὲ φιλοσοφῶμεν κατὰ τῆς σωτηρίας ἡμῶν
 5 μηδὲ κατὰ τῶν ἰδίων ψυχῶν ρητορεύωμεν· δυνατόν γάρ ἐστιν,
 ἐὰν θέλωμεν, καὶ τοσοῦτον ὡς ἀρκεῖν προαίερισιν μόνην εἰς το-
 σοῦτον ὕψος ἀνενέγκαι ἡμᾶς· ὅπου γάρ, φησὶν, ἐτοίμη προαίρε-
 σις, τὸ κωλῶν οὐδέν. Ὁ Θεὸς βούλεται θεοὺς ἐξ ἀνθρώπων ποι-
 ῆσαι ἡμᾶς, ἐκόντας δὲ καὶ οὐκ ἄκοντας· καὶ ἡμεῖς ἀναδύομεθα, τὴν
 10 εὐεργεσίαν ἀποσειόμενοι; Καὶ πόσης τοῦτο εὐηθείας οὐκ ἔστιν ἢ
 παραπληξίας καὶ ἀφροσύνης ἐσχάτης; Τοσοῦτον γὰρ βούλεται
 τοῦτο ὁ Θεός, ὅτι ἐκ τῶν κόλπων τοῦ εὐλογημένου Πατρὸς αὐτοῦ
 ἀνεκφοιτήτως ἐξελθὼν κατήλθε καὶ ἦλθε διὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς. Εἰ
 τοίνυν θελήσομεν καὶ ἡμεῖς, οὐδὲν οὐδαμῶς εἰς τοῦτο ἡμᾶς ἐμπο-
 15 δίσαι δυνήσεται· μόνον ὀρμήσωμεν διὰ μετανοίας θερμῆς πρὸς αὐ-
 τὸν καὶ αὐτὸς ἐγγίσας ἡμῖν καὶ ἐφαψάμενος τῶν καρδιῶν ἡμῶν
 μόνῳ τῷ ἀχράντῳ δακτύλῳ αὐτοῦ ἀνάψει τὰς λαμπάδας τῶν ψυ-
 χῶν ἡμῶν καὶ οὐκέτι ἐάσει σβεσθῆναι αὐτὰς ἕως τῆς συντελείας
 τοῦ αἰῶνος καὶ ἐπ' αἰώνων καὶ ἔτι, ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα,
 20 τιμὴ καὶ προσκύνησις νῦν καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν
 αἰώνων· ἀμήν.

πρὸ ὀλίγου. Ἄς μὴ καταφρονήσομε λοιπὸν τὴ σωτηρία μας οὔτε ν' ἀπατοῦμε τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ νὰ προφασιζόμεσθε προφάσεις ἀμαρτωλές⁷³, λέγοντας, 'αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο νὰ γίνῃ ποτὲ ἔτσι κατὰ τὴν παροῦσα γενεά'. Νὰ μὴ φιλοσοφοῦμε λοιπὸν κατὰ τῆς σωτηρίας μας οὔτε νὰ ρητορεύομε κατὰ τῶν ψυχῶν μας· διότι εἶναι δυνατό, ἂν θέλομε, καὶ τόσο, ὥστε ν' ἀρκεῖ καὶ μόνη ἡ προαίρεση νὰ μᾶς ἀνεβάσῃ σὲ τέτοιο ὕψος· διότι, λέγει, ὅπου εἶναι ἔτοιμη προαίρεση, δὲν ὑπάρχει κανένα ἐμπόδιο⁷⁴. Ὁ Θεὸς θέλει νὰ μᾶς κάμῃ θεοὺς ἀπὸ ἀνθρώπους, ἀλλὰ μὲ τὴ θέλησή μας καὶ ὄχι χωρὶς νὰ τὸ θέλομε· κι' ἐμεῖς ξεσηκωνόμεσθε, ἀρνούμενοι τὴν εὐεργεσία; Πόση μωρία ἢ μανία καὶ ἐσχάτη ἀφροσύνη δὲν φανερώνει αὐτό; Διότι τόσο τὸ θέλει αὐτὸ ὁ Θεός, ὥστε, ἀφοῦ ἐξῆλθε ἀπὸ τοὺς κόλπους τοῦ εὐλογημένου Πατρὸς τοῦ ἀκοινωνήτως, κατῆλθε καὶ ἦλθε γι' αὐτὸ ἐπάνω στὴ γῆ. Ἄν λοιπὸν θελήσομε κι' ἐμεῖς, τίποτε δὲν θὰ μπορέσῃ καθόλου νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ σ' αὐτό· μόνο νὰ ὀρμήσομε πρὸς αὐτὸν μὲ θερμὴ μετάνοια κι' αὐτός, ἀφοῦ μᾶς ἐγγίσει καὶ πιάσει τὶς καρδιές μας μὲ μόνο τὸ ἀχραντὸ δάκτυλό του, θ' ἀνάψει τὶς λαμπάδες τῶν ψυχῶν μας καὶ δὲν θ' ἀφήσει νὰ σβησθοῦν ἕως τὴν συντέλεια τοῦ αἰῶνος καὶ ἐπὶ αἰῶνες καὶ πέρα ἀπ' αὐτούς⁷⁵. διότι σ' αὐτὸν πρέπει κάθε δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνηση, τώρα καὶ στοὺς ἀτελείωτους αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Γένοιτο.

73. Ψαλμ. 140,4.

74. Βασιλείου Μεγάλου, *Εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα*, PG 31,437B.

75. Βλ. Δαν. 12,3-4.

Λ Ο Γ Ο Σ Η'

ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΠΙΣΤΕΩΣ, ΚΑΙ ΟΠΩΣ ΤΙΣ ΕΓΚΥΜΩΝ ΓΙΝΕΤΑΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΑΓΑΠΗΣ

Καὶ περὶ ἐλλάμψεως καὶ θεωρίας φωτὸς καὶ μυστικῆς
ὁμιλίας τοῦ Πνεύματος.

1 Εἰ δοκεῖ, τοίνυν ἀκούσωμεν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ διαρρή-
δην βοῶντος καὶ λέγοντος πρὸς ἡμᾶς· «οὐκ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν
κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῆ ὁ κόσμος δι' ἐμοῦ». Καὶ δεῖξαι βουλόμε-
νος τὸν τρόπον τῆς σωτηρίας, φησὶν· «ἔπεμψεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν
5 αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται,
ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον». Ταῦτα τοιγαροῦν ὁ πιστεύων ἀπὸ καρ-
δίας καὶ πληροφορούμενος ὅτι οὐκ ἦλθεν ὁ Χριστὸς κρῖναι αὐτὸν
ἀλλὰ σῶσαι, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων ἢ κόπων καὶ ἰδρώτων, ἀλλὰ διὰ
μόνης τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως, πῶς, εἶπέ μοι, ἄρα μὴ ἀγαπήσῃ αὐ-
10 τὸν ἐξ ὄλης αὐτοῦ τῆς ψυχῆς καὶ ἐξ ὄλης αὐτοῦ τῆς διανοίας; Καὶ
μάλιστα ὅταν ἀκούσῃ ὅσα ἐκεῖνος ἔπαθε, σῶσαι αὐτὸν καὶ πάν-
τας βουλόμενος, οἷον τὴν ἐξ οὐρανῶν αὐτοῦ κάθοδον, τὴν ἐν γα-
στρὶ τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου εἰσοδὸν τε καὶ σύλληψιν καὶ τὸ
ὅπως ἀτρέπτως γέγονεν ἄνθρωπος ὁ ὑπεράνω πάντων τῶν οὐ-
15 ρανῶν, ὁ ἰσότημος καὶ ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ καὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν

1. Ἰω. 3,17. 12,47.

2. Ἰω. 3,16.

3. Μάρκ. 12,30.

Λ Ο Γ Ο Σ 8

ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΠΙΣΤΕΩΣ, ΚΑΙ ΠΩΣ ΚΥΟΦΟΡΕΙ ΚΑΝΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ Καὶ περὶ ἐλλάμψεως, θεωρίας τοῦ φωτὸς καὶ μυστικῆς ὁμιλίας τοῦ Πνεύματος.

1 Ἄς ἀκούσομε, ἂν ἐπιθυμεῖτε, τὸν Σωτῆρα μας Ἰησοῦ Χριστὸ πὺ φωνάζει καθαρὰ καὶ μᾶς λέγει· «δὲν ἦλθα γιὰ νὰ κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλὰ γιὰ νὰ σωθεῖ μὲ τὴ βοήθειά μου ὁ κόσμος»¹. Καὶ θέλοντας νὰ δείξει τὸν τρόπο τῆς σωτηρίας λέγει· «ἔστειλε ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸ του στὸν κόσμον, ὥστε ὅποιος πιστεύει σ' αὐτὸν νὰ μὴ ἀπολεσθεῖ, ἀλλὰ νὰ ἔχει αἰώνια ζωή»². Ἐπομένως, ὅποιος πιστεύει αὐτὰ μὲ ὄλη του τὴν καρδιὰ καὶ εἶναι βέβαιος ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἦλθε γιὰ νὰ κρίνει ἀλλὰ γιὰ νὰ σώσει, καὶ ὄχι μὲ βάσει τὰ ἔργα, τοὺς κόπους καὶ τοὺς ἰδρῶτες, ἀλλὰ μὲ μόνη τὴν πίστη σ' αὐτόν, πὲς μου, πῶς ἄραγε δὲν θὰ τὸν ἀγαπήσει μὲ ὄλη τὴν ψυχὴ καὶ ὄλη τὴν διάνοιά του³; Καὶ μάλιστα, ὅταν ἀκούσει ὅσα ἔπαθε ἐκεῖνος, θέλοντας νὰ σώσει αὐτὸν καὶ ὄλους τοὺς ἄλλους, ὅπως εἶναι ἢ ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς κάθοδός του, ἢ εἴσοδος καὶ σύλληψις στὴ γαστέρα τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου καὶ τὸ πῶς ἔγινε ἀτρέπτως ἄνθρωπος ὁ εὐρισκόμενος ἐπάνω ἀπὸ ὄλους τοὺς οὐρανοὺς⁴, ὁ ἰσότημος καὶ ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα, πὺ περικρατεῖ ὄλη τὴν κτίση στὸ δυνα-

4. Ἐφ. 4,10.

τῆ χειρὶ περικρατῶν αὐτοῦ τῆς δυνάμεως, ὁ ἄνω σὺν τῷ Πατρὶ ὦν καὶ κάτω βρέφος γενέσθαι κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῆς ἡμετέρας καταδεξάμενος φύσεως;

- 2 Καὶ σὺν τούτοις, ὅταν εἰς νοῦν ἀναλάβῃ τὰ λοιπὰ τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ μυστήρια, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ἃ ὑπέμεινε πάθη ὁ τῆ φύσει ἀπαθῆς δι' αὐτόν, οἷον τὸν τόκον αὐτοῦ τὸν ἀπόρρητον, τὰ σπάργανα, τὸ σπήλαιον αὐτό, τὴν φάτνην τῶν ἀλόγων, ἐφ' ἣ πενιχρῶς ὁ βασιλεὺς τοῦ παντὸς ἀνεκλίθη, τὴν φυγὴν τὴν εἰς Αἴγυπτον, τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἐπάνοδον, τὴν τοῦ Συμεῶν ὑποδοχὴν, 10 καὶ ὅπως ὡς εἰς τῶν κοινῶν ἀνθρώπων παρ' αὐτοῦ ἠύλογηθη καὶ εἰσήχθη ἐν τῷ ναῶ, τὴν τῶν γονέων ὑποταγὴν, τὴν παρὰ τοῦ Ἰωάννου βάπτισιν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, τὸν πειρασμὸν τοῦ διαβόλου, τὰς θαυματουργίας αὐτοῦ καὶ διὰ ταῦτα οὐ θαυμαζόμενον, ἀλλὰ φθονούμενον μᾶλλον καὶ λοιδορούμενον καὶ διακωμωδούμενον 15 ὑπὸ πάντων (καὶ τότε τίνων; πονηρῶν καὶ ἀθέων ἀνδρῶν, ὧν φανερῶς τε καὶ ἀφανῶς ἐμφράξαι ἠδύνατο τὰ ἀπύλωτα στόματα καὶ ξηρᾶναι τὰς γλώσσας αὐτῶν καὶ τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς φωνὴν ἀποσβέσαι), τὴν προδοσίαν τοῦ μαθητοῦ, τὸν δεσμὸν ὃν ὑπέστη παρὰ τῶν μαιφόνων, καὶ ὅπως ὡς κακοῦργος ἦγετο παρ' αὐτῶν, 20 καὶ παρεδίδοτο τῷ Πιλάτῳ ὡς κατάκριτος, καὶ ράπισμα ἔλαβεν ὑπὸ δούλου, καὶ τὴν τοῦ θανάτου σιωπῆσας ἀπόφασιν ἔλαβεν («ἐμοὶ» γάρ, φησὶν, «οὐ λαλεῖς; Οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολῦσαί σε;»), εἶτα τὸν φραγελλισμόν, τοὺς ἐμπαιγμούς, τὰ ὄνειδη, τὴν πορφύραν, τὸν κάλαμον, μεθ' οὗ ἐπὶ τῆς ἀχράντου κεφαλῆς αὐτοῦ τὰς μάστιγας παρὰ 25 τῶν θεοκτόνων ἐδέχετο, τὸν ἀκάνθινον στέφανον, τὸν σταυρόν, ὃν καὶ ἐβάσταζεν ὁ διαβαστάζων λόγῳ τὰ σύμπαντα· καὶ ἁπλῶς εἶπεῖν, ὅταν ἐννοήσῃ ὅπως ἔξω τῆς πόλεως ἦγετο ἐπὶ τὸν Κρανίου τόπον, τῶν δημίων καὶ τῶν στρατιωτῶν περιστοιχοῦντων

5. Βλ. Ἑβρ. 1,3.

6. Ἰω. 19,10.

τό του χέρι⁵, πού εὑρίσκεται ἐπάνω μαζί με τὸν Πατέρα καὶ καταδέχθηκε νὰ γίνει βρέφος κάτω σύμφωνα με τὴ δική μας φύση.

- 2 Πῶς νὰ μὴ τὸν ἀγαπήσει, ὅταν μαζί με αὐτὰ ἀναλογισθεῖ τὰ ἄλλα μυστήρια τῆς οἰκονομίας του, καὶ ὄχι μόνο αὐτά, ἀλλὰ καὶ ὅσα πάθη ὑπέμεινε γι' αὐτὸν ὁ ἀπαθὴς στὴ φύση του, ὅπως εἶναι ἡ ἀπόρρητη γέννησή του, τὰ σπάργανα, τὸ σπήλαιο τὸ ἴδιο, ἡ φάτνη τῶν ἀλόγων, ἐπάνω στὴν ὁποία ὁ βασιλεὺς τοῦ παντὸς ἐξάπλωσε πτωχικά, ἡ φυγὴ στὴν Αἴγυπτο, ἡ ἐπάνοδος ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, ἡ ὑποδοχὴ τοῦ Συμεών, καὶ πῶς εὐλογήθηκε ἀπ' αὐτὸν σὰν ἓνας κοινὸς ἄνθρωπος καὶ εἰσήχθηκε στὸ ναό, ἡ ὑποταγὴ στοὺς γονεῖς του, ἡ βάπτισις στὸν Ἰορδάνη ἀπὸ τὸν Ἰωάννη, ὁ πειρασμὸς τοῦ διαβόλου, οἱ θαυματουργίες του, καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὄχι μόνο δὲν τὸν ἐθαύμαζαν γι' αὐτά, ἀλλὰ μᾶλλον τὸν ἐφθονοῦσαν καὶ τὸν ἐλοιδοροῦσαν καὶ τὸν διακωμωδοῦσαν ὅλοι (καὶ ποιοὶ μάλιστα; ἄνδρες πονηροὶ καὶ ἄθεοι, τῶν ὁποίων μποροῦσε φανερῶς καὶ ἀφανῶς νὰ φράξει τὰ ἀπύλωτα στόματα, νὰ ξηράνει τίς γλῶσσες τους καὶ νὰ σβήσει τὴν φωνὴ πού ἦταν μέσα τους), ἡ προδοσίᾳ τοῦ μαθητῆ, τὸ δέσιμο πού ὑπέστη ἀπὸ τοὺς ἐγκληματίες καὶ τὸ πῶς ὀδηγήθηκε ἀπ' αὐτοὺς σὰν κακοῦργος καὶ παραδόθηκε στὸν Πιλάτο ὡς κατάκριτος, ἐδέχθηκε ἀπὸ τὸν δοῦλο ράπισμα καὶ ἔλαβε με σιωπὴ τὴν ἀπόφαση τῆς καταδίκης σὲ θάνατο («σ' ἐμένα», λέγει, «δὲν ὀμιλεῖς; Δὲν γνωρίζεις ὅτι ἔχω ἐξουσία νὰ σὲ σταυρώσω καὶ ἐξουσία νὰ σὲ ἀπολύσω;»⁶), ἔπειτα ὁ φραγγελισμὸς, οἱ ἐμπαιγμοί, οἱ προσβολές, ἡ πορφύρα, ὁ κάλαμος, με τὸν ὁποῖο ἐδεχόταν τὰ μαστιγώματα ἐπάνω στὴν ἄχραντη κεφαλὴ του ἀπὸ τοὺς θεοκτόνους, τὸ ἀγκάθινο στεφάνι, ὁ σταυρὸς, τὸν ὁποῖο ἐβάσταζε αὐτὸς πού βαστάζει με τὸ λόγο του τὰ σύμπαντα⁷· καὶ γενικά, ὅταν σκεφθεῖ πῶς ὀδηγήθηκε ἔξω ἀπὸ τὴν πόλι στὸν τόπο τοῦ Κρανίου, ἐνῶ τὸν περιστοιχίζαν οἱ δῆμιοι καὶ οἱ στρατιῶτες

7. Βλ. Ἐβρ. 1,3.

αὐτὸν μεθ' ἅμα ὄχλων ἀπειρῶν ἐπὶ τὴν θεωρίαν ἐφεπομένων, καὶ ἐπὶ τούτοις, ἀγγέλων μὲν ἄνωθεν φριττόντων, τοῦ Θεοῦ δὲ καὶ Πατρὸς ὀρώντος τὸν ὁμοούσιον Υἱὸν καὶ ὁμόθρονον καὶ ὁμότιμον ταῦτα πάσχοντα παρὰ τῶν ἀσεβῶν Ἰουδαίων, καὶ γυμνὸν 5 ἐπὶ σταυροῦ ἀναρτώμενον καὶ ἤλοις τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας ἠλούμενον, λόγχῃ τε τὴν πλευρὰν τιτρωσκόμενον, καὶ χολὴν ποτιζόμενον μετὰ δξους, καὶ πάντα οὐ μόνον μακροθύμως φέροντα, ἀλλὰ καὶ τῶν σταυρῶντων ὑπερευχόμενον, πῶς οὐκ ἀγαπήσει αὐτὸν ἐξ ὄλης ψυχῆς αὐτοῦ;

3 Ὅταν γὰρ ἐνθυμηθῇ ὅτι, Θεὸς ὢν ἀναρχος ἐξ ἀνάρχου Πατρὸς, συμφυῆς καὶ ὁμοούσιος τοῦ παναγίου καὶ προσκυνητοῦ Πνεύματος, ἀόρατος καὶ ἀνεξιχνίαστος, κατελθὼν ἐσαρκώθη καὶ ἄνθρωπος γέγονε καὶ πάντα τὰ εἰρημένα καὶ πολλὰ ἕτερα ἔπαθε δι' αὐτόν, ἵνα τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς ἀπαλλάξῃ αὐτὸν καὶ 15 υἱὸν Θεοῦ καὶ θεὸν ὁμοιον αὐτοῦ ἀπεργάσῃται, ἄρα γε, εἰ λίθου σκληρότερος ἢ καὶ κρυστάλλου ψυχρότερος, οὐ μαλαχθήσεται τὴν ψυχὴν καὶ διαθερμανθήσεται τὴν καρδίαν πρὸς ἀγάπην Θεοῦ; Ἐγὼ οὕτω λέγω καὶ οὕτως ὁμολογουμένως ἐστὶν ἡ ἀλήθεια ὅτι, ἐὰν πιστεύσῃ τις ἀπὸ καρδίας ταῦτα πάντα καὶ ἐκ βαθέων ψυχῆς, 20 εὐθὺς ἔξει καὶ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

4 Ὡσπερ γὰρ λέγουσιν ἐν τῇ κόχλῳ τὸν μαργαρίτην, ἀνεωγμένης ἐκείνης, ἐκ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐκ τῆς ἀστραπῆς ἐν αὐτῇ συλλαμβάνεσθαι, οὕτω καὶ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην λογίζου ἐν ἡμῖν σπεῖρεσθαι. Ἀπὸ γὰρ τῶν εἰρημένων αὐτοῦ παθημάτων 25 ἀκούουσα ἡ ψυχὴ καὶ κατὰ μικρὸν πιστεύουσα, ἀναλόγως τῆς πίστεως αὐτῆς διανοίγεται, ὑπὸ ἀπιστίας ἠσφαλισμένη πρότερον οὕσα· ἐπὰν δὲ διανοιχθῇ, ὡσπερ δρόσος οὐράνιος, ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγάπη, ἣτις ἐστὶν ἀρρήτῳ φωτὶ συνημμένη, δίκην ἀστραπῆς νοερώως ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐμπίπτουσα, ὡς μαργαρίτης ἀποτε- 30 λεῖται φαεινός, περὶ οὗ καὶ ὁ Κύριος λέγει ὅτι, ὃν εὐρῶν ὁ ἔμπο-

μαζί με ἄπειρον ὄχλο πού ἀκολουθοῦσαν γιά νά παρατηροῦν, καί ἐπί πλέον, ἐνῶ ἀπό ἐπάνω ἔφριτταν οἱ ἄγγελοι καί ὁ Θεός Πατήρ ἔβλεπε τόν ὁμοούσιο Υἱό καί ὁμόθρονο καί ὁμότιμο νά πάσχει αὐτά ἀπό τοὺς ἀσεβεῖς Ἰουδαίους, νά κρεμᾶται γυμνός ἐπάνω στό σταυρό, νά καρφώνεται στά χέρια καί τὰ πόδια μέ καρφιᾶ, νά πληγώνεται στήν πλευρά μέ λόγχη, νά ποτίζεται χολή μέ ὄξος καί ὄχι μόνο νά ὑποφέρει τὰ πάντα μέ μακροθυμία, ἀλλά καί νά εὐχεται μακρόθυμα ὑπὲρ τῶν σταυρωτῶν του, πῶς νά μὴ τὸν ἀγαπήσει μέ ὅλη τὴν ψυχὴ του;

3 Ὅταν πράγματι λάβει ὑπ' ὄψη ὅτι, ὄντας Θεός ἄναρχος ἀπὸ ἄναρχον Πατέρα, συμφυῆς καί ὁμοούσιος τοῦ Παναγίου καί προσκυνητοῦ Πνεύματος, ἀόρατος καί ἀνεξιχνίαστος, κατέβηκε κι' ἐσαρκώθηκε κι' ἔγινε ἄνθρωπος κι' ἔπαθε γι' αὐτὸν ὅλα τὰ ἀναφερθέντα καί πολλὰ ἄλλα, γιά νά τὸν ἀπαλλάξει ἀπὸ τὸν θάνατο καί τὴ φθορά καί νά τὸν καταστήσει υἱὸν Θεοῦ καί θεὸν ὁμοιον μέ αὐτόν, ἄραγε, ἀκόμη καί ἂν εἶναι σκληρότερος ἀπὸ λίθο καί ψυχρότερος ἀπὸ κρύσταλλο, δὲν θὰ μαλακώσει ἢ ψυχὴ του καί δὲν θὰ θερμανθεῖ ἢ καρδιά του γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ; Ἐγὼ ἔτσι λέγω καί ἔτσι ὁμολογουμένως εἶναι ἡ ἀλήθεια, ὅτι, ἂν πιστεῦσει κανεὶς ὅλα αὐτά μέ ὅλη τὴν καρδιά καί ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του εὐθὺς ἀμέσως θ' ἀποκτήσει καί τὴν πρὸς τὸ Θεὸ ἀγάπη στήν καρδιά του.

4 Ὅπως δηλαδή λέγουν ὅτι ὁ μαργαρίτης πού εὐρίσκεται στὸ κογχύλι συλλαμβάνεται σ' αὐτὸ καθὼς ἀνοίγει ἀπὸ τὴ δροσιά τοῦ οὐρανοῦ καί τὴν ἀστραπή⁸, ἔτσι νά σκεφθεῖς ὅτι σπείρεται μέσα μας καί ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη. Πράγματι ἡ ψυχὴ, ἀκούοντας τὰ ἀναφερθέντα παθήματά του καί βαθμιαίως πιστεύοντας, διανοίγεται ἀνάλογα μέ τὴν πίστη της, ἐνῶ πρωτύτερα ἦταν ἀσφαλισμένη ἀπὸ τὴν ἀπιστία· καί ὅταν ἀνοιχθεῖ, σὰν οὐράνια δροσιά, ἢ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι συνημμένη μέ ἄρρητο φῶς, πέφτοντας σὰν ἀστραπὴ νοερῶς στὶς καρδιές μας, γίνεται εἶδος φωτεινοῦ μαργαρίτη, γιά τὸν ὅποιο ὁ Κύριος

8. Βλ. Αἰλιανοῦ, *Περὶ φύσεως ζώων* 10,13.

ρος, ἀπελθὼν ἐπώλησε πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ καὶ ἠγόρασε τὸν ἓνα μαργαρίτην ἐκεῖνον. Τοῖνυν καὶ ὁ καταξιωθείς οὕτω πιστεῦσαι, καθὼς εἶπομεν, καὶ τὸν νοητὸν μαργαρίτην ἐν ἑαυτῷ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης εὐρεῖν, οὐκ ἀνέχεται μὴ καταφρονῆσαι πάντων 5 καὶ πάντα διαδοῦναι τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ πένησι καὶ τοῖς βουλομένοις ἄλλως ἀφῆσαι διαρπάσαι αὐτά, ἵνα τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην ἄσυλόν τε καὶ ὄλως ἀμείωτον διαφυλάξῃ. Αὕτη γάρ, καθ' ἑκάστην ἀύξανομένη ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀντὶ πάντων προτιμῶντος αὐτήν, γίνεται θαῦμα θαυμάτων ἐν αὐτῷ, ἀνέκφραστόν τε πάντη καὶ 10 παντάπασιν ἀδιήγητον, μήτε νῶ καταληπτὸν μήτε λόγῳ ρητόν· καὶ τῷ ἀνεκδιηγήτῳ καὶ ἀκατανοήτῳ τοῦ πράγματος ἐξιστάμενος καὶ πρὸς ἐκεῖνο ἔχων ἀδολεσχοῦντα τὸν νοῦν, ὄλως ἔξω τοῦ κόσμου οὐ τῷ σῶματι ἀλλὰ ταῖς αἰσθήσεσι πάσαις γίνεται· συναπίασι γὰρ τῷ νῶ καὶ αὐταὶ πρὸς τὸ ἐντὸς αὐτοῦ καθορώμενον.

5 Τοιγαροῦν καὶ κατανοεῖ τοῦ ἰδεῖν ὁ οὕτως ἔχων καὶ ὄρα καὶ ἰδοῦ φῶς· τὸ δὲ φῶς ἀνωθεν ἔχειν δοκεῖ αὐτῷ τὴν ἀρχήν. Ζητῶν οὖν εὐρίσκει τοῦτο μήτε ἀρχὴν τέλους ἔχον μήτε μεσότητα κεκτημένον· ὡς δὲ ἐπὶ τούτοις ἐξαπορεῖ, καὶ ἰδοῦ τρία ἐν αὐτῷ, τὸ δι' οὐ καὶ ἐν ᾧ καὶ εἰς ὃν. Καὶ ταῦτα ἰδῶν, μαθεῖν ἐρωτᾷ καὶ ἀκούει 20 τρανώς· 'Ἰδοῦ ἐγὼ τὸ Πνεῦμα δι' οὐ καὶ ἐν ᾧ ὁ Υἱὸς' καὶ 'Ἰδοῦ ἐγὼ ὁ Υἱὸς εἰς ὃν ὁ Πατήρ'. Ἐπὶ πλεῖον δ' ἐπαποροῦντος αὐτοῦ, 'Ἰδοῦ', πάλιν φησὶν, 'ὄρας' ὁ Πατήρ. 'Καὶ ἐγὼ', φησὶν ὁ Υἱός, 'ἐν τῷ Πατρί'. Καὶ τὸ Πνεῦμα ἔλεγεν· "Ὀντως ἐγὼ· δι' ἐμοῦ γὰρ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν ὁ βλέπων ὄρα καὶ ὄρων τῶν ὀρωμένων 25 ἐξίσταται'. Ποῦ ὄντας; 'Ἐν ᾧ οὐδεὶς οἶδεν οὐκ ἀνθρώπων, οὐκ ἀγγέλων, πλὴν αὐτῆς τῆς μιᾶς ἐμοῦ καὶ ἐνάδος καὶ ὑπὲρ οὐσίαν

λέγει, ὅτι ὁ ἔμπορος πού τόν εὕρηκε, ἐπῆγε, ἐπώλησε ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του καὶ ἀγόρασε ἐκεῖνον τὸν ἕνα μαργαρίτη⁹. Λοιπὸν καὶ αὐτὸς πού καταξιώθηκε νὰ πιστεύσει ἔτσι, ὅπως εἶπαμε, καὶ νὰ εὔρει μέσα του τὸν νοητὸ μαργαρίτη τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, δὲν κρατιέται ἀπὸ τὸ νὰ μὴ καταφρονήσει ὅλα καὶ νὰ μοιράσει ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του στοὺς πτωχοὺς καὶ νὰ τὰ ἀφήσει σὲ ὄσους ἄλλους θέλουν νὰ τὰ ἀρπάξουν, ὥστε νὰ διαφυλάξει τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη ἀσφαλῆ καὶ ἀμείωτη. Διότι αὐτῆ, αὐξανόμενη καθημερινῶς στὴν καρδιὰ ἐκείνου πού τὴν προτιμᾷ ἀντὶ γιὰ ὅλα, γίνεται μέσα του θαῦμα θαυμάτων, ἐντελῶς ἀνεκφραστο καὶ πλήρως ἀδιήγητο, οὔτε μὲ τὸν νοῦ καταληπτὸ οὔτε μὲ τὸν λόγο ρητό. Νοιώθοντας ἐκπληξῆ τότε ἀπὸ τὸ ἀνεκδιήγητο καὶ ἀκατανόητο τοῦ πράγματος κι' ἀφιερώνοντας τὸ νοῦ του σ' ἐκεῖνο, βγαίνει ὅλος ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμον ὄχι μὲ τὸ σῶμα ἀλλὰ μὲ ὅλες τὶς αἰσθήσεις· διότι μαζὶ μὲ τὸν νοῦ μεταβαίνουν κι' αὐτὲς πρὸς τὸ καθορώμενο μέσα σ' αὐτόν.

5 Ἔτσι λοιπὸν ὁ εὕρισκόμενος σ' αὐτὴν τὴν κατάστασιν καταλαβαίνει ὅτι βλέπει καὶ βλέπει, καὶ νὰ φῶς· νομίζει ὅτι τὸ φῶς ἔχει τὴν ἀρχὴ ἀπὸ ἐπάνω. Ζητώντας λοιπὸν εὕρισκει ὅτι αὐτὸ δὲν ἔχει οὔτε ἀρχὴ ἢ τέλος οὔτε μεσότητα· καὶ καθὼς ἀπορεῖ γι' αὐτά, νά, ὑπάρχουν σ' αὐτὸ τρία πράγματα· τὸ διὰ μέσου ποιοῦ, τὸ μέσα σὲ ποιόν, καὶ τὸ πρὸς ποιόν. Κι' ἀφοῦ εἶδε αὐτά, ἐρωτᾷ γιὰ νὰ μάθει καὶ ἀκούει καθαρά· 'Νά, ἐγὼ εἶμαι τὸ Πνεῦμα διὰ τοῦ ὁποίου καὶ στὸ ὁποῖο εἶναι ὁ Υἱός' καὶ 'Νά, ἐγὼ εἶναι ὁ Υἱὸς στὸν ὁποῖο εἶναι ὁ Πατήρ'. Καὶ ἐπειδὴ συνεχίζει ν' ἀπορεῖ, λέγει πάλι ὁ Πατήρ, 'Νά, βλέπεις'. 'Καὶ ἐγώ', λέγει ὁ Υἱός, 'εἶμαι στὸν Πατέρα'. Καὶ τὸ Πνεῦμα ἔλεγε, 'Πράγματι εἶμαι ἐγώ· διότι δι' ἐμοῦ βλέπει ἐκεῖνος πού βλέπει τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ καὶ βλέποντας ἐξίσταται ἀπὸ τὰ ὁρώμενα'. Τοὺς βλέπει νὰ εἶναι ποῦ; 'Εκεῖ ὅπου κανένας ἄνθρωπος δὲν γνωρίζει οὔτε ἄγγελος, ἐκτὸς ἀπ' αὐτὴν τὴν μιὰ ἐνάδα καὶ τὴν οὐσία ὑπὲρ τὴν οὐσία καὶ φύση μου'. Μέσα μου, λέγει,

9. Ματθ. 13,45-46.

ούσίας καὶ φύσεως'. Ἐν ἐμοὶ δέ, φησί, πῶς; "Ὁλη καθόλου· ἀχώριστος γάρ εἰμι πάντη καὶ ἄτμητος, τὸ ἐν κἀν ταῖς ὑποστάσεσιν ἔχουσα. Εἰ οὖν ἐν ἐμοί πως ἢ που πέλεις, μὴ εἰδέναι φαίης τινά. Καθὸ μὲν ἄνθρωπος καὶ περιγραπτὸς εἷς, ὡς ἐν περιγραφῇ
5 πέλω καὶ τόπῳ, περιγραπτὸς γὰρ γέγονε βροτωθεὶς καὶ ὁ εἷς ἐξ ἡμῶν· κατὰ δὲ τὴν ἐνοῦσάν μοι φύσιν πάμπαν ἀόρατος, ἀπερίγραπτος, ἀσχημάτιστος, ἀναφής, ἀψηλάφητος, ἀκίνητος, ἀεικίνητος, πάντα πληροῦσα καὶ οὐδαμοῦ τὸ σύνολον οὔσα, οὐκ ἐν σοί, οὐκ ἐν ἄλλῳ τινὶ τῶν πάλαι ἢ τῶν νῦν ἐγγιζόντων ἀγγέλων ἢ
10 προφητῶν, οἷς οὐδ' ὠράθην ὄλωσ, οὐδ' ὀρῶμαί ποτε'.

6 Ὁ γοῦν ταῦτα μυστικῶς ὀρῶν καὶ μνούμενος τὰ ὑπὲρ ἀγγέλους, τὰ ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην κατάληψιν, ἄρα μετὰ ἀνθρώπων εἶναι ὁ τοιοῦτος τῇ αἰσθήσει ἢ τῇ διανοίᾳ ὄλωσ ἰσχύσει; Εἰ γὰρ ὁ βασιλεῖ προσομιλῆσαι θνητῷ καὶ παρεστάναι ποτὲ καταξιωθείς,
15 τῶν ἄλλων ἀπάντων ἐπιλανθάνεται καὶ ὄλωσ τοῖς τοῦ βασιλέως ἀποκρέματα ρήμασι, πόσῳ γε μᾶλλον ὁ αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν ποιητὴν καὶ Δεσπότην καὶ Κύριον τοῦ παντός «ὄν οὐδεὶς εἶδεν ἀνθρώπων οὐδὲ ἰδεῖν δύναται» βλέπειν καταξιωθείς, ὡς ἀνθρώπῳ ἰδεῖν ἐφικτόν, καὶ προσομιλῆσαι αὐτῷ καὶ φωνῆς ἐκείνου ἀκούειν
20 τοῦ μέλλοντος κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὐκ ἐκστήσεται ἑαυτοῦ καὶ ὄλωσ ἔξω κόσμου καὶ σαρκὸς ὄντως γένηται καὶ μετ' αὐτοῦ ἐπιποθήσει συνέσεσθαι, ἀλλὰ ἀποστὰς τοῦ τοιούτου καὶ τηλικούτου, τοῦ ὑπὲρ πᾶν τοιοῦτον ὄντος καὶ τηλικούτου, ἐπὶ μερίμνας ἔλθη βιωτικὰς καὶ φθειρομένων ὄλωσ ἢ παρερχομένων καὶ ρεόντων
25 τῶν πραγμάτων φροντίσειεν; Οὐδαμῶς οἶμαι τῶν εὖ φρονούντων τινὰ εἰς τοῦτο ὄλωσ ἐλθεῖν καταδέξασθαι.

10. Ὁλη αὐτὴ ἢ παράγραφος εἶναι ἐντόνως χρωματισμένη ἀπὸ τὰ συγγράμματα Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτη, τὸν ὁποῖο κι' ἄλλοῦ χρησιμοποιοεῖ ὁ Συμεών.

11. Α' Τμ. 6,16.

πῶς; “Ὁλη γενικά· διότι εἶμαι ἐντελῶς ἀχώριστη καὶ ἀτμητη, ἔχοντας καὶ στίς ὑποστάσεις τὸ ἓνα. Ἄν λοιπὸν εὐρίσκεσαι κάπως καὶ κάπου μέσα μου, θὰ ἔλεγες ὅτι δὲν γνωρίζεις κανένα. Ἐπειδὴ ἐσὺ εἶσαι ἄνθρωπος περιγραφτός, εὐρίσκομαι ὑπὸ τις συνθήκες τῆς περιγραφῆς καὶ τοῦ τόπου, διότι περιγραφτός ἔγινε καὶ ὁ ἓνας ἀπὸ ἐμᾶς πὺρ ἐνανθρώπησε· κατὰ τὴ φύση ὁμοῦς πὺρ ἔχω μέσα μου εἶμαι ἐντελῶς ἀόρατος, ἀπερίγραφτος, ἀσχημάτιστος, ἀνέγγικτος, ἀψηλάφητος, ἀκίνητος, ἀεικίνητος· πληρῶ τὰ πάντα, ἀλλὰ δὲν εἶμαι πουθενὰ γενικῶς, οὔτε μέσα σὲ σένα οὔτε σὲ κάποιον ἄλλον ἀπὸ τοὺς παλαιὰ ἢ τώρα ἐγγίζοντας ἀγγέλους ἢ προφήτες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οὔτε ἐθεάθηκα καθόλου οὔτε βλέπομαι ποτέ¹⁰.

- 6 Αὐτὸς λοιπὸν πὺρ βλέπει αὐτὰ μυστικῶς καὶ μνεῖται τὰ ἐπάνω ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, τὰ ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη κατάληψη, ἄραγε θὰ μπορέσει τέτοιος ἄνθρωπος νὰ εἶναι μαζί με τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὴν αἴσθησι καὶ τὴ διάνοια γενικά; Διότι, ὁποῖος καταξιώθηκε νὰ συναντήσῃ κάποτε θνητὸ βασιλέα καὶ νὰ συμπαρασταθεῖ μαζί, λησμονεῖ ὄλους τοὺς ἄλλους καὶ κρέμαται ὀλόκληρος στὰ λόγια τοῦ βασιλέως. Πολὺ περισσότερο ὁποῖος καταξιώθηκε νὰ βλέπει, ὅσο εἶναι δυνατὸ σὲ ἄνθρωπο, τὸν ἴδιο τὸν ποιητὴ καὶ δεσπότη καὶ Κύριο τοῦ σύμπαντος, «τὸν ὁποῖο κανένας ἄνθρωπος δὲν εἶδε οὔτε μπορεῖ νὰ ἰδεῖ»¹¹, καὶ νὰ συναναστραφεῖ καὶ ν' ἀκούει τὴ φωνὴ ἐκείνου πὺρ πρόκειται νὰ κρίνει ζωντανοὺς καὶ νεκρούς¹², δὲν θὰ ἐκστασιασθεῖ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του καὶ δὲν θὰ βγεῖ ὄλος ἔξω ἀπὸ τὴ σάρκα καὶ δὲν θὰ ποθήσῃ νὰ συνευρεθεῖ μαζί με αὐτόν, ἀλλὰ ἀπομακρυνόμενος ἀπὸ τὸν τέτοιας ἀξίας καὶ τόσο μεγάλου, πὺρ εἶναι ἐπάνω ἀπὸ κάθε τι τέτοιας ἀξίας καὶ τόσο μεγάλο, θὰ ἔλθῃ σὲ βιωτικὲς μάρμινες¹³ καὶ θὰ φροντίσῃ γιὰ πράγματα πὺρ φθείρονται τελείως ἢ παρέρχονται καὶ ρέουν; Νομίζω ὅτι κανένας συννετὸς δὲν θὰ δεχθεῖ καθόλου νὰ φθάσῃ σὲ τέτοια κατάσταση.

12. Β' Τιμ. 4,1.

13. Βλ. Λουκᾶ 21,34.

7 Τὰ μὲν γὰρ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ καλὰ συνεπομένην ὁμολογουμένως ἔχουσι καὶ συγκεκληρωμένην αὐτοῖς τὴν λύπην καὶ τὴν ἀθυμίαν καὶ τὴν ὀδύνην, ἢ δὲ μετὰ τοῦ Θεοῦ διαγωγὴ καὶ ἡ ὁμιλία καὶ ἡ θεωρία τῶν ἀπορρήτων αὐτοῦ ἀγαθῶν πᾶσαν ὑπερβαίνει
 5 μακαριότητα καὶ πάσης ὑπέρκειται δόξης καὶ εὐκληρίας καὶ χαρᾶς καὶ ἀνέσεως, ὡς πάσης ὑπεραίρουσα τιμῆς καὶ τρυφῆς καὶ ἀπολαύσεως τοῦ νομιζομένου παντὸς ἀγαθοῦ τῆς παρουσίας ζωῆς. Καθόσον γὰρ ὑπερέχει τὸ ἐν πολυτελεῖ καὶ ἀπαλῆ
 στρωμνῇ ἀναπαύεσθαι ὑπὲρ τὸ ἐν ἐσχάρᾳ πεπυρακτωμένη ἀνα-
 10 κεῖσθαι, κατὰ τοσοῦτον ὑπερφέρει πάσης τοῦ βίου εὐφροσύνης καὶ ἀπολαύσεως ἢ ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ συνουσίας καὶ ὁμιλίας ἐγγινομένη τῇ ψυχῇ χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις. Διὰ δὲ τοῦτο καὶ ὁ τῶν κρειτόνων πολλάκις κατὰ ἀγνοίαν ἢ ραθυμίαν ἀποστὰς καὶ πρὸς τὰς φροντίδας τοῦ κόσμου γενόμενος, ἐφ' ὅσον τῆς ἐν αὐταῖς πικρίας
 15 καὶ ἀφορήτου βλάβης αἰσθηται, δρομαῖος πρὸς τὰ ἀφ' ὧν ἐξελέλυθεν ἐπανερχεται, πολλὰ ἑαυτὸν μεμφόμενος ὅτι συγκατεσπᾶσθη ὄλως καὶ μέσον τῶν ἀκανθῶν τοῦ βίου καὶ τοῦ φλογίζοντος πυρὸς τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχᾶς ἐγένετο, ὅμως φεύγει καὶ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ ἀνατρέχει Δεσπότην· καὶ εἰ μὴ ἦν φιλόανθρωπος, δεχόμενος ἐπανερχομένους ἡμᾶς καὶ μὴ μνησικακῶν ἢ ὀργιζόμενος,
 20 ἀλλὰ καὶ μᾶλλον τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπανόδου ἀποδεχόμενος, «οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα ψυχὴ» ἀγίου, εἴτε καὶ μέσως ἢ ἄλλως ἔχοντος. Διὰ τοῦτο πάντες οἱ τετελειωμένοι ἐν ἀγιωσύνῃ καὶ ἀρετῇ δωρεὰν καὶ οὐκ ἐξ ἔργων δικαιοσύνης ἐσώθησαν· καὶ οὐχ οὗτοι μόνον,
 25 ἀλλὰ καὶ οἱ μετὰ ταῦτα τελειούμενοι, πάντες οὕτω σωθήσονται.

8 Ἐπεὶ δὲ «οὐκ ἐξ ἔργων νόμου, ἵνα μὴ τις καυχῆσεται», κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, ἡ σωτηρία ἡμῖν ἐπιγίνεται τοῖς πιστοῖς, οὐ χρὴ τοῖς ἔργοις, νηστείαις λέγω καὶ ἀγρυπνίαις ἢ χαμευνίαις καὶ

7 Πράγματι τὰ καλὰ σὲ τοῦτον τὸ βίον ἔχουν συνακόλουθη καὶ συγκληρωμένη μαζί τους τὴ λύπη καὶ τὴν ἀθυμία καὶ τὴν ὀδύνη, ἐνῶ ἡ διαγωγή μαζί μὲ τὸν Θεὸ καὶ ἡ θεωρία τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν τοῦ ὑπερβαίνει κάθε μακαριότητα καὶ εὐρίσκεται ἐπάνω ἀπὸ κάθε δόξα καὶ εὐημερία, χαρὰ καὶ ἄνεση, διότι ξεπερνᾷ κάθε τιμὴ καὶ τρυφή καὶ ἀπόλαυση κάθε παραδεκτοῦ ἀγαθοῦ αὐτῆς τῆς ζωῆς. Πράγματι ὅσο ὑπερέχει ἡ ἀνάπαυση σὲ πολυτελὲς καὶ ἀπαλὸ στρώμα ἀπὸ τὸ ξάπλωμα σὲ πυρακτωμένη σχάρα, τόσο ὑπερβάλλει ὅλη τὴν εὐφροσύνη καὶ ἀπόλαυσι τοῦ βίου ἡ χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση ποὺ προκαλεῖται στὴν ψυχὴ ἀπὸ τὴν συνεύρεση καὶ συνομιλία μὲ τὸν Θεό. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ πολλὲς φορές ὁποῖος ἀπὸ ἄγνοια ἢ ραθυμία ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὰ ὑψηλότερα καὶ φθάνει στὶς φροντίδες τοῦ κόσμου, ὅταν αἰσθανθεῖ τὴν πικρία καὶ ἀφόρητη βλάβη ποὺ ὑπάρχει σ' αὐτές, ἐπανερχεται τρέχοντας πρὸς ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐβγήκε, μεμφομένος πολὺ τὸν ἑαυτό του, διότι κατέπεσε τόσο πολὺ καὶ ἔφθασε ἀνάμεσα στὰ ἀγκάθια τοῦ βίου καὶ τὸ πῦρ ποὺ φλογίζει τὶς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων· ὅμως φεύγει καὶ τρέχει πίσω πρὸς τὸν Δεσπότη του. Κι ἂν αὐτὸς δὲν ἦταν φιλόανθρωπος, ὥστε νὰ μᾶς δέχεται ὅταν ἐπιστρέφομε καὶ νὰ μὴ μνησικακῆ ἢ νὰ ὀργίζεται, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐγκρίνει προθυμώτερα τὴν ἐπάνοδο πρὸς αὐτόν, «δὲν θὰ ἐσωζόταν κάθε ψυχὴ» ἀγίου¹⁴ ἢ καὶ ἀνθρώπου ποὺ εὐρίσκεται σὲ μέση ἢ σὲ ἄλλη κατάσταση. Γι' αὐτὸ ὅλοι οἱ τελειωμένοι σὲ ἀγιωσύνη καὶ ἀρετὴ ἐσώθηκαν δωρεὰν καὶ ὄχι ἀπὸ τὰ δίκαια ἔργα τους¹⁵, καὶ ὄχι μόνο αὐτοὶ ἀλλὰ καὶ οἱ μετέπειτα τελειούμενοι ὅλοι ἔτσι θὰ σωθοῦν.

8 Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὸν θεῖο Ἀπόστολο ἡ σωτηρία ἐρχεται σὲ μᾶς τοὺς πιστοὺς «ὄχι ἀπὸ ἔργα νόμου, γιὰ νὰ μὴ καυχηθεῖ κανεὶς»¹⁶, δὲν πρέπει νὰ στηριζόμαστε καθόλου στὰ ἔργα,

15. Βλ. Ρωμ. 3,20. Γαλ. 2,16.

16. Ἐφ. 2,9.

λιμῶ καὶ δίψει, ὄλως θαρρεῖν, οὐ σιδήροις τὸ σῶμα καθηλοῦν, οὐ τρυχίνοις ἐνδύμασι τοῦτο ταλαιπωρεῖν. Οὐδὲν γὰρ ὄλως ταῦτά εἰσίν, ἐπειδὴ πολλοὶ καὶ τῶν κακούργων καὶ τῶν πενομένων αὐτῶν ταῦτα παθόντες οἱ αὐτοὶ διέμειναν, μηδὲν τῆς κακίας ὑφιέν-
 5 τες αὐτῶν μηδὲ τῆς πονηρίας βελτίους γενόμενοι. Συμβάλλονται μὲν καὶ ταῦτά τισι, καὶ τὸ σῶμα πρὸς ταπεινῶσιν μᾶλλον δὲ πρὸς ἀδυναμίαν καὶ ἀσθένειαν ἔλκουσιν· ἀλλ' οὐ τοῦτο μόνον ζητεῖ ὁ Θεός, πνεῦμα δὲ συντετριμμένον καὶ καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ἐπιποθεῖ καὶ τὸ ἀεὶ ἐν καταβεβλημένῳ φρονήμα-
 10 τι λαλεῖν τὴν καρδίαν ἡμῶν πρὸς αὐτόν· 'Τίς εἰμι ἐγώ, Κύριε μου Δέσποτα καὶ Θεέ, ὅτι κατῆλθες καὶ ἐσαρκώθης καὶ ἀπέθανες δι' ἐμέ, ἵνα με τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς ἀπαλλάξῃς καὶ τῆς σῆς δόξης ὁμοῦ καὶ θεότητος κοινωνὸν ἀπεργάσῃ καὶ μέτοχον;'. Ὅπηνίκα γὰρ οὕτως ἔξεις κατὰ τὰς ἀφανεῖς κινήσεις τῆς καρδίας
 15 σου, εὐθὺς εὐρήσεις αὐτόν ἐναγκαλιζόμενόν σε μυστικῶς καὶ κατασπαζόμενον καὶ χαριζόμενόν σοι Πνεῦμα εὐθὺς ἐν τοῖς ἐγκάτοις, Πνεῦμα ἐλευθερίας καὶ ἀφέσεως τῶν ἀμαρτημάτων σου, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τοῖς χαρίσμασιν αὐτοῦ καταστεφανοῦντά σε καὶ ἔνδοξόν σε διὰ σοφίας καὶ γνώσεως ἀπεργαζόμενον.

9 Τί γὰρ ἕτερον οὕτω Θεῶ φίλον καὶ εὐαπόδεκτον, ὡς καρδία συντετριμμένη καὶ τεταπεινωμένη καὶ φρόνημα καταβεβλημένον ἐν πνεύματι ταπεινώσεως; Ἐν γὰρ τοιαύτῃ καταστάσει ψυχῆς οἰκεῖ μὲν αὐτὸς ὁ Θεός καὶ ἐπαναπαύεται, πᾶσα δὲ μηχανὴ τοῦ διαβόλου εἰς ἅπαν ἄπρακτος διαμένει καὶ πάντα τὰ φθοροποιὰ πάθη
 25 τῆς ἀμαρτίας τέλειον ἀφανίζεται καὶ βρίθῃ μόνος ἐν αὐτῇ ὁ καρπὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὃς ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ἡ χαρά, ἡ εἰρήνη, ἡ ἀγαθωσύνη, ἡ χρηστότης, ἡ πίστις, ἡ πραότης, ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ περιεκτικὴ ἐγκράτεια, οἷς ἀκολουθῶς ἔπεται ὡραίως ἡ

17. Ψαλμ. 50.19.

18. Ψαλμ. 50,12.

δηλαδή στις νηστείες και τις άγρυπνίες ή τις χαμευνίες και τον λιμό και τη δίψα, να καθηλώνουμε το σώμα με σίδερα, να το ταλαιπωρούμε με τρύχινα ένδύματα. Αυτά δὲν ἔχουν καθόλου ἰσχύ, ἀφοῦ πολλοὶ καὶ ἀπὸ τοὺς κακούργους καὶ πτωχοὺς, ἐνῶ ὑπέστησαν αὐτὰ, ἔμειναν οἱ ἴδιοι, χωρὶς ν' ἀπέρριψαν τίποτε ἀπὸ τὴν κακία τους οὔτε νὰ ἔγιναν ἀνώτεροι ἀπὸ τὴν πονηρία. Βέβαια σὲ μερικοὺς συμβάλλουν καὶ αὐτὰ καὶ σύρουν τὸ σώμα πρὸς τὴν ταπείνωση, ἢ καλύτερα πρὸς τὴν ἀδυναμία καὶ τὴν ἀσθένεια. Δὲν ζητεῖ ὁμοῦς μόνο αὐτὸ ὁ Θεός, ἀλλὰ ποθεῖ πνεῦμα συντριμμένο καὶ καρδιὰ συντριμμένη καὶ ταπεινωμένη¹⁷ καὶ ἐπιθυμεῖ τὴν καρδιά μας νὰ τοῦ λαλεῖ μὲ καταβεβλημένο φρόνημα: «ποιός εἶμαι ἐγώ, Κύριέ μου Δέσποτα καὶ Θεέ, πὺ κατῆλθες καὶ ἐσαρκώθηκες καὶ ἐπέθανες γιὰ ἐμένα, γιὰ νὰ μὲ ἀπαλλάξεις ἀπὸ τὴ φθορὰ καὶ νὰ μὲ καταστήσεις κοινωνὸ καὶ μέτοχο τῆς δόξας καὶ θεότητάς σου»; "Ὅταν πράγματι φθάσεις σὲ τέτοια κατάσταση κατὰ τὶς ἀφανεῖς κινήσεις τῆς καρδιάς σου, εὐθὺς ἀμέσως θὰ τὸν εὔρεις νὰ σὲ ἀγκαλιάζει μυστικῶς, νὰ σὲ κατασπάζεται καὶ νὰ σοῦ χαρίζει πνεῦμα εὐθὺς στὰ ἔγκρατά σου¹⁸, πνεῦμα ἐλευθερίας καὶ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτημάτων σου, κι' ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ νὰ σὲ στεφανώνει μὲ τὶς χάριτες του καὶ νὰ σὲ καθιστᾷ ἐνδοξο διὰ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως.

- 9 Πράγματι τί ἄλλο εἶναι τόσο ἀγαπητὸ καὶ εὐπρόσδεκτο στὸ Θεό, ὅσο ἡ συντριμμένη καὶ ταπεινωμένη καρδιὰ καὶ τὸ χαμηλωμένο φρόνημα κατὰ τὸ πνεῦμα ταπεινώσεως¹⁹; Διότι σὲ τέτοια κατάσταση ψυχῆς κατοικεῖ καὶ ἀναπαύεται ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ἐνῶ κάθε μηχανὴ τοῦ διαβόλου διαμένει ἐντελῶς ἀπρακτικὴ καὶ ὄλα τὰ φθοροποιὰ πάθη τῆς ἁμαρτίας ἀφανίζονται τελείως καὶ μόνο ὁ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἀφθονεῖ σ' αὐτήν, πὺ εἶναι ἡ ἀγάπη, ἡ χαρά, ἡ εἰρήνη, ἡ ἀγαθωσύνη, ἡ χρηστότης, ἡ πίστις, ἡ πραότητα, ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ περιεκτικὴ ἐγκρά-

19. Ψαλμ. 50,19. Δαν. 3,39.

γνῶσις ἡ θεία, ἡ σοφία τοῦ Λόγου καὶ ἡ ἄβυσσος τῶν κεκρυμμέ-
 νων νοημάτων καὶ μυστηρίων Χριστοῦ· ἐν οἷς ὁ φθάσας γενέσθαι
 καὶ ποιωθεῖς, τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν ἀλλοιοῦται καὶ ἐξ ἀνθρώπων
 ἄγγελος γίνεται, ὧδε μὲν τοῖς ἀνθρώποις συναναστρεφόμενος
 5 σῶματι, ἐν οὐρανοῖς δὲ περιπολεύων τῷ πνεύματι καὶ τοῖς ἀγγέ-
 λοις συνδιαιτώμενος καὶ ὑπὸ τῆς ἀφράστου χαρᾶς πλατυνόμενος
 εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ· εἰς ἣν οὐδεὶς ἂν τῶν ἀνθρώπων ἐγγίσει
 ποτέ, εἰ μὴ διὰ μετανοίας πρότερον καὶ δακρύων πολλῶν τὴν
 ἑαυτοῦ καθαρειῖ καρδίαν καὶ εἰς βυθὸν ἐλάσει ταπεινοφροσύνης
 10 καὶ ἐγκύμων τοῦ παναγίου γένηται Πνεύματος, χάριτι καὶ φιλαν-
 θρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ
 δόξα, τιμὴ, κράτος, σὺν ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς
 αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

τεια²⁰, στὰ ὁποῖα ἀκολουθεῖ μὲ συνέπεια λαμπρὴ ἢ θεία γνώση, ἢ σοφία τοῦ Λόγου καὶ ἢ ἄβυσσος τῶν κρυμμένων νοημάτων καὶ μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ. Ὅποιος φθάσει σ' αὐτὰ τὰ μυστήρια καὶ πάρει ὑψηλὴ ποιότητα, ἀλλοιώνεται τὴν καλὴ ἀλλοίωση καὶ ἀντὶ ἀνθρώπου γίνεται ἄγγελος, συναναστρεφόμενος ἐδῶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὸ σῶμα, ἐνῶ στοὺς οὐρανοὺς περιδεύει μὲ τὸ Πνεῦμα καὶ συνεστιάζει μὲ τοὺς ἀγγέλους καὶ πλατύνεται στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν ἄφραστη χαρά. Στὴν ἀγάπη αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἐγγίσει ποτὲ κανένας ἄνθρωπος, ἂν δὲ καθαρῖσει πρωτύτερα τὴν καρδιά του μὲ μετάνοια καὶ ἄφθονα δάκρυα, καὶ δὲν προχωρήσει στὸ βυθὸ τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ δὲν ἐγκυμονήσει τὸ πανάγιο Πνεῦμα, μὲ τὴ χάρη καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖο στὸν Πατέρα ἀνήκει δόξα, τιμὴ, κράτος, μετὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Γένοιτο.

20. Γαλ. 5,22.

Λ Ο Γ Ο Σ Θ'

ΠΕΡΙ ΓΝΩΣΕΩΣ ΑΛΗΘΙΝΗΣ

Καὶ ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις οὐκ ἐκ μαθημάτων, ἀλλ' ἐκ καθαρότητος καὶ τῆς ἄνωθεν χάριτος ἐπιγίνεται τῷ σπουδαίῳ· καὶ ὅτι χαλεπὸν τὸ κρίνειν· καὶ ἔλεγχος τῶν οἰομένων εἰδέναι τὰ τοῦ Πνεύματος χωρὶς Πνεύματος· ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς τοῦ Πατρὸς ἀγιωσύνης· καὶ οἷον ἀγαθὸν ἐστὶν ἡ πίστις καὶ τίς ὁ ταύτης καρπὸς καὶ ὅπως αὐξάνεται· καὶ ὅτι οἱ τὸν θησαυρὸν ἐν ἑαυτοῖς ἐσχηκότες τοῦ Πνεύματος καὶ ἐν ἄλλοις ὄντα γνωρίζουσι· καὶ τίνα τῶν ἁγίων τὰ σημεῖα καὶ πῶς καὶ τίσι γνωρίζουσι· καὶ ὅτι ὁ μὴ γεννηθεὶς ἄνωθεν οὐ δύναται ἰδεῖν τὸν γεγεννηκότα Θεὸν οὐδὲ γνωρίσαι τὸν εἰς τοῦτο πεφθακότα διὰ τοῦ Πνεύματος.

- 1 Νῦν εὐκαιρῶς καλὸν εἰπεῖν μετὰ τοῦ Δαυὶδ καὶ οὕτω γεγωνότερον φθέγγασθαι· «Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων τοῦ ἰδεῖν εἰ ἔστιν συνιῶν ἢ ἐκζητῶν τὸν Θεόν», εἶτα· «πάντες ἐξέκλιναν ἅμα ἠχρειώθησαν· οὐκ ἔστι 5 ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός». «Ποῦ γὰρ» ἵνα τοῖς εἰρημένοις καὶ τὰ τοῦ Ἀποστόλου συνείρω «σοφός; Ποῦ γραμματεὺς; Ποῦ συζητητῆς τοῦ αἰῶνος τούτου; Οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου», διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τίνα δι' αὐτῆς ἐπιγνῶναι τὴν ἀληθινὴν σοφίαν, τὴν ὄντως ὄντα Θεόν; Εἰ γὰρ

1. Ψαλμ. 13,2-3.

2. Α' Κορ. 1,20.

Λ Ο Γ Ο Σ 9

ΠΕΡΙ ΓΝΩΣΕΩΣ ΑΛΗΘΙΝΗΣ

Και ὅτι ἡ γνώση τοῦ Θεοῦ δὲν προέρχεται ἀπὸ μελέτες, ἀλλὰ ἔρχεται στὸν ζηλωτὴ ἀπὸ τὴν καθαρότητα καὶ τὴν ἄνωθεν χάρη. Ἐπίσης ἔλεγχος αὐτῶν ποὺ νομίζουν ὅτι γνωρίζουν τὰ θέματα τοῦ Πνεύματος χωρὶς Πνεῦμα· ὅπου καὶ περὶ τῆς ἀγιωσύνης τοῦ Πατρός· καὶ τί ἀγαθὸ εἶναι ἡ πίστις καὶ ποιός ὁ καρπός της καὶ πῶς αὐξάνεται· καὶ ὅτι ὅσοι ἔχουν μέσα τους τὸν θησαυρὸ τοῦ Πνεύματος, τὸν γνωρίζουν καὶ ὅταν εἶναι σὲ ἄλλους· καὶ ποιά τὰ σημεῖα τῶν ἁγίων καὶ πῶς καὶ ἀπὸ ποιούς γνωρίζονται· καὶ ὅτι ὅποιος δὲν ἐγεννήθηκε ἀπὸ ἄνω, δὲν μπορεῖ νὰ ἰδεῖ τὸν γεννήτορα Θεοῦ οὔτε νὰ γνωρίσει αὐτὸν ποὺ ἔφθασε σὲ τοῦτον τὸ βαθμὸ διὰ τοῦ Πνεύματος.

- 1 Τώρα εἶναι καιρὸς νὰ εἰποῦμε μαζὶ μὲ τὸν Δαβὶδ καὶ νὰ φωνάξομε δυνατώτερα ἔτσι, «ὁ Κύριος ἔσκυψε ἀπὸ τοὺς οὐρανούς πρὸς τοὺς υἱούς τῶν ἀνθρώπων, γιὰ νὰ ἰδεῖ ἂν ὑπάρχει κανεὶς ποὺ καταλαβαίνει καὶ ἀναζητεῖ τὸν Θεό», ἔπειτα, «ὄλοι ἐξέκλιναν καὶ ἀχρειώθηκαν· δὲν ὑπάρχει κανεὶς ποὺ νὰ φέρεται μὲ χρηστότητα, δὲν ὑπάρχει οὔτε ἕνας»¹. Πράγματι, γιὰ νὰ συνδυάσω μὲ τὰ λόγια αὐτὰ καὶ τοῦ Ἀποστόλου, «ποῦ ὑπάρχει γραμματεὺς; Ποῦ ὑπάρχει συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου; Δὲν ἐμώρανε ὁ Θεὸς τὴ σοφία τοῦ κόσμου αὐτοῦ»², ἀφοῦ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ γνωρίσει δι' αὐτῆς τὴν ἀληθινὴ σοφία, τὸν ὄντως

διὰ γραμμάτων καὶ μαθημάτων ἢ ἐπίγνωσις τῆς ἀληθοῦς σοφίας καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως ἐμελλεν ἡμῖν, ἀδελφοί, δίδοσθαι, τίς ἦν ἄρα χρεια τῆς πίστεως ἢ τοῦ θείου βαπτίσματος ἢ τῆς τῶν μυστηρίων αὐτῶν μεταλήψεως; Οὐδεμία μενοῦν. «Ἐπεὶ δὲ διὰ τῆς 5 σοφίας οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος τὸν Θεόν, εὐδόκησεν ὁ Θεός», φησί, «διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας». Καὶ ταῦτα μὲν ὁ κῆρυξ καὶ νυμφαγωγὸς τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

2 Ἐγὼ δὲ εἰκότως θρηνήσω καὶ κλαύσομαι ἐπὶ τῇ συντριβῇ τῶν ἐμῶν μελῶν, τοῦ ἐμοῦ γένους, τῶν κατὰ σάρκα καὶ πνεῦμά μου ἀδελφῶν, ὅτι οἱ τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐνδυσάμενοι, τὰ τοῦ Χριστοῦ μυστήρια εἰς οὐδὲν λογιζόμενοι, τὴν ἐπίγνωσιν τῆς τοῦ Θεοῦ ἀληθείας διὰ τῆς τοῦ κόσμου σοφίας λαμβάνειν νομίζομεν καὶ τὸ μόνον ἀναγνῶναι τὰς θεοπνεύστους συγγραφὰς τῶν ἀγίων ὀρθοδοξίας εἶναι κατάληψιν τοῦτο οἴομεθα καὶ τῆς 15 ἀγίας Τριάδος ἀκριβῆ καὶ βεβαίαν εἶδησιν τοῦτο νομίζομεν· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἡμῶν οἱ σεμνότεροι θεωρίαν τὴν διὰ μόνου τοῦ Πνεύματος γινομένην ἐν τοῖς ἀξίοις, αὐτὴν τὴν ἐν ταῖς διανοαῖς αὐτῶν ἀνάπλασιν τῶν νοημάτων ἀφρόνως εἶναι ὑπολαμβάνουσιν. Ὡ τῆς εὐηθείας, ὦ τῆς πωρώσεως! Οἱ δὲ καὶ 20 ἐμβαθύνειν ἀνάγνως ἐθέλοντες εἰς τὰ τοῦ Θεοῦ βάθη καὶ θεολογεῖν ἐπειγόμενοι, ὅταν ἀκούσωσι περὶ Θεοῦ ὅτι, ὡσπερ ἐν τρισὶν ἡλίοις μία φωτὸς ἐστὶ σύγκρασις, οὕτω καὶ ἐν τῇ Τριάδι μιᾶς θεότητος ἔλλαμψις, αὐτίκα τρεῖς ἡλίους ἐν τῷ νοῖ αὐτῶν ἀναπλάττουσι, τῷ μὲν φωτὶ ἠνωμένους, ἥτοι τῇ οὐσίᾳ, ταῖς δὲ ὑποστάσεσι 25 διακεχωρισμένους, καὶ οἶονται ἀφρόνως ἐκείνην αὐτὴν ὄραν τὴν θεότητα καὶ οὕτως εἶναι τὴν ἀγίαν καὶ ὁμοούσιον καὶ ἀδιαίρετον Τριάδα ὁμοίαν τῷ παραδείγματι. Ἄλλ' οὐκ ἐστὶ τοῦτο, οὐκ

3. Α' Κορ. 1,21.

4. Γαλ. 3,27.

όντα Θεό; ἼΑν βέβαια ἐπρόκειτο νὰ μᾶς δίδεται διὰ γραμμάτων καὶ μαθημάτων ἢ ἐπίγνωση τῆς ἀληθινῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, ἀδελφοί, τί θὰ ἐχρειαζόταν ἢ πίστη καὶ τὸ θεῖο βάπτισμα ἢ ἡ μετάληψη τῶν θείων μυστηρίων; Καθόλου βέβαια. «Ἐπειδὴ ὁμῶς ὁ κόσμος δὲν ἐγνώρισε διὰ τῆς σοφίας τὸν Θεό, εὐδόκησε ὁ Θεός», λέει, «διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος νὰ σώσει ἐκείνους ποὺ πιστεῦουν»³. Αὐτὰ εἶπε ὁ κήρυκας καὶ νυμφαγωγὸς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

- 2 Ἐγὼ ὁμῶς εὐλόγως θὰ θρηνήσω καὶ θὰ κλαύσω γιὰ τὴν συντριβὴ τῶν μελῶν μου, τοῦ γένους μου, τῶν ἀδελφῶν μου κατὰ σάρκα καὶ πνεῦμα, διότι αὐτοὶ ποὺ ἐνδύθηκαν τὸν Χριστὸ διὰ τοῦ βαπτίσματος⁴, μὴ ὑπολογίζοντας καθόλου τὰ μυστήρια τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἐπίγνωση τῆς ἀληθείας τοῦ Θεοῦ⁵, νομίζομε ὅτι λαμβάνομε τὴν ἐπίγνωση τῆς ἀληθείας τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς σοφίας τοῦ κόσμου καὶ τὴν ἀνάγνωση τῶν θεοπνεύστων συγγραφῶν τῶν ἀγίων τὴν θεωροῦμε κατάληψη τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τὴν ἐκλαμβάνομε ὡς ἀκριβῆ καὶ βεβαία γνώση τῆς ἀγίας Τριάδος· καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ οἱ σπουδαιότεροι ἀπὸ ἐμᾶς τοὺς ἄλλους ἐκλαμβάνουν ἀφρόνως τὴν ἀνάπλαση τῶν νοημάτων στὶς διάνοιές των σὰν θεωρία ποὺ γίνεται στοὺς ἀξιούς διὰ μόνου τοῦ Πνεύματος. Πῶ πῶ τί βλακεία καὶ τί πώρωση! ἼΑλλοι πάλι, θέλοντας νὰ ἐμβαθύνουν κατὰ τρόπο ἀσεβῆ στὰ βάθη τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπειγόμενοι νὰ θεολογοῦν, ὅταν ἀκούσουν περὶ τοῦ Θεοῦ ὅτι, ὅπως σὲ τρεῖς ἡλίους ὑπάρχει μία σύγκραση φωτός, ἔτσι καὶ στὴν Τριάδα ὑπάρχει μία ἔλλαμψη θεότητος, ἀμέσως ἀναπλάττουν στὸ νοῦ τους τρεῖς ἡλίους, ποὺ εἶναι κατὰ τὸ φῶς βέβαια ἐνωμένοι, δηλαδὴ κατὰ τὴν οὐσία, ὁμῶς κατὰ τὶς ὑποστάσεις χωρισμένοι, καὶ νομίζουν ἀφρόνως ὅτι βλέπουν ἐκείνη τὴν ἴδια τὴν θεότητα καὶ ἔτσι ὅτι ἡ ἀγία καὶ ὁμοούσια καὶ ἀδιαίρετη Τριάς εἶναι ὁμοια μὲ τὸ παράδειγμα. ἼΑλλὰ αὐτὸ

5. Βλ. Β' Τμ. 3,7 κά.

ἔστιν. Οὐδεὶς γὰρ τὰ περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος νοῆσαι καλῶς καὶ εἰπεῖν δύναται ἀπὸ μόνης τῆς τῶν Γραφῶν ἀναγνώσεως, πίστει δὲ μόνῃ ταῦτα δεχόμενος, ἐμμένει μὲν τοῖς γεγραμμένοις καὶ πλεον οὐδὲν περιεργάζεται, τοῖς δὲ περιέργοις καὶ πολυπραγμο-
5 νεῖν τὰ θεῖα θρασέως κατατολμῶσιν, ἔξω τῶν γεγραμμένων καὶ ὧν ἐδιδάχθη, εἰπεῖν ὅλως οὐ δύναται.

3 Ὅτι δὲ τοῦτό ἐστιν ἀληθές, ἄκουσον τί φησιν ὁ Χριστός· «οὐ-
δεὶς ἐπιγινώσκει τὸν Υἱὸν εἰ μὴ ὁ Πατήρ, οὐδὲ τὸν Πατέρα τις
ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ Υἱὸς καὶ ᾧ ἂν βούληται ὁ Υἱὸς ἀποκαλύ-
10 ψαι». Διὰ τούτων οὖν καὶ τῶν τοιούτων ρημάτων ἀποφράττει τὰ
ἀναίσχυντα καὶ ἀπύλωτα στόματα τῶν λεγόντων καὶ νομιζόντων
διὰ τῆς ἔξωθεν σοφίας καὶ τῆς τῶν γραμμάτων μαθησεως ἐπιγι-
νώσκειν τὴν ὄντως ἀλήθειαν, αὐτὸν τὸν Θεόν, καὶ τὴν ἐπίγνωσιν
κτᾶσθαι τῶν κεκρυμμένων μυστηρίων ἐν Πνεύματι τοῦ Θεοῦ. Εἰ
15 γὰρ τὸν Υἱὸν οὐδεὶς ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ Πατήρ, οὐδὲ τὸν Πατέρα
τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ Υἱὸς καὶ ᾧ ἂν βούληται ὁ Υἱὸς ἀποκαλύ-
ψαι τὰ βάθη τούτου καὶ τὰ μυστήρια (τὸ γὰρ μυστήριόν μου ἐμοὶ
καὶ τοῖς ἐμοῖς), τίς ἄρα τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων σοφῶν ἢ ρητό-
ρων ἢ μαθηματικῶν ἕτερος, πλὴν τῶν κεκαθαρμένων τὸν νοῦν
20 ἐξ ἄκρας φιλοσοφίας τε καὶ ἀσκήσεως καὶ γεγυμνασμένα τὰ τῆς
ψυχῆς ἐπιφερομένων ἀληθῶς αἰσθητήρια, ἀνευ τῆς ἄνωθεν διὰ
τοῦ Κυρίου ἀποκαλύψεως ἐκ μόνης γνῶναι δυνηθεῖη τῆς ἀνθρω-
πίνης σοφίας τὰ κεκρυμμένα μυστήρια τοῦ Θεοῦ, ἃ διὰ νοερᾶς θε-
ωρίας, τῆς ὑπὸ τοῦ θείου Πνεύματος ἐνεργουμένης, ἀνακαλύ-
25 πτονται οἷς ἐδόθη καὶ ἀεὶ δίδοται εἰδέναι ταῦτα διὰ τῆς ἄνωθεν
χάριτος; Ἐκείνων ἐστὶν ἡ τούτων γνῶσις, ὡς ὁ νοῦς καθ' ἐκάστην

6. Ματθ. 11,27.

7. Βλ. Ἰωβ 12,22.

8. Ἄγραφο λόγο.

δέν εἶναι ἔτσι, δέν εἶναι. Διότι κανεῖς δέν μπορεῖ νά κατανοήσει καλῶς τὰ σχετικὰ μέ τήν ἁγία Τριάδα καί νά τὰ ἐκφράσει ἀπό μόνη τήν ἀνάγνωση τῶν Γραφῶν, ἀλλά δεχόμενος αὐτά τὰ πράγματα μέ πίστη μόνο, ἐμμένει στὰ γεγραμμένα καί δέν περιεργάζεται τίποτε περισσότερο, ἐνῶ δέν μπορεῖ καθόλου νά ἐκφράσει τίποτε ἔξω ἀπό τὰ γεγραμμένα καί τὰ διδαγμένα στούς περιέργους πού τολμοῦν νά πολυπραγμονοῦν τὰ θεῖα μέ θρασύτητα.

- 3 Καί ὅτι αὐτό εἶναι ἀληθινό, ἄκουσε τί λέγει ὁ Χριστός: «κανεῖς δέν γνωρίζει καλά τόν Υἱό παρὰ ὁ Πατήρ, οὔτε τόν Πατέρα γνωρίζει καλά κανεῖς παρὰ ὁ Υἱός καί σέ ὅποιον θέλει ὁ Θεός νά τὸ ἀποκαλύψει»⁶. Διὰ μέσου αὐτῶν τῶν λόγων λοιπόν καί τῶν παρομοίων κλείνει τὰ ἀδιάντροπα καί ἀπύλωτα στόματα ἐκείνων πού λέγουν καί νομίζουν ὅτι διὰ τῆς ἐξωτερικῆς σοφίας καί τῆς μαθήσεως τῶν γραμμάτων γνωρίζουν τήν ὄντως ἀλήθεια, τόν ἴδιο τὸ Θεό, καί ἀποκτοῦν τήν ἐπίγνωση τῶν κρυφῶν μυστηρίων στοῦ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Ἄν πράγματι κανεῖς δέν γνωρίζει καλά τόν Υἱό, παρὰ ὁ Πατήρ, οὔτε κανεῖς γνωρίζει καλά τόν Πατέρα παρὰ ὁ Υἱός καί σ' ὅποιον θέλει ὁ Θεός ν' ἀποκαλύψει τὰ βάθη του⁷ καί τὰ μυστήρια («διότι τὸ μυστήριό μου εἶναι γιά μένα καί τοὺς δικούς μου»)⁸, ποιός ἄλλος τάχα ἀπό τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς ἀνθρώπους, τοὺς σοφοὺς ἢ ρῆτορες ἢ μαθηματικούς, ἐκτός ἀπὸ αὐτοὺς πού εἶναι καθαροὶ στοῦ νοῦ ἀπὸ ἄκρα φιλοσοφία καί ἄσκηση κι' ἔχουν γυμνασμένα ἀληθινὰ τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς⁹, θὰ μπορούσε, χωρίς τήν ἄνωθεν ἀποκάλυψη διὰ τοῦ Κυρίου, ἀπὸ μόνη τήν ἀνθρώπινη σοφία, νά γνωρίσει τὰ κρυφὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, τὰ ὁποῖα διὰ τῆς νοερῆς θεωρίας πού ἐνεργεῖται ἀπὸ τὸ θεῖο Πνεῦμα ἀποκαλύπτονται σέ ὅσους ἔχει δοθεῖ¹⁰ καί δίδεται νά τὰ γνωρίσουν διὰ τῆς ἄνωθεν χάριτος; Ἡ γνώση αὐτῶν ἀνήκει σ' ἐκείνους,

9. Βλ. Ἑβρ. 5,14.

10. Λουκᾶ 8,10.

ὑπὸ τοῦ ἁγίου καταλάμπεται Πνεύματος διὰ τὴν τῆς ψυχῆς καθαρότητα, ὧν οἱ ὀφθαλμοὶ ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης τρανώς ἠνεώχθησαν, ὡς ὁ λόγος τῆς γνώσεως καὶ ὁ λόγος τῆς σοφίας διὰ μόνου τοῦ Πνεύματος, ὧν ἡ σύνεσις καὶ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης τετήρηται ἐν τῇ ἀγαθωσύνη καὶ τῇ τῶν τρόπων χρησιότητι ἐγκρατῶς μετὰ πίστεως. Τούτων ἡ γνῶσις τῶν θείων, τούτοις καὶ λέγεται καθὰ δὴ καὶ τοῖς ἀποστόλοις παρὰ Χριστοῦ, ὡς μιμουμένοις αὐτούς· «ὕμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς».

4 Οὗτοι τοιγαροῦν ἴσασιν, θείῳ κινούμενοι Πνεύματι, τὴν πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ Υἱοῦ ἰσοτιμίαν καὶ ἔνωσιν. Ἐν γὰρ τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν καθορῶσι καὶ ἐν τῷ Υἱῷ τὸν Πατέρα διὰ τοῦ Πνεύματος, ὡς γέγραπται· «ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί», τοῦ Πνεύματος τῷ Πατρὶ δηλονότι συνόντος· εἰ γὰρ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ὁ δὲ Πατὴρ ὅλος ἐν ὅλῳ τῷ Υἱῷ ἐστίν, ὅλον ἐν αὐτοῖς ἐστὶ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Πατὴρ δὲ καὶ Υἱὸς καὶ ἅγιον Πνεῦμα εἷς Θεός, ὁ ὑπὸ πᾶσης πνοῆς προσκυνούμενος. Καὶ πῶς τρεῖς ἡλίους ἓνα εἰπεῖν ἰσχύσεις; Εἰ γὰρ ἐνώσεις αὐτούς, ἐνωθήσονται, καὶ εἷς ἓνα οἱ τρεῖς ἔσονται· εἰ δ' οὐν, ἀλλὰ διήμαρτες τῆς ἐνότητος. Πατέρα δέ, Υἱοῦ καὶ Πνεύματος δίχα, οὐδαμῶς εὐρήσεις, ἀλλ' οὐδὲ Υἱόν, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος, οὐδὲ Πνεῦμα ἅγιον τοῦ ἐξ οὗ ἐκπορεύεται ἀλλότριον τῆς ἐνώσεως. Ἐν μὲν γὰρ τῷ Πνεύματι τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, ἐν δὲ τῷ Υἱῷ τὸν Πατέρα καὶ μετὰ τοῦ Πνεύματος, ἐν δὲ τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν συναϊδίως δεῖ ὄντα καὶ μένοντα καὶ συνεκλάμπον ἔχοντα τὸ Πνεῦμα τὸ

11. Α' Κορ. 12,8.

12. Βλ. Γαλ. 5,22.

13. Λουκᾶ 8,10.

τῶν ὁποίων ὁ νοῦς καταλάμπεται καθημερινά ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα λόγω τῆς καθαρότητος τῆς ψυχῆς, τῶν ὁποίων οἱ ὀφθαλμοὶ ἀνοίχθησαν τρανῶς ἀπὸ τὶς ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης, τῶν ὁποίων ὁ λόγος τῆς γνώσεως καὶ ὁ λόγος τῆς σοφίας¹¹ ὑφίσταται διὰ μόνου τοῦ Πνεύματος, τῶν ὁποίων ἡ σύνεση καὶ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης διατηρήθηκε στὴν ἀγαθωσύνη καὶ τῆ χρηστότητα τῶν τρόπων ἐγκρατῶς μαζί με τὴν πίστι¹². Σ' αὐτοὺς ἀνήκει ἡ γνώση τῶν θείων, σ' αὐτοὺς μάλιστα, ὅπως καὶ στοὺς Ἀποστόλους, λέγεται ἀπὸ τὸν Χριστὸ ὡς μιμητὲς των· «σὲ σᾶς ἔχει δοθεῖ νὰ γνωρίσετε τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ στοὺς ἄλλους αὐτὰ προσφέρονται μὲ παραβολές»¹³.

- 4 Αὐτοὶ λοιπὸν γνωρίζουν, κινούμενοι ἀπὸ τὸ θεῖο Πνεῦμα, τὴν πρὸς τὸν Πατέρα ἰσοτιμία καὶ ἔνωση τοῦ Υἱοῦ. Διότι μέσα στὸν Πατέρα βλέπουν τὸν Υἱὸ καὶ μέσα στὸν Υἱὸ βλέπουν τὸν Πατέρα διὰ τοῦ Πνεύματος, ὅπως ἔχει γραφεῖ· «Ἐγὼ εἶμαι μέσα στὸν Πατέρα καὶ ὁ Πατὴρ μέσα σ' ἐμένα»¹⁴, ἀφοῦ προφανῶς τὸ Πνεῦμα συνυπάρχει μὲ τὸν Πατέρα· διότι, ἂν ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα¹⁵, καὶ ὁ Πατὴρ εἶναι ὅλος σὲ ὅλον τὸν Υἱὸ, ὅλο εἶναι μέσα σ' αὐτοὺς καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Πατὴρ καὶ Υἱὸς καὶ ἅγιο Πνεῦμα εἶναι ἓνας Θεός, ὁ προσκυνούμενος ἀπὸ κάθε ψυχὴ¹⁶. Καὶ πῶς θὰ μπορέσεις τοὺς τρεῖς ἡλίους νὰ τοὺς εἰπεῖς ἓνα; Διότι, ἂν τοὺς ἐνώσεις, θὰ ἐνωθοῦν, ἂν ὁμως ὄχι, τότε ἀπέτυχες στὴν ἐνότητα. Ἀλλὰ καθόλου δὲν θὰ εὔρεις Πατέρα δίχως Υἱὸ καὶ Πνεῦμα, ἀλλὰ οὔτε Υἱὸ χωρὶς Πατέρα καὶ Πνεῦμα, οὔτε Πνεῦμα ἅγιο ἐκτὸς ἐνώσεως μὲ αὐτὸν ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἐκπορεύεται. Πράγματι, πίστευε ὅτι μὲ τὸ Πνεῦμα συνυπάρχουν συναϊδίως πάντοτε καὶ μένουν ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς, μὲ τὸν Υἱὸ ὁ Πατὴρ καὶ τὸ Πνεῦμα, μὲ τὸν Πατέρα ὁ Υἱὸς, ἔχοντας συνε-

14. Ἰω. 14,11.

15. Ἰω. 15,26.

16. Ψαλμ. 150,6.

ἅγιον πίστευε. Εἷς ταῦτα Θεὸς καὶ οὐ τρεῖς, ἐν τρισὶν ὑποστάσε-
 σιν ὁ ὢν καὶ ἀεὶ ὢν καὶ ὡσαύτως ὢν, τῇ μιᾷ συμφυῖα καὶ βασι-
 λεία καὶ θεότητι ἄνυμνούμενος ὑπὸ ἀπείρων δυνάμεων. Εἰ γὰρ
 καὶ ἐν ἐκάστῳ τούτων τὰ συμφυῖ τῆς θείας ιδιότητος καθορᾶται,
 5 ἀλλὰ τὰ τρία ἐν καὶ καθ' ἐν τὰ τρία εἰσὶν, ὅπερ ἐν ἡλίοις γενέσθαι
 ἀμήχανον.

5 Ἀλλὰ γὰρ ἐβουλόμην καὶ εἰκόνα δοῦναί τινα ἀμυδρῶς παρι-
 στῶσαν τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν τοῖς θρασυνομένοις εἰδέναι
 διὰ μόνης τῆς ψευδωνύμου γνώσεως καὶ ἄνευ τοῦ ἐρευνῶντος
 10 Πνεύματος τὰ βάθη καὶ τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, εὐλαβοῦμαι δὲ τὸν
 εἰρηκότα Θεὸν μὴ διδόναι τὰ ἅγια τοῖς ἀναιδέσι καὶ τολμηροῖς,
 μηδὲ τοὺς μαργαρίτας βάλλειν ἔμπροσθεν τῶν ὡς κοινὰ τὰ θεῖα
 λογιζομένων καὶ οἶονεὶ διὰ τῶν χαμερπῶν νοημάτων καὶ ἀπλή-
 στων ψυχῶν ἀτιμούντων καὶ καταπατούντων αὐτά· «ὢν τετύ-
 15 φλωκε τὸν νοῦν ὁ Θεός», καθὼς φησὶν ὁ προφήτης, «καὶ πεπώ-
 ρωκεν αὐτῶν τὴν καρδίαν», «ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι καὶ
 ἀκούοντες μὴ συνιῶσι». Καὶ εἰκότως· ἐπειδὴ γὰρ ἀναξίους διὰ
 τῆς οἰήσεως ἑαυτοῦ καὶ τῶν πονηρῶν ἐπιτηδευμάτων ἐποίησαν,
 διὰ τοῦτο ἐάθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῷ σκότει τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς
 20 ἰδίας κακίας πορεύεσθαι, καθὼς φησὶν ὁ Δαβὶδ· «ἐξαπέστειλα
 αὐτοῦς κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν· πορεύσονται
 ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν». Οἱ γὰρ τοσαῦτα ὑποδείγματα
 ἔχοντες τῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐκπληρώσεως, ἃ δι' ἔργων οἱ
 πατέρες ἡμῶν τετελεκότες προῦθησαν τοῖς πιστοῖς ἡμῖν εἰς ἐκμί-
 25 μησιν ἀρετῆς, καὶ συνιέναι μὴ θελήσαντες μηδὲ ἐκείνους βουλη-

17. Α' Τιμ. 6,20.

18. Α' Κορ. 2,10.

19. Ματθ. 7,6.

20. Βλ. Ἦσ. 6,10. Ἰω. 12,40.

κλάμπον τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Αὐτὰ τὰ πρόσωπα εἶναι ἓνας Θεὸς καὶ ὄχι τρεῖς, αὐτὸς ποὺ εἶναι σὲ τρεῖς ὑποστάσεις καὶ εἶναι πάντοτε καὶ εἶναι ὡσαύτως, κατὰ τὴν συμφυῖα καὶ βασιλεία καὶ θεότητα ἀνυμνούμενος ἀπὸ τῆς ἄπειρας δυνάμεις. Πράγματι, καὶ ἂν ἀκόμη στὸ καθένα τους καθορῶνται τὰ συμφυῆ γνωρίσματα τῆς θείας ιδιότητος, ἀλλὰ τὰ τρία εἶναι ἓνα, καὶ κατὰ τὸ ἓνα εἶναι τὰ τρία, πρᾶγμα ποὺ στὴν περίπτωση τῶν ἡλίων εἶναι ἀδύνατο.

5 Βέβαια ἤθελα νὰ δώσω καὶ μιὰ εἰκόνα ποὺ νὰ παριστάνει ἀμυδρῶς τὴν ἔννοια τῶν λεγομένων σ' ἐκείνους ποὺ ἰσχυρίζονται μὲ θρασύτητα ὅτι γνωρίζουν μὲ μόνη τὴν ψευδώνυμη γνώση¹⁷ καὶ χωρὶς τὸ Πνεῦμα ποὺ ἐρευνᾷ τὰ βάθη¹⁸ καὶ τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ φοβοῦμαι ἐξ αἰτίας τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ νὰ μὴ δίδομε τὰ ἅγια στοὺς ἀναιδεῖς καὶ τολμηροὺς, οὔτε νὰ ρίπτομε τοὺς μαργαρίτες¹⁹ μπροστὰ σ' ἐκείνους ποὺ θεωροῦν κοινὰ τὰ θεῖα καὶ κατὰ κάποιον τρόπο μὲ τῆς χαμερπεῖς σκέψεις καὶ τῆς ἄπληστες ψυχῆς τὰ ἀτιμάζουν καὶ τὰ καταπατοῦν· σ' ἐκείνους τῶν ὁποίων ὁ Θεὸς ἐτύφλωσε τὸν νοῦ, ὅπως λέγει ὁ προφήτης, καὶ ἐπώρωσε τὴν καρδιά τους²⁰, ὥστε βλέποντας νὰ μὴ βλέπουν καὶ ἀκούοντας νὰ μὴ καταλαβαίνουν²¹. Καὶ εὐλογα. Ἐπειδὴ δηλαδὴ κατέστησαν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ἀναξίους μὲ τὴν ὑπεροψία καὶ τῆς πονηρῆς ἀσχολίας, γι' αὐτὸ ἀφέθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ πορεύονται στὸ σκότος τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς κακίας τους, ὅπως λέγει ὁ Δαβὶδ· «τοὺς ἐξαπέστειλα σύμφωνα μὲ τῆς ἐπιδιώξεις τῶν καρδῶν τους· θὰ βαδίσουν στὶς ἐπιδιώξεις τους»²². Ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν τόσα ὑποδείγματα τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, τὰ ὁποῖα μὲ ἔργα ἐπραγματοποίησαν οἱ πατέρες μας καὶ τὰ ἐπρόβαλαν σ' ἐμᾶς τοὺς πιστοὺς πρὸς μίμηση τῆς ἀρετῆς τῶν, καὶ δὲν θέλησαν νὰ ἀντιληφθοῦν²³, οὔτε

21. Ματθ. 13,13.

22. Ψαλμ. 80,13.

23. Βλ. Ψαλμ. 35,3.

θέντες μιμήσασθαι, ἀλλὰ τούναντίον καὶ διαλοιδороῦντες αὐτοὺς καὶ τοὺς βίους τῶν κατὰ Θεὸν ἀγωνισαμένων ὡς οὐ κατὰ Θεὸν ὄντας ἐνδιαβάλλοντες, πῶς οὐχὶ μόνον ἀνάξιοί εἰσι θείας γνώσεως, ὡς ἀπειθείας καὶ ἀπωλείας υἱοί, ἀλλὰ καὶ πάσης ὑπεύθυνοι 5 τιμωρίας καὶ κατακρίσεως, ὅτι ἑαυτοὺς ἀνακρίνειν, εἰ ἄρα καὶ εἰσιν ἐν τῇ πίστει, ὡσπερ ἐπιλαθόμενοι, τὰ ἀλλότρια κρίνουσι καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτοὺς ἀσυνέτως ἐρευνῶσι καὶ ἐξετάζουσι, μηδαμῶς τὸν οὕτω λέγοντα Θεὸν δυσωπούμενοι, «μὴ κρίνητε καὶ οὐ μὴ κριθῆτε» καὶ «ἐν ᾧ κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε», μηδὲ τὸν ἐκείνου λέ- 10 γοντα μαθητὴν, μενοῦνγε, ὦ ἄνθρωπε, «σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει ἢ πίπτει», καὶ «μὴ κρίνετε ἀλλήλους καὶ μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων»;

6 Οἱ γοῦν τοιοῦτοι πῶς ἄρα πιστοὶ καὶ Χριστιανοὶ εἶναι γνωρισθήσονται, τὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ παρακρου- 15 ὄμενοι ῥήματα καὶ καθὼς ἐκεῖνος καὶ οἱ τούτου νενομοθετήκασι μαθηταὶ μὴ φυλάσσοντες, μηδὲ τοῖς ἴχνεσι τοῦ διδασκάλου ἐπόμενοι καὶ βαδίζοντες; Πῶς τὸ τῶν ἐντολῶν φῶς ὄλως θεάσονται οἱ φανερῶς τὰς θείας ἐντολὰς παραβαίνοντες; Οὐδαμῶς. «Μηδεὶς ὑμᾶς», φησὶν, «ἀπατάτω κενοῖς λόγοις, ὦ ἀδελφοί». 20 Ἀδελφοὺς δὲ ἡμᾶς ὁ Παῦλος καλεῖ διὰ τὴν ἐκ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος πνευματικὴν ἀναγέννησιν καὶ συγγένειαν, ἐπεὶ τοῖς ἔργοις καὶ σφόδρα ἀλλότριοι, ὡς ὄρω, τῆς τῶν ἀγίων ἀδελφότητος καθεστήκαμεν. Καὶ τοῦτο ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων παραστῆσαι πειράσομαι, μᾶλλον δὲ αὐτὰ ἡμῶν τὰ ἔργα καὶ οἱ λόγοι ἡμᾶς ἀπε- 25 λέγξουσιν· διὸ καὶ ὡς πρὸς ἓνα τὸν λόγον ποιούμενος, ἐνθεν ἐρῶ.

7 Ἀπετάξω τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ, ὦ ἀδελφέ; γέγονας

24. Ἰω. 17,12.

25. Μαθ. 7,1.

26. Μαθ. 7,2.

νά μιμηθοῦν ἐκείνους, ἀλλὰ ἀντιθέτως τοὺς περιπαίζουσι καὶ διαβάλλουσι τοὺς βίους τῶν ἀγίων, ποὺ ἀγωνίσθησαν κατὰ Θεοῦ, ὅτι δὲν ἦσαν κατὰ Θεοῦ, πῶς ὄχι μόνο ἀνάξιοι εἶναι, ὡς υἱοὶ τῆς ἀπειθείας καὶ τῆς ἀπωλείας²⁴, ἀλλὰ καὶ ἔνοχοι γιὰ κάθε τιμωρία καὶ κατάκριση; Καὶ τοῦτο, διότι σὰν νὰ ἐλησμόνησαν ν' ἀνακρίνουσι τοὺς ἑαυτοῦσι των, ἂν πράγματι εὐρίσκονται σταθεροὶ στὴν πίστη, κρίνουσι τὰ ἀλλότρια καὶ ἐρευνοῦσι καὶ ἐξετάζουσι ὑπεράνω αὐτῶν χωρὶς σύνεση· δὲν εὐλαβοῦνται τὸν Θεοῦ ποὺ λέγει, «μὴ κρίνετε, γιὰ νὰ μὴ κριθεῖτε»²⁵ καὶ «μὲ ὅποιο κριτήριον κρίνετε, θὰ κριθεῖτε»²⁶, οὔτε τὸν μαθητὴ ἐκείνου ποὺ λέγει, λοιπόν, ἄνθρωπε, «ποιὸς εἶσαι ἐσὺ ποὺ κρίνεις τὸν δοῦλο ἐνὸς ξένου; αὐτὸς στέκεται ἢ πέφτει γιὰ τὸν δικό του κύριον»²⁷, καὶ «μὴ κρίνετε ἀλλήλους καὶ ἐπικρίνετε ἀλλήλους»²⁸.

6 Αὐτοῦ τοῦ εἶδους λοιπόν οἱ ἄνθρωποι πῶς θὰ ἀναγνωρισθοῦν ὅτι εἶναι πιστοὶ καὶ Χριστιανοί, ἀφοῦ παραβιάζουσι τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ δὲν φυλάσσουσι τίς ἐντολὰς ποὺ ἔθεσαν ἐκεῖνος καὶ οἱ μαθητὲς του οὔτε βαδίζουσι ἀκολουθώντας τὰ ἴχνη τοῦ διδασκάλου; Πῶς γενικὰ θὰ θεωρήσουσι τὸ φῶς τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ ποὺ φανερὰ παραβαίνουν τίς θεῖες ἐντολὰς; Καθόλου δὲν θὰ τὸ θεωρήσουσι. «Κανένας», λέγει, «ἀδελφοί, νὰ μὴ σᾶς ἀπατᾶ μὲ κενὰ λόγια»²⁹. Μᾶς ἀποκαλεῖ ἀδελφοὺς ὁ Παῦλος λόγῳ τῆς ἀπὸ τοῦ θεοῦ βάπτισμα πνευματικῆς ἀναγεννήσεως καὶ συγγενείας, διότι ὡς πρὸς τὰ ἔργα, ὅπως βλέπω, ἐγίναμε πολὺ ξένοι πρὸς τὴν ἀδελφότητα τῶν ἀγίων. Κι' αὐτὸ θὰ προσπαθῆσω νὰ τὸ παραστήσω ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα, ἢ καλῶτερα τὰ ἴδια τὰ ἔργα μας καὶ οἱ λόγοι θὰ μᾶς ἐλέγξουσι. Γι' αὐτό, ἀπευθυνόμενος σὰν πρὸς ἓνα, θὰ εἰπῶ τὰ ἑξῆς.

7 Ἀποτάχθηκες ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου,

27. Ρωμ. 14,4.

28. Ἰακ. 4,11.

29. Ἐφ. 5,6.

ἀκτήμων καὶ ὑποτακτικὸς καὶ τοῦ οἰκείου θελήματος ξένος; Καὶ
 πραότητα ἐκθήσω καὶ ταπεινὸς γέγονας; Νηστείαν εἰς ἄκρον καὶ
 εὐχὴν καὶ ἀγρυπνίαν κατώρθωσας; Ἀγάπην ἐκθήσω πρὸς τὸν
 Θεὸν ὀλικὴν καὶ ὡς ἑαυτὸν τὸν πλησίον σου κέκτησαι; Ὑπὲρ
 5 τῶν μισούντων καὶ ἀδικούντων σε καὶ ἐχθρωδῶς ἐχόντων κατὰ
 σοῦ μετὰ δακρῶν παρακαλεῖς καὶ ἀφεθῆναι αὐτοῖς ἀπὸ ψυχῆς
 πρῶτον αὐτὸς συμπαθήσας ἀξιοῖς, ἢ οὐπω εἰς τὸ ὕψος τοῦτο
 ἀνηνέχθης τῶν ἀρετῶν; Εἶπέ. Εἰ δὲ εἶπεῖν αἰσχύνῃ τὸ οὐδ, ἢ πάλιν
 διὰ ταπεινοφροσύνην οὐ βούλει τὸ ναὶ προσειπεῖν, ἐγὼ σοι προσ-
 10 θήσω τὰ εἰκότα, ὦ ἀδελφέ, καὶ δείξω ἐξ αὐτῆς ἐκ ποίων ἔργων
 καὶ κατορθωμάτων εἰς τοῦτο τὸ ὕψος πᾶς ὁ ἀγωνιζόμενος ἐν
 ἀληθείᾳ μετὰ πολλῆς τῶ ὄντι συνέσεως καὶ ἀγιότητος ἔρχεται. Εἰ
 μὲν οὖν, ὡς εἴρηται, πέφθακας εἰς τὰ προειρημένα πάντα καὶ τοὺς
 ἐχθροὺς σου ἠγάπησας καὶ μετὰ δακρῶν ὑπὲρ αὐτῶν πολλᾶκις
 15 ἀπὸ καρδίας ἐδάκρυσας, τὴν ἐκείνων πάντως ἐπιστροφὴν καὶ με-
 τάνοιαν ἐξαιτούμενος, πάντα δηλονότι τὰ λοιπὰ προκατώρθω-
 σας, οἷον γέγονας ἀπαθῆς ἐξ ἀγώνων, καθαρὰν ἐκθήσω τὴν καρ-
 διάν ἀπὸ παθῶν καὶ ἐν αὐτῇ καὶ δι' αὐτῆς ἐθεάσω τὸν ἀπαθῆ
 Θεόν. Ἄλλως γὰρ οὐκ ἔνι μετὰ συμπαθοῦς καρδίας ἐξ ἀγάπης
 20 ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν εὐξασθαι, εἰ μὴ συναφείᾳ καὶ συνουσίᾳ καὶ θε-
 ωρίᾳ Θεοῦ διὰ συνεργείας τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος κτησαίμεθα
 ἑαυτοὺς καθαρὸς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος.

8 Εἰ οὖν εἰς τοῦτο χάριτι τοῦ σώσαντός σε Θεοῦ μετὰ χρηστότη-
 τος καὶ ταπεινοφροσύνης πολλῆς ἔφθασας, ἀδελφέ, τί τῆς συνα-
 σκηταῖς καὶ τοῖς συναναχθεῖσιν εἰς ταῦτα διαπιστεῖς καὶ φθονεῖς
 25 καὶ λοιδορίαις ἐνδιαβάλλεις αὐτούς, τὴν χρηστὴν αὐτῶν ὑπόληψιν
 πειρώμενος καθελεῖν; Οὐκ οἶσθα ὅτι οἱ ἀπὸ πρώτης ὥρας, τοῖς
 φθάσασιν περὶ τὴν ἐνδεκάτην διὰ τὸ ἐξ ἴσης ἐκείνοις λαβεῖν φθο-

ἀδελφέ; Ἐγίνες ἀκτῆμονας καὶ ὑποτακτικὸς καὶ ξένος πρὸς τὸ δικό σου θέλημα; Ἀπέκτησες πραότητα κι' ἔγινες ταπεινός; Ἐπέτυχες πλήρως τὴν νηστεία καὶ τὴν προσευχή καὶ τὴν ἀγρυπνία; Ἀπέκτησες ἀγάπη ὀλική πρὸς τὸν Θεὸ καὶ ἔχεις τὸν πλησίον σου σὰν τὸν ἑαυτό σου; Παρακαλεῖς μὲ δάκρυα ὑπὲρ ἐκείνων πού σε μισοῦν, σε ἀδικοῦν καὶ σοῦ φέρονται ἐχθρικά, καὶ ζητεῖς νὰ τοὺς ἀφεθοῦν τὰ παραπτώματα μὲ ὅλη σου τὴν ψυχὴ, ἀφοῦ πρῶτα τοὺς συμπαθήσεις ἐσὺ ὁ ἴδιος, ἢ ἀκόμη δὲν ἔφθασες σὲ τόσο ὕψος ἀρετῶν; Πές. Ἐάν δὲ ἐντρέπεσαι νὰ εἰπεῖς ὄχι, ἢ πάλι ἀπὸ ταπεινοφροσύνη δὲν θέλεις νὰ εἰπεῖς τὸ ναί, ἐγὼ θὰ σοῦ προσφέρω τὰ πρέποντα, ἀδελφέ, καὶ θὰ δείξω μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἀπὸ ποιά ἔργα καὶ κατορθώματα φθάνει σ' αὐτὸ τὸ ὕψος ὁποῖος ἀγωνίζεται ἀληθινὰ μὲ πολλὴ πράγματι σύνεση καὶ ἀγιότητα. Ἐάν λοιπόν, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, ἔφθασες σὲ ὅλα τὰ προαναφερθέντα καὶ ἀγάπησες τοὺς ἐχθρούς σου, καὶ πολλὰ φορὲς ἐδάκρυσες πραγματικὰ ὑπὲρ αὐτῶν μὲ ὅλη σου τὴν καρδιά, ζητώντας βέβαια τὴν ἐπιστροφή καὶ μετάνοια ἐκείνων, εἶναι φανερό ὅτι κατόρθωσες ἀπὸ πρὶν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, δηλαδή ἐγίνες ἀπαθὴς ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες, ἀπέκτησες τὴν καρδιά σου καθαρὴ ἀπὸ πάθη καὶ δι' αὐτῆς καὶ μέσα σ' αὐτὴν ἐθεώρησες τὸν ἀπαθῆ Θεό. Διότι ἀλλιῶς δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ εὐχηθοῦμε μὲ συμπαθῆ καρδιά ἀπὸ ἀγάπη ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν, ἂν δὲν ἀποκτήσομε ἑαυτοὺς καθαρούς ἀπὸ κάθε μολυσμὸ σαρκὸς καὶ πνεύματος³⁰ μὲ τὴ συνάφεια καὶ συνουσία καὶ θεωρία τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς συνεργείας τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος.

- 8 Ἐάν λοιπόν, ἀδελφέ, ἔφθασες σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο μὲ τὴ χάρις τοῦ Θεοῦ, πού σε ἔσωσε μὲ πολλὴ χρηστότητα καὶ ταπεινοφροσύνη, γιατί δυσπιστεῖς γι' αὐτὰ στοὺς συνασκητὲς σου καὶ τοὺς συναχθέντας μαζί σου καὶ τοὺς φθονεῖς καὶ τοὺς διαβάλλεις, ἐπιχειρώντας νὰ καταστρέψεις τὴν καλὴ τους ὑπόληψη; Δὲν γνωρίζεις ὅτι ἐκεῖνοι πού μετέβηκαν τὴν πρώτη ὥρα, ἐπειδὴ ἐφθόνησαν ἐκείνους πού ἐπῆγαν τὴν ἑνδεκάτη γιὰ τὸ

30. Β' Κορ. 7,1.

νήσαντες, ἔνεκεν τούτου εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον ἀπερρίφησαν; Καὶ πῶς σύ, τὰ αὐτὰ καὶ χείρονα τούτων ποιῶν καὶ λέγων κατὰ τῶν ἀγίων, ὧν ὁ βίος, ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ σύνεσις λάμπει ὡσπερ ὁ ἥλιος, νομίζεις μὴ τῆς αὐτῆς ἢ καὶ χείρονος κολάσεως ταῖς τιμω-
 5 ρίαις ὑποβληθῆναι; Ἦ οὐκ οἶδας ὅτι φθόνος οὐδεὶς παρὰ ἀγίων ἀγίοις ἐστί, καθὰ γέγραπται, «ἐνθα ὁ φθόνος, ἐκεῖ καὶ ὁ τοῦ φθόνου πατὴρ διάβολος κατοικεῖ καὶ οὐχ ὁ τῆς ἀγάπης Θεός»; Τὸν οὖν φθόνον ὠδίνων, πῶς εἶναι ὄλως ἅγιος οἶσαι, ὁ μὴδὲ πιστὸς ἢ Χριστιανὸς ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης καὶ τοῦ πλησίον σου
 10 γνωριζόμενος; Ὅτι δὲ οὕτως ἐστὶν ἡ τῶν πραγμάτων τούτων ἀκολουθία καὶ ὁ τὸν φθόνον ὠδίνων ἔχει μὲν ἐντὸς αὐτοῦ τὸν διάβολον, οὐ δύναται δὲ εἶναι Χριστοῦ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον, παντί που δῆλον τῷ τὰς θείας Γραφᾶς ἐπαῖον-
 τι.

9 Εἰ δὲ τῶν τοιούτων χαρισμάτων οὐπω ἠξίωσαι οὐδὲ εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀφίκου τῶν θεοποιῶν ἀρετῶν, πῶς ἄρα κἂν ὄλως τολμᾷς ἀνοῖξαι τὸ στόμα καὶ φθέγγασθαι; Πῶς, κατηχούμενος ὢν, διδάσκειν ἐθέλεις καὶ περὶ ὧν οὐκ οἶδας ἢ ἤκουσας πολυπραγμονεῖν ἐπιχειρεῖς καί, ὡς εἰδὼς τὰ θεῖα, περὶ τοιούτων
 20 πραγμάτων θρασύνῃ διαλέγεσθαι; Οὐκ οἶδας ὅτι ἔξω τῶν προθύρων τῆς ἐκκλησίας, οἷα δὴ κατηχούμενος, ἴστασαι, εἰ καὶ αὐθαδεῖα γνώμης ἑαυτῷ τὴν μετὰ πάντων τῶν πιστῶς καὶ καθαρῶς εὐχομένων προτρέπεις στάσιν, μὴ τοῖς ἀποστολικοῖς κανόσιν ἐπόμενος; Κατηχούμενος γὰρ οὐχ ὁ ἄπιστος μόνος ἄρτι λέγεται,
 25 ἀλλὰ καὶ ὁ μὴ ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ νοδὸς τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενος. Ἐγὼ δὲ σου καὶ τὴν ἄνοιαν λίαν θρηνῶ, ὅτι ἅγιον μὲν εἶναι τινα τοιοῦτον ὡς πάλαι καὶ νῦν παντελῶς καὶ καθόλου διαπιστεῖς, τοῖς πᾶσι δὲ συναριθμῶν ἑαυτὸν οἷα κοινοῖς

34. Οἱ κατηχούμενοι δὲν μετέχουν στίς ἀκολουθίαις τῶν μυστηρίων. Βλ. Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ 8,6.

35. Β' Κορ. 3,18.

36. Εἶναι πάλι σαφὲς ὅτι ἀπευθύνεται πρὸς τὸν μεγάλο ἀρνητὴ τῆς ἀγιότητος τοῦ Συμεῶν Εὐλαβοῦς, τὸν Στέφανο Νικομηδείας, γι' αὐτὸ καὶ λίγο προηγουμένως ἔστρεψε τὸ λόγο σὲ δεύτερο ἐνικὸ πρόσωπο.

λόγο ὅτι ἔλαβαν ἴσο ἡμερομίσθιο μὲ αὐτοῦς³¹, ἐρρίφθησαν στὸ πῦρ τὸ ἐξώτερο³²; Καὶ πῶς ἐσύ, κάμνοντας καὶ λέγοντας τὰ ἴδια καὶ χειρότερα ἐναντίον τῶν ἀγίων, τῶν ὁποίων ὁ βίος, ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ σύνεση λάμπει ὡς ὁ ἥλιος, νομίζεις ὅτι δὲν θὰ ὑποβληθεῖς στὶς τιμωρίες τῆς ἴδιας ἢ χειρότερης κολάσεως; Ἦ δὲν γνωρίζεις ὅτι δὲν ὑπάρχει κανένας φθόνος ἀπὸ ἀγίους πρὸς ἀγίους, ὅπως ἔχει γραφεῖ, «ὅπου ὑπάρχει φθόνος, ἐκεῖ κατοικεῖ καὶ ὁ πατέρας τοῦ φθόνου διάβολος καὶ ὄχι ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης»³³; Ἔχοντας λοιπὸν μέσα σου τὸν φθόνον, πῶς νομίζεις κατ' ἀρχὴν ὅτι εἶσαι ἅγιος, ἐσύ ποὺ δὲν ἀναγνωρίζεις οὔτε πιστὸς ἢ Χριστιανὸς ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ πλησίον σου; Καὶ ὅτι ἔτσι εἶναι ἡ ἀκολουθία τῶν πραγμάτων αὐτῶν καὶ ὁ κάτοχος τοῦ φθόνου ἔχει μέσα του τὸν διάβολο καὶ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ δὲν ἔχει ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον, εἶναι φανερὸ στὸν καθένα ποὺ γνωρίζει τίς θεῖες Γραφές.

- 9 Ἄν ὁμως δὲν ἔχεις ἀξιωθεῖ ἀκόμη τέτοια χαρίσματα κι' οὔτε ἐφθασες σὲ τέτοιο ὕψος θεοποιῶν ἀρετῶν, πῶς τολμᾷς κιόλας ν' ἀνοίξεις τὸ στόμα καὶ νὰ ὁμιλήσεις; Πῶς, ἐνῶ εἶσαι κατηχούμενος, θέλεις νὰ διδάσκεις κι' ἐπιχειρεῖς νὰ πολυεξετάζεις πράγματα ποὺ δὲν γνωρίζεις οὔτε ἄκουσες, καί, σὰν νὰ γνωρίζεις τὰ θεῖα, τολμᾷς νὰ διαλέγεις γιὰ τέτοια πράγματα; Δὲν γνωρίζεις ὅτι στέκεσαι ἐξω ἀπὸ τὰ πρόθυρα τῆς Ἐκκλησίας σὰν κατηχούμενος, ἂν καὶ ἀπὸ αὐθάδεια ἐπιτρέπεις στὸν ἑαυτό σου νὰ στέκεσαι στὸ ναὸ μαζὶ μὲ ὄλους τοὺς προσευχομένους πιστῶς καὶ καθαρῶς, μὴ ἀκολουθώντας τοὺς ἀποστολικοὺς κανόνες³⁴; Διότι κατηχούμενος τώρα δὲ λέγεται μόνο ὁ ἄπιστος, ἀλλὰ καὶ ὁ μὴ κατοπτριζόμενος μὲ ἀκάλυπτο πρόσωπο τοῦ νοῦ τὴν δόξα τοῦ Κυρίου³⁵. Ἐγὼ ὁμως θρηνῶ πολὺ τὴν ἀνοησία σου, διότι δυσπιστεῖς ἐντελῶς καὶ γενικὰ ὅτι εἶναι δυνατὸ νὰ ὑπάρχει καὶ τώρα κάποιος ἅγιος σὰν τὴν παλαιὰ ἐποχὴ³⁶, ἐνῶ συναριθμώντας τὸν ἑαυτό σου μὲ ὄλους, σὰν κοινὸ

31. Ματθ. 20,9-16.

32. Βλ. Ματθ. 25,41 καὶ 8,12.

33. Χωρίον ποὺ δὲν ἔχει ἀνιχνευθεῖ.

ὡς κοινόν, καθάπερ Πνεύματος ἁγίῳ φθεγγόμενος ὡς τις ἅγιος καὶ θεοφόρος ἀνὴρ, ἃ μὴδ' ὄλως γινώσκειν ὑπὸ τοῦ λόγου κεντούμενος ὠμολόγησας καὶ ἃ μὴδὲ ἰδεῖν μὴδὲ ἀκοῦσαι μὴδὲ καταξιωθῆναι λαβεῖν ἐν καρδίᾳ σου ἔφης, ταῦτα καὶ διερμηνεύειν καὶ 5 ὡς εἰδῶς σαφηνίζειν ὄλως οὐκ ἐπαισχύνῃ, οὐδὲ πρὸς τὸν τῶν ἀνθρώπων ἐρυθριᾶς γέλωτα. Εἰ γὰρ μὴ ἀπαθής, ὡς εἶπομεν, γέγονας, μὴδὲ Πνεῦμα ἅγιον ἔχειν ἠξίωσαι, μὴδὲ ἅγιος εἶ, πῶς εἰδέναι λέγεις ὡς ἅγιος τὰ τοῦ Πνεύματος, «ἃ», ὡς γέγραπται, «ὄφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώ- 10 που» χοϊκοῦ «οὐκ ἀνέβη, τὰ ἀγαθὰ ἃ ἠτοιμάσεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν»;

10 Ἡμῖν δέ, ἵνα παραφρονῶν εἶπω, ὑπὸ σοῦ βιαζόμενος, διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, ἐσχάτοις οὔσι καὶ ἠλεημένος, κατὰ τὴν ἄφατον πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦ ἀγαθότητα ἀπεκάλυψεν ἱκεσίαις τοῦ μακαρίου 15 καὶ ἀγίου πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν, «ἵνα εἰδῶμεν», καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος, «τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν· τὸ γὰρ Πνεῦμα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ. Ἡμεῖς δέ», φησὶν, «οὐκ ἐλάβομεν τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ». Καὶ δι' αὐτοῦ ἀπεκαλύφθη καὶ ἐπεγνώσθη ἡμῖν, ἀμαρτωλοῖς οὔσι καὶ 20 ταπεινοῖς, ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Σωτῆρος, τοῦ μεγάλου Θεοῦ, ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ, ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων εἶδεν οὐδὲ ἰδεῖν δύναται. «Ὁ γὰρ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, αὐτὸς ἐτιν ὃς καὶ ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν», τῶν εὐτελῶν καὶ ἀχρείων, τοῖς ὀστρακίνοις σκεύεσι τῶν 25 σκηνωμάτων ἡμῶν ὡσπερ θησαυρὸς δηλονότι ἐμπεριεχόμενος, ὁ

37. Α' Κορ. 2,9.

38. Β' Κορ. 11,23.

39. Α' Κορ. 2,12.

40. Α' Κορ. 2,10.

41. Α' Κορ. 2,12.

πρὸς τοὺς κοινούς, σὰν νὰ εἶσαι ἕνας ἅγιος καὶ θεοφόρος ἄνδρας πὺ ὁμιλεῖ μὲ τὴ χάρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος, αὐτὰ πὺ κε-
ντούμενος ἀπὸ τὸν λόγο ὁμολόγησες ὅτι δὲν γνωρίζεις καθόλου
καὶ αὐτὰ πὺ εἶπες, ὅτι δὲν εἶδες οὔτε ἄκουσες οὔτε ἀξιώθηκες
νὰ λάβεις στὴν καρδιά σου³⁷, αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν ἐντρέπεσαι
καθόλου νὰ τὰ ἐρμηνεύεις καὶ νὰ τὰ ἐξηγεῖς σὰν εἰδήμων, οὔτε
κοκκινίζεις ἀπὸ τὸν γέλωτα τῶν ἀνθρώπων. Διότι, ἂν δὲν ἔγινες
ἀπαθής, ὅπως εἶπαμε, οὔτε ἀξιώθηκες νὰ ἔχεις ἅγιο Πνεῦμα
οὔτε εἶσαι ἅγιος, πῶς λέγεις ὅτι γνωρίζεις τὰ τοῦ Πνεύματος
σὰν ἅγιος, «τὰ ὁποῖα» (ὅπως ἔχει γραφεῖ) «ὀφθαλμὸς δὲν εἶδε
καὶ αὐτὶ δὲν ἄκουσε καὶ σὲ καρδιά ἀνθρώπου» χοϊκοῦ «δὲν ἀνέ-
βηκαν, τὰ ἀγαθὰ πὺ ἐτοίμασε ὁ Θεὸς γιὰ ἐκείνους πὺ τὸν ἀγα-
ποῦν»^{37α};

- 10 Σ' ἐμᾶς ὅμως, γιὰ νὰ ὁμιλήσω μὲ παραφροσύνη³⁸ βιαζόμε-
νος ἀπὸ σένα, ἂν καὶ εἶμαστε ἔσχατοι καὶ ἐλεεινοί, σύμφωνα μὲ
τὴν ἀπερίγραπτη ἀγαθότητὰ του πρὸς ἐμᾶς, ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ
Πνεύματος μὲ τὶς ἱκεσίες τοῦ μακαρίου καὶ ἁγίου πατέρα μας
Συμεῶν, «γιὰ νὰ γνωρίσομε», ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος, «ὅσα
μᾶς ἐχαρίσθηκαν ἀπὸ τὸν Θεό»³⁹. διότι «τὸ Πνεῦμα ἐρευνᾶ καὶ
τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ»⁴⁰. «Ἐμεῖς ὅμως», λέγει, «δὲν ἐλάβαμε τὸ
πνεῦμα τοῦ κόσμου, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα δίδεται ἀπὸ τὸν Θεό»⁴¹.
Καὶ δι' αὐτοῦ ἀποκαλύφθηκε κι' ἐγνωρίσθηκε σ' ἐμᾶς, πὺ εἶ-
μαστε ἁμαρτωλοὶ καὶ ταπεινοί, ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου
μας Ἰησοῦ Χριστοῦ⁴² καὶ Σωτῆρος, τοῦ μεγάλου Θεοῦ⁴³, μέσα
σ' αὐτὸν τὸν Χριστὸ καὶ Θεό, τὸν ὁποῖο δὲν εἶδε κανένας ἄν-
θρωπος οὔτε μπορεῖ νὰ ἰδεῖ⁴⁴. «Διότι ἐκεῖνος πὺ εἶπε νὰ λάμ-
ψει ἀπὸ τὸ σκότος φῶς, αὐτὸς εἶναι πὺ ἔλαμψε στὶς καρδιές
ἡμῶν»⁴⁵, τῶν εὐτελῶν καὶ ἀχρείων, ἐμπεριεχόμενος στὰ ὀστρά-

42. Β' Κορ. 1,3.

43. Βλ. Τίτ. 2,13.

44. Α' Τιμ. 6,16.

45. Β' Κορ. 4,6.

πάντη ἀπερίληπτός τε καὶ ἀπερίγραπτος, μικρὸς μὲν ἐν ἡμῖν μορφοῦμενος, ὁ ἄμορφος καὶ ἀνίδεος, τὰ σύμπαντα δὲ ἀπεριγράπτως πληρῶν, ὡς ὑπερμεγέθης καὶ ὑπερπλήρης.

11 Τὸ δὲ μορφοῦσθαι ἐν ἡμῖν τὸν ὄντως ὄντα Θεόν, τί ἐστὶν εἰ μὴ
5 τὸ ἡμᾶς αὐτοὺς πάντως μεταποιεῖν τε καὶ ἀναπλάττειν καὶ εἰς τὴν
τῆς θεότητος αὐτοῦ εἰκόνα μεταμορφοῦν; Οἷον ἔγνωμεν ἄρα γεγο-
νότα καὶ τὸν ἅγιον Συμεώνην τὸν Εὐλαβῆ, τὸν ἐν τῇ μονῇ τῶν
Στουδίου ἀσκήσαντα, τῇ πείρᾳ αὐτῇ τὰ περὶ τούτου βεβαιωθέν-
τες. Τῇ γὰρ ἀποκαλύψει τοῦ ἐν αὐτῷ Πνεύματος τὴν εἰς αὐτὸν
10 πίστιν ἐπισφραγίσαντες, ἀναντίρρητον ταύτην φυλάττομεν· μᾶλ-
λον δέ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φωτὸς ὡς ἐκ λαμπάδος τινὸς τὸν τῆς ψυχῆς
ἡμῶν λύχνον μεταδοτικῶς ἀνάψαντες, ἄσβεστον διατηροῦμεν,
ταῖς ἐκείνου εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις φρουρούμενοι, ἐξ ὧν ἀρδουμέ-
νη ἀυξάνει ἡ πίστις ἡμῶν ἢ πρὸς αὐτὸν καὶ ἔτι ἀυξήσει (ἐν Θεῷ
15 θαρρῶν λέγω), ἑκατονταπλασίονα τὸν καρπὸν φέρουσα ἐν αὐτῷ
τῷ θείῳ φωτί. Καρπὸς γὰρ πίστεως τὸ ἅγιον καὶ ἀνέσπερον
φῶς, φῶς δὲ ἅγιον προσθήκη καὶ ἀυξήσις πίστεως· καθόσον γὰρ
τὸ φῶς πηγάζει, ἡ πίστις ἀυξάνει καὶ εἰς ὕψος ἀνέρχεται. Κατὰ δὲ
τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως ὁ καρπὸς ἀριδῆλως βρίθει τοῦ Πνεύ-
20 ματος· «ὁ δὲ καρπὸς τοῦ Πνεύματός ἐστιν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη,
μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκρά-
τεια», ἅπερ καθ' ἐν ὃ ἔχων ἐπίσταται. Ὡσπερ γὰρ ὁ μαργαρίτας
ἔχων καὶ λίθους διαφανεῖς, σάπφειρον, ἀμέθυσον καὶ ἄλλους τι-
νάς, οἶδεν, εἰ μὴ ἀπείρως ἔχει, ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν τὸ εἶδος, τὸ
25 μέγεθος, οὕτω καὶ ὁ τὰς ἀρετὰς μετὰ πόνου καὶ δακρῦων πολλῶν
ἐν ἑαυτῷ φυτεύσας καὶ τοὺς καρποὺς ἐνεγκῶν τοὺς τοῦ Πνεύμα-
τος, ἐπίσταται καὶ τὸ εἶδος καὶ τὴν ποιότητα ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν
καὶ τῆς ἀπάντων αὐτῶν γλυκύτητος ἀπογεύεται· καὶ τὸ δὴ μεῖζον

46. Β' Κορ. 4,7.

47. Γαλ. 4,19.

κινα σκευή⁴⁶ τῶν σκηνωμάτων μας σὰν θησαυρός, ὁ ἐντελῶς ἀπερίληπτος καὶ ἀπερίγραφτος· μορφώνεται μέσα μας μικρός, αὐτὸς ὁ ἄμορφος καὶ ἀνίδεος, ποὺ κατὰ τρόπο ἀπερίγραπτο γεμίζει τὰ σύμπαντα, ὡς ὑπερμεγέθης καὶ ὑπερπλήρης.

- 11 Τὸ νὰ μορφώνεται⁴⁷ μέσα μας ὁ ὄντως ὢν Θεὸς τί ἄλλο σημαίνει, παρὰ τὸ ὅτι μᾶς μεταποιεῖ, μᾶς ἀναπλάττει καὶ μᾶς μεταμορφώνει στὴν εἰκόνα τῆς θεότητάς του; Τέτοιος ἔγινε, ὅπως γνωρίζομε, καὶ ὁ ἅγιος Συμεώνης ὁ Εὐλαβής, ποὺ ἀσκήθηκε στὴ μονὴ τῶν Στουδίου, βεβαιωθέντες γι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν πεῖρα μας. Ἔχοντας σφραγίσει τὴν πίστῆ μας σ' αὐτὸν μὲ τὴν ἀποκάλυψη τοῦ μέσα του εὐρισκομένου Πνεύματος, τὴν φυλάττομε ἀναμφίβολη· ἢ καλύτερα ἔχοντας ἀνάψει μεταδοτικῶς τὸν λύχνο τῆς ψυχῆς μας ἀπὸ τὸ φῶς του σὰν ἀπὸ κάποια λαμπάδα, τὸν διατηροῦμε ἄσβεστο, φρουρούμενοι μὲ τὶς εὐχές καὶ πρεσβεῖες του, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ποτιζόμενη ἢ πρὸς αὐτὸν πίστη μας αὐξάνει καὶ θὰ αὐξάνεται παραπέρα (ὁμιλῶ στηρίζοντας τὸ θάρρος στὸ Θεό), φέροντας ἑκατονταπλάσιο καρπὸ μέσα σ' αὐτὸ τὸ θεῖο φῶς. Καρπὸς τῆς πίστεως εἶναι τὸ ἅγιο καὶ ἀνέσπερο φῶς, καὶ τὸ ἅγιο φῶς εἶναι προσθήκη καὶ αὐξηση πίστεως· διότι ὅσο πηγάζει τὸ φῶς, ἢ πίστη αὐξάνει καὶ ἀνεβαίνει στὰ ὕψη. Καὶ κατὰ τὴν ἀναλογία τῆς πίστεως⁴⁸ ἀφθονεῖ προφανῶς ὁ καρπὸς τοῦ Πνεύματος. «Ὁ καρπὸς πάλι τοῦ Πνεύματος εἶναι ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστη, πραότης, ἐγκράτεια»⁴⁹, τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ὁποῖα γνωρίζει ὁποῖος τὰ ἔχει. Ὅπως δηλαδή ὁποῖος ἔχει μαργαριτάρια καὶ πολυτίμους λίθους, σάπφειρο, ἀμέθυσσο καὶ μερικοὺς ἄλλους, γνωρίζει, ἂν δὲν εἶναι ἄπειρος, τὸ εἶδος τοῦ καθενὸς καὶ τὸ μέγεθος, ἔτσι καὶ ὁποῖος ἐφύτευσε μέσα του τὶς ἀρετὲς μὲ πόνο καὶ δάκρυα καὶ ἀπεκόμισε τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος, γνωρίζει καὶ τὸ εἶδος καὶ τὴν ποιότητα τοῦ καθενὸς ἀπ' αὐτοὺς καὶ γεύεται τὴ γλυκύτητα ὄλων αὐτῶν. Καὶ τὸ μεγαλύτερο

48. Ρωμ. 12,6.

49. Γαλ. 5,22.

καὶ θαυμαστότερον, ὅτι καὶ ἐν ἄλλοις ὄντα τὸν αὐτὸν ἐπιγινώσκει καρπὸν.

- 12 Καθάπερ γὰρ τὰ ἔθνη ἀπὸ τῆς στολῆς, τὸ δὲ πλεῖστον ἀπὸ τῆς φωνῆς καὶ τῶν λόγων ἐπιγινώσκονται, οὕτω δὴ καὶ οἱ ἅγιοι
50 γνωρίζονται μὲν ἀπὸ τῆς κοσμιότητος αὐτῶν καὶ τοῦ εὐσχήμου βαδίσματος καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἔξωθεν, τὸ δὲ γνώρισμα μετὰ ἀκριβείας καὶ ἀληθείας τὸ ἴδιον αὐτῶν ὁ λόγος ὁ γεννώμενος ἐξ αὐτῶν παρίστησιν. Ὁ γὰρ οὐκ ἔχει ἢ καρδία, τὸ στόμα προφέρει οὐ δύναται· εἰ δὲ καὶ εἶπη, ὡς οὐ καλῶς λέγων εὐθύς ὑπ' αὐ-
- 10 τῶν τῶν ἑαυτοῦ λόγων ἐλέγχεται. «Ὁ γὰρ ἀγαθός», φησὶν, «ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τὰ ἀγαθὰ, ὁ δὲ πονηρὸς ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τὰ πονηρά». Καὶ ὄρα μοι τὰ βάθη τοῦ Πνεύματος, πῶς οὐκ εἶπεν ὁ Κύριος ὅτι «ἐκ τῆς ἀγαθῆς καρδίας προφέρει τὰ ἀγαθὰ» μόνον,
15 ἀλλὰ προσέθετο εἰπεῖν «ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας», ἵνα μάθῃς ὅτι καρδίαν κενὴν καὶ κούφην οὐδεὶς ἡμῶν ἔχειν δύναται, ἀλλὰ εἴτε διὰ ἀγαθοεργίας καὶ ἀληθινῆς πίστεως τὴν χάριν ἔχει τοῦ Πνεύματος ἕκαστος, ἢ δια τῆς πίστεως καὶ ἀμελείας τῶν ἐντολῶν καὶ τῆς τῶν φαύλων ἀποπληρώσεως τὸν πονηρὸν ἐν
20 ἑαυτῷ περιφέρει διάβολον. Καὶ ἵνα μὴ νομίσης ὅτι οὐ τοὺς ἐν μέρει μὲν φυλάσσοντας τὰς τοῦ Χριστοῦ ἐντολάς, ἐν μέρει δὲ τούτων καταφρονοῦντας, ἀλλὰ τοὺς φυλάσσοντας πάσας ταύτας μετὰ ἀκριβείας, τὸν θησαυρὸν λέγει τοῦ Πνεύματος ἔχειν, ἐδίδαξεν εἰπὼν· «ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ
25 ἀγαπῶν με· ὁ δὲ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἑμαυτόν· καὶ ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν».

- 13 Ὅρας ὅπως ὁ ἀγαθὴν καρδίαν κτησάμενος διὰ πόνων καὶ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας ἔνοικον ἔσχε τὴν ὄλην ἐν ἑαυτῷ θεότητα,
30 ἣτις ἐστὶν ὁ ἀγαθὸς θησαυρός; Ὅτι δὲ εἰς τὸν παραβαίνοντα μίαν καὶ τὴν τυχοῦσαν ἐντολήν, ἢ ἀμελοῦντα καὶ μὴ ποιοῦντα αὐτήν, ὁ

καὶ θαυμαστότερο εἶναι ὅτι διακρίνει τὸν ἴδιο καρπὸ ὅταν εἶναι καὶ σὲ ἄλλους ἀνθρώπους.

- 12 Πράγματι ὅπως τὰ ἔθνη ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τῆ στολή, καὶ περισσότερο ἀπὸ τῆ γλῶσσα καὶ τὸν λόγο, ἔτσι λοιπὸν καὶ οἱ ἅγιοι ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τὴν κοσμιότητά τους, τὸ σεμνὸ βᾶδισμα καὶ τὰ ἄλλα ἐξωτερικά, ἐνῶ τὸ ἰδιαίτερο γνώρισμά τους, τὸ ἀκριβὲς καὶ ἀληθινό, τὸ παριστάνει ὁ λόγος ποὺ γεννᾶται ἀπὸ αὐτούς. Διότι ὅ,τι δὲν ἔχει ἡ καρδιά, δὲν μπορεῖ νὰ τὸ προφέρει τὸ στόμα· καὶ ἐὰν τυχὸν τὸ ἐκφέρει, ἐλέγχεται ἀμέσως ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ λόγια του ὅτι δὲν ὁμιλεῖ καλά. Διότι, λέγει, «ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος προφέρει τὰ ἀγαθὰ ἀπὸ τὸν ἀγαθὸν θησαυρὸ τῆς καρδιᾶς, ἐνῶ ὁ πονηρὸς προφέρει τὰ πονηρὰ ἀπὸ τὸν πονηρὸν θησαυρὸ τῆς καρδιᾶς»⁵⁰. Καὶ πρόσεχε, παρακαλῶ, τὰ βᾶθη τοῦ Πνεύματος, πῶς ὁ Κύριος δὲν εἶπε μόνο ὅτι «προφέρει τὰ ἀγαθὰ ἀπὸ τὴν ἀγαθὴν καρδιά», γιὰ νὰ μάθεις ὅτι κανένας ἀπὸ μᾶς δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει καρδιὰ κενὴ καὶ ἐλαφρῆ, ἀλλὰ ὁ καθένας ἢ διὰ τῆς ἀγαθοεργίας καὶ τῆς ἀληθινῆς πίστεως ἔχει τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος ἢ διὰ τῆς ἀπιστίας καὶ ἀμελείας τῶν ἐντολῶν καὶ τῆς ἐκτελέσεως τῶν φαύλων περιφέρει μέσα του τὸν πονηρὸν διάβολο. Καὶ γιὰ νὰ μὴ νομίσεις πῶς λέγει ὅτι ἔχουν τὸν θησαυρὸ τοῦ Πνεύματος, ὅχι ὅσοι ἐν μέρει φυλάσσουν τὶς ἐντολές τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν μέρει τὶς καταφρονοῦν, ἀλλὰ ὅσοι τὶς φυλάσσουν ὅλες αὐτὲς μὲ ἀκρίβεια, ἐδίδαξε τὰ ἐξῆς: «ὅποιος ἔχει τὶς ἐντολές μου καὶ τὶς τηρεῖ, αὐτὸς εἶναι ποὺ μὲ ἀγαπᾷ· καὶ αὐτὸς ποὺ μὲ ἀγαπᾷ, θ' ἀγαπηθεῖ ἀπὸ τὸν Πατέρα μου κι' ἐγὼ θὰ τὸν ἀγαπήσω καὶ θὰ τοῦ ἐμφανίσω τὸν ἑαυτό μου· καὶ ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ θὰ ἔλθομε καὶ θὰ κατοικήσομε μαζί του»⁵¹.

- 13 Βλέπεις πῶς ὅποιος ἀπέκτησε ἀγαθὴν καρδιά μὲ κόπους καὶ μὲ τὴν ἐκτέλεση τῶν ἐντολῶν ἐπῆρε ἐνοικο μέσα του ὅλην τὴν θεότητα, ποὺ εἶναι ὁ ἀγαθὸς θησαυρός; Καὶ ὅτι ὁ θησαυρὸς αὐτὸς δὲν κατοικεῖ σὲ ὅποιον παραβαίνει μιὰ καὶ τὴν τυχοῦσα

50. Ματθ. 12,35.

51. Ἰω. 14,21-23.

τοιοῦτος οὐ κατοικεῖ θησαυρός, ἄκουε αὐτοῦ πάλιν λέγοντος· «ὁ
 λύσας μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων καὶ διδάξας
 οὕτω τοὺς ἀνθρώπους ποιεῖν, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασι-
 λείᾳ τῶν οὐρανῶν». Ἐλάχιστας δὲ ταύτας ὠνόμασεν οὐχ ὡς οὐ-
 5 τως οὐσας, ἀλλὰ διὰ τὸ παρ' ἡμῶν οὕτω ταύτας λογίζεσθαι· τὸ
 γὰρ ἀργολογεῖν ἢ τι τοῦ πλησίον ἐπιθυμεῖν ἢ ὄραν ἐμπαθῶς ἢ
 ἐξουθενεῖν καὶ ὑβρίζειν τινὰ ὡς οὐδὲν ἡγούμενοι, ἀδιαφοροῦμεν,
 τοῦ ταῦτα ὑπὸ κρῖμα θεμένου ἐπιλαθόμενοι. Τί γάρ φησι; «Πάντα
 λόγον ἀργὸν ὃν ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, λόγον δώσουσι περὶ
 10 αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως»· καὶ ἄλλως· «οὐκ ἐπιθυμήσεις τι τοῦ
 πλησίον σου»· καὶ πάλιν· «ὁ ἐμβλέψας πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη
 ἐμοίχευσεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ». «Ὅστις δὲ εἶπη πάλιν τῷ
 ἀδελφῷ αὐτοῦ 'ρακκᾶ', ἐνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ· ὁ δὲ μωρὸν
 προσειπὼν ἐνοχος ἔσται τῇ γεέννῃ τοῦ πυρός». Θέλων δὲ καὶ ὁ
 15 Ἀπόστολος δεῖξαι ὅτι ἐν τοῖς τὰ τοιαῦτα πράσσουντι ὁ διάβολος
 ἐνεργεῖ, ἔφη· «τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου ἢ ἁμαρτία». Εἰ οὖν οὐ-
 δὲν ἄλλον ἐστὶν ἢ ἁμαρτία εἰ μὴ ἐντολῆς παράβασις, ἐντολὴ δὲ
 ἐστὶ καὶ τὸ μὴ ἐπιθυμῆσαι καὶ τὸ μὴ ψεύσασθαι καὶ τὸ μὴ κλέ-
 ψαι, ἀλλὰ μηδὲ ἀργολογήσαι μήτε τῷ ἀδελφῷ σου ἐρεῖν κακῶς,
 20 πᾶς ὁ ποιῶν ταῦτα ὑπὸ τοῦ κέντρου τοῦ θανάτου, ἦτοι τῆς ἁμαρ-
 τίας, τέτρωται, ἐν αὐτῇ δὲ τῇ πληγῇ καὶ τῷ τῆς ἁμαρτίας δῆγματι
 ὡσπερ σκώληξ εὐθύς ὁ διάβολος εἰσερχόμενος εὐρίσκεται κατοι-
 κῶν.

14 Εἶδες πῶς οἱ μὴ κτησάμενοι πάλιν τὰς ἑαυτῶν καρδίας διὰ
 25 δακρύων καὶ μετανοίας κεκαθαρμένας ἐνοικον ἔχουσιν ἐν αὐτοῖς
 τὸν διάβολον, ὅς ἐστιν ὁ πονηρὸς θησαυρός; Οὕτως ὁ ἀγαθὸς ἄν-

52. Ματθ. 5,19.

53. Ματθ. 12,36.

54. Ἐξ. 20,17.

έντολή ἢ ἀμελεῖ καὶ δὲν τὴν ἐκτελεῖ, ἄκουσε πάλι τὸν ἴδιο πού λέγει· «ὅποιος κατέλυσε μιὰ ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἐλάχιστες ἐντολὰς κι' ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους νὰ κάμουν ἔτσι, αὐτὸς θὰ ὀνομασθεῖ ἐλάχιστος στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»⁵². Τὶς ὀνόμασε ἐλάχιστες ὄχι διότι ἔτσι εἶναι ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλὰ διότι τέτοιες θεωροῦνται ἀπὸ μᾶς· μὴ θεωρώντας δηλαδὴ ὡς τίποτε τὸ νὰ αἰσχρολογοῦμε ἢ νὰ ἐπιθυμοῦμε κάτι πού ἀνήκει στὸν πλησίον ἢ νὰ βλέπομε ἐμπαθῶς ἢ νὰ ἐξουθενώνομε ἢ νὰ ὑβρίζομε κάποιον, ἀδιαφοροῦμε, ξεχνώντας αὐτὸν πού ἐτοποθέτησε αὐτὲς τὶς ἐντολὰς πρὸς κρίση. Τί λέγει πράγματι; «Γιὰ κάθε αἰσχρὸ λόγο πού θὰ εἰποῦν οἱ ἄνθρωποι, θὰ δώσουν λόγο γι' αὐτὸν κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως»⁵³· καὶ ἀλλιῶς, «νὰ μὴ ἐπιθυμήσεις κάτι πού ἀνήκει στὸν πλησίον σου»⁵⁴· καὶ πάλι, «ὅποιος κυττάξει μὲ πόθο, ἔχει μοιχεύσει κιόλας στὴν καρδιά του»⁵⁵. «Ὅποιος εἰπεῖ πάλι στὸν ἀδελφὸ του 'ἀνόητε', θὰ εἶναι ἔνοχος ἐνώπιον τοῦ συνεδρίου, ἐνῶ ὅποιος τὸν προσφωνήσῃ 'μωρό', θὰ εἶναι ἔνοχος στὴ γέεννα τοῦ πυρός»⁵⁶. Καὶ ὁ Ἀπόστολος θέλοντας νὰ δείξει ὅτι σ' αὐτοὺς πού πράττουν τέτοια πράγματα ἐνεργεῖ ὁ διάβολος, εἶπε· «τὸ κεντρὶ τοῦ θανάτου εἶναι ἡ ἁμαρτία»⁵⁷. Ἄν λοιπὸν ἡ ἁμαρτία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ παράβαση ἐντολῆς, καὶ ἐντολή εἶναι καὶ ἡ ἀποφυγὴ ἐπιθυμίας καὶ ψεύδους καὶ κλοπῆς, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ ἡ ἀποφυγὴ αἰσχρολογίας καὶ κακολογίας κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου, ὅποιος πράττει αὐτὰ ἔχει τραυματισθεῖ ἀπὸ τὸ κεντρὶ τοῦ θανάτου, δηλαδὴ τῆς ἁμαρτίας, καὶ σ' αὐτὴν τὴν πληγὴ καὶ τὸ δάγκωμα τῆς ἁμαρτίας εἰσέρχεται ἀμέσως ὁ διάβολος σὰν σκουλήκι καὶ κατοικεῖ μέσα.

- 14 Εἶδες λοιπὸν ὅτι ὅσοι δὲν ἀπέκτησαν πάλι τὶς καρδιὰς τους καθαρισμένους μὲ δάκρυα καὶ μετάνοια ἔχουν ἔνοικο μέσα τους τὸν διάβολο, πού εἶναι ὁ πονηρὸς θησαυρός; Ἔτσι ὁ ἀγαθὸς

55. Ματθ. 5,28.

56. Ματθ. 5,22.

57. Α' Κορ. 15,56.

θρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐκφέρει τὰ
 ἀγαθὰ, ὁ δὲ πονηρὸς ὁμοίως τὰ πονηρά. Ἡ δὲ ἀληθὴς μετάνοια
 διὰ τῆς ἐξομολογήσεως καὶ τῶν δακρύων, ὡσπερ ὑπὸ ἐμπλά-
 στρου καὶ φαρμάκου τινός, ἀποσμήχει καὶ ἐκκαθαίρει τῆς καρ-
 5 δίας τὸ τραῦμα καὶ τὴν οὐλὴν ἣν τὸ κέντρον ἐν αὐτῇ τοῦ νοητοῦ
 θανάτου διήνοιξεν, εἶτα τὸν ἐμφωλεύοντα σκώληκα ἔξω βάλλει
 καὶ θανατοῖ καὶ εἰς συνούλωσιν καὶ ὑγίειαν τελείαν τὸ τραῦμα
 ἀποκαθίστησι. Τοῦτο δὲ ἄρα παρὰ τῶν καρδίαν ἐχόντων, τὴν
 ὑγίειαν ἐμπόνως ἐπιζητοῦσαν διὰ δακρύων καὶ μετανοίας μόνων,
 10 ἐπιγινώσκειται ἐνεργούμενον. Τῶν ἄλλων γὰρ οἱ λοιποὶ καὶ ἐνη-
 δύνονται τούτοις τοῖς τραύμασιν· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ἐπιξέειν
 ταῦτα καὶ ἕτερα τούτοις μᾶλλον ἐπιθεῖναι σπουδάξουσιν, ὑγίειαν
 τὴν τοῦ πάθους ἐκπλήρωςιν λογιζόμενοι· διόπερ καὶ ἐγκαυχῶν-
 ται ὅταν τι πονηρὸν ἐργάσωνται ἀμαρτίας ἀτόπημα καὶ τὴν αἰ-
 15 σχύνην αὐτῶν ὡς δόξαν λογίζονται. Διὰ τί δὲ πάσχουσι τοῦτο;
 Ἐπειδὴ ἀγνοοῦσι τῆς παντελοῦς καθάρσεως τὸ ἡδύ τε καὶ χαρίεν,
 μᾶλλον δὲ ἀπιστοῦσι καὶ ἀδύνατον εἶναι ἑαυτοὺς πείθουσι τὸ κα-
 θαρεῦσαι ἄνθρωπον τελείως ἀπὸ παθῶν καὶ ὄλον οὐσιωδῶς ἐν
 ἑαυτῷ δέξασθαι τὸν Παράκλητον.

15 Διὰ τοῦτο τοίνυν καὶ κατὰ τῆς ἑαυτῶν ἀεὶ σωτηρίας λαλοῦσι
 καὶ πράττουσι, κλείοντες ἐφ' ἑαυτοῖς τὰς πύλας τῆς βασιλείας
 τῶν οὐρανῶν καὶ πάντας ἄλλους τοὺς εἰσελθεῖν βουλομένους
 κωλύοντες. Εἴ που δὲ καὶ ἀκούσουσι περὶ ἑτέρου τινός νομίμως
 ἀγωνισαμένου ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου καὶ ταπεινοῦ τῇ καρ-
 25 δία καὶ τοῖς φρονήμασι γενομένου, καθαρεῦοντός τε ἀπὸ παν-
 τοίων παθῶν καὶ πᾶσι τὰ μεγαλεῖα κηρύττοντος τοῦ Θεοῦ, ὅσα
 δηλονότι ἐποίησεν ἐπ' αὐτῷ ὁ Θεὸς κατὰ τὰς ἀψευδεῖς ὑποσχέ-
 σεις αὐτοῦ καὶ ὅπως μὲν, λέγοντος πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀκουόν-
 των, κατηξιώθη φῶς ἰδεῖν Θεοῦ καὶ Θεὸν ἐν φωτὶ δόξης, ὅπως
 30 δὲ γνωστῶς ἔγνω ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐπιφοίτησιν καὶ ἐνέργειαν τοῦ

58. Βλ. Φιλ. 3,19.

59. Ματθ. 23,13. Λουκᾶ 11,52.

ἄνθρωπος ἐκφέρει τὰ ἀγαθὰ ἀπὸ τὸν ἀγαθὸ θησαυρὸ τῆς καρδιᾶς του, καὶ ὁμοίως ὁ πονηρὸς ἀπὸ τὰ πονηρά. Ἡ ἀληθινὴ ὁμῶς μετάνοια μὲ τὴν ἐξομολόγησιν καὶ τὰ δάκρυα, σὰν ἔμπλαστρο καὶ φάρμακο, ξεπλύνει καὶ καθαρίζει τὸ τραῦμα τῆς καρδιᾶς καὶ τὴν οὐλή, τὴν ὁποία ἄνοιξε σ' αὐτὴν τὸ κεντρὶ τοῦ νοητοῦ θανάτου· ἔπειτα ἐκβάλλει τὸ σκουλήκι πὺ φωλειάζει μέσα καὶ τὸ θανατώνει, ἐπουλώνει τὸ τραῦμα καὶ τὸ ἀποκαθιστᾷ σὲ πλήρη ὑγεία. Αὐτὸ ὁμῶς γίνεται ἀντιληπτὸ ὅτι ἐνεργεῖται μόνον ἀπὸ ἐκείνους πὺ ἔχουν καρδιά, ἡ ὁποία ἐπιζητεῖ ἐπιμόνως τὴν ὑγεία μὲ δάκρυα καὶ μετάνοια. Διότι οἱ ἄλλοι εὐχαριστιοῦνται κίόλας ἀπὸ αὐτὰ τὰ τραύματα· καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ μᾶλλον προσπαθοῦν νὰ τὰ ξύνουν καὶ νὰ προσθέτουν καὶ ἄλλα τραύματα σ' αὐτὰ, θεωρώντας ὑγεία τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ πάθους· γι' αὐτό, ὅταν διαπράξουν ἓνα πονηρὸ ἀτόπημα ἀμαρτίας, καυχιέ- νται καὶ θεωροῦν δόξα τὴν αἰσχύνη τους⁵⁸. Καὶ γιὰ τὸ παθαί- νουν αὐτό; Ἐπειδὴ ἀγνοοῦν τὴν γλυκύτητα καὶ χάρη τῆς τελείας καθάρσεως, ἢ καλύτερα ἀπιστοῦν καὶ πείθουν τοὺς ἑαυ- τὸς τῶν ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ καθαρῶσθαι ὁ ἄνθρωπος τελείως ἀπὸ τὰ πάθη καὶ νὰ δεχθεῖ ὄλον τὸν Παράκλητο μέσα τοῦ οὐ- σιωδῶς.

- 15 Γι' αὐτὸ λοιπὸν ὁμιλοῦν καὶ πράττουν πάντοτε ἐναντίον τῆς σωτηρίας τους, κλείνοντας ἐμπρὸς τους τὶς πύλες τῆς βασι- λείας τῶν οὐρανῶν καὶ ἐμποδίζοντας ὄλους τοὺς ἄλλους πὺ θέλουν νὰ εἰσέλθουν μέσα⁵⁹. Κι' ἂν ἀκούσουν καμμιά φορὰ γιὰ κάποιον πὺ ἀγωνίσθηκε νομίμως σύμφωνα μὲ τὶς ἐντολές τοῦ Κυρίου, κι' ἔγινε ταπεινὸς στὴν καρδιά καὶ τὰ φρονήματα, πὺ εἶναι ἐπίσης καθαρὸς ἀπὸ τὰ παντοειδῆ πάθη καὶ κηρύττει σὲ ὄλους τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, νὰ λέγει δηλαδὴ πρὸς ὠφέλεια τῶν ἀκροατῶν ὅσα ἔπραξε σ' αὐτὸν ὁ Θεὸς⁶⁰ σύμφωνα μὲ τὶς ἀδιάψευστες ὑποσχέσεις του καὶ πῶς καταξιῶθηκε νὰ ἰδεῖ τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν Θεὸ μέσα στὸ φῶς τῆς δόξας, πῶς ἐπί- σης ἀντιλήφθηκε γνωστῶς τὴν ἐπιφοίτησιν καὶ ἐνέργεια τοῦ

60. Λουκᾶ 1,49.

ἀγίου Πνεύματος καὶ ἅγιος ἐν ἀγίῳ Πνεύματι γέγονεν, εὐθὺς ὡσπερ κύνες λυσσῶντες καθυλακτοῦσιν αὐτοῦ καὶ κατεσθίειν, εἰ δυνατόν, τὸν ταῦτα λέγοντα σπεύδουσι, 'Παῦσαι', λέγοντες, 'πεπλανημένε καὶ ὑπερήφανε σύ. Τίς ἄρα τοιοῦτος ἄρτι γέγονεν ὡς 5 οἱ ἅγιοι πατέρες ἐγένοντο; Τίς δὲ Θεὸν εἶδεν ἢ ἰδεῖν κἂν ὀπωσοῦν δύναται; Τίς Πνεῦμα ἅγιον ἐπὶ τοσοῦτον ἔλαβεν, ὡς δι' αὐτοῦ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν ἀξιοθῆναι ἰδεῖν; Παῦσαι μὴ σε τοῖς λίθοις καταλευσθῆναι ποιήσωμεν'.

- 16 Οἷς μὴ ἀνταποκριθῆναι ἀξίως τῆς αὐτῶν ἀφροσύνης οὐκ οἶο-
 10 μαι δεῖν· φησὶ γὰρ ὁ σοφώτατος Σολομῶν· «μὴ ἀποκρίνου ἄφροني κατὰ τὴν ἐκείνου ἀφροσύνην, ἵνα μὴ ὁμοιος γένη αὐτῷ, ἀλλὰ ἀποκρίνου ἄφροني πρὸς τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ, ἵνα μὴ φαίνηται σοφὸς παρ' ἑαυτῷ». Ἐξ ὑμῶν μὲν, ὧ οὔτοι, ὡς αὐτοὶ φατε, οὐδεὶς οὐδαμῶς· ἐκ δὲ τῶν προαιρουμένων τὸν σταυρὸν ἄραι καὶ
 15 τὴν στενὴν ὁδεῦσαι ὁδὸν καὶ τὰς ἑαυτῶν ἀπολέσαι ψυχὰς ἕνεκεν τῆς αἰωνίου ζωῆς, πολλοὶ μὲν εἶδον καὶ πρότερον, πλείους δέ, οἶμαι, ὀρῶσι καὶ νῦν, καὶ τῶν βουλομένων ἕκαστος ὄψεται, κἂν ὑμεῖς σκαιότητι γνώμης καὶ βασκανίας φαυλότητι τούτους ἰδεῖν οὐκ ἰσχύετε. Καὶ ὄρα τί φησιν ὁ εὐαγγελιστής· «ὅσοι ἔλαβον αὐ-
 20 τόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι· οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν». Εἰ οὖν οὐκ ἐγεννήθης ἐκ τοῦ Θεοῦ σύ, οὐδὲ τέκνον ὑπάρχεις αὐτοῦ δηλονότι, οὐδὲ προλαβὼν ἐδέξω αὐτόν, οὐδὲ ἔλαβες αὐτόν ἐν σεαυτῷ, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε ἐξουσίαν
 25 σοι δέδωκεν οὔτε δύνασαι τέκνον γενέσθαι Θεοῦ· τέκνον δὲ Θεοῦ μὴ γενόμενος, πῶς ἄρα τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς θεάσῃ Θεὸν καὶ Πα-

61. Ἐδῶ ὁ Συμεὼν ἀναφέρει τίς δικές του ἐμπειρίες, ὅπως καὶ τὸ θέμα τῆς ἀγιότητος τοῦ διδασκάλου του Συμεὼν τοῦ Εὐλαβοῦς. Οἱ ἀρνητὲς ἀντιδροῦσαν ἐπιμόνως.

62. Παροιμ. 26,4-5.

ἀγίου Πνεύματος μέσα του κι' ἔγινε ἐν ἀγίῳ Πνεύματι, ἀμέσως τότε σὰν λυσσασμένοι σκύλοι γαυγίζουν ἐναντίον του καὶ σπεύδουν, ἂν εἶναι δυνατό, νὰ καταβροχθίσουν αὐτὸν ποὺ λέγει τοῦτα, λέγοντας, 'Παῦσε, ἐσὺ πλανημένε καὶ ὑπερήφανε. Ποιὸς ἔγινε τώρα σὰν τοὺς ἀγίους πατέρες; Ποιὸς εἶδε ἢ μπορεῖ κατὰ κάποιον τρόπο νὰ ἰδεῖ τὸν Θεό; Ποιὸς ἔλαβε ἅγιο Πνεῦμα τόσο πολὺ, ὥστε ν' ἀξιωθεῖ δι' αὐτοῦ νὰ ἰδεῖ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό; Παῦσε μὴ σὲ λιθοβολήσομε'⁶¹.

16 Δὲν νομίζω ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀνταποκριθοῦμε ἀντάξια πρὸς τὴν ἀφροσύνη τους· διότι ὁ σοφώτατος Σολομῶν λέγει· «νὰ μὴ ἀποκρίνεσαι στὸν ἄφρονα σύμφωνα μὲ τὴν ἀφροσύνη του, γιὰ νὰ μὴ γίνεις ὁμοιος μὲ αὐτόν, ἀλλὰ ν' ἀποκρίνεσαι στὸν ἄφρονα κατὰ τῆς ἀφροσύνης του, γιὰ νὰ μὴ θεωρεῖ τὸν ἑαυτο του σοφό»⁶². Ἀπὸ σαῶς, ἄνθρωποι, ὅπως ἐσεῖς ἰσχυρίζεσθε, δὲν ἀξιώθηκε κανένας καθόλου· ἀπὸ ἐκείνους ὅμως ποὺ θέλουν νὰ σηκώσουν τὸν σταυρό⁶³, νὰ βαδίσουν τὴν στενὴ ὁδὸ⁶⁴ καὶ νὰ χάσουν τὴ ζωὴ τους⁶⁵ γιὰ χάρη τῆς αἰώνιας ζωῆς, πολλοὶ εἶδαν καὶ πρωτύτερα, καὶ νομίζω ὅτι πολλοὶ βλέπουν καὶ τώρα καὶ ὁ καθένας ἀπὸ ἐκείνους ποὺ θέλουν θὰ ἰδεῖ, ἔστω καὶ ἂν ἐσεῖς, ἀπὸ σκαιὰ διάνοια καὶ φαῦλο φθόνο⁶⁶ δὲν μπορεῖτε νὰ τοὺς ἰδῆτε. Καὶ πρόσεχε τί λέγει ὁ εὐαγγελιστής· «ὅσοι τὸν ἔλαβαν, τοὺς ἔδωσε ἐξουσία νὰ γίνουν τέκνα Θεοῦ· εἶναι αὐτοὶ ποὺ ἐγεννήθηκαν ὄχι ἀπὸ αἷματα οὔτε ἀπὸ θέλημα σαρκός, οὔτε ἀπὸ θέλημα ἀνδρός, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεό»⁶⁷. Ἄν λοιπὸν ἐσὺ δὲν ἐγεννήθηκες ἀπὸ τὸν Θεό, τότε δὲν εἶσαι οὔτε τέκνο του, οὔτε πρόλαβες νὰ τὸν δεχθεῖς, οὔτε τὸν ἔλαβες μέσα σου, καὶ γι' αὐτό οὔτε ἐξουσία σοῦ ἔδωσε οὔτε μπορεῖς νὰ γίνεις τέκνο Θεοῦ· κι' ἀφοῦ δὲν ἔγινες τέκνο Θεοῦ, πῶς τότε θὰ θεωρήσεις τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα σου στοὺς οὐρανοὺς;

63. Βλ. Ματθ. 16,24.

64. Βλ. Ματθ. 7,14.

65. Ματθ. 10,39.

66. Σοφ. Σολ. 4,12.

67. Ἰω. 1,12-13.

τέρα σου; Οὐδείς πρὸ τοῦ γεννηθῆναι τὸν ἑαυτοῦ πατέρα ποτὲ θεάται, καὶ οὐδείς ἀνθρώπων τὸν Θεὸν ὄψεται, ἐὰν μὴ πρότερον ἐξ αὐτοῦ γεννηθῆ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἔλεγεν· «ἐν μὴ τις γεννηθῆ ἄνωθεν, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»· καὶ πάλιν· «τὸ γεννώμενον ἐκ τῆς σαρκός», φησί, «σὰρξ ἐστὶ, τὸ δὲ γεννώμενον ἐκ τοῦ Πνεύματος πνεῦμά ἐστιν», ἐξ ἀγίου ἁγίου δηλονότι· «τὸ δὲ Πνεῦμα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ». Σὺ δέ, εἰ ἀπὸ σαρκὸς μόνον γεγένησαι καὶ οὐπω τὴν ἐκ τοῦ Πνεύματος γέννησιν ἔγνωσ, οὐδὲ πνεῦμα αὐτὸς σὺ γεννηθεὶς γέγονας, πῶς ἄρα δύνασαι τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ ἐρευνᾶν, μᾶλλον δὲ πῶς δύνασαι ὁρᾶν τὸν Θεόν; Πάντως οὐδαμῶς, αὐτὸς σὺ, καὶ μὴ βουλόμενος, καθομολογήσεις, ὦ ἀδελφέ.

17 Εἶπεν. Τί δαί; 'Αλλὰ σὺ', φησί, 'τοιούτος ὑπάρχεις αὐτός; Καὶ πόθεν σε τοιούτον εἶναι ἐπιγνώσομεθα;' Ἐγὼ μὲν ἀνευ τῆς ἄνωθεν χάριτος οὐχ οἶός τέ εἰμι τοῦτο εἰπεῖν, ἀλλ' οὐδὲ Παῦλος αὐτός, οἶμαι καὶ Ἰωάννης· πλὴν ὁμοῦ στενάζω ἐπὶ τῇ πωρώσει τῶν καρδιῶν τῶν ταῦτα προτεινομένων μοι καὶ ζητούντων πόθεν ἐπιγῶναι τὸν εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας πεφθακότα τοῦ Ἰησοῦ. Ὅθεν, εἰ βούλει μαθεῖν, οἱ τυφλοὶ τοὺς ἄλλους τῶν 20 ἀνθρώπων ἐπιγινώσκουσιν· ὅθεν ὁ Ἰσαὰκ ἐπέγνω τὸν Ἰακώβ, τὴν στολὴν ἐνδεδυμένον Ἡσαῦ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ἴστε γὰρ ἅπαντες πῶς ἐπαπορῶν ἔλεγεν· «αἱ μὲν χεῖρες χεῖρες Ἡσαῦ, ἡ δὲ φωνὴ φωνὴ Ἰακώβ». Ὅθεν δείκνυται ὅτι τῆς μὲν στολῆς τὸν δόλον οὐκ ἔγνω — τυφλὸς γὰρ ἦν —, τὴν δὲ συνήθη φωνὴν ἐγνώρισε 25 τοῦ υἱοῦ· εἰ τοίνυν καὶ κωφὸς ἦν, πάντως οὐδὲ τὴν λαλίαν αὐτοῦ γνωρίσαι ἴσχυσεν ἄν. Οὕτως οὖν καὶ ὑμεῖς, οἵτινές ἐστε οἱ οὕτως ἐπαποροῦντες, οὐ μόνον τυφλοὶ ἀλλὰ καὶ κωφοὶ τυγχάνοντες,

68. Ἰω. 3,3.

69. Ἰω. 3,6.

70. Α' Κορ. 2,10.

Κανένας δὲν ἔχει ποτὲ ἰδεῖ τὸν πατέρα του προτοῦ γεννηθεῖ καὶ κανένας ἄνθρωπος δὲν θὰ ἰδεῖ τὸν Θεό, ἂν προηγουμένως δὲν γεννηθεῖ ἀπὸ αὐτόν. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος ἔλεγε· «ἐὰν δὲν γεννηθεῖ κανεὶς ἄνωθεν, δὲν μπορεῖ νὰ εἰσέλθει στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»⁶⁸· καὶ πάλι, «τὸ γεννώμενο ἀπὸ τὴν σάρκα», λέγει, «εἶναι σὰρκα, ἐνῶ τὸ γεννώμενο ἀπὸ τὸ Πνεῦμα εἶναι πνεῦμα»⁶⁹, δηλαδὴ ἅγιο ἀπὸ τὸ ἅγιο· «τὸ δὲ Πνεῦμα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ»⁷⁰. Ἐσὺ ὁμοίως, ἂν ἔχεις γεννηθεῖ μόνο ἀπὸ τὴν σάρκα καὶ δὲν ἐγνώρισες ἀκόμη τὴν ἀπὸ τὸ Πνεῦμα γέννηση, καὶ οὔτε γεννώμενος ἐγίνες πνεῦμα, πῶς τάχα μπορεῖς νὰ ἐρευνήσεις τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ, ἢ καλύτερα πῶς μπορεῖς νὰ βλέπεις τὸν Θεό; Ὅπως δὲν μπορεῖς, ὅπως καὶ σὺ ὁ ἴδιος θὰ ὁμολογήσεις, θέλοντας καὶ μὴ, ἀδελφέ.

- 17 Ἄς εἶναι. Τί λοιπόν; «Ἀλλά», λέγει, «ἐσὺ εἶσαι τέτοιος; Καὶ ἀπὸ ποῦ θ' ἀναγνωρίσομε ὅτι εἶσαι τέτοιος;» Ἐγὼ βέβαια χωρὶς τὴν ἄνωθεν χάρη δὲν μπορῶ νὰ τὸ εἰπῶ αὐτό, ἀλλ' οὔτε ὁ Παῦλος καὶ Ἰωάννης μπορεῖ, νομίζω, νὰ τὸ εἰπεῖ. Πλήν ὁμοίως στενάζω γιὰ τὴν πώρωση τῶν καρδιῶν αὐτῶν ποὺ μοῦ προτείνουν αὐτὰ καὶ ζητοῦν ἀπὸ ποῦ νὰ γνωρίσουν τὸν τέλειο ἄνδρα ποὺ ἔφθασε στὸ μέτρο ἡλικίας τοῦ Ἰησοῦ⁷¹. Γι' αὐτό, ἂν θέλεις νὰ μάθεις, οἱ τυφλοὶ ἀναγνωρίζουν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους· ἔτσι ὁ Ἰσαὰκ ἀναγνώρισε τὸν Ἰακώβ, ποὺ ἦταν ἐνδυμένος τὴν στολὴ τοῦ Ἡσαῦ τοῦ ἀδελφοῦ του. Ὅλοι πράγματι γνωρίζετε πῶς ἔλεγε ἀπορώντας· «τὰ χέρια εἶναι τοῦ Ἡσαῦ, ἢ φωνὴ ὁμοίως εἶναι τοῦ Ἰακώβ»⁷². Ὅθεν δεικνύεται ὅτι τῆς στολῆς δὲν ἐγνώρισε τὸν δόλο (διότι ἦταν τυφλός), τὴν συνηθισμένη ὁμοίως φωνὴ τοῦ υἱοῦ τὴν ἐγνώρισε· ἂν λοιπόν ἦταν καὶ κουφός, δὲν θὰ μπορούσε οὔτε τὴν λαλιά του νὰ γνωρίσει. Ἐτσι λοιπόν καὶ σεῖς, ὅποιοι κι' ἂν εἴσθε ὅσοι ἀπορεῖτε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ὄντας ὄχι μόνο τυφλοὶ ἀλλὰ καὶ κουφοί, πῶς μπορεῖτε νὰ

71. Ἐφ. 4,13.

72. Γεν. 27,22.

πῶς δύνασθε ἄνδρα γνωρίσαι πνευματικόν; Οὐδαμῶς δὴ. Ὅτι δὲ τοῦτο ἐστὶν ἀληθές, καὶ οἱ μὴ βλέποντες πνευματικῶς οὐδὲ ἀκούειν πνευματικῶς δύνανται, ἄκουσον τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς ἀπίστους τῶν Ἰουδαίων οὕτω λέγοντος· «διὰ τί τὴν λαλίαν τὴν ἐμὴν 5 οὐ γινώσκετε; Διότι οὐ δύνασθε ἀκούειν τῶν λόγων τῶν ἐμῶν»· καὶ μετ' ὀλίγα· «ὁ ὢν ἐκ τοῦ Θεοῦ τὰ ρήματα τοῦ Θεοῦ ἀκούει· διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ Θεοῦ οὐκ ἐστέ. Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν». Εἰ οὖν καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῆς ἄπιστίας καὶ πονηρίας 10 καὶ τῆς τῶν ἐντολῶν ἀμελείας καὶ παραβάσεως σάρκες ἐστέ, παχεῖς, λέγω, τὰς καρδίας, καὶ τὰ ταύτης ὧτα βεβυσμένα ἔχετε, τὸν δὲ ὄφθαλμὸν κεκαλυμμένον τῆς ψυχῆς ὑπὸ τῶν παθῶν, πῶς ἄρα πνευματικὸν καὶ ἅγιον ἄνδρα ἐπιγνῶναι δυνησεσθε;

18 Ἀλλά, παρακαλῶ, σπουδάσωμεν, πατέρες καὶ ἀδελφοί μου, 15 παντὶ τρόπῳ ἑαυτοὺς ἡμῶν ἕκαστος ἐπιγνῶναι, ἵνα ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς γνῶναί ποτε δυνησώμεθα. Ἀδύνατον γὰρ τὸν μὴ ἐπιγνόντα ἑαυτὸν πρότερον, ὥστε δύνασθαι μετὰ τοῦ Δαυὶδ λέγειν, «ἐγὼ δὲ εἰμι σκώληξ καὶ οὐκ ἄνθρωπος», καὶ πάλιν, ὡς ὁ Ἀβραάμ, «ἐγὼ εἰμι γῆ καὶ σποδός», ἐπιγνῶναί τι τῶν πνευμα- 20 τικῶν καὶ θείων λογίων πνευματικῶς καὶ ἀξίως τοῦ ὑπερφουῶς καὶ σοφοῦ Πνεύματος. Μηδεὶς ὑμᾶς πλανάτω κενοῖς καὶ σεσοφισμένοις λόγοις, ὅτι τὰ θεῖα τῆς πίστεως ἡμῶν μυστήρια δύναται τις ὄλως καταλαβεῖν ἄνευ τοῦ μυσταγωγοῦντος καὶ φωτίζοντος Πνεύματος· ἀλλὰ γὰρ οὐδὲ πρῶτος καὶ ταπεινοφροσύνης 25 χωρὶς δύναται γενέσθαι δοχεῖον τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος. Χρὴ γὰρ ἀναντιρρήτως τὸν θεμέλιον τῆς πίστεως καλῶς πάντας ἡμᾶς καταβαλεῖν πρότερον εἰς τὰ τῆς ψυχῆς ἡμῶν βάθη, εἶτα τὴν ἐντὸς εὐσέβειαν διὰ τῶν ποικίλων τῆς ἀρετῆς εἰδῶν ὡς τεῖχος ὄχυρόν ἀνυψῶσαι· καὶ οὕτω πάντοθεν τειχισθείσης τῆς ψυχῆς

73. Ἰω. 8,43.

74. Ἰω. 8,44· 47.

75. Βλ. Ἦσ. 6,10.

76. Ψαλμ. 21,7.

γνωρίσετε ἄνδρα πνευματικο; Ἀσφαλῶς μὲ κανένα τρόπο. Τὸ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθινό, καὶ ὅτι ὅσοι δὲν βλέπουν πνευματικῶς, δὲν μποροῦν οὔτε ν' ἀκούσουν πνευματικῶς, ἄκουσε τὸν Κύριο πὺ λέγει πρὸς τοὺς ἀπίστους τὰ ἐξῆς· «γιατί δὲν ἀναγνωρίζετε τὴ λαλιᾶ μου; Διότι δὲν μπορεῖτε ν' ἀκούετε τοὺς λόγους μου»⁷³, κι' ἔπειτα ἀπὸ λίγα· «ὅποιος εἶναι ἀπὸ τὸν Θεὸ ἀκούει τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ· γι' αὐτὸ ἐσεῖς δὲν ἀκούετε, διότι δὲν εἴσθε ἀπὸ τὸν Θεό. Ἐσεῖς εἴσθε ἀπὸ τὸν πατέρα τοῦ διαβόλου καὶ θέλετε νὰ ἐκτελεῖτε τὶς ἐπιθυμίες τοῦ πατέρα σας»⁷⁴. Ἄν λοιπὸν καὶ σεῖς ἀπὸ τὴν ἀπιστία καὶ τὴν πονηρία, ἀπὸ τὴν ἀμέλεια καὶ παραβίαση τῶν ἐντολῶν, εἴσθε σὰρκες, δηλαδὴ εἴσθε παχεῖς στὴν καρδιά⁷⁵, κι' ἔχετε κλεισμένα τὰ αὐτιά της, καὶ τὸν ὄφθαλμὸ τῆς ψυχῆς σκεπασμένον ἀπὸ τὰ πάθη, πῶς θὰ μπορέσετε λοιπὸν νὰ ἀναγνωρίσετε ἄνδρα πνευματικὸ καὶ ἅγιο;

- 18 Ἄλλά, παρακαλῶ, πατέρες καὶ ἀδελφοί μου, ἅς φροντίσουμε νὰ γνωρίσει καλὰ ὁ καθένας μας τὸν ἑαυτό του, ὥστε ἀπὸ τὰ δικά μας νὰ μπορέσουμε κάποτε νὰ γνωρίσουμε τὰ ἐπάνω ἀπὸ ἐμᾶς. Ὅποιος δὲν ἐγνώρισε πρῶτα τὸν ἑαυτό του, ὥστε νὰ μπορεῖ μαζί μὲ τὸν Δαβὶδ νὰ λέγει, «ἐγὼ εἶμαι σκουλήκι καὶ ὄχι ἄνθρωπος»⁷⁶, καὶ πάλι ὅπως ὁ Ἀβραάμ, «ἐγὼ εἶμαι χῶμα καὶ σκόνη»⁷⁷, εἶναι ἀδύνατο νὰ γνωρίσει κάτι ἀπὸ τὰ πνευματικὰ καὶ θεῖα λόγια πνευματικῶς καὶ ἀνταξίως τοῦ ὑπερφουῶς καὶ σοφοῦ Πνεύματος. Κανένας νὰ μὴ σᾶς παραπλανᾷ μὲ κενὰ καὶ σοφιστικὰ λόγια⁷⁸, ὅτι μπορεῖ κάποιος νὰ καταλάβει καθόλου τὰ θεῖα μυστήρια τῆς πίστεώς μας χωρὶς τὸ Πνεῦμα πὺ μυσταγωγεῖ καὶ φωτίζει. Ἄλλά βέβαια οὔτε δοχεῖο τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος δὲν μπορεῖ νὰ γίνεῖ χωρὶς πραότητα καὶ ταπεινοφροσύνη. Πρέπει δηλαδὴ πρῶτα νὰ καταβάλουμε ὅλοι μας χωρὶς ἀντίρρηση τὸ θεμέλιο τῆς πίστεώς μας καλὰ στὰ βάθη τῆς ψυχῆς μας, κι' ἔπειτα νὰ ἀνυψώσουμε τὴν μέσα μας εὐσέβεια μὲ τὰ ποικίλα εἶδη τῆς ἀρετῆς σὰν τεῖχος ὄχυρό· κι' ἔτσι, ἀφοῦ

77. Γεν. 18,27.

78. Ἐφ. 5,6. Α' Ἰω. 3,7.

καὶ οἶονεὶ ἐμπαγείσης ἐν αὐτῇ ὡς ἐπὶ θεμελίῳ καλῷ τῆς ἀρετῆς, τότε δεῖ καὶ τὴν σκέπην τῆς οἰκοδομῆς ταύτης, ἣτις ἐστὶν ἡ γνῶσις ἡ θεία τοῦ Θεοῦ, ἀνεγειῖραι καὶ ὀλόκληρον τὸν οἶκον κατασκευάσαι τοῦ Πνεύματος.

19 Ἦνίκα γὰρ κατὰ ἀναλογίαν τῆς μετανοίας καὶ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐκπληρώσεως διὰ δακρῶν ἐκκαθαρθῆ ἡ ψυχῆ, πρῶτον μὲν τὰ κατ' αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος καὶ ἑαυτὸν ὄλον ὑπὸ τῆς χάριτος ἐπιγῶναι καταξιοῦται, εἶτα μετὰ πολλὴν καὶ ἐπίμονον κάθαρσιν καὶ βαθεῖαν ταπείνωσιν ἀμυδρῶς πως κατ' ὀλίγον καὶ τὰ περὶ Θεοῦ
10 καὶ τῶν θείων νοεῖν ἄρχεται καί, καθ' ὅσον νοεῖ, καταπλήττεται καὶ πλείονα κτᾶται ταπείνωσιν, ἀνάξιον ἑαυτὸν παντάπασι τῆς τῶν τοιούτων μυστηρίων γνώσεως καὶ ἀποκαλύψεως λογιζόμενος. Διόπερ καὶ ὑπὸ τῆς τοιαύτης ταπεινώσεως, ὡς ὑπὸ τείχους ὄχυροῦ φρουρούμενος, ἔνδον μένει, ἀπὸ οἰήσεως λογισμῶν ἄτρω-
15 τος, αὐξάνων τῇ πίστει, τῇ ἐλπίδι καὶ τῇ εἰς Θεὸν ἀγάπῃ τὸ καθ' ἡμέραν, καὶ τὴν προκοπὴν μετὰ προσθήκης τῆς γνώσεώς τε καὶ ἀναβάσεως τρανῶς καθορῶν. Ὅταν δὲ καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ καταντήσῃ καὶ Χριστὸν αὐτὸν καὶ νοῦν ἀληθῶς Χριστοῦ κτήσῃται, τότε ὡς μηδὲν
20 ὄλωσ εἰδῶς ἢ ἔχων διάκειται καὶ ὡς ἀχρεῖον ἑαυτὸν καὶ εὐτελεῖ δοῦλον ἡγεῖται· τὸ δὲ δὴ θαυμαστὸν καὶ ὑπὲρ φύσιν, μᾶλλον δὲ κατὰ φύσιν ὄν, ἄνθρωπον ἐλαχιστότερον ἑαυτοῦ ἢ ἀμαρτωλότερον ἐν ὄλω τῷ κόσμῳ οὐ λογίζεται εἶναι.

20 Τὸ δὲ πῶς, εἰπεῖν οὐκ ἔχω, εἰ μὴ τοῦτο μόνον ἐν τῷ ἐπαινετῷ
25 τούτῳ πάθει καταλαβεῖν ἠδυνήθην· ἔστι δέ τι τοιοῦτον. Ποιωθείσης τῆς ψυχῆς καὶ ἐμβαφείσης διὰ τοῦ Πνεύματος εἰς τὰ βάθη τῆς ταπεινοφροσύνης ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ τῆς διανοίας αὐτῆς, τὸν κόσμον τε ἅπαντα καὶ τοὺς ἐν κόσμῳ ἐντεῦθεν ἀγνοησάσης, μό-

περιτειχισθεῖ ἡ ψυχὴ ἀπὸ παντοῦ καὶ ἐμπηχθεῖ σ' αὐτὴν σὰν σὲ καλὸ θεμέλιο ἢ ἀρετὴ, τότε πρέπει νὰ ἀνεγείρομε καὶ τὴ σκεπὴ αὐτῆς τῆς οἰκοδομῆς, πού εἶναι ἡ θεία γνώση τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ κατασκευάσομε ὁλόκληρο τὸν οἶκο τοῦ Πνεύματος.

19 Ὅταν πράγματι ἡ ψυχὴ καθαρθεῖ κατὰ τὴν ἀναλογία τῆς μετανοίας καὶ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἐντολῶν διὰ δακρῦων, πρῶτα πρῶτα ὁ ἄνθρωπος καταξιώνεται ἀπὸ τῆ χάρις νὰ γνωρίσει καλὰ τὰ σχετικὰ μὲ αὐτὸν καὶ ὅλον τὸν ἑαυτό του, κι' ἔπειτα ἀπὸ πολλὴ καὶ ἐπίμονη κάθαρση καὶ βαθειὰ ταπείνωση ἀρχίζει βαθμιαῖα νὰ κατανοεῖ καὶ τὰ περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν θείων, καί, ὅσο κατανοεῖ, καταπλήσσεται καὶ ἀποκτᾷ περισσότερη ταπείνωση, θεωρώντας τὸν ἑαυτό του ἐντελῶς ἀνάξιο τῆς γνώσεως καὶ ἀποκαλύψεως τῶν τοιούτων μυστηρίων. Γι' αὐτὸ καὶ φρουρούμενος σὰν ἀπὸ ὄχυρὸ τεῖχος, μένει μέσα ἄτρωτος ἀπὸ ὑπεροψία λογισμῶν, αὐξανόμενος στὴν πίστη, τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸ Θεὸ καθημερινά, καὶ καθορώντας τρανῶς τὴν προκοπὴ μὲ αὐξηση τῆς γνώσεως καὶ ἀναβάσεως. Ὅταν φθάσει καὶ στὸ μέτρο τῆς τελειότητος τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ⁷⁹ καὶ ἀποκτήσει τὸν Χριστὸ καὶ τὸν νοῦ τοῦ Χριστοῦ πραγματικά⁸⁰, τότε εὐρίσκεται σὰν νὰ μὴ γνωρίζει ἢ νὰ μὴ ἔχει τίποτε ἐντελῶς καὶ θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του ὡς ἀχρεῖο⁸¹ καὶ εὐτελῆ δοῦλο· καὶ τὸ θαυμαστὸ καὶ ὑπεράνω τῆς φύσεως εἶναι ὅτι δέν πιστεύει ὅτι σὲ ὅλον τὸν κόσμον ὑπάρχει ἄνθρωπος κατώτερος καὶ ἁμαρτωλότερος ἀπὸ αὐτόν.

20 Τὸ πῶς συμβαίνει αὐτό, δέν μπορῶ νὰ τὸ εἰπῶ· αὐτὸ μόνο κατόρθωσα νὰ καταλάβω σ' αὐτὸ τὸ ἐπαινετὸ πάθος· καὶ εἶναι τὸ ἐξῆς. Ὅταν ἡ ψυχὴ ἀποκτήσει ποιότητα καὶ ἡ διάνοιά της ἐμβαφεῖ διὰ τοῦ Πνεύματος στὰ βάθη τῆς ταπεινοφροσύνης ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ, ὅταν ἀπ' αὐτὴ τὴν ὥρα ἀγνοήσει ὅλον τὸν κό-

79. Βλ. Ἐφ. 4,13.

80. Βλ. Α' Κορ. 2,16.

81. Λουκᾶ 17,10.

νην δὲ ἑαυτὴν ἀεὶ καθορώσης καὶ μόνα τὰ ἑαυτῆς, καὶ χρονιαίσης ἐν τῇ τοιαύτῃ μελέτῃ καὶ ἐν ἕξει γενομένης αὐτῆς, μόνην ἑαυτὴν ἀληθῶς ἐξουθενημένην καὶ εὐτελεστάτην ὄρᾳ, οὐδένα δὲ πείθεται τοιοῦτον εἶναι ἐν ἅπασι τοῖς ἀνθρώποις τοῦ κόσμου. Οὕτω τοίνυν καθ' ὅσον ἑαυτὸν ἔχει τις πάντων ἀνθρώπων ἐν αἰσθήσει ψυχῆς εὐτελέστερόν τε καὶ ταπεινότερον, κατὰ τοσοῦτον καὶ πρῶτος τῶν ἄλλων ἀπάντων ὑπάρξει, ὡς φησιν ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεός· «ὁ θέλων εἶναι πάντων πρῶτος, ἔστω πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος».

21 Σπουδάσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς, ὧ ἄδελφοί, εἰς τοιαύτην φθάσαι τάξιν τε καὶ κατάστασιν, καὶ τοὺς εἰς τοῦτο πεφθακότας ἀγίους ραδίως ἐπιγνωσόμεθα καὶ τῶν παρόντων καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κρά-
15 τος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

σμο καὶ τοὺς εὐρισκομένους στὸν κόσμο, καὶ καθορᾶ πάντοτε μόνο τὸν ἑαυτὴ της καὶ μόνα τὰ δικά της, ὅταν χρονίσει σ' αὐτὴν τὴν μελέτη καὶ φθάσει στὴν ἔξη της, τότε βλέπει μόνο τὸν ἑαυτὴ της ἀληθινὰ ἐξουθενωμένο καὶ εὐτελέστατο καὶ δὲν πείθεται ὅτι θὰ εἶναι κανεὶς τέτοιος ἀνάμεσα σὲ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ κόσμου. Ἔτσι λοιπὸν ὅσο θεωρεῖ κανεὶς τὸν ἑαυτό του μὲ αἴσθησι ψυχῆς εὐτελέστερο καὶ ταπεινότερο ἀπὸ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους, τόσο θὰ γίνῃ πρῶτος ἀπὸ ὄλους τοὺς ἄλλους, ὅπως λέγει ὁ Κύριος καὶ Θεὸς μας· «ὅποιος θέλει νὰ εἶναι πρῶτος ἀπὸ ὄλους, νὰ εἶναι τελευταῖος ἀπὸ ὄλους καὶ ὑπηρέτης ὄλων»⁸².

- 21 Ἄς φροντίσομε λοιπὸν κι' ἐμεῖς, ἀδελφοί, νὰ φθάσομε σὲ τέτοια τάξη καὶ κατάστασι, καὶ τότε θὰ γνωρίσομε εὐκόλα τοὺς ἁγίους ποὺ ἔχουν φθάσει σὲ τοῦτο τὸ σημεῖο, καὶ θὰ ἐπιτύχομε καὶ τὰ παρὸντα καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, μὲ τὴ χάρη καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

82. Μάρκ. 9,35.

Λ Ο Γ Ο Σ Ι'

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΦΟΒΕΡΑΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΕΡΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΕΛΛΟΥΣΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ

Ὅτι καὶ πρὸ τοῦ θανάτου ἐν ἡμῖν ἐνθεν ἤδη καθαιρομέ-
νοις διὰ δακρύων ἐνεργεῖται καὶ ἐν οἷς ἂν ἐγγένηται κατὰ
τὴν παροῦσαν ζωὴν, κατὰ τὴν μέλλουσαν οὐχ ὑπαντᾷ. Καὶ
τίς ἐστὶν ἡ ἡμέρα Κυρίου καὶ τίσιν αἰφνης ἀποκαλύπτε-
ται. Καὶ ὅτι ἡ εἰς Χριστὸν πίστις οὐ δύναται μόνη σῶσαι
ἡμᾶς, εἰ μὴ καὶ Πνεύματος ἁγίου γνωστῶς γενώμεθα μέτο-
χοι· καὶ ὅτι οὐχὶ πάντες οἱ βαπτιζόμενοι διὰ τοῦ βαπτί-
σματος λαμβάνουσι τὸν Χριστόν. Καὶ πῶς δύναται τις
γνῶναι εἰ περιφέρει ἐν ἑαυτῷ τὸν Χριστὸν καὶ Πνεύματος
ἁγίου γέγονε μέτοχος. Καὶ ἐρμηνεῖα ὡς ἐν παραδρομῇ
εἰς τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος». Καὶ μακαρισμὸς εἰς
τοὺς ἐξ ἀγῶνων τὴν ἐπίφοιτησιν δεξαμένους τοῦ
Πνεύματος.

1 Πολὺς ἡμῖν, ἀγαπητοί, ὁ περὶ τῆς κρίσεως λόγος καὶ δυσερ-
μήνευτος, ὅτι οὐ περὶ ἐνεστῶτων καὶ ὀρωμένων ἐστίν, ἀλλὰ περὶ
μελλόντων καὶ ἀοράτων· ὅθεν πολλὴ τῶν εὐχῶν χρεία, πολλὴ
τῆς σπουδῆς, πολλὴ τῆς τοῦ νοῦ καθαρότητος, καὶ τοῖς λέγουσιν
5 ἡμῖν καὶ τοῖς ἀκούουσιν, ἵνα οἱ μὲν γνῶναι καλῶς καὶ εἰπεῖν, οἱ
δὲ συνετῶς ἀκούσαι δυνηθῶσι τῶν λεγομένων. Ἄλλὰ τίς ἐστὶν ὁ

1. Ἑβρ. 5,11.

2. Τὰ χειρόγραφα ἔχουν «πολλῆς τῶν εὐχῶν χρείας, πολλῆς τῆς σπουδῆς,

Λ Ο Γ Ο Σ 10

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΦΟΒΕΡΗΣ ΗΜΕΡΑΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΕΛΛΟΥΣΑΣ ΚΡΙΣΕΩΣ

“Οτι ἡ κρίση ἐνεργεῖται σὲ μᾶς καὶ τῶρα πρὸ τοῦ θανάτου, καθὼς καθαριζόμεσθε μὲ δάκρυα, καὶ σὲ ὄσους πραγματοποιηθεῖ κατὰ τὴν παροῦσα ζωὴ δὲν τοὺς συναντᾷ κατὰ τὴν μέλλουσα. Ἐπίσης ποιᾷ εἶναι ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου καὶ σὲ ποιούς ἀποκαλύπτεται ξαφνικᾶ. Καὶ ὅτι ἡ πίστη στὸν Χριστὸ δὲν μπορεῖ μόνη τῆς νᾶ μᾶς σῶσει, ἂν δὲν γίνομε συνειδητᾶ μέτοχοι καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ ὅτι δὲν λαμβάνουν ὅλοι οἱ βαπτιζόμενοι τὸν Χριστὸ διὰ τοῦ βαπτίσματος. Καὶ πῶς μπορεῖ κανεὶς νᾶ γνωρίσει, ἂν περιφέρει μέσα του τὸν Χριστὸ κι’ ἔγινε μέτοχος τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ ἐρμηνεῖα παρεκβατικῶς στὸ «ἐν ἀρχῇ ἦταν ὁ Λόγος». Καὶ μακαρισμὸς σ’ ἐκείνους ποὺ ἐδέχθησαν μὲ τοὺς ἀγῶνες τοὺς τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ Πνεύματος.

- 1 Πολὺς εἶναι γιὰ μᾶς, ἀγαπητοί, ὁ λόγος περὶ τῆς κρίσεως καὶ δυσερμήνευτος¹, διότι δὲν ἀναφέρεται σὲ παρόντα καὶ βλεπόμενα, ἀλλὰ σὲ μέλλοντα καὶ ἀόρατα. Γι’ αὐτὸ χρειαζόμεσθε πολὺ τίς εὐχές, πολὺ τὴ σπουδὴ, πολὺ τὴν καθαρότητα τοῦ νοῦ², κι’ ἐμεῖς ποὺ ὁμιλοῦμε καὶ σεῖς οἱ ἀκροατές, ὥστε ἐμεῖς νὰ μπορέσομε νὰ γνωρίσομε καὶ νὰ ὁμιλήσομε καλῶς, ἐνῶ ἐσεῖς νὰ μπορέσετε ν’ ἀκούσετε τὰ λεγόμενα. Ἀλλὰ ποιός εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ λόγου; Σκοπὸς λοιπὸν τοῦ παρόντος λόγου εἶναι ἡ με-

πολλῆς τῆς τοῦ νοῦ καθαρότητος». ποὺ εἶναι ἀνώμαλο.

τοῦ λόγου σκοπός; Σκοπὸς οὖν τοῦ παρόντος λόγου ἐστὶν ἡ μεγάλη καὶ ἐπιφανὴς καὶ φοβερὰ τοῦ Κυρίου ἡμέρα, καὶ τίνος ἔνεκεν, ἵνα γινώμεν, «ἡμέρα Κυρίου» καλεῖται καὶ λέγεται.

2 Λέγεται τοίνυν «ἡμέρα Κυρίου» οὐχ ὡς ἐσχάτη τῶν ἡμερῶν
 5 τούτων οὔσα, οὐδὲ διὰ τὸ ἐν αὐτῇ μέλλειν ἔρχεσθαι αὐτόν, καθὰ
 δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τούτων λέγομεν τοῦ παρόντος καιροῦ ἡ
 ἡμέρα τοῦ Πάσχα καὶ ἡ ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἡ ἡμέρα ἐν ἣ
 προελθεῖν μέλλει ὁ βασιλεὺς καὶ τὰ ποιῆσαι καὶ τὰ· ἀλλ' οὐδὲ διὰ
 τὸ ἐν αὐτῇ μέλλειν γενέσθαι τὴν κρίσιν ἡμέρα κρίσεως λέγεται
 10 (οὐδὲ γὰρ ἕτερον μὲν ἡ ἡμέρα ἔσται ἐκεῖνη καὶ ἕτερος ὁ ἐν αὐτῇ
 μέλλων ἐλεύσεσθαι Κύριος), ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ τῶν ἀπάντων
 Θεὸς καὶ Δεσπότης λάμπει τηνικαῦτα τῇ δόξῃ τῆς ἰδίας θεότητος.
 Καὶ ὁ μὲν αἰσθητὸς ἥλιος ὑπὸ τῆς τοῦ Δεσπότητος λαμπρότητος
 καλυφθήσεται καὶ εἰς τὸ μὴ ὁρᾶσθαι γενήσεται, καθὰ νυνὶ τὰ
 15 ἄστρα ὑπὸ τούτου καλύπτεται καὶ οὐχ ὁρᾶται, αὐτὰ δὲ τὰ ἄστρα
 σβεσθήσονται καὶ ἅπαντα εἰλιγῆσονται ὡς βιβλίον τὰ ὁρατά,
 ἤγουν ὑποχωρήσουσι, τόπον δεδωκότα τῷ ποιητῇ· καὶ ἔσται μό-
 νος ἐκεῖνος ἡμέρα τε ὁμοῦ καὶ Θεός, ὁ νῦν ὑπάρχων τοῖς πᾶσιν
 ἄορατος, καὶ ὁ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον τότε πᾶσιν ἀποκαλυφθήσε-
 20 ται οἷός ἐστι καὶ πληρώσει τὰ πάντα τοῦ οἰκείου φωτὸς καὶ
 γενήσεται ἄδυτος, ἀτελεύτητος, αἰδίου χαρμονῆς ἡμέρα ἐν τοῖς
 ἀγίοις αὐτοῦ, τοῖς δέ γε κατ' ἐμὲ ραθύμοις καὶ ἀμαρτωλοῖς εἰς
 ἅπαν ἀπρόσιτος καὶ ἀθέατος. Ἐπειδὴ γὰρ ἔτι περιοῦσιν οὐκ ἐγένε-
 νετο τούτοις διὰ σπουδῆς τοῦ ἰδεῖν τὸ φῶς τῆς δόξης αὐτοῦ
 25 διὰ καθάρσεως καὶ ὄλον αὐτόν ἐν ἑαυτοῖς εἰσοικίσασθαι, εἰκό-
 τως ἔσται τούτοις καὶ εἰς τὸ μέλλον ἀπρόσιτος.

3 Καὶ γὰρ βουληθεὶς ὁ Θεὸς ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς ποιῆσαι τὸ ἀγαθὸν

3. Πράξ. 2,20.

4. Ἰωήλ 2,11. Ἄββ. 1,7 κλπ.

5. Ματθ. 10,15 κλπ.

γάλη και ἐπιφανῆς³ και φοβερὴ ἡμέρα τοῦ Κυρίου⁴ νὰ μάθομε δηλαδὴ γιὰ ποιὸ λόγο ὀνομάζεται και λέγεται «ἡμέρα τοῦ Κυρίου».

2 Λέγεται λοιπὸν «ἡμέρα τοῦ Κυρίου», ὄχι διότι εἶναι ἡ τελευταία ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἡμέρες, οὔτε διότι πρόκειται νὰ ἔλθει αὐτὸς κατ' αὐτήν, ὅπως δηλαδὴ και γι' αὐτὲς τὶς ἡμέρες τοῦ παρόντος καιροῦ λέμε 'ἡ ἡμέρα τοῦ Πάσχα' και 'ἡ ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς' και 'ἡ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία πρόκειται νὰ ἐξέλθει ὁ βασιλεὺς και νὰ κάμει αὐτὰ και αὐτά'. Ἀλλὰ ἐπίσης δὲν λέγεται ἡμέρα τῆς κρίσεως⁵ γιὰ τὸ λόγο ὅτι κατ' αὐτήν θὰ γίνῃ ἡ κρίσις (διότι δὲν εἶναι ἄλλο ἡ ἡμέρα ἐκείνη και ἄλλος ὁ Κύριος ποὺ πρόκειται νὰ ἔλθει κατ' αὐτήν), ἀλλὰ λέγεται ἔτσι ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς και Δεσπότης τῶν ὄλων θὰ λάμψει τότε μὲ τὴ δόξα τῆς θεότητάς του. Και τότε ὁ αἰσθητὸς ἥλιος θὰ καλυφθεῖ ἀπὸ τὴν λαμπρότητα τοῦ Δεσπότη⁶ και θὰ γίνῃ ἀόρατος, ὅπως τώρα καλύπτονται ἀπὸ αὐτὸν τὰ ἄστρα και δὲν φαίνονται, ἐνῶ τὰ ἄστρα τὰ ἴδια θὰ σβησθοῦν και ὅλα τὰ ὀρατὰ θὰ τυλιχθοῦν σὰν κύλινδρος βιβλίου⁷, δηλαδὴ θὰ ὑποχωρήσουν, δίνοντας τόπο στὸν ποιητὴ τους· και θὰ εἶναι μόνος ἐκεῖνος ἡμέρα μαζὶ και Θεός, αὐτὸς ποὺ τῶρα εἶναι σὲ ὄλους ἀόρατος, και αὐτὸς ποὺ κατοικεῖ φῶς ἀπρόσιτο⁸ θ' ἀποκαλυφθεῖ σὲ ὄλους ποιός εἶναι και θὰ γεμίσει τὰ πάντα μὲ τὸ φῶς του και θὰ γίνῃ ἄδυτος, ἀτελεύτητος, ἡμέρα αἰώνιας χαρμονῆς γιὰ τοὺς ἁγίους του, γιὰ τοὺς ραθύμους ὁμως και ἁμαρτωλοὺς σὰν ἐμένα ἐντελῶς ἀπρόσιτος και ἀθέατος. Διότι, ἐπειδὴ στὴ ζωὴ τους δὲν ἐφρόντισαν διὰ τῆς καθάρσεως νὰ ἰδοῦν τὸ φῶς τῆς δόξας του και νὰ τὸν ἐγκαταστήσουν ὄλον μέσα τους, πολὺ σωστὰ θὰ τοὺς εἶναι και στὸ μέλλον ἀπρόσιτος.

3 Πράγματι ὁ Θεός, θέλοντας ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀκόμη νὰ κατα-

6. Ματθ. 24,29.

7. Ἦσ. 34,4.

8. Α' Τιμ. 6,16.

καὶ ἡμέτερον, ὡς φησιν ἡ θεία Γραφή, τὸ αὐτεξούσιον τοῖς πρωτοπλάστοις καὶ προπάτορσιν ἡμῶν ἐχαρίσατο καὶ ἡμῖν δι' αὐτῶν, ὡς ἂν, μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας τε καὶ ἀγάπης διὰ τῆς αὐτοπροαιρέτου θελήσεως μετὰ 5 χαρᾶς τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐργαζόμενοι καὶ ταύτας φυλάσσοντες, ὡς ἐξ οἰκείων πόνων τὰς ἀρετὰς κτησάμενοι λογισθήσονται, καὶ ὡς οἰκειὰ δῶρα ταύτας τῷ Δεσπότη προσάξωσι, καὶ διὰ τούτων κατὰ προκοπὴν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ τελείαν εἰκόνα καὶ ὁμοιότητα ἀναχθῶσι, καὶ ἀκαταφλέκτως προσεγγίσωσι τῷ ἀπροσίτῳ δίχα 10 σωματικοῦ θανάτου, κατὰ γενεὰν καὶ γενεὰν ὁ καθεὶς αὐτῷ προσπελάζοντες. Ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν πρωτόπλαστοι, πρῶτοι τῷ ἐχθρῷ θελήματι ὑπακούσαντες, τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ παραβάται γεγόνασι καὶ οὐ μόνον τῆς ἐλπίδος τῆς μείζονος, ἤγουν τοῦ ἐν αὐτῷ γενέσθαι τῷ ἀνεσπέρῳ φωτί, ἐξέπεσον, ἀλλὰ καὶ εἰς φθο- 15 ρὰν καὶ θάνατον μετηνέχθησαν καὶ εἰς ἀφεγγὲς περιπεπτώκασι σκότος, δοῦλοι τῷ τοῦ σκότους ἄρχοντι γεγονότες καὶ ὑπ' αὐτοῦ κατακρατηθέντες, ἐν τῷ τοῦ θανάτου σκότει διὰ τῆς ἀμαρτίας ἐγένοντο, ὕστερον δὲ καὶ ἡμεῖς, οἱ ἐξ εἰκείνων τεχθέντες, θελήματι τῷ τυράννῳ τούτῳ ὑποκύψαντες, ἐδουλώθημεν, καὶ οὐ βία 20 (ἔδειξαν γὰρ τοῦτο σαφῶς οἱ πρὸ τοῦ νόμου καὶ ἐν τῷ νόμῳ εὐαρεστήσαντες καὶ τὸ ἑαυτῶν θέλημα τῷ Δεσπότη Θεῷ καὶ οὐ τῷ διαβόλῳ προσαναθέμενοι), τοὺς πρὸ νόμου καὶ ἐν νόμῳ εὐαρεστήσαντας τοῦ αἰωνίου σκότους λυτρώσασθαι βουληθεὶς ὁ φιλόανθρωπος Κύριος καὶ τοῖς μετὰ τὸν νόμον τὴν ἐλευθερίαν 25 δωρήσασθαι ἐν τῇ χάριτι καὶ πάντας, ὡς εἶπεῖν, ὁμοῦ τοὺς εὐηρεστηκότας αὐτῷ πρὸ τοῦ νόμου καὶ ἐν νόμῳ καὶ μετὰ τὸν νόμον τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἐλευθερῶσαι, αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ τοῦτο ὁ πάντα δυνατὸς καὶ ἀνεξίκακος ποιῆσαι ἠνέσχετο. Ὅν γὰρ ἰδίαις καὶ ἀοράτοις χερσὶ καθ' ὁμοίωσιν καὶ κατ' εἰκόνα αὐτοῦ

9. Γεν. 2,16 ἐ.

10. Β' Κορ. 9,7.

στήσει δικό μας τὸ ἀγαθόν, ὅπως λέγει ἡ θεία Γραφή⁹, ἐχάρισε τὸ αὐτεξούσιο στοὺς πρωτοπλάστους καὶ προπάτορές μας καὶ δι' αὐτῶν σ' ἐμᾶς, ὥστε, ἐκτελώντας τὶς ἐντολές του καὶ φυλάσσοντάς τὶς ὄχι ἀπὸ λύπη ἢ ἀνάγκη¹⁰, ἀλλ' ἀπὸ εὐνοια καὶ ἀγάπη πρὸς αὐτόν, μὲ αὐτοπροαίρετη θέληση καὶ χαρά, νὰ θεωρηθοῦν ὅτι ἀπέκτησαν τὶς ἀρετές μὲ τοὺς δικούς των κόπους καὶ νὰ τὶς προσκομίσουν στὸν Δεσπότη σὰν δικά τους δῶρα. Ἔτσι μὲ τὴν προκοπὴ ν' ἀνυψωθοῦν δι' αὐτῶν στὴν τελεία εἰκόνα καὶ ὁμοιότητα¹¹ καὶ κατὰ τρόπο ἀκατάφλεκτο νὰ προσεγγίσουν τὸν ἀπρόσιτο χωρὶς σωματικὸ θάνατο, πλησιάζοντας αὐτόν ὁ καθένας τοὺς ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ. Οἱ πρωτόπλαστοι, ποὺ πρῶτοι ὑπάκουσαν μὲ τὸ θέλημά τους στὸν ἐχθρό, ἔγιναν παραβάτες καὶ ἐξέπεσαν ὄχι μόνο ἀπὸ τὴν πολὺ μεγάλη ἐλπίδα, δηλαδὴ τὴ δυνατότητα νὰ φθάσουν στὸ ἴδιο τὸ ἀνέσπερο φῶς, ἀλλὰ καὶ ὀδηγήθηκαν σὲ φθορὰ καὶ θάνατο καὶ περιέπεσαν σὲ ἀδιαπέραστο σκότος. Γενόμενοι δοῦλοι τοῦ ἄρχοντα τοῦ σκότους καὶ κατανικηθέντες ἀπὸ αὐτόν, ἔφθασαν διὰ τῆς ἁμαρτίας στὸ σκότος τοῦ θανάτου. Ἐπειτα ὑποδουλωθήκαμε κι' ἐμεῖς οἱ γεννημένοι ἀπὸ ἐκείνους, ὑποκύπτοντας στὸν τύραννο αὐτόν μὲ τὴ θέλησι καὶ ὄχι μὲ βία (διότι τὸ ἔδειξαν αὐτὸ σαφῶς ὅσοι εὐαρέστησαν πρὶν ἀπὸ τὸν νόμο καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ νόμου καὶ ἀνέθεσαν τὸ θέλημά τους στὸ Δεσπότη Θεὸ καὶ ὄχι στὸν διάβολο. Θέλοντας λοιπὸν ὁ φιλόανθρωπος Κύριος νὰ λυτρώσει ἀπὸ τὸ αἰώνιο σκότος ἐκείνους ποὺ πρὶν ἀπὸ τὸν νόμο καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ νόμου τὸν εὐαρέστησαν καὶ μὲ τὴ χάρη νὰ δωρήσει τὴν ἐλευθερία στοὺς μετὰ τὸν νόμο καὶ νὰ ἐλευθερώσει ἀπὸ τὴν τυραννία τοῦ διαβόλου ὄλους, θὰ ἐλέγαμε, ὅσοι τὸν εὐαρέστησαν πρὶν ἀπὸ τὸν νόμο καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ νόμου καὶ μετὰ τὸν νόμο, αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὁ σὲ ὅλα δυνατὸς καὶ ἀνεξίκακος, ἐδέχθηκε νὰ κάμει αὐτὸ μόνος του. Πράγματι αὐτόν ποὺ ἔπλασε μὲ τὰ ἴδια του τὰ ἀόρατα χέρια καθ' ὁμοίωσιν καὶ κατ' εἰκόνα του¹²

11. Γεν. 1,26.

12. Γεν. 1,26.

πεποίθηκεν, οὐ δι' ἑτέρου, ἀλλὰ δι' ἑαυτοῦ πάλιν καταπεσόντα ἀναστῆσαι ἠθέλησεν, ὡς ἂν καὶ πλειόνως τιμήσῃ καὶ δοξάσῃ τὸ γένος ἡμῶν ἐν τῷ κατὰ πάντα ἐξομοιωθῆναι ἡμῖν αὐτὸν καὶ ἴσον ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ μέρει γενέσθαι. Ὡς τῆς ἀφάτου φιλανθρωπίας 5 καὶ ἀγαθότητος, ὅτι οὐ μόνον παραβάντας ἡμᾶς καὶ ἀμαρτήσαντας οὐκ ἐκόλασεν, ἀλλὰ καὶ οἳοι γεγόναμεν ἡμεῖς διὰ τῆς παραβάσεως, τοιοῦτος γενέσθαι καὶ αὐτὸς κατεδέξατο, ἄνθρωπος φθαρτὸς ἐξ ἀνθρώπου φθαρτοῦ, θνητὸς ἐκ θνητοῦ, ἀμαρτία ἐξ ἀμαρτήσαντος γεγονώς, ὁ ἀφθαρτος, ὁ ἀθάνατος καὶ ἀναμάρτητος ὢν, 10 σαρκὶ μόνον τεθεωμένη τῷ κόσμῳ ὀφθεῖς, οὐχὶ καὶ αὐτῇ γυμνῇ τῇ θεότητι. Τίνος χάριν; Ὅτι οὐκ ἤλθε κρῖναι τὸν κόσμον, ἀλλὰ σῶσαι τὸν κόσμον, ὡς φησιν αὐτὸς ἐν τοῖς εὐαγγελίοις αὐτοῦ.

4 Ἡ γὰρ ἀποκάλυψις αὐτοῦ τῆς θεότητος κρίσις ἐν οἷς ἀποκαλυφθῆ γίνεται· οὐ γὰρ ἂν ὑπήνεγκε τὴν δόξαν αὐτοῦ τῆς θεότητος 15 πᾶσα σὰρξ γυμνὴν ἐπιφανεῖσαν τῆς θεανδρικῆς συναφείας τε καὶ ἀφράστου ἐνώσεως, ἀλλὰ ψυχικῶς τε ὁμοῦ καὶ σωματικῶς ἄρδην ἐμελλε πᾶσα ἢ κτίσις ἀπόλλυσθαι διὰ τὸ ὑπὸ ἀπιστίας τηνικαῦτα πάντα κατέχεσθαι. Ἡ γὰρ θεότης, ἥγουν ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος, οὐδενὶ οὐδέποτε δίχα πίστεως πεφανέρωται· 20 εἰ δὲ ἐφάνη, εἴτε πάλιν ἐκ παραδόξου φανείῃ τινὶ τῶν ἀνθρώπων, φοβερὰ καὶ φρικτὴ δείκνυται, οὐ φωτίζουσα, ἀλλὰ φλέγουσα, οὐ ζωοποιούσα, ἀλλὰ τιμωροῦσα δεινῶς. Καὶ τοῦτο φανερόν ἐξ ὧν ὁ μακάριος Παῦλος, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, ἔπαθεν· πρὸς γὰρ τῇ ἀστραψάσῃ ἀγλῇ τοῦ ἀπροσίτου φωτὸς ἐν αὐτῷ πληγεῖς τὰς 25 ὄψεις, οὐ φωτισθεῖς, καὶ σκοτισθεῖς μᾶλλον, οὐχὶ ἀγασθεῖς, καὶ τὴν κατὰ φύσιν προσαπώλεσεν δρασιν· καὶ ταῦτα, ὁ μέγας μέλλων τηνικαῦτα τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας γενέσθαι διδάσκα-

13. Β' Κορ. 5,21.

14. Ἡ ἔκφραση «σαρκὶ τεθεωμένη» ὀλίγους αἰῶνες πρωτύτερα θὰ ἦταν ἀπαράδεκτη, διότι ἐνέχει τὴν ἐννοια τοῦ ἀφθαρτοδοκητισμοῦ. Τώρα ὁ κίνδυνος εἶχε περάσει.

ἠθέλησε νὰ τὸν ἀναστήσει ὄχι διὰ μέσου ἄλλου ἀλλὰ μόνος του, ὅταν κατέπεσε πάλι, ὥστε νὰ τιμήσει περισσότερο καὶ νὰ δοξάσει τὸ γένος μας μὲ τὴν ἐξομοίωσή του πρὸς ἐμᾶς καθ' ὅλα καὶ μὲ τὴν ἐξίσωσή του κατὰ τὸ ἀνθρώπινο μέρος. Ὡ, τί ἄφατη φιλανθρωπία καὶ ἀγαθότητα, ποῦ ὄχι μόνον δὲν μᾶς ἐτιμώρησε ὅταν παραβήκαμε τὴν ἐντολή του καὶ ἁμαρτήσαμε, ἀλλὰ καὶ καταδέχθηκε νὰ γίνεи κι' αὐτὸς ὅ,τι ἐγίναμε ἐμεῖς διὰ τῆς παραβάσεως, ἄνθρωπος φθαρτὸς ἀπὸ φθαρτὸν ἄνθρωπο, θνητὸς ἀπὸ θνητόν, γενόμενος ἁμαρτία¹³ ἀπὸ ἁμαρτήσαντα, αὐτὸς ποῦ εἶναι ὁ ἄφθαρτος, ὁ ἀθάνατος καὶ ἀναμάρτητος, αὐτὸς ποῦ ἐφανερώθηκε στὸν κόσμον μόνον μὲ θεωμένη σάρκα¹⁴, καὶ ὄχι μὲ τὴ γυμνῇ μόνον θεότητα. Γιὰ ποιὸ λόγον; Διότι δὲν ἤλθε νὰ κρίνει τὸν κόσμον, ἀλλὰ νὰ σώσει τὸν κόσμον¹⁵, ὅπως λέγει αὐτὸς στὰ εὐαγγέλιά του.

- 4 Πράγματι ἡ ἀποκάλυψη τῆς θεότητάς του γίνεται κρίση σὲ ὄσους τὴν δεχθοῦν· διότι καμμιά σάρκα δὲν θὰ ἐβάσταζε τὴν δόξα τῆς θεότητάς του, ἂν ἐφανερωνόταν γυμνῇ ἀπὸ τῆ θεανδρική συνάφεια καὶ ἄφραστη ἔνωση, ἀλλὰ ἐπρόκειτο ὅλη ἡ κτίσις ψυχικὰ καὶ σωματικὰ συγχρόνως νὰ καταστραφεῖ ἐντελῶς, διότι τότε θὰ κατέχονταν ὅλη ἀπὸ ἀπιστία. Πράγματι ἡ θεότητα, δηλαδὴ ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος, δὲν ἔχει φανερωθεῖ ποτὲ σὲ κανένα χωρὶς τὴν πίστη· κι' ἂν ἐφάνηκε ἢ πάλι κατὰ παράδοξο τρόπο φανεῖ σὲ κάποιον ἄνθρωπο, παρουσιάζεται φοβερὴ καὶ φρικτὴ· φαίνεται τέτοια ποῦ δὲν φωτίζει ἀλλὰ φλέγει, δὲν ζωοποιεῖ ἀλλὰ τιμωρεῖ κατὰ τρόπο φοβερό. Καὶ αὐτὸ εἶναι φανερό ἀπὸ ὅσα ἔπαθε ὁ μακάριος Παῦλος, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς¹⁶. Διότι δεχθεῖς τὸ πλήγμα στὰ μάτια ἀπὸ τὴν αἴγλη τοῦ ἀπροσίτου φωτὸς ποῦ ἄστραψε σ' αὐτόν, ὄχι μόνον δὲν ἐφωτίσθηκε οὔτε αὐγάσθηκε, ἀλλὰ μᾶλλον ἐσκοτίσθηκε κι' ἔχασε ἀκόμα καὶ τὴν ὄραση¹⁷· καὶ μάλιστα αὐτὸς ποῦ ἐπρόκειτο ἔπειτα νὰ γίνεи ὁ μεγάλος διδάσκαλος τῆς Ἐκκλη-

15. Ἰω. 3,17.

16. Πράξ. 9,15.

17. Πράξ. 9,3-9.

λος. Ὁ τοιοῦτος γὰρ καὶ τηλικούτος ὃς ἔφη, «ὁ Θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμπαι, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν», καὶ μετ' ὀλίγα, «ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον» τῆς ἐλλάμψεως δηλονότι «ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν», τότε οὐδὲ μικρὰν ἀπαυγὴν αὐ-
5 τοῦ ἀντιβλέπειν ἠδύνατο.

5 Τοιγαροῦν ἐντεῦθεν ἀκριβῶς διδασκόμεθα ὅτι τοῖς μὲν ἔτι τῇ ἀπιστίᾳ καὶ τοῖς πάθεσι κατεχομένοις ἀπρόσιτος καὶ ἀόρατος ἡ χάρις εἰς ἅπαν ἐστὶ, τοῖς δὲ διὰ πίστεως ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ τὰς ἐντολὰς κατεργαζόμενοις καὶ μετάνοιαν ἀξίαν ἐπιδεικνυμένοις
10 ἀποκαλυπτομένη ὁράται, καὶ αὕτη δι' ἑαυτῆς τὴν μέλλουσαν γενέσθαι κρίσιν ἀναντιρρήτως ἐν αὐτοῖς ἐμποιεῖ· μᾶλλον δὲ ἡμέρα θείας κρίσεως γίνεται, ἐξ ἧς ὁ καθαρὸς αἰεὶ ἐλλαμπόμενος ἐν ἀληθείᾳ ἑαυτὸν οἶός ἐστι, καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ, τὰ τε αἰσθητῶς πραχθέντα, τὰ τε ψυχικῶς ἐνεργηθέντα, οἷά εἰσι, πάντα λεπτομερῶς
15 καθορᾷ. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ πυρὶ θείῳ κρίνεται καὶ ἀνακρίνεται καὶ ὕδατι τότε δακρῶν παινόμενος ὅλον τὸ σῶμα κάθυγρος γίνεται καὶ βαπτίζεται κατ' ὀλίγον ὄλος ὑπὸ τοῦ θεοῦ πυρός τε καὶ Πνεύματος καὶ γίνεται ὄλος καθαρός, ὄλος ἀμόλυντος, υἱὸς φωτὸς καὶ ἡμέρας καὶ οὐχὶ ἔκτοτε ἀνθρώπου θνητοῦ. Διὰ τοι
20 τοῦτο καὶ ὁ τοιοῦτος ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει καὶ δίκη οὐ κρίνεται, προκέκριται γάρ· οὐδὲ ὑπὸ τοῦ φωτὸς ἐκείνου ἐλέγχεται, προπεφῶτισται γάρ· οὐδὲ ἐν τούτῳ τῷ πυρὶ εἰσερχόμενος δοκιμάζεται ἢ καίεται, προδεδοκίμασται γάρ· οὐδὲ ὡς τότε φανεῖσαν τὴν ἡμέραν Κυρίου λογίζεται, ὄλος γὰρ ἐκ τῆς ὀμιλίας καὶ συνουσίας
25 Θεοῦ ἡμέρα φαεινὴ καὶ λαμπρὰ γέγονεν· οὐδὲ ἐν τῷ κόσμῳ τότε εὐρίσκεται ἢ σὺν τῷ κόσμῳ, ἀλλ' ἐξω τούτου εἰς ἅπαν ἐστίν. «Ἐγὼ» γάρ, φησὶν, «ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου»· καὶ ὁ

18. Β' Κορ. 4,6-7.

19. Βλ. Ματθ. 3,11.

20. Α' Θεσσ. 5,5.

σίας του Χριστού. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ τέτοιας λογῆς καὶ δυνάμεως, αὐτὸς ποὺ εἶπε, «ὁ Θεὸς ὁ ὁποῖος εἶπε νὰ λάμψει φῶς ἀπὸ τὸ σκότος, ὁ ὁποῖος ἔλαμψε στὶς καρδιές μας», καὶ λίγο παρακάτω, «ἔχομε τοῦτον τὸ θησαυρό», δηλαδὴ τῆς ἐλλάμψεως, «μέσα στὶς καρδιές μας»¹⁸, τότε δὲν μποροῦσε ν' ἀντικρῦσει οὔτε μικρὸ ἀπαύγασμά του.

5 Ἐπομένως ἀπὸ ἐδῶ ἀκριβῶς διδασκόμαστε ὅτι σ' ἐκείνους ποὺ ἀκόμη κατέχονται ἀπὸ τὴν ἀπιστία καὶ τὰ πάθη ἢ χάρις εἶναι ἐντελῶς ἀπρόσιτη καὶ ἀόρατη, ἀπ' αὐτοὺς ὅμως ποὺ ἐκτελοῦν τὶς ἐντολές μὲ φόβο καὶ τρόμο καὶ ἐπιδεικνύουν μετάνοια, ὅταν τοὺς ἀποκαλύπτεται, θεωρεῖται καὶ ἡ ἴδια μόνη τῆς προκαλεῖ σ' αὐτοὺς ἀναντιρρήτως τὴν κρίση ποὺ πρόκειται νὰ γίνῃ ἢ καλύτερα γίνεταί ἡμέρα θείας κρίσεως, ἀπὸ τὴν ὁποῖα ἐλλεπτόμενος πάντοτε ὁ καθαρὸς ἀληθινὰ καθορᾶ τὰ πάντα μὲ λεπτομέρεια, καὶ τὸν ἑαυτό του ποιὸς εἶναι, καὶ ποιά εἶναι τὰ ἔργα του, καὶ ἐκεῖνα ποὺ ἐπράχθησαν αἰσθητῶς καὶ ἐκεῖνα ποὺ ἐνεργήθησαν ψυχικῶς. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ κρίνεται καὶ ἀνακρίνεται μὲ θεῖο πῦρ, ποτιζόμενος μὲ τὸ ὕδωρ τῶν δακρῶν γίνεται κάθυγρος σὲ ὅλο τὸ σῶμα, βαπτίζεται λίγο λίγο μὲ τὸ θεῖο πῦρ καὶ τὸ Πνεῦμα¹⁹ καὶ γίνεται ὅλος καθαρὸς, ὅλος ἀμόλυντος, υἷος φωτὸς καὶ ἡμέρας²⁰ καὶ ὄχι θνητοῦ ἀνθρώπου πλέον. Γι' αὐτὸ λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος αὐτοῦ τοῦ εἴδους δὲν κρίνεται κατὰ τὴν μέλλουσα κρίση καὶ δίκη, διότι ἔχει προκριθεῖ οὔτε ἐλέγχεται ἀπὸ τὸ φῶς ἐκεῖνο²¹, διότι ἔχει προφωτισθεῖ οὔτε σὲ τοῦτο τὸ πῦρ εἰσερχόμενος δοκιμάζεται ἢ καίεται, διότι ἔχει προδοκιμασθεῖ οὔτε θεωρεῖ ὅτι τότε ἐφάνηκε ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου, διότι ἀπὸ τὴν ὁμιλία καὶ συνεύρεση τοῦ Θεοῦ ἔχει γίνῃ ὀλόκληρος ἡμέρα λαμπρὴ καὶ φωτεινὴ· οὔτε στὸν κόσμον εὐρίσκεται τότε ἢ μαζὶ μὲ τὸν κόσμον, ἀλλ' εἶναι ἐντελῶς ἔξω ἀπὸ αὐτόν. Διότι λέγει, «ἐγὼ σᾶς ἐξεχώρισα ἀπὸ τὸν κόσμον»²²,

21. Βλ. Ἰω. 3,20. Ἐφεσ. 5,13.

22. Ἰω. 15,19.

Ἀπόστολος· «εἰ γὰρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δὲ ὑπὸ Κυρίου παιδεύομεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν»· καὶ πάλιν· «ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε», φησίν.

6 Ὅσοι οὖν τέκνα τοῦ φωτὸς ἐκείνου καὶ υἱοὶ τῆς μελλούσης
5 ἡμέρας γένωνται καὶ ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατεῖν δύνανται, ἐπ' αὐτοὺς ἡ ἡμέρα Κυρίου οὐδέποτε ἐπελεύσεται· ἐν αὐτῇ γὰρ εἰσιν αἰεὶ καὶ διὰ παντός. Ἡ γὰρ ἡμέρα Κυρίου, οὐχὶ εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ θείου φωτὸς αἰεὶ καταλαμπομένους, ἀλλ' εἰς τοὺς ἐν τῷ σκότει τῶν παθῶν ὄντας καὶ ἐν τῷ κόσμῳ διάγοντας καὶ τὰ τοῦ
10 κόσμου ποθοῦντας, αἴφνης μέλλει ἀποκαλύπτεσθαι καὶ φοβερὰ αὐτοῖς καὶ ὡς πῦρ ἄστεκτον λογισθήσεται. Φανήσεται δὲ τοῦτο τὸ πῦρ οὐχ ὄλον πνευματικῶς, ἀλλ' ὡς ἂν τις εἴποι ἀσωμάτως ἐν σώματι, ὥσπερ ἐξαναστὰς ὠρᾶτο τοῖς μαθηταῖς πάλαι ὁ Χριστός, καθά φησιν ὁ εὐαγγελιστής· ἀναλαμβανομένου γὰρ αὐτοῦ
15 εἰς οὐρανοῦς, ταῦτά φησιν οἱ ἄγγελοι πρὸς αὐτούς· «ὄν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτω πάλιν ἐλεύσεται». Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἔσται, πῶς αὐτὸν οἱ ἁμαρτωλοὶ, οἱ ἄπιστοι, οἱ αἵρετικοὶ καὶ πνευματομάχοι θεάσονται, τυφλοὶ ὄντες τῇ ψυχῇ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς ἐμπεφραγμένους τῷ βορβόρῳ
20 τῆς ἀπιστίας καὶ ἁμαρτίας ἔχοντες, ὥσπερ πρὸς Θεσσαλονικεῖς καὶ Παῦλος ὁ ἀπόστολος ἔγραψεν. Ἐπειδὴ γὰρ περὶ τῶν κεκοιμημένων καὶ τῆς μελλούσης δόξης εἶπε καὶ ὅπως πάντες οἱ ἅγιοι διὰ νεφελῶν ἄρπαγήσονται, ἔφη· «περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν, ἀδελφοί, οὐ χρειᾶν ἔχετε τοῦ γράφεσθαι ὑμῖν· αὐτοὶ γὰρ
25 ἀκριβῶς οἶδατε ὅτι ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτῃς ἐν νυκτὶ οὕτως ἔρχεται· ὅταν γὰρ εἴπωσιν, εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος, ὥσπερ ἡ ὥδιν τῇ τικτούσῃ, καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν. Ὑμεῖς δέ, ἀδελφοί, οὐκ ἔστε ἐν σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα

23. Α' Κορ. 11,31-32.

24. Ἐφ. 5,8.

25. Ρωμ. 13,13.

καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐπίσης· «ἂν ἐκρίναμε τοὺς ἑαυτοὺς μας, δὲν θὰ ἐκρινόμασταν· κρινόμενοι ὁμῶς παιδευόμαστε ἀπὸ τὸν Κύριο, γιὰ νὰ μὴ κατακριθοῦμε μαζί με τὸν κόσμον»²³· καὶ πάλι λέγει, «περιπατεῖτε σὰν τέκνα φωτός»²⁴.

6 Ὅσοι λοιπὸν γίνουν τέκνα τοῦ φωτός ἐκείνου καὶ υἱοὶ τῆς μέλλουσας ἡμέρας καὶ μποροῦν νὰ περπατοῦν με εὐπρέπεια σὰν σὲ ἡμέρα²⁵, σ' αὐτοὺς ποτὲ δὲν θὰ ἔλθει ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου· διότι εἶναι πάντοτε καὶ διαπαντός μέσα σ' αὐτήν. Πράγματι ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου πρόκειται ν' ἀποκαλυφθεῖ ξαφνικὰ ὄχι σ' αὐτοὺς ποὺ ἐλλάμπονται πάντοτε ἀπὸ τὸ θεῖο φῶς, ἀλλὰ σ' αὐτοὺς ποὺ εἶναι μέσα στὸ σκότος τῶν παθῶν καὶ ζοῦν μέσα στὸν κόσμο καὶ ποθοῦν τὰ πράγματα τοῦ κόσμου· σ' αὐτοὺς θὰ φανεῖ φοβερὴ καὶ θὰ θεωρηθεῖ σὰν πῦρ ἀβάστακτο. Καὶ θὰ φανεῖ αὐτὸ τὸ πῦρ²⁶ ὄχι ὄλο πνευματικῶς, ἀλλὰ, ὅπως θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ εἰπεῖ, ἀσωμάτως μέσα σὲ σῶμα, καθὼς παλαιὰ ἐβλεπόταν ἀπὸ τοὺς μαθητὲς τοῦ ὁ Χριστὸς ὅταν ἀναστήθηκε, σύμφωνα με τὰ λόγια τοῦ Εὐαγγελιστῆ. Πράγματι ὅταν ἀναλαμβάνονταν στοὺς οὐρανοὺς, οἱ ἄγγελοι τοὺς εἶπαν αὐτά· «με τὸν τρόπο ποὺ τὸν εἶδατε νὰ μεταβαίνει στὸν οὐρανὸ, με αὐτὸν θὰ ἔλθει πάλι»²⁷. Ἄν δὲν συμβεῖ αὐτό, πῶς θὰ τὸν θεωρήσουν οἱ ἁμαρτωλοὶ, οἱ ἄπιστοι, οἱ αἵρετικοὶ καὶ οἱ πνευματομάχοι, ἐνῶ εἶναι τυφλοὶ στὴν ψυχὴ καὶ ἔχουν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς φραγμένους ἀπὸ τὸν βόρβορο τῆς ἀπιστίας καὶ ἁμαρτίας, ὅπως ἔγραψε ὁ ἀπόστολος Παῦλος πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς; Ὅταν πράγματι ὁμίλησε γιὰ τοὺς κεκοιμημένους καὶ τῆς μέλλουσα δόξα καὶ πῶς ὄλοι οἱ ἅγιοι θ' ἀρπαγοῦν διὰ νεφελῶν, εἶπε· «περὶ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν, ἀδελφοί, δὲν ἔχετε ἀνάγκη νὰ σᾶς γράψω· διότι ἐσεῖς οἱ ἴδιοι γνωρίζετε ἀκριβῶς ὅτι ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου ἔρχεται σὰν κλέπτης μέσα στὴ νύκτα. Ὅταν εἰποῦν, εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε ἐπέρχεται σ' αὐτοὺς ξαφνικὸς ὄλεθρος, ὅπως ἡ ὠδὴν²⁸ σ' ἐκείνην ποὺ γεννᾶ, καὶ δὲν θὰ ξεφύγουν. Ἐσεῖς

26. Δηλαδή ὁ ἴδιος ὁ Θεός.

27. Πράξ. 1,11.

ὕμᾱς ὡς κλέπτης καταλάβη· πάντες ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε καὶ υἱοὶ ἡμέρας. Οὐκ ἐσμεν νυκτὸς οὐδὲ σκότους· ἄρ' οὖν μὴ καθεύδωμεν ὡς καὶ οἱ λοιποὶ, ἀλλὰ γρηγοροῦμεν καὶ νήφωμεν». Καὶ μετ' ὀλίγα· «ὅτι οὐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ Θεὸς εἰς ὀργήν, ἀλλ' εἰς περι-
5 ποίησιν σωτηρίας, ἵνα εἴτε γρηγοροῦμεν, εἴτε καθεύδομεν, ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν».

7 «Υἱοὺς» οὖν ἀκούων «φωτὸς» καὶ «υἱοὺς ἡμέρας», ἀγαπητέ, μὴ εἶπης ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὅτι, ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθημεν καὶ εἰς ἐκεῖνον πιστεύομεν καὶ Θεὸν αὐτὸν προσκυνοῦμεν, αὐτὸν
10 καὶ ἐνδεδύμεθα καὶ υἱοὶ ἡμέρας καὶ υἱοὶ φωτὸς ἀνεπαισθήτως πάντως ἐσμεν καὶ οὐχὶ νυκτὸς οὐδὲ σκότους. Μὴ τοῦτο εἶπης ἢ ὑπολάβης καὶ ἐν ἀμελείᾳ καὶ ἀμεριμνίᾳ τὰς ὑπολοίπους τῆς ζωῆς σου διέλθης ἡμέρας, δοκῶν μόνον καὶ οἰόμενος εἶναι τι, μηδὲν
15 εἶπέ· 'Εἰ πάντες ἄνθρωποι οἱ ἐν τῷ κόσμῳ ὄντες καὶ τὸν ἥλιον τοῦτον αἰσθητῶς βλέποντες ἐν τῷ σκότει εἰσί, πάντως, ἐπεὶ οὐδὲν πλέον τῶν ἄλλων ὄρω, καὶ ἐγὼ σὺν αὐτοῖς ἐν σκότει εἰμί. Ὡσπερ γὰρ δύνοντος αὐτοῦ καθ' ἐκάστην νύξ γίνεται καὶ οὐδὲν
20 πλέον τι τούτου ὄρω, οὕτως, ἀποθανόντος μου, οὐδαμοῦ φῶς θε-
ἀσομαι, ἀλλ' ἐν ἀφεγγεῖ σκότει καὶ ἀνηλίῳ εἰς αἰῶνας ἔσομαι καὶ οὐκέτι διὰ τῶν ὀφθαλμῶν βλέψω τὸ ὀρώμενον τοῦτο φῶς· τοῦ γὰρ σώματος οἱ ἄνθρωποι χωριζόμενοι, τῶν αἰσθητῶν εὐθὺς πάντων ἀποχωρίζονται. Εἰ οὖν ἐν σκότει εἰμί νῦν, καὶ ἐν σκότει μετὰ θάνατον ἔσομαι· πάντως καὶ ἐπ' ἐμοὶ ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς
25 κλέπτης ἐν νυκτὶ ἐπελεύσεται καὶ ὡς ἡ ὥδιν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ καὶ οὐ μὴ δυνηθῶ ἐκφυγεῖν'.

28. Α' Θεσσ. 5,1-6.

29. Α' Θεσσ. 5,9-10.

30. Βλ. Ρωμ. 10,6.

ὁμως, ἀδελφοί, δὲν εἶσθε στὸ σκότος, γιὰ νὰ σᾶς φθάσει ἡ ἡμέρα σὰν κλέπτης· ὅλοι σας εἶσθε υἱοὶ φωτὸς καὶ υἱοὶ ἡμέρας. Δὲν εἶμαστε τῆς νύκτας οὔτε τῆς ἡμέρας. Ἐπομένως νὰ μὴ κοιμώμαστε, ὅπως οἱ ὑπόλοιποι, ἀλλὰ νὰ γρηγοροῦμε καὶ νὰ εἶμαστε νηφάλιου»²⁸. Κι ἔπειτα ἀπὸ λίγα· «διότι ὁ Θεὸς δὲν μᾶς ἔβαλε γιὰ νὰ δοκιμάσομε τὴν ὀργή, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀπολαύσομε τὴ σωτηρία, ἔτσι ὥστε εἴτε γρηγοροῦμε εἴτε κοιμώμαστε, νὰ ζήσομε μαζὶ μὲ αὐτόν»²⁹.

7 Ἀκούοντας λοιπὸν «υἱοὺς φωτὸς» καὶ «υἱοὺς ἡμέρας», ἀγαπητέ, μὴ εἰπείς στὴν καρδιά σου³⁰ ὅτι, ὅσοι ἐβαπτισθήκαμε στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ πιστεύομε σ' ἐκεῖνον καὶ τὸν προσκυνοῦμε ὡς Θεό, αὐτόν ἔχομε ἐνδυθεῖ³¹ καὶ εἶμαστε ὅπως δῆποτε ἀνεπαισθήτως υἱοὶ ἡμέρας καὶ υἱοὶ φωτὸς καὶ ὄχι νύκτας οὔτε σκότους'. Νὰ μὴ τὸ εἰπείς αὐτὸ οὔτε νὰ τὸ σκεφθεῖς καὶ περᾶσεις τίς ὑπόλοιπες ἡμέρες τῆς ζωῆς σου μὲ ἀμέλεια καὶ ἀμεριμνησία, νομίζοντας ἀπλῶς καὶ θεωρώντας ὅτι εἶναι κάτι, χωρὶς νὰ εἶναι τίποτε³². Ἀλλὰ σκέψου μόνος σου καὶ κατανόησε ἀκριβῶς καὶ πές· Ἐάν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, πού εἶναι στὸν κόσμον καὶ βλέπουν αἰσθητῶς τὸν ἥλιο τοῦτον, εἶναι στὸ σκότος, ὅπως δῆποτε κι' ἐγὼ εἶμαι μαζὶ τους στὸ σκότος, ἀφοῦ δὲν βλέπω τίποτε περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ὅπως δηλαδή, ὅταν αὐτὸς δῦει κάθε ἡμέρα γίνεται νύκτα καὶ δὲν βλέπω τίποτε πλέον ἀπ' αὐτόν, ἔτσι ὅταν ἀποθάνω, δὲν θὰ ἰδῶ πουθενὰ φῶς, ἀλλὰ θὰ εἶμαι σὲ ἀφεγγές καὶ ἀνήλιο φῶς καὶ δὲν θὰ ἀντικρύσω πλέον μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τὸ ὄρατὸ τοῦτο φῶς· διότι οἱ ἄνθρωποι, ὅταν χωρίζονται ἀπὸ τὸ σῶμα, ἀποχωρίζονται ἀμέσως ἀπὸ ὅλα τὰ αἰσθητά. Ἐάν λοιπὸν τώρα εἶμαι στὸ σκότος, στὸ σκότος θὰ εἶμαι καὶ μετὰ θάνατο· ὅπως δῆποτε καὶ σ' ἐμένα ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου θὰ ἔλθει ὅπως ὁ κλέπτης μέσα στὴ νύκτα καὶ ὅπως ἡ ὠδὶνὰ στὴν ἐτοιμόγεννη, καὶ δὲν θὰ μπορέσω νὰ ξεφύγω'.

31. Γαλ. 3,27.

32. Γαλ. 6,3.

8 Οὐ γὰρ ἐν τῷ τοῦ ὕδατος μόνον βαπτίσματι ἢ σωτηρία ἡμῶν ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Πνεύματι, οὐδὲ ἐν τῷ ἄρτῳ μόνῳ καὶ τῷ οἴνῳ τῆς μεταλήψεως ἢ τῶν ἀμαρτιῶν ἄφεσις καὶ ἡ τῆς ζωῆς μετουσία δίδοται, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ συνεπομένη καὶ ἀνακεκραμένη 5 μυστικῶς καὶ ἀσυγχύτως τούτοις θεότητι. Μυστικῶς δὲ λέγεται διὰ τὸ μὴ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀξίοις ζωῆς αἰωνίου, ἀποκαλύπτεσθαι καὶ υἱοὺς φωτὸς καὶ υἱοὺς ἡμέρας ποιεῖν τοὺς ὀρώντας αὐτήν· οἱ γὰρ τὸ φῶς μὴ ὀρώντες, εἰ καὶ λάμπει τρανῶς, ἀλλ' οὖν ἐκεῖνοι ἐν σκότει κάθηνται. Μηδεὶς ὑμᾶς, ἀδελφοί, κενοῖς λόγοις ἐξαπα- 10 τάτω μηδὲ εἰς τὴν πίστιν τὴν εἰς Χριστὸν μόνην θαρρεῖτω τις. «Χριστὸς» γάρ, φησὶν, «ἐὰν περιτέμνησθε, οὐδὲν ὑμᾶς ὠφελήσει»· καὶ πάλιν· «ἡ πίστις δίχα τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν». Ὡσπερ γὰρ τὸ σῶμα δίχα ψυχῆς ὑπάρχει νεκρόν, οὕτω καὶ ἡ πίστις δίχα τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν. Οἱ γὰρ Θεὸν εἶναι τὸν Χριστὸν ὁμολο- 15 γοῦντες, τὰς δὲ ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ φυλάσσοντες, οὐχ ὡς ἀρνούμενοι μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀτιμάζοντες αὐτὸν λογισθήσονται· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ μειζόνως ὑπὲρ τοὺς τὰ ἴδια σώματα περιτέμνον- τας, ὡς τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολὰς ἀκρωτηριάζοντες, ἐνδίκως κατα- κριθήσονται. Ὁ τὸν πατέρα γὰρ ἀτιμάζων, πῶς υἱὸς λογισθήσε- 20 ται; Ὁ τοῦ φωτὸς χωριζόμενος, πῶς ἐν αὐτῷ ὡς ἐν ἡμέρᾳ διά- ξειεν; Οὐδαμῶς, ἀδελφοί.

9 Εἰ δὲ λέγοι τις ὅτι 'οὐδεὶς δύναται τηρῆσαι πάσας τὰς ἐντο- λάς', γινωσκέτω ὅτι τὸν Θεὸν ἐνδιαβάλλει καὶ κατακρίνει ὡς ἀδύνατα ἡμῖν ἐπιτάξαντα· ὅς οὐκ ἐκφεύζεται τὸ τῆς δίκης ἀφυ- 25 κτον, ἀλλ' ὡς ὁ εἰπών, «ἤδειν σε ὅτι σκληρὸς εἶ, θερίζων ὄπου οὐκ ἔσπειρας καὶ συνάγων ὄθεν οὐ διεσκόρπισας», καὶ οὗτος κα- τακριθήσεται, καὶ τῷ εἰπόντι τῷ Ἀδὰμ ὄφει, «γινώσκων ὁ Θεὸς ὅτι ἢ ὄρα φάγεσθε ἀπὸ τοῦ ξύλου ὁμοιοὶ αὐτῷ ἔσεσθε, τούτου

33. Ἐφ. 5,6.

34. Γαλ. 5,2.

8 Πράγματι ἡ σωτηρίας μας δὲν κατορθώνεται μόνο μὲ τὸ βάπτισμα τοῦ ὕδατος, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ Πνεῦμα, οὔτε ἡ ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν καὶ ἡ μετουσία τῆς ζωῆς δίδεται μόνο μὲ τὸν ἄρτο καὶ τὸν οἶνο τῆς μεταλήψεως, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν θεότητα ποὺ ἀκολουθεῖ καὶ εἶναι ἀναμιγμένη κατὰ τρόπο μυστικὸ καὶ ἀσύγχυτο μὲ αὐτά. Καὶ λέγεται μυστικῶς γιὰ τὸν λόγο ὅτι ἡ θεότης δὲν ἀποκαλύπτεται σὲ ὄλους, ἀλλὰ στοὺς ἀξιούς τῆς αἰώνιας ζωῆς, καὶ τοὺς καθιστᾶ υἱοὺς τοῦ φωτός καὶ υἱοὺς τῆς ἡμέρας αὐτοὺς ποὺ τὴν βλέπουν· διότι ὅσοι δὲν βλέπουν τὸ φῶς, ἂν καὶ λάμπει δυνατά, αὐτοὶ ζοῦν ἀσφαλῶς μέσα στὸ σκότος. Κανένας, ἀδελφοί, νὰ μὴ σᾶς ἐξαπατᾶ μὲ κοῦφια λόγια³³, οὔτε νὰ ἔχει κανεὶς ἐμπιστοσύνη μόνο στὴν πίστη στὸν Χριστό. Διότι, λέγει, «ἂν περιτέμνεσθε, ὁ Χριστὸς δὲν θὰ σᾶς ὠφελήσῃ»³⁴ καὶ πάλι, «ἡ πίστη χωρὶς τὰ ἔργα εἶναι νεκρή»³⁵. Ὅπως δηλαδὴ τὸ σῶμα χωρὶς τὴν ψυχὴ εἶναι νεκρό, ἔτσι καὶ ἡ πίστη χωρὶς τὰ ἔργα εἶναι νεκρή. Ὅσοι ὁμολογοῦν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός, ἀλλὰ δὲν φυλάσσουν τὶς ἐντολές του, δὲν θὰ θεωρηθοῦν μόνο ὡς ἀρνητές, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀτιμαστές του· κι' ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ θὰ κατακριθοῦν μὲ δίκη περισσότερο ἀπὸ ἐκείνους ποὺ περιτέμνουν τὰ σώματά τους, ὡς ἀκρωτηριάζοντες τὶς ἐντολές τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐκεῖνος ποὺ ἀτιμάζει τὸν πατέρα, πῶς θὰ θεωρηθεῖ υἱός; Ἐκεῖνος ποὺ χωρίζεται ἀπὸ τὸ φῶς, πῶς θὰ διαμείνει σ' αὐτὸ σὰν σὲ ἡμέρα; Μὲ κανένα τρόπο, ἀδελφοί.

9 Ἄν ὁμως λέγει κάποιος ὅτι 'Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τηρήσει ὅλες τὶς ἐντολές', νὰ γνωρίζει ὅτι διαβάλλει τὸν Θεὸ καὶ τὸν κατακρίνει ὅτι μᾶς διέταξε πράγματα ἀδύνατα. Αὐτὸς δὲν θ' ἀποφύγει τὸ ἀναπόφευκτο τῆς δίκης, ἀλλὰ θὰ κατακριθεῖ κι' αὐτὸς σὰν ἐκεῖνον ποὺ εἶπε «ἐγνώριζα ὅτι εἶσαι σκληρός, θερίζεις ὅπου δὲν ἔσπειρες καὶ μαζεῦεις ἀπὸ ὅπου δὲν ἔσκόρπισες»³⁶, καὶ θὰ ὁμοιωθεῖ μὲ τὸν ὄφι ποὺ εἶπε στὸν Ἀδάμ, «γνωρίζοντας ὁ Θεὸς ὅτι τὴν ὥρα ποὺ θὰ φάγετε ἀπὸ τὸ δέν-

35. Ἰακ. 2,17.

36. Ματθ. 25,24.

χάριν ἐνετείλατο ὑμῖν μὴ φαγεῖν ἐξ αὐτοῦ» ὁμοιωθήσεται. Ψεύστην γὰρ καὶ πλάνον καὶ φθόνου μεστὸν τὸν Θεὸν ὁ τοιοῦτος ἀποκαλεῖ· ψεύστην μὲν, ὅτι ἐκείνου εἰπόντος, «ὁ ζυγὸς μου χρηστὸς καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρὸν ἐστίν», οὐ μόνον οὐκ ἐλαφρὸν οὗτος, ἀλλὰ καὶ ἀβάστακτον αὐτὸ ἀποφαίνεται· πλάνον δέ, ὅτι κατήλθε πολλὰ ὑποσχόμενος καὶ μηδὲν δοῦναι θέλων ἡμῖν, μᾶλλον δὲ φθονῶν τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν ἀδύνατα ἐπέταξεν ἡμῖν ποιῆσαι καὶ φυλάξαι, ὅπως ἐκπληρῶσαι ταῦτα μὴ δυναμένους, προφάσεως δῆθεν εὐλόγου λαβόμενος, τῶν ἀγαθῶν ἡμᾶς ἐκείνων ἀποστερήσῃ. Ἄλλ' οὐαὶ τοῖς ταῦτα λέγουσιν, ἔάν μὴ μετανοήσωσιν· οὐδὲν γὰρ φορτικόν, οὐδὲν ἐπαχθὲς ὁ Δεσπότης ἡμῶν καὶ Θεὸς ἐνετείλατο, μᾶλλον μὲν οὖν ρᾶδιά τε ὁμοῦ πάντα καὶ εὐκολα, καθὰ —πιστεύσατέ μοι— καὶ αὐτὸς ἔγνω ἐγὼ εὐκολὸν εἶναι τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἐπίτευξιν αὐτοῦ τε καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Ἄλλὰ διὰ παραδείγματος τοῦτο ὑμῖν ὑποδείξω.

10 Ἄνθρωπός τις ἀντάρτη δουλεύων τινὶ ἀντιδίκῳ καὶ τοῦ βασιλέως τῶν Χριστιανῶν ἐχθρῷ, πολλὰ τρόπαια κατὰ τῶν δούλων αὐτοῦ καὶ ἀνδραγαθίας ποιῶν, καὶ ἐν τιμῇ μεγίστῃ παρὰ τῷ τυράννῳ ἐκείνῳ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν στρατεύμασιν ὢν, ἐμηνύθη
20 παρὰ τοῦ βασιλέως τῶν Χριστιανῶν διαφόρως τοῦ προσελθεῖν καὶ σὺν αὐτῷ εἶναι καὶ ἀξιωθῆναι μεγάλων δωρεῶν καὶ συμβασιλεύειν αὐτῷ. Ὁ δὲ ἐπὶ χρόνους τινὰς οὐκ ἠβουλήθη, κατ' αὐτοῦ δὲ μᾶλλον χειρὸν ἔκτοτε τὸν πόλεμον ἀνερρίπισεν. Ἐν μιᾷ τοίνυν καθ' ἑαυτὸν γνωσιμαχήσας καὶ μεταμεληθεὶς, ἐβουλεύσατο φυγῆ
25 χρήσασθαι καὶ μόνος πρὸς τὸν βασιλέα πορευθῆναι, τοῦτο πρὸς ἑαυτὸν λογισάμενος ὅτι, εἰ καὶ μέχρι τοῦ νῦν μηνύοντί μοι τῷ βασιλεῖ οὐχ ὑπήκουσα, ἀλλὰ πιστεύω ὡς οὐ μὴ λογισθῆ μου νῦν ἐπιστρέφοντος τὴν ἀναβολὴν τῶν τοσοῦτων ἐτῶν καὶ βραδυτῆτα διὰ τὸ εἶναι αὐτόν, ὡς ἀκούω, συμπαθῆ καὶ φιλάγαθον, συμπα-

δρο, θὰ γίνετε ὅμοιοι μὲ αὐτόν, γι' αὐτόν τὸν λόγο σᾶς παρήγγειλε νὰ μὴ φάγετε ἀπὸ αὐτό»³⁷. Διότι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἀποκαλεῖ τὸν Θεὸ ψεύστη καὶ πλάνο καὶ γεμᾶτον φθόνο· ψεύστη, διότι, ἐνῶ ἐκεῖνος εἶπε, «ὁ ζυγός μου εἶναι καλὸς καὶ τὸ φορτίο μου εἶναι ἐλαφρό»³⁸, αὐτὸς ἀποφαίνεται ὅχι μόνο ὅτι δὲν εἶναι ἐλαφρό, ἀλλὰ ὅτι εἶναι ἀβάστακτο· πλάνον, διότι κατέβηκε ὑποσχόμενος πολλὰ καὶ μὴ θέλοντας νὰ δώσει τίποτε σέ μᾶς, ἢ καλύτερα φθονώντας τὴ σωτηρία μας διέταξε νὰ κάμομε καὶ νὰ φυλάξομε ἀδύνατα πράγματα, μὲ σκοπὸ ὥστε, ἀφοῦ δὲν θὰ μπορούμε νὰ τὰ πραγματοποιήσομε, εὐρίσκοντας δῆθεν εὐλογη πρόφαση, νὰ μᾶς στερήσει ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ. Ἄλλὰ ἀλλοίμονο σ' αὐτοὺς ποὺ λέγουν αὐτά, ἂν δὲν μετανοήσουν· διότι ὁ Δεσπότης καὶ Θεὸς μας δὲν παρήγγειλε τίποτε φορτικό, τίποτε ἐπαχθές, ἀλλὰ μᾶλλον ὅλα εἶναι καὶ ἄνετα καὶ εὐκόλα, ἀφοῦ βέβαια, πιστεύσατέ με, κι' ἐγὼ ὁ ἴδιος ἐγνώρισα ὅτι εἶναι εὐκολὴ ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἐπίτευξή αὐτῆς καὶ τῆς βασιλείας του. Ἄλλὰ θὰ σᾶς τὸ καταστήσω φανερό μὲ ἓνα παράδειγμα.

- 10 Κάποιος ἄνθρωπος, ὑπηρετώντας σ' ἓνα ἀντάρτη, ἀντίδικο καὶ ἐχθρὸ τοῦ βασιλέως τῶν Χριστιανῶν, ἐπραγματοποίησε πολλὰ τρόπαια καὶ ἀνδραγαθίες κατὰ τῶν δούλων του καὶ ἀπολάμβανε μεγάλη τιμὴ ἀπὸ τὸν τύραννο ἐκεῖνον καὶ ἀπὸ τὰ στρατεύματά του. Ἔλαβε πρόσκληση ἀπὸ τὸν βασιλέα τῶν Χριστιανῶν τιμητικῶς νὰ προσέλθει καὶ νὰ εἶναι μαζί του, νὰ ἀξιωθεῖ μεγάλων δωρεῶν καὶ νὰ συμβασιλεύει μὲ αὐτόν. Ἐκεῖνος ἐπὶ ἀρκετὸν καιρὸ δὲν ἠθέλησε καὶ μάλιστα ἀπὸ τότε ἔκαμε χειρότερο τὸν πόλεμο ἐναντίον του. Κάποια ἡμέρα λοιπόν, καθὼς ἦλθε στὸν ἑαυτό του καὶ μεταμελήθηκε, ἠθέλησε νὰ χρησιμοποιοῦσιν τὴν φυγὴ καὶ μόνος νὰ πορευθεῖ πρὸς τὸν βασιλέα, σκεπτόμενος μέσα του τοῦτο, ὅτι, ἂν καὶ ἕως τώρα δὲν ὑπήκουσα στὸν βασιλέα ποὺ μὲ προσκαλοῦσε, ἀλλὰ πιστεύω ὅτι δὲν θὰ μοῦ ὑπολογίσει καθὼς ἐπιστρέφω τώρα τὴν ἀναβολὴ καὶ βραδύτητα ἐπὶ τόσα ἔτη, διότι, ὅπως ἀκούω, εἶναι συμπαθῆς

38. Ματθ. 11,30.

θήσει δέ μοι καὶ ἡ ὑπέσχετό μοι πάντα ἀποπληρώσει. Ὡς οὖν ταῦτα ἀπὸ καρδίας ἐλογίσατο, καὶ ἔργῳ ἐποίησε· προσελθὼν τῷ βασιλεῖ καὶ τοὺς πόδας κρατήσας αὐτοῦ, συγχώρησιν μετὰ κλαυθμοῦ ἐζήτησατο. Ὦν εὐθύς, τῇ ἀπροσδοκῆτῳ χαρᾷ ὁ 5 χρηστὸς ἐκεῖνος ληφθεὶς βασιλεύς, ἀποδεξάμενος, ἐπὶ θαύματος εἶχε τὴν τούτου μεταβολὴν καὶ ταπεινώσιν, ἀνθ' ὧν ὅπως παρρησιάζεσθαι μᾶλλον ὤφειλε καὶ τιμὰς ἀπαιτεῖν ὑπὲρ ἧς ἐνεδείξατο πρὸς αὐτὸν ἀγάπης καὶ πίστεως, καταλιπὼν μὲν τὸν ἀντάρτην, προσελθὼν δὲ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, κεῖται θρηνῶν ὑπὲρ τῆς βραδυ- 10 τῆτος καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ προγεγονότων κακῶν, ἀναστήσας αὐτὸν «ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ κατεφίλησεν αὐτόν» τε ὄλον καὶ τοὺς δακρύνοντας αὐτοῦ ὄφθαλμοὺς ἐπὶ ὥρας πολλάς. Εἶτα στέφος καὶ στολὴν καὶ ὑποδήματα ὅμοια ὧν αὐτὸς ἐφόρει ἐνεχθῆναι κελεύσας, αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ τὸν πρῶην ἐχθρὸν καὶ ἀντί- 15 δικὸν περιέβαλε, μηδὲν ὄλως προσονειδίσας αὐτόν· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ νυκτὸς καὶ ἡμέρας συγχαίρων αὐτῷ καὶ συνευφραινόμενος, περιλαμβάνων τε καὶ κατασπαζόμενος στόμα πρὸς στόμα αὐτόν, τοσοῦτον ὑπερηγάπησεν αὐτόν ὅτι οὐδὲ ἐν τῷ ὑπνοῦν αὐτοῦ ἐχωρίζετο, συνανακλινόμενος αὐτῷ καὶ περιλαμβάνων ἐπὶ 20 τῆς κλίνης καὶ πάντοθεν τῷ ἑαυτοῦ χλανιδίῳ περισκέπων καὶ ἐπιτιθεὶς τὸ ἑαυτοῦ πρόσωπον ἐπὶ πᾶσι τοῖς αὐτοῦ μέλεσιν.

11 Τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ ἡμέτερον πρὸς Θεὸν καὶ οὕτως οἶδα ἐν τοιοῦτῳ τρόπῳ τοὺς μετανοοῦντας τὸν φιλάγαθον Θεὸν ἀποδέχεσθαι καὶ φιλεῖν, φεύγοντας μὲν κόσμον πλάνον καὶ κοσμοκράτο- 25 ρα, γυμνοὺς δὲ προσερχομένους αὐτῷ τῶν τοῦ βίου πραγμάτων ὡς βασιλεῖ καὶ Θεῷ, εἰ μὴ τισιν ἄρα βαρὺ καταφαίνεται τὸ τὴν γεννησαμένην καταλιπεῖν καὶ τοὺς οἰκείους φίλους καὶ συγγενεῖς ἀπαρνήσασθαι καὶ τὸν πλοῦτον εἶσαι τὸν ἀπολλύμενον, ἐπεὶ οὐδὲν ἔγωγε φορτικὸν εὔρον ἢ λυπηρὸν ἢ ἐπαχθές, προσφυγὼν τῷ Θεῷ

καὶ φιλάγαθος· θὰ μὲ συμπαθήσει λοιπὸν καὶ θὰ μοῦ ἐκπληρώσει ὅλα ὅσα μοῦ ὑποσχέθηκε. Ἄφοῦ λοιπὸν ἐσκέφθηκε ὅλα αὐτὰ μὲ ὅλη του τὴν καρδιά, τὰ ἐπραγματοποίησε· προσῆλθε στὸν βασιλέα καὶ κρατώντας τὰ πόδια του ἐζήτησε συγχώρηση μὲ κλάματα. Ἄμέσως ὁ καλὸς ἐκεῖνος βασιλεύς, κυριευθεὶς ἀπὸ τὴν ἀπροσδόκητη χαρὰ, τὸν ἐδέχθηκε, ἐθαύμασε τὴν μεταβολὴ καὶ ταπείνωση αὐτοῦ, διότι, ἐνῶ μπορούσε μᾶλλον νὰ παρουσιασθεῖ μὲ θάρρος καὶ ν' ἀπαιτήσῃ τιμὲς γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ πίστη πού ἐπέδειξε πρὸς αὐτόν, ἐγκατέλειψε τὸν ἀντάρτη καί, προσερχόμενος στὴ βασιλεία του, εὐρίσκεται κάτω θρηνώντας γιὰ τὴν ἀργοπορία του καὶ τὰ γενόμενα ἀπ' αὐτόν κακά. Τὸν ἐσήκωσε ἀπὸ κάτω, «ἔπεσε στὸ λαιμὸ του καὶ τὸν κατεφίλησε»³⁹ ὀλόκληρον, καθὼς καὶ τοὺς δακρυσμένους ὀφθαλμοὺς του ἐπὶ πολλὰς ὥρες. Ἐπειτα παρήγγειλε νὰ φέρουν στέφανο, στολὴ καὶ ὑποδήματα ὅμοια μ' ἐκεῖνα πού ἐφοροῦσε αὐτός, καὶ μόνος του ἔντυσε τὸν πρῶην ἐχθρὸ καὶ ἀντίδικο, χωρὶς καθόλου νὰ τὸν προσβάλλῃ. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ χαίροντας καὶ εὐφραινόμενος μαζί του νύκτα καὶ ἡμέρα, ἐναγκαλιζόμενος καὶ ἀσπαζόμενος αὐτὸν στόμα μὲ στόμα, τόσο τὸν ὑπεραγάπησε, ὥστε δὲν τὸν ἀποχωριζόταν οὔτε κατὰ τὸν ὕπνο· ἐκοιμώταν μαζί του καὶ τὸν ἀγκάλιαζε στὴν κλίνη, τὸν ἐσκέπαζε ἀπὸ παντοῦ μὲ τὸ ἐπανωφόρι του καὶ ἔβαζε τὸ πρόσωπό του ἐπάνω σὲ ὅλα τὰ μέλη του.

- 11 Τέτοια εἶναι καὶ ἡ δική μας θέση ἀπέναντι στὸ Θεὸ κι' ἔτσι, μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, γνωρίζω ὅτι ἐκεῖνοι πού μετανοοῦν δέχονται καὶ ἀγαποῦν τὸν φιλάγαθο Θεό, φεύγοντας τὸν πλανερὸ κόσμον καὶ τὸν κοσμοκράτορα⁴⁰, προσερχόμενοι σ' αὐτόν σὰν βασιλέα καὶ Θεὸ γυμνοὶ ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ βίου, ἂν δὲν φαίνεται σὲ μερικοὺς βαρὺ τὸ νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν μητέρα καὶ ν' ἀπαρνηθοῦν τοὺς οἰκείους φίλους καὶ συγγενεῖς καὶ ν' ἀφήσουν τὸν ἀφανιζόμενον πλοῦτον, ἀφοῦ καὶ ἐγὼ δὲν εὐρήκα τίποτε τὸ φορτικὸ ἢ λυπηρὸ ἢ ἐπαχθές, πού προσέφυγα στὸ Θεὸ καὶ

40. Ἐφ. 6,12.

καὶ Σωτῆρί μου. Ἄλλ' εἰ χρὴ τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν ἐξείπειν καὶ ἃ οὐκ ἐβουλόμην πᾶσι δῆλα ποιεῖν, ταῦτα τὴν ἀγάπην ὑμῶν ἀπογυμνῶσαι, ἵνα δῶ τι καλὸν τισιν ἐξ ὑμῶν, ἐν πάσῃ μᾶλλον στενοχωρίᾳ καὶ θλίψει καὶ τῇ νομιζομένῃ κακοπαθείᾳ ὑπερεκβλύζουσαν τὴν χαρὰν καὶ εὐφροσύνην ἔβλεπον ἐν ἐμοὶ διὰ τῆς ἀποκαλύψεως καὶ ἐπιφανείας τοῦ προσώπου αὐτοῦ, ὥστε πληροῦσθαι ἐναργῶς ἐπ' ἐμοὶ τὸ οὕτω λέγον τοῦ Παύλου ρητόν, «τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως βάρος δόξης κατεργάζεται ἐν ἡμῖν», καὶ τὸ τοῦ Δαυὶδ, «ἐν θλίψει» λέγοντος «ἐπλάτυνάς με»,
 10 ὡς ἐντεῦθεν μηδὲν ἠγεῖσθαι με τὰς ἐπερχομένας θλίψεις καὶ τοὺς πειρασμοὺς πρὸς τὴν οὐχὶ μέλλουσαν, ἀλλὰ παραυτίκα ἀποκαλυπτομένην μοι διὰ Πνεύματος ἀγίου δόξαν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἧς τῇ μετοχῇ τε καὶ θεᾷ καὶ αὐτὰς τὰς πρὸς θάνατον νόσους καὶ εἴ τινα ἑτέραν ἀφορητοτέραν ὀδύνην διὰ πόνων τοῖς ἀνθρώποις ἐγγινο-
 15 μένην οὐδὲν ἠγούμην, πᾶσαν ἐπιλανθανόμενος ὀδύνην καὶ λύπην τοῦ σώματος, οὕτω τὸ φορτίον τῶν ἐντολῶν ἐλαφρὸν καὶ τὸν ζυγὸν Κυρίου χρηστὸν αὐτόθεν ἐλογιζόμενος, ἐν δὲ τῷ μὴ εὐρίσκειν με δι' αἰτίας τινὸς ὑπὲρ αὐτοῦ συντόμως ἀποθανεῖν, θλίψις, πιστεύσατε, ἦν μοι ἀφόρητος.

12 Τοιγαροῦν, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, πάντα ἀφέντες δράμωμεν γυμνοί, καὶ προσελθόντες τῷ Δεσπότη Χριστῷ προσπέσωμεν καὶ προσκλαύσωμεν ἐνώπιον τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος, ἵνα καὶ αὐτός, θεασάμενος τὴν πίστιν καὶ τὴν ταπεινώσιν ἡμῶν, ὁμοίως ἡμᾶς, μᾶλλον δὲ μειζρόνως, ἀποδέξῃται καὶ τιμήσῃ, καὶ στολῇ καὶ δια-
 25 δήματι τῷ ἑαυτοῦ κατακοσμήσῃ καὶ ἀξίους τοῦ ἐπουρανίου νυμφῶνος δαιτυμόνας ἐργάσῃται. Οὐ γὰρ ἴσον τὸ ἀπὸ βασιλέως εἰς βασιλέα φθαρτὸν προσελθεῖν, ἐπιγείου τε βασιλείας ἐν ἐπιτυχίᾳ γενέσθαι καὶ τὸ ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνελθεῖν καὶ δόξης αἰωνίου

41. Β' Κορ. 4,17.

42. Ψαλμ. 4,2.

43. Βλ. Ρωμ. 8,18.

Σωτήρα μου. 'Αλλ' ἐὰν πρέπει νὰ σᾶς εἰπῶ τὴν ἀλήθεια καὶ ὅσα δὲν ἤθελα νὰ φανερώσω σὲ ὄλους, αὐτὰ νὰ ἀπογυμνώσω στὴν ἀγάπη σας γιὰ νὰ δώσω κάτι καλὸ σὲ μερικοὺς ἀπὸ σᾶς, σὲ κάθε στενοχώρια καὶ θλίψη καὶ νομιζόμενη κακοπάθεια ἔβλεπα τὴ χαρὰ καὶ εὐφροσύνη νὰ ὑπερεκβλύζει μέσα μου διὰ τῆς ἀποκαλύψεως καὶ παρουσίας τοῦ προσώπου του, ὥστε νὰ ἐκπληρῶνεται καθαρὰ μέσα μου τὸ ρητὸ τοῦ Παύλου ποὺ λέγει, «ἢ πρόσκαιρη ἑλαφριά θλίψη γίνεται πρόξενη σὲ μᾶς βάρους δόξας»⁴¹, καὶ τοῦ Δαβὶδ ποὺ λέγει «μὲ τὴ θλίψη μὲ ἐπλάτυνες»⁴², ὥστε ἀπὸ τώρα νὰ μὴ θεωρῶ τίποτε τις ἐπερχόμενες θλίψεις καὶ τοὺς πειρασμοὺς σὲ σύγκριση μὲ τὴν ὄχι μέλλουσα ἀλλὰ ἀμέσως ἀποκαλυπτόμενη διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος δόξα⁴³ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Μὲ τὴ μετοχὴ καὶ θέα αὐτῆς τῆς δόξας δὲν ἐθεωροῦσα τίποτε καὶ τις θανάσιμες ἀκόμα ἀσθένειες καὶ κάθε ἄλλη περισσότερο ἀνυπόφορη ὀδύνη ποὺ προκαλεῖται στοὺς ἀνθρώπους διὰ τῶν πόνων, λησμονώντας κάθε ὀδύνη καὶ λύπη τοῦ σώματος, τόσο ἑλαφρὸ ἐθεωροῦσα ἀπ' αὐτὸ τὸ φορτίο τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου καὶ τόσο χρηστὸν τὸν ζυγὸ τοῦ Κυρίου⁴⁴· καὶ ὅταν ἀπὸ κάποια αἰτία δὲν εὔρισκα ν' ἀποθάνω ὑπὲρ αὐτοῦ συντόμως, ἐγέμιζα, πιστεύσατέ με, ἀφόρητη λύπη.

- 12 Ἐπομένως, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἀφήνοντας τὰ πάντα, ὡς τρέξομε γυμνοὶ καὶ προσερχόμενοι στὸν Δεσπότη Χριστὸ ὡς προσπέσομε καὶ ὡς προσκλαύσομε⁴⁵ ἐμπρὸς στὴν ἀγαθότητά του, ὥστε ἔτσι κι' αὐτός, βλέποντας τὴν πίστη καὶ τὴν ταπεινώσῃ μας, ὅμοια μὲ ἐμᾶς, ἢ καλύτερα περισσότερο, νὰ μᾶς δεχθεῖ καὶ νὰ μᾶς τιμήσει, νὰ μᾶς κοσμήσει μὲ τὴ στολὴ καὶ τὸ στέμμα του καὶ νὰ μᾶς καταστήσει ἀξίους συνδαιτημόνες τοῦ ἐπουρανοῦ νυμφῶνος. Διότι δὲν εἶναι ἴσο τὸ νὰ προσέλθει κανεὶς ἀπὸ βασιλέα σὲ βασιλέα καὶ νὰ ἐπιτύχει ἐπίγεια βασιλεία καὶ τὸ νὰ ἀνέλθει ἀπὸ τὴ γῆ στοὺς οὐρανοὺς, νὰ ἀξιωθεῖ αἰώνια δόξα καὶ

44. Ματθ. 11,20.

45. Ψαλμ. 94,6.

καὶ βασιλείας ἀφθάρτου ἀξιοθῆναι καὶ Θεοῦ συγκληρονόμος καὶ συγκοινωνὸς γενέσθαι, καὶ οὐχὶ βασιλεὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ Θεὸς γενέσθαι ἀπὸ Θεοῦ, καὶ σὺν τῷ Θεῷ εἰς αἰῶνας αἰώνων εὐφραίνεσθαι. Μὴ οὖν προτιμήσωμέν τι τῶν γηϊνῶν καὶ φθειρομένων, 5 παρακαλῶ, ἀδελφοί, ἵνα μὴ τῆς Χριστοῦ δόξης καὶ κοινωνίας ἐκπέσωμεν, ἀλλ' ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη, ἑαυτοὺς ἐκκαθάραντες, τοὺς ἀρραβῶνας λαβεῖν, μᾶλλον δὲ αὐτὸν ἐκεῖνον, τὸν ἐπὶ πάντων καὶ ἐν πᾶσι καὶ πᾶν ἀγαθὸν ὄντα, σπουδάσωμεν κτήσασθαι.

13 Μηδὲ εἶπη τις, Ἐγὼ ἀπὸ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος τὸν Χριστὸν 10 λαβὼν ἔχω', ἀλλὰ μανθανέτω ὅτι οὐχὶ πάντες οἱ βαπτιζόμενοι λαμβάνουσι διὰ τοῦ βαπτίσματος τὸν Χριστόν, μόνοι δὲ οἱ βεβαιόπιστοι καὶ ἐν γνώσει τελείᾳ ἢ καὶ προκαθάρσει ἑαυτοὺς εὐτρεπίσαντες καὶ οὕτως ἐλθόντες ἐπὶ τὸ βάπτισμα. Καὶ τοῦτο εἴσεται ὁ ἐρευνῶν τὰς Γραφὰς ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν λόγων καὶ 15 πράξεων· γέγραπται γάρ· «ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι ὅτι δέδεκται ἡ Σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην, οἵτινες καταβάντες προσηύξαντο περὶ αὐτῶν ὅπως λάβωσι Πνεῦμα ἅγιον· οὕτω γὰρ ἦν ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπτωκός, μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρ- 20 χον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τότε ἐπετίθουν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἐλάμβανον Πνεῦμα ἅγιον». Εἶδες πῶς οὐ πάντες οἱ βαπτιζόμενοι εὐθὺς τὸ ἅγιον Πνεῦμα λαμβάνουσιν; Ἔμαθες παρὰ τῶν ἀποστόλων ὅτι, καὶ πιστεύσαντές τινες καὶ βαπτισθέντες, τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ βαπτίσματος οὐκ ἐνεδύσαντο; 25 Εἰ γὰρ τοῦτο ἐγένετο, οὐκ ἂν μετὰ ταῦτα εὐχῆς καὶ τῆς τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐδεῆθησαν ἐπιθέσεως· λαμβάνοντες γὰρ Πνεῦμα ἅγιον, τὸν Κύριον Ἰησοῦν ἐλάμβανον. Οὐ γὰρ ἄλλο ὁ Χριστὸς καὶ ἄλλο τὸ Πνεῦμα. Καὶ τίς τοῦτο φησὶν; Αὐτὸς ὁ Θεὸς

46. Ἐφ. 1,14.

47. Βλ. Ἰω. 5,39.

βασιλεία, νὰ γίνει συγκληρονόμος καὶ συγκοινωνός, καὶ ὄχι μόνο βασιλεύς, ἀλλὰ καὶ θεὸς νὰ γίνει ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ νὰ εὐφραίνεται μαζί με τὸν Θεὸ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Νὰ μὴ προτιμήσουμε λοιπὸν τίποτε ἀπὸ τὰ γήϊνα καὶ φθειρόμενα, παρακαλῶ, ἀδελφοί, γιὰ νὰ μὴ ἐκπέσομε ἀπὸ τὴ δόξα καὶ κοινωνία τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ ἐδῶ κιόλας, καθαρίζοντας τοὺς ἑαυτοὺς μας, νὰ λάβομε τοὺς ἀρραβῶνες⁴⁶, ἢ καλύτερα νὰ φροντίσουμε ν' ἀποκτήσουμε αὐτὸν τὸν ἴδιο, πὺ εἶναι ἐπάνω ἀπὸ ὅλα καὶ σὲ ὅλα, καὶ κάθε ἀγαθό.

- 13 Καὶ νὰ μὴ εἰπεῖ κανεὶς, "Ἐγὼ ἔχω λάβει τὸν Χριστὸ ἀπὸ τὸ ἅγιο βάπτισμα", ἀλλὰ ἄς μάθει ὅτι δὲν λαμβάνουν τὸν Χριστὸ ὅλοι οἱ βαπτιζόμενοι διὰ τοῦ βαπτίσματος, παρὰ μόνο οἱ βεβαιόπιστοι κι' ἐκεῖνοι πὺ εὐπρέπισαν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν μὲ τέλεια γνώση ἢ καὶ προκάθαρση κι' ἦλθαν ἔτσι στὸ βάπτισμα. Κι' αὐτὸ θὰ τὸ μάθει ἐκεῖνος πὺ ἐρευνᾷ τὶς Γραφές⁴⁷ ἀπὸ τὰ ἀποστολικά λόγια καὶ τὶς πράξεις. Διότι ἔχει γραφεῖ, «ὅταν οἱ εὐρισκόμενοι στὰ Ἱεροσόλυμα ἀπόστολοι ἄκουσαν ὅτι ἡ Σαμαρεία ἐδέχθηκε τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς τὸν Πέτρο καὶ Ἰωάννη, οἱ ὁποῖοι κατέβηκαν ἐκεῖ καὶ προσευχήθηκαν ὑπὲρ αὐτῶν γιὰ νὰ λάβουν ἅγιο Πνεῦμα· διότι αὐτὸ δὲν εἶχε κατέλθει σὲ κανένα ἀπ' αὐτοὺς, ἀλλ' ἦταν βαπτισμένοι μόνο στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τότε ἐπέθεταν τὰ χέρια ἐπάνω τους κι' ἐλάμβαναν ἅγιο Πνεῦμα»⁴⁸. Εἶδες ὅτι δὲν λαμβάνουν ἀμέσως τὸ ἅγιο Πνεῦμα ὅλοι οἱ βαπτιζόμενοι; Ἐμαθες ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους ὅτι μερικοὶ, ἀκόμη καὶ ὅταν ἐπίστευσαν κι' ἐβαπτίσθηκαν, δὲν ἐνδύθηκαν τὸν Χριστὸ διὰ τοῦ βαπτίσματος⁴⁹; Ἄν εἶχε γίνει αὐτό, δὲν θὰ ἐχρειάζονταν ἔπειτα τὴν προσευχὴ καὶ τὴν ἐπίθεση τῶν χειρῶν τῶν Ἀποστόλων· λαμβάνοντας ἅγιο Πνεῦμα, ἐλάμβαναν τὸν Κύριο Ἰησοῦ, διότι δὲν εἶναι ἄλλο ὁ Χριστὸς καὶ ἄλλο τὸ Πνεῦμα. Καὶ ποιὸς τὸ λέγει αὐτό; Ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς Λόγος στὴ Σαμαρείτιδα, ὅταν συμπλήρωσε καὶ

48. Πράξ. 8,14-17.

49. Γαλ. 3,27.

Λόγος τῆ Σαμαρείτιδι προσειπών, «Πνεῦμα ὁ Θεός». Εἰ οὖν ὁ Χριστὸς Θεός, πνεῦμα κατὰ τὴν τῆς θεότητος φύσιν ἐστὶν καὶ ὁ ἔχων αὐτόν· Πνεῦμα ἅγιον ἔχει, ὁ δὲ τὸ Πνεῦμα ἔχων, αὐτόν πάλιν ἔχει τὸν Κύριον, καθὼς καὶ ὁ Παῦλος φησὶ· «τὸ δὲ Πνεῦμα ὁ
5 Κύριός ἐστι».

14 Βλέπειν οὖν ἑαυτοὺς ἡμᾶς χρῆ, ἀδελφοί, καὶ κατανοεῖν ἀκριβῶς τὰς ψυχὰς ἡμῶν, εἰ τὸν Κύριον Ἰησοῦν εὐαγγελισθέντα ἡμῖν ἐδεξάμεθα καὶ ἐν ἑαυτοῖς ἡμῖν αὐτὸν κεκτήμεθα, ἵνα, καθὼς ὁ εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης φησί, γνῶμεν εἰ ἐξουσίαν ἐλάβομεν παρ'
10 αὐτοῦ «τέκνα Θεοῦ γενέσθαι». Προσεχέτω τοιγαροῦν τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τῶν ἁγίων Γραφῶν ἕκαστος καὶ ἑαυτὸν κατανοεῖτω, καθὼς εἶπομεν, ἵνα μὴ μάτην ἑαυτὸν φρεναπατῶν, πιστὸς εἶναι οἰόμενος, ἀπιστος εὐρεθήσεται, καὶ τὸν Κύριον ἔχειν νομίζων ἐν ἑαυτῷ κενὸς ἐξέλθῃ τοῦ σώματος καὶ ὡς μηδὲν ἔχων κατακρι-
15 θήσεται, ἀφαιρούμενος δὲ δοκεῖ ἔχειν, καὶ εἰς τὸ πῦρ ἐμβληθήσεται. Πόθεν οὖν γνωσόμεθα εἰ ἐν ἡμῖν ὁ Χριστὸς ἐστὶ, καὶ πῶς ἑαυτοὺς ἡμᾶς καταμάθωμεν; Τὰ ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν λόγια ἀναλεγόμενοι καὶ ἀντιπαρατιθοῦντες ὡς ἔσοπτρα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, ἐν αὐτοῖς ὄλους ἑαυτοὺς καταμάθωμεν. Ἄλλ' ἀνωτέρω τὸν
20 λόγον ἀγάγωμεν, καὶ Θεοῦ διδόντος λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ ἀκαθάρτου μου στόματος, τὸν τῆς κατανοήσεως τρόπον ποσῶς ὑμῖν, τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐκθήσομαι. Ἄλλὰ προσέχετε, ἀξιῶ· περὶ φρικτῶν γὰρ ὁ λόγος ἐστίν.

15 «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Θεὸς
25 ἦν ὁ Λόγος· οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν. Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο. Ἐν αὐτῷ Ζωὴ ἦν καὶ ἡ Ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώ-

50. Ἰω. 4,24.

51. Β' Κορ. 3,17.

52. Βλ. Πράξ. 5,42.

53. Ἰω. 1,12.

54. Λουκᾶ 8,18.

εἶπε, «Πνεῦμα ὁ Θεός»⁵⁰. Ἄν λοιπὸν ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός, κατὰ τὴν φύση τῆς θεότητος, πνεῦμα εἶναι κι' αὐτὸς ποὺ τὸν ἔχει· Πνεῦμα ἅγιο ἔχει, καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἔχει τὸ Πνεῦμα, τὸν ἴδιο τὸν Κύριο ἔχει πάλι, ὅπως λέγει καὶ ὁ Παῦλος· «τὸ δὲ Πνεῦμα εἶναι ὁ Κύριος»⁵¹.

14 Πρέπει λοιπὸν, ἀδελφοί, νὰ βλέπομε τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ νὰ ἐξετάζομε μὲ ἀκρίβεια τὶς ψυχές μας, ἂν ἐδεχθήκαμε τὸν Κύριο Ἰησοῦ ποὺ μᾶς εὐαγγελίσθηκε⁵² καὶ τὸν ἔχομε μέσα μας, ἔτσι ὥστε, καθὼς λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, νὰ γνωρίσομε ἂν ἐλάβαμε ἀπ' αὐτὸν ἐξουσία νὰ γίνομε τέκνα τοῦ Θεοῦ⁵³. Ἄς προσέχει λοιπὸν ὁ καθένας στὰ λεγόμενα ἀπὸ τὶς ἅγιες Γραφές κι' ἂς ἐξετάζει τὸν ἑαυτό του, γιὰ νὰ μὴ αὐταπατᾶται καὶ ἔχοντας τὴ γνώμη ὅτι εἶναι πιστὸς εὐρεθεῖ ἄπιστος, καὶ νομίζοντας ὅτι ἔχει μέσα του τὸν Κύριο βγεῖ ἀπὸ τὸ σῶμα κενὸς καὶ κατακριθεῖ διότι δὲν θὰ ἔχει τίποτε· ἔτσι θὰ τοῦ ἀφαιρεθεῖ ὅ,τι νομίζει ὅτι ἔχει⁵⁴ καὶ θὰ ριφθεῖ στὸ πῦρ⁵⁵. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν θὰ γνωρίσομε ἂν ὁ Χριστὸς εἶναι μέσα μας καὶ πῶς θὰ ἐξετάσομε τοὺς ἑαυτοὺς μας γιὰ νὰ τὸ μάθομε; Ἐπιλέγοντας τὰ λόγια ἀπὸ τὶς θεῖες Γραφές καὶ ἀντιπαραθέτοντάς τα σὰν καθρέφτες στὶς ψυχές μας⁵⁶, θὰ ἰδοῦμε μέσα σ' αὐτὰ ὀλόκληρους τοὺς ἑαυτοὺς μας. Ἀλλὰ ἂς φέρομε τὸν λόγο παραπάνω καί, ἀφοῦ ὁ Θεὸς μοῦ δώσει λόγο ὅταν ἀνοίγω τὸ ἀκάθαρτο στόμα μου⁵⁷, θὰ ἐκθέσω κάπως τὸν τρόπο τῆς κατονοήσεως σὲ σᾶς τοὺς ἀδελφούς μου. Ἀλλὰ προσέχετε, παρακαλῶ· διότι ὁ λόγος ἀναφέρεται σὲ πράγματα φρικτά⁵⁸.

15 «Στὴν ἀρχὴ ἦταν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦταν μαζὶ μὲ τὸν Θεὸ καὶ Θεὸς ἦταν ὁ Λόγος. Αὐτὸς στὴν ἀρχὴ ἦταν μαζὶ μὲ τὸν Θεό. Ὅλα δι' αὐτοῦ ἐγιναν. Σ' αὐτὸν ὑπῆρχε ἡ Ζωὴ καὶ ἡ Ζωὴ

55. Βλ. Ματθ. 25,41.

56. Βλ. Ἰακ. 1,23· 25.

57. Ἐφ. 6,19.

58. Τὰ πράγματα αὐτὰ εἶναι φρικτά ὑπὸ τὴν ἐννοια, ὅτι προκαλοῦν δέος καὶ κατάνυξη.

πων· καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν». Ταῦτα τοίνυν εἰπὼν, τὴν ἀδιαίρετον Τριάδα ἐδήλωσε, Θεὸν τὸν Πατέρα λέγων, Λόγον τὸν Υἱόν, Ζωὴν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅπερ καὶ ἐν φῶς τὰ τρία ἐστὶν ἐν τῇ σκοτίᾳ φαῖνον. Ἐν 5 ποίᾳ ἄρα σκοτίᾳ; Ἐν τῇ τῶν ὀρωμένων κτίσει, πάντως φησὶν· ὁ γὰρ Θεὸς παντὶ καὶ πανταχοῦ πάρεστι, φῶς ὦν καὶ φαίνων· καὶ ἡ σκοτία αὐτὸν οὐ κατέλαβεν, ἀντὶ τοῦ· μολυσμὸς αὐτῷ ἁμαρτίας ὄλως οὐ προσήγγισεν, οὐδὲ ἡ κτίσις αὐτὸν φαίνειν παρανεπόδισεν, οὐδὲ ἔγνω, οὐδὲ εὔρεν, οὐδ' ἠνώθη, οὐδὲ αὐτὸν ἐώρακεν. 10 Διὸ τὸ αὐτὸ νόημα δευτερώων, ἵνα σαφὲς αὐτὸ ἀπεργάσῃται, ἐπήγαγε καὶ φησὶν· «ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον· ἐν τῷ κόσμῳ ἦν καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω». Ἀπ' ἀρχῆς ἦν ὁ Θεὸς πανταχοῦ, φησὶν, ὁ ζωογονῶν πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον 15 εἰς τὸν κόσμον, καὶ πρὸ τοῦ ποιῆσαι τὸν κόσμον ἐν τῷ κόσμῳ ἦν. Πῶς; Ὅτι προῦφέστηκε παρ' αὐτῷ καὶ ἐν αὐτῷ τὰ πάντα· οἱ γὰρ μήπω γεννηθέντες, οὐχ ὡς μὴ ὄντες, ἀλλ' ὡς ἤδη γεγονότες, παρὰ τῷ Θεῷ εἰσιν. Εἴτα ποιήσας τὸν κόσμον, οὐ τόπω, φησὶ, διέστη τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἐν αὐτῷ ἦν καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ 20 ἔγνω.

16 Πῶς οὖν πρὸ τοῦ ποιῆσαι τὸν κόσμον πανταχοῦ ἦν καὶ, τὸν κόσμον ποιήσας, ἐν τῷ κόσμῳ ἦν φαίνων καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐ κατέλαβεν; Προσέχετε μετὰ ἀκριβείας. Οὐ τόπω διέστη «ὁ πανταχοῦ παρῶν καὶ τὰ πάντα πληρῶν», φησὶν, ὅτε τὸν αἰσθητὸν 25 τοῦτον κόσμον παρήγαγεν ὁ Θεός, ἀλλὰ φύσει καὶ δόξῃ θεότητος, μηδὲν ἐκ τῶν γεγονότων δηλονότι προσεγγίσαν ἢ ὄλως καταλαβὸν αὐτόν· καὶ γὰρ ἀχώριστος ὦν τῶν πάντων, ἐν τοῖς πᾶσιν ἀρι-

59. Ἰω. 1,1-5.

60. Ἰω. 1,9-10.

ἦταν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων· καὶ τὸ φῶς φωτίζει στὸ σκοτάδι καὶ τὸ σκοτάδι δὲν τὸ κατέλαβε»⁵⁹. Λέγοντας λοιπὸν αὐτὰ, δηλώνει τὴν ἀδιαίρετη Τριάδα, ὀνομάζοντας Θεὸ τὸν Πατέρα, Λόγο τὸν Υἱό, Ζωὴ τὸ ἅγιο Πνεῦμα· καὶ τὰ τρία εἶναι ἓνα φῶς πὺ φέγγει στὸ σκοτάδι. Σὲ ποιό τάχα σκοτάδι; Ὅπωςδήποτε ἐννοεῖ, στὴν κτίση τῶν ὀρατῶν πραγμάτων· διότι ὁ Θεὸς παρευρίσκεται στὸ πᾶν καὶ παντοῦ, διότι εἶναι φῶς καὶ φέγγει· καὶ τὸ σκοτάδι δὲν τὸν κατέλαβε, μὲ τὴν ἐννοια ὅτι μολυσμὸς ἁμαρτίας δὲν τὸν προσήγγισε καθόλου, οὔτε ἡ κτίση τὸν παρεμπόδισε νὰ φωτίζει, οὔτε τὸν ἐγγνώρισε, οὔτε τὸν εὔρε, οὔτε ἐνώθηκε μὲ αὐτόν, οὔτε τὸν εἶδε. Γι' αὐτὸ ἐπαναλαμβάνοντας γιὰ δεύτερη φορὰ τὸ ἴδιο νόημα, γιὰ νὰ τὸ καταστήσει σαφές, πρόσθεσε καὶ εἶπε· «ἦταν τὸ φῶς τὸ ἀληθινό, πὺ φωτίζει κάθε ἄνθρωπο ἐρχόμενο στὸν κόσμο· ἦταν μέσα στὸν κόσμο κι' ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγινε καὶ ὁ κόσμος δὲν τὸν ἀναγνώρισε»⁶⁰. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὁ Θεὸς ἦταν παντοῦ, λέγει, ζωογονώντας κάθε ἄνθρωπο πὺ ἐρχεται στὸν κόσμο, καὶ πρὶν δημιουργήσει τὸν κόσμο ἦταν μέσα στὸν κόσμο. Πῶς; Διότι προῦπῆρχαν σ' αὐτόν καὶ μέσα σ' αὐτόν τὰ πάντα· διότι καὶ ὅσοι δὲν ἐγεννήθηκαν, εὑρίσκονται σ' αὐτόν, ὄχι ὡς μὴ ὄντες ἀλλὰ ὡς ἤδη γενόμενοι. Ἐπειτα, ἀφοῦ ἔκαμε τὸν κόσμο, δὲν ἀπομακρύνθηκε τοπικῶς ἀπὸ τὸν κόσμο, λέγει, ἀλλὰ ἦταν μέσα του καὶ ὁ κόσμος δὲν τὸν ἀναγνώρισε.

- 16 Πῶς λοιπὸν, πρὶν νὰ δημιουργήσει τὸν κόσμο, ἦταν παντοῦ καί, ὅταν ἐδημιούργησε τὸν κόσμο, ἦταν μέσα στὸν κόσμο φωτίζοντας κι' ὁ κόσμος δὲν τὸν κατέλαβε; Προσέχετε μὲ ἀκρίβεια. Δὲν ἀπομακρύνθηκε, λέγει, τοπικῶς «ὁ πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν»⁶¹ ὁ Θεὸς ὅταν παρήγαγε αὐτόν τὸν αἰσθητὸ κόσμο, ἀλλὰ κατὰ τὴ φύση καὶ δόξα τῆς θεότητος, ἀφοῦ βέβαια κανένα ἀπὸ τὰ δημιουργήματα δὲν τὸν προσήγγισε ἢ γενικὰ τὸν κατέλαβε· κι' ἀφοῦ εἶναι ἀχώριστος ἀπὸ τὰ πάντα,

61. Ἀπὸ τὴν προσευχὴ τοῦ Ἀποδείπνου «Βασιλεῦ Οὐράνιε».

δήλως ἐστί. «Καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἐπιγινώσκει», φησὶν, «εἰ μὴ ὁ
 Υἱὸς καὶ ᾧ ἔαν βούληται ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψαι». Οὗτος οὖν ὁ ἐν
 τῷ κόσμῳ ὢν καὶ παρὰ τοῦ κόσμου ἀγνοούμενος, εἰς τὰ ἴδια
 ἦλθεν καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐκ ἐδέξαντο. Ἴδια δὲ αὐτοῦ τὸν κόσμον
 5 ἐκάλεσε καὶ τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ καὶ διὰ τὸν κτίστην αὐτὸν καὶ δε-
 σπότην τούτων εἶναι καὶ διὰ τὴν ἐκ τῆς σαρκὸς συγγένειαν. Μὴ
 οὖν παραδράμης τὰ εἰρημένα, ἀλλὰ γινῶθι ὅτι ὁ ἐν ἀρχῇ ὢν πρὸς
 τὸν Θεὸν Λόγος, καὶ Θεὸς ὢν καὶ τὴν ζωὴν ἔχων ἐν ἑαυτῷ καὶ
 πάντα ποιήσας καὶ φῶς ὢν, ὃ πάντα ἄνθρωπον φωτίζει, αὐτὸς ὁ
 10 πρὸ τοῦ κόσμου ἐν κόσμῳ ὢν καὶ τὸν κόσμον ποιήσας καὶ ἐν
 αὐτῷ ὑπάρχων καὶ ὑπὸ τοῦ κόσμου ἀγνοούμενος καὶ παρ' αὐτοῦ
 μὴ καταλαμβανόμενος, ἐν τῷ κόσμῳ σωματωθεὶς παρεγένετο,
 ἵνα τοῖς μὲν ἐκ πίστεως εἰς Θεὸν αὐτὸν δεχομένοις καὶ τὰς ἐντο-
 λὰς αὐτοῦ φυλάσσουσι καὶ τὸν σταυρὸν αἴρουν, ὡς Θεὸς ἀπο-
 15 καλυφθῆ καὶ οἶός ἐστι γνωσθῆ, νῦν μὲν μετρίως, καθ' ὅσον ἕκα-
 στος χωρεῖ, ἐν δὲ τῇ ἀναστάσει τρανότερον. «Ὅσοι» γάρ, φησὶν,
 «ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι,
 τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδὲ ἐκ
 θελήματος σαρκὸς οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεν-
 20 νήθησαν. Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ
 ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πα-
 τρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας».

17 Ἴδου τὸ κάτοπτρον ὃ προεῖπον ὑμῖν, οὗτοι οἱ λόγοι εἰσὶν. Καὶ
 σκόπει μοι τῶν εὐαγγελικῶν ρημάτων τὸ ἀκριβές, πῶς τρανῶς
 25 διδάσκει ἡμᾶς τῶν πιστῶν τὰ γνωρίσματα, ἵνα καὶ ἑαυτοὺς ἡμᾶς
 ἕκαστος καὶ τοὺς πλησίον ἐπιγινώσκωμεν. Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐ-
 τόν, φησί, διὰ τῆς πίστεως δηλονότι Θεὸν αὐτὸν καὶ οὐκ ἄνθρω-
 πον μόνον ὁμολογήσαντες, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν διὰ τοῦ βα-
 πτίσματος τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος

62. Λουκᾶ 16,22.

63. Ἰω. 1,11.

εἶναι ὀλοφάνερα μέσα στὰ πάντα. «Καὶ κανεῖς δὲν τὸν γνωρίζει καλά», λέγει, «παρὰ μόνο ὁ Υἱὸς καὶ σ' ὅποιον θέλει ὁ Υἱὸς νὰ τὸν ἀποκαλύψει»⁶². Αὐτὸς λοιπὸν ὁ εὕρισκόμενος στὸν κόσμον καὶ ἀγνοούμενος ἀπὸ τὸν κόσμον, «ἦλθε στὰ δικά του καὶ οἱ δικοὶ του δὲν τὸν ἐδέχθησαν»⁶³. Δικά του ἐκάλεσε τὸν κόσμον καὶ τοὺς εὕρισκομένους στὸν κόσμον, καὶ διότι αὐτὸς εἶναι κτίστης καὶ δεσπότης αὐτῶν καὶ διότι ὑπάρχει συγγένεια ἀπὸ τὴ σάρκα. Μὴ παρατρέξεις λοιπὸν τὰ λεχθέντα, ἀλλὰ νὰ γνωρίζεις ὅτι ὁ Λόγος ποὺ ἦταν στὴν ἀρχὴ μαζί μὲ τὸν Θεό, κι' ἦταν Θεὸς καὶ εἶχε τὴ ζωὴ μέσα του καὶ ἔκαμε τὰ πάντα, καὶ ἦταν φῶς ποὺ φωτίζει κάθε ἄνθρωπο, αὐτὸς ποὺ ἦταν στὸν κόσμον πρὶν ἀπὸ τὸν κόσμον κι' ἐδημιούργησε τὸν κόσμον, κι' ὑπάρχει μέσα σ' αὐτὸν καὶ ἀγνοεῖται ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ δὲν καταλαμβάνεται ἀπ' αὐτόν, ἀφοῦ ἔλαβε σῶμα ἦλθε στὸν κόσμον, ὥστε σ' ἐκείνους ποὺ τὸν δέχονται μὲ πίστη στὸ Θεὸ καὶ φυλάσσουν τὶς ἐντολές του καὶ σηκώνουν τὸν σταυρό, ν' ἀποκαλυφθεῖ ὡς Θεὸς καὶ νὰ γνωσθεῖ ποιὸς εἶναι, τώρα μετρίως κατὰ τὴν χωρητικότητα τοῦ καθενός, ἐνῶ κατὰ τὴν ἀνάστασιν καθαρώτερα. Διότι λέγει, «σὲ ὄσους τὸν ἔλαβαν, ἔδωσε ἐξουσία νὰ γίνουν τέκνα Θεοῦ, σ' ἐκείνους ποὺ πιστεῦουν στὸ ὄνομά του, καὶ ποὺ δὲν ἐγεννήθηκαν ἀπὸ αἷματα οὔτε ἀπὸ θέλημα σαρκὸς οὔτε ἀπὸ θέλημα ἀνδρός, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεὸ. Καὶ ὁ Λόγος ἔγινε σάρκα καὶ κατασκηνώσε μέσα μας καὶ εἶδαμε τὴ δόξα του, δόξα ποὺ ἔχει σὰν μονογενῆς ἀπὸ τὸν Πατέρα, γεμᾶτος χάρι καὶ ἀλήθεια»⁶⁴.

- 17 Νὰ ὁ καθρέπτης, ποὺ σᾶς εἶπα προηγουμένως, εἶναι αὐτοὶ οἱ λόγοι. Καὶ πρόσεξε, παρακαλῶ, τὴν ἀκρίβεια τῶν εὐαγγελικῶν λόγων, πόσο καθαρὰ μᾶς διδάσκει τὰ γνωρίσματα τῶν πιστῶν, ὥστε ὁ καθένας μας νὰ γνωρίζομε καὶ τὸν ἑαυτὸ του καὶ τοὺς πλησίον. Ὅσοι ὁμως τὸν ἔλαβαν, λέγει, ὁμολογώντας τὸν φυσικὰ διὰ τῆς πίστεως Θεὸ καὶ ὄχι μόνο ἄνθρωπο, τοὺς ἔδωσε ἐξουσία νὰ γίνουν διὰ τοῦ βαπτίσματος τέκνα τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ τοὺς ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὴν τυραννία τοῦ διαβόλου, ὥστε νὰ μὴ

64. Ἰω. 1,12-14.

ἐλευθερώσας αὐτούς, ὥστε μὴ μόνον εἶναι πιστούς, ἀλλ' εἰ βού-
 λωιντο πορεύεσθαι ταῖς αὐτοῦ ἐντολαῖς, καὶ τὴν ἀγιότητα τῇ τῶν
 ἐντολῶν ἐργασία προσεπικτῶνται, ὡς ἐν ἑτέρῳ φησί, «γίνεσθε
 ἅγιοι, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι», καὶ πάλιν, «γίνεσθε οἰκτίρμονες, ὡς
 5 καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστίν». Εἶτα μετὰ ταῦτα
 καὶ τὸν τρόπον δηλοῖ τῆς υἰοθεσίας, εἰπὼν, «οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων
 οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ
 Θεοῦ ἐγεννήθησαν». Γέννησιν ἐνταῦθα τὴν πνευματικὴν καλεῖ
 ἀλλοίωσιν, ἣτις ἐνεργεῖται καὶ καθορᾶται ἐν τῷ τοῦ ἀγίου Πνεύ-
 10 ματος βαπτισμῷ, καθὼς αὐτὸς ὁ ἀψευδὴς Κύριος οὕτω φησίν·
 «Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύ-
 ματι ἁγίῳ». Ἐν τούτῳ τοίνυν οἱ βαπτιζόμενοι ὡς ἐν φωτὶ φῶς
 γίνονται καὶ τὸν γεγεννηκότα γνωρίζουσι· καὶ γὰρ ὁρῶσιν αὐτόν.

18 Ὅτι δὲ οὐκ ἀρκεῖ μόνον ἡμῖν πρὸς σωτηρίαν τὸ βάπτισμα,
 15 ἀλλὰ καὶ τῆς σαρκὸς τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ καὶ τοῦ αἵματος τοῦ τι-
 μίου αὐτοῦ οἰκειότερα καὶ ἀναγκαιότερα ἡμῖν ἐστὶν ἢ μετάληψις,
 ἄκουσον τῶν ἐξῆς· «καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν
 ἡμῖν». Καὶ ὅτι περὶ τούτων ταῦτα δηλοῖ, ἄκουε τοῦ Κυρίου λέγον-
 τος ὧδε· «ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν
 20 ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ». Τούτου γὰρ γεγονότος καὶ πνευματι-
 κῶς διὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἡμῶν βαπτισθέντων καὶ τέ-
 κνων Θεοῦ γεγονότων καὶ τοῦ σαρκωθέντος Λόγου διὰ τῆς τοῦ
 ἀχράντου σώματος καὶ αἵματος αὐτοῦ μεταλήψεως σκηνώσαντος
 ὡς φῶς ἐν ἡμῖν, ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογε-
 25 νοῦς παρὰ Πατρός. Γεννηθέντες, φησίν, ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐξ αὐτοῦ
 πνευματικῶς καὶ σκηνώσαντος αὐτοῦ σωματικῶς ἐν ἡμῖν καὶ
 ἡμῶν κατοικησάντων γνωστῶς ἐν αὐτῷ, τότε κατ' αὐτόν εὐθὺς
 τὸν καιρόν, κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν, ὅτε ταῦτα ἐγένετο, ἐθεασάμεθα
 τὴν δόξαν αὐτοῦ τῆς θεότητος, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πα-
 30 τρός, οἶαν δηλονότι οὐδεὶς ἕτερος οὐκ ἄγγελος ἔχει, οὐκ ἄνθρω-

65. Α' Πέτρ. 1,16.

66. Λουκᾶ 6,36.

εἶναι μόνο πιστά, ἀλλὰ καί, ἂν θέλουν νὰ πορεύονται μὲ τὶς ἐντολὲς αὐτοῦ, ν' ἀποκτοῦν ἐπὶ πλεόν καὶ τὴν ἀγιότητα μὲ τὴν ἐργασία τῶν ἐντολῶν, ὅπως λέγει σὲ ἄλλο σημεῖο, «νὰ γίνετε ἅγιοι, διότι ἐγὼ εἶμαι ἅγιος»⁶⁵, καὶ πάλι, «νὰ γίνετε οἰκτίρμονες, ὅπως καὶ ὁ Πατέρας σας ὁ οὐράνιος εἶναι οἰκτίρμων»⁶⁶. Ἐπειτα στὴ συνέχεια δηλώνει καὶ τὸν τρόπο τῆς υἰοθεσίας λέγοντας: «οἱ ὅποιοι δὲν ἐγεννήθηκαν ἀπὸ αἵματα οὔτε ἀπὸ τὸ θέλημα τῆς σαρκός, οὔτε ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ ἀνδρός, ἀλλ' ἀπὸ τὸν Θεό». Γέννηση ἐδῶ ὀνομάζει τὴν πνευματικὴ ἀλλοίωση, ἡ ὁποία ἐνεργεῖται καὶ καθορᾶται κατὰ τὸν βαπτισμὸ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καθὼς λέγει ὁ ἴδιος ὁ ἀψευδὴς Κύριος: «ὁ Ἰωάννης ἐβάπτισε μὲ ὕδωρ, ἐσεῖς ὅμως θὰ βαπτισθῆτε μὲ ἅγιο Πνεῦμα»⁶⁷. Βαπτιζόμενοι λοιπὸν σ' αὐτὸ σὰν μέσα στὸ φῶς, γίνονται φῶς καὶ ἀναγνωρίζουν τὸν γεννήτορα: διότι τὸν βλέπουν.

- 18 Τὸ ὅτι γιὰ τὴ σωτηρία δὲν μᾶς ἀρκεῖ μόνο τὸ βάπτισμα, ἀλλὰ καὶ ὅτι μᾶς εἶναι ἀναγκαιότερη ἢ μετάληψη τῆς σαρκός τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ καὶ τοῦ τιμίου τοῦ αἵματος, ἄκουσε τὰ ἐξῆς: «καὶ ὁ Λόγος ἐγινε σάρκα καὶ κατασκήνωσε μέσα μας». Καὶ ὅτι αὐτὰ τὰ δηλώνει γι' αὐτά, ἄκουσε τὸν Κύριο ποὺ λέγει τὰ ἐξῆς: «ὅποιος τρώγει τὴ σάρκα μου καὶ πίνει τὸ αἷμα μου μένει μέσα σ' ἐμένα, κι' ἐγὼ μέσα σ' αὐτὸν»⁶⁸. Ὄταν ἐγινε αὐτὸ καὶ ἐβαπτισθήκαμε πνευματικῶς διὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος καὶ ἐγίναμε τέκνα τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ σαρκωθεὶς Λόγος διὰ τῆς μεταλήψεως τοῦ ἀχράντου σώματος καὶ αἵματος ἐσκήνωσε μέσα μας σὰν φῶς, τότε ἐθεωρήσαμε τὴ δόξα του, δόξα ποὺ σὰν μονογενὴς ἔχει ἀπὸ τὸν Πατέρα του. Ὄταν ἐγεννηθήκαμε, λέγει, ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἀπ' αὐτὸν πνευματικῶς καὶ αὐτὸς κατασκήνωσε μέσα μας σωματικῶς κι' ἐμεῖς κατοικήσαμε μαζί του συνειδητῶς, τότε ἀμέσως, τὴν ἴδια ὥρα, ὅταν ἐγιναν αὐτά, ἐθεωρήσαμε τὴ δόξα τῆς θεότητάς του, δόξα ποὺ σὰν μονογενὴς εἶχε ἀπὸ τὸν Πατέρα του, τέτοια δηλαδή ποὺ δὲν ἔχει κανεὶς ἄλλος οὔτε

67. Πράξ. 1,5.

68. Ἰω. 6,56.

πος. Ἐπειδὴ γὰρ εἷς Θεὸς ὁ Πατήρ, εἷς καὶ ὁ Υἱὸς αὐτοῦ ὁ μονογενής, μία δὲ τῶν ἀμφοτέρων ἡ δόξα, γνωριζομένη καὶ ἀποκαλυπτομένη πᾶσιν οἷς ὁ Υἱὸς βούλεται διὰ τοῦ ἐκπορευομένου Πνεύματος παρὰ τοῦ Πατρός.

- 19 Τοιγαροῦν ἕκαστος ὑμῶν, ἀδελφοί, τῇ ἑαυτοῦ διανοίᾳ εἰς τὴν τῶν ρημάτων τούτων ἐγκύψας δύναμιν, ἑαυτὸν θεασάσθω. Εἰ τὸν Θεὸν Λόγον ἐλθόντα ἔλαβεν, εἰ τέκνον Θεοῦ ἐγένετο, εἰ οὐκ ἐξ αἵματος καὶ σαρκὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ Θεοῦ γεγέννηται, εἰ ἔγνω τὸν σαρκωθέντα Λόγον σκηνώσαντα ἐν αὐτῷ καὶ εἰ ἐθεά-
 10 σατο τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός, ἰδοὺ γέγονε Χριστιανὸς καὶ ἀναγεννηθέντα ἑαυτὸν ἐθεάσατο καὶ τὸν γεννήσαντα αὐτὸν Πατέρα ἐγνώρισεν, οὐ λόγῳ μόνῳ, ἀλλ' ἔργῳ χάριτος καὶ ἀληθείας. Ἐμμείνωμεν, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ τῷ ἐσθπρω τῆς ἀληθείας καὶ ἀποστῶμεν τῆς βλαβεραῆς καὶ αἰρε-
 15 σιώδους διδασκαλίας καὶ ὑπονοίας τῶν λεγόντων μὴ ἀποκαλύπτεσθαι νῦν ἐν ἡμῖν τοῖς πιστοῖς τὴν δόξαν τῆς θεότητος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ διὰ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος δωρεᾶς· ἡ γὰρ δωρεὰ ἐν τῇ ἀποκαλύψει δίδοται καὶ ἡ ἀποκάλυψις διὰ τῆς δωρεᾶς ἐνεργεῖται. Οὐτε οὖν Πνεῦμα ἅγιον λαμβάνει τις, μὴ ἀποκαλυπτόμε-
 20 νον καὶ ὀρώμενον νοερῶς, οὔτε ἀποκάλυψιν βλέπει, εἰ μὴ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι φωτισθῆ, οὔτε πιστὸς τελείως δύναται λέγεσθαι, εἰ μὴ τὸ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα λάβῃ, καθὼς τῇ Σαμαρείτιδι ἔλεγεν ὁ Χριστός· «ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε, ἀλλὰ γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου
 25 εἰς ζωὴν αἰώνιον». «Τοῦτο δὲ» ὁ εὐαγγελιστῆς φησιν «ἔλεγεν περὶ τοῦ Πνεύματος οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν». Ὁρᾶς πῶς οἱ μὴ τὸ Πνεῦμα ἐνεργοῦν καὶ λαλοῦν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς ἄπιστοὶ εἰσιν; Ἀψευδὴς γὰρ ὁ Χριστός, ὅτι ἀμαρτίαν οὐκ

69. Ἰω. 1,14.

70. Ἰω. 4,14.

ἄγγελος οὔτε ἄνθρωπος. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἓνας Θεὸς ὑπάρχει, ὁ Πατήρ, ἓνας εἶναι καὶ ὁ Υἱὸς του, ὁ μονογενῆς, μία καὶ ἡ δόξα τῶν δύο, ἀναγνωριζόμενη καὶ ἀποκαλυπτόμενη σὲ ὄλους ἐκείνους πού ὁ Υἱὸς θέλει διὰ τοῦ ἐκπορευομένου Πνεύματος ἀπὸ τὸν Πατέρα.

- 19 Ἐπομένως ὁ καθένας σας, ἀδελφοί, ἀφοῦ ἐγκύψει μὲ τὴ διάνοια στὸ νόημα τῶν λόγων αὐτῶν, ἃς ἐξετάσει τὸν ἑαυτό του. Ἄν ἔλαβε τὸν Θεὸ Λόγο ὅταν ἦλθε, ἂν ἔγινε τέκνο Θεοῦ, ἂν ἔχει γεννηθεῖ ὄχι μόνο ἀπὸ αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν Θεό, ἂν ἀναγνώρισε τὸν σαρκωθέντα Λόγο πού κατασκήνωσε μέσα του κι' ἂν ἐθεώρησε τὴ δόξα του, δόξα πού σὰν μονογενῆς ἔχει ἀπὸ τὸν Πατέρα⁶⁹, τότε ἔγινε Χριστιανὸς καὶ ἐθεώρησε τὸν ἑαυτό του ἀναγεννημένο καὶ ἀναγνώρισε τὸν Πατέρα πού τὸν ἐγέννησε, ὄχι μόνο μὲ τὸ λόγο, ἀλλὰ μὲ ἔργα τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀληθείας. Ἄς ἐμμείνομε, ἀδελφοί, σ' αὐτὸν τὸν καθρέφτη τῆς ἀληθείας κι' ἃς ἀπομακρυνθοῦμε ἀπὸ τὴ βλαβερὴ καὶ αἰρεσιώδη διδασκαλία καὶ ἀποψη ἐκείνων πού λέγουν ὅτι δὲν ἀποκαλύπτεται τώρα σ' ἐμᾶς τοὺς πιστοὺς ἡ δόξα τῆς θεότητος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ διὰ τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος· διότι ἡ δωρεὰ δίδεται μὲ τὴν ἀποκάλυψη, καὶ ἡ ἀποκάλυψη ἐνεργεῖται διὰ τῆς δωρεᾶς. Οὔτε λοιπὸν Πνεῦμα ἅγιο λαμβάνει κανεὶς, ἂν δὲν ἀποκαλυφθεῖ καὶ φανεῖ νοερῶς, οὔτε ἀποκάλυψη βλέπει, ἂν δὲν φωτισθεῖ ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, οὔτε τελείως πιστὸς μπορεῖ νὰ λέγεται, ἂν δὲν λάβει τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἔλεγε ὁ Χριστὸς στὴ Σαμαρείτιδα: «ὅποιος πίνει ἀπὸ τὸ ὕδωρ πού θὰ τοῦ δώσω ἐγώ, δὲν θὰ διψήσει ποτέ, ἀλλὰ θὰ τοῦ γίνεи μέσα του πηγὴ πού θ' ἀναβρῦζει ὕδωρ αἰώνιας ζωῆς»⁷⁰. «Αὐτό», λέγει ὁ εὐαγγελιστής, «τὸ ἔλεγε περὶ τοῦ Πνεύματος πού ἐπρόκειτο νὰ λαμβάνουν ὅσοι πιστεύουν σ' αὐτόν»⁷¹. Βλέπεις πῶς ὅσοι δὲν ἔχουν μέσα τους τὸ Πνεῦμα νὰ ἐνεργεῖ καὶ νὰ ὁμιλεῖ εἶναι ἀπιστοί; Ὁ Χριστὸς εἶναι ἀψευδής, διότι δὲν διέ-

71. Ἰω. 7,39.

ἐποίησε καὶ δόλος οὐχ εὐρέθη ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. Εἰ οὖν ἐκεῖνος λέγει τὸ Πνεῦμα διδόναι τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν, πάντως οἱ μὴ ἔχοντες τὸ Πνεῦμα οὐκ εἰσιν ἐκ καρδίας πιστοί.

20 Εἰ δὲ λέγοι τις ἀγνώστως τοῦτο καὶ ἀναισθήτως λαβεῖν καὶ
5 ἔχειν ἕκαστον ἡμῶν τῶν πιστῶν, βλασφημεῖ, ψεύστην ποιῶν τὸν
εἰπόντα Χριστὸν ὅτι «γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου
εἰς ζωὴν αἰώνιον», καὶ αὐθις, «ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ποταμοὶ ρεύ-
σουσιν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ὕδατος ζῶντος». Εἰ οὖν ἡ πηγὴ βλύ-
ζει, πάντως καὶ ὁ ποταμὸς ἐξερχόμενος καὶ καταρρέων τοῖς βλέ-
10 πουσι καθορᾶται· εἰ δὲ ταῦτα, κατὰ τοὺς οὕτω φρονοῦντας, ἀγνώ-
στως ἐν ἡμῖν ἐνεργοῦνται, μηδενὸς τούτων ἐπαισθανομένων
ἡμῶν, εὐδηλον ὅτι οὐδὲ τῆς αἰωνίου ζωῆς, τῆς συνεπομένης αὐ-
τοῖς καὶ ἐν ἡμῖν μενούσης, ὅλως αἰσθησιν λάβωμεν, οὐδὲ τὸ τοῦ
ἀγίου Πνεύματος φῶς θεασόμεθα, ἀλλὰ νεκροὶ καὶ τυφλοὶ καὶ
15 ἀναίσθητοι διαμενοῦμεν, ὡσπερ ἄρτι, καὶ τότε· καὶ οὕτω ματαία
ἢ ἐλπίς ἡμῶν γέγονε κατ' αὐτοὺς καὶ ὁ δρόμος διακενῆς, ἐν τῷ
θανάτῳ ὄντων ἡμῶν καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς μὴ λαμβανόντων αἰ-
σθησιν.

21 Ἄλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ὅπερ πολλάκις εἶπον καὶ
20 πάλιν ἐρῶ καὶ οὐδέποτε λέγειν παύσομαι. Φῶς ὁ Πατήρ, φῶς ὁ
Υἱός, φῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν φῶς, ἄχρονον, ἄτμητον, ἀσύγ-
χυτον, ἀίδιον, ἄκτιστον, ἄποσον, ἀνενδεές, ἀόρατον, ὡς ἐξω πάν-
των καὶ ὑπὲρ πάντα καὶ ὄν καὶ νοούμενον, ὅπερ οὐδεὶς ποτε ἀν-
θρώπων πρὸ τοῦ καθαρθῆναι ἠδυνήθη θεάσασθαι, οὔτε πρὸ τοῦ
25 θεάσασθαι ἔλαβεν. Πολλοὶ γὰρ εἶδον μὲν, οὐκ ἐκτήσαντο δέ, ὡς
οἱ θησαυρὸν πολὺν ἐν τοῖς βασιλικοῖς ταμειοῖς καταξιωθέντες
ἰδεῖν καὶ ἀπελθόντες διακενῆς. Καὶ γὰρ γίνεται μὲν κατ' ἀρχὰς

72. Α' Πέτρ. 2,22.

73. Ἰω. 7,38.

74. Α' Κορ. 15,17.

πραξε ἁμαρτία καὶ δὲν εὐρέθηκε δόλος στὸ στόμα του⁷². Ἄν λοιπὸν ἐκεῖνος λέγει ὅτι δίδει τὸ Πνεῦμα σ' ἐκείνους ποὺ πιστεύουν σ' αὐτόν, ὅπωςδήποτε ἐκείνοι ποὺ δὲν ἔχουν τὸ Πνεῦμα δὲν εἶναι μὲ ὄλη τὴν καρδιά τους πιστοί.

20 Ἄν ὁμως λέγει κανεὶς ὅτι ὁ καθένας μας ἀπὸ τοὺς πιστοὺς ἔλαβε καὶ ἔχει τὸ Πνεῦμα κατὰ τρόπο ἀσυνείδητο καὶ ἀνεπαίσθητο, βλασφημεῖ, καθιστώντας ψεύστη τὸν Χριστὸ ποὺ εἶπε ὅτι «θὰ τοῦ γίνεῖ πηγὴ ὕδατος ποὺ ἀναβλύζει ζωὴ αἰώνια», καὶ πάλι, «μέσα ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ πιστεύει σ' ἐμένα θὰ τρέξουν ποταμοὶ ζῶντος ὕδατος»⁷³. Ἄν λοιπὸν ἡ πηγὴ ἀναβλύζει, ὅπωςδήποτε καὶ ὁ ποταμὸς βλέπεται ἀπὸ τοὺς παρατηρητές, καθὼς ἐξέρχεται καὶ ρεεῖ· καὶ ἂν αὐτά, σύμφωνα μὲ ἐκείνους ποὺ ἔχουν αὐτὴν τὴν ἄποψη, ἐνεργοῦνται μέσα μας ἀνεπαίσθητα, δηλαδὴ ἂν ἐμεῖς δὲν αἰσθανόμαστε τίποτε ἀπ' αὐτά, εἶναι φανερό ὅτι δὲν θὰ λάβομε καθόλου αἴσθησι οὔτε τῆς αἰώνιας ζωῆς, ποὺ τὰ ἀκολουθεῖ αὐτά καὶ μένει σ' ἐμᾶς, οὔτε θὰ ἰδοῦμε τὸ φῶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ θὰ διαμείνομε νεκροὶ καὶ τυφλοὶ καὶ ἀναίσθητοι, ὅπως τώρα, καὶ τότε. Κι' ἔτσι ἡ ἐλπίδα μας ἀπέβηκε μάταιη⁷⁴, σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη τους, καὶ ὁ δρόμος μας ἄσκοπος⁷⁵, ἀφοῦ ἐμεῖς εἴμαστε στὸ θάνατο καὶ δὲν λαμβάνομε αἴσθησι τῆς αἰώνιας ζωῆς.

21 Ἄλλὰ δὲν εἶναι σωστὰ αὐτά, δὲν εἶναι ἀντίθετα συμβαίνει ὅ,τι εἶπα πολλὰς φορές καὶ πάλι θὰ τὸ εἰπῶ καὶ ποτὲ δὲν θὰ παύσω νὰ τὸ λέγω. Φῶς εἶναι ὁ Πατήρ, φῶς ὁ Υἱός, φῶς τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἓνα φῶς, ἄχρονο, ἄτμητο, ἀσύγχυτο, αἰδίο, ἄκτιστο, ἄποσο, ἀνευδεές, ἀόρατο, ἀφοῦ εἶναι καὶ νοεῖται ἔξω ἀπὸ ὄλα καὶ ἐπάνω ἀπὸ ὄλα, τὸ ὁποῖο κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους δὲν μπόρεσε νὰ τὸ ἰδεῖ πρὶν καθαρθεῖ οὔτε τὸ ἔλαβε πρὶν τὸ ἰδεῖ. Πράγματι πολὺ βέβαια τὸ εἶδαν, ἀλλὰ δὲν τὸ ἀπέκτησαν, ὅπως ἐκείνοι ποὺ ἀξιώθηκαν νὰ ἰδοῦν ἄφθονο θησαυρὸ στὰ βασιλικά ταμεῖα καὶ ἀνεχώρησαν μὲ ἄδεια χέρια. Βέβαια γίνεται

75. Βλ. Γαλ. 2,2. Φιλίπ. 2,16.

πολλάκις εἰς τοὺς μετανοοῦντας θερμῶς ἔλλαμψις θεία καὶ φωτισμός, εὐθὺς δὲ παρέρχεται· καὶ εἰ μὲν μέχρι θανάτου αὐτοῦ ἑαυτοὺς ὀλοὺς ἐκδώσουσι καὶ ζητήσουσιν ἐμπόνως, ἀξίους σφᾶς αὐτοὺς καὶ ἀμέμπτους ἐν πᾶσι τῷ Κυρίῳ παριστῶντες, τελείως πᾶ-
 5 λιν ἐπανελθοῦσαν ταύτην λαμβάνουσιν· εἰ δὲ μικρὸν ραθυμήσουσι καὶ εἰς μείζονας κόπους ἑαυτοὺς ἐμβαλεῖν παραιτήσονται, τὰς ψυχὰς ἀγαπῶντες τὰς ἑαυτῶν, ἀνάξιοι τοῦ τοιοῦτου δώρου γίνονται καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἔτι ὄντες ἐν σώματι, οὐκ εἰσέρχονται· εἰ δὲ μὴ νῦν, οὐδὲ μετὰ τὴν τοῦ σώματος ἐξοδὸν εἰσελεύσονται δηλο-
 10 νότι. Εἰ γὰρ ὁ τὸ ἐν τάλαντον λαβὼν καὶ κατακρύψας κατακρίθη, ὅτι μὴ ἐπολυπλασίασεν αὐτό, πόσω μᾶλλον ὁ μηδὲ φυλάξας ὁ ἔλαβεν, ἀλλὰ διὰ ραθυμίας ἀπολέσας κατακριθήσεται;

22 Ἐνταῦθα τοιγαροῦν, ὡς πᾶσα Γραφή θεόπνευστος λέγει, ἐστὶν ἡ πανήγυρις, ἐνταῦθα τὰ σκάμματα, καὶ ἐνταῦθα τοῖς νικῶσι τῶν
 15 ἐπάθλων οἱ ἀρραβωνικοὶ στέφανοι δίδονται, καὶ τοῖς ἠττηθεῖσι πρόδηλος καὶ φανερὰ ἡ ἀπαρχὴ τῆς αἰσχύνης καὶ τῆς κολάσεως γίνεται. Καὶ ὄρα τῷ λόγῳ συμμαρτυροῦντας τούτῳ τοὺς τε ἀγίους Τεσσαράκοντα Μάρτυρας καὶ πάντας ἄλλους τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρήσαντας. Οἱ μὲν γὰρ ἐν αὐτῇ τῇ λίμνῃ ὄντες τοῦ ὕδατος ἐκ
 20 χειρὸς Θεοῦ τοὺς στεφάνους ἐδέξαντο, ὁ δὲ τῷ λουτρῷ προσφύγων τῇ θέρμῃ εὐθὺς διελύθη καὶ πρὸς τὸ αἰώνιον πῦρ ἀπελήλυθεν. Εὐστράτιος δὲ ὁ ἐπ' ἀρετῆ· περιβόητος, ὑπὲρ Χριστοῦ τιμωρούμενος, «Νῦν ἔγνω» ἔλεγεν «ὅτι ναὸς Θεοῦ εἰμι καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ οἴκεϊ ἐν ἐμοί. Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται τῆς
 25 ἀνομίας». Πρὸς δὲ τὸν δικάζοντα τύραννον ἀπεφθέγγετο· «εἰ σοι τὰ αἰσθητήρια τῶν φρενῶν μὴ ἀλλοίωτο καὶ τῷ τῶν παθῶν φεράματι μὴ μετεσκεύαστο πρὸς τὸ γεῶδες ἢ ψυχὴ σου, ἔδειξα ἄν

76. Ματθ. 25,24-28.

77. Β' Τιμ. 3,16.

κατ' ἀρχὴν πολλὰς φορὰς θεία ἔλλαμψη καὶ φωτισμὸς σ' ἐκεί-
 νους ποὺ μετανοοῦν θερμῶς, ἀλλ' ἀμέσως παρέρχεται· καὶ ἂν
 παραδώσουν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν μέχρι θανάτου καὶ τὴν ζητήσουν
 μὲ ἐπιμονή, παρουσιάζοντας ἑαυτοὺς ἀξίους καὶ ἀμέμπτους καθ'
 ὄλα στὸν Κύριο, τὴν λαμβάνουν πάλι τελείως, ἀφοῦ ἐπανέλθει·
 ἂν ὁμοίως ραθυμήσουν γιὰ λίγο καὶ ἀποφύγουν νὰ βάλουν τοὺς
 ἑαυτοὺς τῶν σὲ περισσότερους κόπους, ἀγαπώντας τὴ ζωὴ
 τους, γίνονται ἀνάξιοι τοῦ δώρου αὐτοῦ καί, ὄντας ἀκόμη μέσα
 στὸ σῶμα, δὲν εἰσέρχονται στὴν αἰώνια ζωὴ· κι' ἂν δὲν εἰσέλ-
 θουν τώρα, φυσικὰ δὲν θὰ εἰσέλθουν οὔτε μετὰ τὴν ἐξοδο ἀπὸ
 τὸ σῶμα. Ἄν πράγματι ἐκεῖνος ποὺ ἔλαβε κι' ἔκρυψε τὸ ἕνα
 τάλαντο κατακρίθηκε, ποὺ δὲν τὸ ἐπολλαπλασίασε⁷⁶, πολὺ πε-
 ρισσότερο θὰ κατακριθεῖ αὐτὸς ποὺ οὔτε ἐφύλαξε ὅ,τι ἔλαβε,
 ἀλλὰ ἀπὸ ραθυμία τὸ ἔχασε.

- 22 Ἐπομένως, ὅπως λέγει ὅλη ἡ θεόπνευστη Γραφή⁷⁷, ἐδῶ εἶ-
 ναι ἡ πανήγυρη, ἐδῶ τὰ σκάμματα καὶ ἐδῶ δίδονται στοὺς νικη-
 τὲς οἱ ἀρραβωνικοὶ στέφανοι γιὰ ἔπαθλα, καὶ καθίσταται πρό-
 δηλὴ καὶ φανερὴ στοὺς νικημένους ἡ ἀρχὴ τῆς ἐντροπῆς καὶ
 τῆς κολάσεως. Καὶ πρόσεχε, ὅτι τὸν λόγο αὐτὸν τὸν ἐπιβε-
 βαιώνουν οἱ ἅγιοι Σαράντα Μάρτυρες καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ποὺ
 ἐμαρτύρησαν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ. Αὐτοί, εὕρισκόμενοι στὴ λί-
 μνη τῆ γεμάτη ὕδωρ, ἐδέχθησαν τὰ στεφάνια ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ
 Θεοῦ, ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ κατέφυγε στὸ λουτρὸ διαλύθηκε ἀμέ-
 σως ἀπὸ τὴ θερμὴ κι' ἐπῆγε στὸ αἰώνιο πῦρ⁷⁸. Ὁ Εὐστράτιος
 πάλι, ὁ περιβόητος γιὰ τὴν ἀρετὴ, τιμωρούμενος χάριν τοῦ Χρι-
 στοῦ, ἔλεγε· «τώρα κατάλαβα ὅτι εἶμαι ναὸς Θεοῦ καὶ ὅτι τὸ
 Πνεῦμα τοῦ κατοικεῖ μέσα μου. Ἀπομακρυνθεῖτε ἀπὸ ἐμένα
 ὅλοι οἱ ἐργάτες τῆς ἀνομίας»⁷⁹. Πρὸς τὸν δικαστὴ τύραννο ἐξ
 ἄλλου ἐδήλωσε· «ἂν τὰ αἰσθητήρια τῶν φρενῶν σου δὲν εἶχαν
 ἀλλοιωθεῖ κι' ἡ ψυχὴ σου δὲν εἶχε μετασκευασθεῖ πρὸς τὸ γήϊ-
 νο ἀπὸ τὸ φύραμα τῶν παθῶν, θὰ σοῦ ἀποδείκνυα ὅτι αὐτὸς ὁ

78. Μηνολόγιο, 9 Μαρτίου, PG 117,945C.

79. Μαρτύριο ἁγίου Εὐστρατίου, PG 116,476D.

σοι τὸν ἐσταυρωμένον τοῦτον Σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν καὶ εὐεργέτην τυγχάνοντα». Εἶδες πῶς ἡ πίστις δίχα τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν; Πρὸ γὰρ τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τοὺς τοῦ μαρτυρίου ἀγῶνας τὸν ἅγιον, ἐπειδὴ τὴν πίστιν μόνην εἶχεν, οὐκ εἶχε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον 5 ἐν ἑαυτῷ, ὅτε δὲ ἐκ τῶν ἔργων τὴν πίστιν ἔδειξε, τότε καὶ ναὸν ἑαυτὸν Θεοῦ ἐπέγνω καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον οἰκοῦν ἐν ἑαυτῷ γνωστῶς τοῖς νοεροῖς ὄμμασιν ἐθεάσατο. Τί ταύτης τῆς μαρτυρίας ἐκδηλότερον γένοιτ' ἄν;

23 Εἰ δὲ λέγοιέν τινες ὅτι ἐκεῖνοι μάρτυρες ἦσαν, ἐκεῖνοι ἔπασχον 10 ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, καὶ πῶς ἐκεῖνοις ἴσους ἡμᾶς γενέσθαι ἐνδέχεται, τοῦτο πρὸς αὐτοὺς εἰπομεν ὅτι καὶ ὑμεῖς αὐτοί, εἰ γε βούλεσθε, ὑπὲρ Χριστοῦ πάσχοντες καὶ τιμωρούμενοι, καθάπερ ἐκεῖνοι μαρτυρήσετε καθ' ἐκάστην, οὐκ ἐν ἡμέρᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν πάσῃ ὥρᾳ. Καὶ πῶς ἔσται τοῦτο; Ἐὰν καὶ ὑμεῖς πρὸς 15 τοὺς ὀλεθρίους παρατάξῃσθε δαίμονας, ἐὰν αἰεὶ κατὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ οἰκείου θελήματος ἴστασθε. Ἐκεῖνοι γὰρ πρὸς τυράννους, ἡμεῖς δὲ πρὸς δαίμονας ἔχομεν καὶ τὰ ὀλέθρια πάθη τῆς σαρκός, ἅτινα καὶ ἐν ἡμέρᾳ πάσῃ καὶ ἐν νυκτὶ καὶ ὥρᾳ τυραννικῶς ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐπιτίθενται καὶ ἐκβιάζονται πρᾶξι ἡμᾶς 20 τὰ μὴ ἀνήκοντα τῇ θεοσεβείᾳ καὶ ἃ παροξύνει Θεόν. Εἰ οὖν πρὸς ταῦτα στῶμεν καὶ οὐ κάμψομεν γόνυ τῇ Βάαλ, οὐδὲ ταῖς ὑποθήκαις τῶν πονηρῶν πεισθῶμεν δαιμόνων, οὐδὲ λειτουργήσομεν τῇ σαρκὶ πρόνοιαν αὐτῆς εἰς ἐπιθυμίας ποιούμενοι, μάρτυρες εἰκότως ἐσόμεθα καὶ αὐτοί, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀγωνιζόμενοι, μεμνη- 25 μένοι δηλαδὴ τῶν μαρτύρων καὶ ἃς ὑπήνεγκαν ἀφορήτους μάστιγας ἐνθυμούμενοι καὶ διὰ τοῦτο κατὰ τοῦ διαβόλου ἰστάμενοι· ἀλλὰ γὰρ καὶ πρὸς τοὺς ἐκείνων ἀποβλέποντες πόνους ἀπὸ ψυχῆς λογιζόμενοι καὶ στενάζοντες, τῶν αὐτῶν ἐκεῖνοις στεφάνων

80. Αὐτόθι 476Α.

81. Βλ. Ἰακ. 2,20.

ἔσταυρωμένος εἶναι σωτὴρ καὶ λυτρωτὴς καὶ εὐεργέτης»⁸⁰. Εἶδες πῶς ἡ πίστις χωρὶς τὰ ἔργα εἶναι νεκρὴ⁸¹; Προτοῦ δηλαδὴ εἰσέλθει ὁ ἅγιος στοὺς ἀγῶνες τοῦ μαρτυρίου, ἐπειδὴ εἶχε μόνο τὴν πίστιν, δὲν εἶχε μέσα του τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅταν ὅμως ἀπέδειξε μὲ τὰ ἔργα τὴν πίστιν, τότε ἀντιλήφθηκε ὅτι εἶναι ναὸς Θεοῦ καὶ ἐθεώρησε μὲ τὰ νοερά του μάτια τὸ Πνεῦμα τοῦ τοῦ ἁγίου νὰ κατοικεῖ μέσα του συνειδητὰ. Τί θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει ἐκδηλότερον ἀπ' αὐτὴν τὴν μαρτυρία;

23 Ἐάν ὅμως εἰποῦν μερικοὶ ὅτι 'Ἐκεῖνοι ἦσαν μάρτυρες, ἐκεῖνοι ἔπασχαν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, κι' ἐπομένως πῶς εἶναι δυνατόν νὰ γίνουμε ἐμεῖς ἴσοι μ' ἐκείνους;' ἐμεῖς μπορούμε νὰ εἰποῦμε, ὅτι καὶ σεῖς ἴδιοι, ἂν θέλετε, πάσχοντας καὶ τιμωρούμενοι ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, μπορεῖτε νὰ μαρτυρήσετε σὰν ἐκείνους καθημερινῶς, ὄχι μόνο ἡμέρα ἀλλὰ καὶ νύκτα καὶ κάθε ὥρα. Καὶ πῶς θὰ γίνῃ αὐτό; Ἐάν καὶ σεῖς παραταχθεῖτε ἐναντίον τῶν ὀλεθρίων δαιμόνων, ἂν ἀντιστέκεσθε πάντοτε κατὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θελήματός σας. Πράγματι ἐκεῖνοι ἀγωνίζονταν πρὸς τυράννους, ἐνῶ ἐμεῖς ἔχομε ἀγῶνα πρὸς τοὺς δαίμονες καὶ τὰ ὀλέθρια πάθη τῆς σάρκα, τὰ ὅποια ἐπιτίθενται τυραννικῶς στὶς ψυχές μας κάθε ἡμέρα καὶ νύκτα καὶ ὥρα καὶ μᾶς ἐκβιάζουν νὰ πράξουμε πράγματα ποὺ δὲν ἀρμόζουν στὴν θεοσέβεια καὶ παροργίζουν τὸν Θεό. Ἐάν λοιπὸν σταθοῦμε ἀπέναντι σ' αὐτὰ καὶ δὲν γονατίσουμε στὴ Βάαλ⁸² καὶ δὲν πεισθοῦμε στὶς συστάσεις τῶν πονηρῶν δαιμόνων οὔτε ὑπηρετήσουμε τὴν σάρκα φροντίζοντας γιὰ τὶς ἐπιθυμίες της⁸³, τότε εὐλόγα κι' ἐμεῖς θὰ εἶμαστε μάρτυρες, ἀγωνιζόμενοι πρὸς τὴν ἁμαρτία, ἔχοντας δηλαδὴ στὴ μνήμη μας τοὺς μάρτυρες καὶ τὰ ἀφόρητα κτυπήματα ποὺ ὑπέστησαν καὶ πολεμώντας γι' αὐτὸ κατὰ τοῦ διαβόλου· ἀλλ' ἐπίσης ἀποβλέποντας καὶ πρὸς τοὺς πόνους ἐκείνων καὶ σκεπτόμενοι πόσο ὑστεροῦμε ἐμεῖς ἀπὸ τὴν ἀθλήσιν ἐκείνων καὶ στενάζοντας ἀπὸ ψυχῆ, θ' ἀξιοθοῦμε τὰ ἴδια στεφάνια μ' ἐκείνους, ἂν ὄχι κατὰ

82. Ρωμ. 11,4.

83. Ρωμ. 13,4.

ἀξιοθῶμεν, εἰ καὶ μὴ τῇ ποσότητι, ἀλλὰ γε τῇ ποιότητι κατὰ τὴν ἄνωθεν τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀγαθότητα, καὶ εἰ μὴ ἐκεῖνοις ἴσοι τῇ παρρησίᾳ, ἀλλὰ γε ἴσοι πάντως τῇ ὑπομονῇ καὶ τῇ πρὸς τὰ δεινὰ τῶν πόνων εὐχαριστία ἐσόμεθα.

24 Ἐκεῖνοι γὰρ ἐξ ἔργων καὶ πόνων ἀθλήσεως, ἡμεῖς ἐξ ἔργων καὶ πόνων ἀσκήσεως σωθῆναι ἐλπίζομεν καὶ τὸ ὄλον ἐκ φιλανθρωπίας τῆς τοῦ Δεσπότη καὶ χάριτος· ἐκεῖνοι ἐξ ἰδρώτων καὶ ἀγώνων μαρτυρικῶν, ἡμεῖς ἐκ δακρύων καὶ ἀγώνων ἀσκητικῶν· ἐκεῖνοι ἐκ τῆς τοῦ ἰδίου αἵματος χύσεως, ἡμεῖς ἐκ τῆς ἐκκοπῆς
10 τοῦ ἰδίου θελήματος καὶ ἐν τῷ ἴστασθαι ἀεὶ καὶ ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου καὶ καθ' ὥραν τὸν θάνατον ἀπεκδέχεσθαι, ἐτοίμως τε τὸν ἀχένα ἐκτείνοντες εἰς τὸ ἀποθανεῖν ἐπὶ πάσῃ ἐντολῇ τοῦ Δεσπότη ἡμῶν Θεοῦ, ἢ παραβῆναι μέχρι τοῦ ψιλοῦ λόγου ταύτην καταδεχόμενοι. Διὰ δὲ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἅπαν-
15 τες ἐξ Ἰσῆς· ἀκεῖνοις τῶν παρόντων καταφρονῆσαι ὀφείλομεν, ἀδελφοί. Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστι τὰ ἀφθαρτα λαβεῖν πάντας ἡμᾶς μὴ βδελυξαμένους ὡς σκύβαλα τὰ φθαρτά, οὐδὲ τὰ αἰώνια κερδῆσαι τοὺς ἀντεχομένους τῶν ἐπικήρων, οὐδὲ τὸν Χριστὸν ἔνοικον σχεῖν διὰ τῆς τοῦ ἀγίου ἐπισκηνώσεως Πνεύματος τὸν ὑπὸ
20 ἐνὸς καὶ τοῦ μικροῦ πάθους τὴν καρδίαν κυριευόμενον.

25 Ὁ γὰρ Θεός, ἀδελφοί, ἵνα πάλιν ἐρῶ, φῶς ἔστι, καθὼς αὐτὸς ἑκεῖνός φησιν· «ἐγὼ εἰμι», λέγων, «τὸ φῶς τοῦ κόσμου». Εἰ τοίνυν τῇ σαρκὶ λέγεις φῶς εἶναι, ἄρα, ἀναληφθέντος καὶ κρυβέντος αὐτοῦ, διέστη λοιπὸν καὶ ἐχωρίσθη τῶν μαθητῶν, ἔπειτα καὶ
25 ἡμῶν, καὶ οὕτω κατὰ σὲ σκοτεινὸς ὄλος ὁ κόσμος ἐγένετο. Εἰ δὲ τῇ θεότητι φῶς εἶπεῖν εἶναι τοῦ κόσμου ὁμολογεῖς, πῶς καὶ μὴ βλέπειν αὐτὸν λέγεις καὶ ἐν σοὶ εἶναι ὑπολαμβάνεις; Εἰ φῶς τοῦ

84. Β' Κορ. 1,9.

85. Φίλιπ. 3,8.

τὴν ποσότητα, τουλάχιστο κατὰ τὴν ποιότητα, σύμφωνα μὲ τὴν ἄνωθεν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς, καὶ θὰ εἶμαστε ἂν ὄχι ἴσοι κατὰ τὴν παρρησία πρὸς ἐκείνους, ἀλλὰ πάντως ἴσοι στὴν ὑπομονὴ καὶ τὴν εὐχαριστία γιὰ τὰ δεινὰ τῶν πόνων.

24 Ἐκεῖνοι ἐσώθηκαν ἀπὸ τὰ ἔργα καὶ τοὺς πόνους τῆς ἀθλήσεως, ἡμεῖς ἐλπίζομε νὰ σωθοῦμε ἀπὸ ἔργα καὶ πόνους ἀσκήσεως καὶ γενικὰ ἀπὸ τὴ φιλανθρωπία καὶ χάρη τοῦ Δεσπότη· ἐκεῖνοι ἀπὸ ἰδρῶτες καὶ ἀγῶνες μαρτυρικοῦς, ἡμεῖς ἀπὸ δάκρυα καὶ ἀγῶνες ἀσκητικούς· ἐκεῖνοι ἀπὸ τὴ χύση τοῦ αἵματός των, ἡμεῖς ἀπὸ τὴν ἐκκοπὴ τοῦ θελήματός μας, μὲ τὸ νὰ ἐπιμένομε πάντοτε καὶ νὰ ἔχομε μέσα μας τὴν θανατικὴ καταδίκη⁸⁴ καὶ νὰ δεχόμαστε κάθε ὥρα τὸ θάνατο, ἐκτείνοντας τὸ λαιμὸ μας πρόθυμα γιὰ νὰ πεθάνομε γιὰ κάθε ἐντολὴ τοῦ Δεσπότη μας Θεοῦ ἀντὶ νὰ δεχθοῦμε νὰ τὴν παραβοῦμε ἔστω καὶ μ' ἓνα ἀπλὸ λόγῳ. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ὅλοι ἡμεῖς, ἀδελφοί, ὀφείλομε νὰ καταφρονήσομε τὰ παρόντα ἐξ ἴσου μ' ἐκείνους. Δὲν εἶναι δυνατό πρᾶγματι, δὲν εἶναι δυνατό νὰ λάβομε ὅλοι μας τὰ ἀφθαρτα, ἂν δὲ σιχαθοῦμε τὰ φθαρτὰ ὡς σκύβαλα⁸⁵, οὔτε νὰ κερδίσουν τὰ αἰῶνια ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι δεμένοι μὲ τὰ πρόσκαιρα, οὔτε νὰ ἔχει τὸν Χριστὸ ἔνοικο διὰ τῆς κατασκηνώσεως τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐκεῖνος ποὺ κυριεύεται στὴν καρδιά ἀπὸ ἓνα ἔστω καὶ μικρὸ πάθος.

25 Διότι ὁ Θεός, ἀδελφοί, γιὰ νὰ τὸ ξαναεἰπῶ, εἶναι φῶς, ὅπως λέγει ἐκεῖνος ὁ ἴδιος· «ἐγὼ εἶμαι τὸ φῶς τοῦ κόσμου»⁸⁶. Ἄν λοιπὸν δέχεσαι ὅτι εἶναι φῶς κατὰ τὴ σάρκα, ἄρα, ὅταν ἀναλήφθηκε καὶ ἐκρύβηκε, ἀπομακρύνθηκε κι' ἐχωρίσθηκε ἀπὸ τοὺς μαθητές, ἔπειτα κι' ἀπὸ μᾶς, κι' ἔτσι κατὰ τὴ γνώμη σου ὅλος ὁ κόσμος ἔγινε σκοτεινός. Ἄν ὁμως ὁμολογεῖς ὅτι εἶπε ὅτι εἶναι φῶς τοῦ κόσμου κατὰ τὴ θεότητα, πῶς λέγεις ὅτι δὲν τὸν βλέπεις καὶ συγχρόνως πιστεύεις ὅτι εἶναι μέσα σου;

86. Ἰω. 8,12.

κόσμου ὁ Χριστός, οἱ μὴ ὀρώντες αὐτὸν πάντως ἅμα τυλφοί· εἰ δὲ φῶς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡσπερ οὖν καὶ φῶς, πῶς καὶ μὴ ὀρᾶν αὐτὸ λέγεις καὶ ἐν σοὶ εἶναι ἀγνώστως νομίζεις; Εἰ δὲ λέγεις ὑπὸ τῶν παθῶν ἐν σοὶ τὸ Πνεῦμα καλύπτεσθαι, περιγραφτόν, ὡς 5 οὐκ οἶδας, τὸ θεῖον ποιεῖς καὶ ὑπὸ τῆς κακίας κυριευόμενον· σκότος γὰρ ἢ πονηρὰ γνώμη καὶ δίχα σωματικῆς ἁμαρτίας ἐστίν. Ὁ οὖν λέγων ἔχειν ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ τὸ φῶς ὑπὸ τοῦ σκότους τῶν παθῶν καλυπτόμενον καὶ ὑπ' αὐτοῦ μὴ ὀρώμενον, ὑπὸ τῆς σκοτίας λέγει κρατεῖσθαι τὸ φῶς καὶ τὸ οὕτω λέγον ἅγιον Πνεῦ-

10 μα, «καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν» ψευδόμενον ἀποφαίνεται. Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον μὴ καταλαμβάνεσθαι λέγει ὑπὸ τῆς σκοτίας τὸ φῶς, καὶ σὺ λέγεις ὑπὸ τοῦ ζόφου τῶν παθῶν ἐν σοὶ κατακρύπτεσθαι; Γνωῖθι οὖν σεαυτὸν πρῶτον, ὅστις ἂν ᾗς ὁ τοῦτο λέγων, ἐν γνώσει σαφῶς ἁμαρ-

15 τάνοντα· εἰ γὰρ ὁμολογεῖς τῶν παθῶν τὸ σκότος τοῦ ἐν σοὶ φωτός κάλυμμα γίνεσθαι, ἤδη σεαυτὸν ἐν πρώτοις καταλέγεις καὶ κατηγορεῖς, ὅτι οἶδας ἐν σκότει καθῆσθαι καὶ δουλεύειν τοῖς πάθεσι, καὶ ἐξουσίαν λαβὼν τέκνον γενέσθαι Θεοῦ, ἥτοι φωτός, καὶ χρηματίσαι ἡμέρας υἱός, ἀπρακτος ὢν σὺ καὶ ἀργός, ἐν νυκτὶ

20 διάγεις, διαναστῆναι πρὸς ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποδιῶξαι τὸ νέφος τῶν παθῶν μὴ βουλόμενος, ἀλλ' ὡς ἐν βορβόρῳ, τῇ σῆ ρυπαρᾷ καρδίᾳ, τὸν ἐκ τῶν οὐρανῶν κατελθόντα διὰ τὴν σωτηρίαν τὴν σὴν παρορᾶς κείμενον.

26 Διὰ τοῦτο τοίνυν τάδε λέγει τὸ φῶς· Ἐκ τοῦ στόματός σου 25 κρινῶ σε, πονηρῆ δοῦλε, ὅτι ἐλθόντα με, ὡς σὺ λέγεις, καὶ ἐνοικήσαντα ἐν σοὶ τὸν ταῖς ἄνω ἀπρόσιτον τάξεσι, τοῦτο γινώσκων

87. Ἰω. 1,5.

88. Βλ. Ματθ. 4,16.

89. Βλ. Τίτον 3,3.

Ἐάν ὁ Χριστὸς εἶναι φῶς τοῦ κόσμου, ἐκεῖνοι ποὺ δὲν τὸν βλέπουν εἶναι ὅπως δὴποτε τυφλοί· καὶ ἂν φῶς εἶναι καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο, ὅπως βέβαια καὶ εἶναι φῶς, πῶς λέγεις ὅτι δὲν τὸ βλέπεις καὶ συγχρόνως νομίζεις ὅτι εἶναι μέσα σου ἀνεπαισθήτως;

Ἐάν λέγεις ὅτι τὸ Πνεῦμα καλύπτεται μέσα σου ἀπὸ τὰ πάθη, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβεις καθιστᾷς τὸ θεῖο περιγραφτὸ καὶ κυριεύομενο ἀπὸ τὴν κακία· διότι ἡ πονηρὴ γνώμη εἶναι σκότος καὶ χωρὶς σωματικὴ ἁμαρτία ἀκόμη. Ὅποιος λοιπὸν λέγει ὅτι ἔχει μέσα στὴν καρδιά του τὸ φῶς καλυπτόμενο ἀπὸ τὸ σκότος τῶν παθῶν καὶ μὴ βλέπομενο ἀπὸ τὸν ἴδιο, δέχεται ὅτι τὸ φῶς κυριαρχεῖται ἀπὸ τὴ σκοτία καὶ διακηρύσσει ὅτι ψεύδεται τὸ ἅγιο Πνεῦμα ποὺ λέγει, «καὶ τὸ φῶς φέγγει στὸ σκότος καὶ ἡ σκοτία δὲν τὸ κατέλαβε»⁸⁷. Τὸ ἅγιο Πνεῦμα λέγει ὅτι τὸ φῶς δὲν καταλαμβάνεται ἀπὸ τὸ σκοτάδι, καὶ σὺ ἰσχυρίζεσαι ὅτι ἀποκρύπτεται μέσα σου ἀπὸ τὸν ζόφο τῶν παθῶν; Γνώρισε λοιπὸν πρῶτα τὸν ἑαυτὸ σου, ὅτι, ὅποιος κι' ἂν εἶσαι ἐσὺ ποὺ λέγεις αὐτό, ἁμαρτάνεις σαφῶς ἐν γνώσει σου. Διότι, ἂν ὁμολογεῖς ὅτι τὸ σκότος τῶν παθῶν γίνεται κάλυμμα τοῦ φωτὸς ποὺ εἶναι μέσα σου, τότε κατ' ἀρχὴν καταλέγεις τὸν ἑαυτὸ σου καὶ κατηγορεῖς τὸν ἑαυτὸ σου, ὅτι γνωρίζεις ὅτι κάθεσαι στὸ σκότος⁸⁸ καὶ δουλεύεις στὰ πάθη⁸⁹, κι' ἐνῶ ἔλαβες ἐξουσία νὰ γίνεις τέκνο Θεοῦ⁹⁰, δηλαδὴ φωτὸς, καὶ νὰ διατελέσεις υἱὸς ἡμέρας⁹¹, ἐπειδὴ εἶσαι ἄπρακτος καὶ ἀργός, ζεῖς σὲ νύκτα, μὴ θέλοντας νὰ σηκωθεῖς γιὰ τὴν ἐργασία τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ διώξεις τὸ νέφος τῶν παθῶν, καὶ παραβλέπεις εὐρισκόμενον στὴ ρυπαρὴ καρδιά σου, σὰν σὲ βόρβορο, αὐτὸν ποὺ κατῆλθε ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς γιὰ τὴ σωτηρία σου.

26 Γι' αὐτὸ λοιπὸν τὰ ἐξῆς λέγει τὸ φῶς: "Ἀπὸ τὸ στόμα σου θὰ σὲ κρίνω, «δοῦλε πονηρὴ»⁹², διότι, ὅταν ἦλθα, ὅπως ἐσὺ λέγεις, καὶ κατοίκησα μέσα σου, ὁ ἀπρόσιτος καὶ γιὰ τὶς ἀγγελι-

90. Ἰω. 1,12.

91. Α' Θεσσ. 5,5.

92. Λουκᾶ 19,22.

αὐτός, ἔασάς με ὑπὸ τὸ σκότος κειῖσθαι κεχωσμένον τῶν σῶν κα-
 κῶν, καθὰ δὴ τοῦτο λέγεις αὐτός· καὶ ἐπὶ τοσοῦτους χρόνους ἐγ-
 καρτερήσαντός μου καὶ τὴν μετάνοιάν σου ἐκδεχομένου καὶ τὴν
 ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν μου προσαναμένοντος, οὐκ ἠβουλήθης μέ-
 5 χρι τέλους κἂν ποσῶς ἐκζητῆσαί με, οὐδὲ συμπνιγόμενον καὶ
 στενοχωρούμενον ἐν σοὶ ὤκτειρας, οὐδὲ εὐρεῖν με τὴν δραχμὴν
 ἣν ἀπώλεσα, σέ, ἔσασ διὰ τὸ μὴ ἐαθῆναί με ἀναφθῆναι καὶ θεά-
 σασθαί σε καὶ ὑπὸ σοῦ θεαθῆναι, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἐν σοὶ παθῶν ἀεὶ
 συγκαλύπτεσθαι. Ἄπελθε τοιγαροῦν ἀπ' ἐμοῦ, ἐργάτα τῆς ἀνο-
 10 μίας, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἠτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς
 ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἐπειδὴ τὴν σὴν ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν ἐπεΐνα-
 σα, καὶ οὐκ ἔδωκάς μοι φαγεῖν· ἐδίψησα τὴν σωτηρίαν σου, καὶ
 οὐκ ἔδωκάς μοι πιεῖν· γυμνὸς ἤμην τῶν σῶν ἐναρέτων πράξεων,
 καὶ οὐκ ἐνέδυσάς με αὐτάς· ἐν φυλακῇ στενωτάτῃ καὶ ρυπώσῃ
 15 καὶ σκοτεινῇ τῆς σῆς καρδίας ὑπῆρχον, καὶ ἐπισκέψασθαι ἦ εἰς
 φῶς ἐξαγαγεῖν με οὐκ ἠβουλήθης· ἐν ἀσθενείᾳ τῆς σῆς ραθυμίας
 καὶ ἀπραξίας κατακείμενόν με ἐγίνωσκες, καὶ οὐ διηκόνησάς μοι
 διὰ τῶν ἀγαθῶν σου ἔργων καὶ πράξεων. Λοιπὸν ἄπελθε ἀπ'
 ἐμοῦ'.

27 Ταῦτα τοιγαροῦν ἐρεῖ, καὶ νῦν ὁ Κύριος λέγει, πρὸς τοὺς λέ-
 γοντας ἐν ἑαυτοῖς μὲν ἔχειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὑπὸ δὲ τοῦ σκό-
 τος τῶν παθῶν αὐτῶν καλυπτόμενόν τε καὶ σκεπαζόμενον καὶ
 μηδὲ ὀρώμενον τοῖς νοεροῖς τῆς ψυχῆς αὐτῶν ὀφθαλμοῖς. Πρὸς
 δὲ γε τοὺς λέγοντας μὲν γινώσκουν αὐτόν, ὁμολογοῦντας δὲ μὴ
 25 βλέπειν τὸ τῆς θεότητος αὐτοῦ φῶς, ταῦτά φησιν· «Εἰ ἐγνώκειτέ
 με, ὡς φῶς με ἐγνώκειτε ἂν· φῶς γὰρ ὄντως ἐγὼ τοῦ κόσμου
 εἰμί». Ἄλλ' οὐαὶ οἱ λέγοντες, 'πότε ἡ ἡμέρα Κυρίου ἐλεύσεται,'
 καὶ ταύτην καταλαβεῖν μὴ σπουδάζοντες. Ἡ γὰρ παρουσία τοῦ
 Κυρίου εἰς τοὺς πιστοὺς γέγονε καὶ ἀεὶ γίνεται καὶ εἰς πάντας τοὺς

93. Λουκᾶ 15,8-9.

94. Λουκᾶ 13,27.

95. Ματθ. 25,41.

κὲς τάξεις, γνωρίζοντας αὐτὸ ἐσὺ ὁ ἴδιος, μὲ ἄφησες νὰ μένω
 χωσμένος κάτω ἀπὸ τὸ σκότος τῶν κακῶν σου, ὅπως ἐσὺ ὁ
 ἴδιος τὸ ὁμολογεῖς· καί, ἐνῶ ἐκαρτεροῦσα τόσους χρόνους καὶ
 ἀνέμεινα τὴ μετάνοιά σου κι' ἐπερίμενα τὴν ἐκτέλεση τῶν ἐντο-
 λῶν μου, δὲν ἠθέλησες καθόλου ἕως τὸ τέλος νὰ μὲ ἀναζητή-
 σεις, οὔτε νὰ εὔρω τὴν δραχμὴ πού ἔχασα⁹³, ἐσένα, διότι δὲν
 ἀφέθηκα νὰ ἀναφθῶ καὶ νὰ σὲ ἰδῶ καὶ νὰ ἰδωθῶ ἀπὸ σένα· μὲ
 ἄφησες νὰ σκεπάζομαι πάντοτε ἀπὸ τὰ πάθη πού εἶναι μέσα
 σου. Φύγε λοιπὸν ἀπὸ ἐμένα, ἐργάτη τῆς ἀνομίας⁹⁴, στὸ αἰῶνιο
 πῦρ τὸ ἐτοιμασμένο γιὰ τὸν διάβολο καὶ τοὺς ἀγγέλους του⁹⁵,
 ἐπειδὴ ἐπέίνασα τὴν ἐπιστροφή καὶ μετάνοιά σου, καὶ δὲν μοῦ
 ἔδωσες νὰ φάγω· ἐδίψασα τὴ σωτηρία σου, καὶ δὲν μοῦ ἔδωσες
 νὰ πιῶ· ἤμουν γυμνὸς ἀπὸ τὶς ἐνάρετες πράξεις σου, καὶ δὲν μὲ
 ἔνδυσες μὲ αὐτές· εὐρισκόμουν στὴ φυλακὴ τῆς καρδιάς σου,
 τὴ στενότατη καὶ βρωμισμένη καὶ σκοτεινὴ, καὶ δὲν ἠθέλησες
 νὰ μὲ ἐπισκεφθεῖς ἢ νὰ μὲ βγάλεις στὸ φῶς· ἐγνώριζες ὅτι εὐρι-
 σκόμουν στὴν ἀσθένεια τῆς ραθυμίας καὶ ἀπραξίας σου, καὶ δὲν
 μὲ ὑπερέτησες μὲ τὰ ἀγαθὰ ἔργα καὶ τὶς ἀγαθὲς πράξεις σου.
 Λοιπὸν, φύγε ἀπὸ ἐμένα'.

- 27 Αὐτὰ λοιπὸν θὰ εἰπεῖ, καὶ λέγει τώρα πρὸς αὐτοὺς πού λέ-
 γουν ὅτι ἔχουν μέσα τους τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἀλλὰ τὸ ἔχουν κα-
 λυμμένο καὶ σκεπασμένο ἀπὸ τὸ σκότος τῶν παθῶν τους καὶ μὴ
 βλεπόμενο ἀπὸ τοὺς νοεροὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς τους. Πρὸς
 ἐκείνους πάλι πού λέγουν ὅτι τὸν γνωρίζουν, ἀλλὰ ὁμολογοῦν
 ὅτι δὲν βλέπουν τὸ φῶς τῆς θεότητάς του, λέγει αὐτά· «Ἄν μ'
 ἐγνώριζατε⁹⁶, θὰ μ' ἐγνώριζατε ὡς φῶς· διότι ἐγὼ εἶμαι πράγμα-
 τι φῶς τοῦ κόσμου»⁹⁷. Ἄλλ' ἀλλοίμονο σ' ἐκείνους πού λέγουν,
 'πότε θὰ ἔλθει ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου;'⁹⁸ καὶ δὲν φροντίζουν νὰ
 τὴν καταλάβουν. Διότι ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου ἔγινε ἤδη στοὺς
 πιστοὺς καὶ γίνεται πάντοτε καὶ ἔφθασε σὲ ὅλους ὅσοι θέλουν.

96. Ἰω. 14,7.

97. Ἰω. 8,12.

98. Βλ. Ἀμώς 5,18.

βουλομένους ἐφέστηκεν. Εἰ γὰρ ἐκεῖνος τὸ φῶς τοῦ κόσμου ἐστὶ καὶ τοῖς αὐτοῦ ἀποστόλοις εἶπε μεθ' ἡμῶν ἕως τῆς συντελείας συνέσεσθαι, πῶς, μεθ' ἡμῶν ὦν, ἐλεύσεται; Οὐδαμῶς. Οὐ γὰρ ἐσμὲν υἱοὶ σκότους καὶ υἱοὶ νυκτός, ἵνα τὸ φῶς ἡμᾶς καταλάβῃ, 5 ἀλλ' υἱοὶ φωτός καὶ υἱοὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἡμέρας· ὅθεν καὶ ζῶντες ἐν τῷ Κυρίῳ ἐσμὲν καὶ ἀποθνήσκοντες ἐν αὐτῷ καὶ σὺν αὐτῷ ζήσομεν, καθὼς ὁ Παῦλος φησι. Περὶ τούτου γὰρ καὶ ὁ θεολόγος οὕτω λέγει Γρηγόριος· «ὅπερ ἐστὶ τοῖς αἰσθητοῖς ἥλιος, τοῦτο τοῖς νοητοῖς Θεός». Οὗτος γὰρ ἔσται καὶ ὁ μέλλον αἰὼν καὶ ἡ 10 ἀνέσπερος ἡμέρα καὶ βασιλεία οὐρανῶν, νυμφῶν καὶ παστὰς καὶ γῆ πρᾶξων καὶ θεῖος παράδεισος καὶ βασιλεὺς καὶ διάκονος, καθὼς αὐτὸς οὕτως εἶρηκε· «μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὗς ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτῶν εὐρήσει γρηγοροῦντας· ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι ἀνακλιεῖ αὐτοὺς καὶ περιζωσάμενος διακονήσει αὐτοῖς».

28 Ταῦτα οὖν πάντα καὶ τούτων ἕτερα πλείονα, ἃ οὐκ ἐξόν τι ἀριθμῆσασθαι, τοῖς αὐτῷ πιστεύουσι γενήσεται ὁ Χριστὸς οὐκ ἐν τῷ μέλλοντι μόνον αἰῶνι, ἀλλὰ πρῶτον ἐν τῷδε τῷ βίῳ, εἴθ' ὕστερον καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι. Εἰ καὶ ἐνταῦθα μὲν ἀμυδρότερον κάκει τελεώτερον, πλὴν ὁμοῦς πάντων τῶν ἐκεῖ ἀπ' ἐν- 20 τεῦθεν ἤδη τὰς ἀπαρχὰς οἱ πιστοὶ βλέπουσι τρανῶς καὶ λαμβάνουσιν· οὔτε γὰρ τὰς ἐπαγγελίας ἀπάσας ἐνταῦθα ἀπολαμβάνουσιν, οὔτε, ἐκεῖ τὸ πᾶν ἐλπίζοντες, μένουσιν, ἐνταῦθα ὄντες, τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἁμοιροὶ τε καὶ ἄγευστοι. Ἄλλ' ἐπεὶ περ διὰ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως τὴν βασιλείαν ἡμῖν ὁ Θεὸς καὶ τὴν 25 ἀφθαρσίαν καὶ πᾶσαν τὴν αἰώνιον ζωὴν δοῦναι ὠκονομήσατο, ψυχικῶς μὲν ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη κοινωνοὶ καὶ μέτοχοι τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀναμφιβόλως γινόμεθα, οἷον ἀφθαρτοὶ καὶ ἀθάνατοι

99. Ματθ. 28,20.

1. Α' Θεσσ. 5,5.

2. Βλ. Ἰω. 12,35.

3. Ρωμ. 14,8. Α' Θεσσ. 5,10.

Πράγματι, ἂν ἐκεῖνος εἶναι τό φῶς τοῦ κόσμου καί στοὺς Ἀποστόλους του εἶπε ὅτι θὰ εὐρίσκεται μαζί μας ἕως τὴν συντέλεια⁹⁹, πῶς, εὐρισκόμενος μαζί μας, θὰ ἔλθει; Καθόλου. Διότι δὲν εἴμαστε υἱοὶ σκότους καὶ νύκτας¹, γιὰ νὰ μᾶς καταλάβει τό φῶς², ἀλλὰ υἱοὶ φωτός καὶ υἱοὶ τῆς ἡμέρας τοῦ Κυρίου. Γι' αὐτό, καὶ ζώντας εἴμαστε δίπλα στὸν Κύριο καὶ πεθαίνοντας θὰ ζήσομε μέσα σ' αὐτόν καὶ μαζί μὲ αὐτόν³, ὅπως λέγει ὁ Παῦλος. Περὶ αὐτοῦ καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέγει τὰ ἐξῆς: «ὅ,τι εἶναι στὰ αἰσθητὰ ὁ ἥλιος, αὐτὸ εἶναι στὰ νοητὰ ὁ Θεός»⁴. Αὐτὸς πράγματι θὰ εἶναι καὶ ὁ μέλλον αἰὼν καὶ ἡ ἀνέσπερη ἡμέρα καὶ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, νυμφῶν καὶ παστάδα καὶ γῆ τῶν πράων⁵ καὶ θεῖος παράδεισος, βασιλεὺς καὶ διάκονος, ὅπως εἶπε ὁ ἴδιος: «μακάριοι εἶναι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους, ὅταν ἔλθει ὁ Κύριος, θὰ εὕρει ξυπνητούς: ἀλήθεια σᾶς λέγω, ὅτι θὰ τοὺς βάλει στὸ τραπέζι καὶ θὰ τοὺς περιποιηθεῖ ζωσμένους»⁶.

28 Ὅλα λοιπὸν αὐτὰ καὶ ἄλλα περισσότερα ἀπὸ αὐτά, ποὺ δὲν εἶναι δυνατὸ ν' ἀπαριθμηθοῦν, θὰ γίνεи ὁ Χριστὸς γι' αὐτοὺς ποὺ πιστεύουν σ' αὐτόν, ὄχι μόνο στὸν μέλλοντα αἰῶνα, ἀλλὰ πρῶτα σὲ τοῦτον τὸν βίον, καὶ ἀργότερα καὶ στὸν μέλλοντα αἰῶνα. Ἄν καὶ ἐδῶ ἀμυδρότερα, ἐνῶ ἐκεῖ τελειότερα, ὅμως οἱ πιστοὶ βλέπουν τρανῶς καὶ λαμβάνουν ἤδη ἀπὸ ἐδῶ τὶς ἀπαρχές ὄλων τῶν ἐκεῖ ἀγαθῶν: βέβαια οὔτε ἐδῶ ἀπολαμβάνουν ὅλες τὶς ἐπαγγελίες οὔτε, ὅταν εἶναι ἐδῶ, μένουν ἄμοιροι καὶ ἄγευστοι τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν, ἐλπίζοντας νὰ λάβουν ἐκεῖ τὸ σύνολον. Ἀλλά, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς οἰκονόμησε νὰ μᾶς δώσει διὰ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆ βασιλεία καὶ τὴν ἀφθαρσία καὶ ὅλη τὴν αἰώνια ζωὴ, ψυχικῶς γινόμαστε ἤδη ἀπὸ ἐδῶ κοινωνοὶ καὶ μέτοχοι τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, δηλαδὴ ἀφθαρτοὶ καὶ ἀθάνατοι, υἱοὶ Θεοῦ καὶ υἱοὶ φωτός καὶ υἱοὶ ἡμέ-

4. Γρηγόριος Θεολόγος, *Λόγος* 14,8, PG 36,69A.

5. Ματθ. 5,5.

6. Λουκᾶ 12,37.

καὶ υἱοὶ Θεοῦ καὶ υἱοὶ φωτὸς καὶ υἱοὶ ἡμέρας καὶ κληρονόμοι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὡς αὐτὴν ἐκείνην ἐντὸς ἡμῶν δηλονότι περιφέροντες (ταῦτα γὰρ πάντα ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη ἐν αἰσθήσει ψυχῆς καὶ γνώσει λαμβάνομεν, εἰ μὴ τι ἀδόκιμοι τῇ πίστει ἢ ἔλλι-
 5 πειῖς ἐν τῇ τῶν θείων ἐντολῶν ἐργασίᾳ ἐσμέν), σωματικῶς δὲ οὐκέτι, ἀλλὰ φθαρτὸν αὐτό, ὡς ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς πρὸ τῆς ἀναστάσεως, περιφέρομεν, καὶ παρ' αὐτοῦ ἐμπεριεχόμενοι καὶ δεσμούμενοι τὴν ψυχὴν, οὐ χωροῦμεν νῦν τὴν ἀποκαλυπτομένην ὄλην ἡμῖν εἰσδέξασθαι δόξαν, ἀλλὰ τὸ ἄρρητον πέλαγος τῆς δό-
 10 ξης ἐνοπτριζόμενοι, ρανίδα βλέπειν ἐκείνου μίαν ἡγούμεθα καὶ διὰ τοῦτο ἐν ἐσόπτρῳ λέγομεν ἄρτι βλέπειν καὶ ἐν αἰνίγματι, πλὴν ὁμοίως ἡμᾶς ἑαυτοὺς πνευματικῶς ὀρῶμεν ἐκείνου τοῦ παρ' ἡμῶν ὀρωμένου καὶ ἡμᾶς βλέποντος κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν· μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν, καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα πνευματικόν, ὡς
 15 αὐτὸς ἐκεῖνος ἐκ τοῦ μνημείου τοῦτο ἀλλοιώσας θεϊκῆ δύναμει ἀνέστησεν, οὕτω καὶ ἡμεῖς πάντες τοῦτο ληψόμεθα πνευματικόν καὶ οἱ ὁμοιωθέντες αὐτῷ πρότερον ψυχικῶς ὁμοιωθησόμεθα αὐτῷ καὶ τότε σωματικῶς τε ἅμα καὶ ψυχικῶς, τουτέστιν ὁμοιοὶ αὐτῷ ἐσόμεθα, ἄνθρωποι τῇ φύσει, θεοὶ τῇ χάριτι, καθὰ δὴ καὶ
 20 αὐτὸς ἐκεῖνος Θεὸς τῇ φύσει, ἄνθρωπος τῇ ἀγαθότητι ἐχρημάτισεν. Οἱ δὲ τὸ μυστήριον τοῦτο ἀκριβῶς ἐπιστάμενοι, πῶς μὴ ποθοῦσι καὶ ἐπιθυμοῦσι τὸν θάνατον, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος, «οἱ δὲ ἐν τῷ σκῆνει τούτῳ ὄντες στενάζομεν, τὴν ἀποκάλυψιν ἀπεκδεχόμενοι τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ»;

29 Καὶ γὰρ εἰ μὴ τοῦτό ἐστι μὴδὲ ἀπ' ἐντεῦθεν ἐν σώματι ὄντες τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐν μετοχῇ καὶ κοινωνίᾳ γινόμεθα μὴδὲ τὴν χάριν λαμβάνομεν οἱ ἐκλεκτοί, λοιπὸν καὶ ὁ Χριστὸς αὐτὸς προφήτης ἐστὶ καὶ οὐ Θεός· ἀλλὰ καὶ πάντα ὅσα τὸ αὐτοῦ εὐαγγέλιον

7. Λουκᾶ 17,21.

8. Β' Τιμ. 3,8.

9. Βλ. Β' Κορ. 3,18.

ρας, καὶ κληρονόμοι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὡς περιφέρο-
ντες μέσα μας⁷ τὴν ἴδια τὴ βασιλεία (διότι ὅλα αὐτὰ τὰ λαμβά-
νομε ἤδη ἀπὸ ἐδῶ μὲ αἴσθησι ψυχῆς καὶ γνώση, ἂν δὲν εἴμα-
στε ἐντελῶς ἀδόκιμοι στὴν πίστη⁸ ἢ ἐλλιπεῖς στὴν ἐργασία τῶν
θείων ἐντολῶν), σωματικῶς ὅμως ὄχι, διότι περιφέρομε τὸ
σῶμα φθαρτὸ, ὅπως ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνάστα-
ση. Ἔτσι μὲ περικλεισμένη καὶ δεσμευμένη ἀπὸ αὐτὸ τὴν
ψυχὴ, δὲν μποροῦμε τώρα νὰ δεχθοῦμε μέσα ὅλη τὴν ἀποκαλυ-
πτὸμενη σ' ἐμᾶς δόξα· καθρεπτιζόμενοι τὸ ἄρρητο πέλαγος τῆς
δόξας⁹, νομίζομε ὅτι βλέπομε μιὰ μόνη ρανίδα ἐκεῖνου καὶ γι'
αὐτὸ λέμε ὅτι τώρα βλέπομε σὰν μέσα σὲ καθρέπτη καὶ ὑπὸ
μορφῇ αἰνίγματος¹⁰, ἀλλ' ὅμως βλέπομε τοὺς ἑαυτοὺς μας πνευ-
ματικῶς ὁμοίως μ' ἐκεῖνον ποὺ βλέπεται ἀπὸ μᾶς καὶ μᾶς βλέ-
πει κατὰ τὴν παροῦσα ζωὴ. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἀνάστασι ὅμως θὰ
λάβομε καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα πνευματικὸ· ὅπως ὁ ἴδιος ἐκεῖνος τὸ
ἀνέστησε ἀπὸ τὸ μνημεῖο ἀλλοιωμένο μὲ θεϊκὴ δύναμη, ἔτσι κι'
ἐμεῖς ὅλοι θὰ τὸ λάβομε πνευματικὸ καὶ ἐμεῖς ποὺ ὁμοιωθήκα-
με μὲ αὐτὸν πρωτύτερα ψυχικῶς καὶ τότε μὲ αὐτὸν σωματικῶς
μαζὶ καὶ ψυχικῶς, δηλαδὴ θὰ εἴμαστε ὅμοιοι μὲ αὐτόν¹¹, ἄνθρω-
ποι στὴ φύση, θεοὶ κατὰ χάρη, καθὼς ἀκριβῶς κι' ἐκεῖνος
ὑπῆρξε Θεὸς στὴ φύση, ἄνθρωπος κατὰ τὴν ἀγαθότητα. Ἐκεῖ-
νοι ποὺ γνωρίζουν ἀκριβῶς τὸ μυστήριον αὐτὸ, πῶς νὰ μὴ ποθή-
σουν καὶ νὰ μὴ ἐπιθυμήσουν τὸν θάνατον, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστο-
λος, «ὅσοι εἴμαστε σ' αὐτὸ τὸ σκῆνωμα στεναίνομε, περιμένο-
ντας τὴν ἀποκάλυψιν τῆς δόξας τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ»;¹²

- 29 Πράγματι, ἂν δὲν συμβαίνει αὐτὸ οὔτε ἐπιτυχαίνομε τὴ με-
τοχὴ καὶ κοινωνία τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἀπὸ ἐδῶ ἀκόμη, εὐρι-
σκόμενοι στὸ σῶμα, οὔτε λαμβάνομε τὴ χάρη οἱ ἐκλεκτοί, τότε
καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς εἶναι προφήτης καὶ ὄχι Θεός, ἀλλὰ καὶ
ὅλα ὅσα λέγει τὸ εὐαγγέλιόν του, εἶναι προφητεία γιὰ τὰ μέλλο-

10. Α' Κορ. 13,12.

11. Α' Ἰω. 3,2.

12. Β' Κορ. 5,4. Ρωμ. 8,19.

λέγει, προφητεία περὶ μελλόντων ἐστὶ καὶ οὐχὶ δωρεὰ χάριτος· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἀπόστολοι προφητείαν ἐνεχειρίσθησαν, ἀλλ' οὐχὶ τῶν προφητευθέντων ἐκπλήρωσιν, οὐδὲ ἔλαβόν τι ἐκεῖνοι οὐδὲ ἑτέροις μετέδωκαν. Ἄλλ' ὦ τῆς ἀγνοίας τῶν οὕτως ἐχόν-
 5 των καὶ τῆς σκοτώσεως! Λόγοι λοιπὸν κατ' αὐτούς ἐστὶ διακε-
 νεῖς ἢ πίστις ἡμῶν, ἔργων ἔρημοι. Εἰ γὰρ ἢ χάρις τοῦ Θεοῦ ἢ
 σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις ἐπέφανε λόγῳ μόνῳ καὶ οὐ πράγμα-
 τι, καὶ οὕτω γεγονέναι νομίζομεν τὸ μυστήριον τῆς πίστεως
 ἡμῶν, τίς ἡμῶν ἀθλιώτερος; Εἰ τὸ φῶς τοῦ κόσμου ὁ Χριστός
 10 ἐστὶ καὶ Θεός, παρὰ μηδενὸς δὲ τῶν ἀνθρώπων τοῦτον ἀδιαλεί-
 πτως ὁρᾶσθαι πιστεύομεν, τίς ἄρα ἡμῶν ἀπιστότερος;

30 Εἰ τοίνυν αὐτὸς φῶς ἐστὶ, τοὺς δὲ ἐνδιδυσκομένους αὐτὸν μὴ
 ἐπαισθάνεσθαι λέγομεν, τί νεκροῦ διαφέρομεν; Εἰ δὲ αὐτὸς μὲν ἢ
 ἄμπελος, ἡμεῖς δὲ τὰ κλήματα, εἴαν μὴ τὴν πρὸς αὐτὸν γινώσκο-
 15 μεν πάντως ἔνωσιν, ἄψυχοι καὶ ἄκαρποι καὶ ξύλα ξηρά, ὕλη πυ-
 ρὸς ἀσβέστου τυγχάνομεν. Εἰ δὲ καὶ οἱ τρώγοντες αὐτοῦ τὴν σάρ-
 κα καὶ πίνοντες αὐτοῦ τὸ αἷμα ζωὴν αἰώνιον ἔχουσι, κατὰ τὸ
 θεῖον αὐτοῦ λόγιον, ταῦτα δὲ ἡμεῖς ἐσθίοντες οὐδὲν τῆς αἰσθητῆς
 τροφῆς πλέον γενόμενον ἐν ἡμῖν αἰσθανόμεθα οὐδὲ ζωὴν ἄλλην
 20 ἐν γνώσει λαμβάνομεν, ἄρτον λοιπὸν μόνον ψιλόν, οὐχὶ δὲ καὶ
 Θεὸν μετελάβομεν. Εἰ γὰρ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ Χριστός, καὶ ἢ
 ἀγία σὰρξ αὐτοῦ οὐ σὰρξ μόνον, ἀλλὰ σὰρξ καὶ Θεὸς ἀχωρίστως,
 ἀλλὰ καὶ ἀσυγχύτως, ὁρατὸς μὲν τῇ σαρκὶ εἶτ' οὖν τῷ ἄρτῳ τοῖς
 αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς ὑπάρχων, ἀόρατος δὲ τῇ θεότητι τοῖς αἰ-
 25 σθητοῖς, τοῖς δέ γε τῆς ψυχῆς ὄμμασι καθορώμενος. Διὸ καὶ ἀλ-
 λαχοῦ· «ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα», φησί, «καὶ πίνων μου τὸ
 αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ». Καὶ οὐκ εἶπεν, 'ἐν αὐτοῖς μέ-

13. Τίτον 2,11.

14. Α' Κορ. 15,19.

15. Ἰω. 15,5.

ντα και ὄχι χορηγία χάριτος· ὁμοίως και οἱ ἀπόστολοι ἀνέλαβαν προφητεία και ὄχι ἐκπλήρωση τῶν προφητευθέντων, οὔτε ἔλαβαν τίποτε ἐκεῖνοι οὔτε μετέδωσαν σέ ἄλλους. Ἀλλά σέ ποιά ἄγνοια εὐρίσκονται αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι και σέ ποιό σκοτισμό! Λόγια λοιπὸν ἄδεια εἶναι κατ' αὐτοὺς ἢ πίστη μας, ἔρημη ἀπὸ ἔργα. Διότι, ἂν ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ ἢ σωτήρια γιά ὄλους τοὺς ἀνθρώπους ἐφανερώθηκε¹³ μόνο στα λόγια και ὄχι στα πράγματα, κι' ἔτσι νομίζομε ὅτι ἔγινε τὸ μυστήριο τῆς πίστεώς μας, ποιὸς εἶναι ἀθλιώτερος ἀπὸ μᾶς¹⁴; Ἐάν τὸ φῶς τοῦ κόσμου εἶναι ὁ Χριστὸς και Θεός, ὅμως δὲν πιστεύομε ὅτι αὐτὸς βλέπεται ἀπὸ κανένα ἄνθρωπο ἀδιαλείπτως, ποιὸς ἄραγε εἶναι περισσότερο ἄπιστος ἀπὸ μᾶς;

30 Ἐάν λοιπὸν αὐτὸς εἶναι φῶς, και ἰσχυριζόμαστε ὅτι ἐκεῖνοι πού τὸν ἐνδύονται δὲν τὸ αἰσθάνονται, τί διαφέρομε ἀπὸ νεκρό; Και ἂν αὐτὸς εἶναι ἢ ἄμπελος, και ἐμεῖς τὰ κλήματα¹⁵, ἐφ' ὅσον δὲν γνωρίζομε καθόλου τὴν πρὸς αὐτὸν ἔνωση, εἶμαστε ἄψυχοι και ἄκαρποι και ξύλα ξηρά, ὑλικό γιά ἄσβεστο πῦρ. Ἐάν και ἐκεῖνοι πού τρώγουν τὴν σάρκα του και πίνουν τὸ αἷμα του ἔχουν ζωὴ αἰώνια¹⁶, κατὰ τὸ θεῖο λόγιό του, ἐμεῖς ὅμως τρώγοντας αὐτὰ δὲν αἰσθανόμαστε νὰ γίνεται μέσα μας τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὴν αἰσθητὴ τροφή οὔτε λαμβάνομε γνώση ἄλλης ζωῆς, ἄρα μεταλάβομε μόνο ἀπλὸ ἄρτο, ὄχι και Θεό. Πράγματι, ἂν ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός και ἄνθρωπος και ἡ ἅγια σάρκα του δὲν εἶναι μόνο σάρκα, ἀλλά σάρκα και Θεός ἀχωρίστως, ἀλλά και ἀσυγχύτως, ὄντας ὄρατος με τὴ σάρκα, δηλαδή κατὰ τὸν ἄρτο με τοὺς αἰσθητοὺς ὄφθαλμοὺς, και ἄόρατος κατὰ τὴ θεότητα με τοὺς αἰσθητοὺς, καθορώμενος ὅμως με τὰ μάτια τῆς ψυχῆς. Γι' αὐτὸ και ἄλλοῦ λέγει, «ὄποιος τρώγει τὴ σάρκα μου και πίνει τὸ αἷμα μου μένει μέσα σ' ἐμένα κι' ἐγὼ μέσα σ' αὐτόν»¹⁷. Και δὲν εἶπε, 'μένει σ' αὐτοὺς και αὐτοὶ σ' αὐτόν', «ἀλλά

16. Ἰω. 6,54.

17. Ἰω. 6,56.

νει καὶ αὐτοὶ ἐν αὐτῷ, ἀλλ' «ἐν ἐμοί», τουτέστιν ἐν τῇ ἐμῇ δόξῃ, ἐν τῷ ἐμῷ φωτί, ἐν τῇ ἐμῇ θεότητι. «Ἐγὼ» γάρ, φησὶν, «ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί· καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί». Εἰ οὖν ταῦτα πάντα ἀγνώστως καὶ ἀναισθητῶς γίνεσθαι νομίζομεν ἐν ἡμῖν, τίς τὴν ἡμῶν ἀναισθησίαν ἀξίως ἄρα θρηνησεῖεν; Ὅντως οὐδεὶς.

31 Ἀλλὰ μακάριοι οἱ, ὡς φῶς ἐλθόντα, τὸν Χριστὸν ἐν τῷ σκότει δεξάμενοι, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ φωτὸς καὶ ἡμέρας ἐγένοντο.

32 Μακάριοι οἱ τὸ φῶς αὐτοῦ νυνὶ ἐνδυσάμενοι, ὅτι τὸ τοῦ γάμου
10 ἤδη περιεβάλλοντο ἔνδυμα· οἱ οὐ δεθήσονται χεῖρας ἢ πόδας, οὐδὲ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον ἐμβληθήσονται.

33 Μακάριοι οἱ ἐν σώματι τὸν αὐτὸν Χριστὸν θεασάμενοι, τρισμακάριοι δὲ οἱ νοερῶς αὐτὸν καὶ πνευματικῶς ἰδόντες καὶ προσκυνήσαντες, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ ὄψονται θάνατον. Καὶ μὴ
15 ἀπίσκει τοῦτο, ὁρῶν καὶ ἐν τοῖς ἐπιγείοις τοῦτο γινόμενον· οἱ γὰρ τὸν ἐπὶ γῆς βασιλέα ἰδεῖν καταξιωθέντες κατάδικοι, τῆς ἐπὶ θάνατον ἀγούσης ἀποφάσεως εὐθὺς ἀπαλλάσσονται.

34 Μακάριοι οἱ τὸν Χριστὸν καθ' ἐκάστην μετὰ τοιαύτης ἐσθίοντες θεωρίας καὶ γνώσεως, ὡς Ἡσαΐας ὁ προφήτης τὸν ἄνθρακα,
20 ὅτι αὐτοὶ καθαρθήσονται ἀπὸ παντὸς ρύπου ψυχῆς τε καὶ σώματος.

35 Μακάριοι οἱ καθ' ὥραν τοῦ ἀρρήτου φωτὸς γευόμενοι τῷ στόματι τοῦ νοὸς αὐτῶν, ὅτι αὐτοὶ ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημῶνως περιπατήσουσι καὶ τὸν ἅπαντα χρόνον ἐν εὐφροσύνῃ διατελέσουσι.

36 Μακάριοι οἱ τὸ φῶς τοῦ Κυρίου ὡς αὐτὸν ἐκεῖνον ἀπ' ἐντεῦ-

18. Ἰω. 14,20.

19. Ἀκολουθεῖ μιὰ σειρὰ ἀπὸ μακαρισμῶν συντεταγμένους ἀπὸ τὸν Συμεῶν κατὰ τὸ ὕφος καὶ τὴ μέθοδό του.

20. Ἰω. 1,5.

21. Ματθ. 22,10–11.

μέσα σ' ἐμένα», δηλαδή μέσα στὴ δόξα μου, στὸ φῶς μου, στὴ θεότητά μου. Διότι λέγει, «ἐγὼ εἶμαι μέσα στὸν Πατέρα καὶ ὁ Πατὴρ μέσα σ' ἐμένα· καὶ ἐγὼ μέσα σ' ἐσᾶς κι' ἐσεῖς μέσα σ' ἐμένα»¹⁸. Ἄν λοιπὸν νομίζομε ὅτι ὅλα αὐτὰ γίνονται μέσα μας κατὰ τρόπο ἀσυνείδητο καὶ ἀνεπαίσθητο, ποιὸς θὰ θρηνήσει ἐπάξια τὴν ἀναισθησία μας; Πραγματικὰ κενένας¹⁹.

31 Ἄλλὰ μακάριοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἐδέχθησαν τὸν Χριστὸ στὸ σκότος²⁰, ὅταν ἦλθε σὰν φῶς, διότι αὐτοὶ ἔγιναν υἱοὶ φωτὸς καὶ ἡμέρας.

32 Μακάριοι εἶναι ὅσοι ἐνδύθησαν τὸ φῶς του, διότι ἤδη περιβλήθησαν τὸ ἔνδυμα τοῦ γάμου²¹· αὐτοὶ δὲν θὰ δεθοῦν στὰ χέρια καὶ τὰ πόδια οὔτε θὰ ριφθοῦν στὸ αἰώνιο πῦρ.

33 Μακάριοι εἶναι ὅσοι εἶδαν τὸν ἴδιο τὸν Χριστὸ στὸ σῶμα, καὶ τρισμακάριοι ὅσοι τὸν εἶδαν καὶ τὸν προσκύνησαν νοερῶς καὶ πνευματικῶς, διότι στὸν αἰῶνα δὲν θὰ δοκιμάσουν θάνατο²². Καὶ νὰ μὴ ἀπιστεῖς σ' αὐτό, ἀφοῦ βλέπεις ὅτι αὐτὸ γίνεται καὶ στὰ ἐπίγεια· διότι οἱ κατάδικοι ποὺ καταξιώθηκαν νὰ ἰδοῦν τὸν βασιλέα, ἀπαλλάσσονται ἀμέσως ἀπὸ τὴν καταδικαστικὴν σὲ θάνατο ἀπόφαση.

34 Μακάριοι εἶναι ὅσοι καθημερινὰ τρώγουν μὲ τέτοια θεωρία καὶ γνώση τὸν Χριστὸ, ὅπως ὁ προφήτης Ἡσαΐας τὸν ἀνθρακα²³, διότι αὐτοὶ θὰ καθαρθοῦν ἀπὸ κάθε ρύπο ψυχῆς καὶ σώματος²⁴.

35 Μακάριοι εἶναι ὅσοι γεύονται κάθε ὥρα τὸ ἄρρητο φῶς μὲ τὸ στόμα τοῦ νοῦ τους, διότι αὐτοὶ θὰ περιπατήσουν κοσμίως ὅπως ταιριάζει στὴν ἡμέρα²⁵ καὶ θὰ ζήσουν μὲ εὐφροσύνη ὅλον τὸν χρόνον.

36 Μακάριοι εἶναι ὅσοι ἐγνώρισαν ἤδη ἀπὸ ἐδῶ τὸ φῶς τοῦ

22. Ματθ. 16,28. Ἰω. 20,29.

23. Ἡσ. 6,6.

24. Βλ. Β' Κορ. 7,1.

25. Ρωμ. 13,13

θεν ἤδη γνωρίσαντες, ὅτι αὐτοὶ ἀνεπαισχύντως αὐτῷ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι παραστήσονται.

- 37 Μακάριοι οἱ ἐν τῷ φωτὶ τοῦ Χριστοῦ διάγοντες πάντοτε, ὅτι αὐτοὶ καὶ νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀδελφοὶ καὶ συγκληρονόμοι αὐ-
5 τοῦ εἰσὶ τε καὶ ἀεὶ ἔσονται.
- 38 Μακάριοι οἱ τὸ φῶς ἐν τῇ ἑαυτῶν καρδίᾳ νυνὶ ἀνάψαντες καὶ ἄσβεστον τοῦτο διαφυλάξαντες, ὅτι αὐτοὶ τῷ νυμφίῳ ἐν τῇ τοῦ βίου ἐξόδῳ φαιδροὶ προσυπαντήσουσι καὶ μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν νυμφῶνα λαμπαδοῦχοι συνεισελεύσονται.
- 39 Μακάριοι οἱ μὴ ἐν ἑαυτοῖς λογισάμενοι ὅτι οὐχὶ ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη οἱ ἄνθρωποι τὴν πληροφορίαν τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, ἀλλ' ἐν τῇ ἐξόδῳ τοῦ βίου, ἢ καὶ μετὰ τὴν ἐξοδὸν, ταύτην λαμβάνουσιν, ὅτι αὐτοὶ ταύτην νυνὶ λαβεῖν ἀγωνίζονται.
- 40 Μακάριοι οἱ ἐπὶ μηδενὶ τῶν εἰρημένων διστάζοντες ἢ ψευδὲς
15 εἶναι τοῦτο ὑπονοήσαντες, ὅτι αὐτοί, εἰ καὶ μηδὲν τούτων ἔχουσιν, ὅπερ ἀπεύχομαι, ἀλλά γε πάντως σπουδάσουσι κτήσασθαι.
- 41 Μακάριοι οἱ ὅλη ψυχῇ ἐκζητοῦντες ἐλθεῖν πρὸς τὸ φῶς, τῶν ἄλλων ἀπάντων καταφρονήσαντες, ὅτι, εἰ καὶ μὴ φθάσουσιν ἔτι ἐν σώματι ὄντες εἰσελθεῖν εἰς τὸ φῶς, ἀλλ' οὖν γε ἴσως ἐλπίσι
20 χρησταῖς ἐκδημήσουσι καὶ ἐν αὐτῷ, μετρίως μὲν, ὁμως γενήσονται.
- 42 Μακάριοι οἱ ἀεὶ πικρῶς διὰ τὰ αὐτῶν ἁμαρτήματα κλαίοντες, ὅτι αὐτοὺς τὸ φῶς καταλάβη καὶ τὰ πικρὰ δάκρυα εἰς γλυκέα μεταποιήσει.
- 43 Μακάριοι οἱ τῷ θείῳ φωτὶ ἀγαζόμενοι καὶ τὴν ἑαυτῶν ἀσθένειαν βλέποντες καὶ τὸ δυσειδὲς τῆς ψυχικῆς αὐτῶν στολῆς κατανοοῦντες, ὅτι αὐτοὶ ἀενάως κλαύσονται καὶ τοῖς ὀχετοῖς τῶν δακρύων ἀποπλυνθήσονται.

26. Α' Θεσσ. 4,17.

27. Ματθ. 9,15. 25,1-10.

Κυρίου σὰν αὐτὸν τὸν ἴδιο, διότι αὐτοὶ θὰ παραστοῦν σ' αὐτὸν χωρὶς ἔντροπῆ κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα.

37 Μακάριοι εἶναι ὅσοι ζοῦν πάντοτε μέσα στὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ, διότι αὐτοὶ καὶ τώρα καὶ στοὺς αἰῶνες εἶναι καὶ θὰ εἶναι ἀδελφοὶ καὶ συγκληρονόμοι του.

38 Μακάριοι εἶναι ὅσοι ἄναψαν τώρα τὸ φῶς στὴν καρδιά τους καὶ τὸ ἐφύλαξαν ἄσβηστο, διότι αὐτοὶ θὰ προῦπαντήσουν τὸν νυμφίο φαιδροῖ²⁶ κατὰ τὴν ἐξοδο τοῦ βίου καὶ μαζί με αὐτὸν θὰ εἰσέλθουν στὸν νυμφῶνα λαμπαδοφόροι²⁷.

39 Μακάριοι εἶναι ὅσοι δὲν διαλογίσθηκαν μέσα τους ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν λαμβάνουν ἤδη ἀπὸ ἐδῶ τὴν πληροφορία τῆς σωτηρίας των, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐξοδο ἀπὸ τὸν βίον ἢ καὶ μετὰ τὴν ἐξοδο, διότι αὐτοὶ θὰ ἀγωνισθοῦν νὰ τὴν λάβουν τώρα.

40 Μακάριοι εἶναι ὅσοι δὲν διστάζουν σὲ κανένα ἀπὸ τὰ λεχθέντα οὔτε ὑπονοοῦν ὅτι εἶναι κάποιο ψευδές, διότι αὐτοί, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἔχουν κανένα ἀπὸ αὐτά, πρᾶγμα ποὺ ἀπεύχομαι, ἀλλ' ὅπως δὴποτε θὰ φροντίσουν ν' ἀποκτήσουν.

41 Μακάριοι εἶναι ὅσοι ζητοῦν με ὅλη τὴν ψυχὴ τους νὰ ἔλθουν πρὸς τὸ φῶς²⁸, καταφρονώντας ὅλα τὰ ἄλλα, διότι, ἀκόμη κι' ἂν δὲν προλάβουν νὰ εἰσέλθουν στὸ φῶς εὐρισκόμενοι στὸ σῶμα, ἐφ' ὅσον ἐκδημήσουν με χρηστὲς ἐλπίδες, θὰ φθάσουν σ' αὐτόν, ἔστω καὶ μετρίως.

42 Μακάριοι εἶναι ὅσοι κλαίουں πάντοτε πικρὰ²⁹ γιὰ τὰ ἁμαρτήματά τους, διότι θὰ τοὺς καταλάβει τὸ φῶς καὶ θὰ μετατρέψει τὰ πικρὰ δάκρυα σὲ γλυκά.

43 Μακάριοι εἶναι ὅσοι φωτίζονται ἀπὸ τὸ θεῖο φῶς καὶ βλέπουν τὴν ἀσθένειά τους καὶ καταλαβαίνουν τὴν ἀσχήμια τῆς ψυχικῆς των στολῆς, διότι αὐτοὶ θὰ κλαύσουν ἀσταμάτητα καὶ θὰ πλυθοῦν με τὰ ποτάμια τῶν δακρύων.

28. Ἰω. 3,21.

29. Λουκᾶ 22,62.

- 44 Μακάριοι οἱ τῷ θείῳ φωτὶ πλησιάσαντες καὶ ἔνδον αὐτοῦ εἰσελθόντες καὶ φῶς ὄλοι γενόμενοι, συγκραθέντες αὐτῷ, ὅτι αὐτοὶ τὴν ρυπαρὰν τελείως στολῆν ἀπεδύσαντο καὶ οὐκέτι πικρὰ δάκρυα κλαύσονται.
- 45 Μακάριοι οἱ τὸ ἑαυτῶν ἔνδυμα ὡς τὸν Χριστὸν ἐκλάμποντα βλέποντες, ὅτι αὐτοὶ ἀνεκφράστου χαρᾶς καθ' ὥραν πλησθήσονται καὶ ἐν ἐκπλήξει γλυκέως δακρύσουσιν, υἱοὺς καὶ συμμετόχους ἑαυτοῦς ἤδη γεγονότας τῆς ἀναστάσεως τεκμαιρόμενοι.
- 46 Μακάριοι οἱ διηνεκῶς τὸ νοερὸν ὄμμα ἀνεωγμένον ἔχοντες
10 καὶ ἐν πάσῃ εὐχῇ τὸ φῶς καθορῶντες καὶ στόμα πρὸς στόμα συλλαλοῦντες αὐτῷ, ὅτι αὐτοὶ ἰσότιμοι τῶν ἀγγέλων, εἰ τολμηρὸν δὲ εἶπεῖν, καὶ ὑπὲρ ἀγγέλους ἐγένοντο καὶ γενήσονται· ἐκεῖνοι γὰρ ὕμνοῦσιν, οὗτοι δὲ ἐντυγχάνουσιν. Εἰ δὲ τοιοῦτοι ἐγένοντο καὶ ἀεὶ γίνονται, ἔτι περιόντες τῷ βίῳ καὶ τῇ τῆς σαρκὸς φθορᾷ ἐμπε-
15 δούμενοι, ὅποιοι ἂν μετὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ μετὰ τὸ ἀπολαβεῖν τὸ πνευματικὸν ἐκεῖνο καὶ ἄφθαρτον σῶμα ἔσονται; Πάντως οὐκ ἀγγέλων μόνον ἴσοι, ἀλλὰ καὶ τοῦ τῶν ἀγγέλων δεσπότητος ὅμοιοι, καθὼς γέγραπται· «οἶδαμεν δέ», φησὶν, «ὅτι, ὅταν ἀποκαλυφθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα».
- 47 Μακάριος ὁ μοναχὸς ἐκεῖνος ὁ ἐν εὐχῇ τῷ Θεῷ παριστάμενος καὶ βλέπων αὐτὸν καὶ βλέπόμενος παρ' αὐτοῦ καὶ ἔξω τοῦ κόσμου γεγονότα ἑαυτὸν αἰσθανόμενος, ὄντα δὲ ἐν τῷ Θεῷ μόνῳ, καὶ μὴ δυνάμενος γινῶναι εἴτε ἐν σώματι εἴτε ἐκτὸς τυγχάνει τοῦ σώματος, ὅτι αὐτὸς ἀκούσει ἄρρητα ῥήματα ἃ οὐκ ἐξὸν ἀν-
25 θρώπῳ λαλῆσαι, καὶ ἴδη ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, οὐδὲ οὖς ἤκουσεν, οὐδὲ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου σαρκίνην ἀνέβη.
- 48 Μακάριος ὁ τὸ φῶς τοῦ κόσμου ἐν ἑαυτῷ μορφωθὲν θεασά-

30. Β' Ἰω. 12.

31. Βλ. παραπάνω στὴν παράγραφο 28.

32. Α' Ἰω. 3,2.

- 44 Μακάριοι εἶναι ὅσοι ἐπλησίασαν τὸ θεῖο φῶς καὶ εἰσῆλ-
θαν μέσα του κι' ἔγιναν ὀλόκληροι φῶς, ἀναμιγμένοι μὲ αὐτόν,
διότι αὐτοὶ ἐγδύθησαν τελείως τὴν ρυπαρὴ στολὴ καὶ δὲν θὰ
κλαύσουν πλέον μὲ πικρὰ δάκρυα.
- 345 Μακάριοι εἶναι ὅσοι βλέπουν τὸ ἔνδυμά τους σὰν τὸν
Χριστὸ λάμποντα, διότι αὐτοὶ θὰ γεμίσουν κάθε ὥρα ἀνέκφρα-
στη χαρὰ καὶ θὰ δακρῦσουν γλυκὰ μὲ ἔκπληξη, διαπιστώνοντας
ὅτι ἤδη ἔγιναν οἱ ἴδιοι υἱοὶ καὶ συμμετοχοὶ τῆς ἀναστάσεως.
- 46 Μακάριοι εἶναι ὅσοι ἔχουν διαρκῶς ἀνοιγμένο τὸ νοερὸ
μάτι καὶ σὲ κάθε προσευχὴ βλέπουν τὸ φῶς καὶ συνομιλοῦν μὲ
αὐτὸ στόμα μὲ στόμα³⁰, διότι αὐτοὶ ἔγιναν καὶ θὰ γίνουν ἰσότι-
μοι τῶν ἀγγέλων, καί, ἂν εἶναι τολμηρό, παραπάνω ἀπὸ τοὺς
ἀγγέλους· διότι ἐκεῖνοι ὑμνοῦν, ἐνῶ αὐτοὶ συνομιλοῦν. Καὶ ἂν
ἔγιναν τέτοιοι καὶ πάντοτε γίνονται, ὅσο εἶναι ἀκόμη στὴ ζωὴ
καὶ συνδεμένοι μὲ τὴ φθορὰ τῆς σαρκός, τί θὰ εἶναι μετὰ τὴν
ἀνάστασι καὶ μετὰ τὴν ἀπόληψη τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἀφθάρ-
του ἐκείνου σώματος³¹; Ὅπως ὅποτε ὄχι μόνο τῶν ἀγγέλων
ἴσοι, ἀλλὰ καὶ τοῦ Δεσπότη τῶν ἀγγέλων ὅμοιοι, ὅπως εἶναι
γραμμένο· «γνωρίζομε», λέγει, «ὅταν ἀποκαλυφθεῖ, θὰ εἴμαστε
ὅμοιοι μὲ αὐτόν»³².
- 47 Μακάριος εἶναι ἐκεῖνος ὁ μοναχὸς ποὺ μὲ τὴν προσευχὴ
παρίσταται στὸ Θεό, τὸν βλέπει καὶ βλέπεται ἀπ' αὐτόν, αἰσθά-
νεται ὅτι ἐβγῆκε ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ὅτι εἶναι μόνο μὲ τὸν
Θεό, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ γνωρίσει ἂν εὐρίσκεται μὲ τὸ σῶμα,
διότι αὐτὸς θ' ἀκούσει ἄρρητα ρήματα, ποὺ δὲν εἶναι δυνατὸ
στὸν ἄνθρωπο νὰ τὰ εἰπεῖ³³, καὶ θὰ ἰδεῖ πράγματα ποὺ «ὀφθαλ-
μὸς δὲν εἶδε οὔτε αὐτὶ ἄκουσε, πράγματα ποὺ δὲν ἀνέβηκαν σὲ
σάρκινη καρδιὰ ἀνθρώπου»³⁴.
- 48 Μακάριος εἶναι ὁποῖος ἐθεώρησε τὸ φῶς τοῦ κόσμου μορ-

33. Β' Κορ. 12,2-4.

34. Α' Κορ. 2,9.

μενος, ὅτι αὐτὸς ὡς ἔμβρυον ἔχων τὸν Χριστόν, μήτηρ αὐτοῦ λογισθήσεται, καθὼς αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ἀψευδὴς ἐπηγγείλατο, «μήτηρ μου» λέγων «καὶ ἀδελφοὶ καὶ φίλοι οὗτοί εἰσι». Ποῖοι; «Οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ ποιῶντες αὐτόν». Ὡστε οἱ μὴ 5 τηροῦντες τὰς ἐντολάς, ἑαυτοὺς τῆς τοιαύτης χάριτος ἐκουσίως ἀποστεροῦσιν, ἐπεὶ δυνατὸν τὸ πρᾶγμα καὶ ἦν καὶ ἔστι καὶ ἔσεται καὶ ἐγένετο καὶ γίνεται καὶ εἰς πάντα τοὺς τὰ προστάγματα αὐτοῦ ἐκπληροῦντας γενήσεται.

49 Ἴνα δὲ μὴ καταλιπόντες τοῦτο ἀμάρτυρον, ἀφ' ἑαυτῶν τι λέ-
10 γειν καὶ τὰ ὄντα ἀδύνατα ὡς δυνατὰ δογματίζειν ὑποπτευθῶμεν, αὐτὸν καὶ αὐθις τὸν μακάριον Παῦλον, τὸ τοῦ Χριστοῦ στόμα, εἰς μέσον ὑμῖν παραγάγωμεν, τοῦτο παριστῶντα τρανῶς ἐν τῷ λέγειν· «τεκνία, οὐς πάλιν ὠδίνω ἄχρις οὗ Χριστὸς μορφωθῆ ἐν ὑμῖν». ἼΑρα ποῦ λέγων αὐτὸν ἢ ἐν ποίῳ τόπῳ καὶ μέρει τοῦ
15 σώματος ἡμῶν μορφωθήσεσθαι, ἐν τῷ μετώπῳ, ἀλλὰ ἐν τῷ προσώπῳ ἢ τῷ στήθει τοῦτον λογίζεσθε; Οὐ μενουν, ἀλλὰ ἔνδον, ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν. Μὴ δὲ καὶ σωματικῶς μορφοῦσθαι αὐτὸν ὑπελάβετε; ἼΑπαγε, ἀλλὰ μορφοῦται μὲν, ἀσωμάτως δὲ καὶ ὡς Θεῷ πρέπον ἐστί. Πλὴν ὡσπερ γινώσκει ἡ γυνὴ σαφῶς, ὅταν ἐγ-
20 γυὸς ἐστίν, ὅτι σκιρτᾷ τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς καὶ οὐκ ἂν ποτε ἀγνοήσῃ ὅτι αὐτὸ ἔνδον ἔχει ἐν ἑαυτῇ, οὕτω καὶ ὁ τὸν Χριστὸν ἔχων μεμορφωμένον ἐν ἑαυτῷ καὶ τὰς κινήσεις ἤτοι ἐλλάμψεις αὐτοῦ γινώσκει καὶ τὰ σκιρτήματα ἤτοι τὰς ἀστραπὰς αὐτοῦ ὅλως οὐκ ἀγνοεῖ καὶ τὴν μὀρφωσιν αὐτοῦ ἐν ἑαυτῷ καθορᾷ· οἷον
25 τὸ φῶς τῆς λαμπάδος ἔνδοθεν ἐν τῷ κατόπτρῳ δεικνυνται, οὐκ ἐν φαντάσματι ἀνυποστάτῳ καθάπερ ἐκεῖνό ἐστιν, ἀλλ' ἐν φωτὶ ἐνυποστάτῳ καὶ οὐσιωδῶς δεικνύμενον, ἐν μορφῇ ἀμόρφῳ καὶ ἐν ἀνιδέῳ ἰδέᾳ ἀοράτως ὀρώμενον καὶ ἀκατανοήτως κατανοούμενον.

35. Λουκᾶ 8,21.

36. Γαλ. 4,9.

φωμένο μέσα του, διότι αὐτὸς ἔχοντας τὸν Χριστὸ σὰν ἔμβρυο θὰ λογισθεῖ μητέρα του, ὅπως ἐπαγγέλθηκε αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ ἀψευδής, λέγοντας «μητέρα μου καὶ ἀδελφοὶ καὶ φίλοι αὐτοὶ εἶναι». Ποιοί; «Αὐτοὶ ποὺ ἀκούουν τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν ἐκτελοῦν»³⁵. Ὡστε ἐκεῖνοι ποὺ δὲν τηροῦν τὶς ἐντολὲς ἀποστεροῦν τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς ἐκουσίως ἀπ' αὐτὴν τὴ χάρη, ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ ἦταν καὶ εἶναι καὶ θὰ εἶναι, ἔγινε καὶ γίνεται καὶ θὰ γίνεῖ δυνατὸ σὲ ὅλους ὅσοι ἐκπληρώνουν τὰ προστάγματά του.

49 Καὶ γιὰ νὰ μὴ τὸ ἀφήσομε αὐτὸ ἀμάρτυρο κι' ἔτσι μᾶς ὑποπτευθοῦν ὅτι λέμε κάτι ἀπὸ μόνοι μας καὶ δογματίζομε τὰ ἀδύνατα ὡς δυνατά, θὰ σᾶς φέρομε στὴ μέση πάλι τὸν ἴδιο τὸν μακάριο Παῦλο, τὸ στόμα τοῦ Χριστοῦ, ποὺ παριστάνει αὐτὸ περὶτρανα λέγοντας: «τέκνα, ποὺ πάλι ὑποφέρω γιᾶ σᾶς μὲ πολὺ πόνον, ἕως ὅτου μορφωθεῖ μέσα σας ὁ Χριστός»³⁶. Ἄραγε ποῦ ἐννοεῖ ἢ σὲ ποιὸν τόπο καὶ ποιὸ μέρος τοῦ σώματός μας νομίζετε ὅτι θὰ μορφωθεῖ, στὸ μέτωπο, στὸ πρόσωπο ἢ στὸ στήθος; Καθόλου σ' αὐτά, ἀλλὰ μέσα στὴν καρδιά μας. Μήπως μάλιστα ὑποθέσατε ὅτι αὐτὸς μορφώνεται σωματικῶς; Κἄθε ἄλλο, ἀλλὰ μορφώνεται βέβαια, ὅμως ἀσωμάτως, ὅπως πρέπει στὸν Θεό. Πλὴν ὅμως, ὅπως ἡ γυναῖκα γνωρίζει σαφῶς, ὅταν εἶναι ἔγγυος, ὅτι τὸ βρέφος σκιρτᾷ μέσα στὴν κοιλία της³⁷ καὶ δὲν θ' ἀγνοήσει ποτὲ ὅτι τὸ ἔχει μέσα της, ἔτσι κι' ἐκεῖνος ποὺ ἔχει τὸν Χριστὸ μορφωμένον μέσα του, γνωρίζει τὶς κινήσεις, δηλαδή τὶς ἐλλάμψεις του, καὶ δὲν ἀγνοεῖ καθόλου τὰ σκιρτήματα, δηλαδή τὶς ἀστραπὲς του, καὶ καθορᾷ μέσα του τὴν μόρφωσή του· ὅπως τὸ φῶς τῆς λαμπάδας ποὺ δεικνύεται ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸν καθρέφτη, δὲν εἶναι σὰν ἐκεῖνο σὲ ἀνυπόστατο φάντασμα, ἀλλὰ δεικνύεται μέσα σὲ φῶς ἐνυποστάτως, βλεπόμενο ἀοράτως σὲ μορφή ἀμορφη καὶ σὲ ἰδέα ἀνίδεη καὶ κατανοούμενο ἀκατανοήτως.

37. Λουκᾶ 1,44.

50 Οὕτως οὖν ἡ ἀκαταληψία καταλαμβάνεται τῆς πίστεως ἡμῶν, ὧ ἀδελφοί. Οὕτω παρ' οἷς ἂν ὁ Πατήρ καὶ ὁ Υἱὸς ἐν ἀγίῳ Πνεύματι παραγένωνται καὶ μονὴν ἐπ' ἀληθείας ποιήσωσι, καθορῶνται καὶ κατανοοῦνται ἀναμφιβόλως, ἀπαραλλάκτως, ἐν ἐνὶ φωτί, 5 καθὼς εἴπομεν, γινωσκόμενοι. Πλὴν ὡσπερ ὁ καταδιώκων τινὰ φεύγοντα, κἂν ἐγγὺς αὐτοῦ καὶ κατὰ πόδας εἶναι νομίζῃ καὶ ἤδη δοκῇ ἄπτεσθαι καὶ ἄκροισ δακτύλοις προσεγγίζειν αὐτῷ, οὐ δύναται ἐγκρατῆς γενέσθαι αὐτοῦ, παρὰ τρίχα τὸ δὴ λεγόμενον ὦν, οὕτως οὐδέ, ἐὰν λογισμὸν τινα μικρὸν ἢ συνδυασμὸν, ἀπιστίας, 10 λέγω, ἢ διψυχίας ἢ δειλίας, ἢ τὸ οἰονοῦν πάθος ἐν ἀμελείᾳ καὶ ραθυμίᾳ ἔξομεν, ἢ καὶ πράγματός τινος μικροῦ καὶ ἐλαχίστου εἰδῶς ἀντιποιησόμεθα, οὐκ ἂν θεότητος κοινωνοὶ γενησόμεθα, οὐκ ἂν εἰς τὸ ὕψος τῆς δόξης ταύτης ἀναχθησόμεθα. Ὡς γὰρ τὸ παρὰ τρίχα ἐκεῖ, οὕτω καὶ τὸ μικρὸν τοῦτο ἐπὶ τῶν πνευματικῶν 15 γίνεται. Καὶ εἰ μὴ τελέως καὶ αὐτῆς τῆς ψυχῆς ἡμῶν καὶ τοῦ σώματος, ὡς ἐπὶ μαρτύριον κληθέντες, καταφρονήσωμεν καὶ πρὸς πᾶσαν τιμωρίαν καὶ πάντα θάνατον ὄλους ἑαυτοὺς καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐκδώσομεν, μηδὲ μιμησκόμενοί τινος τῶν πρὸς ζωὴν καὶ σύστασιν τοῦ φθαρτοῦ τούτου σώματος, μὴ τί γε μερι- 20 μῶντες, οὐκ ἂν φίλοι καὶ ἀδελφοί, οὐκ ἂν συμμέτοχοι καὶ συγκληρονόμοι, οὐδὲ τῶν εἰρημένων μυστηρίων Θεοῦ ἐν θεωρίᾳ καὶ γνώσει καὶ πείρᾳ γενώμεθα.

51 Διὰ τοι τοῦτο ὁ μὴ πρὸς ταῦτα φθάσαι καταξιωθεὶς καὶ τῶν τοιούτων ἐν κατασχέσει γενέσθαι καλῶν ἑαυτοῦ καταγινωσκέτω 25 μόνου καὶ μὴ λεγέτω, προφασιζόμενος προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις, ὅτι ἀδύνατον τὸ πρᾶγμα, ἢ ὅτι γίνεται μὲν, ἀγνώστως δέ· ἀλλὰ γινωσκέτω πληροφορούμενος ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν, ὅτι τὸ μὲν πρᾶγμα δυνατὸν καὶ ἀληθές ἐστιν, ἔργῳ γινόμενον καὶ γνωστῶς

50 Ἔτσι λοιπὸν καταλαμβάνεται ἡ ἀκαταληψία τῆς πίστεώς μας, ἀδελφοί. Ἔτσι ἐκεῖνοι, στοὺς ὁποίους θὰ ἔλθουν ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς ἐν ἀγίῳ Πνεύματι καὶ θὰ κάμουν ἀληθινὴ κατοικία³⁸, καθορῶνται καὶ κατανοῦνται ἀναμφιβόλως ἀπαραλλάκτως, γνωριζόμενοι σ' ἓνα φῶς, καθὼς εἶπαμε³⁹. Πλὴν ὅμως, συμβαίνει ὅπως μὲ ἐκεῖνον ποὺ καταδιώκει κάποιον ποὺ φεύγει, κι' ἂν ἀκόμη νομίζει ὅτι εἶναι κοντὰ του καὶ κατὰ πόδα καὶ νομίζει ὅτι ἤδη τὸν πλησιάζει καὶ τὸν ἐγγίζει μὲ τὶς ἄκρες τῶν δακτύλων του, δὲν μπορεῖ νὰ τὸν πιᾶσει, εὐρισκόμενος παρὰ τρίχα κατὰ τὴν παροιμία· ἔτσι κι' ἐμεῖς, ἂν παραμελήσομε ἀπὸ ραθυμία ἓνα μικρὸ λογισμὸ ἢ συνδυασμὸ ἀπιστίας ἢ διψυχίας ἢ δειλίας, ἢ ὁποιοδῆποτε πάθος, καθὼς ἐπίσης ἂν γενικὰ προσκολληθοῦμε σ' ἓνα μικρὸ καὶ ἐλάχιστο πρᾶγμα, δὲν θὰ γίνομε κοινωνοὶ τῆς θεότητος, δὲν θὰ ἀνυψωθοῦμε στὸ ὕψος αὐτῆς τῆς δόξας. Ὅπως δηλαδὴ τὸ παρὰ τρίχα, ἔτσι γίνεται κι' ἐδῶ στὴν περίπτωση τῶν πνευματικῶν αὐτὸ τὸ μικρὸ. Ἄν δὲν καταφρονήσομε τελείως καὶ τὴν ἴδια τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα μας, σὰν νὰ προσκληθήκαμε σὲ μαρτύριο, κι' ἂν δὲν παραδώσομε ὅλους τοὺς ἑαυτούς μας καὶ τὶς ψυχές μας σὲ κάθε τιμωρία καὶ σὲ κάθε θάνατο, χωρὶς νὰ θυμούμαστε τίποτε ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴ σύσταση τοῦ φθαρτοῦ αὐτοῦ σώματος οὔτε νὰ φροντίζομε γιὰ τίποτε, δὲν θὰ γίνομε φίλοι καὶ ἀδελφοί, οὔτε συμμέτοχοι καὶ συγκληρονόμοι, οὔτε θ' ἀποκτήσομε θεωρία καὶ πείρα τῶν ἀναφερθέντων μυστηρίων τοῦ Θεοῦ.

51 Γι' αὐτὸ λοιπὸν ὁποῖος δὲν καταξιώθηκε νὰ φθάσει σ' αὐτὰ καὶ νὰ ἀποκτήσει αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὶς ἐμπειρίες, ἃς κατακρίνει τὸν ἑαυτό του μόνο, καὶ ἃς μὴ λέγει, προφασιζόμενος ἀμαρτωλές προφάσεις⁴⁰, ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀδύνατο ἢ ὅτι γίνεται βέβαια, ὅμως ἀσυνείδητα· ἀλλὰ ἃς γνωρίζει, πληροφορούμενος ἀπὸ τὶς θεῖες Γραφές, ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι δυνατὸ καὶ ἀληθινό, γινόμενο ἐμπράκτως καὶ ἐνεργούμενο συνειδητά, ἐνῶ

38. Ἰω. 14,23.

39. Βλ. ἀνωτέρω, παράγραφο 21.

40. Ψαλμ. 140,4.

ἐνεργούμενον, τῇ δὲ ἀργίᾳ καὶ ἐλλείψει τῶν ἐντολῶν αὐτὸς ἑαυτὸν ἕκαστος τῶν τοιούτων κατὰ ἀναλογίαν ἀποστερεῖ ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, ἐντεῦθεν μὲν γευσασμένους καὶ γνόντας ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος, ἐκεῖθεν δὲ ὄλον ὀψομένους αὐτὸν 5 καὶ εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων συνευφραινομένους αὐτῷ· ἀμήν.

ὁ καθένας μὲ τὴν ἀργία καὶ ἔλλειψη τῶν ἐντολῶν ἀποστερεῖ ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτό του τῶν τοιούτων ἀγαθῶν κατὰ ἀναλογία. Αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ εἶθε νὰ τὰ ἐπιτύχομε ὅλοι ἐμεῖς, ἐδῶ ἀφοῦ τὰ γευθοῦμε καὶ γνωρίσομε ὅτι χρηστὸς εἶναι ὁ Κύριος⁴¹, ἐνῶ ἐκεῖ ἀποκτώντας αὐτὸν ὀλόκληρον καὶ συνευφραϊνόμενοι μὲ αὐτὸν στοὺς ἀτελεύτητους αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

41. Ψαλμ. 33,9.

Λ Ο Γ Ο Σ Ι Α'

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΖΩΟΠΟΙΟΥ ΝΕΚΡΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ ΤΗΣ ΑΕΙ ΓΙΝΟΜΕΝΗΣ ΕΥΑΙΣΘΗΤΩΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΤΕΛΕΙΟΙΣ

Καὶ ὅτι ἡ κτῆσις τῶν ἀρετῶν αἵματι ἀγοράζεται· καὶ τίνα τῶν ἀρετῶν τὰ καταγώγια καὶ ὅτι ὁ μὴ διὰ τῆς πρώτης βαθμίδος κατὰ τᾶξιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀνερχόμενος οὐδαμῶς εἰσελεύσεται εἰς αὐτήν. Ὅτι ἐν τοῖς τελείοις χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις ἐστὶ, καὶ οὐ δᾶκρυον, καὶ βρῦουσι τῆς θεολογίας τὰ ρεῖθρα. Καὶ πρὸς τὸ τέλος, ὅτι οὐ δεῖ ἐπιπηδᾶν ταῖς ἀρχαῖς ἀνευ τῆς πληροφορούσης τᾶς καρδίας ἡμῶν χάριτος, τῆς ἐπὶ τὸ ποιμαίνειν καλούσης τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ· καὶ τί τὸ ἔργον τῶν προΐσταμένων, τίς δὲ ἡ περὶ τὰ λογικᾶ πρόβατα φροντίς, καὶ πῶς ὀφείλουσι ταῦτα παρὰ τῶν ποιμένων ποιμαίνεσθαι.

- 1 Τὰ τῆς ζωοποιουῦ νεκρώσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ καὶ τῆς θαυμαστῆς ἐνεργείας αὐτῆς τῆς γινομένης ἀεὶ ἐν τοῖς τελείοις τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν γνῶσιν οὐ πᾶς τις ὁ ἀκούων καὶ διαγνώσεται, εἰ καὶ τοῦτό τις οἶεται, ἀλλ' ἐκεῖνοι μόνοι οἱ ἐπεγνωκότες καὶ κατει-
5 ληφότες ἐναργῶς τὸ οὕτω λέγον τοῦ Ἀποστόλου ἱερώτατον λόγιον· «παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου, ἵνα καὶ οἱ ἔχον-

Λ Ο Γ Ο Σ 11

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΖΩΟΠΟΙΟΥ ΝΕΚΡΩΣΕΩΣ¹ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ ΠΟΥ ΓΙΝΕΤΑΙ ΠΑΝΤΑ ΜΕ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ ΣΤΟΥΣ ΤΕΛΕΙΟΥΣ

Και ὅτι ἡ ἀπόκτηση τῶν ἀρετῶν ἀγοράζεται μὲ αἷμα. Ἐπίσης ποιά εἶναι τὰ καταγῶγια τῶν ἀρετῶν καὶ ὅτι ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἀνέρχεται διὰ τῆς πρώτης βαθμίδος κατὰ τάξιν στὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν δὲν εἰσέρχεται καθόλου σ' αὐτήν. Ὅτι στοὺς τελείους ὑπάρχει χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση, καὶ ὄχι δάκρυα, καὶ τρέχουν τὰ ρεῖθρα τῆς θελογίας. Καὶ πρὸς τὸ τέλος, ὅτι δὲν πρέπει νὰ πηδοῦμε στὶς ἀρχές χωρὶς νὰ δοθεῖ ἡ βεβαιότητα στὶς καρδιές μας ἀπὸ τὴν χάριν, ποὺ μᾶς καλεῖ νὰ ποιμαίνομε τὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ. Ἐπίσης ποιά εἶναι τὸ ἔργο τῶν προΐσταμένων, ποιά ἡ φροντίδα σχετικὰ μὲ τὰ λογικὰ πρόβατα, καὶ πῶς πρέπει αὐτὰ νὰ ποιμαίνονται ἀπὸ τοὺς ποιμένες.

- 1 Τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ζωοποιὸν νέκρωση τοῦ Ἰησοῦ¹ καὶ Θεοῦ καὶ μὲ τὴν θαυμαστὴν τῆς ἐνέργεια, ποὺ γίνεται πάντοτε στοὺς τελείους κατὰ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν γνώσιν δὲν θὰ τὰ διαγνώσει ὁ καθένας ποὺ τ' ἀκούει, κι ἂν ἀκόμη τὸ πιστεύει κανεὶς αὐτό, ἀλλὰ μόνον ἐκεῖνοι ποὺ ἐγνώρισαν καὶ κατάλαβαν μὲ σαφήνεια τὸ ἱερώτατο λόγιον τοῦ Ἀποστόλου ποὺ λέγει: «περνᾶ τὸ σχῆμα

1. Β' Κορ. 4,10.

τες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες ὧσι καὶ οἱ ἀγοράζοντες ὡς μὴ κατέ-
 χοντες καὶ οἱ κλαίοντες ὡς μὴ κλαίοντες καὶ οἱ χαίροντες ὡς μὴ
 χαίροντες καὶ οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ ὡς μὴ καταχρώμενοι»,
 οὕτω καὶ οἱ μεριμνῶντες ὡς μὴ μεριμνῶντες καὶ οἱ ἐργαζόμενοι
 5 ὡς μὴ ἐργαζόμενοι. Καὶ πάλιν· «ὡς νεκροί, καὶ ἰδοὺ ζῶμεν, ὡς
 μηδὲν ἔχοντες καὶ πάντα κατέχοντες». Μὴ οὖν παραδράμης
 ἀπλῶς ταῦτα καὶ οὕτω πως ἐννοεῖν τὴν ἐν αὐτοῖς ἐγκεκρυμμένην
 δύναμιν νόμιζε, ἀλλὰ κατανόει μοι ἀκριβῶς τὴν ἐνδοθεν τῆς ψυ-
 χῆς σου διαθέσιν, ἀγαπητέ, καὶ ἀπὸ τῶν ὀρωμένων πραγμάτων
 10 παραστήσομέν σοι τῶν εἰρημένων τὴν θεωρίαν. Πρόσεχε δὲ τοῖς
 λεγομένοις ἐν ἀκριβεῖα.

2 Ὁ ἤδη νεκρὸς γεγονώς, πρὸς οὐδὲν τῶν ὀρωμένων ἐν αἰσθή-
 σει διαῖκεται· καὶ ὁ μηδὲν ἔχων, πάντων ἐστέρηται, πάντων
 χρήζει, πάντων ἐπιθυμεῖ· ὁ δὲ τὰ πάντα κατέχων, πρὸς ποῖον
 15 ἄλλο πρᾶγμα τοῦ βίου σχοίη τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, συμπεριλαβῶν
 δηλονότι τὰ πάντα καὶ μὴ καταλείψας μηδὲν ὃ καὶ ἐπιθυμῆσαι
 ὀφείλει τοῦ κτήσασθαι; Ἄλλὰ μακάριος ὁ ἔργῳ ταῦτα ζητήσας, ὁ
 πείρα καταλαβῶν καὶ ἰδὼν καὶ μαθῶν. Οὐ γὰρ λόγοι κενοὶ οἱ λό-
 γοι ἡμῶν εἰσιν, ἀλλὰ καθάπερ οἰκίαι καὶ πόλεις καὶ βασιλεία ἐν
 20 ταῖς ὁδοῖς καὶ ταῖς χώραις κατὰ τόπους εἰσίν, οὕτω καὶ ἐν αὐτῇ
 τῇ ὁδῷ τῇ πρὸς οὐρανὸν ἀπαγούσῃ αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ καὶ αἱ
 ἀρεταὶ κατὰ σταδίους καὶ τόπους ὑπάρχουσιν. Ἡμεῖς οὖν τὰ περὶ
 ἐκείνων λέγομεν, καθ' ὅσον ὁ λόγος χωρεῖ σαφηνίσαι τὰς ὀρωμέ-
 νας ἐκείνας κτίσεις καὶ τὰ μεγέθη καὶ κάλλη αὐτῶν. Ὁ δὲ γε ἀνα-
 25 γινώσκων, πῶς ἀπὸ μόνων τῶν λόγων θεωρὸς αὐτῶν τῶν
 πραγμάτων γενήσεται; Οὐδαμῶς, εἴποις ἄν. Εἰ δὲ θεωρὸς γενέ-
 σθαι οὐ δύναται, κύριος τούτων ἐνὸς πῶς γένηται; Ἔστι μὲν γὰρ

αὐτοῦ τοῦ κόσμου, ὥστε καὶ αὐτοὶ ποὺ ἔχουν γυναῖκες νὰ ζοῦν σὰν νὰ μὴ ἔχουν, καὶ αὐτοὶ ποὺ ἀγοράζουν σὰν νὰ μὴ κατέχουν, καὶ αὐτοὶ ποὺ κλαίουں σὰν νὰ μὴ κλαίουں, καὶ αὐτοὶ ποὺ χαίρονται σὰν νὰ μὴ χαίρονται, καὶ αὐτοὶ ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὸν κόσμον σὰν νὰ μὴ ἀσχολοῦνται μ' αὐτόν»². ἔτσι κι αὐτοὶ ποὺ φροντίζουν νὰ εἶναι σὰν νὰ μὴ μερμινοῦν κι αὐτοὶ ποὺ ἐργάζονται σὰν νὰ μὴ ἐργάζονται. Καὶ πάλι, «σὰν νεκροί, καὶ ὁμως ζοῦμε, σὰ νὰ μὴ ἔχομε τίποτε καὶ νὰ κατέχομε τὰ πάντα»³. Μὴ τὰ προσπεράσεις λοιπὸν ἔτσι αὐτὰ καὶ κάπως ἔτσι νὰ νομίζεις ὅτι ἐννοοῦμε τὴν δύναμη ποὺ κρύβεται μέσα τους, ἀλλὰ κατανόησε, παρακαλῶ, ἀκριβῶς τὴν ἐσωτερικὴ ψυχικὴ σου διάθεση, ἀγαπητέ, καὶ ἀπὸ τὰ ὁρατὰ πράγματα θὰ σοῦ παραστήσομε τὴν θεωρία τῶν λεγομένων. Συγκέντρωσε λοιπὸν στὰ λεγόμενα ὅλη τὴν προσοχὴ σου.

2 Ἐκεῖνος ποὺ ἐνεκρώθηκε ἤδη, δὲν αἰσθάνεται τίποτε ἀπὸ τὰ ὁρατὰ· ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔχει τίποτε, στερεῖται ἀπὸ ὅλα, χρειάζεται τὰ πάντα, ἐπιθυμεῖ τὰ πάντα· ἐκεῖνος ποὺ κατέχει τὰ πάντα, ποιὸ ἄλλο πρᾶγμα τοῦ βίου θὰ ἐπιθυμοῦσε, ἐφ' ὅσον συμπεριέλαβε τὰ πάντα καὶ τίποτε δὲν ἄφησε ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιθυμεῖ τὴν ἀπόκτησή του; Ἄλλὰ μακάριος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ τὰ ἐζήτησε ἐμπρακτα, τὰ κατάλαβε, τὰ εἶδε καὶ τὰ ἔμαθε ἐμπειρικῶς. Πράγματι, οἱ λόγοι μας δὲν εἶναι λόγοι κενοί, ἀλλὰ, ὅπως στοὺς δρόμους καὶ στὶς χῶρες κατὰ τόπους ὑπάρχουν οἰκίες καὶ πόλεις καὶ βασιλεία, ἔτσι καὶ σ' αὐτὴν τὴν ὁδὸ ποὺ ὀδηγεῖ πρὸς τὸν οὐρανὸ σταδιακὰ καὶ κατὰ τόπους ὑπάρχουν οἱ ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ ἀρετές. Ἐμεῖς λοιπὸν λέμε τὰ σχετικὰ μ' ἐκεῖνα, ὁ λόγος ἐπιτρέπει νὰ διασαφηνίσουμε τὶς ὁρατὲς ἐκεῖνες κτίσεις, τὰ μεγέθη καὶ τὰ κάλλη τους. Ὁ ἀναγνώστης ὁμως πῶς θὰ θεωρήσει αὐτὰ τὰ πράγματα μόνο ἀπὸ τοὺς λόγους; Καθόλου, θὰ ἔλεγε. Καὶ ἐὰν δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ θεωρός, πῶς θὰ

2. Α' Κορ. 7,29 ἐ. ἐ.

3. Β' Κορ. 6,9 ἐ.

ἰδεῖν αὐτὰ ἢ ἐξ αὐτῶν τινα μερικῶς, μὴ κτήσασθαι δέ. Τὸ μὲν γὰρ ἰδεῖν, ἢ καὶ ἀκοῦσαι καὶ ἑτέροις πάλιν τὰ ἀκουσθέντα εἶπεῖν, ράδιον τοῖς πᾶσιν ὑπάρχει καὶ εὐκολον, τὸ δὲ κτήσασθαι τι τῶν τοιούτων τιμήματος ἀγοράζεται. Τὸ δὲ εἰς ἀγορὰν τῶν τοιούτων 5 διδόμενον οὐ χρυσίον ἐστίν, ἀλλ' οὐδὲ ἀργύριον, αἷμα δέ· αἱματι γὰρ ταῦτα ἕκαστος ἡμῶν τῶν βουλομένων ἓνα καθ' ἓνα ἐξαγοράζεται. Ἐν ἀληθείᾳ γάρ, εἰ μὴ τις ὡς πρόβατον σφαγιασθῆ ὑπὲρ μιᾶς καὶ τῆς τυχούσης ἀρετῆς καὶ τὸ αἷμα ἐκχέῃ τὸ ἴδιον ὑπὲρ αὐτῆς, οὐ κτήσεται ταύτην ποτέ· διὰ θανάτου γὰρ τοῦ κατὰ πρόθε- 10 σιν ὠκονόμησεν ὁ Θεὸς τὴν ζωὴν λαμβάνειν ἡμᾶς τὴν αἰώνιον. Θάνε καὶ ζήση. Οὐ βούλει; καὶ ἰδοὺ σὺ νεκρός.

3 Ἄλλ' ἴδωμεν τὰς μονὰς καὶ οἰκίας τῶν ἀρετῶν ποῖαί εἰσι καὶ τίνες, ὑπὲρ ὧν ὀφείλει τις κενοῦν τὸ αἷμα αὐτοῦ εἰς τὴν κτῆσιν αὐτῶν. Ἔστιν οὖν οἰκία πρώτη ἢ μακαρία ταπεινώσις· «μακά- 15 ριοι» γάρ, φησὶν, «οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν». Ὁ τοίνυν βουλόμενος εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην καὶ σὺν αὐτῇ κτήσασθαι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ πρὸ τῶν πυλῶν αὐτῆς, ὥσπερ κριός, δεδεμένος χειρᾶς καὶ πόδας αὐτοῦ, εἰς σφαγὴν ἑαυτὸν πᾶσι τοῖς βουλομένοις πρῶτον 20 ἐκδῶ καὶ κατατυθήσεται καὶ τελείως τεθνήξεται, τὸ οἰκεῖον αὐτοῦ ἀποκτείνας θέλημα, οὐκ εἰσελεύσεται ποτε ἔνδοθεν αὐτῆς, ἀλλ' οὐδὲ κατάσχη αὐτήν· εἰ δὲ μὴ ταύτην, οὐδ' ἑτέραν τῶν ἄλλων. Οὐκ ἔστι γὰρ τὸν ὑπερβαίνοντα ταύτην ἐν ἑτέρᾳ γενέσθαι ποτέ· ἐν τάξει γὰρ καὶ βαθμῶ ταύτας ἔθετο ὁ Θεός. Καὶ ὥσπερ 25 νήσους τινὰς ἐν πελάγει θαλάσσης, οὕτως ἐν μέσῳ τοῦ βίου καὶ ταύτας εἶναι τὰς ἀρετὰς ἐν συνέσει νοήσεις ἀλλήλων ἀφεστηκυίας καὶ γεφύραις τισὶν οἶα δὴ συνημμέναις, πάντων ἀπωκισμέναις

γίνει κύριος ἐνὸς ἀπὸ αὐτά; Διότι μπορεῖ νὰ τὰ ἰδεῖ αὐτὰ ἢ μερικὰ ἀπὸ αὐτά, ὄχι ὅμως καὶ νὰ τὰ ἀποκτήσει. Τὸ νὰ ἰδεῖ κανεὶς ἢ καὶ ν' ἀκούσει καὶ νὰ εἰπεῖ πάλι σ' ἄλλους ὅσα ἄκουσε, εἶναι γιὰ ὅλους εὐκολο καὶ δυνατὸ, ἢ ἀπόκτηση ὅμως κάποιου τμήματος ἀπὸ αὐτὰ ἀγοράζεται. Ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ δίδεται γιὰ νὰ ἀγορασθοῦν αὐτὰ δὲν εἶναι χρυσός, οὔτε ἀργύριο, ἀλλὰ αἷμα⁴. Διότι ὁ καθένας μας ποὺ θέλει τὰ ἀγοράζει ἓνα πρὸς ἓνα μὲ αἷμα. Πράγματι, ἐὰν δὲν σφαγιασθεῖ κάποιος ἀληθινὰ σὰν πρόβατο γιὰ μία ὁποιαδήποτε ἀρετὴ καὶ δὲν χύσει τὸ αἷμα τοῦ γι' αὐτήν, δὲν θὰ τὴν ἀποκτήσει ποτέ· διότι ὁ Θεὸς οἰκονόμησε νὰ λαμβάνομε τὴν αἰώνια ζωὴ μὲ τὸν κατὰ πρόθεση θάνατο. Πέθανε καὶ θὰ ζήσεις. Δὲν θέλεις; Τότε εἶσαι νεκρὸς.

3 Ἀλλὰ ἄς ἰδοῦμε ποιὲς εἶναι οἱ μονές καὶ οἰκίαι τῶν ἀρετῶν, γιὰ τίς ὁποῖες ὀφείλει κανεὶς νὰ χύσει τὸ αἷμα τοῦ γιὰ νὰ τίς ἀποκτήσει. Πρῶτη λοιπὸν οἰκία εἶναι ἡ μακάρια ταπείνωση. Διότι λέγει, «μακάριοι εἶναι οἱ πτωχοὶ στὸ πνεῦμα, διότι δική τους εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»⁵. Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ θέλει νὰ εἰσέλθει σ' αὐτὴν τὴν οἰκία καὶ ν' ἀποκτήσει μαζί μ' αὐτὴν τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἐὰν πρῶτα δὲν παραδώσει τὸν ἑαυτό του γιὰ σφαγὴ δεμένον στὰ χέρια καὶ στὰ πόδια του, σὰν κριό⁶, πρὸ τῶν πυλῶν της⁷, γιὰ ὅλους ἐκείνους ποὺ θέλουν καὶ δὲν θυσιασθεῖ καὶ δὲν πεθάνει τελείως, θανατώνοντας τὸ δικό του θέλημα, δὲν θὰ εἰσέλθει ποτέ μέσα σ' αὐτὴν, ἀλλ' οὔτε καὶ θὰ τὴν ἀποκτήσει· κι ἂν ὄχι αὐτὴν, τότε οὔτε καμμιά ἀπὸ τίς ἄλλες. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸ ἐκεῖνος ποὺ ὑπερβαίνει αὐτὴν νὰ εὐρεθεῖ ποτέ σὲ ἄλλη· ὁ Θεὸς τίς ἔθεσε μὲ τάξη καὶ βαθμό. Πρέπει νὰ ἐννοήσεις μὲ σύνεση ὅτι αὐτὲς οἱ ἀρετὲς εὐρίσκονται μέσα στὸ βίον σὰν τὰ νησιά μέσα στὸ πέλαγος τῆς θάλασσας, χωριστὰ ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ ἐνωμένες σὰν μὲ γέφυρες,

4. Ἡθικός 2, 7.

5. Ματθ. 5,3.

6. Λευϊτ. 16,27.

7. Ἐβρ. 13,12.

τῶν γηϊνῶν καὶ ἐξηρητημέναις καὶ ἐτέρας τῇ ἐτέρα ἀσφαλῶς ἐχο-
 μέναις. Τούτων οὖν ἀπάντων ἀρχὴ ἢ μακαρία ταπείνωσις, ἐν ἣ ὁ
 εἰσελθὼν διὰ τῆς μετανοίας ἀπὸ τῆς δυτικῆς πύλης καὶ ἐνδιατρί-
 ψας ἐφ' ἴκανόν ἐν αὐτῇ, ἔξεισιν ἐπὶ τὴν ἀνατολικὴν θύραν καί, ἐπὶ
 5 τῇ γεφύρᾳ περιπατῶν, οὕτως ἔρχεται πρὸς τὴν τοῦ πένθους κατα-
 μονὴν καὶ οἰκίαν· κάκει ἔνδιατρίψας, λουσάμενός τε καὶ καθαρ-
 θεὶς καὶ ἐντροφήσας τοῦ κάλλους αὐτοῦ, ἐπὶ τὸ τῆς πραότητος
 διέρχεται καταγώγιον· κάκειθεν ἐπὶ τὸ τῆς δικαιοσύνης διψητή-
 ριόν τε καὶ πεινατήριον διαβαίνει δρομαῖος, εἴθ' οὕτω καταλαμ-
 10 βάνει ἐπὶ τὸ τοῦ ἐλέους καὶ συμπαθείας παλάτιον· καὶ ὑπερβὰς
 τοῦτο, μᾶλλον δὲ γεγωνῶς ἐντὸς τούτου, εὐρίσκει τὸ βασιλικὸν
 τῆς καθαρότητος ταμιεῖον· καὶ ἐν αὐτῷ γενόμενος βλέπει τὸν βα-
 σιλέα τῆς δόξης ἔνδον καθήμενον, ἐκεῖνον τὸν ἀόρατον πάση τῇ
 κτίσει.

4 Νόει μοι οὖν παλάτιον μὲν τὸ σῶμα, ταμιεῖον δὲ βασιλικὸν
 τὴν ἐκάστου ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων ψυχὴν, ἣ διὰ τῆς τῶν ἐντο-
 λῶν ἐργασίας συναφθεὶς ὁ Θεός, ὄλην φωτὸς θεοῦ καὶ θεὸν αὐ-
 τὴν ἀπεργάζεται διὰ τῆς αὐτοῦ συνουσίας καὶ χάριτος. Εἰς ταύτην
 δὴ τὴν θεοπρεπῆ κατάστασιν πᾶς ὁ διὰ τῆς εἰρημένης τῶν ἀρε-
 20 τῶν ὁδοῦ διερχόμενος ἔρχεται, ἄλλοθεν δὲ διελθεῖν καὶ ὑπερβῆ-
 ναι τήνδε ἢ τήνδε τὴν οἰκίαν καὶ εἰς τὴν ἐτέραν διὰ μηχανῆς γενέ-
 σθαι τινὸς παντελῶς ἀμήχανον. Οὕτω γὰρ ἔταξε τὴν εἴσοδον εἶ-
 ναι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ὁ Δεσπότης Χριστὸς καὶ οὐκ
 ἔστιν ἄλλως γενέσθαι. Εἰ γὰρ ὄρια ἑαυτῆς θάλασσα ὑπερβῆναι οὐ
 25 δύνανται, πόσω μᾶλλον ἄτρωτα ταῦτα καὶ ἀπαράλλακτα διαφυλα-
 χθήσονται. Ἄλλως δὲ κλίμακι καὶ βαθμῖσιν ἢ ἀνοδος ἔοικε τῶν
 ἐπειγομένων πρὸς οὐρανόν. Τὸ γοῦν σπουδαιότερον, τῇ προαιρέ-
 σει ἄλλον ἄλλου γενέσθαι καὶ συντομώτερον ἀνελθεῖν ἐν αὐτῇ καὶ

8. Βλ. Ἐξ. 44,4.

9. Ἐξ. 44,1.

9α. Ἐφησα ἀμετάφραστες τῆς δύο αὐτῶν λέξεις, χαρακτηριστικῆς λέξεις
 ποῦ ἐπλασε ὁ ἴδος ὁ Συμεὼν γὰρ νὰ δείξει πόση πρέπει νὰ εἶναι ἡ δίψα καὶ ἡ
 πείνα τῆς δικαιοσύνης.

ἀπομακρυσμένες ἀπὸ ὄλα τὰ γήϊνα καὶ ἐξαρτημένες καὶ κρατη-
 μένες μὲ ἀσφάλεια ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ὅλων αὐτῶν λοιπὸν
 ἀρχὴ εἶναι ἢ μακάρια ταπεινὴ, στήν ὁποία ἐκεῖνος ποῦ εἰς-
 ἔρχεται διὰ τῆς μετανοίας ἀπὸ τὴν δυτικὴ πύλη⁸ καὶ ἐνδιατρί-
 βει ἀρκετὰ μέσα σ' αὐτήν, βγαίνει ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴ θύρα⁹
 καί, περπατώντας ἐπάνω στήν γέφυρα, ἔρχεται πρὸς τὴν κατα-
 μονὴ καὶ κατοικία τοῦ πένθους. Καὶ ἀφοῦ ἐνδιατρίψει ἐκεῖ,
 λουσθεῖ, καθαρισθεῖ καὶ ἐντρυφήσει τὸ κάλλος του, διέρχεται
 στὸ καταγώγιο τῆς πραότητος. Κι ἀπὸ ἐκεῖ διαβαίνει τρέχοντας
 στὸ διψητήριον καὶ πεινατήριον^{9α} τῆς δικαιοσύνης, κι ἔπειτα κα-
 ταλαμβάνει τὸ παλάτι τοῦ ἐλέους καὶ τῆς συμπαθείας. Κι ὅταν
 τὸ ὑπερβεῖ, ἢ καλύτερα φθάσει μέσα σ' αὐτό, εὐρίσκει τὸ βασι-
 λικὸ ταμεῖο τῆς καθαρότητος. Καὶ εὐρισκόμενος μέσα σ' αὐτὸ
 βλέπει νὰ κάθεται μέσα τὸν βασιλέα τῆς δόξας^{9β}, ἐκεῖνον ποῦ
 εἶναι ἀπὸ ὄλη τὴν κτίση ἀόρατος.

- 4 Θεώρησε λοιπὸν, παρακαλῶ, ὡς παλάτι τὸ σῶμα, ὡς βασι-
 λικὸ ταμεῖο τὴν ψυχὴ τοῦ κάθε ἀνθρώπου, μὲ τὴν ὁποία συνά-
 πτεται διὰ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἐντολῶν, ὁ Θεός, τὴν γεμίζει
 ὀλόκληρη μὲ θεῖο φῶς καὶ τὴν ἀπεργάζεται θεὸς διὰ τῆς συνου-
 σίας καὶ τῆς χάριτός του. Σ' αὐτὴν λοιπὸν τὴ θεοπρεπῆ κατά-
 σταση φθάνει κάθε ἀνθρώπος διερχόμενος τὴν ὁδὸ τῶν ἀρε-
 τῶν, καὶ εἶναι τελείως ἀκατόρθωτο νὰ διέλθει ἀπὸ ἄλλοῦ καὶ νὰ
 ὑπερβεῖ αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν κατοικία καὶ νὰ εὐρεθεῖ μὲ κάποια
 μηχανὴ στήν ἄλλη. Διότι ἔτσι ὄρισε ὁ Δεσπότης Χριστὸς νὰ εἶ-
 ναι ἢ εἴσοδος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καὶ δὲν μπορεῖ νὰ γί-
 νει ἄλλιῶς. Πράγματι, ἐὰν ἡ θάλασσα δὲν μπορεῖ νὰ ὑπερβεῖ τὰ
 ὄρια της¹⁰, πόσο μᾶλλον αὐτὰ θὰ διαφυλαχθοῦν ἄτρωτα καὶ
 ἀπαράλλακτα. Ἐξ ἄλλου ἢ ἀνοδος ἐκείνων ποῦ κατευθύνονται
 μὲ βιασύνῃ πρὸς τὸν οὐρανὸ μοιάζει μὲ κλίμακα καὶ βαθμίδες¹¹.
 Τὸ σπουδαιότερο λοιπὸν, δηλαδὴ νὰ γίνῃ κανεὶς ἐκ προαιρέσε-
 ως ἄλλος ἀντὶ ἄλλου καὶ ν' ἀνέλθει σ' αὐτὴ συντομώτερα καὶ νὰ

9β. Βλ. Ψαλμ. 23,7 ἐ.

10. Βλ. Γῶβ 38,8-11. Ψαλμ. 103,9.

11. Ὑπαινίσσεται ἐδῶ ὁ Συμεὼν τὴν Κλίμακα Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτη.

προλαβεῖν τὸν πλησίον, ἡμέτερόν ἐστι· τὸ δὲ μὴ ἀπὸ τῆς πρώτης βαθμίδος ἀρξασθαι καὶ κατὰ τάξιν ἀνέρχεσθαι τὴν κλίμακα, ἀλλὰ ποθεν ὑπερβῆναι τὴν πρώτην βαθμίδα καὶ πρὸς τὴν ἑτέραν γενέσθαι, πάντη παρὰ ἀνθρώποις ἀμήχανον καὶ ἀδύνατον. Οἱ γὰρ τῆς 5 εὐθείας ταύτης ὁδοῦ καὶ τάξεως ἔξω βαίνοντες πλανῶνται πολλά. Ὡς γὰρ οὐκ ἔστι δίχα κλίμακος εἰς οἶκόν ποτε ἀνελθεῖν ὑψηλόν, ἢ ἔνδον ἐκείνου αὐτοῦ εὐρεθῆναι τοῦ βασιλικοῦ κοιτῶνος, ἔνθα ὁ βασιλεὺς αὐτὸς καταμένει, πρὸ τοῦ γενέσθαι ἐν τοῖς βασιλικοῖς προαυλίοις, οὕτως ἀδύνατον τὸν μὴ κατὰ τὴν εἰρημένην 10 τάξιν βαδίσαντα εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἔξω γὰρ οἱ τοιοῦτοι πάντες τῆς βασιλικῆς ὁδοῦ (μηδεὶς αὐτοὺς πλανάτω), ἀνεπαισθήτως τῆς πλάνης πορεύονται.

5 Ἄλλ' ὦ Κύριε, ὁ ὁδηγὸς τῶν πεπλανημένων, ἡ ἀπλανὴς ὁδὸς τῶν πρὸς σὲ ἐρχομένων, ἐπίστρεψον πάντας ἡμᾶς καὶ πρὸς ταύτην 15 σου τῆ κλίμακι στήσον καί, πρὸ τὸ ταύτης κρατῆσαι, τῆ χειρὶ σου τὰς χεῖρας ἡμῶν εἰσθῆνον καὶ ἀπὸ τῆς γῆς ἀρθῆναι καὶ τῆ πρώτη ἐπιβῆναι βαθμίδι ἐνίσχυσον, ὡς ἂν γνῶμεν ὅτι πού ποτέ τινος ἐδραξάμεθα καὶ ἀπὸ τῆς γῆς μικρὸν ἤρθημεν. Δεῖ γὰρ ἡμᾶς ἀνελθεῖν μικρὸν πρῶτον πρὸς σέ, ἵνα οὕτω σὺ κατέλθῃς πολὺ ὁ καλὸς 20 Δεσπότης καὶ ἐνωθῆς ἡμῖν. Ὑπόδειξον, Δέσποτα, τὴν πύλην τῆς βασιλείας σου τὴν προαύλιον, ὅπως ἐγκαρτερήσαντες ἐν αὐτῇ κρούσωμεν, ἕως ἂν διὰ τοῦ κατὰ προαίρεσιν θανάτου ἀνοιγῆ ἡμῖν ἡ πύλη, καὶ ἔνδον γενόμενοι καὶ κατὰ μίαν κρούοντες πύλην καὶ ταύτας ἀνοίγοντες, αὐτὸς ἀκούσας τοὺς στεναγμοὺς καὶ τὰς στερ- 25 νοτυπίας ἡμῶν, σπεύσας κατέλθῃς ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν ὑπερώων σου, ὁ πολυεύσπλαγχνος καὶ οἰκτιρμῶν Θεός, καὶ ἀκούσωμεν

12. Ἐδῶ τὸ κείμενο ὑπενθυμίζει τὴ διδασκαλία τοῦ Διονυσίου Ἀρεοπαγίτη περὶ ἀδιατάρακτης τάξεως μέσα στὸ σύμπαν.

13. Βλ. Ματθ. 18,12.

προλάβει τὸν πλησίον, αὐτὸ ἀνήκει σ' ἐμᾶς. Τὸ νὰ μὴ ἀρχίζομε ὁμῶς ἀπὸ τὴν πρώτη βαθμίδα καὶ νὰ μὴ ἀνεβαίνομε κατὰ τάξη τὴν κλίμακα, ἀλλὰ ἀπὸ κάπου νὰ ὑπερβαίνομε τὴν πρώτη βαθμίδα καὶ νὰ φθάνομε πρὸς τὴν ἄλλη, εἶναι γιὰ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους τελείως ἀκατόρθωτο καὶ ἀδύνατο. Διότι ἐκεῖνοι ποὺ βγαίνουν ἔξω ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὁδὸ καὶ τὴν τάξη πλανῶνται πολὺ¹². Πράγματι, ὅπως εἶναι ἀδύνατο δίχως κλίμακα ν' ἀνέλθομε ποτὲ σὲ ὑψηλὸ οἶκο, ἢ νὰ εὐρεθοῦμε μέσα στὸν ἴδιο τὸν βασιλικὸ κοιτῶνα, ὅπου διαμένει ὁ ἴδιος ὁ βασιλεύς, προτοῦ προχωρήσομε στὰ βασιλικά προαύλια, ἔτσι εἶναι ἀδύνατο νὰ εἰσέλθει στὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἐβάδισε σύμφωνα μὲ τὴν παραπάνω τάξη· διότι ὅλοι αὐτοὶ πορεύονται ἔξω ἀπὸ τὴν βασιλικὴ ὁδὸ (κανεῖς νὰ μὴ τοὺς πλανᾷ), χωρὶς ν' ἀντιλαμβάνονται τὴν πλάνη.

- 5 Ἄλλὰ Κύριε, ἐσὺ ὁ ὁδηγὸς τῶν πλανωμένων¹³, ἡ ἀπλανὴς ὁδὸς¹⁴ ἐκείνων ποὺ ἔρχονται πρὸς ἐσένα, ἐπίστρεψε ὄλους ἐμᾶς¹⁵ καὶ τοποθέτησέ μας μπροστὰ σ' αὐτὴν τὴν κλίμακά σου καί, προκειμένου νὰ κρατήσομε αὐτὴν, κατεύθυνε¹⁶ μὲ τὸ χέρι σου τὰ χέρια μας καὶ ἐνίσχυσέ μας νὰ σηκωθοῦμε ἀπὸ τὴν γῆ καὶ ν' ἀνεβοῦμε στὴν πρώτη βαθμίδα, ὥστε νὰ μπορέσομε νὰ συνειδητοποιήσομε ὅτι ἐπιασθήκαμε κάποτε ἀπὸ κάπου καὶ ἐσηκωθήκαμε γιὰ λίγο ἀπὸ τὴν γῆ. Διότι πρέπει πρῶτα ἐμεῖς ν' ἀνέλθομε λίγο πρὸς ἐσένα, γιὰ νὰ κατέλθεις ἐσὺ ὁ καλὸς Δεσπότης πολὺ καὶ νὰ ἐνωθεῖς μαζί μας. Ὑπόδειξέ μας, Δέσποτα, τὴν προαύλια πύλη τῆς βασιλείας σου, ὥστε καρτερώντας σ' αὐτὴν νὰ κρούσομε, ἕως ὅτου διὰ τοῦ προαιρετικοῦ θανάτου μᾶς ἀνοιγεῖ ἡ πύλη, κι ἀφοῦ περάσομε μέσα καὶ κρούοντας μία μία πύλη τίς ἀνοίξομε κι αὐτές, ἀκούγοντας ἐσὺ τοὺς στεναγμοὺς καὶ τὰ στηθοκτυπήματά μας, νὰ κατέλθεις σπεύδοντας ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ ὑπερῶα σου, ἐσὺ ὁ πολυεύσπλαγχνος καὶ οἰκτίρμων

14. Βλ. Ἰω. 14,6.

15. Βλ. Ψαλμ. 79,8 ἐ.

16. Βλ. Σοφ. Σειρ. 38,10.

τοὺς κρότους τῶν παναχράντων ποδῶν σου καὶ γνῶμεν ὡς δια-
 νοίγεις τὰς ἐνδοτέρας πύλας, κεκλεισμένας οὐσας ἡμῖν τοῖς ἀμαρ-
 τωλοῖς, καὶ παραγενόμενος πρὸς ἡμᾶς εἴπης· «τίς ὁ κρούων
 ἐστί;» καὶ ἀποκριθέντες ἐν ἀλαλαγμῷ καὶ θρήνοις εἴπωμεν σὺν
 5 τρόμῳ πρὸς σὲ καὶ χαρᾷ. Ἑμεῖς ἐσμεν, Δέσποτα, ἡμεῖς οἱ ἀνά-
 ξιοι, οἱ πτωχοί, οἱ ἀπερριμμένοι καὶ πονηροὶ δοῦλοὶ σου, ἡμεῖς οἱ
 μέχρι τοῦ νῦν εἰς ὄρη καὶ κρημνοὺς καὶ βάραθρα ἀθλίως περι-
 πλανώμενοι· ἡμεῖς ἐσμεν οἱ τὸ βάπτισμά σου τὸ ἅγιον ἀφρόνως
 μολύναντες, οἱ τὰς πρὸς σὲ συνθήκας ἀπαρνησάμενοι· ἡμεῖς
 10 ἐσμεν οἱ ἀποφυγόντες καὶ πρὸς τὸν σὸν ἐχθρὸν καὶ ἐπίβουλον
 τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἐκουσίως αὐτομολήσαντες. Νῦν οὖν, μνησθέν-
 τες σοῦ καὶ τῆς σῆς φιλανθρωπίας καὶ ἀγαθότητος, ἀποφυγόντες
 ἐκεῖθεν καὶ κοπιάσαντες, ἤκομεν ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ πολλῷ.

6 Συγχώρησον καὶ μὴ ὀργισθῆς ἡμῖν, Δέσποτα, ἀλλὰ οἰκτειρή-
 15 σας καὶ ἐλεήσας τοὺς ταλαιπώρους ἡμᾶς ἀνοιξον ἡμῖν, Κύριε, καὶ
 μὴ μνησθῆς τῶν ἡμετέρων κακῶν· μηδὲ μνησικακῆσης τῇ ἀγνω-
 μοσύνῃ ἡμῶν (πολλὴν γὰρ ὥραν ἰστάμεθα κρούοντες) μηδὲ πα-
 ρακούσης ἡμῶν, τῶν δούλων σου, μήποτε ὀλιγορήσαντες ὑπο-
 στρέψωμεν. Ἐκοπιάσαμεν, κόπτοντες εἰς τὰς θύρας τῶν προαι-
 20 λίων τῆς βασιλείας σου· ἀνοιξον ἡμῖν, ὁ φύσει φιλόανθρωπος,
 σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς. Εἰ γὰρ κατὰ μικρὸν ἀνοίγων ἀνοίξεις
 ἡμῖν τὴν θύραν τοῦ ἐλέους σου, τίς ἰδὼν σε οὐ φρίξει; Τίς ἐν
 φόβῳ καὶ τρόμῳ οὐ προσπέσῃ καὶ τὸν ἔλεον ἐξαιτήσεται; Τίς σέ,
 τὸν μυρίας μυριάδας ἀγγέλων καὶ χιλίας χιλιάδας ἀρχαγγέλων
 25 καὶ θρόνων, καὶ ἐξουσιῶν ἔχοντα, ἰδὼν τὰ ἄνω ἀφέμενον καὶ
 πρὸς ἡμᾶς κατελθόντα καὶ προσυπαντήσαντα καὶ ἀνοίξαντα, εὐ-
 μενῶς τε ὑποδεξάμενον καὶ ἐπὶ τοὺς τραχήλους ἡμῶν ἐπιπεσόντα
 καὶ καταφιλοῦντα ἡμᾶς, οὐκ εὐθὺς ἐκπλαγήσεται καὶ ὡσεὶ νε-

17. Βλ. Ψαλμ. 102,8.

18. Γεν. 3,8.

Θεός¹⁷, καὶ θὰ ἀκούσομε τοὺς κρότους τῶν παναχράντων ποδιῶν σου¹⁸ καὶ θὰ γνωρίσομε ὅτι ἀνοίγεις τὶς ἐνδότερες πύλες, ποὺ ἦταν κλειστὲς σ' ἐμᾶς τοὺς ἀμαρτωλοὺς, καὶ πλησιάζοντάς μας θὰ εἶπεις· 'Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ κρούει;'. Καὶ ἐμεῖς θὰ σοῦ ἀποκριθοῦμε μὲ ἀλαλαγμοὺς καὶ θρήνους καὶ μαζὶ μὲ τρόμο καὶ χαρά, "Ἐμεῖς εἴμαστε, Δέσποτα, ἐμεῖς οἱ ἀνάξιοι, οἱ πτωχοί, οἱ ἀπορριμμένοι καὶ πονηροὶ δούλοι σου, ἐμεῖς οἱ μέχρι τώρα πλανημένοι ἀθλίως σὲ ὄρη καὶ γκρεμοὺς καὶ βάραθρα. Ἐμεῖς εἴμαστε ποὺ ἐμολύναμε μὲ ἀφροσύνη τὸ ἅγιο βάπτισμά σου, ποὺ ἀπαρνηθήκαμε τὶς πρὸς ἐσένα συνθήκες. Ἐμεῖς εἴμαστε ποὺ σὲ ἀποφύγαμε καὶ μὲ τὴ θέλησή μας αὐτομολήσαμε πρὸς τὸν ἐχθρό σου καὶ ἐπίβουλο τῶν ψυχῶν μας. Τώρα λοιπόν, ἐνθυμούμενοι ἐσένα καὶ τὴν φιλανθρωπία καὶ ἀγαθότητά σου, ξεφεύγοντας ἀπὸ ἐκεῖ καὶ κοπιάζοντας, ἐφθάσαμε μὲ φόβο καὶ μεγάλο τρόμο.

- 6 Συγχώρησέ μας καὶ μὴ ὀργισθεῖς μαζὶ μας, Δέσποτα, ἀλλὰ, σπλαγχνιζόμενος καὶ ἐλεώντας ἐμᾶς τοὺς ταλαίπωρους, ἄνοιξέ μας, Κύριε, καὶ μὴ θυμηθεῖς τὰ κακά μας· οὔτε νὰ μνησικακήσεις γιὰ τὴν ἀγνωμοσύνη μας (διότι στεκόμαστε κρούοντας πολλὴ ὥρα), οὔτε νὰ μᾶς παρακούσεις, ἐμᾶς τοὺς δούλους σου, μὴ τυχὸν ἀπὸ ὀλιγωρία γυρίσομε πίσω. Ἐκοπιάσαμε, κτυπώντας τὶς θύρες τῶν προαυλιῶν τῆς βασιλείας σου· ἄνοιξε μας, ἐσὺ ὁ φύσει φιλάνθρωπος, κι εὐσπλαγχνίσου μας. Διότι, ἐὰν γιὰ λίγο μᾶς ἀνοίξεις τὴν θύρα τοῦ ἐλέους σου, ποιὸς θὰ σὲ δεῖ καὶ δὲν θὰ φρίξει; Ποιὸς δὲν θὰ προσπέσει μὲ φόβο καὶ τρόμο καὶ δὲν θὰ ζητήσῃ τὸ ἔλεος σου; Ποιὸς ἐσένα, ποὺ ἔχεις μύριες μυριάδες ἀγγέλων καὶ χίλιες χιλιάδες ἀρχαγγέλων καὶ θρόνους καὶ ἐξουσίες, ὅταν σὲ ἰδεῖ ν' ἀφήνεις τὰ ἐπάνω καὶ νὰ κατεβαίνεις πρὸς ἐμᾶς γιὰ νὰ μᾶς προῦπαντήσεις καὶ νὰ μᾶς ἀνοίξεις, νὰ μᾶς ὑποδέχεσαι εὐμενῶς καὶ νὰ πέφτεις ἐπάνω στοὺς τραχήλους μας καὶ νὰ μᾶς καταφιλᾷς¹⁹, δὲν θὰ ἐκπλαγεῖ ἀμέσως καὶ

19. Λουκᾶ 15,20.

κρὸς ἐκλυθήσεται; Καὶ τὰ ὅσα αὐτοῦ ὡς ὕδωρ εἰς γῆν ἐκχυθή-
 σονται καὶ κλαύση νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἀναλογιζόμενος τὸ πέλα-
 γος τῆς σῆς εὐσπλαγχνίας καὶ ἀγαθότητος καὶ ἐνοπτριζόμενος
 τοῦ προσώπου σου τὴν δόξαν τε καὶ λαμπρότητα. Δόξα σοί, τῷ
 5 οὕτως οἰκονομήσαντι. Δόξα σοί, τῷ θεαθῆναι καὶ ἐνωθῆναι ἡμῖν
 εὐδοκήσαντι. Δόξα σοί, τῷ διὰ πολλὴν εὐσπλαγχνίαν ἀποκαλυ-
 πτομένῳ καὶ βλεπομένῳ ἡμῖν, τῷ ἀοράτῳ τῇ φύσει καὶ αὐταῖς
 ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσι. Δόξα σοί, τῷ ἄφατον ἔχοντι τὸ πρὸς
 ἡμᾶς ἔλεος καὶ ἐν ἡμῖν διὰ τῆς μετανοίας καταξιοῦντι ἐνοικεῖν τε
 10 καὶ ἐμπεριπατεῖν.

7 Ὡς μέγεθος δόξης ἀρρήτου, ὡς ἀγάπης ὑπερβολή. Ὅ τὰ πάντα
 συνέχων, ἐντὸς ἀνθρώπου ἐγκατοικεῖ φθαρτοῦ καὶ θνητοῦ, οὗ τὰ
 πάντα ἐν τῇ τοῦ ἐνοικοῦντος ἰσχυρῷ διακρατούμενά εἰσι, καὶ γίνεται
 ἄνθρωπος οἷα δὴ ἐγκυμονοῦσα γυνή. Ὡς θαύματος ἐκστατικοῦ
 15 καὶ ἀκατανοήτου Θεοῦ ἀκατανόητα ἔργα τε καὶ μυστήρια. Ἄν-
 θρωπος βαστάζει γνωστῶς ἐντὸς αὐτοῦ τὸν Θεὸν ὡς φῶς, τὸν τὰ
 πάντα, καὶ αὐτὸν τὸν βαστάζοντα, παραγαγόντα καὶ κτίσαντα· βα-
 στάζει τοῦτον ἐντὸς ὡσπερ θησαυρὸν ἀφραστον, ἐνεκλάλητον,
 ἄποιον, ἀποσον, ἀνίδεον, ἀῦλον, ἀσχημάτιστον, ἐν ἀμηχάνῳ κάλ-
 20 λει μεμορφωμένον, ὄλον ἀπλοῦν ὡσπερ φῶς τὸν ὑπὲρ πᾶν φῶς,
 καὶ περισφίγγων ἔξω τὰς χεῖρας περιπατεῖ μέσον ἡμῶν, ἀγνοού-
 μενος παρὰ πάντων τῶν συνόντων αὐτῷ. Τίς οὖν τὴν χαρὰν τοῦ
 τοιούτου ἀνθρώπου ἀξίως ἐκδιηγῆσεται; Τίνος γὰρ ἄλλου ἐπιθυ-
 μῆσειεν ὁ τοιοῦτος; Ποίου βασιλέως οὐκ ἔσται μακαριώτερός τε
 25 καὶ ἐνδοξότερος; Ποίου, ἢ πόσων ὀρωμένων κόσμων, οὐκ ἔσται
 πλουσιώτερος; Τίνος δὲ ἄρα ὑστερηθήσεται ὁ τοιοῦτός ποτε;
 Ὅντως οὐδενὸς οὐδαμοῦ τῶν ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ.

8 Ἄλλὰ βλέπε, ὁ τοιοῦτος γενέσθαι ἀξιωθεὶς, ἵνα πρὸς σὲ τὸν
 λόγον ἰθύνῳ, ὁ ἐνοικὸν κτησάμενος ὄλον ἐν σεαυτῷ τὸν Θεόν,

20. Ψαλμ. 21,15.

21. Ἰερ. 9,1.

δέν θὰ διαλυθεῖ σὰν νεκρός; Τὰ ὅστᾱ του θὰ ἐκχυθοῦν στὴν γῆ ὡς ὕδωρ²⁰ καὶ θὰ κλάψει νύκτα καὶ ἡμέρα²¹, ἀναλογιζόμενος τὸ πέλαγος τῆς εὐσπλαγχνίας καὶ ἀγαθότητός σου καὶ βλέποντας σὰν σὲ καθρέπτη τὴν δόξα καὶ λαμπρότητα τοῦ προσώπου σου. Δόξα σὲ σένα, πού τὰ οἰκονόμησες ἔτσι. Δόξα σὲ σένα, πού εὐδόκησες νὰ θεαθεῖς καὶ νὰ ἐνωθεῖς μαζί μας. Δόξα σὲ σένα, πού ἀπὸ μεγάλη εὐσπλαγχνία ἀποκαλύφθηκες καὶ γνωρίσθηκες ἀπὸ ἐμᾶς ἐσὺ πού εἶσαι κατὰ τὴν φύση ἀόρατος καὶ γιὰ τὶς ἴδιες τὶς οὐράνιες δυνάμεις. Δόξα σ' ἐσένα, πού ἔχεις ἀπερίγραπτο τὸ πρὸς ἐμᾶς ἔλεος καὶ καταδέχεσαι διὰ τῆς μετανοίας νὰ κατοικεῖς καὶ νὰ περιπατεῖς μέσα μας²².

7 Πῶ πῶ μέγεθος ἀνέκφραστης δόξας, πῶ πῶ ὑπερβολικὴ ἀγάπη! Ἐκεῖνος πού συγκρατεῖ τὰ πάντα, κατοικεῖ μέσα σὲ φθαρτὸ καὶ θνητὸ ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος κρατεῖ τὰ πάντα μὲ τὴν ἰσχὺ αὐτοῦ πού κατοικεῖ μέσα του, καὶ γίνεται ἄνθρωπος σὰν ἀπὸ ἐγκυμονοῦσα γυναῖκα. Πῶ πῶ ἐκστατικὸ θαῦμα καὶ ἀκατανόητα ἔργα καὶ μυστήρια ἀκατανοήτου Θεοῦ! Ὁ ἄνθρωπος βαστάζει συνειδητὰ μέσα του τὸν Θεὸ ὡς φῶς, ὁ ὁποῖος παρήγαγε καὶ ἔκτισε τὰ πάντα, καὶ τὸν ἴδιο τὸν βαστάζοντα. Τὸν βαστάζει μέσα του σὰν θησαυρὸ ἀνέκφραστο, ἀνεκκλάλητο, ἄποιο, ἄποσο, ἀνίδεο, αὔλο, ἀσχημάτιστο, μορφωμένο μὲ ἀμήχανο κάλλος, ὄλον ἄπλὸν σὰν φῶς αὐτὸν πού εὐρίσκεται ἐπάνω ἀπὸ κάθε φῶς, καὶ περισφίγγοντας ἔξω τὰ χέρια περιπατεῖ ἀνάμεσά μας; ἀγνοούμενος ἀπὸ ὄλους πού τὸν συναναστρέφονται. Ποιὸς λοιπὸν θὰ διηγηθεῖ ἐπάξια τὴν χαρὰ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου; Διότι αὐτὸς τί ἄλλο θὰ ἐπιθυμοῦσε; Ποιοῦ βασιλέως δέν θὰ εἶναι μακαριώτερος καὶ ἐνδοξότερος; Ποιοῦ δυνάστη δέν θὰ εἶναι ἐξαιρετικὰ δυνατώτερος; Ποιοῦ ἢ πόσων ὀρατῶν κόσμων δέν θὰ εἶναι πλουσιώτερος; Τί ἄραγε θὰ στερηθεῖ αὐτὸς ποτέ; Πράγματι ἐντελῶς κανένα ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ.

8 Ἄλλὰ πρόσεχε, ἐσὺ πού ἀξιώθηκες νὰ γίνεις τέλειος, γιὰ νὰ ἀπευθυνθῶ πρὸς ἐσένα, πού ἀπέκτησες μέσα σου ἐνοικο

22. Βλ. Β' Κορ. 6,16.

μήποτε ανάξιόν τι τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἢ πράξης ἢ ἐκ χειλέων προφέρης, καὶ εὐθὺς ἀπολέσεις τὸν ἐν σοὶ κεκρυμμένον θησαυρόν, ἀπαναστάντος αὐτοῦ ἀπὸ σοῦ. Τίμησον αὐτὸν ὅσον εἰς δύναμιν καὶ μηδὲν τῶν αὐτῷ μὴ ἀρεσκόντων, μηδὲ προσόντων αὐτῷ 5 φυσικῶς, παρεισάξης εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ ἐάσας σε ἀναχωρήσει ὀργισθεὶς κατὰ σοῦ. Μὴ πολυλόγει πρὸς αὐτόν, μηδὲ πρόσπιπτε, ἀναισχύντως ἐν σεαυτῷ λογιζόμενος καὶ λέγων· Ἐπιδείξομαι ὑπερβάλλουσαν θερμότητα καὶ ζῆλον ἀγάπης πολλὴν τῆς πρὸς αὐτόν, ἵνα μου τὴν πρόθεσιν ἀποδέξηται καὶ γνῶ ὅτι ἀγαπῶ 10 καὶ τιμῶ αὐτόν. Ἴσθι οὖν ὅτι, πρὸ τοῦ ταῦτα ἐννοῆσαί σε, ἐκεῖνος πάντας τοὺς διαλογισμούς σου ἐπίσταται καὶ οὐδὲν αὐτὸν ἔληθεν. Ἄλλὰ γὰρ μηδὲ νοεραῖς χερσὶ κρατῆσαι αὐτὸν ἐπιχειρήσης· ἄληπτος γάρ ἐστι καὶ ὅσον ἄψασθαι αὐτοῦ τολμήσεις ἢ κατασχεῖν αὐτὸν οἰηθῆς, ἔξεις ἔνδον οὐδέν, ἀλλ' εὐθὺς ὄλος 15 ἀφαντωθήσεται ἀπὸ σοῦ καὶ πολλὰ μεταμεληθήσῃ καὶ κλαύσεις, συντριβῶν σεαυτὸν καὶ μαστίζων, καὶ ὠφελήσεις ὄντως οὐδέν. Χαρὰ γὰρ ὦν, εἰς οἶκον θλιβομένων καὶ λυπουμενων εἰσελθεῖν οὐ καταδέχεται, ὡς οὐδ' ἢ φιλεργὸς μέλιττα εἰς οἶκον καπνοῦ· ἐν ἀμεριμνία δὲ καὶ ἀγαλλιάσει εὐτρεπισθέντος σου, πάλιν ἔνδον ἐν 20 σοὶ εὐρεθήσεται, καὶ τότε ἔασον τὸν Δεσπότην ἀταράχως ἐπὶ τῆς ψυχῆς σου ὡς ἐπὶ κλίνης ἐπαναπαύσασθαι.

9 Καὶ μὴ ἄρξη πάλιν λέγειν ἐν σεαυτῷ ὅτι, εἰ μὴ κλαύσω ἐνώπιον αὐτοῦ, ὡς καταφρονητὴν με ἀποστραφήσεται. Εἰ γὰρ ἐβούλετο εἰς τελειότητά σε ἐλάσαντα ὡς ἔτι κρυπτόμενος ἢ καὶ ἐλ- 25 λάμπων σε, τοῦτο ἂν πρὸς κάθαρσιν καὶ φιλοκαλίαν τῆς σῆς οἰκίας παρέσχε σοι· ἀλλὰ μετὰ τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν διὰ δακρῶν σου κάθαρσιν παρεγένετο ἀνάπαυσίν σοι τῶν κόπων καὶ στεναγ-

ὄλον τὸν Θεό, μὴ τυχὸν κάποτε πράξεις ἢ προφέρεις ἀπὸ τὰ χεῖλη κάτι ἀνάξιο τοῦ θελήματός του, κι ἀμέσως χάσεις τὸν μέσα σου κρυμμένο θησαυρό, ἀπομακρυνόμενον ἀπὸ σένα. Τίμησέ τον μὲ ὅλη σου τὴν δύναμη καὶ νὰ μὴ εἰσαγάγεις στὴν οἰκία του τίποτε ἀπὸ ὅσα δὲν τοῦ ἀρέσουν, οὔτε ἀπὸ ὅσα δὲν τοῦ ἀνήκουν φυσικῶς, καὶ ἐγκαταλείποντάς σε ἀναχωρήσει ὀργισμένος ἐναντίον σου. Νὰ μὴ πολυλογεῖς πρὸς αὐτόν, οὔτε νὰ προσπίπτεις, σκεπτόμενος ἀδιάντροπα μέσα σου καὶ λέγοντας, «θὰ ἐπιδείξω ὑπερβολικὴ θερμότητα καὶ πολὺν ζῆλο ἀγάπης πρὸς αὐτόν, ὥστε νὰ ἀποδεχθεῖ τὴν πρόθεσή μου καὶ νὰ γνωρίσει ὅτι τὸν ἀγαπῶ καὶ τὸν τιμῶ». Γνώριζε λοιπὸν ὅτι, προτοῦ ἐσὺ σκεφθεῖς αὐτά, ἐκεῖνος γνωρίζει ὅλους τοὺς λογισμοὺς σου καὶ δὲν τοῦ διαφεύγει τίποτε. Ἀλλὰ οὔτε νὰ ἐπιχειρήσεις νὰ τὸν κρατήσεις μὲ νοερὰ χέρια· διότι εἶναι ἄληπτος καὶ μόλις τολμήσεις νὰ τὸν ἀγγίξεις ἢ νομίσεις ὅτι θὰ τὸν ἀποκτήσεις, δὲν θὰ ἔχεις μέσα σου τίποτε, ἀλλ' ἀμέσως θὰ ἐξαφανισθεῖ ὀλόκληρος ἀπὸ σένα καὶ θὰ μεταμεληθεῖς πολὺ καὶ θὰ κλαύσεις, συντρίβοντας καὶ μαστίζοντας τὸν ἑαυτό σου, καὶ δὲν θὰ ὠφεληθεῖς πράγματι καθόλου. Διότι, ὄντας χαρὰ, δὲν καταδέχεται νὰ εἰσέλθει σὲ οἶκο θλιμμένων καὶ λυπημένων, ὅπως οὔτε ἡ φιλεργὸς μέλισσα δὲν εἰσέρχεται σὲ οἶκο καπνοῦ. Ὅταν ὁμως εὐτρεπισθεῖς μὲ ἀμεριμνησία καὶ ἀγαλλίαση, θὰ εὐρεθεῖ πάλι μέσα σου, καὶ τότε ἄφησε τὸν Δεσπότη ν' ἀναπαυθεῖ ἀτάραχα ἐπάνω στὴν ψυχὴ σου σὰν σὲ κλίνη.

- 9 Καὶ μὴ ἀρχίσεις πάλι νὰ λέγεις μέσα σου ὅτι, ἐὰν δὲν κλαύσω ἐμπρὸς του, θὰ μὲ ἀποστραφεῖ ὡς καταφρονητὴ. Διότι, ἐὰν ἤθελε, ἂν καὶ ἔφθασες στὴν τελειότητα, νὰ κλαῖς ὡς ἀκόμη μετανοῶν, ἀπὸ μακριὰ μᾶλλον βλεπόμενος ἢ κρυπτόμενος ἀπὸ σένα ἢ καὶ ἐλλάμποντάς σε, θὰ σοῦ τὸ παρεῖχε αὐτὸ πρὸς κάθαρση καὶ διακόσμηση τῆς κατοικίας σου. Ὅμως μετὰ τὴν μετάνοια καὶ τὸν διὰ δακρῶν καθαρισμό σου παρευρίσκεται γιὰ νὰ ἀναπαύσει τοὺς κόπους καὶ τοὺς στεναγμοὺς σου καὶ νὰ

- μῶν καὶ χαρὰν καὶ εὐφροσύνην ἀντὶ τῆς λύπης χαρίσασθαι. Στῆθι οὖν, οὐ λέγω σοι μόνον τῷ σώματι ὀρθίος, ἀλλὰ τοῖς κινήμασι τῆς ψυχῆς καὶ ταῖς ταύτης ὀρμαῖς. Δὸς ἡσυχίαν, ὡς τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευόντων ἐπὶ τῆς οἰκίας παραγενομένου τῆς σῆς. Εἶπε 5 πᾶσι μετ' ἐμβριμῆσεως τοῖς ἐπὶ τῆς οἰκίας σου θυρωροῖς, αὐταῖς δὴ, φημί, ταῖς αἰσθήσεσι· ὁ βασιλεὺς', φησί, 'στῆτε καλῶς ἐπὶ τῶν θυρῶν· στῆτε ἐν ἡσυχίᾳ καὶ φόβῳ πολλῷ. Μηδεὶς πρὸς τῆ θύρα ἐλθὼν εἰσελεύσεται, μὴ λάθῃ τις ἔνδον εἰσπηδήσας λαθραίως· καὶ εὐθὺς ὁ βασιλεὺς καταλιπὼν ἡμᾶς πάλιν οἰχήσεται'.
- 10 Ταῦτα τοιγαροῦν εἰπὼν, στῆθι ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς καὶ φαιδρότητι, τὸν σὸν Δεσπότην τὸν ἀπερίγραπτον ἐν σοὶ περιγραπτὸν ἀπεριγράπτως ὀρῶν καὶ καταμανθάνων τὸ ἀμήχανον κάλλος αὐτοῦ, κατανοῶν δὲ ἀκατανοήτως τὸ πανάγιον πρόσωπον αὐτοῦ, τὸ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀρχαγγέλοις καὶ πάσαις ταῖς οὐρανίαις δυνάμε- 15 σιν ἀπρόσιτον. Ἐκπλήττου, χαῖρε καὶ πνευματικῶς σκιρτῶν εὐφραίνου καὶ ἀγαλλία, προσέχων ἐν εὐλαβείᾳ τί ἂν κελεύσῃ εἰπεῖν ἢ ποιῆσαί σε.
- 10 Πρόσεχε τοίνυν τοῖς λεγομένοις σοι. Οὐ γὰρ ὡς οἱ βασιλεῖς, ἐπιδεῆς ὢν καὶ αὐτὸς τῶν ὑπὸ χεῖρα, εἰς ἰδίαν θεραπείαν ἢ χρεῖαν 20 ἐπιζητήσοι τι· ἀνενδεῆς γὰρ ἐστὶ καί, εἰ μὴ τοὺς ἑαυτοῦ δούλους πλουτίσει πρῶτον, οὐ παραγίνεται εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῶν. Ἐκείνου οὖν, ὡσπερ εἴρηται, ὄντος ἀνενδεοῦς, σὲ δὲ πλουτίσαντος καὶ ἀνενδεῆ πεποιηκότος τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, πρόσεχε τί λαλήσει ἐν σοὶ ὁ τοσοῦτου ὕψους ἐκ τοῦ εὐλογημένου κόλπου τοῦ Πατρὸς 25 ἐξελθὼν ἀχωρίστως καὶ ἐκ τῶν οὐρανῶν μέχρι τῆς σῆς ταπεινό-

23. Θεία Λειτουργία, «Σοφία, ὀρθοί».

24. Α' Τμ. 6,15.

σοῦ χαρίσει, ἀντὶ λύπης, χαρὰ καὶ εὐφροσύνη. Στάσου λοιπὸν ὄρθιος, καὶ δὲν ἐννοῶ μόνον στὸ σῶμα ὄρθιος²³, ἀλλὰ καὶ στὰ κινήματα τῆς ψυχῆς καὶ στὶς ὁρμές της. Ἡσύχαζε, μὲ τὴν σκέψη ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλέων²⁴ ἦλθε στὴν οἰκία σου. Πές μὲ συγκίνηση σ' ὄλους τοὺς θυρωροὺς τῆς οἰκίας σου, δηλαδὴ στὶς ἴδιες τὶς αἰσθήσεις σου· «ὁ βασιλεὺς, σταθεῖτε καλῶς στὶς θύρες· σταθεῖτε μὲ ἡσυχία καὶ πολὺν φόβο»²⁵. Κανεῖς νὰ μὴ κρούσει ὅταν ἔλθει ἐμπρὸς στὴν θύρα, μὴ τυχὸν εἰσέλθει μέσα ἀπὸ κοντὰ ἢ ἀπὸ μακριὰ κραυγὴ κάποιου, μὴ τυχὸν κάποιος διαφύγει καὶ εἰσπηδήσει μέσα λαθραῖα, κι ἀμέσως μᾶς ἐγκαταλείψει καὶ πάλι ὁ βασιλεὺς καὶ ἀποχωρήσει'. Ἀφοῦ λοιπὸν εἶπεις αὐτὰ, στάσου μὲ ἀγαλλίαση καὶ φαιδρότητα ψυχικὴ, θεωρώντας τὸν ἀπερίγραπτο Δεσπότη σου ἀπεριγράπτως περιγραπτὸ μέσα σου, μαθαίνοντας τὸ ἀμήχανο κάλλος του, τὸ ἀπρόσιτο στοὺς ἀγγέλους, τοὺς ἀρχαγγέλους καὶ σ' ὅλες τὶς οὐράνιες δυνάμεις. Νὰ ἐκπλήσσεσαι, νὰ χαίρεσαι καὶ σκιρτώντας πνευματικῶς²⁶ νὰ εὐφραίνεσαι καὶ νὰ ἀγάλλεσαι, προσέχοντας μὲ εὐλάβεια τί θὰ σοῦ προστάξει νὰ εἶπεις ἢ νὰ πράξεις.

- 10 Πρόσεχε λοιπὸν σ' αὐτὰ ποὺ σοῦ λέγονται. Διότι δὲν θὰ ζητήσῃ, ὅπως οἱ ἐπίγειοι βασιλεῖς, ἔχοντας κι αὐτὸς ἀνάγκη ἀπὸ ὑλικά πράγματα, κάτι πρὸς ἐξυπηρέτησή του ἢ χρεία· πραγματι, εἶναι ἀνενδεής, καὶ ἐὰν δὲν πλουτίσει πρῶτα τοὺς δούλους του, δὲν εἰσέρχεται στὴν κατοικία τους. Ὦντας λοιπὸν, ὅπως ἐλέχθηκε, ἀνενδεής, ἀφοῦ μὲ τὴν παρουσία του σ' ἔκανε πλούσιο καὶ ἀνενδεῆ, πρόσεχε τί θὰ λαλήσῃ²⁷ μέσα σου αὐτὸς ποὺ ἀπὸ τόσο ὑψηλὰ ἐξῆλθε ἀπὸ τὸν εὐλογημένο κόλπο τοῦ Πατρὸς²⁸ ἀχωρίστως καὶ κατῆλθε ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς μέχρι τὴν τα-

25. Θεία Λειτουργία, «τὰς θύρας τὰς θύρας ... στῶμεν καλῶς στῶμεν μετὰ φόβου».

26. Βλ. *Ἡθικός 10,49*.

27. *Ψαλμ. 84,9*.

28. *Ἰω. 1,18*.

τητος κατελθών. Οὐ γὰρ παρέργως τοῦτό ποτε εὖροις αὐτὸν ἐργασάμενον, ἀλλ' ἐπὶ σωτηρία καὶ ἄλλων πολλῶν εἶωθεν αἰεὶ τοῦτο ποιεῖν ὁ καλὸς καὶ φιλόανθρωπος Δεσπότης ἡμῶν. Εἰ οὖν, ὡς εἵπομεν, τιμήσεις καὶ ἀποδέξῃ καὶ δώσεις τόπον καὶ ἡσυχίαν 5 παράσχῃς αὐτῷ, εὖ ἴσθι ὅτι ἀκούσεις ἐκ τῶν τοῦ Πνεύματος θησαυρῶν τὰ ἀπόρρητα, οὐκ ἐπὶ τοῦ στῆθους πίπτων τοῦ Δεσποτικοῦ, καθὰ τὸ πρὶν ὁ ἠγαπημένος Χριστοῦ Ἰωάννης, ἀλλ' ὄλον ἐν-στήθιον φέρων τὸν Λόγον τὸν τοῦ Θεοῦ· θεολογίας θεολογήσεις καινάς τε καὶ παλαιάς καὶ πάσας νοήσεις τὰς ἤδη ρηθείσας καὶ 10 γραφείσας θεολογίας καλῶς, καὶ γενήσῃ ὄργανον εὐηχόν ὑπὲρ ἅπασαν μουσικὴν ἀνακρουόμενον καὶ φθεγγόμενον.

11 Ἐὰν δὲ λύπην ποθὲν ἐπελθοῦσαν ἐάσης προκῦψαι τῆς οἰκίας ἐντός, εὐθὺς ἀφίπταται ἡ καρδιά· εἰ δὲ ὀργὴν ἢ θυμόν, αὐτίκα ὑποχωρεῖ ὁ πρῶτος καὶ γαληνός· εἰ δὲ μῖσος καὶ ἀηδίαν κατὰ τινος, 15 εὐθὺς φεύγει ἡ ἀγάπη κληθεὶς καὶ ἀγάπη ὧν αὐτοφυῆς ἐπ' ἀληθείας καὶ ἐνυπόστατος· ἐὰν φθόνον ἢ ἔριν πλησιάσαι ἀφῆς, ὁ ἀμνησικάκος καὶ ἀγαθὸς βδελυζάμενος αὐτὰ ὄλος ἀφανῆς γενήσεται. Εἰ δὲ καὶ πονηρίαν ἢ ποικιλίαν μετὰ περιεργίας ἐξωθεν γνῶ τῆς οἰκίας περιερχομένης καὶ μὴ διώξεως μετ' ὀργῆς συντό- 20 μως αὐτάς, ἀλλὰ πρᾶεως ἴδη σε μᾶλλον πρὸς τὰς ἐχθρὰς αὐτῷ φερόμενον καὶ ταύτας αὐτῷ πλησιάζειν καταδεχόμενον, οὐδὲ τὴν ὑποχώρησιν αὐτοῦ ὁ ἀπλοῦς καὶ ἄκακος καὶ ἀπερίεργος γνῶναί σε ποιήσει, ἀλλ' ὡς ἀναίσθητον καταλείψει σε. Ἐὰν δὲ σύ, ὁ τοιοῦτω Δεσπότη καταξιωθεὶς ἐντυχεῖν, ὁ τοιαύτης δόξης γενόμε- 25 νος θεατῆς, ὁ τοιοῦτου πλούτου, τῆς βασιλείας, λέγω, τῶν οὐρανῶν, ἧτις αὐτός ἐστιν ὁ Θεός, ἐν κατασχέσει γενόμενος, ἐκ μὲν τῶν εἰρημένων ἀπάντων φυλάξεῃς τοῦ μὴ εἰσελθεῖν ἐν τῇ οἰκίᾳ σου τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ ἡσυχίαν πᾶσαν ἐκ τούτων ποιήσης τῷ

29. Σύμβολο Νικαίας.

30. Ἰω. 13,25.

πεινότητά σου²⁹. Καὶ δὲν θὰ εὔρεις ὅτι ἔπραξε αὐτὸ κάποτε παρέργως, ἀλλὰ ὁ καλὸς καὶ φιλόανθρωπος Δεσπότης μας συνηθίζει νὰ τὸ κάνει αὐτὸ πάντοτε γιὰ τὴν σωτηρία καὶ ἄλλων πολλῶν. Ἐὰν λοιπὸν, ὅπως εἶπαμε, τὸν τιμήσεις καὶ τὸν ἀποδεχθεῖς, τοῦ δώσεις τόπο καὶ τοῦ προσφέρεις ἡσυχία, γνώριζε καλὰ ὅτι θὰ ἀκούσεις ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τοῦ Πνεύματος τὰ ἀπόρρητα· κι αὐτὸ ὄχι πέφτοντας ἐπάνω στὸ Δεσποτικὸ στῆθος³⁰, ὅπως παλαιὰ ὁ ἀγαπημένος τοῦ Χριστοῦ Ἰωάννης, ἀλλὰ φέροντας στὸ στῆθος σου ὅλον τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ. Θὰ θεολογήσεις καινούργιες καὶ παλαιῆς θεολογίες, θὰ κατανοήσεις καλῶς ὅλες τὶς θεολογίες ποὺ εἰπώθηκαν κι ἐγράφηκαν ἤδη, καὶ θὰ γίνεις εὔηχο ὄργανο ποὺ θὰ ἀνακρούει καὶ θὰ φθέγγει ἐπάνω ἀπὸ κάθε μουσική.

- 11 Ἐὰν ὁμως ἀπὸ κάπου ἔλθει λύπη καὶ τὴν ἀφήσεις νὰ σκύψει καὶ νὰ μπεῖ μέσα στὴν οἰκία, ἀμέσως ἐξανεμίζεται ἡ χαρὰ· ἐὰν ἀφήσεις ὀργὴ ἢ θυμὸ, ἀμέσως ὑποχωρεῖ ὁ πρᾶος καὶ γαλήνιος· ἐὰν ἀφήσεις μῖσος καὶ ἀηδία ἐναντίον κάποιου, ἀμέσως φεύγει ὁ ὀνομαζόμενος ἀγάπη³¹ καὶ ὄντας ἀληθῶς ἀγάπη αὐτοφυῆς κι ἐνυπόστατη· ἐὰν ἀφήσεις νὰ πλησιάσει φθόνος ἢ ἔριδα, ὁ ἀμνησίκακος καὶ ἀγαθὸς σιχαινόμενος αὐτὰ ἐξαφανίζεται ὀλόκληρος. Ἐὰν πάλι διαπιστώσει ὅτι ἔξω ἀπὸ τὴν οἰκία σου περιφέρονται μὲ περιέργεια ἢ πονηρία ἢ ἡ ποικιλία καὶ δὲν τὶς διώξεις σύντομα μὲ ὀργή, ἀλλὰ σὲ ἰδεῖ νὰ φέρεσαι μᾶλλον μὲ πραότητα σ' αὐτὲς ποὺ εἶναι ἐχθρικές ἀπέναντί του καὶ νὰ καταδέχεσαι νὰ πλησιάζεις σ' αὐτὸν μὲ αὐτὲς, αὐτὸς ὁ ἀπλὸς καὶ ἄκακος καὶ ἀπερίεργος δὲν θὰ σοῦ ἀφήσει νὰ γνωρίσεις οὔτε τὴν ὑποχώρησή του, ἀλλὰ θὰ σ' ἐγκαταλείψει ὡς ἀναίσθητο. Ἐὰν λοιπὸν ἐσύ, πρὸς ἀξιώθηκες νὰ ἐπιτύχεις τέτοιον Δεσπότη, ποὺ ἀπέκτησες τέτοια δόξα, τέτοιον πλοῦτο, δηλαδὴ τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν ποὺ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεός, προφυλάξεις, ὥστε ἀπὸ ὅλα τὰ εἰπωμένα νὰ μὴ εἰσέλθει τίποτε μέσα στὴν οἰκία τῆς ψυχῆς σου, ἀλλὰ καὶ ἐξασφαλίσεις γιὰ τὸν βασιλέα ἡσυχία

31. Βλ. Ἰω. Δαμασκηνοῦ, PG 94. 445 C.

βασιλεῖ, τὸ δὲ πρόσωπόν σου ἦτοι τὸν νοῦν στρέψας ἄλλοθεν,
 ἐτέρῳ προσδιαλέγη καὶ ὁμιλεῖς, τὸν νῶτόν σου δοὺς δηλονότι
 τῷ ἀπροσίτῳ Θεῷ, ᾧ πᾶσαι μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἀσκαρδαμυ-
 κτὶ ἐνατενίζουσιν αἱ οὐράναι στρατιαί, οὐχὶ δικαίως ὡς κατα-
 φρονητὴν καὶ ἀνάξιον εὐθὺς αὐτὸς καταλείψει σε; Ἀλλὰ λέγεις εἶ-
 5 ναι τοῦτον φιλάνθρωπον; Κάγῳ τοῦτό σοι λέγω, ἀλλ' εἰς τοὺς
 ἐπαισθανομένους τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ καὶ ἀξίως τιμῶντας
 καὶ ἀπευχαριστοῦντας αὐτῷ. Εἰ δέ, καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν τού-
 του γλυκύτητα εἰς οὐδὲν ἠγησάμενος, πρὸς ἑτέρου τινὸς νεύσεις
 ἀγάπην καὶ δεσμεύσεις ὅλως τὴν ὁρμὴν ἐν αὐτῷ τῆς ψυχῆς σου
 10 καὶ ἡδονῆ τινος ἡδυνθῆς, βρώσεως τυχὸν ἢ πόσεως ἢ ἐνδύματος
 ἢ ὄψεως εὐειδοῦς ἢ χρυσίου ἢ ἀργυρίου, ἢ τινος ἑτέρου εἶδους
 ἐπιθυμίαν ἐναπομάξῃ σου ἐνδοθεν ἢ ψυχῆ, ἄρα ὁ φύσει καθαρὸς
 καὶ ἀγνὸς καὶ ἀμίαντος, ὁ καὶ σὲ τοιοῦτον ποιήσας διὰ τοῦ Πνεύ-
 ματος, καταδέξεται ὅλως συνεῖναι σοι οὕτω νεύσαντι καὶ οὐκ εὐ-
 15 θὺς καταλείψει σε; Πάντη που δῆλον.

12 Εἰ δὲ καὶ τούτων ἀπάντων ποιήσεις οὐδέν, διώξεις δὲ πᾶν
 πάθος ἀπὸ σοῦ καὶ πᾶσαν κακίαν μακρὰν ἀπορρίψεις, πᾶσαν ἐπι-
 θυμίαν ἀπὸ σοῦ ἐξορίσεις, πᾶσαν προσπάθειαν καὶ φυσικὴν ἀγά-
 πην παντὸς ἀνθρώπου καὶ συγγενοῦς καταλείψεις καὶ φθάσεις εἰς
 20 τελείαν ἀναμαρτησίαν καὶ καθαρότητα, καθὼς ἄνωθεν διεγράψα-
 μεν, καὶ πρὸς τούτοις ὅλον ἐν σεαυτῷ ἔξεις (ἵνα πάλιν ὁ μέλλω
 εἰπεῖν γένηται πᾶσι σαφές), τὸν ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν,
 μηδαμόθεν ἢ ὀχλούμενος ἢ πρὸς ἄλλον ἀπονεύων τινά, ἀλλὰ καὶ
 διάγων μετὰ Θεοῦ, ἄνω τὸν νοῦν ἔχων ἐν τῇ ὑπεράνω τῶν οὐρα-
 25 νῶν βασιλείᾳ, αἴφνης δὲ τινὸς σε καλέσαντος καὶ ἐνταῦθα πόλιν
 μεγάλην καὶ λαὸν πολὺν ἐν αὐτῇ ὑποδείξαντος, οἴκους καὶ παλά-

ἀπὸ ὅλα αὐτά, στρέφοντας ὁμῶς ἄλλοῦ τὸ πρόσωπό σου, δηλαδὴ τὸν νοῦ, διαλέγεσαι καὶ ὁμιλεῖς μὲ ἄλλον, γυρίζοντας ἔτσι τὰ νῶτα σου στὸν ἀπρόσιτο Θεό, τὸν ὁποῖο ἀτενίζουν ἀταλάνευτα ὅλες οἱ οὐράνιες στρατιᾶς μὲ φόβο καὶ τρόμο, τότε αὐτὸς δὲν πρέπει δικαίως νὰ σὲ ἐγκαταλείψει ἀμέσως ὡς καταφρονητὴ καὶ ἀνάξιο; Ἀλλὰ λέγεις ὅτι αὐτὸς εἶναι φιλάνθρωπος; Κι ἐγὼ τὸ ἴδιο σοῦ λέγω, ἀλλὰ εἶναι τέτοιος γι' αὐτοὺς ποῦ αἰσθάνονται τὴν φιλανθρωπία του, ποῦ τὸν τιμοῦν ἀξίως καὶ τὸν εὐχαριστοῦν. Ἐὰν ὁμῶς δὲν ὑπολογίζεις γιὰ τίποτε τὴν ἀγάπη καὶ τὴν γλυκύτητά του, καὶ στραφεῖς πρὸς τὴν ἀγάπη κάποιου ἄλλου καὶ δεσμεύσεις τελείως τὴν ὁρμὴ τῆς ψυχῆς σου σ' αὐτὸν καὶ γλυκαθεῖς ἀπὸ τὴν ἡδονὴ κάποιου πράγματος, βρώσεως τυχὸν ἢ πόσεως, ἐνδύματος ἢ θεᾶς εὐχάριστης, ἢ χρυσοῦ ἢ ἀργύρου· καὶ ἂν ἡ ψυχὴ ἀπὸ μέσα σοῦ ἐμφυτεύσει τὴν ἐπιθυμία κάποιου ἄλλου εἶδους, ἄραγε ὁ φύσει καθαρὸς καὶ ἀγνὸς καὶ ἀμίαντος, ποῦ ἔκανε καὶ σένα διὰ τοῦ Πνεύματος τέτοιον, θὰ καταδεχθεῖ κάπου νὰ συνυπάρχει μ' ἐσένα ποῦ μεταβλήθηκες ἔτσι, καὶ δὲν θὰ σὲ ἐγκαταλείψει ἀμέσως; Εἶναι ἀπολύτως βέβαιο ὅτι θὰ σ' ἐγκαταλείψει.

- 12 Ἐὰν ὁμῶς δὲν κάνεις τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτά ἀλλὰ διώξεις ἀπὸ πάνω σου κάθε πάθος καὶ ρίψεις μακριὰ κάθε κακία, ἐξορίσεις ἀπὸ πάνω σου κάθε ἐπιθυμία, ἐγκαταλείψεις κάθε προσπάθεια καὶ φυσικὴ ἀγάπη κάθε ἀνθρώπου καὶ συγγενοῦς καὶ φθᾶσεις σὲ τέλεια ἀναμαρτησία καὶ καθαρότητα, ὅπως περιγράψαμε παραπάνω, καὶ μαζὶ μὲ αὐτὰ ἔχεις μέσα σου ὅλον τὸν Θεὸ (γιὰ νὰ γίνῃ σ' ὅλους σαφὲς πάλι αὐτὸ ποῦ πρόκειται νὰ εἰπῶ), ποῦ εὐρίσκεται ἐπάνω ἀπὸ ὅλους τοὺς οὐρανοὺς³², χωρὶς νὰ ἐνοχλεῖσαι ἀπὸ πουθενά ἢ νὰ στρέφῃς πρὸς κάποιον ἄλλο, ἀλλὰ ζώντας μὲ τὸν Θεό, ἔχοντας τὸν νοῦ ἐπάνω στὴν βασιλεία ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, καὶ ξαφνικὰ σὲ καλέσει κάποιος καὶ σοῦ ὑποδείξει ἐδῶ μεγάλη πόλη καὶ πολὺ λαὸ σ' αὐτήν, οἴκους,

32. Ἐφ. 4,10.

τια ποικίλα τε καὶ εὐρύχωρα, ναοὺς παμμεγέθεις τε καὶ περικαλλεῖς, ἱερεῖς, ἀρχιερεῖς, βασιλέα σὺν τῇ ἱερᾷ συγκλήτῳ καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ ὑπασπιστῶν αὐτοῦ, εἶτα (ἵνα πᾶσαν ἄλλην αἰτίαν καὶ τρόπον ἐμπαθῆ καταλείψω), ἐὰν ὑπ' ἐκείνων πάντων, λέγω
 5 δὴ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ ὄλου τοῦ πλήθους τῆς πόλεως, μετὰ δακρύων προσκαλούμενος καὶ παρακαλούμενος ἀναδέξασθαι αὐτῶν τὴν φροντίδα καὶ ποιμᾶναι καὶ ὠφελῆσαι αὐτούς, πρὸ τοῦ προτραπῆναί σε παρὰ Θεοῦ, τοῦ συμβασιλεύειν αὐτῷ σε τάξαντος, καταφρονήσας ἐγκατελείψης τὰ ἄνω καὶ τὰ
 10 δοθέντα σοι παρ' αὐτοῦ αἰώνια ἀγαθὰ καί, περὶ τὰ στασιώδη κατελθῶν, ὧδε τὰ φθαρτὰ καὶ ὀρώμενα συναναστρέφῃ μετὰ τῶν προσκαλεσαμένων σε, οὐχὶ δικαίως ἀπάντων ἐκείνων ἀποστερήσει σε καὶ ἐν μόνοις ἐάσει σε τούτοις τὸν κλῆρον ἔχειν καὶ τὴν κατάσχεσιν, καὶ ζῶντός σου καὶ μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματός σου
 15 ἐκδημίαν;

13 Ἔδει σε οὖν, κάκεινου λέγοντος καὶ προστάσσοντός σοι κατελθεῖν εἰς τὸ ποιμᾶναι ψυχάς, προσπίπτειν καὶ κλαίειν καὶ λέγειν ἐν θλίψει καὶ φόβῳ πολλῷ πρὸς αὐτόν· «Δέσποτα, πῶς ἐγκαταλείψω σε καὶ πρὸς τὴν ματαιότητα ἐκείνην καὶ πολύμοχθον δια-
 20 γωγὴν ἀπελεύσομαι; Μηδαμῶς, Κύριε. Μὴ ὀργισθῆς με, τὸν δοῦλόν σου, καὶ ἀπὸ τοῦ τοσοῦτου ὕψους εἰς τὸ χάος ἐκεῖνο ἀπορρίψης με. Μὴ, Δέσποτα, μὴ ἀποστερήσης με τοῦ τοιοῦτου φωτός τῆς δόξης σου καὶ εἰς τοσοῦτον καταγάγῃς με σκότος, τὸν ἄθλιον καὶ ταλαίπωρον. Μὴ τι ἥμαρτον κατὰ ἄγνοιαν, Δέσποτα, καὶ διὰ
 25 τοῦτο ἐκεῖ ἀποστρέφεις με ὅθεν φιλανθρώπως ἀνείλκυσάς με, ὁ εὐσπλαγχνος; Μὴ ἐπὶ τοσοῦτον ἀποστραφῆς με, ὁ πολλὰς μου ἁμαρτίας καὶ ἀνομίας ἀράμενος. Ἄλλ' εἴ τι συνέβη καὶ ἥμαρτον, σὺ με ὧδε τιμώρησον, σὺ με καὶ μεληδόν, εἰ κελεύεις, κατάτεμε, μόνον ἐκεῖ μὴ ἐκπέμψης με».

14 Εἰ δὲ προσέθετο εἰπεῖν σοι· Ἔδει σε, τὰ ἐμὰ πρόβατα ποιμα-

ποικίλα καὶ εὐρύχωρα παλάτια, παμμεγέθεις καὶ περικαλλεῖς ναοὺς, ἱερεῖς, ἀρχιερεῖς, βασιλέα μαζὶ μὲ τὴν ἱερὰ σύγκλητο, τοὺς ἄρχοντες καὶ τοὺς ὑπασπιστὲς του, ἔπειτα (γιὰ νὰ παραλείψω κάθε ἄλλη αἰτία καὶ ἐμπαθῆ τρόπο), ἐὰν προσκληθεῖς ἀπὸ ὄλους ἐκείνους, δηλαδὴ ἀπὸ τὸν βασιλέα, τοὺς ἄρχοντες καὶ ὄλο τὸ πλῆθος τῆς πόλεως, καὶ παρακληθεῖς μὲ δάκρυα ν' ἀναλάβεις τὴν φροντίδα τους, νὰ τοὺς ποιμάνεις καὶ νὰ τοὺς ὠφελήσεις, χωρὶς νὰ προτραπεῖς ἀπὸ τὸν Θεό, πού σ' ἔταξε νὰ συμβασιλεύεις³³ μαζὶ του, κι ἐσύ καταφρονήσεις κι ἐγκαταλείψεις τὰ ἄνω καὶ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ πού σοῦ ἐδόθησαν ἀπὸ αὐτὸν καί, κατεβαίνοντας στὰ στατικά, συναναστρέφουσαι μαζὶ μ' αὐτοὺς πού σὲ προσκάλεσαν τὰ φθαρτὰ καὶ ὄρατά, δὲν θὰ σὲ ἀποστερήσει δικαίως ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα καὶ δὲν θὰ σ' ἀφήσει νὰ ἔχεις τὸν κλῆρο καὶ τὴν ἰδιοκτησίᾳ σου μόνον σ' αὐτὰ, καὶ ὅσο ζεῖς καὶ μετὰ θάνατον;

- 13 Πρέπει λοιπὸν ἐσύ, κι ὅταν ἐκεῖνος σοῦ εἰπεῖ καὶ σὲ προστάξει νὰ κατέλθεις γιὰ νὰ ποιμάνεις ψυχές, νὰ προσπέσεις, νὰ κλάψεις καὶ νὰ τοῦ εἰπῆς μὲ θλίψη καὶ μεγάλο φόβο· 'Δέσποτα, πῶς θὰ σ' ἐγκαταλείψω καὶ θὰ ἀποχωρήσω πρὸς ἐκείνη τὴν ματαιότητα καὶ πολύμοχθη διαγωγή; Καθόλου, Κύριε. Μὴ ὀργισθεῖς μ' ἐμένα, τὸν δοῦλο σου, καὶ ἀπὸ τόσο μεγάλο ὕψος μὲ ρίψεις σ' ἐκεῖνο τὸ χάος. Μὴ, Δέσποτα, μὴ μὲ ἀποστερήσεις, ἐμένα τὸν ἄθλιο καὶ ταλαίπωρο, ἀπὸ αὐτὸ τὸ φῶς τῆς δόξας σου καὶ μὲ ὀδηγήσεις σὲ τόσο σκοτάδι. Μὴ τυχόν, Δέσποτα, ἀμάρτησα σὲ κάτι ἀπὸ ἄγνοια καὶ γι' αὐτὸ μὲ ἀποστρέφεις ἐκεῖ ἀπὸ ὅπου ἐσύ ὁ εὐσπλαγχνος μὲ ἀνέσυρες ἀπὸ φιλανθρωπία; Μὴ μὲ ἀποστραφεῖς τόσο, ἐσύ πού ἐσήκωσες πολλές ἀμαρτίες καὶ ἀνομίες μου. 'Αλλ' ἐὰν κάτι συνέβηκε καὶ ἀμάρτησα, τιμώρησέ με ἐδῶ, ἂν θέλεις ἐσύ, διαμέλησέ με σὲ κομμάτια ἐδῶ, μόνον ἐκεῖ μὴ μὲ ἀποστείλεις'.

- 14 'Εὰν ὁμως πρόσθετε καὶ σοῦ ἔλεγε, 'Πήγαινε νὰ ποιμάνεις

33. Βλ. Β' Τιμ. 2,12.

νον. Ἐπελθε, τοὺς ἀδελφούς σου ἐπίστρεψον', ἐχρῆν σε πάλιν εἰπεῖν πρὸς αὐτόν· 'Οἴμοι, Δέσποτα, καὶ σοῦ χωρισθήσομαι ὁ ἀνάξιος;' Εἰ δὲ καὶ πρὸς τούτοις ἔφη πάλιν πρὸς σέ· 'Οὐχί, ἀλλ' ἐγὼ κάκει μετὰ σοῦ ἔσομαι', αὐθις ἔδει σε προσπεσεῖν, ἔδει σε κλαῦσαι καὶ τοὺς ἀχράντους πόδας αὐτοῦ νοερῶς τοῖς δάκρυσιν βρέξαι καὶ οὕτως εἰπεῖν· 'πῶς συνέσει μοι, Δέσποτα, εἰ κατελθὼν ἐκεῖ σκοτισθήσομαι; Πῶς συνδιάξεις, εἰ πρὸς κολακείας καὶ ἐπαίνους ἀνθρώπων ἐκκλίνῃ ἢ ροπὴ τῆς καρδίας μου, τρεπτὴ οὖσα; Πῶς καταδέξῃ, εἰ πρὸς ὑπερηφανίαν κακῶς ὑψωθῶ; Πῶς οὐ φεύξῃ, 10 εἰ μὴ βασιλεῖς καὶ δυνάστας ὑπὲρ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας καὶ παρανομίας μετὰ παρρησίας ἐλέγξω; Πῶς δὲ ταῦτα καὶ τὰ λοιπὰ ποιήσω πρὸς ἀρέσκειαν σὴν, ἵνα καὶ συνῆς μοι καὶ ἐνισχύσης με καὶ μὴ καταλείψῃς με πταίσαντα καὶ χωρισθῆς ἀπ' ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου, ἐάσας με μόνον ἐκεῖ κάτω κείμενον; Δέδοικα μὴ φειδωλία, 15 μὴ φιλαργυρία κρατήσῃ μου· φοβοῦμαι μὴ τῆς σαρκὸς ἢ ἐπανάστασις κυριεύσῃ μου, μὴ ἡδονὴ ἀπατήσῃ με, μὴ μέριμνα συσκοτήσῃ με, μὴ τιμὴ ἀρχόντων καὶ βασιλέων ὑψώσῃ οὐ καλῶς, μὴ ἀρχῆς ὄγκος κατὰ τῶν ἀδελφῶν ὑποφυσήσας ἐπάρῃ με, μὴ τρυφῆ καὶ μέθῃ τοῦ εἰκότος παρασυρῆσομαι, μὴ κραιπάλη αἰ λεπτυνθεῖσαι 20 μοι σάρκες τῆς ψυχῆς παχυνθήσονται, μὴ ἀπειλαὶ ἀνθρώπων πτοήσουσι καὶ τῶν ἐντολῶν σου παραβάτην ἐργάσονται, μὴ συνεπισκόπων παρακλήσεις καὶ φίλων ἀδικίας με συγκοινωνὸν ἀπεργάσονται, ἢ ἀδικούντων αὐτῶν σιωπῶντα, ἢ κακῶς πρατόντων συνεργὸν γινόμενον καὶ μὴ τούτους ἐλέγχοντα παρρησίᾳ 25 καὶ τὴν ἔνστασιν ὑπὲρ τῶν ἐντολῶν σου ἐπιδεικνύμενον. Ἀλλὰ

34. Ἰω. 21,17.

35. Λουκᾶ 22,32.

36. Ἐξ. 3,12.

τὰ πρόβατά μου³⁴, πήγαινε, ἐπίστρεψε τοὺς ἀδελφούς σου³⁵, ἔπρεπε πάλι νὰ τοῦ εἰπεῖς: "Ἀλλοίμονο, Δέσποτα, θὰ χωρισθῶ ἐγὼ ὁ ἀνάξιος ἀπὸ σένα;". Ἐὰν ὁμως μαζί μ' αὐτὰ σοῦ ἔλεγε πάλι, "Ὁχι, ἀλλ' ἐγὼ θὰ εὐρίσκομαι κι ἐκεῖ μαζί σου"³⁶, ἀμέσως ἔπρεπε νὰ προσπέσεις, νὰ κλαύσεις, νὰ βρέξεις³⁷ νοερῶς τὰ ἄχραντα πόδια του μὲ τὰ δάκρυα καὶ νὰ εἰπεῖς αὐτὰ: 'Πῶς θὰ συνυπάρχεις μαζί μου, Δέσποτα, ἐὰν κατέλθω ἐκεῖ καὶ σκοτισθῶ; Πῶς θὰ συζήσεις μαζί μου, ἐὰν ἡ ροπή τῆς καρδιάς μου, ὄντας ἀσταθής, ἐκκλίνει πρὸς τὶς κολακεῖες καὶ τοὺς ἐπαίνους τῶν ἀνθρώπων; Πῶς θὰ με καταδεχθεῖς, ἐὰν ὑψωθῶ κακῶς πρὸς τὴν ὑπερηφάνεια; Πῶς δὲν θὰ φύγεις, ἐὰν δὲν ἐλέγξω μὲ παρρησία βασιλεῖς καὶ δυνάστες γιὰ δικαιοσύνη, ἀδικία καὶ παρανομία; Πῶς θὰ πραγματοποιήσω αὐτὰ καὶ τὰ ὑπόλοιπα πρὸς ἀρέσκειά σου, ὥστε νὰ μοῦ συμπαρασταθεῖς, νὰ μ' ἐνισχύσεις καὶ νὰ μὴ ἐγκαταλείψεις ἐμένα τὸν πταίστη καὶ χωρισθεῖς ἀπὸ μένα τὸν ἀνάξιο, καὶ μ' ἀφήσεις νὰ κάθομαι ἐκεῖ κάτω μόνος; Φοβᾶμαι μήπως μὲ ἐξουσιάσει ἡ φειδωλία καὶ ἡ φιλαργυρία. Φοβᾶμαι μήπως μὲ κυριεύσει ἡ ἐπανάσταση τῆς σαρκός, μήπως μὲ ἀπατήσει ἡ ἡδονή, μήπως μὲ συσκοτήσει ἡ μέριμνα, μήπως ἡ τιμὴ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν βασιλέων μὲ ὑψώσει ὄχι καλὰ, μήπως φουσήσει καὶ μὲ ξεσηκώσει ὁ ὄγκος τῆς ἐξουσίας κατὰ τῶν ἀδελφῶν, μήπως παρασυρθῶ ἀπὸ τρυφῆ καὶ μέθη ἀπὸ τὸ σωστό, μήπως οἱ σάρκες τῆς ψυχῆς μου ποὺ ἐλεπτύχθηκαν παχυνθοῦν ἀπὸ κραιπάλη³⁸, μήπως μὲ πτοήσουν ἀπειλὲς ἀνθρώπων καὶ μὲ καταστήσουν παραβάτη τῶν ἐντολῶν σου· φοβᾶμαι μήπως οἱ παρακλήσεις τῶν συνεπισκόπων καὶ τῶν φίλων μὲ καταστήσουν συγκοινωνὸ τῆς ἀδικίας ἢ μὲ κάνουν νὰ σιωπῶ ὅταν αὐτοὶ ἀδικοῦν, καὶ νὰ συνεργάζομαι ὅταν κακοπραγοῦν, ἀποφεύγοντας νὰ τοὺς ἐλέγξω μὲ παρρησία καὶ νὰ ἐπιδεικνύω

37. Λουκᾶ 7,38.

38. Ἀλλούσιος, «γαστήρ παχεῖα λεπτόν οὐ τίκτει νόον», PG 95, 1340B.

πῶς πάντα ἐξείποιμι, Δέσποτα; Καὶ ἰδού, εἰσὶ παρ' ἔμοι ἀναρίθμητα, ἃ μᾶλλον ἐπίστασαι σὺ ἢ ἐγώ, Κύριε, Μὴ οὖν τοσούτοις κακοῖς ἔκδοτόν με ποιήσης, φιλόανθρωπε. Οἶδας γὰρ τὸ τῶν ἀνθρώπων δυσάρεστον, τὰ σκώμματα τούτων, τὰς λοιδορίας, τὰς 5 διαβολὰς καὶ μάλιστα τῶν γνωστικωτέρων καὶ πεφυσιωμένων ὑπὸ τῆς καταργουμένης παρὰ τῆς χάριτός σου τοῦ κόσμου σοφίας. Ἐλέησον οὖν με, φιλόανθρωπε, καὶ μὴ κάτω με ἀποστείλης ἐκεῖ ἐν τοιούτοις καὶ τοσούτοις κακοῖς μέσον στρέφεται'.

15 Ταῦτα τοίνυν καὶ τούτων πλείονα ἔδει σε ὑφορᾶσθαι καὶ πα-
10 ρακαλεῖν μὴ κατελθεῖν σε ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ πρὸς τὰ ὧδε καὶ πρὸς τὴν γῆν. Εἰ δὲ καὶ αὐθις πρὸς σὲ εἶπεν, ἀποδεξάμενός σου τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ταπείνωσιν, ὁ φιλόανθρωπος καὶ πανάγαθος βασιλεύς· 'Μὴ φοβοῦ φησὶν. Ἐπεὶ γὰρ ὑπεσχόμην συνεῖναί σοι, ὑπ' οὐδενὸς κυριευθήσῃ τῶν ἐναντίων ἀπάντων· ἔξεις γὰρ με ἐν παν-
15 τὶ βοηθὸν καὶ μειζόνως καὶ ἐκεῖ κάτω δοξάσω σε καὶ ὧδε πάλιν ἐπανελεύσῃ μετὰ μείζονος καὶ περιφανεστεράς λαμπρότητος καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας συμβασιλεύσεις μοι', οὐδὲ τότε θαρρήσαι ἢ ἀμεριμνήσαι ὄλως ἐχρῆν σε, ἀλλὰ μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ὡς ἀπὸ ὕψους πρὸς βάθος που φρέατος βαθυτάτου κατα-
20 φερόμενος, ἐρπετῶν παντοίων καὶ θηρίων ὄντος μεστοῦ, οὕτω τῇ μητροπόλει ἢ τῇ πατριαρχίᾳ ἢ τινὶ ἐτέρᾳ ἐπιβῆναι ἀρχῇ, ἐπισκοπῆς τυχὸν ἢ προστασίας λαοῦ.

16 Εἰ δὲ μὴ τοιοῦτον οἶον ὁ λόγος ἀνεζωγράφησε σεαυτὸν εἶναι ὁμολογεῖς, ἀλλ' ὡς πρὸς ὕψος ἀνέρχεσθαί σε ἀπὸ τῶν κάτω μᾶλ-
25 λον δοκεῖς, ὧ τῆς τόλμης, ὧ τῆς σκοτώσεως, ὧ τῆς ἐσχάτης ἀγνοίας. Οὐ γὰρ ἀνθρώπων εἰσὶ ταῦτα λογικῶν τὰ νοήματα καὶ φρονήματα, ἀλλὰ ἀνοήτων καὶ ἐθνικῶν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν νεκρῶν, οὐ βλεπόντων, οὐκ αἰσθανομένων, οὐ ζώντων, οὐκ εἰδόντων

τὴν ἔνσταση ὑπὲρ τῶν ἐντολῶν σου. Ἀλλὰ πῶς θὰ σοῦ τὰ ἀναφέρω ὅλα, Δέσποτα; Εἶναι γιὰ μένα ἀναρίθμητα, πού τὰ γνωρίζεις καλύτερα ἐσὺ παρὰ ἐγώ, Κύριε. Μὴ λοιπὸν μὲ παραδώσεις σὲ τόσα κακά, φιλάνθρωπε. Διότι γνωρίζεις τὸ δυσάρεστο τῶν ἀνθρώπων, τὰ ἁμαρτήματά τους, τὶς λοιδορίες, τὶς διαβολές καὶ μάλιστα τῶν πιὸ γνωστικῶν καὶ ἀλαζονικῶν ἀπὸ τὴν κοσμικὴ σοφία³⁹ πού καταργήθηκε ἀπὸ τὴν χάρη σου. Ἐλέησέ με λοιπὸν, φιλάνθρωπε, καὶ μὴ μὲ ἀποστείλεις ἐκεῖ κάτω νὰ περιφέρομαι ἀνάμεσα σὲ τέτοια καὶ τόσο μεγάλα κακά'.

15 Αὐτὰ λοιπὸν καὶ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ ἔπρεπε νὰ ὑποπτεύεσαι καὶ νὰ παρακαλεῖς νὰ μὴ κατέλθεις ἀπὸ τὸν οὐρανὸ πρὸς αὐτὰ καὶ πρὸς τὴν γῆ. Καὶ ἐὰν πάλι σοῦ ἔλεγε ὁ φιλάνθρωπος καὶ πανάγαθος βασιλεύς, ἀποδεχόμενος τὴν ἀγάπη σου καὶ τὴν ταπείνωσή σου, 'Μὴ φοβᾶσαι;⁴⁰. Ἀφοῦ ὑποσχέθηκα νὰ συνυπάρχω μαζί σου, δὲν θὰ σὲ κυριεύσει τίποτε ἀπὸ ὅλα τὰ ἀντίθετα· θὰ μὲ ἔχεις παντοῦ βοηθὸ καὶ πολὺ θὰ σὲ δοξάσω ἐκεῖ κάτω, κι ἐδῶ θὰ ἐπανέλθεις πάλι μὲ μεγαλύτερη καὶ περιφανέστερη λαμπρότητα καὶ θὰ συμβασιλεύσεις μαζί μου στοὺς ἄπειρους αἰῶνες', οὔτε τότε ἔπρεπε νὰ ἀναθαρρήσεις ἢ νὰ ἀμερμνήσεις τελείως, ἀλλὰ μὲ φόβο καὶ τρόμο, σὰν νὰ ἔπεφτες ἀπὸ ὕψος στὸ βυθὸ ἐνὸς βαθύτατου φρέατος, γεμάτου ἀπὸ κάθε εἶδους ἔρπετά καὶ θηρία, ἔτσι ἔπρεπε νὰ ἀνέβεις στὴν μητρόπολη ἢ στὴν πατριαρχία ἢ σὲ κάποια ἄλλη ἀρχή, ἐπισκοπῆς τυχὸν ἢ προστασίας λαοῦ.

16 Ἐὰν ὁμως ὁμολογεῖς ὅτι δὲν εἶσαι τέτοιος ὅπως περιέγραψε ὁ λόγος, ἀλλὰ νομίζεις μᾶλλον ὅτι ἀνέρχεσαι ἀπὸ τὰ κάτω πρὸς τὰ ἄνω, πῶ πῶ τόλμη, πῶ πῶ σκότωση, πῶ πῶ φοβερὴ ἄγνοια! Διότι αὐτὰ δὲν εἶναι σκέψεις καὶ φρονήματα λογικῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἀνοήτων καὶ ἐθνικῶν, ἢ καλύτερα νεκρῶν, πού δὲν βλέπουν; δὲν αἰσθάνονται, δὲν ζοῦν, δὲν γνωρίζουν τελείως

39. Βλ. Α' Κορ. 1,20. 3,19.

40. Βλ. Λουκᾶ 1,13 ε.

ὅλως Θεὸν καὶ τί ἐστὶ τὸ μέλλον ὑποδέξασθαι ἡμᾶς κριτήριον τοῦ Θεοῦ. Ὅτι μὲν οὖν τὸ προϊστασθαι ποιμένης καὶ ὑπὲρ σωτηρίας μεριμνᾶν τῶν πλησίων ἡμῶν ὠφέλιμον, ὡς ἀγάπης τελειωτικὸν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν οὔσης κεφάλαιον, οὐδεὶς ἀντερεῖ·
 5 καὶ γὰρ καὶ τῷ Πέτρῳ ὁ Χριστός, τρίτον ἐρωτήσας, εἰ φιλοῖτο πρὸς αὐτοῦ, κάκεινου «Ναί, Κύριε», εἰρηκότος, «σὺ οἶδας ὅτι φιλοῦ σε», «ποιμαίνε», φησὶν, «εἰ φιλεῖς με, τὰ πρόβατά μου» πρὸς αὐτὸν ἀνθυπέφερεν. Ὅτι δὲ οὐκ ἀσκόπως οὐδὲ παντὶ τῷ
 10 τυχόντι ταύτῃ τῇ διακονίᾳ ἐπιπηδᾶν χρή, ἀλλὰ μετὰ περισκέψεως ἀκριβοῦς καὶ φόβου τοῦτο ποιεῖν, πάντῃ που δῆλον τοῖς μὴ τελείως ἐσκοτισμένοις τὸν τῆς ψυχῆς ὄφθαλμόν. Πολλοὶ γὰρ, οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο εἰδότες τὸ ρῆμα ὅπερ ἐστίν, οὐδὲ τὸν τρόπον ἐπιστάμενοι ὁποῖός ἐστι καθ' ὃν ὁ Κύριος τῷ Πέτρῳ προσέταξε ποιμαίνειν τὰ αὐτοῦ πρόβατα, φεῦ, ἐπιβαίνουσι τολμηρῶς τῇ ἀρχῇ, καὶ
 15 τῇ ποιμένῃ τοῦ Χριστοῦ ἀναιδῶς ἐπιστατεῖν οὐκ αἰσχύνονται.

17 Ἄλλ' ἴδωμεν, εἰ δοκεῖ, καὶ σκοπήσωμεν τί τὸ ρῆμα τοῦτο καὶ τίς ἡ δύναμις αὐτοῦ. Λέγοντος αὐτὸ τοῦ Κυρίου τῷ Πέτρῳ «ποιμαίνε», φησὶ, «τὰ πρόβατά μου», περὶ προστασίας ἄρα λέγει βιωτικῆς, ἀλλὰ περὶ φροντίδος πραγμάτων ἢ χρημάτων τοῦ βίου, ἀ-
 20 τῶν δηλαδὴ τῶν λογικῶν προβάτων αὐτοῦ, ὅπως ἂν σῶα τῇ ἐκείνου ἐπιμελείᾳ διατηροῖντο ἢ καὶ εἰς ἐπίδοσιν ἔρχοιντο; ἼΑρα μὴ περὶ τροφᾶς τὰς αὐτῶν ἀσχολεῖσθαι καὶ παρέχειν λέγει αὐτοῖς τὰ ἐνδύματα; Μὴ ξένους ὄντας ὑπὸ στέγην ἄγειν τὴν ἑαυτοῦ ἢ ἀσθενοῦσι διακονεῖν ἢ τοὺς πιστοὺς ἀπαντας συναχθέντας ἐπὶ τὸ
 25 αὐτὸ ἀναγκάζεσθαι προστασσει τῷ ἀποστόλῳ μεριμνᾶν τὰ πρὸς τροφήν αὐτοῖς καὶ ἐνδυσιν ἐπιτήδεια; Οὐ μὲν οὖν οὐδαμῶς· οὐδὲν γὰρ τούτων προσέταξεν αὐτῷ ὁ Θεός. Πόθεν τοῦτο δῆλον; Ἀπ' αὐτῶν τῶν τοῦ Κυρίου ρημάτων· λέγει γὰρ πρὸς τοὺς ἀποστό-

τὸν Θεὸ καὶ τί εἶναι τὸ μελλοντικὸ κριτήριον τοῦ Θεοῦ ποῦ θὰ μᾶς δεχθεῖ. Τὸ ὅτι λοιπὸν εἶναι ὠφέλιμο νὰ προϊστάμεθα τῆς ποιμνῆς καὶ νὰ μεριμνοῦμε γιὰ τὴν σωτηρία τῶν πλησίων μας, ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη εἶναι ὁ τελειωτικὸς παράγων καὶ ἀποκορύφωμα τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν⁴¹, κανεὶς δὲν θὰ φέρει ἀντίρρηση. Πράγματι, ὅταν ὁ Χριστὸς ἐρώτησε γιὰ τρίτη φορὰ τὸν Πέτρο ἐὰν τὸν ἀγαποῦσε, κι ἐκεῖνος ἀποκρίθηκε, «ναί, Κύριε, ἐσὺ γνωρίζεις ὅτι σ' ἀγαπῶ», ἀπάντησε πρὸς αὐτόν, «ποιίμαινε», λέγει, «ἐὰν μ' ἀγαπᾶς, τὰ πρόβατά μου»⁴². Τὸ ὅτι ὁμοίως δὲν πρέπει νὰ πηδάει σ' αὐτὴν τὴν διακονία ἀσκόπως ὁ κάθε τυχόν, ἀλλὰ νὰ τὸ κάνει κανεὶς μὲ προσεκτικὴ περίσκεψη καὶ φόβο, εἶναι ὀλοφάνερο σ' ἐκείνους ποῦ δὲν ἔχουν τελείως σκοτισμένο τὸν ὀφθαλμὸ τῆς ψυχῆς. Πολλοὶ ὁμοίως, μὴ γνωρίζοντας τί σημαίνει αὐτὸ τὸ λόγιον οὔτε ἀντιλαμβανόμενοι μὲ ποιὸν τρόπο πρόσταξε ὁ Κύριος τὸν Πέτρο νὰ πημαίνει τὰ πρόβατά του, ἀλλοίμονο, ἀνεβαίνουν μὲ τόλμη στὴν ἐξουσία, καὶ δὲν ἐντρέπονται νὰ γίνονται μὲ ἀναίδεια ἐπιστάτες τῆς ποιμνῆς τοῦ Χριστοῦ.

- 17 Ἄλλὰ ἄς ἰδοῦμε, ἂν θέλετε, καὶ ἄς ἐξετάσομε ποιὸς εἶναι ὁ λόγος αὐτὸς καὶ ποιὰ ἢ ἐννοιά του. Λέγοντας ὁ Κύριος στὸν Πέτρο τὸ «ποιίμαινε τὰ πρόβατά μου», ἄραγε ἐννοεῖ τὴν βιωτικὴ προστασία, τὴν φροντίδα τῶν πραγμάτων ἢ τῶν χρημάτων τοῦ βίου, γι' αὐτὰ δηλαδὴ τὰ λογικὰ πρόβατά του, πῶς θὰ διατηροῦνταν σῶα μὲ τὴν ἐπιμέλειά του ἢ καὶ πῶς θὰ ἀνέρχονταν σὲ πρόοδο; Ἄραγε μήπως λέγει ν' ἀσχολοῦμαστε μὲ τὶς τροφές τους καὶ νὰ τοὺς παρέχομε τὰ ἐνδύματά τους; Μήπως προστάζει στὸν ἀπόστολο σὰν ξένους νὰ τοὺς φέρει στὴ δική του στέγη ἢ σὰν ἀσθενεῖς νὰ τοὺς διακονεῖ, ἢ νὰ ἀναγκασθοῦν οἱ πιστοὶ συναγμένοι ὅλοι σ' ἓνα μέρος νὰ μεριμνοῦν γιὰ τὰ ἐφόδια τροφῆς καὶ ἐνδύσεως; Ὁχι βέβαια, καθόλου· δὲν τοῦ πρόσταξε τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ὁ Θεός. Ἀπὸ ποῦ γίνεται φανερὸ αὐτό; Ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ Κυρίου. Διότι λέγει πρὸς τοὺς ἀποστόλους

41. Ματθ. 22,40.

42. Ἰω. 21,15-17.

λους αὐτοῦ· «μὴ κτήσησθε χρυσόν, μηδὲ ἄργυρον, μὴ ράβδον, μὴ πήραν, μήτε δύο χιτῶνας». Ὁ οὖν αὐτοῖς νομοθετῶν μηδὲν ὄλως κεκτηῖσθαι, πῶς ἂν ἄλλοις μεταδιδόναι ἢ περὶ τοιούτων μεριμνᾶν ὄλως κελεύσειε; Καὶ πάλιν «βλέπετε» φησὶ «μήποτε βαρυνθῶσιν 5 αἱ καρδίαι ὑμῶν ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς», καὶ αὐθις· «ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν βρῶσιν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον», οὐ πρὸς ἐκείνους μόνους, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἡμᾶς δι' ἐκείνων ταῦτα νομοθετῶν καὶ προστασῶν, μᾶλλον δὲ καὶ ἕτερα τούτων πλείονα. Καὶ γὰρ εἰπὼν·
 10 «μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε ἢ τί πίητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε. Καταμάθετε δὲ τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει», καὶ μετ' ὀλίγα φησὶ· «μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες· Τί φάγωμεν ἢ τί πῖωμεν· ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ. Οἶδε γὰρ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρήζετε
 15 τούτων ἀπάντων. Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν· μὴ οὖν μεριμνήσητε περὶ τῆς αἰσίου». Ταῦτα τοιγαροῦν καὶ ἕτερα πλείονα τούτων εἰπὼν πρὸς αὐτούς, ὕστερον ἐπήγαγε καὶ φησιν· «ἃ δὲ λέγω ὑμῖν πᾶσι λέγω».

18 Ὁ οὖν τινα περὶ τῆς αἰσίου μὴ συγχωρῶν μεριμνᾶν, ἀλλὰ μόνην κελεύων ζητεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, πῶς ἄρα τῶν αὐτοῦ προσταγμάτων ἀπ' ἐναντίας τῷ ἀποστόλῳ ποτὲ προσέταξε μεριμνᾶν τὰ εἰς διατροφήν καὶ ἐνδυσιν τῶν προβάτων αὐτοῦ, ἢ περὶ προστασίας καὶ ἐκδικήσεως αὐτῶν
 25 τε καὶ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς; Οὐδαμῶς· καὶ τοῦτο διὰ τῶν ἐξῆς εἰρημένων δηλοῖ· φησὶ γάρ· «ἰδοὺ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων»· καὶ πάλιν· «ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντι-

43. Ματθ. 10,10.

44. Λουκᾶ 21,34.

45. Ἰω. 6,27.

46. Ματθ. 6,25. 28.

του, «μὴ ἀποκτήσετε χρυσό, οὔτε ἄργυρο, οὔτε ράβδο, οὔτε σακκούλι, οὔτε δύο χιτῶνες»⁴³. Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ ἐνομοθέτησε νὰ μὴ κατέχομε τίποτε ἀπολύτως, πῶς θὰ πρόσταζε νὰ τὸ μεταδίδομε στοὺς ἄλλους ἢ νὰ μεριμνοῦμε γενικὰ γιὰ τέτοια; Καὶ πάλι λέγει, «προσέχετε, νὰ μὴ βαρυνθοῦν ποτὲ οἱ καρδιές σας μὲ κραιπάλη, μέθη καὶ βιωτικές μέριμνες»⁴⁴. Καὶ πάλι, «νὰ ἐργάζεσθε ὄχι γιὰ τὴν χαμένη τροφή, ἀλλὰ γιὰ τὴν τροφή ποὺ μένει στὴν αἰώνια ζωὴ»⁴⁵, νομοθετώντας καὶ προστάζοντας αὐτὰ ὄχι μόνον πρὸς ἐκείνους, ἀλλὰ μέσω ἐκείνων καὶ πρὸς ἐμᾶς, ἢ καλύτερα καὶ ἄλλα περισσότερα ἀπ' αὐτά. Πράγματι, λέγοντας, «μὴ μεριμνήσετε γιὰ τὴ ζωὴ σας, τί θὰ φᾶτε ἢ τί θὰ πιεῖτε, οὔτε γιὰ τὸ σῶμα σας τί θὰ ἐνδυθεῖτε. Μάθετε, πῶς αὐξάνουν τὰ κρῖνα τοῦ ἀγροῦ· δὲν κοπιάζουν, οὔτε γνέθουν»⁴⁶, καὶ ἔπειτα ἀπὸ λίγο λέγει· «μὴ μεριμνήσετε λοιπὸν λέγοντας, τί θὰ φᾶμε ἢ τί θὰ πιοῦμε, καθόσον ὅλα αὐτὰ τὰ ἐπιζητοῦν τὰ ἔθνη. Διότι ὁ οὐράνιος Πατέρας σας γνωρίζει ὅτι τὰ χρειάζεσθε ὅλα αὐτά. Ζητεῖτε λοιπὸν πρῶτα τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ δικαιοσύνη του καὶ ὅλα αὐτὰ θὰ προστεθοῦν σ' ἐσᾶς· μὴ μεριμνήσετε λοιπὸν γιὰ τὸ αὔριο»⁴⁷. Λέγοντας λοιπὸν πρὸς αὐτοὺς αὐτὰ καὶ ἄλλα περισσότερα ἀπὸ αὐτά, προσθέτει ὕστερα καὶ λέγει· «ὅσα λέγω σ' ἐσᾶς τὰ λέγω σ' ὅλους»⁴⁸.

18 Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ δὲν ἐπιτρέπει κάποιον νὰ μεριμνᾷ γιὰ τὸ αὔριο, ἀλλὰ προστάζει νὰ ζητοῦμε μόνον τὴν βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ δικαιοσύνη του, πῶς πρόσταζε κάποτε στὸν ἀπόστολο ἀντίθετα μὲ τὰ προστάγματά του νὰ μεριμνᾷ γιὰ τὴν διατροφή καὶ τὴν ἐνδυση τῶν προβάτων του, ἢ γιὰ τὴν προστασία καὶ τὴν διεκδίκηση αὐτῶν καὶ τῶν ὑπαρχόντων τους; Καθόλου· καὶ αὐτὸ τὸ φανερώνει μὲ τὰ ἐξῆς λόγια. Διότι λέγει, «σᾶς ἀποστέλλω ὡς πρόβατα ἀνάμεσα σὲ λύκους»⁴⁹· καὶ πάλι, «ἐγὼ σᾶς

47. Ματθ. 6,31-34.

48. Μάρκ. 13,37.

49. Ματθ. 10,16.

στῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ραπίσει εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνα λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον· καὶ τῷ αἶροντι τὰ σὰ μὴ ἀπαίτει». Ὁ τοίνυν ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων τοὺς αὐ-
 5 τοῦ μαθητὰς ἐκπέμψας καὶ αὐτοῖς καὶ δι' αὐτῶν ἡμῖν νομοθετή-
 σας τῷ τύπτοντι εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα στρέφειν αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην, καὶ τῷ θέλοντι κριθῆναι καὶ λαβεῖν ἡμῶν τὸν χιτῶνα ἀφεῖναι τούτῳ καὶ τὸ ἱμάτιον καὶ μὴ ἀπαιτεῖν τῷ αἶροντι τὰ ἡμέ-
 10 τερα, πῶς περὶ ἐκδικήσεως ὄλως γηῖνου τινὸς πράγματος τῷ
 ποιμαίνειν μέλλοντι τὰ πρόβατα αὐτοῦ προσέταξεν, ἢ μερίμνης βιωτικῆς ποσῶς ἄπτεσθαι, ἢ τὰ πρόβατα εἰς τοιαύτας ἐμβάλλειν φροντίδας καὶ ἐγχειρήσεις, ὧν αὐτὸς πρῶτος ὁ ποιμὴν προσετάγη ἀπέχεσθαι; Οὐδαμῶς. Καὶ τοῦτο μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς τοῦ Κυ-
 15 ρίου ἀνάληψιν αὐτοῖς ἔργοις οἱ ἀπόστολοι ἐβεβαίωσαν. Οὐ μόνον
 γὰρ οὐδὲν ὄλως εἰς χρεῖαν αὐτῶν τε καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς μαθη-
 τευομένων ἐφρόντισαν, ἀλλ' οὐδὲ αὐτὰ τὰ παρὰ τῶν πιστευόντων εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν προσφερόμενα καὶ παρὰ
 τοὺς πόδας αὐτῶν προτιθέμενα χρήματα ὄλως αὐτοὶ κατεδέξαντο
 διοικεῖν καὶ τὴν τῶν ἀδελφῶν πρόνοιαν εἰς τροφὰς καὶ ἐνδύσεις
 20 ποιεῖσθαι. Εἶπον γάρ, φησί, πρὸς τὸν λαόν· «οὐ δίκαιόν ἐστιν ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις. Καταστήσωμεν δὲ ἐπὶ τούτῳ ἄνδρας ἰκανοὺς, ἡμεῖς δὲ τῇ εὐχῇ
 καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσωμεν».

19 Ἐπεὶ οὖν ἀποδέδεικται μηδὲν ὄλως περὶ γηῖνου πράγματος
 25 προστετάχθαι μεριμνᾶν ἡμᾶς μηδὲ περὶ αὐτῆς τῆς ἀναγκαίας
 χρεῖας ἡμῶν, μήτε δὲ διεκδικεῖν ἢ ἡμᾶς αὐτοὺς ἢ τοὺς ἀδελφοὺς
 ἡμῶν ἀδικουμένους καὶ ἐπηρεαζομένους παρὰ τινων, φέρε δὴ

50. Ματθ. 5,39 ἔ.

51. Λουκᾶ 6,30.

λέγω νὰ μὴ ἀντιστέκεστε στὸν πονηρό· ἀλλ' ὅποιος σὲ ραπίσει στὸ δεξιὸ σαγόνι, στρέψε του καὶ τὸ ἄλλο. Καὶ σ' ἐκεῖνον ποὺ θέλει νὰ κριθεῖ μὲ σένα καὶ νὰ πάρει τὸν χιτῶνα σου, ἄφησέ του καὶ τὸ ἱμάτιο»⁵⁰· καὶ «ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ παίρνει τὰ πράγματά σου μὴ τὰ ζητήσεις πίσω»⁵¹. Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ ἔστειλε τοὺς μαθητὲς του ὡς πρόβατα ἀνάμεσα σὲ λύκους καὶ ἐνομοθέτησε σ' αὐτοὺς καὶ μέσω αὐτῶν καὶ σ' ἐμᾶς, σ' ἐκεῖνον ποὺ κτυπᾷ τὸ δεξιὸ σαγόνι νὰ τοῦ στρέφομε καὶ τὸ ἄλλο, καὶ σ' ἐκεῖνον ποὺ θέλει νὰ κριθεῖ καὶ νὰ λάβει τὸν χιτῶνα μας νὰ τοῦ ἀφήνομε καὶ τὸ ἱμάτιο καὶ νὰ μὴ ἀπαιτοῦμε ἀπὸ τὸν κλέπτη τὰ πράγματά μας, πῶς πρόσταξε στὸν μελλοντικὸ ποιμένα τῶν προβάτων του γενικὰ τὴν διεκδίκηση κάποιου γήϊνου πράγματος, ἢ τὴν ἀσχολία μὲ τὴ βιωτικὴ μέριμνα, ἢ τὴν ὑποβολὴ τῶν προβάτων σὲ τέτοιες φροντίδες καὶ ἐγχειρήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα πρῶτος ὁ ποιμένας διατάχθηκε νὰ ἀπέχει; Καθόλου. Καὶ αὐτὸ τὸ ἐπιβεβαίωσαν μὲ τὰ ἔργα τους οἱ ἀπόστολοι μετὰ τὴν ἀνάληψη τοῦ Κυρίου στοὺς οὐρανοὺς. Ὅχι μόνο δὲν ἐφρόντισαν γιὰ τοὺς υἱοὺς καὶ τοὺς μαθητὲς τους, ἀλλ' οὔτε καὶ αὐτὲς τὶς προσφορὰς τῶν πιστευόντων στὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ τὰ χρήματα ποὺ τοὺς παρέθεταν ἐμπρὸς στὰ πόδια τους⁵² καταδέχθηκαν κἂν νὰ τὰ διαχειρίζονται οἱ ἴδιοι καὶ νὰ προνοοῦν γιὰ τὶς τροφὰς καὶ τὰ ἐνδύματα τῶν ἀδελφῶν. Διότι λέγει, εἶπαν πρὸς τὸν λαό· «δὲν εἶναι δίκαιο νὰ ἐγκαταλείψομε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ διακονοῦμε τράπεζες. Θὰ τοποθετήσομε γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ ἱκανοὺς ἄνδρες, ἐνῶ ἐμεῖς θ' ἀφοσιωνόμαστε στὴν προσευχὴ καὶ τὴν διακονία τοῦ λόγου»⁵³.

- 19 Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀποδείχθηκε ὅτι δὲν πρέπει νὰ μεριμνοῦμε καθόλου γιὰ γήϊνα πράγματα οὔτε γιὰ τὰ ἀπολύτως ἀπαραίτητά μας, οὔτε νὰ ἐκδικούμαστε εἴτε ἐμᾶς τοὺς ἰδίους εἴτε τοὺς ἀδελφούς μας, ὅταν ἀδικοῦνται καὶ κακομεταχειρίζονται ἀπὸ κά-

52. Πραξ. 4,32-37.

53. Πράξ. 6,2-4.

ἐξετάσωμεν τί ἐστι τὸ ρηθὲν παρὰ τοῦ Κυρίου τῷ κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων· «εἰ φιλεῖς με», φησί, «πλεῖον τούτων, ποιμαίνε τὰ πρόβατά μου». Οἶδα δὲ ὅτι ἐκ τῶν εἰρημένων σαφὲς τοῦτο γέγονε καὶ πολλοὶ τῶν συνετῶν ἴσως ἔγνωσαν ἤδη τοῦ λόγου τὴν δύνα-
5 μιν, ἀλλὰ δεῖ καὶ ἡμᾶς διὰ τοὺς ἀγνοοῦντας μικρά τινα πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀγάπην εἰπεῖν.

20 Οὐδὲν τοιγαροῦν ἕτερόν ἐστι τὸ ποιμαίνειν εἰ μὴ ἢ διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς διδασκαλίας τῶν ποιμαινομένων ἐπιμέλεια· καὶ τοῦτο αὐτὸς ἔδειξεν ὁ Χριστὸς οὕτως τῷ Πέτρῳ εἰπὼν· «ποσάκις
10 ἠτήσατο ὁ Σατανᾶς συνιαῖσαί σε ὡς τὸν σῖτον; κἀγὼ ἔδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου». Εἶτα προσέθετο καὶ τοῦτο εἰπεῖν πρὸς αὐτόν· «καὶ σὺ οὖν ἐπιστρέψας ποτέ, στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου». Τί οὖν ἐστι τὸ «στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου»; Ἐκ τοῦ εἰς σέ, φησὶν, ὑποδείγματος, πληροφόρησον μηδέποτε εἰς
15 ἀπόγνωσιν καταστρέφεσθαι, εἴ τι δ' ἂν καὶ συμβῇ αὐτοῖς ἀμαρτῆσαι. Τί γὰρ χειρόν, φησί, τοῦ ἀρνήσασθαι με τὸν τῶν ἀπάντων Δεσπότην; Ἀλλὰ μεταμεληθέντα καὶ πικρῶς κλαύσαντα εὐθὺς τῆς συμπαθείας σε ἠξίωσα καὶ ἀπαρρησίαστον ὄντα πρὸς ἑμαυτὸν μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν μαθητῶν ἐν τῷ ὄρει ἐκάλεσα καὶ οὐδὲ
20 λόγῳ σοι μόνῳ ὑπὲρ τούτου ὠνειδίσα. Λοιπὸν οὖν καὶ σὺ ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου· ποιμανον τὰ πρόβατά μου. Ποιμανεῖς δὲ οὐκ ἐν τῷ εἰσάγειν καὶ ἐξάγειν ἀπὸ νομῶν εἰς νομάς καὶ εὐτροφία καὶ πόσιμα ταῦτα τῷ σώματι συντηρεῖν, οὐδ' ἐν τῷ περικλείειν φραγμοῖς καὶ τοίχοις, ἀλλ' ἐν τῷ διδάσκειν αὐτὰ
25 τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν, οὐ τὰ μὲν τηρεῖν, τῶν δὲ καταφρονεῖν, ἀλλὰ πάντα φυλάττειν ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. «Πορευθέντες» γάρ, φησί, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐ-

54. Ἰω. 21,17.

55. Λουκᾶ 22, 32.

ποιους, ἔμπρὸς λοιπὸν νὰ ἐξετάσομε τί σημαίνει αὐτὸ ποῦ ἐλέχθηκε ἀπὸ τὸν Κύριο στὸν κορυφαῖο ἀπόστολο· «ἐὰν μὲ ἀγαπᾶς», λέγει, «περισσότερο ἀπὸ αὐτοὺς, ποιῶμαινε τὰ πρόβατά μου»⁵⁴. Γνωρίζω βέβαια ὅτι αὐτὸ διασαφηνίσθηκε ἀπὸ τὰ λεγόμενα καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς συνετοὺς ἐγνώρισαν ἤδη τὴν ἔννοια τοῦ λόγου, ἀλλὰ πρέπει κι ἐμεῖς νὰ εἰποῦμε λίγα πράγματα πρὸς τὴν ἀγάπη σας γιὰ τοὺς ἀγνοοῦντες.

20 Τίποτε ἄλλο λοιπὸν δὲν εἶναι ἢ διαποίμανση παρά ἢ ἐπιμέλεια τῶν ποιμαινομένων διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς διδασκαλίας· καὶ αὐτὸ τὸ ἔδειξε ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς λέγοντας τὰ ἐξῆς στὸν Πέτρο· «πόσες φορές ἐζήτησε ὁ Σατανᾶς νὰ σὲ κοσκινίσει σὰν τὸ σιτάρι; Κι ἐγὼ ἐδεήθηκα γιὰ σένα, ὥστε νὰ μὴ σοῦ ἐκλείψει ἡ πίστι σου». Ἐπειτα πρόσθεσε καὶ εἶπε καὶ αὐτό· «καὶ σὺ λοιπὸν συνερχόμενος κάποτε στήριξε τοὺς ἀδελφούς σου»⁵⁵. Ἀπὸ τὸ δικό σου, λέγει, παράδειγμα πληροφόρησέ τους νὰ μὴ καταστραφοῦν ποτέ μὲ τὴν ἀπόγνωση, κι ἂν ἀκόμη τοὺς συμβεῖ ν' ἀμαρτήσουν. Τί χειρότερο, λέγει, ὑπάρχει ἀπὸ τὸ ν' ἀρνηθοῦν ἐμένα τὸν Δεσπότη ὄλων; Ἀλλὰ ὅταν μεταμελήθηκες καὶ ἐκλαυσες πικρῶς⁵⁶ ἀμέσως σὲ ἔκρινα ἄξιο τῆς συμπαθείας καὶ ἐνῶ ἦσουν ἀποθαρρημένος σὲ ἐκάλεσα μαζί μὲ τοὺς ὑπόλοιπους μαθητὲς κοντὰ μου στὸ ὄρος⁵⁷ καὶ δὲν σὲ κακολόγησα γι' αὐτὸ μόνο μὲ τὸν λόγο. Ἐπιστρέφοντας λοιπὸν καὶ σὺ στήριξε τοὺς ἀδελφούς σου, ποιῶμαινε τὰ πρόβατά μου. Καὶ θὰ τὰ ποιῶμαινε ὄχι μὲ τὸ νὰ τὰ εἰσάγεις καὶ νὰ τὰ ἐξάγεις ἀπὸ βοσκή σὲ βοσκή καὶ μὲ τὸ νὰ τὰ συντηρεῖς εὐτραφῆ καὶ παχιά στὸ σῶμα, οὔτε μὲ τὸ νὰ τὰ περικλείεις μὲ φραγμοὺς καὶ τοίχους, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ τὰ διδάσκεις νὰ τηροῦν ὅλα ὅσα σᾶς παρήγγειλα, καὶ ὄχι ἄλλα νὰ τηροῦν κι ἄλλα νὰ καταφρονοῦν, ἀλλὰ νὰ φυλάττουν ὅλα ὅσα σᾶς παρήγγειλα. Διότι λέγει, «πηγαίνετε καὶ κἀνατε μαθητὲς ὅλα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντάς τους στὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς

56. Λουκᾶ 22,62.

57. Ματθ. 28,16.

τοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν». Καὶ ἐπιφέρει· «ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται».

- 21 «Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου». Ὁ ποιμὴν τῶν ἀλόγων προβάτων οὐ γεωργίας, οὐ πραγματείας, οὐκ οἰκίας, οὐκ εὐθηνουσῶν τραπεζῶν, οὐ δόξης, οὐ τιμῆς φροντίζει· οὐδὲν ἕτερον τῶν βιωτικῶν μεριμνᾷ πραγμάτων, οὐδὲ ἀντέχεσθαι τούτων ὅλως ἀνέχεται, ἀλλὰ καὶ οἰκίαν καὶ γυναῖκα καὶ τέκνα καταλιπὼν, ὅλην ἐν
 10 τῇ ἑαυτοῦ ποιμνῇ τὴν σπουδὴν ἐπιδείκνυται, ἀγρυπνῶν ἐπ' αὐτῇ καὶ μακρὰς ἀποδημίας στελλόμενος, μὴ κλίνην ἔχων, μὴ στρωμνὴν ἐπιφερόμενος, ἀλλ' ὑποφέρων αἴθριος τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας καὶ τὸν παγετὸν τῆς νυκτὸς ὑπομένων διανυκτερεύει, ἀνέμοις καὶ κρυμῶ καὶ ἀέρι προσπαλαίων ἀεὶ, καὶ τῆς παραφυ-
 15 λακῆς καὶ ἐπιμελείας αὐτῶν οὐκ ἀφίσταται. Σοὶ δὲ ἔξεστι καὶ ἐν οἰκίᾳ καὶ ἐν ὁδῶ καὶ ἐπὶ κλίνης καὶ στρωμνῆς καὶ ἐπὶ τραπέζης αὐτῆς παρακειμένῳ ποιμαίνειν τὰ πρόβατά μου· πῶς; Διδάσκων αὐτὰ τὴν εἰς ἐμὲ πίστιν ἀθόλωτον ἔχειν καὶ εἰλικρινῆ καὶ ἀδίστακτον, ἀγαπᾷν με ἐξ ὅλης αὐτῶν τῆς ψυχῆς, ἐξ ὅλης τῆς διανοίας,
 20 ὡς αὐτοὺς οὕτως κἀγὼ ἠγάπησα. Ὑπὲρ αὐτῶν γὰρ ἔθηκα τὴν ψυχὴν μου καὶ ἀπέθανον. Πρόθεσ αὐτοῖς ἀντὶ νομῆς ἀλόγου τὴν τῶν ἐμῶν ἐντολῶν ζωοποιὸν τροφήν· δίδαξον αὐτοὺς διὰ τῆς ἐργασίας τούτων καὶ ἐκπληρώσεως τὴν ἐξ αὐτῶν μετάληψιν γίνεσθαι· νουθέτησον καὶ παρακάλεσον αὐτοὺς οὕτω καθ' ὥραν ἐμ-
 25 πίπλασθαι, ἵνα ἐξ αὐτῶν ἀεὶ κεκορεσμένοι ᾧσι καὶ ἐμπεπλησμένοι τῶν ἐμῶν ἀγαθῶν. Ὅποια δὲ τὰ ἐμὰ ἀγαθὰ καὶ διὰ ποιῶν τῶν πράξεων κτῶνται, ὑποθήσεις αὐτοῖς λέγων ταῦτα. Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην· ποιήσατε ὑμῖν βα-

58. Ματθ. 28,19.

59. Λουκᾶ 22,32.

καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντάς τους νὰ τηροῦν ὅλα ὅσα σᾶς παρήγγειλα»⁵⁸. Καὶ προσθέτει· «ὅποιος ἐπίστευσε καὶ ἐβαπτίσθηκε θὰ σωθεῖ, ὅποιος ἀπίστησε θὰ κατακριθεῖ»⁵⁹.

21 «Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου». Ὁ ποιμένας τῶν ἀλόγων προβάτων δὲν φροντίζει γιὰ τὴν γεωργία, τὸ ἐμπόριο, τὴν οἰκία, τὶς πλούσιες τράπεζες, τὴν δόξα καὶ τὴν τιμὴ. Οὔτε μεριμνᾷ γιὰ τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ βιωτικὰ πράγματα, οὔτε ἀνέχεται καθόλου νὰ φροντίζει γι' αὐτά, ἀλλὰ ἐγκατελείποντας καὶ σπίτι καὶ γυναῖκα καὶ παιδιά, ἀφιερώνει ὅλη του τὴν φροντίδα στὴν ποίμνη τοῦ ἀγρυπνεῖ γι' αὐτὴν κι ἀποδημεῖ μακριὰ, χωρὶς νὰ ἔχει κλίνη, οὔτε στρῶμα μαζί του, ἀλλ' ὑποφέρει ἀπροστάτευτος τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας καὶ διανυκτερεύει ὑπομένοντας τὸν παγετὸ τῆς νύκτας, παλεύοντας πάντοτε μὲ ἀνέμους καὶ ψύχος καὶ ἀέρα, καὶ δὲν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν παραφυλακὴ καὶ τὴν ἐπιμέλεια τῶν ποιμαινομένων. Σὺ λοιπὸν εἶναι δυνατὸ νὰ ποιμαίνεις τὰ πρόβατά μου εὐρισκόμενος σὲ οἰκία καὶ σὲ δρόμο, σὲ κλίνη, σὲ στρῶμα καὶ σὲ τράπεζα· πῶς εἶναι δυνατὸ αὐτό ; Διδάσκοντάς τα νὰ διατηροῦν ἀθόλωτη, εἰλικρινῆ καὶ ἀδίστακτη τὴν πρὸς ἐμένα πίστη τους, νὰ μ' ἀγαποῦν δηλαδὴ μὲ ὅλη τὴν ψυχὴ καὶ τὴν διάνοιά τους, ὅπως τοὺς ἀγάπησα κι ἐγώ. Διότι γι' αὐτοὺς ἐπρόσφερα τὴν ζωὴ μου⁶⁰ καὶ ἀπέθανα. Τοποθέτησε ἐμπρὸς τους ἀντὶ νομῆς ἀλόγου τὴν ζωοποιὸ τροφὴ τῶν ἐντολῶν μου· δίδαξέ τους μὲ τὴν πραγμάτωση καὶ ἐκπλήρωση αὐτῶν νὰ μεταλαμβάνουν ἀπὸ αὐτές· νουθέτησε καὶ παρακάλεσέ τους νὰ πληροῦνται μ' αὐτὸν τὸν τρόπο συνέχεια, ὥστε νὰ εἶναι πάντοτε κορεσμένοι ἀπὸ αὐτές καὶ γεμᾶτοι ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ μου. Ποιὰ εἶναι τὰ ἀγαθὰ μου καὶ μὲ ποιές πράξεις ἀποκτοῦνται, θὰ τοὺς διδάξεις λέγοντας αὐτά. Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντά σας καὶ δῶστε ἐλεημοσύνη· φτιάξτε γιὰ σᾶς βαλάντια ποὺ δὲν παλαιώ-

60. 1ω. 10,15.

λάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν· εὐχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. Καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς. Μηδεὶς ὑμῶν κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδῶ τινι. Ἐὰν γὰρ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀφήσει ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν. Πτωχεύσατε τοῖς χρήμασιν, ἵνα πλουτήσητε πνεύματι· καταφρονήσατε τῆς κάτω δόξης, ἵνα τῆς ἐν οὐρανοῖς ἀπολαύσητε».

22 Δύο τοίνυν πραγμάτων ἡμῖν προκειμένων, ζωῆς φημι καὶ θα-
10 νάτου, καὶ δύο κόσμων, τοῦ ὄρωμένου καὶ λυομένου καὶ τοῦ ἀο-
ράτου καὶ αἰωνίου καὶ ἀκαταλύτου, τοῦ ἐνεστῶτος καὶ τοῦ μέλ-
λοντος, καὶ δύο τῶν ἐνεργούντων ἐπ' αὐτοῖς ὄντων, ἀντικαθιστα-
μένων ἀπ' ἐναντίας ἀλλήλοις, Θεοῦ λέγω καὶ τοῦ ἀντικειμένου
αὐτῷ διαβόλου, καὶ τοῦ μὲν σώζειν σπουδάζοντος καὶ πρὸς ζωὴν
15 καὶ βασιλείαν αἰώνιον ἡμᾶς προσκαλουμένου, τοῦ δὲ τῆς ἀπω-
λείας ἡμῶν καὶ τοῦ θανάτου ἐπιθυμοῦντος καὶ ὠρνομένου καθ'
ἐκάστην καὶ τίνα καταπίη διὰ τῆς τῶν προσκαιρῶν τούτων ἀπο-
λαύσεως ζητοῦντος καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως ὑπεύθυνον ἀπερ-
γάζεται, φεύγειν ἡμᾶς δεῖ τὸν πονηρὸν ἐχθρὸν καὶ πολέμιον καὶ
20 πρὸς τὸν σώζοντα καταφεύγειν Δεσπότην καὶ τὴν παρ' ἐκείνου
ἐπικαλεῖσθαι βοήθειαν, ἵνα μὴ ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος τοῦ σκότους κα-
τακυριευθῶμεν καὶ γενώμεθα ὑπὸ τὰς παγίδας αὐτοῦ, δουλεύον-
τες αὐτῷ καὶ τῇ ἀμαρτίᾳ. Καὶ ὅτι μὲν ἄρχων τοῦ κόσμου καὶ τοῦ
αἰωνίου σκότους ὁ διάβολός ἐστιν, ἄκουσον αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ
25 λέγοντος· «Ἴδου ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἔρχεται καὶ ἐν ἐμοὶ
εὐρήσει οὐδέν». Ἄρχων δὲ οὐχ ὡς ἐξουσιαστής ἢ δεσπότης τοῦ

21

61. Λουκᾶ 12,33.

62. Ματθ. 5,44.

63. Λουκᾶ 6,27.

64. Α' Πέτρ. 3,9.

65. Λουκᾶ 6,37.

νον, ἀνέκλειπτο θησαυρὸ στοὺς οὐρανοὺς⁶¹. Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς σας· νὰ εὐχεσθε γι' αὐτοὺς πού σᾶς κακομεταχειρίζονται⁶². Εὐεργετεῖτε αὐτοὺς πού σᾶς μισοῦν⁶³. Κανείς σας νὰ μὴ ἀποδώσει σὲ κάποιον κακὸ ἀντὶ κακοῦ⁶⁴. Συγχωρῆστε καὶ θὰ σᾶς συγχωρηθοῦν⁶⁵. Διότι «ἐὰν δὲν συγχωρήσετε στοὺς ἀνθρώπους τὰ παραπτώματά τους, οὔτε ὁ οὐράνιος Πατήρ σας θὰ σᾶς συγχωρήσει τὰ παραπτώματά σας»⁶⁶. Πτωχεύσατε στὰ χρήματα, γιὰ νὰ πλουτήσετε στὸ πνεῦμα⁶⁷· καταφρονήσατε τὴν ἐπίγεια δόξα, γιὰ ν' ἀπολαύσετε τὴν οὐράνια».

22 Δύο πράγματα λοιπὸν εὐρίσκονται ἐμπρὸς μας· ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος. Καὶ δύο κόσμοι, ὁ ὄρατός καὶ διαλυτός, καὶ ὁ ἀόρατος καὶ αἰώνιος καὶ ἀκατάλυτος, ὁ παρῶν καὶ ὁ μέλλον. Δύο εἶναι ἐκεῖνοι πού ἐνεργοῦν πάνω τους, ἀπὸ ἀντίθετη πλευρὰ ὁ ἕνας στὸν ἄλλο, δηλαδή ὁ Θεὸς καὶ ὁ ἀντικείμενός του διάβολος· ὁ Θεὸς φροντίζει γιὰ τὴν σωτηρία μας καὶ μᾶς προσκαλεῖ στὴν αἰώνια ζωὴ καὶ βασιλεία, ἐνῶ ὁ διάβολος ἐπιθυμεῖ τὴν ἀπώλεια καὶ τὸν θάνατό μας, καὶ ἀναζητεῖ ποιόν θὰ καταπιεῖ⁶⁸ μὲ τὴν πρόσκαιρη ἀπόλαυση αὐτῶν, καὶ νὰ τὸν καταστήσει ὑπεύθυνο τῆς αἰώνιας κολάσεως. Γι' αὐτὸ ἐμεῖς πρέπει ν' ἀποφεύγομε τὸν πονηρὸ ἐχθρὸ καὶ πολέμιο καὶ νὰ καταφεύγομε στὸν σωτήρα Δεσπότη καὶ νὰ ἐπικαλούμαστε τὴν βοήθειά του, ὥστε νὰ μὴ κατακυριευθοῦμε ἀπὸ τὸν ἄρχοντα τοῦ σκότους⁶⁹ καὶ παγιδευθοῦμε ἀπὸ αὐτόν, δουλεύοντας σ' αὐτόν καὶ τὴν ἁμαρτία. Ὅτι ὁ διάβολος εἶναι ἄρχοντας τοῦ κόσμου καὶ τοῦ αἰωνίου σκότους, ἄκουσε τὸν ἴδιο τὸν Χριστὸ πού λέγει· «νά, ὁ ἄρχοντας αὐτοῦ τοῦ κόσμου ἔρχεται καὶ δὲν θὰ εὔρει τίποτε σὲ μένα»⁷⁰. Δὲν λέγεται ὁμως ἄρχοντας ὡς ἐξουσιαστής ἢ δεσπότης τοῦ κόσμου

66. Ματθ. 6,15.

67. Βλ. Ματθ. 5,3.

68. Α' Πέτρου 5,8.

69. Βλ. Λουκᾶ 22,53. Ἐφ. 6,12.

70. Ἰω. 14,30.

κόσμου λέγεται (ἄπαγε τῆς βλασφημίας, ὃς οὐδὲ κατὰ χοίρων ἔχει τὴν ἐξουσίαν), ἀλλ' ὡς τοὺς ἐν αὐτῷ προσηλωμένους διὰ τῆς ἐπιθυμίας τῶν ἐν αὐτῷ χρημάτων καὶ πραγμάτων καταδουλούμενος καὶ κατεξουσιάζων αὐτῶν. Ἄρχων δὲ τοῦ σκότους λέγε-
 5 ται, ὡς ἀρχῆθεν μὲν αὐτὸς ἐκπεσὼν τοῦ φωτὸς διὰ τῆς ἐπάρσεως καὶ κληρονόμος αἰωνίως τοῦ σκότους ἐσόμενος. Ὁ δὲ Θεὸς καὶ Δεσπότης ἡμῶν, ὡς κτίστης καὶ δημιουργὸς ὢν τῶν ἀπάντων, φυσικῶς καὶ ἐξουσιαστικῶς ἄρχει πάντων τῶν ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, φῶς ὢν ἀνέσπερον καὶ ἀπρόσι-
 10 τον, Κύριος πάντων καὶ τῶν ἐνεστώτων καὶ τῶν μελλόντων. Οἱ οὖν αὐτῷ πειθόμενοι καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἀπαρατρώτους φυλάσσοντες καὶ τῶν προσκαιρῶν ἐν ἀπολαύσει συμμετρῶ γινόμενοι καὶ εὐχαρίστως μετ' ἐγκρατείας τούτων μεταλαμβάνοντες, ἀπ' αὐτῶν ἤδη τούτων τῶν ὀρωμένων πρὸς τὰ ἄφθαρτα καὶ
 15 αἰώνια ἀνάγονται, ὡς τῷ βασιλεῖ καὶ Θεῷ τῶν ἀπάντων ὑποταγέντες καὶ τὰ προστάγματα τετηρηκότες αὐτοῦ. Ὅσοι δὲ τὰ ἐναντία τῶν τούτου ἐντολῶν διαπράττονται, μετὰ τοῦ ἀντικειμένου εὐρίσκονται ταπτόμενοι, Θεοῦ γινόμενοι πολέμιοι ἀντικρυς, καθὼς αὐτὸς φησιν ὁ Σωτὴρ· «ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστι καὶ ὁ
 20 μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει».

23 Μηδεὶς τοιγαροῦν, ἀγαπητοί, τῷ ἄρχοντι τοῦ σκότους καὶ κοσμοκράτορι προστεθῆ· μηδεὶς μετ' αὐτοῦ ταχθῆ· μηδεὶς κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ Θεοῦ τῷ διαβόλῳ σὺν τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ στρατευθῆ· μηδεὶς κατὰ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς γένηται, μηδὲ ὅπως τὸ
 25 αἰώνιον κληρονομίη πῦρ ἀγωνίσσηται· μή, παρακαλῶ, μή, τέκνα καὶ πατέρες καὶ ἀδελφοί. Φοβερόν ἐστι γενέσθαι ἡμᾶς πολεμίους Θεοῦ καὶ μόνον ἀκούμενον. Πῶς δὲ ἐστι στρατεύσασθαι κατὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ ἀπωλείας τινὰ ἀγωνίσασθαι ἐνθεν ἐρῶ. Ἐὰν δικαίως ἢ ἀδίκως ὑβρίση σέ τις ἢ λοιδορήσῃ ἢ ἐν-

71. Βλ. Ματθ. 8,30.

72. Βλ. Α' Τιμ. 6,16.

(μακριὰ ἢ βλασφημία! αὐτὸς οὔτε στοὺς χοίρους δὲν ἔχει τὴν ἐξουσία⁷¹), ἀλλὰ ὡς κυρίαρχος καὶ ἐξουσιαστής αὐτῶν ποὺ εἶναι προσηλωμένοι σ' ἐκεῖνον διὰ τῆς ἐπιθυμίας τῶν χρημάτων καὶ τῶν πραγμάτων του. Ἦρχοντας τοῦ σκότους λέγεται, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἐξέπεσε διὰ τῆς ἐπάρσεως ἀπὸ τὸ φῶς κι ἔγινε αἰωνίως κληρονόμος τοῦ σκότους. Ὁ Θεὸς καὶ Δεσπότης μας ὁμως, ὡς κτίστης καὶ δημιουργὸς ὄλων, ἐξουσιάζει φυσικῶς καὶ ἐξουσιαστικῶς ὅλα τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια καὶ τὰ καταχθόνια, ὄντας φῶς ἀνέσπερο καὶ ἀπρόσιτο⁷², Κύριος τῶν πάντων καὶ τῶν παρόντων καὶ τῶν μελλόντων. Ὅσοι λοιπὸν ὑπακούουν σ' αὐτὸν καὶ φυλάσσουν τὶς ἐντολές του ἀπαράβατες καὶ ἀπολαμβάνουν μὲ μέτρο τὰ πρόσκαιρα καὶ τὰ μεταλαμβάνουν εὐχαρίστως μὲ ἐγκράτεια, ἀπὸ αὐτὰ ἤδη τὰ ὄρατὰ ὀδηγοῦνται πρὸς τὰ ἀφθαρτα καὶ τὰ αἰώνια⁷³, ὑποταγμένοι στὸν βασιλέα καὶ Θεὸ τῶν πάντων καὶ τηρώντας τὰ προστάγματά του. Ὅσοι ὁμως διαπράξουν τὰ ἀντίθετα τῶν ἐντολῶν του, τάσσονται μὲ τὸ ἀντικείμενο καὶ γίνονται ἀμέσως πολέμιοι τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ ὁ ἴδιος ὁ Σωτῆρας λέγει· «ὅποιος δὲν εἶναι μαζί μου εἶναι ἐναντίον μου, κι ὅποιος δὲν μαζεύει μαζί μου, σκορπίζει»⁷⁴

- 23 Κανεῖς λοιπὸν, ἀγαπητοί, νὰ μὴ προστεθεῖ στὸν ἄρχοντα τοῦ σκότους καὶ τὸν κοσμοκράτορα⁷⁵. Κανεῖς νὰ μὴ ταχθεῖ μαζί του· κανεῖς νὰ μὴ στρατευθεῖ μαζί μὲ τὸν διάβολο καὶ τοὺς ἀγγέλους του ἐναντίον τοῦ Σωτῆρος μας καὶ Θεοῦ· κανεῖς νὰ μὴ ἐναντιωθεῖ κατὰ τῆς ψυχῆς του, οὔτε ν' ἀγωνίζεται γιὰ νὰ κληρονομήσει τὸ αἰώνιο πῦρ· ὄχι, παρακαλῶ, ὄχι, τέκνα καὶ πατέρες καὶ ἀδελφοί. Εἶναι φοβερὸ νὰ γίνομε πολέμιοι τοῦ Θεοῦ καὶ μόνον ποὺ τὸ ἀκοῦμε . Πῶς ὁμως γίνεται νὰ στρατεύεται κανεῖς κατὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ ν' ἀγωνίζεται γιὰ τὴν ἀπώλειά του, θὰ τὸ εἰπῶ στὴ συνέχεια. Ἐὰν σὲ ὑβρίσει κανεῖς δι-

73. Βλ. Σοφ. Σολ. 13,5.

74. Λουκᾶ 11,23.

75. Ἐφ. 6,12.

διαβάλη, καὶ μὴ πρῶως φέρης τὴν ἀτιμίαν, ἢ λυπηθεὶς καὶ
 δηχθεὶς τὴν καρδίαν μὴ ὑπενέγκης καὶ χαλινώσης σου τῆς ψυχῆς
 τὰς κινήσεις, ἀλλ' ἢ ἀνθυβρίσης τὸν σὲ ὑβρίσαντα ἢ λοιδορήσης ἢ
 ἕτερόν τι εἰς αὐτὸν ἐναντίον διαπράξης, ἢ πάλιν τούτων μὲν οὐδὲν
 5 εἰς αὐτὸν ἀπεργάση, ἀπέλθης δὲ μῆνιν κατ' αὐτοῦ ἔχων ἐν τῇ
 καρδίᾳ σου καὶ μὴ ἐξ ὄλης ἀφῆς αὐτῷ τῆς ψυχῆς καὶ ἀπὸ καρ-
 δίας σου εὗξῃ ὑπὲρ αὐτοῦ, ἰδοὺ ἐστρατεύσω μὲν κατὰ τοῦ Χρι-
 στοῦ, ἀπ' ἐναντίας ποιῶν τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ καὶ πολέμιος
 ἐγένου αὐτοῦ, ἀπώλεσας δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, ἐπισφραγίσας
 10 καὶ ἐπικυρώσας τὰς προγεγεννημένας σου ἁμαρτίας καὶ ἀνεξαλεί-
 πτους ταύτας ἀπεργασάμενος. Ἐὰν τίς σε πάλιν ραπίσῃ εἰς τὴν
 δεξιὰν σιαγόνα, εἴτα μὴ στρέψῃς αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην, ἀλλὰ μᾶλ-
 λον ἀντιτύψῃς αὐτόν, γέγονας μὲν στρατιώτης καὶ ὑπουργὸς τοῦ
 ἀντικειμένου Σαταῶν, ἔτυπας δὲ οὐ τὸν ἀδελφὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ
 15 δι' αὐτοῦ τὸν εἰπόντα μὴ τύψαι, προσθεῖναι δὲ καὶ τὴν ἑτέραν
 μᾶλλον αὐτῷ. Ἐὰν δέ τις χρυσίον ἀφέληται ἀπὸ σοῦ ἢ ἕτερόν τι
 λαθραίως ἢ φανερῶς, δανεισάμενος τυχὸν ἢ ἀρπάσας αὐτό, εἴτα
 δοῦναί σοι αὐτὸ μὴ βούληται, κακοπραγῶν ἢ καὶ ἀπορῶν, σὺ δὲ
 μὴ ὑπενέγκης εὐχαρίστως καὶ ἀμνησικακῶς, ἀλλὰ σύρεις εἰς δι-
 20 καστήρια τὸν ἀφελόμενον τοῦτο καὶ συνηγόρους μισθοῦσαι, βοή-
 θειαν τὴν ἐξ ἀνθρώπων ζητῶν, καὶ δικαστηρίῳ παρίστασαι,
 ἀνιῶμενος, λυπούμενος, ἄγων καὶ σύρων τὸν ἀδελφόν, ὄρκους
 καὶ ἐπιορκίαις χρώμενος καὶ παρασκευάζων ὀμνύναι καὶ ἐπιορ-
 κεῖν τοῦτον καὶ ψεύδεσθαι, ὃ τῶν ἄλλων ἀπάντων χειρόν ἐστι,
 25 καὶ πρὸς τούτοις φυλακαῖς παραδίδως αὐτόν καὶ πάντα ποιεῖς καὶ
 πράττεις, ὥστε τὰ χρεωστούμενά σοι λαβεῖν, πῶς οὐχὶ φανερῶς
 καὶ σεαυτοῦ πολέμιος ἦς;

καίως ἢ ἀδίκως ἢ σὲ κακολογήσει ἢ σὲ διαβάλλει, καὶ δὲν ὑποφέρεις μὲ πραότητα τὴν ἀτιμία, ἢ ὅταν λυπηθεῖς καὶ δαγκωθεῖς στὴν καρδιά, δὲν βαστάξεις καὶ δὲν χαλιναγωγῆσεις τὶς κινήσεις τῆς ψυχῆς σου, ἀλλὰ ὑβρίσεις αὐτὸν ποὺ σὲ ὕβρισε ἢ τὸν κακολογήσεις ἢ πράξεις κάτι ἐνάντιο σ' αὐτόν, ἢ πάλι δὲν κάνεις τίποτε ἀπὸ αὐτὰ σ' ἐκεῖνον, ἀλλὰ φύγεις ἔχοντας στὴν καρδιά σου μῖσος ἐναντίον του καὶ δὲν τὸν συγχωρῆσεις⁷⁶ μὲ ὅλη τὴν ψυχὴ σου καὶ δὲν προσευχηθεῖς γι' αὐτὸν ἀπὸ τὴν καρδιά σου, νά, ἐστρατεύθηκες κατὰ τοῦ Χριστοῦ, ἐνεργώντας ἀντίθετα ἀπὸ τὰ προστάγματά του, κι ἐγίνες πολέμιός του, ἔχασες ἐπίσης καὶ τὴν ψυχὴ σου, ἐπισφραγίζοντας καὶ ἐπικυρώνοντας τὶς προϋπάρχουσες ἁμαρτίες σου καὶ καθιστώντας τὶς ἀνεξάλειπτες. Ἐὰν πάλι κάποιος σὲ ραπίσει στὸ δεξιὸ σαγόνι κι ἔπειτα δὲν τοῦ στρέψεις καὶ τὸ ἄλλο⁷⁷, ἀλλὰ μᾶλλον τὸν κτυπήσεις κι ἐσύ, ἐγίνες στρατιώτης καὶ βοηθὸς τοῦ ἀντικειμένου Σατανᾶ κι ἐκτύπησες ὄχι μόνο τὸν ἀδελφὸ, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ κι αὐτὸν ποὺ σοῦ εἶπε νὰ μὴ κτυπήσεις, ἀλλὰ νὰ στρέψεις μᾶλλον καὶ τὸ ἄλλο σαγόνι σ' αὐτόν. Καὶ ἐὰν κάποιος σοῦ ἀφαιρέσει χρυσὸ ἢ κάτι ἄλλο λαθραῖα ἢ φανερά, δανειζόμενος τυχὸν ἢ ἀρπάζοντάς το, ἔπειτα δὲν θελήσει νὰ σοῦ τὸ δώσει, κακοπραγώνοντας ἢ ἐξ αἰτίας φτώχειας, κι ἐσύ δὲν τὸ ὑποφέρεις μὲ εὐχαρίστηση καὶ ἀμνησικακία, ἀλλὰ σύρεις ἐκεῖνον ποὺ τὸ ἄρπαξε στὰ δικαστήρια καὶ μισθώσεις συνηγόρους, ζητώντας βοήθεια ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ παρουσιάζεσαι στὸ δικαστήριον στενοχωρούμενος, λυπούμενος, ὀδηγώντας καὶ σύροντας τὸν ἀδελφὸ σὲ δίκη, χρησιμοποιοώντας ὄρκους καὶ ψευδορκίες καὶ ἀναγκάζοντάς τον νὰ ὀρκίζεται καὶ νὰ ἐπιørκεῖ καὶ νὰ ψεύδεται, πρᾶγμα ποὺ εἶναι χειρότερο ὅλων τῶν ἄλλων, καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ τὸν παραδώσεις στὶς φυλακὲς καὶ ἐνεργεῖς καὶ πράττεις τὰ πάντα, ὥστε νὰ λάβεις ὅσα σοῦ χρωστάει, πῶς δὲν εἶσαι φανερώς πολέμιος καὶ τοῦ ἑαυτοῦ σου;

76. Βλ. Ματθ. 6,14.

77. Ματθ. 5,39.

24 Ὁ γὰρ κελευόμενος τοὺς ἐν φυλακῇ ἐπισκέπτεσθαι καὶ τὸ κατὰ δύναμιν τούτοις διακονεῖν, τῷ αἴροντι τὰ σὰ μὴ ἀπαιτεῖν καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνα λαβεῖν ἀφιέναι τούτῳ καὶ τὸ ἱμάτιον, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰδίαν τιθέναι ψυχὴν εἰς θά-
 5 νατον ὑπὲρ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐντολῆς, ὅταν ὑπὲρ χρημάτων ἀπολλυ-
 μένων δικάζη, παραβαίνων τὴν πρόσταξιν τοῦ Θεοῦ, λυπούμενος, ἀνιώμενος, καὶ φυλακαῖς καθυποβάλλων τὸν ἀδελφόν σου, οὐχὶ προδήλως μαίνη, Θεὸν παροργίζων καὶ αὐτῷ πολεμῶν καὶ σεαυ-
 τὸν ἀποστερῶν τῆς αἰωνίου ζωῆς; Ὁ οὖν θέλων ποιμαίνει τὸ
 10 τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον καὶ τὰ τούτου πρόβατα βόσκειν διὰ τῆς δι-
 δασκαλίας τῶν εἰρημένων, ὡς ἂν εὐτροφα τῇ δικαιοσύνῃ καὶ πο-
 λυτόκα ταῦτα ποιήσῃ, πῶς ἄρα δύναται ἀγροὺς μεριμνᾶν ἐπὶ τὸ
 αὐτὸ καὶ φροντίδα κτημάτων ποιεῖσθαι, διεκδικεῖν τε ταῦτα καὶ
 ἀποσοβεῖν τοὺς ἀδικεῖν βουλομένους καὶ ἐπηρεάζειν αὐτά, καὶ
 15 ποτὲ μὲν προσέρχεσθαι δικασταῖς, ποτὲ δὲ ἀντιλογίαις καὶ ψεύδει
 ἀνθίστασθαι, ἐσθ' ὅτε καὶ αἴτιος ὄρκων καὶ ἐπιорκιῶν γίνεσθαι;
 Ἀνάγκη γάρ, κἂν αὐτὸς ἀληθεύῃ, τοὺς ἀντιδίκους ψεύδεσθαι καὶ
 ὀμνύειν καὶ ἐπιорκεῖν φανερώς. Εἰ δὲ ταῦτα οὕτω συμβαίνουσι
 γίνεσθαι, πῶς ἔσται φορητὰ τῇ φιλοθέῳ ψυχῇ ἢ πῶς αὐτὰ τῷ εἰ-
 20 πόντι Θεῷ ἀρεστά, «ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι ὅλως, ἀλλ'
 ἔστω ὑμῶν τὸ ναί, ναί, καὶ τὸ οὐ, οὐ· τὸ γὰρ πλεῖον τούτου ἐκ τοῦ
 πονηροῦ ἐστί», καὶ πάλιν, «ἀμήν, ἀμήν, λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα
 ἀργὸν ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, λόγον δώσουσιν ὑπὲρ αὐ-
 τοῦ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως»;

25 Μὴ δὲ οὖν, εἴ γε πείθεσθε τῇ ἀληθείᾳ Χριστῷ καὶ τοῖς λόγοις

78. Ματθ. 25,43.

79. Λουκᾶ 6,30.

80. Λουκᾶ 6,29.

81. Βλ. Ἰω. 10,11. Ἰω. 3,16.

24 Πράγματι, ἐσὺ ποὺ προστάζεις νὰ ἐπισκέπτεσαι τοὺς φυλακισμένους καὶ νὰ τοὺς διακονεῖς κατὰ δύναμη⁷⁸, νὰ μὴ ἀπαιτεῖς τὰ πράγματα σου ἀπὸ τον ἄρπαγα⁷⁹, καὶ σ' ἐκεῖνον ποὺ θέλει νὰ δικασθεῖ μέ σένα καὶ νὰ λάβει τὸν χιτῶνα σου νὰ τοῦ ἀφήνεις καὶ τὸ ἱμάτιο⁸⁰, κι ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ νὰ προσφέρεις καὶ τὴν ἴδια σου τὴν ζωὴ⁸¹ στὸ θάνατο γιὰ τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, ὅταν δικάζεις γιὰ χαμένα χρήματα, παραβαίνοντας τὴν προσταγὴ τοῦ Θεοῦ, λυπούμενος, στενοχωρούμενος, καὶ ρίχνοντας τὸν ἀδελφό σου στὶς φυλακές, δέν εἶσαι ὀλοφάνερα μανιακός, παροργίζοντας καὶ πολεμώντας τὸν Θεὸ καὶ ἀποστερώντας τὸν ἑαυτό σου ἀπὸ τὴν αἰώνια ζωὴ; Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ θέλει νὰ ποιμαίνει τὸ ποῖμνιο τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ βόσκει μέ τὴν ἀναφερθεῖσα διδασκαλία τὰ πρόβατά του, ὥστε νὰ τὰ κάνει εὐτραφῆ ὡς πρὸς τὴν δικαιοσύνη καὶ πολύτοκα, ἄραγε πῶς μπορεῖ νὰ μεριμνᾷ συγχρόνως γιὰ τοὺς ἀγροὺς καὶ νὰ φροντίζει γιὰ κτήματα, νὰ τὰ διεκδικεῖ καὶ ν' ἀπομακρύνει ὅσους θέλουν ν' ἀδικοῦν καὶ νὰ τὰ ἀρπάζουν, καὶ ἄλλοτε νὰ προσέρχεται σὲ δικαστές, ἄλλοτε πάλι ν' ἀνθίσταται μέ ἀντιλογίες καὶ ψεῦδος, καὶ κάποτε νὰ γίνεται αἷτιος ὄρκων καὶ ψευδορκιῶν; Διότι εἶναι ἀνάγκη, κι ἂν αὐτὸς ἀληθεύει, οἱ ἀντίδικοι νὰ ψεύδονται, νὰ ὀρκίζονται καὶ νὰ ψευδορκοῦν φανερά. Ἐὰν λοιπὸν ἔτσι συμβαίνει, πῶς θὰ γίνουν ὑποφερτὰ γιὰ τὴν φιλόθεο ψυχὴ, ἢ πῶς θὰ γίνουν ἀρεστὰ στὸν Θεὸ ποὺ εἶπε, «ἐγὼ σᾶς λέγω καθόλου νὰ μὴ ὀρκίζεσθε, ἀλλὰ ὡς εἶναι γιὰ σᾶς τὸ ναί, ναί, καὶ τὸ ὄχι, ὄχι, διότι τὸ περισσότερο ἀπὸ αὐτὸ προέρχεται ἀπὸ τὸν πονηρὸ»⁸², καὶ πάλι, «ἀλήθεια, ἀλήθεια σᾶς λέγω, ὅτι γιὰ κάθε φλύαρο λόγο ποὺ θὰ εἰποῦν οἱ ἄνθρωποι, θὰ λογοδοτήσουν γι' αὐτὸν τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως»⁸³;

25 Λοιπὸν, ἐὰν πράγματι πείθεσθε στὸν Χριστό⁸⁴, καὶ μέ τοὺς

82. Ματθ. 5,34-37.

83. Ματθ. 12,36.

84. Ἰω. 14,6.

τούτοις πείθωμεν ὑμᾶς ἀνθρώπους ὄντας, ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς τῶν ἄλλων ἐπιτρέχετε προστασίαις διὰ δόξαν ἀνθρωπίνην καὶ τρυφήν καὶ ἀπόλαυσιν σώματος, τὸ κρῖμα τοῦ Θεοῦ δεδοικότες καὶ τὴν φρικτὴν ἐκείνην ἀπόφασιν ἦν διὰ τοῦ προφήτου Ἰωήλ ὁ
 5 Θεὸς κατὰ τῶν ἀναξίως ποιμαίνοντων τὰ πρόβατα αὐτοῦ ἀπεφή-
 νατο· «τάδε λέγει», φησὶν, «Ἄδωναϊ Κύριος· ὦ ποιμένες Ἰσραὴλ, μὴ βόσκουσιν οἱ ποιμένες ἑαυτούς; Οὐχὶ τὰ πρόβατα βόσκουσιν οἱ ποιμένες; Ἴδου τὸ γάλα κατεσθίετε καὶ τὰ ἔρια περιβάλλεσθε καὶ τὸ παχὺ ἐσφάζετε καὶ τὰ πρόβατά μου οὐκ ἐβόσκετε. Τὸ
 10 ἡσθενηκὸς οὐκ ἐνισχύσατε καὶ τὸ ἄρρωστον οὐκ ἰάσασθε καὶ τὸ συντετριμμένον οὐ κατεδήσατε καὶ τὸ κακῶς ἔχον οὐκ ἐσωματοποιήσατε καὶ τὸ πλανώμενον οὐκ ἐπεστρέψατε καὶ τὸ ἀπολωλὸς οὐκ ἐπέζητήσατε καὶ τὸ ἰσχυρὸν κατειργάσασθε μόχθῳ καὶ ἐν κράτει ἐπαιδεύσατε αὐτὰ καὶ ἐν παιγνίῳ καὶ διεσπάρη τὰ πρόβα-
 15 τά μου διὰ τὸ μὴ εἶναι ποιμένας». Καὶ μετ' ὀλίγα· «τάδε λέγει Ἄδωναϊ Κύριος· ἰδου ἐγὼ ἐπὶ τοὺς ποιμένας καὶ ἐκζητήσω τὰ πρόβατά μου ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν καὶ καταπαύσω αὐτοὺς τοῦ μὴ ποιμαίνειν τὰ πρόβατά μου». Καὶ πάλιν· «καὶ ὁ σκοπὸς ἐὰν ἴδῃ τὴν ρομφαίαν ἐρχομένην καὶ μὴ σαλπίσῃ τῇ σάλπιγγι καὶ
 20 ἐπελθοῦσα ἢ ρομφαία λάβῃ ἐξ αὐτῶν ψυχὴν, αὕτη μὲν διὰ τὴν αὐτῆς ἁμαρτίαν ἐλήφθη, τὸ δὲ αἷμα αὐτῆς ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ σκοποῦ ἐκζητήσω». Φοβερὰ ταῦτα καὶ φρίκης ἀπάσης, ὦ ἀδελφοί.

26 Διὰ δὴ τοῦτο σπουδάσωμεν ποιμᾶναι μᾶλλον πρότερον καλῶς ἑαυτοὺς ὡς Χριστοῦ ποίμνιον, ὡς βασιλείον ἱεράτευμα, καὶ καθυ-
 25 ποτάξαι τὴν σὰρκα τῷ πνεύματι, ἵνα μὴ τὸ κρεῖττον ἐν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ χείρονος ἐκνικᾶται. Καὶ ὅπταν εἰς τὸν τῆς ταπεινοφροσύνης βυθὸν εἰσέλθωμεν καὶ τοῖς νάμασι ταύτης τῶν δακρῦων τοὺς σπῖλους τῆς ἁμαρτίας ἀπολουσώμεθα, κτησώμεθα δὲ πρῶτον καὶ

85. Ἰεζ. 34,2-5. Ὅχι Ἰωήλ.

86. Ἰεζ. 34,10.

λόγους αὐτοὺς σᾶς πείθομε κι ἐμεῖς σὰν ἀνθρώπους, μὴ προστρέχετε στὶς ἀρχές καὶ στὶς προστασίες τῶν ἄλλων γιὰ ἀνθρώπινη δόξα καὶ τρυφή καὶ ἀπόλαυση σώματος, φοβούμενοι τὸ κρῖμα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν φρικτὴ ἐκείνη ἀπόφαση, τὴν ὁποία ὁ Θεὸς ἀπηύθυνε διὰ τοῦ προφήτου Ἰωὴλ⁸⁵ κατὰ τῶν ἀναξίων ποιμένων τῶν προβάτων του· «Αὐτὰ λέγει ὁ Ἄδωναϊ ὁ Κύριος· ποιμένες τοῦ Ἰσραὴλ, μήπως οἱ ποιμένες βόσκουν τοὺς ἑαυτοὺς τους; Δὲν βόσκουν τὰ πρόβατα οἱ ποιμένες; Νά, τρῶγετε τὸ γάλα, περιβάλλεσθε τὰ ἔρια, σφάζετε τὸ παχὺ καὶ τὰ πρόβατά μου δὲν τὰ βόσκετε. Δὲν ἐνδυναμῶσατε τὸ ἀσθενικό, δὲν γιатρεύσατε τὸ ἄρρωστο, δὲν ἐδέσατε τὸ συντριμμένο, δὲν περιμαζεύσατε τὸ κακοποιημένο, δὲν ἐπιστρέψατε τὸ περιπλανώμενο, δὲν ἀποζητήσατε τὸ χαμένο, ταλαιπωρήσατε τὸ εὖρωστο καὶ τὰ ἐπαιδεύσατε μὲ βία σὰν παιγνίδια καὶ διασκορπίσθηκαν τὰ πρόβατά μου, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχαν ποιμένες». Καὶ ἔπειτα ἀπὸ λίγα· «αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος Ἄδωναϊ· νά, ἐγὼ θὰ ἔλθω στοὺς ποιμένες καὶ θὰ ζητήσω ἀπὸ τὰ χέρια τους τὰ πρόβατά μου καὶ θὰ τοὺς παύσω, ὥστε νὰ μὴ ποιμαίνουν τὰ πρόβατά μου»⁸⁶. Καὶ πάλι· «καὶ ὁ σκοπός, ἂν ἰδεῖ τὴ ρομφαία νὰ ἔρχεται καὶ δὲν σαλπίζει μὲ τὴν σάλπιγγα κι ἡ ρομφαία ἐπιτιθέμενη πάρει ἀπ' αὐτοὺς κάποια ψυχὴ, αὐτὴ βέβαια παραλήφθηκε ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας της, ἀλλὰ τὸ αἷμα της θὰ τὸ ἀπαιτήσω ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ σκοποῦ»⁸⁷. Εἶναι φανερὰ αὐτὰ καὶ γεμᾶτα φρίκη, ἀδελφοί.

- 26 Γι' αὐτὸ λοιπὸν ἄς φροντίσομε μᾶλλον νὰ ποιμάνομε προηγούμενως καλῶς τοὺς ἑαυτοὺς μας ὡς ποιμνιο Χριστοῦ, ὡς βασίλειο ἱεράτευμα⁸⁸, καὶ νὰ ὑποτάξομε τὴν σάρκα στὸ πνεῦμα, ὥστε νὰ μὴ νικιέται μέσα μας τὸ καλύτερο ἀπὸ τὸ χειρότερο. Καὶ ὅταν εἰσέλθομε στὸν βυθὸ τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ μὲ τὰ νάματα τῶν δακρῦν της καθαρίσομε τοὺς σπίλους τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀποκτήσομε πρᾶο καὶ γαλήνιο πνεῦμα ἀπὸ τὸ συντριμ-

87. Ἰεζ. 33,6.

88. Α' Πέτρ. 2,9.

γαληνὸν τὸ πνεῦμα ἐκ συντετριμμένου φρονήματος, ἐν πολλῇ τε
 δίψῃ τῆς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης κορεσθῶμεν τῶν ἀπορρήτων
 ἀγαθῶν τῆς βασιλείας αὐτοῦ διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος παρακλήσε-
 5 ως, εἶτα, σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ καὶ συμπαθείας ἐντεῦθεν ἀναλα-
 βόντες, κτησώμεθα καθαρὰν τὴν καρδίαν ἐν ἀπαθείᾳ τελείᾳ καὶ
 ὁψόμεθα τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ τὸ Πνεῦμα δηλονότι τὸ ἅγιον
 ἐνεργοῦν καὶ λαλοῦν ἐν ἡμῖν τὰ κεκρυμμένα μυστήρια τῆς τοῦ
 Θεοῦ βασιλείας, ὡς τὰ διεστῶτα ἐν ἡμῖν εἰς ἓν ἐπισυνάψαντες
 φρόνημα διὰ τῆς βαθείας εἰρήνης, καὶ εἰρηνεύσωμεν πρῶτον
 10 ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ σύμφωνον ὄργανον διὰ σώματος καὶ ψυχῆς ἀπο-
 τελέσωμεν ἑαυτοὺς ἐν ἐνὶ Πνεύματι τῷ Θεῷ, οὐ μόνον δέ, ἀλλ'
 ὅταν καὶ ἐν πολλοῖς πειρασμοῖς, ἐν πολλαῖς θλίψεσι καὶ συμφο-
 ραῖς ὑπομείνωμεν τὸν Χριστὸν καὶ ἀνεχώμεθα διωκόμενοι καὶ
 βλασφημούμενοι παρακαλῶμεν καὶ καταρῶμενοι εὐλογῶμεν, μὴ
 15 λογιζόμενοι τὸ κακὸν ἐν μηδενὶ μαδαμῶς, ἀλλὰ πάντα στέγωμεν,
 πάντα ὑπομένωμεν, τὸ δοκίμιον ἡμῶν ἀσάλευτον τηροῦντες ἀπὸ
 τῆς ἀποβάθρας τῶν ἀρετῶν, καὶ οὕτω, διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσι
 τοῖς εἰρημένοις, ὅταν τὴν κατὰ Χριστὸν ἀυξήσωμεν ἡλικίαν τοῦ
 πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, ἐν γνώσει τελείᾳ Θεοῦ καὶ ἐν σοφίᾳ
 20 τῶν ὑπὸ τοῦ παναγίου Πνεύματος χορηγουμένων λόγων καὶ μυ-
 στηρίων, τότε καὶ ἐπὶ τῇ τῶν ἄλλων ὠφελείᾳ ὡς δούλους ἐσχά-
 τους ἑαυτοὺς ἐπιδώσωμεν, εἴ γε καὶ καλούμεθα ἄνωθεν, κατὰ
 τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν· «ὁ θέλων εἶναι πρῶτος ἐν ὑμῖν, ἔστω
 πάντων δοῦλος καὶ πάντων διάκονος».

27 Ἔως δὲ εἰς τοῦτο διὰ πολλῶν ἀγώνων οὐ φθάσωμεν, σχολά-
 σωμεν, παρακαλῶ, ὑποτασσόμενοι τοῖς κατὰ Θεὸν πατράσιν
 ἡμῶν καὶ αὐτῷ τῷ συνέχοντι πάντα Θεῷ, καθ' ἑκάστην μετανο-

89. Κολ. 3,12.

90. Α' Κορ. 12,6 ἐ.

91. Ματθ. 10,19.

92. Βλ. Κολ. 1,26. Ματθ. 13,11.

μένο φρόνημα, και με πολλή δίψα τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ κορεσθοῦμε ἀπὸ τὰ ἀπόρρητα ἀγαθὰ τῆς βασιλείας του διὰ τῆς παρακλήσεως τοῦ Πνεύματος, ἔπειτα, ἀποκτώντας ἀπὸ αὐτὸ σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ⁸⁹ καὶ συμπαθείας, θὰ ἀποκτήσουμε καθαρὴ τὴν καρδιὰ μέσα σὲ τέλεια ἀπάθεια, καὶ θὰ ἰδοῦμε τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ, τὸ ἴδιο δηλαδή τὸ ἅγιο Πνεῦμα νὰ ἐνεργεῖ⁹⁰ καὶ νὰ ὀμιλεῖ⁹¹ μέσα μας τὰ κρυμμένα μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ⁹², ἀφοῦ ἐπισυνάψουμε τὰ χωρισμένα μέσα μας στοιχεῖα σὲ ἓνα φρόνημα διὰ τῆς βαθείας εἰρήνης, καὶ εἰρηνεύσουμε πρῶτα καὶ ἀκαταστήσουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας διὰ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς ἀρμονικὸ ὄργανο σὲ ἓνα Πνεῦμα γιὰ τὸν Θεό. Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ κι ὅταν, δεχόμενοι πολλοὺς πειρασμούς, πολλές θλίψεις καὶ συμφορές, μείνομε σταθεροὶ στὸν Χριστὸ καὶ δεῖχνομε ἀνοχὴ διωκόμενοι καὶ παρακαλοῦμε βλασφημούμενοι καὶ εὐλογοῦμε καταρώμενοι⁹³, χωρὶς νὰ σκεπτόμαστε τὸ κακὸ σὲ τίποτε καθόλου, ἀλλὰ δεχόμεστε τὰ πάντα, ὑπομένομε⁹⁴ τὰ πάντα, διατηρώντας τὸ κριτήριό μας ἀσάλευτο ἀπὸ τὴν ἀποβάθρα τῶν ἀρετῶν, κι ἔτσι, ὅταν με ὄλα καὶ σὲ ὄλα τὰ λεγόμενα, αὐξήσουμε τὴν κατὰ Χριστὸν ἡλικία καὶ φθάσουμε σὲ τέλειο ἄνδρα, στὸ μέτρο τῆς ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ⁹⁵, στὴν τέλεια γνώση τοῦ Θεοῦ καὶ στὴν σοφία τῶν χορηγομένων λόγων καὶ μυστηρίων ἀπὸ τὸ πανάγιο Πνεῦμα, τότε καὶ γιὰ τὴν ὠφέλεια τῶν ἄλλων θὰ παραδώσουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας ὡς ἐσχάτους δούλους, ἐὰν βέβαια κληθοῦμε ἀπὸ ἐπάνω, κατὰ τὴν φωνὴ τοῦ Κυρίου· «ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ εἶναι πρῶτος ἀνάμεσά σας, νὰ εἶναι δοῦλος καὶ διάκονος ὄλων»⁹⁶.

27 Μέχρις ὅτου ὁμως δὲν φθάσουμε σ' αὐτὸ με πολλοὺς ἀγῶνες, ἃς ἠσυχάσουμε, παρακαλῶ, ὑποτασσόμενοι στοὺς κατὰ Θεὸν πατέρες μας καὶ στὸν ἴδιο τὸν Θεὸ ποὺ συνέχει τὰ πάντα,

93. Α΄ Κορ. 4,12 ἐ.

94. Α΄ Κορ. 13,7.

95. Ἐφ. 4,13.

96. Μάρκ. 9,35.

οὔντες καὶ τοῖς κατὰ Θεὸν δάκρυσι καθαιρόμενοι, ὡς ἂν δυνα-
θῶμεν γνῶναι Θεὸν καὶ ὅτι ἀψευδής ἐστὶ τὰ ἐπηγγελμένα παρ'
αὐτοῦ δίδοναι τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν καὶ ποιοῦσιν αὐτοῦ τὰ θεῖα
προστάγματα· ὃς καὶ ἀποδώσει ἐκάστῳ τὸν μισθὸν κατὰ τὰ ἔργα
5 αὐτοῦ, ἡνίκα τὴν βασιλείαν παραδώσει, τὰ πάντα ὑποταγέντα
αὐτῷ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύ-
νησις, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων·
ἀμήν.

μετανοώντας καθημερινά και καθαριζόμενοι με τὰ κατὰ Θεὸν δάκρυα, γιὰ νὰ μπορέσομε νὰ γνωρίσομε τὸν Θεό, ὁ ὁποῖος δὲν ψεύδεται⁹⁷, ἀποδίδοντας τὰ ὑποσχεμένα σ' ἐκείνους ποὺ τὸν ἀγαποῦν⁹⁸ καὶ πραγματοποιοῦν τὰ θεῖα προστάγματά του. Αὐτὸς λοιπὸν θ' ἀποδώσει στὸν καθένα τὸν μισθὸ σύμφωνα με τὰ ἔργα του⁹⁹, ὅταν παραδώσει τὴν βασιλεία, ἀφοῦ ὑποταχθοῦν τὰ πάντα στὸν ἴδιο τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα¹⁰⁰. Σ' αὐτὸν ἀρμόζει κάθε δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνηση, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς ἀτελείωτους αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο!

97. Τίτ. 1,2.

98. Βλ. Α' Κορ. 2,9.

99. Βλ. Ματθ. 16,27.

100. Βλ. Ματθ. 20,23.

Λ Ο Γ Ο Σ ΙΒ'

ΕΙΣ ΤΟ ΡΗΤΟΝ ΤΟ ΛΕΓΟΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ, «ΕΞΑΓΟΡΑΖΟΜΕΝΟΙ ΤΟΝ ΚΑΙΡΟΝ, ΟΤΙ ΑΙ ΗΜΕΡΑΙ ΠΟΝΗΡΑΙ ΕΙΣΙ».

**Καὶ πῶς ἐξαγοράζεται τις φρονίμως τὸν καιρὸν
τῆς παρουσίας ζωῆς.**

1 Οὐδὲν οὕτως ἕτερον τῶν ἄλλων ἀπάντων ὠφελιμώτερον
ψυχῇ, νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ μελετᾶν αἰρουμέ-
νη, ὡς ἡ τῶν θείων Γραφῶν ἔρευνα. Ἐν αὐταῖς γὰρ ἐγκεκρυμμέ-
νη οὐσα ἡ διάνοια τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος, ἡδονῆς ἀπάσης
5 πληροῦσθαι ποιεῖ τὴν νοερὰν αὐτῆς αἴσθησιν, καὶ ὄλην ἀπὸ τῶν
γῆινων καὶ τῆς τῶν ὀρωμένων ταπεινώσεως ἄρασα, ἀγγελοειδῆ
ταύτην καὶ ἀγγέλοις αὐτοῖς ὁμοδίαιτον ἀπεργάζεται. Ἄλλὰ γὰρ
ἴδωμεν τί καθ' ἐκάστην ἡμῖν ὁ θεῖος Ἀπόστολος ὁμιλεῖ καὶ τῶν
αὐτοῦ θεοπνεύστων ρημάτων τινὰ συνετῶς ἐξετάσωμεν, ἵνα καὶ
10 τὸν ἐν αὐτοῖς ἀποκείμενον πλοῦτον πλουτήσωμεν καὶ τὴν τοῦ
Πνεύματος χάριν ἐκεῖθεν τρυφήσωμεν εἰς ἀκένωτον εὐφροσύνην
ψυχῆς καὶ ἀπόλαυσιν. Τί οὖν ἐστὶ τὸ παρ' ἡμῶν ἐρευνώμενον;
Ὁ παραινεῖ λέγων ὁ Παῦλος· «ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ
ἡμέραι πονηραὶ εἰσιν». Ἄλλ' ἀπὸ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων
15 σκοπήσαντες, καὶ τοῦτο καλῶς καταμάθωμεν. Ὡσπερ γὰρ πᾶς
ἔμπορος καὶ χειροτέχνης καὶ γεωργός, ἀλλὰ μὴν καὶ πᾶς τις ἄλ-
λος ὁ τὴν τυχοῦσαν μετερχόμενος τέχνην, σπουδῆς ὅτι μάλιστα

1. Ἐφ. 5,16.

2. Βλ. Ἰω. 5,39.

ΣΤΟ ΡΗΤΟ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΟΥ ΛΕΓΕΙ, «ΕΞΑΓΟΡΑΖΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΚΑΙΡΟ, ΔΙΟΤΙ ΟΙ ΗΜΕΡΕΣ ΕΙΝΑΙ ΠΟΝΗΡΕΣ»¹

Καὶ πῶς ἐξαγοράζει κανεὶς φρονίμως τὸν καιρὸ τῆς παρούσας ζωῆς.

1 Τίποτε ἀπὸ ὅλα τ' ἄλλα δὲν εἶναι τόσο ὠφέλιμο γιὰ τὴν ψυχὴ, ἢ ὁποία ἐπιλέγει νύκτα καὶ ἡμέρα νὰ μελετᾷ τὸν νόμο τοῦ Θεοῦ, ὅσο ἡ ἔρευνα τῶν θείων Γραφῶν². Διότι μέσα σ' αὐτὲς εὐρίσκεται κρυμμένο τὸ νόημα τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος, ἢ ὁποία πληροῖ τὴν νοερὴ αἴσθησι τῆς ψυχῆς μὲ κάθε ἡδονή, τὴν ὑψώνει ὀλόκληρη ἀπὸ τὰ γήϊνα καὶ τὴν ταπείνωσι τῶν ὀρατῶν, καὶ τὴν καθιστᾷ ἀγγελικὴ καὶ ὁμοδίαιτη μὲ τοὺς ἴδιους τοὺς ἀγγέλους. Ἄλλ' ὅμως ἄς δοῦμε τί μᾶς λέγει καθημερινὰ ὁ θεῖος Ἀπόστολος καὶ ἄς ἐξετάσομε μὲ σύνεσι μερικὰ ἀπὸ τὰ θεόπνευστὰ του λόγια, ὥστε καὶ μὲ τὸν πλοῦτο ποὺ εὐρίσκεται μέσα σ' αὐτὰ νὰ ἐφοδιασθοῦμε καὶ τὴν χάρι τοῦ Πνεύματος νὰ ἐντρυφήσομε ἀπὸ ἐκεῖ πρὸς ἀνεξάντλητη εὐφροσύνη καὶ ἀπόλαυσι τῆς ψυχῆς. Ποιὸ εἶναι λοιπὸν αὐτὸ ποὺ ἐρευνοῦμε; Αὐτὸ ποὺ ὁ Παῦλος συμβουλεύει λέγοντας, «ἐξαγοράζοντας τὸν καιρὸ, διότι οἱ ἡμέρες εἶναι πονηρές»³. Ἀλλὰ θὰ τὸ μάθομε καὶ αὐτὸ καλὰ ἐξετάζοντάς το ἀπὸ τὴν βιωτικὴ του πλευρά. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ κάθε ἔμπορος, χειροτέχνης καὶ γεωργός, ἀλλὰ καὶ ὁποιοσδήποτε ἄλλος ὁ ὁποῖος ἀσκεῖ μιὰ κάποια τέχνη, δεῖ-

3. Ἐφ. 5,16.

καὶ ἐπιμελείας χρήζει πολλῆς εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ, ὡς, ἐὰν μικρὸν χρόνον ἢ βραχεῖαν ὥραν ἀμελήσῃ, μεγάλην ὑφίσταται τὴν ζημίαν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν πνευματικῶν ἀγώνων καὶ ἔργων καὶ πράξεων συμβαίνει γίνεσθαι.

2 Ἄλλὰ γὰρ ὡς ἐν ὑποδείγματι πρῶτον περὶ ἐνὸς τούτων τῶν ἐμπορευομένων εἴπωμεν λεπτομερέστερον πρὸς τὴν ἀγάπην ὑμῶν. Ἐὰν οἱ ἔμποροι πάντες πρὸς τὴν πανήγυριν τρέχουσιν ἐμπορεύσασθαι τι καὶ κερδῆσαι ἀπὸ τῆς πραγματείας αὐτῶν, εἷς δὲ τούτων τοὺς μὲν βλέπει προάγοντας αὐτοῦ, τοὺς δ' ὀπισθεν αὐτοῦ
 10 ἐρχομένους καὶ σπουδῇ πολλῇ φθάζοντας αὐτόν, ἢ πρὸ τῆς οἰκίας αὐτοῦ καθεζόμενος ὄρᾳ διερχομένους αὐτοὺς καὶ πρὸς τὴν πανήγυριν μετὰ σπουδῆς ἀπερχομένους, αὐτὸς ραστώνῃ καὶ ραθυμίᾳ κρατούμενος, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ μέθη καὶ τρυφῇ προσασχολούμενος καὶ φίλτρῳ πόρνῃς γυναικὸς ἐλεεινῶς κατεχόμενος, οὐ
 15 προαιρεῖται δραμεῖν εἰς τὴν ἐμπορίαν, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἀναβαλλόμενος, οὐχὶ οὗτοι μὲν ἐξηγοράσαντο τὸν καιρὸν τῆς ζωῆς αὐτῶν, ἐμπορευσάμενοι καὶ μετὰ κέρδους μεγάλου ὑποστρέψαντες, ἐκεῖνος δὲ ἀπώλεσεν αὐτόν, εἰς ἀνωφελῆ καὶ μάταια τοῦτον ἐξαναλώσας, εἴτ' οὖν ἀπεμπολήσας αὐτόν; Εἰ δὲ καὶ τὴν πανήγυριν
 20 σὺν αὐτοῖς καταλάβῃ καὶ πάντες μὲν ἐκεῖνοι χρυσίον ἐπιφερόμενοι, εὐθὺς πρὸς πραγματείαν χωρήσουσι καὶ ἄλλος μὲν ἄλλο τι ἐξωνήσεται, δι' οὗ κερδῆσαι ἐπ' αὐτῷ ἐλπίζει, ἐκεῖνος δὲ μηδὲν ὄλως ἐπιφερόμενος περιτρέχει ζητῶν εὐρεῖν πόθεν καὶ δανείσασθαι, ὅπως καὶ αὐτὸς ἐμπορεύσῃται καὶ πρὸ τοῦ εὐρεῖν καὶ δανείσασθαι,
 25 ἢ καὶ μετὰ τὸ εὐρεῖν χρυσίον, ἐὰν λυθῇ ἢ πανήγυρις καὶ καταλειφθῇ ἀπραγμάτευτος, οὐχὶ καὶ αὐθις ἀπώλεσε τὸν καιρὸν, ἄνευ χρυσίου εἰς τὴν πανήγυριν ἀπελθών; Εἰ δὲ καὶ χρυσίον ἐπιφερόμενος τὴν πανήγυριν καταλάβῃ, ἐὰν ἀφείς ἐν σπουδῇ πραγματεύσασθαι ἄρξῃται τὰς σκηναὺς τῶν καπήλων καὶ τῶν μαγεύ-
 30 ρων καὶ τῶν τὰ λοιπὰ βρώματα ἀπεμπολούντων περιιέναι καὶ ποτὲ μὲν τούτων ποτὲ δὲ ἐξ ἑτέρων λιχνευόμενος ἐσθίῃ καὶ πίνῃ, καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐν μέθῃ καὶ ἀσελγείαις καταδα-

χνει μεγάλη σπουδή και ἐπιμέλεια στὸ ἔργο του, καὶ ἐὰν ἀμελήσει γιὰ λίγο χρόνο ἢ λίγη ὥρα, ὑφίσταται μεγάλη ζημία, ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς πνευματικούς ἀγῶνες, τὰ ἔργα καὶ τὶς πράξεις.

- 2 Ἄλλὰ γιὰ παράδειγμα ἃς ἀναφέρομε πρῶτα στὴν ἀγάπη σας λεπτομερέστερα γιὰ ἓναν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἐμπόρους. Ἐὰν ὅλοι οἱ ἔμποροι τρέχουν στὸ πανηγύρι νὰ ἐμπορευθοῦν κάτι καὶ νὰ κερδίσουν ἀπὸ τὴν πραγματεία τους καὶ ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς ἄλλους τοὺς βλέπει νὰ προηγοῦνται αὐτοῦ καὶ ἄλλους νὰ ἔρχονται ὀπίσω του καὶ νὰ τὸν προφθάνουν μὲ μεγάλη βιασύνη, ἢ καθισμένος ἐμπρὸς στὴν οἰκία του τοὺς βλέπει νὰ περνοῦν καὶ νὰ κατευθύνονται μὲ βιασύνη στὸ πανηγύρι, αὐτὸς ὅμως κυριαρχούμενος ἀπὸ ἀδιαφορία καὶ ραθυμία, καὶ ὄχι μόνον αὐτά, ἀλλὰ καὶ ἀσχολούμενος μὲ τὴ μέθη καὶ τὴν τρυφή καὶ κυριευμένος ἐλευθέρως ἀπὸ ἀγάπη πόρνης γυναικός, δὲν ἔχει διάθεση νὰ τρέξει πρὸς τὸ ἐμπόριο, ἀναβάλλοντάς το ἡμέρα μὲ τὴν ἡμέρα, δὲν ἐξαγόρασαν ἐκεῖνοι τὸν καιρὸ τῆς ζωῆς τους, ἐμπορευόμενοι καὶ ἐπιστρέφοντας μὲ μεγάλο κέρδος, ἐνῶ αὐτὸς τὸν ἔχασε, καταναλώνοντάς τον σὲ ἀνωφελῆ καὶ μάταια πράγματα, δηλαδὴ ἀχρηστεύοντάς τον; Καὶ ἂν φθάσει μαζί μ' αὐτοὺς στὸ πανηγύρι καὶ ὅλοι ἐκεῖνοι, ἔχοντας μαζί τους χρυσό, προχωρήσουν ἀμέσως στὴν ἐμπορεία καὶ ἄλλος ἀγοράσει κάτι ἄλλο, μὲ τὸ ὁποῖο ἐλπίζει νὰ κερδίσει ἀπὸ αὐτό, ἐκεῖνος ὅμως χωρὶς νὰ φέρει ἀπολύτως τίποτε μαζί του περιτρέχει ζητώντας νὰ εὔρει ἀπὸ ποῦ νὰ δανεισθεῖ, ὥστε νὰ ἐμπορευθεῖ κι αὐτός, καὶ ἐὰν, προτοῦ εὔρει καὶ δανεισθεῖ ἢ καὶ ἀφοῦ εὔρει χρυσό, διαλυθεῖ τὸ πανηγύρι καὶ μείνει ἀπραγμάτευτος, δὲν ἔχασε καὶ πάλι τὸν καιρὸ, πηγαίνοντας στὸ πανηγύρι χωρὶς χρυσό; Καὶ ἐὰν φθάσει στὸ πανηγύρι ἔχοντας μαζί του χρυσό, παραμελώντας ὅμως νὰ διαπραγματευθεῖ μὲ σπουδῆ, ἀρχίζει νὰ περιφέρεται στὶς σκηνὲς τῶν καπῆλων καὶ τῶν μαγειρῶν καὶ ἐκείνων ποὺ διαθέτουν τὰ ὑπόλοιπα τρῶφιμα καὶ παρασυρόμενος πότε ἀπὸ αὐτοὺς καὶ πότε ἀπὸ τοὺς ἄλλους τρώγει καὶ πίνει, καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ ἂν σπαταλήσει τὸν χρυσό του στὴ μέθη καὶ τὶς ἀσέλ-

πανήση τὸ χρυσίον αὐτοῦ, οὐχὶ καὶ οὗτος τὸν καιρὸν ἀπώλεσε καὶ τὰ προσόντα αὐτῷ ἀφρόνως κατεδαπάνησεν;

3 Ὁ δὲ καὶ ἐν τῇ πανηγύρει μετὰ χρυσίου παραγινόμενος καὶ
μηδὲν ἐξ ὧν εἶπομεν ἐναντίον διαπραττόμενος, ἀλλὰ μετὰ τῶν
5 συνεμπόρων αὐτοῦ εἰσελθῶν ἐν αὐτῇ, ἐὰν μόνον ἅπασαν τὴν πα-
νήγυριν περιέρχεται, κατασκοπῶν καὶ καταμανθάνων ποτὲ μὲν
τοὺς γνωρίμους, ποτὲ δὲ καὶ τοὺς μὴ γνωρίζομένους αὐτῷ, οἴ-
κείους τε καὶ ἀλλοτρίους, πῶς ἕκαστος αὐτῶν πραγματεύεται,
αὐτὸς δὲ μηδὲν πραγματεύσεται καὶ οὕτως ἀκαίρως περιερχομέ-
10 νου αὐτοῦ διαλυθείη πάλιν ἢ πανήγυρις, πάντων αὐτομολησάν-
των εἰς τὰ οἰκεία, οὐχὶ οἱ ἐμπορευσάμενοι μὲν τὸν καιρὸν ἐξηγο-
ράσαντο ἐν σπουδῇ, τὰ τῷ καιρῷ πρέποντα ἐργασάμενοι καὶ κέρ-
δος ἐκεῖθεν ἑαυτοῖς περιποιησάμενοι, ὁ δὲ περιεραζόμενος τὰ
ἀλλότρια καὶ μὴ πραγματευσάμενος, εἰ καὶ συνῆν αὐτοῖς, ἐζημιώ-
15 θη τὸν καιρὸν, μηδὲν ἐκ τοῦ εὐρηθῆναι εἰς τὴν πανήγυριν ὠφελή-
θεις; Εἰ δὲ καὶ ἄλλοι μὲν αὐθις τῇ προσδοκίᾳ τοῦ κέρδους καὶ
ληστῶν ἐφόδου καὶ κόπου ὁδοιπορίας καὶ μακρᾶς ὁδοῦ καταφρο-
νοῦσιν, ὁ δὲ, φόβῳ τούτων βαλλόμενος, κἂν ὑπὸ πάντων παρα-
καλῆται συνοδοιπορῆσαι αὐτοῖς, κἂν ὑποσχομένους φυλάττειν αὐ-
20 τὸν ἀκούη ἀπὸ τῶν προσδοκομένων αὐτῷ κακῶν, οὐ προαιρεῖται
ἀκολουθῆσαι αὐτοῖς καὶ ἀπελθεῖν πραγματεύσασθαι μετ' αὐτῶν
ἐν τῇ πανηγύρει, οὐχὶ οἱ μὲν καιρὸν ἐξηγοράσαντο, καλῶς πρα-
γματευσάμενοι καὶ κερδήσαντες, ὁ δὲ τοῦτον ἀφρόνως ἐζημιώθη,
φοβηθεὶς ἐκεῖ φόβον οὐ οὐκ ἦν φόβος;

4 Οὕτω τοιγαροῦν ἐστὶ καὶ ἐπὶ πάσῃ πράξει καὶ ἐργασίᾳ πνευ-
ματικῇ. Ὅταν γὰρ ἄλλοι ἐν ταῖς ἐντολαῖς πορεύωνται τοῦ Θεοῦ
καὶ τὰς ἀρετὰς πάσας μετὰ σπουδῆς καὶ θέρμης ἐργάζονται,
ἡμεῖς δὲ ἐν ἀμελείᾳ καὶ ἀργίᾳ διάγωμεν, ἐκεῖνοι μὲν ἐξηγοράσαν-
το τὸν καιρὸν καὶ τὰ μέγιστα ὠφελήθησαν, ἡμεῖς δὲ καὶ ἑαυτοὺς
30 καὶ τὸν καιρὸν ἀπώλεσαμεν. Ἀλλὰ γὰρ ἔτι τὸ νόημα ἐξετάσωμεν.
Τί οὖν φησιν, «ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ
εἰσιν»; Πῶς οὖν ἐξαγοράζεται τις τὸν καιρὸν καὶ τίς ἐστὶν οὗτος

γειες, δὲν ἔχασε κι' αὐτὸς τὸν καιρὸ του καὶ δὲν ἐσπατάλησε μὲ ἀφροσύνη τὰ προσόντα του;

3 Ἐκεῖνος ὁμως ποὺ μεταβαίνει στὸ πανηγύρι μὲ χρυσὸ καὶ δὲν διαπράτει τίποτε ἀντίθετο ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εἶπαμε, ἀλλά, εἰσ-ερχόμενος σ' αὐτὸ μὲ τοὺς συνεμπόρους του, ἐὰν περιέρχεται μόνο ὄλο τὸ πανηγύρι, ἐξετάζοντας καὶ μαθαίνοντας πότε τοὺς γνωστοὺς του, πότε τοὺς ἀγνώστους σ' αὐτὸν ἐντοπίους καὶ ξένους, πῶς δηλαδὴ πραγματεύεται ὁ καθένας τους, χωρὶς αὐτὸς νὰ πραγματευθεῖ τίποτε, κι ἔτσι ἂν, ἐνῶ περιφέρεται πάλι ἀκόπως, διαλυθεῖ τὸ πανηγύρι καὶ ὄλοι φύγουν στὶς οἰκίες τους, δὲν ἐκέρδισαν τὸν καιρὸ τους μὲ σπουδὴ οἱ ἔμποροι, ἐργαζόμενοι τὰ πρέποντα ἐγκαίρως καὶ ἀποκομίζοντας κέρδος ἀπὸ ἐκεῖ, ἐνῶ αὐτὸς, περιεργαζόμενος τὰ ξένα χωρὶς νὰ πραγματευθεῖ, παρ' ὄλο ποὺ εὐρισκόταν μαζί τους, δὲν ἔχασε τὸν καιρὸ, ἐφ' ὅσον δὲν ὠφελήθηκε τίποτε ἀπὸ τὴν παρουσία του στὸ πανηγύρι; Κι ἂν πάλι ἄλλοι μὲ τὴν προσδοκία τοῦ κέρδους καταφρονοῦν τὴν ἔφοδο τῶν ληστῶν, τὸν κόπο τῆς ὁδοιπορίας καὶ τὸν μεγάλο δρόμο, ἐνῶ αὐτὸς, κυριευμένος ἀπὸ τὸν φόβο αὐτῶν, κι ἂν ἀκόμη παρακαλεῖται ἀπὸ ὄλους νὰ συνοδοιπορήσει μαζί τους, κι ἂν ἀκούει νὰ ὑπόσχονται ὅτι θὰ τὸν προσέχουν ἀπὸ τὰ προσδοκόμενα κακά, δὲν θέλει νὰ τοὺς ἀκολουθήσει καὶ νὰ ὑπάγει νὰ πραγματευθεῖ μαζί τους στὸ πανηγύρι, δὲν ἐξαγόρασαν ἐκεῖνοι τὸν καιρὸ, πραγματευόμενοι καλῶς καὶ κερδίζοντας, ἐνῶ αὐτὸς ἐζημιώθηκε μὲ ἀφροσύνη τὸν χρόνον του, ἐπειδὴ ἐφοβήθηκε ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπῆρχε φόβος⁴;

4 Ἔτσι λοιπὸν γίγεται καὶ μὲ κάθε πράξη καὶ ἐργασία πνευματική. Πράγματι, ὅταν ἄλλοι πορεύονται μὲ τὶς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ ἐργάζονται μὲ σπουδὴ καὶ θέρμη ὅλες τὶς ἀρετές, ἐμεῖς ὁμως ζοῦμε μὲ ἀμέλεια καὶ ἀργία, ἐκεῖνοι ἐξαγόρασαν τὸν καιρὸ καὶ ὠφελήθηκαν πολὺ, ἐνῶ ἐμεῖς ἐχάσαμε καὶ τοὺς ἐαυτούς μας καὶ τὸν καιρὸ. Ἄλλ' ὁμως ἂς ἐξετάσομε ἀκόμη τὸ νόημα. Τί σημαίνει λοιπὸν «ἐξαγοράζοντας τὸν καιρὸ, διότι οἱ ἡμέρες εἶναι πονηρές»; Πῶς δηλαδὴ ἐξαγοράζει κανεὶς τὸν καιρὸ καὶ ποιὸς εἶναι αὐτὸς καὶ ποιὸς οἱ πονηρὲς ἡμέρες ἐξ αἰτίας τῶν

καὶ τίνες αἱ πονηραὶ ἡμέραι δι' ἃς ὀφείλομεν ἐξαγοράζεσθαι τὸν καιρὸν; Καιρὸς πραγματείας ἀνθρώπου παντὸς ὁ χρόνος οὗτός ἐστι τῆς παρουσίας ζωῆς· ταύτης δὲ τῆς ζωῆς προδήλως πονηραὶ εἰσιν αἱ ἡμέραι τοῖς μὴ καλῶς χρωμένοις αὐταῖς. Πᾶς οὖν ὁ 5 σωφρόνως καὶ δικαίως μετὰ φρονήματος ὑγιοῦς πολιτευόμενος ἐν τῷ βίῳ καὶ φέρων ἐν ἀνδρείᾳ καὶ ὑπομονῇ ψυχῆς τὰ ἐπίπονα καὶ λυπηρὰ τῶν ἐπερχομένων αὐτῷ πειρασμῶν τε καὶ θλίψεων, εἴτε ἐξ ὀρατῶν, εἴτε ἐξ ἀοράτων ἐχθρῶν, ἐξαγοράζεται τὸν καιρὸν φρονίμως καὶ καταπραγματεύεται τῶν πονηρῶν ἡμερῶν τῆς 10 παρουσίας ζωῆς. Καὶ ἵνα τοῦτο σαφέστερον γένηται, ἐκ τῶν ἐπισυμβαινόντων καθ' ἑκάστην τῷ βίῳ τὸν λόγον ποιήσομαι.

5 Ὁ εἰδὼς καλῶς τὸν παρόντα πραγματεύσασθαι καιρὸν, ὅπο-
ταν θλίψεις ἐπενεχθῶσι καὶ ὄνειδη καὶ ἀτιμίαι καὶ σκώμματα,
ὡς γνωρίζων τὰ χρήματα καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν κέρδος σαφῶς προει-
15 δῶς, ἀρπάζει ταῦτα καὶ αἶρει ἐπ' ὤμων αὐτοῦ καὶ χαίρων πορεύ-
εται, ὑπομονὴν μόνην ἀντὶ χρυσίου καταβαλλόμενος καὶ οὕτως
ἐξαγοράζεται τὸν καιρὸν ἐν μιᾷ ροπῇ, ὃν ἕτεροι ἐν πολλοῖς ἔτεσι
νηστεύοντες, ἀγρυπνοῦντες, χαμευνοῦντες καὶ πολλὰ οἴκαδε κο-
πιῶντες, εὐρεῖν ἢ λαβεῖν ἢ κερδῆσαι οὐ δύνανται. Ὁ δὲ μὴ εἰδὼς
20 οὕτω πραγματεύσασθαι ἀπόλλει τὸν καιρὸν τῆς σωτηρίας αὐτοῦ.
Εἰ δοκεῖ δέ, καὶ ἄλλως ἐν ὑποδείγματι τὸν λόγον γυμνάσωμεν.
Δύο τινῶν εἰς παράβασιν ἐντολῆς Θεοῦ τυραννικῶς προσκαλου-
μένων ὑπό τινας, εἰ ὁ μὲν αὐτῶν δειλιά καὶ φόβῳ τῶν μελλόντων
ἐπενεχθῆναι αὐτῷ κολάσεων καὶ τιμωριῶν φυγῇ χρῆσοιτο καὶ
25 ἀπελθὼν κρυβηθῆ, ὁ δὲ γε ἕτερος παρρησιάζεται καὶ πολλὰς
ὑπὲρ τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ βασάνους ὑπενέγκη, ἢ καὶ θάνατον
αὐτὸν ὑποστῆ, ποῖος τούτων ἐξηγοράσατο τὸν καιρὸν; Ὁ κρυβεὶς
καὶ τὰς θλίψεις διεκφυγών, ἢ ὁ πολλὰ παθὼν καὶ ὑπενεγκῶν ἢ
καὶ ἴσως ἀποθανών; Εὔδηλον ὅτι πάντως ὁ τὰς θλίψεις ὑπομεί-
30 νας καὶ τὸν θάνατον μὴ παραιτησάμενος οὗτός ἐστιν ὁ τὸν καιρὸν
ἐξαγορασάμενος, ὁ ἕτερος δὲ σὺν τῷ καιρῷ καὶ τὴν σωτηρίαν τῆς
ἑαυτοῦ ψυχῆς ἐζημιώθη.

ὁποίων ὀφείλομε νὰ ἐξαγοράζομε τὸν καιρὸ; Καιρὸς πραγματείας καθ' ἑαυτοῦ ἀνθρώπου εἶναι αὐτὸς τῆς παρούσας ζωῆς· αὐτῆς τῆς ζωῆς ἐμφανῶς πονηρὲς εἶναι οἱ ἡμέρες γιὰ ἐκείνους ποὺ δὲν τὶς χρησιμοποιοῦν καλῶς. Κάθε ἄνθρωπος λοιπὸν ποὺ ζεῖ μὲ σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη καὶ μὲ ὑγιὲς φρόνημα καὶ ὑπομένει μὲ ψυχικὴ ἀνδρεία καὶ ὑπομονὴ τὰ ἐπερχόμενα σ' αὐτὸν ἐπίπονα καὶ λυπηρὰ ἀποτελέσματα τῶν πειρασμῶν καὶ θλίψεων, ἐξαγοράζει φρονίμως τὸν καιρὸ καὶ πραγματεύεται τὶς πονηρὲς ἡμέρες τῆς παρούσας ζωῆς. Καὶ γιὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ σαφέστερο θὰ ἀναφερθῶ σ' αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν καθημερινὰ στὴν ζωὴ.

5 Ἐκεῖνος ποὺ γνωρίζει νὰ πραγματεῦεται καλῶς τὸν παρόντα καιρὸ, ὅποτε ἐπέλθουν θλίψεις, ὄνειδη, ἀτιμίες καὶ σκώμματα, ἐπειδὴ γνωρίζει τὰ πράγματα καὶ προβλέπει σαφῶς τὸ ἀπὸ αὐτὰ κέρδος, τὰ ἀρπάζει, τὰ σηκώνει στοὺς ὤμους τοῦ καὶ βαδίζει χαρούμενος, καταβάλλοντας ἀντὶ χρυσοῦ μόνον ὑπομονή, κι ἔτσι μέσα σὲ μιὰ στιγμή ἐξαγοράζει τὸν καιρὸ, τὸν ὁποῖο ἄλλοι, παρ' ὄλο ποὺ νηστεύουν πολλὰ ἔτη, ἀγρυπνοῦν, κοιμοῦνται κάτω καὶ κοπιάζουν πολὺ ἐδῶ, δὲν μποροῦν νὰ τὸν εὔρουν ἢ νὰ τὸν λάβουν ἢ νὰ τὸν κερδήσουν. Ἐκεῖνος ποὺ δὲν γνωρίζει νὰ πραγματεῦεται ἔτσι χάνει τὸν καιρὸ τῆς σωτηρίας τοῦ. Ἐὰν νομίζετε ὅμως, θὰ γυμνάσομε τὸν λόγο καὶ μὲ ἄλλο παράδειγμα. Ἐὰν δύο ἄνθρωποι προσκληθοῦν ἐξαναγκαστικὰ ἀπὸ κάποιον νὰ παραβοῦν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, κι ὁ ἓνας ἀπὸ δειλία καὶ φόβο τῶν κολάσεων καὶ τιμωριῶν ποὺ πρόκειται νὰ ἐπιβληθοῦν σ' αὐτὸν δραπετεῦσει καὶ κρυφθεῖ, ἐνῶ ὁ ἄλλος δείξει θάρρος καὶ ὑπομείνει πολλὰ βάσανα γιὰ τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, ἢ ὑποστεῖ καὶ τὸν ἴδιο τὸν θάνατο, ποιὸς ἀπὸ τοὺς δύο ἐξαγόρασε τὸν καιρὸ; Ἐκεῖνος ποὺ ἐκρύφθηκε καὶ ἀπέφυγε τὶς θλίψεις, ἢ ἐκεῖνος ποὺ ἔπαθε καὶ ὑπέφερε πολλὰ ἢ καὶ ἴσως ἀπέθανε; Εἶναι ὀλοφάνερο ὅπωςδήποτε ὅτι αὐτὸς εἶναι ποὺ ἐξαγόρασε τὸν καιρὸ, ἐνῶ ὁ ἄλλος μαζί μὲ τὸν καιρὸ ἐζημιώθηκε καὶ τὴν σωτηρία τῆς ψυχῆς τοῦ.

6 Τοιγαροῦν οἱ ὀρθῶς φρονοῦντες διὰ θλίψεων καὶ πειρασμῶν τῶν ἐνταῦθα, τὰ αἰώνια ἀγαθὰ καὶ τὴν ἀληκτον εὐφροσύνην ἐξαγοράζονται καὶ διὰ τοῦ σωματικοῦ θανάτου τὴν μετὰ τοῦ ἀθανάτου καὶ αἰωνίου Θεοῦ αἰώνιον καὶ ἀθάνατον διαγωγὴν τε καὶ κα-
5 τοικίαν. Καὶ καθάπερ ἔμπορος, πολλά τινα καὶ πολύτιμα εὐρῶν πράγματα, ὀλίγῳ τιμήματι πιπρασκόμενα, ὀβολῶ τυχὸν ἐνὶ ἡ νομίσματι, μετὰ χαρᾶς αὐτὸ καὶ ἐν σπουδῇ ἀποδίδωσι, τὰ τίμια ἐκεῖνα λαβεῖν ἐφιέμενος, οὕτω καὶ ὁ ὑπὲρ ἐντολῆς Θεοῦ ἀγωνιζόμενος ἐν εὐφροσύνῃ καὶ σπουδῇ θανεῖν αἰρεῖται, ὡς δι' ὀβολοῦ
10 ἐνός, τοῦ θανάτου λέγω, τὰ αἰώνια μέλλων κτήσασθαι ἀγαθὰ. Οὐχ οὕτως δὲ οἱ φιλόκοσμοι, οὐχ οὕτως οἱ φιλόζωοι, οἱ φιλόδοξοι, οἱ φιλόσαρκοι, οἱ φιλήδονοι καὶ ὁ φιλόπλουτοι· ἀλλ' ἐπὶ πρὸς παράβασιν ἐντολῆς Θεοῦ προσκληθῶσιν ὑπὸ τινος τῶν ἐν ὑπεροχῇ κοσμικῇ τυγχανόντων, τὴν παρ' αὐτοῦ ἀγανάκτησιν καὶ
15 ἀτιμίαν ἢ ἀποστροφὴν καὶ χρημάτων ζημίαν ὑπενεγκεῖν μὴ δυνάμενοι, προδιδούσι τὰ αἰώνια καὶ ἀτίμητα καὶ ἐξαγοράζονται ἀφρόνως τὰ πρόσκαιρα καὶ φθαρτὰ καὶ μηδενὸς ἄξια, καὶ ἀπολλύουσι τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν, αὐτὴν δηλαδὴ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον· οἱ καὶ τὴν ἀνεσιν ἐξωνήσασθαι ἐν ὀλίγαις ἡμέραις προτι-
20 μῶνται καὶ εἰς αἰῶνα ἀπείρους κολάζεσθαι πραγματεύονται τῆς παρούσης ζωῆς αὐτῶν τὸν καιρὸν. Ὅπερ ἵνα μὴ πάθωμεν καὶ ἡμεῖς, ἐξαγορασώμεθα, παρακαλῶ, τὸν παρόντα καιρὸν, ἕως ἔτι ἢ πανήγυρις τῆς ζωῆς ἡμῶν ἴσταται, ἐπειδὴ αἱ ἡμέραι αὐτῆς λίαν εἰσὶ πονηραί, μυρία καθ' ἐκάστην ἐπεγεύρουσαι τὰ κύματα τῆς
25 κυμαινομένης καθ' ἡμῶν ἀλμυρᾶς ἀμαρτίας, ποτὲ μὲν διὰ τῆς εὐπαθείας τοῦ σώματος καὶ τῶν ἀτάκτων αὐτοῦ κινήματων ζᾶλης καὶ τρικυμίας πληροῦσαι ἡμῶν τὰς ψυχάς, ποτὲ δὲ διὰ τῶν ἐπιτιθεμένων ἡμῖν ὀρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν εἰς ἀθυμίαν καὶ ἐπιθυμίαν καὶ θυμὸν ἄγριον ἐμβάλλουσαι καὶ διεγείρουσαι τὰς καρ-
30 δίας ἡμῶν καὶ διὰ τῶν τοιούτων μακρὰν ὄλους ἡμᾶς ποιούσαι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

7 Ἐξαγορασώμεθα οὖν τὸν καιρὸν ἡμῶν τῆς ζωῆς, διδοῦντες τὰς προθέσεις ἡμῶν καὶ ὄλους ἑαυτοὺς εἰς μόνην τὴν ἐργασίαν

6 Ἔτσι λοιπὸν ἐκεῖνοι ποὺ ὀρθοφρονοῦν μὲ τις ἐδῶ θλίψεις καὶ πειρασμοὺς ἐξαγοράζουν τὰ αἰώνια ἀγαθὰ καὶ τὴν ἀτελείωτη εὐφροσύνη, καὶ μὲ τὸν σωματικὸ θάνατο τὴν μαζὶ μὲ τὸν ἀθάνατο καὶ αἰώνιο Θεὸ αἰώνια καὶ ἀθάνατη διαβίωση καὶ κατοικία. Καὶ ὅπως ἓνας ἔμπορος, ὅταν εὕρει πολλὰ καὶ πολύτιμα πράγματα νὰ πουλοῦνται σὲ μικρὴ τιμῇ, μ' ἓνα ὀβολὸ ἢ νόμισμα ἴσως, τὸ δίδει μὲ χαρὰ καὶ βιασύνη, ἐπιθυμώντας νὰ πάρει ἐκεῖνα τὰ τίμια πράγματα, ἔτσι κι αὐτὸς ποὺ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ προτιμᾷ μὲ εὐφροσύνη καὶ προθυμία νὰ πεθάνει, σὰν νὰ πρόκειται μὲ ἓναν ὀβολό, δηλαδὴ μὲ τὸ θάνατο, ν' ἀποκτήσει τὰ αἰώνια ἀγαθὰ. Δὲν συμβαίνει ὁμοίως τὸ ἴδιο μὲ τοὺς φιλόκοσμοις, τοὺς φιλόζωους, τοὺς φιλόδοξους, τοὺς φιλόσαρκους, τοὺς φιλήδονους καὶ τοὺς φιλόπλουτους· μόλις αὐτοὶ προσκληθοῦν ἀπὸ κάποιον, ποὺ τυχαίνει νὰ ἔχει κοσμικὴ ἐξουσία, νὰ παραβοῦν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ δὲν μποροῦν νὰ ὑποφέρουν τὴν ἀπὸ αὐτὸν ἀγανάκτηση καὶ ἀτιμία ἢ ἀποστροφή καὶ τὴν ζημία τῶν χρημάτων, προδίδουν τὰ αἰώνια καὶ ἀτίμητα καὶ ἐξαγοράζουν μὲ ἀφροσύνη τὰ πρόσκαιρα καὶ φθαρτὰ καὶ τελείως ἀνάξια, καὶ χάνουν τὴν σωτηρία τους, τὴν ἴδια δηλαδὴ τὴν αἰώνια ζωὴ. Αὐτοὶ προτιμοῦν καὶ ν' ἀγοράσουν γιὰ λίγες ἡμέρες τὴν ἀνεση καὶ πραγματεύονται τὸν καιρὸ τῆς παρούσας ζωῆς τους νὰ κολάζονται σὲ ἄπειρους αἰῶνες. Γιὰ νὰ μὴ τὸ πάθουμε λοιπὸν αὐτὸ κι ἐμεῖς, ὡς ἐξαγοράσομε, παρακαλῶ, τὸν παρόντα καιρὸ, ἕως ὅτου ὑπάρχει ἀκόμη τὸ πανηγύρι τῆς ζωῆς μας, ἐπειδὴ οἱ ἡμέρες του εἶναι πολὺ πονηρές, καὶ ξεσηκώνουν καθημερινὰ ἐναντίον μας χιλιάδες τὰ κύματα τῆς τρικυμιώδους ἀλμυρᾶς ἀμαρτίας, πότε μὲ τὴν εὐπάθεια τοῦ σώματος καὶ τὰ ἄτακτα κινήματά του γεμίζοντας τις ψυχές μας μὲ ζάλη καὶ τρικυμία καὶ πότε διεγείροντας τις καρδιές μας καὶ ἐμβάλλοντας σ' αὐτὲς μὲ τοὺς ἐπιτιθέμενους ἐναντίον μας ὄρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθροὺς ἀθυμία καὶ ἐπιθυμία καὶ ἄγριο θυμὸ, καὶ μὲ αὐτὰ μᾶς ἀπομακρύνουν ὅλους ἀπὸ τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

7 Ἄς ἐξαγοράσομε λοιπὸν τὸν καιρὸ τῆς ζωῆς μας, παραδίδοντας τις προθέσεις μας κι ὀλόκληρους τοὺς ἑαυτοὺς μας μόνο

τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, εἰς μόνην τὴν κτῆσιν καὶ τὸ κέρδος τῆς ἀρετῆς, ἵνα ἐν ἀγωγίμοις τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος εἰς λιμένας Θεοῦ καταντήσωμεν καὶ φύγωμεν τὰς πονηρὰς ἐκείνας ἡμέρας καὶ τὴν ἀκοὴν ἐκείνην τὴν πονηράν, τὴν τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἀποπέμπουσιν εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον τὸ ἠτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.

8 Ἐξαγορασώμεθα τὴν φρόνησιν ἡμῶν τῆς ψυχῆς διὰ τῆς τῶν ὀρωμένων καταφρονήσεως καὶ τῆς τῶν κρειττόνων μελέτης καὶ ἐργασίας, καὶ φευξόμεθα τὸ φρόνημα τῆς σαρκός, ὃ ἀρέσαι Θεῷ οὐ δύναται, ἀλλ' οὐδὲ τῆς ἀπολαύσεως τῶν προσκαιρῶν ἀρπάσαι ἡμᾶς καὶ πρὸς τὰ διαμένοντα καὶ αἰώνια ἐμβιβάσαι ἡμῶν τὴν διάνοιαν· ὃ ζῆσαι κατὰ Θεὸν οὐκ ἐῖ τὸν κρατούμενον ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ κατασπᾶ τὴν ψυχὴν αἰεὶ μᾶλλον εἰς τὰς κτηνώδεις ὁρμὰς τῆς σαρκός καὶ ὄλον κτηνώδη τὸν ἄνθρωπον ἀπεργάζεται.

9 Ἐξαγορασώμεθα τὴν δικαιοσύνην ἡμῶν, δι' ἧς Θεῷ οἰκειούμεθα, διὰ πάσης εὐσεβείας καὶ διακρίσεως διακρίνοντες τοῦ δικαίου τὸ ἄδικον καὶ προτιμούμενοι τὴν ἀρετὴν τῆς κακίας, μὴ διδοῦντες τῷ πονηρῷ εἴσοδον ἢ παρρησίαν εἰς ὄλεθρον ἑαυτῶν καὶ ἀπώλειαν, ἀλλ' ἀπονέμοντες τὴν τιμὴν ἐκάστῳ ἀξίως, καὶ τῷ 20 μὲν σώματι παρέχοντες αὐτάρκως διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τῇ δὲ ψυχῇ, τὸ ὄλον ἡμῶν τῆς δυνάμεως ἐν μελέτῃ θείᾳ τῶν ἐννοιῶν, ἐν εὐχαῖς, ἐν δάκρυσί τε καὶ ἀναγνώσεσιν αὐτὴν διατρέφοντες καὶ καθαίροντες εἰς ὑποδοχὴν τοῦ θείου φωτός, αὐτοῦ τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης Θεοῦ, ὃς καὶ δικαιώσει διὰ τῆς δωρεᾶς 25 τοῦ ἁγίου Πνεύματος αὐτοῦ καὶ δικαίους ἡμᾶς ἀποδείξει τῇ συναφείᾳ αὐτοῦ, κοινωνοὺς τῶν ἀπορρητῶν ἀγαθῶν τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐργαζόμενος.

5. Ματθ. 25,30· 41.

6. Ρωμ. 8,7.

στήν εκτέλεση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, μόνο στήν ἀπόκτηση καί τὸ κέρδος τῆς ἀρετῆς, ὥστε μὲ τὸ φορτίο τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος νὰ φθάσομε στοὺς λιμένες τοῦ Θεοῦ καί νὰ ἀποφύγομε τὶς σκληρὲς ἐκεῖνες ἡμέρες καί τὸ σκληρὸ ἐκεῖνο ἄκουσμα, ποὺ ἀποπέμπει τοὺς ἁμαρτωλοὺς στὸ πῦρ τὸ ἐξώτερο, ποὺ ἐτοιμάσθηκε γιὰ τὸν διάβολο καί τοὺς ἀγγέλους του⁵.

8 Ἐὰν ἐξαγοράσομε τὴν φρόνηση τῆς ψυχῆς μας μὲ τὴν περιφρόνηση τῶν ὀρατῶν καί μὲ τὴν μελέτη καί ἐργασία τῶν ἀνωτέρων, καί ὡς ἀποφύγομε τὸ σαρκικὸ φρόνημα⁶, τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι δυνατὸ ν' ἀρέσει στὸν Θεό, ἀλλ' οὔτε μπορεῖ νὰ μᾶς ἀρπάξει ἀπὸ τὴν ἀπόλαυση τῶν προσκαιρίων καί νὰ μεταφέρει τὴν διάνοιά μας πρὸς τὰ διαμέμοντα καί τὰ αἰώνια. Δὲν ἀφήνει τὸν κρατούμενο ἀπὸ αὐτὸ νὰ ζήσει σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον διασπᾶ πάντα τὴν ψυχὴ στὶς κτηνώδεις ὀρμὲς τῆς σαρκὸς καί καθιστᾶ ὄλον τὸν ἄνθρωπο κτηνώδη.

9 Ἐὰν ἐξαγοράσομε τὴν δικαιοσύνη μας, διὰ τῆς ὁποίας ἐξοικειωνόμαστε μὲ τὸν Θεό⁷, διακρίνοντας μὲ κάθε εὐσέβεια καί διάκριση τὸ ἄδικο ἀπὸ τὸ δίκαιο καί προτιμώντας τὴν ἀρετὴ ἀπὸ τὴν κακία, χωρὶς νὰ δίδομε στὸν πονηρὸ εἴσοδο ἢ παρηρησία πρὸς καταστροφή καί ἀπώλειά μας, ἀλλ' ἀπονέμοντας ἀξίως στὸν καθένα τὴν τιμὴ, καί παρέχοντας στὸ σῶμα μὲ ἀντάρκεια τροφὲς καί σκεπάσματα⁸, καί στήν ψυχὴ ὅλη μας τὴν δύναμη γιὰ τὴν θεία μελέτη τῶν ἐννοιῶν, τρέφοντας καί καθαρίζοντάς τὴν μὲ προσευχὲς, δάκρυα, καί ἀναγνώσεις πρὸς ὑποδοχὴ τοῦ θείου φωτός, τοῦ ἰδίου δηλαδὴ τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης⁹, τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ μᾶς δικαιώσει μὲ τὴν δωρεὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματός του καί μὲ τὴν συνάφειά του θὰ μᾶς ἀποδείξει δικαίους, καθιστώντας μας κοινωνοὺς τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν τῆς βασιλείας του.

7. Βλ. Ἐφ. 2,19.

8. Α' Τιμ. 6,8.

9. Μαλ. 3,20.

- 10 Ἐξαγορασώμεθα τὴν ἀνδρείαν τῶν ἰδίων ψυχῶν ἐν ὑπομονῇ πολλῇ καὶ καρτερίᾳ τῶν πειρασμῶν κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν· «ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν», φησί, «κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν», ἀνδρείῳ δηλονότι φρονήματι κατὰ τῆς ἁμαρτίας ἰστάμενοι καὶ τὸν
5 πολέμιον βάλλοντες τοῖς ὅπλοις τοῦ Πνεύματος, κακοπαθοῦντες ὡς καλοὶ στρατιῶται Χριστοῦ ἐν νηστείαις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν χαμευνίαις, ἐν εὐχαῖς, ἐν πένθει, ἐν σάκκῳ καὶ μετανοίᾳ καὶ ἀενάοις δεήσεσιν, ἵνα τὸν στέφανον τῆς νίκης ἀράμενοι εἰς αἰῶνας συμβασιλεύσωμεν τῷ Χριστῷ.
- 11 Ἐξαγορασώμεθα τὴν σωφροσύνην τοῦ σώματος ἡμῶν διὰ πάσης ἐγκρατείας καὶ ταπεινώσεως, ἐπειδὴ ὁ νομίμως ἀθλῶν καὶ ἀγωνιζόμενος ἐν τῷ σταδίῳ τῆς εὐσεβείας πάντα ἐγκρατεύεται κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον. Ἐὰν γὰρ ταύτην κτησώμεθα, φευξόμεθα τὰς πονηρὰς ἡμέρας τῆς ἀλόγου ἐπιθυμίας καὶ τοῦ θυ-
15 μοῦ καὶ αὐτῆς τῆς σαρκὸς τῆς ὄντως πολεμίας τοῦ Πνεύματος· φευξόμεθα τὸν μολυσμὸν τὸν ἐκ τῶν τοιούτων γινόμενον τῇ ψυχῇ, τὴν τοῦ συνειδότος κατάκρισιν, τὴν τῆς καρδίας ἀκαθαρσίαν, τὴν τῶν ἀνθρώπων κατάγνωσιν, αὐτὴν τὴν ἀποστροφὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ μεγάλα ἐν τῇ πνευματικῇ ταύτῃ πραγματεία κερδα-
20 νοῦμεν, τὸν καιρὸν φρονίμως πραγματευσάμενοι τῆς παρουσίας ζωῆς καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ βίου διελθόντες ἐν δικαιοσύνῃ καὶ σωφροσύνῃ, τὸ βάρος δηλαδὴ καὶ τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας ἀνδρείως βαστάσαντες.
- 12 Οὕτω γὰρ τὸν παρόντα καιρὸν πραγματευόμενοι, παραχω-
25 ροῦντες τοῖς βουλομένοις τὰ πρόσκαιρα καὶ μόνων τῶν ἀφθάρτων καὶ αἰώνιων ἀντιποιοῦμενοι, κενταντήσομεν εἰς εὐδιον λιμένα τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας ἐν ἀγωγίμοις πλουσίως τοῦ Πνεύμα-

10. Λουκᾶ 21,19.

11. Βλ. Ρωμ. 13,12.

12. Β' Τιμ. 2,3.

10 Ἄς ἐξαγοράσομε τὴν ἀνδρεία τῶν ψυχῶν μας μετὴν μεγάλη ὑπομονή καὶ τὴν καρτερία τῶν πειρασμῶν, σύμφωνα μετὸν λόγον τοῦ Κυρίου ποῦ λέγει, «μετὴν ὑπομονή σας θὰ ἀποκτήσετε τίς ψυχές σας»¹⁰, ἀντιστεκόμενοι στὴν ἁμαρτία μετὰ ἀνδρεῖο φρόνημα καὶ κατατροπώνοντας τὸν ἐχθρὸ μετὰ τὰ ὄπλα τοῦ Πνεύματος¹¹, κακοπαθώντας ὡς καλοὶ στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ¹² μετὰ νηστεῖες, μετὰ ἀγρυπνίες¹³, μετὰ χαμευνίες, μετὰ προσευχές, μετὰ πένθος, μετὰ σάκκο καὶ μετάνοια καὶ ἀδιάκοπες δεήσεις, ὥστε σηκώνοντας τὸν στέφανο τῆς νίκης νὰ συμβασιλεύσομε στοὺς αἰῶνες μετὸν Χριστό.

11 Ἄς ἐξαγοράσομε τὴν σωφροσύνη τοῦ σώματός μας μετὰ κάθε ἐγκράτεια καὶ ταπείνωση, ἐπειδὴ ὁ νομίμως ἀθλούμενος καὶ ἀγωνιζόμενος στὸ στάδιο τῆς εὐσέβειας ἐγκρατεῦεται ἀπὸ ὅλα¹⁴ κατὰ τὸν θεῖο Ἀπόστολο. Ἐὰν λοιπὸν τὴν ἀποκτήσομε, θὰ ἀποφύγομε τίς πονηρὲς ἡμέρας τῆς παράλογης ἐπιθυμίας καὶ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἴδιας τῆς σάρκα τῆς ὄντως ἐχθρικῆς πρὸς τὸ Πνεῦμα¹⁵. θὰ ἀποφύγομε τὸν ἀπὸ τέτοια πράγματα μολυσμὸ τῆς ψυχῆς, τὴν κατάκριση τῆς συνειδήσεως, τὴν ἀκαθαρσία τῆς καρδιάς, τὴν κατάκριση τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἴδια τὴν ἀποστροφή τοῦ Θεοῦ, καὶ θὰ κερδίσομε πολλὰ μετὰ αὐτὴν τὴν πνευματικὴν πραγματεία, ἐφόσον πραγματευθοῦμε φρονίμως τὸν καιρὸ τῆς παρούσας ζωῆς καὶ διέλθομε μετὰ δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη τὴν ὁδὸ τοῦ βίου, βαστάξομε δηλαδὴ ἀνδρεῖως τὸ βάρος καὶ τὸν καῦσωνα τῆς ἡμέρας¹⁶.

12 Πραγματευόμενοι λοιπὸν ἔτσι τὸν παρόντα καιρὸ, παραχωρώντας σ' ἐκείνους ποῦ τοὺς ἐπιθυμοῦν τὰ πρόσκαιρα καὶ κρατώντας μόνον τὰ ἀφθαρτὰ καὶ αἰώνια, θὰ καταντήσομε στὸν γαλήνιο λυμένα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ μετὰ πλούσιο φορτίο τοῦ Πνεύματος καὶ δὲν θὰ φοβηθοῦμε οὔτε τὸ σκληρὸ ἐκεῖνο ἄκου-

13. Β' Κορ. 6,5.

14. Α' Κορ. 9,25.

15. Ρωμ. 8,7.

16. Ματθ. 20,12.

τος καὶ οὐ φοβηθησόμεθα ἢ τὴν πονηρὰν ἐκείνην ἀκοὴν τὴν τοῦς
ἀμαρτωλοῦς ἐλαύνουσαν εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον, ἢ τὰς πονηρὰς
ἐκεῖνας βασάνους καὶ τὴν φρικτὴν ἡμέραν καὶ καταδίκην τῆς κρί-
σεως, αὐτὸν ἐπιφερόμενοι τὸν πολύτιμον μαργαρίτην τοῦ Πνεύ-
5 ματος, ὃν εὔρομεν καὶ ἐξωνησάμεθα, πάντα δεδωκότες ἡμῶν τὰ
θελήματα, τὰ φρονήματα, τὰς προθέσεις καὶ τὰς δυνάμεις ἐν τῇ
πραγματείᾳ τοῦ καιροῦ τῆς παρουσίας ζωῆς. Οὐ γένοιτο πάντα
ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, καλῶς πραγματευσαμένους τὸν παρόντα βίον τῆς
ἐνταῦθα ζωῆς, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
10 Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ
ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

σμα πού ἐξαποστέλλει τοὺς ἁμαρτωλοὺς στὸ πῦρ τὸ ἐξώτερο¹⁷, οὔτε τὰ σκληρὰ ἐκεῖνα βᾶσανα καὶ τὴν φρικτὴ ἡμέρα καὶ καταδίκη τῆς κρίσεως, ἔχοντας μαζί μας τὸν πολύτιμο μαργαρίτη¹⁸ τοῦ Πνεύματος, τὸν ὁποῖο εὐρήκαμε καὶ ἀγοράσαμε, ἀφοῦ ἐδώσαμε ὅλα τὰ θελήματα μας, τὰ φρονήματα, τὶς προθέσεις καὶ τὶς δυνάμεις στὴν πραγματεία τοῦ καιροῦ τῆς παρούσας ζωῆς. Αὐτὸ εἶθε νᾶ τὸ ἐπιτύχομε ὅλοι μας, πραγματευόμενοι καλῶς τὸν παρόντα βίο τῆς ἐδῶ ζωῆς, μὲ τὴν χάρη καὶ τὴν φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

17. Ματθ. 25,41.

Λ Ο Γ Ο Σ ΙΓ'

ΕΙΣ ΤΟ ΡΗΤΟΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ· «Ο ΠΡΩΤΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΚ ΓΗΣ ΧΟΪΚΟΣ, Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ Ο ΚΥΡΙΟΣ ΕΞ ΟΥΡΑΝΟΥ»

*Και πῶς τὸν χοϊκὸν ἀποτιθέμεθα ἄνθρωπον καὶ τὸν Χριστὸν
ἐνδύμεθα, συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ ἀδελφοὶ χρηματίσαντες.*

1 Καλῶς ἡμᾶς ἐστιάσας ὁ μακάριος Παῦλος ἐν τῇ προτέρᾳ τῶν
θεῶν λόγων αὐτοῦ τραπέζῃ καὶ κατευφράνας ἡμῶν τὰς καρδίας,
ἐτέραν αὐθις προτίθησιν ἡμῖν εἰς ἐστίασιν τράπεζαν τῶν θεο-
πνεύστων ρημάτων αὐτοῦ, πλήρη μὲν ἐδεσμάτων πνευματικῶν
5 καὶ ἀφ' ὧν ὁ ἔσω ἡμῶν οἶδε τρέφεσθαι ἄνθρωπος, εὐφραινόμε-
νος ὁμοῦ καὶ στηριζόμενος τὴν καρδίαν τῷ ἄρτῳ τοῦ λόγου τῷ
ζωτικῷ καὶ τῷ οἴνῳ τῷ εὐφραίνοντι τῆς σοφίας καὶ γνώσεως
τοῦ Θεοῦ, πλήρη δὲ καὶ χάριτος θείας τοῦ Πνεύματος, ἀφ' οὗ
πληροῦται πάσης εὐφροσύνης καὶ ἡδονῆς ἢ ψυχῆ καί, τὰ κάτω
10 λιποῦσα τοῦ βίου, πρὸς οὐρανοῦς καὶ Θεὸν κούφῳ τῷ πτερῷ τῆς
διανοίας ἀνέρχεται. Ἴδωμεν οὖν τίς ἡ τράπεζα αὕτη τοῦ Ἀποστό-
λου καὶ τί τὰ ταύτης ἐδέσματα. Ἄλλ' ἐπάρωμεν τὰς διανοίας
ἡμῶν ἀπὸ τῶν γηϊνῶν καὶ φθειρομένων καί, ὡς λογίων Θεοῦ
μέλλοντες ἀκούειν, προσέχωμεν τοῖς λεγομένοις μετὰ ἀκριβείας
15 ἀπάσης, ἵνα καὶ ἀξίως συνεστιαθῆναι ἀξιωθῶμεν τῷ λέγοντι
Πνεύματι διὰ τοῦ Ἀποστόλου τὰ κεκρυμμένα μυστήρια τῆς βασι-

1. Α' Κορ. 15,47.

2. Ἰω. 6,35 ἑ.

Λ Ο Γ Ο Σ 13

**ΣΤΟ ΡΗΤΟ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ· «Ο ΠΡΩΤΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ
ΗΤΑΝ ΑΠΟ ΤΗ ΓΗ ΧΟΪΚΟΣ, Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ,
Ο ΚΥΡΙΟΣ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟ»¹.**

**Και πῶς ἀποδυόμαστε τὸν χοϊκὸ ἄνθρωπο καὶ ἐνδυόμαστε
τὸν Χριστὸ, καθιστάμενοι συγγενεῖς καὶ ἀδελφοί του.**

- 1 Ὁ μακάριος Παῦλος ἀφοῦ μᾶς ἐφιλοξένησε καλῶς στήν προηγούμενη τράπεζα τῶν θείων του λόγων καὶ εὐφρανε τὶς καρδιές μας, μᾶς προσφέρει πάλι πρὸς φιλοξενία κι' ἄλλη τράπεζα τῶν θεοπνεύστων του λογίων, γεμάτη μὲ πνευματικὰ ἐδέσματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα γνωρίζει ὅτι τρέφεται ὁ ἐσωτερικὸς μας ἄνθρωπος, εὐφραίνόμενος μαζὶ καὶ στηρίζοντας τὴν καρδιά μὲ τὸν ζωτικὸ ἄρτο τοῦ λόγου² καὶ νὰ τὸν οἶνο τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ποὺ εὐφραίνει³, γεμάτη μάλιστα καὶ μὲ τὴν θεία χάρη τοῦ Πνεύματος, ἀπὸ τὸ ὁποῖο γεμίζει ἡ ψυχὴ μὲ κάθε εὐφροσύνη καὶ ἡδονὴ καί, ἐγκαταλείποντας τὰ ἐγκόσμια, ἀνέρχεται μὲ ἐλαφρὰ τὰ πτερὰ τῆς διανοίας στοὺς οὐρανοὺς καὶ στὸν Θεό. Ἄς ἰδοῦμε λοιπὸν ποιά εἶναι αὕτη ἡ τράπεζα τοῦ Ἀποστόλου καὶ ποιά εἶναι τὰ ἐδέσματά της. Ἄλλ' ἄς ὑψώσουμε τὶς διάνοιές μας ἀπὸ τὰ γήϊνα καὶ φθειρόμενα καί, ἐπειδὴ πρόκειται ν' ἀκούσουμε θεϊκὰ λόγια, ἄς προσέχουμε στὰ λεγόμενα μὲ κάθε ἀκρίβεια, ὥστε νὰ ἀξιωθοῦμε νὰ φιλοξενηθοῦμε ἀξίως μαζὶ μὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ὁποῖο διὰ τοῦ Ἀποστόλου λέγει τὰ κρυμ-

3. Βλ. Ψαλμ. 103,15.

λείας τῶν οὐρανῶν. Φησὶ δέ· «ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος, ἐξ οὐρανοῦ». Μὴ ἀπλῶς παραδράμῃς τὸν λόγον καὶ ὡς εὐεπίβολον τοῦτον ὑπολάβῃς, ἀγαπητέ· βάθος γὰρ πολὺ νοημάτων ἔγκειται εἰς τὴν τοῦ παρόντος λόγου διάνοιαν, πολλῆς δεόμενον τῆς ἐρεύνης καὶ προσοχῆς. Ἀλλὰ τὴν ἀκοὴν ὑπόθεσ ἐτοίμην, καὶ εἴσῃ τὸ ἐγκεκρυμμένον ἐν αὐτῷ βάθος τῶν μυστηρίων Θεοῦ.

2 «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ. Οἶος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί· καὶ οἶος 10 ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι». «Πρῶτον» καὶ «χοϊκὸν ἄνθρωπον» τὸν Ἀδάμ φησὶ, καθὼς γέγραπται· «καὶ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς». Πλασθεὶς οὖν χοϊκὸς ἀπὸ τῆς γῆς καὶ πνεῦμα λαβὼν ζωῆς, ὁ ψυχὴν νοερὰν καὶ εἰκόνα Θεοῦ οἶδεν ὁ Λόγος καλεῖν, ἐτέθη ἐν τῷ παραδείσῳ, λα- 15 βὼν ἐντολὴν ἐργάζεσθαι καὶ φυλάσσειν. Τίνα τρόπον; Ἴνα, ἕως ἂν ταύτην φυλάσσοι καὶ ἐν ταύτῃ ἐργάζοιτο, ἀθάνατος διαμένῃ καὶ αἰδίως τοῖς ἀγγέλοις συναμιλλᾶται καὶ σὺν αὐτοῖς ἀνάως τὸν Θεὸν ἀνυμνῇ καὶ δέχῃται τὰς ἐκεῖθεν ἐλλάμψεις καὶ Θεὸν ὄρα νοερῶς καὶ τῶν ἐκείνου ἐπακούῃ θείων φωνῶν, ἧ δ' ἂν ὥρα τὴν 20 δοθεῖσαν αὐτῷ ἐντολὴν παραβῇ καὶ φάγῃ ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὗ προσέταξεν αὐτῷ ὁ Θεὸς μὴ φαγεῖν, θανάτῳ παραδοθῆ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς πηρωθῆ, τὴν καταστολὴν τῆς θείας δόξης ἀποδυθεὶς, καὶ ἐμφραγῆ τὰ ὦτα καὶ αὐτῆς τῆς μετὰ τῶν ἀγγέλων ἐκπέση διαγωγῆς καὶ τοῦ παραδείσου ἐκδιωχθῆ. Ὁ καὶ παρα- 25 βάντι συνέβη καὶ ἐξέπεσε τῆς ἀθανάτου καὶ αἰδίου ζωῆς. Ἐπαῆ

4. Βλ. Ματθ. 13,11. Κολ. 1,26 ε.

5. Α' Κορ. 15,47.

6. Α' Κορ. 15,47-48.

μένα μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν⁴. Λέγει πράγματι· «ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐπλάσθηκε ἀπὸ τὴν γῆ καὶ ἦταν χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, ὁ Κύριος, εἶναι ἀπὸ τὸν οὐρανό»⁵. Μὴ προσπεράσεις ἀπλῶς τὸν λόγο, ἀγαπητέ, καὶ τὸν θεωρήσεις ὡς εὐκολοκατανόητον· διότι στὸν συλλογισμό τοῦ παρόντος λόγου εὐρίσκεται πολὺ νοηματικὸ βάθος, πὺ ἀπαιτεῖ μεγάλη ἔρευνα καὶ προσοχή. Ἄλλ' ἐτοίμασε τὴν ἀκοή καὶ θὰ κατανοήσεις τὸ κρυμμένο σ' αὐτὸν βάθος τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ.

- 2 «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐπλάσθηκε ἀπὸ τὴν γῆ καὶ ἦταν χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, ὁ Κύριος, εἶναι ἀπὸ τὸν οὐρανό. Ὅποιος ἦταν ὁ χοϊκός, τέτοιοι εἶναι καὶ οἱ χοϊκοί· καὶ ὅποιος εἶναι ὁ ἐπουράνιος, τέτοιοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι»⁶. «Πρῶτον» καὶ «χοϊκὸν ἄνθρωπο» ἐννοεῖ τὸν Ἀδάμ, καθὼς ἔχει γραφεῖ· «καὶ ἔπλασε ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπο παίρνοντας χῶμα ἀπὸ τὴν γῆ»⁷. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐπλάσθηκε χοϊκός ἀπὸ τὴν γῆ καὶ ἔλαβε πνεῦμα ζωῆς, τὸ ὁποῖο ὁ Λόγος γνωρίζει ὅτι καλεῖται ψυχὴ νοερὴ καὶ εἰκόνα Θεοῦ, ἐτοποθετήθηκε στὸν παράδεισο, λαμβάνοντας ἐντολὴ νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ τὸν φυλάττει⁸. Μὲ ποιὸν σκοπό; Μὲ σκοπό, ὅσο θὰ φυλάττει αὐτὴν καὶ θὰ ἐνεργεῖ σύμφωνα μ' αὐτὴν, νὰ διαμένει ἀθάνατος καὶ νὰ συναγωνίζεται αἰδίως τοὺς ἀγγέλους, ν' ἀνυμνεῖ αἰωνίως μαζί τους τὸν Θεό, νὰ δέχεται τίς ἀπὸ ἐκεῖ ἐλλάμψεις, καὶ νὰ βλέπει νοερῶς τὸν Θεὸ καὶ ν' ἀκούει τίς θεῖες φωνές του· τῆ στιγμῆ ὅμως πὺ θὰ παραβεῖ τὴν ἐντολὴ πὺ τοῦ ἐδόθηκε καὶ θὰ φάγει ἀπὸ τὸ δένδρο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο τὸν πρόσταξε ὁ Θεὸς νὰ μὴ φάγει⁹, νὰ παραδοθεῖ στὸν θάνατο, νὰ καταστραφοῦν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς, νὰ στερηθεῖ τὴν θεία δόξα, νὰ φραχθοῦν τὰ αὐτιά, νὰ ἐκπέσει ἀπὸ αὐτὴν τὴν διαγωγὴ πὺ εἶχε μαζί μὲ τοὺς ἀγγέλους καὶ νὰ διωχθεῖ ἀπὸ τὸν παράδεισο. Κι' αὐτὸ συνέβηκε ἀφοῦ παρέβηκε τὴν ἐντολὴ καὶ ἐξέπεσε ἀπὸ τὴν ἀθάνατη καὶ αἰδία ζωὴ. Πράγματι, μόλις ὁ

7. Γεν. 2,7.

8. Γεν. 2,15.

9. Γεν. 2,17.

γὰρ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ ὁ Ἀδὰμ παραβὰς καὶ τῷ ἀπατεῶνι διαβόλῳ τὸ οὐς ἑαυτοῦ παρασχὼν ψιθυρίσαι καὶ πεισθεὶς αὐτῷ, τῶν δολίων αὐτοῦ ρημάτων ἀκουτισθεὶς, λαλοῦντι κατὰ τοῦ πεποιηκότος Δεσπότη, τοῦ ζύλου ἐγεύσατο καί, αἰσθητῶν ἀναβλέψας, ἐμπαθῶς τε τὴν γύμνωσιν τοῦ σώματος αὐτοῦ θεασάμενος καὶ ἰδὼν, ἀπάντων ἐστερήθη δικαίως τῶν ἀγαθῶν, κωφεύσας τοῦ μηκέτι ἐπακούειν ὡσὶ βεβήλοις λόγους θείου θεοπρεπῶς τε καὶ πνευματικῶς, τοὺς ἐνηχουμένους μόνοις τοῖς ἀξίοις αὐτοῖς, ἀλλὰ γὰρ μήτε τὴν δόξαν ἐκείνην τὴν ἄρρητον καθορᾶν, ὡς ἀποστήσας ἐκ ταύτης ἐκουσίως τὸν νοῦν αὐτοῦ καὶ κατανοήσας ἐμπαθῶς τὸν τοῦ δένδρου καρπὸν καὶ τῷ εἰπόντι πιστεύσας ὄφει «ἦ δ' ἂν ὥρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, ἔσεσθε ὡς θεοί, γινώσκοντες καλὸν καὶ πονηρόν».

3 Οὗτος ὁ χοϊκὸς ἄνθρωπος ἐλπίδι θεώσεως ἀπατηθεὶς καὶ με-
15 ταλαβῶν ἐξ αὐτοῦ, τῶν νοητῶν ἀπάντων καὶ οὐρανίων ἀγαθῶν ὀλικῶς ἀπεστερήθη καὶ εἰς τὴν ἐμπαθῆ τῶν ἐπιγείων καὶ ὀρωμένων κτισμάτων αἰσθησιν κατηνέχθη· καὶ γέγονεν, ἵνα τὰ αὐτὰ πάλιν εἶπω, πρὸς τὰ ἐξ ὧν ἐξέπεσε κωφός, τυφλός, γυμνός, ἀναίσθητος, θνητός τε αὖ καὶ φθαρτός καὶ ἄλογος, τοῖς ἀνοήτοις
20 ὁμοιωθεὶς κτήνεσι κατὰ τὸν οὕτω βοῶντα προφήτην· «παρασυεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὁμοιώθη αὐτοῖς». Ἐμαθες ἐξ οἴας δόξης καὶ ἀθανάτου τρυφῆς τε καὶ διαγωγῆς εἰς οἴαν ἀτιμίαν ὁ ἄνθρωπος κατηνέχθη, εἰς οἴαν αἰσχύνην καὶ ἄγνοιαν, εἰς οἴαν πτωχείαν ἐκ πλούτου πολυδόλβου κατέπεσεν; Οὕτω τοί-
25 νον ἐγένετο καὶ ἦν, εἰ καὶ μὴ πάντα εἰπεῖν ἡδυνήθημεν, ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ ἐκ γῆς χοϊκός.

4 Ἴδωμεν οὖν καὶ ἀπὸ τῶν θείων διδαχθῶμεν Γραφῶν ὁποῖος ὑπάρχει καὶ ὁ δεῦτερος ἄνθρωπος, ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ. Οὗτος, Θεὸς ἐκ Θεοῦ, ἀνάρχου πατρὸς ἀναρχον γέννημα, ἀσωμάτου
30 ἀσώματον, ἀκαταλήπτου ἀκατάληπτον, αἰωνίου αἰώνιον, ἀπρο-

Ἄδὰμ παρέβηκε τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ καὶ ἔστρεψε τὸ αὐτί του στὸν ἀπατεῶνα διάβολο νὰ τοῦ ψιθυρίσει καὶ τὸν ὑπάκουσε ἀκούγοντας τὰ δόλια λόγια του, μὲ τὰ ὅποια ὁμιλοῦσε ἐναντίον τοῦ δημιουργοῦ Δεσπότη, ἐγεύθηκε τὸ δένδρο καί, ἀναβλέποντας αἰσθητικῶς, μόλις ἐθεώρησε καὶ εἶδε ἐμπαθῶς τὴν γύμνωσιν τοῦ σώματός του¹⁰, ἐστερήθηκε δικαίως ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ, καὶ ἐκουφάθηκε, γιὰ νὰ μὴ ἀκούσει μὲ βέβηλα αὐτιά θεοπρεπεῖς καὶ πνευματικὸς θεῖους λόγους, αὐτοὺς πού ἀκούονται μόνον ἀπὸ τοὺς ἀξιούς· ἀλλ' ἐστερήθηκε κι' ἀπὸ τὴν θεωρίαν τῆς ἀνέκφραστης ἐκείνης δόξας, ἐπειδὴ ἀπομάκρυνε ἐκουσίως τὸν νοῦ του ἀπὸ αὐτὴν, κατανόησε ἐμπαθῶς τὸν καρπὸ τοῦ δένδρου καὶ ἐπίστευσε στὸν ὄφι πού εἶπε· «μόλις φάγετε ἀπὸ αὐτόν, θὰ γίνετε ὡς θεοί, γνωρίζοντας τὸ καλὸ καὶ τὸ πονηρὸ»¹¹.

3 Αὐτὸς λοιπὸν ὁ χοϊκὸς ἄνθρωπος, ἀφοῦ ἀπατήθηκε μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς θεώσεως καὶ ἔλαβε καὶ ἔφαγε ἀπὸ αὐτόν τὸν καρπὸ, ἐστερήθηκε τελείως ἀπ' ὅλα τὰ νοητὰ καὶ οὐράνια ἀγαθὰ καὶ κατάντησε στὴν παθητικὴ αἴσθησι τῶν ἐπιγείων καὶ ὀρατῶν κτισμάτων· καὶ ἀπέναντι σ' αὐτὰ ἀπὸ τὰ ὅποια ἐξέπεσε, γιὰ νὰ ἐπαναλάβω τὰ ἴδια, ἔγινε κουφός, τυφλός, γυμνός, ἀναίσθητος, καθὼς ἐπίσης καὶ θνητός, φθαρτός καὶ ἄλογος, ὅμοιος μὲ τὰ ἀνόητα κτήνη κατὰ τὸν προφήτη πού βοᾷ· «ἀναμείχθη μετὰ τὰ ἀνόητα κτήνη καὶ ὁμοιώθη μετὰ αὐτά»¹². Ἐμαθες ἀπὸ ποιά δόξα καὶ ἀθάνατη τρυφή καὶ διαγωγὴ σὲ ποιά ἀτιμία κατρακύλησε ὁ ἄνθρωπος, σὲ ποιά ἐντροπὴ καὶ ἄγνοια, σὲ ποιά φτώχεια περιέπεσε ἀπὸ τὸν ἄφθονο πλοῦτο; Ἔτσι λοιπὸν ἔγινε καὶ ἦταν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, πού ἐπλάσθη ἀπὸ τὴ γῆ, χοϊκός, ἂν καὶ δὲν μπορέσαμε νὰ εἰποῦμε τὰ πάντα.

4 Ἄς ἰδοῦμε λοιπὸν καὶ ἅς διδαχθοῦμε ἀπὸ τὶς θεῖες Γραφεὶς ποιός εἶναι καὶ ὁ δεῦτερος ἄνθρωπος, ὁ Κύριος ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Αὐτός, ὄντας Θεὸς ἀπὸ Θεό, ἀναρχο γέννημα ἀναρχοῦ Πατρός, γέννημα ἀσώματο ἀσωμάτου, ἀκατάληπτο ἀκαταλήπτου,

11. Γεν. 3,5.

12. Ψαλμ. 48,13.

σίτου ἀπρόσιτον, ἀχωρήτου ἀχώρητον, ἀθανάτου ἀθάνατον, ἀοράτου ἀόρατον, Λόγος Θεοῦ καὶ Θεός, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ, τὰ ἐπὶ τῆς γῆς καί, ἵνα συνελὼν εἶπω, οὕτως ὦν καὶ τοιοῦτος μένων ἐν τῷ Πατρὶ καὶ τὸν Πατέρα ἔχων μένοντα
 5 ἐν αὐτῷ, μὴ χωρισθεὶς ἐξ αὐτοῦ, μὴ καταλιπὼν ὅλως αὐτόν, κατήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐσαρκώθη ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου· καὶ ἐνηνθρώπησεν, ἴσος ἡμῖν ἀτρέπτως κατὰ πάντα γενόμενος χωρὶς ἁμαρτίας, ἵνα διὰ πάντων τῶν ἡμετέρων διελθὼν ἀναχωνεύσῃ καὶ ἀνακαινίσῃ τὸν πρῶτον ἐκεῖνον ἄν-
 10 θρωπον καὶ δι' ἐκεῖνου πάντας τοὺς ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντας καὶ γεννωμένους, ὁμοίους ὄντας τῷ τεκόντι αὐτοῦς. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ τεκὼν Ἀδὰμ φθαρτὸς καὶ θνητός, προσθήσω δὲ καὶ κωφὸς καὶ τυφλός, ἀπὸ τῆς παραβάσεως γέγονε, γυμνός τε τῆς ἐνθέου καταστολῆς καὶ ἀναίσθητος ἐχρημάτισεν, οἷος οὗτος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι
 15 καὶ πάντες οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντες χοϊκοὶ γεγόνασι, φθαρτοί, θνητοί, κωφοί, τυφλοί, γυμνοὶ καὶ ἀναίσθητοι, μηδὲν τῶν ἀλόγων διαφέροντες ζώων, ἢ χεῖρονες μᾶλλον εἶπεῖν καὶ αὐτῶν ἐκείνων ὑπάρξαντες, ὡς τὰ καθ' ἕκαστον πάθη συμπεριλαβόντες ἐκείνων καὶ ἐν ἑαυτοῖς ταῦτα ἐπισπασάμενοι.

5 Εἰς τοσαύτην γὰρ ἄγνοιαν Θεοῦ καὶ τῶν θείων αὐτοῦ ἐντολῶν κατηνέχθησαν οἱ ἐκ τοῦ χοϊκοῦ τούτου χοϊκοὶ γεννηθέντες, ὥστε ἦν ὄφειλον ἀπονεῖμαι Θεῷ τὴν τιμὴν τῇ ὀρωμένη ταύτῃ κτίσει ἀπένειμον, καὶ οὐ μόνον οὐρανῷ καὶ γῆ καὶ ἡλίῳ, σελήνῃ τε καὶ ἄστροις καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι καὶ λοιποῖς, ἀλλὰ γὰρ καὶ αὐτὰ τὰ αἰ-
 25 σχρὰ θεοποιήσαντες πάθη ἃ μηδὲ ἐννοεῖν, μὴ ὅτι γε πράττειν, αὐτοῦς ὁ Θεὸς ἀπηγόρευσεν, ὡς θεοὺς –ὡ τῆς ἀναισθησίας– στήσαντες προσεκύνησαν. Τίνα ταῦτα; Πορνείαν, μοιχείαν, ἀνδρομανίαν, ἀλληλοφονίαν, καὶ εἴ τι τούτοις παρόμοιον, ἅτινα οὐχ ὁ Θεός –ἀπαγε τῆς βλασφημίας– ἀλλ' ὁ διάβολος καὶ προστάττει

αἰώνιο αἰωνίου, ἀπρόσιτο ἀπροσίτου, ἀχώρητο ἀχωρήτου, ἀθάνατο ἀθανάτου, ἀόρατο ἀοράτου, Λόγος Θεοῦ καὶ Θεός, διὰ τοῦ ὁποίου ἔγιναν τὰ πάντα¹³, καὶ τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια¹⁴ καί, γιὰ νὰ ἀνακεφαλαιώσω, αὐτὸς λοιπὸν ὄντας ἔτσι καὶ μένοντας ἔτσι μέσα στὸν Πατέρα καὶ ἔχοντας τὸν Πατέρα νὰ μένει μέσα του, χωρὶς νὰ χωρισθεῖ ἀπὸ αὐτὸν οὔτε νὰ τὸν ἐγκαταλείψει τελείως, κατέβηκε ἐπάνω στὴν γῆ καὶ ἐσαρκώθηκε ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ τὴν παρθένο Μαρία. Καὶ ἐνανθρώπησε, γενόμενος ἀτρέπτως ἴσος κατὰ πάντα μ' ἐμᾶς χωρὶς ἁμαρτίες, ὥστε, διερχόμενος ἀπὸ ὄλα τὰ δικά μας, νὰ ἀναχωνεύσει καὶ νὰ ἀνακαινίσει ἐκεῖνο τὸν πρῶτο ἄνθρωπο καὶ δι' ἐκεῖνου ὄλους ὅσοι ἐγεννήθηκαν καὶ γεννῶνται ἀπὸ αὐτόν, καὶ νὰ γίνουν ὅμοιοι μ' ἐκεῖνον πού τοὺς ἐγέννησε. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ γεννήτορας Ἀδὰμ ἔγινε φθαρτὸς καὶ θνητὸς, θὰ προσθέσω καὶ κουφὸς καὶ τυφλός, ἐξ αἰτίας τῆς παραβάσεως, καὶ διετέλεσε γυμνὸς ἀπὸ τὴν ἔνθεη καταστολή καὶ ἀναίσθητος, ὅπως αὐτὸς ὁ χοϊκός, ἔτσι καὶ ὄλοι ὅσοι ἐγεννήθηκαν ἀπὸ αὐτόν, ἔγιναν χοϊκοί, φθαρτοί, θνητοί, κουφοί, τυφλοί, γυμνοὶ καὶ ἀναίσθητοι, μὴ διαφέροντας σὲ τίποτε ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα, ἢ νὰ εἰπῶ καλύτερα ὑπῆρξαν χειρότεροι κι' ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἴδια, ἐπειδὴ συμπεριέλαβαν τὸ καθένα ἀπὸ τὰ πάθη ἐκείνων καὶ τὰ προσάρτησαν μέσα τους.

- 5 Σὲ τέτοια λοιπὸν ἄγνοια Θεοῦ καὶ τῶν θείων του ἐντολῶν ὀδηγήθηκαν οἱ γεννημένοι χοϊκοὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν χοϊκό, ὥστε τὴν τιμὴ ἐκείνη πού ὄφειλαν ν' ἀποδώσουν στὸν Θεὸ τὴν ἀπέδωσαν στὴν ὄρατὴ αὐτὴ κτίση· καὶ ὄχι μόνο στὸν οὐρανό, στὴν γῆ, στὸν ἥλιο, στὴν σελήνη, στὰ ἄστρα, στὸ πῦρ, στὸ ὕδωρ καὶ στὰ ὑπόλοιπα, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐθεοποίησαν κι' αὐτὰ ἀκόμη τὰ αἰσχροὶ πάθη, τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς τοὺς ἀπαγόρευσε οὔτε νὰ τὰ σκέπτονται, πολὺ περισσότερο νὰ τὰ πράττουν, καὶ τὰ ἔστησαν (πῶ πῶ ἀναισθησία!), τὰ προσκύνησαν ὡς θεούς. Ποιὰ ἀπὸ αὐτά; Τὴν πορνεία, τὴν μοιχεία, τὴν ἀνδρομανία, τὴν ἀλληλοφονία καὶ ὄ,τιδήποτε παρόμοιο μὲ αὐτά, τὰ ὁποῖα ὄχι ὁ Θεὸς (μακριὰ

13. Ἰω. 1,3.

14. Κολ. 1,16.

καὶ ὑποβάλλει καὶ ἀποδέχεται, δι' ὧν κατεδουλώσατο καὶ κατα-
 δουλοῦται ἅπαν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος καὶ ὑποχειρίουσ αὐτοῦ
 καὶ δούλους πεποίηκε καὶ ποιεῖ. Ὅθεν, κἂν εὐρέθη τις πάλαι ἐκ
 τῶν ἀπείρων ἐκείνων μυριάδων καὶ χιλιάδων μὴ ὑποκύψας αὐ-
 5 τοῦ τοῖς αἰσχροῖς προστάγμασι καὶ θελήμασι τούτοις, ἀλλ' ἐπεὶ
 καὶ αὐτὸς διὰ τὸ κατάγεσθαι ἐκ τοῦ σπέρματος τῶν ἀμαρτησάν-
 των δοῦλος ἦν τοῦ τυράννου θανάτου καὶ τῇ φθορᾷ τούτου παρε-
 δίδοτο καὶ τῷ ᾄδῃ ἀσυμπαθῶς παρεπέμπετο, μηδενὸς ὄντος
 δηλαδὴ τοῦ δυναμένου σῶσαι καὶ αὐτὸν ἐκλυτρώσασθαι, διὰ δὲ
 10 τοῦτο οἰκτειρήσας ὁ ποιήσας ἡμᾶς Θεὸς Λόγος κατήλθεν, ὡς
 οἶδε, καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος οὐκ ἐκ συνουσίας ἢ ρεύσεως — ταῦτα
 γὰρ μετὰ τὴν παράβασιν γέγονεν —, ἀλλ' ἐκ Πνεύματος ἀγίου καὶ
 Μαρίας τῆς δειπαρθένου. Ἀναλαβὼν γὰρ ἐκ τῶν πανάγων αὐ-
 τῆς αἱμάτων σάρκα ἐψυχωμένην, ἐγένετο ἄνθρωπος, σὰρξ ὄλος
 15 αὐτὸς χρηματίσας καὶ γεγονῶς, ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ δηλο-
 νότι, ἀτρέπτως, ἀναλλοιώτως, καθὼς γέγραπται· «καὶ ὁ Λόγος
 σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν». Τοῦτο τὸ πᾶσιν ἀκατάλη-
 πτον καὶ πᾶσιν ἀκατανόητον θαῦμα, ὅτι ὁ αὐτὸς καὶ ἀτρεπτος
 ἔμεινε τῇ θεότητι καὶ ἄνθρωπος γέγονε τέλειος.

6 Καθάπερ γὰρ τὸν Ἀδὰμ ἀπὸ τῆς γῆς ἐπλασεν ὁ Θεὸς καὶ
 πνεῦμα ζωῆς αὐτῷ ἐχαρίσατο, καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος τέλειος εἰς
 ψυχὴν ζῶσαν ἄνευ συνουσίας καὶ ρεύσεως, οὕτως ὁ ἐκεῖνον
 δημιουργήσας ἄνευ συνουσίας καὶ ρεύσεως ἄνθρωπος γίνεται·
 καὶ ὡσπερ ἐκεῖ γέγραπται ἐν τῇ παλαιᾷ ὅτι ἔβαλεν ὁ Θεὸς ἑκστα-
 25 σιν ἐπὶ τὸν Ἀδὰμ καὶ ὑπνωσε καὶ λαβῶν μίαν τῶν πλευρῶν αὐ-
 τοῦ ἀνωκοδόμησε καὶ ἐποίησε τὴν γυναῖκα, οὕτω καὶ ἐνταῦθα
 πεποίηκε. Πῶς καὶ τίνα τρόπον; Πρόσεχε. Ἡ πλευρὰ τοῦ Ἀδὰμ
 ἐστὶν ἡ γυνή. Ἐξ αὐτῆς οὖν τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδὰμ, ἤγουν ἀπὸ τῆς
 γυναικὸς αὐτῆς, ἔλαβεν ὁ Θεὸς Λόγος σάρκα ἐψυχωμένην καὶ
 30 ὠκοδόμησεν αὐτὴν εἰς ἄνδρα τέλειον, ἵνα γένηται υἱὸς ἐπ' ἀλη-

μιὰ τέτοια βλασφημία!), ἀλλ' ὁ διάβολος προστάζει, ὑποβάλλει καὶ ἀποδέχεται, καὶ μὲ τὰ ὁποῖα ὑποδούλωσε καὶ ὑποδουλώνει ὄλο τὸ ἀνθρώπινο γένος καὶ τοὺς ἔκανε καὶ τοὺς κάνει ὑποχειρίους καὶ δούλους του. Ἔτσι, κι' ἂν ἀκόμη εὐρέθηκε ἀπὸ παλαιὰ κάποιος ἀπὸ τὶς ἄπειρες ἐκεῖνες μυριάδες καὶ χιλιάδες πού νά μὴ ὑπέκυψε στὰ αἰσχρὰ προστάγματὰ του καὶ τὰ θελήματὰ του, ἀλλ' ἐπειδὴ κι αὐτὸς καταγόταν ἀπὸ τὸ σπέρμα τῶν ἀμαρτωλῶν ἦταν δοῦλος τοῦ τυράννου θανάτου καὶ παραδιδόταν στὴν φθορὰ του καὶ παραπεμπόταν ἀσυμπαθῶς στὸν ἄδη, χωρὶς δηλαδὴ νὰ ὑπάρχει κάποιος πού νά μπορεῖ νὰ τὸν σώσει καὶ νὰ τὸν λυτρώσει· γι' αὐτὸν λοιπὸν μᾶς λυπήθηκε ὁ δημιουργὸς μας Θεὸς Λόγος καὶ κατέβηκε, ὡς γνωστόν, καὶ ἔγινε ἄνθρωπος ὄχι ἀπὸ συνουσία ἢ ρεύση (διότι αὐτὰ συνέβηκαν μετὰ τὴν παράβαση), ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ τὴν ἀειπάρθενο Μαρία. Πράγματι, ἀναλαμβάνοντας ἔμψυχη σάρκα ἀπὸ τὰ πάναγνα αἱματὰ της, ἔγινε ἄνθρωπος, διατέλεσε καὶ ἔγινε δηλαδὴ ὀλόκληρος σάρκα, ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀτρέπτως, ἀναλλοιώτως, ὅπως ἔχει γραφεῖ: «καὶ ὁ Λόγος ἔγινε σάρκα καὶ κατασκήνωσε μέσα μας»¹⁵. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀκατάληπτο καὶ ἀκατανόητο σ' ὄλους θαῦμα, ὅτι δηλαδὴ ὁ ἴδιος καὶ ἄτρεπτος ἔμεινε κατὰ τὴν θεότητα καὶ τέλειος ἄνθρωπος ἔγινε.

- 6 Συνέβηκε δηλαδὴ ὅ,τι καὶ μὲ τὸν Ἀδὰμ· ὁ Θεὸς τὸν ἐπλασε ἀπὸ τὴν γῆ καὶ τοῦ ἐ χάρισε πνεῦμα ζωῆς, καὶ ἔγινε τέλειος ἄνθρωπος μὲ ζωντανὴ ψυχὴ χωρὶς συνουσία καὶ ρεύση· ἔτσι κι αὐτὸς πού τὸν ἐδημιούργησε χωρὶς συνουσία καὶ ρεύση γίνεται ἄνθρωπος. Καὶ ὅπως ἐγράφηκε ἐκεῖ στὴν παλαιὰ Γραφή, ὅτι ὁ Θεὸς ἔβαλε ἔκσταση ἐπάνω στὸν Ἀδὰμ καὶ τὸν ὕπνωσε καὶ λαμβάνοντας μία πλευρὰ του οἰκοδόμησε καὶ ἐπλασε τὴν γυναῖκα¹⁶, ἔτσι ἔκανε κι' ἐδῶ. Πῶς καὶ μὲ ποιὸν τρόπο; Πρόσεχε. Ἡ πλευρὰ τοῦ Ἀδὰμ εἶναι ἡ γυναῖκα. Ἀπὸ αὐτὴν λοιπὸν τὴν πλευρὰ τοῦ Ἀδὰμ, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν γυναῖκα, ἔλαβε ὁ Θεὸς Λόγος ἔμψυχη σάρκα καὶ τὴν οἰκοδόμησε σὲ τέλειο ἄνδρα,

15. Ἰω. 1,14.

16. Γεν. 2,21 ἐ.

θείας τοῦ Ἀδάμ· ἄνθρωπος δὲ χρηματίσας καὶ γεγονῶς ὁμοίος ἡμῖν κατὰ πάντα πλὴν ἁμαρτίας, πάντων εὐθὺς ἀνθρώπων συγγενῆς τὸ κατὰ σάρκα ἐγένετο. Τοῦτο γὰρ καὶ ἕτερός τις τῶν πρὸ ἡμῶν ἔφη οὕτως εἰπών· «τὴν σάρκα ἐνδυσάμενος, ἐνεδύσατο καὶ 5 τὴν ἀδελφότητα». Ἄλλ' αὐτὸς Θεὸς ὢν ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος, καὶ ἡ σὰρξ αὐτοῦ καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἁγία καὶ ὑπεραγία ἦν καὶ ἔστι· Θεὸς ἅγιος, ὡσπερ ἦν, ὁ αὐτὸς καὶ ἔστι καὶ ἔσται· ἄμωμος καὶ γὰρ ἦν ἡ Παρθένος, ἄσπιλος καὶ ἀμίαντος· τοιαύτη δὲ ἦν καὶ ἡ ἐκ τοῦ Ἀδάμ ἀφαιρεθεῖσα πλευρά. Οἱ δὲ γε λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, 10 εἰ καὶ ἀδελφοὶ καὶ συγγενεῖς αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα ὑπῆρξαν, ἀλλὰ χοϊκοὶ ὄντες τοιοῦτοι ἔμειναν καὶ οὐχὶ εὐθὺς ἐγένοντο ἅγιοι καὶ υἱοὶ Θεοῦ. Ἄλλὰ προσέχετε ἀκριβῶς τῷ ταῦτα λέγοντι Πνεύματι· ἐγένετο ἄνθρωπος ὁ Θεός, ἀπάντων δὲ ἀνθρώπων συγγενῆς καὶ ἀδελφὸς ἐχρημάτισε. Μόνος οὖν Υἱὸς Θεοῦ καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρω- 15 πος ὢν, μόνος ἦν καὶ ἔστιν ἅγιος, ὡς ἔσται εἰς τοὺς αἰῶνας, μόνος δίκαιος, μόνος ἀληθινός, μόνος ἀθάνατος, μόνος φιλόανθρωπος, μόνος ἐλεήμων καὶ εὐσπλαγχνος, μόνος δυνάστης, μόνος φῶς τοῦ κόσμου καὶ φῶς ὢν τὸ ἀπρόσιτον.

7 Τοιούτου τοίνυν ὄντος αὐτοῦ, ἡμῶν δὲ κειμένων ἐν τῷ θά- 10 νάτῳ καὶ τῇ φθορᾷ καὶ μηδεμίαν κοινωνίαν ὄλως ἐχόντων μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ μόνην, ὡς ἔφαμεν, τὴν κατὰ σάρκα συγγένειαν, ἐμεσίτευσεν ἀνὰ μέσον τῶν ἀμφοτέρων, Θεοῦ φημὶ καὶ ἀνθρώπων, ἡ πίστις ἢ εἰς αὐτόν, ἵνα ἐπέιπερ πτωχοὶ ὄντες καὶ μηδὲν ὄλως ἔχοντες εἰσενεγκεῖν τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν, ἀντὶ πάντων τὴν εἰς αὐτόν 25 πίστιν δεξάμενος, ἐλεήσας ἡμᾶς ὁ Θεὸς τὴν τῶν ἁμαρτημάτων ἄφεσιν καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἡμῖν χαρίσεται· ἕως καὶ μέχρι τοῦ νῦν χαρίζεται τοῖς ὀλοψύχως πιστεύουσιν εἰς αὐτόν, καὶ οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ

17. Στὸ περιθώριο μερικῶν χειρογράφων σημειώνεται ὅτι αὐτὸ τὸ εἶπε ὁ Χρυσόστομος.

18. Ἰω. 8,12.

ὥστε νὰ γίνει ἀληθῶς υἱὸς τοῦ Ἀδάμ· κι ἀφοῦ διετέλεσε ἄνθρωπος κι ἔγινε ὁμοίος μας κατὰ πάντα πλὴν τῆς ἁμαρτίας, ἀμέσως ἔγινε κατὰ σάρκα συγγενῆς ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὸ ὁμῶς τὸ εἶπε καὶ κάποιος ἄλλος πρὶν ἀπὸ μᾶς λέγοντας τὸ ἐξῆς: «ἐνδύόμενος τὴν σάρκα, ἐνδύθηκε καὶ τὴν ἀδελφότητα»¹⁷. Ἄλλ' ὄντας αὐτὸς Θεὸς καὶ ἄνθρωπος μαζί, καὶ ἡ σάρκα του καὶ ἡ ψυχὴ του ἦταν καὶ εἶναι ἁγία καὶ ὑπεραγία· ὅπως ἦταν Θεὸς ἅγιος, ὁ ἴδιος καὶ εἶναι ἅγιος καὶ θὰ εἶναι, διότι καὶ ἡ παρθένος ἦταν ἄμωμη, ἄσπιλη καὶ ἀμίαντη· ἀλλὰ τέτοια ἦταν καὶ ἡ πλευρὰ ποὺ ἀφαιρέθηκε ἀπὸ τὸν Ἀδάμ. Οἱ ἄλλοι ὁμῶς ἄνθρωποι, παρ' ὅλο ποὺ ὑπῆρξαν κατὰ σάρκα ἀδελφοὶ καὶ συγγενεῖς του, ἀλλὰ ὄντας χοϊκοὶ ἔμειναν ἔτσι καὶ δὲν ἔγιναν ἀμέσως ἅγιοι καὶ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ προσέχετε ἀκριβῶς τὸ Πνεῦμα ποὺ λέγει αὐτά· ὁ Θεὸς ἔγινε ἄνθρωπος καὶ διετέλεσε συγγενῆς καὶ ἀδελφὸς ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Μόνο λοιπὸν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, μόνος ἦταν καὶ εἶναι ἅγιος, ὅπως θὰ εἶναι στοὺς αἰῶνες, μόνος δίκαιος, μόνος ἀληθινός, μόνος ἀθάνατος, μόνος φιλόανθρωπος, μόνος ἐλεήμων καὶ εὐσπλαχνος, μόνος δυνάστης, μόνος φῶς τοῦ κόσμου¹⁸ καὶ ὄντας φῶς τὸ ἀπρόσιτο¹⁹.

7 Ἐνῶ λοιπὸν αὐτὸς ἦταν τέτοιος καὶ ἐμεῖς εὐρισκόμασταν στὸν θάνατο καὶ τῆ φθορὰ χωρὶς νὰ ἔχομε καμμία τελείως ἐπικοινωνία μαζί του, παρὰ μόνον, ὅπως εἶπαμε, τὴν κατὰ σάρκα συγγένεια, ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς δύο, τὸν Θεὸ δηλαδὴ καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ἐμεσίτευσε ἡ πρὸς αὐτὸν πίστη, ὥστε, ἐπειδὴ ἤμασταν πτωχοὶ καὶ τίποτε δὲν μπορούσαμε νὰ προσφέρομε γιὰ τὴν σωτηρία μας²⁰, δεχόμενος τὴν πρὸς αὐτὸν πίστη ἀντὶ πάντων, μᾶς ἐλέησε καὶ μᾶς ἐχάρισε τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτημάτων, τὴν ἀπαλλαγὴ τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς καὶ τὴν ἐλευθερία. Αὐτὰ τὰ χαρίζει καὶ μέχρι σήμερα σ' ἐκείνους ποὺ πιστεύουν ὀλοψύχως, καὶ ὄχι μόνον αὐτά, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπόλοιπα τὰ

19. Α' Τιμ. 6,16.

20. Βλ. Α' Τιμ. 6,7.

τὰ λοιπὰ ἃ ἡμῖν ἐπηγγείλατο καὶ διὰ τῶν ἀγίων εὐαγγελίων καθ' ἐκάστην ἡμῖν ἐπαγγέλλεται. Τίνα δέ εἰσι ταῦτα; Τοῦ δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος ἀναγεννᾶν καὶ ἀναπλάττειν ἡμᾶς καὶ συναριθμεῖν τοῖς δούλοις αὐτοῦ τοῖς ἀγίοις, τοῦ παρέχειν ἡμῖν τὴν χάριν τοῦ
5 Πνεύματος αὐτοῦ τοῦ ἀγίου καὶ διδόναι ἡμῖν μετασχεῖν δι' αὐτοῦ τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς, ἣν οἱ πραεῖς κληρονομοῦσιν ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει καρδίας, τοῦ ἐνωθῆναι αὐτὸν καὶ συναφθῆναι ἡμῖν καὶ ἐν ἀμφοτέροις γενέσθαι ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ δι' αὐτοῦ συνδεδεμένους τῷ Πνεύματι.

8 Τούτων οὖν πάντων ἐν μετοχῇ καὶ ἀπολαύσει γινόμεθα, ὅταν ἀκριβῶς πάντα ὅσα συνεταξάμεθα αὐτῷ τηρῶμεν καὶ ὅσα πάλιν ἀπεταξάμεθα φεύγωμεν, μὴ ἐπιστρέφοντες εἰς τὸ ἴδιον ἐξέραμα κατὰ τοὺς κύνας. Τοιγαροῦν καὶ εἰ μὲν φυλάζομεν πάντα ἃ εἶπε καὶ λέγει ἡμῖν αὐτὸς ὁ Θεός, ὄντως πιστοὶ ἐσμεν, ἐκ τῶν ἔργων
15 δεικνύοντες τὴν πίστιν ἡμῶν, καὶ γινόμεθα ὡς ἐκεῖνος ἅγιοι καὶ τέλειοι, ὅλοι ὅλως ἐπουράνιοι, ἐπουρανοῦ Θεοῦ τέκνα, ὅμοιοι αὐτῷ κατὰ πάντα θέσει καὶ χάριτι, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὡς ἡμεῖς ὅμοιος ἡμῖν ἐχρημάτισε πλὴν ἁμαρτίας· εἰ δὲ τῶν ἀγίων καὶ ζωοποιῶν αὐτοῦ ἐντολῶν καταφρονήσαντες, ἀποστῶμεν διὰ ἀμε-
20 λείας καὶ ἐναντίον τι τῶν αὐτοῦ προσταγμάτων ἐνεργήσομεν, πεπραχότες ἃ μὴ ποιῆσαι ἡμῖν ἐνετείλατο, εὐθὺς πάντων ἐκείνων τῶν ἐκ Θεοῦ διὰ τοῦ βαπτίσματος δοθέντων ἡμῖν ἀγαθῶν ἐκπίπτομεν. Καὶ ὡσπερ ὁ Ἀδὰμ μετὰ τὴν παράβασιν τοῦ παραδείσου καὶ τῆς τρυφῆς καὶ τῆς μετ' ἀγγέλων διαγωγῆς ἐκβάλλεται καὶ
25 γυμνοῦται καὶ ἀπὸ ὄψεως γίνεται τοῦ Θεοῦ, οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἀγίων δούλων αὐτοῦ χωριζόμεθα ἁμαρτάνοντες καὶ τῆς θείας καταστολῆς ἣν ἐνεδυσάμεθα οἱ βαπτιζόμενοι, αὐτὸν δηλαδὴ τὸν Χριστόν, ὡς πιστεύομεν, τοῦτον διὰ τῆς ἁμαρτίας ἀποδύομεθα· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς αἰωνίου

21. Ἰω. 3,5. Πράξ. 1,5.

22. Ματθ. 5,5.

23. Ἐφ. 2,18.

24. Β' Πέτρ. 2,22.

ὅποια μᾶς ὑποσχέθηκε καὶ μᾶς ἐπαγγέλλεται καθημερινῶς διὰ τῶν ἁγίων εὐαγγελίων. Ποιά ὁμως εἶναι αὐτά; Ἡ ἀναγέννηση²¹ καὶ ἀνάπλασή μας δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος, ἡ συναρίθμησή μας μὲ τοὺς ἁγίους του δούλους, ἡ παροχὴ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου του Πνεύματος σὲ μᾶς, ἡ δωρεὰ τῆς συμμετοχῆς δι' αὐτοῦ στὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς τὴν ὁποία κληρονομοῦν οἱ πρᾶοι²² μὲ εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίαση καρδιᾶς, ἡ ἔνωση καὶ σύναψή του μαζί μας, ὥστε νὰ γίνομε καὶ οἱ δύο ἓνα στὸν ἴδιο τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα συνδεόμενοι δι' αὐτοῦ μὲ τὸ Πνεῦμα²³.

8 Μετέχομε λοιπὸν σ' ὅλα αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ ἀπολαμβάνομε, ὅταν τηροῦμε ἀκριβῶς ὅλα ὅσα ὑποσχεθήκαμε σ' αὐτὸν καὶ ὅταν ἀποφεύγομε ὅσα πάλι ἀπορρίψαμε, μὴ ἐπιστρέφοντας στὸ ἴδιο ἐξέραμα ὅπως οἱ σκύλοι²⁴. Ἔτσι λοιπὸν ἂν φυλάξομε ὅλα ὅσα μᾶς εἶπε καὶ μᾶς λέγει ὁ ἴδιος ὁ Θεός, εἶμασε πράγματι πιστοί, ἀποδεικνύοντας τὴν πίστη μας ἀπὸ τὰ ἔργα, καὶ γινόμαστε ὅπως ἐκεῖνος ἅγιοι καὶ τέλειοι²⁵, ὅλοι τελείως ἐπουράνιοι, τέκνα ἐπουράνια Θεοῦ²⁶, ὅμοια μαζί του²⁷ κατὰ πάντα θέσει καὶ χάριτι, ἐπειδὴ εἶναι καὶ αὐτὸς ὅπως ἐμεῖς ὁμοίός μας πλὴν τῆς ἁμαρτίας²⁸. Ἐὰν ὁμως, περιφρονώντας τὶς ἅγιες καὶ ζωοποιές του ἐντολές, ἀπομακρυνθοῦμε ἀπὸ ἀμέλεια καὶ ἐνεργήσομε κάτι ἐναντίον τῶν προσταγμάτων του, ἐπειδὴ ἐπράξαμε ὅσα δὲν μᾶς παρήγγειλε, ἀμέσως ἐκπίπτομε ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ ποὺ μᾶς ἐδόθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸ διὰ τοῦ βαπτίσματος. Καὶ ὅπως ὁ Ἀδὰμ μετὰ τὴν παράβαση ἐκβάλλεται καὶ ἀπογυμνώνεται ἀπὸ τὸν παράδεισο καὶ τὴν τρυφή καὶ τὴν μετὰ τῶν ἀγγέλων διαβίωση καὶ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν θέα τοῦ Θεοῦ, ἔτσι κι ἐμεῖς ἁμαρτάνοντας ἀποχωριζόμαστε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τῶν ἁγίων δούλων του καὶ τὴν θεία ἐνδυμασία τὴν ὁποία ἐμεῖς οἱ βαπτιζόμενοι ἐνδυθήκαμε, τὸν ἴδιο δηλαδὴ τὸν Χριστό²⁹, ὅπως πιστεύομε, αὐτὸν τὸν ἀποδυόμαστε διὰ τῆς ἁμαρτίας· καὶ ὄχι μόνον

25. Ματθ. 5,48.

26. Ἰω. 1,12.

27. Α' Ἰω. 3,2.

28. Ἐβρ. 4,15.

29. Γαλ. 3,27.

ζωῆς καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀδύτου φωτός, τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, τοῦ ἀγιασμοῦ καὶ τῆς υἰοθεσίας στερούμεθα. Καὶ οὕτω γινόμεθα πάλιν χοϊκοί, ὡς ὁ πρῶτος ἐκεῖνος καὶ χοϊκός, ἀντὶ ἐπουρανίων καὶ αὐτοῦ τοῦ δευτέρου ἀνθρώπου καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ
 5 πάντα ὁμοίων· καὶ γινόμεθα ἔτι πρὸς τούτοις ὑπόδικοι τῷ θανάτῳ καὶ τῷ σκότει, καὶ τῷ πυρὶ τῷ ἀσβέστῳ παραπεμπόμεθα, ἐν μεγάλῳ κλαυθμῷ καὶ τῷ βρυγμῷ τῶν ὀδόντων βασανιζόμενοι. Οὐ γὰρ ἀπὸ αἰσθητοῦ παραδείσου, ὡς ὁ Ἀδὰμ τότε, καὶ νῦν ἡμεῖς ἐκβαλλόμεθα, οὐδὲ τὴν γῆν ἐργάζεσθαι καθὰ κάκεῖνος κα-
 10 τακρινόμεθα, ἀλλ' ἐκ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας καὶ τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων περὶ ὧν γέγραπται· «ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη» ἡμᾶς ἐκβάλλομεν ἑαυτοὺς καὶ τῆς γεέννης ὑπευθύνους ποιοῦμεν· καὶ εἰ μὴ διὰ τῆς μετανοίας ἢ ἀνάκλησις ἡμῖν ἀπεδίδοτο, οὐδεὶς ἂν ἐσώθη
 15 ποτέ.

9 Διὰ δὴ τοῦτο, φιλόανθρωπος ὢν ὁ Θεὸς καὶ οἰκτίρμων καὶ θέλων τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, τέθεικε σοφῶς ἀνὰ μέσον ἡμῶν καὶ ἀνὰ μέσον ἐκείνου τὴν ἐξομολόγησιν καὶ τὴν μετάνοιαν, καὶ ἐξουσίαν δέδωκε παντὶ τῷ βουλομένῳ τοῦ πτώματος ἀνακαλέσασθαι
 20 ἑαυτὸν καὶ διὰ ταύτης εἰς τὴν προτέραν εἰσελθεῖν οἰκειότητά τε καὶ δόξαν καὶ παρρησίαν τὴν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰρημένων ἐκείνων ἀπάντων ἀγαθῶν, εἰ βουληθεῖη θερμὴν τὴν μετάνοιαν ἐπιδείξασθαι, ἢ καὶ μειζόνων κληρονόμον καὶ αὐθις γενέσθαι αὐτόν. Κατὰ γὰρ τὴν ἀναλογίαν τῆς μετανοίας
 25 ἀναλογοῦσαν εὐρίσκει τὴν πρὸς Θεὸν παρρησίαν καὶ οἰκειότητα πᾶς ἄνθρωπος, καὶ ταύτην γνωστῶς καὶ ἐναργῶς καὶ ὡς εἴ τις φίλος πρὸς φίλον, καὶ προσομιλεῖ αὐτῷ προσῶπῳ πρὸς πρόσωπον καὶ ὁρᾷ αὐτὸν νοεροῖς ὀφθαλμοῖς καθαρῶς. Οἱ οὖν μετὰ τὸ

30. Βλ. Μάρκ. 9,43.

31. Βλ. Ματθ. 8,12.

αυτό, ἀλλὰ στερούμαστε καὶ τὴν ἴδια τὴν αἰώνια ζωὴ κι αὐτὸ τὸ ἄδυτο φῶς, τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, τὸν ἀγιασμὸ καὶ τὴν υἰοθεσία. Καὶ ἔτσι γινόμαστε πάλι χοϊκοί, ὅπως κι' ἐκεῖνος ὁ πρῶτος χοϊκός, ἀντὶ νὰ γίνομε ἐπουράνιοι καὶ ὅμοιοι κατὰ πάντα μὲ αὐτὸν τὸν δεύτερο ἄνθρωπο καὶ Κύριο Ἰησοῦ Χριστό· κι' ἀκόμη μαζί μ' αὐτὰ γινόμαστε ὑπόδικοι στὸν θάνατο καὶ στὸ σκοτάδι, καὶ παραπεμπόμαστε στὸ ἄσβεστο πῦρ³⁰, βασανιζόμενοι μὲ μεγάλο κλαυθμὸ καὶ μὲ τρίξιμο τῶν δοντιῶν³¹. Διότι τῶρα δὲν ἀποβαλλόμαστε κι' ἐμεῖς ἀπὸ αἰσθητὸ παράδεισο, ὅπως τότε ὁ Ἀδάμ, οὔτε κατακρινόμαστε νὰ ἐργαζόμαστε ὅπως κι ἐκεῖνος τὴν γῆ, ἀλλ' ἀποβαλλόμαστε ἀπὸ τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα γιὰ τὰ ὁποῖα ἔχει γραφεῖ· «ὄσα ὄφαθλμὸς δὲν εἶδε καὶ αὐτὶ δὲν ἄκουσε καὶ σὲ καρδιὰ ἀνθρώπου δὲν ἀνέβηκαν»³². ἀπ' αὐτὰ λοιπὸν ἀποβάλλομε τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ γινόμαστε ὑπεύθυνοι τῆς κολάσεως. Κι ἂν δὲν μᾶς ἀποδιδόταν ἡ ἀνάκληση διὰ τῆς μετανοίας, δὲν θὰ μπορούσε νὰ σωθεῖ κανεὶς ποτέ.

- 9 Γι' αὐτὸ λοιπὸν, ὄντας φιλόανθρωπος ὁ Θεὸς καὶ οἰκτίρμων καὶ ἐπιθυμώντας τὴν σωτηρία μας, ἔθεσε σαφῶς ἀνάμεσα σ' ἐμᾶς καὶ σ' ἐκεῖνον τὴν ἐξομολόγηση καὶ τὴν μετάνοια· ἔδωσε ἐξουσία στὸν καθένα ποῦ θέλει ν' ἀνακληθεῖ ἀπὸ τὴν πτώση καὶ δι' αὐτῆς νὰ εἰσέλθει στὴν προηγούμενη οἰκειότητα καὶ δόξα καὶ παρρησία ἀπέναντι στὸν Θεό, καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ νὰ γίνει πάλι κληρονόμος ὅλων ἐκείνων τῶν ἀναφερθέντων ἀγαθῶν, ἐὰν θελήσει νὰ ἐπιδείξει θερμὴ μετάνοια, ἢ καὶ μεγαλυτέρων. Καὶ κατὰ τὴν ἀναλογία τῆς μετανοίας κάθε ἄνθρωπος εὐρίσκει ἀνάλογη τὴν πρὸς τὸν Θεὸ παρρησία καὶ οἰκειότητα καὶ μάλιστα γνωστῶς καὶ καταφανῶς, ὅπως ἓνας φίλος πρὸς φίλο, καὶ συνομιλεῖ μαζί του πρόσωπο πρὸς πρόσωπο³³ καὶ τὸν βλέπει καθαρῶς μὲ νοερούς ὀφθαλμούς. Ὅσοι λοι-

32. Α' Κορ. 2,9.

33. Α' Κορ. 13,12.

βάπτισμα τὴν τοιαύτην οἰκειότητα καὶ παρρησίαν καὶ τὴν τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν μετοχὴν μὴ ἐν πάσῃ ἔχοντες πληροφορία, μηδὲ ὅτι Χριστὸν ἐνδεδυμένοι εἰσὶ γινώσκοντες, μηδὲ καθορῶσιν ἐν τῷ τοῦ Πνεύματος φωτὶ τὸ τῆς θεότητος αὐτοῦ φῶς, ἐγκυψάτωσαν εἰς τὸ συνειδὸς ἑαυτῶν· καὶ τοῦτο ἀκριβῶς ἐξερευνήσαντες, εὐρήσουσιν ἑαυτοὺς τὰς ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος συνθήκας ἐκ παντὸς ἀθετήσαντας ἢ μερικῶς ἢ καθόλου, εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ τὸ δοθὲν αὐτοῖς τοῦ ἀγιασμοῦ καὶ τῆς υἰοθεσίας τάλαντον κατορούξαντας καὶ μὴ ὑπεξεργασαμένους αὐτὸ καὶ διὰ τοῦτο τῆς τοῦ Δεσπότης θεᾶς ἀποστερημένους, ἐπεὶ ἀψευδής ἐστὶν ἐκεῖνος καὶ ἀμεταμέλητος ἐν τοῖς χαρίσμασιν αὐτοῦ· ἔφη γάρ· «ὁ ἀγαπῶν με τὰς ἐντολάς μου τηρήσει καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἑμαυτόν».

10 Ἦκούσατε τί ὁ Δεσπότης φησὶ· «ὁ ἀγαπῶν με τὰς ἐντολάς μου τηρήσει, κἀγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἑμαυτόν».

15 Εἰ οὖν ἀλήθειά ἐστὶν ὁ Χριστός, καθὼς αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ εἶρηκεν, «ἐγὼ εἰμι», λέγων, «ἡ ἀλήθεια», ἡ ἀλήθεια δὲ οὐ δύναται ψεύσασθαι («ἀδύνατον» γάρ, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, «Θεὸν ψεύσασθαι»), μηδεὶς τῶν μὴ βλεπόντων τὸν Κύριον λεγέτω ὅτι ἀδύνατον τοῦτό ἐστιν· οὐκ ἀδύνατον γάρ, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐστὶ δύνατόν.

20 Εἰ γὰρ ἐκεῖνος λέγει, «ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου», οἱ μὴ ὀρῶντες αὐτὸν τυφλοὶ εἰσὶν ἀντικρυς, τυφλοὶ δὲ πάντως ἔμειναν ὄντες, ἐπειδὴ μὴ ἠγάπησαν αὐτὸν καὶ τὰς αὐτοῦ ἐτήρησαν ἐντολάς. Εἰ γὰρ ἠγάπησαν αὐτὸν καὶ τὰς αὐτοῦ ἐτήρησαν ἐντολάς, ἐν ἐπιθυμίᾳ ἐγένοντο ἂν τοῦ ἰδεῖν αὐτὸν καὶ τοῦτο ἐξ ὅλης αὐτῶν

25 ἐζήτησαν τῆς ψυχῆς καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν αὐτοῖς ἐνεφάνισεν ἂν, ὁ ἀψευδής, ὁ φύσει ἀληθής καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ διὰ τοῦτο παραγενό-

34. Βλ. Ψαλμ. 35,10.

35. Βλ. Ἠθικὸς 1,12,189.

36. Τίτ. 1,2.

πὸν μετὰ τὸ βάπτισμα δὲν ἔχουν μὲ κάθε βεβαιότητα αὐτὴν τὴν οἰκειότητα καὶ παρρησία καὶ τὴν συμμετοχὴ τῶν ἀναφερθέντων ἀγαθῶν, οὔτε γνωρίζουν ὅτι ἔχουν ἐνδυθεῖ τὸν Χριστό, οὔτε θεωροῦν στὸ φῶς τοῦ Πνεύματος τὸ φῶς τῆς θεότητός του³⁴, ἃς σκύψουν μέσα στὴν συνείδησή τους³⁵· κι ἀφοῦ τὴν ἐξερευνήσουν μὲ προσοχὴ μεγάλη, θὰ εὔρουν ὅτι ἀθέτησαν ἐντελῶς τὶς ὁμολογίες (=συνετάξω τῷ Χριστῷ, Συνεταξάμην) κατὰ τὸ βάπτισμα εἴτε ἐν μέρει εἴτε τελείως· καὶ ἐὰν ὄχι αὐτό, θὰ ἀνακαλύψουν ὅτι παράχωσαν τὸ τάλαντο τοῦ ἀγιασμοῦ καὶ τῆς υἰοθεσίας πού τοὺς ἐδόθηκε καὶ δὲν τὸ καλλιέργησαν καὶ γι' αὐτὸ ἀποστερήθηκαν τὴν θέα τοῦ Δεσπότη, ἐπειδὴ ἐκεῖνος εἶναι ἀψευδής³⁶ καὶ ἀμεταμέλητος³⁷ στὰ χαρίσματά του. Πράγματι εἶπε· «ἐκεῖνος πού μὲ ἀγαπᾷ θὰ τηρήσει τὶς ἐντολές μου καὶ ἐγὼ θὰ τὸν ἀγαπήσω καὶ θὰ τοῦ φανερωθῶ»³⁸.

- 10 Ἄκούσατε, τί λέγει ὁ Δεσπότης· «ἐκεῖνος πού μὲ ἀγαπᾷ θὰ τηρήσει τὶς ἐντολές μου, κι ἐγὼ θὰ τὸν ἀγαπήσω καὶ θὰ τοῦ ἐμφανισθῶ». Ἐὰν λοιπὸν ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ ἀλήθεια, καθὼς ὁ ἴδιος εἶπε γιὰ τὸν ἑαυτό του, «ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀλήθεια»³⁹, καὶ ἡ ἀλήθεια δὲν μπορεῖ νὰ ψεύδεται (διότι «εἶναι ἀδύνατο», λέγει ὁ Ἀπόστολος, «νὰ ψεύδεται ὁ Θεός»⁴⁰), κανεὶς ἀπὸ ἐκείνους πού δὲν βλέπουν τὸν Κύριο νὰ μὴ λέγει ὅτι εἶναι αὐτὸ ἀδύνατο· διότι δὲν εἶναι ἀδύνατο, ἀλλὰ καὶ πολὺ δυνατό. Πράγματι, ἐὰν ἐκεῖνος λέγει, «ἐγὼ εἶμαι τὸ φῶς τοῦ κόσμου»⁴¹, ἐκεῖνοι πού δὲν τὸν βλέπουν εἶναι ἐντελῶς τυφλοί, ἔμειναν ὀπωσδήποτε τυφλοί, ἐπειδὴ δὲν ἀγάπησαν τὸν Κύριο καὶ δὲν ἐτήρησαν τὶς ἐντολές του. Ἐὰν ὁμως τὸν ἀγαποῦσαν καὶ ἐτηροῦσαν τὶς ἐντολές του, θὰ ἐπιθυμοῦσαν νὰ τὸν ἴδουν καὶ θὰ τοῦ τὸ ἐζητοῦσαν αὐτὸ μὲ ὄλη τὴν ψυχὴ καὶ θὰ τοὺς φανερωνόταν ὁ ἴδιος, ὁ ἀψευδής, ὁ ἐκ φύσεως ἀληθής καὶ ἡ ἀλήθεια, πού γι' αὐτὸ πα-

37. Ρωμ. 11,29.

38. Ἰω. 14,21.

39. Ἰω. 14,6.

40. Ἐβρ. 6,18.

41. Ἰω. 8,12.

μενος εἰς τὸν κόσμον, ἵνα πάντας τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, ἤγουν τοὺς ἐν τῷ σκότει καθημένους, φωτίση οὐκ ἄλλοτρίῳ τινὶ φωτί, ἀλλὰ φωτὶ τῆς οἰκείας αὐτοῦ δόξης τε καὶ θεότητος. Μηδεὶς οὖν τῶν μὴ βλέπόντων πιστῶν νοερῶς τὸν Κύριον, μηδὲ τῷ φωτὶ αὐτοῦ 5 τρανῶς καὶ γνωστῶς ἐλλαμπόμενος, μηδὲ ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς δόξης αὐτοῦ διὰ παντὸς μένων καὶ μένοντα βλέπων ἐν ἑαυτῷ τὸν Θεόν, λεγέτω τοῦτο ἀδύνατον· μηδὲ γὰρ ὡς ἄπιστος καὶ αὐτὸς φθειγέσθω ταῦτα λαλῶν, ἀλλ' ἕκαστος ὑμῶν, ἀγαπητοί, τὸ ἑαυτοῦ συνειδός, ὡς εἶπομεν, ἐρευνήσας, αἴτιον ἑαυτὸν εὐρήσει τῆς 10 στερήσεως τοῦ Δεσπότη καὶ τῆς θεᾶς τῆς δόξης αὐτοῦ.

11 Μετανοησάτω οὖν ἕκαστος ὑμῶν καὶ θρηνησάτω ἑαυτόν, ὅποτε οὕτως ἔχοντα ἴδοι, ὅτι τοσούτων καὶ τηλικούτων ἀγαθῶν ἑαυτὸν ἀπετέρησεν, ἐκπεσὼν τῆς δόξης καὶ τῆς θεωρίας τοῦ βασιλέως τῶν οὐρανῶν, καὶ σπουδασάτω διὰ μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως τῶν αἰωνίων ἐπιτυχεῖν ἀγαθῶν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

ρουσιάστηκε στὸν κόσμον, ὥστε νὰ φωτίσει⁴² ὅλους ὅσοι εὐρίσκονται στὸν κόσμον, δηλαδὴ ἐκείνους ποὺ κάθονται στὸ σκοτάδι, ὄχι μὲ κάποιο ξένο φῶς, ἀλλὰ μὲ τὸ φῶς τῆς δικῆς του δόξας καὶ θεότητας. Κανεὶς λοιπὸν ἀπὸ τοὺς πιστοὺς ποὺ δὲν βλέπουν νοερῶς τὸν Κύριο, κανεὶς ποὺ δὲν ἐλλάμπεται τρανῶς καὶ γνωστῶς μὲ τὸ φῶς του οὔτε μένει στὴ θεωρία τῆς δόξας του διαπαντὸς οὔτε μένοντας βλέπει μέσα του τὸν Θεό, νὰ μὴ εἰπεῖ ὅτι εἶναι ἀδύνατον αὐτό· οὔτε νὰ ὀμιλεῖ κι αὐτὸς ὡς ἄπιστος λέγοντας αὐτά, ἀλλὰ ὁ καθένας σας, ἀγαπητοί, ἐρευνῶντας, ὅπως εἶπαμε, τὴν συνείδησή του, θὰ εὑρεῖ τὸν ἑαυτό του αἴτιο τῆς στερήσεως τοῦ Δεσπότη καὶ τῆς θεάς τῆς δόξας του.

- 11 Ἄς μετανοῆσει λοιπὸν ὁ καθένας σας καὶ ἄς θρηνήσει τὸν ἑαυτό του, ὅποτε θὰ ἰδεῖ ὅτι εὐρίσκεται σὲ τέτοια κατάσταση, ἐπειδὴ ἐστέρησε τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τόσα καὶ τέτοια ἀγαθὰ, ἐκπίπτοντας ἀπὸ τὴν δόξα καὶ τὴν θεωρία τοῦ βασιλέως τῶν οὐρανῶν, καὶ ἄς φροντίσει μὲ τὴν μετάνοια καὶ τὴν ἐξομολόγηση νὰ ἐπιτύχει τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας. Σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα στοὺς αἰῶνες. Γένοιτο.

42. Βλ. Ἰω. 1,9.

Λ Ο Γ Ο Σ ΙΔ'

ΠΕΡΙ ΕΟΡΤΩΝ

Και πῶς χρῆ ἐορτᾶζειν καὶ τίνων σύμβολα τὰ τελούμενα ἐν ταῖς ἐορταῖς καὶ κατὰ τῶν ἐναβρυνομένων ἐν αὐταῖς.

Καὶ περὶ τῶν ἀξίως ἢ ἀναξίως κοινωνούντων καὶ τίς ἢ ἐν τούτοις διαφορά· καὶ πρὸς τὸ τέλος, πῶς συνάπτεται τις διὰ τῆς κοινωνίας Θεῷ καὶ πῶς οὐ συνάπτεται.

1 Ὁ συνιέναι καὶ συνιδεῖν δυνηθεὶς ὅτι γυμνὸς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παραχθεὶς εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν, οὗτος τὸν ποιήσαντα αὐτὸν ἐπιγνώσεται καὶ μόνον αὐτὸν φοβηθήσεται καὶ ἀγαπήσει καὶ αὐτῷ δουλεύσει ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ οὐδὲν οὐδαμῶς προτιμήσει
5 τῶν ὀρωμένων αὐτοῦ, ἀλλὰ ξένον πάντων τῶν ἐπιγείων, εἰπεῖν δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ, ἑαυτὸν εἶναι ἐν πάσῃ πληροφο-
ρία εἰδῶς, ὅλην αὐτοῦ τὴν πρόθεσιν τῆς ψυχῆς εἰς τὴν θεραπείαν τοῦ πεπονηκότος αὐτὸν ἐκδίδωσιν. Εἰ γὰρ ἐξ ὧν ἐπλάσθη καὶ ἐν οἷς διάγει ξένος ἐστὶ, πολλῶ μᾶλλον ἐκείνων ὧν κατὰ πολὺ ἀφέ-
10 στηκε καὶ τῇ φύσει καὶ τῇ οὐσίᾳ καὶ τῇ διαγωγῇ. Ὁ δὲ γε ξένον ἑαυτὸν ὄντα τῶν ἐπιγείων ἐπεγνωκῶς καὶ εἰδῶς ὅτι γυμνὸς ἐν τῷ θεάτρῳ τούτῳ εἰσῆλθε καὶ γυμνὸς πάλιν ἐξέρχεσθαι τούτου μέλλει, πῶς οὐχὶ πενθήσει; πῶς δὲ οὐ κλαύσει οὐχ ἑαυτὸν μόνον,
- ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ὁμογενεῖς καὶ ὁμοιοπαθεῖς αὐτῷ ἀνθρώ-
15 πους; Ὁ δὲ καὶ τὸν Θεὸν μόνον ἀγαπῶν καὶ φοβούμενος, πῶς

1. Βλ. Ἰωβ 1,21.

Λ Ο Γ Ο Σ 14

ΠΕΡΙ ΕΟΡΤΩΝ

Πῶς δηλαδή πρέπει νὰ ἐορτάζονται, ποιῶν εἶναι σύμβολα τὰ τελούμενα σ' αὐτές καὶ ἐναντίον ἐκείνων πού ὑψηλοφρονοῦν κατ' αὐτές. Ἐπίσης γι' αὐτοὺς πού ἀξίως ἢ ἀναξίως κοινοῦν καὶ ποιὰ εἶναι ἡ διαφορὰ σ' αὐτούς. Πρὸς τὸ τέλος, πῶς συνάπτεται κάποιος διὰ τῆς κοινωνίας μὲ τὸν Θεὸ καὶ πῶς δὲν συνάπτεται.

- 1 Ἐκεῖνος πού μπορεῖ νὰ ἀντιληφθεῖ καὶ νὰ κατανοήσῃ ὅτι δημιουργήθηκε ἐκ τοῦ μὴ ὄντος καὶ εἰσῆλθε γυμνὸς στὸν κόσμο, αὐτὸς θὰ γνωρίσῃ τὸν πλάστη του καὶ μόνον αὐτὸν θὰ φοβηθεῖ καὶ θ' ἀγαπήσῃ καὶ γι' αὐτὸν θὰ δουλεύει μὲ ὄλη του τὴν ψυχὴ καὶ τίποτε ἀπὸ ὅσα βλέπει δὲν θὰ προτιμήσῃ ἀντὶ αὐτοῦ· ἀλλὰ, γνωρίζοντας μὲ κάθε βεβαιότητα ὅτι εἶναι ξένος ὄλων τῶν ἐπιγείων, καὶ θὰ μπορούσαμε νὰ εἰποῦμε, καὶ αὐτῶν πού βρίσκονται στοὺς οὐρανοὺς, θὰ παραδώσῃ ὄλη τὴν ψυχικὴ του διάθεση στὴ λατρεία τοῦ δημιουργοῦ του. Διότι, ἐὰν εἶναι ξένος ἀπ' αὐτὰ μὲ τὰ ὅποια ἐπλάσθη καὶ μέσα στὰ ὅποια ζεῖ, πολὺ περισσότερο εἶναι ξένος ἐκείνων, ἀπὸ τὰ ὅποια ἀπέχει πάρα πολὺ κατὰ τὴν φύση, τὴν οὐσία καὶ τὴν διαγωγή. Καὶ ἐκεῖνος πού ἀναγνώρισε ὅτι εἶναι ξένος ἀπὸ τὰ ἐπίγεια καὶ διαπίστωσε ὅτι εἰσῆλθε γυμνὸς σ' αὐτὸ τὸ θέατρο καὶ πρόκειται γυμνὸς νὰ ἐξέλθῃ! ἀπὸ αὐτό, πῶς δὲν θὰ πενήθῃ; Πῶς δὲν θὰ κλάψῃ ὄχι μόνον τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ καὶ ὄλους τοὺς ὁμογενεῖς καὶ ὁμοιοπαθεῖς τοῦ ἀνθρώπου; Καὶ ἐκεῖνος πού ἀγαπᾷ καὶ φοβᾷ-

σωματικῶς εὐφρανθήσεται, ἢ σωματικῶς κατὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων συνήθειαν οὕτω πως ἀγνώστως ἐορτάσει καὶ ἀλογίστως, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς τοιούτους ἀεὶ λέγοντος, «ὁ κόσμος χαρήσεται, ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε· ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα 5 τὸν κόσμον· ἀναστήσομαι γὰρ ἐν ὑμῖν, καταποθέντος τοῦ χείρονος κόσμου ὑπὸ τῆς ζωῆς τῆς βραβευομένης πᾶσιν ἐκ τοῦ ἐμοῦ Πνεύματος· καὶ ἰδόντες με, χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδιά καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἶρει ἀφ' ὑμῶν»;

2 Πῶς οὖν ὁ τὸν οὐράνιον βλέπων Δεσπότην ἐπιγείου τινὸς ἐν 10 ἐπιθυμία γένηται πράγματος, ἢ ἐννοήσῃ τι ὃ μὴ ἀρέσκει Θεῷ; Πῶς δὲ ὁ καὶ ξένος ἑαυτὸν εἰδὼς ἐν πληροφορία γυμνόν τε καὶ πένητα, εἰ καὶ τὰ πάντα κατέχει, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, ἐγκαλλωπισθήσεται, ἢ ἐφ' οἷς ἄρα ποιεῖ ἐπαρθήσεται, ἢ ἐπὶ πλήθει κηρῶν καὶ λύχνων μεγάλα φρονήσῃ καὶ ἐπὶ ἀρώμασι καὶ μύροις, ἢ συν- 15 ἀξει λαοῦ, ἢ εὐθηνούσῃ τραπέζῃ καὶ πολυτελεῖ, καὶ φίλων περιφανείᾳ καὶ παρουσίᾳ ἐνδόξων ἀνδρῶν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἐγκαυχῆσεται; Οὐδαμῶς οὖν. Οἶδε γὰρ ταῦτα πάντα καὶ πάντας ὁμοῦ τὴν σήμερον ὄντας καὶ παρερχομένους τὴν αὔριον, σήμερον τὰ παρόντα φαινόμενα καὶ μετ' ὀλίγον ἀφανιζόμενα. Οὐδὲ γὰρ ἔχει πρὸς τὰ 20 γινόμενα ὁ τοιοῦτος καὶ τὸ ἐορτάζειν καλῶς ἐπιστάμενος ἢ τὸν νοῦν ἑαυτοῦ ἢ τὴν αἴσθησιν ὄλως (τοῦτο γὰρ τῶν μηδὲν πλέον τῶν ὀρωμένων φανταζομένων ἐστίν), ἀλλ' ὡς ἐνεστῶτα ἐν τοῖς τελουμένοις ὀρᾷ σοφῶ τῷ νοῖ τὰ μέλλοντα καὶ ἐπ' αὐτοῖς τὴν καρδίαν εὐφραίνεται καὶ δοκεῖ ὄλον ἐν ἐκείνοις ἑαυτὸν εἶναι καὶ 25 μετὰ τῶν ἐορταζόντων εἰς οὐρανοῦς ἐν ἀγίῳ τῷ Πνεύματι. Οὐ πρὸς τὰ φῶτα βλέπει, οὐ πρὸς τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, ἢ τὴν τῶν φίλων συνέλευσιν, ἀλλὰ τὸ μετ' ὀλίγον ἀεὶ ἐννοεῖ, ὅτι δὴ τὰ μὲν

ται μόνο τὸν Θεὸ, πῶς θὰ εὐφρανθεῖ σωματικῶς ἢ πῶς θὰ ἐορτάσει σωματικῶς κατὰ τὴν συνήθεια τῶν ἀνθρώπων, δηλαδή χωρὶς ἐπίγνωση καὶ ἀλόγιστα, ὅταν ὁ ἴδιος ὁ Κύριος λέγει πάντοτε πρὸς αὐτούς, «ὁ κόσμος θὰ χαρεῖ, ἐσεῖς ὅμως θὰ λυπηθεῖτε· ἀλλ' ἔχετε θάρρος, διότι ἐγὼ ἐνίκησα τὸν κόσμον»². «Θὰ ἀναστηθῶ μέσα σας, ὁ κακὸς κόσμος θὰ καταποθεῖ ἀπὸ τὴν ζωὴ πού χορηγεῖται σ' ὅλους ἀπὸ τὸ Πνεῦμα μου· καὶ βλέποντάς με, θὰ χαρεῖ ἡ καρδιά σας καὶ τὴν χαρὰ σας κανεῖς δὲν θὰ τὴν ἀφαιρέσει ἀπὸ σᾶς»³

2 Πῶς λοιπὸν ἐκεῖνος πού βλέπει τὸν οὐράνιο Δεσπότη θὰ ἐπιθυμήσει κάποιο ἐπίγειο πρᾶγμα, ἢ θὰ σκεφθεῖ κάτι πού δὲν ἀρέσει στὸν Θεό; Πῶς, βλέποντας τὸν ἑαυτό του μὲ βεβαιότητα ξένο, γυμνὸ καὶ πτωχό, ἂν καὶ ἔχει τὰ πάντα⁴, γιὰ νὰ μιλήσω ἀποστολικῶς, θὰ καυχηθεῖ, ἢ πῶς θὰ ἐπαρθεῖ γιὰ ὅσα κάνει, ἢ πῶς θὰ μεγαλοφρονήσει γιὰ πλῆθος κεριῶν καὶ λύχνων, γιὰ ἀρώματα καὶ μύρα, ἢ γιὰ σύναξη λαοῦ, ἢ γιὰ γεμάτη καὶ πολυτελῆ τράπεζα, καὶ πῶς θὰ καυχηθεῖ γιὰ λαμπροὺς φίλους καὶ γιὰ παρουσία ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς γῆς; Καθόλου βέβαια. Διότι γνωρίζει ὅτι ὅλα αὐτὰ καὶ ὅλοι μαζί σήμερα ὑπάρχουν καὶ αὐριο παρέρχονται, ὅτι σήμερα τὰ παρόντα φαίνονται καὶ μετὰ ἀπὸ λίγο ἐξαφανίζονται. Οὔτε ὁ ἄνθρωπος αὐτός, πού γνωρίζει καλῶς πῶς νὰ ἐορτάζει, ἔχει καθόλου τὸν νοῦ ἢ τὴν αἴσθησή του στὰ τελούμενα, διότι αὐτὸ εἶναι γνῶρισμα ἐκείνων πού δὲν σκέπτονται τίποτε περισσότερα ἀπὸ τὰ ὁρατά, ἀλλὰ μὲ σοφὸ νοῦ στὰ τελούμενα βλέπει τὰ μέλλοντα ὡς παρόντα καὶ εὐφραίνεται ἢ καρδιά του γι' αὐτὰ καὶ φαντάζεται ὅτι ὀλόκληρος εὐρίσκεται μέσα σ' ἐκεῖνα καὶ μαζί μὲ τοὺς ἐορτάζοντες στοὺς οὐρανοὺς ἐν ἀγίῳ Πνεύματι. Δὲν βλέπει πρὸς τὰ φῶτα, οὔτε πρὸς τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, ἢ πρὸς τὴν φιλικὴ συγκέντρωση, ἀλλὰ σκέπτεται πάντοτε τὰ μετέπειτα, ὅτι δηλαδή τὰ πράγματα τοῦ κόσμου θὰ σβησθοῦν, καὶ οἱ ἄνθρωποι θ' ἀποχωρήσουν ὁ καθέ-

2. Ἰω. 16,20.

3. Βλ. Β' Κορ. 5,4.

4. Ἰω. 16,22.

σβεσθήσονται, οἱ δὲ ἀπελεύσονται ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια καὶ μόνος αὐτὸς ἐν σκότει καταλειφθήσεται.

3 Μὴ δὴ οὖν μοι χρόνους καὶ μῆνας καὶ καιρῶν περιόδους ἀρίθμει, μηδὲ λέγε μοι· Ἴδὸν ἐώρτασα τὴν Χριστοῦ γέννησιν, τὴν
5 Ὑπαπαντὴν, τὰ Θεοφάνια, τὴν Ἀνάστασιν, τὴν Ἀνάληψιν, τὴν τοῦ Πνεύματος κάθοδον'. Μὴ ταῦτά μοι λέγε μηδὲ πᾶσας ἀρίθμει τὰς ἐορτάς, ἀλλὰ μηδὲ ἀρκεῖν σοι ταύτας λογίζου πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς· μηδὲ ἐν λαμπροῖς ἱματίοις καὶ ἀγερωχοῖς ἵπποις καὶ μύροισι πολυτίμοις, κηροῖς τε καὶ λύχνοις καὶ πλήθει λαοῦ, τὴν ἐορ-
10 τὴν σοι νόμιζε εἶναι. Ταῦτα γὰρ λαμπρὰν τὴν ἐορτὴν οὐ ποιεῖ οὐδὲ ἀληθῆς ἐορτὴ ἐστὶ τοῦτο, ἀλλὰ σύμβολα ἐορτῆς. Τί γάρ μοι ὄφελος, ἀγαπητέ, μὴ εἶπω κηροὺς καὶ λύχνους ἀνάψαι πολλοὺς ἐν τῷ ναῷ καὶ τῇ τῶν πιστῶν ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ἐὰν τοιούτους αὐτοὺς κτήσασθαι δυνηθῶ, οἷον τὸν ἀπ' οὐρανοῦ λάμποντα ἥλιον,
15 καὶ ἀντὶ λύχνων πολλῶν τοὺς ἀστέρας προσπῆξαι τῷ ὀρόφῳ τοῦ ναοῦ καὶ ποιῆσαι αὐτὸν καινὸν οὐρανὸν καὶ πρᾶγμα ξένον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἔτι πρὸς τούτους, ἐν τῷ τούτων ἀγαλλιασθῆναι φωτί, θαυμαστωθῆναι τε παρὰ τῶν συνεληλυθότων καὶ ἐπαινεθῆναι, εἶτα μετ' ὀλίγον, πάντων ἀποσβεσθέντων αὐτῶν, αὐτὸς ἐγὼ ἐν
20 σκότει καταλειφθήσομαι; Εἰ δὲ καὶ σήμερον μὲν μύροις ἐμαυτὸν τε καὶ τοὺς συνεληλυθότας εὐωδιάσαιμι, αἰριον δὲ ἐκ τῆς ἐμαυτοῦ σαρκὸς καὶ τοῦ ρύπου ταύτης δυσωδίας πλησθήσομαι, τί μοι τὸ ὄφελος, εἶπέ μοι, ὁ λαμπραῖς αὐχῶν ἐορταῖς, καὶ συνετῶς, εἴ ἐστὶ σοι σύνεσις, κατὰ τὸν Σοφόν, ἀποκρίθητι. Ὅντως οὐδέν,
25 κἂν ἀγῆς σιωπὴν, ὑπὸ τοῦ λόγου ἀγχόμενος. Εἰ γὰρ σήμερον φωτισθῆσομαι, αἰριον δὲ σκοτισθῆσομαι, ἢ σήμερον μὲν εὐφρανθῆσομαι, τῇ λύπῃ δὲ βληθῆσομαι αἰριον, ἢ καὶ ταύτη μὲν τῇ ἡμέρᾳ ὑγιείας ἀπολαύσαιμι, τῇ ἐπιούσῃ δὲ βληθῆσομαι νόσῳ, τί μοι τὸ κέρδος; Εἶπέ. Τίς δὲ ἢ ἐκ τῶν εἰρημένων ἀπόλαυσις;

4 Οὐ ταύτας τὰς ἐορτάς ἐξελεξάμην, λέγει Κύριος. Τίς» γάρ,

νας στα δικά του και μόνος αὐτὸς θὰ ἐγκαταλειφθεῖ μέσα στο σκοτάδι.

3 Μὴ μοῦ ἀριθμεῖς λοιπὸν χρόνους καὶ μῆνες καὶ περιόδους καιρῶν, οὔτε νὰ μοῦ λέγεις, 'Νὰ, ἐόρτασα τὴν γέννηση τοῦ Χριστοῦ, τὴν Ὑπαπαντὴ, τὰ Θεοφάνεια, τὴν Ἀνάσταση, τὴν Ἀνάληψη, τὴν κάθοδο τοῦ Πνεύματος'. Μὴ μοῦ λέγεις αὐτὰ οὔτε ν' ἀριθμεῖς ὅλες τις ἐορτές, ἀλλ' οὔτε νὰ φαντάζεσαι ὅτι σοῦ ἀρκοῦν αὐτὲς γιὰ τὴν σωτηρία τῆς ψυχῆς· οὔτε νὰ νομίζεις ὅτι γιὰ σένα ἡ ἐορτὴ περιορίζεται στὰ λαμπρὰ ἐνδύματα, τοὺς ἀγέρωχους ἵππους, τὰ πολύτιμα μύρα, στὰ κεριὰ, τοὺς λύχνους καὶ τὰ πλήθη λαοῦ. Διότι αὐτὰ δὲν κάνουν τὴν ἐορτὴ λαμπρὴ οὔτε αὐτὸ εἶναι ἀληθινὴ ἐορτὴ, ἀλλὰ σύμβολα ἐορτῆς. Πράγματι, ποιό θὰ εἶναι τὸ ὄφελός μου, ἀγαπητέ, νὰ μὴ εἰπῶ ὅτι ἀναψαστὸν ναὸ καὶ στὴν ἐκκλησία τῶν πιστῶν πολλὰ κεριὰ καὶ λύχνους, ἀλλά, ἂν μπορέσω, νὰ τοὺς ἀποκτήσω τέτοιους, σὰν τὸν ἥλιο ποὺ λάμπει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, καὶ ἀντὶ πολλῶν λύχνων νὰ συγκεντρώσω στὴν ὀροφὴ τοῦ ναοῦ τὰ ἄστρα καὶ νὰ τὴν κάνω καινὸ οὐρανὸ καὶ παράξενο πρᾶγμα ἐπάνω στὴν γῆ, καὶ ἐπὶ πλέον, νὰ νοιώσω ἀγαλλίαση μέσα στο φῶς αὐτῶν, νὰ θαυμάσθῃ καὶ νὰ ἐπαινεθῷ ἀπὸ τοὺς συγκεντρωμένους, κι' ἔπειτα ἀπὸ λίγο, ἀφοῦ σβησθοῦν ὅλα αὐτά, ἐγὼ ὁ ἴδιος νὰ ἐγκαταλειφθῶ σὲ σκότος; Ἐὰν σήμερα εὐωδίαζα τὸν ἑαυτό μου καὶ αὐτοὺς ποὺ συγκεντρώθηκαν μὲ μύρα, καὶ αὔριο γεμίσω δυσωδία ἀπὸ τὴν σάρκα μου καὶ τὸν ρύπο της, τί θὰ μὲ ὀφελήσει, πές μου, ἐσὺ ποὺ καυχίεσαι γιὰ λαμπρὲς ἐορτές καί, ἐὰν ὑπάρχει σὲ σένα σύνεση, μὲ σύνεση, κατὰ τὸν Σοφὸ, ἀποκρίσου⁵. Πράγματι σὲ τίποτε, ἔστω κι ἂν σιωπᾶς, πιεζόμενος ἀπὸ τὸν λόγο. Διότι, ἐὰν σήμερα φωτισθῷ καὶ αὔριο σκοτισθῷ, ἢ σήμερα εὐφρανθῷ καὶ αὔριο λυπηθῷ, ἢ τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἔχω ὑγεία καὶ τὴν ἐπομένη ἀσθενήσω, ποιό τὸ κέρδος μου; Πές. Ποιὰ εἶναι ἡ ἀπόλαυση ἀπὸ τὰ ὅσα ἐλέχθησαν;

4 Δὲν ἐδιάλεξα αὐτὲς τις ἐορτές, λέγει ὁ Κύριος. Διότι λέγει·

5. Σοφ. Σειφ. 5,12.

φησί, «ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν ἐξεζήτησεν;» Οὐχ οὕτως ἐορτάζειν ἡμᾶς Χριστὸς νενομοθέτηκεν. Ἄλλα πῶς; Ἄκουε νουνεχῶς. Πρῶτον δὲ τὰς ἀντιθέσεις σοι τῶν ἀντιδιατιθεμένων τῷ λόγῳ προθήσω λεγόντων οὕτω· Ἐπί δέ; φησίν. Ὁὐκ ἀνάψομεν κηρούς τε καὶ λύχνους; Οὐ μύρα προσενέγκωμεν καὶ θυμίαμα; Οὐ προσκαλεσόμεθα ἄδοντα λαόν, οὐδὲ γνωστοὺς καὶ φίλους καὶ ἄρχοντας συναθροίσομεν; Ταῦτα λέγεις; οὕτω προστάσεις; φησίν. Οὐ τοῦτο λέγω, μὴ γένοιτο· ἀλλὰ καὶ λίαν δαψιλῶς σοι ταῦτα ποιεῖν καὶ συμβουλεύω καὶ συναινῶ. Πλὴν ἀλλὰ τὸν τρῶ-
 10 πον εἰδέναι σε βούλομαι καὶ ἤδη ὑποτιθῶ σοι καὶ αὐτὸ τὸ τῆς ἐορτῆς τῶν πιστῶν τὸ μυστήριον. Ποῖον δὴ τοῦτο; Ὅπερ αὐτὰ σοι δηλοῦσι τυπικῶς τὰ γινόμενα παρὰ σοῦ.

5 Τὸ γὰρ νοητὸν σοι φῶς, αἱ λαμπάδες ὑποσημαίνουσαι δεικνύουσιν. Καθάπερ γὰρ ὁ ναός, οὗτος ὁ περικαλλῆς οἶκος, ὑπὸ τῶν
 15 πολλῶν καταλάμπεται λαμπάδων, οὕτω καὶ ὁ οἶκος τῆς σῆς ψυχῆς, ὁ τοῦδε τοῦ ναοῦ τιμιώτερος, νοητῶς ὀφείλει φωτίζεσθαι καὶ καταλάμπεσθαι, καιομένων καὶ φαινόντων ἐν σοὶ τῶν πνευματικῶν πασῶν ἀρετῶν δηλονότι διὰ τοῦ θείου πυρός, ὡς μηδὲ τόπον τινὰ ἐν αὐτῷ ἀπολειφθῆναι φωτὸς ἄμοιρον· τοὺς δὲ φωτοει-
 20 δεῖς λογισμοὺς, τὸ πλῆθος ὑπογράφει σοι τῶν καιομένων λύχνων ὑπὸ τοῦ ὀρωμένου πυρός, ἵνα, καθὼς περ οὗτοι, λάμπη ὁ καθεὶς αὐτῶν καὶ μὴ λογισμὸς ἐναπολειφθῆ σκοτεινὸς ἐν τῇ οἰκίᾳ σου τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ δι' ὄλου ἅπαντες αἰεὶ τῷ πυρὶ τοῦ Πνεύματος καιόμενοι λάμπωσιν, ὡς ἂν μὴ διακόπηται σου ὁ τῆς διακρίσε-
 25 ως τῶν λογισμῶν στεφανοειδῆς ὄρμαθός. Τὸ δὲ νοητὸν σοι μύρον, τὰ ἐκχυνόμενα δεικνύει τῶν μύρων καὶ τὰ σύνθετα τῶν θυμιαμάτων, ἃ καὶ χρῆναί σε διδάσκουσι κεκτῆσθαι τοῦτο πολυτελῶς ἐν σεαυτῷ. Τὸ μὲν γὰρ ἐξωθεν ραντιζόμενον ἔσται τοῖς πνευματικοῖς εἰς εἰκόνα τῆς κατερχομένης δρόσου ἐπὶ τὰ ὄρη
 30 Σιών καὶ ὡς τὸ καταβαῖνον ἐπὶ τὸν πώγωνα Ἄαρων καὶ ἐπὶ τὴν

«ποιός τὰ ἐζήτησε αὐτὰ ἀπὸ τὰ χέρια σας;»⁶. Δὲν ἐνομοθέτησε ὁ Χριστὸς νὰ ἐορτάζουμε ἔτσι. Ἄλλὰ πῶς; Ἦ ἀκουε προσεκτικά. Πρῶτα θὰ παραθέσω στὸ λόγο τὶς ἀντιρρήσεις ἐκείνων ποὺ ἀντιδιατίθενται καὶ λέγουν τὸ ἐξῆς· 'Τί λοιπόν; Δὲν θὰ ἀνάψομε κεριὰ καὶ λύχνους; Οὔτε θὰ προσφέρομε μύρα καὶ θυμίαμα; Δὲν θὰ προσκαλέσομε λαὸ γιὰ νὰ ψάλλει, οὔτε θὰ συγκεντρώσομε γνωστούς καὶ φίλους καὶ ἄρχοντες; Αὐτὰ λέγεις; ἔτσι', λέγει, 'προστάζεις;'. Δὲν ἐννοῶ αὐτό· μακριὰ μιὰ τέτοια σκέψη· ἀλλὰ σὲ συμβουλεύω καὶ συμφωνῶ νὰ τὰ πραγματοποιεῖς μὲ μεγάλη ἀφθονία. Ἄλλ' ὅμως θέλω νὰ γνωρίσεις τὸν τρόπο καὶ θὰ σοῦ ὑποδείξω τὸ ἴδιο τὸ μυστήριον τῆς ἐορτῆς τῶν πιστῶν. Ποιό εἶναι αὐτὸ λοιπόν; Εἶναι ἐκεῖνο ποὺ σοῦ δηλώνουν αὐτὰ ποὺ γίνονται τυπικῶς ἀπὸ σένα.

- 5 Οἱ λαμπάδες δηλαδὴ σοῦ ὑποδεικνύουν συμβολικῶς τὸ νοητὸ φῶς. Διότι, ὅπως ὁ ναός, αὐτὸς ὁ περικαλλῆς οἶκος, καταλάμπεται ἀπὸ τὶς πολλὰς λαμπάδες, ἔτσι καὶ ὁ οἶκος τῆς ψυχῆς σου, ὁ τιμιώτερος αὐτοῦ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει νὰ φωτίζεται καὶ νὰ λάμπεται νοητῶς, νὰ καίγονται δηλαδὴ μέσα σου διὰ τοῦ θεοῦ πυρὸς καὶ νὰ φέγγουν ὅλες οἱ πνευματικὲς ἀρετές, ὥστε νὰ μὴ ἀπομείνει κανένας τόπος σ' αὐτὸν ἄμοιρος φωτός. Τοὺς φωτοειδεῖς πάλι λογισμούς, τοὺς ὑπογράφει μέσα σου τὸ πλῆθος τῶν καιομένων ἀπὸ τὸ ὄρατὸ πῦρ λύχνων, ὥστε, ὅπως αὐτοί, νὰ λάμπει ὁ καθένας τους καὶ νὰ μὴ ἐναπομείνει σκοτεινὸς λογισμὸς στὴν οἰκεία τῆς ψυχῆς σου, ἀλλὰ νὰ λάμπουν ἐξ ὀλοκλήρου ὅλοι καιόμενοι πάντοτε μὲ τὸ πῦρ τοῦ Πνεύματος, γιὰ νὰ μὴ διακόπτεται ὁ στεφανοειδῆς ὄρμαθὸς τῆς διακρίσεως τῶν λογισμῶν σου. Τὸ νοητὸ μύρο σου τὸ ὑποδεικνύουν οἱ ἐκχύσεις τῶν μύρων καὶ τὰ σύνθετα τῶν θυμιαμάτων, τὰ ὅποια καὶ σὲ διδάσκουν ὅτι πρέπει νὰ τὸ ἀποκτήσεις μέσα σου πολυτελῶς. Ἐκεῖνο δηλαδὴ ποὺ ραντίζεται ἀπ' ἔξω θὰ εἰκονίζει στοὺς πνευματικοὺς τὴν ρέουσα δροσιὰ ἐπάνω στὰ ὄρη Σιών καὶ σὰν ἐκεῖνο ποὺ κατεβαίνει στὸν πῶγωνα τοῦ Ἄαρὼν καὶ στὴν

6. Ἦσ. 1,12.

ᾧσαν τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ· τὸ δὲ βλύζον ἐνδοθεν καὶ ὡς ὕδωρ καταψύχον τὸ πνεῦμα ἔσται εἰς πηγὴν νάουσαν ὕδατα ζωῆς αἰωνίου τῷ ὑπὸ θείου Πνεύματος ἐνεργουμένῳ, ἀναπτόμενόν τε καὶ εἰς καπνὸν εὐωδίας ἀναπεμπόμενον· ὃ καὶ φαίνει λαμπρῶς καὶ μυρίζει ὁμοῦ τὰς αἰσθήσεις εὐωδίαν πνευματικὴν, τοῦτο μὲν ὡς φῶς ὄν καὶ τοῖς καθαροῖς τὴν καρδίαν ὀρώμενον, τοῦτο δὲ ὡς ξύλον ζωῆς καὶ ἀνασταυροῦν τὰ θελήματα τῆς σαρκός, τὸ εὐωδιάζον τὰ σύμπαντα καὶ μόνους τοὺς πιστοὺς ἀεὶ εὐφραῖνον εὐφροσύνην πνευματικὴν.

6 Ἄλλα γὰρ οὐκ ἐν τοῖς εἰρημένοις μόνον ἴσταται ταῦτα, ἀλλ' ἔχουσι ταῦτα καὶ ἑτέραν ἔμφασιν διδασκαλίας πνευματικῆς. Εἰ γὰρ τὰ ἄψυχα οὕτω Θεὸς τῇ εὐωδίᾳ ἐκόσμησε καὶ ἐδόξασε, πολλῶ μᾶλλον σὲ βουλόμενον κατακοσμήσει ταῖς ιδέαις τῶν ἀρετῶν καὶ τῇ εὐωδίᾳ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου δοξάσει, ὄν καὶ
15 κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ ἔκτισε καὶ ὁμοίωσιν. Ταῦτα γὰρ τὰ ὑπὸ τῶν χειρῶν τῶν ἀνθρωπίνων συντεθέντα μύρα καὶ τῇ εὐωδίᾳ τοῦ μύρου εὐωδιάζοντά σου τὰς αἰσθήσεις τὴν σὴν πλάσιν ἀναζωγραφοῦσι καὶ οἷον σοφῶς ὑπεμφαίνουσι. Καθάπερ γὰρ τὰ ὑπὸ διαφόρων εἰδῶν συντιθέμενα μύρα χεῖρες πλάττουσι μυρεψῶν καὶ ἐν
20 ἐκ πολλῶν εἶδος ἀποτελοῦσιν, οὕτω καὶ σὲ χεῖρες Θεοῦ ἐπλασαν, συντεθέντα σοφῶς καὶ συναρμολογηθέντα τοῖς νοητοῖς μέλεσι τοῦ μύρου τοῦ νοητοῦ, εἴτ' οὖν τοῖς χαρίσμασι τοῦ ζωοποιοῦ καὶ παντοῦρου Πνεύματος· καὶ μυρίζειν σε χρὴ τὴν εὐωδίαν τῆς γνώσεως καὶ τῆς σοφίας αὐτοῦ, ἵνα οἱ ἀκούοντες τῶν λόγων τῆς
25 διδασκαλίας σου εὐδιάζωνται τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς καὶ εὐφραίνωνται εὐφροσύνην πνευματικὴν.

7 Τὰ δὲ συναθροισθέντα σοι πλήθη καὶ ἄδοντα μεγαλοφώνως Θεῷ, τὰ οὐράνια σοι τάγματα παραδηλοῦσι καὶ τὰς ἀναριθμήτους

7. Ψαλμ. 132,3.

8. Ἰω. 4,14.

9. Βλ. Β' Κορ. 2,15.

ἄκρη τοῦ ἐνδύματός του⁷. Ἐνῶ ἐκεῖνο πού ἀναβλύζει ἀπὸ μέσα καὶ ὡς ὕδωρ καταψύχει τὸ Πνεῦμα, θὰ εἶναι σὰν πηγή πού ἐκχέει ὕδατα αἰώνιας ζωῆς⁸ γιὰ ἐκεῖνον πού ἐνεργεῖται ἀπὸ θεῖο Πνεῦμα, καὶ τὸ ὁποῖο ἀνάπτεται καὶ ἀναπέμπεται σὲ εὐωδιαστὸ καπνό· αὐτὸ φέγγει λαμπρῶς καὶ ἀρωματίζει μαζὶ τὶς αἰσθήσεις μὲ πνευματικὴ εὐωδία⁹, ἀφ' ἐνὸς μὲν ὡς φῶς βλέπεται ἀπὸ τοὺς καθαροὺς στὴν καρδιά, καὶ ἀφ' ἐτέρου ὡς ξύλο ζωῆς¹⁰ καθηλώνει τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς¹⁰, εὐωδιάζει τὰ σύμπαντα καὶ εὐφραίνει πάντοτε μόνο τοὺς πιστοὺς μὲ πνευματικὴ εὐφροσύνη.

6 Ἄλλ' ὁμως αὐτὰ δὲν ἐξαντλοῦνται μόνο στὰ λεγόμενα, ἀλλ' ὑπάρχει γι' αὐτὰ κι ἄλλη φάση πνευματικῆς διδασκαλίας. Ἐὰν δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἐκόσμησε ἔτσι τὰ ἄψυχα μὲ τὴν εὐωδία καὶ τὰ ἐδόξασε, πόσο μᾶλλον θὰ διακοσμήσει ἐσένα, ἂν τὸ ἐπιθυμεῖς, μὲ τὶς ιδέες τῶν ἀρετῶν καὶ θὰ σὲ δοξάσει μὲ τὴν εὐωδία τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐσένα πού σ' ἔκτισε κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσή του¹¹. Τὰ μύρα λοιπὸν αὐτὰ πού κατασκευάσθηκαν ἀπὸ ἀνθρώπινα χέρια καὶ μὲ τὴν εὐωδία τους εὐωδιάζουν τὶς αἰσθήσεις σου, ζωγραφίζουν τὴν πλάση σου καὶ τὴν ἀναπαριστᾶν κατὰ τρόπο σοφὸ. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ τὰ μύρα πού κατασκευάζονται ἀπὸ διάφορα εἶδη τὰ δημιουργοῦν τὰ χέρια τῶν ἀρωματοποιῶν καὶ ἀποτελοῦν ἓνα εἶδος ἀπὸ πολλά, ἔτσι καὶ σένα σ' ἐπλασαν τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ· κατασκευάσθηκες μὲ σοφία καὶ συναρμολογήθηκες μὲ τὰ νοητὰ μέλη τοῦ νοητοῦ μύρου, δηλαδὴ μὲ τὰ χαρίσματα τοῦ ζωοποιοῦ καὶ παντουργοῦ Πνεύματος. Καὶ πρέπει νὰ μυρίζεις τὴν εὐωδία τῆς γνώσεως καὶ τῆς σοφίας του, ὥστε ἐκεῖνοι πού ἀκούουν τοὺς λόγους τῆς διδασκαλίας σου νὰ εὐωδιάζονται τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς τους καὶ νὰ εὐφραίνονται μὲ πνευματικὴ εὐφροσύνη.

7 Τὰ πλήθη, πού συγκεντρώνονται μαζὶ μὲ σένα καὶ ὑμνοῦν μεγαλοφώνως τὸν Θεό, σοῦ δηλώνουν τὰ οὐράνια τάγματα καὶ

10. Βλ. Γαλ. 5,24.

11. Γεν. 1,21.

τῶν ἀγγέλων δυνάμεις, τὰς ἐπὶ τῇ σῆ σωτηρίᾳ τὸν οὐράνιον ἀνυμνούσας Δεσπότην. Ὁ αἶνος δὲ καὶ ὁ ὕμνος, ὁ δι' αὐτῶν μελωδούμενος, τὸν ὕμνον ἐκεῖνον τὸν μυστικόν, ὃν ἀσιγήτως οἱ ἅγιοι ἀναμέλλουσιν ἄγγελοι, ὑπαινίττεται, ὡς ἂν καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν 5 τοιοῦτον ἀποτελέσης καὶ ὡς ἐπίγειος ἄγγελος τῷ ἀὐλῳ στόματι ἀκαταπαύστως τῆς καρδίας σου ἀνυμνῆς τὸν πεπονηκότα σε Θεὸν μυστικῶς. Οἱ δὲ γε φίλοι καὶ οἱ γνωστοὶ καὶ τῶν ἀρχόντων ὁ συμπρόντες διδάσκουσί σε διὰ τῆς παρουσίας ὅτι δεῖ σε συναριθμιον καὶ ὁμοδίαιτον διὰ πάσης ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καὶ διὰ 10 τοῦ πλούτου τῶν ἀρετῶν ἀποστόλων, προφητῶν, μαρτύρων καὶ πάντων γενέσθαι ὁσίων.

8 Ἐὰν οὕτως ἐορτάζων λογίζη καὶ τοιοῦτος γέγονας οἷον ὁ λόγος ἀνεζωγράφησεν, ἐορτὴν ἐορτάζεις ἐν οἷς ποιεῖς ἐορτάζων πνευματικὴν καὶ συνεορτάζεις ταῖς ἄνω τῶν ἀγγέλων δυνάμεσι. 15 Εἰ δὲ οὐχ οὕτως οὐδὲ τοιοῦτον σεαυτὸν διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν ἀπειργάσω, τί σοι τὸ ὄφελος ἐορτάζοντι; Δέος μὴ καὶ σύ, ὡς οἱ πάλαι Ἰουδαῖοι, ἀκούσης· «μεταστρέψω», φησὶν, «εἰς πένθος τὰς ἐορτάς σου· καὶ τὴν χαρὰν σου εἰς λύπην μεταβαλῶ».

9 Τί οὖν; Οὐχ ἐορτάσομεν σωματικῶς τε καὶ αἰσθητῶς, εἰ μὴ 20 τοιοῦτοι δυνηθῶμεν γενέσθαι οἷους ἡμῖν τῷ λόγῳ ὑπέδειξας; Καὶ πάνυ μὲν οὖν. «Ἐόρταζε» φησί, καὶ τὰ πρὸς τιμὴν Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐπιτέλει, ὄση σοι δύναμις, καὶ πάντα, εἰ οἷόν τε, συγκάλει, βασιλεῖς, ἄρχοντας, ἀρχιερεῖς, λευῖτας, μοναστάς, λαϊκούς, ἵνα διὰ πάντων δοξασθῇ ὁ Θεὸς διὰ σοῦ· καὶ τούτων ἢ 25 δόξα, ὡς ἐξ ἐνός σοῦ ἀναφερομένη πρὸς τὸν Θεόν, σοὶ λογισθήσεται καὶ αὐτῷ εὐαπόδεκτος ἔση. Μὴ οἶου δὲ ὡς ἐντεῦθεν τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἁγίους δοξάζειν αὐτοῦ ἢ προσθήκην τινὰ τῆς δόξης αὐτοῖς ἐμποιεῖν. Πῶς γάρ; «Οὐ γὰρ δεδόξασται», φησί, «τὸ δεδο-

12. Γρηγόριος Θεολόγος, Ὁμιλία 45, 7. PG 36,632A.

13. Ἄμως 8,10.

14. Ἰω. 16,20.

τις ἀναρίθμητες ἀγγελικὲς δυνάμεις πὺ ἀνυμνοῦν γιὰ τὴν σωτηρία σου τὸν οὐράνιο Δεσπότη. Ὁ αἶνος καὶ ὁ ὕμνος, ὁ μελωδούμενος ἀπ' αὐτά, ὑπαινίσσεται τὸν μυστικὸ ἐκεῖνον ὕμνο, τὸν ὁποῖο ἀναπέμπουν ἀσιγήτως οἱ ἅγιοι ἄγγελοι, ὥστε καὶ σὺ ὁ ἴδιος νὰ γίνεις ἔτσι καὶ ὡς ἐπίγειος ἄγγελος¹² ν' ἀνυμνεῖς ἀκατάπαυστα μὲ τὸ αὔλο στόμα τῆς καρδιάς σου τὸν Θεὸ πὺ σ' ἐδημιούργησε μυστικῶς. Οἱ φίλοι πάλι καὶ οἱ γνωστοὶ καὶ οἱ συνοδοὶ τῶν ἀρχόντων μὲ τὴν παρουσία τους σὲ διδάσκουν ὅτι πρέπει νὰ γίνεις μὲ τὴν ἐκτέλεση ὄλων τῶν ἐντολῶν καὶ μὲ τὸν πλοῦτο τῶν ἀρετῶν συναριθμῖος καὶ ὁμοδίαιτος μὲ τοὺς ἀποστόλους, τοὺς προφήτες, τοὺς μάρτυρες καὶ ὄλους τοὺς ὀσίους.

8 Ἐὰν σκέπτεσαι ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἐορτάζεις καὶ ἐγίνες τέτοιος, ὅπως περιέγραψε ὁ λόγος, μὲ ὅσα κάνεις ἐορτάζοντας, ἐορτάζεις ἐορτὴ πνευματικὴ καὶ συνεορτάζεις μὲ τις ἄνω ἀγγελικὲς δυνάμεις. Ἐὰν ὁμως δὲν συμβαίνει αὐτὸ οὔτε τὸν ἑαυτὸ σου τὸν ἑκάμες τέτοιο μὲ τὴν ἐργασία τῶν ἐντολῶν, ποῖο θὰ εἶναι τὸ ὄφελος γιὰ σένα πὺ ἐορτάζεις; Ὑπάρχει φόβος μήπως καὶ σὺ, ὅπως παλαιὰ οἱ Ἰουδαῖοι, ἀκούσεις: «θὰ μετατρέψω», λέγει, «τίς ἐορτές σου σὲ πένθος¹³ καὶ θὰ μεταβάλω τὴν χαρὰ σου σὲ λύπη»¹⁴.

9 Τί λοιπόν; Δὲν θὰ ἐορτάσομε σωματικῶς καὶ αἰσθητῶς, ἐὰν δὲν μπορέσομε νὰ γίνομε τέτοιοι, ὅπως μᾶς ὑπέδειξες μὲ τὸν λόγο; Καὶ πάρα πολὺ βέβαια. «Ἐόρταζε»¹⁵, λέγει, καὶ νὰ τελεῖς τὰ πρὸς τιμὴν τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων του μὲ ὄλη σου τὴ δύναμη, καὶ κάλεσε, ἐὰν εἶναι δυνατό, ὄλους, βασιλεῖς, ἄρχοντες, ἀρχιερεῖς, λευῖτες, μοναχοὺς, λαϊκοὺς, ὥστε διὰ σοῦ νὰ δοξασθεῖ ἀπὸ ὄλους ὁ Θεός: καὶ ἡ δόξα αὐτῶν, ἀναπεμπόμενη πρὸς τὸν Θεὸ ὡς ἀπὸ ἕναν, ἀπὸ ἐσένα, θὰ καταλογισθεῖ σὲ σένα καὶ θὰ γίνει εὐπρόσδεκτη ἀπὸ αὐτόν. Πῶς δηλαδή; Διότι, λέγει, «ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερβολικῆς δόξας του¹⁶ δὲν ἔδο-

15. Ναοῦμ 2,1.

16. Β' Κορ. 3,10.

ξασμένον ἔνεκα τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης αὐτοῦ», οὐδὲ ἐνδεῶς ἔχουσιν οἱ ἅγιοι δόξης ἐπιγείου καὶ ἀνθρωπίνης. Ἄλλ' ὅπως ἐλέους τύχης ἀπὸ Θεοῦ διὰ τῆς ἐκείνων πρεσβείας, ἐόρταζε. Ἄλλὰ μηδὲ οὕτως ἐορτὴν σοι ἀληθινὴν εἶναι τὸ γινόμενον ὑποτόπαζε, 5 τύπον δὲ μᾶλλον καὶ σκιὰν καὶ σύμβολον ἐορτῆς τοῦτο λογίζου. Ποίαν γάρ, εἶπέ μοι, κοινωνίαν σχοῖέν ποτε τὰ αἰσθητὰ καὶ ἄψυχα καὶ πάντη αἰσθησεως ἄμοιρα πρὸς τὰ νοητὰ καὶ θεῖα καὶ ἔμψυχα, ἢ πνευματικὰ μᾶλλον εἰπεῖν καὶ ζῶντα καὶ ζωῆς αἰωνίου παρεκτικά;

10 Ἔστω σοι ἐορτὴ, λελογισμένως καὶ εὐσεβῶς ἐορτάζοντι, μὴ λαμπάδων φῶς τὸ εἰς ὀλίγον σβεννύμενον, ἀλλὰ αὐτῇ καθαρῶς ἢ τῆς ψυχῆς σου λαμπάς, ἣτις ἢ γνῶσις ὑπάρχει τῶν θείων καὶ οὐρανίων πραγμάτων, ἢ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χορηγουμένη τῷ Ἰσραηλιτικῷ τὴν διάνοιαν. Αὕτη ἔστω σοι διὰ πάσης ἐκλάμπου- 15 σα τῆς ζωῆς σου, ὑπὲρ τὰς τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας φαίνουσα πᾶσι τοῖς ἐν τῇ παγκοσμίῳ οἰκίᾳ, φῶς καθαρὸν τοῦ λόγου ἠρτυμένον τῷ τοῦ Πνεύματος ἄλατι, κατὰ τὴν κελεύουσαν ἐντολήν· «λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ἔργα ὑμῶν καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρα- 20 νοῖς».

11 Ἀντὶ λύχνων πολλῶν, ἔστωσάν σοι αἱ φωτοειδεῖς ἔννοιαι, δι' ὧν ὁ κόσμος ἅπας τῶν ἀρετῶν ἐξυφαίνεται καὶ ἡ ποικιλία τοῦ πνευματικοῦ ναοῦ καὶ τοῦ κάλλους αὐτοῦ λαμπρῶς τοῖς ὀρώσι ὀρθῶς ὑποδείκνυται.

12 Ἀντὶ μύρων καὶ ἀρωμάτων, εὐωδιαζέτω σε ἢ νοητὴ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εὐωδία, ἥς ἄρρητος ἢ ὄσμη καὶ ἢ ἀναθυμίασις φωτοειδῆς τῆς ὀσφρήσεως.

13 Ἀντὶ πλήθους λαοῦ, συνίτωσάν σοι τὰ τάγματα τῶν ἁγίων ἀγ-

ξάσθηκε τὸ δοξασμένο», οὔτε οἱ ἅγιοι στεροῦνται ἐπίγεια καὶ ἀνθρώπινη δόξα. Ἄλλ' ἐόρταζε μὲ σκοπὸ νὰ ἐπιτύχεις ἔλεος ἀπὸ τὸν Θεὸ μὲ τὴν πρεσβεία ἐκείνων. Οὔτε ἔτσι ὁμως νὰ ὑποψιασθεῖς ὅτι τὸ γινόμενο εἶναι γιὰ σένα ἀληθινὴ ἐορτὴ, ἀλλὰ σκέψου ὅτι αὐτὸ εἶναι μᾶλλον τύπος, σκιά καὶ σύμβολο ἐορτῆς. Διότι, πές μου, ποιά κοινωνία θὰ εἶχαν ποτὲ τὰ αἰσθητὰ καὶ ἄψυχα καὶ ἐντελῶς ἄμοιρα αἰσθήσεως μὲ τὰ νοητὰ καὶ θεῖα καὶ ἔμψυχα, ἢ καλύτερα μὲ τὰ πνευματικὰ καὶ ζωντανὰ καὶ παρεκτικὰ αἰώνιας ζωῆς;

- 10 Ἄς εἶναι ἐορτὴ γιὰ σένα, πὺ ἐορτάζεις μὲ σύνεση καὶ εὐσέβεια, ὄχι τὸ φῶς τῶν λαμπάδων πὺ σὲ λίγο σβῆνει, ἀλλὰ καθαρῶς ἢ ἴδια ἢ λαμπάδα τῆς ψυχῆς σου, ἢ ὁποῖα συμβολίζει τὴν γνώση τῶν θείων καὶ οὐρανίων πραγμάτων, καὶ ἢ ὁποῖα χορηγεῖται ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα σ' ἐκεῖνον πὺ σκέπτεται ὅπως ὁ Ἰσραήλ¹⁷. Αὐτὴ ἄς σοῦ εἶναι τέτοια, ὥστε νὰ λάμπει σ' ὄλη σου τὴ ζωὴ, νὰ φέγγει γιὰ ὄλους ὄσους εὐρίσκονται στὴν παγκόσμια οἰκία πᾶνω ἀπὸ τὶς ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, καθαρὸ φῶς τοῦ λόγου ἀρτυμένο μὲ τὸ ἀλάτι τοῦ Πνεύματος¹⁸, σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴ πὺ λέγει: «ἄς λάμπει τὸ φῶς σας ἐμπρὸς στοὺς ἀνθρώπους, γιὰ νὰ ἰδοῦν τὰ καλὰ σας ἔργα καὶ νὰ δοξάσουν τὸν Πατέρα σας πὺ εὐρίσκεται στοὺς οὐρανοὺς»¹⁹.
- 11 Ἄντι γιὰ πολλοὺς λύχνους ἄς σοῦ εἶναι οἱ φωτοειδεῖς ἐννοίες, μὲ τὶς ὁποῖες ὑφαίνεται ὄλος ὁ κόσμος τῶν ἀρετῶν καὶ ὑποδεικνύεται λαμπρῶς, γι' αὐτοὺς πὺ βλέπουν σωστά, ἢ ποικιλία τοῦ πνευματικοῦ ναοῦ καὶ τοῦ κάλλους του.
- 12 Ἄντι γιὰ μύρα καὶ ἀρώματα, ἄς σὲ εὐωδιάζει ἢ νοητὴ εὐωδία τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τῆς ὁποῖας ἢ ὄσμη εἶναι ἀνέκφραστη καὶ ἢ ἀναθυμίαση τῆς ὄσφρησεως φωτοειδῆς.
- 13 Ἄντι γιὰ πλῆθος λαοῦ, ἄς παραστοῦν μαζί σου τὰ τάγματα

17. Βλ. *Ηθικός* 2, 2,5.

18. *Κολ.* 4,6.

19. *Ματθ.* 5,16.

γέλων δοξάζοντα τὸν Θεὸν ἐπὶ σοὶ καὶ αἰεὶ χαιρόμενα ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ καὶ ἀναβάσει καὶ προκοπῇ σου.

- 14 Ἀντὶ φίλων καὶ ἀρχόντων καὶ βασιλέων, συνεορταζέτωσαν καὶ συγκοινωνεῖτωσάν σοι, οἷα δὴ φίλοι, οἱ προσκυνούμενοι καὶ 5 τιμώμενοι παρ' αὐτῶν πάντες ἅγιοι. Οὗτοι ἔστωσάν σοι φιλούμενοι καὶ ὑπὲρ ἅπαντας προτιμώμενοι, ὡς ἂν ἐκλείποντά σε προσυποδέξωνται εἰς τὰς αἰωνίους τούτων σκηνάς, ὡς τὸν Λάζαρον ὁ Ἀβραὰμ ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ, εἰ καὶ θεωρεῖται τὸ εἰρημένον καὶ ἄλλως.
- 15 Ἀντὶ πληθούσης τραπέζης τῇ ἀφθονίᾳ τῶν ἐδεσμάτων, ἔστω σοι μόνος ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, οὐχ ὁ αἰσθητὸς καὶ φαινόμενος μόνον, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ αἰσθητῷ καὶ δι' αὐτοῦ ὡς αἰσθητὸς σοι καὶ γενόμενος καὶ διδόμενος, αὐτὸς ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων καὶ διδοὺς τῷ κόσμῳ ζωὴν, ὃν οἱ ἐσθίοντες οὐ τρέφονται μόνον, 15 ἀλλὰ καὶ ζωοῦνται καὶ ζῶντες ὡς ἐκ νεκρῶν ἐξανίστανται. Τοῦτό σοι τρυφή καὶ βρῶσις ἔστω ἀκόρεστος καὶ ἀδάπανος· οἶνος δέ, οὐχ ὁ οἶνος οὗτος ὁ καὶ ὀρώμενος, ἀλλ' ὁ φαινόμενος μὲν οἶνος, νοούμενος δὲ αἷμα Θεοῦ, φῶς ἄφραστον, ἄρρητος γλυκασμός, εὐφροσύνη αἰώνιος· τοῦτον εἰ πίνεις ἀξίως αἰεὶ, οὐ μὴ δι- 20 ψήσης εἰς τὸν αἰῶνα, μόνον ἐν αἰσθήσει ψυχῆς, ἐν ἐτοιμασίᾳ τῆς εἰρήνης τῶν ταύτης δυνάμεων.
- 16 Καὶ σκόπει μοι ἐντεῦθεν τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν. Εἰ ἐν αἰσθήσει καὶ γνώσει, τῶν τοιούτων μετέχεις ἀξίως· εἰ δὲ μὴ οὕτως, ἀναξίως πάντως ἐσθίεις καὶ πίνεις. Εἰ ἐν θεωρίᾳ καθαρᾷ 25 μετείληφας οὐ μετείληφας, ἰδοὺ δὴ ἄξιος γέγονας τῆς τοιαύτης τραπέζης· εἰ γὰρ μὴ ἄξιος γένῃ, οὐ κολληθήσῃ, οὐδαμῶς ἐνωθήσῃ Θεῷ. Μὴ τοίνυν οἰέσθωσαν οἱ τῶν θείων μυστηρίων ἀναξίως μετέχοντες ὅτι δι' αὐτῶν ἀπλῶς οὕτω κολλῶνται καὶ ἐνοῦν-

20. Λουκᾶ 16,9.

21. Λουκᾶ 16,23.

τῶν ἀγγέλων, ὥστε νὰ δοξάζουν γιὰ σένα τὸν Θεὸ καὶ νὰ χαίρονται πάντοτε γιὰ τὴν σωτηρία, τὴν ἀνάβαση καὶ τὴν προκοπή σου.

14 Ἐναντὶ φίλων καὶ ἀρχόντων καὶ βασιλέων, ἃς συνεορτάζουν καὶ ἃς ἐπικοινωνοῦν μαζί σου, ὡς φίλοι, ὅλοι οἱ ἅγιοι ποὺ προσκυνοῦνται καὶ τιμοῦνται ἀπὸ αὐτούς. Αὐτούς νὰ ἀγαπᾷς καὶ αὐτούς νὰ προτιμᾷς ἀπὸ ὅλους, ὥστε ὅταν πεθάνεις νὰ σέ ὑποδεχθοῦν στὶς αἰώνιες σκηνές τους²⁰, ὅπως ὁ Ἀβραάμ ὑποδέχθηκε στοὺς κόπους τοῦ τὸν Λάζαρο²¹, ἂν καὶ αὐτὸ ποὺ ἐλέχθηκε θεωρεῖται κι ἄλλιῶς.

15 Ἐναντὶ πλουσίας ἀπὸ ἀφθονία ἐδεσμάτων τράπεζας, ἃς εἶναι γιὰ σένα μόνον ὁ ζῶν ἄρτος²², ὄχι μόνον ὁ αἰσθητὸς καὶ ὄρατός, ἀλλ' αὐτὸς ποὺ εἶναι στὸν αἰσθητὸ καὶ δι' αὐτοῦ ὡς αἰσθητὸς γίνεται καὶ δίνεται σέ σένα, ὁ ἴδιος ὁ ἄρτος ποὺ κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ δίνει ζωὴ στὸν κόσμον²³, τὸν ὁποῖο ὅσοι τὸν τρώγουν ὄχι μόνο τρέφονται, ἀλλὰ καὶ ζωοποιοῦνται καὶ ζώντας ἀνασταίνονται ὡς ἐκ νεκρῶν. Αὐτὸ ἃς εἶναι γιὰ σένα ἀπόλαυση καὶ τρυφή ἀκόρεστη καὶ ἀδάπανη. Οἶνος πάλι ἃς εἶναι, ὄχι αὐτὸς ποὺ βλέπεται, ἀλλ' ἐκεῖνος βέβαια ποὺ φαίνεται ὡς οἶνος, ἀλλὰ νοεῖται ὡς αἷμα Θεοῦ, ἀνέκφραστο φῶς, ἀνείπωτος γλυκασμός, αἰώνια εὐφροσύνη· αὐτὸν ἐὰν τὸν πίνεις ἀξίως, δὲν θὰ διψάσεις στὸν αἰῶνα, ἀρκεῖ μόνο νὰ γίνεται μὲ αἴσθησι τῆς ψυχῆς, μὲ ἐτοιμασία εἰρήνης τῶν δυνάμεών της.

16 Καὶ πρόσεχε, παρακαλῶ, ἀπὸ ἐδῶ τὴν ἐννοια τῶν λόγων. Ἐὰν συμμετέχεις σ' αὐτὰ αἰσθητικῶς καὶ γνωστικῶς, τότε συμμετέχεις ἀξίως· ἐὰν ὄχι, τρώγεις καὶ πίνεις ἀναξίως. Ἐὰν μετέλαβες μὲ καθαρὴ θεωρία ἐκεῖνο ποὺ μετέλαβες, νὰ λοιπὸν ἔγινες ἀξίος αὐτῆς τῆς τράπεζας· ἐὰν δὲν γίνεις ἀξίος, δὲν θὰ προσκολληθεῖς, καθόλου δὲν θὰ ἐνωθεῖς μὲ τὸν Θεό. Ἐὰς μὴ φαντασθοῦν λοιπὸν ἐκεῖνοι ποὺ μετέχουν ἀναξίως στὰ θεῖα μυ-

22. Ἰω. 6,51.

23. Ἰω. 6,50 ἐ.

ται Θεῷ τῷ ἀοράτῳ· τοῦτο γὰρ οὐκ ἔσται αὐτοῖς οὐδαμῶς, οὐδ' οὐ μὴ γενήσεται ποτε. Μόνοι γὰρ οἱ τῇ μετουσίᾳ τῆς θείας τοῦ Κυρίου σαρκὸς καὶ τὴν ἀποκάλυψιν τῇ νοερᾷ προσπαύσει τῆς ἀοράτου θεότητος ἐν τῷ νοερῷ ὄμματι καὶ στόματι καταξιούμενοι
 5 ἰδεῖν καὶ φαγεῖν γινώσκουσιν ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος, οἱ οὐκ ἄρτον μόνον αἰσθητὸν αἰσθητῶς, ἀλλὰ καὶ Θεὸν ὁμοῦ ἐν ταύτῳ νοητῶς ἐσθίοντες ἅμα καὶ πίνοντες, ἐν αἰσθήσεσι διτταῖς ὡσαύτως τὸν μὲν ὀρατῶς τὸν δὲ ἀοράτως τρεφόμενοι, ἐνοῦνται κατ' ἄμφω τῷ διττῷ τὰς φύσεις Χριστῷ, σύσσωμοι αὐτῷ γινόμενοι καὶ συγκοι-
 10 νωνοὶ τῆς δόξης καὶ τῆς θεότητος. Οὕτω γὰρ ἐνοῦνται Θεῷ οἱ ἀξίως καὶ ἐν γνώσει καὶ θεωρίᾳ τοῦ μυστηρίου ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθίοντες τούτου καὶ ἐκ τούτου τοῦ ποτηρίου πίνοντες εὐαισθήτῳ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ· οἱ δ' ἀναξίως τοῦτο ποιοῦντες κενοὶ τῆς δωρεᾶς εἰσι τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, τρέφοντες μόνον τὸ σῶμα, οὐχὶ
 15 καὶ τὴν ψυχὴν ἑαυτῶν.

17 Ἄλλὰ μὴ θορυβηθῆς τὴν ἀλήθειαν ἀκούων, ἀγαπητέ, δηλουμένην σοι παρ' ἡμῶν. Εἰ γὰρ ἄρτον ζωῆς καὶ διδοῦντα ζωὴν αὐτὸν τὴν σάρκα εἶναι ὁμολογεῖς τοῦ Κυρίου καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ οἶδας καὶ διδοῦν ζωὴν τοῖς μετέχουσι καὶ γινόμενον ἐν τῷ πίνοντι
 20 ὡς πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον, πῶς, εἰπέ, σὺ τούτων μετέχων οὐδὲν πλέον ψυχικῶς προστίθης, ἀλλ' εἰ καὶ μικρόν τινα ἴσως ἐπαισθανθήσῃ χαράν, μένεις πάλιν μετὰ μικρὸν οἶος ἦς καὶ τὸ πρότερον, μηδεμίαν προσθήκην ζωῆς ἐν σοί, ἢ πηγὴν βλυστάνουσαν, ἢ βλέπων τὸ οἶνον φῶς; Ὁ γὰρ ἄρτος οὗτος αἰσθη-
 25 τῶς μὲν ψωμὸς φαίνεται τοῖς μὴ ὑπὲρ τὴν αἴσθησιν γενομένοις, νοερῶς δὲ φῶς ἀχώρητόν ἐστι καὶ ἀπρόσιτον· οὕτω καὶ ὁ οἶνος φῶς καὶ αὐτὸς ὁμοίως, ζωῆ, πῦρ καὶ ὕδωρ ἐστὶ ζῶν. Εἰ οὖν τρώγων καὶ πίνων τὸν θεῖον ἄρτον καὶ τὸν τῆς εὐφροσύνης οἶνον,

26. Βλ. Α' Πέτρ. 5,1.

27. Ἰω. 4,14.

στήρια ὅτι δι' αὐτῶν ἔτσι ἀπλῶς προσκολλῶνται καὶ ἐνώνονται μὲ τὸν ἀόρατο Θεό· διότι αὐτὸ δὲν συμβαίνει σ' αὐτοὺς καθόλου, οὔτε θὰ συμβεῖ ποτέ. Πράγματι, μόνον ὅσοι μὲ τὴν μετουσία τῆς θείας σαρκὸς τοῦ Κυρίου ἀξιώνονται νὰ ἰδοῦν καὶ νὰ φάγουν τὴν ἀποκάλυψη τῆς ἀόρατης θεότητος κατὰ τὴν νοερὴ ἐπαφὴ μὲ τὸ νοερὸ βλέμμα καὶ στόμα, γνωρίζουν ὅτι ὁ Κύριος εἶναι χρηστός²⁴. Αὐτοὶ, τρώγοντας καὶ πίνοντας ὄχι μόνον αἰσθητῶς αἰσθητὸ ἄρτο, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ Θεὸν νοητῶς, τρέφονται μὲ διπλὴς αἰσθήσεις τὸν ἕνα ὁρατῶς καὶ τὸν ἄλλο ἀοράτως, καὶ ἐνώνονται καὶ κατὰ τὰ δύο μὲ τὸν διπλὸ στὶς φύσεις Χριστό, γενόμενοι σύσσωμοι μ' αὐτὸν²⁵ καὶ συγκοινωνοὶ τῆς δόξας καὶ τῆς θεότητος²⁶. Ἔτσι λοιπὸν ἐνώνονται μὲ τὸν Θεὸ ὅσοι τρώγουν ἀξίως καὶ κατὰ γνώση καὶ θεωρία τοῦ μυστηρίου τὸν ἄρτο αὐτὸ καὶ μὲ εὐαίσθητη ψυχὴ καὶ καρδιὰ πίνουν ἀπὸ τὸ ποτήρι αὐτό. Ὅσοι ὁμως τὸ κάνουν αὐτὸ ἀναξίως εἶναι κενοὶ τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διότι τρέφουν μόνον τὸ σῶμα καὶ ὄχι καὶ τὴν ψυχὴ τους.

- 17 Ἄλλὰ μὴ θορυβηθεῖς, ἀγαπητέ, ἀκούοντας νὰ σοῦ λέμε τὴν ἀλήθεια. Διότι, ἐὰν ὁμολογεῖς ὅτι ἡ σάρκα τοῦ Κυρίου εἶναι ἄρτος ζωῆς καὶ ὅτι δίνει ζωὴ, καὶ ἐὰν γνωρίζεις ὅτι τὸ αἷμα τοῦ δίνει ζωὴ σ' ἐκείνους ποὺ μετέχουν καὶ ὅτι σ' ἐκεῖνον ποὺ τὸ πίνει γίνεται ὡς πηγὴ ὕδατος ποὺ ἀναβλύζει ζωὴ αἰώνια²⁷, πές μου, πῶς, ἐσὺ ποὺ μετέχεις σ' αὐτά, δὲν προσθέτεις τίποτε πλεόν ψυχικῶς, ἀλλὰ κι ἂν αἰσθανθεῖς ἴσως κάποια μικρὴ χαρὰ, μένεις πάλι ἔπειτα ἀπὸ λίγο ὅπως ἦσαν καὶ πρὶν χωρὶς καμμία προσθήκη ζωῆς μέσα σου, χωρὶς ἀναβλύζουσα πηγὴ, χωρὶς νὰ βλέπεις αὐτὸ τὸ φῶς; Διότι ὁ ἄρτος αὐτὸς αἰσθητῶς βέβαια φαίνεται ψωμί γι' αὐτοὺς ποὺ δὲν ξεπέρασαν τὴν αἴσθησι, νοερῶς ὁμως εἶναι φῶς ἀχώρητο καὶ ἀπρόσιτο· ἔτσι καὶ ὁ οἶνος εἶναι κι αὐτὸς ὁμοίως φῶς, ζωὴ, πῦρ καὶ ὕδωρ ζῶν. Ἐὰν λοιπὸν, τρώγοντας καὶ πίνοντας τὸν θεῖο ἄρτο καὶ τὸν οἶνο τῆς εὐφρο-

24. Ψαλμ. 33,9.

25. Ἐφ. 3,6.

οὐκ ἔση γινώσκων εἰς ζωὴν ἔζησας τὴν ἀνώλεθρον, εἰ φωτοειδῆ τὸν ἄρτον, ἢ πύρινον αὐτόν, ὡς ὁ προφήτης ἐδέξω ἐντός σου, εἰ ὡς ὕδωρ ἀλλόμενον καὶ λαλοῦν τὸ δεσποτικὸν ἔπιες αἷμα, εἰ οὐδὲν οὐδαμῶς τούτων ἐν θεωρίᾳ καὶ μεθέξει ἐγένου, πῶς οἶει τῆς 5 ζωῆς κοινωνῶν γεγενῆσθαι; Πῶς δὲ νομίζεις ἄψασθαι τοῦ ἀπροσίτου πυρός, ἢ πῶς ὄλως μεταλαβεῖν ὑπολαμβάνεις τοῦ αἰδίου φωτός; Οὐβμενον οὐδαμῶς τοῦτό σοι γέγονε, τῷ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀνεπαισθήτως ἔχοντι· ἀλλὰ τὸ φῶς σε καταλάμπει ὄντα τυφλόν, θερμαίνει δέ σε τὸ πῦρ, οὐχ ἤψατο δέ, ἢ ζωὴ ἐπεσκίασεν, οὐχ 10 ἠνώθη σοι δέ, τὸ ζῶν ὕδωρ διῆλθεν ὡς διὰ ρύακος τῆς σῆς ψυχῆς, ἐπειδὴ ἀξίαν ἑαυτοῦ οὐχ εὔρεν ὑποδοχὴν. Οὕτως οὖν λαμβάνων καὶ οὕτως ἀπτόμενος τῶν ἀψαύστων καὶ δοκῶν ἐσθίειν, μένεις μὴ λαμβάνων μῆ ἐσθίων, μηδὲν ὄλως ἔχων ἐν σεαυτῷ. Ὁ γὰρ ἀπρόσιτος Λόγος, ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, οὐ 15 περιλαμβάνεται αἰσθητῶς, ἀλλὰ συμπεριλαμβάνει μᾶλλον αὐτὸς καὶ ἄπτεται καὶ ἀσυγχύτως ἐνοῦται τοῖς ἀξίοις καὶ καλῶς εὐτρεπισμένοις πρὸς ὑποδοχὴν τὴν αὐτοῦ.

18 Ἐὰν οὕτω μὲν ἐορτάζης, οὕτω δὲ καὶ τῶν θείων μυστηρίων μεταλαμβάνης, ἔσται σοι ἅπας ὁ βίος ἐορτὴ μία, καὶ οὐδὲ ἐορτὴ, 20 ἀλλὰ ἐορτῆς ἀφορμὴ καὶ Πᾶσχα ἓν, ἢ ἐκ τῶν ὀρωμένων πρὸς τὰ νοούμενα μετάβασις καὶ ἐκχώρησις, ἐνθα πᾶσα σκιὰ καὶ ἅπας τύπος καὶ τὰ νῦν σύμβολα καταπαύουσι καὶ καθαροὶ καθαρῶς τοῦ καθαρωτάτου θύματος αἰωνίως ἐπαπολαύσομεν, ἐν Πατρὶ Θεῷ καὶ ὁμοουσίῳ τῷ Πνεύματι, Χριστὸν ἀεὶ βλέποντες καὶ 25 βλέπομενοι πρὸς αὐτοῦ, Χριστῷ συνόντες, Χριστῷ συμβασιλεύοντες, οὐ μείζον οὐδὲν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

σύνης, δὲν γνωρίζεις ἐὰν ἐζησες τὴν ἀνώλεθρη ζωὴ, ἐὰν ἐδέχθηκες, ὅπως ὁ προφήτης²⁸, φωτοειδῆ ἢ πύρινο τὸν ἄρτο, ἐὰν ἦπιες ὡς ὕδωρ ἀναβλύζον τὸ δεσποτικὸ αἷμα, ἐὰν δὲν ἐφθασες καθόλου σὲ θεωρία καὶ μέθεξι κανενὸς ἀπὸ αὐτὰ, πῶς νομίζεις ὅτι ἐγίνες κοινωνὸς τῆς ζωῆς; Πῶς νομίζεις ὅτι ἄγγιξες τὸ ἀπρόσιτο πῦρ, ἢ πῶς πιστεύεις γενικὰ ὅτι μετέλαβες τελείως τὸ αἶδιο φῶς; Ἀσφαλῶς καθόλου δὲν ἔχει συμβεῖ αὐτὸ σ' ἐσένα πού δὲ ἔχεις συνειδητὴ ἀντίληψη γι' αὐτὰ· ἀλλὰ τὸ φῶς, ἐνῶ εἶσαι τυφλός, σὲ καταλάμπει, τὸ πῦρ σὲ θερμαίνει, χωρὶς ὅμως νὰ σ' ἐγγίσει, ἢ ζωὴ σὲ ἐπισκίασε, ἀλλὰ δὲν ἐνώθηκε μαζί σου, τὸ ζῶν ὕδωρ ἐπέρασε ἀπὸ τὴν ψυχὴ σου σὰν ἀπὸ ρυάκι, ἐπειδὴ δὲν εὐρῆκε ὑποδοχὴ ἄξιά του. Λαμβάνοντας λοιπὸν καὶ ἐγγίζοντας ἔτσι τὰ ἄψαυστα καὶ νομίζοντας ὅτι τὰ τρώγεις, μένεις χωρὶς νὰ τὰ λαμβάνεις οὔτε νὰ τὰ τρώγεις, χωρὶς νὰ ἔχεις τίποτε τελείως μέσα σου. Διότι ὁ ἀπρόσιτος Λόγος, ὁ ἄρτος πού κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανό²⁹, δὲν περιλαμβάνεται αἰσθητῶς, ἀλλὰ μᾶλλον αὐτὸς συμπεριλαμβάνει καὶ ἐγγίζει καὶ ἐνώνεται μὲ ἐκείνους πού εἶναι ἄξιοι καὶ καλῶς εὐτρεπισμένοι πρὸς ὑποδοχὴ του.

- 18 Ἐὰν λοιπὸν ἐορτάζεις ἔτσι καὶ ἔτσι μεταλαμβάνεις τὰ θεῖα μυστήρια, ὅλη σου ἡ ζωὴ θὰ εἶναι μία ἐορτὴ, καὶ οὔτε ἐορτὴ, ἀλλὰ ἀφορμὴ ἐορτῆς καὶ ἓνα Πάσχα, ἡ μετάβαση καὶ ἀναχώρηση ἀπὸ τὰ ὄρατὰ πρὸς τὰ νοητὰ, ὅπου κάθε σκιά καὶ κάθε τύπος καὶ τὰ τωρινὰ σύμβολα θὰ καταργηθοῦν καὶ καθαροὶ θ' ἀπολαύσομε αἰωνίως καὶ καθαρῶς τὸ καθαρῶτατο θύμα, μέσα στὸν Θεὸ Πατέρα καὶ στὸ ὁμοούσιο Πνεῦμα, βλέποντας πάντοτε τὸν Χριστὸ καὶ βλέπομενοι ἀπὸ αὐτὸν, συνυπάρχοντας μὲ τὸν Χριστό, συμβασιλεύοντας μὲ τὸν Χριστό, τοῦ ὁποῖου τίποτε δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερο στὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Σ' αὐτὸν πρέπει κάθε δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνηση μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ πανάγιο καὶ ζωοποιό του Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς ἀπειροὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

28. Ἦσ. 6,6.

29. Ἰω. 6,33.

Λ Ο Γ Ο Σ Ι Ε'

ΠΕΡΙ ΗΣΥΧΙΑΣ ΚΑΙ ΟΠΟΙΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΟΦΕΙΛΕΙ ΕΧΕΣΘΑΙ Ο ΕΝ ΤΑΥΤΗι ΑΝΔΡΕΙΩΣ ΠΡΟΣΚΑΡΤΕΡΩΝ

1 Περὶ τῆς τελεωτέρας τῶν ἀρετῶν ὀλίγα τινὰ προθυμούμενος εἶπεῖν, δέομαι ὑμῶν, ἀνοίξατέ μοι τὰ ὦτα, οἱ τοῦ μέτρου ταύτης ἐρῶντες καὶ εἰς τὸ ὕψος αὐτῆς διὰ τῆς προκοπῆς καὶ τῆς τῶν λοιπῶν ἀρετῶν καθ' ὁδὸν ἀναβάσεως ἀνελθεῖν προετοιμαζόμενοι, τὸν νοῦν δηλαδὴ ἐφιστῶντες τῇ προσοχῇ τῶν λεγομένων, ἵνα, τὸ ἔργον αὐτῆς διδαχθέντες ὑπὸ τοῦ λόγου, σπεύσητε, τῆς ἀξίας ἐφιεμένοι αὐτῆς καὶ τοῦ πλούτου, ἀξίους ἑαυτοὺς παραστήσαι εἰς τὴν ὑποδοχὴν καὶ τὴν ἐργασίαν αὐτῆς. Ἄρξομαι δὲ ἐντεῦθεν καὶ τοῦ λόγου τὴν ἀρχὴν τοιαύτην τῷ ταύτης ἐραστῇ ἐν ἐπι-
10 τόμῳ ποιήσομαι.

2 Γενέσθω τοιγαροῦν ὁ ἡσυχάζων καὶ ἐν κελλίῳ μόνος καθημέ-
νος ὡς ἡ πρωτόμαρτυς Θεέκλα· αὕτη γὰρ ἐπὶ τῆς θυρίδος καθημέ-
νη καὶ τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Παύλου προσέχουσα, τῶν κοσμικῶν
δηλονότι ἐκστᾶσα πραγμάτων καὶ τῶν σωματικῶν ἀναγκῶν (οὐ
15 γὰρ ἀφίστατο, φησὶν, ἀλλὰ δίκην ἀράχνης προσκολληθεῖσα τῇ
θυρίδι οὔτε πρὸς τὸ φαγεῖν οὔτε πρὸς τὸ πιεῖν ἐξανίστατο, ἀλλ' ἦν
ἐπακρωμένη τοῦ Παύλου), ὑποχωρήσαντα αὐτὸν κατεδίωκεν,
μόνη φυγῆς χρησαμένη καὶ γονεῖς καὶ μνηστῆρα καὶ ἅπαντα λι-
ποῦσα, ἐκεῖνον μόνον ἐζήτει καὶ ποθοῦσα κατέτρεχε, μὴ ἀνεχομέ-

1. Βλ. Πράξεις Παύλου καὶ Θεέκλας. PG 115,824 ε. ε.

Λ Ο Γ Ο Σ 15

ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΣΥΧΙΑ ΚΑΙ ΠΩΣ ΟΦΕΙΛΕΙ ΝΑ ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΑΥΤΟΣ ΠΟΥ ΕΠΙΜΕΝΕΙ ΑΝΔΡΕΙΩΣ Σ' ΑΥΤΗΝ

- 1 Ἐπειδὴ ἔχω τὴν πρόθεσιν νὰ σᾶς εἰπῶ μερικὰ πράγματα γιὰ τὴν τελειότερη ἀρετὴ, σᾶς παρακαλῶ νὰ μοῦ ἀνοίξετε τὰ αὐτιά σας, ὅσοι ἀγαπᾶτε τὸ μέτρο τῆς καὶ προετοιμάζεσθε νὰ ἀνέλθετε στὸ ὕψος τῆς διὰ τῆς προκοπῆς καὶ τῆς καθ' ὁδὸν ἀναβάσεως τῶν ὑπολοίπων ἀρετῶν· νὰ ἐπιστήσετε δηλαδὴ τὸν νοῦ σας στὴν προσοχὴ τῶν λεγομένων, ὥστε, ἀφοῦ διδαχθεῖτε ἀπὸ τὸν λόγο τὸ ἔργο τῆς, καὶ ἐπιθυμώντας τὴν ἀξία καὶ τὸν πλοῦτον τῆς ἡσυχίας, νὰ σπεύσετε γιὰ νὰ παρουσιάσετε ἀξίους τοὺς ἑαυτοὺς σας στὴν ὑποδοχὴ καὶ τὴν ἐκτέλεσίν τῆς. Θὰ ἀρχίσω ἀπὸ ἐδῶ καὶ θὰ ἀφήσω τόσο σύντομον τὸν πρόλογον γιὰ τὸν ἔραστὴ αὐτῆς τῆς ἀρετῆς.
- 2 Ἄς γίνῃ λοιπὸν ὁ ἡσυχαστὴς ποὺ κάθεται μόνος σὲ κελλί σαν τὴν πρωτομάρτυρα Θέκλα¹. Πράγματι, αὐτὴ καθόταν μπροστὰ στὴ θύρα καὶ ἐπρόσεχε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου, εὐρισκόμενῃ δηλαδὴ μακριὰ ἀπὸ τὰ κοσμικὰ πράγματα καὶ τὶς σωματικὰς ἀνάγκας (διότι δὲν ἀπομακρυνόταν, λέγει ὁ Βίος, ἀλλὰ προσκολλημένη ὅπως ἡ ἀράχνη στὴν θύρα οὔτε γιὰ φαγητὸ οὔτε γιὰ ποτὸ ἐσηκωνόταν, ἀλλ' ἦταν προσηλωμένη στὴν ἀκρόαση τοῦ Παύλου) κι ὅταν αὐτὸς ἀνεχώρησε τὸν καταδίωξε· ἐχρησιμοποίησε μόνῃ τῆς τὴν φυγὴν καὶ ἐγκαταλείποντας γονεῖς, μνηστῆρα καὶ ὅλα τ' ἄλλα, ἐζητοῦσε μόνον ἐκεῖνον ποὺ τὸν κατέτρεχε ποθώντας τον, χωρὶς νὰ ἀνέχεται νὰ ἐνθυμεῖται

νη ἑτέρου τινὸς ἐπιμνησθῆναι καθόλου πλὴν Παύλου. Τοσοῦτον γὰρ αὐτῆς ὁ τοῦ Παύλου πόθος ἐκράτησεν, ὥστε, κυλινδουμένη ἐπὶ τοῦ τόπου οὗ ὁ Παῦλος διδάσκων ἐκάθητο, κατεφίλει τὸ ἔδαφος ἐν ᾧ ἴσταντο οἱ πόδες αὐτοῦ. Μηδέν σοι τούτων παρέργως
5 εἰρῆσθαι δόξη· ἀλλ' εἰ μὴ εὔρες, ζήτησον καὶ εὐρήσεις.

3 Γενέσθω, εἰ βούληται, καὶ ὡς πόρνη, τοὺς πόδας τοῦ Κυρίου νοερῶς κρατῶν καὶ φιλῶν καὶ βρέχων τοῖς δάκρυσιν, πρὸς μηδένα ἄλλον ἀποβλέπων εἰ μὴ πρὸς τὸν τὰς ἀμαρτίας αὐτοῦ ἀφιέναι δυνάμενον. Γενέσθω καὶ ὡς ἡ παιδίσκη, ἧς οἱ ὀφθαλμοὶ εἰς χεῖ-
10 ρας τῆς κυρίας αὐτῆς, ἀσκαρδαμυκτὶ καὶ αὐτὸς ἀτενίζων εἰς χεῖρας τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ αὐτοῦ. Γενέσθω καὶ ὡς νύμφη, τῷ νυμφίῳ Χριστῷ τῇ ἐνώσει συγκοιταζόμενος καὶ συνανιστάμενος τῇ αἰωνίῳ ζωῇ, μᾶλλον δὲ ἀεὶ ἐν αὐτῷ μένων καὶ αὐτὸν μένοντα ἐν αὐτῷ περιφέροντα. Γενέσθω, εἰ δύναται, καὶ ὡς εἷς τῶν παριστα-
15 μένων ἀρχόντων τῷ ἐπιγεῖῳ βασιλεῖ ἔνδον ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ, φιλικῶς αὐτῷ καὶ μυστικῶς προσομιλῶν, προσώπῳ πρὸς πρόσωπον συλλαλῶν τῷ Δεσπότη αὐτοῦ.

4 Γενέσθω ὁ ἡσυχάζων ὡς οἱ ἐπὶ τοῦ ὄρους Θαβὼρ συνανελθόντες τῷ Ἰησοῦ καὶ τὴν ἀστράψασαν αἴγλην καὶ τὴν ἐναλλαγὴν
20 τῶν ἱματίων αὐτοῦ καὶ τὸ φῶς τοῦ προσώπου αὐτοῦ θεασάμενοι, οἱ τὴν νεφέλην ἰδόντες τὴν φωτεινὴν καὶ τὴν φωνὴν ἀκηκοότες τὴν πατρικὴν λέγουσαν, «οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός», ἐκπλαγέντες πρηνεῖς ἐπὶ πρόσωπον ἔπεσον, ἵνα καὶ αὐτὸς εἰπεῖν δυνηθῇ ὡς ὁ Πέτρος, «Κύριε, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι. Ποιή-
25 σωμεν τρεῖς σκηνάς, σοὶ καὶ τῷ Πατρὶ σου καὶ τῷ ἁγίῳ σου Πνεύματι, τῇ μιᾷ βασιλείᾳ, εἰς κατοικίαν αἰώνιον ψυχὴν καὶ σῶμα καὶ νοῦν, καινοποιοῦντες ταῦτα τῇ καθάρσει καὶ τῇ τῶν

2. Λουκᾶ 7,37 ἔ.

3. Ψαλμ. 122,2.

καθόλου κανέναν άλλον εκτός από τον Παῦλο. Και τόσο πολὺ ἐκράτησε ὁ πόθος της γιὰ τὸν Παῦλο, ὥστε, κυλιομένη στὸν τόπο ὅπου ὁ Παῦλος ἐκαθόταν καὶ ἐδίδασκε, ἐφιλοῦσε τὸ ἔδαφος στὸ ὁποῖο πατοῦσαν τὰ πόδια του. Μὴ νομίζεις ὅτι σοῦ εἰπώθηκε παρέργως κάτι ἀπὸ αὐτά· ἀλλ' ἐὰν δὲν εὐρῆκες, ζήτησε καὶ θὰ εὔρεις.

3 Ἐὰς γίνῃ, ἂν θέλῃ, καὶ ὅπως ἡ πόρνη, κρατώντας νοερῶς τὰ πόδια τοῦ Κυρίου, φιλῶντας καὶ βρέχοντάς τα μὲ δάκρυα² καὶ σὲ κανένα ἄλλον νὰ μὴ ἀποβλέπει, παρὰ μόνον πρὸς αὐτὸν ποὺ μπορεῖ νὰ τοῦ συγχωρήσῃ τις ἁμαρτίες του. Ἐὰς γίνῃ καὶ σὰν τὴν παιδίσκη, τῆς ὁποίας οἱ ὀφθαλμοὶ ἦταν στραμμένοι στὰ χέρια τῆς κυρίας της³, ἀτενίζοντας κι' αὐτὸς ἀκίνητα στὰ χέρια τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ του. Ἐὰς γίνῃ καὶ ὅπως ἡ νύφη, διαμένοντας στὴν ἴδια κοίτη κατὰ τὴν ἔνωση μὲ τὸν νυμφίον Χριστὸ καὶ εὐρισκόμενος μαζί του στὴν αἰώνια ζωὴ, ἢ καλύτερα μένοντας πάντοτε μέσα του καὶ περιφέροντας αὐτὸν ποὺ μένει μέσα του. Ἐὰς γίνῃ, ἂν μπορεῖ, σὰν ἕνας ἀπὸ τοὺς παρισταμένους στὸν ἐπίγειον βασιλέα ἄρχοντες μέσα στὸν κοιτῶνα του, συνομιλώντας φιλικὰ καὶ μυστικὰ μαζί του, συλλαλώντας πρόσωπο μὲ πρόσωπο⁴ στὸν Δεσπότη του.

4 Ἐὰς γίνῃ ὁ ἡσυχαστὴς σὰν ἐκείνους ποὺ ἀνέβηκαν μαζί μὲ τὸν Ἰησοῦ⁵ στὸ ὄρος Θαβὼρ καὶ ἐθεάθησαν τὴν ἀστραφτερὴ αἴγλη καὶ τὴν ἐναλλαγὴ τῶν ἐνδυμάτων του καὶ τὸ φῶς τοῦ προσώπου του, εἶδαν τὴν φωτεινὴ νεφέλη καὶ ἄκουσαν τὴν πατρικὴ φωνὴ ποὺ ἔλεγε, «αὐτὸς εἶναι ὁ ἀγαπητὸς μου Υἱός», καὶ ἐκπληκτοὶ ἔπεσαν πρηνεῖς μὲ τὸ πρόσωπο· ἔτσι θὰ μπορέσει κι αὐτὸς νὰ εἰπεῖ, ὅπως ὁ Πέτρος, «Κύριε, εἶναι καλὸ νὰ μένομε ἐδῶ. Θὰ κάνομε τρεῖς σκηνές, γιὰ σένα, γιὰ τὸν Πατέρα σου καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα σου, γιὰ τὴν μία βασιλεία· θὰ κάνομε τὴν ψυχὴ, τὸ σῶμα καὶ τὸν νοῦ αἰώνια κατοικία, καθιστώντας τα

4. Α' Κορ. 13,12.

5. Ματθ. 17,1.

ἀρετῶν ποικιλία ἐποικοδομοῦντες εἰς ὕψος», ὡς οἱ ἐν Ἱερουσαλήμ ἐν τῷ ὑπερώῳ τότε καθήμενοι, καὶ αὐτὸς τὴν ἐξ ὕψους δύνανται ἐκδεχόμενος, ἢ καὶ ἐπελθόντα τὸν Παράκλητον ὡς ἐκεῖνοι δεξάμενος καὶ ὡς μεμεστωμένος γλεύκους τοῖς σαρκικοῖς νομι-
5 ζόμενος καὶ ὡς κομπάζων καὶ ὑπὲρ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν κατεπαιρόμενος αὐτοῖς λογιζόμενος, διὰ τὸ καινὰ ἐκφέρειν καὶ διερμηνεύειν διδάγματα παλαιὰ καὶ λαλεῖν γλώσσαις καὶ ἀνατρέπειν τοὺς λόγους τῶν ἀντιδιατιθεμένων τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Πνεύματος.

5 Γενέσθω καὶ ὡς Μωϋσῆς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους, μόνος
10 ἄνω γενόμενος καὶ εἶσω τῆς νεφέλης καὶ αὐτὸς εἰσερχόμενος καὶ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἄλλων ἀποκρυπτόμενος· ὅς, εἰ τοιοῦτος γένηται, οὐ τὰ ὀπίσθια μόνον ἴδῃ, ἀλλὰ τῷ προσώπῳ γνωστῶς ἐμφανισθήσεται τοῦ Θεοῦ καί, αὐτὸν τὸν Θεὸν μόνον ὁρῶν καὶ παρ' ἐκείνου ὁρώμενος καὶ τῆς ἐκείνου ἀκούων φωνῆς, μυστα-
15 γωγηθήσεται πρῶτον τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καὶ εἶθ' οὕτως ἄλλοις νομοθετήσει· φωτισθήσεται, καὶ ἄλλους τῷ φωτὶ φωτίσει τῆς γνώσεως· ἐλεηθήσεται, ἔπειτα ἐλεήσει. Οὕ-
τος αἰτεῖ καὶ λαμβάνει καὶ λαβὼν μεταδίδωσι τοῖς αἰτουσιν αὐτόν· λύεται τοῦ δεσμοῦ τῶν κακῶν καὶ λύει ἄλλους εἶθ' οὕτως
20 αὐτός.

6 Γενέσθω ὁ καλῶς ἡσυχάζων ὡς οἱ ἔνδον, κεκλεισμένων τῶν θυρῶν διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, καθήμενοι· καὶ τὸν Ἰησοῦν εἰσελθόντα, μᾶλλον δὲ ὡς πανταχοῦ ὄντα καὶ συνυπάρχοντα ἔνδον αὐτῷ, θεασάμενος, τὴν εἰρήνην διδοῦντα αἰτησάμενος λαβέ-
25 τω, ἀλλὰ καὶ Πνεῦμα ἅγιον ἐμφυσῶντα ὑποδεχέσθω μετὰ φόβου καὶ τρόμου. Βλεπέτω δὲ ἀκριβῶς καὶ ψηλαφησάτω καλῶς ταῖς νοεραῖς χερσὶ τοῦ νοῦς καὶ ταῖς αἰσθήσεσι τῆς ψυχῆς εἰ αὐτὸς

6. Πράξ. 1,13.

7. Ἐξ. 19,9. ἔ.

8. Ἐξ. 33,23.

καινούργια με την κάθαρση και έποικοδομώντας τα για να αυξηθούν με την ποικιλία των ἀρετῶν», ἢ, ὅπως οἱ καθισμένοι τότε στο ὑπεῤω τῆς Ἰερουσαλήμ⁶, περιμένοντας κι' αὐτὸς τὴν δύναμη ἀπὸ ὑψηλὰ ἢ καὶ δεχόμενος, ὅπως ἐκεῖνοι, τὸν Παράκλητο ποὺ ἦλθε, καὶ νομιζόμενος ἀπὸ τοὺς σαρκικούς ὡς μεθυσμένος καὶ θεωρούμενος ἀπὸ αὐτοὺς ὡς κομπαστῆς καὶ ὡς ὑπερόπτης πάνω ἀπὸ τὴ φύση του, διότι ὁμιλεῖ καινὰ καὶ ἐρμηνεύει διδάγματα παλαιὰ καὶ λαλεῖ γλῶσσες καὶ ἀνατρέπει τοὺς λόγους τῶν ἀντιπάλων τῆς διδασκαλίας τοῦ Πνεύματος.

5 Ἐὰς γίνεῖ ἐπίσης σὰν τὸν Μωϋσῆ ἐπάνω στὴν κορυφὴ τοῦ ὄρους· ἃς ἀνεβεῖ μόνος ἐπάνω, ἃς περάσει κι' αὐτὸς μέσα ἀπὸ τὸ νέφος καὶ ἃς κρυφθεῖ ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς τῶν ἄλλων⁷. Καὶ ἂν γίνεῖ ἔτσι, δὲν θὰ ἰδεῖ μόνο τὰ ὀπίσθια⁸, ἀλλὰ θὰ ἐμφανισθεῖ συνειδητῶς στο πρόσωπο τοῦ Θεοῦ καὶ βλέποντας μόνο τὸν ἴδιο τὸ Θεὸ καὶ βλέπόμενος ἀπὸ ἐκεῖνον καὶ ἀκούοντας τὴν φωνὴ του, πρῶτα θὰ μυσταγωγηθεῖ τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καὶ τότε θὰ νομοθετήσῃ γιὰ τοὺς ἄλλους. Θὰ φωτισθεῖ, καὶ θὰ φωτίσει καὶ ἄλλους μὲ τὸ φῶς τῆς γνώσεως· θὰ ἐλεηθεῖ, κι' ἔπειτα θὰ ἐλεήσει. Αὐτὸς ζητεῖ καὶ λαμβάνει⁹ καὶ λαμβάνοντας μεταδίδει σ' ἐκείνους ποὺ τὸν ζητοῦν· λύνεται ἀπὸ τὸν δεσμὸ τῶν κακῶν καὶ τότε λύνει¹⁰ καὶ ἄλλους.

6 Ἐὰς γίνεῖ ὁ καλὸς ἡσυχαστῆς ὅπως ἐκεῖνοι ποὺ κάθονται μέσα μὲ κλειστὲς τὶς θύρες, ἀπὸ τὸν φόβο τῶν Ἰουδαίων¹¹. Καὶ ὅταν ἰδεῖ τὸν Ἰησοῦ νὰ εἰσέρχεται, ἢ καλύτερα νὰ εἶναι παντοῦ καὶ νὰ συνυπάρχει μέσα του, ἃς ζητήσῃ νὰ λάβῃ τὴν εἰρήνην ποὺ θὰ τοῦ δώσει, ἀλλὰ καὶ ἃς ὑποδεχθεῖ μὲ φόβο καὶ τρόμο τὸ ἅγιο Πνεῦμα ποὺ θὰ ἐμφυσήσῃ¹². Ἐὰς βλέπει ἀκριβῶς καὶ μὲ τὰ νοερὰ χέρια τοῦ νοῦ καὶ τὶς αἰσθήσεις τῆς ψυχῆς ἃς ψηλαφη-

9. Ματθ. 7,7.

10. Ματθ. 18,18.

11. Ἰω. 20,19.

12. Ἰω. 20,22.

ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἐπὶ πάντων Θεός. Οὐ γὰρ ἀγανακτήσει παρ' αὐ-
 τοῦ πολυπραγμονούμενος, ἀλλὰ, ἀποδεξάμενος αὐτοῦ τὴν ἐπαι-
 νουμένην δειλίαν, τοιαῦτά τινα εἶπη πρὸς αὐτόν· 'Τί τεταραγμένος
 εἶ καὶ διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουνσιν ἐν τῇ καρδίᾳ σου; Εἰρήνη
 5 σοι· ἐγὼ εἰμι, μὴ φοβοῦ. Ἴδέ μου τὴν τῆς θεότητος δόξαν· ψηλά-
 φησον καὶ γνῶθι ὅτι αὐτὸς ἐγὼ εἰμι· γεῦσαι καὶ ἰδὲ ὅτι ὁ σκότος
 ὦν καὶ εἰς ἄγγελον φωτὸς ἐν φαντασίᾳ καὶ οὐκ ἀληθείᾳ μετασχη-
 ματιζόμενος χρηστότητα καὶ γλυκύτητα καὶ χαρὰν καὶ ἐλευθερίαν
 καὶ γαληνιαίαν κατάστασιν καὶ αἴσθησιν νοερὰν καὶ φωτισμὸν
 10 ψυχῆς οὔτε ἔχει, οὔτε μὴν ἐμποιήσει σοι, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖς τὰ
 ἀμφοτέρα ὄντα καὶ ἐν σοὶ αὐτὰ ἐργαζόμενον'.

7 Ταῦτα τοιγαροῦν πάντα ὁ ἡσυχάζων οὐκ ἐν λόγοις μόνον λεγόμε-
 να ὀφείλει νοεῖν, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ καθ' ἐν τούτων καθ' ἐκάστην
 πραττόμενον ἐπ' αὐτῷ ὀφείλει ὄρᾶν. Εἰ δὲ μὴ οὕτως ἐν τῇ κέλλῃ
 15 αὐτοῦ διάγων κάθηται, τί τὸ ὄφελος ἐμπερικλείειν τὸ ἑαυτοῦ
 σῶμα τοῖς τοίχοις; Ὁ νοῦς ἄυλός ἐστι καὶ ἀσώματος· οὐ τοίχοις,
 ἀλλὰ θείῳ κρατούμενος Πνεύματι, ἴσταται βεβηκῶς εἰς τὸ κατὰ
 φύσιν καὶ προσομιλῶν Θεῷ. Ὁ τοίνυν μόνος ἐν κελλίῳ καθήμε-
 νος, τί ἄρα ὀφείλει ποιεῖν ἕτερον, εἰ μὴ ἀκριβῶς οἶδεν ἃ εἶπομεν
 20 καὶ ταῦτα ἔχει ἐργασίαν πνευματικὴν τε καὶ διηνεκῆ; Ὁ γὰρ τῶν
 ἐντολῶν ἀποστὰς καὶ ἀπὸ τῶν ἔργων σχολάσας σωματικῶς, εἰ
 μὴ ἐργάζεσθαι οἶδε πνευματικῶς, πάντως ἐξ ἀμφοτέρων ἀργεῖ.
 Εἰ γοῦν ἡ ἀργία κακόν, ἀμαρτάνει ὄντως ὁ ταύτη στοιχῶν, ἐπειδὴ
 ὁ ἐπιστήμων ἐν ἐργασίᾳ πνευματικῇ οὐκ ἐμποδίζεται παρὰ τοῦτο
 25 εἰς τὰς διὰ τοῦ σώματος ἐπιτελουμένας πράξεις τῶν ἐντολῶν τοῦ
 Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ λίαν συνεργεῖται μᾶλλον πρὸς ταύτας καὶ εὐκο-
 λώτερον αὐτὰς ἐργάζεται, ὁ δὲ διὰ μόνων τῶν γινομένων ἐκτὸς

13. Λουκᾶ 24,39. Ἰω. 1,1.

14. Λουκᾶ 24,38.

σει¹³ καλῶς, ἐὰν ἐκεῖνος ὁ ἴδιος εἶναι ὁ ἐπὶ πάντων Θεός. Διότι δὲν θ' ἀγανακτήσει πού τὸν ἐρευνᾶ τόσο πολὺ, ἀλλὰ δεχόμενος τὴν ἐπαινουμένη δειλία του, θὰ τοῦ εἰπεῖ κάτι σὰν αὐτά: 'Γιατί εἶσαι ταραγμένος καὶ γιατί σκέψεις ἀνεβαίνουν στὴν καρδιά σου¹⁴; Εἰρήνη σὲ σένα: ἐγὼ εἶμαι, μὴ φοβᾶσαι¹⁵. Δὲς τὴν δόξα τῆς θεότητάς μου: ψηλάφησε καὶ γνώρισε ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὁ ἴδιος¹⁶. γεύσου καὶ δὲς ὅτι ὁ ὑπάρχων ὡς σκότος καὶ μετασηματιζόμενος φανταστικῶς καὶ ὄχι ἀληθῶς σὲ ἄγγελο φωτὸς οὔτε ἔχει χρησιμότητα καὶ γλυκύτητα καὶ χαρὰ καὶ ἐλευθερία καὶ γαλήνη καὶ νοερὴ αἴσθησις καὶ φωτισμὸ ψυχῆς, οὔτε βέβαια θὰ σοῦ προκαλέσει μέσα σου, ἐνῶ θεωρεῖς ἐμένα¹⁷, πού εἶμαι καὶ τὰ δύο καὶ τὰ ἐνεργῶ μέσα σου'.

- 7 Ὁ ἡσυχαστὴς λοιπὸν ὄλα αὐτὰ ὄχι μόνο ὀφείλει νὰ τὰ σκέπτεται ἐκφραζόμενα μὲ λόγια, ἀλλὰ ὀφείλει τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ νὰ τὸ βλέπει καθημερινὰ νὰ ἐφαρμόζεται ἔμπρακτα σ' αὐτόν. Ἐὰν δὲν συμβαίνει αὐτὸ καὶ ζεῖ καθισμένος στὸ κελλί του, τί ὀφελεῖ νὰ περικλείει τὸ σῶμα του μέσα στοὺς τοίχους; Ὁ νοῦς εἶναι αὔλος καὶ ἀσώματος: δὲν κρατεῖται ἀπὸ τοίχους ἀλλὰ ἀπὸ θεῖο Πνεῦμα, παραμένοντος στὸ κατὰ φύση καὶ ὀμιλῶντας μὲ τὸν Θεό. Ἐκεῖνος λοιπὸν πού κάθεται μόνος σὲ κελλί, ἄραγε τί ἄλλο ὀφείλει νὰ πράξει, παρὰ νὰ γνωρίζει ἀκριβῶς ὄσα εἶπαμε κι αὐτὰ νὰ τὰ ἔχει σὰν πνευματικὴ καὶ διαρκῆ ἐργασία; Πράγματι, ἐκεῖνος πού ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὶς ἐντολὰς καὶ ἐσχόλασε σωματικῶς ἀπὸ τὰ ἔργα, ἐὰν δὲν γνωρίζει νὰ ἐργάζεται πνευματικῶς, ὅπωςδὴποτε ἀργεῖ καὶ ἀπὸ τὰ δύο. Ἐὰν λοιπὸν ἡ ἀργία εἶναι κακὸ, πράγματι ἀμαρτάνει ἐκεῖνος πού συντάσσεται μαζί της, ἐπειδὴ ὁ ἔμπειρος σὲ ἐργασία πνευματικὴ δὲν ἐμποδίζεται ἀπὸ αὐτὸ γιὰ τὴν ἔμπρακτη τέλεση διὰ τοῦ σώματος τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον συνεργεῖ πολὺ πρὸς αὐτὲς καὶ τὶς ἐργάζεται εὐκολώτερα: ἐκεῖνος ὁμοίως πού

15. Ματθ. 14,27.

16. Λουκᾶ 24,39.

17. Αὐτόθι.

τὴν τέχνην ἐπιδεικνύμενος, ἤγουν τὴν ἀσκησιν μετερχόμενος, ἐὰν ἐκ τούτων σχολάσῃ, οὐκέτι καὶ ἐν τοῖς πνευματικοῖς ἐργάζεσθαι δύναται. Πῶς; Ὅτι τὰ μὲν ἐργαλεῖα καὶ τὴ ὕλην ἐν χερσὶ περιφέρει, ὡς δὲ τῆς τέχνης ἀπειρος εἰς ἔργον αὐτὴν κατασκευάσαι καὶ 5 τελειῶσαι οὐ δύναται, ἀλλὰ ἀσθενὴς καὶ ἄκαρπος ἡ ἐργασία αὐτοῦ ἀποδείκνυται. Ἴνα δὲ μάθῃς τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν, ἐξ ἐτέρων ὑποδειγμάτων σαφεστέραν σοι ταύτην ποιήσομαι.

8 Πόσοι, εἰ δύνασαι εἰπεῖν, ὡς ἡ πόρνη κλαῦσαι προεθυμήθησαν, οὐκ ἔλαβον δὲ τὴν ἀφῆσιν ὡς ἐκείνη; Πόσοι εἰς τὸ Θαβώ-
10 ριον ὄρος ἀνέβησαν καὶ ἀνέρχονται μέχρι τοῦ νῦν, τὸν δὲ ἐκεῖσε μεταμορφωθέντα Κύριον οὐδαμῶς ἐθεάσαντο, οὐ διὰ τὸ μὴ παρῆναι πάντως ἐκεῖσε Ἰησοῦν τὸν Χριστόν, πάρεστι γάρ, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ ἀξίους εἶναι τῆς θεότητος αὐτοῦ θεατάς; Πόσοι τῶν Ἰουδαίων εἰσῆλθον ἐν τῷ οἰκῆματι ἔνθα ἐκάθηντο οἱ ἀπόστολοι, καὶ 15 οὐδεὶς αὐτῶν ἔλαβε τὸν Παράκλητον; Πόσοι τὰς Γραφὰς ἐρμηνεύουσι καὶ τὸν ἐν ταῖς Γραφαῖς λαλοῦντα ὄλως ἠγνόησαν; Πόσοι ἐν σπηλαίοις καὶ ὄρεσιν ἐναπέψυξαν καὶ τοῦ κόσμου ὑπεράξιοι οὐ γεγόνασιν, ὥστε αὐτῶν μὴ εἶναι τὸν κόσμον ἄξιον, ἀλλὰ μετὰ τοῦ κόσμου —ὦ τῶν κριμάτων σου, Κύριε— καὶ οὗτοι συνηριθμήθη-
20 σαν; Πόσοι ἡσύχασαν καὶ νῦν ἡσυχάζουσι, καὶ οὐδὲ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος τὴν σημασίαν ἐπίστανται, μὴ τί γε εἰπεῖν τὸ ἐν τῇ ἡσυχίᾳ μυστήριον; Οὐ γὰρ ἀπὸ τῆς ἐξωθεν ἡσυχίας ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις δίδοται, ὡς τινες κακῶς τὸ «σχολάσατε καὶ γνῶτε ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς» ἐπιλαμβάνουσιν, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσε-
25 ως μᾶλλον ἢ ἡσυχία τῷ νομίμως καὶ καλῶς ἀγωνιζομένῳ ἐγγίνεται. Εἰ γὰρ σχολήν, τῶν ἔργων τὴν ἀποχήν, καὶ ἡσυχίαν τὴν ἀργίαν καλέσομεν καὶ ἀντὶ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν ταῦτα προ-

18. Λουκᾶ 7,37.

19. Ματθ. 17,1 ἔ.

20. Πράξ. 1,13.

ἐπιδεικνύει τὴν τέχνη μόνο μ' αὐτὰ πού γίνονται ἔξω, μετερχόμενος δηλαδή μόνο τὴν ἄσκησι, ἐὰν σχολάσει ἀπὸ αὐτά, δὲν μπορεῖ πλέον νὰ ἐργάζεται καὶ στὰ πνευματικά. Πῶς; Διότι κρατᾶ βέβαια στὰ χέρια του τὰ ἐργαλεῖα καὶ τὰ ὑλικά, ὡς ἄπειρος ὁμως τῆς τέχνης δὲν μπορεῖ νὰ κατασκευάσει κάποιο ἔργο οὔτε νὰ τὸ ὀλοκληρώσει, ἀλλ' ἡ ἐργασία του ἀποδεικνύεται ἀσθενῆς καὶ ἄκαρπη. Καὶ γιὰ νὰ κατανοήσεις τὴν δύναμη τῶν λεγομένων, θὰ σοῦ τὴν διασαφηνίσω μὲ ἄλλα παραδείγματα.

- 8 Πόσοι, ἐὰν μπορεῖς νὰ εἰπεῖς, προθυμοποιήθηκαν νὰ κλαύσουν ὅπως ἡ πόρνη¹⁸, δὲν ἔλαβαν ὁμως ὅπως ἐκείνη τὴν ἄφεσι; Πόσοι ἀνέβηκαν στὸ Θαβώριο ὄρος καὶ ἀνέρχονται μέχρι σήμερα, χωρὶς νὰ θεωρήσουν τὸν ἐκεῖ μεταμορφωθέντα¹⁹ Κύριο, ὅχι βέβαια ἐπειδὴ δὲν εὕρισκόταν ἐκεῖ ὁ Ἰησοῦς Χριστός, διότι παρευρίσκεται, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἄξιοι νὰ θεωρήσουν τὴν δόξα του; Πόσοι ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους δὲν εἰσῆλθαν στὸ οἶκημα ὅπου ἐκάθονταν οἱ ἀπόστολοι²⁰, καὶ κανεῖς τοὺς δὲν ἔλαβε τὸν Παράκλητο; Πόσοι ἐρμηνεύουν τὶς Γραφές κι ἀγνοοῦν τελείως ἐκεῖνον πού λαλεῖ μέσα στὶς Γραφές; Πόσοι ἐπέθαναν σὲ σπήλαια καὶ ὄρη καὶ δὲν ἔγιναν ὑπεράξιοι τοῦ κόσμου, ὥστε νὰ μὴ εἶναι ὁ κόσμος ἄξιος αὐτῶν²¹, ἀλλὰ (τὰ κρίματά σου, Κύριε!) συναριθμήθηκαν κι αὐτοὶ μαζί μὲ τὸν κόσμο; Πόσοι ἠσυχασαν καὶ τώρα ἠσυχάζουν, καὶ δὲν γνωρίζουν οὔτε αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος τὴν σημασία, γιὰ νὰ μὴ εἰποῦμε βέβαια τὸ ἠσυχαστικὸ μυστήριον; Διότι ἡ γνώση τοῦ Θεοῦ δὲν δίδεται ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ ἠσυχία, ὅπως κακῶς ὀρισμένοι ἀντιλαμβάνονται τὸ «σχολάσατε καὶ γνωρίσατε ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός»²², ἀλλὰ ἀπὸ τὴν γνώση τοῦ Θεοῦ γεννᾶται μᾶλλον ἡ ἠσυχία σ' ἐκεῖνον πού ἀγωνίζεται νομίμως²³ καὶ καλῶς. Πράγματι, ἐὰν καλέσομε σχολὴ τὴν ἀποχὴ τῶν ἔργων καὶ ἠσυχία τὴν ἀργία καὶ προκρίνομε αὐτὰ ἀντὶ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, πῶς θὰ ἐκπληρώσομε τὸν

21. Ἐβρ. 11,38.

22. Ψαλμ. 45,11

23. Β' Τιμ. 2,5.

κρίνωμεν, πῶς τὸν τοῦ Χριστοῦ νόμον καὶ τὴν τῶν ἀποστόλων διάταξιν ἐκπληρώσομεν, τοῦ μὲν λέγοντος, «ἂ θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι καὶ ὑμεῖς ὁμοίως ποιεῖτε αὐτοῖς», καὶ πάλιν, «εἰ οὖν ἐγὼ ὁ Κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος ἐνῆσα ὑμῶν τοὺς πόδας, 5 ὀφείλετε καὶ ὑμεῖς ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας», καὶ πάλιν, «ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω πάντων ἔσχατος καὶ πάντων δοῦλος καὶ πάντων διάκονος», τοῦ δέ, «ὁ ἀργὸς μηδὲ ἐσθιέτω», καὶ ἀλλαχοῦ, «πάντα ὑμῖν ὑπέδειξα καὶ ὅπως δεῖ ἐργαζομένους ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων», καὶ «αἱ χεῖρες αὐταὶ διηκό- 10 νησαν ἐμοὶ καὶ τοῖς σὺν ἐμοῖ»;

9 Πάντες γὰρ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν θεοφόροι πατέρες οὐδαμοῦ τῆς διὰ τῶν ἔργων εὐαρεστήσεως τὴν ἡσυχίαν προέκριναν, ἀλλὰ διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐκπληρώσεως τὴν πίστιν ἐπιδειξάμενοι τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης ἐν γνώσει κατηξιώθησαν καί, ὡς 15 νομίμως ἀγωνισάμενοι καὶ ἔπαθλον τῆς νίκης τὴν ἐν ἀγάπῃ γνῶσιν Θεοῦ λαβόντες καὶ εἶναι σὺν αὐτῷ ἐπιποθοῦντες, ἔξω τοῦ σταδίου καὶ τῶν ἐν πολέμοις ταραχῶν ἐγένοντο· καὶ ἔτι οἱ νομίμως ἀγωνιζόμενοι ἔξω τούτων γίνονται, ἀμερίμνως καὶ ἀνεπιμίκτως τῶν κάτω καὶ λυπηρῶν τὰς ἐπικαρπίας τῶν πόνων ἐπαπο- 20 λαύοντες. Ἐπὶ δὲ τοῦ τοιοῦτου καλοῦ ἀκορέστως κατατρύφωσι καὶ βεβαιωθῶσιν ὡς «οὐκ ἄξια», κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, «τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν ἀποκαλύπτεσθαι δόξαν» καὶ ὅτι «ἕκαστος λήψεται τὸν μισθὸν κατὰ τὸν ἴδιον κόπον», οὐκ ἐν τοῖς προλαβοῦσιν ἄθλοις ἀρκοῦνται, ἀλλὰ 25 πάλιν ἀπὸ τῆς ἀνέσεως καὶ τῆς τοιαύτης τρυφῆς ἐπὶ τοὺς ἀγῶνας χωροῦσι, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Θεολόγου, ἀπὸ τῆς ἡσυχίας ἐπὶ τὸν λόγον, οὐχ ἑαυτοῖς, εἰ καὶ ἑαυτοῖς, ἀλλ' ὄν ποθοῦσι καὶ ᾧ

24. Ματθ. 7,12.

25. Ἰω. 13,14.

26. Μάρκ 9,35.

27. Β' Θεσσ. 3,10.

28. Πράξ. 20,35.

νόμο τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν διατάξῃ τῶν ἀποστόλων, ὅταν ἐκεῖνος λέγει, «ὅσα θέλετε νὰ σᾶς κάνουν οἱ ἄνθρωποι καὶ ἐσεῖς τὰ ἴδια νὰ κάνετε σ' αὐτούς»²⁴, καὶ πάλι, «ἐὰν λοιπὸν ἐγὼ ὁ Κύριος καὶ διδάσκαλος ἔνιψα τὰ πόδια σας, ὀφείλετε κι' ἐσεῖς νὰ νίπτετε τὰ πόδια ὁ ἓνας τοῦ ἄλλου»²⁵, καὶ πάλι, «ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ εἶναι πρῶτος ἀνάμεσά σας ἄς εἶναι τελευταῖος ὄλων καὶ δοῦλος ὄλων καὶ διάκονος ὄλων»²⁶, ἐνῶ ὁ ἄλλος λέγει, «ὁ ἀργόσχολος νὰ μὴ τρῶγει»²⁷, κι ἄλλοῦ, «ὅλα σᾶς τὰ ὑπέδειξα, καὶ πῶς πρέπει οἱ ἐργαζόμενοι νὰ φροντίζουν τοὺς ἀσθενεῖς»²⁸, καὶ «τὰ χέρια αὐτὰ διακόνησαν ἐμένα καὶ ὄσους ἦταν μαζί μου»²⁹.

- 9 Ὅλοι λοιπὸν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ διάδοχοι αὐτῶν θεοφόροι πατέρες πουθενὰ δὲν προέκριναν τὴν ἠσυχία ἀπὸ τὴν εὐαρέστηση διὰ τῶν ἔργων, ἀλλά, ἀποδεικνύοντας τὴν πίστη διὰ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἐντολῶν, καταξιώθηκαν ἐν γνώσει τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καί, ὡς νόμιμοι ἀγωνιστές, ἀφοῦ ἔλαβαν ὡς ἔπαθλο τῆς νίκης τὴν ἐν ἀγάπῃ γνώση τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπόθησαν νὰ εὐρεθοῦν μαζί του, εὐρέθησαν ἔξω ἀπὸ τὸ στάδιο καὶ τὶς πολεμικὲς ταραχές. Κι ἀκόμη οἱ νομίμως ἀγωνιζόμενοι εὐρίσκονται ἔξω ἀπὸ αὐτά, ἀπολαμβάνοντας τὶς ἐπικαρπῖες τῶν κόπων χωρὶς μέριμνες καὶ δεσμοὺς μὲ τὰ κάτω καὶ τὰ λυπηρά. Ὅταν ἀπολαύσουν χωρὶς κορεσμὸ αὐτὸ τὸ καλὸ καὶ βεβαιωθοῦν ὅτι «δὲν εἶναι ἄξια», κατὰ τὸν θεῖο Ἀπόστολο, «τὰ παθήματα τοῦ παρόντος σὲ σύγκριση μὲ τὴν ἀποκάλυψη τῆς μελλοντικῆς δόξας»³⁰ κι ὅτι «ὁ καθένας θὰ λάβει τὸν μισθὸ ἀνάλογα μὲ τὸν κόπο του»³¹, δὲν θὰ ἀρκοῦνται στοὺς προηγουμένους ἄθλους· ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀνεση καὶ τὴν τρυφή αὐτὴ θὰ προχωροῦν πάλι στοὺς ἀγῶνες, σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ἀπὸ τὴν ἠσυχία στὸν λόγο, ἀγωνιζόμενοι ὄχι γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς τους, ἀν καὶ βέβαια καὶ γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς τους, ἀλλὰ γιὰ

29. Πράξ. 20,34.

30. Ρωμ. 8,18.

31. Α' Κορ. 3,8.

ἀντιποθοῦνται Θεῷ φιλοτιμούμενοι. Οὐκέτι δὲ τύπτοντες καὶ τυπτόμενοι, οὐδὲ ἐν τῷ προτέρῳ τρόπῳ τοῖς ἐχθροῖς συμπλέκονται, ἀλλὰ φοβεροὶ αὐτοῖς καὶ μόνη τῇ ιδέᾳ εἰσὶν· μόνον γὰρ ἀναφανέντων, εἰς φυγὴν μὲν τρέπονται οἱ τούτων ἐχθροί, οἱ δὲ γε παρ' 5 ἐκείνων τρωθέντες εὐθὺς θεραπεύονται, δεσμοῦνται καὶ ἐπαλείφονται παρ' αὐτῶν καὶ διδάσκονται πῶς δεῖ προσέρχεσθαι τοῖς τοιούτοις, ἐν ποίοις τε ὄπλοις καὶ μηχανήμασι ποταποῖς.

- 10 Ταῦτα εἰ μὴ καθ' ἐν ὃ ἡσυχάζων καὶ ὁ προεστῶς ἄλλων καὶ ὁ διδάσκων ἑτέρους ἐπίσταται, οὔτε ἡσυχάζων ἐστὶν ὁ δοκῶν ἡσυχάζειν, ἀλλ' ἐν ἀγνοίᾳ κἀθηται, μόνον περικεκλεισμένος τὸ σῶμα· οὔτε προεστῶς ἐστὶν ὁ δοκῶν προεστάναι, ἀλλ' ἐν ὁδῷ ἧ οὐκ ἐπίσταται, μᾶλλον δὲ ἔξω τῆς ὁδοῦ, πορευόμενος, τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ σὺν αὐτῷ εἰς αἰωνίου πυρὸς κρημνὸν ἀπορρίψει· οὔτε διδάσκαλος ἄλλων ἐστὶν ὁ διδάσκειν δοκῶν, ἀλλὰ ψεύ- 15 στης καὶ πλάνος, ὅτι τὴν ἀληθινὴν σοφίαν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, οὐκ ἔχει ἐν ἑαυτῷ. Τί δὲ χρῆ καὶ λέγειν περὶ τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν τοὺς οὕτως ἔχοντας, ὅπου γε καὶ οἱ τὸν Παράκλητον ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς ἀφιέντα τὰ ἁμαρτήματα φρίττουσι μὴ τι τῶν παρὰ γνώμην τοῦ ἐν αὐτοῖς ὄντος καὶ δι' αὐτῶν λαλοῦντος 20 ἐργάζονται; Ἀλλὰ τίς οὕτω μανεῖς καὶ ἐπὶ τοσοῦτον θράσους ἀρθεῖς πρὸ τοῦ τὸν Παράκλητον δέξασθαι εἶπη καὶ ποιήσει ἔργα τοῦ Πνεύματος καὶ ἀνευ γνώμης Θεοῦ τὰ τοῦ Θεοῦ διαπράξεται; Οὐαὶ τοῖς ταῦτα τολμῶσιν ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ἐν ἧ ὁ ἀδέκαστος καὶ ἀπαραλόγιστος κριτῆς Κύριος κἀθηται ἐπὶ θρό- 25 νου καὶ βήματος φοβεροῦ, ἀποδιδὸς ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα καὶ τὰς ἐνθυμήσεις καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ δεῖ καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

τὸν Θεό, τὸν ὁποῖο ποθοῦν καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖο ποθοῦνται. Δέν καταφέρουν κτυπήματα οὔτε δέχοντα κτυπήματα, οὔτε συμπλέκονται ὅπως πρὶν μὲ τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλὰ καὶ μόνο μὲ τὴν ἐμφάνιση εἶναι φοβεροὶ γι' αὐτούς. Διότι μόλις φανοῦν, τρέπονται σὲ φυγὴ οἱ ἐχθροὶ τους, καὶ ὅσοι ἐτραυματίσθηκαν ἀπὸ ἐκείνους ἀμέσως θεραπεύονται, δένονται καὶ ἐπαλείφονται ἀπὸ αὐτούς, καὶ διδάσκονται πῶς πρέπει νὰ προσέρχονται σ' αὐτούς, μὲ ποιά ὄπλα καὶ μὲ τί εἶδους μηχανήματα.

- 10 Ἐὰν ὁ ἡσυχαστὴς καὶ ὁ προϊστάμενος ἄλλων καὶ ὁ διδάσκαλος ἄλλων δέν γνωρίζει τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ, οὔτε ἡσυχαστὴς εἶναι ὁποῖος πιστεύει ὅτι ἡσυχάζει, ἀλλὰ κάθεται σὲ ἄγνοια, περικλεισμένος μόνο στὸ σῶμα· οὔτε προϊστάμενος εἶναι ὁποῖος νομίζει ὅτι προϊσταται, ἀλλὰ πορευόμενος σὲ ὁδὸ τὴν ὁποία δέν γνωρίζει, ἢ καλύτερα ἔξω ἀπὸ αὐτὴν, θὰ ρίψει ὅσους τὸν ἀκολουθοῦν μαζί του σὲ γκρεμὸ αἰωνίου πυρός· οὔτε διδάσκαλος ἄλλων εἶναι ὁποῖος πιστεύει ὅτι διδάσκει, ἀλλὰ ψεύτης καὶ πλάνος, διότι δέν ἔχει μέσα του τὴν ἀληθινὴ σοφία, τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό. Τί χρειάζεται βέβαια νὰ εἰποῦμε γιὰ τὸ δεσμεῖν καὶ λύειν, ἀφοῦ κι ἐκεῖνοι πού ἔχουν μέσα τους τὸν Παράκλητο ν' ἀφήνει τὰ ἀμαρτήματά τους φρίττουν μήπως πράξουν κάτι ἀπὸ τὰ ἀντίθετα πρὸς τὴν γνώμη ἐκείνου πού εὐρίσκεται μέσα τους καὶ λαλεῖ δι' αὐτῶν; Ἀλλὰ ποιός θὰ παραφρονήσει τόσο καὶ θὰ ἀποθραυνθεῖ τόσο πολὺ, προτοῦ δεχθεῖ τὸν Παράκλητο, ὥστε νὰ εἰπεῖ καὶ νὰ κάνει ἔργα τοῦ Πνεύματος καὶ νὰ ἐπιτελέσει τὰ τοῦ Θεοῦ χωρὶς τὴν γνώμη τοῦ Θεοῦ; Ἀλλοίμονο σ' αὐτούς πού τὰ τολμοῦν αὐτὰ κατὰ τὴν φοβερὴ ἡμέρα τῆς κρίσεως, ὅταν ὁ ἀδέκαστος καὶ ἀπαραλόγιστος κριτῆς, ὁ Κύριος, θὰ κάθεται σὲ θρόνο καὶ βῆμα φοβερό, ἀποδίδοντας στὸν καθένα κατὰ τὰ ἔργα³², τὶς ἐνθυμήσεις καὶ τοὺς λόγους του. Σ' αὐτὸν ἀρμόζει κάθε δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνηση, μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, τῶρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς ἀπείρους αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

32. Ματθ. 16,27.

ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

(ΛΟΓΟΙ Α' - Ζ')

Λ Ο Γ Ο Σ Α'

ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ

Και ποῖαί εἰσι τῶν πνευματικῶν ἀνδρῶν αἱ ὁδοὶ καὶ αἱ πράξεις. Καὶ μακαρισμὸς πρὸς τοὺς ἔχοντας τὴν ἀγάπην ἐγκάρδιον.

1 Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, θέλω πρὸς ὑμᾶς λαλεῖν τὰ συντείνοντα πρὸς ὠφέλειαν ψυχῆς καὶ αἰδοῦμαι, μάρτυς μου ὁ Χριστὸς ἡ ἀλήθεια, τὴν ἀγάπην ὑμῶν, γινώσκων μου τὸ ἀνάξιον. Διὰ τοῦτο γὰρ αἰ σιωπᾶν ἐβουλόμην, ὡς οἶδεν ὁ Κύριος, καὶ μηδὲ ἀνανεύειν τὸ σύνολον καὶ πρόσωπον ἀνθρώπου ὄρᾶν, κατακρίνουσαν ἔχων
5 μου τὴν συνείδησιν, ὅτι κατετάγην ὅλως ἐγὼ προηγεῖσθαι πάντων ὑμῶν ἀναξίως, ὡς τὴν ὁδὸν ἐπιστάμενος, ὁ μηδὲ τὰ ἐν ποσὶν εἰδῶς, μηδὲ ἀψάμενος ἀκμὴν τῆς φερούσης ὁδοῦ πρὸς τὸν Θεόν. Τοίνυν καὶ λύπη με διὰ τοῦτο οὐ μικρὰ καὶ ἡ τυχοῦσα κατέχει, ὅτι ὀδηγεῖν ὑμᾶς τοὺς τιμιωτάτους ὁ ταπεινὸς προκριθεὶς, οὐς ἔχειν
10 αὐτὸς ὀδηγοὺς μᾶλλον ὠφείλον, ὡς πάντων ἔσχατος ὑπάρχων καὶ χρόνῳ καὶ ἡλικίᾳ, τὸν ἐμπρακτον οὐκ ἔχω καὶ ἐμμάρτυρον λόγον ἀπὸ τοῦ βίου εἰς τὸ παρακαλεῖν ὑμᾶς καὶ ὑπομιμνήσκειν τὰ περὶ τῶν νόμων καὶ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ καὶ περὶ ὧν λαλεῖν βούλομαι, οἶδα μηδὲν ἐξ αὐτῶν διαπραξάμενός ποτε. Οἶδα
15 δὲ ἀκριβῶς ὅτι ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν οὐχὶ τὸν λέγοντα μακαρίζει μόνον, ἀλλὰ τὸν πρὸ τοῦ εἰπεῖν καὶ πράξαντα· «μακάριος» γάρ, φησὶν, «ὁ ποιήσας καὶ διδάξας· οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν

1. Ὅταν ἐκφωνοῦσε αὐτὴν τὴν ὁμιλίαν ἐμπρὸς τοὺς μοναχοὺς τοῦ ὁ Συμεῶν ἦταν ἡλικίας 31 ἐτῶν.

Λ Ο Γ Ο Σ 1

ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ

Και ποιοί είναι οι δρόμοι και οι πράξεις τῶν πνευματικῶν ἀνδρῶν και μακαρισμὸς πρὸς ἐκείνους πὸ ἐχουν ἐγκάρδια τὴν ἀγάπη.

1 Ἀδελφοὶ και πατέρες, θέλω νὰ σᾶς ὁμιλήσω γιὰ ὅσα συμβάλλουν στὴν ὠφέλεια τῆς ψυχῆς και, μάρτυς μου ὁ Χριστὸς ἡ ἀλήθεια, ἐντρέπομαι τὴν ἀγάπη σας, διότι γνωρίζω τὴν ἀναξιότητά μου. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε πάντοτε ἤθελα νὰ σιωπῶ, ὅπως γνωρίζει ὁ Κύριος, και νὰ μὴ σηκῶνω καθόλου τὸ βλέμμα μου γιὰ νὰ ἰδῶ πρόσωπο ἀνθρώπου· διότι ἔχω μέσα μου τὴν συνείδηση νὰ μὲ κατακρίνει πὸ ἀναξίως ὀρίσθηκα ἐγὼ νὰ εἶμαι προϊστάμενος ὄλων σας, σὰν νὰ ἐγνώριζα τὴν ὁδὸ, ἐγὼ πὸ δὲν γνωρίζω τί εἶναι στὰ πόδια μου, πὸ οὔτε ἔγγισα ἀκόμη τὴν ὁδὸ πὸ ὀδηγεῖ πρὸς τὸν Θεό. Γι' αὐτὸ λοιπὸν δὲν εἶναι μικρὴ και ἀσήμαντη ἡ λύπη πὸ μὲ κατέχει, γιὰ τὸ ὅτι, ἐνῶ προκρίθηκα ἐγὼ ὁ ταπεινὸς νὰ ὀδηγῶ σᾶς τοὺς τιμωτάτους, τοὺς ὀποίους ἔπρεπε μᾶλλον ἐγὼ νὰ εἶχα ὀδηγούς, ὡς ὁ τελευταῖος ὄλων σὲ χρόνο και ἡλικία¹, δὲν ἔχω τὸν μαρτυρημένον ἀπὸ τίς πράξεις τοῦ βίου μου λόγο νὰ συμβουλευῶ σᾶς και νὰ σᾶς ὑπενθυμίζω τὰ σχετικὰ μὲ τὸν νόμο και τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ και ἀπὸ αὐτὰ γιὰ τὰ ὀποῖα θέλω νὰ σᾶς ὀμιλῶ δὲν γνωρίζω νὰ ἔχω ἐφαρμόσει ποτέ τίποτε. Γνωρίζω ὁμως ἀκριβῶς ὅτι ὁ Κύριος και Θεὸς μας δὲν μακαρίζει ἀπλῶς τὸν λέγοντα ἀλλὰ τὸν και πράξαντα πρὶν ἀπὸ τὸν λόγο· διότι, λέγει, «μακάριος εἶναι αὐτὸς πὸ ἐπραξε και ἐδίδαξε· αὐτὸς θὰ ὀνομασθεῖ μέγας στὴ βα-

τῆ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν». Τοῦ γὰρ τοιούτου διδασκᾶλου καὶ οἱ μαθηταὶ ἀκούοντες, μιμεῖσθαι αὐτὸν γίνονται πρόθυμοι καὶ οὐ τοσοῦτον ἐκ τῶν ἐκείνου λόγων δέχονται τὴν ὠφέλειαν, ὅσον ἀπὸ τῶν καλῶν αὐτοῦ πράξεων διεγείρονται καὶ τὰ αὐτὰ ποιεῖν ἀναγκάζονται, ὅπερ αὐτὸς ἐγὼ ἐν ἑμαυτῷ οὐκ ἐπίσταμαι· οὐδὲν γὰρ ἀγαθὸν ἑμαυτῷ σύνοιδα. Ἀλλὰ δέομαι καὶ παρακαλῶ πάντα ὑμᾶς, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί μου, μὴ εἰς τὸν διακεχυμένον μου βίον ὄρᾶν, ἀλλ' εἰς τὰ τοῦ Κυρίου προστάγματα καὶ εἰς τὰς τῶν πατέρων ἡμῶν τῶν ἀγίων διδασκαλίας. Οὐδὲν γὰρ οἱ φωστῆρες
10 ἔγραψαν ἐκεῖνοι, ὅπερ πρότερον οὐκ ἐποίησαν καὶ ποιήσαντες οὐ κατώρθωσαν.

2 Τοιγαροῦν καὶ γενέσθω κοινὴ μία ἡμῖν ἡ ὁδός, αἱ ἐντολαὶ τοῦ Χριστοῦ, πρὸς οὐρανὸν ἡμᾶς καὶ Θεὸν ἐπανάγουσαι. Εἰ γὰρ καὶ διαφόρους ὁ Λόγος ὁδοῦς ὑπογράφει, ἀλλ' οὐ πάντως κατὰ τὴν
15 φύσιν ἐκείνου, κατὰ δὲ τὴν ἐκάστου δυνάμιν τε καὶ πρόθεσιν εἰς πολλὰς σχίζεσθαι λέγεται. Ἐκ πολλῶν γὰρ ἀρχόμενοι καὶ διαφόρων ἔργων καὶ πράξεων, ὥσπερ ἐκ τόπων τινῶν καὶ πολλῶν ἀπαίροντες ἕκαστος πόλεων, εἰς ἓν καταντῆσαι σπουδάζομεν καταγώγιον, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Πράξεις δὲ καὶ ὁδοῦς τῶν
20 κατὰ Θεὸν ἀνδρῶν τὰς πνευματικὰς χρῆ νοεῖν ἀρετάς, ἐν αἷς οἱ βαδίζουσιν ἀρξάμενοι πρὸς ἓνα τρέχουσιν σκοπὸν ὀφείλουσιν, ὅπως ἐκ διαφόρων χωρίων καὶ τόπων εἰς μίαν συνέλθωσι πόλιν, ὡς εἴρηται, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ συμβασιλεύειν Χριστῷ ἅμα καταξιωθήσονται, ὑφ' ἐνὶ βασιλεῖ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ γενόμενοι.
25 Πόλιν οὖν ἐνταῦθα μίαν μοι νοήσεις καὶ οὐ πολλάς, τὴν ἀγίαν καὶ ἀχώριστον τριάδα τῶν ἀρετῶν, μᾶλλον δὲ τὴν πρώτην τῶν λοιπῶν, ἣν καὶ λέγουσιν ἐσχάτην, ὡς τέλος τῶν καλῶν οὔσαν καὶ μείζω πασῶν τυγχάνουσιν, τὴν ἀγάπην φημί, ἐξ ἧς καὶ ἐν ἧ πίστις πᾶσα τεθεμελίωται καὶ ἐλπίς ὠκοδόμηται, καὶ δίχα ταύτης

2. Ματθ. 5, 19.

3. Ρωμ. 7, 18

σιλεία τῶν οὐρανῶν»². Διότι, τέτοιοι διδάσκαλοι ἀκούοντας καὶ οἱ μαθητές, γίνονται πρόθυμοι νὰ τὸν μιμηθοῦν, καὶ δὲν δέχονται τόσο τὴν ὠφέλεια ἀπὸ τοὺς λόγους του, ὅσο διεγείρονται ἀπὸ τὶς καλὲς πράξεις του καὶ ἀναγκάζονται νὰ πράττουν τὰ ἴδια· αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἐγὼ δὲν τὸ βλέπω στὸν ἑαυτό μου, διότι δὲν ἔχω τὴν συνείδηση ὅτι ὑπάρχει μέσα μου κάποιο ἀγαθόν³. Ἀλλὰ θερμῶς σᾶς παρακαλῶ ὄλους, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί μου, νὰ μὴ παρατηρεῖτε τὸν ἀπρόσεκτο βίον μου, ἀλλὰ τὰ προστάγματα τοῦ Κυρίου καὶ τὶς διδασκαλίαις τῶν ἁγίων πατέρων μας. Διότι ἐκεῖνοι οἱ φωστῆρες δὲν ἔγραψαν τίποτε ποὺ δὲν ἔπραξαν πρωτύτερα καὶ ποὺ πράξαντες δὲν τὸ ἐπέτυχαν.

- 2 Ἔτσι λοιπόν, ἄς πάρομε ὄλοι μαζί ἓνα κοινὸ δρόμο, τὶς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ, ποὺ μᾶς ἐπαναφέρουν πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ τὸν Θεό. Διότι, καὶ ἂν ἀκόμη ὁ Λόγος διαγράφει διαφόρους δρόμους, πάντως ὁ λόγος ποὺ λέγεται ὅτι σχίζεται σὲ πολλούς, δὲν σχίζεται κατὰ τὴ φύση ἐκείνου ἀλλὰ κατὰ τὴ δύναμη καὶ πρόθεση τοῦ καθενός. Πραγματικά, ἀρχίζοντας ἀπὸ πολλὰ καὶ διάφορα ἔργα καὶ πράξεις, σὰν νὰ ξεκινοῦμε ἀπὸ διαφορετικούς τόπους καὶ ἀπὸ πολλὰς πόλεις ὁ καθένας, προσπαθοῦμε νὰ φθάσομε σὲ ἓνα κοινὸ κατάλυμα, τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ὡς πράξεις καὶ ὁδοὺς πρέπει νὰ ἐννοοῦμε τὶς πνευματικὲς ἀρετὲς τῶν ἀφοσιωμένων στὸν Θεὸ ἀνδρῶν· ὅσοι ἄρχισαν νὰ βαδίζουν σ' αὐτὲς ὀφείλουν νὰ τρέχουν πρὸς μία κατεύθυνση, ὥστε ἀπὸ διαφόρους χώρους καὶ τόπους νὰ συνέλθουν σὲ μία πόλη, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ νὰ καταξιωθοῦν νὰ συμβασιλεύουν μὲ τὸν Χριστό, ὑπαγόμενοι σ' ἓνα βασίλειον, τὸν Θεὸ Πατέρα. Ὡς πόλη ἐδῶ παρακαλῶ νὰ ἐννοήσεις μία καὶ ὄχι πολλὰς, τὴν ἁγία καὶ ἀχώριστη τριάδα τῶν ἀρετῶν⁴, ἢ καλύτερα τὴν πρώτη ἀπὸ τὶς τρεῖς, τὴν ὁποία λέγουν καὶ τελευταία, διότι εἶναι τέλος τῶν καλῶν καὶ ὑπερβάλλει ὄλες τὶς ἄλλες, ἐννοῶ τὴν ἀγάπη, ἀπὸ τὴν ὁποία δὲν ἔχει συσταθεῖ

4. Εἶναι ἡ τριάς τῶν θεολογικῶν ἀρετῶν· πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, Α' Κορ. 13,13.

συνέστη τῶν ὄντων οὐδέν, οὔτε μὲν καθόλου συστήσεται. Πολλὰ δὲ ταύτης ὀνόματα, πολλὰ αἱ πράξεις αὐτῆς, πλείονα τὰ γνωρίσματα, τὰ ἰδιώματα θεῖα καὶ πλεῖστα, ἡ φύσις δὲ μία καὶ ἐπίσης πάντη πᾶσιν ἀπόρρητος, τοῖς τε ἀγγέλοις καὶ τοῖς ἀνθρώποις καὶ 5 πάση κτίσει ἐτέρα, τῇ ἴσως ἀγνοουμένη ἡμῖν. Ἀκατάληπτος τὸν λόγον, τῇ δόξῃ ἀπρόσιτος, ἀνεξιχνίαστος τοῖς βουλευμασιν, αἰώνιος ὅτι καὶ ἀχρονος, ἀθεώρητος ὅτι νοεῖται μὲν, οὐ καταλαμβάνεται δέ. Πολλὰ τὰ κάλλη ταύτης τῆς ἀχειροποιήτου καὶ ἀγίας Σιών, ἃ ὁ βλέπειν ἀρξάμενος οὐκέτι αἰσθηταῖς ἐπευφραίνεται θε- 10 ωρίαις, οὐκέτι τοῦ κόσμου τούτου τῇ δόξῃ πρόσκειται.

3 Δότε οὖν μοι ἐκ προοιμίων προσομιλῆσαι αὐτῇ μικρὸν καὶ προσφθέγξασθαι καὶ τὸν πόθον ὡς ἔχω ταύτη ἀφοσιώσασθαι. Ἐπειδὴ, ἀγαπητοὶ μου πατέρες καὶ ἀδελφοί, ἐμνήσθην τοῦ κάλλους τῆς ἀμωμῆτου ἀγάπης, καὶ αἴφνης τὸ φῶς αὐτῆς εὐρέθη ἐν 15 τῇ καρδίᾳ μου καὶ τῇ γλυκύτητι αὐτῆς συνηρηπάγην καὶ τὰς ἐξωθεν αἰσθήσεις ἀπώλεσα, ἔκνους ὅλως τῷ βίῳ γενόμενος, καὶ τῶν ἐν χερσὶν ἐπιλέλησμαι. Μακρὰν δέ, οὐκ οἶδ' ὅπως εἶπειν, πάλιν ἀπέστη ἀπ' ἐμοῦ καὶ τὴν ἰδίαν με ἀφῆκε θρηνεῖν ἀσθένειαν.

4 Ὡς ἀγάπη παμπόθητε, μακάριος ὁ σὲ ἀσπασάμενος, ὅτι οὐκέτι 20 κάλλος γηγενοῦς ἐμπαθῶς ἐπιθυμήσει ἀσπάσασθαι. Μακάριος ὁ σοὶ περιπλακεὶς ἐξ ἔρωτος θείου· ἅπαντα γὰρ τὸν κόσμον ἀρνήσεται καὶ παντὶ πλησιάζων ἀνθρώπῳ οὐδαμῶς μολυνθήσεται. Μακάριος ὁ τὰ σὰ κάλλη καταφιλήσας καὶ κατατρυφήσας αὐτῶν ἐξ ἀπείρου πόθου, ὅτι ψυχικῶς ἀγιασθήσεται ἐκ τοῦ ἀχράντως 25 ἀποστάζοντος ὕδατος καὶ αἵματος ἀπὸ σοῦ. Μακάριος ὁ ποθεινῶς σε κατασπασάμενος, ὅτι ἀλλοιωθήσεται τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν πνευματικῶς καὶ ψυχικῶς εὐφρανθήσεται, ὅτι σὺ ὑπάρχεις ἢ χαρὰ ἢ ἀνεκκλάητος. Μακάριος ὁ σὲ κτησάμενος, ὅτι τοὺς θησαυροὺς τοῦ κόσμου εἰς οὐδὲν λογισθήσεται, καὶ γὰρ ἦς ὁ πλοῦ-

κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα οὔτε πρόκειται νὰ συσταθεῖ καθόλου. Βέβαια τὰ ὀνόματά της εἶναι πολλά, πολλές οἱ πράξεις της, περισσότερα τὰ γνωρίσματα, πολυάριθμα ιδιώματά της εἶναι θεῖα, ἀλλ' ἡ φύση της εἶναι μία καὶ σὲ ὄλους ἐξ ἴσου ἐντελῶς ἀπόρητη, τόσο στοὺς ἀγγέλους ὅσο καὶ στοὺς ἀνθρώπους καὶ σὲ κάθε ἄλλη κτίση, πὺ ἐνδεχομένως ἀγνοοῦμε. Εἶναι ἀκατάληπτη κατὰ τὸν λόγο της, ἀπρόσιτη κατὰ τὴν δόξα, ἀνεξιχνίαστη κατὰ τὰ βουλεύματα, αἰώνια, ἀφοῦ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸν χρόνο, ἀθεώρητη, διότι νοεῖται βέβαια ἀλλὰ δὲν καταλαμβάνεται. Εἶναι πολλὰ τὰ κάλλη αὐτῆς τῆς ἀχειροποίητης καὶ ἀγίας Σιών, πὺ ὅποιος ἄρχισε νὰ τὰ βλέπει δὲν εὐχαριστεῖται πλέον μὲ τις αἰσθητὲς θεωρίες, δὲν προσκολλᾶται πλέον στὴ δόξα τοῦ κόσμου τούτου.

3 Ἐπιτρέψατέ μου λοιπὸν ἐκ προοιμίων νὰ συνομιλήσω μὲ αὐτήν, νὰ τὴν προσφωνήσω καὶ νὰ τῆς ἀφιερῶσω ὅσον πόθο ἔχω. Μόλις, ἀγαπητοί μου πατέρες καὶ ἀδελφοί, ἐθυμήθηκα τὸ κάλλος τῆς ἄμεμπτης ἀγάπης, καὶ ἀμέσως τὸ φῶς της εὐρέθηκε στὴν καρδιά μου καὶ αἰχμαλωτίσθηκα ἀπὸ τὴ γλυκύτητά της, ἔχασα τις ἐξωτερικὲς αἰσθήσεις, ἀπέσυρα τελείως τὸν νοῦ μου ἀπὸ τὰ βιωτικά καὶ ἐλησμόνησα τὰ καθημερινὰ πράγματα. Ἄλλὰ ἔπειτα, δὲν γνωρίζω πῶς, ἐπέταξε πάλι μακριὰ ἀπὸ ἐμένα καὶ μ' ἄφησε νὰ θρηνῶ τὴν ἀσθένειά μου.

4 Ὡ ἀγάπη πολυπόθητη, μακάριος εἶναι ὅποιος σὲ ἀσπασθήκε, διότι στὸ ἐξῆς δὲν θὰ ἐπιθυμήσει πλέον νὰ ἀσπασθεῖ περιπαθῶς κάλλος γῆινου πράγματος. Μακάριος εἶναι ὅποιος συσφίχθηκε μαζί σου ἀπὸ θεῖο ἔρωτα· διότι θ' ἀρνηθεῖ ὄλον τὸν κόσμον καὶ δὲν θὰ μολυνθεῖ καθόλου πλησιάζοντας ὅποιονδήποτε ἄνθρωπον. Μακάριος εἶναι ὅποιος κατεφίλησε τὰ κάλλη σου καὶ τὰ ἀπήλαυσε μὲ ἄπειρο πόθο, διότι θὰ ἀγιασθεῖ ψυχικῶς μὲ τὸ καθαρὸ ὕδωρ καὶ αἷμα πὺ στάζει ἀπὸ ἐσένα. Μακάριος εἶναι ὅποιος σὲ κατασπασθήκε, διότι θὰ ὑποστεῖ τὴν καλὴ ἀλλοίωση πνευματικῶς καὶ θὰ εὐφρανθεῖ ψυχικῶς, διότι σὺ εἶσαι ἡ ἀνεκκλάλητη χαρὰ. Μακάριος εἶναι ὅποιος σὲ ἀπέκτησε, διότι δὲν θὰ ὑπολογίσει γιὰ τίποτε τοὺς θησαυροὺς τοῦ κόσμου, διότι

τος ἀληθῶς ὁ ἀκένωτος. Μακάριος δὲ καὶ τρισμακάριος καὶ ὄν
 σὺ προσελάβου· ἔσται γὰρ ἐν ἀδοξίᾳ τῇ ὀρωμένη πάντων ἐνδό-
 ξων ἐνδοξότερος καὶ τιμίων πάντων τιμιώτερος καὶ σεμνότερος.
 Ἐπαινετὸς ὁ καταδιώκων σε, ἐπαινετώτερος ὁ εὐρών σε, μακα-
 5 ριώτερος ὁ ἀγαπηθεὶς ὑπὸ σοῦ, ὁ εἰσδεχθεὶς παρὰ σοῦ, ὁ διδα-
 χθεὶς ἀπὸ σοῦ, ὁ κατοικήσας ἐν σοί, ὁ τραφεὶς διὰ σοῦ τροφήν
 Χριστὸν τὸν ἀθάνατον, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν.

5 ὦ ἀγάπη θεία, ποῦ Χριστὸν περιέχεις; Ποῦ αὐτὸν κατακρύ-
 πτεις; Τί τὸν τοῦ κόσμου Σωτῆρα λαβοῦσα, μακρὰν γέγονας ἀφ'
 10 ἡμῶν; Ἄνοιξον καὶ ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις μικρὰν σου θύραν, ἵνα καὶ
 ἡμεῖς ἴδωμεν τὸν δι' ἡμᾶς παθόντα Χριστὸν καὶ πιστεύσωμεν τῷ
 ἔλεει αὐτοῦ ὡς οὐκέτι ἀποθανοῦμεν ἀφ' οὗ αὐτὸν θεασόμεθα.
 Ἄνοιξον ἡμῖν ἢ θύρα αὐτῷ γενομένη εἰς τὴν διὰ σαρκὸς αὐτοῦ
 ἐπιφάνειαν, ἢ βιασαμένη τὰ ἄφθονα καὶ ἀβίαστα σπλάγχνα τοῦ
 15 ἡμετέρου Δεσπότη εἰς τὸ βαστάσαι τὰς ἀμαρτίας καὶ τὰς νόσους
 ἀπάντων, καὶ μὴ ἀπορρίψῃς ἡμᾶς λέγουσα, «οὐκ οἶδα ὑμᾶς». Γε-
 νοῦ μεθ' ἡμῶν, ἵνα γνωρίσῃς ἡμᾶς· ἀγνώριστοι γὰρ σοι τυγχάνο-
 μεν. Ἐνοίκησον ἐν ἡμῖν, ἵνα διὰ σὲ καὶ ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς ὁ Δε-
 σπότης ἐλθὼν ἐπισκέψηται προὔπαντῶμενος παρὰ σοῦ (ἡμεῖς
 20 γὰρ εἰς ἅπαν ἀνάξιοι), ὡς ἂν προσμεῖνῃ μικρὸν ὁμιλῶν σοι καὶ
 δέξηται καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀμαρτωλοὺς προσπεσεῖν τοῖς ἀχράντοις
 αὐτοῦ ποσί, καὶ συλλαλήσῃς περὶ ἡμῶν ἀγαθὰ καὶ πρεσβεύσῃς
 ἀφεθῆναι τὸ χρέος ἡμῖν τῶν κακῶν, ὅπως αὐτῷ τῷ Δεσπότη
 δουλεύειν διὰ σοῦ πάλιν ἀξιωθῶμεν καὶ ὑπ' αὐτοῦ προνοώμεθα
 25 καὶ τρεφώμεθα· τὸ γὰρ χρεωστεῖν μὲν μηδέν, λιμῷ δὲ πτωχείας
 ἀπόλλυσθαι, παρὰ μικρὸν τῆς ἴσης ἐστὶ τιμωρίας καὶ κολάσεως
 πρόξενον.

6 Συγχωρηθεῖμεν παρὰ σοῦ, ἀγία ἀγάπη, καὶ διὰ τοῦ τῶν ἀγα-

5. Ἐδῶ, ὅπως καὶ σ' ἄλλα σημεία, ἡ ἀγάπη προσωποποιεῖται. Εἶναι συ-
 νηθισμένο φαινόμενο στὸν Συμεῶν.

εἶσαι ὁ ἀληθῶς ἀκένωτος πλουῦτος. Μακάριος καὶ τρισμακάριος εἶναι ἐπίσης ὅποιον προσέλαβες ἐσὺ· διότι μέσα στὴν φαινομενικὴ ἀδοξία θὰ εἶναι ἐνδοξότερος ὄλων τῶν ἐνδόξων, τιμιώτερος ὄλων τῶν τιμίων καὶ σεπτότερος. Ἀξιέπαινος εἶναι ὅποιος σὲ κυνηγᾷ, ἐπαινετώτερος ὅποιος σ' εὐρῆκε, μακαριώτερος ὅποιος ἀγαπήθηκε ἀπὸ ἐσένα, ὅποιος ἔγινε δεκτὸς ἀπὸ ἐσένα, ὅποιος ἐδιδάχθηκε ἀπὸ ἐσένα, ὅποιος κατοίκησε μέσα σ' ἐσένα, ὅποιος ἐτράφηκε ἀπὸ σένα μὲ τροφή τὸν Χριστὸ τὸν ἀθάνατο, τὸν Χριστὸ τὸν Θεὸ μας.

- 5 Ὡς θεία ἀγάπη, ποῦ κρατεῖς τὸν Χριστό⁵; Ποῦ τὸν ἔχεις κρυμμένον; Γιατί ἐπῆρες τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου καὶ ἀπομακρύνθηκες ἀπὸ μᾶς; Ἄνοιξε ἓνα παραθυράκι καὶ σὲ μᾶς τοὺς ἀναξιούς, γιὰ νὰ ἰδοῦμε καὶ ἐμεῖς τὸν παθόντα γιὰ χάρη μας Χριστὸ καὶ νὰ πιστεύσομε μὲ τὸ ἔλεός του ὅτι δὲν θ' ἀποθάνομε πλέον, ἀφοῦ τὸν ἰδοῦμε. Ἄνοιξέ μας ἐσὺ πού ἐγινες θύρα τοῦ στήν σαρκική του φανέρωση, πού ἐβίασες τὰ ἄφθονα καὶ ἀβίαστα σπλάγχνα τοῦ Δεσπότη μας, γιὰ νὰ βαστάσουν τίς ἀμαρτίες καὶ τίς ἀσθένειες ὄλων, καὶ μὴ μᾶς ἀπορρίψεις, λέγοντας, «δὲν σᾶς γνωρίζω»⁶. Ἐλα μαζί μας, γιὰ νὰ μᾶς γνωρίσεις· διότι σοῦ εἴμαστε ἄγνωστοι. Κατοίκησε μέσα μας, ὥστε γιὰ χάρη σου νὰ ἔλθει γιὰ νὰ ἐπισκεφθεῖ καὶ μᾶς τοὺς ταπεινούς, προῦπαντώμενος ἀπὸ ἐσένα (ἀφοῦ ἐμεῖς εἴμαστε τελείως ἀνάξιοι γι' αὐτό), ὥστε νὰ παραμείνει ὁμιλώντας γιᾶ λίγο μὲ ἐσένα καὶ νὰ δεχθεῖ καὶ ἐμᾶς τοὺς ἀμαρτωλοὺς νὰ προσπέσομε στὰ ἄχραντα πόδια του· νὰ συνομιλήσεις μαζί του γιὰ τὸ καλὸ μας καὶ νὰ πρεσβεύσεις νὰ μᾶς συγχωρηθεῖ τὸ χρέος τῶν κακῶν μας, ὥστε ν' ἀξιωθοῦμε διὰ σοῦ νὰ δουλεύομε πάλι σ' αὐτὸν τὸν Δεσπότη, νὰ δεχθοῦμε τὴν πρόνοιάν του καὶ νὰ τρεφόμεσθε ἀπὸ αὐτόν. Διότι τὸ νὰ μὴ χρωστάει κανεὶς τίποτε, ἀλλὰ νὰ ἀφανίζεται ἀπὸ τὴν πείνα καὶ τὴν πτωχεία, σχεδὸν προξενεῖ τὴν ἴση τιμωρία καὶ κόλαση.

- 6 Εἶθε νὰ συγχωρηθοῦμε ἀπὸ ἐσένα, ἀγία ἀγάπη, καὶ διὰ μέ-

6. Ματθ. 25,12.

θῶν τοῦ ἡμετέρου Δεσπότη ἐν ἀπολαύσει γενοίμεθα, ὧν οὐδεὶς, εἰ μὴ διὰ σοῦ, γεύσεται τῆς γλυκύτητος. Ὁ γάρ σε ὡς δεῖ μὴ φιλήσας καὶ παρὰ σοῦ μὴ ἀγαπηθεὶς ὡσπερ χρῆ, τρέχει μὲν ἴσως, οὐ κατέλαβε δὲ ὁμῶς· πᾶς δὲ ὁ τρέχων πρὸ τοῦ τὸ δρόμον τελεί-
5 σαι ἀμφίβολος. Ὁ δὲ καταλαβὼν σε ἢ καταληφθεὶς ὑπὸ σοῦ, πάντως βέβαιος, ἐπειδὴ τέλος νόμου σὺ εἶ, ἢ ἐμὲ περικυκλοῦσα, ἢ ἐμὲ φλέγουσα καὶ ἐκ πόνου καρδίας εἰς πόθον ἀπειρόν με Θεοῦ καὶ τῶν ἐμῶν ἀδελφῶν καὶ πατέρων ἀνάπτουσα. Σὺ γὰρ τῶν προφητῶν ἢ διδάσκαλος, τῶν ἀποστόλων ἢ σὺνδρομος, τῶν
10 μαρτύρων ἢ δύναμις, τῶν πατέρων καὶ διδασκάλων ἢ ἔμπνευσις, ἢ πάντων τῶν ἁγίων τελείωσις καὶ ἡ ἐμῆ νῦν πρὸς τὴν παροῦσαν διακονίαν προχείρισις.

7 Ἄλλὰ σύγγνωτέ μοι, ἀδελφοί, τῆς κατηχήσεως τοῦ λόγου παρακινήθῃντι μικρόν, τοῦ πόθου τῆς ἀγάπης τοῦτο ποιήσαντος.
15 Ἐμνήσθη γὰρ αὐτῆς καὶ «εἰφράνθη μου ἡ καρδία», κατὰ τὸν θεῖον Δαβὶδ, καὶ εἰς ὕμνον ἐτράπην τῶν θαυμασίων αὐτῆς. Τοιγαροῦν ἀξιῶ καὶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην ὀπίσω καταδιῶξαι αὐτῆς, ὅση δύναμις, καὶ καταλαβεῖν αὐτὴν μετὰ πίστεως τρέχοντας, καὶ τῶν ἐλπίδων ὑμῶν οὐδαμῶς διαμάρτητε. Πᾶσα γὰρ σπουδὴ καὶ
20 πᾶσα ἀσκησις μετὰ καμάτων πολλῶν ἢ μὴ κατανωσῶσα εἰς τὴν ἀγάπην ἐν συντετριμμένῳ τῷ πνεύματι, ματαία ἐστὶ καὶ εἰς οὐδὲν καταλήγουσα χρήσιμον. Οὐδὲ γὰρ ἐν ἄλλῃ τινὶ ἀρετῇ ἢ καὶ πληρώσει κυριακῆς ἐντολῆς δύναται τις γνωρίζεσθαι Χριστοῦ μαθητῆς· «ἐν τούτῳ» γάρ, φησί, «γνώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μα-
25 θηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους».

8 Ταύτης ἕνεκα «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν», δι' ἣν ἐνανθρωπήσας, πάντα ὑπέμεινεν ἐκουσίως τὰ ζωοποιὰ πάθη, ἵνα τὸ οἰκεῖον πλάσμα, τὸν ἄνθρωπον, τῶν δεσμῶν ἐλευθερώσῃ τοῦ ἄδου καὶ ἀναλαβῶν εἰς οὐρανοὺς ἀναγάγῃ. Ταύ-

7. Α' Κορ. 9,24.

8. Ρωμ. 10,4. Α' Τιμ. 1,5.

9. Ἀπὸ τοῦς λόγους αὐτοῦς φαίνεται ὅτι ἡ παροῦσα κατήχησις ἦταν ἡ πρώτη ποὺ ἀπήλυθε ὁ Συμεὼν ὡς ἡγούμενος τοῦ Ἁγίου Μάμαντος.

10. Ψαλμ. 15,9. 72,21.

11. Ἰω. 13,35.

σου σοῦ· νὰ φθάσομε στὴν ἀπόλαυση τῶν ἀγαθῶν τοῦ Δεσπότη μας, τῶν ὁποίων τὴν γλυκύτητα δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ γευθεῖ παρὰ μόνο διὰ σοῦ. Διότι αὐτὸς πού δὲν σὲ ἀγάπησε ὅσο πρέπει καὶ δὲν ἀγαπήθηκε ἀπὸ ἐσένα ὅπως χρειάζεται, ἴσως βέβαια τρέχει, ἀλλὰ δὲν τερματίζει⁷. Κάθε δρομεὺς πρὶν τελειώσει τὸν δρόμο εἶναι ἀβέβαιος. Ὅποιος ὁμως ἔφθασε σ' ἐσένα ἢ καταλήφθηκε ἀπὸ ἐσένα, εἶναι ὅπωςδὴποτε βέβαιος, ἐπειδὴ τὸ τέλος τοῦ νόμου εἶσαι ἐσύ⁸, ἐσὺ πού μὲ περικυκλώνεις, πού μὲ φλογίζεις, πού ἀπὸ πόνου καρδιάς μὲ ἀνάβεις σὲ ἄπειρο πόθο τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀδελφῶν καὶ πατέρων μου. Διότι ἐσὺ εἶσαι ἡ διδασκάλισσα τῶν προφητῶν, ἡ συνοδοιπόρος τῶν ἀποστόλων, ἡ δύναμη τῶν μαρτύρων, ἡ ἔμπνευση τῶν πατέρων καὶ διδασκάλων, ἡ τελείωση ὅλων τῶν ἄλλων· καὶ αὐτὴν τὴν στιγμή ἐσὺ εἶσαι ἡ δική μου προχείριση γιὰ τὴν παροῦσα διακονία⁹.

7 Ἀλλὰ συγχωρῆστε με, ἀδελφοί, πού παρεξέκλινα λίγο ἀπὸ τὰ πλαίσια τῆς κατηχήσεως τοῦ λόγου, πρᾶγμα πού ἐπροκάλεσε ὁ πόθος τῆς ἀγάπης. Διότι τὴν ἐθυμήθηκα καὶ «εὐφράνθηκε ἡ καρδιά μου»¹⁰ καὶ ἐπιδόθηκα σ' ἐξύμνηση τῶν θαυμάτων της. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν ἀξιῶνω καὶ ἀπὸ τὴν δική σας ἀγάπη νὰ τὴν καταδιώκετε ἀπὸ πίσω μὲ ὅλη σας τὴν δύναμη καὶ νὰ τὴν φθάσετε τρέχοντας μὲ πίστη, καὶ δὲν θὰ διαψευσθοῦν καθόλου οἱ ἐλπίδες σας. Διότι κάθε φροντίδα καὶ κάθε ἄσκηση, συνοδευόμενη ἀπὸ πολλοὺς κόπους, ἂν δὲν ἀπολήγει στὴν ἀγάπη μὲ συντριμμένο πνεῦμα, εἶναι μάταια καὶ δὲν καταλήγει σὲ τίποτε χρήσιμο. Διότι δὲν ὑπάρχει καμμία ἄλλη ἀρετὴ ἢ ἐκπλήρωση Κυριακῆς ἐντολῆς, μὲ τὴν ὁποία μπορεῖ κανεὶς ν' ἀναγνωρισθεῖ ὡς μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ· πραγματικὰ λέγει, «ἀπὸ αὐτὸ θὰ γνωρῖσουν ὅλοι ὅτι εἴσθε μαθητὲς μου, ἐὰν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους»¹¹.

8 Γιὰ χάρις της «ὁ Λόγος ἐγίνε σάρκα καὶ κατοίκησε σ' ἐμᾶς»¹², γι' αὐτὴν, ἀφοῦ ἐνανθρώπησε, ὑπέμεινε ἐκουσίως ὅλα τὰ ζωοποιὰ πάθη, γιὰ νὰ ἐλευθερώσει ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ ἄδη τὸ πλάσμα του, τὸν ἄνθρωπο, καί, ἀναλαμβάνοντάς τον, νὰ τὸν

της ἕνεκα τὸν ἀκατάπαυστον ἐκεῖνον ἔδραμον οἱ ἀπόστολοι δρόμον καὶ τὴν ἄπασαν οἰκουμένην τῷ ἀγκίστρῳ καὶ τῇ σαγήνῃ τοῦ λόγου σαγηνεύσαντες, ἀπὸ τοῦ βυθοῦ τῆς εἰδωλομανίας ἀνέσπασαν καὶ πρὸς τὸν λυμένα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἀνεσώσαντο. Ταύτης ἕνεκα οἱ μάρτυρες τὰ αἵματα ἑαυτῶν ἐκένωσαν, ἵνα μὴ Χριστὸν ἀπολέσωσι. Διὰ ταύτην οἱ θεοφόροι πατέρες ἡμῶν καὶ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλοι τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς ὑπὲρ τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας προθύμως ἔθηκαν· καὶ ἡμεῖς οἱ εὐτελεῖς ὑπεισήλθομεν τὴν προστασίαν ὑμῶν τῶν τιμω-
10 τάτων πατέρων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, ὡς ἂν πάντα, κατὰ τὸ ἐνὸν ἐκείνους ἐκμιμούμενοι, δι' ὑμᾶς πάθωμέν τε καὶ ὑπομείνωμεν καὶ πρὸς οἰκοδομὴν ὑμῶν καὶ ὠφέλειαν ἐκτελέσωμεν, ἵνα παραστήσωμεν ὑμᾶς θύματα τέλεια, ὀλοκαυτώματα λογικά, τῇ τραπέζῃ Θεοῦ. Ὑμεῖς γάρ ἐστε τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ, ἃ μοι δέδωκεν ὁ Θεὸς
15 ὡς παιδιά, τὰ ἐμὰ σπλάχνα, οἱ ἐμοὶ ὀφθαλμοί. Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἐμόν, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, καύχημα καὶ ἡ σφραγὶς τῆς ἐμῆς διδασκαλίας.

9 Σπουδάσωμεν οὖν, ἀγαπητοί μου ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, ὡσπερ διὰ πάντων, οὕτω καὶ διὰ τῆς εἰς ἀλλήλους ἀγάπης θεραπεύειν
20 τὸν Θεὸν καὶ δὴν ἡρετίσασθε εἰς τύπον ἔχειν πατρὸς πνευματικοῦ, εἰ καὶ τῆς ἀξίας πολὺ ἀπολείπομαι, ὡς ἂν χαίρῃ μὲν Θεὸς ἐπὶ τῇ ὁμοιοῖα καὶ τελειῶσει ὑμῶν, χαίρω δὲ κἀγὼ ὁ ταπεινός, ἐπεκτεινομένην ὁρῶν ἀεὶ τὴν προκοπὴν τοῦ κατὰ Θεὸν ὑμῶν βίου ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐν πίστει, ἐν ἀγνείᾳ, ἐν φόβῳ Θεοῦ, ἐν εὐλαβείᾳ, ἐν κατα-
25 νύξει καὶ δάκρυσιν, δι' ὧν ὁ ἔσω καθαίρεται ἄνθρωπος καὶ πληροῦται φωτὸς θεοῦ καὶ ὄλος Πνεύματος ἀγίου γίνεται ἐν συν-
τετριμμένη ψυχῇ καὶ καταβεβλημένῳ φρονήματι, καὶ ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ γίνεται εἰς εὐλογίαν ὑμῶν καὶ προσθήκην ἀνωλέθρου καὶ μακαρίας ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς
30 τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

12. Ἰω. 1,14.

13. Οἱ λόγοι εἶναι παρμένοι ἀπὸ τὸν Γρηγόριον Θεολόγον, Λόγοι 33,15 καὶ 24,4. Βλ. καὶ Δωροθέου, Πραγματεῖαι 17,2.

14. Ἑβρ. 2,13.

15. Β' Κορ. 1,14. Α' Κορ. 9,2.

ὀδηγήσει στοὺς οὐρανοὺς. Γιὰ χάρη της ἔτρεξαν οἱ Ἀπόστολοι ἐκεῖνον τὸν ἀκατάπαυστο δρόμο, ἐσαγήνευσαν ὅλη τὴν οἰκουμένην μὲ τὸ ἀγκίστρι καὶ τὴν σαγήνη τοῦ λόγου, τὴν ἐσήκωσαν ἀπὸ τὸν βυθὸ τῆς εἰδωλομανίας καὶ τὴν ὀδήγησαν στὸν σωτήριο λιμένα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Γιὰ χάρη της ἔχυσαν τὰ αἵματά τους οἱ μάρτυρες, ὥστε νὰ μὴ χάσουν τὸν Χριστό. Γι' αὐτὴν ἔδωσαν προθύμως τὴ ζωὴ τους οἱ θεοφόροι πατέρες μας καὶ διδάσκαλοι τῆς οἰκουμένης ὑπὲρ τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ἐμεῖς οἱ εὐτελεῖς ἀνελάβαμε τὴν προστασία ὑμῶν τῶν τιμιωτάτων πατέρων καὶ ἀδελφῶν μας, ὥστε, μιμούμενοι ἐκείνους κατὰ δύναμη, νὰ πάθουμε καὶ νὰ ὑπομείνομε γιὰ σᾶς τὰ πάντα καὶ νὰ ἐκτελέσομε γιὰ οἰκοδομὴ καὶ ὠφέλειά σας τὰ πάντα, γιὰ νὰ σᾶς παρουσιάσομε θύματα τέλεια, ὀλοκαυτώματα λογικά¹³, στὴν τράπεζα τοῦ Θεοῦ. Διότι σεῖς εἶσθε τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ ποὺ μοῦ ἔδωσε ὁ Θεὸς σὰν παιδιά¹⁴, σεῖς εἶσθε τὰ σπλάγχνα μου, τὰ μάτια μου. Σεῖς εἶσθε, γιὰ νὰ ἐκφρασθῶ μὲ τοὺς λόγους τοῦ Ἀποστόλου, τὸ καύχημα καὶ ἡ σφραγίδα τῆς διδασκαλίας μου¹⁵.

- 9 Ἄς φροντίσομε, ἀγαπητοί μου ἀδελφοὶ ἐν Χριστῷ, ὅπως μὲ ὅλα, ἔτσι καὶ μὲ τὴν ἀγάπη πρὸς ἀλλήλους νὰ λατρεύομε τὸν Θεό, καὶ ἐμένα, ποὺ μὲ ἐξελέξατε γιὰ νὰ μὲ ἔχετε στὴ θέση τοῦ πνευματικοῦ σας πατέρα, ἂν καὶ ἀπέχω πολὺ νὰ εἶμαι ἄξιος γι' αὐτὴν, ὥστε νὰ χαίρεται ὁ Θεὸς γιὰ τὴν ὁμόνοια καὶ τελειώσή σας, νὰ χαίρομαι ἐπίσης καὶ ἐγὼ ὁ ταπεινός, βλέποντας νὰ ἐπεκτείνεται πάντοτε ἡ προκοπὴ τοῦ κατὰ Θεὸν βίου σας πρὸς τὸ καλύτερο μὲ τὴν πίστη, τὴν ἀγνεία, τὸν φόβο Θεοῦ, τὴν εὐλάβεια, τὴν κατάνυξη καὶ τὰ δάκρυα, μὲ τὰ ὁποῖα καθαίρεται ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος καὶ πλημμυρίζει θεῖο φῶς καὶ γίνεται ὀλόκληρος τοῦ ἁγίου Πνεύματος μὲ συντριμμένη ψυχὴ καὶ καταβλημένο φρόνημα. Καὶ ἡ δική μου χαρὰ καθίσταται γιὰ σᾶς εὐλογία καὶ αὐξηση τῆς ἀφθαρτῆς καὶ μακάριας ζωῆς μὲ τὴ δύναμη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες. Γένοιτο.

Λ Ο Γ Ο Σ Β'

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΦΕΥΓΕΙΝ ΤΟΥΣ ΛΟΙΜΟΥΣ ΚΑΙ ΦΘΟΡΟΠΟΙΟΥΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΩΝ ΑΠΟΠΕΜΠΕΣΘΑΙ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑΝ ΤΗΣ ΑΡΕΤΗΣ ΑΝΑΣΤΗΝΑΙ

Ἔτι δὲ καὶ περὶ τοῦ δεῖν σκοπεῖν εἰ τὰ τῶν μακαρισμῶν
τοῦ Χριστοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἔχομεν. Καὶ περὶ δακρύων καὶ κα-
τανύξεως.

1 Ἄδελφοὶ καὶ πατέρες, πᾶς ὅστις εὐρεῖν βούλεται τὸν Θεόν,
ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ τῆς ἰδίας μὴ φεισάσθω ψυχῆς, ἀλλ'
ἐχθραν θήτω ἀναμέσον αὐτοῦ καὶ ἀναμέσον πάντων τῶν κατὰ
σάρκα περιπατούντων. Μὴ ἐπιστραφήτω τινὸς τούτων τοῖς
5 δῆθεν παρακλητικοῖς λόγοις καὶ μὴ καθίσῃ μετ' αὐτῶν ἐν κα-
θέδρᾳ, μηδὲ ὁμιλείτω ὁμιλίας κακάς, δι' ὧν ἡ ψυχὴ φαρμακεύε-
ται καὶ ἀναγκάζεται τοῖς προτέροις ἐνδιατρίβειν πονηροῖς λογι-
σμοῖς τε καὶ ἐνθυμήμασιν. Ἄνθρωπος, φοβήθητι τὸ μετὰ ἀγκί-
στρου δέλεαρ καὶ ἀκουσὸν μου καὶ μακρὰν γενοῦ ἐξ αὐτῶν. Μὴ
10 πάλιν καταγάγῃς σεαυτοῦ τὴν ψυχὴν ἐν τῷ ᾄδῃ. Στήσον τὸν λογι-
σμόν σου καὶ μὴ πλανᾶσθαι αὐτὸν συγχωρῆς εἰς τὸ ἀκούειν τὰ
μάταια. Μὴ ἐπιστραφῆς εἰς τὰ ὀπίσω, μὴ ὀκνήσῃς ἢ βαρυνθῆς
ραθυμίᾳ, μὴ δώσης ὕπνον σοῖς ὀφθαλμοῖς, μηδὲ γλυκάνῃς σὸν
φάρυγγα ἠδονῇ τινος βρώματος, μέχρις ἂν ἴδοις τὸ δι' οὗ καὶ δι' ὃ
15 ἐκλήθῃς καὶ πρὸς ὃ ἐπέιγῃ φθάσαι κατὰ σκοπόν. Μὴ παραδέξῃ
τὸν ὑποβάλλοντά σοι λογισμόν· Ἐπί δεῖ σοι τοῦ πολλοῦ, φησί,

1. Ματθ. 16,24 Μάρκ. 8,34.

2. Ρωμ. 8,4 Β' Κορ. 10,2.

3. Ψαλμ. 1,1.

4. Α' Κορ. 15,33.

5. Ψαλμ. 131,4.

Λ Ο Γ Ο Σ 2

ΠΕΡΙ ΑΠΟΦΥΓΗΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΩΝ ΚΑΙ ΦΘΟΡΟΠΟΙΩΝ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΡΡΙΨΕΩΣ ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ ΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΔΟΣΕΩΣ ΜΑΣ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΕΤΗΣ

Ἄκόμη πρέπει νὰ ἐξετάζομε ἂν ἔχομε στοὺς ἑαυτοὺς μας τὰ τῶν μακαρισμῶν τοῦ Χριστοῦ. Ἐπίσης περὶ δακρῶν καὶ κατανύξεως.

- 1 Ἄδελφοὶ καὶ πατέρες, ὁποιοσδήποτε θέλει νὰ εὔρει τὸν Θεό, ἂς ἀπαρνηθεῖ τὸν ἑαυτό του¹ καὶ ἂς μὴ λυπηθεῖ τὴ ζωὴ του, ἀλλὰ ἂς ἐγείρει ἔχθρα ἀνάμεσα στὸν ἑαυτό του καὶ σ' ὄλους ὅσοι ζοῦν σαρκικῶς². Νὰ μὴ παρασυρθεῖ ἀπὸ τοὺς δῆθεν συμβουλευτικούς λόγους κάποιου ἀπὸ αὐτοὺς καὶ νὰ μὴ καθίσει σὲ συντροφιά μὲ αὐτούς³, οὔτε νὰ μετέχει σὲ κακὲς συνομιλίες⁴, μὲ τίς ὁποῖες φαρμακώνεται ἡ ψυχὴ καὶ ἀναγκάζεται νὰ παραμένει στοὺς προηγούμενους πονηροὺς λογισμοὺς καὶ τὰ πονηρὰ συναισθήματα. Ἄνθρωπε, φοβῆσου τὸ δέλεαρ στὸ ἀγκρίστρι· ἄκουσέ με καὶ ἀπομακρύνσου ἀπὸ αὐτούς. Μὴ κατεβάσεις τὴν ψυχὴ σου πάλι στὸν ἄδη. Στερῶσε τὸν λογισμό σου καὶ μὴ τοῦ ἐπιτρέψεις νὰ πλανᾶται καὶ ν' ἀκούη ματαιότητες. Μὴ στρέψεις πρὸς τὰ πίσω, μὴ ὀκνηρεύσεις καὶ βαρεθεῖς ἀπὸ ραθυμία, μὴ δώσεις ὕπνο στὰ μάτια σου⁵, οὔτε νὰ γλυκάνεις τὸν φάρυγγά σου μὲ τὴν ἡδονὴ κάποιας τροφῆς, ἕως ὅτου ἰδεῖς αὐτὸ διὰ τοῦ ὁποίου καὶ γιὰ τὸ ὁποῖο προσκλήθηκες καὶ τὸν σκοπὸ πρὸς τὸν ὁποῖο ἐπείγεσαι νὰ φθάσεις. Μὴ δεχθεῖς τὸν λογισμό πού σου ὑποβάλλει· Ἔτι σοῦ χρειάζεται ὁ πολὺς κόπος, λέγει, καὶ ἡ ἀκαιρὴ ταλαιπωρία; Ἐχεις συμπληρώσει ἤδη ἓνα χρόνο, καὶ δύο καὶ τρεῖς, καὶ δὲν ὠφελήθηκες καθόλου'. Μὴ, ἀδελφέ μου, μὴ πέσεις σ' αὐτὴν τὴν παγίδα, μὴ προδώσεις τὴν σωτηρία σου, ἀλλὰ ἐπιδόσου μὲ

‘κόπου καὶ τῆς ἀκαίρου ταλαιπωρίας; Χρόνον ἤδη πεπλήρωκας καὶ δύο καὶ τρεῖς, καὶ οὐδὲν ἔγνωσ ὄφελος’. Μή, ἀφελφέ μου, μὴ ἐμπαγῆς τῇ παγίδι ταύτῃ, μηδὲ προδῶς τὴν σεαυτοῦ σωτηρίαν, ἀλλὰ χρῆσαι μᾶλλον εὐτονωτέρῃ σπουδῇ καὶ ἀνδρείᾳ εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἀρετῶν, μὴ ἀπιστῶν τοῖς λόγοις καὶ ταῖς διδασκαλίαις τῶν κατὰ Θεόν σου πατέρων. Θεὸς οὖν ἐν τῇ ψυχῇ σου ἀποθανεῖν πρῶτον ἢ ἀποστῆναι τοῦ ζωηφόρου τούτου ζητήματος· εἰ γὰρ ἀδιστακτῶς τοῦτο πεποίηκας ἐξ ἀρχῆς, οὐκ ἂν σε ὁ ἀγαθὸς ὑπερεῖδε Θεός, ἀλλ’ ἔδωκεν ἂν σοι τοῦ ποθουμένου σαφῶς τὴν 10 ἀπόλαυσιν.

2 Τοιγαροῦν εἰ θέλεις ἐπιτυχεῖν ὧν ἐφίεσαι καὶ ποθεῖς, τῶν ἀγαθῶν λέγω τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξ ἀνθρώπων γενέσθαι ἄγγελος ἐπίγειος, ἀγάπησον, ἀδελφέ, θλιψὶν σώματος, ἄσπασαι κακοπάθειαν, τοὺς δὲ πειρασμοὺς οὕτω φίλησον, ὡς μέλλοντάς σοι γενέ-
15 σθαι προξένους παντὸς ἀγαθοῦ. Τί ὠραιότερον, εἶπέ μοι, θλιβομένης ψυχῆς μετὰ γνώσεως ὅτι ὑπομένουσα τὴν πάντων μέλλει κληρονομῆσαι χαρὰν; Τί ἀνδρειότερον συντετριμμένης καὶ τεταπεινωμένης καρδίας, ἢ τὰς φάλαγγας τῶν δαιμόνων ἀπονητὶ τρέπουσα εἰς τέλος ἀποδιώκει; Τί ἐνδοξότερον πτωχείας πνευματι-
20 κῆς τῆς προξένου τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἧς τί ἂν καὶ ἔσται ἀντάξιον ἢ νῦν ἢ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι; Τὸ δὲ καὶ ἑαυτοῦ μὴ μεριμνᾶν ἐνεκὲν τινος τῶν γηίνων, ἀλλ’ ὄλην ἔχειν τὴν διάνοιαν πρὸς Χριστόν, πόσων τοῦτο οἶει εἶναι πρόξενον ἀγαθῶν αἰώνιων, ὄσης τῆς ἀγγελικῆς καταστάσεως; Τὸ δὲ καὶ πάντων ὁμοῦ
25 τῶν προσκαίρων καταφρονεῖν, καὶ αὐτῶν εἰπεῖν τῶν τοῦ σώματος ἀναγκαίων χρειῶν, ὡς μὴ φιλονεικεῖν ὑπὲρ τούτων μετὰ τινος διὰ τὸ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἀγάπην ἐν ἀταράχῃ ψυχῆς καταστήματι ἀμείωτον συντηρεῖν, ποίων τῶν ἀμοιβῶν, τίνων δὲ τῶν στεφάνων καὶ τῶν βραβείων οὐκ ἔστιν ἐπάξιον;

3 Ὅντως ὑπὲρ φύσιν ἢ ἐντολὴ καὶ ὑπὲρ λόγον αἱ ἀμοιβαί, Χρι-

έντονώτερο ζῆλο καὶ ἀνδρεία στὴν ἀσκήση τῶν ἀρετῶν, μὴ ἀπιστώντας στοὺς λόγους καὶ τὶς διδασκαλίες τῶν πατέρων σου κατὰ Θεόν. Βάλε λοιπὸν στὴν ψυχὴ σου νὰ πεθάνεις πρῶτα παρὰ νὰ ἀπομακρυνθεῖς ἀπὸ αὐτὸ τὸ ζωτικὸ ζήτημα. Διότι, ἂν εἶχες πράξει αὐτὸ ἀδίστακτα ἀπὸ τὴν ἀρχή, δὲν θὰ σὲ παρέβλεπε ὁ ἀγαθὸς Θεός, ἀλλὰ θὰ σοῦ εἶχε δώσει σαφῶς τὴν ἀπόλαυση τοῦ ποθουμένου.

- 2 Ὡστε λοιπὸν, ἂν θέλεις νὰ ἐπιτύχεις ὅσα ἐπιθυμεῖς καὶ ποθεῖς, δηλαδὴ τὰ ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ ἄνθρωπος νὰ γίνεις ἄγγελος ἐπίγειος, ἀγάπησε, ἀδελφέ, τὴν θλίψη τοῦ σώματος, ἀσπάσου τὴν κακοπάθεια, ἐνῶ τοὺς πειρασμοὺς ἀγάπησέ τους τόσο πολὺ, διότι πρόκειται νὰ σοῦ γίνουν πρόξενοι κάθε ἀγαθοῦ. Τί εἶναι ὠραιότερο, πές μου, ἀπὸ θλιβόμενη ψυχὴ ποὺ ἔχει τὴν συνείδηση ὅτι δείχνοντας ὑπομονὴ πρόκειται νὰ κληρονομήσει τὴν ὑπέρτατη χαρὰ; Τί εἶναι ἀνδρειότερο ἀπὸ συντριμμένη καὶ ταπεινωμένη καρδιά⁵, ποὺ ἀνατρέποντας ἀκόπως τὶς φάλαγγες τῶν δαιμόνων τὶς καταδιώκει μέχρι τέλους; Τί εἶναι ἐνδοξότερο ἀπὸ τὴν πνευματικὴ πτωχεία, τῆς προξένου τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν⁶, τῆς ὁποίας τί μπορεῖ νὰ ὑπάρξει ἀντάξιο ἢ τώρα ἢ στὸν μέλλοντα αἰῶνα; Τὸ νὰ μὴ μεριμνᾷ κανεὶς γιὰ κάτι τὸ γήινο, ἀλλὰ νὰ ἔχει ὅλη τὴν διάνοια προσηλωμένη στὸν Χριστό, πόσων αἰωνίων ἀγαθῶν νομίζεις ὅτι εἶναι τοῦτο πρόξενο; ποιᾶς ἀγγελικῆς καταστάσεως; Τὸ νὰ καταφρονεῖ πάλι ὅλα μαζί τὰ πρόσκαιρα, καὶ αὐτὲς ἀκόμη τὶς ἀπαραίτητες ἀνάγκες τοῦ σώματος, ὥστε νὰ μὴ φιλονεικεῖ γι' αὐτὲς μὲ κάποιον, γιὰ νὰ συντηρεῖ ἀμείωτη τὴν εἰρήνη καὶ τὴν ἀγάπη σὲ ἀτάραχη κατάσταση ψυχῆς, ποιῶν ἀμοιβῶν, ποιῶν στεφάνων καὶ ποιῶν βραβείων δὲν εἶναι ἄξιο;

- 3 Πραγματικὰ ἡ ἐντολὴ εἶναι πᾶνω ἀπὸ τὴν φύση καὶ οἱ ἀμοι-

5. Ψαλμ. 50,19.

6. Ματθ. 5,3.

στος τὰ πάντα ἀντὶ πάντων τούτοις γενήσεται. Χριστὸν δὲ ἀκούων μὴ τῆ τοῦ λόγου ἀπλότητι καὶ τῆ βραχύτητι τῆς λέξεως πρόσεχε, ἀλλὰ τὴν τῆς θεότητος ἐννόει μοι δόξαν, τὴν ὑπὲρ νοῦν καὶ διάνοιαν, τὸ ταύτης κράτος τὸ ἄφραστον, τὸ ἀμέτρητον ἔλεος, τὸν 5 ἀκατάληπτον πλοῦτον, ᾧ δαψιλῶς τε καὶ φιλοτίμως αὐτοῖς δίδωσι, καὶ ταῦτα τούτοις ἀντὶ πάντων ἀρκεῖ, ὡς δεξαμένοις αὐτὸν ἐκεῖνον ἐν ἑαυτοῖς, τὸν αἷτιον καὶ βραβευτὴν παντὸς ἀγαθοῦ· οὐδὲ γὰρ ἐπεθύμησέ τινος ἐτέρου ὁ αὐτὸν ἰδεῖν καὶ θεάσασθαι καταξιωθεῖς, οὐδ' ὁ τῆς ἀγάπης ἐμπλεως γεγονῶς τοῦ Θεοῦ ἄλλον 10 τινὰ ἐπὶ γῆς ἀγαπῆσαι πλεον ἠνέσχετο.

4 Τοιγαροῦν σπουδάσωμεν, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, τὸν Χριστὸν εὐρεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν, ὁποῖός ἐστι τὸ κάλλος καὶ τὴν τερπνότητα. Ἐπειδὴ καὶ πολλοὺς ὀρῶμεν τῶν ἀνθρώπων δι' ἐπιθυμίαν προσκαίρων τινῶν κόπους καὶ πόνους πολλοὺς ὑπομένοντας καὶ μα- 15 κρὰς ἀποδημίας ποιουμένους, οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ γυναικὸς καὶ τέκνων καὶ πάσης ἄλλης δόξης καὶ τρυφῆς καταφρονοῦντας καὶ μηδὲν ἕτερον τοῦ ἰδίου προτιμωμένους θελήματος, ὥστε μὴ ἀποτυχεῖν τοῦ ἰδίου σκοποῦ. Καὶ εἰ διὰ πρόσκαιρα καὶ φθαρτὰ τὸν ὄλον ἀγῶνα καὶ αὐτὴν τίθενται τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων τινές, 20 ἡμεῖς ὑπὲρ τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευόντων καὶ Κυρίου τῶν κυριευόντων καὶ κτίστου καὶ ἐξουσιαστοῦ τῶν ἀπάντων τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ τὰ σώματα εἰς θάνατον οὐ προδώσωμεν; Καὶ ποῦ ἀπελευσόμεθα ἢ ποῦ φύγωμεν, ἀφελφοί, ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ; Ἐὰν γὰρ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβῶμεν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄντα εὐρήσομεν· ἐὰν 25 εἰς τὸν ἄδην κατέλθωμεν, κάκει παρέστιν· ἐὰν εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης, οὐ φευξόμεθα τὴν χειρὰ αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ δεξιὰ αὐτοῦ κατάσχη τὰς ἡμετέρας ψυχὰς καὶ τὰ σώματα. Μὴ δυνάμενοι οὖν ἀνθίστασθαι, ἀδελφοί, ἢ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου Κυρίου, δεῦτε καὶ δῶμεν ἑαυτοὺς δούλους τῷ δι' ἡμᾶς δούλου μορφὴν ἐνδυσασμένῳ

7. Εἶναι ἡ ἐπάρκεια τῆς χριστοκεντρικῆς πνευματικῆς ζωῆς τῶν πιστῶν.

8. Βλ. Ἐγκώμια Μ. Παρασκευῆς, «ὁ ὠραῖος κάλλει παρὰ πάντα βροτούς», καὶ Ψαλμ. 44,3.

βές υπέρλογες, ὁ Χριστὸς θὰ γίνη σ' αὐτοὺς τὰ πάντα ἀντὶ πάντων. Ἀκούοντας ὁμῶς Χριστόν, μὴ προσέχεις τὴν ἀπλότητα τοῦ λόγου καὶ τὴν βραχύτητα τῆς λέξεως, ἀλλὰ νὰ σκέπτεσαι, παρακαλῶ, τὴν δόξα τῆς θεότητος, τὴν ὑπεράνω νοῦ καὶ διανοίας, τὴν ἀπερίγραπτη δύναμη αὐτῆς, τὸ ἀμέτρητο ἔλεος, τὸν ἀκατάληπτο πλοῦτο, τὰ ὅποια δίνει σ' αὐτοὺς πλουσιοπάροχα καὶ μὲ γενναιοδωρία, καὶ αὐτὰ ἀρκοῦν σ' αὐτοὺς γιὰ ὅλα, διότι ἐδέχθησαν μέσα τους ἐκεῖνον τὸν ἴδιο, τὸν αἴτιο καὶ βραβευτὴ κάθε ἀγαθοῦ⁷. Διότι αὐτὸς ποὺ καταξιώθηκε νὰ τὸν ἰδεῖ καὶ νὰ τὸν θεωρήσει δὲν ἐπιθυμεῖ τίποτε ἄλλο, καὶ αὐτὸς ποὺ ἐπλημμύρισε ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ δὲν θὰ ἀνεχόταν ν' ἀγαπήσει κανένα ἄλλον ἐπὶ τῆς γῆς.

- 4 Ἄς φροντίσομε λοιπόν, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, νὰ εὔρομε τὸν Χριστὸ καὶ νὰ τὸν ἰδοῦμε ὡς πρὸς τὸ κάλλος καὶ τὴν χάρη του⁸. Διότι βλέπομε καὶ πολλοὺς ἀνθρώπους, ἀπὸ ἐπιθυμία προσκαίρων ἀγαθῶν, νὰ ὑπομένουν κόπους καὶ πόνους, νὰ ὑποβάλλονται σὲ μακρυνές ἀποδημίες, καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ καὶ νὰ καταφρονοῦν γυναῖκα καὶ τέκνα καὶ κάθε ἄλλη δόξα καὶ τρυφή, καὶ νὰ μὴ προτιμοῦν τίποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτὸ ποὺ θέλουν, ὥστε νὰ μὴ ἀποτύχουν τοῦ στόχου τους. Ἐὰν λοιπόν μερικοὶ ἄνθρωποι γιὰ πρόσκαιρα καὶ φθαρτὰ ἀγαθὰ ἀναλαμβάνουν ὄλον τὸν ἀγῶνα καὶ θυσιάζουν ἀκόμη καὶ τὴν ζωὴ τους, ἐμεῖς δὲν θὰ παραδώσομε σὲ θάνατο τίς ψυχές καὶ τὰ σώματά μας ὑπὲρ τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευόντων καὶ Κυρίου τῶν κυριευόντων, τοῦ κτίστη καὶ ἐξουσιαστῆ τῶν ὄλων; Καὶ ποῦ θὰ ἀπέλθομε ἢ ποῦ θὰ φύγομε, ἀδελφοί, ἀπὸ τὸ πρόσωπό του; Διότι, ἂν ἀνεβοῦμε στὸν οὐρανό, θὰ τὸν εὔρομε νὰ εἶναι ἐκεῖ· ἐὰν κατεβοῦμε στὸν ἅδη, εἶναι κι' ἐκεῖ παρών· ἂν πᾶμε στὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης, δὲν θ' ἀποφύγομε τὸ χέρι του, ἀλλὰ ἡ δεξιὰ του θὰ ἀρπάξει τίς ψυχές καὶ τὰ σώματά μας⁹. Μὴ μπορώντας λοιπόν ν' ἀντισταθοῦμε, ἀδελφοί, ἢ νὰ φύγομε ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου, ἅς προσφέρομε τοὺς ἑαυτοὺς μας ὡς δούλους στὸν Κύριο τὸν Θεό μας ποὺ γιὰ χάρη

9. Ψαλμ. 138,7 ἐέ. Βλ. ἐπίσης ἀναστάσιμο Παρακλητικῆς τοῦ ἑσπερινοῦ τοῦ Σαββάτου, ἤχος πλ. β'.

Κυρίῳ Θεῷ καὶ ἀποθανόντι ὑπὲρ ἡμῶν, δεῦτε καὶ ταπεινωθῶ-
μεν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα αὐτοῦ, τὴν βλύζουσαν πᾶσι ζωὴν τὴν
αἰῶνιον καὶ τοῖς ζητοῦσι μεταδιδούσαν αὐτὴν πλουσίως διὰ τοῦ
Πνεύματος.

5 Ὡ ἀφελφοί μου ἀγαπητοί, πόσης ὀδύνης καὶ λύπης ἡ ψυχὴ
μου πεπλήρωται, ὅταν ἐγὼ μὲν ἐξειπεῖν βουληθῶ τῆς χειρὸς τοῦ
Χριστοῦ τὰ θαυμάσια καὶ τὸ ἀφραστον κάλλος αὐτῆς, ὡς ἂν εἰδῆ-
τε καὶ μάθητε τὴν μεγαλωσύνην αὐτῆς καὶ λαβεῖν αὐτὸν ἐν ἑαυ-
τοῖς ἐκζητήσητε, οὐχ ὁρῶ δέ τινας ἐξ ὑμῶν μετὰ πόθου καὶ θέρ-
10 μης τοῖς λεγομένοις προσέχοντας ἢ ἐφιεμένους τοιαύτης δόξης
ἐπαπολαῦσαι. Διὰ τοῦτο καὶ μένω παντάπασιν ἄφωνος, εἰπεῖν ἢ
ἐξηγήσασθαι τινὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν δόξαν, ἣν τοῖς
ἐξ ὄλης ζητοῦσι ψυχῆς χαρίζεται, μηδόλως δυνάμενος. Ἄλλ' ὡ
τῆς ἐμῆς ἐκπλήξεως καὶ τῆς μεγαλωσύνης τῶν τοῦ Θεοῦ δωρε-
15 ῶν, ὅτι τὰ σοφὰ τοῦ κόσμου καὶ τὰ ἰσχυρὰ καὶ τὰ πλούσια λιπῶν,
τὰ ἀσθενῆ τούτου καὶ τὰ μωρὰ καὶ πτωχὰ ἐξελέξατο διὰ πολλὴν
καὶ ἄφατον ἀγαθότητα. Καὶ τίς ἱκανὸς ὑπὲρ μόνου τούτου ἀξίως
εὐχαριστῆσαι; Ἄνθρωποι μὲν γὰρ ἅπαντες σχεδὸν τοὺς ἀσθενεῖς
καὶ πτωχοὺς ὡσπερ ἀποβδελύσσονται καὶ βασιλεὺς ἐπίγειος τού-
20 τος ὁρᾷ οὐκ ἀνέχεται, οἱ ἄρχοντες ἀποστρέφονται, ὑπερορῶσιν
οἱ πλούσιοι καὶ ὡς οὐδὲν ὄντας αὐτοὺς καθυπαντῶντες παρέρ-
χονται, καὶ τὸ συναναστρέφεσθαι τούτοις οὐδεὶς ἠγεῖται μακά-
ριον· ὁ δὲ Θεός, ὁ ὑπὸ μυρίων καὶ ἀναριθμῆτων δυνάμεων λει-
τουργούμενος, ὁ πάντα φέρων τῷ ρήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ὁ
25 ἔχων ἀστεκτον τοῖς πᾶσι τὴν μεγαλοπρέπειαν αὐτοῦ, οὐ παρητή-
σατο γενέσθαι καὶ πατὴρ καὶ φίλος καὶ ἀδελφὸς τῶν ἀπερριμμέ-
νων τούτων, ἀλλὰ καὶ σαρκωθῆναι ἠθέλησεν, ἵνα ὁμοῖος ἡμῖν
κατὰ πάντα χωρὶς ἁμαρτίας χρηματίσῃ καὶ κοινωνοὺς ἡμᾶς τῆς
δόξης αὐτοῦ καὶ τῆς βασιλείας ποιήσῃται. Βαβαὶ τοῦ πλούτου τῆς
30 πολλῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος; Βαβαὶ τῆς ἀφάτου συγκαταβάσεως
τοῦ Δεσπότη ἡμῶν καὶ Θεοῦ!

10. Α' Κορ. 1,27.

11. Δαν. 7,10.

12. Ἑβρ. 1,3.

μας ἐντύθηκε μορφὴ δούλου καὶ πέθανε γιὰ μᾶς, ὡς ταπεινωθοῦμε κάτω ἀπὸ τὸ κραταιὸ χέρι τοῦ ποῦ ἐκχύνει σὲ ὄλους τὴν αἰώνια ζωὴ καὶ μεταδίδει αὐτὴν πλουσίως διὰ τοῦ Πνεύματος σὲ ὄσους τὴν ζητοῦν.

5 ὦ ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἀπὸ πόση ὀδύνη καὶ λύπη εἶναι ἡ ψυχὴ μου γεμάτη, διότι, ἐνῶ ἐγὼ θέλω νὰ διηγηθῶ τὰ θαυμάσια τῆς χειρὸς τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ ἀνέκφραστο κάλλος τῆς, γιὰ νὰ πληροφορηθεῖτε καὶ νὰ μάθετε τὴν μεγαλωσύνη τῆς καὶ ζητήσετε νὰ τὸν λάβετε μέσα σας, δὲν βλέπω ὅμως μερικοὺς ἀπὸ σᾶς νὰ προσέχουν μὲ πόθο καὶ θέρμη στὰ λεγόμενα ἢ νὰ ἐπιθυμοῦν ν' ἀπολαύσουν τέτοια δόξα. Γι' αὐτὸ μένω ἐντελῶς ἄφωνος, μὴ μπορώντας νὰ εἰπῶ ἢ νὰ ἐξηγήσω σὲ κάποιον τὴν δόξα τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ μας, τὴν ὁποία χαρίζει σὲ ὄσους τὴν ζητοῦν μὲ ὄλη τὴν ψυχὴ τους. Ἀλλὰ πόση εἶναι ἡ κατάπληξή μου καὶ πόση ἡ μεγαλωσύνη τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ, διότι ἐγκατέλειψε τὰ σοφὰ τοῦ κόσμου καὶ τὰ ἰσχυρὰ καὶ τὰ πλούσια, καὶ ἀπὸ τὴν πολλὴ καὶ ἀνέκφραστη ἀγαθότητὰ του ἐξέλεξε τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου καὶ τὰ μωρὰ καὶ τὰ πτωχὰ¹⁰! Ποιὸς εἶναι ἰκανὸς νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ ἐπάξια γι' αὐτὸ καὶ μόνο; Διότι ὄλοι σχεδὸν οἱ ἄνθρωποι κατὰ κάποιον τρόπο σιχαινόνται τοὺς ἀσθενεῖς καὶ πτωχοὺς καὶ ἐπίγειος βασιλεὺς δὲν ἀνέχεται νὰ τοὺς βλέπει, οἱ ἄρχοντες τοὺς ἀποστρέφονται, οἱ πολούσιοι τοὺς περιφρονοῦν καὶ συναντώντας τοὺς τοὺς προσπερνοῦν σὰν νὰ μὴ εἶναι τίποτε, καὶ κανεὶς δὲν θεωρεῖ εὐτύχημα τὸ νὰ συναναστρέφεται μὲ αὐτούς· ὁ Θεὸς ὅμως, ποῦ ὑπηρετεῖται ἀπὸ μύριες καὶ ἀναρίθμητες δυνάμεις¹¹, ποῦ συγκρατεῖ τὰ πάντα μὲ τὸν λόγο τῆς δυνάμεώς του¹², ποῦ ἔχει μεγαλοπρέπεια ἀβάστακτη σ' ὄλα, δὲν ἀπαξίωσε νὰ γίνῃ πατέρας καὶ φίλος καὶ ἀδελφὸς αὐτῶν τῶν ἀπορριμμένων, ἀλλὰ καὶ θέλησε νὰ σαρκωθεῖ, γιὰ νὰ καταστεῖ ὁμοῖος μὲ μᾶς σὲ ὄλα, πλὴν τῆς ἁμαρτίας¹³, καὶ νὰ καταστήσῃ ἐμᾶς κοινωνοὺς τῆς δόξας καὶ τῆς βασιλείας του. ὦ, πόσος εἶναι ὁ πλοῦτος τῆς πολλῆς ἀγαθότητός του! ὦ, πόσο ἀνέκφραστη εἶναι ἡ συγκατάβαση τοῦ Δεσπότη μας καὶ Θεοῦ!

13. Ἐβρ. 4,15.

6 *Τί οὐ προστρέχομεν, ἀδελφοί, τῷ οὕτως ἡμᾶς ἀγαπήσαντι εὐ-
σπλάγγνῳ Θεῷ; Τί τὰς ψυχὰς ἡμῶν εἰς θάνατον οὐ προδίδομεν
ὑπὲρ τοῦ δι' ἡμᾶς ἀποθανόντος Χριστοῦ καὶ Θεοῦ; Τί δὲ δειλοί
ἐσμεν καὶ τὴν ἐκ τοῦ σώματος δειλαινόμεθα ἔξοδον; Μὴ γὰρ
5 ἄδης μέλλει λαμβάνειν ἢ κατέχειν τὰς ψυχὰς τῶν εἰς Χριστὸν
ἠλπικότεων; Μὴ γὰρ θάνατος ἐξουσιάζει τῶν ἐσφραγισμένων ψυ-
χῶν τῇ χάριτι τοῦ παναγίου Πνεύματος καὶ τῷ αἵματι τοῦ Χρι-
στοῦ; Μὴ ἀντιβλέψαι τολμᾷ ὁ νοητὸς λύκος τῇ τοῦ ἀρχιποίμενος
Χριστοῦ σφραγίδι, ἣ σφραγίζει τὰ ἴδια πρόβατα; οὐμενοῦν, ἀδελ-
10 φοὶ πιστοὶ καὶ θεόφρονες. Ὅσοι τοίνυν ἀσφράγιστοι, δράμετε·
ἄσοι ἀσημεῖωτοι, σπεύσατε τῷ σημείῳ σημειωθῆναι τοῦ Πνεύ-
ματος. Τίς δὲ ἐστὶν ὁ ἀσφράγιστος; Ὁ δειλαινόμενος θάνατον. Τίς
ὁ ἀσημεῖωτος; Ὁ μὴ ἀκριβῶς τὸ εἶδος τῆς σφραγίδος γινώσκων·
ὁ γὰρ τὸ θεῖον καταμαθὼν ἐκτύπωμα, θαρρήσας τῇ πίστει ἐλπί-
15 σα ἀκαταίσχυτον κέκτηται.*

7 *Ζητήσωμεν τοιγαροῦν τὸν Χριστόν, ὃν διὰ τοῦ θείου βαπτί-
σματος ἐνδυθέντες, διὰ τῶν πονηρῶν ἐξεδύθημεν πράξεων, ἐπει-
δὴ ἀναισθήτως ἀγιασθέντες ἔτι νήπιοι ὄντες καὶ ταῖς φρεσὶ καὶ τῇ
ἡλικίᾳ, ἑαυτοὺς ἐμολύναμεν ἐν νεότητι, ἵνα μὴ λέγω ὅτι καθ' ἐκά-
20 στην τῇ τῶν ἐντολῶν παραβάσει μολύνομεν τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ
τὰ σώματα. Διὰ τοῦτο οὖν πάλιν ἑαυτοὺς διὰ τῆς σωτηρίου μετα-
νοίας ἀνακαλεσώμεθα, πάντα ποιοῦντες καὶ πράττοντες ὅσα
Χριστῷ ὑπάρχει εὐάρεστα, ἵνα καὶ παρ' αὐτοῦ σφραγισθέντες τοῦ
λοιποῦ ἄφοβοι βιωσώμεθα· οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ ἐκ χειρὸς αὐ-
25 τοῦ λάβωμεν ἔλεος καὶ ἀξιοὶ γενέσθαι ἀξιωθῶμεν τῆς γνώσεως
τῶν μυστηρίων Χριστοῦ, γνώσεως δὲ λέγω οὐ τῆς ἐν λόγῳ μόνῳ
καὶ ἀκοῇ παραδιδομένης, ἀλλὰ τῆς ἐργῶ καὶ πράξει θεωρουμέ-
νης. Πῶς οὖν ἐργῶ καὶ πράξει ἢ γνώσις ἐν ἡμῖν θεωρεῖται τῶν
μυστηρίων Χριστοῦ; πρόσεχε.*

14. Ἀποκ. 7,3 ἔ.

15. Γαλ. 3, 27.

6 Γιατί δὲν προστρέχομε, ἀδελφοί, στὸν εὐσπλαγχο Θεό, πὺ τόσο μᾶς ἀγάπησε; Γιατί δὲν παραδίδομε τὴ ζωὴ μας σὲ θάνατο χάριν τοῦ ἀποθανόντος γιὰ μᾶς Χριστοῦ καὶ Θεοῦ; Γιατί εἴμαστε δειλοὶ καὶ φοβούμαστε τὴν ἐξοδο ἀπὸ τὸ σῶμα; Μήπως δηλαδὴ πρόκειται νὰ λάβει ἢ νὰ κρατήσῃ ὁ ἄδης τὶς ψυχὲς ἐκείνων πὺ ἐλπίζουν στὸν Χριστό; Μήπως ἐξουσιάζει ὁ θάνατος τὶς ψυχὲς πὺ εἶναι σφραγισμένες μὲ τὴν χάρη τοῦ παναγίου Πνεύματος καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ¹⁴; Μήπως τολμᾷ ὁ νοητὸς λύκος ν' ἀντικρύσει τὴν σφραγίδα τοῦ ἀρχιποίμενος Χριστοῦ μὲ τὴν ὁποία σφραγίζει τὰ πρόβατά του; Ἀσφαλῶς ὄχι, ἀδελφοὶ πιστοὶ καὶ θεόφρονες. Ὅσοι λοιπὸν εἴσθε ἀσφράγιστοι, τρέξατε· ὄσοι εἴσθε ἀσημεῖωτοι, σπεύσατε νὰ σημειωθεῖτε μὲ τὸ σημεῖο τοῦ Πνεύματος. Καὶ ποιὸς εἶναι ὁ ἀσφράγιστος; Ἐκεῖνος πὺ φοβεῖται τὸν θάνατο. Ποιὸς εἶναι ὁ ἀσημεῖωτος; Ἐκεῖνος πὺ δὲν γνωρίζει ἀκριβῶς τὸ εἶδος τῆς σφραγίδος· διότι αὐτὸς πὺ ἐδιδάχθηκε γιὰ τὸ ἐκτύπωμα, ἀποκτώντας θάρρος πὺ στηρίζεται στὴν πίστη, ἀποκτᾷ ἐλπίδα πὺ δὲν ἐντροπιάζει.

7 Ἄς ζητήσομε λοιπὸν τὸν Χριστό, τὸν ὁποῖο ἐνδυθήκαμε μὲ τὸ θεῖο βάπτισμα¹⁵ καὶ ἐκδυθήκαμε μὲ τὶς πονηρὲς πράξεις. Ἀφοῦ ἀγιασθήκαμε, χωρὶς νὰ ἔχομε συναίσθηση, κατὰ τὸν χρόνον πὺ ἤμασταν νήπιοι ἀκόμη καὶ στὴν σκέψη καὶ στὴν ἡλικία, ἐμολύναμε τοὺς ἑαυτοὺς κατὰ τὴν νεότητα, γιὰ νὰ μὴ εἰπῶ ὅτι μολύνομε τὶς ψυχὲς καὶ τὰ σώματά μας καθημερινὰ μὲ τὴν παράβαση τῶν ἐντολῶν. Γι' αὐτὸ λοιπὸν ὡς ἀνακαλέσομε πάλι τοὺς ἑαυτοὺς μας διὰ τῆς σωτηρίου μετανοίας, ἐκτελώνοντας καὶ πράττοντας ὅλα ὅσα εἶναι εὐάρεστα στὸν Χριστό, ὥστε, σφραγιζόμενοι ἀπὸ αὐτόν, νὰ ζήσωμε στὸ ἐξῆς ἄφοβοι. Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ ὡς λάβομε ἔλεος ἀπὸ τὸ χέρι του καὶ ὡς γίνομε ἄξιοι τῆς γνώσεως τοῦ μυστηρίου τοῦ Χριστοῦ· γνώση ἐννοῶ ὄχι τὴν παραδιδόμενη μόνο μὲ λόγο καὶ ἀκοή, ἀλλ' ἐκείνην πὺ τὴν βλέπει κανεὶς στὰ ἔργα καὶ τὶς πράξεις. Πῶς λοιπὸν ἡ γνώση τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ βλέπεται σὲ μᾶς μὲ ἔργα καὶ πράξεις; Πρόσεχε.

8 Ὁ Χριστὸς ἡμῶν καὶ Θεὸς οὕτω διαρρήδην βοᾷ καθ' ἐκάστην διὰ τοῦ εὐαγγελίου αὐτοῦ· «μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν». Τοῦτο τοίνυν ἡμεῖς ἀκούοντες σκοπεῖν ὀφείλομεν καὶ ἑαυτοὺς ἀκριβῶς ἐξετάζειν, εἰ 5 τοιοῦτοι ἀληθῶς πτωχοὶ ἐσμεν, ὥστε καὶ ἡμετέραν εἶναι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν τοσοῦτον, ὡς βεβαίαν ἐν αἰσθήσει ψυχῆς τὴν κτῆσιν ἔχειν αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον κατέχειν αὐτῆς τὸν πλοῦτον, ὡς ἐντὸς αὐτῆς ἀδιστακτως ὑπάρχειν αἰσθάνεσθαι καὶ τοῖς ἐκεῖσε καλοῖς ἐντροφῶντας εὐφραίνεσθαι. Ἐντὸς γὰρ ἡμῶν 10 εἶναι ταύτην ὁ αὐτὸς ἀπεφήνατο Κύριος· σημεῖα δὲ καὶ ἀπόδειξις τοῦ ταύτην ἐντὸς εἶναι τινος, τὸ μηδὲν ἐπιθυμεῖν τὸν τοιοῦτον τῶν ὀρωμένων καὶ φθειρομένων, λέγω δὴ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν τερπνῶν τοῦ κόσμου τούτου, μὴ πλούτου, μὴ δόξης, μὴ τρυφῆς, μὴ ἄλλης βιωτικῆς ἢ σωματικῆς ἀπολαύσεως, ἀλλ' οὕτως ἀπέ- 15 χεσθαι ἐκ τούτων ἀπάντων καὶ οὕτω πρὸς ταῦτα ἀηδῶς διακεῖσθαι κατὰ ψυχὴν καὶ προαίρεσιν, ὅσον οἱ ἐν ἐξουσίᾳ καὶ βασιλικῇ τιμῇ διαπρέποντες πρὸς τοὺς ἐπὶ σκηνῆς πορνικῆς διατρίβοντας διάκεινται καὶ ὅσον οἱ καθαρὰ περιβεβλημένοι ἱμάτια καὶ μύροις εὐώδεσι ἐπιχρισμένοι τὴν δυσωδίαν καὶ τὸν βόρβορον ἀποστρέ- 20 φονται. Ὁ γὰρ πρὸς ἓν τι τούτων τῶν ὀρωμένων ἐπιστρεφόμενος, τὴν βασιλείαν ἐκείνην τῶν οὐρανῶν οὔτε εἶδεν οὔτε ὠσφράνθη οὔτε ἐγεύσατο αὐτῆς τῆς θυμηδίας τε καὶ γλυκύτητος.

9 Καὶ πάλιν· «μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται». Ἴδωμεν οὖν αὐθις καὶ ἑαυτοὺς ἐξετάσωμεν, εἰ ἄρα ἔχο- 25 μεν τὸ πένθος ἐν ἑαυτοῖς καὶ ποῖαν λέγει παράκλησιν τὴν ἐπακολουθοῦσαν τῷ πένθει. Πρῶτον μὲν γὰρ εἶρηκε τοὺς τῷ πνεύματι πτωχοὺς εἶναι μακαρίους, ὡς αὐτῶν οὐσης τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Οἱ δὲ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, οὐδεμίαν, ὡς εἴρηται, πρὸς τὰ παρόντα προσπάθειαν ἔχουσιν, οὔτε τὸν λογισμὸν πρὸς αὐτὰ 30 ἐμπαθῶς συνδυάζονται, κἂν ψιλῶς ἡδυνόμενον. Πῶς οὖν πενήσει καὶ διατί ὁ τὸν κόσμον ἅπαντα βδελυζάμενος καὶ ἐπὶ πλεῖον

16. Ματθ. 5,3.

17. Λουκᾶ 17,21.

18. Ματθ. 5,4.

8 Ὁ Χριστός καὶ Θεός μας βοᾷ καθημερινὰ ὀλοκάθαρα διὰ τοῦ εὐαγγελίου του, «μακάριοι εἶναι οἱ πτωχοὶ στὸ φρόνημα, διότι δική τους εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»¹⁶. Ἀκούγοντας λοιπὸν ἐμεῖς αὐτὸ ὀφείλομε νὰ προσέχομε καὶ νὰ ἐξετάζομε μὲ ἀκρίβεια τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἂν εἴμαστε πραγματικὰ τέτοιοι πτωχοί, ὥστε νὰ εἶναι καὶ δική μας ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν τόσο, ὥστε νὰ ἔχομε μὲ συναίσθηση τῆς ψυχῆς σίγουρη τὴν κτήση αὐτῆς καὶ τόσο νὰ κατέχομε τὸν πλοῦτο της, ὥστε νὰ αἰσθανόμαστε ἀδίστακτα ὅτι ὑπάρχομε μέσα σ' αὐτὴν καὶ νὰ εὐφραινόμαστε ἐντροφῶντας μὲ τὰ ἐκεῖ καλά. Διότι ὁ Κύριος ἀποφάνθηκε ὅτι αὐτὴ εὐρίσκεται μέσα μας¹⁷. Σημεῖα καὶ ἀπόδειξη ὅτι αὐτὴ εὐρίσκεται μέσα σὲ κάποιον, εἶναι ὅτι αὐτὸς δὲν ἐπιθυμεῖ κανένα ἀπὸ τὰ ὀρώμενα καὶ φθειρόμενα, ἐννοῶ δηλαδὴ τὰ πράγματα καὶ τὰ τερπνὰ τοῦ κόσμου αὐτοῦ, οὔτε πλοῦτο, οὔτε δόξα, οὔτε τρυφή, οὔτε ἄλλη βιωτικὴ ἢ σωματικὴ ἀπόλαυση, ἀλλὰ τόσο ἀπέχει ἀπὸ ὅλα αὐτὰ καὶ μὲ τόση ἀηδία διάκειται πρὸς αὐτὰ κατὰ τὴν ψυχὴ καὶ προαίρεση, μὲ ὅση διάκεινται ἐκεῖνοι ποὺ διαπρέπουν στὴν ἐξουσία καὶ τὴ βασιλικὴ τιμὴ πρὸς ἐκείνους ποὺ ζοῦν ἐπάνω σὲ πορνικὴ σκηνή, καὶ ὅσο ἀποστρέφονται τὴν δυσωδία καὶ τὸν βόρβορο οἱ ἐνδεδυμένοι καθαρὰ ἱμάτια καὶ ἀλειμμένοι μὲ εὐώδη μύρα. Διότι ἐκεῖνος ποὺ περιστρέφεται γύρω ἀπὸ ἓνα πρᾶγμα αὐτῶν τῶν ὀρωμένων οὔτε εἶδε τὴν βασιλεία ἐκείνη τῶν οὐρανῶν οὔτε ὀσφράνθηκε οὔτε ἐγεύθηκε τὴν εὐφροσύνη καὶ γλυκύτητά της.

9 Καὶ πάλι λέγει· «μακάριοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ πενθοῦν, διότι αὐτοὶ θὰ παρηγορηθοῦν»¹⁸. Ἄς ἰδοῦμε λοιπὸν πάλι καὶ ὡς ἐξετάσομε τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἂν ἔχομε μέσα μας τὸ πένθος, καὶ τί ἐννοεῖ μὲ τὴν παρηγορία ποὺ ἀκολουθεῖ τὸ πένθος. Πρῶτα εἶπε ὅτι οἱ πτωχοὶ στὸ πνεῦμα εἶναι μακάριοι, διότι δική τους εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Οἱ πτωχοὶ ὁμῶς στὸ πνεῦμα, ὅπως εἶπαμε, δὲν ἔχουν καμμιά συμπάθεια πρὸς τὰ παρόντα οὔτε προσκολλοῦν πρὸς αὐτὰ μὲ ἐμπάθεια τὸν λογισμό, ἔστω καὶ γι' ἀπλῆ εὐχαρίστηση. Πῶς λοιπὸν θὰ πενθήσει καὶ γιατί αὐτὸς ποὺ ἐσιχάθηκε ὅλον τὸν κόσμον κι' ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ αὐτὸν ὡς πρὸς τὴν

τῇ διαθέσει τοῦ λογισμοῦ μακρυνθεὶς ἐξ αὐτοῦ ἢ ὅσον προσεγγί-
ζει τῷ σώματι; Ὁ μὴ πρὸς τι τῶν ὀρωμένων ἔχων τὴν ἐπιθυμίαν
ὑπὲρ τίνος ἄρα λυπηθήσεται ἢ χαρήσεται καὶ πῶς πενθήσει τὴν
βασιλείαν ἔχων τῶν οὐρανῶν καὶ ταύτη καθ' ἐκάστην ἐνευφραι-
5 νόμενος (ὅτι τοὺς πενθοῦντας εἶπε τὴν παράκλησιν δέχεσθαι);
'Ἀλλὰ προσέχετε, παρακαλῶ, τοῖς λεγομένοις καὶ γνώσεσθε τὴν
γνώσιν καὶ τὸν λόγον τοῦ λεγομένου.

10 Ὁ πιστὸς ἄνθρωπος, ὁ ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ ἀεὶ μετὰ ἀκρι-
βείας προσέχων, ὅταν πάντα τὰ τῶν θείων ἐντολῶν ποιῆσῃ καὶ
10 πρὸς τὸ ὕψος τούτων ἤγουν πρὸς τὴν ἁμωμον πολιτείαν καὶ κα-
θαρότητα τὴν ἑαυτοῦ διάνοιαν ἐμβατεύσῃ, τότε ἀνερευνῶν τὰ
ἑαυτοῦ μέτρα, ἄσθενῆ ἑαυτὸν εὐρήσει καὶ πρὸς τὸ ὕψος ἐκεῖνο
τῶν ἐντολῶν μὴ ἰσχύοντα ἀφικέσθαι, ἀλλὰ καὶ πτωχὸν λίαν ἦτοι
ἀνάξιον εἰς ὑποδοχὴν τοῦ Θεοῦ καὶ εὐχαριστίαν καὶ δόξαν, ὡς
15 μῆπω μηδὲν κεκτημένον ἴδιον ἀγαθόν· ὁ δὲ ταῦτα δι' ἑαυτὸν ἐν
αἰσθησὶ ψυχῆς λογιζόμενος πενθήσει πάντως πένθος τὸ ὄντως
μακαριώτατον, ὃ καὶ τὴν παράκλησιν δέχεται καὶ πρᾶξιαν τὴν
ψυχὴν ἀπεργάζεται.

11 Ἄρραβὼν γὰρ ἐστὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἢ ἐκ τοῦ πέν-
20 θους ἐγγινομένη παράκλησις. «Πίστις μὲν γὰρ ἐστὶν ἐλπιζομένων
ὑπόστασις», κατὰ τὸν ἀπόστολον, παράκλησις δὲ ἢ ἐκ τῆς ἐλλάμ-
ψεως τοῦ Πνεύματος γινομένη ἐν ταῖς πενθούσαις ψυχαῖς ἐπιδη-
μία Θεοῦ, ταπεινοφροσύνην ταύταις βραβεύουσα, ἣτις καὶ σπόρος
καὶ τάλαντον ὀνομάζεται· αὐξανόμενη γὰρ καὶ πολυπλασιαζομένη
25 ἐν ταῖς τῶν ἀγωνιζομένων ψυχαῖς ἐν τριάκοντα καὶ ἐν ἑξήκοντα
καὶ ἐν ἑκατόν, καρποφορεῖ τῷ Θεῷ καρπὸν ἅγιον τῶν χαρισμά-
των τοῦ Πνεύματος. Ὅπου γὰρ ταπεινώσις ἀψευδής, ἐκεῖ καὶ
ταπεινοφροσύνης βυθός· καὶ ὅπου ταπεινοφροσύνη, ἐκεῖ καὶ ἐλ-
λάψεις τοῦ Πνεύματος. Ὅπου δὲ αἱ ἐλλάμψεις τοῦ Πνεύματος,
30 ἐκεῖ φωτοχυσία Θεοῦ καὶ Θεὸς ἐν σοφίᾳ καὶ γνώσει τῶν μυστη-

19. Ἐβρ. 11,1.

20. Λουκᾶ 8,5. Μάρκ. 4,26.

21. Ματθ. 25,15-28.

διάθεση τοῦ λογισμοῦ περισσότερο, ἀπὸ ὅσο τὸν προσεγγίζει κατὰ τὸ σῶμα; Αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει τὴν ἐπιθυμία σὲ κάτι ἀπὸ τὰ ὀρώμενα γιὰ ποιό πρᾶγμα ἄραγε θὰ λυπηθεῖ ἢ θὰ χαρεῖ, καὶ πῶς θὰ πενθήσει ἐκεῖνος ποὺ ἔχει τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ εὐφραίνεται μέσα σ' αὐτὴν καθημερινά; διότι εἶπε ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ πενθοῦν δέχονται τὴν παράκληση. Ἀλλὰ προσέχετε, παρακαλῶ, τὰ λεγόμενα καὶ θὰ ἀντιληφθεῖτε τὸ νόημα καὶ τὸν σκοπὸ τοῦ λεγομένου.

10 Ὁ πιστὸς ἄνθρωπος, ποὺ προσέχει πάντοτε μὲ ἀκρίβεια τὶς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἐκτελέσει ὅλα τὰ ὀριζόμενα ἀπὸ τὶς θεῖες ἐντολὰς καὶ ἀνεβάσει τὴν διάνοιά του πρὸς τὸ ὕψος αὐτῶν, δηλαδὴ πρὸς τὴν ἄψογη διαγωγή καὶ καθαρότητα, τότε ἐξετάζοντας τὰ μέτρα του, θὰ εὐρεῖ ὅτι εἶναι ἀσθενὴς καὶ ἀνίκανος νὰ φθάσει στὸ ὕψος ἐκεῖνο τῶν ἐντολῶν, θὰ εὐρεῖ ὅτι εἶναι πολὺ πτωχός, δηλαδὴ ἀνάξιος νὰ ὑποδεχθεῖ τὸν Θεό, νὰ τοῦ ἀποδώσει εὐχαριστία καὶ νὰ τὸν δοξολογήσει, διότι δὲν ἀπέκτησε ἀκόμη κανένα δικό του ἀγαθό. Αὐτὸς ποὺ μὲ συναίσθηση ψυχῆς σκέπτεται αὐτὰ γιὰ τὸν ἑαυτό του θὰ πενθήσει ὅπωςδὴποτε μὲ τὸ μακαριώτατο πραγματικὰ πένθος, τὸ ὁποῖο καὶ τὴν παρηγορία δέχεται καὶ πραεῖα καθιστᾷ τὴν ψυχή.

11 Ἡ προκαλούμενη δηλαδὴ ἀπὸ τὸ πένθος παρηγορία εἶναι ἀρραβῶνας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Διότι ἡ πίστη, κατὰ τὸν ἀπόστολο, εἶναι ὑπόστασις ἐλπιζομένων πραγμάτων¹⁹, παρηγορία εἶναι ἡ γινομένη ἀπὸ τὴν ἔλλαμψη τοῦ Πνεύματος ἐπιδημία τοῦ Θεοῦ στὶς ψυχὰς ποὺ πενθοῦν, ποὺ βραβεύει αὐτὲς γιὰ τὴν ταπεινοφροσύνη τους, ἡ ὁποία ὀνομάζεται καὶ σπόρος²⁰ καὶ τάλαντο²¹. Αὐτὴ, αὐξανόμενη καὶ πολλαπλασιαζόμενη στὶς ψυχὰς τῶν ἀγωνιστῶν καρποφορεῖ γιὰ τὸν Θεὸ κατὰ τριάντα καὶ ἐξήντα καὶ ἑκατό, καρπὸ ἅγιο τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος. Διότι, ὅπου ὑπάρχει ἀληθινὴ ταπείνωση, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ βυθὸς ταπεινοφροσύνης καὶ ὅπου ὑπάρχει ταπεινοφροσύνη, ἐκεῖ ὑπάρχουν καὶ ἐλλάμψεις τοῦ Πνεύματος. Καὶ ὅπου ὑπάρχουν οἱ ἐλλάμψεις τοῦ Πνεύματος, ἐκεῖ ὑπάρχει φωτοχυσία Θεοῦ καὶ Θεός

ρίων αὐτοῦ. Ἐνθα δὲ ταῦτα, ἐκεῖ βασιλεία οὐρανῶν καὶ βασιλείας ἐπίγνωσις καὶ οἱ ἀποκεκρυμμένοι θησαυροὶ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, ἐν οἷς καὶ ἡ φανέρωσις ἐστὶ τῆς πτωχείας τῆς πνευματικῆς. Ὅπου δὲ πτωχείας πνευματικῆς αἰσθησις, ἐκεῖ καὶ τὸ
5 χαρμόσυνον πένθος, ἐκεῖ καὶ τὰ ἀενάως ρέοντα δάκρυα, τὰ τὴν φιλοῦσαν ταῦτα ψυχὴν ἐκκαθαίροντα καὶ τελείως αὐτὴν ἀπεργαζόμενα φωτεινοτάτην.

12 Διὰ τούτων οὖν ἀνανεύουσα ἡ ψυχὴ καὶ τὸν ἑαυτῆς Δεσπότην ἐπιγινώσκουσα, τὰς λοιπὰς ἀρετὰς ἄρχεται σπουδαίως καρποφο-
10 ρεῖν ἑαυτῇ καὶ Χριστῷ. Καὶ εἰκότως. Καταρδευομένη γὰρ ἀεὶ καὶ παινομένη τοῖς δάκρυσιν καὶ τὸ θυμικὸν ἑαυτῆς ὄλως ἀποσβεννύουσα, πρᾶξι μὲν καὶ ἀκίνητος ὄλη πρὸς ὄργην γίνεται, ἐπιθυμεῖ δὲ καὶ ὀρέγεται πεινῶσα ὁμοῦ καὶ διψῶσα τὰ τοῦ Θεοῦ μαθεῖν δικαιώματα. Ἐν τούτοις δὲ καὶ ἐλεῆμων καὶ συμπαθὴς γίνεται,
15 ὡς ἐκ πάντων τούτων καθαρὰν ἀποτελεῖσθαι τὴν καρδίαν αὐτῆς καὶ ταύτην ἐν ὄπτασίᾳ Θεοῦ γίνεσθαι καὶ ὄραν καθαρῶς τὴν δόξαν αὐτοῦ ὡς ἡ ὑπόσχεσις. Οἱ γοῦν τοιαύτας κτησάμενοι τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς εἰρηνοποιοὶ εἰσὶν ἐν ἀληθείᾳ καὶ υἱοὶ Ὑψίστου κατονομάζονται, οἱ καθαρῶς καὶ τὸν ἴδιον Πατέρα καὶ Δεσπότην ἐπι-
20 γινώσκουσι καὶ ἐξ ὄλης ψυχῆς ἀγαπῶσιν αὐτόν, πάντα δηλαδὴ πόνον καὶ πᾶσαν θλίψιν δι' αὐτόν ὑπομένοντες, ὑβριζόμενοι, λοιδορούμενοι, στενοχωρούμενοι ἕνεκεν τῆς δικαίας αὐτοῦ ἐντολῆς, ἣν καὶ τηρεῖν ἡμῖν πονηρὸν ρῆμα ψευδῶς λεγόμενον κατ' αὐτῶν ἕνεκεν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ μετὰ χαρᾶς ὑπομένοντες, ἀγαλλόμενοι
25 ὅτι ὄλως ἠξιώθησαν ὑπὲρ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ ἐξ ἀνθρώπων ἀτιμασθῆναι.

13 Κατάθετε, ἀδελφοί, τῆς σφραγίδος Χριστοῦ τὸ ἀληθὲς ἐκτύπωμα. Ἐπίγνωτε, οἱ πιστοί, τοῦ χαρακτῆρος τὰ ἰδιώματα. Μία σφραγὶς ἀληθῶς ἡ ἔλλαμψις ὑπάρχει τοῦ Πνεύματος, εἰ καὶ πολ-
30 λαὶ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῆς αἱ ἰδέαι καὶ πολλὰ τῶν ἀρετῶν αὐτῆς τὰ

22. Ματθ. 5,5.

23. Ματθ. 5,6.

24. Ματθ. 5,7.

25. Ματθ. 5,8.

26. Ματθ. 5,9.

μὲ σοφία καὶ γνώση τῶν μυστηρίων του. Ὅπου πάλι ὑπάρχουν αὐτά, ἐκεῖ ὑπάρχει βασιλεία οὐρανῶν καὶ ἐπίγνωση βασιλείας καὶ οἱ κρυμμένοι θησαυροὶ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ἡ φανέρωση τῆς πνευματικῆς πτωχείας. Ὅπου τέλος ὑπάρχει αἴσθησις πνευματικῆς πτωχείας, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ τὸ χαρμόσυνο πένθος, ἐκεῖ καὶ τὰ ἀδιάκοπα χυνόμενα δάκρυα, ποὺ καθαρίζουν τὴν ψυχὴ ποὺ τ' ἀγαπᾷ καὶ τὴν καθιστοῦν τελείως φωτεινότητα.

12 Μ' αὐτὰ λοιπὸν ἀνυψούμενη ἡ ψυχὴ καὶ ἀναγνωρίζοντας τὸν Δεσπότη της, ἀρχίζει νὰ καρποφορεῖ μὲ ζῆλο τις ἄλλες ἀρετὲς γιὰ τὸν ἑαυτὸ της καὶ τὸν Χριστό. Καὶ εὐλογα. Διότι, ποτιζόμενη πάντοτε καὶ λιπαινόμενη μὲ τὰ δάκρυα καὶ σβήνοντας τελείως τὸ θυμώειδές της γίνεται ὁλόκληρη πρᾶξις²² καὶ ἀκίνητη ἐντελῶς πρὸς τὴν ὀργή, καὶ ἐπιθυμεῖ καὶ ὀρέγεται, καθὼς πεινᾷ καὶ διψᾷ συγχρόνως²³, νὰ μάθει τὰ δικαιώματα τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι γίνεται καὶ ἐλεήμων²⁴ καὶ συμπαθής, ὥστε μὲ ὄλα αὐτὰ νὰ καθίσταται καθαρὴ ἡ καρδιά της, καὶ αὐτὴ νὰ φθάνει σὲ ὀπτασία τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ βλέπει καθαρὰ²⁵ τὴν δόξα του σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεση. Αὐτοὶ λοιπὸν ποὺ ἔχουν τέτοιες τις ψυχές τους εἶναι πραγματικὰ εἰρηνοποιοὶ καὶ ὀνομάζονται υἱοὶ τοῦ Ὑψίστου²⁶, οἱ ὁποῖοι καὶ γνωρίζουν καθαρὰ τὸν Πατέρα καὶ Δεσπότη τους, καὶ τὸν ἀγαποῦν μὲ ὄλη τὴν ψυχὴ τους, ὑπομένοντας γι' αὐτὸν κάθε πόνον καὶ κάθε θλίψη, ὑβριζόμενοι, περιπαιζόμενοι, στενοχωρούμενοι γιὰ χάρη τῆς δικαίας ἐντολῆς του, τὴν ὁποία μᾶς παρήγγειλε νὰ φυλάσσομε, καὶ ὀνειδιζόμενοι καὶ διωκόμενοι, ὑπομένουν μὲ χαρὰ κάθε πονηρὸ λόγο ἐκφερόμενο ἐναντίον τους ψευδῶς χάριν τοῦ ὀνόματός του, νοιώθοντας ἀγαλλίασις διότι γενικὰ ἀξιώθηκαν ν' ἀτιμασθοῦν ἀπὸ ἀνθρώπους γιὰ τὴν ἀγάπη του.

13 Μάθετε καλά, ἀδελφοί, τὸ ἀληθές ἐκτύπωμα τῆς σφραγίδας τοῦ Χριστοῦ. Ἀναγνωρίσατε, οἱ πιστοί, τὶς ιδιότητες τοῦ χαρακτῆρα της. Μιὰ πραγματικὴ σφραγίδα ὑπάρχει, ἡ ἔλλαμψη τοῦ Πνεύματος, ἂν καὶ πολλὰ εἶναι οἱ ὄψεις τῶν ἐνεργειῶν της καὶ

γνωρίσματα, ὧν πρῶτον καὶ ἀναγκαιότερόν ἐστιν ἡ ταπείνωσις, ὡς ἀρχὴ καὶ θεμέλιος. «Ἐπὶ τίνα» γάρ, φησὶν, «ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρᾶον καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους;». Δεύτερον τὸ πένθος καὶ ἡ τῶν δακρύων πηγὴ, περὶ ὧν θέλω λέγειν 5 πολλὰ καὶ ἀπορῶ λόγων, δι' ὧν ἐκφράσαι τὰ περὶ τούτων προήρημαι· θαῦμα γὰρ ἀνεκκλάλητον, ὅτι διὰ τῶν ὀφθαλμῶν αἰσθητῶν ρέοντα τὴν ψυχὴν νοερῶς τοῦ βορβόρου τῶν ἀμαρτημάτων ἐκπλύνουσι καὶ εἰς γῆν πίπτοντα τοὺς δαίμονας φλέγουσι καὶ καταράσσουσι καὶ τὴν ψυχὴν ἐλευθέραν ἐργάζονται τῶν ἀοράτων τῆς 10 ἀμαρτίας δεσμῶν. Ὡ δάκρυα, τὰ ἐκ θείας ἐλλάμψεως βλύζοντα καὶ αὐτὸν τὸν οὐρανὸν διανοίγοντα καὶ προξενοῦντά μοι θείαν παράκλησιν. Πάλιν γὰρ καὶ πολλάκις ὑφ' ἡδονῆς καὶ πόθου τὰ αὐτὰ φθέγγομαι. Ὅπου δακρύων πληθὺς, ἀδελφοί, μετὰ γνώσεως ἀληθοῦς, ἐκεῖ καὶ θείου φωτὸς ἀγασίς. Ὅπου δὲ φωτὸς 15 αὐγῆ, πάντων ἐκεῖ τῶν καλῶν χορηγία καὶ ἡ σφραγὶς τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐμπεφυτευμένη ἐν τῇ καρδίᾳ, ἐξ οὗ καὶ πάντες οἱ καρποὶ τῆς ζωῆς· ἐντεῦθεν πραότης καρποφορεῖται Χριστῶ, εἰρήνη, ἐλεημοσύνη, συμπάθεια, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, ἐγκράτεια, ἐντεῦθεν τὸ ἀγαπᾶν τοὺς ἐχθροὺς καὶ ὑπὲρ αὐτῶν εὐ- 20 χεσθαι, τὸ χαίρειν ἐν τοῖς πειρασμοῖς, τὸ ἐγκουχᾶσθαι ἐν ταῖς θλίψεσι, τὸ τὰ ἀλλότρια πταίσματα ὡς ἴδια λογίζεσθαι τε καὶ κλαίειν, τὸ τὴν ψυχὴν τιθέναι ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν προθύμως εἰς θάνατον.

14 Τοιγαροῦν ἴδωμεν, ἀδελφοί, καὶ ἀκριβῶς ἑαυτοὺς ἐξετάσω- 25 μεν καὶ καταμάθωμεν τὰς ψυχὰς ἡμῶν, εἰ ἐν ἡμῖν ἐστὶν αὕτη ἡ σφραγὶς. Ἐπιγνώσωμεθα εἰ ἐν ἡμῖν ὁ Χριστὸς ἐστὶν, ἐκ τῶν εἰρημένων σημείων. Ἀκούσατε, παρακαλῶ, χριστιανοὶ ἀδελφοί, καὶ ἀνανήψατε καὶ σκοπήσατε εἰ τὸ φῶς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, εἰ φῶς ἐθεάσασθε τὸ μέγα τῆς ἐπιγνώσεως, εἰ ἐπεσκέψατο 30 ὑμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους ἐπιφαίνουσα ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις ὑμῖν· καὶ δόξαν μετ' εὐχαριστίας τῷ δωρησαμένῳ

27. Ἦσ. 66,2.

28. Λουκᾶ 1,78 ἔ.

πολλά τὰ γνωρίσματα τῶν ἀρετῶν της, τῶν ὁποίων πρῶτο καὶ ἀναγκαιότερο εἶναι ἡ ταπείνωση ὡς ἀρχὴ καὶ θεμέλιο, διότι, λέγει, «πρὸς ποιόν θὰ ρίψω τὰ μάτια μου, παρὰ πρὸς ἐκεῖνον ποῦ εἶναι πρᾶος καὶ ἡσυχος καὶ τρέμει τοὺς λόγους μου;»²⁷ δεῦτερο εἶναι τὸ πένθος καὶ ἡ πηγὴ τῶν δακρῶν, γιὰ τὰ ὁποῖα θέλω νὰ εἰπῶ πολλά, ἀλλὰ στεροῦμαι τὰ λόγια μὲ τὰ ὁποῖα ἐπιθυμῶ νὰ ἐκφράσω τὰ σχετικὰ μὲ αὐτά. Πράγματι εἶναι θαῦμα ἀνεκκλάλητο, διότι τὰ δάκρυα ποῦ τρέχουν διὰ μέσου τῶν αἰσθητῶν ὀφθαλμῶν ἐκπλύνουν νοερά τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὸν βόρβορο τῶν ἀμαρτημάτων καὶ πέφτοντας στὴ γῆ φλέγουν καὶ συντρίβουν τοὺς δαίμονες καὶ ἐλευθερώνουν τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὰ ἀόρατα δεσμὰ τῆς ἀμαρτίας. Ὡ δάκρυα, τὰ ὁποῖα ἀναβλύζετε ἀπὸ τὴν θεία ἔλλαμψη καὶ διανοίγετε τὸν ἴδιο τὸν οὐρανὸ καὶ μοῦ προξενεῖτε θεία παρηγοριά. Διότι πάλι καὶ πάλι, κυριευμένος ἀπὸ ἡδονὴ καὶ πόθο, λέγω τὰ ἴδια. Ὅπου ὑπάρχει πλῆθος δακρῶν, ἀδελφοί, συνοδευόμενο ἀπὸ γνώση ἀληθινή, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ ἀπαύγασμα θείου φωτός. Καὶ ὅπου ὑπάρχει ἀπαύγασμα φωτός, ἐκεῖ ὑπάρχει χορηγία ὄλων τῶν καλῶν καὶ ἡ σφραγίδα τοῦ ἁγίου Πνεύματος φυτευμένη στὴν καρδιά, ἀπὸ τὸ ὁποῖο προέρχονται ὄλοι οἱ καρποὶ τῆς ζωῆς· ἀπὸ ἐδῶ καρποφορεῖται γιὰ τὸν Χριστὸ πραότητα, εἰρήνη, ἐλεημοσύνη, συμπάθεια, χρηστότητα, ἀγαθωσύνη, πίστη, ἐγκράτεια, ἀπὸ ἐδῶ προέρχεται τὸ ν' ἀγαπᾶ κανεὶς τοὺς ἐχθροὺς, καὶ νὰ εὐχεται γι' αὐτούς, νὰ χαίρεται κατὰ τοὺς πειρασμοὺς καὶ νὰ ὑπερηφανεύεται στὶς θλίψεις, νὰ θεωρεῖ δικά του τὰ ξένα πταίσματα καὶ νὰ κλαίει γι' αὐτά, τὸ νὰ προσφέρει τὴ ζωὴ του πρόθυμα σὲ θάνατο γιὰ τοὺς ἀδελφοὺς του.

- 14 Ἄς προσέξομε λοιπόν, ἀδελφοί, καὶ ἄς ἐξετάσομε μὲ ἀκρίβεια τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ ἄς γνωρίσομε τίς ψυχές μας, ἂν ὑπάρχει μέσα μας αὐτὴ ἡ σφραγίδα. Ἄς νωρίσομε ἀπὸ τὰ ἀναφερθέντα σημεῖα, ἂν εἶναι μέσα μας ὁ Χριστός. Ἀκούσατε, παρακαλῶ, Χριστιανοὶ ἀδελφοί, καὶ ἀνανήψατε καὶ ἐξετάσατε ἂν ἔλαμψε στὶς καρδιές σας τὸ φῶς, ἂν ἐθεωρήσατε τὸ μεγάλο φῶς τῆς ἐπιγνώσεως, ἂν σᾶς ἐπισκέφθηκε ἡ ἀνατολὴ ἀπὸ ὑψηλὰ φωτίζοντας ἐκείνους ποῦ κάθονται στὸ σκότος καὶ στὴν σκιά θανάτου²⁸.

ταύτην ἡμῖν ἀγαθῶ Δεσπότη διηνεκῶς ἀναπέμπωμεν καὶ ἀγωνι-
 σώμεθα τὸ θεῖον πῦρ διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας ἐν ἑαυτοῖς
 θρέψαι περισσοτέρως, δι' οὗ τὸ θεῖον φῶς ἐπὶ πλεῖον φαίνεται καὶ
 μεγαλύνεσθαι εἴωθεν. Εἰ δὲ οὕτω τὸν Χριστὸν ἢ τὴν ἐκεῖνου
 5 σφραγίδα ἐλάβομεν καὶ τὰ προειρημένα σημεῖα ἐν ἡμῖν αὐτοῖς οὐ
 γνωρίζομεν, ἀλλὰ τούναντίον μᾶλλον ἐν ἡμῖν ὁ κόσμος ὁ δόλιος
 ζῆ καὶ ἡμεῖς ἐν αὐτῷ δυστυχῶς ζῶμεν μέγα τι εἶναι τὰ πρόσκαι-
 ρα ἡγούμενοι καὶ καταπίπτομεν ἐν ταῖς θλίψεσι καὶ ἐπὶ ταῖς
 ζημίαις δακνόμεθα καὶ τῇ τρυφῇ καὶ τῷ πλούτῳ ἐνευφραίνόμεθα,
 10 φεῦ τῆς ζημίας, φεῦ τῆς ἀγνοίας καὶ τῆς σκοτώσεως, φεῦ τῆς τα-
 λαιπωρίας καὶ τῆς ἀναισθησίας ἡμῶν, ὑφ' ὧν κρατούμεθα καὶ
 ὑφ' ὧν εἰς τὰ γῆινα κατασπώμεθα. Ὅντως ἐλεεινοὶ καὶ πανά-
 θλιοι καὶ αὐτῆς τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν βασι-
 λείας ἀλλότριοι ἐσμεν, μηκέτι ἐν ἑαυτοῖς κτησάμενοι τὸν Χρι-
 15 στὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν κόσμον ζῶντα ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντες ὡς ἐν αὐτῷ
 ζῶντες, καὶ φρονοῦντες τὰ γῆινα. Ὁ δὲ οὕτως ἔχων ἐχθρὸς ἐστὶν
 ἀντικρὺς τοῦ Θεοῦ· ἐχθρα γάρ ἐστὶν εἰς Θεὸν ἢ τοῦ κόσμου προσ-
 πάθεια, καθὼς φησὶν ὁ θεῖος ἀπόστολος· «μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κό-
 σμον, μηδὲ τὰ ἐν κόσμῳ», ὅτι οὐδεὶς δύναται Θεῷ δουλεύειν καὶ
 20 κατὰ ἄνθρωπον ζῆν, ἐπειδὴ πάντα τὰ τοῦ κόσμου ἐμπόδια εἰσι
 τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης καὶ εὐαρεστήσεως.

15 Τίς γάρ, ἀγαπῶν τὴν δόξαν καὶ τὴν παρὰ ἀνθρώπων τιμὴν,
 ἔσχατον πάντων καὶ εὐτελέστερον ἔξει ποτὲ ἑαυτὸν καὶ ταπεινὸς
 τῷ πνεύματι ἢ τὴν καρδίαν συντετριμμένος γενήσεται ἢ πενθῆσαι
 25 ποτε κἂν ὄλωσεν δυνήσεται; Τίς δέ, πλοῦτον ἀγαπῶν φιλαργυρία τε
 καὶ φιλοκτημοσύνη κρατούμενος, ἐλεήμων γένηται καὶ συμπαθὴς
 καὶ οὐχὶ παντὸς θηρίου ἀγριώτερος ἔσται καὶ ἀπηνέστερος; Τίς
 κενοδοξία κρατούμενος καὶ οἰήσεται κατεχόμενος, φθόνου ποτὲ ἢ
 βασκανίας ἀπαλλαγῆσεται; Ὁ δὲ καὶ πρὸς τὰ τῆς σαρκὸς πάθη
 30 καμπτόμενος καὶ τῷ βορβόρῳ τῶν ἡδονῶν καλινδούμενος, πότε

καὶ ὡς ἀπευθύνομε διαρκῶς δοξολογία καὶ εὐχαριστία στὸν ἀγαθὸ Δεσπότη πού μᾶς τὴν ἐδώρισε καὶ ὡς ἀγωνισθοῦμε νὰ θρέψομε ἀφθονώτερα τὸ διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν μέσα μας θεῖο πῦρ, διὰ τοῦ ὁποῖου συνήθως τὸ θεῖο φῶς φέγγει περισσότερο καὶ λαμπρότερα. Ἄν ὅμως δὲν ἐλάβαμε ἀκόμη τὸν Χριστὸ ἢ τὴν σφραγίδα του καὶ δὲν διακρίνομε τὰ προαναφερθέντα σημεῖα μέσα μας, ἀλλὰ ἀντίθετα μᾶλλον ζεῖ μέσα μας ὁ δόλιος κόσμος καὶ ἐμεῖς ζοῦμε δυστυχῶς σ' αὐτόν, νομίζοντας ὅτι τὰ πρόσκαιρα εἶναι κάτι σπουδαῖο, καὶ ὑποκύπτομε στὶς θλίψεις καὶ στενοχωρούμαστε γιὰ τὶς ζημίες καὶ εὐφραινόμαστε, ἀλλοίμονο πόση ζημία, ἀλλοίμονο ποιά ἄγνοια καὶ σκότιση, ἀλλοίμονο πόση ταιλαιπωρία καὶ ἀναισθησία, ἀπὸ τὰ ὁποῖα κυριαρχοῦμαστε καὶ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποσπώμαστε πρὸς τὰ γήινα. Εἴμαστε πραγματικὰ ἐλεεινοὶ καὶ πανάθλιοι καὶ ξένοι πρὸς τὴν αἰώνια ζωὴ καὶ τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν, μὴ ἔχοντας ἀποκτήσει μέσα μας τὸν Χριστό, ἀλλ' ἔχοντας μέσα μας τὸν κόσμο ζωντανό, ἀφοῦ μέσα σ' αὐτόν ζοῦμε καὶ τὰ γήινα σκεπτόμαστε. Αὐτὸς ὅμως πού εὐρίσκεται σ' αὐτὴν τὴν κατάστασι εἶναι πραγματικὸς ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ· διότι τὸ πάθος γιὰ τὸν κόσμο ἀποτελεῖ ἐχθρα γιὰ τὸν Θεό, ὅπως λέγει ὁ θεῖος ἀπόστολος· «μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμο οὔτε τὰ τοῦ κόσμου»²⁹, διότι κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ δουλεύει στὸν Θεὸ καὶ νὰ ζεῖ κατὰ τὸν κοσμικὸ ἄνθρωπο, ἐπειδὴ ὅλα τὰ ἐγκόσμια εἶναι ἐμπόδια τῆς ἀγάπης καὶ εὐαρεστίσεως πρὸς τὸν Θεό.

- 15 Πραγματικᾶ ποιός, πού ἀγαπᾶ τὴν δόξα καὶ τὴν τιμὴ ἀπὸ ἀνθρώπους, θὰ θεωρήσει ποτὲ τὸν ἑαυτό του τελευταῖο καὶ εὐτελέστερο ὄλων, καὶ θὰ γίνῃ ταπεινὸς πνευματικᾶ ἢ συντριμμένος στὴν καρδιά ἢ θὰ μπορέσει γενικὰ ποτὲ νὰ πενθήσει; Ποιός, πού ἀγαπᾶ τὸν πλοῦτο καὶ εἶναι κυριαρχημένος ἀπὸ φιλαργυρία καὶ φιλοκτημοσύνη, θὰ γίνῃ ἐλεήμων καὶ συμπαθής, καὶ δὲν θὰ εἶναι ἀγριώτερος καὶ σκληρότερος ἀπὸ κάθε θηρίο; Ποιός πού κυριαρχεῖται ἀπὸ κενοδοξία καὶ κατέχεται ἀπὸ ἀλαζονεία, θ' ἀπαλλαγεῖ ποτὲ ἀπὸ φθόνου καὶ ζήλεια; Αὐτὸς πάλι πού κάμπτεται καὶ ἀπὸ τὰ πάθη τῆς σάρκα καὶ κυλιέται στὸν βόρβορο τῶν ἡδονῶν,

καθαρός ἄρα τῇ καρδίᾳ γενήσεται ἢ πότε καὶ πῶς τὸν Θεὸν τὸν δημιουργήσαντα αὐτὸν ὄψεται; Εἰρηνοποιὸς δὲ πῶς ἔσται ὁ ἀπαλλοτριώσας ἑαυτὸν τοῦ Θεοῦ καὶ μὴ ἀκούων τοῦ λέγοντος, «ὕπὲρ Χριστοῦ πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν· καταλλάγητε τῷ Θεῷ»; Πᾶς γὰρ ὁ διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν παραβάσεως ἀνθιστάμενος καὶ πολεμῶν τῷ Θεῷ, οὗτος κἂν εἰρηνεύειν ἅπαντας πρὸς ἀλλήλους ποιῆ ἔχθρὸς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ οὐδὲ αὐτοῦς, οὐδὲ εἰρηνεύειν πρὸς ἀλλήλους ποιεῖ, ὡς ἀρέσκει τῷ Θεῷ ποιεῖ τοῦτο. Ἐχθρὸς γὰρ αὐτὸς πρῶτος ὢν ἑαυτοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ, ἐχθροὶ καθεστήκασιν αὐτοῦ καὶ οἱ διὰ τῶν τοιούτων εἰρηνεύοντες. Οὐ γὰρ ἐπίσταται πάντως ὁ ἐχθρωδῶς πρὸς τινα διακειόμενος, τὰ τῷ ἐχθρῷ δοκοῦντα καὶ ἀρεστὰ ἑτέροις συμβουλεύειν ὀρθῶς καὶ τὰ ἐκείνου διδάσκειν αὐτοῦς ποιεῖν θελήματα, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ τοῦτο, τὸ ἀποκεχωρισμένως διάγειν ἐξ αὐτοῦ, ἀγνοίαν ἐμποιεῖ τῶν ἐκείνου καταθυμίων, οὐ μὴν ἀλλὰ καί, διὰ τὸ ἐμπαθῶς καὶ ἀπεχθῶς διακεῖσθαι πρὸς αὐτὸν μελέτην τε ἀεναὸν ἔχειν ἐναντίως τῶν ἐκείνου θελημάτων πορεύεσθαι, ἐθισμόν τινα ποιεῖ τοῦ, εἰ καὶ ποτε θελήσει οὗτος ἑτέροις λαλῆσαι τὰ πρὸς θεραπείαν ἐκείνου τελούμενα, μὴ εὐκόλως δύνασθαι.

16 Καὶ εἰκότως. Ψυχὴ γὰρ ἀφώτιστος, ὑπὸ τῶν παθῶν καὶ μάλιστα ὑπὸ τοῦ φθόνου κρατηθεῖσα καὶ φθονεῖν τινὶ μελετήσασα, οὐδὲ ἑτέρου τινὸς ὑπερλαλοῦντος τοῦ φθονουμένου ἀκοῦσαι ἀνέχεται, μὴ ὅτι γε πρὸς θεραπείαν ἐκείνου καὶ διαπραῖξαι τι ἢ κἂν ὀλως εἰπεῖν. Φύσεως γὰρ ἰσχὺν λαμβάνει παλαιωθὲν πάθος καὶ κακοῦ μελέτη χρονίσασα εἰς ψυχὴν, ὡς μὴ δύνασθαι τοῦτο ἐξιαθῆναί ποτε. Ἐκ γὰρ φωτὸς σκότος γίνονται οἱ τοιοῦτοι καί, ἐξ ἀγαθότητος εἰς πονηρίαν μεταπίπτοντες, νοσοῦσιν ἀνίατα.

17 Ὁ δὲ γε Θεῷ συγκραθεὶς διὰ πίστεως καὶ ἐπιγνοῦς αὐτὸν διὰ πράξεως, καὶ βλέπειν αὐτὸν πάντως διὰ θεωρίας ἡξίωται. Βλέ-

30. Β' Κορ. 5,20.

31. Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία εἰς ψαλμοὺς 1,6. Βλ. καὶ Κλιμαξ Παραδείσου 4,

πότε θὰ γίνει καθαρὸς στὴν καρδιά ἢ πότε καὶ πῶς θὰ ἰδεῖ τὸν Θεὸ πού τὸν ἐδημιούργησε; Πῶς ἐπίσης θὰ εἶναι εἰρηνοποιὸς ὁποῖος ἀποξένωσε τὸν ἑαυτὸ του ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ δὲν ἀκούει ἐκεῖνον πού λέγει, «πρεσβεύομε ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ ὁ Θεὸς συμβουλεύει μέσω ἡμῶν· συμφιλιωθείτε μὲ τὸν Θεό»³⁰; Διότι ὁ καθένας πού μὲ τὴν παράβαση τῶν ἐντολῶν ἀνθίσταται καὶ πολεμεῖ τὸν Θεό, αὐτός, ἀκόμη καὶ ἂν κάνει ὅλους νὰ εἰρηνεύουν μεταξὺ τους, εἶναι ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ πού κάνει, συμφιλιώνοντας αὐτοὺς μεταξὺ τους, δὲν τὸ κάνει ὅπως ἀρέσει στὸν Θεό. Διότι, ἀφοῦ εἶναι αὐτὸς πρῶτος ἐχθρὸς τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τοῦ Θεοῦ, γίνονται ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ὅσοι εἰρηνεύουν μέσω τέτοιων ἀνθρώπων. Ὅπωςδήποτε δηλαδὴ ὁ ἐχθρικῶς διακείμενος πρὸς κάποιον δὲν γνωρίζει νὰ συμβουλεύει ὀρθῶς ἄλλους τὰ πιστευτὰ καὶ ἀρεστὰ στὸν ἐχθρὸ καὶ νὰ τοὺς διδάσκει νὰ ἐκτελοῦν τὰ θελήματα ἐκείνου, ἐπειδὴ τὸ γεγονὸς καὶ μόνο ὅτι ζεῖ ἀποχωρισμένος ἀπὸ αὐτὸν τοῦ γίνεται αἰτία ἄγνοιας τῶν ἐπιθυμιῶν ἐκείνου, καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ ἐπειδὴ διάκειται πρὸς αὐτὸν μὲ ἐμπάθεια καὶ ἀπέχθεια καὶ ἔχει διαρκῶς τὸ μέλημα νὰ βαδίζει ἐνάντια πρὸς τὰ θελήματα ἐκείνου, δημιουργεῖ κάποια συνήθεια, ὥστε, καὶ ἂν κάποτε θελήσει αὐτὸς νὰ διδάξει ἄλλους τὰ τελούμενα πρὸς λατρεία ἐκείνου, νὰ μὴ μπορεῖ εὐκολα.

16 Καὶ εὐλογα. Διότι ἀφώτιστη ψυχὴ, πού κυριαρχεῖται ἀπὸ τὰ πάθη καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸν φθόνον πρὸς κάποιον καὶ ἐμελέτησε τὸν φθόνον, δὲν ἀνέχεται ν' ἀκούσει οὔτε ἄλλον νὰ ὑπερασπίζεται τὸν φθονούμενον, πολὺ περισσότερο νὰ πράξει κατὰ αὐτὸς ἢ γενικὰ νὰ εἰπεῖ πρὸς θεραπεία ἐκείνου. Πραγματικὰ παλαιωμένο πάθος καὶ χρονία μελέτη τοῦ κακοῦ στὴν ψυχὴ λαμβάνει δύναμη φύσεως, ὥστε νὰ μὴ μπορεῖ αὐτὸ ποτὲ νὰ θεραπευθεῖ³¹. Οἱ τέτοιου εἴδους ἀνθρώποι ἀπὸ φῶς γίνονται σκότος καὶ μεταπίπτοντας ἀπὸ τὴν ἀγαθότητα στὴ κακία, νοσοῦν ἀθεράπευτα.

17 Αὐτὸς ὁμοίως πού ἔχει συγκραθεῖ μὲ τὸν Θεὸ διὰ τῆς πίστεως καὶ τὸν ἔχει γνωρίσει διὰ τῆς πράξεως ἔχει ὅπωςδήποτε ἀξιωθεί

πει δὲ ἃ μὴ γράφειν ἰσχύω. Ὁρᾷ γὰρ ξένα τινὰ θεάματα ὁ νοῦς καὶ ὄλος φωτίζεται καὶ φωτοειδῆς γίνεται, νοεῖν δὲ ἢ λαλεῖν ταῦτα οὐκ ἰσχύει. Αὐτὸς μὲν γὰρ ὁ νοῦς φῶς ἐστὶ καὶ βλέπει τὰ πάντα φῶς, καὶ τὸ φῶς ζῶν ἐστὶ καὶ ζωὴν τῷ ὁρῶντι παρέχει. Βλέπει ἑαυτὸν καθόλου τῷ φωτὶ ἠνωμένον, καὶ ὁρῶν συστέλλεται καὶ ἐστὶν ὡς ἦν. Κατανοεῖ τὸ φῶς ἐν τῇ ψυχῇ καὶ ἐξίσταται, καὶ ἐξιστάμενος βλέπει τοῦτο μακρὰν, στραφεῖς δὲ μέσον πάλιν εὐρίσκεται τοῦ φωτός. Καὶ οὕτω τί εἶπη ἢ τί ἐν τῷ ὁρωμένῳ κατανοήσῃ, ὄλος ἀπορεῖ καὶ λόγων καὶ νοημάτων.

- 18 ¹ Τίς οὖν ἀκούων ταῦτα δὴ τὰ μυστήρια οὐ θαυμάσει καὶ θαυμάσας προσδράμῃ Χριστῷ; Τίς Θεοῦ τερατουργίας μὴ ποθήσῃ ἰδεῖν καὶ ἀγαπήσῃ τὸν δωρεὰν διδόντα τὰ δῶρα ταῦτα καὶ ξένα χαρίσματα; Ὅντως κρεῖττον οὐδέν, ἀδελφοί, ἐν τῷ κόσμῳ ὡς τὸ μηδὲν ἔχειν τοῦ κόσμου, μηδὲ θέλειν τι πλεόν τῆς ἀναγκαίας 15 χρείας τοῦ σώματος. Χρείαν δὲ ἀναγκαίαν ταύτην οἶδεν ὁ λόγος, ἄρτον καὶ ὕδωρ, ἱμάτιον καὶ σκέπη, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον· «ἔχοντες διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα». Εἰ δὲ καὶ πλεόν τι τούτων χρῆζομεν, πάντως ἐκεῖνος παρέξει ἡμῖν, ἐλπίζουσιν εἰς αὐτὸν καὶ πιστεύουσιν, ὁ τὰ μείζω χαρίσας 20 καὶ ἐμπιπλῶν πᾶν ζῶον εὐδοκίας. Μόνον καταλείψωμεν τὰ ἄλλα πάντα τῆς προσκαιροῦ ζωῆς, δόξαν φημί τὴν κενήν, τὸν φθόνον, τὴν εἰς ἀλλήλους ἔριν, τὸν δόλον, τὸν γογγυσμόν, τὴν ἐρίθειαν καὶ πάντα ὅσα τῷ Θεῷ ἀποτρόπαια καὶ εἰς κίνδυνον φέρει ψυχῆς. Ποθήσωμεν δὲ ἐκ ψυχῆς ἃ κελεύει Θεὸς ἡμῖν κατασπάζεσθαι, 25 πτωχείαν πνευματικὴν, ἣν καλεῖ ὁ λόγος ταπεινώσιν, πένθος ἀέναον ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ, ἐξ οὗ πηγάζεται ἡ χαρὰ τῆς ψυχῆς καὶ ἡ

32. Ὁ πιστὸς διὰ τῆς συγκράσεως μὲ τὸ θεῖο φῶς γίνεται καὶ ὁ ἴδιος φῶς.

33. Α' Τμ. 6,8.

καὶ νὰ τὸν βλέπει διὰ θεωρίας. Καὶ βλέπει ὅσα δὲν μπορῶ νὰ γράφω. Διότι ὁ νοῦς βλέπει κάποια παράξενα θεάματα, φωτίζεται καὶ γίνεται φωτοειδής, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ τὰ κατανοήσῃ καὶ νὰ τὰ ἐξηγήσῃ. Πραγματικὰ ὁ νοῦς ὁ ἴδιος εἶναι φῶς καὶ βλέπει τὰ πάντα ὡς φῶς, καὶ τὸ φῶς εἶναι ζωντανὸ καὶ παρέχει ζωὴ σ' ἐκεῖνον ποὺ τὸ βλέπει. Βλέπει τὸν ἑαυτὸ του ἐξ ὀλοκλήρου ἐνωμένον μὲ τὸ φῶς, καὶ βλέποντας αὐτό, συστέλλεται καὶ εἶναι πάλι ὅπως ἦταν. Ἀντιλαμβάνεται τὸ φῶς μέσα στὴν ψυχὴ του καὶ κυριεῦεται ἀπὸ ἔκσταση καὶ εὐρισκόμενος σὲ ἔκσταση τὸ βλέπει μακριά, ἀλλὰ στρεφόμενος εὐρίσκεται πάλι μέσα στὸ φῶς³². Καὶ τότε τί νὰ εἰπεῖ καὶ τί νὰ σκεφθεῖ γιὰ τὸ βλεπόμενο, στερεῖται ἐντελῶς καὶ λόγων καὶ ἐννοιῶν.

18 Ποιὸς λοιπὸν, ἀκούοντας αὐτὰ τὰ μυστήρια, δὲν θὰ θαυμάσει καὶ ἀφοῦ θαυμάσει δὲν θὰ προστρέξει στὸν Χριστό; Ποιὸς δὲν θὰ ποθήσῃ νὰ ἰδεῖ θαυματουργίες τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν θ' ἀγαπήσῃ αὐτὸν ποὺ πρόσφερε δωρεὰν αὐτὰ τὰ δῶρα καὶ αὐτὰ τὰ παράξενα χαρίσματα; Πραγματικὰ, ἀδελφοί, δὲν ὑπάρχει τίποτε καλύτερο στὸν κόσμον ἀπὸ τὸ νὰ μὴ ἔχομε τίποτε ἀπὸ τὸν κόσμον, καὶ νὰ μὴ θέλομε τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀναγκαῖα χρεια τοῦ σώματος. Καὶ ὁ θεῖος λόγος ὡς ἀναγκαῖα χρεια γνωρίζει αὐτὴν, ἄρτο καὶ ὕδωρ, ἱμάτιο καὶ σκέπη, κατὰ τὸν ἀπόστολο· «ἔχοντας διατροφὴς καὶ σκεπάσματα, θὰ ἀρκεσθοῦμε σ' αὐτά»³³. Ἄν πάλι χρειαζόμαστε καὶ κάτι περισσότερο ἀπὸ αὐτά, ὅπως δὴποτε θὰ μᾶς τὸ προσφέρει, ἂν ἐλπίζομε σ' αὐτὸν καὶ πιστεύομε, ἐκεῖνος ποὺ ἐχάρισε τὰ μεγαλύτερα καὶ γεμίζει μὲ εὐδοκία κάθε ζωντανὸ ὄργανισμό. Μόνο ὅς ἐγκαταλείψομε ὅλα τὰ ἄλλα τῆς πρόσκαιρης ζωῆς, δηλαδὴ τὴν κενοδοξία, τὸν φθόνον, τὴν ἐριδα πρὸς ἀλλήλους, τὸν δόλο, τὸν γογγυσμό, τὸν παροργισμό, καὶ ὅλα ὅσα εἶναι ἀποτρόπαια στὸν Θεὸ καὶ ὀδηγοῦν σὲ κίνδυνον τὴν ψυχὴ. Ἄς ποθήσομε μὲ ὅλη τὴν ψυχὴ μας ὅσα μᾶς παραγγέλλει ὁ Θεὸς νὰ ἐπιδιώκομε, πνευματικὴ πτωχεία, τὴν ὁποία ὁ θεῖος λόγος ὀνομάζει ταπείνωση, ἀδιάκοπο πένθος νύκτα καὶ ἡμέρα, ἀπὸ τὸ ὁποῖο πηγάζει ἡ χαρὰ τῆς ψυχῆς καὶ ἡ σὲ κάθε στιγμή

παράκλησις καθ' ὥραν τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεόν. Ἐκ τούτου γὰρ πᾶσι τοῖς ἀγωνιζομένοις ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἡ πρῶτης κατορθοῦται, πεινῶσι καὶ διψῶσι τὴν δικαιοσύνην καὶ ζητοῦσιν αἰεὶ τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν, τὴν ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν ἀνθρώπινον. Οὐ 5 μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ τὸ γενέσθαι τινὰ ἐλεήμονα, καθαρὸν τὴν καρδίαν, εἰρήνης μεστὸν καὶ εἰρηνοποιὸν καὶ ἀνδρεῖον εἰς τοὺς πειρασμούς, ἐντεῦθεν ἐστίν, ἐκ τοῦ πενθεῖν καθ' ἐκάστην. Ἐντεῦθεν καὶ τὸ μισεῖν ἡμῖν ἐπιγίνεται τὰ κακά, ἐντεῦθεν ὁ θεῖος ζῆλος ἀνάπτεται εἰς τὴν ψυχὴν, ὃς οὐκ ἐᾷ ἡρεμῆσαι αὐτὴν ὅλως ἢ συν- 10 ἐκκλῖναι πρὸς τὰ κακά τοῖς κακοῖς, ἀλλὰ πληροῖ ταύτην ἀνδρείας καὶ δυνάμεως εἰς τὸ μέχρι τέλους ἐγκαρτερεῖν τοῖς δεινοῖς.

19 Φύγωμεν οὖν τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν κόσμῳ, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί. Τί γὰρ ἡμῖν καὶ τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ ἀνθρώποις; Δράμωμεν, διώξωμεν, ἕως οὗ δραξόμεθά τινος τῶν ἐστώτων 15 καὶ μὴ ρεόντων. Τὰ γὰρ πάντα φθείρεται καὶ ὡς ὄναρ παρέχεται καὶ οὐδὲν μόνιμον ἢ βέβαιον ἐν τοῖς ὀρωμένοις. Ὁ ἥλιος, τὰ ἀστρα, ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, πάντα παρέρχονται, μόνος δὲ πάντων μένει ὁ ἄνθρωπος. Τί τοίνυν ἐκ τῶν ὀρωμένων δύναται ἡμᾶς ὠφελῆσαι ἐν καιρῷ ἀνάγκης θανάτου, ἡμῶν ἀπερχομένων ἐντεῦ- 20 θεν πρὸς τὴν ἐκεῖθεν κατάπαυσιν τοῦ αἰῶνος ἐκείνου, αὐτῶν δὲ ὀπισθεν καταλιμπανομένων; Εἰ δὲ καὶ οὕτω τὰ ὀρώμενα παρελεύσεται, τί τὸ κέρδος ἡμῶν ἀπιόντων καὶ τὸ σῶμα καταλιμπανόντων νεκρόν; Ἀφ' οὗ γὰρ ἡ ψυχὴ καταλίπη τὸ ἴδιον σῶμα οὐτε βλέπειν δύναται δι' αὐτοῦ οὐτε βλέπεσθαι παρ' ἐτέρου, ἀλλ' ἔκτο- 25 τε πρὸς μόνα τὰ ἀόρατα ἔχει καὶ φροντὶς οὐδεμία ἐστὶν αὐτῇ περὶ τῶν ὧδε, διπλοῦν ἐκεῖθεν ἐχούση τὸν βίον καὶ τὸν ἀγῶνα, ἡ βασιλείας οὐρανῶν καὶ αἰωνίου δόξης ἢ γεέννης πάλιν καὶ τιμωρίας πυρός. Ἐν γὰρ τούτων εἰς κληρονομίαν αἰώνιον, κατ' ἀξίαν ὧν ἐπραξεν ἐνταῦθα, ἀπολαμβάνει παρὰ Θεοῦ.

20 Τοιγαροῦν φύγωμεν, ἀξιῶ, διὰ ταῦτα τὸν κόσμον. Φύγωμεν

34. Ρωμ. 8, 28.

35. Φίλιπ. 4,7.

36. Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος 43,13.

παρηγοριά για εκείνους που αγαπούν τον Θεό³⁴. Διότι ἀληθινὰ ἀπὸ αὐτὸ κατορθώνουν τὴν πραότητα οἱ ἀγωνιζόμενοι, ἐκεῖνοι που πεινοῦν καὶ διψοῦν τὴν δικαιοσύνη καὶ ζητοῦν πάντοτε τὴν βασιλεία τοῦ Θεοῦ που ὑπερέχει κάθε ἀνθρώπινου νοῦ³⁵. Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ γίνεи κανεὶς ἐλεήμων, καθαρὸς στὴν καρδιά, γεμᾶτος εἰρήνη, εἰρηνοποιὸς καὶ ἀνδρεῖος στοὺς πειρασμούς, ἀπὸ ἐδῶ προέρχεται, ἀπὸ τὸ νὰ πενθεῖ καθημερινά. Ἀπὸ ἐδῶ γεννιέται μέσα μας καὶ τὸ νὰ μισοῦμε τὰ κακά, ἀπὸ ἐδῶ ἀνάπτεται ὁ θεῖος ζῆλος στὴν ψυχὴ, που δὲν τὴν ἀφήνει καθόλου νὰ ἡρεμήσει ἢ νὰ παρεκκλίνει πρὸς τὰ κακά μαζί μὲ τοὺς κακοὺς, ἀλλὰ τὴν γεμίζει ἀνδρεία καὶ δύναμη, ὥστε νὰ ἐγκαρτερεῖ στὰ δεινὰ ὡς τὸ τέλος.

19 Ἄς φύγομε λοιπὸν τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐγκόσμια, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί. Διότι ποιά σχέση ὑπάρχει ἀνάμεσα σ' ἐμᾶς καὶ τὸν κόσμον καὶ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ κόσμου; Ἄς τρέξομε, ἅς καταδιώξομε, μέχρι που ν' ἀρπάξομε κάτι ἀπὸ τὰ μόνιμα καὶ σταθερά³⁶. Διότι τὰ πάντα φθείρονται καὶ παρέρχονται ὡς ὄνειρο καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε μόνιμο ἢ βέβαιο στὰ ὁρώμενα. Ὁ ἥλιος, τὰ ἀστρα, ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ὅλα παρέρχονται, καὶ μόνος ἀπὸ ὅλα μένει ὁ ἀνθρώπος. Τί λοιπὸν ἀπὸ τὰ ὁρώμενα μπορεῖ νὰ μᾶς ὠφελήσει σὲ καιρὸ ἀνάγκης θανάτου, ὅταν ἐμεῖ ἀπερχόμαστε ἀπὸ ἐδῶ πρὸς τὴν ἐκεῖ κατάπαυση τοῦ αἰῶνος ἐκείνου καὶ αὐτὰ ἐγκαταλείπονται πίσω; Καὶ ἐὰν τὰ ὁρώμενα παρέλθουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ποιὸ εἶναι τὸ κέρδος μας, ὅταν ἀπομακρυνόμαστε καὶ ἀφήνομε τὸ σῶμα νεκρό; Ἀπὸ τὴ στιγμὴ δηλαδὴ που ἡ ψυχὴ ἐγκαταλείψει τὸ σῶμά της, δὲν μπορεῖ οὔτε νὰ βλέπει δι' αὐτοῦ οὔτε νὰ βλέπεται ἀπὸ ἄλλον, ἀλλ' ἔκτοτε ἐνδιαφέρεται γιὰ τὰ ἀόρατα μόνο καὶ δὲν ἔχει καμμιά φροντίδα γιὰ τὰ ἐδῶ, ἔχοντας ἐκεῖ διπλὸ τὸν βίον καὶ τὸν ἀγῶνα, ἢ τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ αἰώνια δόξα, ἢ πάλι τὸ πῦρ τῆς γέεννας καὶ τὴν τιμωρία. Ἐνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο ἀπολαμβάνει ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ αἰωνία κληρονομία κατ' ἀξία τῶν ὁσων ἐπραξε ἐδῶ.

20 Ἀξιῶ λοιπὸν γι' αὐτὸ νὰ φύγομε ἀπὰ τὸν κόσμον. Νὰ φύγο-

τὴν ἀπάτην τοῦ βίου καὶ τὴν νομιζομένην εὐφροσύνην αὐτοῦ καὶ μόνῳ προσδράμωμεν τῷ ψυχοσῶσθι Χριστῷ. Τοῦτον σπουδάσωμεν εὐρεῖν, τὸν πανταχοῦ παρόντα, καὶ εὐρόντες κρατήσωμεν προσπεσόντες τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν θερμῇ ψυχῆς 5 ἀσπασώμεθα. Ναὶ παρακαλῶ, σπουδάσωμεν ἔτι περιόντες ἰδεῖν αὐτὸν καὶ θεάσασθαι. Ἐὰν γὰρ αὐτὸν ἀξιοθῶμεν ἐνταῦθα αἰσθητῶς ἰδεῖν, οὐκ ἀποθανούμεθα, θάνατος οὐ κυριεύσει ἡμῶν. Μὴ γὰρ εἰς τὸ μέλλον ἐκδεξώμεθα τοῦτον ἰδεῖν, ἀλλὰ νῦν ἀγωνισώμεθα θεάσασθαι αὐτόν, ἐπεὶ καὶ Ἰωάννης ὁ Θεολόγος οὕτω 10 φησὶν· «οἶδαμεν δὲ ὅτι ἔχομεν τὸν Θεὸν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ἐκ τοῦ Πνεύματος οὗ ἔλάβομεν ἐξ αὐτοῦ». Ὅσοι οὖν τὴν πίστιν εἰς αὐτὸν ἐκ τῶν ἔργων ἐδείξατε ἀρραγῆ καὶ βεβαίαν, τὰ παρ' ἡμῶν ἀνωθεν ρηθέντα ἀκριβῶς καὶ καλῶς διακρίναντες, ὁρᾶτε μὴ λάθητε ἑαυτοὺς ἐν τῷ δοκεῖν Χριστὸν ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς, μηδὲν 15 ἔχοντες, καὶ κεναιῖς ταῖς χερσὶν ὑπεξέβλητε τὸν βίον καὶ ἀκούσητε, ὅπερ ἀπεύχομαι, τῆς ἀπενκταίας ἐκείνης φωνῆς· «ἄραντες ὁδοκεῖ κατέχειν ὁ πονηρός, δότε τῷ πλεῖον ἔχοντι», καὶ τότε κλαύσετε καὶ πενθήσετε καὶ λύπην ἔξετε εἰς αἰῶνα ἀπέραντον.

21 Ἀλλὰ μὴ γένοιτο τοιαύτης φωνῆς ἀκοῦσαι καὶ τοιοῦτον παθεῖν τοὺς ἀπαρνησαμένους ἡμᾶς κόσμον ἅπαντα καὶ τὰ ἐν κόσμῳ καὶ προσδραμόντας Χριστῷ, γένοιτο δὲ τὰς ἐντολὰς τηρήσαντας τοῦ Θεοῦ, διὰ δακρύων καὶ μετανοίας καθαρθῆναι τὰς καρδίας ἡμῶν, ὡς ἂν καὶ τὸ θεῖον φῶς, αὐτὸν τὸν Χριστόν, ἐντεῦθεν 25 ὁψώμεθα καὶ μένοντα ἐν ἡμῖν κτησώμεθα, καὶ διὰ τοῦ παναγίου αὐτοῦ Πνεύματος τρέφοντα καὶ ζωογονοῦντα ἡμῶν τὰς ψυχὰς, καὶ ἀπογεύοντα τῆς ἐνηδόνου γλυκύτητος τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἀξιοθῆναι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν 30 αἰώνων. Ἀμήν.

37. Ρωμ. 6,9.

38. Α' Ἰω. 3,24. 2, 27.

39. Ματθ. 13,12. 25,28-39. Λουκᾶ 8,18. 19,24-26.

με τὴν ἀπάτη τοῦ βίου καὶ τὴν νομιζόμενη εὐφροσύνη του καὶ νὰ προστρέξουμε στὸν μόνον ψυχοσώστη Χριστό! Ἄς φροντίσουμε νὰ εὕρομε αὐτόν, τὸν παντοῦ παρόντα, καί, ἀφοῦ τὸν εὕρομε, νὰ τὸν κρατήσουμε, πέφτοντας στὰ πόδια του, καὶ νὰ τὰ ἀσπασθοῦμε μὲ θέρμη ψυχῆς. Ναί, παρακαλῶ, ἄς φροντίσουμε ὅσο ζοῦμε ἀκόμη νὰ τὸν ἰδοῦμε καὶ νὰ τὸν θεωρήσουμε. Διότι, ἂν ἀξιωθοῦμε νὰ τὸν ἰδοῦμε ἐδῶ αἰσθητῶς, δὲν θὰ πεθάνομε, δὲν θὰ μᾶς κυριεύσει θάνατος³⁷. Μὴ περιμένομε δηλαδή νὰ τὸν ἰδοῦμε στὸ μέλλον, ἀλλὰ ν' ἀγωνισθοῦμε νὰ τὸν ἰδοῦμε τώρα, διότι καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Θεολόγος λέγει· «γνωρίζομε ὅτι ἔχομε τὸν Θεὸ στὶς καρδιές μας, ἀπὸ τὸ Πνεῦμα ποῦ ἐλάβαμε ἀπὸ αὐτόν»³⁸. Ὅσοι λοιπὸν ἐδείξατε ἀρραγῆ καὶ ἀσφαλῆ διὰ τῶν ἔργων τὴν πίστη σ' αὐτόν, ἐξετάζοντας μὲ ἀκρίβεια καὶ ὀρθότητα ὅσα ἐλέχθησαν ἀπὸ ἐμᾶς προηγουμένως, προσέξατε μήπως, νομίζοντας ὅτι ἔχετε μέσα σας τὸν Χριστό, ἀποδειχθεῖ ὅτι δὲν ἔχετε τίποτε καὶ ἐξέλθετε ἀπὸ τὴν ζωὴ μὲ ἀδειανὰ χέρια καὶ ἀκούσετε, πρᾶγμα ποῦ ἀπεύχομαι, τὴν ἀπαίσια ἐκείνη φωνή· «ἀφαιρέσατε ὅ,τι νομίζει ὅτι κατέχει ὁ πονηρὸς καὶ δώσατέ το σ' ἐκεῖνον ποῦ ἔχει περισσότερα»³⁹, καὶ τότε θὰ κλαύσετε καὶ θὰ πενθήσετε καὶ θὰ ζεῖτε μὲ λύπη στὸν ἀπέραντο αἰῶνα.

21 Ἄλλ' εἶθε νὰ μὴ ἀκούσομε τέτοια φωνὴ καὶ νὰ πάθομε κάτι τέτοιο ἐμεῖς ποῦ ἀπαρνηθήκαμε ὅλον τὸν κόσμον καὶ τὰ τοῦ κόσμου καὶ προστρέξαμε στὸν Χριστό, ἀλλά, τηρώντας τὶς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ καθαρίζοντας τὶς καρδιές μας μὲ δάκρυα καὶ μετάνοια, καὶ τὸ θεῖο φῶς, τὸν ἴδιο τὸν Χριστό, νὰ ἰδοῦμε ἀπὸ ἐδῶ καὶ νὰ τὸν ἀποκτήσομε μόνιμα μέσας μας, τρέφοντας καὶ ζωογονώντας τὶς ψυχές μας διὰ τοῦ παναγίου Πνεύματός του, καὶ γεύοντάς μας μὲ τὴν ἡδονικὴ γλυκύτητα τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων τῆς βασιλείας του, τὴν ὁποία εἶθε ν' ἀξιωθοῦμε ὅλοι μας μὲ τὴ δύναμη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

Λ Ο Γ Ο Σ Γ'

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΤΙ ΧΡΗ ΚΑΛΩΣ ΥΠΟΤΑΣΣΕΣΘΑΙ ΚΑΙ ΜΗ ΕΠΙΛΑΝΘΑΝΕΣΘΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ, ΩΝ ΠΡΟΣ ΘΕΟΝ ΣΥΝΕΘΕΜΕΘΑ.

**Καὶ ὅτι οὐ δεῖ γογγύζειν ἐπὶ ταῖς παννύχοις ἀγρυπνίαις
τῶν ὀρθρῶν.**

1 Ἄδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀναμνησθέντες τῶν τοῦ Θεοῦ προστα-
γμάτων οὕτω λεγόντων, «μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε», τοὺς
ἀλλοτρίους βίους μηδαμῶς περιεργάζεσθε, ἃ δὲ μᾶλλον λέγουσιν
ὑμῖν οἱ ἱερεῖς ποιεῖν ποιεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιῆτε,
5 ὡς ἀκηκόατε. Διὸ πείσθητέ μοι ὡς δοῦλοι Χριστοῦ, τῷ ἀναξίῳ,
καὶ τὴν ἐμὴν ὀλιγοψυχίαν καὶ ραθυμίαν ἐάσαντες, φροντίσατε,
παρακαλῶ, τῶν ψυχῶν ὑμῶν καὶ ἀόκνως τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ
ποιεῖν σπεύσατε· καὶ κατ' ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ μὴ γογγύζητε, ὡς
ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξεγερθέντες τὸ μεσονύκτιον, ἀλλὰ μνησθέντες
10 τοῦ εἰπόντος, «μεσονύκτιον ἐξηγειρόμην τοῦ ἐξομολογήσασθαι
σοι ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου», εὐχαριστήσατε τῷ
Θεῷ μᾶλλον καὶ τῷ ὑμᾶς εἰς τὴν αὐτοῦ δοξολογίαν διωπνίσαντι
καὶ χάριτε καὶ σκιρτήσατε, ὅτι μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἤξιώ-
θητε ἀνυμνεῖν τὸν Θεόν. Ὁ γὰρ ἐπὶ τῇ συνήθει συνάξει ἀγανα-
15 κτῶν καὶ ἐπὶ τῷ μήκει τῶν ἀναπεμπομένων ὕμνων δυσχεραίνων
καὶ κατακλώμενος, οὗτος ἀληθῶς οὐκ οἶδεν ὡς γλυκέα τὰ λόγια
τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ λάρυγγι τῶν ἀγαπώντων αὐτὸν καὶ ὑπὲρ μέλι καὶ

1. Λουκᾶ 6, 37.

2. Ματθ. 23, 3.

3. Ψαλμ. 118, 62.

4. Λουκᾶ 6, 23.

Λ Ο Γ Ο Σ 3

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΚΑΛΩΣ ΝΑ ΥΠΟΤΑΣΣΟΜΑΣΤΕ ΚΑΙ ΝΑ ΜΗ ΛΗΣΜΟΝΟΥΜΕ ΤΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΠΟΥ ΚΑΝΑΜΕ ΜΕ ΤΟΝ ΘΕΟ

Και ὅτι δὲν πρέπει νὰ γογγύζουμε γιὰ τὶς ὀλονύκτιες ἀγρυπνίες τῶν ὀρθρων.

- 1 Ἄδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀφοῦ θυμηθεῖτε τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ ποὺ λέγουν, «μὴ κρίνετε καὶ δὲν θὰ κριθεῖτε»¹, μὴ περιεργάζεσθε καθόλου τὸν βίον τῶν ἄλλων, ἀλλὰ μᾶλλον, ὅπως ἔχετε ἀκούσει, αὐτὰ ποὺ σᾶς λέγουν οἱ ἱερεῖς ὅτι πρέπει νὰ κάνετε, νὰ τὰ κάνετε, ὅμως νὰ μὴ ἐνεργεῖτε σύμφωνα μὲ τὰ ἔργα τους². Γι' αὐτὸ πεισθεῖτε, σὰν δοῦλοι Κυρίου ποὺ εἴσθε, σὲ μένα τὸν ἀνάξιο, καί, ἀφήνοντας κατὰ μέρος τὴν ὀλιγοψυχία καὶ νοθρότητά μου, φροντίσατε, σᾶς παρακαλῶ, τὶς ψυχές σας καὶ σπεύσατε νὰ ἐκτελεῖτε χωρὶς ὀκνηρία τὶς ἐντολές τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐναντίον ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ μὴ γογγύζετε, σὰν νὰ ἔχετε ξυπνήσει τὰ μεσάνυκτα μία φορά τὸν χρόνο, ἀλλὰ, ἀφοῦ θυμηθεῖτε ἐκεῖνον ποὺ εἶπε, «τὰ μεσάνυκτα ἐσηκωνόμουν ἀπὸ τὴν κλίνη μου γιὰ σὲ δοξολογήσω γιὰ τὰ δίκαια προστάγματά σου»³, εὐχαριστήσατε τὸν Θεὸ περισσότερο, καὶ αὐτὸν ποὺ σᾶς ἐξύπνησε γιὰ τὴν δοξολογία του, καὶ χαρεῖτε καὶ ἀναπηδήσατε ἀπὸ χαρά⁴, ποὺ ἀξιοθήκατε νὰ ἀνυμνεῖτε τὸν Θεὸ μαζὶ μὲ τοὺς ἁγίους ἀγγέλους. Διότι αὐτὸς ποὺ ἀγανακτεῖ γιὰ τὴν συνήθη σύναξη καὶ στενοχωρεῖται καὶ παραλύουν τὰ μέλη του γιὰ τὸ μᾶκρος τῶν ψαλλομένων ὕμνων, αὐτὸς στ' ἀλήθεια δὲν ἐγνώρισε πόσο γλυκὰ εἶναι τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ στὸν λάρυγγα αὐτῶν ποὺ τὸν ἀγα-

κηρίον ἐν τῷ στόματι τῶν ἐπιγινωσκόντων αὐτόν, ἀλλ' ὄλος σὰρξ ὢν καὶ σαρκικὸν ἔχων τὸ φρόνημα καὶ σαρκικωτέραν τὴν αἴσθησιν, πνευματικῶς οὐ δύναται γεύεσθαι τῶν εἰς εὐεργεσίαν ἡμῖν δοθέντων ἀπὸ Θεοῦ, ἀλλὰ πάντα πικρὰ τὰ κατὰ Θεὸν αὐτῷ
 5 φαίνονται, καὶ τὸ «γεύσασθε καὶ ἴδετε ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος» οὐκ ἐπίσταται. Ὁ δὲ τοῦτο μὴ ἐναργῶς ἐπιστάμενος, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς γλυκύτητος τοῦ Χριστοῦ ἐναργῶς ἠλλοτριῶται. Ὁ δὲ τούτων ἀγευστος καὶ ἀλλότριος (φεῦ μοι, ἐμὸν τὸ ἀτύχημα, ἰδιοποιεῖσθαι γὰρ προστέταγμαί τὰ ἀλλότρια) ἐχθρὸς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ξένος
 10 τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· ποίαν γὰρ ἄλλην, εἶπέ μοι, ἔξει ἐλπίδα ἢ τίνος ἄλλου ἀγάπην περιπλακῆσεται καὶ παραμυθίαν εὐρήσει ἢ ἐνταῦθα ἢ μετὰ θάνατον; Ὁ δὲ καὶ ἀντιλέγων καὶ καταστενάζων καὶ ἐπαρώμενος τοῖς αὐτὸν διεγείρουσι πρὸς ὕμνον θεῖον καὶ δοξολογίαν Θεοῦ, ποίαν ἀπολογία εὐρήσει ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς
 15 κρίσεως, καὶ ἑαυτῷ καὶ ἑτέροις σκάνδαλον ἀπωλείας γενόμενος;

2 Πιστεύσατέ μοι, πνευματικοί μου πατέρες καὶ ἀδελφοί, ὅταν ταῦτα ἀκούσω ἢ καὶ θεάσωμαί τινα ἐξ ὑμῶν διὰ ταῦτα δεινοπαθοῦντα, τοιαύτη θλίψει συνέχομαι καὶ τὴν καρδίαν μου δάκνομαι, ὡς αὐτῇ τῇ κολάσει δοκεῖν παραδίδοσθαι, καὶ χαρᾶς οὐκ ἐπαι-
 20 σθάνομαι οὐδεμιᾶς ἄλλης τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ἀπολέγομαι τὴν ζωὴν· καὶ κλαίω καὶ θρηνῶ, ὡς ἤδη κατακρινόμενος, καὶ τοὶ παρακαλῶν ὑμᾶς οὐκ ἀκούομαι, ἐπιτιμῶν ἀποπέμπομαι, ἐλέγχων μισοῦμαι καὶ παιδεύων ἀντιπαιδεύομαι καὶ ὡς ἐχθρὸς ἐκδιώκομαι, καὶ ταῦτα ποιῶν ἀνάπαυσιν οὐ δύναμαι κτήσασθαι.
 25 Βουλευομαι παύσασθαι καὶ τὰ ἑμαυτοῦ μόνα σκοπεῖν κακά, ἀλλ' ὅταν τοῦτο στῆσαι θελήσω, τότε ὡς φλόξ ἀνάπτεται ἡ καρδία μου καὶ πάλιν ἐν τοῖς αὐτοῖς, ὁ ταπεινός, περιέχομαι καὶ ὀδυνᾶμαι τὰ ὑμέτερα τραύματα οὐχ ἦττον ἢ τοῖς ἰδίους μώλωψιν ἀλγύνεται ἕκαστος, καὶ ὑπὲρ ὑμῶν ἐγὼ φλέγομαι, καὶ τὸν βίον ἠγοῦμαι

5. Ψαλμ. 118,103.

6. Ρωμ. 8,6-7.

7. Ψαλμ. 33,9.

8. Ἰερ. 20,9.

ποῦν, καὶ ἀνώτερα ἀπὸ μελισσόκερο στὸ στόμα⁵ αὐτῶν ποῦ τὸν ἀναγνωρίζουν. Ἄλλ', ἐπειδὴ εἶναι ὄλος σάρκα καὶ ἔχει σαρκικὸ φρόνημα⁶ καὶ ἀκόμη πιὸ σάρκινη τὴν αἴσθησι, δὲν μπορεῖ κατὰ πνευματικὸ τρόπο νὰ γεύεται αὐτὰ ποῦ γιὰ δική μας εὐεργεσία μᾶς ἐδόθησαν ἀπὸ τὸν Θεό, ἀλλ' ὅλα ὅσα εἶναι σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τοῦ φαίνονται πικρὰ καὶ δὲν γνωρίζει τό, «γευθεῖτε καὶ δεῖτε ὅτι εἶναι ἀγαθὸς ὁ Κύριος»⁷. Καὶ αὐτὸς ποῦ δὲν γνωρίζει μὲ σαφήνεια τὴν ἀγάπη καὶ τὴν γλυκύτητα τοῦ Χριστοῦ, σίγουρα ἔχει ἀποξενωθεῖ ἀπὸ τὸν Χριστό. Αὐτὸς ποῦ ἔμεινε ἄγευστος καὶ ξένος ἀπ' αὐτὰ (ἀλλοίμονό μου, δικό μου εἶναι τὸ ἀτύχημα, διότι ἔχω προσταχθεῖ νὰ θεωρῶ δικὰ μου τὰ ξένα ἀτυχήματα) εἶναι ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ξένος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Διότι πὲς μου, ποιά ἄλλη ἐλπίδα θὰ ἔχει ἢ ποιοῦ ἄλλου τὴν ἀγάπη θὰ ἀποσπάσει καὶ θὰ εὖρει παρηγοριὰ ἢ ἐδῶ ἢ μετὰ τὸν θάνατο; Καὶ αὐτὸς ποῦ προβάλλει ἀντιρρήσεις καὶ καταστενάζει καὶ καταφιέται αὐτοὺς ποῦ τὸν ξυπνοῦν γιὰ θεῖο ὕμνο καὶ δοξολογία τοῦ Θεοῦ, ποιά ἀπολογία θὰ εὖρει κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως, ἀφοῦ ἔχει γίνει σκάνδαλο ἀπωλείας καὶ σὶ τὸν ἑαυτό του καὶ στοὺς ἄλλους;

- 2 Πιστέψατέ με, πνευματικοί μου πατέρες καὶ ἀδελφοί, ὅταν τὰ ἀκούσω αὐτὰ ἢ ἰδῶ κανένα ἀπὸ σᾶς νὰ ὑποφέρει ἐξ αἰτίας αὐτῶν, κυριεύομαι ἀπὸ τέτοια θλίψη καὶ δαγκώνομαι στὴν καρδιά, ὥστε νὰ νομίζω ὅτι ἔχω παραδοθεῖ στὴν ἴδια τὴν κόλαση, καὶ δὲν αἰσθάνομαι καμιά ἄλλη χαρὰ τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ μου τὴν βλέπω περιττή. Καὶ κλαίω καὶ θρηνῶ ὡς καταδικασμένος πιά, ἀφοῦ βέβαια, ὅταν σᾶς παρακαλῶ δὲν μὲ ἀκοῦτε, ὅταν σᾶς ἐπιτιμῶ μὲ ἀποκρούετε, ὅταν σᾶς ἐλέγχω μὲ μισεῖτε, καὶ ὅταν σᾶς παιδεύω μοῦ τ' ἀνταποδίδετε, καὶ ὡς ἐχθρὸ μὲ διώχνετε, καὶ ἐνῶ τὰ κάμνω αὐτὰ δὲν μπορῶ νὰ βρῶ ἀνάπαυση. Θέλω νὰ σταματήσω καὶ νὰ μελετῶ μόνο τὰ δικὰ μου κακά, ἀλλ' ὅταν θελήσω νὰ τὸ κάμω αὐτό, τότε σὰν φλόγα ἀνάβει ἢ καρδιά μου⁸ καὶ ἐπανερχομαι ὁ ἄθλιος στὰ ἴδια, καὶ θλίβομαι γιὰ τὰ δικὰ σας τραύματα ὄχι λιγότερο ἀπὸ ὅσο ὁ καθένας πονάει γιὰ τὰ δικὰ του τραύματα. Καὶ γιὰ σᾶς φλέγομαι

ἀβίωτον, καὶ θαυμάζειν μοι ἔπεισι πῶς εἰς τοιαύτην κατήλθομεν σκότῳσιν καὶ κατὰ τῶν ἰδίων ψυχῶν πάντα πράττομεν καὶ ἑαυτοὺς κατασφάζοντες ὡς ζῶντες ἀπολακτίζομεν, καὶ δεσμοῦντες τοῖς ἁμαρτήμασιν ἑαυτοὺς χαίρομεν καὶ τοὺς αἴροντας τὰ τοιαῦτα 5 δεσμὰ κατεσθίομεν. Ἐὰν κωλυθῶμεν παρά τινος μηδὲν κατὰ τῶν ψυχῶν ἡμῶν διαπράξασθαι, ὡς κύνες μαινόμενοι καθυλακτοῦμεν καὶ μεμφόμεθα αὐτόν, καὶ οὐ παύομεθα μέχρις οὗ τὴν πρᾶξιν ποιήσομεν καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἀπολέσομεν. Εἶτα καὶ εἰς τὰ τοιαῦτα ἐθισθέντες παράνομα, φυσικῶς, εἰπεῖν, κακοὶ γινόμεθα καὶ οὐκ ἔτι ἀνανεῦσαι βουλόμεθα. Μοναχοὶ ἐπηγγειλάμεθα εἶναι καὶ πλεῖον τῶν κοσμικῶν ἐκακώθημεν. Πεινᾶσαι καὶ διψῆσαι καὶ κακοπαθῆσαι συνεταξάμεθα, καὶ ὑπὲρ ἐνὸς κλάσματος ἄρτου λογομαχεῖν καὶ βλασφημεῖν οὐκ αἰσχυρόμεθα, καὶ τότε ἴσως ἐπιζητούμενου παρ' ἡμῶν παρὰ τὸν ὠρισμένον καιρὸν τῆς 15 τροφῆς. Πᾶσι τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ, γονεῦσι, λέγω, καὶ ἀδελφοῖς καὶ φίλοις, ἤλθομεν ἀποτάξασθαι, καὶ τρέφειν μᾶλλον αὐτοὺς ἐκ τῶν τῆς μονῆς ἄρτων οὐ διαλιμπάνομεν. Ὡς ἐχθρὸν τὸν κόσμον ἐφύγομεν, καὶ τοὺς τοῦ κόσμου καὶ τὰ τοῦ κόσμου πλεόν ἢ αὐτὸν τὸν Χριστὸν ἀγαπῶμεν.

3 Εἰπέ μοι, ἐρωτῶ σε, ἀδελφέ, πιστεύων εἶναι κρίσιν καὶ ἀνάστασιν καὶ ἀνταπόδοσιν τῶν βεβιωμένων, ἤλθες ἐν τῇ μονῇ, ὁμολογῶν εἶναι Θεὸν μέλλοντα ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὰς πράξεις αὐτοῦ, ἢ οὐδέ τινα τούτων διέθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου; Τηρῆσαι τὰς συνθήκας ἃς συνέθου καὶ συνετάξω τῷ Χριστῷ ἐπὶ 25 πολλῶν μαρτύρων ἐλήλυθας, ἢ τοῦτο μὲν ὡς δεσμὸν ἀδελφότητος δολίως προσεποιήσω, μέλος γενέσθαι τῆς Ἐκκλησίας περιδρασσοῦμενος, τὸ δὲ ὅλον ἦν σοι ἐν μελέτῃ κατεσκευασμένον, ἵνα

9. Ματθ. 16,27.

10. Α' Τιμ. 6,12.

καὶ θεωρῶ τὸν βίο ἀβίωτο καὶ μοῦ ἔρχεται νὰ ἀπορῶ πῶς πέσαμε σὲ τέτοια τύφλωση, ὥστε ὄλα νὰ τὰ κάμνομε ἐναντίον τῶν ψυχῶν μας. Καὶ ἐνῶ κατασφάζομε τοὺς ἑαυτοὺς μας, κλωτσοῦμε σὰν ζωντανοί, καί, ἐνῶ δένομε τοὺς ἑαυτοὺς μας μὲ τὰ ἁμαρτήματα, χαιρόμαστε καὶ κατατρῶμε αὐτοὺς ποὺ μᾶς ἐλευθερῶνουν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰ δεσμά. Ἐὰν ἐμποδισθοῦμε ἀπὸ κάποιον νὰ μὴ κάνομε κανένα κακὸ στὶς ψυχές μας, σὰν σκυλιὰ λυσσασμένα γαυγίζομε ἐναντίον του καὶ τὸν κατηγοροῦμε καὶ δὲν σταματᾶμε μέχρι ποὺ νὰ κάνομε τὴν πράξη καὶ νὰ χάσομε τὶς ψυχές μας. Μετά, καὶ ἀφοῦ συνηθίσομε σ' αὐτὰ τὰ παράνομα, κατὰ φυσικὸ τρόπο, θὰ ἔλεγε κανεὶς, γινόμαστε κακοὶ καὶ δὲν θέλομε πιά νὰ συνέλθομε. Ὑποσχεθήκαμε νὰ εἴμαστε μοναχοί, καὶ ἔχομε γίνει κακοὶ περισσότερο ἀπὸ τοὺς κοσμικοὺς. Συμφωνήσαμε νὰ πεινάσομε, νὰ διψάσομε, νὰ ταλαιπωρηθοῦμε, καὶ δὲν ντρεπόμαστε γιὰ ἓνα κομμάτι ἄρτου νὰ λογομαχοῦμε καὶ νὰ βλασφημοῦμε, καὶ μάλιστα τότε τὸ ζητᾶμε, ὅταν δὲν εἶναι ἡ καθορισμένη ὥρα τῆς τροφῆς. Ὅλα ὅσα εἶναι στὸν κόσμο, ἐννοῶ τοὺς γονεῖς, τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τοὺς φίλους, ἤρθαμε ἐδῶ γιὰ νὰ τοὺς ἀπαρνηθοῦμε, καὶ δὲν παραλείπομε περισσότερο αὐτοὺς νὰ τρέφομε ἀπὸ τὰ ψωμιὰ τῆς μονῆς. Τὸν κόσμο τὸν ἀποφύγαμε ὡς ἐχθρό, καὶ περισσότερο ἀγαπᾶμε τοὺς ἀνθρώπους καὶ τ' ἀγαθὰ τοῦ κόσμου, παρὰ τὸν ἴδιο τὸν Χριστό.

- 3 Πές μου, σ' ἐρωτῶ, ἀδελφέ, ἦρθες στὴ μονὴ πιστεῦοντας ὅτι ὑπάρχει κρίση καὶ ἀνάσταση καὶ ἀνταπόδοση τῶν ὄσων διαπράχθηκαν ἐδῶ στὴ ζωὴ, καὶ ὁμολογώντας ὅτι ὑπάρχει Θεὸς ποὺ πρόκειται ν' ἀποδώσει στὸν καθένα σύμφωνα μὲ τὶς πράξεις του⁹, ἢ τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν πέρασε ἀπὸ τὴν καρδιά σου; Ἐχεις ἔρθει νὰ τηρήσεις τὶς συμφωνίες ποὺ ἔκαμες καὶ συντάχθηκες μὲ τὸν Χριστὸ μπροστὰ σὲ πολλοὺς μάρτυρες¹⁰, ἢ αὐτὸν τὸ προσποιήθηκες μὲ δολιότητα, ὡς δεσμὸ τῆς ἀδελφότητος, γιὰ νὰ εὕρεις τὴν εὐκαιρία νὰ γίνεις μέλος τῆς Ἐκκλησίας, ἐνῶ τὸ ὄλο πρᾶγμα ἦταν μέσα σου προμελετημένο, μὲ σκοπὸ νὰ μπορεῖς νὰ παίρνεις χωρὶς διακοπὴ τὰ φαγώσιμα γιὰ χορτασιὰ

λαμβάνης ἀνελλιπῶς τὰ πρὸς χορτασίαν καὶ γαστριμαργίαν χορ-
τάσματα καὶ ζῆς βίον ἀμέριμνόν τε καὶ ἄπονον; Εἰ μὲν οὖν παρε-
γένου δοῦλος γενέσθαι Χριστοῦ καὶ ἡμέτερος ἀδελφός, φύλασσε,
παρακαλῶ, καὶ τὰς αὐτοῦ ἐντολάς, καὶ θερμῶς δουλεύειν αὐτῷ
5 προθυμήθητι, ἵνα φανῆς Χριστιανὸς ἀληθῆς ἐκ τῶν ἔργων καὶ
ἀδελφὸς ἡμῶν φιλόθεος χρηματίσης, ἡμῖν ἐν πᾶσιν ἐξομοιούμε-
νος· συγκακοπάθησον ὡς καλὸς στρατιώτης, ἵνα καὶ στεφα-
νωθῆς καὶ συνδοξασθῆς, αἰωνίῳ δόξῃ ἐπευφραινόμενος. Εἰ δὲ τὸ
πᾶν σχηματιζόμενος μὲν κουρευέσθαι καὶ μοναχὸς γίνεσθαι
10 ἦλθες, τρώγειν δὲ καὶ πίνειν μετ' αὐτῶν ἐμελέτησας μόνον, ἔτοι-
μα τὰ πάντα εὐρίσκων δῆθεν ἐξ αὐτομάτου, ἀκουσον καὶ ἐγὼ σοι
λέξω ἃ σοι μέλλουσιν ὑπαντῆσαι. Πρῶτον μὲν, ὃ καὶ μέγιστον,
ἴσθι ὡς οὐ κατηλλάγης οὐδὲ προσωκειώθης Θεῷ, ἀλλὰ ἐχθρὸς
λελόγισαι αὐτοῦ καὶ ἐπίβουλος· καὶ πῶς δὲ οὐκ ἐπίβουλος, ἄλλα
15 μελετῶν ἐν καρδίᾳ καὶ ἄλλα ἐπὶ πάντων ἐπαγγελλούμενος καὶ δο-
κῶν τὸν ἀλάθητον λανθάνειν Θεόν; Ἐκεῖνος, «μὴ μεριμνήσητε
περὶ τῆς αἰσίου, τί φάγητε ἢ τί πίητε ἢ τί ἐνδύσησθε» διαρρήδην
πᾶσιν ἀντέλλεται, σὺ δὲ διὰ τοῦτο ἀποκείρη, ἵνα μόνον ἀδελφὸς
ὑπάρχῃς καὶ κοινωνὸς κτημάτων καὶ χρημάτων, ὧν ἴσως ἐν τῷ
20 κόσμῳ ὧν οὐκ ἐκυρίευσας. Ὁ ἀπόστολος παραινεῖ λέγων, «ἔχον-
τες διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα», σὺ δὲ
μηδὲ εἰς αὐτὴν τὴν ἀναγκαίαν χρεῖαν ἀρκούμενος, κλέπτεις καὶ
νοσφίζῃ τὰ τῆς μονῆς. Καὶ ἐν πᾶσι μὲν τοῖς πρὸς σωματικὴν ἡδο-
νὴν καὶ θεραπείαν ὑπάρχουσιν ἀδελφὸν σεαυτὸν εἶναι τῶν ἀπάν-
25 των ἀκαινοτόμητον βούλη καὶ τὴν ἰσότητα μετὰ τῶν κοπιῶντων
εἰς τὸ ἔργον Κυρίου προσαπαιτεῖς· ἐὰν δὲ πρὸς νηστείαν ἢ ἀγρυ-
πνίαν ἢ τῆξιν σώματος, ἔτι δὲ πρὸς πένθος ἢ εὐχὴν ἀδιάλειπτον,

11. Β' Τμ. 2,3.

12. Ρωμ. 8,17.

13. Ματθ. 6,25. Λουκᾶ 12,22 . 29.

14. Α' Τμ. 6,8.

καὶ γαστριμαργία καὶ νὰ ζεῖς χωρὶς μέριμνες καὶ κόπο; Ἐὰν λοιπὸν προσῆλθες γιὰ νὰ γίνεις δοῦλος τοῦ Χριστοῦ καὶ δικὸς μας ἀδελφός, σὲ παρακαλῶ, φύλαγε καὶ τὶς ἐντολές του καὶ προθυμοποιήσου νὰ τὸν ὑπηρετεῖς μὲ θέρμη, γιὰ νὰ φανεῖς ἀληθινὸς Χριστιανὸς ἀπὸ τὰ ἔργα, καὶ γιὰ νὰ γίνεις ἀδελφός μας ποὺ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸ μὲ τὸ νὰ ἐξομοιωθεῖς μὲ μᾶς σὲ ὅλα. Κακοπάθησε μαζί μας ὡς καλὸς στρατιώτης¹¹, γιὰ νὰ στεφανωθεῖς καὶ συνδοξασθεῖς¹², εὐφραίνόμενος μὲ αἰῶνια δόξα. Ἐάν, χρησιμοποιώντας κάθε μέσο, ἦρθες νὰ καρεῖς καὶ νὰ γίνεις μοναχός, ἐπειδὴ ἐσκέφθηκες μόνον νὰ τρώγεις καὶ νὰ πίνεις μαζί μὲ τοὺς ἐδῶ ἀδελφούς, εὐρίσκοντάς τα ὅλα ἔτοιμα δῆθεν ἀπὸ μόνα τους, ἄκουσε, καὶ ἐγὼ θὰ σοῦ εἰπῶ ὅσα πρόκειται νὰ συναντήσεις. Πρῶτα, ποὺ εἶναι καὶ τὸ πιὸ σημαντικό, γνώριζε ὅτι δὲν συμφιλιώθηκες μὲ τὸν Θεὸ οὔτε ἕγινες οἰκεῖος του, ἀλλ' ἔχεις θεωρηθεῖ ἔχθρὸς καὶ ἐπίβουλος αὐτοῦ. Καὶ πῶς δὲν εἶσαι ἐπίβουλος αὐτοῦ, ὅταν ἄλλα σκέφτεσαι στὴν καρδιά σου καὶ ἄλλα ὑπόσχεται μπροστὰ σ' ὄλους, καὶ πιστεύεις ὅτι θὰ διαφύγεις τὴν προσοχὴ τοῦ ἀλάθητου Θεοῦ; Ἐκεῖνος χωρὶς ἐξαίρεση δίνει πρὸς ὄλους τὴν ἐντολὴ λέγοντας, «μὴ μεριμνήσετε γιὰ τὴν αὐριανὴ ἡμέρα, τί θὰ φᾶτε, ἢ τί θὰ πιεῖτε ἢ τί θὰ φορέσετε»¹³, ἐνῶ ἐσὺ γι' αὐτὸν τὸν λόγο ἐκάρης μοναχός, δηλαδὴ μόνο γιὰ νὰ εἶσαι ἀδελφός καὶ νὰ μετέχεις στὰ ἀποκτήματα καὶ στὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἴσως, ἂν ἦσουν στὸν κόσμος, δὲν θὰ ἀποκτοῦσες. Ὁ ἀπόστολος συμβουλεύει λέγοντας, «ὅταν ἔχομε τροφές καὶ σκεπάσματα σ' αὐτὰ ν' ἀρκούμαστε¹⁴, ἐσὺ ἀντίθετα, ἐπειδὴ οὔτε στὴν κάλυψη αὐτῆς τῆς ἀνάγκης δὲν ἀρκεῖσαι, κλέβεις καὶ οἰκειοποιεῖσαι τὰ πράγματα τῆς μονῆς. Καὶ σ' ὅλα τὰ ὑπάρχοντα γιὰ τὴν σωματικὴ εὐχαρίστηση καὶ φροντίδα θέλεις τὸν ἑαυτό σου νὰ εἶναι ἀδελφός ὅπως τὸ ἀπαιτεῖ ἡ τάξη καὶ ζητᾷς ἐπίμονα τὴν ἰσότητά μὲ ὄσους κοπιᾶζουν στὸ ἔργο τοῦ Κυρίου, ἐὰν ὁμως ἰδεῖς κάποιους ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς νὰ γυμνάζουν τοὺς ἑαυτοὺς τους μὲ προθυμία καὶ νὰ τρέχουν μὲ ὄλη τους τὴν ψυχὴ καὶ διάθεση πρὸς νηστεία ἢ ἀγρυπνία ἢ λειώσιμο τοῦ σώματος, καὶ ἀκόμα πρὸς πένθος ἢ προσευχὴ ἀδιάλει-

παννύχους σε στάσεις και ψαλμωδίας και ὕμνους πνευματικούς Ἰδης τινὰς τῶν ἀδελφῶν προθύμως ἑαυτοὺς γυμνάζοντας και τρέχοντας ὅλη τῇ ψυχῇ και προθέσει, ἀλλότριον σεαυτὸν εἶναι λέγεις και ταῦτα ποιεῖν μὴ δύνασθαι· οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ και ἀποκρυβόμενος και μὴ εὐρισκόμενος εἰς τὴν σύναξιν, οἶφι σεαυτὸν ὠφελεῖν. Ὡς τῆς ἀγαν σκοτώσεως και ἀγνοίας και τῆς ἀπάτης τῶν λογισμῶν σου! Και τὸ χαλεπώτερον τούτου, ὅτι και πειρασμῶν ἴχνος εἰς ἐνώπιόν σου φανήσεται ἢ και πρὸς δοκιμὴν σου μικρὰν τινα λύπην λυπήσῃ σε ὁ ἠγούμενος, και αὐτὸ ἀπαρνή τὸ ἔνδυμα, καθὰ 10 πολλοὺς ἐγὼ λέγοντας ἤκουσα· 'Μὴ γὰρ δοῦλος γενέσθαι τινὸς ἐλήλυθα ἢ διὰ τὸ ὑβρίζεσθαι παραγέγονα;' Ὡς τῆς παραπληξίας!

4 Οὐκ ἤλθες κατὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν ἀγωνίσασθαι; Οὐκ ἐλήλυθας ἀναλαβέσθαι τὸν κατὰ τῶν παθῶν πόλεμον; Δι' ἣν δὲ τὴν αἰτίαν στρατευθῆναι και τοῖς Χριστοῦ στρατιώταις καταταγῆ- 15 ναι ἠθέλησας; ἵνα σιτηρέσια ἐπίσης αὐτοῖς λαμβάνων και ὀψώνια, ἀνάκεισαι ὡς οἱ ἐπὶ σκηνῆς τρυφῶντες και μεθυσκόμενοι; Ἐὰν ταῦτα λογίξῃ, οὐαὶ σοι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅταν ὁ Χριστὸς ἔλθῃ ἐκάστῳ ἀποδοῦναι κατὰ τὰς πράξεις αὐτοῦ, ὅταν ἐκζητήσῃ ἀπὸ τῶν μοναχῶν, τῶν συνταξαμένων αὐτῷ ἐπὶ πολλῶν 20 μαρτύρων, τὰς συνθήκας ἃς συνέθεντο ποιῆσαι και διαφυλάξαι ἐνώπιον τοῦ ἀγίου θυσιαστηρίου και τῶν ἀγίων ἀγγέλων αὐτοῦ. Τί γὰρ και ἐρωτώμενοι ἀποκρινόμεθα; Οὐχί, 'Τί προσήλθομεν τῷ ἀγίῳ θυσιαστηρίῳ και τῇ ἀγίᾳ συνοδίᾳ ταύτῃ, ποθοῦντες τὸν μοναχικὸν βίον και τὴν ἀγγελικὴν ἀσπάσασθαι πολιτείαν;' Τί οὖν 25 πρὸς ταῦτα ἀνθυποφέρομεν; οὐχί τὸ 'Ναί, τίμιε πάτερ'; Ὁ δὲ ἱερεὺς τί πρὸς ἡμᾶς φησι πάλιν; 'Γινώσκετε, ἀδελφοί; ὅτι ἐφ' ὅσον ἐληλύθατε καταριθμηθῆναι τοῖς δούλοις τοῦ βασιλέως Χριστοῦ, ἐτοιμάσατε ἑαυτοὺς εἰς πειρασμούς. Ἔσεσθε γὰρ εἰδότες ὅτι ἀπὸ τοῦ νῦν μᾶλλον πᾶσαν μηχανὴν ὁ ἐχθρὸς κινήσει καθ' ὑμῶν. Δεῖ

15. Ματθ. 16,27.

16. Γιὰ τὴν συμφωνία αὐτῆ, ὅπως και γιὰ τὰ ἀκολουθοῦντα ἐρωτήματα, βλ. Μέγα Εὐχολόγιον, Ἀκολουθία μοναχικῆς κουρᾶς.

πτη, πρὸς ὀλονύκτιες στάσεις καὶ ψαλμωδίες καὶ ὕμνους πνευματικούς, λέγεις ὅτι ὁ ἑαυτὸς σου εἶναι ξένος καὶ ὅτι δὲν μπορεῖς νὰ τὰ κάνεις αὐτά. Δὲν φθάνει μόνο αὐτό, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ κρύβεσαι καὶ νὰ μὴν εὐρίσκεσαι στὴν σύναξη, νομίζεις ὅτι ὠφελεῖς τὸν ἑαυτὸ σου. Πῶ πῶ ὑπερβολικὸ μέγεθος τυφλώσεως καὶ ἀγνοίας καὶ ἀπάτης τῶν λογισμῶν σου! Καὶ τὸ χειρότερο ἀπ' αὐτὸ εἶναι ὅτι, ἐὰν συναντήσεις μπροστὰ σου ἔστω καὶ ἴχνος ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς ἢ ἐὰν σέ λυπήσει ὁ ἡγούμενος λίγο ὑποβάλλοντάς σε σὲ δοκιμασία, τότε καὶ αὐτὸ τὸ μοναχικὸ ἔνδυμα ἀπαρνεῖσαι, ὅπως ἄκουσα πολλοὺς νὰ λέγουν· 'Μήπως δηλαδὴ ἦλθα γιὰ νὰ γίνω δοῦλος κάποιου ἢ προσῆλθα ἐδῶ γιὰ νὰ ὑβρίζομαι; Πῶ πῶ παραφροσύνη!

- 4 Δὲν ἦλθες ν' ἀγωνισθεῖς κατὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν; Δὲν ἦλθες ν' ἀναλάβεις τὸν πόλεμο κατὰ τῶν παθῶν; Γιὰ ποιά αἰτία θέλησες νὰ στρατευθεῖς καὶ νὰ καταταγεῖς στοὺς στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ; Γιὰ ν' ἀναπαύεσαι, ὅπως αὐτοὶ ποὺ ζοῦν στὴν τρυφή καὶ μεθοῦν πάνω στὴν σκηνή, παίρνοντας τὶς μερίδες τροφῶν καὶ τὶς ἀνταμοιβὲς ἐξ ἴσου μὲ αὐτούς; Ἐὰν σκέπτεσαι αὐτά, ἀλλοίμονό σου κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως, ὅταν ὁ Χριστὸς θὰ ἔλθει ν' ἀποδώσει στὸν καθένα σύμφωνα μὲ τὶς πράξεις του¹⁵, ὅταν θὰ ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς τὶς συμφωνίες ποὺ ἔκαμαν μαζί του μπροστὰ σὲ πολλοὺς μάρτυρες¹⁶, καὶ τὶς ὁποῖες συμφώνησαν νὰ κάνουν καὶ νὰ τηρήσουν ἐνώπιον τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων του. Τί δηλαδὴ ἀπαντᾶμε ἐρωτώμενοι; Ὅχι· γιατί προσῆλθαμε στὸ ἅγιο θυσιαστήριο καὶ στὴν ἁγία αὐτὴ συνοδία, ἐπειδὴ ποθοῦμε τὸν μοναχικὸ βίον καὶ γιὰ ν' ἀσπασθοῦμε τὴν ἀγγελικὴ πολιτεία; Τί λοιπὸν σ' αὐτὰ ἀπαντᾶμε; Ὅχι τὸ 'Ναί, τίμιε πάτερ'; Καὶ ὁ ἱερεὺς πάλι τί λέγει σὲ μᾶς; Ἐγνωρίζετε, ἀδελφοί, ὅτι ἐφ' ὅσον ἦλθατε νὰ συναριθμηθεῖτε μὲ τοὺς δούλους τοῦ βασιλέως Χριστοῦ, νὰ ἐτοιμάσετε τοὺς ἑαυτοὺς σας γιὰ πειρασμούς. Διότι πρέπει νὰ γνωρίζετε ὅτι ἀπὸ τώρα θὰ κινήσῃ ἐναντίον σας περισσότερο κάθε μηχανοραφία ὁ ἐχθρὸς. Πρέπει λοιπὸν ἐσεῖς καὶ νὰ πεινάσετε καὶ νὰ

οὐν ὑμᾶς καὶ πεινᾶσαι καὶ διψῆσαι καὶ ριγᾶσαι, ἀτιμασθῆναι καὶ πάντα τὰ κατὰ Θεὸν λωπηρὰ ὑπομεῖναι'. Ἔρα τί πρὸς ταῦτα ἡμεῖς ἀποκρινόμεθα; Οὐχὶ πάντα παθεῖν καὶ ὑπομεῖναι ἐπαγγελ-
 5 λόμεθα, καὶ τὸ 'Ναί, τίμιε πάτερ' κατὰ πᾶσαν ἐρώτησιν τῶν τῆς
 5 ὑπομονῆς παθημάτων φθεγγόμεθα; Οὐχὶ ἐγκράτειαν καὶ ἀγρυ-
 πνίαν καὶ προσευχὴν καὶ ὑπακοὴν μέχρι θανάτου τῷ προεστῶτι
 καὶ πάσῃ τῇ ἀδελφότητι φυλάξαι ὁμολογοῦμεν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ
 ἀγγέλων; Καὶ νῦν, ὡς οὐδενὸς ὄντος τοῦ μέλλοντος ἀπαιτῆσαι
 ἡμᾶς τὰς συνθήκας ταύτας ἃς συνεθέμεθα, οὕτω διακείμεθα, ἐν
 10 ἀφοβίᾳ Θεοῦ διάγοντες καὶ καταφρονήσει τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν,
 κατεπαιρόμενοι οὐ μόνον ἀπάσης τῆς λοιπῆς ἀδελφότητος, ἀλλὰ
 καὶ τῶν προεστώτων ἡμῶν, γογγύζοντες, ἀντιλέγοντες, καταρώ-
 μενοι, ραθυμοῦντες καὶ πάντα ποιοῦντες, ὅσα μισεῖ ὁ Θεὸς καὶ
 ὅσα εἰς γέενναν πυρὸς ἀπολλύουσιν ἡμῶν τὰς ψυχάς.

5 Ποῦ τοιοῦτον ἀπὸ τοῦ αἰῶνος ἠκούσθη μηχανῆς ἔργον; Ποῖος
 δαίμων τρόπον ἀπωλείας κατὰ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ἐπινοήσει
 μείζονα τούτου; Μᾶλλον δὲ τί πλεῖον καθ' ἡμῶν σὶ δαίμονες με-
 ριμνήσουσιν ἢ φροντίσουσι; Τῷ γὰρ θελήματι τῆς σαρκὸς ὀρῶν-
 20 φέροντας; καὶ τίνος ἄλλου χάριν καθ' ἡμῶν αὐτοὶ ἐκστρατεύου-
 σιν; Ἄπας γὰρ ὁ πόλεμος τῶν δαιμόνων διὰ τοῦτο καθ' ἡμῶν
 φέρεται, ὅπως ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης καὶ τῆς τοῦ ἀγίου Πνεύμα-
 τος ἀλλοτριώσωσι χάριτος τοὺς πειθομένους αὐτοῖς. Ἄλλ' ἡμεῖς
 καὶ πρὸ τῆς ἐκείνων πάλης ἑαυτοὺς ἡμᾶς, ὡς ὀρῶ, τῆς τοιαύτης
 25 ἀπεστερήσαμεν δωρεᾶς, καταλιπόντες τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολὰς καὶ
 μηδὲ ζητῆσαι αὐτὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς ποτε προθυμοῦμενοι. Εἰ γὰρ
 ἐζητοῦμεν αὐτὸν, οὐκ ἂν οὕτω ραθύμως καὶ ἀμελῶς ἐβιοῦμεν.
 Ἐὰν τὰ οὐράνια ἐφροντίζομεν, οὐκ ἂν περὶ τὰ γήινα τοσαύτην

17. Ματθ. 26,67,

18. Α' Τιμ. 5,21.

19. Φιλιπ. 2,8.

20. Ματθ. 10,28.

21. Ἰω. 9,32.

22. Ἐφεσ. 2,3.

23. Β' Κορ. 4,10.

24. Δευτ. 4,29.

διψάσετε καὶ νὰ ριγῆσετε καὶ ν' ἀτιμασθεῖτε καὶ νὰ ἐμπυσθεῖτε καὶ νὰ ραπισθεῖτε¹⁷ καὶ νὰ χλευασθεῖτε καὶ γενικά νὰ ὑπομείνετε ὅλα τὰ κατὰ Θεὸν λυπηρά'. Ἐραγε τί ἀπαντᾶμε ἐμεῖς πρὸς ὅλα αὐτά; Δὲν ὑποσχόμαστε νὰ τὰ ὑποστοῦμε ὅλα καὶ νὰ τὰ ὑπομείνομε καὶ δὲν λέμε τὸ 'Ναί, τίμιε πάτερ' σὲ κάθε ἐρώτηση γιὰ τὰ παθήματα τῆς ὑπομονῆς; Δὲν ὁμολογοῦμε μπροστὰ στὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἀγγέλους¹⁸ ὅτι θὰ φυλάξομε ἐγκράτεια, ἀγρυπνία, προσευχὴ καὶ ὑπομονὴ μέχρι θανάτου¹⁹ στὸν προεστῶτα καὶ σ' ὅλη τὴν ἀδελφότητα; Καὶ τώρα, σὰν νὰ μὴ ὑπάρχει κανένας ποὺ πρόκειται νὰ ἀπαιτήσῃ ἀπὸ ἐμᾶς τὶς συμφωνίες αὐτὲς ποὺ ἐκάναμε, ἔτσι συμπεριφερόμαστε, ζώντας χωρὶς φόβο Θεοῦ καὶ περιφρονώντας τὶς ἐντολές του, θεωρώντας τὸν ἑαυτὸ μας ἀνώτερο ὄχι μόνο ἀπ' ὅλη τὴν λοιπὴ ἀδελφότητα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς προΐσταμένους μας, γογγύζοντας, ἀντιλέγοντας, καταρῶμενοι, δείχνοντας ἀδιαφορία καὶ κάμνοντας ὅλα ὅσα μισεῖ ὁ Θεὸς καὶ ὅσα ὀδηγοῦν τὶς ψυχές μας²⁰ στὴν ἀπώλεια καὶ στὴν γέεννα τοῦ πυρός.

- 5 Ποῦ ἀκούσθηκε²¹ ἀπὸ ἀνέκαθεν τέτοιο ἔργο ἀπάτης; Ποιὸς δαίμονας θὰ ἐπινοήσῃ τρόπο ἀπωλείας ἐναντίον τῶν ψυχῶν μας μεγαλύτερο ἀπ' αὐτόν; Ἡ καλύτερα, τί περισσότερο θὰ μερμηνήσουν ἐναντίον μας ἢ θὰ φροντίσουν οἱ δαίμονες; Διότι, ὅταν βλέπουν οἱ δαίμονες νὰ μᾶς κατέχει τὸ θέλημα τῆς σαρκός²², βλέπουν νὰ κουβαλᾶμε μαζί μας τὸν θάνατο²³. Καὶ γιὰ ποιὸ ἄλλο ἐκστρατεύουν αὐτοὶ ἐναντίον μας; Διότι ὁλος ὁ πόλεμος τῶν δαιμόνων διεξάγεται ἐναντίον μας γι' αὐτόν ἀκριβῶς τὸν λόγο, ν' ἀποξενώσουν δηλαδὴ ἀπὸ τὴν δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν χάρη τοῦ ἀγίου Πνεύματος αὐτοὺς ποὺ πείθονται σ' αὐτούς. Ἄλλ' ἐμεῖς ἀποστερήσαμε τοὺς ἑαυτούς μας, ὅπως βλέπω, ἀπ' αὐτὴν τὴν δωρεὰ προτοῦ δώσομε τὴν πνευματικὴ μάχη, ἐγκαταλείποντας τὶς ἐντολές τοῦ Θεοῦ καὶ μὴ δείχνοντας ποτὲ προθυμία νὰ τὸν ἀναζητήσομε μὲ ὅλη τὴν ψυχὴ μας²⁴. Διότι, ἐὰν τὸν ἐζητούσαμε, δὲν θὰ ἐζούσαμε ἔτσι μὲ ραθυμία καὶ ἀμέλεια. Ἐὰν ἐφροντίζαμε γιὰ τὰ οὐράνια, δὲν θὰ ἐδείχναμε γιὰ τὰ γήι-

σπουδὴν ἐποιοῦμεν. Ἐὰν περὶ τῶν ἀφθάρτων διανοούμεθα, οὐκ ἂν ἐκεχήναμεν εἰς τὰ ρέοντα καὶ φθαρτά. Ἐὰν τῶν αἰώνιων ἐφιέμεθα, οὐκ ἂν τῶν προσκαιρῶν οὕτως ἀντεποιοούμεθα. Ἐὰν τὸν Θεὸν ἠγαπῶμεν, οὐκ ἂν τοὺς πρὸς αὐτὸν ἡμᾶς ὀδηγοῦντας οὕτως 5 ἀπεστρεφόμεθα. Ἐὰν τὰς ἀρετὰς περιεποιοούμεθα, οὐκ ἂν τοὺς διδασκάλους τῶν ἀρετῶν ἐβδελυσσόμεθα. Ἐὰν τὴν νηστείαν ἀσμενοὶ ἠσπαζόμεθα, οὐκ ἂν ποτε διὰ βρωμάτων ἢ πομάτων ἐνδειαν ἐγογγύζομεν. Ἐὰν ἐγκρατεῖς τῶν παθῶν εἶναι ἠγωνιζόμεθα, οὐκ ἂν ἀκρατῶς ταῖς ἡδοναῖς ἐνεδίδομεν. Ἐὰν πίστιν εἶχομεν ὀρθὴν 10 καὶ βεβαίαν, οὐκ ἂν τὰ τῶν ἀπίστων ἔργα εἶχομεν, οὐκ ἂν τοῖς γνησίοις δούλοις αὐτοῦ εἰς πᾶσαν ἀρετὴν θεάρεστον ἀντεπίπτομεν. Ἐὰν ταπεινῶσιν ἐκτησάμεθα, οὐκ ἂν τῶν τοῦ Θεοῦ δούλων κατεπαιρόμεθα. Ἐὰν ἀγάπην ἀληθινὴν κτήσασθαι ἠξιώθημεν, καὶ τὸν Θεὸν ἂν ἐγνωρίζομεν καὶ οὐ μόνον παιδεύεσθαι, ἀλλὰ καὶ 15 ἀτιμάζεσθαι καὶ τύπτεσθαι καὶ ἀδικεῖσθαι καὶ ἐπηρεάζεσθαι καὶ πάντα πειρασμόν, πᾶσαν θλιῖψιν προθύμως ὑπομένειν διὰ τὸν Χριστὸν ἠθελήσαμεν.

6 Νυνὶ δὲ τοσοῦτον τοῖς πάθεσι κατεσχημένοι τελοῦμεν καὶ ἐν τοσαύτῃ σκοτώσει καὶ ἀγνοίᾳ τυγχάνομεν, ὅτι οὐδὲ ἐν οἷς ἐσμεν 20 αἰσθανόμεθα, οὐδὲ ὅτι κακῶς πράττομεν ἐπιστάμεθα. Διὰ τοῦτο καὶ ἐὰν παρὰ τινος ὑπομνησθῶμεν περὶ τινος ἀμαρτίας, ὡς μὴ ἀκηκοότες ποτὲ τὰς τῶν Χριστιανῶν Γραφὰς οὕτως ἀποκρινόμεθα· 'Καὶ ἄρα γε ἀμαρτία ἢ πρᾶξις αὕτη ἐστί; Καὶ τίνος χάριν ἢ καὶ διὰ τί ἀμαρτία λογίζεται; Ματαίως τοῦτο παρὰ τινων ἀμαρ- 25 τία ὀνομάζεται. Εἶθε τὰς μείζονας ἐφυλαξάμεθα πράξεις· περὶ γὰρ τούτων τῶν μικρῶν τὴν πολλὴν ὁ Θεὸς ἀκρίβειαν οὐ μὴ ἐνδείξεται'. Καὶ ταῦτα τίνες; Οἱ μοναχοί, οἱ δευτέραν ὁμολογίαν καὶ συνθήκην μετὰ τοῦ Θεοῦ ποιησάμενοι, οἱ τὴν στολὴν ὡς ἀρετὴν καὶ τὸ ὄνομα ἀντὶ ἀγιότητος περιφέροντες, οἱ κόσμον καὶ τὰ ἐν

25. Κολ. 3,2.

26. Β' Κορ. 4,18.

27. Πρώτη ὁμολογία εἶναι ἡ εἴσοδος τοῦ ἀνθρώπου στὴν Ἐκκλησία μετὰ τὸ Βάπτισμα. Δεύτερη ὁμολογία εἶναι ἡ ὑπόσχεση τῆς μοναχικῆς ζωῆς.

να²⁵ τόση φροντίδα. Ἐὰν ἐσκεπτόμασταν τὰ ἄφθαρτα, δὲν θὰ ἐθαυμάζαμε μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα τὰ περαστικὰ καὶ φθαρτά. Ἐὰν ἤμασταν προσηλωμένοι στὰ αἰώνια, δὲν θὰ παρασυρόμασταν ἔτσι ἀπὸ τὰ πρόσκαιρα²⁶. Ἐὰν ἀγαπούσαμε τὸν Θεό, δὲν θὰ ἀποστρεφόμασταν ἔτσι αὐτοὺς ποὺ μᾶς ὀδηγοῦν πρὸς αὐτόν. Ἐὰν ἐφροντίζαμε γιὰ τὶς ἀρετές, δὲν θ' ἀποφεύγαμε τοὺς διδασκάλους τῶν ἀρετῶν. Ἐὰν ἀποδεχόμασταν μ' εὐχαρίστηση τὴν νηστεία, δὲν θὰ ἐγογγύζαμε οὐδέποτε γιὰ τὴν ἔλλειψη τροφῶν καὶ ποτῶν. Ἐὰν ἀγωνιζόμασταν νὰ εἴμαστε ἐγκρατεῖς στὰ πάθη, δὲν θὰ ἐνδίδαμε μὲ ἀκράτεια στὶς ἡδονές. Ἐὰν εἶχαμε πίστη ὀρθὴ καὶ σταθερὴ, δὲν θὰ διαπράτταμε τὰ ἔργα τῶν ἀπίστων. Ἐὰν εἶχαμε στὶς καρδιές μας φόβο Θεοῦ, δὲν θὰ ἐφέρναμε ἀντίρρηση στοὺς γνησίους δούλους τοῦ σὲ κάθε θεάρεστη ἀρετῆ. Ἐὰν εἶχαμε ἀποκτήσει ταπείνωση, δὲν θὰ ἐδείχναμε ἀλαζονεία πρὸς τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν εἶχαμε ἀξιωθεῖ νὰ ἀποκτήσουμε ἀληθινὴ ἀγάπη, θὰ ἐγνωρίζαμε καὶ τὸν Θεό, καὶ θὰ θέλαμε ὄχι μόνο νὰ παιδευόμαστε, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀτιμαζόμαστε καὶ νὰ δοκιμαζόμαστε καὶ κάθε πειρασμὸ καὶ κάθε θλίψη νὰ ὑπομένομε μὲ προθυμία γιὰ τὸν Χριστό.

- 6 Τώρα ὁμως εἴμαστε τόσο ὑποδουλομένοι στὰ πάθη καὶ ζοῦμε μέσα σὲ τόση τύφλωση καὶ ἄγνοια, ὥστε οὔτε αἰσθανόμαστε σὲ ποιά κατάσταση εὐρισκόμαστε, οὔτε γνωρίζομε ὅτι ἐνεργοῦμε κακῶς. Γι' αὐτὸ βέβαια καὶ ἂν ἀπὸ κάποιον μᾶς γίνει ὑπόμνηση γιὰ κάποια ἁμαρτία, σὰν νὰ μὴ ἔχομε ἀκούσει ποτέ τὶς Γραφές τῶν Χριστιανῶν, δίνομε τὴν ἐξῆς ἀπάντηση· Ἐἶναι ἄραγε ἁμαρτία αὐτὴ ἢ πράξις; Καὶ γιὰ ποιὸ λόγο ἢ καὶ γιατί θεωρεῖται ἁμαρτία; Ἄδικα αὐτὸ ὀνομάζεται ἀπὸ μερικοὺς ἁμαρτία. Μακάρι νὰ προφυλαγόμασταν ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες πράξεις, διότι γι' αὐτὲς τὶς μικρὲς ὁ Θεὸς δὲν θὰ δείξει μεγάλη αὐστηρότητα'. Καὶ αὐτὰ ποιοὶ τὰ λέγουν; Οἱ μοναχοί, ποὺ ἔκαναν δευτέρη ὁμολογία²⁷ καὶ συμφωνία μὲ τὸν Θεό, αὐτοὶ ποὺ σέρνουν μαζί τους ὡς ἀρετὴ τὴν στολὴ καὶ ἀντὶ ἀγιότητος τὸ ὄνομα, αὐτοὶ ποὺ συντάχθηκαν μὲ τὸν Χριστό καὶ ὑποσχέθηκαν ν' ἀπαρ-

κόσμῳ ἀποβαλέσθαι Χριστῷ συνταξάμενοι, οἱ γονεῦσι καὶ φίλοις ὁμολογήσαντες ἀποτάξασθαι, οἱ ὡς Θεῷ τῷ πνευματικῷ αὐτῶν πατρὶ συνταξάμενοι ὑποτάσσεσθαι, οἱ μέχρι καὶ βλέμματος καὶ ἀργοῦ ρήματος τὴν ἀκρίβειαν καὶ ἄσκησιν ἐπαγγειλάμενοι, τὸ 5 φθονεῖν ἢ λοιδορεῖν ἢ γογγύζειν ἢ ἀντιλέγειν ἢ ψεύδεσθαι καὶ ἰδιορρυθμεῖν καὶ ὀμνύειν ἢ τι τῆς μονῆς κρυφίως νοσφίζεσθαι ἢ καὶ διδόναι ἐτέρῳ ἄνευ βουλῆς τοῦ προεστῶτος ἁμαρτίαν οὐ κρίνουσι. Πρὸς τούτοις, οὐδὲ τὸ κακῶς διοικεῖν τὰ ἐμπιστευθέντα αὐτοῖς πράγματα, οἷον ἢ προσπαθῶς τι ποιεῖν ἐν αὐτοῖς ἢ ἐμπα- 10 θῶς ἢ δολερῶς ἢ φθονερῶς ἢ ἀσυνειδήτως καὶ κατὰ πραγματείαν, ἡγοῦνται εἶναι τὸ σύνολον ἁμαρτίαν.

7 Οὐ φρίττεις, ἄνθρωπε, τοῦ Θεοῦ ἀκούων καθ' ἐκάστην σοι λέγοντος διὰ πάσης τῆς θείας Γραφῆς, «λόγος σαπρὸς μὴ ἐκπορευέσθω ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, καὶ ὑπὲρ 15 ἀργοῦ λόγου λόγον δώσετε καὶ ὑπὲρ ψυχροῦ ὕδατος μισθὸν λήψεσθε»; Οὐκ ἀκούεις ὅτι καὶ ἐννοιῶν καὶ λογισμῶν καρδίας κριτῆς ἐστὶν ὁ Θεός; Τί γὰρ φησιν; «Ὁ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ». Εἶδες πῶς μοιχὸς κρίνεται ὁ πρὸς ἐπιθυμίαν ἐμβλέπων εἰς πρόσωπόν τινος; 20 Οὕτως ἴσθι βεβαίως, ὦ ἄνθρωπε, ὅτι καὶ ὁ ἐπιθυμία χρημάτων κρατούμενος φιλάργυρος κρίνεται, εἰ καὶ μηδὲν ἕτερον τὸ σύνολον κέκτηται, καὶ ὁ βρωμάτων πολυτελεῶν καὶ πολλῶν ὀρεγόμενος γαστρίμαργός ἐστίν, εἰ καὶ δι' ἐνδειαν ἄρτω μόνῳ καὶ ὕδατι τρέφεται, καὶ πόρνος ὁ τοῖς λογισμοῖς ἐπὶ πολὺ συνδυάζων καὶ μολυ- 25 νόμενος, εἰ καὶ πρόσωπον ἀνθρώπου ποτὲ μὴ θεάσῃται. Οὕτω καὶ ὁ λέγων ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, 'κακῶς ἐπράχθη τοῦτο καὶ παραλόγως ἐκεῖνο γέγονε' καὶ 'διὰ τί τὸ καὶ τὸ γέγονεν; ἵνα τί δὲ καὶ

28. Ματθ. 12,36.

29. Ἐφεσ. 4,29.

30. Ματθ. 12,36.

31. Ματθ. 10,42. Μάρκ. 9,41.

32. Ἐβρ. 4,12.

33. Ματθ. 5,28.

νηθοῦν τὸν κόσμον καὶ τὰ τοῦ κόσμου, αὐτοὶ ποὺ ὁμολόγησαν ν' ἀποκηρύξουν γονεῖς καὶ φίλους, αὐτοὶ ποὺ συμφώνησαν νὰ ὑποτάσσονται στὸν πνευματικὸν τοὺς πατέρα σὰν στὸν Θεό, αὐτοὶ ποὺ ὑπεσχέθηκαν ἀυστηρότητα καὶ ἄσκηση μέχρι καὶ στὸ ἀπλὸ βλέμμα καὶ στὸν ἀργὸ λόγον²⁸, αὐτοὶ δὲν θεωροῦν ἁμαρτία τὸ νὰ φθονοῦν ἢ νὰ κακολογοῦν ἢ νὰ γιγγύζουν ἢ νὰ ἀντιλέγουν ἢ νὰ ψεύδονται καὶ νὰ ἰδιορρυθμοῦν καὶ νὰ ὀρκίζονται ἢ νὰ οἰκειοποιοῦνται κάτι ἀπὸ τὴν μονὴ κρυφὰ ἢ καὶ νὰ τὸ δίνουν σὲ ἄλλον χωρὶς τὴν ἄδεια τοῦ προϊσταμένου τοὺς. Καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ δὲν θεωροῦν ὅτι γενικὰ εἶναι ἁμαρτία τὸ νὰ διαχειρίζονται κακῶς τὰ πράγματα ποὺ τοὺς ἐμπιστεύθηκαν, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι τὸ νὰ κάνουν κάτι ἀπὸ αὐτὰ μὲ πολὺ πάθος ἢ μὲ ἐμπάθεια ἢ μὲ δόλο ἢ μὲ φθόνον ἢ ἀσυνείδητα καὶ μὲ πολὺ προσήλωσιν σ' αὐτά.

- 7 Δὲν φρίττεις, ἄνθρωπε, ἀκούοντας τὸν Θεὸ νὰ σοῦ λέγει κάθε ἡμέρα μὲ ὅλη τὴν θείαν Γραφή, «λόγος σάπιος νὰ μὴ βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα σας»²⁹. «Διότι ἀλήθεια σᾶς λέγω, καὶ γιὰ τὸν ἀργὸ λόγον θ' ἀπολογηθεῖτε»³⁰, καὶ «γιὰ κρῦον νερὸ θὰ λάβετε μισθόν»³¹; Δὲν ἀκοῦς ὅτι ὁ Θεὸς καὶ τίς σκέψεις καὶ τοὺς λογισμοὺς τῆς καρδιᾶς κρίνει³²; Διότι τί λέγει; «Αὐτὸς ποὺ ρίχνει τὸ βλέμμα του σὲ γυναῖκα μὲ ἐμπαθῆ ἐπιθυμία, ἤδη ἐμοίχευσε μὲ αὐτὴν στὴν καρδιά του»³³. Βλέπεις ὅτι κρίνεται ὡς μοιχὸς αὐτὸς ποὺ βλέπει κάποιον πρόσωπον μὲ ἐπιθυμία; Ἔτσι γνώριζε μὲ σιγουριά, ἄνθρωπε, ὅτι κρίνεται φιλάργυρος αὐτὸς ποὺ μὲ μανία ἐξουσιάζεται ἀπὸ τὰ χρήματα, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἔχει ἀποκτήσει τίποτε ἄλλο, καὶ αὐτὸς ποὺ ἐπιθυμεῖ πολλὰ καὶ πολυτελῆ φαγώσιμα εἶναι γαστρίμαργος, ἔστω καὶ ἂν λόγῳ τῆς πτωχείας τρέφεται μόνον μὲ ἄρτον καὶ ὕδωρ, καὶ εἶναι πόρνος αὐτὸς ποὺ μὲ τοὺς λογισμοὺς του ἔρχεται σὲ συνουσία καὶ μολύνεται, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἰδεῖ ποτὲ πρόσωπον ἀνθρώπου. Ἔτσι καὶ αὐτὸς ποὺ σκέπτεται μέσα του καὶ λέγει ὅτι «κακῶς ἔχει γίνεαι αὐτὸ καὶ παραλόγως ἔγινε ἐκεῖνο», καὶ, «γιατί ἔγινε αὐτὸ καὶ αὐτὸ καὶ γιατί δὲν ἔγινε ἐκεῖνο», ἂς μὴ πλανᾶται, θὰ εἶναι καταλαλητῆς καὶ θὰ

ἐκεῖνο οὐ γέγονε;’, μὴ πλανηθῆ, καταλαλητῆς ἔσται καὶ ὡς κατακρίνων κριθήσεται, κἂν μὴ ἐκβάλῃ ρῆμα ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, μηδὲ ἀκούσῃ τις τὴν φωνὴν αὐτοῦ.

8 Μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου, φιλάνθρωπός ἐστιν ὁ Θεὸς καὶ
5 ἐλεήμων καὶ εὐσπλαχνος, κἀγὼ μαρτυρῶν ὁμολογῶ καὶ τῇ αὐτοῦ
εὐσπλαγγνίᾳ θαρρῶ σῶζεσθαι. Πλὴν γινώσκετε ὅτι τοὺς μὴ με-
τανοοῦντας καὶ μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ φόβου πολλοῦ τηροῦν-
τας τὰς αὐτοῦ ἐντολάς, οὐδὲν ὠφελήσει, ἀλλὰ καὶ χειρόν μᾶλλον
τῶν ἀπίστων ἐθνῶν καὶ ἀβαπτίστων αὐτοὺς τιμωρήσεται. Μὴ
10 πλανᾶσθε, ὦ ἀδελφοί, μηδὲ μικρὰ ὑμῖν τινα τῶν ἀμαρτημάτων
φαιnéσθωσαν καὶ ὡς μὴ τοσαύτην βλάβην ἐμποιοῦντα ταῖς ἡμε-
τέραις ψυχαῖς καταφρονεῖσθωσαν παρ’ ἡμῶν. Μικροῦ γὰρ καὶ
μεγάλου ἀμαρτήματος διαφορὰν οὐκ ἐπίστανται οἱ εὐγνώμονες
δοῦλοι, ἀλλὰ κἂν μέχρι βλέμματος ἢ ἐννοίας ἢ λόγου πταίσωσιν,
15 ὡς ἐκπεπτωκότες τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης διάκεινται, ὅπερ καὶ
ἀληθὲς εἶναι πείθομαι. Ὁ γὰρ ἔξω τοῦ θείου θελήματος μικρόν τι
ἐνθυμηθεῖς καὶ μὴ εὐθύς, τὴν τοῦ λογισμοῦ προσβολὴν ἐκδιώξας,
μετάμελος γένηται, ἀλλὰ καταδεξάμενος κρατήσῃ τὴν ἐννοίαν,
εἰς ἀμαρτίαν αὐτοῦ λογίζεται, κἂν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ κακοῦ εἶναι τοῦτο
20 λογίζεται. Ἐλθόντος γὰρ τοῦ νόμου, ἤγουν τῆς τῶν ἀγίων Γρα-
φῶν διδασκαλίας, τὸ μὲν ἐν ἀγνοίᾳ κατεχόμενον κακὸν ἀνέζησε
καὶ ἡ ἀμαρτία ἐν ἐμοὶ εὐρέθη οὕσα, ἐγὼ δὲ νεκρὸς καὶ τοῦ καλοῦ
ξένος γέγονα.

9 Χρὴ τοίνυν πάντα τοὺς ἐπερχομένους ἡμῖν λογισμοὺς διακρί-
25 νειν καλῶς καὶ ἀντιπαρατιθέναι αὐτοῖς τὰς μαρτυρίας ἐκ τῶν θε-
οπνεύστων Γραφῶν καὶ ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τῶν πνευματικῶν
καὶ ἀγίων πατέρων καί, εἰ μὲν συνάδοντας ταύταις καὶ ἰσοδυνα-
μοῦντας εὐρίσκομεν αὐτούς, πάσῃ δυνάμει τούτους κρατεῖν καὶ
εἰς ἔργον θαρροῦντας ἐξάγειν· μὴ συμφωνοῦντας δὲ τῷ λόγῳ τῆς

34. Ματθ. 12,19. Ἦσ. 42,2.

35. Ρωμ. 7,9.

36. Ρωμ. 7,20.

κριθεῖ ὡς κατακριτῆς, ἔστω καὶ ἂν δὲν βγάλει λόγο ἀπὸ τὸ στόμα του, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἀκούσει κανένας τὴν φωνή του³⁴.

8 Μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου, ὁ Θεὸς εἶναι φιλόανθρωπος καὶ ἐλεήμων καὶ εὐσπλαχνος, καὶ ἐγὼ πού δίνω αὐτὴν τὴν μαρτυρία ὁμολογῶ μὲ βεβαιότητα ὅτι θὰ σωθοῦμε μὲ τὴν εὐσπλαχνία του. Ὅμως νὰ ξέρετε καλὰ ὅτι αὐτοὺς πού δὲν μετανοοῦν καὶ δὲν τηροῦν μὲ κάθε λεπτομέρεια καὶ πολὺ φόβο τὶς ἐντολές του, σὲ τίποτε δὲν θὰ τοὺς ὠφελῆσει, ἀλλὰ θὰ τοὺς τιμωρήσει πολὺ πιὸ χειρότερα καὶ ἀπὸ τὰ ἄπιστα ἔθνη καὶ τοὺς ἀβάπτιστους. Μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου, οὔτε νὰ φαίνονται μικρὰ σὲ σᾶς μερικὰ ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα καὶ νὰ τὰ περιφρονεῖτε διότι τάχα δὲν προξενοῦν τόσο μεγάλη βλάβη στὶς ψυχές σας. Διότι διαφορὰ μεταξὺ μικροῦ καὶ μεγάλου ἁμαρτήματος δὲν γνωρίζουν οἱ εὐγνώμονες δοῦλοι, ἀλλὰ, καὶ ἂν ἀκόμη φταιξουν ἔστω καὶ μὲ τὸ βλέμμα ἢ τὴν σκέψη ἢ τὸν λόγο, αἰσθάνονται ὅτι ἔχουν ἐκπέσει ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, πρᾶγμα πού πιστεύω ὅτι εἶναι ἀληθές. Διότι αὐτὸς πού γιὰ λίγο θυμᾶται κάτι πού εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἀμέσως, ἀφοῦ διώξει τὴν προσβολὴ τοῦ λογισμοῦ, δὲν μεταμελεῖται, ἀλλὰ, ἀφοῦ δεχθεῖ τὸν πειρασμό, κρατᾷ τὸν λογισμό, αὐτὸ τοῦ λογίζεται ὡς ἁμαρτία, ἔστω καὶ ἂν θεωρεῖται ὅτι αὐτὸ εἶναι κακὸ ἐξ ἀγνοίας. Διότι, ἀφοῦ ἦρθε ὁ νόμος, δηλαδὴ ἡ διδασκαλία τῶν ἁγίων Γραφῶν, τὸ κακὸ πού εὐρίσκóταν στὴν ἀγνοία ἐπέζησε³⁵ καὶ ἡ ἁμαρτία εὐρέθηκε νὰ ὑπάρχει μέσα μου³⁶, καὶ ἐγὼ ἔχω γίνει νεκρὸς³⁷ καὶ ξένος του καλοῦ.

9 Πρέπει ὅλους τοὺς λογισμοὺς πού μᾶς ἔρχονται νὰ τοὺς ἐξετάζουμε μὲ προσοχή καὶ νὰ τοὺς ἀντιπαραβάλλουμε μὲ τὶς μαρτυρίες ἀπὸ τὶς θεόπνευστες Γραφές καὶ ἀπὸ τὴν διδασκαλία τῶν πνευματικῶν καὶ ἁγίων πατέρων, καὶ ἔὰν τοὺς εὐρίσκομε νὰ συμφωνοῦν μὲ αὐτές καὶ νὰ εἶναι ἰσοδύναμοι, νὰ τοὺς κρατᾷμε μὲ κάθε δύναμη καὶ νὰ φιλοδοξοῦμε νὰ τοὺς κάνομε ἔργο. Ἐὰν ὅμως τοὺς εὐρίσκομε νὰ μὴ συμφωνοῦν μὲ τὸ λόγο τῆς

37. Ρωμ. 7,10.

ἀληθείας, μετ' ὀργῆς πολλῆς αὐτοὺς ἐξ ἑαυτῶν ἀποπέμπεσθαι, καθὰ γέγραπται «ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε». Ὡς γὰρ μίasma καὶ θανάτου κέντρον, οὕτως ἐκφεύγειν δεῖ τὴν ἐγγινομένην ἐκ τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν εἰσβολήν. Πολλῆς οὖν ἡμῖν χρεία τῆς 5 νήψεως, πολλῆς τῆς σπουδῆς, πολλῆς τῆς τῶν θείων Γραφῶν ἐρεύνης. Τὴν γὰρ ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν ἐμφαίνων ἡμῖν ὁ Σωτὴρ ἔλεγεν· «ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς». Ἐρευνᾶτε καὶ μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ πίστεως κατέχετε τὰ λεγόμενα, ὅπως ἀκριβῶς ἐκ τῶν θείων Γραφῶν ἐπιστάμενοι τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα, δύνησθε τὸ κα- 10 λὸν διακρίνειν ἀπταιστως ἀπὸ τοῦ χείρονος καὶ μὴ παντὶ πνεύματι ὑπακούειν, μηδὲ τοῖς βλαβεροῖς συμπεριφέρεσθαι λογισμοῖς. Πληροφορήθητε, ἀδελφοί μου, ὅτι οὐδὲν οὕτως εὐκολον εἰς τὸ σωθῆναι ἡμᾶς, ὡς τὸ ἐπακολουθεῖν τοῖς τοῦ Σωτῆρος θείοις προστάγμασι. Πλὴν ὁμως πολλῶν ἡμῖν δεῖ τῶν δακρῦων, πολ- 15 λου τοῦ φόβου, πολλῆς τῆς ὑπομονῆς καὶ ἐπιμόνου εὐχῆς, ἵνα κἂν ἐνὸς δεσποτικοῦ ρήματος δύναμις ἀποκαλυφθῇ ἡμῖν, ὅπως γινώμεν τὸ ἐν μικροῖς λόγοις κεκρυμμένον μέγα μυστήριον καὶ μέχρι θανάτου καὶ ὑπὲρ μιᾶς κεραίας τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ τὰς ψυχὰς ἡμῶν θήσωμεν. Ὁ γὰρ τοῦ Θεοῦ λόγος ὡς μάχαιρα δίστο- 20 μός ἐστιν, ἀποτέμνουσα καὶ ἀποχωρίζουσα τὴν ψυχὴν ἀπὸ πάσης σωματικῆς ἐπιθυμίας τε καὶ αἰσθήσεως· οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ ὡς πῦρ φλέγον γίνεται, διεγείρων ἡμῶν τὸ πρόθυμον τῆς ψυχῆς καὶ ποιῶν ἡμᾶς τοῦ καταφρονεῖν πάντων τῶν λυπηρῶν τοῦ βίου καὶ ἡγεῖσθαι χαρὰν πάντα πειρασμὸν ἐπερχόμενον, καὶ τὸν φοβε- 25 ρὸν τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις θάνατον, ὡς ζωὴν καὶ ζωῆς πρόξενον, ἐπιθυμεῖν καὶ ἀσπάζεσθαι.

38. Ἐφεσ. 1,13. Κολ. 1,5.

39. Ψαλμ. 4,5.

40. Α' Κορ. 15,56.

41. Ἰω. 5,39.

42. Λουκᾶ 8,15.

43. Λουκᾶ 12,47. Ρωμ. 2,18.

44. Ἐβρ. 5,14. Ἱερ. 15,19.

45. Α' Ἰω. 4,1.

46. Ἐφεσ. 4,14.

ἀληθείας³⁸, νὰ τοὺς διώχνομε ἀπὸ μέσα μας μὲ πολλή ὀργή, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ· «νὰ ὀργίζεσθε καὶ νὰ μὴ ἁμαρτάνετε»³⁹. Διότι, σὰν μολυσμὸ καὶ κεντρὶ τοῦ θανάτου⁴⁰, ἔτσι πρέπει ν' ἀποφεύγομε τὴν προσβολὴν ποὺ γίνεται μέσα μας ἀπὸ τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς. Ἔχομε λοιπὸν ἀνάγκη ἀπὸ πολλὴ ἐπαγρύπνηση, πολλὴ φροντίδα, πολλὴ ἔρευνα τῶν θείων Γραφῶν. Διότι παρουσιάζοντας σ' ἐμᾶς ὁ Σωτὴρ τὴν ὄφελεια ἀπ' αὐτὲς ἔλεγε· «ἐρευνᾶτε τὶς Γραφές⁴¹». Νὰ τὶς ἐρευνᾶτε καὶ μὲ πολλὴ πίστη καὶ ἀκρίβεια νὰ κατέχετε τὰ λεγόμενα αὐτῶν⁴², ὥστε, γνωρίζοντας ἀπὸ τὶς θεῖες Γραφές τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ⁴³, νὰ μπορεῖτε νὰ διακρίνετε χωρὶς λάθος τὸ καλὸ ἀπὸ τὸ χειρότερο⁴⁴, καὶ νὰ μὴν ὑπακούετε σὲ κάθε πνεῦμα⁴⁵, οὔτε νὰ συμπεριφέρεσθε σύμφωνα μὲ τοὺς βλαβεροὺς λογισμοὺς⁴⁶. Μάθετε, ἀδελφοί μου, ὅτι τίποτε δὲν εἶναι τόσο εὐκολο νὰ μᾶς ὀδηγήσει στὴν σωτηρία μας, ὅσο τὸ νὰ ἀκολουθοῦμε τὰ θεῖα προστάγματα τοῦ Σωτῆρος. Ἐπὶ πλέον ὁμῶς μᾶς χρειάζονται πολλὰ δάκρυα, πολὺς φόβος, πολλὴ ὑπομονὴ καὶ ἐπίμονη προσευχῆ, γιὰ νὰ μᾶς ἀποκαλυφθῆ ἡ δύναμη ἔστω καὶ ἐνὸς δεσποτικοῦ λόγου, μὲ σκοπὸ νὰ γνωρίσομε τὸ μέγα μυστήριον, ποὺ εἶναι κρυμμένο σὲ μικρὰς φράσεις, καὶ νὰ παραδώσομε⁴⁷ μέχρι καὶ σὲ θάνατο τὶς ζωές μας καὶ γιὰ μιὰ κεραία⁴⁸ ἀπὸ τὶς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. Διότι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι σὰν δίκοπη μάχαιρα ποὺ ἀποτέμνει καὶ ἀποχωρίζει τὴν ψυχὴν⁴⁹ ἀπὸ κάθε σωματικὴ ἐπιθυμία καὶ αἴσθησι. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ γίνεται σὰν πῦρ ποὺ καταφλέγει⁵⁰, διεγείροντας τὴν προθυμίαν τῆς ψυχῆς μας καὶ κάμνοντάς μας νὰ καταφρονοῦμε ὅλα τὰ λυπηρὰ τοῦ βίου καὶ νὰ θεωροῦμε χαρὰ τὸν κάθε ἐπερχόμενο πειρασμό⁵¹, καὶ τὸν θάνατον, ποὺ εἶναι φοβερόν γιὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, νὰ τὸν ἐπιθυμοῦμε καὶ νὰ τὸν ἀσπαζόμεσθε ὡς ζωὴ καὶ ὡς πρόξενον ζωῆς.

47. Α' Ἰω. 3,16.

48. Ματθ. 5,18.

49. Ἐβρ. 4,12.

50. Ἰερ. 20,9. 23,29.

51. Ἰακ. 1,2.

10 Διό, παρακαλῶ, ἀνανήψωμέν ποτε, ἀδελφοί μου, καὶ ἀλλή-
 λους διεγείροντες, τῇ παρακλήσει τοῦ λόγου, πρὸς ζῆλον καὶ μί-
 μησιν τοῦ καλοῦ, δράμωμεν σπουδαίως, σπεύσωμεν προθύμως
 καὶ ζεούση τῇ προθυμίᾳ χωρισθῶμεν τῇ ἀπροσπαθείᾳ τοῦ κό-
 5 σμου, ἐνωθοῦμεν τῇ ταπεινώσει τοῖς ἀπ' αἰῶνος ἀγίοις· ἀποδυ-
 σῶμεθα τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τῇ ἐκκοπῇ τοῦ γεῶδους θελήμα-
 τος καὶ τῇ νεκρώσει τοῦ χοϊκοῦ φρονήματος, ἐνδυσῶμεθα τὸ νέον
 Ἀδάμ, Ἰησοῦν Χριστόν, διὰ τῆς καθαρᾶς καὶ ἀῦλου προσευχῆς,
 τοῖς διηνεκέσι δάκρυσιν ἀποσμήξαντες ἑαυτούς. "Ωραν καθ'
 10 ὦραν καὶ ἡμέραν καθ' ἡμέραν ἀνακαινίζεσθαι ποιήσωμεν ἑαυ-
 τούς διὰ μετανοίας, ἵνα καὶ πολεμεῖν διδαχθῶμεν καὶ παλαίειν
 τοῖς ἀεὶ πολεμοῦσιν ἡμῖν ἐχθροῖς δαίμοσιν. Ὁ γὰρ τὰ εἰρημένα
 ὄπλα μηδέπω κτησάμενος, ἐν καιρῷ πολέμου στῆναι οὐ δύναται,
 μᾶλλον δὲ ἐν πάσῃ ὥρᾳ τιτρώσκεται. Γυμνὸς γὰρ ὑπάρχων τῶν
 15 ὄπλων ἐκείνων, ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐλευθερίᾳ διάγειν οὐ δύναται, ἐπει-
 δὴ οὐχ ὁμοίως τῶν ἔξω πολέμων καὶ ὄπλων καὶ ὁ ἐν ἡμῖν πόλε-
 μος, ἀλλὰ πολὺ ἐκείνου φρικωδέστερος οὗτος. Ἄνθρωποι γὰρ
 πρὸς ἀνθρώπους μαχόμενοι, ποτὲ μὲν πολεμοῦσι μετὰ τῶν
 ὄπλων, ποτὲ δὲ ὑπαναχωροῦσι καὶ παύονται, καὶ ἄρματα ρίπτου-
 20 σι καὶ ὕπνου μεταλαμβάνουσι καὶ τροφῆς μετὰ ἀδείας ἀπάσης,
 καὶ ὄχυρώμασι πολλάκις ἑαυτοὺς περικλείουσι καὶ ἄλλοι ἀντ' ἄλ-
 λων τὴν φυλακὴν ἐμπιστεύονται, ὅθεν καὶ φυγῇ τις χρησάμενος
 σέσωσται, καὶ κρατηθεὶς ἴσως οὐ τεθανάτωται, ἀλλὰ τὴν ἐλευθε-
 ρίαν περιδόξῳ δουλείᾳ ἀνταλλαζάμενος, περιφανέστερος ὤφθη
 25 καὶ μᾶλλον ἐπλούτησεν. Ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ διηνεκῆς
 τυγχάνει ὁ πόλεμος καὶ διηνεκῶς ἀνάγκη περιβεβληθῆσθαι τοῖς τοῦ
 Χριστοῦ στρατιώταις τὰ ἑαυτῶν ὄπλα. Οὐκ ἔστι γὰρ ἐν νυκτὶ ἢ ἐν

52. Λουκᾶ 1,70. Πράξ. 3,21.

53. Κολ. 3,9.

54. Α' Κορ. 15,45. Κολ. 3,10. Ρωμ. 13,14.

10 Γι' αὐτό, παρακαλῶ, νὰ συνέλθομε κάποτε, ἀδελφοί μου, παροτρύνοντας ὁ ἓνας τὸν ἄλλο μὲ τὴν παράκληση τοῦ λόγου, ὥστε νὰ ἐπιδείξομε ζῆλο καὶ νὰ μιμηθοῦμε τὸ καλό. Ἐὰν τρέξομε μὲ πολὺ ζῆλο, ὡς σπεύσομε μὲ προθυμία καὶ ἔχοντας θερμὴ τὴν προθυμία ὡς χωρισθοῦμε ἀπὸ τὴν ἀδράνεια τοῦ κόσμου καὶ ὡς ἐνωθοῦμε μὲ τὴν ταπείνωσι μὲ τοὺς ἁγίους ὄλων τῶν αἰώνων⁵². Ἐὰν ἀποβάλομε τὸν παλαιὸν ἄνθρωπο⁵³ μὲ τὴν ἀποκοπὴ τοῦ γηίνου θελήματος καὶ μὲ τὴν νέκρωσι τοῦ χοϊκοῦ φρονήματος. Ἐὰν ἐνδυθοῦμε τὸν νέο Ἀδάμ, τὸν Ἰησοῦ Χριστό⁵⁴, μὲ τὴν καθαρὴ καὶ ἄυλη προσευχὴ, ἀφοῦ καθάρισομε τοὺς ἑαυτοὺς μας μὲ τὰ συνεχῆ δάκρυα. Ὡρα μὲ τὴν ὥρα, καὶ ἡμέρα μὲ τὴν ἡμέρα ὡς κάνομε τοὺς ἑαυτοὺς μας νὰ ἀνακαινίζονται μὲ τὴν μετάνοια⁵⁵, γιὰ νὰ μάθομε καὶ νὰ πολεμῶμε καὶ νὰ παλεύομε μὲ τοὺς παντοτινοὺς ἐχθροὺς μας τοὺς δαίμονες. Διότι αὐτὸς ποὺ ποτὲ δὲν ἀπέκτησε τὰ ὄπλα ποὺ ἀναφέρθηκαν, στὸν καιρὸ τοῦ πολέμου δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ⁵⁶, ἢ καλύτερα καὶ κάθε ὥρα τραυματίζεται. Διότι ὄντας ἀοπλος ἀπ' ἐκεῖνα τὰ ὄπλα δὲν μπορεῖ νὰ ζεῖ μὲ εἰρήνη καὶ ἐλευθερία, ἐπειδὴ ὁ πόλεμος ποὺ γίνεται μέσα μας δὲν εἶναι ὁμοιος μὲ τοὺς ἔξω πολέμους καὶ τὰ ὄπλα, ἀλλ' αὐτὸς εἶναι πολὺ πρὸ φρικτὸς ἀπὸ ἐκεῖνον. Διότι ὅταν μάχονται ἄνθρωποι ἐναντίον ἀνθρώπων, ἄλλοτε πολεμοῦν μὲ τὰ ὄπλα καὶ ἄλλοτε ὑποχωροῦν καὶ σταματοῦν, ὅποτε καὶ βγάζουν τὸν ὄπλισμό τους καὶ κοιμοῦνται καὶ τρώγουν μὲ ὄλη τους τὴν ἀνεση καὶ πολλὰς φορὰς περικλείονται μὲ ὄχυρώματα, καὶ ἐμπιστεύονται ἄλλοι σὲ ἄλλους τὴν φύλαξη, καὶ ἔτσι, ἂν κάποιος χρησιμοποιοῦσιν τὴν φυγὴν μπορεῖ νὰ σωθεῖ, καὶ ἂν συλληφθεῖ μπορεῖ καὶ νὰ μὴ θανατωθεῖ, ἀλλὰ, ἀνταλλάσσοντας τὴν ἐλευθερίαν μὲ περίδοξον δουλείαν, παρουσιάζεται ἐνδοξότερος καὶ περισσότερο πλούσιος. Ἐδῶ δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον, ἀλλ' ὁ πόλεμος εἶναι συνεχῆς καὶ χρειάζεται συνεχῶς οἱ στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ νὰ περιβάλλονται τὰ δικά τους ὄπλα. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸ κατὰ τὴν νύκτα ἢ τὴν ἡμέραν ἢ γιὰ μιὰ στιγμὴ

55. Ἐβρ. 6,6.

56. Ἐφεσ. 6,11. 13.

ἡμέρα ἢ ἐν μιᾷ καιροῦ ροπῇ τοῦτον τὸν πόλεμον παύσασθαι, ἀλλὰ καὶ ἐσθιόντων ἡμῶν καὶ πινόντων καὶ κοιμωμένων καὶ ὀτιοῦν ἐργαζομένων, ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς μάχης τυγχάνομεν. Ἀσάρκους γὰρ ἔχομεν ἐχθρούς, οἵτινες καὶ κατὰ πρόσωπον ἡμῶν διη-
 5 νεκῶς ἴστανται, εἰ καὶ μὴ βλέπονται παρ' ἡμῶν, καὶ σκοποῦσιν ἀκριβῶς εἰ που εὐρεῖν δυνηθῶσι μέλος ἡμῶν ἄσκεπον τοῦ ἐμπῆ-
 ξαι τὰ αὐτῶν βέλη καὶ θανατῶσαι ἡμᾶς. Καὶ οὐδεὶς ἐστὶν ὁ ἀπὸ τειχῶν αἰσθητῶν καὶ ὄχυρωμάτων ἑαυτὸν περιφυλάξει δυνάμε-
 νος καὶ κἂν μίαν ὥραν ἀποκρυβῆναι καὶ μικρὸν ἀναπνεῦσαι καθ'
 10 ἑαυτὸν ἢ φυγῇ χρήσασθαι καὶ σωθῆναι, οὐδὲ ἄλλον ἀντ' ἄλλου τοῦτον τὸν πόλεμον ἀναδέξασθαι, ἀλλὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀνάγκη πᾶσα ἐπίκειται τοῦ πολεμῆσαι τοῦτον τὸν πόλεμον, καὶ ἢ νική-
 σαντά τινα ζῆσαι ἢ πληγέντα ἀποθανεῖν ἀναμφιβόλως.

11 Πληγὴ δὲ πρὸς θάνατόν ἐστι πᾶσα ἀμετανόητος καὶ ἐνεξαγό-
 15 ρευτος ἁμαρτία καὶ τὸ εἰς ἀπόγνωσιν τινὰ ἐμπεσεῖν, ὅπερ τῆς ἡμετέρας ἐστὶ προαιρέσεως καὶ θελήσεως. Εἰ γὰρ ἡμεῖς ἑαυτοὺς οὐ προδώσομεν τῷ τῆς ἀμελείας βόθρῳ καὶ ἀπογνώσεως, οὐδὲν οὐδαμῶς οἱ δαίμονες ἰσχύσουσι καθ' ἡμῶν. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ πληγῆναι ἡμᾶς, ἐὰν θέλωμεν, ἀνδρειότεροι καὶ ἐμπειρότεροι διὰ
 20 θερμῆς μετανοίας γινόμεθα. Μετὰ γὰρ τὸ πληγῆναι καὶ θανεῖν πάλιν ἀναστῆναι καὶ πολεμεῖν, τῶν γενναιοτάτων καὶ ἄγαν ἀνδρείων ἐστίν, ὅπερ καὶ πολλοῦ ἀξίον ἐστὶ καὶ θαύματος πλήρες. Τὸ μὲν γὰρ ἀπλήγους ἡμᾶς διατηρηθῆναι οὐκ ἔστι τῶν ἐφ' ἡμῖν, τὸ δὲ ἀθανάτους εἶναι ἢ θνητοὺς τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ. Μὴ ἀπογινω-
 25 σκόντων γὰρ ἡμῶν, οὐ τεθνηξόμεθα, θάνατος οὐ κυριεύσει ἡμῶν, ἀλλὰ ἐσόμεθα ἀεὶ δυνατοί, τῷ παντοδυνάμῳ καὶ φιλανθρώπῳ Θεῷ ἡμῶν ἐν μετανοίᾳ προσφεύγοντες.

τοῦ χρόνου νὰ διακόψομε αὐτὸν τὸν πόλεμο, ἀλλὰ καὶ ὅταν τρῶμε καὶ ὅταν πίνομε καὶ ὅταν κοιμόμαστε καὶ ὅταν κάνομε ὅ,τιδήποτε⁵⁷, εὐρισκόμαστε στὴν ἀκμὴ τῆς μάχης. Διότι ἔχομε ἄσαρκους ἐχθρούς, πὺ συνεχῶς στέκονται μπροστά μας, ἔστω καὶ ἂν δὲν εἶναι ὄρατοὶ ἀπὸ ἐμᾶς, καὶ παρατηροῦν μὲ προσοχὴ μήπως καὶ μπορέσουν νὰ βροῦν κάπου ἀκάλυπτο μέλος μας, γιὰ νὰ καρφώσουν τὰ βέλη τους καὶ νὰ μᾶς θανατώσουν. Καὶ δὲν ὑπάρχει κανεὶς πὺ νὰ μπορεῖ νὰ προφυλαχθεῖ πίσω ἀπὸ αἰσθητὰ τεῖχη καὶ ὀχυρώματα, ἔστω καὶ γιὰ μιὰ ὥρα, καὶ νὰ ἀναπνεύσει ἢ νὰ χρησιμοποιεῖ τὴν φυγὴ καὶ νὰ σωθεῖ, οὔτε μπορεῖ ν' ἀναλάβει ἄλλος γιὰ ἄλλον τὸν πόλεμο αὐτόν, ἀλλ' ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀναγκασμένοι νὰ πάρουν μέρος σ' αὐτόν τὸν πόλεμο, καὶ ἢ νὰ νικήσει κάποιος καὶ νὰ ζήσει, ἢ νὰ πληγωθεῖ καὶ νὰ πεθάνει χωρὶς ἀμφιβολία.

- 11 Πληγὴ πὺ ὀδηγεῖ στὸν θάνατο εἶναι κάθε ἀματανόητη καὶ ἀνεξομολόγητη ἀμαρτία καὶ τὸ νὰ πέσει κανεὶς μέσα στὴν ἀπόγνωση, πράγμα τὸ ὀποῖο εἶναι τῆς δικῆς μας ἐκλογῆς καὶ θελήσεως. Διότι, ἐὰν ἐμεῖς δὲν παραδώσομε τὸν ἑαυτὸ μας στὸν βόθρο τῆς ἀμελείας καὶ ἀπογνώσεως καμιά ἀπολύτως δύναμη δὲν ἔχουν ἐπάνω μας οἱ δαίμονες. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν τραυματισμὸ μας, ἂν θέλομε, γινόμεστε μὲ τὴ θερμὴ μετάνοια πὺ ἀνδρεῖοι καὶ πὺ ἔμπειροι. Διότι μετὰ τὸν τραυματισμὸ καὶ τὸν θάνατο τὸ νὰ σηκώνεται πάλι καὶ νὰ πολεμεῖ κανεὶς εἶναι γνῶρισμα τῶν πάρα πολὺ γενναίων καὶ ὑπερβολικῶν ἀνδρείων, πρᾶγμα βέβαια πὺ ἀξίζει πολὺ καὶ εἶναι ἄξιο μεγάλου θαυμασμοῦ. Διότι τὸ νὰ διατηρούμαστε ἀτραυμάτιστοι δὲν εἶναι κάτι ἀπὸ αὐτὰ πὺ τὰ μπορούμε, τὸ νὰ εἴμαστε ὁμως ἀθάνατοι ἢ θνητοὶ εἶναι ἀπ' αὐτὰ πὺ τὰ μπορούμε. Διότι, ἂν δὲν ἀπελπισθοῦμε, δὲν θὰ πεθάνομε, ὁ θάνατος δὲν θὰ μᾶς κυριεύσει⁵⁸, ἀλλὰ θὰ εἴμαστε πάντοτε δυνατοί, προσφεύγοντας μὲ τὴν μετάνοια στὸν παντοδύναμο καὶ φιλόανθρωπο Θεὸ.

58. Ρωμ. 6,9.

12 Διὰ δὴ τοῦτο παρακαλῶ ἑμαυτὸν τε καὶ πάντας ἡμᾶς πᾶσαν σπουδὴν, πᾶσαν ἀνδρείαν ὑπομονῆς καὶ καρτερίας διὰ τῶν ἀγαθῶν ἐπιδείξασθαι πράξεων, ἵνα διὰ πασῶν τῶν τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν καὶ προσταγμάτων ὀδεύοντες, ἐν προθυμίᾳ ψυχῆς εἰς τὰς 5 αἰωνίους μονὰς καταντήσωμεν ἐν ἄγωγίμοις τοῦ Πνεύματος, καὶ τῇ μιᾷ καὶ ἀδιαιρέτῳ Τριάδι παραστήναι καὶ προσκυνῆσαι καταξιοθῶμεν ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

- 12 Γι' αὐτὸν λοιπὸν τὸν λόγο παρακαλῶ τὸν ἑαυτὸν μου καὶ ὄλους ἐσᾶς νὰ ἐπιδείξομε μὲ τὶς ἀγαθὲς πράξεις κάθε φροντίδα, κάθε γενναία ὑπομονή καὶ καρτερία, ὥστε, πορευόμενοι σύμφωνα μὲ ὅλες τὶς ἐντολὰς καὶ τὰ προστάγματα τοῦ Χριστοῦ μὲ προθυμία ψυχῆς, νὰ καταντήσομε στὶς αἰώνιες μονές, μὲ τὴν καθοδήγηση τοῦ Πνεύματος, καὶ νὰ ἀξιώθοῦμε νὰ παραστοῦμε στὴν μία καὶ ἀδιαίρετη Τριάδα καὶ νὰ τὴν προσκυνήσομε στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ μας, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

Λ Ο Γ Ο Σ Δ'

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΥΞΕΩΣ

**Και ἐκ ποίων ταύτην ἔργων κτήσασθαι δυνατόν. Καὶ ὅτι
ἄνευ δακρύων ἀδύνατον εἰς καθαρότητα καὶ ἀπάθειαν
ἐλάσαι τινά.**

1 Ἐπειδήπερ, πατέρες καὶ ἀδελφοί, τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Συ-
μεῶν τοῦ Στουδιώτου τὰ θεόπνευστα τῶν ὑψηλῶν αὐτοῦ πράξε-
ων ἀναγινώσκετε συγγράμματα, ἅπερ ἐκεῖνος εἰς πολλῶν ὠφέ-
λειαν ἐξέθετο θείῳ κινούμενος Πνεύματι, μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ
5 ὑπερφυῶν κατορθωμάτων καὶ τοῦτο ρητῶς οὕτω, καθῶς ἐν
πᾶσῃ τῇ ζωῇ αὐτοῦ ἐκεῖνος ἀπαραβάτως ἐφύλαξεν, ἔγραψε καὶ
ἐδίδαξε λέγων· "Ἀδελφέ, ἄνευ δακρύων μὴ κοινωνήσης ποτέ".
Τοῦτο οἱ ἀκροαταὶ ἀκούσαντες (πολλοὶ γὰρ παρῆσαν οὐ μόνον
λαϊκοί, ἀλλὰ καὶ μοναχοὶ τῶν ὀνομαστῶν καὶ περιδόξων ἐπ'
10 ἀρετῇ), ἐθαύμασαν ἐπὶ τῷ λόγῳ καὶ ἀλλήλοις ἐνατενίσαντες εἶ-
πον, ὡς ὑπομειδιῶντες, ὁμοθυμαδὸν μιᾷ τῇ φωνῇ· "Λοιπὸν ἡμεῖς
οὐδέποτε κοινωνήσωμεν, ἀλλὰ μείνωμεν ἅπαντες ἀκοινωνῆτοι!".
Τούτων ἀκούσας ὁ ἄθλιος ἐγὼ καὶ ταλαίπωρος, κατ' ἰδίαν τε
μνησθεὶς ἐκείνων αὐτῶν τῶν ταῦτα εἰπόντων καὶ τῶν ρημάτων
15 αὐτῶν καὶ διαπονηθεὶς, ἔκλαυσα πικρῶς, ἐν ὀδύνη καρδίας μου
λέγων οὕτως ἐν ἑμαυτῷ· "Ἄρα γε οὕτω περὶ τοῦ πράγματος ἀλη-
θῶς διακείμενοι καὶ ὡς ἀδύνατον εἶναι τοῦτο ἀπὸ ψυχῆς λογισά-
μενοι, εἶπον ἃ εἶπον; ἢ ὡς μικρόν τι μᾶλλον κατόρθωμα λογισά-
μενοι τὸ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς κοινωνίας κλαῦσαι μόνον, τοῦ
20 ρήματος κατεγέλασαν;" Πάντως γὰρ εἰ μὴ καθ' ἐκάστην ἡμέραν

1. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ Εὐλαβής.

Λ Ο Γ Ο Σ 4

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΥΞΕΩΣ

Καὶ μὲ ποῖα ἔργα εἶναι δυνατὸ ν' ἀποκτηθεῖ. Καὶ ὅτι χωρὶς δάκρυα εἶναι ἀδύνατο νὰ φθάσει κανεὶς σὲ καθαρότητα καὶ ἀπάθεια.

1 Ἐπειδὴ, πατέρες καὶ ἀδελφοί, ἀναγινώσκετε τὰ θεόπνευστα συγγράμματα τῶν ὑψηλῶν πράξεων τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν¹ τοῦ Στουδιώτη, τὰ ὅποια ἐκεῖνος ἐξέθεσε πρὸς ὠφέλεια πολλῶν, κινούμενος ἀπὸ τὸ θεῖο Πνεῦμα, μαζὶ μὲ τ' ἄλλα ὑπερφυῆ κατορθώματά του καὶ αὐτὸ ἔτσι ρητῶς, ὅπως σ' ὄλη τὴν ζωὴ του ἐκεῖνος ἀπαραβάτως ἐφύλαξε, ἔγραψε καὶ ἐδίδαξε λέγοντας: "Ἀδελφέ, ποτὲ μὴ κοινωνήσεις χωρὶς δάκρυα"². Αὐτὸ ὅταν τὸ ἄκουσαν οἱ ἀκροατῆς (διότι ἦταν πολλοὶ ὄχι μόνον λαϊκοί, ἀλλὰ καὶ μοναχοὶ ἀπὸ τοὺς ὀνομαστοὺς καὶ ἐξακουστοὺς γιὰ τὴν ἀρετὴ) ἐθαύμασαν γιὰ τὸν λόγο καὶ ἀφοῦ ἐκοιτάχθησαν μεταξύ τους, ὅλοι μαζὶ μὲ μιὰ φωνὴ εἶπαν χαμογελώντας: 'Λοιπὸν ἔμεῖς ποτὲ δὲν θὰ κοινωνήσομε, ἀλλὰ θὰ μένομε ὅλοι ἀκοινωνήτοι!' Αὐτὰ ὅταν τὰ ἄκουσα ἐγὼ ὁ ἄθλιος καὶ ταλαίπωρος καὶ ἐθυμήθηκα κατ' ἰδίαν αὐτοὺς ποὺ τὰ εἶπαν αὐτὰ καθὼς καὶ τὰ ἴδια τους τὰ λόγια καὶ ἐκυριεύθηκα ἀπὸ ταραχῆ, ἔκλαυσα πικρῶς καὶ μὲ πόνον τῆς καρδιάς μου εἶπα στὸν ἑαυτὸ μου τὰ ἐξῆς: "Ἀραγε ἔτσι στ' ἀλήθεια ἀντιμετωπίζουν τὸ πρᾶγμα αὐτὸ καὶ εἶπαν αὐτὰ ποὺ εἶπαν ἐπειδὴ ἐσκέφθησαν ἀπὸ τὴν ψυχὴ τους ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο; ἢ περιεγέλασαν τὸν λόγο ἐπειδὴ τὸ ἐθεώρησαν μᾶλλον ὡς κάποιον μικρὸ κατόρθωμα τὸ νὰ κλαῦσουν μόνον κατὰ τὴν ὥρα τῆς κοινωνίας;" Διότι ὅπως δὴποτε,

2. Βλ. Συμεῶν Εὐλαβοῦς, *Φιλοκαλία*, C.44 (R.G. 120, 681 B).

καὶ νύκτα ἔργον ἔχει τὸ κλαίειν τις ἐνώπιον Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ ὅτε τῶν θείων μυστηρίων μεταλαβεῖν βουληθῆ, κἂν ὅπως οὖν πενθῆσαι ἢ κλαῦσαι ἰσχύσει κατὰ Θεὸν καὶ δακρῶν κατενεγκεῖν σταλαγμούς· πῶς γάρ, ἐὰν μὴ κατ' οἰκονομίαν τινὰ ἄρρητον ἢ σύμβασιν ἐξ αἰτίας τινὸς σπανίως ἐπέλθῃ τινί; ὁ οὐδὲ θαυμαστόν μοι δοκεῖ, ὅπου γε πολλοὶ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐξόδῳ τῆς ψυχῆς αὐτῶν ἔκλαυσαν ὁμοῦ καὶ ἐδάκρυσαν (οἴμαι δὲ οὐ πολλοί, ἀλλὰ λίαν ὀλίγοι καὶ εὐαριθμητοί). Εἰ δὲ καὶ τοῦτο ἀδύνατον πάντῃ λογίζονται, τὸ μετὰ δακρῶν καθ' ἐκάστην μετέχειν τῶν φρικτῶν μυστηρίων, φεῦ τῆς ἀγνοίας αὐτῶν, βαβαὶ τῆς ἀναληθισίας, οἴμοι τῆς ἀνοίας τῶν ταῦτα λεγόντων καὶ ἀμελείας καὶ τῆς πωρώσεως. Εἰ γὰρ ἑαυτοὺς ἔκρινον, οὐκ ἂν ὑπὸ τῶν ἰδίων λόγων ἐκρίνοντο· εἰ μετανοίας ἐπεμελοῦντο, οὐκ ἂν ἀδύνατον εἶναι ποτε τοῦτο ἀπηρεῦξαντο· εἰ πρᾶξις μετήρχοντο ἔγκαρπον, οὐκ ἂν ἄγευστοι τοῦ τοιοῦτου καλοῦ τῆς τοιαύτης δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ ὄλως ἐτύγχανον· εἰ φόβον Θεοῦ ἐν καρδίᾳ ἐκτήσαντο, οὐ μόνον ἐν τῷ καιρῷ τῆς μεταλήψεως τῶν θείων μυστηρίων δυνατὸν εἶναι τὸ πενθεῖν καὶ κλαίειν διεμερτύραντο, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ ὥρᾳ εἰ οἶόν τε.

2 Διὸ καὶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην περὶ τούτου πληροφορηῆσαι βουλόμενος, ὡς πρὸς ἐκείνους αὐτοὺς τοὺς οὕτως εἰπόντας τὸν λόγον ποιούμενος, διερωτῆσαι προήρημαι· 'Εἰπατέ μοι, ὦ βέλτιστοι ἀδελφοί, διὰ τί τοῦτο ἀδύνατον;' 'Ἐπειδὴ', φησὶν, 'οἱ μὲν εὐχερῶς καὶ ἐξ ἐτοίμου πρὸς κατάνυξιν ἔχουσιν, οἱ δὲ σκληροκάρδιοί 25 τινες καὶ λιθοκάρδιοι ὄντες, οὐδὲ τυπτόμενοι καταλύσσονται. Οἱ οὖν οὕτως ἔχοντες, πῶς κλαίειν καὶ πενθεῖν δύνανται καὶ μετὰ δακρῶν δεῖ κοινωνεῖν; Ἀλλὰ καὶ οἱ ἱεροῖς αὐτοὶ τὴν θείαν καὶ ἀναίμακτον λειτουργίαν ἐπιτελοῦντες, πῶς δύνανται κλαίειν;'

3. Κλασικὴ ἐρώτηση. Βλ. Ψευδο-Ἀθανάσιος (P.G. 25, 648 BC).

ἐὰν κανεῖς δὲν ἔχει ἔργο του τὸ νὰ κλαίει κάθε ἡμέρα καὶ νύκτα μπροστὰ στὸν Χριστὸ τὸν Θεό, οὔτε ὅταν θελήσει νὰ μεταλάβει τὰ θεῖα μυστήρια θὰ μπορέσει ἔστω καὶ λίγο νὰ πενήσει ἢ νὰ κλαύσει κατὰ Θεὸ καὶ νὰ κατεβάσει σταλαγματιῆς δακρύων. Διότι πῶς θὰ κλαύσει, ἐὰν δὲν ἐπέλθουν σὲ κάποιον τὰ δάκρυα μὲ κάποια ἄρρητη οἰκονομία ἢ συμφωνία ἀπὸ κάποια σπάνια αἰτία; Πρᾶγμα τὸ ὁποῖο δὲν μοῦ φαίνεται θαυμαστό, ἀφοῦ βέβαια πολλοὶ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἐξοδο τῆς ψυχῆς τους ἐκλαυσαν μαζὶ καὶ ἐδάκρυσαν (νομίζω ὄχι πολλοί, ἀλλὰ πολὺ λίγοι καὶ εὐκολα ἀριθμούμενοι). Ἐὰν ὁμως καὶ αὐτὸ τὸ θεωροῦν τελείως ἀδύνατο, τὸ νὰ μετέχουν δηλαδὴ στὰ φρικτὰ μυστήρια κάθε ἡμέρα μὲ δάκρυα, ἀλλοίμονο γιὰ τὴν ἀγνοιά τους, ἀλλοίμονο γιὰ τὴν ἀναισθησία τους, ἀλλοίμονο γιὰ τὴν ἀνοησία, τὴν ἀμέλεια καὶ τὴν πώρωση αὐτῶν ποὺ τὰ λέγουν αὐτά. Διότι, ἐὰν ἔκριναν τοὺς ἑαυτοὺς τους, δὲν θὰ ἐκρίνονταν ἀπὸ τὰ ἴδια τους τὰ λόγια. Ἐὰν ἐφρόντιζαν γιὰ τὴν μετάνοια, δὲν θὰ ἦταν δυνατὸ ποτὲ νὰ τὸ ἐκστομίσουν αὐτό. Ἐὰν ἀσκοῦσαν καρποφόρα πράξη, δὲν θὰ συνέβαινε νὰ εἶναι τελείως ἀγευστοὶ ἐνὸς τέτοιου καλοῦ τῆς αὐτοῦ τοῦ εἶδους δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν εἶχαν ἀποκτήσει στὴν καρδιά τους φόβο Θεοῦ, θὰ ὑποστήριζαν ὅτι εἶναι δυνατὸ τὸ πένθος καὶ τὸ κλάμα ὄχι μόνο κατὰ τὸν καιρὸ τῆς θείας μεταλήψεως τῶν θείων μυστηρίων, ἀλλὰ, ἐὰν εἶναι δυνατό, καὶ σὲ κάθε ὥρα.

- 2 Γι' αὐτό, θέλοντας νὰ πληροφορήσω τὴν ἀγάπη σας γι' αὐτό, στρέφοντας τὸ λόγο πρὸς ἐκείνους τοὺς ἴδιους ποὺ ὁμίλησαν ἔτσι, ἐπιθυμῶ νὰ τοὺς ἐρωτήσω· 'Πέστε μου, ἄρεστοί μου ἀδελφοί, γιατί αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο;' 'Διότι', λέγει, 'ἄλλοι μποροῦν μὲ εὐχέρεια καὶ εἶναι ἔτοιμοι γιὰ κατάνυξη, μερικοὶ ὁμως, ἐπειδὴ εἶναι σκληροκάρδιοι καὶ λιθοκάρδιοι, οὔτε ὅταν δοκιμάζονται κυριεύονται ἀπὸ κατάνυξη. Αὐτοὶ λοιπὸν ποὺ ζοῦν ἔτσι, πῶς μποροῦν νὰ κλαίουں καὶ νὰ πενηθοῦں καὶ νὰ κοινωνοῦں μὲ δάκρυα πάντοτε;³ Ἀλλὰ καὶ οἱ ἱερεῖς οἱ ἴδιοι ὅταν ἐπιτελοῦν τὴν θεία καὶ ἀναίμακτη θυσία, πῶς μποροῦν νὰ κλαίουں;' Αὐτὸ

‘Αὐτὸ οὖν τοῦτο τὸ εἶναι ἴσκληρούς, ὡς φατε, καὶ πρὸς κατάνυξιν δυσκινήτους, πόθεν αὐτοῖς, εἶπατε εἰ ἐπίστασθε, προσεγένετο; Εἰ δ’ ἀγνοεῖτε, μικρὸν τι τοῦ ὕψους ὑμῶν ἀνεπαισχύντως ὑφέντες καὶ τὴν ἀκοὴν εὐμενῶς ὑποκλίναντες, μὴ ἀπαξιώσητε μαθεῖν ἐξ 5 ἐμοῦ τοῦ ἐσχάτου. Γέγραπται γάρ· «ἐὰν δὲ τῷ ἐσχάτῳ ἀποκαλυφθῆ, ὁ πρῶτος σιγάτω»’.

3 ‘Πόθεν οὖν’, φησὶν, ‘ὁ μὲν σκληρός, ὁ δὲ εὐκατάνυκτος;’
 Ἄκουσον. Ἐκ προαιρέσεως ὁ μὲν ἀγαθῆς, ὁ δὲ φαύλης· καὶ ἐξ ἐννοιῶν ὁ μὲν πονηρῶν, ὁ δὲ οὐ τοιούτων· καὶ ἐκ πράξεων ὁ μὲν
 10 τοιούτων, ὁ δὲ φιλοθέων. Καὶ εἰ δοκεῖ, σκόπησον καὶ εὐρήσεις ἅπαντας τοὺς ἐξ αἰῶνος διὰ μόνων τῶν τριῶν τούτων, ὅτι πολλοὶ ἐξ ἀγαθῶν ἐγένοντο πονηροὶ καὶ ἐκ πονηρῶν ἀγαθοί. Πόθεν γὰρ (ἵνα ἄνωθεν αὐτοὺς ἐπαριθμήσωμαι) ὁ Ἐωσφόρος ἐξέπεσεν; οὐχὶ προαιρέσει καὶ λογισμῷ συγκαταθέμενος πονηρῷ; Πόθεν ὁ
 15 Κάϊν ἀδελφοκτόνος ἐγένετο; οὐχὶ τῇ πονηρᾷ προαιρέσει ἑαυτὸν τοῦ Ποιητοῦ προτιμήσας καὶ λογισμοῖς πονηροῖς ἐξακολουθήσας, τῷ φθόνῳ ἐκδοτος γέγονε καὶ τὸν φόνον εἰργάσατο; Πόθεν δὲ ὁ Σαοὺλ ἐζήτησε κρατῆσαι καὶ ἀποκτεῖναι τὸν Δαβὶδ, ὃν ὡς ἑαυτὸν ἐτίμα τὸ πρότερον καὶ ὑπερηγάπα ὡς εὐεργέτην; ἐκ φύσεως ἢ ἐκ
 20 πονηρᾶς προαιρέσεως; εὐδὴλον ὅτι ἐκ πονηρᾶς προαιρέσεως· ἐκ φύσεως γὰρ οὐδεὶς ἐγένετο πονηρός, ἐπειδὴ οὐδὲ πονηρῶν ἔργων ποιητῆς ὁ Θεός, ἀλλὰ λίαν καλῶν, μάλα δὲ ἀγαθὸς ὢν καὶ τοῦτο οὐ θέσει καὶ προαιρέσει, ἀλλὰ φύσει καὶ ἀληθείᾳ. Πρὸς τούτοις πόθεν ὁ μὲν εἰς ληστής, ὁ συσταυρωθεὶς τῷ Δεσπότη Ἰησοῦ
 25 Χριστῷ, ἔλεγεν, «εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς»,

4. Α' Κορ. 14,30.

5. Ἦσ. 14,12.

6. Γεν. 4,8.

ἀκριβῶς λοιπόν, τὸ νὰ εἶναι σκληροί, ὅπως ἰσχυρίζεσθε, καὶ δυσκίνητοι πρὸς κατάνυξη, πέστε, ἐὰν γνωρίζετε, ἀπὸ ποῦ συνέβηκε σ' αὐτούς; Ἐὰν ὁμως ἀγνοεῖτε, ἀφοῦ χωρὶς ἐντροπὴ χαμηλώσετε κάπως ἀπὸ τὸ ὕψος σας καὶ κλίνετε μὲ καλὴ πρόθεση τὴν ἀκοή σας, μὴ ἀπαξιώσετε νὰ τὸ μάθετε ἀπὸ ἐμένα τὸν ἔσχατο. Διότι εἶναι γραμμένο· «ἐὰν στὸν τελευταῖο ἀποκαλυφθεῖ, ὁ πρῶτος ᾧς σιωπᾷ»⁴.

3 Ἐκ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Πάβλου λέγει, ἄλλος εἶναι σκληρός, καὶ ἄλλος εὐκόλος πρὸς κατάνυξη; Ἦ ἀκουσε. Ὁ ἕνας ἀπὸ ἀγαθὴ προαίρεση, ὁ ἄλλος ἀπὸ κακὴ· ὁ ἕνας ἀπὸ σκέψεις πονηρές, ἐνῶ ὁ ἄλλος ὄχι ἀπὸ τέτοιες· ὁ ἕνας ἀπὸ πράξεις ἐνάντιες, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἀπὸ πράξεις φιλόθεες. Καὶ ἐὰν νομίζεις, ἐξέτασε καὶ θὰ διαπιστώσεις ὅτι ὅλοι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ αἰῶνος μὲ αὐτὰ μόνο τὰ τρία ἔγιναν πολλοὶ ἀπὸ ἀγαθοὶ πονηροὶ καὶ ἀπὸ πονηροὶ ἀγαθοί. Διότι ἀπὸ ποῖα αἰτία (γιὰ ν' ἀρχίσω νὰ τοὺς ἀπαριθμῶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ) ἐξέπεσε ὁ Ἐωσφόρος⁵; Ἦ ὄχι ἐπειδὴ συμφώνησε μὲ προαίρεση καὶ λογισμὸ πονηρό; Ἐκ τῆς ποῖα αἰτία ὁ Κάιν ἔγινε ἀδελφοκτόνος⁶; Ἦ ὄχι ἐπειδὴ ἐπροτίμησε μὲ τὴν πονηρὴ προαίρεση τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὸν Ποιητὴ καὶ ἐπειδὴ ἐξακολούθησε νὰ παραμένει στοὺς πονηροὺς λογισμοὺς παραδόθηκε στὸν φθόνο καὶ ἐπραγματοποίησε τὸν φόνο; Ἐκ τῆς ποῦ ὁ Σαουλ ἐζητοῦσε νὰ πιάσει καὶ νὰ σκοτώσει τὸν Δαβὶδ, τὸν ὁποῖο πρωτύτερα ἐτιμοῦσε ὅπως τὸν ἑαυτό του καὶ τὸν ὑπεραγαποῦσε ὡς εὐεργέτη⁷; Ἐκ φύσεως ἢ ἀπὸ πονηρὴ προαίρεση; Εἶναι φανερό ὅτι ἀπὸ πονηρὴ προαίρεση. Διότι ἐκ φύσεως κανένας δὲν ἔγινε πονηρός, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ποιητὴς πονηρῶν ἔργων, ἀλλὰ λίαν καλῶν⁸, καὶ μάλιστα, ἐπειδὴ εἶναι ἀγαθὸς καὶ αὐτὸ ὄχι ἀπὸ θέσεως καὶ προαιρέσεως, ἀλλὰ ἐκ φύσεως καὶ ἀληθῶς. Καὶ κοντὰ σ' αὐτὰ γιατί ὁ ἕνας ληστής, ποὺ ἐσταυρώθηκε μαζὶ μὲ τὸν Δεσπότη Ἰησοῦ Χριστό, ἔλεγε, «ἐὰν εἶσαι Υἱὸς τοῦ

7. Α' Βασιλ. 18,24 κ.ε.

8. Γέν. 1,31.

ὁ δὲ ἕτερος αὐτῷ ἀνθυπέφερεν, «οὐδὲ φοβῆ σὺ τὸν Θεόν; ὅτι ἡμεῖς μὲν δικαίως, ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπελάβομεν, οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἐπραξε»; Πόθεν, εἶπέ μοι, ὁ μὲν ταῦτα, ὁ δὲ ἐκεῖνα ἐφθέγγετο; καὶ ὁ μὲν ἐδικαιώθη, ὁ δὲ κατεκρίθη; Οὐχὶ ἐκ προαιρέσεως ἕκαστος καὶ λογισμῶν ὁ μὲν ἀγαθῶν, ὁ δὲ πονηρῶν; Ἐκ τούτων γὰρ καὶ ὁ μὲν ἀπιστίαν, ὁ δὲ πίστιν κτησάμενος ἔλεγε· «μνήσθητί μου, Κύριε, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου».

4 Ἴνα δὲ τοὺς ἄλλους παρήσω πολλοὺς ὄντας, ἐκ τούτων ὧν εἰπεῖν βούλομαι μάθετε καὶ διδάχθητε ὅτι προαιρέσεως αὐτεξου-
10 σιότητι ἕκαστος, ἢ κατανυκτικὸς καὶ ταπεινός, ἢ σκληροκάρδιος καὶ ὑπερήφανος γίνεται. Καὶ εἰκότως. Δύο γὰρ τινῶν ἀποτασσομένων τῷ βίῳ ὁμοτέχνων, ὁμογενῶν, συνηλικιωτῶν, ἔσθ' ὅτε καὶ ἀδελφῶν, ὁμογνωμόνων, ὁμοτρόπων, πονηρῶν, φημί, καὶ σκληρῶν, ἀσπλάγχων, ὠμοτάτων, φιλοσάρκων καὶ φιλαργύρων
15 καὶ πᾶν εἶδος κακίας καὶ πονηρίας μετελθόντων ἐπίσης, καὶ εἰσερχομένων αὐτῶν ἅμα εἰς τὸ τῆς ἀσκήσεως στάδιον, ὁ μὲν αὐτῶν κατορθοῖ πᾶσαν ὁμοῦ ἀρετὴν, ζέσει πίστεως καὶ προθέσεως, πάντων ἀποκοπὴν ποιούμενος τῶν κακῶν, ὁ δὲ χείρων ἢ ὅπερ ἦν πρὸ τοῦ ἀποτάξασθαι γίνεται. Πόθεν οὖν οὐκ ἐπίσης καὶ τὰ
20 τῆς ἀρετῆς αὐτοῖς κατωρθώθη, ὡσπερ καὶ τὰ τῆς κακίας ἐκορυφώθη; Οὐχὶ ὅτι ὁ μὲν προθέσει ψυχῆς ἀγαθῆς πάντα τὰ κατὰ Θεὸν ὑπέμεινε λυπηρά, καὶ πρὸς τούτοις προσέχων ἦν ἐξ αὐτῆς εἰσόδου καὶ ἀποταγῆς νουνεχῶς ταῖς θείαις Γραφαῖς καὶ οἴκοθεν ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ἀγαθὸν ποιεῖν ἐξελέξατο, μιμούμενος τοὺς τῶν εὐ-
25 λαβεστέρων ἀνδρῶν βίους καὶ συναμιλλώμενος αὐτοῖς ἐν νηστείαις καὶ προσευχαῖς, ἐν δεήσεσιν, ἐν σιωπῇ χειλέων, ἐν κα-

9. Λουκᾶ 23,39—41. Ματθ. 27,40.

10. Λουκᾶ 23,42.

Θεοῦ, σῶσε τὸν ἑαυτό σου καὶ ἐμᾶς», ἐνῶ ὁ ἄλλος ἀπευθυνόμενος πρὸς αὐτὸν τοῦ ἔλεγε, «δὲν φοβᾶσαι ἐσὺ τὸν Θεό; Διότι ἐμεῖς δικαίως πάσχομε ἄξια ἐκείνων πού ἐπράξαμε, αὐτὸς δμως δὲν ἔκαμε τίποτε τὸ ἄτοπο»⁹; Γιατί, πές μου, ὁ ἕνας εἶπε αὐτὰ καὶ ὁ ἄλλος ἐκεῖνα; Καὶ ὁ ἕνας ἐδικαιώθηκε ἐνῶ ὁ ἄλλος κατακρίθηκε; Ὁχι ἀπὸ τὴν προαίρεσή του ὁ καθένας, καὶ ὁ ἕνας ἀπὸ ἀγαθοὺς λογισμοὺς ἐνῶ ὁ ἄλλος ἀπὸ πονηροὺς; Διότι ἀπ' αὐτούς, ἀφοῦ ὁ ἕνας ἀπέκτησε ἀπιστία καὶ ὁ ἄλλος πίστη, ἔλεγε· «νὰ μὲ θυμηθεῖς, Κύριε, στὴ βασιλεία σου»¹⁰.

- 4 Καὶ γιὰ νὰ ἀφήσω κατὰ μέρος τοὺς ἄλλους ἐπειδὴ εἶναι πολλοί, ἀπὸ αὐτὰ πού θέλω νὰ σᾶς εἰπῶ μάθετε καὶ διδαχθεῖτε ὅτι ἀπὸ τὴν ἐλευθερία τῆς προαιρέσεως ὁ καθένας γίνεται ἢ κατανυκτικὸς καὶ ταπεινὸς ἢ σκληρόκαρδος καὶ ὑπερήφανος. Καὶ εὐλογα. Διότι δύο ἄνθρωποι πού ἐγκαταλείπουν τὸν κοσμικὸ βίον καὶ εἶναι ὁμότεχνοι, τοῦ ἰδίου γένους καὶ τῆς ἴδιας ἡλικίας, μερικὲς φορές καὶ ἀδελφοί, τῆς ἴδιας γνώμης καὶ τοῦ ἰδίου τρόπου, ἐννοῶ πονηροὶ καὶ σκληροὶ, ἄσπλαχνοι, ἀπάνθρωποι, φιλόσαρκοι καὶ φιλάργυροι, πού διέπραξαν ἐπίσης κάθε εἶδος κακίας καὶ πονηρίας¹¹ καὶ πού εἰσέρχονται συγχρόνως στὸ στάδιο τῆς ἀσκήσεως, ὁ ἕνας ἀπ' αὐτοὺς κατορθώνει ὅλες μαζί τις ἀρετές, δείχνοντας θερμὴ πίστεως καὶ προθέσεως καὶ συγχρόνως ἀποκόπτοντας ὅλα τὰ κακά, ἐνῶ ὁ ἄλλος γίνεται χειρότερος ἀπὸ ὅ,τι ἦταν πρὶν ἀπαρνηθεῖ τὸν κόσμον. Γιατί λοιπὸν δὲν κατορθώθηκαν ἀπὸ αὐτοὺς καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς, ὅπως ἀποκορυφώθηκαν καὶ τὰ τῆς κακίας; Ὁχι διότι ὁ ἕνας ὑπέμεινε ὅλα τὰ κατὰ Θεὸν λυπηρὰ μὲ πρόθεση ἀγαθῆς ψυχῆς, καὶ μαζί μ' αὐτὰ ἐπειδὴ ἐπρόσεχε μὲ ὄλο του τὸν νοῦ τις θεῖες Γραφές ἀπὸ τὴν ὥρα τῆς εἰσόδου καὶ τῆς ἀποταγῆς καὶ μὲ τὴ θέλησή του καὶ ἀπὸ μόνος του ἐδιάλεξε νὰ κάμνει τὸ ἀγαθὸ, μιμούμενος τοὺς βίους τῶν εὐλαβεστέρων ἀνδρῶν καὶ συναγωνιζόμενος μὲ αὐτοὺς στὶς νηστεῖες καὶ προσευχές, στὶς δεήσεις, στὴ σιωπὴ τῶν

11. Γρηγορίου Ναζιανζηνου, *Λόγος* 40,22 (P.G 36,388B).

τανύξει καὶ δάκρυσιν, ἐν ἐποχῇ θυμοῦ καὶ ὀργῆς καὶ κραυγῆς, ὑπομένων ἐμπόνως ὕβρεις καὶ θλίψεις καὶ στενοχωρίας, καὶ τὰ εὐτελεῖ καὶ ἀτιμότερα ἐκλεγόμενος τῶν ἔργων, μὴ ἀντιλέγων ἢ γογγύζων ἐπιτασσόμενος, ἀλλὰ προθύμως ἐπιτελῶν πάντα καὶ 5 τὸν ἔσχατον ἀεὶ μεταδιώκων τρόπον καὶ ἑαυτὸν εὐτελέστερον λογιζόμενος πάντων καί, ἀπλῶς εἰπεῖν, πάντα ποιῶν μετὰ γνώσεως, ὅσα ἡμᾶς αἰ θεῖαι Γραφαὶ σαφῶς ἐκδιδάσκουσιν, ἵνα τυχὼν ἐλέους καὶ συγχωρήσεως τῶν προτέρων κακῶν, εὖρη παρρησίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ; Ὁ δὲ τὰ ἐναντία τούτων πάντων προθέσει 10 ψυχῆς πονηρᾶς ποιῶν, ἔμεινεν ὅπερ ἦν καὶ πρὸ τοῦ ἀποτάξασθαι πονηρός, ἵνα μὴ λέγω καὶ χειρόν ἢ ὅπερ ἦν.

5 Οὕτως οὐκ ἐκ φύσεως, ὡς περ τινὲς οἴονται, ἀλλ' ἐκ προαιρέσεως γίνεται πᾶς ἄνθρωπος εἴτε ταπεινὸς καὶ εὐκατάνυκτος, εἴτε σκληρὸς τὴν καρδίαν καὶ πεπωρωμένος καὶ ἀκατάνυκτος. Πότε 15 γάρ, εἶπέ μοι, κατανυγήσεται τὴν ψυχὴν καὶ δάκρυον ἐξ ὀφθαλμῶν σταλάξει ὁ πᾶσαν ἡμέραν σχεδὸν ὧδε κάκειῖσε περιερχόμενος καὶ μῆτε σιωπῆς χειλέων, μῆτε εὐχῆς, μῆτε ἀναγνώσεως καὶ ἡσυχίας ἐπιμελούμενος, ἀλλὰ ποτὲ μὲν προσομιλῶν τοῖς πλησίον ἐν ταῖς συνάξεσι, καὶ οὐ μόνον ἑαυτὸν ἀλλὰ καὶ οἷς προσομιλεῖ 20 τῆς ὠφελείας ἀποστερῶν, ποτὲ δὲ διασύρων καὶ λοιδορούμενος τοὺς εὐλαβεῖς τῶν ἀδελφῶν καὶ αὐτὸν ἔσθ' ὅτε τὸν προηγούμενον; Πότε κατάνυξιν κτήσεται ὁ πάντα περιεργαζόμενος τὰ τῆς μονῆς, καὶ οὐ μόνον τὰ τῆς μονῆς, ἀλλὰ καὶ ἐνὸς ἐκάστου τὸν βίον; καὶ ποτὲ μὲν λέγων πρὸς τινὰς τῶν ἀδελφῶν, "Ἦκουσα 25 χθὲς τὸ καὶ τὸ' φησί, ποτὲ δέ, "Ἐμαθες τί τῷ δεῖνι συνέβη τῷ ταπεινῷ;" καὶ πάλιν· "Ἦκούσατε τοῦ δεῖνος τὴν συμφορὰν;" Ὁ τοιοῦτος ἄρα πότε τῶν οἰκείων ἀναμνημονεύσει κακῶν, ἵνα καὶ

12. Προτιμητέα ἢ γραφή· ἀποχή.

13. Ἐφεσ. 4,31. Κολ. 3,8.

χειλέων, στήν κατάνυξη καὶ τὰ δάκρυα, στήν ἀποχὴ νόστιμων φαγητῶν καὶ ἀκαίρων συνομιλιῶν, στήν ἀποχῆ¹² θυμοῦ καὶ ὀργῆς καὶ κραυγῆς¹³; Καὶ ἀκόμη ὑπομένοντας μὲ πόνο ὕβρεις καὶ θλίψεις καὶ στενοχώριες, προτιμώντας τὰ μηδαμινὰ καὶ ἀτιμότερα ἀπὸ τὰ ἔργα, χωρὶς νὰ ἀντιλέγει ἢ νὰ γογγύζει διατασσόμενος, ἀλλὰ κάμνοντάς τα ὅλα μὲ προθυμία, ἐπιδιώκοντας πάντοτε τὴν τελευταία θέση καὶ θεωρῶντας τὸν ἑαυτό του εὐτελέστερο ἀπ' ὅλους καί, ἀπλῶς εἰπεῖν, κάμνοντας ὅλα μὲ σύνεση, ὅσα μᾶς διδάσκουν μὲ σαφήνεια οἱ θεῖες Γραφές, ὥστε, ἀφοῦ ἐπιτύχει ἔλεος καὶ συγχώρηση τῶν προηγουμένων κακῶν, νὰ εὖρει παρρησία ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ; Ἐνῶ ὁ ἄλλος κάμνοντας ὅλα τὰ ἀντίθετα ἀπ' αὐτὰ μὲ τὴν πρόθεση τῆς ψυχῆς του, ἔμεινε αὐτὸ ποῦ ἦταν καὶ πρὶν ἀπαρνηθεῖ τὸν κόσμον, δηλαδὴ πονηρός, γιὰ νὰ μὴ εἰπῶ ὅτι ἔγινε χειρότερος ἀπὸ ὅ,τι ἦταν.

- 5 Ἔτσι ὄχι ἐκ φύσεως, ὅπως νομίζουν μερικοί, ἀλλ' ἐκ προαιρέσεως γίνεται κάθε ἄνθρωπος εἴτε ταπεινὸς καὶ εὐκατάλυκτος, εἴτε σκληρὸς στήν καρδιά καὶ πωρομένος καὶ ἀκατάλυκτος. Διότι, πές μου, πότε θὰ νοιώσει κατάνυξη στήν ψυχὴ καὶ θὰ σταλάξει κάποιο δάκρυ ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του αὐτὸς ποῦ ὅλη τὴν ἡμέρα σχεδὸν περιπλανᾶται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ δὲν φροντίζει οὔτε γιὰ τὴν σιωπὴ τῶν χειλέων, οὔτε γιὰ τὴν προσευχή, οὔτε γιὰ τὴν ἀνάγνωσι καὶ ἡσυχία, ἀλλ' ἄλλοτε συνομιλεῖ μὲ αὐτοὺς ποῦ εἶναι κοντὰ του στὶς συνάξεις, ὁπότε ὄχι μόνο τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ καὶ μὲ ὄσους συνομιλεῖ τοὺς ἀποστερεῖ ἀπὸ τὴν ὠφέλεια, ἄλλοτε πάλι διασύρει καὶ κακολογεῖ τοὺς εὐλαβεῖς ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς καὶ μερικὲς φορὲς καὶ τὸν ἴδιο τὸν προηγούμενον; Πότε θ' ἀποκτήσει κατάνυξη αὐτὸς ποῦ περιεργάζεται ὅλα τὰ πράγματα τῆς μονῆς, καὶ ὄχι μόνο τῆς μονῆς, ἀλλὰ καὶ τοῦ καθενὸς τὸν βίον; Καὶ ἄλλοτε λέγει σὲ κάποιους ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς, 'ἄκουσα χθὲς αὐτὸ καὶ αὐτό', καὶ ἄλλοτε, 'ἔμαθες τί συνέβηκε στὸν τάδε ταπεινός;' καὶ πάλι 'ἀκούσατε τοῦ τάδε τὴν συμφορὰ;'. Ἐνας τέτοιος ἄραγε πότε θὰ φέρει στήν μνήμη του τὰ δικά του κακά, γιὰ νὰ μπορέσει, ἀφοῦ πονέ-

πονέσας δάκρυον καταφέρη ἐξ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ; Ὁ δὲ καὶ τῆς συνάξεως ἐξερχόμενος ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀναγνώσεως τῶν θείων Γραφῶν καὶ ἐγγὺς ἢ μακρὰν καθήμενος καὶ προσομιλῶν μετὰ τινων (ποτὲ μὲν ἐκείνου ποτὲ δὲ τῶν ἄλλων τὰς ἀνωφελεῖς συντυχίας προβαλλομένων καὶ οὕτω λεγόντων· Ἐκούσατε, φησί, τί τὸν δεῖνα πεποίηκεν ἀδελφὸν ὁ ἡγούμενος; ὁ δὲ· Ἄλοιπόν, ἐὰν εἶπω ὑμῖν τί τὸν δεῖνα πεποίηκε τὸν ταπεινόν, τί ἔχετε εἰπεῖν;) καὶ οὕτω τοιαῦτα καὶ χεῖρονα τούτων ὁ ὁμιλῶν καὶ ἀπασχολῶν καὶ ἀπασχολούμενος εἰς φλυαρίας τοιαύτας, πότε εἰς συναίσθησιν
10 ἔλθη τῶν οἰκείων ἀμαρτημάτων καὶ ἑαυτὸν ἀποκλαύσεται;

6 Ὁ γὰρ μὴ προσέχων τοῖς θεοπνεύστοις λογίοις, μηδὲ θύραν τιθέμενος περὶ τὰ χεῖλη αὐτοῦ, μηδὲ ἀποστρέφων τὸ οὖς αὐτοῦ ἐξ ἀκοῆς ματαίας καὶ μεμνημένος τῆς ἐσχάτης ἀπολογίας καὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ὅπως γυμνοὶ καὶ τετραχηλισμένοι
15 ὀφείλομεν παραστήσεσθαι πάντες αὐτῷ καὶ δοῦναι λόγον ὑπὲρ τῶν βεβιωμένων ἡμῖν, πῶς ἄρα, εἰ πλεῖον τῶν ἑκατὸν χρόνων ἐπιζήσει ἐν τῷ μοναχικῷ σχήματι, δάκρυον κτήσεται καὶ πενήσει θερμῶς ἑαυτόν; Πῶς ὁ τῶν πρωτείων ἀντιποιοῦμενος ἐν τῇ στάσει τῆς ἐκκλησίας, ἐν τῇ καθέδρᾳ τῆς τραπέζης, καὶ ὑπὲρ τῶν
20 τοιούτων ἀεὶ μαχόμενος καὶ λυπούμενος, λυπηθήσεται ποτε ὑπὲρ τῆς ἰδίας ψυχῆς καὶ κλαύσει πικρῶς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ; Ὁ δὲ καὶ προφασιζόμενος προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις, ἀδυναμίαν προβαλλόμενος, δυνατὸς ὢν καὶ σφριγῶν καὶ νέος, ἐν τῇ στάσει τῆς ἐκκλησίας, καὶ παραμετρῶν ἑαυτὸν τοῖς πολλὰ κοπιάσασι καὶ χρονίσα-
25 σι τῇ ἀσκήσει τῶν εὐλαβεστέρων ἀδελφῶν, λέγων, Ἐμὴ δευτέρως εἶμι τοῦ δεῖνος ἢ τοῦ δεῖνος ἐγώ; ὅτι ἐκεῖνος ἐπακουμβίζων ἵσταται καὶ ἀπερχόμενος ἵσταται (συνεξισάζων ἑαυτὸν ἐκείνοις, ὁ

14. Ψαλμ. 140, 3.

15. Ψαλμ. 118,37. Ἐξ. 23,1.

16. Ρωμ. 14,10. Β' Κορ. 5,10. Ἐβρ. 4,13.

σει, ν' αφήσει νὰ χυθεῖ δάκρυ ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς του; Αὐτὸς πάλι πού ἐξέρχεται ἀπὸ τὴ σύναξη κατὰ τὴν ὥρα τῆς ἀναγνώσεως τῶν θείων Γραφῶν καὶ κάθεται κοντὰ ἢ μακριὰ καὶ συνομιλεῖ μὲ ἄλλους (ἄλλοτε αὐτὸς καὶ ἄλλοτε οἱ ἄλλοι φέρουν ὡς δικαιολογία τὶς ἀνωφελεῖς τυχαῖες συναντήσεις καὶ λέγουν τὰ ἐξῆς: 'ἀκούσατε, λέγει, τί ἔκανε ὁ ἡγούμενος τὸν τάδε;' Καὶ αὐτός: 'Λοιπόν, ἐὰν σᾶς εἰπῶ τί ἔκανε τὸν τάδε ταπεινό, τί ἔχετε νὰ εἰπῆτε;') καὶ ἔτσι ἐκεῖνος πού λέγει τέτοια καὶ χειρότερα ἀπ' αὐτὰ καὶ ἀπασχολεῖ καὶ ἀπασχολεῖται σὲ τέτοιες φλυαρίες, πότε θὰ ἔλθει σὲ συναίσθηση τῶν δικῶν του ἁμαρτημάτων καὶ θὰ κλαύσει τὸν ἑαυτό του;

- 6 Διότι, ὅποιος δὲν προσέχει στοὺς θεόπνευστους λόγους, οὔτε βάζει φραγμὸ γύρω ἀπὸ τὰ χεῖλη του¹⁴, οὔτε ἀποστρέφει τὸ αὐτί του ἀπὸ μάταιους λόγους¹⁵ καὶ δὲν θυμᾶται τὴν ἐσχάτη ἀπολογία καὶ τὸ φοβερὸ βῆμα τοῦ Χριστοῦ, ὅπου γυμνοὶ καὶ ἀποκαλυμμένοι ὀφείλομε νὰ παρασταθοῦμε ὅλοι ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ νὰ δώσομε λόγο¹⁶ γιὰ ὅσα διαπράξαμε στὴ ζωὴ μας, πῶς ἄραγε θ' ἀποκτήσει δάκρυα καὶ θὰ πενθήσει θερμῶς τὸν ἑαυτό του, ἔστω καὶ ἂν ζήσει στὸ μοναχικὸ σχῆμα περισσότερο ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια; Πῶς, ὅποιος διεκδικεῖ τὰ πρωτεῖα γιὰ τὴν θέση στὴν ἐκκλησία, γιὰ τὴν θέση στὴν τράπεζα καὶ γι' αὐτὰ πάντοτε μάχεται καὶ λυπᾶται, θὰ λυπηθεῖ ποτὲ γιὰ τὴ δική του ψυχὴ καὶ θὰ κλαύσει πικρῶς¹⁷ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ; Καὶ αὐτὸς πού προφασίζεται «προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις»¹⁸ καὶ προβάλλει ἀδυναμία, ἂν καὶ εἶναι δυνατὸς καὶ σφριγηλὸς καὶ νέος, γιὰ τὴν στάση στὴν ἐκκλησία, καὶ συναριθμεῖ τὸν ἑαυτό του μὲ ἐκείνους ἀπὸ τοὺς πῶς εὐλαβεῖς ἀδελφούς, πού ἔχουν κοπιᾶσει πολὺ καὶ ἔχουν κάνει πολὺ χρόνο στὴν ἀσκήση, λέγοντας, 'Μήπως ἐγὼ εἶμαι δεύτερος ἀπὸ τὸν τάδε ἢ τὸν ἄλλο; Διότι ἐκεῖνος στέκεται ὀρθίος ἀκουμβώντας καὶ φεύγοντας ἀπὸ τὴν σύναξη ἡσυχάζει', ἐξισώνοντας τὸν ἑαυτό του μ' ἐκείνους, αὐτὸς πού ἴσως εἶναι

17. Λουκᾶ 22,62.

18. Ψαλμ. 140,4.

ἴσως ἀνάξιος ὢν καὶ τῆς κάτω χώρας), πότε τῆς ἑαυτοῦ ἀσθε-
 νείας ἐπιγνώμων γένηται, ἵνα καὶ στενάξας ἀπὸ ψυχῆς κατανυγῆ
 τὴν καρδίαν καὶ δακρύσῃ τοῖς ὀφθαλμοῖς; Ἡ γὰρ κενοδοξία, δοῦ-
 λον αὐτὸν τῇ ἀκηδία ἐκδοῦσα, οὐκ ἔτι ἐν οὐδενὶ καρτερῆσαι ἀφή-
 5 σιν αὐτὸν ἐν ὑπομονῇ· καὶ διάγει ἕκτοτε ἕκαστος τῶν τοιούτων
 εἰς πᾶσαν σύναξιν ἐν ραθυμίᾳ καὶ ἀμελείᾳ, τοῖς πλησιάζουσιν
 αὐτῷ καὶ ἀνεχομένοις ἀκούειν αὐτοῦ προσομιλῶν συνεχῶς μά-
 ταια καὶ γραῶδη μυθεύματα. Καὶ οὕτως ἀναισθήτως ἢ μᾶλλον
 εἰπεῖν ἀναλγήτως τοῖς πνευματικοῖς καὶ θεοσεβέσιν ἀνδράσι συν-
 10 εισερχόμενος ἐν ταῖς θείαις συνάξεσιν, ἀνωφελῶς ἐκεῖθεν ἐξέρ-
 χεται, μηδεμίαν ἀλλοίωσιν ὄλως πρὸς τὸ κρεῖττον ἐπαισθανόμε-
 νος προσγινομένην αὐτῷ, τὴν διὰ τῆς κατανύξεως τοῖς ἀγωνιζο-
 μένοις ἀπὸ Θεοῦ διδομένην, τοῦτο νόμον ἀρκεῖν ἑαυτῷ οἰόμενος,
 τὸ μὴ ἀπολιμπάνεσθαι τῶν τετυπωμένων συνάξεων (ὄρθρου
 15 λέγω καὶ λυχνικοῦ καὶ τῶν ψαλλομένων ὠρῶν), οὕτως ἀπλῶς
 εἰς τὴν κατόρθωσιν τῶν ἀρετῶν καὶ τὴν τελείωσιν τῶν τετε-
 λειωμένων, εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν ἡλικίαν. Ἔγνω γὰρ τινὰς ὑπὸ
 τοιαύτης ἀπάτης κατασχεθέντας καὶ σπουδὴν μὲν ποιουμένους
 ὥστε μὴ περιπεσεῖν εἰς ἀμαρτίαν τινὰ σαρκικὴν, μεθ' ἑτέρων
 20 συναφθέντας σωμάτων· ὅπως δὲ τὰ ἐν κρυφῇ γινόμενα ἢ καὶ ἐν
 τῷ ἀφανεῖ μελετώμενα τῆς καρδίας μὴ ἐκφυγεῖν τὸ καθόλου
 φροντίζοντας, καὶ οἰομένους σωθήσεσθαι ἄνευ τινὸς ἄλλης ἐργα-
 σίας, εὐχῆς λέγω καὶ σιωπῆς χειλέων καὶ ἀγρυπνίας καὶ ἐγκρα-
 τείας καὶ πτωχείας πνευματικῆς καὶ ταπεινώσεως καὶ ἀγάπης,
 25 μετὰ μόνης τῆς ἀπλῶς οὕτω γινομένης ἐν ταῖς συνάξεσιν ὑπαν-
 τῆς. Ἄλλ' οὐχ οὕτως ἔχει· Θεὸς γὰρ οὐ βλέπει εἰς πρόσωπον,
 οὐδὲ εἰς μόνην τὴν ἐξωθεν καταστολὴν τῶν ἠθῶν, οὐδὲ εἰς τὰς
 κραυγὰς ἡμῶν, ἀδελφοί, ἀλλ' εἰς καρδίαν συντετριμμένην καὶ τε-

19. Α' Τιμ. 4,7.

20. Ἐφεσ. 4,13.

ἀνάξιος καὶ γιὰ τὴν θέσιν τῶν κοσμικῶν, πότε θὰ ἀντιληφθεῖ τὴν δικήν του ἀσθένεια, ὥστε, ἀφοῦ στενάξει μὲ ὅλη τὴν ψυχὴν του, νὰ νοιώσει κατάνυξιν στὴν καρδιά καὶ νὰ δακρῦσει στοὺς ὀφθαλμούς; Διότι ἡ κενοδοξία, ἀφοῦ τὸν παρέδωσε δοῦλο στὴν ἀδιαφορία, δὲν τὸν ἀφήνει πιά ν' ἀντιμετωπίζει τίποτε μὲ ὑπομονή. Καὶ περνᾷ ἐκτοτε ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς σὲ κάθε συνάξιν μὲ ραθυμία καὶ ἀμέλεια, καὶ σ' ὅσους τὸν πλησιάζουν καὶ ἀνέχονται νὰ τὸν ἀκοῦν διηγεῖται συνεχῶς μάταια καὶ γεροντίστικα παραμύθια¹⁹. Καὶ ἔτσι χωρὶς νὰ αἰσθάνεται, ἢ καλύτερα νὰ εἰπῶ, εἰσερχόμενος μὲ ἀδιαφορία στὶς θεῖες συνάξεις μαζί μὲ τοὺς θεοσεβεῖς καὶ πνευματικοὺς ἄνδρες, ἀναχωρεῖ ἀπὸ ἐκεῖ χωρὶς ὠφέλεια, χωρὶς νὰ αἰσθάνεται νὰ γίνεται σ' αὐτὸν καμμία τελείως ἀλλαγὴ πρὸς τὸ καλύτερο, ἀλλαγὴ πού δίδεται ἀπὸ τὸν Θεὸ μὲ τὴν κατάνυξιν σ' ὅσους ἀγωνίζονται, θεωρώντας αὐτὸ μόνο ὅτι τοῦ εἶναι ἀρκετό, τὸ νὰ μὴ ἀπουσιάζει ἀπὸ τὶς καθορισμένες συνάξεις (ἐννοῶ τὸν ὀρθρο, τὸν ἑσπερινὸ καὶ τὶς ψαλλόμενες ὥρες) καὶ ἀντιμετωπίζοντας μὲ τέτοια ἀδιαφορία τὴν κατόρθωσιν τῶν ἀρετῶν καὶ τὴν τελειοποίησιν ὡς πρὸς τὴν αὔξησιν τῆς κατὰ Χριστὸν ἡλικίας²⁰. Διότι ἐγνώρισαν μερικοὺς οἱ ὁποῖοι ἐκυριεύθησαν ἀπὸ τέτοια ἀπάτη, καὶ πού προσπαθοῦν βέβαια νὰ μὴ πέσουν σὲ κάποια σαρκικὴ ἀμαρτία, πού γίνεται μὲ τὴν συνάφεια ἄλλων σωμάτων, ἀλλ' ὅμως δὲν φροντίζουν καθόλου ν' ἀποφύγουν τὰ ὅσα γίνονται κρυφὰ ἢ καὶ ὅσα μελετῶνται στὰ σκοτεινὰ τῆς καρδιᾶς, καὶ πού νομίζουν ὅτι θὰ σωθοῦν χωρὶς καμμία ἄλλη ἐργασία, ἐννοῶ χωρὶς τὴν προσευχὴν καὶ τὴν σιωπὴν τῶν χειλέων καὶ τὴν ἀγρυπνίαν καὶ τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὴν πνευματικὴν πτωχείαν²¹ καὶ τὴν ταπείνωσιν καὶ τὴν ἀγάπην, ἀλλὰ μόνο μὲ τὴν συνάντησιν πού γίνεται ἔτσι ἀπλῶς στὶς συνάξεις. Ἄλλὰ δὲν εἶναι ἔτσι. Διότι ὁ Θεὸς δὲν βλέπει στὸ πρόσωπο²², οὔτε στὴν ἐξωτερικὴν μόνο ἐμφάνισιν τῶν ἡθῶν, οὔτε στὶς κραυγὰς μας, ἀδελφοί, ἀλλὰ στὴν συντριμμένην καὶ ταπεινομένην καρ-

21. Ματθ. 5,3.

22. Α' Βασ. 16,7.

ταπεινωμένην καὶ ἡσυχον καὶ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἐπιφερομένην· «ἐπὶ τίνα» γάρ, φησὶν, «ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρῶτον καὶ ἡσυχον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους;».

7 Τί δὲ καὶ περὶ τῶν ἀναξίως προσερχομένων καὶ αἰτήσεις
5 ποιουμένων εἰς τοὺς προεστῶτας αὐτῶν εἶπω; Καὶ οἱ μὲν ὅσοι
εὐλαβείας δῆθεν τῆς ἕξωθεν ἐπιμελόμενοι μόνον ἦ, μᾶλλον εἶ-
πεῖν, ὅσοι πρὸς τὰ κέρδη καὶ τὴν δόξαν καὶ τὰ παρόντα μόνον κε-
χήνασιν, 'Οὐκ ἐσμὲν ἄξιοι', φασί, 'καὶ ἡμεῖς, τίμια πάτερ, διακο-
νήσαι τῇ μονῇ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς; ἢ μόνος ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα εἰς
10 τὴν δεῖνα καὶ δεῖνα διακονίαν ἐστὶν ἄξιος, καὶ οἰκονομεῖν οἶδεν
ἐκεῖνος κρεῖττον παρ' ἡμᾶς τὰ πράγματα; Δοκίμασον, εἰ βούλει,
καὶ ἡμᾶς καὶ εὐρήσεις ποιοῦντας καὶ οἰκονομοῦντας κρεῖττον ἢ
ὡς ἐκεῖνοι τὰ τῆς μονῆς πράγματα', οἱ δὲ ὅσοι τῇ ἀμελείᾳ καὶ
ραθυμίᾳ ἐξ αὐτῆς αὐτῶν τῆς ἀποταγῆς ἐκδότους δεδῶκασιν ἑαυ-
15 τοὺς, ἀδυναμίαν σώματος προβαλλόμενοι, οἱ ἀπὸ τοῦ κόσμου
χθὲς καὶ πρῶην ἐλθόντες καὶ μυρίων κακῶν γέμοντες, πρὸ τοῦ
ὑποταγῆναι καὶ ἰδρῶσαι καὶ κοπιᾶσαι αὐτοὺς εἰς τὸ ἔργον τοῦ
Θεοῦ, ἀπερχόμενοι ἴστανται, ὡς εἴρηται, μετὰ τῶν πολλὰ κεκο-
πιασάντων ἐπακουμβίζοντες. Καὶ ἐὰν εἴπη ὁ πλησίον αὐτοῦ πρὸς
20 ἓνα τούτων, 'Ἐἰσελθε, ἀδελφέ, εἰς τὸν συνήθη σου τόπον καὶ
στηθὶ ψάλλων ἐκεῖ μετὰ τῶν ἀδελφῶν· δύνασαι γάρ', ἀποκρίνε-
ται λέγων· "Ἀπὸ τῶν ὧδε μᾶλλον προσεχέστερον ἀκούων, κάλ-
λιον ψάλλω ἢ περ ἀφ' οὗ ἐκ συνηθείας ἴσταμαι τόπου'. Ἐὰν δὲ
πάλιν προσθῆις ὁ ἀδελφὸς εἴπη αὐτῷ, 'Οὐ δύνασαι ὧδε ἴστασθαι,
25 ἀδελφέ, ἄνευ προστάξεως τοῦ προεστῶτος ἡμῶν', ἀκούσας ἐκεῖ-
νος εὐθὺς ἀπελθὼν αἰτεῖται τὸν προεστῶτα, σώματος ἀδυναμίαν
προφασιζόμενος καὶ ἀσθένειαν, ἕως οὗ ἐπιτύχη τοῦ ἰδίου σκοποῦ·
'Καὶ ἴνα', φησὶ, 'πάτερ, ἀκούω τὸν πρῶτον κανονάρχον καὶ ἴστα-
μαι εἰς τὸ πρῶτον στηθέον ἢ εἰς τὸ δεύτερον τοῦ δεῖνος ἐγγύς',

23. Ψαλμ. 50, 19.

24. Ἦσ. 66,2.

διά²³, στήν ἡσυχὴ καὶ ποὺ φέρει μαζί της τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ· διότι, λέγει, «σὲ ποιὸν θὰ ρίξω βλέμμα εὐμενές, παρὰ μόνον στὸν πρῶο καὶ ἡσυχὸ καὶ σ' ἐκεῖνον ποὺ μὲ φόβο φροντίζει τοὺς λόγους μου;»²⁴.

7 Τί νὰ εἰπῶ πάλι γιὰ ὄσους προσέρχονται ἀναξίως καὶ ὑποβάλλουν αἰτήματα στοὺς ἡγουμένους τους; Καὶ ἐκεῖνοι ποὺ φροντίζουν μόνον γιὰ τὴν ἐξωτερικὴ δῆθεν εὐλάβεια ἢ, γιὰ νὰ εἰπῶ καλύτερα, ποὺ εἶναι ἀπορροφημένοι μόνον ἀπὸ τὰ κέρδη καὶ τὴν δόξα καὶ τὰ γήινα λέγουν, 'Δὲν εἶμαστε ἄξιοι καὶ ἐμεῖς, τίμιε πάτερ, νὰ διακονήσομε τὴν μονὴ καὶ τοὺς ἀδελφούς; ἢ ἄξιός εἶναι μόνον ὁ τάδε καὶ ὁ τάδε στήν τάδε καὶ τάδε ὑπηρεσία καὶ γνωρίζει νὰ οἰκονομεῖ ἐκεῖνος καλύτερα ἀπὸ ἐμᾶς τίς ὑποθέσεις; Δοκίμασέ μας, ἐὰν θέλεις, καὶ θὰ μᾶς εὔρεις νὰ κάμνομε καὶ νὰ διαχειριζόμαστε καλύτερα ἀπὸ ἐκείνους τὰ πράγματα τῆς μονῆς'. Ἐκεῖνοι πάλι ποὺ ἀπὸ τὴν στιγμὴ τῆς ἀποταγῆς τοὺς ἔχουν παραδώσει τοὺς ἑαυτοὺς των στήν ἀμέλεια καὶ στήν τεμπελιά, προβαλλόμενοι ἀδυναμία σωματικὴ, αὐτοὶ ποὺ μόλις χθὲς ἦλθαν ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ποὺ εἶναι γεμᾶτοι ἀπὸ μύρια κακὰ, προτοῦ νὰ ὑποταγοῦν καὶ νὰ ἰδρώσουν καὶ νὰ κοπιᾶσουν στὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ, πηγαίνουν καὶ στέκονται, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, μαζί μὲ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν κοπιᾶσει καὶ ἀκουμβοῦν. Καὶ ἐὰν εἰπεῖ ὁ πλησίον του σ' ἓναν ἀπ' αὐτούς, 'πήγαινε, ἀδελφέ, στὸν ὀρισμένο τόπον καὶ μεῖνε ἐκεῖ μὲ τοὺς ἀδελφούς ψάλλοντας, διότι μπορεῖς', ἀπαντᾷ λέγοντας: 'ἀπὸ αὐτὴ τὴ θέσι πολλὸ πιὸ προσεκτικὰ ἀκούω καὶ ψάλλω καλύτερα παρὰ ἀπὸ τὴ θέσι στήν ὁποία στέκομαι συνήθως'. Ἐὰν πάλι προσθέσει καὶ εἰπεῖ σ' αὐτὸν ὁ ἀδελφός, 'δὲν μπορεῖς νὰ στέκεσαι ἐδῶ, ἀδελφέ, χωρὶς τὴν ἄδεια τοῦ ἡγουμένου', ἀκούοντας αὐτὸ ἐκεῖνος, ἀμέσως φεύγοντας ἀπὸ ἐκεῖ ζητεῖ νὰ εὔρει τὸν ἡγούμενον, προφασιζόμενος ἀδυναμία τοῦ σώματος καὶ ἀσθένεια, ἕως ὅτου ἐπιτύχει τὸν σκοπὸν του. 'Πάτερ, λέγει, γιὰ ν' ἀκούω τὸν πρῶτον κανονάρχην στέκομαι στὸ πρῶτον στηθεόν ἢ στὸ δεῦτερον κοντὰ στὸν τάδε', ἐξισώνοντας τὸν ἑαυτό του μὲ ἐκεῖνον ποὺ ἔχει κο-

παρισάζων ἑαυτὸν τῷ κεκοπιακότι πολλά· καὶ ὀπηνίκα τοῦ σκοποῦ τύχη, ἔκτοτε οὐδέποτε δύναται στῆναι ἐν τῷ χορῷ. Κατὰ μικρὸν δὲ καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην ὑπόθεσιν τοῖς πρώτοις ὁ τοιοῦτος σπουδάζων συναριθμεῖν ἑαυτόν, τὴν ἔξωθεν εὐλάβειαν ὑποκρίνεται, προσποιεῖται κοσμίαν καταστολήν, τοῖς ἐρχομένοις ἐν τῇ μονῇ φίλοις τῶν ἄλλων καὶ ἄρχουσι σπουδάζει προσυπαντᾶν καὶ ἐν οἷς προσέρχονται ἀδελφοῖς συχνότερον ἀπέρχεται ἐπὶ τῷ γνώριμος γενέσθαι αὐτῶν, ὠφελεῖσθαι προφασιζόμενος ὑπὸ τῶν λεγομένων ὑπ' ἐκείνων συντυχιῶν καὶ ἐρμηνειῶν τῆς θείας Γρα-
10 φῆς.

8 Λοιπὸν οὖν περιτρέχειν ἄρχεται τὸ μοναστήριον ἀπὸ κέλλης εἰς κέλλαν ἀπερχόμενος καὶ λέγων ἐνὶ ἐκάστω· 'Πίστευσον, ἀδελφέ, οὕτως σε ἀγαπῶ, ὅτι εἴαν μὴ ἴδω σε, οὐδὲ ζῆν νομίζω τὴν ἡμέραν ἐκείνην'. Εἰ μὲν οὖν εὐρεθῆ τις, ἐξ ὧν ἀπερχόμενος ταῦτα
15 λέγει, φοβούμενος τὸν Θεόν, ἀποκρίνεται λέγων αὐτῷ· 'Μνησθεῖ σου ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης, ἀδελφέ μου· τί γὰρ καὶ βλέπεις εἰς ἐμὲ ἀγαθόν;' Ὁ δὲ· 'Καὶ τί', φησὶν, 'οὐκ ἔχεις σὺ τῶν καλῶν; Ποῖος γὰρ οὕτω πραῦς, εὐλαβής, σοφός, γνωστικός, ἀπλαστος καὶ τὸ μεῖζον πάντων πατὴρ σπλάγχνα κεκτημένος, πρὸς
20 πάντας φιλάδελφος ὢν;' Ταῦτα δὲ λέγων πρὸς τὸ γεύσασθαι ἀποβλέπεται μετ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ πνευματικὸς ἀδελφὸς ὁμιλεῖ αὐτῷ κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ χάριν τὰ πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς καί, ὅσον τὸ ἐφ' ἑαυτὸν τοῦς ἐπαίνους αὐτοῦ ἀπωθούμενος, διορθοῦται τὸν ἀδελφόν. Εἰ δὲ μὴ τοιοῦτος εὐρεθῆ, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας
25 σαρκικὸς καὶ ἀστήρικτος, εὐθὺς φουσιῶται ἐν ἑαυτῷ ὑπὸ τῶν ἐπαίνων ἐκείνου καὶ ἀποκριθεὶς λέγει πρὸς αὐτόν· 'Καὶ τί κρεῖσσον τῆς ἀγάπης, ὦ πάτερ καὶ ἀδελφέ; ὄντως οὐδέν· καὶ μακάριος ὁ ταύτην κτησάμενος', καὶ ἄλλα τινά, ὅσα οἶδε τὸν κόλακα ἀποδέχεσθαι καὶ πρὸς εὐφημίαν αὐτοῦ διερεθίζειν. Εἶτα, ὡσπερ τοῖς

26. Τὸ «οὖν» ὀρθότερον νὰ γίνῃ «οὐ».

πιάσει πολύ. Και από τὴν ἡμέρα πού θά ἐπιτύχει τὸν σκοπό του ἀπὸ τότε οὐδέποτε μπορεῖ νὰ σταθεῖ στὸν χορό. Καὶ σιγὰ σιγὰ καὶ σὲ κάθε ἄλλη ὑπόθεση, φροντίζοντας αὐτὸς νὰ συναριθμεῖ τὸν ἑαυτό του μὲ τοὺς πρώτους, ὑποκρίνεται ἐξωτερικὴ εὐλάβεια, προσποιεῖται σεμνὸ παρουσιαστικὸ, φροντίζει νὰ ὑποδέχεται τοὺς φίλους τῶν ἄλλων καὶ τοὺς ἄρχοντες πού ἐρχονται στὴν μονή, καὶ σὲ ὄσους προσέρχονται ἀδελφούς, σ' αὐτοὺς πηγαίνει πιὸ συχνὰ γιὰ νὰ γίνῃ γνώριμὸς των, προφασιζόμενος ὅτι ὠφελεῖται ἀπὸ ἐκεῖνες τὶς συζητήσεις καὶ ἐρμηνεῖες τῆς θείας Γραφῆς.

- 8 Στὴ συνέχεια λοιπὸν ἀρχίζει νὰ περιφέρεται στὸ μοναστήρι μπαίνοντας ἀπὸ κελλὶ σὲ κελλὶ καὶ λέγοντας στὸν καθένα· 'Πίστευσέ με, ἀδελφέ, ὅτι τόσο σὲ ἀγαπῶ, ὥστε ἐὰν δὲν σὲ ἰδῶ, νομίζω ὅτι δὲν ζῶ τὴν ἡμέρα ἐκείνη'. 'Ἐὰν λοιπὸν εὐρεθεῖ κάποιος ἀπ' αὐτοὺς πού ἐπισκέπτεται καὶ τοῦ λέγει αὐτά, πού φοβᾶται τὸν Θεό, τοῦ ἀπαντᾷ καὶ τοῦ λέγει· 'ὡς θυμηθεῖ ὁ Θεὸς τὴν ἀγάπη σου ἀδελφέ μου. Διότι τί καλὸ βλέπεις σὲ ἐμένα ;' Αὐτὸς ἀπαντᾷ· 'Καὶ ποιό ἀπὸ τὰ καλὰ δὲν ἔχεις ἐσύ; Διότι ποιὸς εἶναι τόσο πρᾶος, εὐλαβῆς, σοφός, γνωστικός, ἀληθινός καὶ τὸ σημαντικότερο ἀπ' ὅλα, πού νὰ ἔχει ἀποκτήσει πατρικὴ ἀγάπη καὶ νὰ εἶναι πρὸς ὄλους φιλάδελφος;' Λέγοντάς τα αὐτὰ ἀποβλέπει νὰ συμφάγει μαζί του. Ὁ πνευματικὸς ὁμοῦ ἀδελφὸς συμβουλεύει αὐτὸν ἀνάλογα μὲ τὴν δοθεῖσα σὲ αὐτὸν χάρη²⁵ ὅσα συμφέρουν γιὰ τὴν σωτηρία τῆς ψυχῆς καί, ἀπωθώντας τὰ κολακευτικὰ του λόγια, ὅσο τοῦ εἶναι δυνατὸ διορθώνει τὸν ἀδελφό. Ἐὰν ὁμοῦ δὲν εὐρεθεῖ τέτοιος, ἀλλ' ἀντίθετα συμβεῖ νὰ εἶναι σαρκικὸς καὶ ἀστήρικτος, ἀμέσως φουσκώνει μέσα του ἀπὸ τοὺς ἐπαίνους ἐκείνου καὶ ἀπαντώντας λέγει πρὸς αὐτόν· 'Καὶ τί ὑπάρχει ἀνώτερο ἀπὸ τὴν ἀγάπη, πάτερ καὶ ἀδελφέ; Πράγματι τίποτε· καὶ μακάριος εἶναι ἐκεῖνος πού τὴν ἀπέκτησε', καὶ ἄλλα τέτοια, ὅσα γνωρίζει ὅτι ἀποδέχεται ὁ κόλακας καὶ τὸν ἐρεθίζουν στὸ νὰ ἐπαινῆ αὐτόν. Ἔπειτα, καθὼς εἶναι

25. Β' Πέτρ. 3,15.

ἐπιπλάστοις ἐπαίνοις καταθελγόμενος, νοδὸς κουφότητι χαυνωθεὶς ὁ τοιοῦτος, εἰ μὲν τῶν εὐπόρων ἐστίν, αὐτίκα οὐδ' ὑποχωρῆσαι τοῦτον ἐᾷ, ἀλλ' ἀξιοῖ συνεστιασθῆναι αὐτὸν αὐτῷ, καὶ βρώμασιν αὐτὸν δεξιούμενος κενοὺς ἐπαίνους ἀντιλαμβάνει, τοὺς εἰς ἀέρα 5 μὲν διαλυομένους, βλάβην δὲ οὐ τὴν τυχοῦσαν τῇ αὐτοῦ προξενούντας ψυχῇ. Εἰ δ' οὖν ἀλλὰ μετὰ τὰς πολλὰς καὶ ἀνωφελεῖς ὁμιλίας λέγει αὐτῷ· 'Μηδὲν μοι μέμψη, ἀδελφέ. Οἶδεν ἡ ἀγάπη, οὐδὲν ἔχω ἀξιὸν σου, ἵνα σὺν ἐμοὶ τροφῆς μεταλάβης. 'Ἄλλ' ἐπεὶ τοιαύτην διάθεσιν καὶ ἀγάπην πρὸς ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς κέκτη-

10 σαι, ἔχομεν ἀπὸ τοῦ νῦν κοινῶς καὶ φιλικῶς καταπολαύειν ὧν ἂν ἐπιχορηγήσῃ Κύριος ἡμῖν εἰς βρῶσιν, καὶ συνευφραίνεσθαί σοι'. Ἐκτοτε οὖν παρεμπίπτει ἐν ἑκατέροις τούτοις φροντίς ἀνεξάλειπτος, καὶ οὐ παύονται πόρους ἐπιζητοῦντες, ὅθεν ἂν καὶ προσγένηται αὐτοῖς διὰ τῆς τῶν βρωμάτων δασιλείας τὴν δοκοῦσαν 15 ἀγάπην βεβαιότερον ἐμπεδώσασθαι.

9 Οὕτω τοίνυν μετὰ πάντων προφάσει ἀγάπης, μᾶλλον δὲ ἀπάτης συνδήσας ἑαυτὸν τοῖς πᾶσι, ποτὲ μὲν αὐτὸς ἄλλον, ποτὲ δὲ τῶν ἄλλων ὁ καθ' εἷς αὐτὸν προσκαλούμενος, οὐκ ἐπιλείπει αὐτὸν τράπεζα καὶ εὐθηνία τῶν εἰς τρυφὴν χορτασμάτων εἰς κόρον, 20 καὶ οὕτω γίνεται χοῖρος καὶ δεσμεῖται ταῖς ἡδοναῖς καὶ θεραπεύει ἐνδεδελεχῶς τὴν γαστέρα, ὀκνῶ γὰρ εἰπεῖν καὶ τὰ αὐτοῦ ὑπογάστρια. Διὸ καὶ μετ' ἐπιτηδεύσεως ἐκ τῶν ἐράνων γαστριζόμενος καθ' ἑκάστην τῆς ἑσπέρας ἐρχομένης μετὰ τὴν τῶν ἀποδειπνίων ἀκολουθίαν εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ ἀπερχόμενος, λέγει τῷ ὑπουρ-

25 γοῦντι αὐτῷ· 'Ἴδε, ταπεινέ, τῷ δίψει συνέχομαι. Ἄλλὰ θερμὸν εὐτρεπίσας, δός μοι πιεῖν καὶ ἀναψῦξαι τῆς δίψης'. Ἐκεῖνος οὖν, ὡς ἐξ ἔθους ἔχων, εὖνους εὐρίσκεται παραχρῆμα καὶ δραστηκώτατος ὑπηρέτης, οἷα δὴ καὶ αὐτὸς αὐτῷ συνευωχούμενος καὶ ζωρότερον μᾶλλον πίνων τὸν οἶνον καὶ ἐκροφῶν, τοῦ σκότους αὐτῷ τὸ λανθάνειν ἐπιβραβεύοντος. Ὅς καὶ μετὰ τὸ πιεῖν ἀπαξ

μαγεμένος ἀπὸ τοὺς ψεύτικους ἐπαίνους, ἀποχαυνομένος αὐτὸς τότε ἀπὸ τὴν ἐλαφρότητα τοῦ νοῦ, ἐὰν εἶναι ἀπὸ τοὺς εὐπόρους ἀμέσως οὔτε νὰ ἀναχωρήσει τὸν ἀφήνει, ἀλλ' ἀπαιτεῖ νὰ συμφάγει μαζί του, καί, προσφέροντας σ' αὐτὸν φαγώσιμα, εἰσπράττει κούφιους ἐπαίνους, πού διαλύονται στὸν ἀέρα, ὅμως πὺ προξενοῦν στὴν ψυχὴ του βλάβη ὄχι τυχαία. Ἐὰν ὅμως ὄχι²⁶, τότε μετὰ τίς πολλὰς καὶ ἀνωφελεῖς συνομιλίαις, λέγει σ' αὐτὸν· 'Καθόλου μὴ μὲ κατηγορήσεις, ἀδελφέ. Γνωρίζει ἡ ἀγάπη ὅτι τίποτα δὲν ἔχω ἄξιό σου γιὰ νὰ πάρεις τροφὴ μαζί μου. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἔχεις ἀποκτήσει τέτοια διάθεση καὶ ἀγάπη γιὰ ἐμᾶς τοὺς ταπεινοὺς, μποροῦμε ἀπὸ τώρα καὶ στὸ ἐξῆς ν' ἀπολαμβάνομε ἀπὸ κοινῶν καὶ φιλικῶν ὄσα θὰ ἐπιχορηγήσει ὁ Κύριος σ' ἐμᾶς γιὰ βρώση, καὶ νὰ εὐφραινόμαστε μὲ ἐσένα'. Ἀπὸ αὐτὴ τὴν ὥρα λοιπὸν τοὺς πιάνει καὶ τοὺς δύο αὐτοὺς φροντίδα ἀδιάκοπη, καὶ δὲν σταματοῦν ν' ἀναζητοῦν πόρους ἀπ' ὅπου θὰ μποροῦσε νὰ εὐρεθεῖ ἡ εὐκαιρία, ὥστε μὲ τὴν ἀφθονία τῶν βρωμάτων νὰ θεμελιώσουν ἀσφαλέστερα τὴν φαινομενικὴ ἀγάπη.

- 9 Ἔτσι λοιπὸν, μὲ πρόφαση τὴν ἀγάπη, ἡ καλύτερα συνδέοντας μὲ ἀπάτη τὸν ἑαυτὸ του μὲ ὄλους, ἄλλοτε προσκαλώντας αὐτὸς ἄλλον καὶ ἄλλοτε ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς ἄλλους αὐτόν, δὲν λείπει σ' αὐτὸν τράπεζα καὶ ἀφθονία ἀπὸ τὰ χορτάσματα γιὰ εὐχαρίστηση καὶ κορεσμό, καὶ ἔτσι γίνεται χοῖρος καὶ δεσμεύεται στὶς ἡδονὰς καὶ ἱκανοποιεῖ συνεχῶς τὴν γαστέρα, διότι ἀποφεύγω νὰ εἰπῶ καὶ τὰ ὑπογαστρία του. Γι' αὐτό, ἐπειδὴ συστηματικὰ πολυτρώγει ἀπὸ τὰ συγκεντρούμενα κάθε ἡμέρα, ὅταν ἔρχεται ἡ ἐσπέρα καὶ πηγαίνει μετὰ τὴν ἀκολουθία τοῦ ἀποδείπνου στὸ κελλί του, λέγει σ' αὐτὸν πὺ τὸν ὑπηρετεῖ· 'Νά, ταπεινέ, καίγομαι ἀπὸ τὴν δίψα. Ἀλλά, ἀφοῦ ἐτοιμάσεις ἓνα ζεστό, δὸς μου νὰ πιῶ καὶ νὰ δροσισθῶ ἀπὸ τὴν δίψα'. Ἐκεῖνος τότε ἀπὸ συνήθεια, γίνεται ἀμέσως φιλικὸς καὶ πάρα πολὺ ἐξυπηρετικὸς, ἐπειδὴ κατὰ κάποιον τρόπο καὶ ὁ ἴδιος μαζί του συνευφραίνεται καὶ πίνει πολὺ περισσότερο τὸν οἶνο καὶ τὸν ρουφάει, ἀφοῦ τὸ σκότος τὸν βοηθᾷ νὰ μείνει ἀπαρατήρητος. Αὐτὸς τότε, ἀφοῦ

πρὸς δρεξίν αὐθις διεγείρεται βρωμάτων καὶ λεληθότως τῇ τῶν βρωμάτων ἡδύτητι ὡσπερ ὑποκλεπτόμενος, ἀνεπαισθήτως κορύννυται καὶ παχεῖαν ἀπεργάζεται τὴν γαστέρα καὶ δυσμεταταχειριστον καὶ τῇ τῆς ψυχῆς ὀρμῇ μὴ ὑπέικουσαν. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ 5 λογισμὸς· Ἐπόλυσόν σου τὸν ὑπουργὸν καὶ στήθι ποιήσόν σου τὴν συνήθη εὐχὴν. Ἄνταποκρίνεται ὁ ἕτερος λογισμὸς καὶ λέγει αὐτῷ· Καὶ πῶς ἰσχύεις στήναι ἐμπεπλησμένος ὢν καὶ κατάγομος; Κοιμήθητι μικρὸν καὶ τῇ φύσει βοήθησον εἰς τὸ ἐξαναλῶσαι τὰ βρῶματα καὶ πρὸ τῆς συνάξεως ἐγέρθητι. Καὶ τότε μᾶλλον, 10 εὐκίνητον ἔχων τὸ σῶμα, εὐξῆ καλῶς. Ὑπακούει τῷ λογισμῷ καὶ πεσὼν ὑπνοῖ καὶ ἐὰν ἐξυπνος γένηται, οὐκ ἐγείρεται, ἀλλὰ λέγει· Ταχύ ἐστίν, ὑπνώσω ἔτι μικρόν. Καὶ οὕτως ὑπερτιθεμένου, φθάνει ἢ σύναξις τοῦ ὀρθρου, καὶ τῆνικαῦτα ἐγειρόμενος εἰσέρχεται εἰς τὴν σύναξιν, τὸ συνειδὸς ἔχων ἔλεγχον τῆς ἀμελείας καὶ 15 ραθυμίας αὐτοῦ.

10 Καθὼς οὖν προείπομεν, ὡς ἔθος αὐτῷ ἐστίν, συχνότερως εἰς τὰς τῶν φίλων καὶ ἀγαπητῶν πατέρων κέλλας ἀπερχόμενος ἕως βραδὺ κάθηται συνδειπνῶν, συμπίνων, ἀχρηστος γίνεται οὐ μόνον ἐν τῇ ἐσπερινῇ εὐχῇ, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐν τῇ τοῦ ὀρθρου συνάξει, 20 μηδὲν ὄλως πνευματικὸν ἢ ἐννοῆσαι ἢ διαπράξασθαι δυνάμενος. Ἄλλὰ καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ κέλλῃ, ἐὰν ἕτερος ἐλθὼν παραβάλη, ὁμοίως τὴν νύκτα παρέλκει, ἔσθ' ὅτε λοιδορῶν καὶ κατακρίνων βίους ἐτέρων, καὶ μένει οὕτως τὸν ὄλον τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον προσαπολλὺς ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις οὐκ ἀγαθαῖς.

11 Ἄλλὰ τίνος ἕνεκα ταῦτα πάντα διήλθον; Ἴνα δείξω ὑμῖν, ἀδελφοί, ὅτι ὁ τοιοῦτον ἔλκων βίον οὐ δύναται ποτε δάκρυον ἐξ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ καταγαγεῖν· πῶς γάρ, ὁ δεῖ τὴν αὐτοῦ θεραπεύ-

πιεῖ μιὰ φορὰ ἀμέσως διεγείρεται ἡ ὄρεξή του γιὰ τὰ φαγώσιμα καὶ ἐξαπατημένος ἀπὸ τὴν εὐχαρίστηση τῶν τροφῶν, ἀσυναίσθητα καὶ χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνει, χορταίνει καὶ κάμνει παχειὰ τὴν κοιλιά του καὶ δυσκολομεταχειρίστη, ὥστε νὰ μὴ ὑπακούει στὴν ὁρμὴ τῆς ψυχῆς. Τότε τοῦ λέγει ὁ λογισμὸς: "Ἀπόλυσε τὸν ὑπηρέτη καὶ στάσου καὶ κάνε τὴν συνήθη προσευχή". Ἄνταπαντᾶ ὁμοίως ὁ ἄλλος λογισμὸς καὶ τοῦ λέγει: "Καὶ πῶς θὰ μπορέσεις νὰ σταθεῖς ἔτσι πού εἶσαι χορτάτος καὶ μὲ γεμάτη τὴν κοιλιά; Κοιμήσου λίγο καὶ βοήθησε τὸ σῶμα σου νὰ χονέψει τὰ βρώματα καὶ σήκω πρὶν ἀπὸ τὴν ὥρα τῆς συνάξεως. Καὶ τότε μᾶλλον, ἔχοντας τὸ σῶμα εὐκίνητο, θὰ προσευχηθεῖς καλῶς". Ὑπακούει στὸν λογισμὸ καὶ πέφτοντας κοιμᾶται καὶ ὅταν ξυπνήσει δὲν σηκώνεται, ἀλλὰ λέγει: "Ἤνωρίς εἶναι, ἄς κοιμηθῶ λίγο ἀκόμη". Καί, ἀναβάλλοντας ἔτσι τὴν ἐγερση, φθάνει ἡ ὥρα τῆς συνάξεως γιὰ τὸν ὄρθρο, καὶ ἐγειρόμενος τότε κάτω ἀπὸ τέτοιες συνθήκες, μπαίνει στὴ σύναξη, ἔχοντας τὴν συνείδηση νὰ τὸν ἐλέγχει γιὰ τὴν ἀμέλεια καὶ ἀπροθυμία του.

10 Ὅπως λοιπὸν προαναφέραμε, ἔχοντας ἀποκτήσει τὴ συνήθεια, πηγαίνει ὅλο καὶ πιὸ συχνὰ στὰ κελλιά τῶν φίλων καὶ ἀγαπητῶν του πατέρων καὶ κάθεται ἕως ἄργὰ τὸ βράδυ, συντρώγοντας, συμπίνοντας καὶ συνομιλώντας μ' αὐτούς. Καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτά, ὅταν ἐπιστρέφει στὸ κελλί του γίνεται ἄχρηστος ὄχι μόνο γιὰ τὴν ἑσπερινὴ προσευχή, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ σύναξη τοῦ ὄρθρου, χωρὶς νὰ μπορεῖ τελείως οὔτε νὰ σκεφθεῖ οὔτε νὰ κάμει κάτι τὸ πνευματικό. Ἄλλὰ καὶ στὸ κελλί του, ἂν κάποιος ἄλλος τὸν ἐπισκεφθεῖ, περνᾷ παρομοίως τὴν νύκτα, κακολογώντας πολλὰς φορές καὶ κατακρίνοντας βίους ἄλλων, καὶ μένει αὐτὸς ξοδεύοντας ἔτσι ὅλον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς του στὴν κραιπάλη καὶ μέθη καὶ σὲ φροντίδες ὄχι ἀγαθές.

11 Ἄλλὰ γιὰ ποιὸ λόγο σᾶς τὰ ἀνέφερα ὅλα αὐτά; Γιὰ νὰ σᾶς δείξω, ἀδελφοί, ὅτι αὐτὸς πού σέρνει πίσω του τέτοιον βίον δὲν εἶναι δυνατὸ ποτὲ νὰ βγάλει ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του δάκρυ.

ων γαστέρα καὶ διηνεκῶς φροντίζων ὁμοίως τοῖς ἔθνεσι τί φάγε-
 .ται αὐριον καὶ τί πίνεται καὶ ὡς δεσποίνῃ δουλεύων τῇ τοῦ φάρυγ-
 γος ἡδονῇ; Δῶμεν δὲ καὶ ἀπέχεσθαι τῶν εἰρημένων αὐτὸν καὶ
 μήτε πρὸς ἄλλου τινὸς κέλλαν χωρεῖν, μήτε ἄλλον αὐτὸν ὑποδέ-
 5 χεσθαι ἐν τῇ κέλλῃ αὐτοῦ, μήτε κόρῳ γαστρὸς καὶ πότῳ καὶ ἀρ-
 γολογίαις προσανέχειν, ἀλλὰ κλείσαντα τὰς θύρας ἔνδον μένειν
 τῆς κέλλης μονώτατον· τί οὖν ὁ ὄφελος αὐτῷ, εἰ μὴ πνευματικὴ
 ὑπάρχη καὶ μετὰ γνώσεως ἢ ἐργασίας αὐτοῦ, ἀλλὰ κάθηται ἀναγι-
 νώσκων πρὸς τὸ ἀποστηθίσει τι, ἵνα ἔχη τοῦτο λέγειν ἐν καιρῷ
 10 συνάξεως ἢ καὶ παρουσίᾳ φίλων, ὥστε φαίνεσθαι αὐτὸν γνωστι-
 κόν; Θῶμεν δὲ ὅτι οὐχ ἕνεκα τούτου, ἀλλὰ χάριν ὠφελείας καὶ
 τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Θεοῦ ἐντυγχάνει ταῖς θείαις Γραφαῖς, εἶτα
 ἐγερθεὶς ἵσταται εἰς προσευχὴν· ἡ δὲ προσευχὴ αὐτοῦ ἔστωσαν, εἰ
 δοκεῖ, ψαλμοὶ δύο ἢ τρεῖς ἢ δέκα ἢ ἑκατόν, αἱ προσκυνήσεις
 15 ὡσαύτως, ὅσας ἂν καὶ εἴποις ποιεῖν, εἴθ' οὕτως ἐκπληρώσας
 πάντα ἀνακλίνεται καὶ πλεον οὐδέν. Τί οὖν, εἶπέ μοι, ὄφελος
 αὐτῷ ἐκ τῆς τοιαύτης καὶ μόνον ἐργασίας, εἰ μὴ καὶ ὁ καρπὸς
 τῆς εὐχῆς καὶ τῆς ἀναγνώσεως ἐπανθήσῃ τῇ ψυχῇ αὐτοῦ διὰ τῶν
 δακρῦν τῆς μετανοίας, ὅς ἐστιν ἡ ἀπάθεια, ἡ ἐπίκτησις τῆς τα-
 20 πεινοφροσύνης ὁμοῦ καὶ πραότητος, καὶ ἡ γνῶσις μετὰ σοφίας
 τοῦ πνεύματος; Παντὶ γὰρ τῷ μετὰ γνώσεως ἐργαζομένῳ τὴν
 πνευματικὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἀναλόγως δίχα πά-
 σης ἀμφιβολίας ἢ τῶν εἰρημένων ἐπιγίνεται κτήσις τῆς ἐμπόνου
 ἐργασίας αὐτοῦ. Εἰ δὲ ἐργαζομένῳ κατὰ τὸ δοκεῖν καὶ πονοῦντι
 25 οὐκ ἐπανθήσῃ τὰ εἰρημένα, οὐκ ἔστιν κατὰ Θεὸν ἡ ἐργασία αὐτοῦ
 ἀλλὰ μόνον πρὸς ἀνθρώπων ἀρέσκειαν, καὶ εἰκότως τῶν κρειττό-
 νων ἐξαμαρτάνει.

12 Οὕτω τοίνυν δεῖ τὸν ἑαυτοῦ βίον ἕκαστος τῶν προειρημένων

27. Ματθ. 6,31-32. 34.

28. Γαλ. 1,10. Α' Θεσ. 2,4.

Διότι πῶς νὰ δακρῦσει αὐτὸς ποὺ πάντοτε ὑπηρετεῖ τὴν κοιλιὰ του καὶ φροντίζει συνεχῶς, παρόμοια μὲ τοὺς ἐθνικούς, γιὰ τὸ τί θὰ φάει καὶ τί θὰ πιεῖ²⁷, ὑπηρετώντας τὴν μὲ τὴν ἡδονὴ τοῦ φάρυγγα σὰν νὰ εἶναι κυρία; Ἄς ὑποθέσουμε ὅμως ὅτι ἀπέχει ἀπὸ τὰ προαναφερθέντα, καὶ οὔτε στὸ κελλί ἄλλου πηγαίνει, οὔτε δέχεται ἄλλον στὸ κελλί του, οὔτε καὶ ἀνέχεται κανεὶς νὰ τοῦ γεμίσει τὴν κοιλιὰ, νὰ τὸν ποτίσει καὶ ν' ἀκούει τίς ἀργολογίες του, ἀλλὰ, κλείνοντας τίς θύρες του, μένει μέσα στὸ κελλί του ὀλομόναχος. Ποιό λοιπὸν τὸ ὄφελός του, ἐὰν δὲν εἶναι ἡ ἐργασία του πνευματικὴ καὶ δὲν γίνεται μὲ συναίσθηση, ἀλλὰ κάθεται καὶ ἀναγιγνώσκει γιὰ νὰ ἀποστηθίσει κάτι, ὥστε νὰ τὸ ἔχει νὰ τὸ λέγει κατὰ τὸν χρόνον τῆς συνάξεως ἢ καὶ μπροστὰ σὲ φίλους, γιὰ νὰ φαίνεται ὅτι εἶναι γνωστικός; Ἄς ὑποθέσουμε ὅτι ὄχι γι' αὐτὸν τὸν λόγο, ἀλλὰ γιὰ ψυχικὴ ὠφέλεια καὶ γιὰ ν' ἀκούσει λόγον τοῦ Θεοῦ μελετᾷ τίς θεῖες Γραφές, καὶ ἔπειτα σηκώνεται καὶ στέκεται σὲ θέσιν προσευχῆς. Ἡ προσευχὴ του ἔστω ὅτι εἶναι, ἂν θέλετε, δύο ψαλμοὶ ἢ τρεῖς ἢ δέκα ἢ ἑκατό, ἐπίσης καὶ μετάνοιες κάμνει ὅσες θὰ μπορούσες νὰ πεῖς, μετὰ, ἀφοῦ τὰ κάνει ὅλα ἔτσι, ξαπλώνει στὸ κρεβάτι καὶ δὲν κάμνει τίποτε ἄλλο. Πές μου, ποιό τὸ ὄφελός του ἀπὸ τὴν τέτοιου εἶδους καὶ μόνον ἐργασία, ἐὰν ὁ καρπὸς τῆς προσευχῆς καὶ τῆς μελέτης δὲν ἐκδηλώνεται στὴν ψυχὴ του μὲ τὰ δάκρυα τῆς μετάνοίας, ποὺ εἶναι ἡ ἀπάθεια, ἡ ἀπόκτηση τῆς ταπεινοφροσύνης μαζί καὶ τῆς πραότητος, καὶ ἡ γνώση μὲ τὴν σοφία τοῦ πνεύματος; Διότι στὸν καθένα ποὺ ἐργάζεται μὲ συναίσθηση τὴν πνευματικὴ ἐργασία τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ χωρὶς ἀμφιβολία γίνεται ἀναλόγως καὶ ἡ ἀπόκτηση τῶν προαναφερθέντων καρπῶν ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἐπίπονης ἐργασίας του. Ἐὰν ὅμως σ' αὐτὸν ποὺ ἐργάζεται καὶ κοπιᾷ φαινομενικὰ δὲν καρποφορήσουν τὰ προαναφερθέντα, ἡ ἐργασία του δὲν εἶναι κατὰ Θεόν, ἀλλὰ μόνο γιὰ ν' ἀρέσει στοὺς ἀνθρώπους²⁸, καὶ εὐλογα χάνει τὰ ἀνώτερα.

διερχόμενος, δυνήσεται ποτε ἄρα, ὡς ὑ ἰπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀποταγῆς αὐτοῦ δοὺς ἑαυτὸν ὄλον εἰς τὸ πάντα τὰ κατὰ Θεὸν λυπηρὰ ὑπομεῖναι καὶ παθεῖν, καθὼς ἄνωθεν προειρήκαμεν, δάκρυον ἢ κατάνυξιν κτήσασθαι ἢ τὴν ἐκ τοῦ κόσμου συνοῦσαν αὐτῷ κακίαν 5 καὶ πονηρίαν καὶ σκληροκαρδίαν ἀποβαλέσθαι καὶ ταπεινώσιν κτήσασθαι; Οὐδαμῶς. Πλανᾷ ἑαυτὸν ὅστις ἂν ἦ, ὁ ταῦτα νομίζων ἢ καὶ νομοθετῶν. Ὡς γὰρ οὐκ ἐνδέχεται τὸν μὴ ἐκπυρούμενον σίδηρον τῷ πυρὶ ὁμοίως τῷ ἐκπυρουμένῳ λαμπρύνεσθαι ἢ εἰς ἀπαλότητα δι' ἐτέρας τινὸς μηχανῆς ἔρχεσθαι καὶ χαλκεύεσθαι 10 καὶ εἰς ἐργαλεῖον κατασκευάζεσθαι ποτε εὐχρηστον, οὕτως οὐδὲ τὸν ἀμελεῖ καὶ ράθυμον καὶ τοιοῦτον ἔλκοντα βίον ἐπιβλαβῆ, οἷον ὁ λόγος ἐδήλωσε, δυνατὸν τῷ ἀναδεξαμένῳ ἐκ πρώτης τύπου ἀγαθοῦ ἐξ ὑπακοῆς πατέρων πνευματικῶν καὶ βίον ἐνάρετον ἔχοντι ἐξισωθῆναι καὶ τῶν αὐτῶν ἐκείνῳ καταπολαῦσαι δωρεῶν 15 καὶ χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος. Καὶ εἰκότως. Ὁ μὲν γὰρ ταπεινὸς ὢν τὴν καρδίαν καὶ ταπεινοτέρας ἔχων τὰς ἐννοίας καὶ συντετριμμένον τὸν λογισμόν, προαιρούμενός τε σπουδαιότερον ταῖς θείαις Γραφαῖς ἐξακολουθεῖν καὶ πᾶσαν ὑπομένων θλιῖψιν καὶ πάντα πειρασμὸν ὑποφέρων, ἔτι δὲ καὶ μετὰ πάντων τῶν εὐτελε- 20 στέρων συναριθμῶν ἑαυτόν, τὰς πράξεις αὐτοῦ δηλονότι καὶ τὰ κακὰ ἀναλογιζόμενος καὶ μεμφόμενος ἑαυτὸν καθ' ἐκάστην καὶ βλέπων ἁμαρτωλὸν ἑαυτόν, προκόπτει συντόμως καὶ ὑπὸ τῆς θείας χάριτος, ὅταν μὴ ἔχη ἄνθρωπον, τὰ πρὸς σωτηρίαν διδάσκειται, ἐξορίζων κατ' ὀλίγον ἀπὸ τῆς αὐτοῦ ψυχῆς τὰς ἐνούσας 25 αὐτῷ ἀπὸ τοῦ κόσμου κακίας καὶ πονηρίας, ἀντεισάγων δὲ ἀντ' ἐκείνων τὰς ἀρετάς. Ὁ δὲ γέμων ἀκαθαρσίας ὁμοῦ καὶ οἰήσεως καὶ μὴ βουλόμενος ἐνώπιον τῆς κραταιᾶς χειρὸς τοῦ Θεοῦ ταπεινωθῆναι καὶ ἀνακαλύψαι τὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ πατρὶ πνευμα-

29. Ψαλμ. 50,19.

30. Α' Πέτρ. 5,6.

αυτούς που προαναφέρθηκαν, θα μπορέσει άραγε ποτέ, όπως εκείνος που από την αρχή της αποταγής παρέδωσε όλον τον εαυτό του στο να υπομείνει και να πάθει όλα τα κατά Θεόν λυπηρά, όπως πιο πάνω αναφέραμε, ν' αποκτήσει δάκρυ ή κατάλυξη ή ν' αποβάλει την κακία, την πονηρία και την σκληροκαρδία, που είχε όταν ζούσε μέσα στον κόσμο και ν' αποκτήσει ταπεινώση; Καθόλου. Πλανά τον εαυτό του, όποιος και άν είναι, αυτός που νομίζει αυτά ή και τα νομοθετεί. Διότι, όπως δεν υπάρχει δυνατότητα να γίνει λαμπρός σίδηρος που δεν πυρώνεται στη φωτιά όμοίως με εκείνον που πυρώνεται, ή να γίνει όμαλός με κάποια άλλη μηχανή και επινόηση και να δουλευθεί και να φθάσει να γίνει κάποτε έργαλειό ευχρηστο, έτσι ούτε και ο άμελής και τεμπέλης και αυτός που κάμνει τέτοιον επιβλαβή βίο, τέτοιον που έφανέρωσε ο λόγος, δεν είναι δυνατό να έξισωθεί μ' εκείνον που από την πρώτη στιγμή αποδέχθηκε πρότυπα αγαθά από την ύπακοή σε πνευματικούς πατέρες και που έχει βίο έναρετο, ούτε ν' απολαύση τις ίδιες με εκείνον δωρεές και χαρίσματα του Πνεύματος. Και πολύ σωστά. Διότι εκείνος που είναι ταπεινός στην καρδιά και έχει πιο ταπεινές σκέψεις και συντριμμένο λογισμό²⁹, που προτιμά και με ζήλο θέλει ν' ακολουθεί τις θείες Γραφές, να υπομένει κάθε θλίψη και να υποφέρει κάθε πειρασμό, και ακόμη που συγκαταλέγει με τους ευτελέστερους απ' όλους τον εαυτό του, αυτός, αναλογιζόμενος τις πράξεις του και όλα τα κακά και κατηγορώντας τον εαυτό του κάθε ήμερα και βλέποντας τον εαυτό του άμαρτωλό, αυτός προκόβει σύντομα και, όταν δέ έχει άνθρωπο, διδάσκεται από την θεία χάρη τα αναγκαία για την σωτηρία, ξεριζώνοντας σιγά σιγά από την ψυχή του τις κακίες και πονηρίες που ήταν μέσα του από τον κόσμο, και εισάγοντας στην θέση τους τις αρετές. Ένώ ο άλλος, που είναι γεμάτος από άκαθαρσία και μαζί και με άλαζονεία και δεν θέλει να ταπεινωθεί³⁰ μπροστά στο δυνατό χέρι του Θεού και ν' αποκαλύψει τα όσα έχει ή καρδιά του σε πνευματικό πατέρα και να δεθεί μαζί του και να κάνει και να πάθει όλα όσα οδηγούν προς την αρετή και

τικῶ καὶ κολληθῆναι αὐτῶ καὶ πάντα δρᾶσαι καὶ παθεῖν, ὅσα πρὸς ἀρετὴν καὶ Θεὸν μετὰ συνέσεως φέρει καὶ τελεοῖ τὸν κατὰ Θεὸν ἄνθρωπον, γίνεται χείρων ἢ ὅπερ ἦν ἐν τῷ κόσμῳ, τοῦ ὑλικοῦ πνεύματος ἀντιστραφέντος καὶ ἐνοικήσαντος εἰς αὐτὸν μετὰ 5 τῶν ἐπτὰ πνευμάτων τῆς πονηρίας. Καὶ οὕτως ὁ μὲν ὑπερβαίνει τοσοῦτον καὶ ὑπερνικᾷ τὸν συνεισελθόντα αὐτῶ ἀδελφόν, ὅσον ὁ τρέχων ἐλευθερίως τὸν ἐν δεσμοῖς καὶ πέδαις σιδηραῖς κατεχόμενον· ὁ δὲ ἡττᾶται καὶ τοῖς προτέροις ἐναπομένει κακοῖς ἢ καὶ χείροσι, μὴ θελήσας οἴκοθεν ἐκλέξασθαι καὶ ποιῆσαι τὸ ἀγαθὸν ἐν 10 τῷ ὑπεισελθεῖν καὶ ἀναδέξασθαι τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀρετῆς.

13 Διὰ τοῦτο οὖν, ὡς ἐφθην εἰπὼν, ἐργασίας ἐστὶ καρπὸς ἢ κατάνυξις καὶ καρπῶν πρόξενος, μᾶλλον δὲ ποιητικῆ πασῶν τῶν ἀρετῶν καὶ δημιουργὸς αὐτῆ καθέστηκε, καθὼς πᾶσα Γραφή θεόπνευστος μαρτυρεῖ. Τοιγαροῦν καὶ ὁ θέλων κόψαι πάθη ἢ 15 κτήσασθαι ἀρετάς, ταύτην πρὸ πάντων τῶν καλῶν καὶ μετὰ πασῶν τῶν ἀρετῶν ὀφείλει ἐπιμελῶς ἐκζητεῖν. Χωρὶς γὰρ ταύτης οὐ θεᾶσεται καθαρὰν ποτε τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν· εἰ δὲ μὴ ταύτην, οὐδὲ τὸ σῶμα πάντως κτήσεται καθαρὸν. Ἄνευ γὰρ ὕδατος ἀμύχανον ἐκπλυθῆναι τὸ ρερυπωμένον ἱμάτιον, καὶ δίχα δακρῦων 20 ἀμυχανέστερον ἀποπλυθῆναι καὶ καθαρθῆναι κηλίδων καὶ μολυσμῶν τὴν ψυχὴν. Μὴ προφασιζώμεθα προφάσεις ψυχοβλαβεῖς καὶ ματαίας, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν εἰς ἅπαν ψευδεῖς καὶ τῆς ἀπωλείας προξένους, ἀλλ' ἐκζητήσωμεν τὴν βασιλίδα ταύτην τῶν ἀρετῶν ὀλοψύχως.

14 Ὁ γὰρ ταύτην ὀλοψύχως ἐπιζητῶν, εὕρισκει αὐτήν· μᾶλλον δὲ αὐτῆ παραγινομένη εὕρισκει τὸν ἐκζητοῦντα ἐπιπόνως αὐτήν, καὶ κἂν χαλκοῦ κἂν σιδήρου κἂν ἀδάμαντος σκληροτέραν ἔχη καρδίαν, ἅμα τῷ παραγενέσθαι κηροῦ παντὸς μαλακωτέραν ταύτην

31. Ματθ. 12,43-45, Λουκᾶ 11, 24-26.

32. Ἐφεσ. 6,12.

33. Ψαλμ. 149,5.

τὸν Θεὸ με σύνεση καὶ τελειοποιοῦν τὸν ἄνθρωπο κατὰ Θεόν, αὐτὸς γίνεται χειρότερος ἀπὸ ὅ,τι ἦταν στὸν κόσμο, ἀφοῦ ἐπέστρεψε τὸ ὑλικὸ φρόνημα καὶ ἐγκαταστάθηκε μέσα σ' αὐτὸν μαζί με τὰ ἑπτὰ πνεύματα³¹ τῆς πονηρίας³². Καὶ ἔτσι ὁ ἕνας τόσο πολὺ ξεπερνᾷ καὶ ὑπερνικᾷ τὸν ἀδελφὸ του με τὸν ὁποῖο εἰσῆλθε μαζί, ὅσο αὐτὸς ποὺ τρέχει ἐλεύθερα ἐκεῖνον ποὺ εἶναι δεμένος με δεσμὰ καὶ σιδερένιες³³ χειροπέδες. Ἐνῶ ὁ ἄλλος νικιέται καὶ παραμένει στὰ προηγούμενα κακὰ ἢ καὶ σὲ χειρότερα, ἀφοῦ δὲν θέλησε νὰ διαλέξει ἀπὸ μόνος του καὶ νὰ κάνει τὸ ἀγαθὸ ἀπὸ τότε ποὺ εἰσῆλθε καὶ ν' ἀναλάβει τοὺς ἀγῶνες τῆς ἀρετῆς.

13 Γι' αὐτό, ὅπως προανέφερα, ἡ κατάνυξη εἶναι καρπὸς ἐργασίας καὶ πρόξενος καρπῶν, ἢ καλύτερα ἔχει καταστειῖ αὐτὴ ποιητικὴ καὶ δημιουργὸς ὄλων τῶν ἀρετῶν, ὅπως μαρτυρεῖ ὅλη ἡ θεόπνευστη³⁴ Γραφή. Γι' αὐτό λοιπὸν καὶ ὁ καθένας ποὺ θέλει νὰ κόψει τὰ πάθη ἢ ν' ἀποκτήσει ἀρετές, αὐτὴν πρὶν ἀπ' ὅλα τὰ καλὰ καὶ μαζί μ' ὅλες τὶς ἀρετές ὀφείλει με κάθε φροντίδα ν' ἀναζητεῖ. Διότι χωρὶς αὐτὴν δὲν θὰ ἰδεῖ ποτὲ καθαρὴ τὴν ψυχὴ του· καὶ ἐὰν δὲν ἰδεῖ αὐτὴν καθαρὴ, οὔτε τὸ σῶμα του ὅπως δὴποτε θὰ καταστήσει καθαρὸ. Διότι χωρὶς νερὸ εἶναι ἀδύνατο νὰ πλυθεῖ τὸ λερωμένο ἱμάτιο, καὶ χωρὶς δάκρυα εἶναι πολὺ πιὸ ἀδύνατο νὰ πλυθεῖ καὶ νὰ καθαρισθεῖ ἀπὸ τὶς κηλίδες καὶ τοὺς μολυσμοὺς ἢ ψυχῆ. Ἄς μὴ προφασίζομαστε προφάσεις³⁵ ποὺ εἶναι ψυχοβλαβεῖς καὶ μάταιες, ἢ καλύτερα νὰ εἰποῦμε ποὺ εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου ψευδεῖς καὶ πρόξενες ἀπωλείας, ἀλλ' ἄς ἐπιζητήσομε ὀλοψύχως τὴν βασίλισσα αὐτὴ τῶν ἀρετῶν.

14 Πράγματι αὐτὸς ποὺ ἐπιζητεῖ ὀλόψυχα αὐτὴν, τὴν εὐρίσκει, ἢ καλύτερα αὐτὴ ἢ ἰδία ἔρχεται καὶ εὐρίσκει αὐτὸν ποὺ τὴν ἀναζητεῖ ἐπίπονα, καί, καὶ ἂν ἀκόμη ἔχει καρδιὰ σκληρότερη ἀπὸ χαλκὸ ἢ σίδηρο ἢ διαμάντι, μόλις εὐρεθεῖ δίπλα τῆς τὴν

34. Β' Τιμ. 3,16.

35. Ψαλμ. 140,4.

ἐργάζεται. Πῦρ γάρ ἐστι θεῖον διαλῦον ὄρη καὶ πέτρας καὶ λεῖα πάντα ποιοῦν καὶ μεταποιοῦν εἰς παραδείσους καὶ ἀλλοιοῦν τὰς αὐτὸ δεχομένας ψυχάς. Μέσον γὰρ τούτων πηγὴ βλύζουσα γίνεται, ὕδωρ ζωῆς ἀεὶ πηδῶν καὶ ἀλλόμενον καὶ καταρδεῦον πλου-
 5 σίως αὐτάς, καὶ ὡσπερ ἀπὸ δεξαμενῆς τινος καταρρέον εἰς τοὺς ἐγγὺς καὶ μακράν, καὶ ὑπερεμπιπλοῦν τὰς μετὰ πίστεως δεχομέ-
 νας τὸν λόγον ψυχάς. Ἐκπλύνει μὲν γὰρ ἐκ πρώτης τοῦ ρύπου τοὺς μετόχους αὐτοῦ, εἶτα συνεκπλύνει τὰ πάθη καὶ ἀπορρύπτει, ὡσπερ τραυμάτων λεπίδας ταῦτα ἐξανασπῶν, φημὶ δὴ πονηρίαν,
 10 φθόνον, κενοδοξίαν καὶ τᾶλλα πάντα ἃ τούτοις συνέπεται· οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ ὡσπερ τις φλόξ περιτρέχουσα κατ' ὀλίγον ἐξαφανίζει ἐκκαίουσα καθ' ὥραν ὡς ἀκάνθας αὐτάς καὶ καταφλέγουσα· ἥτις καὶ πρώτον μὲν πόθον ἐμποιεῖ τῆς τελείας τούτων ἐλευθερίας τε καὶ καθάρσεως, ἔπειτα καὶ τῶν ἀποκειμένων καὶ
 15 ἠτοιμασμένων παρὰ Θεοῦ ἀγαθῶν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

15 Ταῦτα δὲ πάντα μετὰ δακρῦν, μᾶλλον δὲ διὰ τῶν δακρῦν, τὸ τῆς κατανύξεως θεῖον πῦρ ἀπεργάζεται· ἀνευ δὲ δακρῦν, ὡς ἔφαμεν, οὐδὲ ἐν τούτων ἢ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἢ ἐν τισιν ἐτέροις γέγονε ποτε ἢ γενήσεται. Οὐδὲ γὰρ ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν ἀποδείξει
 20 τοῦτό τις, ὅτι δακρῦν δίχα καὶ κατανύξεως διηνηκοῦς ἐκαθάρθη τις ἀνθρώπων ποτὲ ἢ ἅγιος γέγονεν ἢ Πνεῦμα ἅγιον ἔλαβεν ἢ τὸν Θεὸν ἐθεάσατο ἢ σκηνώσαντα ἐνδον αὐτοῦ ἔγνωκεν ἢ ὄλωσεν τοῦτον ἔσχε ποτὲ ἐνοικον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, μὴ προηγησαμένης με-
 25 τανοίας καὶ κατανύξεως καὶ ὡς ἀπὸ πηγῆς ἀεὶ βρυόντων δακρῦ-
 25 ων διηνεκῶν, τῶν κατακλυζόντων δηλονότι καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἐκπλυνόντων οἰκίαν, καὶ αὐτὴν καταδροσιζόντων καὶ ἀναψυχόν-

36. Α' Βασ. 19, 11-12.

37. Λουκᾶ 3, 5.

38. Ἰω. 4, 14. Ἀποκ. 22, 1.

39. Ἐφεσ. 2, 17.

κάμνει μαλακότερη ἀπὸ ὁποιοδήποτε κερὶ. Διότι εἶναι θεῖο πῦρ ποὺ διαλύει ὄρη καὶ πέτρες³⁶ καὶ τὰ κάμνει ὄλα λεία³⁷, μετατρέποντας καὶ μεταβάλλοντας σὲ παραδείσους τὶς ψυχὲς ποὺ τὸ δέχονται. Διότι γίνεται στὸ μέσον αὐτῶν πηγὴ ποὺ ἀναβλύζει, ὕδωρ ζωῆς ποὺ πάντοτε πηδᾷ καὶ ἐκτινάσσεται³⁸ καὶ ποτίζει αὐτὲς πλουσίως, καὶ σὰν ἀπὸ κάποια δεξαμενὴ τρέχει πρὸς τὰ κάτω σ' αὐτοὺς ποὺ εὐρίσκονται κοντὰ καὶ μακριὰ³⁹ καὶ καταπλημμυρίζει τὶς ψυχὲς ποὺ δέχονται τὸν λόγο μὲ πίστη⁴⁰. Καὶ κατὰ πρῶτον ξεπλένει ἀπὸ τὸν ρύπο αὐτοὺς ποὺ τὸ ἔχουν, ἔπειτα ξεπλένει μαζὶ καὶ καθαρίζει τὰ πάθη, ἀποσπώντας αὐτὰ σὰν λέπια τραυμάτων, ἐννοῶ δηλαδὴ τὴν πονηρία, τὸν φθόνο, τὴν κενοδοξία καὶ ὄλα τὰ ἄλλα ποὺ ἀκολουθοῦν αὐτά. Καὶ ὄχι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ σὰν κάποια φλόγα ποὺ περιτρέχει τὰ ἐξαφανίζει σιγὰ-σιγὰ, κατακαίοντας καὶ καταφλέγοντας αὐτὰ κάθε ὥρα σὰν ἀγκάθια⁴¹. Καὶ κατὰ πρῶτον αὐτὴ δημιουργεῖ ἐσωτερικὸ πόθο γιὰ τελεία ἀπελευθέρωση καὶ κάθαρση ἀπὸ αὐτά, καὶ ἔπειτα γιὰ τὰ ἀποκειμένα καὶ ἐτοιμασμένα ἀπὸ τὸν Θεὸ ἀγαθὰ γι' αὐτοὺς ποὺ τὸν ἀγαποῦν⁴².

- 15 Καὶ ὄλα αὐτὰ μὲ δάκρυα, ἢ καλύτερα μὲ τὰ δάκρυα τὰ ἐπιτυγχάνει τὸ θεῖο πῦρ τῆς κατανύξεως. Χωρὶς δάκρυα, ὅπως εἴπαμε, κανένα ἀπὸ αὐτὰ οὔτε ἔγινε ποτὲ σ' ἐμᾶς τοὺς ἴδιους ἢ σὲ κάποιους ἄλλους οὔτε καὶ πρόκειται νὰ γίνεи. Διότι οὔτε ἀπὸ τὶς θεῖες Γραφὲς θ' ἀποδείξει κανεὶς αὐτό, ὅτι δηλαδὴ δίχως δάκρυα καὶ συνεχῆ κατάνυξη ἐκαθαρίσθηκε κανεὶς ποτὲ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἢ ἔγινε ἅγιος ἢ ἔλαβε Πνεῦμα ἅγιον ἢ εἶδε τὸν Θεὸ ἢ ἔννοιωσε νὰ σκηνώνει μέσα του ἢ γιὰ λίγο εἶχε καμμιά φορὰ αὐτὸν ἔνοικο στὴν καρδιά του, ἐὰν δὲν προηγήθηκε μετάνοια καὶ κατάνυξη καὶ δὲν ἀναβλύζουν πάντοτε σὰν ἀπὸ πηγὴ δάκρυα συνεχῆ, τὰ ὁποῖα καταπλημμυρίζουν καὶ ξεπλένουν τὴν

40. Λουκᾶ 8,13. Πράξ. 17,11. Α' Θεσ. 1,6.

41. Ψαλμ. 105,18. 117,12. Σοφ. Σολ. 3,7.

42. Α' Κορ. 2,9.

των τὴν ὑπὸ τοῦ ἀπροσίτου πυρὸς κατεχομένην καὶ καταφλεγομένην ψυχὴν.

16 Οἱ οὖν λέγοντες μὴ εἶναι δυνατὸν καθ' ἐκάστην νύκτα καὶ ἡμέραν πενθεῖν καὶ κλαίειν, ἑαυτοὺς πάσης ἀρετῆς γυμνοὺς εἶναι
5 διαμαρτύρονται. Εἰ γὰρ οἱ πατέρες ἡμῶν οἱ ἅγιοι οὕτως ἀποφηνάμενοι λέγουσιν, 'ὁ θέλων κόψαι πάθη, κλαυθμῷ κόπτει αὐτὰ καὶ ὁ θέλων κτήσασθαι ἀρετάς, κλαυθμῷ κτᾶται αὐτάς', εὐδηλον ὅτι ὁ μὴ κλαίων καθ' ἐκάστην, οὔτε τὰ πάθη κόπτει οὔτε τὰς ἀρετάς κατορθοῖ, κἄν, ὡς οἶεται, δοκῇ πάσας μετέρχεσθαι. Τί
10 γὰρ ὠφελούσιν, εἶπέ μοι, τὰ ἐργαλεῖα τῆς τέχνης τοῦ τεχνίτου μὴ παρόντος, τοῦ τὴν ὕλην εἰδότος μεταχειρίσασθαι καὶ ταύτην ποιῆσαι σκεῦος ἀρμόδιον; Τί δὲ τὸν κηπουρὸν ὀνίνησιν, ἐὰν ὄλον μὲν τὸν κῆπον ἐργάσῃται καὶ λαχάνου πᾶν γένος σπεῖρη τε καὶ φυτεῦση ἐν αὐτῷ, μὴ κατέλθῃ δὲ ὑετὸς ἄνωθεν ἐπ' αὐτοῖς ἢ μὴ οὐ-
15 σης ἀρδείας αὐτῷ ὕδατος; Πάντως οὐδέν. Οὕτως οὐδὲ ὁ τὰς ἄλλας ἀρετάς μετερχόμενος καὶ κοπιῶν ἐν αὐταῖς ὀνήσεται τι χωρὶς ταύτης τῆς ἀγίας καὶ μακαρίας δεσποίνης καὶ δημιουργοῦ πασῶν τῶν ἀρετῶν.

17 Ὡσπερ γὰρ βασιλεὺς δίχα τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματος ἀσθενέ-
20 νης καὶ εὐχείρωτος τοῖς πᾶσι γίνεται καὶ οὐδὲ βασιλεὺς φαίνεται, ἀλλ' ὡς εἷς τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων ἐστίν, ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ τοῦ πλήθους στρατεύματα καὶ στρατόπεδα δίχα βασιλέως ἢ τοῦ ἀρχιστρατήγου αὐτῶν εὐχερῶς διασκορπίζονται καὶ ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων ἐξαφανίζονται, οὕτω λόγισαι εἶναι τὸ πένθος πρὸς τὰς
25 λοιπὰς ἀρετάς. Στρατόπεδον μὲν γὰρ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγόμενον ἀπάσας νόει μοι εἶναι τὰς τῶν εἰσαγωγικῶν ἀρετάς, βασιλέα δὲ τούτων καὶ στρατηγάρχην τὸ μακάριον πένθος καὶ τὸν κλαυθμὸν, δι' οὗ ἐπὶ παράταξιν ἅπαν διατίθεται καὶ παρατάσσεται τὸ στρατόπεδον, προθυμοποιούμενον, ἀλειφόμενον, ἐνισχυόμενον, διδα-

οικία τῆς ψυχῆς, καταδροσίζοντας καὶ ἀνακουφίζοντας τὴν ψυχὴν ποὺ κατέχεται καὶ καταφλέγεται ἀπὸ τὸ ἀπρόσιτο πῦρ⁴³.

16 Αὐτοὶ λοιπὸν ποὺ λέγουν ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ πενθοῦν καὶ νὰ κλαῖουν κάθε νύκτα καὶ ἡμέρα, φανερώνουν τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς ὅτι εἶναι γυμνοὶ ἀπὸ κάθε ἀρετῆ. Διότι, ἐὰν οἱ ἅγιοι πατέρες μας ἀποφάνθησαν ἔτσι, λέγοντας, 'αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ κόψει τὰ πάθη, τὰ κόπτει μὲ τὸν κλαυθμό, καὶ αὐτὸς ποὺ θέλει ν' ἀποκτήσει ἀρετὲς τὶς ἀποκτᾶ μὲ κλαυθμό', εἶναι φανερὸ ὅτι αὐτὸς ποὺ δὲν κλαίει κάθε ἡμέρα, οὔτε τὰ πάθη κόπτει οὔτε τὶς ἀρετὲς κατορθώνει, καὶ ἂν ἀκόμη νομίζει, ὅπως φαντάζεται, ὅτι ὅλες τὶς ἀσκεῖ. Διότι πὲς μου, τί ὠφελοῦν τὰ ἐργαλεῖα τῆς τέχνης ὅταν δὲν εἶναι παρῶν ὁ τεχνίτης, ὁ ὁποῖος γνωρίζει νὰ δουλεύει τὴν ὕλη καὶ νὰ τὴν κάμνει σκεῦος κατάλληλο; Τί ὠφελεῖ ἐπίσης τὸν κηπουρό, ἐὰν ὅλον τὸν κῆπο τὸν δουλέψει καὶ σπείρει καὶ φυτεύσει σ' αὐτὸν κάθε εἶδος λαχανικῶν, δὲν πέσει ὅμως σ' αὐτὰ ἀπὸ πάνω βροχὴ ἢ ἐὰν δὲν γίνεται σ' αὐτὸν πότισμα μὲ νερό; Ὅπως δὴποτε τίποτε. Ἔτσι οὔτε αὐτὸς ποὺ ἀσκεῖ τὶς ἄλλες ἀρετὲς καὶ κοπιᾶζει σ' αὐτὲς θὰ ὠφεληθεῖ σὲ τίποτε χωρὶς αὐτὴν τὴν ἀγία καὶ μακαρία δέσποινα καὶ δημιουργὸ ὅλων τῶν ἀρετῶν.

17 Διότι, ὅπως βασιλεὺς δίχως τὸ στράτευμά του γίνεται σὲ ὅλους ἀσθενὴς καὶ εὐκολοκατάβλητος καὶ οὔτε βασιλεὺς φαίνεται νὰ εἶναι, ἀλλὰ σὰν ἓνας ἀπὸ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους, ἐπίσης καὶ τὰ στρατεύματα τοῦ πλήθους καὶ οἱ στρατοὶ δίχως τὸν βασιλέα ἢ τὸν ἀρχιστράτηγό τους εὐκολὰ διασκορπίζονται καὶ ἐξολοθρευοῦνται ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους, τὸ ἴδιο σκέψου ὅτι εἶναι τὸ πένθος ὡς πρὸς τὶς ὑπόλοιπες ἀρετὲς. Σκέψου δηλαδή, σὲ παρακαλῶ, ὅτι στρατόπεδο, ποὺ εἶναι συγκεντρωμένο στὸ ἴδιο μέρος, εἶναι ὅλες οἱ εἰσαγωγικὲς ἀρετὲς, ἐνῶ βασιλεὺς αὐτῶν καὶ ἀρχιστράτηγος εἶναι τὸ μακάριο πένθος καὶ ὁ κλαυθμός, μὲ τὸν ὁποῖο τοποθετεῖται καὶ παρατάσσεται ὅλο τὸ στρατόπεδο σὲ παράταξη, τὸ ὁποῖο προθυμοποιεῖται, ἀσκεῖται, ἐνισχύεται, διδάσκεται, παίρνοντας ἐντολὲς σωστὲς στὴν κατάλληλη ὥρα

σκῶμενον, ὄπλα τε αἶρειν καὶ ὄπη δεῖ καὶ πῶς καὶ πότε καὶ ποτα-
 πὰ καὶ ἐπὶ ποίῳ καὶ ποταπῶ τῷ ἀντιπάλῳ κατὰ καιρὸν καὶ και-
 ροῦς καλῶς ὀριζόμενον, τίνας τε πέμπειν σκοποῦς καὶ ὁποίους
 ἰστᾶν φύλακας καὶ τί τοῖς ἀπὸ τῶν ἀντιπάλων πεμπομένοις
 5 προσδιαλέγεσθαι χρῆ καὶ ποίοις (ἔστι γὰρ καὶ ἀπὸ μόνης ὁμιλίας
 τρέψαι πάντας αὐτοῦς, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐκ τοῦ μηδὲ εἰς συντυχίαν
 αὐτοῦς προσδέξασθαι), πῶς δὲ καὶ ἐνέδρας κατ' αὐτῶν καὶ λό-
 χους εἶτουν ἐγκρύμματα, καὶ πότε καὶ ποίους τοῦ στρατοπέδου εἰς
 τοῦτο ἐκπέμψαι καὶ ἐν ποίοις τόποις, αὐτὸ δὴ τὸ πένθος, λέγω,
 10 σαφῶς διατάττεται· ἄνευ δὲ τούτου ὁ λαὸς τῶν ἀρετῶν ἅπας εὐ-
 χείρωτος.

18 Καὶ διὰ τοῦτο πρὸ πάντων καὶ μετὰ πάντων ἔργων ἔστω πᾶ-
 σιν ἡμῖν, ἀδελφοί, ἡ μετάνοια καὶ ὁ συνημμένος ταύτῃ κλαυθμὸς
 καὶ τὰ τῷ κλαυθμῷ συνεπόμενα δάκρυα· οὔτε γὰρ δίχα μετανοίας
 15 κλαυθμὸς, οὔτε δίχα κλαυθμοῦ δάκρυα, ἀλλὰ τὰ τρία ταῦτα ἀλ-
 λήλοις συνδέδενται, καὶ οὐκ ἔστι δίχα τοῦ ἐτέρου φανῆναι τὸ ἕτε-
 ρον. Μὴ οὖν λέγῃ τις 'ἀδύνατον εἶναι τὸ καθ' ἐκάστην κλαίειν'· ὁ
 γὰρ τοῦτο λέγων, ἀδύνατον εἶναι λέγει καὶ τὸ καθ' ἐκάστην μετα-
 νοεῖν καὶ ἀνατρέπει πάσας τὰς θειᾶς Γραφάς, ἵνα μὴ λέγω καὶ
 20 αὐτὴν τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου τὴν λέγουσαν· «μετανοιεῖτε, ἤγγικε
 γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»· καὶ πάλιν· «αἰτεῖτε καὶ λήψετε,
 ζητεῖτε καὶ εὐρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν». Εἰ γὰρ τὸ
 μετανοεῖν καὶ κλαίειν καὶ δακρῦειν καθ' ἐκάστην λέγεις ἀδύνα-
 τον, τὸ ταπεινοφρονεῖν καὶ πάντοτε χαίρειν καὶ ἀδιαλείπτως προ-
 25 σεύχεσθαι, ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτὴν κτήσασθαι καθαρὰν τὴν καρδίαν
 ἀπὸ παντοίων παθῶν τε καὶ λογισμῶν πονηρῶν πρὸς τὸ θεάσα-
 σθαί τινα τὸν Θεόν, πῶς ἐρεῖς ποτε δυνατόν παρὰ ἀνθρώπων κα-
 τορθωθῆναι φθαρτῶν; οὐδαμῶς· καὶ οὕτω γενήσεται σοι τὸ μετὰ

44. Ματθ. 4,17.

45. Ματθ. 7,7, Λουκᾶ 11,9.

καὶ ὄπλα νὰ σηκώσῃ καὶ ὅπου πρέπει, καὶ πῶς, καὶ πότε καὶ πόσο μεγάλα, καὶ ἐναντίον ποίου καὶ πόσο μεγάλου ἀντιπάλου, ἐπίσης καὶ ποιούς νὰ στέλνῃ σκοποὺς καὶ ποιούς νὰ καθιστᾷ φύλακες, τί καὶ μὲ ποιούς ἀπὸ τοὺς ἀποστελλομένους ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους πρέπει νὰ συνδιαλέγεται (διότι εἶναι δυνατόν νὰ τοὺς τρέψουν σὲ φυγὴ ὅλους αὐτοὺς καὶ μόνο ἀπὸ τὴν ὁμιλία, καὶ μερικὲς φορές καὶ ἀπὸ τὸ νὰ μὴ τοὺς δεχθοῦν σὲ συνάντησιν), πῶς ἐπίσης καὶ ἐνένδρες νὰ στείλουν ἐναντίον τους καὶ λόχους, δηλαδὴ μικρὰ τμήματα, καὶ πότε καὶ ποιούς ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες καὶ σὲ ποιούς τόπους νὰ τοὺς στείλουν γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, αὐτὸ λοιπὸν τὸ πένθος, λέγω, τὰ καθορίζει σαφῶς. Χωρὶς αὐτὸ τὸ σύνολο τῶν ἀρετῶν εἶναι εὐκολοκατάβλητο.

- 18 Καὶ γι' αὐτὸ πρὸ πάντων καὶ μαζί μὲ ὅλα ἅς εἶναι ἔργο ὄλων μας, ἀδελφοί, ἡ μετάνοια καὶ ὁ συνδεδεμένος στενὰ μ' αὐτὴν κλαυθμὸς καὶ τὰ δάκρυα ποὺ ἀκολουθοῦν τὸν κλαυθμό. Διότι οὔτε δίχως μετάνοια ὑπάρχει κλαυθμὸς, οὔτε χωρὶς κλαυθμὸ δάκρυα, ἀλλὰ τὰ τρία αὐτὰ συνδέονται μεταξύ τους καὶ δὲν εἶναι δυνατό νὰ φανεῖ τὸ ἓνα ἀπ' αὐτὰ χωρὶς τὸ ἄλλο. Ἄς μὴ λέγῃ λοιπὸν κανεὶς ὅτι εἶναι ἀδύνατο τὸ καθημερινὸ κλάμα. Διότι αὐτὸς ποὺ τὸ λέγει αὐτό, εἶναι ἀδύνατον λέγει νὰ μετανοεῖ κανεὶς καθημερινά, καὶ ἀνατρέπει ὅλες τὶς θεῖες Γραφές, γιὰ νὰ μὴ εἰπῶ καὶ αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν ἐντολὴ τοῦ Κυρίου ποὺ λέγει «μετανοεῖτε, ἔφθασε ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»⁴⁴ καὶ πάλι «αἰτεῖτε καὶ θὰ λάβετε, ζητεῖτε καὶ θὰ εὐρεῖτε, κρούετε καὶ θὰ σᾶς ἀνοιχθεῖ»⁴⁵. Διότι, ἂν λέγῃς ὅτι εἶναι ἀδύνατο τὸ νὰ μετανοεῖ κανεὶς καθημερινά, νὰ κλαίῃ καὶ νὰ δακρῦζει, νὰ ταπεινοφρονεῖ καὶ νὰ χαίρεται παντοτινὰ καὶ νὰ προσεύχεται ἀδιάκοπα⁴⁶, καὶ ἀκόμη ὅτι εἶναι ἀδύνατη καὶ αὐτὴ ἡ ἀπόκτηση καθαρῆς καρδιάς ἀπὸ διάφορα πάθη καὶ πονηροὺς λογισμοὺς γιὰ νὰ ἰδεῖ τὸν Θεὸν⁴⁷ κανεὶς, πῶς θὰ εἰπεῖς ποτὲ ὅτι εἶναι δυνατό νὰ κατορθωθεῖ αὐτὸ ἀπὸ ἀνθρώπους φθαρτοῦς; Μὲ κανένα τρόπο.

46. Α' Θεσ. 5,17.

47. Ματθ. 5,8.

ἀπίστων καταταγῆναι καὶ οὐ πιστῶν. Εἰ μὲν γὰρ ὁ Θεὸς πάντα ταῦτα ὡς δυνατὰ παρ' ἡμῖν γίνεσθαι καὶ εἶπε καὶ λέγει καὶ καθ' ἐκάστην βοᾷ, σὺ δὲ ἀντιλέγεις ἀπ' ἐναντίας ἐκείνω, ἀδύνατα λέγων εἶναι ἡμῖν καὶ οὐ δυνατὰ, πάντως τῶν ἀπίστων διαφέρεις οὐ-
5 δέν.

- 19 **Θέλεις οὖν μὴ κοινωνῆσαί ποτε δίχα δακρῦων; Ποίησον τὰ παρὰ σοῦ καθ' ἡμέραν ἀδόμεινά τε ὁμοῦ καὶ ἀναγινωσκόμενα, καὶ τηνικαῦτα δυνήσῃ καὶ τοῦτο ἀδιαλείπτως ἐπιτελεῖν. Ποῖα ταῦτα; Καὶ ὅλως σὺ ἀγνοεῖς; Ἐκούε τοῦ λέγοντος· «οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ**
10 **τοῦ νόμου δίκαιοι οὗτοι παρὰ τῷ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται». Ἄλλ' ἵνα μὴ τὸν λόγον μηκύνωμεν, αὐτὰ σοι, λέγω, τὰ τοῦ Δαυὶδ ἀναμνήσομαι ῥήματα· «εἰ ἀναβήσομαι», φησὶν, «ἐπὶ κλίνης στρωμνῆς μου, εἰ δώσω ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου καὶ τοῖς βλεφάροις μου νυσταγμὸν καὶ ἀνάπαυσιν τοῖς**
15 **κροτάφοις μου, ἕως οὗ εὕρω τὸ πόνον τῷ Κυρίῳ, σκηνώμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ»· καὶ πάλιν· «οὐκ ἔστιν εἰρήνη ἐν τοῖς ὀστέοις μου ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου, ὅτι αἱ ἀνομίαι μου ὑπερῆραν τὴν κεφαλὴν μου, ὡσεὶ φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ' ἐμέ. Προσώξεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μῶλωπές μου ἀπὸ προσώπου τῆς**
20 **ἀφροσύνης μου. Ἐταλαιπώρησα καὶ κατεκάμφθην ἕως τέλους, ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζων ἐπορευόμην. Ἐκακώθην καὶ ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα, ὠρυόμην ἀπὸ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου καὶ ἐγενόμην ὡς στρουθίον μονάζον ἐπὶ δώματος, ὡμοιώθην πελεκᾶνι ἐρημικῷ, ὅτι σποδὸν ὡσεὶ ἄρτον ἔφαγον καὶ τὸ πόμα**
25 **μου μετὰ κλαυθμοῦ ἐκίρνων. Ἐκοπίασα ἐν τῷ στεναγμῷ μου, λούσω καθ' ἐκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου, ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνὴν μου βρέξω». Φησὶ δὲ καὶ ὁ τῆς Κλίμακος ἅγιος Ἰωάν-**

48. Λουκᾶ 12,46.

49. Ρωμ. 2,13.

50. Ψαλμ. 131,3-5.

51. Ψαλμ. 37,4-7. 9.

Καὶ ἔτσι θὰ σοῦ συμβεῖ νὰ συναριθμηθεῖς⁴⁸ μὲ τοὺς ἀπίστους καὶ ὄχι μὲ τοὺς πιστοὺς. Διότι, ἐὰν ὁ Θεὸς εἶπε καὶ λέγει καὶ καθημερινὰ φωνάζει, ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι δυνατὸ νὰ γίνουν ἀπὸ ἐμᾶς, σὺ ὁμως ἀντιλέγεις ἐναντίον του, λέγοντας ὅτι αὐτὰ εἶναι ἀδύνατα σὲ ἐμᾶς καὶ ὄχι δυνατά, σίγουρα δὲν διαφέρεις ἀπὸ τοὺς ἀπίστους σὲ τίποτε.

19 Θέλεις λοιπὸν νὰ μὴ κοινωνήσεις ποτὲ χωρὶς δάκρυα; Κάμε αὐτὰ πού ἐσὺ καθημερινὰ ψάλλεις καὶ διαβάζεις μαζί καὶ τότε θὰ μπορέσεις καὶ αὐτὸ νὰ τὸ κάμνεις ἀδιάκοπα. Ποιὰ εἶναι αὐτά; Τελείως ἐσὺ τὰ ἀγνοεῖς; Ἄκουσε αὐτὸν πού λέγει· «διότι δὲν εἶναι οἱ ἀκροατὲς τοῦ νόμου δίκαιοι γιὰ τὸ Θεό, ἀλλ' οἱ ποιητὲς τοῦ νόμου θὰ δικαιωθοῦν»⁴⁹. Ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ μακρύνω τὸν λόγο, αὐτὰ θὰ σοῦ ὑπενθυμίσω, τὰ λόγια τοῦ Δαβίδ· «δὲν θὰ ἀνεβῶ», λέγει, «πάνω στὸ στρῶμα τῆς κλίνης μου, δὲν θὰ δώσω ὕπνο στοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ νυσταγμὸ στὰ βλέφαρά μου καὶ ἀνάπαυση στοὺς κροτάφους μου ἕως ὅτου εὔρω θέση στὸν Κύριο, σκῆνωμα στὸν Θεὸ τοῦ Ἰακῶβ»⁵⁰. Καὶ πάλι· «δὲν ὑπάρχει εἰρήνη στὰ ὀστέα μου ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν μου, διότι οἱ ἀνοιμίες μου ξεπέρασαν τὴν κεφαλὴ μου καὶ σὰν βαρὺ φορτίο ἔπесαν μὲ βᾶρος ἐπάνω μου. Ἐσάπησαν καὶ ἐβρώμισαν οἱ μώλωπές μου ἐξ αἰτίας τῆς ἀφροσύνης μου. Ἐταλαιπωρήθηκα καὶ ἐκάμφθηκα τελείως, ὅλη τὴν ἡμέρα ἐβάδιζα σκυθρωπός. Ἐκακοπάθησα καὶ ἐταπεινώθηκα πάρα πολὺ, ἔβγαζα κραυγὲς ὀδύνης ἀπὸ τοὺς στεναγμοὺς τῆς καρδιάς μου⁵¹ καὶ ἔγινα σὰν σπυργίτι πού μένει μόνο του στὴν στέγη⁵², ἔγινα ὁμοιος μὲ τὸν μοναχικὸ πελεκάνο⁵³, διότι ἔφαγα στάχτη γιὰ ψωμί καὶ τὸ ποτό μου τὸ ἀνακάτευα μὲ κλαυθμὸ⁵⁴. Ἐκουράσθηκα μέσα στὸν στεναγμὸ μου, λούζω κάθε νύκτα τὴν κλίνη μου, καὶ μὲ δάκρυα βρέχω τὸ στρῶμα μου»⁵⁵. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος λέγει· «ἡ δίψα καὶ ἡ ἀγρυπνία ἐστενοχώρησαν τὴν καρ-

52. Ψαλμ. 101,8.

53. Ψαλμ. 101,7.

54. Ψαλμ. 101,10.

55. Ψαλμ. 6,7.

νης· «δίψα καὶ ἀγρυπνία ἐξέθλιψαν καρδίαν· καρδίας δὲ θλιβομένης ἐξεπήδησαν ὕδατα». Ὅποσα δὲ καὶ ἄλλα περὶ τούτων ἡμῖν διαλέγεται, αὐτῇ τῇ βίβλῳ ὁ θελήσας ἐγκύψαι μαθήσεται.

20 Εἰ οὖν καὶ σὺ ταῦτα, ἃ καθ' ἐκάστην ψάλλεις καὶ ἀναγινώ-
 5 σκεις ἢ ἄλλων ἀναγινωσκόντων ἀκούεις, ἀπαραλείπτως ἐν ὄλῃ
 καρδίᾳ μετὰ ταπεινοφροσύνης καὶ πίστεως ἐπιτελῶν διάξεις,
 ἀμὴν εὐαγγελίζομαί σοι χαρὰν μεγάλην, ὅτι ἐὰν ἐπιμείνης ταῦτα
 ποιῶν, διψῶν, ἀγρυπνῶν, μέχρι θανάτου ὑποτασσόμενος καὶ
 ὑπακούων ἀδιακρίτως καὶ ἀνυποκρίτως τῷ προεστῶτί σου, ὑπο-
 10 φέρων τε πᾶσαν θλιῖψιν καὶ ὕβριν καὶ λοιδορίαν καὶ διαβολήν, οὐ
 μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ μάλιστα καὶ αἰκίας παρὰ τῶν εὐτελεστέρων σου
 ἀδελφῶν, ἐν πάσῃ εὐχαριστίᾳ διατιθέμενος ἀμνησικάκως πρὸς
 αὐτοὺς καὶ ὑπὲρ αὐτῶν προσευχόμενος, χαῖρε καὶ ἀγαλλία χαρᾷ
 ἀνεκλαλήτῳ, ὅτι οὐ μόνον ἐν ἑσπέρᾳ καὶ πρωὶ καὶ μεσημβρία,
 15 ἀλλὰ καὶ ἐσθίοντί σοι καὶ πίνοντι καὶ πολλάκις προσομιλοῦντι,
 ψάλλοντι καὶ ἀναγινώσκοντι καὶ εὐχομένῳ καὶ ἐπὶ κλίνης ἀνα-
 κειμένῳ σοι, ἡ θεία δωρεὰ καὶ ἀνεκλάλητος αὐτῇ ἐλθοῦσα κατα-
 διώξει σε πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου καὶ συνοδεύσει σοι ἐν
 ὁδῷ καὶ συγκαταλύσει σοι καταλύοντι καὶ διακονοῦντι συνδιακο-
 20 γήσει σοι, παραμυθουμένη καὶ παρακαλοῦσα τὰς ἐκ τοῦ κόπου
 ὁδύνας σου. Καὶ τότε γνώσεις, ὡς λίαν πρεπόντως καὶ καλῶς ὁ
 ἅγιος εἶρηκε Συμεῶν μὴ κοινωνῆσαι ἄνευ δακρύων τινά, καὶ ὡς
 δυνατὸν τοῦτο καὶ ἐπ' ἀληθείας πᾶσιν ἀρμόδιον. Οὐ γὰρ ἐκεῖνος,
 ἀλλὰ δι' ἐκείνου τὸ ἅγιον Πνεῦμα καὶ εἶπε ταῦτα καὶ ἔγραψεν. Εἰ
 25 γὰρ οὐδεὶς ἀναμάρτητος, οὐδ' ἂν ἡμέρα μία ἢ ζωὴ αὐτοῦ, καὶ οὐ-
 δεὶς δύναται ἀγνήν ἔχειν τὴν καρδίαν, εὐδηλον ὅτι μηδὲ ἄνευ με-

56. Λουκᾶ 2,10.

57. Ματθ. 5,12.

58. Α' Πέτρ. 1,8.

διά· ἀπὸ καρδιά δμως πὺ ἐστενοχωρήθηκε ἀναπήδησαν ὕδα-
τα». Καὶ ὅσα ἄλλα μᾶς διδάσκει σχετικὰ μ' αὐτά, αὐτὸς πὺ θὰ
θελήσει νὰ μελετήσει αὐτὸ τὸ βιβλίον θὰ τὰ μάθει.

20 Ἐὰν λοιπὸν καὶ σὺ αὐτὰ πὺ καθημερινὰ ψάλλεις καὶ ἀνα-
γινώσκεις ἢ πὺ ἀκούεις ὅταν ἄλλοι τὰ ἀναγινώσκουν, τὰ ἐφαρ-
μόσεις καὶ τὰ ἐπιτελέσεις χωρὶς παραλείψεις μὲ ὄλη σου τὴν
καρδιά μὲ ταπεινοφροσύνη καὶ πίστη, ἀλήθεια, χαρὰ μεγάλη⁵⁶
σοῦ εὐαγγελίζομαι. Διότι, ἐὰν ἐπιμένεις νὰ τὰ κάμνεις αὐτά, δι-
ψῶντας, ἀγρυπνῶντας, ὑποτασσόμενος μέχρι θανάτου, ὑπακού-
οντας ἀδιακρίτως καὶ χωρὶς ὑπόκριση στὸν ἡγούμενό σου, ὑπο-
φέροντας κάθε θλίψη, ὕβρη καὶ περιφρόνηση καὶ συκοφαντία,
καὶ ὄχι μόνον αὐτὰ ἀλλὰ καὶ μάστιγες καὶ κακώσεις ἀπὸ τοὺς
εὐτελέστερους τῶν ἀδελφῶν σου, δεχόμενος αὐτὰ μὲ κάθε εὐ-
χαριστία καὶ χωρὶς μνησικακία πρὸς αὐτοὺς καὶ προσευχόμενος
γι' αὐτούς, νὰ χαίρῃς καὶ νὰ ἀγάλλῃσαι⁵⁷ μὲ χαρὰ ἀνεκλάλη-
τη⁵⁸, διότι ὄχι μόνον κατὰ τὴν ἑσπέρα, τὸ πρωὶ καὶ τὴν μεσημ-
βρία⁵⁹, ἀλλὰ καὶ ὅταν θὰ τρώγεις καὶ θὰ πίνεις καὶ πολλές φο-
ρὲς καὶ ὅταν θὰ συνομιλεῖς, θὰ ψάλλεις καὶ θὰ ἀναγινώσκεις
καὶ θὰ εὐχῃσαι καὶ θὰ εἶσαι ἐξαπλωμένος ἐπάνω στὸ κρεβάτι
σου, ἢ θεία καὶ ἀνεκλάλητη δωρεά, ἀφοῦ ἔλθῃ αὐτὴ ἢ ἴδια, θὰ
σὲ ἀκολουθεῖ ὅλες τὶς ἡμέρες τῆς ζωῆς σου⁶⁰ καὶ θὰ σὲ συνο-
δεύσει καθ' ὁδὸν καὶ θὰ καταλύσει μαζί σου ὅταν ἐσὺ θὰ κατα-
λύεις καὶ ὅταν θὰ διακονεῖς θὰ διακονεῖ μαζί σου, παρηγορῶ-
ντας σε καὶ ἀνακουφίζοντας ἀπὸ τοὺς πόνους τῶν κόπων σου.
Καὶ τότε θὰ γνωρίσεις ὅτι πάρα πολὺ σωστὰ καὶ καλὰ εἶπε ὁ
ἅγιος Συμεῶν νὰ μὴ κοινωνήσῃ κανεὶς χωρὶς δάκρυα καὶ ὅτι
αὐτὸ εἶναι δυνατὸ καὶ στ' ἀλήθεια ταιριάζει σ' ὄλους. Διότι ὄχι
ἐκεῖνος, ἀλλὰ μέσω ἐκείνου τὸ ἅγιο Πνεῦμα τὰ εἶπε αὐτὰ καὶ τὰ
ἔγραψε. Διότι, ἐὰν κανεὶς δὲν εἶναι ἀναμάρτητος, ἔστω καὶ ἂν
διαρκήσῃ μία ἡμέρα ἢ ζωὴ του⁶¹, καὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει

59. Ψαλμ. 54,18.

60. Ψαλμ. 22,6.

61. Ἰωβ 14,4-5.

τανοίας καὶ δακρῦων ὀφείλει ἄνθρωπος διελθεῖν μίαν καὶ μόνην ἡμέραν ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ αὐτοῦ, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτόν. Εἰ γὰρ καὶ μὴ ἔχει δάκρυα, ἀλλὰ τέως ζητεῖν ὀφείλει ταῦτα ἐξ ὄλης ἰσχύος τε καὶ ψυχῆς. Οὐδὲ γὰρ ἄλλως δύναται γενέσθαι ἀναμάρτητος, οὐδὲ
5 τὴν καρδίαν ἀγνός.

21 Εἰ δὲ μὴ χαμευνῆσαι καὶ ἀγρυπνῆσαι βουληθῆ τις, ἀναλογιζόμενος τὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτημάτων αὐτοῦ καὶ τὸ βάρος τῶν αὐτοῦ σφαλμάτων, καὶ διορθώσασθαι ἀνέξεται τοὺς προσοζέσαντας καὶ σαπέντας ὑπὸ ἀμελείας καὶ καταφρονήσεως μώλωπας τῆς
10 ἐμπαθοῦς ὀρέξεως καὶ τῶν προλήψεων αὐτοῦ, τῶν εἰς ἀναισθησίαν αὐτὸν ἀγουσῶν (τοῦτο γὰρ ἢ ὄντως ἀφροσύνη ἐστὶ), πῶς εἰς συναίσθησιν ἔλθῃ τῆς μελλούσης τῶν ἀμαρτωλῶν καταδίκης καὶ κατακρίσεως καὶ κλαύσει ἐν ὀδύνη τῆς καρδίας αὐτοῦ;

22 Εἰ οὐ βούλεται κακοπαθῆσαι τις ἐν τῷ ταλαιπωρηθῆναι καὶ
15 κατακαμφθῆναι ἕως τέλους καὶ ὄλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζων πορεύεσθαι, ἐν τῷ κακωθῆναι τε καὶ ταπεινωθῆναι ἕως σφρόδρα καὶ ὠρύεσθαι ἀπὸ στεναγμοῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ καὶ ὡς στρουθίον μονάζον γενέσθαι ἐπὶ δώματι καὶ πελεκᾶνι ἐρημικῶ ὁμοιωθῆναι, ἐν τῷ διαθέσει ψυχῆς ξένον γενέσθαι ἀπὸ πάντων τῶν ἐν
20 τῇ μονῇ καὶ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἀπαρρησίαστον ἀπὸ μεγάλων τε καὶ μικρῶν, ἐν τῷ κοπιᾶν ἐν στεναγμῷ καὶ τὸν ἄρτον ὡσεὶ σποδὸν ἐσθίειν καὶ τὸ κερνᾶν τὸ πόμα αὐτοῦ μετὰ κλαυθμοῦ, πῶς ἰσχύσει ποτέ, ἀδελφοί, ἢ λούειν καθ' ἐκάστην νύκτα τὴν κλίνην αὐτοῦ ἢ ἐν δάκρυσι τὴν στρωμνὴν αὐτοῦ βρέχειν; Ὅντως οὐ-
25 δέποτε οὐδαμῶς, οὐ μόνον ταῦτα ἐν ἑαυτῷ γεγονότα οὐ μὴ θεάσεται, ἀλλ' οὐδὲ ἐν εὐχῇ αὐτοῦ εὐρήσει αὐτά, οὐδὲ τόπον ἐτοιμά-

62. Ψαλμ. 37,6.

63. Ψαλμ. 37,9.

64. Ψαλμ. 101,8.

65. Ψαλμ. 101,7.

καθαρή τὴν καρδιά του, εἶναι φανερό ὅτι χωρὶς μετάνοια καὶ δάκρυα ὀφείλει ὁ ἄνθρωπος νὰ μὴ περάσει οὔτε μία ἡμέρα σ' ὄλη του τὴν ζωὴ, ὅσο βέβαια ἐξαρτᾶται ἀπ' αὐτόν. Διότι μπορεῖ νὰ μὴ ἔχει δάκρυα, ἀλλὰ ὀφείλει τότε νὰ τὰ ἀποζητεῖ μὲ ὄλη του τὴ δύναμη καὶ τὴν ψυχὴ. Διότι μὲ ἄλλο τρόπο δὲν μπορεῖ νὰ γίνει ἀναμάρτητος οὔτε ἄγνός στὴν καρδιά.

21 Ἐὰν δὲν θελήσει κανεὶς νὰ κοιμηθεῖ ἐπάνω στὸ χῶμα καὶ ν' ἀγρυπνήσει ἀναλογιζόμενος τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτημάτων του καὶ τὸ βάρος τῶν σφαλμάτων του, καὶ δὲν ἀνεχθεῖ νὰ θεραπεύσει τοὺς μώλωπες⁶² ποὺ ἀναδίδουν δυσσομία καὶ ποὺ ἐσάπισαν ἀπὸ ἀμέλεια καὶ καταφρόνηση τῆς ἐμπαθοῦς ὀρέξεως καὶ τῶν προλήψεών του, τὰ ὅποια τὸν ὀδηγοῦν σὲ ἀναισθησία (διότι αὐτὸ εἶναι ἡ πραγματικὴ ἀφροσύνη), πῶς θὰ ἔλθει σὲ συναίσθηση τῆς μελλοντικῆς καταδίκης καὶ κατακρίσεως τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ θὰ κλαύσει μὲ πόνο στὴν καρδιά του;

22 Ἐὰν δὲν θέλει νὰ κακοπαθήσει κανεὶς μὲ τὸ νὰ ταλαιπωρηθεῖ καὶ νὰ κατακαμφθεῖ τελείως καὶ νὰ βαδίζει ὄλη τὴν ἡμέρα σκυθρωπός, νὰ κακοπαθήσει καὶ νὰ ταπεινωθεῖ σὲ μεγάλο βαθμὸ καὶ νὰ βογγᾷ ἀπὸ τοὺς στεναγμοὺς τῆς καρδιάς του⁶³, καὶ νὰ γίνει σὰν σπουργίτι ποὺ διαμένει σὲ στέγη σπιτιοῦ⁶⁴ καὶ νὰ ὁμοιωθεῖ μὲ πελεκάνο ἐρημικό⁶⁵, νὰ γίνει μὲ τὴν πρόθεση τῆς ψυχῆς του ξένος ἀπὸ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν στὴν μονὴ καὶ στὸν κόσμον καὶ νὰ μὴ ἔχει τὸ θάρρος νὰ ὁμιλεῖ οὔτε μπροστὰ σὲ μικρὸ οὔτε μπροστὰ σὲ μεγάλο, νὰ κοπιᾶζει μὲ στεναγμοὺς⁶⁶ καὶ νὰ τρώγει τὸν ἄρτο σὰν στάχτη καὶ νὰ ἀναμιγνύει τὸ ποτό του μὲ κλαυθμό⁶⁷, πῶς θὰ κατορθώσει ποτέ, ἀδελφοί, ἢ νὰ λούζει κάθε νύκτα τὴν κλίνη του ἢ νὰ καταβρέχει μὲ δάκρυα τὸ στρῶμα του⁶⁸; Πραγματικὰ οὐδέποτε καὶ μὲ κανένα τρόπο, ὄχι μόνο δὲν θὰ ἰδεῖ νὰ γίνονται αὐτὰ στὸν ἑαυτό του, ἀλλ' οὔτε στὴν προσευχὴ του θὰ τὰ εὔρει αὐτὰ, οὔτε θὰ μπορέσει νὰ ἐτοι-

66. Ψαλμ. 6,7.

67. Ψαλμ. 101,10.

68. Ψαλμ. 6,7.

σαι ἰσχύσει τῷ Κυρίῳ, οὐδὲ σκῆνωμα ἄξιον τῷ Θεῷ Ἰακώβ, ὃς ἐστὶ Χριστὸς Κύριος, ὁ Σωτὴρ καὶ Θεὸς ἡμῶν. Εἰ δὲ μὴ ταῦτα προετοιμάσει καλῶς, οὐδὲ μετὰ δακρῦων, δηλονότι, οὐδὲ ἀξίως καὶ ὡς δεῖ κοινωνῶν, τὸν Βασιλέα καὶ Θεὸν ἐν ἑαυτῷ ὑποδέξε-
5 ται, κἂν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ τοῦτο ποιήσῃ;

23 «Τὰ γὰρ ἅγια τοῖς ἀγίοις» καθ' ἐκάστην οἱ μὲν λέγουσι καὶ τοῖς ἄλλοις κηρύττουσι, μέγα ἐκβοῶντες αὐτοῖς (εἶθε δὲ καὶ ἑαυτοῖς), οἱ δὲ λεγόντων ἐκείνων ἀκούετε. Τί οὖν; Ὁ μὴ ἅγιος καὶ ἀνάξιος; Οὐ, ἀλλ' ὁ μὴ καθ' ἐκάστην τὰ κρυπτά τῆς καρδίας αὐ-
10 τοῦ ἐξαγγέλλων, ὁ μὴ μετάνοιαν ἀξίαν ὑπὲρ τούτων καὶ ὑπὲρ τῶν ἐν ἀγνοίᾳ ἐπιδεικνύμενος, ὁ μὴ πενθῶν ἀεὶ καὶ σκυθρωπάζων πορευόμενος καὶ τὰ προειρημένα μὴ μετερχόμενος ἐν σπουδῇ, οὗτος οὐκ ἄξιος. Ὁ δὲ ταῦτα πάντα ποιῶν καὶ ἐν στεναγμοῖς καὶ δάκρυσιν τὸν ἑαυτοῦ βίον διανύων, καὶ σφόδρα ἐστὶν ἄξιος οὐκ ἐν
15 ἑορτῇ μόνον, ἀλλὰ καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἐξ αὐτῆς, εἰ τολμηρὸν εἰπεῖν, τῆς ἀρχῆς τῆς μετανοίας καὶ ἐπιστροφῆς αὐτοῦ τῶν θείων τούτων ἐν μετοχῇ γίνεσθαι μυστηρίων. Συγγνωστὸς γάρ ἐστιν ὁ τοιοῦτος, ὡς ἐν τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις ἔργοις μέλλων ἐγκαρτερεῖν μέχρι τέλους, ὁδεύων ἐν ταπεινώσει καὶ συντετριμμένη
20 καρδίᾳ. Οὕτω γὰρ ποιῶν καὶ οὕτως ἔχων, φωτίζεται τὴν ψυχὴν ὁσημέραι, βοηθούμενος ἐκ τῆς μεταλήψεως τῶν ἀγίων, καὶ εἰς τελείαν κάθαρσιν καὶ ἀγιότητα συντόμως μᾶλλον ἀνάγεται.

24 Ἄλλως δὲ πως ἀποπλυθῆναι ἢ καθαρθῆναι τὸ ρερυπωμένον ἡμῶν σκεῦος καὶ τὴν μολυνθεῖσαν οἰκίαν ἡμῶν οὐκ ἔστι. Ἐγὼ γὰρ
25 οὐδὲν πλέον οὔτε ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν μεμάθηκα, οὔτε ἐξ ἑμαυτοῦ γινῶναι ἰσχυσα. Λέγοντος γὰρ ἀκούομεν καθ' ἐκάστην τοῦ ἀποστόλου· «δοκιμαζέτω» γάρ, φησὶν, «ἕκαστος ἑαυτὸν καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. Ὁ γὰρ

69. Ψαλμ. 131,5.

70. Λουκᾶ 2,11.

71. Τίτ. 2,13. Β' Πέτρ. 1,1.

72. Α' Κορ. 14,25.

μάσει τόπο στὸν Κύριο, οὔτε σκηνή ἄξια γιὰ τὸ Θεὸ τοῦ Ἰακώβ⁶⁹, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ Χριστὸς ὁ Κύριος⁷⁰, ὁ Σωτὴρ καὶ Θεός μας⁷¹. Καὶ ἐὰν αὐτὰ δὲν τὰ προετοιμάσει καλῶς, οὔτε μὲ δάκρυα, εἶναι φανερό, οὔτε ἀξίως καὶ ὅπως πρέπει, ὅταν κοινωνεῖ θὰ ὑποδεχθεῖ μέσα του τὸν βασιλέα καὶ Θεό, ἔστω καὶ ἂν μιὰ φορὰ τὸ χρόνο ἤθελε πράξει αὐτό.

23 Κάθε ἡμέρα ἄλλοι λέγουν καὶ μὲ δυνατὴ φωνὴ κηρύττουν στοὺς ἄλλους «τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις» (καὶ μακάρι νὰ τὸ ἔλεγαν καὶ στοὺς ἑαυτοὺς τους) καὶ ἄλλοι, ἐνῶ τὰ λέγουν ἐκεῖνοι, ἀκοῦτε· 'Τί λοιπόν; Ἐκεῖνος ποὺ δὲν εἶναι ἅγιος εἶναι ἀνάξιος;' 'Ὁχι, ἀλλ' αὐτὸς ποὺ δὲν φανερώνει τὰ κρυπτὰ τῆς καρδιάς⁷² του κάθε ἡμέρα, αὐτὸς ποὺ δὲν δείχνει μετάνοια ἄξια γι' αὐτὰ καὶ γιὰ τὰ ὅσα ἔγιναν ἀπὸ ἄγνοια, αὐτὸς ποὺ δὲν πενθεῖ καὶ δὲν πορεύεται⁷³ πάντοτε σκυθρωπός, αὐτὸς δὲν εἶναι ἄξιος. Ἐνῶ αὐτὸς ποὺ τὰ κάμνει ὅλα αὐτὰ καὶ περνᾷ τὸν βίον του μὲ στεναγμούς καὶ δάκρυα, καὶ πολὺ ἄξιος εἶναι νὰ μετέχει στὰ θεῖα μυστήρια ὄχι μόνο ὅταν εἶναι ἑορτὴ, ἀλλὰ καὶ κάθε ἡμέρα ἀπὸ αὐτήν, ἐὰν εἶναι τολμηρὸ νὰ εἰπῶ, τὴν ἀρχὴ τῆς μετανοίας καὶ ἐπιστροφῆς του. Διότι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι ἄξιος συγχωρήσεως ἐπειδὴ πρόκειται νὰ ἐπιμένει μέχρι τέλους σ' αὐτὰ καὶ τὰ τέτοια ἔργα, βαδίζοντας μὲ ταπείνωση καὶ συντριμμένη καρδιά⁷⁴. Διότι ἐνεργῶντας ἔτσι καὶ εὐρισκόμενος σὲ τέτοια κατάσταση φωτίζεται ἡ ψυχὴ του καθημερινά, βοηθούμενος ἀπὸ τὴν μετάληψη τῶν ἁγίων, καὶ πολὺ σύντομα φθάνει σὲ τελεία καθαροσύνη καὶ ἁγιότητα.

24 Δὲν εἶναι δυνατὸ μὲ ἄλλο τρόπο ν' ἀποπλύνομε ἢ νὰ καθαρίσομε τὸ λερωμένο σκεῦος μας καὶ τὴν οἰκία μας ποὺ ἐμολύνθηκε. Διότι ἐγὼ τίποτε περισσότερο δὲν ἔχω μάθει οὔτε ἀπὸ τὶς θεῖες Γραφές, οὔτε ἀπὸ τὸν ἑαυτό μου μπόρεσα νὰ γνωρίσω. Διότι ἀκοῦμε κάθε ἡμέρα τὸν ἀπόστολο νὰ λέγει· «ὡς δοκιμάζου», λέγει, «ὁ καθένας τὸν ἑαυτό του καὶ ἔτσι ὡς τρώγει ἀπὸ τὸν ἄρτο καὶ ὡς πίνει ἀπὸ τὸ ποτήριον. Διότι αὐτὸς ποὺ τρώγει

73. Ψαλμ. 34,14. 37,7. 41,10.

74. Ψαλμ. 50,19.

ἀναξίως ἐσθίων καὶ πίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου». Εἰ δὲ ὁ μὴ ἀξίους τοὺς καρποὺς τῆς μετανοίας ἐπιδειξάμενος, ἀνάξιος εἶναι ὑπὸ πάσης θεοπνεύστου Γραφῆς ἀπελέγχεται, πῶς, εἶπέ μοι σύ, δίχα δακρῦν ποτὲ καθαρθῆναί τις δυνηθῆ καὶ ἀξίως, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῶ, τῶν μυστηρίων μεταλαβεῖν; καρπὸς γὰρ τῆς μετανοίας πρῶτος ταῦτά εἰσι καί, ὡσπερ ἡ βδελυρὰ τοῦ σώματος ρύσις καὶ ἡ τῆς καρδίας πρὸς πᾶν πάθος οἶονει ἐνήδονος μίξις τῶ διαβόλῳ οἶα τις θυσία προσάγεται παρ' ἡμῶν, 10 οὕτω τὰ ἐξ αὐτῆς χεόμενα πάλιν δάκρυα θυσία εὐπρόσδεκτος τῶ Δεσπότη προσφέρονται καὶ τῆς ἐμπαθοῦς ἐκείνης ἡδονῆς τὸ αἴσχος ἀποκαθαίρουσι, καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Δαυὶδ ἔλεγε· «θυσία τῶ Θεῶ πνεῦμα συντετριμμένον, καρδίαν συντετριμμένην καὶ ταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει». Καὶ εἰκότως· ἐν ἔξει γὰρ 15 τοιαύτη γενομένη ἡμῶν ἡ ψυχὴ καὶ οὕτω καθ' ἐκάστην ταπεινωμένη, ἡμέραν μίαν οὐ διέρχεται ποτε ἄνευ δακρῦν κατὰ τὸν εἰρηκότα Δαυὶδ· «λούσω καθ' ἐκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου, ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνὴν μου βρέξω».

25 Διὰ τοῦτο οὖν παρακαλῶ καὶ ὑμᾶς, πατέρες καὶ ἀδελφοί μου, 20 ἐν σπουδῇ ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐν τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις ἐγγυμνασάτω ἔργοις, ἧτις καταφυγεῖσα καὶ μεταποιηθεῖσα κατὰ μικρόν, πηγὴ γίνεται ποταμοῦ δακρῦν καὶ καταλύξεως ἀναβλύζουσα. Εἰ δὲ μὴ οὕτω καθαροὶ γεγονέναι σπουδάσομεν, ἀλλ' ἐν ἀμελείᾳ καὶ ραθυμίᾳ καὶ χαννότητι πορεύεσθαι θελήσο- 25 μεν, ἐγὼ μὲν οὐδὲν ἐρῶ φορτικὸν φειδοῖ τῆς ἀγάπης ὑμῶν, πλὴν

75. Α' Κορ. 11,28-29.

76. Α' Κορ. 11,27.29.

77. Λουκᾶ 3,8.

78. Β' Τιμ. 3,16.

καὶ πίνει ἀναξίως τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, τρώγει καὶ πίνει καταδίκη τοῦ ἑαυτοῦ του»⁷⁵· καὶ πάλι· «αὐτὸς ποὺ τρώγει ἀναξίως τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου, θὰ εἶναι ἐνοχος τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου, ἐπειδὴ δὲν διακρίνει τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου»⁷⁶. Ἐὰν αὐτὸς ποὺ δὲν ἐπέδειξε ἀξίους τοὺς καρποὺς τῆς μετανοίας⁷⁷, ἐξελέγχεται ἀπὸ ὅλη τὴν θεόπνευστη Γραφή⁷⁸ ὅτι εἶναι ἀνάξιος, πῶς, πές μου ἐσύ, δίχως δάκρυα θὰ μπορέσει ποτὲ κανεὶς νὰ καθαρισθεῖ καί, ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτόν, νὰ μεταλάβει ἀξίως τῶν μυστηρίων; Διότι πρῶτος καρπὸς τῆς μετανοίας⁷⁹ εἶναι αὐτὰ καί, ὅπως ἡ σιχαμερὴ ρύση τοῦ σώματος καὶ ἡ ἡδονικὴ κατὰ κάποιον τρόπο μίξη τῆς καρδιάς πρὸς κάθε πάθος, προσφέρεται ἀπὸ ἐμᾶς ὡς κάποια θυσία στὸν διάβολο, ἔτσι πάλι τὰ δάκρυα ποὺ χύνονται ἀπ' αὐτὴν προσφέρονται θυσία εὐπρόσδεκτη⁸⁰ στὸν Δεσπότη καὶ καθαρίζουν τὸ αἷσχος τῆς ἐμπαθοῦς ἐκείνης ἡδονῆς. Αὐτὸ δηλώνοντας καὶ ὁ Δαβὶδ ἔλεγε· «θυσία γιὰ τὸν Θεὸ εἶναι τὸ συντριμμένο πνεῦμα, καὶ καρδιὰ συντριμμένη καὶ ταπεινομένη ὁ Θεὸς δὲν θὰ περιφρονήσεν»⁸¹. Καὶ εὐλογα. Διότι, ἐφ' ὅσον ἐφθασε σὲ τέτοια συνήθεια ἡ ψυχὴ μας καὶ δείχνει κάθε ἡμέρα τέτοια ταπείνωση, δὲν περνᾶ ποτὲ οὔτε μία ἡμέρα χωρὶς δάκρυα, σύμφωνα μὲ τὸν Δαβὶδ ποὺ εἶπε· «λούζω κάθε νύκτα τὴν κλίνη μου, καὶ μὲ τὰ δάκρυά μου βρέχω τὸ στῤῥωμα μου»⁸².

- 25 Γι' αὐτὸ λοιπὸν σᾶς παρακαλῶ, καὶ ἐσᾶς, πατέρες καὶ ἀδελφοί μου, μὲ πολλὴ προθυμία ὁ καθένας ἄς ἀσκήσει τὴν ψυχὴ του σὲ αὐτὰ καὶ στὰ τέτοιου εἴδους ἔργα, ἢ ὅποια, ἀφοῦ κυριευθεῖ ἀπὸ κατάνυξη καὶ ἀλλάξει σιγὰ σιγὰ, γίνεται πηγὴ ποὺ ἀναβλύζει ποταμοὺς δακρῶν καὶ κατανύξεως. Ἐὰν ὁμως δὲν φροντίσομε νὰ γίνομε ἔτσι καθαροί, ἀλλὰ θελήσομε νὰ πορευόμαστε μὲ ἀμέλεια καὶ ραθυμία καὶ ἀποχαύνωση, ἐγὼ τίποτε φορτικὸ δὲν θὰ εἰπῶ ποὺ νὰ στενοχωρήσει τὴν ἀγάπη σας,

79. Ματθ. 3,8.

80. Α' Πέτρ. 2,5.

81. Ψαλμ. 50,19.

82. Ψαλμ. 6,7.

τοῦτο, ὅτι κἄν συμβῆ ποτέ τινα μετὰ δακρύων ἴσως κοινωνῆσαι, ἤγουν ἢ πρὸ τῆς λειτουργίας ἢ ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ ἢ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τῆς τῶν θείων μεταλήψεως κλαῦσαι, τὰς δὲ λοιπὰς ἡμέρας τε καὶ νύκτας οὐ προθυμεῖται τοῦτο ποιεῖν, οὐδὲν 5 αὐτῷ ἐκ τοῦ πρὸς ἅπαξ κλαῦσαι τὸ ὄφελος ἔσται. Οὐ γὰρ τοῦτο μόνον ἀξιῶς ἡμᾶς εὐθύς ἀποκαθαῖρον ποιεῖ, ἀλλὰ τὸ καθ' ἐκάστην καὶ ἀδιαλείπτως μέχρι θανάτου πενθεῖν, ὡς αὐτὸς ἡμῖν ὁ Δεσπότης ποιεῖν προσέταξε, «μετανοιεῖτε», λέγων, «αἰτεῖτε καὶ ζητεῖτε καὶ κροῦετε». Ἔως πότε; «Ἔως οὐ λήψεσθε», φησί, 10 «καὶ εὐρήσετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν». Τίς; Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, δηλονότι.

26 Αὕτη γὰρ ἡ μετάνοια καὶ ἡ οὕτως ἀπαραλείπτως, ὡς εἶπομεν, μέχρι θανάτου μετὰ πόνου καὶ θλίψεως ἐπιτελουμένη, κατὰ μικρὸν μικρὸν δάκρυα προχέειν ἡμᾶς ποιεῖ πικρά, δι' ὧν ἀποσμή- 15 χει καὶ ἀποκαθαίρει τὸν τῆς ψυχῆς ρύπον καὶ μολυσμόν· μετὰ ταῦτα δὲ μετάνοιαν ἡμῖν ἐμποιεῖ καθαρὰν καὶ εἰς γλυκέα τὰ πικρὰ δάκρυα μεταβάλλει καὶ χαρὰν ἀέναον ἀπογενᾶ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν καὶ τὸ ἄδυτον φέγγος ἰδεῖν προξενεῖ, ὃ εἰ μὴ πάση σπουδῇ καταλαβεῖν ἀγωνισόμεθα, πνευματικοὶ πατέρες καὶ ἀδελφοί, οὐκ 20 ἂν τῶν παθῶν ἀπάντων τελείως ἀπαλλαγῶμεν, οὐκ ἂν τὰς ἀρετὰς κτησώμεθα πάσας, οὐκ ἂν ἀξίως ἢ μετὰ δακρύων τῶν κατὰ Θεὸν ἰσχύσωμέν ποτε τῶν θείων μυστηρίων καθ' ἐκάστην μεταλαμβάνειν ἢ τὸ συνὸν αὐτοῖς θεᾶσασθαι θεῖον φῶς. Ἄλλ' οὐδὲ τὴν καρδίαν ἐξομέν ποτε καθαρὰν, οὐδὲ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐνοική- 25 σει γνωστῶς ἐν ἡμῖν, οὐδὲ ἰδεῖν ἀξιωθησόμεθα, ὡς οἱ ἅγιοι, τὸν Θεὸν οὔτε ἐνταῦθα ὄντες οὔτε ἐκεῖ, μοί δοκεῖ, τυφλοὶ ἀπελθόντες, ἀλλ' ὡς ὁ Θεολόγος λέγει Γρηγόριος, τοσοῦτον τῆς ἐκείνου θέας ἐκπέσομεν «κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐκάστου ἡμῶν ἀπεντεῦθεν ἀμβλυωπίας», καθ' ὅσον τοῦ φωτὸς αὐτοῦ ἐκουσίως ἑαυτοὺς ὑστερήσαμεν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ.

83. Ματθ. 4,7.

84. Ματθ. 7,7. Λουκᾶ 11,9.

85. Ματθ. 7,7-8. Λουκᾶ 11,9-10.

86. Ματθ. 5,8.

παρὰ αὐτὸ μόνο, ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμη συμβεῖ νὰ κοινωνήσῃ ποτὲ κανεὶς μὲ δάκρυα, δηλαδὴ νὰ κλαύσῃ ἢ πρὸ τῆς λειτουργίας ἢ κατὰ τὴν θεία λειτουργία ἢ καὶ κατὰ τὴν ὥρα τῆς μεταλήψεως τῶν θείων, τίς ὑπόλοιπες ὅμως ἡμέρες καὶ νύκτες δὲν προθυμοποιεῖται νὰ τὸ κάνει αὐτό, κανένα ὄφελος δὲν ὑπάρχει γι' αὐτόν μὲ τὸ νὰ κλάσῃ μία φορά. Διότι δὲν μᾶς κάμνει αὐτὸ μόνον, ἀφοῦ μᾶς καθαρῖσει, ἀξιούς, ἀλλὰ τὸ νὰ πενθοῦμε κάθε ἡμέρα καὶ συνεχῶς μέχρι τὸν θάνατο, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Κύριός μας μᾶς διέταξε νὰ κάμνομε, λέγοντας: «μετανοεῖτε»⁸³, «αἰτεῖτε καὶ ζητεῖτε καὶ κρούετε»⁸⁴. Ἔως πότε; «Ἔως ὅτου λάβετε», λέγει, «καὶ εὑρετε καὶ σᾶς ἀνοιχθεῖ»⁸⁵. Ποιᾶ; Ἡ βασιλεία φυσικὰ τῶν οὐρανῶν.

26 Διότι αὐτὴ ἡ μετάνοια, ἡ ὁποία ἐπιτελεῖται ἔτσι ἀδιαλείπτως μὲ πόνο καὶ θλίψη μέχρι θανάτου, ὅπως εἶπαμε, σιγά-σιγά μᾶς κάμνει νὰ χύνομε πικρὰ δάκρυα, μὲ τὰ ὁποῖα σφουγγίζει καὶ καθαρῖζει τὸν ρύπο καὶ τὸν μολυσμὸ τῆς ψυχῆς. Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ δημιουργεῖ μέσα μας μετάνοια καθαρὴ, μεταβάλλει τὰ πικρὰ δάκρυα σὲ γλυκὰ, ἀπογεννᾷ στὶς καρδιές μας παντοτινὴ χαρὰ, καὶ συντελεῖ νὰ ἰδοῦμε τὸ ἄδυτο φέγγος, τὸ ὁποῖο, ἐὰν δὲν ἀγωνισθοῦμε μὲ κάθε προθυμία νὰ τὸ ἀποκτήσομε, πνευματικοὶ πατέρες καὶ ἀδελφοί, δὲν θὰ μπορέσομε ν' ἀπαλλαγοῦμε τελείως ἀπ' ὅλα τὰ πάθη, δὲν θὰ μπορέσομε ν' ἀποκτήσομε ὅλες τίς ἀρετές, δὲν θὰ μπορέσομε ποτὲ νὰ μεταλαμβάνομε κάθε ἡμέρα τὰ θεία μυστήρια ἀξίως ἢ μὲ τὰ κατὰ Θεὸν δάκρυα, ἢ νὰ ἰδοῦμε τὸ θεῖο φῶς πού συνυπάρχει μὲ αὐτὰ. Ἀλλὰ οὔτε ποτὲ θὰ ἔχομε καρδιὰ καθαρὴ⁸⁶, οὔτε τὸ ἅγιο Πνεῦμα θὰ κατοικήσῃ μέσα μας ἐν γνώσει μας, οὔτε θὰ ἀξιωθοῦμε νὰ ἰδοῦμε τὸν Θεό⁸⁷, ὅπως οἱ ἅγιοι, οὔτε ὅσο εἴμαστε ἐδῶ, οὔτε ἐκεῖ, νομίζω, ἀφοῦ θ' ἀναχωρήσομε τυφλοί, ἀλλὰ, ὅπως λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, τόσο πολὺ θὰ ἀπομακρυνθοῦμε ἀπὸ τὴν θεὰ ἐκείνου 'ἀνάλογα μὲ τὴν ἀμβλυωπία πού ἔχει ὁ καθένας μας ἀπ' ἐδῶ', ἐφ' ὅσον κατὰ τὴν παρούσα ζωὴ ἐστερήσαμε ἐκουσίως τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ τὸ φῶς αὐτοῦ.

87. Ματθ. 5,8.

27 Ἄλλὰ γένοιτο πάντα ἡμᾶς, καθαιρομένους τε καὶ καθαρθέν-
 τας, τοῦτον ἀξιωθήσεσθαι κατιδεῖν. Οἱ γὰρ ἐκτὸς τῶν δύο τού-
 των τοῦ βίου ὑπεξερχόμενοι, ἄδηλον ἔχουσι τὸ πέρας τῆς περὶ
 αὐτοὺς ἀποφάσεως. Τὸ δὲ ἄδηλον καὶ ἀβέβαιον, ἀνέλπιστον καὶ
 5 ἀπληροφόρητον· ὁ γὰρ μὴ χάριτι τὴν καρδίαν βεβαιούμενος ἐξ οὐ-
 δενὸς ἐτέρου τὴν ἀκαταίσχυτον ἐλπίδα ἀδίστακτόν ποτε, οἶμαι,
 κτήσεται· ὁ δὲ ταύτην μὴ ἔχων, διὰ τίνος ἄλλου εἰς ἀπάντησιν τοῦ
 Κυρίου εἰς ἀέρα συναρπαγήσεται τοῖς ἀγίοις; Διὰ τίνος δὲ καὶ ἡ
 λαμπὰς ἡμῶν τότε ἐξαναφθήσεται, ἐσβεσμένη ἀπὸ τῶν ὧδε τυγ-
 10 χάνουσα; ποῦ τοῦ ἐλαίου καὶ πόθεν εὕρισκομένου καὶ ποίου τοῦ
 πυρός, εἶπέ μοι, τοῦ ταύτην ἀνάψαι μέλλοντος, ἢ πόθεν ἢ πῶς,
 ἵνα τότε ἐτοιμασθέντες φαιδροὶ φαιδραῖς ταῖς λαμπάσι τῷ νυμφίῳ
 προσυπαντήσωμεν; Ἐξαναστάντων γὰρ ἡμῶν ὡς ἐξ ὕπνου, εὐ-
 θὺς πρὸς τὴν ἀπάντησιν, ὡς ἀκούετε, τρέχειν μέλλομεν. Εἰ οὖν
 15 καθεζομένων καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν οἰκούντων ἡμῶν, ἐκβοήσασα
 ἡ σάλπιγξ ἐξυπνήσει ἡμᾶς, ἐὰν μὴ ἀπὸ τῶν ὧδε, ὡς λαμπάδας
 προαναφθείσας, ἔχωμεν τὰς ψυχὰς, ἀλλ' εὐρεθῶσιν ἢ μηδόλως ἢ
 ὀλίγον τι καὶ μικρὸν φαίνουσαι καὶ ὅσον οὐπω σβεσθῆναι, κατὰ
 τὴν εὐαγγελικὴν φωνήν, μέλλουσαι, ποῦ τότε εὐρήσομεν ἢ τὰς
 20 παντελῶς ἐσβεσμένας ἀνάψαι ἢ ταῖς σβεννυμέναις ἀπὸ τῆς ἐν-
 δείας τοῦ ἐλαίου προσθεῖναι τι μικρόν; Ὅντως οὐδὲν οὐδαμοῦ
 εὐρήσομεν. Διὰ τοῦτο σπουδάσωμεν ἀπεντεῦθεν ἤδη ταύτας ἀνά-
 ψαι διὰ μετανοίας ὁμοῦ καὶ δακρῦν φαιδρῶς, ἵνα ἐν τῇ ἀναστά-
 σει λαμπροὶ λαμπρῶς τῷ νυμφίῳ προσυπαντήσωμεν καὶ συνεισ-
 25 ελευσώμεθα αὐτῷ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν καὶ τῶν αἰώ-
 νίων καταπολεύσωμεν ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντα ἡμᾶς ἐπιτυ-
 χεῖν ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ
 καὶ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

88. Ἐβρ. 13,9.

89. Α' Θεσ. 4,17.

90. Ματθ. 24,31. Α' Κορ. 15,52. Α' Θεσ. 4,16.

27 Ἄλλ' εἶθε ὅλοι ἐμεῖς, καὶ ὅσοι καθαρίζονται καὶ ὅσοι ἔχουν καθαρισθεῖ, ν' ἀξιωθοῦμε νὰ ἰδοῦμε αὐτόν. Διότι, ὅσοι διάγουν τὸν βίο τους ἔξω ἀπὸ αὐτὲς τὶς δύο καταστάσεις, ἔχουν ἄγνωστο τὸ τέλος τῆς ἀποφάσεως γι' αὐτούς. Τὸ ἄγνωστο ὁμως καὶ ἀβέβαιο εἶναι ξαφνικὸ καὶ ἀπροειδοποίητο. Διότι αὐτὸς ποὺ δὲν βεβαιώνεται μὲ τὴν χάρη στὴν καρδιά⁸⁸, μὲ τίποτε ἄλλο, νομίζω, δὲν θ' ἀποκτήσει ποτὲ ἀδίστακτη τὴν ἐλπίδα ποὺ δὲν ἐντροπιάζει. Καὶ αὐτὸς ποὺ δὲν τὴν ἔχει αὐτὴν μὲ τί ἄλλο θὰ συναρπαγεῖ στὸν ἀέρα μὲ τοὺς ἀγίους γιὰ συνάντηση τοῦ Κυρίου⁸⁹; Μὲ τί καὶ ἡ λαμπάδα μας τότε θ' ἀνάψει ξανά, ἀφοῦ συμβαίνει νὰ εἶναι σβησμένη ἀπὸ ἐδῶ; Ποῦ εἶναι τὸ ἔλαιο καὶ ἀπὸ ποῦ θὰ εὐρεθεῖ καὶ ποιό τὸ πῦρ, πὲς μου, τὸ ὁποῖο πρόκειται νὰ τὴν ἀνάψει, ἢ ἀπὸ ποῦ ἢ πῶς, ὥστε τότε, ἀφοῦ ἔτσι ἐτοιμασθοῦμε καὶ γίνομε φαιδροί, νὰ ὑποδεχθοῦμε τὸν νυμφίο μὲ φωτεινὲς τὶς λαμπάδες; Διότι, ἀφοῦ ἀναστηθοῦμε σὰν ἀπὸ ὕπνο, ἀμέσως πρόκειται, ὅπως ἀκοῦτε, νὰ τρέχομε πρὸς τὴν συνάντησή του. Ἐὰν λοιπόν, ἐνῶ καθόμαστε καὶ κατοικοῦμε ἐμεῖς στὰ μνήματα, ἠχήσει ἡ σάλπιγγα⁹⁰ καὶ μᾶς ξυπνήσει, ἐὰν δὲν ἔχομε ἀπὸ ἐδῶ τὶς ψυχές μας ὡς λαμπάδες ποὺ εἶναι ἤδη ἀναμμένες, ἀλλ' εὐρεθοῦν ἢ νὰ μὴ φέγγουν καθόλου ἢ λίγο μόνο καὶ ποῦ πρόκειται σὲ λίγο νὰ σβήσουν⁹¹, κατὰ τὴν εὐαγγελικὴ φωνή, ποῦ θὰ εὐρομε τότε ἢ τὶς ἐντελῶς σβησμένες ν' ἀνάψομε ἢ αὐτὲς ποὺ σβήνουν ἀπὸ τὴν ἔλλειψη ἐλαίου νὰ προσθέσομε λίγο; Πράγματι τίποτε δὲν θὰ εὐρομε πουθενά. Γι' αὐτὸ ἃς φροντίσομε ἀπὸ ἐδῶ ἤδη νὰ τὶς ἀνάψομε αὐτὲς λαμπρῶς μὲ τὴν μετάνοια καὶ τὰ δάκρυα μαζί, γιὰ νὰ προῦπανθήσομε κατὰ τὴν ἀνάστασι λαμπροὶ λαμπρῶς τὸν νυμφίο καὶ νὰ εἰσέλθομε μαζί του στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν⁹² καὶ ν' ἀπολαύσομε τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα εἶθε ὅλοι μας νὰ ἐπιτύχομε μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ μας, στὸν ὁποῖο πρέπει κάθε δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησι στουὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

91. Ματθ. 25,1-9.

92. Ματθ. 25,10.

Λ Ο Γ Ο Σ Ε'

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ

Και ὅτι οὐκ ἀρκεῖ ἡμῖν ἡ τῶν ἐνόντων μόνον διάδοσις καὶ ἡ ἀπογύμνωσις αὐτῆ τῶν πραγμάτων εἰς κάθαρσιν ψυχῆς, εἰ μὴ καὶ τὸ πένθος κτησώμεθα. Καὶ περὶ τῆς τοῦ Ἀδὰμ ἐξορίας. Καὶ ὅτι, εἰ μετενόησε παραβάς, οὐκ ἂν τοῦ παραδείσου ἐξέπεσε. Καὶ οἷον ἀγαθὸν εἰργάσατο αὐτοῦ ἡ μετὰ τὴν ἔκπτωσιν μετάνοια. Καὶ περὶ τῆς δευτέρας τοῦ Κυρίου παρουσίας καὶ τῆς τῶν ἁμαρτωλῶν κατακρίσεως. Καὶ πρὸς τὸ τέλος, ἐλεγχος τῶν ἐν κακίᾳ καὶ ὑποκρίσει ζώντων.

- 1 Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, καλὸν ἡ μετάνοια καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς γινόμενη ὠφέλεια. Τοῦτο γὰρ εἰδὼς καὶ ὁ τὰ πάντα προειδὼς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Θεὸς ἡμῶν, «μετανοιεῖτε», ἔφη, «ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν». Θέλετε δὲ μαθεῖν πῶς δίχα μετανοίας, 5 καὶ μετανοίας ἀπὸ ψυχῆς καὶ οἷαν ὁ Λόγος ἐπιζητεῖ παρ' ἡμῶν, ἀδύνατον σωθῆναι ἡμᾶς; Αὐτοῦ τοῦ ἀποστόλου βοῶντος ἀκούσατε· «πᾶσα ἁμαρτία ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν· ὁ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει»· καὶ πάλιν· «παραστῆναι δεῖ ἡμᾶς ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἀπολήψηται ἕκαστος τὰ 10 διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε φαῦλον». Ἔχει οὖν πολλάκις ἐκ τούτου τις εἰπεῖν· Ἐὐχαριστῶ τῷ Θεῷ, ὅτι οὐκ ἐμίανα μέλος σώματός μου ἐν οὐδεμιᾷ τινι πονηρᾷ πράξει' (ὅπερ εἰπεῖν οὐκ ἔχω τέως ἐγώ, ὁ πάσης ἀνομίας ἐργάτης!)

1. Ματθ. 4,17.

2. Α' Κορ. 6,18.

3. Β' Κορ. 5,10. Ρωμ. 14,10.

Λ Ο Γ Ο Σ 5

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ

Και ὅτι δὲν ἀρκεῖ γιὰ τὴν κάθαρση τῆς ψυχῆς μόνο ἡ διανομὴ τῶν ὑπαρχόντων μας καὶ ἡ ἀπογύμνωσις αὐτῆ ἀπὸ τὰ ὑλικά πράγματα, ἂν δὲν ἀποκτήσομε καὶ τὸ πένθος. Καὶ γιὰ τὴν ἐξορία τοῦ Ἀδάμ. Καὶ ὅτι, ἐὰν μετανοοῦσε μετὰ τὴν παράβαση, δὲν θὰ ἐξέπιπτε ἀπὸ τὸν παράδεισο. Καὶ ποιῶ ἀγαθὸ ἐπέτυχε ἡ μετάνοιά του μετὰ τὴν ἔκπτωσι. Ἐπίσης γιὰ τὴν δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου καὶ τὴν καταδίκη τῶν ἀμαρτωλῶν. Καὶ πρὸς τὸ τέλος ἔλεγχος γιὰ ὅσους ζοῦν μέσα στὴν κακία καὶ τὴν ὑποκρισία.

- 1 Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, εἶναι καλὸ πρᾶγμα ἡ μετάνοια καὶ ἡ ὠφέλεια ποὺ γίνεται ἀπ' αὐτὴν. Γνωρίζοντας αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Θεὸς μας, ποὺ προγνωρίζει τὰ πάντα, εἶπε, «μετανοεῖτε, διότι ἔφθασε ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»¹. Θέλετε νὰ μάθετε πῶς δίχως μετάνοια, καὶ μετάνοια ἀπὸ τὴν ψυχὴ, καὶ τέτοια ποὺ ὁ Λόγος ζητεῖ ἀπὸ ἐμᾶς, εἶναι ἀδύνατο νὰ σωθοῦμε ἐμεῖς; Ἀκούσατε τὸν ἴδιο τὸν ἀπόστολο ποὺ φωνάζει· «κάθε ἀμαρτία εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ σῶμα· ἐκεῖνος ὅμως ποὺ πορνεύει, ἀμαρτάνει στὸ ἴδιο του τὸ σῶμα»²· καὶ πάλι· «πρέπει ἐμεῖς νὰ παρουσιασθοῦμε μπροστὰ στὸν θρόνο τοῦ Χριστοῦ, γιὰ νὰ λάβουμε ὁ καθένας ὅσα ἀρμόζουν στὸ σῶμα σύμφωνα μὲ ὅσα ἐπραξε εἴτε ἀγαθὰ εἴτε κακὰ»³. Μπορεῖ λοιπὸν κανεὶς πολλές φορὲς ἐξ αἰτίας αὐτοῦ νὰ εἰπῇ· «Εὐχαριστῶ τὸν Θεὸ διότι δὲν ἐμόλυνα κανένα μέλος τοῦ σώματός μου μὲ καμμία πονηρὴ πράξη» (τὸ ὁποῖο δὲν μπορῶ νὰ εἰπῶ ἐγὼ τώρα, ὁ ἐργάτης κάθε

καὶ ἔχει δῆθεν παραμυθίαν ἐκ τούτου ὅτι ἐκτός ἐστιν ἀμαρτίας σώματος αὐτοῦ. Ἄλλ' ἀντιφθέγγεται ὁ Δεσπότης καὶ λέγει τὴν περὶ τῶν δέκα παρθένων παραβολὴν καὶ δείκνυσι πᾶσιν ἡμῖν καὶ ἀποφαίνεται μηδὲν ὠφελεῖσθαι ἡμᾶς ἐκ τῆς τοῦ σώματος καθα-
 5 ρότητος μὴ προσουσῶν ἡμῖν καὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν. Οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ αὐτὸς πάλιν ὁ Παῦλος συνάδοντα τῷ Δεσπότη βραῖ λέγων· «εἰρήνην διώκετε μετα πάντων καὶ τὸν ἀγιασμόν, οὐ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον». Διατί δὲ εἶπε «διώκετε»; Διότι οὐ δυνατόν ἐστιν ἐν ὥρᾳ μιᾷ γενέσθαι καὶ εἶναι ἀγίους ἡμᾶς, δεῖ
 10 γὰρ ἀπὸ μικρῶν ἀρξαμένους κατὰ προκοπὴν ἀναχθῆναι εἰς ἀγιωσύνην καὶ καθαρότητα· καὶ ὅτι κἂν χίλια ἔτη ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ποιήσωμεν, οὐδέποτε τὸ ταύτης τέλειον καταλαβεῖν δυνησόμεθα, ἀλλὰ πάντοτε καθ' ἐκάστην, ὡς ἀρχὴν βάλλοντες, ὀφείλομεν ἐν αὐτῇ ἀγωνίζεσθαι· καὶ τοῦτο αὐτὸς πάλιν ἐδήλωσεν οὕτως εἰ-
 15 πῶν· «διώκω δὲ εἰ καὶ καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην».

2 Διὰ τοῦτο, ἀδελφοί μου, προσέχετε, παρακαλῶ, καὶ ἀκούσατε λόγους ἀδελφοῦ ὑμῶν ἐλαχίστου καὶ ἀμαρτωλοῦ, καὶ δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν τῷ ἀγαθῷ καὶ φιλανθρώπῳ Θεῷ ἡμῶν. Προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει
 20 καὶ κλαύσωμεν ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ ποιήσαντος ἡμᾶς, ὅτι αὐτός ἐστι Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ ἡμεῖς λαὸς αὐτοῦ καὶ πρόβατα νομῆς αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ ἀποστρέψη τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀφ' ἡμῶν. Μόνον μετανοήσωμεν ὀλοψύχως καὶ ἀποβαλώμεθα μὴ μόνον τὰς πράξεις ἡμῶν τὰς κακὰς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἡμῶν τοὺς πονη-
 25 ροὺς ἀκαθάρτους λογισμοὺς τῆς καρδίας κατὰ τὸ γεγραμμένον ἐξαφανίσωμεν· «διαρρήξαιτε», φησί, «τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ μὴ τὰ ἱμάτια ὑμῶν». Τί γὰρ ὄφελος, εἶπέ μοι, εἰ ἂν πάντα μὲν τὰ

4. Λουκᾶ 13,27. Ματθ. 7,23. Τίτ. 2,14.

5. Ματθ. 25,1-13.

6. Ἐβρ. 12,14.

7. Φιλίπ. 3,12.

8. Ψαλμ. 94,6.

ἀνομίας⁴!). Καὶ ἔχει δῆθεν παρηγοριὰ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, ἐπειδὴ εἶναι ἐκτὸς ἁμαρτίας τὸ σῶμα του. Ἄλλὰ ἀπαντᾷ σ' αὐτὸ ὁ Δεσπότης καὶ λέγει τὴν παραβολὴν γιὰ τὶς δέκα παρθένας⁵ καὶ δείχνει σ' ὄλους μας καὶ ἀποφαίνεται ὅτι δὲν ὠφελοῦμαστε σὲ τίποτε ἀπὸ τὴν καθαρότητα τοῦ σώματος, ἐὰν δὲν συνυπάρχουν καὶ οἱ ὑπόλοιπες ἀρετές. Καὶ ὄχι μόνον αὐτός, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος πάλι φωνάζει σύμφωνα μὲ τὸν Δεσπότη καὶ λέγει: «νὰ ἐπιδιώκετε τὴν εἰρήνην μὲ ὄλους καὶ τὸν ἁγιασμό, χωρὶς τὸν ὁποῖο κανένας δὲν θὰ ἰδεῖ τὸν Κύριον»⁶. Γιατί εἶπε «νὰ ἐπιδιώκετε»; Διότι δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γίνουμε σὲ μιὰ στιγμή καὶ νὰ εἴμαστε ἅγιοι. Διότι πρέπει, ἀφοῦ ἀρχίσουμε ἀπὸ τὰ μικρά, προκόπτοντας συνεχῶς, νὰ φθάσουμε στὴν ἁγιωσύνη καὶ καθαρότητα. Καὶ ὅτι δὲν θὰ μπορέσουμε οὐδέποτε νὰ κατορθώσουμε τὴν τελειότητά της καὶ ἂν ἀκόμα ζήσουμε χίλια ἔτη στὴ ζωὴ αὐτή, ἀλλὰ πάντοτε καθημερινά, ἀφοῦ θέσουμε ἀρχή, ὀφείλομε ν' ἀγωνιζόμαστε ἐπάνω σ' αὐτήν. Καὶ αὐτὸ πάλι μᾶς τὸ ἐδήλωσε αὐτὸς λέγοντας τὰ ἐξῆς: «ἐπιδιώκω ὁμῶς μήπως καὶ ἐπιτύχω ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὁποῖο καὶ ἐκλέχθηκα»⁷.

- 2 Γι' αὐτό, ἀδελφοί μου, προσέχετε, παρακαλῶ καὶ ἀκούσατε τοὺς λόγους ἀδελφοῦ σας ἐλαχίστου καὶ ἁμαρτωλοῦ, καὶ ἐλᾶτε νὰ προσκυνήσουμε καὶ νὰ προσπέσομε⁸ στὸν ἀγαθὸ καὶ φιλάνθρωπο Θεό μας. Ἄς προλάβουμε τὸ πρόσωπὸ του μὲ ἐξομολόγησιν⁹ καὶ ἄς κλαύσουμε μπροστὰ σ' αὐτὸν ποὺ μᾶς ἔπλασε, διότι αὐτὸς εἶναι Κύριος ὁ Θεός μας¹⁰ καὶ ἐμεῖς ὁ λαὸς του καὶ πρόβατα τῆς κληρονομίας αὐτοῦ, καὶ δὲν θὰ ἀποστρέψει τὸ πρόσωπὸ του ἀπὸ ἐμᾶς¹¹. Μόνον ἄς μετανοήσουμε ὀλόψυχα καὶ ἄς ἀποβάλομε ὄχι μόνον τὶς κακές μας πράξεις, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς πονηροὺς καὶ ἀκαθάρτους λογισμοὺς τῆς καρδιάς, σύμφωνα μὲ τὸ γραμμένον: «διαρρήξατε», λέγει, «τίς καρδιές σας καὶ ὄχι μόνον τὰ ἱμάτιά σας»¹². Διότι πὲς μου, ποιὸ τὸ ὄφελος, ἐὰν

9. Ψαλμ. 94,2.

10. Ψαλμ. 94,6-7.

11. Ψαλμ. 12,2.

12. Ἰωήλ 2,13.

ὑπάρχοντα ἡμῶν πτωχοῖς διανείμεν, οὐ ποιησώμεθα δὲ τὴν ἀποχὴν τοῦ κακοῦ οὐδὲ τὴν ἁμαρτίαν μισήσωμεν; Τί δὲ ἂν πρακτικῶς μὲν σωματικὴν ἁμαρτίαν οὐ πράττωμεν, νοητῶς δὲ αἰσχροῖς καὶ ἀκαθάρτοις συνδουάζωμεν λογισμοῖς καὶ ἀφανῶς τὴν 5 ἁμαρτίαν πληρῶμεν καὶ ὑπὸ παθῶν ἀκαθέκτων ψυχῆς βασιλευώμεθα καὶ κρατῶμεθα; Ἀποβαλώμεθα, παρακαλῶ, μετὰ τῶν χρημάτων ἡμῶν καὶ τῶν εἰρημένων κακῶν τὴν συνήθη δουλείαν, καὶ μὴ στῶμεν μέχρι τούτου, ἀλλὰ καὶ δάκρυσι μετανοίας τὸν ρύπον αὐτῶν σπουδαίως ἀπονιψώμεθα.

3 Ὡσπερ γὰρ αὐτὸς ὁ βασιλεύς, ὁ τὸ διάδημα καὶ τὴν πορφύραν τῆς βασιλείας περικείμενος, ὁ θησαυροὺς ἔχων ἀμετρήτου χρυσίου καὶ ἀργυρίου καὶ ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ μετεώρου καθήμενος, ἂν βόρβορον καὶ ἀσβόλην ἐκουσίως λάβοι ποθὲν καὶ σὺν αὐταῖς ταῖς χερσὶ καὶ ὄλον αὐτοῦ τὸ πρόσωπον χρίσας ἐμφράξη 15 πάσας αὐτοῦ τὰς αἰσθήσεις, ὡς μήτε ὄραν αὐτὸν δύνασθαι μήτε ἀκούειν μήτε ὀσφραίνεσθαι, εἶτα μεταμεληθεὶς ἀπαλλαγὴν τοῦ κακοῦ τούτου ζητῶν, οὐκ εἰσέλθη ταχέως εἰς τὸν κοιτῶνα αὐτοῦ καὶ ὕδασι πολλοῖς ἀπονίψηται τὸν βόρβορον ἐκεῖνον καὶ τὴν ἀσβόλην, καὶ οὕτω πάλιν ὡς τὸ πρότερον κεκαθαρμένος ἐπὶ τὸν 20 θρόνον τῆς βασιλείας αὐτοῦ καθεσθῆ, ἀλλ' ἀντὶ τούτου σκορπίση μόνον πάντα αὐτοῦ τοὺς θησαυροὺς τοῖς πένησι καὶ πᾶσαν αὐτοῦ κινήτην καὶ ἀκίνητον περιουσίαν ἀποδώῃ αὐτοῖς, οὐδὲν ἐκ τούτου ὠφελήσει ἑαυτὸν μὴ ἀπονιψάμενος τὴν ἀσβόλην καὶ τὸν βόρβορον ὕδατι, ἀλλὰ καὶ γέλωσ ἐστὶ τοῖς ὄρωσιν αὐτόν, ὧδε κάκεισε ὡς μορμολύκιον μέσον τῆς συγκλήτου ἀναστρεφόμενος, οὕτως 25 οὐδὲ ἕτερός τις ἑαυτὸν ὠφελήσει πάντα μὲν τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ διανείμας τοῖς πένησι, πᾶσαν δὲ πτωχείαν καὶ ἀκτημοσύνην ἀλαβόμενος, ἀποχὴν δὲ μὴ ποιησάμενος τοῦ κακοῦ, μηδὲ διὰ μετανοίας καὶ δακρύων ἀποκαθάρας αὐτοῦ τὴν ψυχὴν.

4 Πᾶς γὰρ ἄνθρωπος, ὁ ἁμαρτήσας ὁμοίως ἐμοὶ τῷ κατακεκρι-

ὄλα τὰ ὑπάρχοντά μας τὰ μοιράσομε στοὺς φτωχοὺς, δὲν ἀπομακρύνομε ὁμως τὸ κακό, οὔτε μισήσομε τὴν ἁμαρτία; Καὶ ποῖο τὸ ὄφελος, ἐὰν δὲν διαπράττομε σωματικὴ ἁμαρτία πρακτικῶς, νοητῶς ὁμως κάμνομε συνδιασμοὺς αἰσχροῶν καὶ ἀκαθάρτων λογισμῶν καὶ πραγματοποιοῦμε ἀφανῶς τὴν ἁμαρτία καὶ ἐξουσιάζεται καὶ κυριαρχεῖται ἡ ψυχὴ μας ἀπὸ ἀσυγκράτητα πάθη; Ἄς ἀποβάλομε, παρακαλῶ, μαζί μὲ τὰ πράγματά μας καὶ τὴν συνήθη σκλαβιὰ τῶν ἀναφερθέντων κακῶν, καὶ ἄς μὴ σταθοῦμε μέχρις ἐδῶ, ἀλλὰ ἄς ἀποπλύνομε μὲ ζῆλο τὸν ρύπο τους μὲ τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας.

3 Διότι ὅπως ὁ ἴδιος ὁ βασιλεὺς, ποὺ φορεῖ τὸ διάδημα καὶ τὴν πορφύρα τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος, ποὺ ἔχει θησαυροὺς ἀπὸ ἀμέτρητο χρυσὸ καὶ ἄργυρο καὶ κάθεται σὲ θρόνο ὑψηλὸ καὶ μεγαλοπρεπῆ, ἐὰν πάρει βόρβορο καὶ καπνιά ἀπὸ κάπου καὶ μὲ τὴν θέλησή του μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια, ἀφοῦ ἀλείψει ὄλο τὸ πρόσωπό του, φράξει ὄλες του τίς αἰσθήσεις, ὥστε οὔτε νὰ μπορεῖ νὰ βλέπει οὔτε νὰ ἀκούει οὔτε νὰ ὀσφραίνεται, ἔπειτα, μετανοώντας καὶ ζητώντας ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὸ κακὸ αὐτό, δὲν εἰσέλθει ταχέως στὸν κοιτῶνα του γιὰ νὰ πλύνει μὲ πολὺ νερὸ τὸν βόρβορο καὶ τὴν καπνιά ἐκείνη, καὶ ἔτσι πάλι, καθαρισμένος ὅπως πρῶτα, νὰ καθίσει στὸν θρόνο τῆς βασιλείας του, ἀλλὰ, ἀντὶ νὰ κάνει αὐτά, σκορπίσει μόνο ὄλους τοὺς θησαυροὺς του στοὺς φτωχοὺς¹³ καὶ ὄλη τὴν κινητὴ καὶ ἀκίνητη περιουσία του τὴν δώσει σ' αὐτούς, καθόλου μ' αὐτὸ δὲν θὰ ὀφελήσει τὸν ἑαυτό του, ἂν δὲν πλύνει τὴν καπνιά καὶ τὸν βόρβορο μὲ νερό· ἀντίθετα καὶ περίγελως θὰ γίνῃ σ' ὄσους τὸν βλέπουν, περιφερόμενος ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ὡς φόβητρο μέσα στὴν σύγκλητο. Κατὰ παρόμοιο τρόπο οὔτε κανένας ἄλλος θὰ ὀφελήσει τὸν ἑαυτό του, ἐὰν διανεῖμει ὄλα τὰ ὑπάρχοντά του στοὺς φτωχοὺς καὶ ἀναλάβει κάθε πτωχεία καὶ ἀκτημοσύνη, δὲν ἐπιδιώξει ὁμως ἀποχὴ ἀπὸ τὸ κακό, οὔτε καθαρῖσει τὴν ψυχὴ του μὲ δάκρυα καὶ μετάνοια.

4 Διότι κάθε ἄνθρωπος, ποὺ ἁμάρτησε ὁμοια μὲ ἐμένα τὸν

μένω καὶ βορβόρω τῶν ἡδονῶν τὰς αἰσθήσεις ἐμφράζας αὐτοῦ τῆς ψυχῆς, εἰ καὶ πᾶσαν μὲν τὴν περιουσίαν αὐτοῦ διένειμε τοῖς πτωχοῖς, πᾶσαν δὲ δόξαν ἀξιωματῶν περιφάνειάν τε οἴκων καὶ ἵππων, ποιμνίων καὶ βουκολίων καὶ ἀνδραπόδων, αὐτούς τε πάντας τοὺς ἰδίους καὶ φίλους καὶ συγγενεῖς κατέλιπε καὶ πτωχὸς καὶ ἀκτῆμων εἰς τὸ τῶν μοναχῶν σχῆμα ἐλθὼν ἐγένετο, ἀλλ' οὖν ὡς ἀναγκαίων τῇ ζωῇ αὐτοῦ δέεται τῶν δακρύων τῆς μετανοίας, ἵνα τὸν βόρβορον τῶν ἀμαρτημάτων αὐτοῦ ἀπονήσῃται, καὶ μᾶλλον ἔαν ἔτι καθάπερ ἐγὼ τὴν ἀσβόλην καὶ τὸν βόρβορον τῶν πολλῶν αὐτοῦ κακῶν οὐκ ἐπὶ τοῦ προσώπου μόνον καὶ τῶν χειρῶν, ἀλλὰ καὶ ὅλως ἐν ὅλῳ τῷ σώματι περιφέρεται. Οὐ γὰρ ἀρκεῖ μόνον ἡμῖν ἢ τῶν ὑπαρχόντων διάδοσις εἰς κάθαρσιν τῆς ψυχῆς, ἔαν μὴ καὶ κλαύσωμεν καὶ θρηνήσωμεν ἀπὸ ψυχῆς, ἀδελφοί. Οἶμαι γὰρ ὅτι ἔαν μὴ πάσῃ σπουδῇ αὐτὸς ἑαυτὸν διὰ δακρύων τοῦ μολυσμοῦ τῶν ἀμαρτημάτων μου ἐκκαθάρω, ἀλλὰ μεμολυσμένος τοῦ βίου ἐξέλθω, δικαίως καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ παρὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ καταγελασθήσομαι καὶ σὺν τοῖς δαίμοσιν εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον ἐκβληθήσομαι.

5 Ναί, ὄντως οὕτως ἐστίν, ἀδελφοί! Οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς
20 τὸν κόσμον, ἵνα ἀμαρτήσαντες δῶμεν αὐτὸ ἀντίλυτρον τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν τῷ Θεῷ. «Τί» γάρ, φησὶν ὁ ἀπόστολος, «δώσει ἄνθρωπος τῷ Θεῷ, ἵνα ἀνταποδοθῇ αὐτῷ;». Αὕτη κρίσις ὀρθή, αὕτη ταπείνωσις δικαία καὶ ἀληθής, ὡς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τοῦ προφήτου Δαβὶδ φησὶν· «οὐ δέξομαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μό-
25 σχους, οὐδὲ ἐκ τῶν ποιμνίων σου χιμάρους, ὅτι ἐμά ἐστι πάντα» καὶ ἐξῆς. Καὶ πάλιν· «εἰ ἠθέλησας θυσίαν, ἔδωκα ἄν· ὀλοκαυτώματα οὐκ εὐδοκήσεις. Θυσία τῷ Θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον· καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει». Φησὶ γὰρ καὶ ὁ Κύριος· «μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῶ-

14. Βλ. Ἰωάννου τῆς Κλίμακος (P.G 88,649D).

15. Λουκᾶ 9,26. 12,9.

16. Ματθ. 18,8. 25,41.

17. Α' Τιμ. 6,7.

18. Ψαλμ. 48, 8-9.

κατακριμένο και έχει φράξει με τον βόρβορο τῶν ἡδονῶν τις αἰσθήσεις τῆς ψυχῆς του, και ἂν ἀκόμη ἐμοίρασε ὅλη τὴν περιουσία του στοὺς φτωχοὺς και ἐγκατέλειψε κάθε δόξα ἀξιωματῶν και λαμπρότητα οἴκων και ἵππων, ποιμνίων και βοδιῶν και δούλων, και ὄλους τοὺς δικοὺς του και φίλους και συγγενεῖς και, φορώντας τὸ σχῆμα τῶν μοναχῶν, ἐγινε φτωχὸς και ἀκτῆμων, ἀλλ' ὅμως χρειάζεται ἀπαραιτήτως στὴ ζωὴ του τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας, γιὰ ν' ἀποπλύνει τὸν βόρβορο τῶν ἀμαρτημάτων του¹⁴, και ἀκόμη περισσότερο ἔάν, ὅπως ἐγώ, φέρει τὴν καπνιά και τὸν βόρβορο τῶν πολλῶν του κακιῶν ὄχι μόνο στὸ πρόσωπο και τὰ χέρια, ἀλλὰ σ' ὄλο γενικὰ τὸ σῶμα του. Διότι δὲν ἀρκεῖ σ' ἐμᾶς μόνο τὸ μοίρασμα τῶν ὑπαρχόντων μας γιὰ τὴν κάθαρση τῆς ψυχῆς, ἔάν, ἀδελφοί, δὲν κλαύσομε και θρηνήσομε μέσα ἀπὸ τὴν ψυχὴ μας. Διότι νομίζω ὅτι, ἐάν δὲν καθαρίσω ἐγώ με κάθε φροντίδα τὸν ἑαυτό μου με δάκρυα ἀπὸ τὸν μολυσμὸ τῶν ἀμαρτημάτων μου, ἀλλ' ἐξέλθω ἀπὸ αὐτὴ τὴ ζωὴ μολυσμένος, δικαίως θὰ γίνω καταγέλαστος και ἀπὸ τὸν Θεὸ και ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους του¹⁵ και μαζί με τοὺς δαίμονες θὰ ριχθῶ στὸ πῦρ τὸ αἰώνιο¹⁶.

- 5 Ναί, πράγματι ἔτσι εἶναι, ἀδελφοί! Διότι τίποτα δὲν ἐφέραμε μαζί μας στὸν κόσμο¹⁷, γιὰ νὰ τὸ δώσομε στὸν Θεὸ, ἐάν ἀμαρτήσομε¹⁸, ὡς ἀντάλλαγμα τῶν ἀμαρτιῶν μας. Διότι λέγει ὁ ἀπόστολος, «τί θὰ δώσει ὁ ἄνθρωπος στὸν Θεὸ, γιὰ ν' ἀνταποδοθεῖ σ' αὐτόν;»¹⁹. Αὐτὴ εἶναι κρίση σωστή, αὐτὴ εἶναι ταπείνωση δίκαιη και ἀληθινή. Ὅπως λέγει και τὸ ἅγιο Πνεῦμα με τὸν προφήτη Δαβίδ· «δὲν θὰ δεχθῶ ἀπὸ τὸν οἶκο σου μόσχους, οὔτε ἀπὸ τὰ ποιμνιά σου χιμάρους, διότι ὅλα εἶναι δικά μου»^{19α} και τὰ παρακάτω. Και πάλι· «ἂν ἤθελες θυσία θὰ σοῦ ἔδιναν ὅμως ὀλοκαυτώματα δὲν ἐπιθυμεῖς. Θυσία γιὰ τὸν Θεὸ εἶναι τὸ συντριμμένο πνεῦμα· καρδιὰ συντριμμένη και ταπεινωμένη ὁ Θεὸς δὲν θὰ τὴν ἐξουθενώσει»^{19β}. Διότι λέγει ὁ Κύριος· «μὴ νο-

19. Ρωμ. 11,35.

19α. Ψαλμ. 49,9.

19β. Ψαλμ. 50,17.

σαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας· οὐκ ἤλθον καταλῦσαι ἀλλὰ πληρῶσαι». Οὐ γὰρ ἠδύνατο ὁ νόμος διὰ τῶν γηίνων φαρμάκων, τουτέστι τῶν σωματικῶν δικαιωμάτων, δώρων, θυσιῶν, ὀλοκαυτωμάτων καὶ λοιπῶν ἰάσασθαι τὴν ψυχὴν ἐκ τῆς ἀοράτου νόσου τῶν παθῶν τῆς ἀμαρτίας. «Ἴδε» γάρ, φησί, «ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου». Καὶ πάλιν· «ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς, ὃ ἐστὶ τὸ Εὐαγγέλιον, ἠλευθέρωσε ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου». Θέλετε δὲ μαθεῖν πῶς ὁ Χριστὸς τὰ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν ἀναπλη-
10 ροῖ; Ὁ νόμος φησὶ «μὴ φονεύσης», ὁ Χριστὸς «μὴ ὀργισθῆς». Ὁ νόμος «μὴ μοιχεύσης», ὁ Χριστὸς «μὴ ἐπιθυμήσης». Ὁ νόμος «οὐκ ἐπιορκήσεις, ὁ Χριστὸς «μὴ ὀμόσης ὄλωσ». Ὁ γοῦν μὴ θυμούμενος, πῶς φονεύσει; Καὶ ὁ μὴ ἐπιθυμῶν, πῶς μοιχεύσει; Ὁ μηδὲ ὄλωσ ὀμνύων, πῶς ἐπιορκήσει; Τὰς ρίζας γὰρ τῶν ἀμαρτη-
15 μάτων ἀπ' αὐτῆς τῆς ψυχῆς ἐκτέμνει ὁ Σωτὴρ διὰ τοῦ νόμου τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ ἐστὶ πλήρωμα νόμου τὸ μὴ δικαιολογεῖσθαι τινα ἐν τινι, μηδὲ ἑαυτὸν ἐκδικεῖν, ἀλλὰ προκεῖσθαι τοῖς πᾶσι τὰ πάντα ὡσεὶ νεκρὸν, ἵνα εἴ τι δ' ἂν ποιῶσιν εἰς αὐτὸν μὴ κινήται ὄλωσ μηδὲ ταρασσόμενος ἀντιλέγη αὐτοῖς, ἀλλ' εἶναι ἐν
20 μόναίς ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὸ τηρεῖν τὰ ἐκείνου προτάγματα, ὡς λέοντα ἢ γιγαντιαῖον ἄλλον Σαμψὼν ἢ εἴ τινα ἕτερον ἢ προγεγονότα ἢ ὄντα καὶ αὐτοῦ ἀνδρειότερον. Κατὰ γὰρ πάσης ἀμαρτίας πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Χριστοῦ ἡμῖν δεδώρηται καὶ ἐν ταύταις μόναίς δεῖ ζῆν καὶ ἐνεργὸν εἶναι τὸν βουλόμενον ζωῆς
25 αἰωνίου ἐπιτυχεῖν, ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς ἅπασιν προκεῖσθαι ὡσεὶ νεκρὸν ἀνενέργητον. «Ἐὰν γὰρ τὰ ρήματά μου», φησὶν ὁ Κύριος,

20. Ματθ. 5,17.

20α. Ἰω. 1,29.

20β. Ρωμ. 8,2.

20γ. Ἐξ. 20,13. Ματθ. 5,22.

20δ. Ἐξ. 20,14. Ματθ. 5,28.

μίσετε ότι ἦλθα νὰ καταλύσω τὸν νόμο ἢ τοὺς προφῆτες. Δὲν ἦλθα νὰ τὸν καταλύσω, ἀλλὰ νὰ τὸν συμπληρώσω»²⁰. Διότι δὲν μποροῦσε ὁ νόμος νὰ θεραπεύσει τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὴν ἀόρατη νόσο τῶν παθῶν τῆς ἁμαρτίας μὲ τὰ γῆινα φάρμακα, δηλαδή μὲ τὰ σωματικὰ δικαιῶματα, τὰ δῶρα, τὶς θυσίες, τὰ ὀλοκαυτῶματα καὶ τὰ λοιπά. Καθόσον λέγει· «νὰ ὁ ἄμνός ποὺ βαστάζει τὶς ἁμαρτίες τοῦ κόσμου»^{20α}. Καὶ πάλι· «ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς, δηλαδή τὸ Εὐαγγέλιο, μᾶς ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὸν νόμο τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου»^{20β}. Θέλετε νὰ μάθετε πῶς ἀναπληρώνει ὁ Χριστὸς τὰ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν; Ὁ νόμος λέγει, «μὴ φονεύσεις»· ὁ Χριστὸς, «μὴ ὀργισθεῖς»^{20γ}. Ὁ νόμος, «μὴ μοιχεύσεις»· ὁ Χριστὸς, «μὴ ἐπιθυμίσεις»^{20δ}. Ὁ νόμος, «μὴ ἐπιορκήσεις»· ὁ Χριστὸς, «μὴ ὀρκισθεῖς καθόλου»^{20ε}. Πράγματι, ὁποῖος δὲν θυμῶνει, πῶς θὰ φονεύσει; Ὁποῖος δὲν ἐπιθυμεῖ, πῶς θὰ μοιχεύσει; Ὁποῖος δὲν ὀρκίζεται καθόλου, πῶς θὰ ἐπιορκήσει; Ὁ Σωτὴρ βγάζει ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ψυχὴ τὶς ρίζες τῶν ἁμαρτημάτων διὰ τοῦ νόμου τοῦ Πνεύματος. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ συμπλήρωμα τοῦ νόμου²¹, τὸ νὰ μὴ δικαιολογεῖται κανεὶς γιὰ κάτι, οὔτε νὰ ἐπιδιώκει ἐκδίκηση γιὰ τὸν ἑαυτὸ του²², ἀλλὰ νὰ συμπεριφέρεται σ' ὅλους καὶ ὡς πρὸς ὅλα σὰν νεκρὸς, ὥστε, ἐὰν τοῦ κάμνουν κάτι, νὰ μὴ κινεῖται καθόλου, οὔτε ν' ἀντιλέγει σ' αὐτοὺς ἂν διαταράσσεται, ἀλλὰ νὰ μένει προσηλωμένος στὶς ἐντολὰς μόνο τοῦ Θεοῦ καὶ στὴν τήρηση τῶν προσταγμάτων ἐκείνου, σὰν λιοντάρι ἢ σὰν ἄλλος γιγάντιος Σαμψὼν ἢ σὰν ὁποιοσδήποτε ἄλλος ἢ παλαιότερος ἢ σημερινὸς καὶ ἀπὸ αὐτὸν ἀνδρειότερος. Ὅλες οἱ ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ μᾶς ἐδωρήθηκαν ἐναντίον κάθε ἁμαρτίας καὶ μόνο μὲ βάση αὐτὲς πρέπει νὰ ζεῖ καὶ νὰ ἐνεργεῖ ὁποῖος θέλει νὰ ἐπιτύχει αἰώνια ζωὴ, ἐνῶ γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα πρέπει νὰ φέρεται σὰν νεκρὸς ἀνενέργητος. Διότι λέγει ὁ Κύριος, «ἐὰν τὰ λόγια μου μείνουν μέσα σας, μένετε

20ε. Λευιτ. 19,12 κλπ. Ματθ. 5,34.

21. Ρωμ. 13,10.

22. Ρωμ. 12,19.

«ἐν ὑμῖν μείνη, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοὶ μείνατε. Καὶ ὁ ἄν θέλητε, αἰτήσασθε καὶ δοθήσεται ὑμῖν». Ἀκολουθήσωμεν οὖν τοῖς λόγοις μετὰ σπουδῆς μέχρις οὗ φθάσομεν τὸν τόπον, οὗ αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός. Ἐκεῖ γὰρ ἔλκει τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ καὶ εἰσάγει εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ὡς μέγας ἀρχιερεὺς, ἐνθα τὸ καθ' ἡμᾶς αὐτὸς ὑπὲρ ἡμῶν πρόδρομος εἰσῆλθε, καθὼς αὐτὸς φησιν· «οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. Ἐγὼ γὰρ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ». Καὶ πάλιν· «Θέλω, Πάτερ, οὐδὲ δέδωκάς μοι, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ καὶ ἐκεῖνοι ὡς μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμήν, ἣν δέδωκάς μοι». Συσταυρωθῶμεν οὖν αὐτῷ διὰ τῆς ὑπομονῆς πάντων τῶν ἐπερχομένων ἡμῖν πειρασμῶν καὶ συννεκρωθῶμεν αὐτῷ ταῖς τοῦ βίου ἡδοναῖς, ἵνα καὶ συζήσωμεν ἐν αὐτῷ· συμπορευσώμεθα αὐτῷ κεκαθαρμέναις ταῖς διανοίαις πρὸς τὴν εἰς οὐρανοῦς ἀγούσαν ὁδόν. Ὀδοιπορούντων γὰρ ἡμῶν ἐν τῇ ὁδῷ τῶν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἐντολῶν καὶ ἀκολουθούντων αὐτῷ ἀμεταστρεπτί, οὐδὲν ἡμᾶς ὁ ἐχθρὸς παραβλάψαι δυνήσεται, καὶ μάλιστα ἐὰν ὁδηγῶ καὶ συνοδαιπόροις ἀγαθοῖς συμπορευσώμεθα. Φοβηθῶμεν τὸ ὑπόδειγμα τῆς κατηραμένης συκῆς διὰ τὴν ἀκαρπίαν καὶ καρποῦς ἀξίους διὰ τῆς μετανοίας προσάξωμεν Χριστῷ. Μὴ τῇ ραθυμίᾳ τῆς ψυχῆς νυστάξαντες στερηθῶμεν τῆς ἐξ αὐτῶν καιομένης λαμπάδος ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐργασίας ρεμβόμενοι ταῖς ἀπάταις τοῦ βίου καὶ ταῖς μωραῖς ὁμοιωθῶμεν παρθένοις, ἀλλὰ πολυπλασιάσωμεν ἀναλόγως δι' ἔργων ἀγαθῶν τὸ τῆς χάριτος τάλαντον.

6 Δυνατὸν οὖν ἐστίν, ἀδελφοί, τοῖς πᾶσιν οὐ μόνον τοῖς μοναχοῖς ἀλλὰ καὶ τοῖς λαϊκοῖς τὸ δεῖ καὶ διηνεκῶς μετανοεῖν καὶ κλαίειν καὶ δέεσθαι τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τῶν τοιούτων πράξεων καὶ τὰς λοιπὰς πάσας ἀρετὰς κτήσασθαι. Καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθές ἐστι συμ-

καὶ σεῖς σ' ἐμένα. Καὶ ὅ,τι θελήσετε, ζητήστε το καὶ θὰ σα̅ς δοθεῖ»^{22α}. Ἦς ἀκολουθήσομε λοιπὸν τὰ λόγια μὲ ζῆλο, μέχρι ποὺ νὰ φθάσομε στὸν τόπο, ὅπου εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστός. Διότι ἐκεῖ προσελκύει αὐτοὺς ποὺ τὸν ἀκολουθοῦν καὶ τοὺς εἰσάγει στὰ ἅγια τῶν ἁγίων σὰν μέγας ἀρχιερεὺς, ὅπου αὐτὸς εἰσῆλθε γιὰ χάρη μας ὡς πρόεδρος, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος· «κάνεις δὲν ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, παρὰ μόνο δι' ἐμοῦ. Ἐγὼ εἶμαι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή». Καὶ πάλι· «θέλω, Πάτερ, αὐτοί, τοὺς ὁποίους μοῦ ἔδωσες, ὅπου εἶμαι ἐγώ, νὰ εἶναι μαζί μου καὶ ἐκεῖνοι, γιὰ νὰ βλέπουν τὴ δόξα μου ποὺ μοῦ ἔδωσες»^{22β}. Ἦς συσταυρωθοῦμε λοιπὸν μὲ αὐτὸν διὰ τῆς ὑπομονῆς ὄλων τῶν πειρασμῶν ποὺ μᾶς ἔρχονται καὶ νὰ νεκρωθοῦμε μαζί μὲ αὐτὸν γιὰ τὶς ἡδονὲς τοῦ βίου, ὥστε καὶ νὰ συζήσομε μὲ αὐτὸν ὡς συμπορευθοῦμε μαζί του μὲ καθαρισμένες διάνοιες στὸ δρόμο ποὺ ὁδηγεῖ στοὺς οὐρανοὺς. Διότι βαδίζοντας στὴν ὁδὸ τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ μας καὶ ἀκολουθώντας τον χωρὶς ἐπιστροφή, δὲν θὰ μπορέσει ὁ ἐχθρὸς νὰ μᾶς παραβλάψει καθόλου, καὶ μάλιστα ἂν συμπορευόμαστε μὲ ὁδηγὸ καὶ συνοδοιπόρους ἀγαθοὺς. Ἦς φοβηθοῦμε τὸ ὑπόδειγμα τῆς καταραμένης συκῆς γιὰ τὴν ἀκαρπία της κι ὡς προσκομίσουμε στὸ Χριστὸ διὰ τῆς μετανοίας καρποὺς ἀξίους. Νὰ μὴ νυστάξομε ἀπὸ τὴν ραθυμία τῆς ψυχῆς καὶ στερηθοῦμε τὴ λαμπάδα ποὺ καίεται ἀπ' αὐτήν, ρεμβάζοντας τὸν καιρὸ τῆς ἐργασίας μὲ τὶς ἀπάτες τοῦ βίου καὶ ὁμοιωθοῦμε μὲ τὶς μωρὲς παρθένες, ἀλλὰ νὰ πολλαπλασιάσομε ἀναλόγως μὲ ἔργα ἀγαθὰ τὸ τάλαντο τῆς χάριτος.

- 6 Εἶναι λοιπὸν δυνατὸ, ἀδελφοί, σὲ ὄλους, ὄχι μόνο στοὺς μοναχοὺς, ἀλλὰ καὶ στοὺς λαϊκοὺς, νὰ μετανοοῦν καὶ νὰ κλαίουں καὶ νὰ δέονται στὸν Θεὸ πάντοτε καὶ συνεχῶς, καὶ μὲ αὐτὲς τὶς πράξεις ν' ἀποκτήσουν καὶ ὅλες τὶς ὑπόλοιπες ἀρετὲς. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθὲς τὸ ἐπιβεβαιώνει μαζί μὲ ἐμένα καὶ ὁ

22β. Ἰω. 17,24.

μαρτυρεῖ μοι καὶ ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης, ὁ μέγας στῦλος καὶ διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας, ἐν τοῖς περὶ τοῦ Δαυὶδ λόγοις τὸν πεντηκοστον ψαλμὸν ἐξηγούμενος, λέγων δυνατὸν εἶναι γυναῖκα ἔχοντα καὶ παῖδας καὶ παιδίσκας καὶ πλῆθος οἰκετῶν καὶ περιου-
5 σίαν πολλὴν καὶ βιωτικοῖς ἐμπρέποντα πράγμασι, μὴ τοῦτο μόνον δύνασθαι, τὸ κλαίειν καθ' ἐκάστην καὶ εὐχεσθαι καὶ μετανοεῖν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ τέλειον φθάσαι τῆς ἀρετῆς τὸν βουλόμενον καὶ Πνεῦμα λαβεῖν ἅγιον καὶ φίλον γενέσθαι Θεοῦ καὶ ἐπαπολαύειν τῆς θεάς αὐτοῦ, οἷοι καὶ πρὸ τῆς Χριστοῦ παρουσίας ἐγένοντο
10 Ἀβραάμ, Ἰσάκ, Ἰακῶβ καὶ ὁ ἐν Σοδόμοις Ἄωτ καὶ (ἵνα τοὺς ἄλλους παρήσω πολλοὺς ὄντας) Μωσῆς καὶ Δαυὶδ, ἐν τῇ νέᾳ δὲ χάριτι καὶ ἐπιφανείᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Πέτρος, ὁ ἀλιεὺς καὶ ἀγράμματος, μετὰ τῆς πενθερᾶς καὶ τῶν ἄλλων κηρύσσων τὸν ἐπιφανέντα Θεόν. Τοὺς δ' ἄλλους τίς ἀριθμήσειεν, ὑπὲρ στα-
15 γόνας ὄντας τῶν ὑετῶν καὶ ὑπὲρ τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ, βασιλεῖς, ἄρχοντας καὶ δυνάστας (μὴ εἶπω πένητας καὶ τοὺς τῇ αὐταρκειᾷ συζήσαντας), ὧν αἱ πόλεις καὶ αἱ οἰκίαι καὶ τῶν ἐκκλησιῶν οἱ ναοί, οὗς ἐκεῖνοι φιλοτίμως ἀνήγειραν, ὧν τὰ γηροκομεῖα καὶ τὰ ξενοδοχεῖα σώζονται καὶ εἰσι μέχρι τοῦ νῦν, ἅπερ καὶ πε-
20 ριόντες ἐκεῖνοι ἐκέκτηντο καὶ ἐχρῶντο αὐτοῖς εὐσεβῶς, οὐχ ὡς οἰκείοις, ἀλλ' ὡς δοῦλοι τοῦ Δεσπότη τοῦ παρὰ τοῦ Δεσπότη δοθέντα αὐτοῖς καὶ ὡς ἐκεῖνῳ ἐδόκει διέποντες, χρῶμενοι μὲν τῷ κόσμῳ, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν, οὐ καταχρῶμενοι δέ. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐν τῷ βίῳ τῷ παρόντι περιδοξοὶ γεγόνασι καὶ λαμ-
25 προὶ καὶ νῦν καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ περιδοξότεροι καὶ λαμπρότεροι γενήσονται. Καὶ εἰ μὴ ὀκνη-

23. Βλ. Ἰω. Χρυσοστόμου (PG 96,144D-145C).

24. Β' Τιμ. 1,10. Τιτ. 2,13.

25. Σοφ. Σειφ. 1,2.

Χρυσορρήμων Ἰωάννης²³, ὁ μέγας στῦλος καὶ διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας, στοὺς λόγους γιὰ τὸν Δαβίδ, ἐξηγῶντας τὸν πεντηκοστό ψαλμὸ, ὅπου λέγει, ὅτι εἶναι δυνατό καὶ γυναῖκα νὰ ἔχει κανεὶς καὶ παιδιά καὶ δοῦλες καὶ πλῆθος ὑπηρετῶν καὶ περιουσία μεγάλη καὶ νὰ εὐημερεῖ στὰ βιωτικὰ πράγματα, καὶ ὄχι μόνο μπορεῖ αὐτό, τό νὰ κλαίει κάθε ἡμέρα καὶ νὰ προσεύχεται καὶ νὰ μετανοεῖ, ἀλλὰ ὅποιος θέλει μπορεῖ νὰ φθάσει καὶ στὸ τέλειο τῆς ἀρετῆς καὶ νὰ λάβει ἅγιο Πνεῦμα, νὰ γίνῃ φίλος τοῦ Θεοῦ καὶ ν' ἀπολαμβάνει τὴν θέα του, ὅπως συνέβηκε καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ μὲ τὸν Ἀβραάμ, τὸν Ἰσαάκ, τὸν Ἰακώβ καὶ τὸν Λῶτ στὰ Σόδομα (γιὰ νὰ παραλείψω τοὺς ἄλλους ἐπειδὴ εἶναι πολλοί), τὸν Μωυσῆ καὶ τὸν Δαβίδ, καὶ κατὰ τὴν νέα ἐποχὴ τῆς χάριτος καὶ παρουσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος μας²⁴ μὲ τὸν Πέτρο, τὸν ἀλιέα καὶ ἀγράμματο, πὺ μαζὶ μὲ τὴν πεθερά του καὶ τοὺς ἄλλους ἐκήρυττε τὸν φανερωθέντα Θεοῦ. Τοὺς ἄλλους ποιός θὰ μπορούσε νὰ τοὺς ἀριθμήσει, τῇ στιγμῇ πὺ εἶναι περισσότεροι ἀπὸ τὶς σταγόνες τῶν βροχῶν²⁵ καὶ περισσότεροι ἀπὸ τὰ ἀστέρια τοῦ οὐρανοῦ²⁶, βασιλεῖς, ἄρχοντες καὶ ἡγεμόνες (δὲν θὰ ἀναφέρω τοὺς πένητες καὶ ὄσους ἔζησαν μαζὶ μὲ τὴν αὐτάρκεια), τῶν ὁποίων οἱ πόλεις καὶ οἱ οἰκίαι καὶ οἱ ναοὶ τῶν ἐκκλησιῶν, πὺ μὲ φιλοτιμία ἀνήγειραν, καὶ τὰ γηροκομεῖα καὶ οἱ ξενῶνες σῶζονται καὶ ὑπάρχουν μέχρι σήμερα, τὰ ὁποῖα καὶ ὅταν ἐζοῦσαν ἐκεῖνοι τὰ κατεῖχαν καὶ τὰ ἐχρησιμοποιοῦσαν εὐσεβῶς, ὄχι ὡς δικά τους, ἀλλ' ὡς δοῦλοι τοῦ Δεσπότη, διαχειριζόμενοι τὰ ὅσα τοὺς ἐδόθησαν ἀπὸ τὸν Δεσπότη ὅπως φαινόταν καλὸ σ' ἐκεῖνον, χρησιμοποιώντας τὸν κόσμον, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Παύλου, χωρὶς ὄμως νὰ κάμνουν κατάχρηση αὐτοῦ²⁷. Καὶ ἀκριβῶς γι' αὐτὸ καὶ στὸν παρόντα βίον ἔχουν γίνῃ περίφημοι καὶ λαμπροὶ καὶ τώρα καὶ στοὺς ἀτελεύτητους αἰῶνες στὴν βασιλεία τοῦ Θεοῦ θὰ γίνῃ ἐνδοξότεροι καὶ λαμπρότεροι. Καὶ ἔὰν δὲν ἤμασταν ὀκνη-

26. Γεν. 15,5 κ.έ.

27. Α' Κορ. 7,31.

ροὶ ἡμεν καὶ ῥάθυμοι καὶ καταφρονηταὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ σπουδαῖοι καὶ διεγρηγερμένοι καὶ νῆφοντες, οὐδεμίαν εἶχομεν χρεῖαν ἀποταγῆς ἢ κουρᾶς ἢ τῆς τοῦ κόσμου φυγῆς. Καὶ ἵνα τοῦτο πιστώσωμαι, ἀκουσον!

7 Ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον βασιλέα ἐποίησεν ἐξ ἀρχῆς πάντων τῶν ἐπὶ γῆς, ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτῶν τῶν ὑπὸ τὸν ὄροφον ὄντων τοῦ οὐρανοῦ· ἥλιος γὰρ καὶ σελήνη καὶ ἄστρα διὰ τὸν ἄνθρωπον πάντως παρήχθησαν. Τί οὖν; Βασιλεὺς ὢν τούτων ἀπάντων τῶν ὀρωμένων, ἐβλάπτετο ἄρα ἐκ τούτων πρὸς ἀρετῆν; Οὐμενοῦν οὐ-
10 δαμῶς, ἀλλὰ καὶ μειζόνως, εἰ ἔμεινεν εὐχαριστῶν τῷ ποιήσαντι καὶ δεδωκότι αὐτῷ τὰ πάντα Θεῷ, ἐμελλεν εὐδοκιμεῖν. Εἰ μὴ γὰρ παρέβη τὴν ἐντολὴν τοῦ Δεσπότη, οὐκ ἂν τὴν βασιλείαν ταύτην ἀπώλεσεν, οὐκ ἂν τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης ἑαυτὸν ἀπεστέρησεν· ἐπεὶ δὲ τοῦτο πεποίηκεν, εἰκότως ἐξεβλήθη, ἐξωρίσθη, ἐβίωσε
15 καὶ ἀπέθανε. Καὶ λέγω σοι πρᾶγμα ὅπερ σαφῶς, οἶμαι, οὐδεὶς ἀπεκάλυψε, συνεσκιασμένως δὲ τοῦτο εἴρηται. Ποῖον; Ἐκουε τῆς θείας λεγούσης Γραφῆς· «καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Ἀδὰμ» (μετὰ τὸ παραβῆναι λέγω)· «Ἀδάμ, ποῦ εἶ;». Τί τοῦτο λέγων, ὁ τοῦ παντὸς Ποιητῆς; Πάντως εἰς συναίσθησιν αὐτὸν ἀγαγεῖν βουλό-
20 μενος καὶ τοῦτον πρὸς μετάνοιαν ἐκκαλούμενος, «Ἀδάμ, ποῦ εἶ;», φησί. Κατανόησον σεαυτὸν, κατάμαθέ σου τὴν γύμνωσιν! Ἴδε οἶου ἐνδύματος, οἷας δόξης ἐστέρησαι. «Ἀδάμ, ποῦ εἶ;»· οἰο-
νεὶ πως τοῦτον παρακαλῶν καὶ λέγων· Ἐναι, φρόνησον, ταπεινέ, ναί, ἐξελθε ὅθεν εἶ κεκρυμμένος. Ἐμὲ οἶει κρύπτεσθαι; Εἰπέ·
25 ἡμαρτον! Ἄλλ' οὐ λέγει τοῦτο, μᾶλλον δὲ οὐκ ἐγὼ λέγω τοῦτο ὁ ἄθλιος – ἐμὸν γὰρ τὸ πάθος ἐστίν! –, ἀλλὰ τί; «Τῆς φωνῆς σου ἤκουσα περιπατοῦντος ἐν τῷ παραδείσῳ καὶ ἔγνων ὅτι γυμνός εἰμι καὶ ἐκρύβην». Τί οὖν ὁ Θεός; «Καὶ τίς ἀνήγγειλέ σοι ὅτι γυ-

28. Α' Θεσ. 5,6.

29. Γεν. 1,26. 28.

30. Γεν. 3,9.

ροὶ καὶ ἀδιάφοροι καὶ καταφρονητὲς τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ πρόθυμοι καὶ ἐπάγρυπνοι καὶ νηφάλιοι²⁸, δὲν θὰ εἶχαμε καμμία ἀνάγκη ἀπαρνήσεως ἢ κουρᾶς ἢ φυγῆς ἀπὸ τὸν κόσμο. Καὶ γιὰ νὰ τὸ βεβαιώσω αὐτό, ἄκουσε!

7 Ὁ Θεὸς ἔκανε τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἀρχὴ βασιλέα ὅλων τῶν ὄντων ἐπάνω στὴ γῆ²⁹, καθὼς καὶ αὐτῶν ποὺ εὐρίσκονται κάτω ἀπὸ τὴν στέγη τοῦ οὐρανοῦ. Διότι ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ τ' ἄστρα ἐδημιουργήθηκαν ὁπωσδήποτε γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Τί λοιπὸν; Ἐπειδὴ ἦταν βασιλεὺς ὅλων αὐτῶν τῶν ὀρωμένων, ἐβλάπτετο ἄραγε ἀπ' αὐτὰ στὸν δρόμο πρὸς τὴν ἀρετὴ; Ὅχι μόνο δὲν ἐβλάπτετο καθόλου, ἀλλ' ἐπρόκειτο νὰ εὐδοκιμήσει ἀκόμη περισσότερο, ἐὰν παρέμενε εὐχαριστώντας τὸν Θεὸ ποὺ τὸν ἔπλασε καὶ τοῦ ἔδωσε τὰ πάντα. Διότι, ἐὰν δὲν παρέβαινε τὴν ἐντολὴ τοῦ Δεσπότη, δὲν θὰ ἔχανε τὴν βασιλεία αὐτὴ, δὲν θ' ἀποστεροῦσε τὸν ἑαυτὸ του ἀπὸ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ ὁμοῦς³¹ τὸ ἔκανε αὐτό, πολὺ σωστὰ ἐξεβλήθηκε, ἐξορίσθηκε, ἔζησε καὶ ἀπέθανε. Καὶ σοῦ λέγω κάτι ποὺ νομίζω κανεὶς δὲν ἀποκάλυψε μὲ σαφήνεια, ἀλλὰ ἔχει λεχθεῖ συγκαλυμμένα. Ποιός; Ἄκουε τὴν θεία Γραφὴ ποὺ λέγει· «καὶ εἶπε ὁ Θεὸς στὸν Ἀδὰμ» (ἐννοῶ μετὰ τὴν παράβαση) «Ἀδὰμ, ποῦ εἶσαι;»³⁰. Γιατί τὸ λέγει αὐτὸ ὁ ποιητὴς τοῦ παντός; Ὅπωσδήποτε ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τὸν ὀδηγήσει σὲ συναίσθηση καὶ γιὰ νὰ τὸν καλέσει πρὸς μετάνοια τοῦ λέγει, «Ἀδὰμ, ποῦ εἶσαι;». Γνώρισε τὸν ἑαυτὸν σου, μάθε καλὰ τὴν γυμνότητά σου! Νὰ ποιό ἔνδυμα καὶ ποιά δόξα ἐστερήθηκες. «Ἀδὰμ ποῦ εἶσαι;». Σὰν νὰ τὸν παρακαλοῦσε κατὰ κάποιο τρόπο καὶ τοῦ ἔλεγε· ἘΝΑΪ, σκέψου λογικά, ταπεινέ, ναί, βγές ἀπὸ ἐκεῖ ποὺ εἶσαι κρυμμένος. Νομίζεις ὅτι μπορεῖς νὰ κρυφθεῖς ἀπὸ ἐμένα³¹; Πές, ἀμάρτησα! Ἄλλὰ δὲν λέγει αὐτό, ἢ καλύτερα δὲν τὸ λέγω αὐτὸ ἐγὼ ὁ ἄθλιος (διότι δικό μου εἶναι τὸ πάθημά!). Ἄλλὰ τί λέγει; Ἄκουσα τὴν φωνή σου ἐνῶ ἐπερπατοῦσες μέσα στὸν παράδεισο καὶ κατάλαβα ὅτι εἶμαι γυμνός καὶ ἐκρύφθηκα»³². Τί τοῦ λέγει λοιπὸν ὁ Θεός;

31. Γεν. 3,8.

32. Γεν. 3,10.

μνός εἶ, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὐ̄ ἐνετειλάμην σοι τούτου μόνου μὴ φαγεῖν, ἀπ' αὐτοῦ ἔφαγες;».

8 Ὁρᾶς, ἀγαπητέ, μακροθυμίαν Θεοῦ; Εἰπόντος γὰρ αὐτοῦ, «Ἀδάμ, ποῦ εἶ;» καὶ μὴ ὁμολογήσαντος τὴν ἀμαρτίαν εὐθύς, ἀλλ' 5 εἰπόντος, «τῆς φωνῆς σου ἤκουσα, Κύριε, καὶ ἔγνων ὅτι γυμνός εἰμι καὶ ἐκρύβην», οὐκ ὠργίσθη ὁ Θεός, οὐκ ἀπεστράφη εὐθύς, ἀλλὰ καὶ δευτέρας ἀξιοῖ αὐτὸν ἀποκρίσεως καὶ φησι· «τίς ἀνήγγειλέ σοι ὅτι γυμνός εἶ, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὐ̄ ἐνετειλάμην σοι τούτου μόνου μὴ φαγεῖν, ἀπ' αὐτοῦ ἔφαγες;». Νόει μοι βάθος λό- 10 γων σοφίας Θεοῦ. 'Τί λέγεις', φησὶν, ὅτι «γυμνός εἰμι», τὴν δὲ ἀμαρτίαν σου κρύβεις; Μὴ νομίζεις με τὸ σῶμά σου μόνον ὄραν, τὴν δὲ καρδίαν καὶ τὰς ἐνθυμήσεις σου μὴ ὄραν; Ἦλπιζε γὰρ ἀπατηθεὶς ὁ Ἀδάμ ὅτι οὐκ ᾔδει ὁ Θεὸς τὴν ἀμαρτίαν αὐτοῦ καὶ ἔλεγεν οὕτω καθ' ἑαυτόν, οἶονεὶ ὅτι· 'Ἐὰν εἶπω ὅτι γυμνός εἰμι, 15 φησὶν, ἀγνοῶν ὁ Θεὸς εἰπεῖν ἔχει· Καὶ διατί εἶ γυμνός; Εἶτα ἀπαρνήσασθαι ἔχω ἐγὼ καὶ εἰπεῖν· Οὐκ οἶδα, καὶ λαθεῖν ἔχω αὐτὸν καὶ πάλιν ἀπολαβεῖν τὴν πρῶτην μου στολήν. Εἰ δὲ μὴ, τέως οὐ μὴ ἐκβάλλη με, τέως οὐ μὴ ἐξορίσῃ με!' Ταῦτα ἐνθυμουμένου αὐτοῦ (ὡς καὶ νῦν ποιοῦσι πολλοὶ καὶ αὐτὸς ἐγὼ πρῶτος, τὰ ἑαυ- 20 τῶν κακὰ κρύπτοντες), ὁ Θεὸς μὴ θέλων πολυπλασιάσαι αὐτῷ τὸ κρίμα λέγει· 'Καὶ πόθεν ἔγnows ὅτι γυμνός εἶ, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὐ̄ ἐνετειλάμην σοι μὴ φαγεῖν, ἀπ' αὐτοῦ ἔφαγες;»· οἶονεὶ λέγων· 'Καὶ ὅπως ἐμὲ κρύπτειν οἶεσαι; Οὐ γινώσκω ἐγὼ τί πέπραχας; Οὐ λέγεις τὸ «Ἠμαρτον»; Εἶπέ, ταπεινέ· Ναί, ἀλήθεια, Δέσποτα, πα- 25 ρέβην τὴν ἐντολήν σου, ἔπταισα ἀκούσας τῆς συμβουλῆς τῆς γυναικός, ἐσφάλην μεγάλως ποιήσας τὸν ἐκείνης λόγον καὶ παρακούσας τὸν σόν, ἐλέησόν με!' Ἀλλ' οὐ λέγει τοῦτο, οὐ ταπεινοῦται,

33. Γεν. 3,11.

34. Γεν. 3,9.

35. Γεν. 3,10.

36. Γεν. 3,11.

«Καὶ ποιός σου ἀνήγγειλε ὅτι εἶσαι γυμνός; Μήπως ἔφαγες ἀπὸ τὸ δένδρο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο μόνο σου παρήγγειλα νὰ μὴ φᾶς;»³³.

8 Βλέπεις, ἀγαπητέ, μακροθυμία Θεοῦ; Διότι, λέγοντάς του αὐτός, «Ἄδὰμ ποῦ εἶσαι»³⁴, καὶ ἐνῶ δὲν ὁμολόγησε ἀμέσως τὴν παράβαση, ἀλλ' εἶπε, «ἄκουσα τὴν φωνή σου, Κύριε, καὶ κατάλαβα ὅτι εἶμαι γυμνός καὶ ἐκρύφθηκα»³⁵, δὲν ὀργίσθηκε ὁ Θεός, δὲν ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπό του ἀμέσως, ἀλλὰ ἀξιώνει ἀπὸ αὐτὸν καὶ δεύτερη ἀπάντηση καὶ λέγει· «ποιός σου ἀνήγγειλε ὅτι εἶσαι γυμνός; Μήπως ἔφαγες ἀπὸ τὸ δένδρο ἀπὸ τὸ ὁποῖο μόνο σου παρήγγειλα νὰ μὴ φᾶς;»³⁶. Σκέψου, σὲ παρακαλῶ, βάθος λόγων σοφίας τοῦ Θεοῦ³⁷. Ἐπειδὴ λέγεις, λέγει, ὅτι «εἶμαι γυμνός», καὶ τὴν ἁμαρτία τὴν κρύβεις; Μήπως νομίζεις ὅτι βλέπω μόνο τὸ σῶμα σου, ἐνῶ τὴν καρδιά καὶ τὶς σκέψεις σου δὲν τὰ βλέπω; Διότι ἤλπιζε ὁ ἀπατημένος Ἄδὰμ ὅτι ὁ Θεός δὲν γνωρίζει τὴν ἁμαρτία του καὶ ἔλεγε αὐτὰ περίπου στὸν ἑαυτό του· Ἐὰν εἰπῶ ὅτι εἶμαι γυμνός, λέγει, ἔπειδὴ ἀγνοεῖ ὁ Θεός μπορεῖ νὰ εἰπεῖ· Καὶ γιατί εἶσαι γυμνός; Ἐπειτα μπορῶ ἐγὼ ν' ἀρνηθῶ καὶ νὰ εἰπῶ· Δὲν γνωρίζω, καὶ ἔτσι μπορῶ νὰ ξεφύγω ἀπὸ τὴν προσοχή του καὶ νὰ λάβω καὶ πάλι τὴν πρώτη μου στολή³⁸. Διαφορετικά, μέχρι τότε δὲν θὰ μὲ διώξει, μέχρι τότε δὲν θὰ μὲ ἐξορίσει!'. Ἐνῶ αὐτός ἐσκεπτόταν αὐτὰ (ὅπως καὶ τώρα πολλοὶ κάμνουν καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος πρῶτος, κρύβοντας τὰ κακὰ τους) ὁ Θεός, ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ τοῦ πολλαπλασιάσει τὴν καταδίκη, λέγει· «καὶ ἀπὸ ποῦ ἔμαθες ὅτι εἶσαι γυμνός; Μήπως ἔφαγες ἀπὸ τὸ δένδρο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο σου παρήγγειλα νὰ μὴ φᾶς;»³⁹. Σὰν νὰ τοῦ λέγει· Καὶ νομίζεις ὅτι μπορεῖς νὰ κρύβεσαι ἀπὸ ἐμένα; Δὲν γνωρίζω ἐγὼ τί ἔχεις κάνει; Δὲν λέγεις τὸ «ἡμαρτον»; Πές, ταπεινέ· Ναί, ἀλήθεια, Δέσποτα, παρέβηκα τὴν ἐντολή σου, ἔφταιξα ἀκούοντας τὴν συμβουλή τῆς γυναικός, ἔσφαλα πολὺ ποῦ ἐξετέλεσα τὸν λόγο ἐκείνης καὶ παρήκουσα τὸν δικό σου, ἐλέησέ με!'. Ἀλλὰ δὲν τὸ λέγει αὐτό,

37. Ρωμ. 11,33.

38. Λουκᾶ 15,22.

39. Γεν. 3,11.

οὐ κάμπτεται, νεῦρον σιδηροῦν ὃ τῆς καρδίας αὐτοῦ τράχηλος (οἶος δὴ καὶ ὁ ἐμός, τοῦ ἀθλίου, ἐστίν). Εἰ γὰρ εἶπε τοῦτο, ἔμεινε ἄν ἐν τῷ παραδείσῳ καὶ τὸν κύκλον ὄλον ἐκεῖνον τῶν μυρίων κακῶν, ὃν ὑπέστη ἐξορισθεὶς καὶ εἰς τὸν ἄδην τοσοῦτους αἰῶνας ποιήσας κείμενος, κερδᾶναι ἄν εἶχε ἀπὸ μιᾶς τῆς τότε φωνῆς.

9 Τοῦτο οὖν ἐστὶν ὃ ὑπεσχόμην εἰπεῖν. Καὶ ἀκουσον τῶν ἐξῆς καὶ γινῶθι ὅτι ἀληθὴς ἐστὶ ὁ λόγος καὶ οὐκ ἐστὶ ψεῦδος τὸ οἰονοῦν ἐν αὐτῷ. Εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Ἀδάμ· «ἦν ὥραν φάγεσθε ἀπὸ
10 τοῦ ξύλου, οὗ ἐνετειλάμην ὑμῖν τούτου μὴ φαγεῖν, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε», δηλονότι τῷ ψυχικῷ, ὃ καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐγένετο, δι' ὃ καὶ τῆς ἀθανάτου στολῆς ἐγυμνώθη· οὐδὲν δὲ πλέον προεῖπεν ὁ Θεὸς καὶ οὐδὲν πλέον ἐγένετο. Προγινῶσκων γὰρ ὁ Θεὸς ὅτι ἁμαρτῆσαι ἔχει ὁ Ἀδὰμ καὶ βουλόμενος μετανοοῦντα συγχω-
15 ρῆσαι αὐτόν, οὐδέν, ὡς εἴρηται, πλέον προαπεφῆνατο κατ' αὐτοῦ· ἐπεὶ δὲ ἠρνήσατο τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ καὶ οὐδὲ ἐλεγχόμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μετενόησεν, (ἔφη γάρ· «ἡ γυνή, ἣν δέδωκάς μοι, αὕτη με ἠπάτησεν»). «Ἦν δέδωκάς μοι!» ὧ ψυχῆς ἀπροσέκτου, οἶονεὶ τῷ Θεῷ λεγούσης· 'Σὺ, φησὶν, ἔπταισας· ἡ γυνή, ἣν δέδωκάς μοι,
20 αὕτη μὲ ἠπάτησεν' –οἶα καὶ νῦν ἐγὼ πάσχω, ὁ ταπεινὸς καὶ ταλαίπωρος, καὶ οὐ θέλω ταπεινωθῆναί ποτε καὶ εἰπεῖν ἀπὸ ψυχῆς ὅτι ἐγὼ εἶμι αἷτιος τῆς ἐμῆς ἀπωλείας, ἀλλ' ὁ δεῖνά με, λέγω, παρώτρυνε ποιῆσαι καὶ εἰπεῖν τὰ καὶ τά, ὁ δεῖνά μοι συνεβούλευσεν ἐργάσασθαι τὸ καὶ τό', ὧ ἀθλίας ψυχῆς προῖεμένης ρήματα
25 ἁμαρτίας μεστά! ὧ ψυχῆς ἀναιδοῦς καὶ μιαρᾶς ἀναιδέστεροι λόγοι καὶ μιαιοί!)· τοίνυν καὶ οὕτω τοῦ Ἀδάμ εἰπόντος, τότε λέγει αὐτῷ ὁ Θεός· «ἐν κόπῳ καὶ ἰδρωτί φαγῆ τὸν ἄρτον σου, καὶ ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι ἡ γῆ», καὶ τελευταῖον ὅτι

40. Ἦσ. 48,4.

41. Γεν. 2,17. 3,1.

42. Γεν. 3,12. 13.

43. Γεν. 3,19. 18.

δὲν ταπεινῶνεται, δὲν κάμπτεται, τῆς καρδιᾶς του ὁ τράχηλος ἀποκτάει σιδερένια ἀκαμψία⁴⁰ (τέτοιος εἶναι καὶ ὁ δικός μου, τοῦ ἀθλίου). Διότι, ἐὰν τὸ ἔλεγε αὐτό, θὰ μπορούσε νὰ μείνει στὸν παράδεισο καὶ θὰ εἶχε ἀποφύγει μὲ ἓνα λόγο πού θὰ ἔλεγε τότε ἐκείνην τὴν χωρὶς τέλος σειρὰ τῶν ἀναρίθμητων κακῶν, τὰ ὁποῖα ἔπαθε ἀφοῦ ἐξορίσθηκε καὶ διέμεινε τόσους αἰῶνες πεσμένος στὸν ἄδη.

- 9 Αὐτὸ λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνο πού ὑπεσχέθηκα νὰ σᾶς εἰπῶ. Καὶ ἄκουσε τὴν συνέχεια καὶ μάθε ὅτι εἶναι ἀληθινὸς ὁ λόγος καὶ δὲν εἶναι ψεῦδος τὸ δηλούμενο μ' αὐτόν. Εἶπε ὁ Θεὸς στὸν Ἀδὰμ· «κατὰ τὴν ὥρα πού θὰ φᾶτε ἀπὸ τὸ ξύλο, πού σᾶς παρήγγειλα ἀπ' αὐτὸ μόνο νὰ μὴ φᾶτε, θὰ πεθάνετε μὲ θάνατο»⁴¹ δηλαδή μὲ τὸν ψυχικὸ θάνατο, πρᾶγμα πού ἐγίνε τὴν ἴδια ὥρα, γι' αὐτὸ καὶ ἀπογυμνώθηκε ἀπὸ τὴν ἀθάνατη στολή. Τίποτε περισσότερο δὲν προεῖπε ὁ Θεὸς καὶ τίποτε περισσότερο δὲν συνέβηκε. Διότι ὁ Θεός, γνωρίζοντας ἀπὸ πρὶν ὅτι πρόκειται ν' ἀμαρτήσῃ ὁ Ἀδὰμ καὶ θέλοντας νὰ τὸν συγχωρήσῃ ἐὰν μετανοήσῃ, τίποτε, ὅπως ἐλέγχθηκε, περισσότερο δὲν προεῖπε ἐναντίον του. Ἐπειδὴ ὁμως ἀρνήθηκε τὴν ἀμαρτία του καὶ οὔτε μετενόησε ὅταν ἐλεγχόταν ἀπὸ τὸν Θεὸ (διότι εἶπε, «ἡ γυναῖκα, πού μου ἔδωσες, αὐτὴ μὲ ἀπάτησε»⁴², «τὴν ὁποῖα μου ἔδωσες!»). Πῶ πῶ ἀπρόσεκτη ψυχὴ, πού εἶναι σὰν νὰ λέγει στὸν Θεό· 'Σύ', λέγει, 'ἔφταιξες· «ἡ γυναῖκα, πού μου ἔδωσες, αὐτὴ μὲ ἀπάτησε»', πρᾶγμα πού καὶ ἐγὼ τῶρα παθαίνω, ὁ ταπεινὸς καὶ ταλαίπωρος, καὶ δὲν θέλω νὰ ταπεινωθῶ ποτὲ καὶ νὰ εἰπῶ μὲ ὄλη τὴν ψυχὴ μου, ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὁ αἴτιος τῆς δικῆς μου ἀπωλείας, ἀλλὰ λέγω, 'ὁ τάδε μὲ ἔσπρωξε νὰ κάνω καὶ νὰ εἰπῶ αὐτὰ καὶ αὐτὰ, ὁ τάδε μὲ συμβούλευσε νὰ κάνω αὐτὸ καὶ αὐτό'. Πῶ πῶ ἀθλία ψυχὴ, πού προτιμᾶς λόγια γεμᾶτα ἀμαρτία! Πῶ πῶ ψυχὴ ἀδιάντροπη καὶ μιανή, τῆς ὁποίας τὰ λόγια εἶναι πῶ ἀδιάντροπα καὶ μιανὰ!)· ἔτσι λοιπὸν, ὅταν εἶπε αὐτὰ ὁ Ἀδὰμ, τότε λέγει σ' αὐτόν ὁ Θεός· «μὲ κόπο καὶ ἰδρῶτα νὰ τρῶς τὸν ἄρτο σου καὶ νὰ σοῦ βγάζει ἡ γῆ ἀγκάθια καὶ τριβόλια»⁴³, καὶ τελευταῖο· «χῶμα εἶσαι καὶ στὸ χῶμα θὰ ἐπιστρέψῃς»⁴⁴. 'Σοῦ

«γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση». Ἔλεγον, φησί, μετανοῆσαί σε καὶ εἶναι πάλιν ἐν τῇ προτέρᾳ σου διαγωγῇ. Ἐπειδὴ δὲ σκληρὸς οὕτως εἶ, ἀπελθε τοῦ λοιποῦ ἀπ' ἐμοῦ καὶ ἀρκέσει σοι εἰς παιδευσιν ἢ ἀποστασία σου, ὅτι «γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση».

- 10 Ἦδη οὖν ἔγνωσ ὅτι μετὰ τὴν παράβασιν διὰ τὸ μὴ μετανοῆσαι καὶ εἰπεῖν ἡμάρτον, καὶ ἐξορίζεται καὶ ἐν κόπῳ καὶ ἰδρῶτι διαγῆν κελεύεται καὶ εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθη, διὰ τοῦτο κατεκρίθη; Τοῦτο δὲ δῆλον ἐκ τῶν ἐξῆς. Τοιγαροῦν καὶ ἀφείς αὐτὸν ἔρχεται πρὸς τὴν Εἰδαν, θέλων δεῖξαι ὅτι δικαίως καὶ αὕτη συνεκ-
10 βληθήσεται, μετανοῆσαι μὴ θέλουσα, καὶ φησι· «τι τοῦτο ἐποίησας;», ἵνα κἂν αὕτη εἴπη τὸ ἡμάρτον. Ποίαν γὰρ καὶ ἄλλην χρεῖαν εἶχεν, εἶπέ μοι, ὁ Θεὸς λαλεῖν πρὸς αὐτὴν ταῦτα τὰ ρήματα, εἰ μὴ πάντως ἵνα εἴπη ὅτι· ἐν ἀφροσύνῃ μου, Δέσποτα, τοῦτο ἔπραξα, ἢ ταπεινὴ καὶ ἀθλία, σοῦ τοῦ Δεσπότη μου παρακούσα-
15 σα. Ἐλέησόν με! Ἄλλ' οὐκ εἶπε τοῦτο. Τί δέ; «Ὁ ὄφις ἐξηπάτησέ με». Ὡς τῆς ἀναισθησίας! Καὶ ὄλωσ ὄφει, κατὰ τοῦ Δεσπότη λέγοντί σοι, συνέτυχες καὶ τοῦτον ἀντὶ τοῦ ποιήσαντός σε Θεοῦ προετίμησας, κάκεινου τὴν συμβουλήν ὑπὲρ τὴν ἐντολήν τοῦ Δεσπότη προτιμοτέραν καὶ ἀληθεστέραν πεποίηκας; Ὡς δὲ οὐδὲ
20 αὕτη εὔρεν εἰπεῖν ἡμάρτον, ἐκβάλλονται τῆς τροφῆς, ἐξορίζονται τοῦ παραδείσου καὶ τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ σκόπει μοι τὸ βάθος τῶν μυστηρίων τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ καὶ μάθε καὶ διδάχθητι ἐντεῦθεν ὅτι, εἰ μετενόησαν, οὐκ ἂν ἐξεβλήθησαν, οὐκ ἂν κατεκρίθησαν, οὐκ ἂν εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθησαν, ἀποστραφῆναι κατεδι-
25 κάσθησαν. Πῶς; Ἄκουσον!

- 11 Ἐπεὶ ἐξεβλήθησαν καὶ ἤδη ἐξαυτῆς ἐνέπεσον εἰς τοὺς ἰδρῶτας καὶ εἰς τοὺς σωματικούς κῶπους, πεινᾶν δὲ ἤρξαντο καὶ διψᾶν, ριγᾶν τε ὁμοῦ καὶ τρέμειν καὶ πάσχειν τοιαῦτα, οἷα καὶ ἡμεῖς

44. Γεν. 3,19.

45. Γεν. 3,13.

46. Γεν. 3,19.

ἐλεγα', λέγει, 'νά μετανοήσεις καὶ νά ἐπανέλθεις στήν προηγούμενη κατάστασι τῆς ζωῆς σου. Ἐπειδὴ ὁμως εἶσαι τόσο σκληρός, ἀπομακρύνσου στὸ ἐξῆς ἀπὸ ἐμένα καὶ σοῦ ἀρκεῖ γιὰ σωφρονισμό ἢ ἀποστασία σου, διότι «χῶμα εἶσαι καὶ στὸ χῶμα θὰ ἐπιστρέψεις»⁴⁵.

10 Τώρα λοιπὸν ἐμάθεις ὅτι, μετὰ τὴν παράβασι, ἐπειδὴ δὲν μετενόησε καὶ δὲν εἶπε «ἥμαρτον», καὶ ἐξορίζεται καὶ διατάσσεται νά ζεῖ μὲ κόπο καὶ ἰδρῶτα, καὶ γι' αὐτὸ καταδικάσθηκε νά ἐπιστρέψει στὴ γῆ ἀπὸ τὴν ὁποία ἐλήφθηκε⁴⁴; Αὐτὸ εἶναι φανερὸ καὶ ἀπὸ τὰ ἐξῆς. Μετὰ δηλαδὴ, καὶ ἀφοῦ ἄφησε τὸν Ἀδάμ, ἔρχεται πρὸς τὴν Εὐά, ἐπειδὴ ἤθελε νά δείξει ὅτι δικαίως καὶ αὐτὴ θὰ ἐκδιωχθεῖ μαζί του, ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νά μετανοήσῃ, καὶ τῆς λέγει· «γιατί τὸ ἔκανες αὐτό»⁴⁵, μὲ σκοπὸ ἔστω καὶ αὐτὴ νά εἰπεῖ τὸ «ἥμαρτον». Διότι ποιά ἄλλη ἀνάγκη εἶχε, πές μου, ὁ Θεὸς νά λέγει πρὸς αὐτὴν αὐτὰ τὰ λόγια, παρὰ γιὰ νά εἰπεῖ ὅπωςδὴποτε, 'Δέσποτα, μὲ τὴν ἀφροσύνη μου τὸ ἔκανα αὐτό, ἐγὼ ἢ ταπεινὴ καὶ ἀθλία, παρακούοντας ἐσένα τὸν Δεσπότη μου. Ἐλέησέ με'. Ἀλλὰ δὲν τὸ εἶπε αὐτό. Καὶ τί εἶπε; «Ὁ ὄφις μὲ ἐξαπάτησε»⁴⁶. Πῶ πῶ ἀναισθησία! Δηλαδὴ μὲ τὸν ὄφι συμμάχησες ἐναντίον τοῦ Δεσπότη, ὁ ὁποῖος σοῦ ὁμιλεῖ, καὶ αὐτόν, ἀντὶ τοῦ Θεοῦ πού σε ἔπλασε, ἐπροτίμησες, καὶ ἐκείνου τὴν συμβουλή ἀπὸ τὴν ἐντολή τοῦ Δεσπότη ἐθεώρησες προτιμότερη καὶ ἀληθέστερη; Ἐπειδὴ λοιπὸν οὔτε αὐτὴ εὐρῆκε νά εἰπεῖ «ἥμαρτον», διώχνονται ἐξω ἀπὸ τὴν τρυφή, ἐξορίζονται ἀπὸ τὸν παράδεισο καὶ τὸν Θεό. Ἀλλὰ πρόσεξε, σὲ παρακαλῶ, τὸ βάθος τῶν μυστηρίων τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ καὶ μάθε καὶ διδάξου ἀπὸ ἐδῶ ὅτι, ἐὰν μετανοῦσαν, δὲν θὰ εἶχαν ἐκδιωχθεῖ, οὔτε θὰ εἶχαν κατακριθεῖ, οὔτε θὰ εἶχαν καταδικασθεῖ νά ἐπιστρέψουν στὴ γῆ, ἀπὸ τὴν ὁποία ἐπλάσθησαν. Πῶς; Ἄκουσε;

11 Ἀφοῦ ἐκδιώχθηκαν καὶ ἀπὸ τὴν πρώτη ἤδη ὥρα ἔπεσαν μέσα στοὺς ἰδρῶτες καὶ τοὺς σωματικοὺς κόπους καὶ ἄρχισαν νά πεινοῦν καὶ νά διψοῦν, νά νοιώθουν ρίγος καὶ συγχρόνως νά

αὐτοὶ πάσχομεν σήμερον, πλείονα δηλονότι λαβόντες τῆς δυστυχίας ταύτης καὶ τῆς ἐκπτώσεως αἰσθησιν, οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ἑαυτῶν τῆς κακοφροσύνης καὶ τῆς ἀφάτου τοῦ Θεοῦ εὐσπλαγχνίας, ἔξω οὖν τοῦ παραδείσου περιπατοῦντες καὶ καθεζόμενοι, μετεμέλοντο, ἔκλαιον, ἐθρήνουν, τὸ πρόσωπον ἔτυπτον, ἔτιλλον σύροντες ἑαυτῶν τὰς τρίχας, τὴν ἑαυτῶν σκληροκαρδίαν ἀποκλαιόμενοι, τοῦτο δὲ οὐ μίαν ἡμέραν οὐδὲ δύο ἢ δέκα, ἀλλ' ἐν πάσῃ, πιστεύσατε, τῇ ζωῇ αὐτῶν. Πῶς γὰρ καὶ μὴ εἶχον κλαίειν ἀεὶ καὶ διηνεκῶς τὸν Δεσπότην ἐκεῖνον τὸν ἡμερον ἐνθυμούμενοι, 10 τὴν τρυφὴν ἐκείνην τὴν ἄφραστον, τὰ κάλλη τῶν ἀνθέων ἐκείνων τὰ ἄρρητα, τὸν ἀμέριμνον βίον καὶ ἄμοχθον, τὰς τῶν ἀγγέλων ἀνόδους καὶ καθόδους, τὰς πρὸς αὐτούς; Καθάπερ γὰρ οἱ παράτινος τῶν ἀρχόντων τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐκλεχθέντες εἰς ὑπηρεσίαν αὐτοῦ δοῦλοι, τὴν κατὰ πρόσωπον, ἕως μὲν τὴν αἰδῶ καὶ 15 τὴν τιμὴν καὶ τὴν δουλείαν ἀνόθευτον φυλάττουσι πρὸς τὸν ἑαυτῶν δεσπότην καὶ ἀγαπῶσιν αὐτόν τε καὶ τοὺς ὁμοδούλους αὐτῶν, ἀπολαύουσι καὶ τῆς παρρησίας τῆς πρὸς αὐτόν καὶ τῆς εὐνοίας καὶ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ ἐν ἀνέσει πολλῇ καὶ τρυφῇ καὶ σπατάλῃ, ἐπὶ δὲ εἰς ἀπόνοιαν τραπέντες κατὰ τοῦ οἰκείου δεσπότου 20 τραχηλιάσωσι καὶ κατεπαρθῶσι τῶν συνδούλων αὐτῶν, ἐκπίπτουσι τῆς παρρησίας τῆς πρὸς αὐτόν καὶ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐνοίας, ὑπ' ἐκεῖνου εἰς μακρὰν χώραν ἐξορισθέντες καὶ μυρίοις τῇ προστάξει αὐτοῦ καθυποβαλλόμενοι πειρασμοῖς, ἐν τῷ κοπιᾶν καὶ κατατρύχεσθαι ἐπὶ πλεῖον καὶ πλεῖον ἐπαισθάνονται τῆς ἀνέ- 25 σεως ἧς ἀπέλαυον καὶ τῶν ἀγαθῶν ὧν ἐξέπεσον τῆς ζημίας, τὸν αὐτὸν τρόπον πεπόνθασιν καὶ οἱ πρωτόπλαστοι ἐν τῷ παραδείσῳ ὄντες καὶ ἀπολαύοντες ἐκείνων τῶν ἀγαθῶν, εἶτα ἐκπεσόντες αὐτῶν καὶ ἐξορισθέντες. Ἐπεὶ ἦσθοντο τῆς ἐκπτώσεως, πάντοτε ἐθρήνουν, πάντοτε ἔκλαιον, τοῦ Δεσπότου αὐτῶν τὴν εὐσπλαγχνίαν ἐπικαλούμενοι.

46. Γεν. 28,12.

47. Ματθ. 24,49.

τρέμουν καὶ νὰ παθαίνουν αὐτά, ποὺ καὶ ἐμεῖς οἱ ἴδιοι παθαίνομε σήμερα, ἀπέκτησαν δηλαδὴ περισσότερη ἀντίληψη τῆς δυστυχίας καὶ ἐκπτώσεως, καὶ ὄχι μόνον αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἰδικῆς τους ἀπερισκεψίας καὶ τῆς ἀπερίγραπτης εὐσπλαχνίας τοῦ Θεοῦ. Περιπατώντας τότε καὶ διαμένοντας ἔξω ἀπὸ τὸν παράδεισο μετανοοῦσαν, ἔκλαιαν, ἐθρηνοῦσαν, ἐκτυποῦσαν τὸ πρόσωπο, ἔμαδοῦνταν τραβώντας τις τρίχες τους καὶ ἐθρηνοῦσαν γιὰ τὴν σκληροκαρδία τους, καὶ αὐτὸ ὄχι μία ἡμέρα οὔτε δύο ἢ δέκα, ἀλλὰ τὸ ἕκαμναν, πιστεύσατε, σ' ὄλη τους τὴ ζωὴ. Πραγματικὰ πῶς μποροῦσαν νὰ μὴ κλαῖνε πάντοτε καὶ συνεχῶς, ἐνθυμούμενοι τὸν ἡμερο ἐκεῖνον Δεσπότη, τὴν ἀπερίγραπτη ἐκείνη τρυφή, τις ἄρρητες ὁμορφιᾶς ἐκείνων τῶν ἀνθέων, τὸν χωρὶς κόπο καὶ μόχθο βίο, τις ἀνόδους καὶ καθόδους⁴⁶ πρὸς αὐτοὺς τῶν ἀγγέλων; Διότι, ὅπως ἀκριβῶς οἱ δοῦλοι, ποὺ ἐξελέγησαν ἀπὸ κάποιον ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες τοῦ κόσμου αὐτοῦ νὰ τὸν ὑπηρετοῦν προσωπικῶς, ὅσον καιρὸ διαφυλάττουν πρὸς τὸν δεσπότη τους τὸν σεβασμὸ καὶ τὴν τιμὴ καὶ τὴν ὑποταγὴ γνησίᾳ καὶ ἀγαποῦν καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς συνδούλους τους, ἀπολαμβάνουν τὴν ἐνώπιόν του παρρησία καὶ τὴν εὖνοια καὶ τὴν ἀγάπη του μὲ πολλὴ ἄνεση καὶ ἀπόλαυση καὶ σπατάλη, ἐὰν ὁμως, παρασυρόμενοι ἀπὸ ἀλαζονεία, στραφοῦν ἐναντίον τοῦ κυρίου τους καὶ θεωρήσουν τοὺς ἑαυτοὺς τους ἐπάνω ἀπὸ τοὺς συνδούλους τους⁴⁷, ἐκπίπτουν ἀπὸ τὴν παρρησία ποὺ εἶχαν ἐνώπιόν του καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν εὖνοια, καὶ ἀφοῦ ἐξορισθοῦν ἀπὸ ἐκεῖνον σὲ μακρινὴ χώρα⁴⁸ καὶ ὑποβληθοῦν μὲ διαταγὴ του σὲ μύριες δοκιμασίαι, ἀντιλαμβάνονται καλά, ὄλο καὶ περισσότερο μέσα στοὺς κόπους καὶ τις δυσκολίας, τὴν ἄνεση ποὺ ἀπολάμβαναν καὶ τὴν ζημίᾳ τῶν ἀγαθῶν ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξέπεσαν, τὴν ἴδια ζημίᾳ ἔπαθαν καὶ οἱ πρωτόπλαστοι, οἱ ὁποῖοι ζοῦσαν μέσα στὸν παράδεισο καὶ ἀπολάμβαναν ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, καὶ ὕστερα ἐξέπεσαν ἀπ' αὐτὰ καὶ ἐξορίσθησαν. Ὅταν ἀντιλήφθησαν τὴν ἐκπτώση, πάντοτε ἐθρηνοῦσαν, πάντοτε ἔκλαιαν, ἐπικαλούμενοι τὴν εὐσπλαχνία τοῦ Δεσπότη τους.

48. Λουκᾶ 15,13.

12 Ἄλλα τί ὁ πολὺς ἐν ἐλέει καὶ βραδύς ἐν κολάσει; Ἐπειδὴ γὰρ εἶδε ταπεινωθέντας αὐτοὺς, τὴν μὲν ἐξενεχθεῖσαν ψῆφον οὐ λύει τέως (πρὸς σωφρονισμόν ἡμῶν τοῦτο ποιήσας καὶ ἵνα μηδεὶς κατὰ τοῦ πάντων Ποιητοῦ κατεπαίρηται), προειδῶς δὲ ὡς Θεὸς 5 καὶ τὴν ἔκπτωσιν τούτου καὶ τὴν μετάνοιαν, προώρισε πάντως πρὸ τοῦ ποιῆσαι τὰ πάντα καὶ τὸν καιρὸν καὶ τὸν χρόνον καὶ ὅπως καὶ πότε ἀπὸ τῆς ἐξορίας τοῦτον ἀνακαλέσεται ἀπορρήτοις κρίμασι καὶ ἀνεξιχνιάστοις πάσῃ πνοῇ. Εἰ γὰρ καὶ ἀποκαλυφθῶ- σί τισι καὶ γράψαι ταῦτα θελήσουσιν, οὐ χρόνος οὐ χάρτης οὐ μέ- 10 λαν ἀρκέσειεν, οὐ κόσμος ὄλος αὐτὰ τὰ βιβλία χωρήσειεν. Ὡς οὖν σπλαγχνισθεὶς προώρισε καὶ προεῖπεν, οὕτω δὴ καὶ ἐποίησε. Καὶ οὖς ἐκ τοῦ παραδείσου διὰ τὴν ἀναίδειαν καὶ ἀμεταμέλητον καρδίαν καὶ γνώμην ἐξέβαλε, πρεπόντως μετανοήσαντας καὶ ἀξίως ταπεινωθέντας καὶ κλαύσαντας καὶ θρηνήσαντας, αὐτὸς 15 ἐκεῖνος, ὁ μόνος ἐκ μόνου Μονογενῆς Υἱὸς καὶ Λόγος, τοῦ προα- νάρχου Πατρὸς αὐτοῦ κατελθὼν –ὡς ἴστε πάντες–, οὐ μόνον ὁμοίως ἐκείνοις ἄνθρωπος γέγονεν, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν, ὡς αὐ- τοί, κατεδέξατο, βιαστὸν ἐλόμενος καὶ ἐπονείδιστον θάνατον, καὶ κατελθὼν εἰς τὸν ἄδην, κάκειθεν αὐτοὺς ἀνέστησεν. Ὁ οὖν το- 20 σαῦτα, ὅσα καθ' ἐκάστην ἀκούεις, παθὼν δι' αὐτούς, ἵνα αὐτοὺς ἀπὸ τῆς μακρᾶς ἐκείνης ἐξορίας ἀνακαλέσῃται, εἰ μετενόησαν ἐν τῷ παραδείσῳ, οὐκ ἂν αὐτοὺς συνεπάθησε; Καὶ πῶς οὐχὶ ὁ φύ- σει φιλόανθρωπος καὶ διὰ τοῦτο ποιήσας αὐτόν, ἵνα τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ τῶν ἐν τῷ παραδείσῳ ἀπολαύῃ καὶ δοξάζει τὸν εὐεργέτην 25 αὐτοῦ; Ναί, ὄντως, ἀδελφοί, τοῦτο ἂν, ὡς οἶμαι, ἐγένετο. Ἴνα δὲ μάθῃς καὶ τὰ λοιπὰ καὶ ἐπὶ πλεῖον τῷ λόγῳ πιστεύσῃς, ἀκουσον τῶν ἐξῆς!

13 Εἰ μετενόησαν ἔνδον ὄντες τοῦ παραδείσου, αὐτὸν ἐκεῖνον

49. Ἐφεσ. 2,4.

50. Ρωμ. 11,33.

51. Ψαλμ. 150,6.

52. Ἰω. 21,25.

53. Ρωμ. 2,5.

12 Ἄλλὰ τί κάμνει ἐκεῖνος πού παρέχει πλούσιο τὸ ἔλεός του⁴⁹ καὶ εἶναι βραδύς στὸ νὰ τιμωρεῖ; Ἐπειδὴ εἶδε αὐτοὺς νὰ ἔχουν ταπεινωθεῖ, δὲν ἀναιρεῖ ἀμέσως τὴν ἀπόφαση πού εἶχε ἐξαγγεῖλει (τὸ ἔκανε αὐτὸ γιὰ νὰ μᾶς σωφρονίσει καὶ γιὰ νὰ μὴ δείχνει ἀλαζονεῖα κανεὶς πρὸς τὸν ποιητὴ τῶν ὄλων). Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὡς Θεὸς προεῖδε καὶ τὴν πτώση αὐτοῦ καὶ τὴν μετάνοια, προκαθόρισε μὲ σαφῆ διαβεβαίωση πρὶν ἐκτελέσει τὰ πάντα, καὶ τὸν καιρὸ καὶ τὸν χρόνο καὶ πῶς καὶ πότε θ' ἀνακαλέσει αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἐξορία μὲ ἀπόρρητες ἀποφάσεις καὶ ἀνεξιχνίαστες⁵⁰ γιὰ κάθε πνοή⁵¹. Διότι καὶ ἐὰν ἀποκαλυφθοῦν σὲ μερικὸς καὶ θελήσουν νὰ τὰ γράψουν αὐτά, δὲν θὰ ἀρκέσει οὔτε ὁ χρόνος οὔτε τὸ χαρτὶ οὔτε τὸ μελάνι, οὔτε ὁ κόσμος ὅλος θὰ μπορούσε νὰ χωρήσει τὰ βιβλία αὐτά⁵². Ὅπως λοιπὸν, κινουμένος ἀπὸ εὐσπλαχνία, προόρισε καὶ προεῖπε, ἔτσι καὶ ἐπραξε. Καὶ ἐκείνους πού ἐξεδίωξε ἀπὸ τὸν παράδεισο ἐξ αἰτίας τῆς ἀναίδειας καὶ ἀμεταμέλητης⁵³ καρδιᾶς καὶ γνώμης, ὅταν μετενόησαν ὅπως ἔπρεπε καὶ ἐταπεινώθηκαν ἀξίως γιὰ τὶς πράξεις τους καὶ ἐκλαυσαν καὶ ἐθρήνησαν, αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὁ μόνος ἀπὸ τὸν μόνο Μονογενῆς Υἱὸς καὶ Λόγος, ἀφοῦ κατῆλθε ἀπὸ τὸν προάναρχο Πατέρα του (ὅπως ὅλοι γνωρίζετε), ὄχι μόνο ἔγινε ὁμοῖος μ' ἐκείνους ἄνθρωπος, ἀλλὰ καταδέχθηκε καὶ νὰ πεθάνει, ὅπως ἐκεῖνοι, προτιμώντας βίαιο καὶ ἐπονείδιστο θάνατο, καὶ ἀφοῦ κατῆλθε στὸν ἅδη, τοὺς ἀνέστησε ἀπὸ ἐκεῖ. Αὐτὸς λοιπὸν πού ἔπαθε γι' αὐτοὺς τόσα πολλά, ὅσα κάθε ἡμέρα ἀκοῦς, γιὰ νὰ τοὺς ἀνακαλέσει ἀπὸ τὴν μακρὰ ἐκείνη ἐξορία, ἐὰν εἶχαν μετανοήσει στὸν παράδεισο, δὲν θὰ τοὺς ἔδειχνε συμπάθεια; Καὶ πῶς δὲν θὰ τοὺς ἔδειχνε συμπάθεια αὐτὸς πού ἀπὸ τὴν φύση του εἶναι φιλόανθρωπος καὶ γι' αὐτὸ τὸν ἔπλασε, γιὰ ν' ἀπολαμβάνει τὰ ἀγαθὰ του στὸν παράδεισο καὶ νὰ δοξάζει τὸν εὐεργέτη του; Ναι, πραγματικὰ ἀδελφοί, αὐτὸ ἀκριβῶς θὰ ἐγινόταν, ὅπως νομίζω. Γιὰ νὰ μάθεις ὁμοῦς καὶ τὰ ὑπόλοιπα καὶ νὰ πιστεύσεις περισσότερο στὸν λόγο, ἄκουσε καὶ τὰ ἑξῆς.

13 Ἐὰν μετανοοῦσαν ὅταν ἦταν μέσα στὸν παράδεισο, τὸν

ἀπελάμβανον τὸν παράδεισον καὶ πλέον οὐδέν. Ἐπεὶ δὲ ἐξεβλήθησαν διὰ τὸ ἀμετανόητον αὐτῶν, μετὰ δὲ ταῦτα πολλὰ μετανοήσαντες ἐκλαυσαν, ἐθλίβησαν (ἄπερ, ὡς εἶπον, οὐ μὴ ἔπαθον, εἰ ἐν τῷ παραδείσῳ μετενόησαν), ὑπὲρ τῶν πόνων τούτων καὶ ἰδρώ-
 5 των καὶ κῶπων καὶ τῆς καλῆς μετανοίας αὐτῶν θέλων ὁ Δεσπότης Θεὸς τιμῆσαι καὶ δοξάσαι αὐτούς, οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ ποιῆσαι αὐτοὺς ἅπαντα ἐκεῖνα τὰ δεινὰ ἐπιλαθέσθαι, τί ποιεῖ; Καὶ σκόπει μοι τῆς φιλανθρωπίας τὸ μέγεθος! Κατελθὼν εἰς τὸν ἄδην καὶ ἀναστήσας αὐτούς, οὐχὶ εἰς τὸν παράδεισον, ὅθεν ἐξέπεσον.
 10 ἀποκατέστησε πάλιν αὐτούς, ἀλλ' εἰς ἐκεῖνον αὐτὸν ἀνήγαγε τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ· καὶ καθίσας ὁ Δεσπότης ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ καὶ προανάρχου Πατρὸς αὐτοῦ, τί λέγεις ποιῆσαι αὐτόν, τὸν δοῦλον μὲν αὐτοῦ κατὰ φύσιν, πατέρα δὲ αὐτοῦ χρηματίσαντα κατὰ χάριν; Εἶδες εἰς οἶον ὕψος αὐτὸν διὰ τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ
 15 καὶ ταπεινῶσιν καὶ τοὺς θρῆνον αὐτοῦ καὶ τὰ δάκρυα ὁ Δεσπότης ἀνήγαγεν;

14 ὦ μετανοίας ἰσχύς καὶ δακρύων! ὦ φιλανθρωπίας ἀφάτου καὶ ἀνεξιχνιάστου ἐλέους πέλαγος, ἀδελφοί! Ὅτι οὐ μόνον ἐκεῖνον, ἀλλὰ καὶ ἅπαν τὸ σπέρμα αὐτοῦ, ἡμᾶς δηλονότι τοὺς υἱοὺς
 20 αὐτοῦ, τοὺς μιμουμένους ἐκεῖνου τὴν ἐξομολόγησιν, τὴν μετάνοιαν, τὸν θρῆνον, τὰ δάκρυα καὶ τἄλλα ἅπερ προείπομεν, οὕτως ὡς ἐκεῖνον καὶ ἐτίμησε καὶ ἐδόξασε, καὶ τοὺς οὕτω ποιοῦντας ἕως τοῦ νῦν καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν ποιήσαντας, εἴτε κοσμικοὶ εἴεν εἴτε μονάζοντες· «Ἀμήν», εἶπεν ὁ ἀληθὴς Θεός, «οὐκ ἐγκαταλείψω
 25 αὐτοὺς ποτε, ἀλλ' ὡς ἀδελφούς μου καὶ φίλους, πατέρας τε καὶ μητέρας καὶ συγγενεῖς καὶ συγκληρονόμους μου ἀναδείξω αὐτούς, καὶ ἐδόξασα καὶ δοξάσω καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, καὶ τῆς ζωῆς αὐτῶν καὶ εὐφροσύνης καὶ δόξης οὐκ ἔσται τέλος ποτέ».

54. Ψαλμ. 67,34.

55. Μάρκ. 16,19. Ἐφεσ. 1,20.

56. Ἰω. 3,33.

57. Ἐβρ. 13,5.

58. Ματθ. 12,49-50. Λουκᾶ 8,21. Μάρκ. 3,34-35.

59. Ρωμ. 8,17.

60. Ἰω. 12,28.

61. Δευτ. 4,39 κ.έ.

παράδεισο ἐκεῖνο μόνο θὰ ἀπολάμβαναν καὶ τίποτε περισσότερο. Ἐπειδὴ ὁμως ἐκδιώχθηκαν ἐξ αἰτίας τῆς ἀμετανοησίας τους, στὴ συνέχεια ὁμως ἔδειξαν μεγάλη μετάνοια καὶ ἔκλαυσαν καὶ ἐστενοχωρήθηκαν (τὰ ὅποια, ὅπως εἶπα, δὲν θὰ πάθαιναν, ἐὰν μετανοοῦσαν μέσα στὸν παράδεισο), θέλοντας ὁ Δεσπότης Θεὸς χάριν τῶν πόνων αὐτῶν καὶ τῶν ιδρώτων καὶ κόπων νὰ τοὺς τιμῆσει καὶ νὰ τοὺς δοξάσει, καὶ ὄχι μόνο αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς κάνει νὰ ξεχάσουν ὅλα ἐκεῖνα τὰ φοβερά, τί κάμνει; Καὶ πρόσεχε, σὲ παρακαλῶ, τὸ μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας του! Ἄφοῦ κατῆλθε στὸν ἄδη καὶ ἀνέστησε αὐτούς, δὲν τοὺς ἀποκατέστησε πάλι στὸν παράδεισο, ἀπὸ τὸν ὅποιο ἐξέπεσαν, ἀλλὰ τοὺς ἀνέβασε στὸν ἴδιο ἐκεῖνο τὸν οὐρανὸ τοῦ οὐρανοῦ⁵⁴. Καὶ ἀφοῦ ἐκάθισε ὁ Δεσπότης στὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ⁵⁵ καὶ προανάρχου Πατρὸς του, τί λέγεις ὅτι θὰ κάνει αὐτὸν ποὺ εἶναι δοῦλος του βέβαια κατὰ φύση, ἀλλὰ διετέλεσε πατέρας του κατὰ χάρη; Εἶδες σὲ ποῖο ὕψος τὸν ἀνέβασε ὁ Δεσπότης ἐξ αἰτίας τῆς μετανοίας του, τῆς ταπεινώσεως, τῶν θρήνων καὶ τῶν δακρύων του;

- 14 Πῶ πῶ δύναμη μετανοίας καὶ δακρύων! Πῶ πῶ, ἀδελφοί, πέλαγος ἀπερίγραπτης φιλανθρωπίας καὶ ἀνεξιχνίαστου ἑλέους! Διότι ὄχι μόνον ἐκεῖνον, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς ἀπογόνους του, ἐμᾶς δηλαδὴ τοῦ υἱοῦ του, ποὺ μιμούμαστε τὴν ἐξομολόγησι ἐκεῖνου, τὴν μετάνοια, τὸν θρήνο, τὰ δάκρυα καὶ τὰ ἄλλα, ὅσα προείπαμε, ἔτσι καὶ μᾶς ἐτίμησε καὶ ἐδόξασε ὅπως ἐκεῖνον, καθὼς καὶ ὄσους μέχρι τώρα ἐνεργοῦν καὶ θὰ ἐνεργήσουν ἔτσι ἀπὸ τώρα καὶ στὸ ἐξῆς, εἴτε θὰ εἶναι κοσμικοὶ εἴτε μοναχοί. «Ἀλήθεια», εἶπε ὁ ἀληθινὸς Θεὸς⁵⁶, «δὲν θὰ τοὺς ἐγκαταλείψω⁵⁷ αὐτοὺς ποτέ, ἀλλὰ θὰ ἀναδείξω αὐτοὺς ὡς ἀδελφούς μου καὶ φίλους, καὶ πατέρες καὶ μητέρες⁵⁸ καὶ συγγενεῖς καὶ συγκληρονόμους μου⁵⁹ καὶ τοὺς ἐδόξασα καὶ θὰ τοὺς δοξάσω⁶⁰ καὶ στὸν οὐρανὸ ἐπάνω καὶ στὴ γῆ κάτω⁶¹. Καὶ γιὰ τὴ ζωὴ τους καὶ τὴν εὐφροσύνη τους καὶ τὴ δόξα τους δὲν θὰ ὑπάρξει τέλος⁶² ποτέ».

62. Λουκᾶ 1,33. Ἑβρ. 7,3.

15 Τί οὖν, εἶπέ μοι, τοὺς πρωτοπλάστους ὠφέλησεν ἢ ἐν τῷ παραδείσῳ ἄπρονος διαγωγῆ καὶ ἀμέριμνος, ἀδελφέ, ραθυμήσαντας καὶ τῇ πρὸς Θεὸν ἀπιστίᾳ καταφρονήσαντας καὶ τὴν ἐντολὴν παραβάντας αὐτοῦ; Εἰ γὰρ ἐπίστευσαν αὐτῷ, οὐκ ἂν τὸν ὄφιν ἢ Εὔα
 5 πιστότερον, τὴν δὲ Εὔαν ὁ Ἄδὰμ πιστοτέραν ἐκείνου ἠγήσατο, ἀλλὰ φυλάξαι εἶχον τοῦ μὴ φαγεῖν τοῦ φυτοῦ· φαγόντες δὲ καὶ μὴ μετανοήσαντες, ἐξεβλήθησαν. Οὐδὲν δὲ πάλιν ἐκ τῆς ἐξορίας ἐβλάβησαν, ἀλλὰ καὶ τὰ μέγιστα ὠφελήθησαν καὶ εἰς σωτηρίαν ἡμῶν πάντων τοῦτο ἐγένετο. Κατελθὼν γὰρ ἄνωθεν ὁ Δεσπότης
 10 ἡμῶν τῷ ἰδίῳ θανάτῳ τὸν καθ' ἡμῶν ἔλυσεν θάνατον, τὸ ἐκ τῆς τοῦ προπάτορος παραβάσεως κατάκριμα παντελῶς ἀνελὼν καὶ διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος ἀναγεννῶν καὶ ἀναπλάττων καὶ ἀπαλλάττων ταύτης τελείως ἡμᾶς, τίθησιν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ἐλευθέρους πάντη καὶ μὴ ἐνεργουμένους τυραννικῶς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ,
 15 ἀλλὰ τῷ ἐξ ἀρχῆς αὐτεξουσίῳ τιμῶν ἡμᾶς, ἰσχὺν μᾶλλον δίδωσι κατ' αὐτοῦ, ἵνα οἱ βουλόμενοι νικῶσιν αὐτὸν εὐχερῶς ὑπὲρ πάντας τοὺς πρὸ τῆς Χριστοῦ παρουσίας ἀγίους, ἀποθνήσκοντες δὲ μὴ καθάπερ ἐκεῖνοι καὶ οὗτοι εἰς τὸν ἄδην καταβιβάζονται, ἀλλ' εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἰς τὴν ἐκεῖσε τρυφὴν καὶ ἀπόλαυσιν, νῦν μὲν
 20 μετρίως, μετὰ δὲ τὴν ἐκ νεκρῶν ἐξανάστασιν ὅλης ὅλως ἐπαπολαύειν καταξιώνται τῆς αἰωνίου χαρᾶς.

16 Οἱ οὖν βουλόμενοι προφάσεις μὴ προφασίζονται, μηδὲ λεγέτωσαν ἐκ τῆς τοῦ Ἄδὰμ ἡμᾶς παραβάσεως ὅλως ἐνεργεῖσθαι καὶ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν καθέλκεσθαι. Οἱ γὰρ τοῦτο ἐννοοῦντες καὶ λέγοντες τὴν τοῦ Δεσπότης ἡμῶν καὶ Θεοῦ παρουσίαν ἀνωφελῶς γεγενῆσθαι καὶ διακένως νομίζουσιν, ὅπερ αἰρετικῶν καὶ οὐ πιστῶν ἐστὶ τὸ λεγόμενον. Διὰ τί γὰρ κατήλθεν ἢ τίνος ἕνεκα θανάτου ἐγεύσατο, εἰ μὴ ὅτι πάντως διὰ τὸ λῦσαι ἡμῶν ἀπὸ τῆς δου-

63. Κολ. 2,14.

64. Ψαλμ. 140,4.

65. Ἐβρ. 2,9.

15 Τί λοιπόν, πές μου ἀδελφέ, ὠφέλησε τοὺς πρωτοπλάστους ἢ ἄπονη καὶ ἀμέριμνη ζωὴ μέσα στὸν παράδεισο, ὅταν ἀδιαφόρησαν καὶ ἔδειξαν περιφρόνηση πρὸς τὸν Θεὸ μετὴν ἀπιστία καὶ τὴν παράβαση τῶν ἐντολῶν του; Διότι, ἐὰν εἶχαν πιστεύσει σ' αὐτὸν δὲν θὰ ἐθεωροῦσε ἡ Εὐα πιστότερο τὸν ὄφι καὶ ὁ Ἀδὰμ πιστότερη τὴν Εὐα ἀπὸ ἐκεῖνον, ἀλλὰ θὰ εἶχαν φυλάξει τὴν ἐντολὴ νὰ μὴ φάγουν ἀπὸ τὸν καρπὸ τοῦ φυτοῦ. Ἐπειδὴ ὁμως ἔφαγαν καὶ δὲν μετενόησαν, ἐκδιώχθηκαν. Οὔτε ἐβλάφθηκαν πάλι καθόλου ἀπὸ τὴν ἐξορία, ἀλλὰ καὶ πάρα πολὺ ὠφελήθηκαν, καὶ αὐτὸ ἔγινε αἰτία σωτηρίας ὅλων μας. Διότι, ἀφοῦ κατῆλθε ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς ὁ Δεσπότης μας, κατέλυσε μετὸν θάνατό του τὸν ἐναντίον μας θάνατο⁶³, καὶ ἀφοῦ ἐξάλειψε ἐντελῶς τὴν καταδίκη ἀπὸ τὴν παράβαση τοῦ προπάτορος ἀναγεννώντας μας μετὸ ἅγιο βάπτισμα, ἀναπλάθοντάς μας καὶ ἀπαλλάσσοντάς μας ἀπὸ αὐτὴν τελείως, μᾶς ἐγκαθιστὰ σ' αὐτὸν τὸν κόσμο τελείως ἐλευθέρους, χωρὶς νὰ ἐξουσιαζόμαστε τυραννικὰ ἀπὸ τὸν ἐχθρό, ἀλλὰ, τιμώντας μας ἐξ ἀρχῆς μετὴν αὐτεξουσιότητα, μᾶς δίνει μεγαλύτερη δύναμη ἐναντίον του, γιὰ νὰμποροῦν, ὅσοι θέλουν, νὰ τὸν νικοῦν μετὴν μεγαλύτερη εὐχέρεια ἀπ' ὅλους τοὺς πρὸ Χριστοῦ ἁγίους. Ἀλλὰ καὶ ὅταν πεθαίνουν νὰ μὴ κατεβαίνουν καὶ αὐτοὶ στὸν ἅδη, ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνοι, ἀλλὰ νὰ ἀνεβαίνουν στὸν οὐρανὸ καὶ στὴν ἐκεῖ ἀπόλαυση καὶ ἀγαλλίαση. Τώρα βέβαια μετρίως, μετὰ ὁμως τὴν ἐξανάσταση ἐκ νεκρῶν νὰ καταξιῶνονται ν' ἀπολαμβάνουν ἐξ ὀλοκλήρου τὴν αἰώνια χαρά.

16 Αὐτοὶ λοιπόν ποὺ θέλουν νὰ μὴ δικαιολογοῦνται μετὴν προφάσεις⁶⁴, οὔτε νὰ λέγουν ὅτι εὐρίσκονται ἐξ ὀλοκλήρου κάτω ἀπὸ τὴν ἐνέργεια τῆς παραβάσεως τοῦ Ἀδὰμ καὶ ὀδηγοῦνται ἀπὸ αὐτὴν πρὸς τὴν ἁμαρτία. Διότι, ὅσοι σκέπτονται καὶ λέγουν αὐτό, πιστεύουν ὅτι ἔγινε ἀνώφελα καὶ μάταια ἡ παρουσία τοῦ Δεσπότη μας καὶ Θεοῦ, καὶ τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι τῶν αἰρετικῶν καὶ ὄχι τῶν πιστῶν. Διότι γιατί κατέβηκε στὸν κόσμον ἢ γιὰ ποιὸ λόγον ἐγεύθηκε τὸν θάνατο⁶⁵, παρὰ γιὰ νὰ λύσει ὀπωσδή-

λείας καὶ ἐνεργείας τοῦ ἀντικειμένου ἐχθροῦ; Τοῦτο γὰρ ἢ ὄντως αὐτεξουσιότης, τὸ μὴ ὑφ' ἑτέρου τινὸς τῷ οἰωδῆποτε τρόπῳ δεσπόζεσθαι. Ἡμεῖς μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ ἀμαρτήσαντος ἡμεν ἀμαρτωλοί, ἀπὸ τοῦ παραβάντος παραβάται, ἀπὸ τοῦ δούλου τῆς ἀμαρτίας δοῦλοι καὶ αὐτοὶ γενόμενοι ἀμαρτίας, ἀπὸ τοῦ κεκατηραμένου καὶ νεκροῦ κατάρατοι καὶ νεκροί, ἀπὸ τοῦ τῇ συμβουλίᾳ ἐνεργηθέντος τοῦ πονηροῦ καὶ δουλωθέντος αὐτῷ καὶ τὸ αὐτεξούσιον ἀπολέσαντος, ὡς τέκνα αὐτοῦ ἐνεργούμενοι καὶ καταδυναστευόμενοι τυραννικῶς ἐδεσποζόμεθα. Ὁ δὲ Θεὸς κατελθὼν

10 ἐσαρκώθη καὶ ἐγεννήθη καθὼς καὶ ἡμεῖς ἄνθρωπος, χωρὶς ἀμαρτίας, καὶ ἔλυσε τὴν ἀμαρτίαν, σύλληψίν τε καὶ γέννησιν ἀγιάσας καὶ ἀντραφεῖς κατὰ μικρὸν πᾶσαν ἡλικίαν εὐλόγησε· τέλειος δὲ ἀνὴρ γεγονώς, τότε ἤρξατο τοῦ κηρύγματος, διδάσκων ἡμᾶς μὴ ἐν τινὶ προπηδᾶν καὶ προλαμβάνειν τοὺς πολιοῦς ἐν συ-

15 νέσει καὶ ἀρετῇ, οἱ νέοι μάλιστα καὶ οὐκ ἄνδρες τὴν φρόνησιν. Ἄνεδέξατο τὰ ὑπὲρ ἡμῶν καὶ φυλάξας πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ ἰδίου Θεοῦ καὶ Πατρός, τὴν παράβασιν ἔλυσε καὶ τοὺς παραβάτας τοῦ κατακρίματος ἠλευθέρωσε. Δοῦλος ἐγένετο, μορφὴν ἀναλαβόμενος δούλου, καὶ τοὺς δούλους ἡμᾶς εἰς τὸ δεσποτικὸν

20 ἀξίωμα ἐπανῆγαγε, τοῦ πρώην τυράννου δεσπότας ἀποκαταστήσας ἡμᾶς (καὶ μαρτυροῦσιν οἱ ἅγιοι οἱ καὶ μετὰ θάνατον ὡς ἀσθενῆ αὐτὸν καὶ τοὺς αὐτοῦ ὑπουργοὺς ἀπελαύνοντες). Κατάρα ἐγένετο σταυρωθεῖς –«ἐπικατάρατος» γάρ, φησί, «πᾶς ὁ ἐπὶ ξύλου κραμᾶμενος»–, καὶ ὄλην τὴν κατάραν ἔλυσε τοῦ Ἀδάμ. Ἀπέθανε

66. Ρωμ. 6,17. 20.

67. Ἐβρ. 4,15.

68. Σοφ. Σολ. 4,18.

69. Ἰω. 15,10. 5,18.

ποτε τὴν καταδίκη ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ νὰ ἐλευθερώσει τὸ γένος μας ἀπὸ τὴν δουλεία καὶ ἐνέργεια τοῦ ἀντικειμένου ἐχθροῦ; Διότι αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἡ ἀληθινὴ αὐτεξουσιότης, τὸ νὰ μὴ ἐξουσιάζεται κανεὶς ἀπὸ ὅποιονδήποτε ἄλλον καὶ μὲ ὅποιονδήποτε τρόπο. Διότι ἐμεῖς ἐξ αἰτίας ἐκείνου ποὺ ἁμάρτησε ἤμασταν ἁμαρτωλοί, ἐξ αἰτίας ἐκείνου ποὺ ἔκανε τὴν παράβαση παραβάτες, ἐξ αἰτίας τοῦ δούλου τῆς ἁμαρτίας ἐγίναμε καὶ οἱ ἴδιοι δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας⁶⁶. Ἐπίσης ἐξ αἰτίας τοῦ καταραμένου καὶ νεκροῦ ἐγίναμε κατάρατοι καὶ νεκροὶ καὶ ἐξ αἰτίας ἐκείνου ποὺ παρασύρθηκε ἀπὸ τὴν συμβουλή τοῦ πονηροῦ καὶ ὑποδουλώθηκε σ' αὐτόν καὶ ἔχασε τὸ αὐτεξουσιό του, ἐμεῖς, ὡς τέκνα αὐτοῦ, εὐρισκόμενοι ὑπὸ τὴν ἐπίδραση τῆς ἐνέργειας αὐτοῦ καὶ καταπιεζόμενοι ἐξουσιαζόμεσταν τυραννικά. Ὁ Θεὸς ὁμως κατεβαίνοντας στὴ γῆ ἐσαρκώθηκε καὶ ἐγεννήθηκε ἄνθρωπος ὅπως καὶ ἐμεῖς, χωρὶς ὁμως ἁμαρτία⁶⁷, καὶ ἔλυσε τὸν δεσμό τῆς ἁμαρτίας, καί, ἀγιάζοντας τὴν σύλληψη καὶ τὴν γέννηση καὶ ἀνατραφεὶς ὡς ἄνθρωπος, εὐλόγησε σταδιακὰ κάθε ἡλικία. Ὅταν ἔγινε τέλειος ἄνδρας, τότε ἄρχισε τὸ κήρυγμα, διδάσκοντας μας νὰ μὴ πηδοῦμε σὲ κάτι πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ νὰ τρέχομε πρὶν ἀπὸ τοὺς σεβασμίους σὲ σύνεση καὶ ἀρετὴ⁶⁸, καὶ προπάντων οἱ νέοι ποὺ δὲν ἔχουν φρόνηση ἀνδρός. Ἀποδέχθηκε ὅσα ἦταν γιὰ μᾶς καὶ ἀφοῦ ἐφύλαξε ὅλες τὶς ἐντολὰς τοῦ ἰδίου Θεοῦ καὶ Πατρός⁶⁹, κατάργησε τὴν παράβαση καὶ ἐλευθέρωσε τοὺς παραβάτες τοῦ νόμου⁷⁰. Ἐγινε δοῦλος, παίρνοντας μορφή δούλου⁷¹, καὶ ἐπανέφερε ἐμᾶς τοὺς δούλους στὸ δεσποτικὸ ἀξίωμα, ἀποκαθιστώντας μας ἐξουσιαστὲς ἐκείνου ποὺ προηγουμένως ἦταν τύραννός μας (καὶ τὸ μαρτυροῦν οἱ ἅγιοι, οἱ ὁποῖοι καὶ μετὰ θάνατο ἐκδιώκουν αὐτόν καὶ τοὺς ὑπηρέτες του σὰν τελείως ἀνίσχυρο). Ἐγινε κατάρα μὲ τὸ νὰ σταυρωθεῖ, διότι, λέγει, «εἶναι ἐπικατάρατος ὁ καθένας ποὺ κρεμάται ἐπάνω σὲ ξύλο»⁷², καὶ ἔλυσε ὅλη τὴν κατάρα τοῦ Ἀδάμ. Ἀπέθανε καὶ

70. Ρωμ. 8,2.

71. Φιλίπ. 2,7.

72. Γαλ. 3,13.

καὶ τῷ ἑαυτοῦ θανάτῳ ἀνεῖλε τὸν θάνατον. Ἀνέστη καὶ τὴν δύναμιν καὶ ἐνέργειαν ἠφάνισε τοῦ ἐχθροῦ, τοῦ διὰ θανάτου καὶ τῆς ἁμαρτίας τὴν ἐξουσίαν ἔχοντος καθ' ἡμῶν. Ἐμβαλὼν γὰρ ἐν τῷ θανατηφόρῳ ἰῶ καὶ φαρμάκῳ τῆς ἁμαρτίας τὴν ἄρρητον τῆς θε-
 5 ὀτητος αὐτοῦ καὶ τῆς σαρκὸς ζωοποιὸν ἐνέργειαν, ὅλως ὅλον τὸ γένος ἡμῶν τῆς ἐνεργείας τοῦ ἐχθροῦ ἐλυτρώσατο, διὰ δὲ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καὶ τῆς κοινωνίας τῶν ἀχράντων αὐτοῦ μυστηρίων, τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ τοῦ τιμίου, ἀποκαθαίρων ἡμᾶς καὶ ζωοποιῶν, ἁγίους καὶ ἀναμαρτήτους ἀποκαθί-
 10 στησιν, ἀλλὰ καὶ αὐθις τῷ αὐτεξουσίῳ τιμᾶσθαι ἀφήσιν, ἵνα μὴ βία ἀλλὰ προαιρέσει φανῶμεν τῷ Δεσπότη δουλεύοντες. Καὶ ὡσπερ ἐξ ἀρχῆς ἦν ὁ Ἀδὰμ ἐν τῷ παραδείσῳ ἐλεύθερος καὶ ἁμαρτίας καὶ βίας ἐκτός, τῷ αὐτεξουσίῳ δὲ θελήματι ὑπήκουσε τῷ ἐχθρῷ καὶ ἀπατηθεὶς παρέβη τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ
 15 ἡμεῖς ἐκ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀναγεννῶμενοι τῆς δουλείας ἀπολυόμεθα καὶ γινόμεθα αὐτεξούσιοι, καὶ εἰ μὴ τῷ οἰκείῳ θελήματι τῷ ἐχθρῷ ὑπακούσομεν, ἄλλως πῶς οὐ δύναται καθ' ἡμῶν ἐνεργεῖν τι. Εἰ γὰρ πρὸ τοῦ νόμου καὶ τῆς Χριστοῦ παρουσίας, τῶν βοηθημάτων τούτων ἀπάντων χωρὶς, πολλοὶ καὶ ἀναρίθμη-
 20 τοι τῷ Θεῷ εὐηρέστησαν καὶ ἀμεμπτοὶ ἀπεδείχθησαν, ἐξ ὧν τὸν δίκαιον μὲν Ἐνῶχ μετέθετο καὶ τῇ μεταθέσει τοῦτον τετίμηκεν, Ἥλιαν δὲ πυρίνῳ ἄρματι εἰς οὐρανὸν ἀνελάβετο, τί ἀπολογησόμεθα ἡμεῖς, οἱ μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν τοσαύτην καὶ τηλικαύτην ἐνεργεσίαν, μετὰ τὴν τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἁμαρτίας ἀναίρεσιν, μετὰ
 25 τὴν τοῦ βαπτίσματος ἀναγέννησιν καὶ τὴν τῶν ἁγίων ἀγγέλων παραφυλακὴν καὶ αὐτὴν τὴν ἐπισκίασιν καὶ ἐπέλευσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, μὴδὲ ἴσοι τοῖς πρὸ τῆς χάριτος εὐρισκόμενοι, ἀλλὰ

73. Λουκᾶ 10,19.

74. Ἐβρ. 2,14.

75. Β' Θεσ. 2,9.

76. Ἰω. 5,18.

77. Γεν. 17,1.

μὲ τὸν θάνατό του ἐξολόθρευσε τὸν θάνατο. Ἀναστήθηκε καὶ ἐξαφάνισε τὴν δύναμη καὶ ἐνέργεια τοῦ ἐχθροῦ⁷³, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐξουσία⁷⁴ πάνω μας μὲ τὸν θάνατο καὶ τὴν ἁμαρτία. Διότι θέτο- ντας μέσα στὸ θανατηφόρο δηλητήριο καὶ τὸ φαρμάκι τῆς ἁμαρτίας τὴν ἄρρητη καὶ ζωοποιὸ ἐνέργεια τῆς θεότητος καὶ τῆς σαρκός του, ἐλύτρωσε ἐξ ὀλοκλήρου ὄλο τὸ γένος μας ἀπὸ τὴν ἐνέργεια τοῦ ἐχθροῦ⁷⁵. Μὲ τὸ ἅγιο πάλι βάπτισμα καὶ τὴν κοινωνία τῶν ἀχράντων του μυστηρίων, δηλαδή τοῦ τιμίου σώματος καὶ τοῦ αἵματός του, καθαρίζοντάς μας καὶ ζωοποιώ- ντας μας, μᾶς ξανακάμνει ἁγίους καὶ χωρὶς ἁμαρτία⁷⁶, ἀλλὰ καὶ πάλι μᾶς ἀφήνει νὰ τιμώμαστε μὲ τὸ αὐτεξούσιο, γιὰ νὰ φανοῦ- με ὅτι ὑπηρετοῦμε τὸν Δεσπότη ὄχι μὲ βία, ἀλλὰ μὲ τὴ θέλησή μας. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὁ Ἄδὰμ ἦταν μέσα στὸν παράδεισο ἐλεύθερος καὶ ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ τὸν ἐξαναγκασμὸ καὶ μὲ τὴν ἐλεύθερη θέλησή του ὑπήκουσε στὸν ἐχθρὸ καί, ἀφοῦ ἐξαπατήθηκε, παρέβηκε τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, ἔτσι καὶ ἐμεῖς, ἀναγεννώμενοι ἀπὸ τὸ ἅγιο βάπτισμα, ἐλευθερωνόμαστε ἀπὸ τὴν δουλεία καὶ γινόμαστε αὐτεξούσιοι. Καὶ ἐὰν δὲν ὑπακούσομε μὲ τὴν θέλησή μας στὸν ἐχθρό, δὲν μπορεῖ μὲ ἄλλον τρόπο νὰ ἐνεργήσῃ κάτι ἐναντίον μας. Διότι, ἐὰν πρὶν ἀπὸ τὸν νόμο καὶ τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ καὶ χωρὶς ὄλα αὐτὰ τὰ βοηθήματα, πολλοὶ καὶ ἀναρίθμητοι εὐαρέστησαν τὸν Θεὸ καὶ ἀποδείχθηκαν ἄμεμπτοι⁷⁷, ἀπὸ τοὺς ὁποίους μετέ- θεσε⁷⁸ τὸν δίκαιο Ἐνώχ καὶ τὸν ἐτίμησε μὲ τὴν μετάθεση, ἐνῶ τὸν Ἥλία τὸν ἀνέλαβε⁷⁹ μὲ πύρινο ἄρμα στὸν οὐρανό, τί ἀπολο- γία θὰ προβάλομε ἐμεῖς, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὸν ἐρχομὸ τῆς χάριτος καὶ τὴν τόση μεγάλη καὶ τέτοιου εἴδους εὐεργεσία, μετὰ τὴν ἀναίρεση τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἁμαρτίας, μετὰ τὴν ἀναγέννησή μας μὲ τὸ βάπτισμα, τὴν προστασία μας ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἀγγέ- λους καὶ αὐτὴν τὴν ἐπισκίαση καὶ κάθοδο τοῦ ἁγίου Πνεύμα- τος⁸⁰, δὲν εὐρισκόμαστε οὔτε ἴσοι μὲ τοὺς πρὸ τῆς χάριτος,

78. Γεν. 5,24.

79. Β' Βασ. 2,11.

80. Λουκᾶ 1,35. Ματθ. 17,5.

ραθυμοῦντες καὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καταφρονοῦντες καὶ αὐτὰς παραβαίνοντες; Ὅτι δὲ μειζόνως ὑπὲρ τοὺς ἐν τῷ νόμῳ ἁμαρτήσαντας κολασθησόμεθα τοῖς κακοῖς ἐπιμένοντες, ὁ ἅγιος Παῦλος ἐδήλωσεν εἰπὼν· «εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος 5 ἐγένετο βέβαιος καὶ πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν, πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας;».

17 Μὴ οὖν τὸν Ἀδὰμ ἀλλ' ἑαυτὸν αἰτιάτω καὶ μεμφέσθω ἡμῶν ἕκαστος, τῶν ἐν οἰανδηποτοῦν περιπιπτόντων ἁμαρτία, καὶ μετά-
10 νοιαν ἀξίαν ἕκαστος ἡμῶν ὡς ἐκεῖνος ἐπιδεικνύσθω, εἰ ἄρα καὶ βούλεται τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐν Κυρίῳ ἐπιτυχεῖν. Εἰ δὲ μὴ θελήσετε μηδὲ παντὶ τρόπῳ σπουδάσετε, ἢ ἀναμαρτήτους ἑαυτοὺς ἐν τῷ τὰς ἐντολὰς τηρεῖν πάσας φυλάξαι ἢ παραβαίνοντες ἐν τινι μέχρι θανάτου μετανοεῖν καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἕκαστος ἁμαρτίαν σφοδρῶς
15 ἀποκλαίεσθαι, ἀλλ' ἐμμένετε ἐπὶ τῇ σκληρότητι καὶ ἀμετανοήτῳ γνώμῃ ὑμῶν, τάδε λέει Κύριος· «συντρομάξει ἡ γῆ ἐπὶ τοὺς μετὰ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα θαύματα, μετὰ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ φανέρωσιν, μετὰ τὴν τοσαύτην διδασκαλίαν ἣν ἐν τῷ κόσμῳ ἐφήπλωσα, ἔτι ἀναβαλλομένους καὶ δυσπιστοῦντας καὶ ἀπειθοῦντας τοῖς λό-
20 γοις μου· καὶ διαρραγῆσεται εἰς πολλά, μὴ φέρουσα τοὺς ἀγνώμονας καὶ σκληροτραχήλους καὶ παρηκόους μου φέρειν ἐπὶ τοῦ νώτου αὐτῆς, καὶ ἴδωσι τὴν πτώσιν αὐτῶν ἐγγίσασαν πρὸ τῶν ποδῶν αὐτῶν καὶ τρομάξουσι. Τῆς γὰρ γῆς τρεμούσης, τοῦ οὐρανοῦ κλονουμένου καὶ ροιζηδὸν ὡς βιβλίου ἐλισσομένου, ἐκ τῶν
25 φοβερῶν δειμάτων ἐκείνων πτοηθῶσιν αἱ ἀκαμπεῖς καὶ ἀμείλικτοι καρδίαι αὐτῶν, ὡς λαγωῦ ἐν ὄρῃ σφαγῆς. Καὶ συσκοτάσει τὸ φῶς, πεσοῦνται τὰ ἀστρα, ὁ ἥλιος καὶ ἡ σεληνὴ σβεσθῆσονται

81. Ἐβρ. 2,2-3.

82. Α' Ἰω. 5,18.

83. Ρωμ. 2,5.

84. Ἦσ. 13,13.

85. Β' Πέτρ. 3,10.

86. Ἦσ. 34,4. Ἀποκ. 6,14.

ἀλλὰ ἀδιαφοροῦμε καὶ περιφρονοῦμε καὶ παραβαίνομε τὶς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ; Τὸ ὅτι θὰ τιμωρηθοῦμε πολὺ περισσότερο ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἀμάρτησαν τὴν ἐποχὴ τοῦ νόμου ἐπιμένοντας στὶς κακίες μας, τὸ ἐδήλωσε ὁ ἀπόστολος Παῦλος, λέγοντας: «ἐὰν ὁ λόγος ποὺ ἐκηρύχθηκε ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους ἀποδείχθηκε ἀληθινὸς καὶ μὲ κῦρος καὶ κάθε παράβασή του καὶ ἀνυπακοὴ ἔλαβε δίκαιη τιμωρία, πῶς θὰ ξεφύγομε ἐμεῖς τὴν τιμωρία ποὺ ἀμελήσαμε γιὰ μία τέτοια σωτηρία;»⁸¹.

- 17 Ἄς μὴ κατηγορεῖ λοιπὸν καὶ ἃς μὴ μέμφεται ὁ καθένας μας τὸν Ἀδάμ, ἀλλὰ τὸν ἑαυτὸ του, ποὺ περιπίπτομε σὲ ὅποια-δήποτε ἁμαρτία, καὶ ὁ καθένας μας ἃς ἐπιδεικνύει, ὅπως ἐκεῖνος, ἄξια μετάνοια, ἐὰν βέβαια θέλει νὰ ἐπιτύχει τὴν αἰώνια ζωὴ κοντὰ στὸν Κύριο. Ἐὰν ὁμοῦς δὲν θελήσετε οὔτε φροντίσετε μὲ κάθε τρόπο ἢ νὰ φυλάξετε τοὺς ἑαυτοὺς σας ἀναμάρτητους ὡς πρὸς τὴν τήρησιν⁸² ὅλων τῶν ἐντολῶν, ἢ, παραβαίνοντας κάποια, νὰ μετανοεῖτε μέχρι θανάτου καὶ νὰ κλαίει ὁ καθένας σφοδρῶς γιὰ τὴν ἁμαρτία του, ἀλλ' ἐπιμένετε στὴ σκληρὴ καὶ ἀμετανόητη γνώμη σας⁸³, τὰ ἐξῆς λέγει ὁ Κύριος: «θὰ συντρομάξει ἡ γῆ ἐξ αἰτίας αὐτῶν ποὺ μετὰ ἀπὸ τόσα μεγάλα καὶ τέτοιου εἴδους θαύματα, μετὰ τὴν φανέρωση στὸν κόσμον, μετὰ τὴν τέτοια διδασκαλία, τὴν ὁποία ἄπλωσα στὸν κόσμον, σεῖς ἀκόμα ἀναβάλλετε καὶ δυσπιστεῖτε καὶ δὲν ὑπακοῦτε στοὺς λόγους μου. Καὶ θὰ διασπασθεῖ σὲ πολλὰ κομμάτια, ἐπειδὴ δὲν ἀντέχει νὰ φέρει στὴν πλάτη της τοὺς ἀχάριστους καὶ σκληροτράχηλους καὶ ἀνυπάκουους, καὶ θὰ ἰδοῦν τὴν πτώση τους νὰ φθάνει μπροστὰ τους καὶ θὰ τρομάξουν. Διότι ὅταν ἡ γῆ θὰ τρέμει, ὁ οὐρανὸς θὰ κλονίζεται⁸⁴ καὶ μὲ ὄρμη καὶ θόρυβο⁸⁵ σὰν βιβλίο θὰ ξετυλίγεται⁸⁶, τότε ἀπὸ τοὺς φοβεροὺς ἐκείνους τρόμους θὰ φοβηθοῦν οἱ ἄκαμπτες καὶ σκληρὲς καρδιές τους, ὅπως ὁ λαγὸς τὴν ὄρα τῆς σφαγῆς. Καὶ θὰ σκοτεινιάσει τὸ φῶς⁸⁷, θὰ πέσουν τ' ἄστρα⁸⁸, ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη θὰ σβησθοῦν⁸⁹ ἐπάνω

87. Ἄμωσ 8,9.

88. Ἦσ. 34,4.

89. Ματθ. 24,29. Μάρκ. 13,24.

ἐπ' αὐτούς, ἀπὸ δὲ τῶν σχισμάτων τῆς γῆς ἀναβήσεται πῦρ ὑπε-
 ρεκβλύζον ὡς τὰ πελάγη τῶν θαλασσῶν. Καὶ ὡσπερ ἐπὶ τοῦ κα-
 τακλυσμοῦ ἀνεώχθησαν οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατῆλ-
 θε τὸ ὕδωρ καὶ κατ' ὀλίγον ἐκάλυψε τοὺς λαούς, οὕτω καὶ τότε
 5 ἀνοιχθήσεται οὐ κατὰ μικρὸν ἀλλὰ ἀθρόον τὸ πῦρ καὶ ἐπικαλύ-
 ψαι πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ γενήσεται ἅπασα ποταμὸς πυρός».

18 Τί οὖν ποιήσουσι τότε οἱ λέγοντες ὅτι, 'Εἶθε με ἠφίεσαν ὧδε
 καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἐγὼ οὐκ ἤθελον'; Τί γενήσονται
 οἱ νῦν γελῶντες καὶ οὕτω λέγοντες, 'Τί οὖν κελεύεις κλαίειν ἡμᾶς
 10 καθ' ἑκάστην;'. Οἱ δὲ καὶ ἀντιλογίας ἢ γογγυσμοὺς ἢ καὶ τὰ χεί-
 ρω τούτων ἀπεργαζόμενοι, τί τότε ἀπολογήσονται; Μὴ ἐροῦσιν
 ὅτι, 'Οὐκ ἠκούσαμεν'; μὴ ὅτι, 'Οὐδεὶς ἡμᾶς ἐνουθέτησε'; μὴ ὅτι,
 'Ἦγνοῦσάμεν σου τοῦ Δεσπότη τοῦ ὄνομα, τὸ κράτος, τὴν ἰσχύν,
 τὴν δύναμιν'; 'Πόσα γὰρ ὑμᾶς, ὧ ἄθλιοι, εἰκότως πρὸς ἡμᾶς
 15 εἶπη, διὰ προφητῶν, δι' ἀποστόλων, διὰ πάντων ὁμοῦ τῶν δού-
 λων καὶ δι' ἐμοῦ αὐτοῦ προεῖπον καὶ παρήγγειλα; Οὐκ ἠκούετε
 τῶν εὐαγγελίων μου λεγόντων, «μετανοεῖτε»; Οὐκ ἠκούετε λε-
 γόντων, «μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσονται»; Οὐκ ἠκού-
 ετε βοῶντός μου, «μακάριοι οἱ πενθοῦντες»; Ὑμεῖς δὲ ἐγελάτε
 20 ἀνακαγχάζοντες, ἀλλήλοις ὁμιλοῦντες καὶ καταμακρύνοντες
 ὑμῶν τὰς ἀργολογίας, ἀλλήλους πρὸς τὰ ἄριστα προσκαλούμενοι
 καὶ θεραπεύοντες ὑμῶν τὰς γαστέρας. Οὐκ ἐμοῦ λέγοντος, «τί
 στενὴ ἢ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἢ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν»
 καὶ ὅτι «βιαστὴ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ βιασταὶ ἀρπά-
 25 ζουσιν αὐτήν», ὑμεῖς ἀνέκεισθε ἐπὶ στρωμνῶν ἀπαλῶν καὶ διὰ

90. Γεν. 7,11.

91. Ἦσ. 24,18. Ψαλμ. 17,16. 81,5.

92. Δαν. 7,10.

93. Λουκᾶ 6,25.

94. Ἰεζεκ. 38,17. Ματθ. 21,33-46, Λουκᾶ 20,9-19. Μάρκ. 12,1-12.

95. Ματθ. 3,2. 4,17. Μάρκ. 1,15.

τους, ἐνῶ ἀπὸ τὶς σχισμὲς τῆς γῆς θὰ ἀνεβεῖ πῦρ ποὺ θὰ ὑπερχειλίσει, ὅπως τὰ πελάγη τῶν θαλασσῶν. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς κατὰ τὸν κατακλυσμὸ ἀνοιξαν οἱ καταρράκτες τοῦ οὐρανοῦ⁹⁰ καὶ ἔπεσε τὸ νερὸ καὶ σιγὰ-σιγὰ ἐκάλυψε τοὺς λαούς, ἔτσι καὶ τότε θ' ἀνοίξει ἀπὸ τὰ θεμέλιά της ἡ γῆ⁹¹ καὶ θὰ ἀνεβεῖ τὸ πῦρ ὄχι σιγὰ-σιγὰ, ἀλλὰ διὰ μιᾶς καὶ θὰ σκεπάσει ὅλη τὴ γῆ καὶ θὰ γίνει ὅλη ποτάμι πυρός⁹².

- 18 Τί λοιπὸν θὰ κάνουν τότε αὐτοὶ ποὺ λέγουν, 'Καλύτερα νὰ μὲ ἄφηναν ἐδῶ καὶ τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐγὼ δὲν τὴν ἤθελα'; Τί θὰ γίνουν αὐτοὶ ποὺ τώρα γελοῦν⁹³ καὶ λέγουν τὰ ἐξῆς: 'Τί μᾶς προτρέπεις λοιπὸν νὰ κλαῖμε κάθε ἡμέρα;' Τί θ' ἀπολογηθοῦν τότε αὐτοὶ ποὺ ἀντιλέγουν ἢ γογγύζουν ἢ καὶ κάμνουν χειρότερα ἀπ' αὐτά; Μήπως θὰ εἰποῦν, 'Δὲν ἀκούσαμε'; Μήπως θὰ εἰποῦν, 'Κανένας δὲν μᾶς ἐνουθέτησε'; Μήπως θὰ εἰποῦν, 'Δὲν ἐγνωρίσαμε τὸ ὄνομα σοῦ τοῦ Δεσπότη, τὸ κράτος, τὴν ἐξουσία, τὴν δύναμη'; Εὐλόγα τότε θὰ μᾶς εἰπεῖ: " Ἀθλιοι, πόσα δὲν σᾶς παρήγγειλα⁹⁴ καὶ πόσα δὲν σᾶς προεῖπα μὲ τοὺς προφήτες, μὲ τοὺς ἀποστόλους, μὲ ὄλους μαζὶ τοὺς ὑπηρέτες μου καὶ μ' ἐμένα τὸν ἴδιο; Δὲν ἀκοῦτε τὰ εὐαγγέλιά μου ποὺ λέγουν, «μετανοεῖτε»⁹⁵; Δὲν τὰ ἀκοῦτε ποὺ λέγουν, «μακάριοι εἶναι αὐτοὶ ποὺ κλαίουν τώρα, διότι θὰ γελάσουν»⁹⁶; Δὲν μὲ ἀκούατε ποὺ ἐφώναζα, «μακάριοι εἶναι αὐτοὶ ποὺ πενθοῦν»⁹⁷; Ὅμως ἐσεῖς ἐγελοῦσατε κοροϊδευτικά, συνομιλοῦσατε μεταξύ σας καὶ παρετεῖνατε τὶς ἀργολογίες σας⁹⁸, ἐκαλοῦσατε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον σὲ γεύματα καὶ ἐφροντίζατε τὶς κοιλιές σας. Δὲν ἤμουν ἐγὼ πού, ἐνῶ ἔλεγα, «εἶναι στενὴ ἡ πύλη καὶ στενάχωρη ἡ ὁδὸς ποὺ ὀδηγεῖ στὴ ζωὴ»⁹⁹ καὶ ὅτι «βιάζεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ βιαστὲς ἄρπάζουν αὐτήν»¹, ἐσεῖς ἐξαπλώνατε ἐπάνω σὲ μα-

96. Λουκᾶ 6,21.

97. Ματθ. 5,4.

98. Ματθ. 12,36.

99. Ματθ. 7,14.

1. Ματθ. 11,12

πάντων τὴν ἀνεσιν ἐδιώκετε; Οὐκ ἐμοῦ λέγοντος, «ὁ θέλων εἶναι πρῶτος, ἔστω πάντων ἔσχατος καὶ πάντων δοῦλος καὶ πάντων διάκονος», ὑμεῖς τὰς πρωτοκλισίας καὶ πρωτοκαθεδρίας, ἀρχάσ τε καὶ ἡγεμονίας καὶ διακονίας καὶ μεγέθη ἀξιωμάτων προετιμή-
 5 σασθε, καὶ ὑποταγῆναι ἢ δουλεῦσαι ἐν ταπεινώσει ψυχῆς εὐτελεῖ καὶ πτωχῶ καὶ ἀπερριμμένῳ οὐκ ἠθελήσατε; Οὐχὶ ἐμοῦ λέγοντος, «ὄσα θέλετε, ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ὁμοίως ποιεῖτε αὐτοῖς», ὑμεῖς τὰς ἑαυτῶν θεραπείας μόνας καὶ τὰ θελήματα καὶ τὰς ἐπιθυμίας ἐξεπληρώσατε, πλεονεκτοῦντες, ἀρ-
 10 πάζοντες, ἀδικοῦντες καὶ ἑαυτοὺς μόνους ἐθεραπεύσατε; Οὐχὶ ἐμοῦ λέγοντος, «ἐάν τις σε ραπίση εἰς τὴν δεξιάν σου σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην», οἱ μὲν ἐγελάτε, οἱ δὲ οὐδὲ ἀκοῦσαι τοῦτο ἠνείχεσθε, ἀλλὰ κακῶς με τοῦτο καὶ ἀδίκως προστάζει ἐλέγετε; Οὐχὶ δὲ ἐμοῦ λέγοντος, «ἐάν τις σε ἄγγαρεύσῃ μίλιον ἓν,
 15 ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο», οὐ μόνον οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν τοῦτο πεποίηκεν, ἀλλ' οἱ πλείονες καὶ τοὺς ἀδελφοὺς ἠγγαρεύσατε; Οὐκ ἐμοῦ λέγοντος, «μακάριοί ἐστε ὅταν ὄνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ», ὑμεῖς οὐδὲ λόγον σκληρὸν ἀκοῦσαι ἠνείχεσθε οὐ μόνον ἐκ
 20 τῶν ὁμοίων ὑμῶν, ἀλλ' οὐδὲ ὑπὸ τῶν προεχόντων; Οὐκ ἐμοῦ λέγοντος, «χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε ἐπὶ τοῖς διωγμοῖς καὶ ταῖς θλίψεσιν», ὑμεῖς τοὺς ἐπαίνους μᾶλλον καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δόξαν ἠσπάσασθε, ἐπὶ δὲ τοῖς τοιούτοις ἀπελέγεσθε καὶ αὐτὴν ὑμῶν τὴν ζωὴν; Οὐχὶ ἐμοῦ μακαρίζοντος τοὺς πτωχοὺς, ὑμεῖς οὐκ ἐποθή-
 25 σατέ ποτὲ ἀπὸ ψυχῆς γενέσθαι πτωχοί; Οὐκ ἐμοῦ τοὺς πρᾶεῖς τὴν

2. Μαρκ. 9,35. 10,44. Ματθ. 20,27.

3. Ματθ. 23,6. Λουκᾶ 20,46. Μάρκ. 12,39.

4. Δαν. 3,39.

5. Ματθ. 7,12. Λουκᾶ 6,31.

6. Α' Κορ. 6,10.

7. Ματθ. 5,39.

8. Ματθ. 5,41.

λακά στρώματα καὶ μὲ κάθε μέσο ἐπιδιώκατε τὴν ἄνεση; Δὲν ἤμουν ἐγὼ πού, ἐνῶ ἔλεγα, «αὐτὸς πού θέλει νὰ εἶναι πρῶτος, ὡς εἶναι τελευταῖος ἀπ' ὄλους καὶ δοῦλος ὄλων καὶ διάκονος ὄλων»², ἐσεῖς ἐπροτιμούσατε τὶς πρωτοκλισίαις καὶ πρωτοκαθεδρίαις³ καὶ τὶς ἀρχὰς καὶ τὶς ἡγεμονίας καὶ τὶς ἐξυπηρετήσεις καὶ τὰ μεγάλα ἀξιώματα, καὶ δὲν ἐθέλησατε νὰ ὑποταχθεῖτε ἢ νὰ δουλεύσετε μὲ ταπείνωση ψυχῆς⁴ σὲ εὐτελῆ καὶ πτωχὸ καὶ περιφρονημένο; Δὲν ἤμουν ἐγὼ πού, ἐνῶ ἔλεγα, «ὄσα θέλετε νὰ κάνουν οἱ ἄνθρωποι σὲ σᾶς, καὶ ἐσεῖς ὁμοίως νὰ κάμνετε σ' αὐτούς»⁵, ἐσεῖς ἱκανοποιήσατε μόνο τὶς δικές σας ἀνάγκες, τὰ θελήματα καὶ τὶς ἐπιθυμίας, πλεονεκτώντας, ἀρπάζοντας, ἀδικώντας⁶ καὶ ἐξυπηρετώντας μόνο τοὺς ἑαυτοὺς σας; Δὲν ἤμουν ἐγὼ πού, ἐνῶ ἔλεγα, «ἐὰν κάποιος σὲ χαστουκίσει στὴ δεξιά σου σιαγόνα, στρέψε του καὶ τὴν ἄλλη»⁷, ἄλλοι ἀπὸ ἐσᾶς ἐγελοῦσατε, καὶ ἄλλοι οὔτε ἀνεχόσασταν νὰ τὸ ἀκούσετε αὐτό, ἀλλὰ ἐλέγατε ὅτι κακῶς καὶ ἀδίκως ἐνομοθέτησα αὐτό; Δὲν ἤμουν ἐγὼ πού, ἐνῶ ἔλεγα, «ἐὰν κάποιος σὲ ἀγγαρεύσει ἕνα μίλι, πῆγαινε μαζί του δύο»⁸, ὄχι μόνο κανένας ἀπὸ σᾶς δὲν τὸ ἔκαμε αὐτό, ἀλλὰ οἱ περισσότεροι καὶ τοὺς ἀδελφούς σας ἀγγαρεύατε; Δὲν ἤμουν ἐγὼ πού, ἐνῶ ἔλεγα, «νὰ εἴστε μακάριοι ὅταν σᾶς κακολογήσουν καὶ σᾶς διώξουν καὶ εἰποῦν κάθε κακὸ λόγο ἐναντίον σας συκοφαντώντας σας γιὰ χάρη μου»⁹, ἐσεῖς δὲν ἀνεχόσασταν ν' ἀκούσετε σκληρὸ λόγο ὄχι μόνο ἀπὸ τοὺς ὁμοίους σας, ἀλλ' οὔτε ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρους σας; Δὲν ἤμουν ἐγὼ πού, ἐνῶ σᾶς ἔλεγα, «νὰ χαίρεσθε καὶ ν' ἀγάλλεσθε¹⁰ γιὰ τοὺς διωγμοὺς καὶ τὶς θλίψεις»¹¹, ἐσεῖς ἐπιζητούσατε πολὺ περισσότερο τοὺς ἐπαίνους, τὴν τιμὴ καὶ τὴ δόξα καὶ μὲ αὐτὰ ἐρρυθμίζατε καὶ τὴν ἴδια τὴν ζωὴ σας; Δὲν εἶμαι ἐγὼ πού, ἐνῶ ἐμακάριζα τοὺς πτωχοὺς¹², ἐσεῖς ποτὲ δὲν ἐποθήσατε ἀπὸ τὴν ψυχὴ σας

9. Ματθ. 5,11.

10. Ματθ. 5,12.

11. Ματθ. 5,11. Ρωμ. 8,35. Β' Θεσ. 1,4.

12. Ματθ. 5,3. Λουκᾶ 6,70.

βασιλείαν τῶν οὐρανῶν κληρονομεῖν λέγοντος, ὑμεῖς ὡς θῆρες ἀγριοὶ διέκεισθε εἰς τοὺς μὴ τάχιον ποιοῦντας ὑμῶν τὰ θελήματα; Οὐχ ὀρῶντες πάλιν αὐτοὺς παραβαίνοντάς μου τὰς ἐντολάς, συμπαθεῖς ἐγίνεσθε τότε καὶ μέτριοι καὶ ἄφες', ἐλέγετε, 'εἶπεν ὁ Κύριος· μὴ ὀργίζου κατὰ τινος'; Οὐχὶ ὑμεῖς ἐλέγετε, ὅποταν ἔλεγον, «εἴχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν καὶ καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντάς ὑμᾶς», 'Αὐτὸ τῶν ἀποστόλων ἐστίν, αὐτὸ τῶν μεγάλων ἁγίων! Ἐπεὶ τίς τοῦτο ἄλλος ποιῆσαι δύναται;'. Ἄθλιοι, καὶ ὑμεῖς διατί οὐκ ἐγίνεσθε ἅγιοι;

10 Οὐκ ἠκούετε λέγοντός μου, «γίνεσθε ἅγιοι, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι», ὑμεῖς δὲ ἐν τῇ ἀκαθαρσίᾳ τῶν μολυσμῶν ὑμῶν καὶ ἁνομιῶν ἐμείνατε»;

19 Καὶ πρὸς μὲν τὰς γυναῖκας ἐρεῖ· 'Οὐκ ἠκούετε ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀναγινωσκόντων καὶ λεγόντων, «Βίος τῆς ἁγίας Πελαγίας, 15 τῆς ποτε πόρνης», «Βίος τῆς ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας, τῆς ἀσώτου ποτέ», «Θεοδώρας τῆς μοιχαλίδος καὶ μετὰ ταῦτα θαυματουργοῦ», καὶ πάλιν, «Εὐφροσύνης τῆς παρθένου καὶ μετονομασθείσης Σμαράγδου», καί, «Ξένης, τῆς ὄντως ξένης καὶ θαυμαστῆς»; Οὐκ ἠκούσατε ὅπως καὶ γονεῖς καὶ πλοῦτον καὶ 20 μνηστῆρας αὐτοὺς κατέλιπον καὶ ἐν εὐτελείᾳ καὶ ταπεινώσει ἐδούλευσάν μοι καὶ ἐγένοντο ἅγιοι; Διὰ τί οὖν καὶ ὑμεῖς ταύτας καὶ τὰς τοιαύτας, αἱ μὲν πόρναι τὰς πόρναις, αἱ δὲ ἄσωτοι τὰς ἀσώτας, αἱ δὲ ὑπανδροὶ τὰς ἀμαρτησάσας ὑπάνδρους, αἱ δὲ παρθένοι τὰς παρθένους καὶ ὁμοίας ὑμῶν οὐκ ἐμιμήσασθε';

20 Πρὸς δὲ τοὺς ἄνδρας βασιλεῖς τε καὶ ἄρχοντας ὁμοίως ἐρεῖ· 'Οὐκ ἠκούετε πῶς ὁ Δαυὶδ ἀμαρτήσας, καὶ εἰσελθόντος πρὸς αὐτὸν τοῦ προφήτου Ναθὰν καὶ ἐλέγξαντος αὐτὸν περὶ τῆς ἀμαρτίας αὐτοῦ, οὐκ ἀντεῖπεν, οὐκ ὠργίσθη, οὐκ ἔκρυσεν τὸ ἀμάρτημα αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦ θρόνου ἐξαναστὰς προσέπεσεν ἐνώπιον παντὸς τοῦ

13. Ματθ. 5,5. 10.

14. Ματθ. 5,44.

15. Α' Πέτρ. 1,16.

16. Ἰωῆ 3,6.

νὰ γίνετε πτωχοί; Δὲν εἶμαι ἐγὼ πού, ἐνῶ ἔλεγα ὅτι «οἱ πρᾶοι θὰ κληρονομήσουν τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν»¹³, ἐσεῖς συμπεριφερόσασταν ὡς ἄγρια θηρία πρὸς ἐκείνους πού δὲν ἐκτελοῦσαν γρήγορα τὰ θελήματά σας; Καὶ πάλι, ὅταν ἐβλέπατε αὐτοὺς νὰ παραβαίνουν τὶς ἐντολές μου, δὲν ἐγινόσασταν τότε συγκαταβατικοὶ καὶ μετριόφρονες καὶ ἐλέγατε, Εἶπε ὁ Κύριος, συγχώρησε, μὴν ὀργίζεσαι ἐναντίον κανενός; Καὶ ὅταν ἔλεγα, «νὰ προσεύχεσθε γι' αὐτοὺς πού σᾶς βλάπτουν, νὰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς σας καὶ νὰ κάνετε καλὸ σ' ἐκείνους πού σᾶς μισοῦν»¹⁴, ἐσεῖς δὲν ἐλέγατε, Αὐτὸ εἶναι κατόρθωμα τῶν ἀποστόλων, αὐτὸ εἶναι τῶν μεγάλων ἀγίων! Διότι ποιὸς ἄλλος μπορεῖ νὰ τὸ κάνει; Ἄθλιοι, γιατί καὶ ἐσεῖς δὲν ἐγινόσασταν ἅγιοι; Δὲν μὲ ἀκούγατε νὰ λέγω, «γίνεσθε ἅγιοι, διότι ἐγὼ εἶμαι ἅγιος»¹⁵, καὶ ἐσεῖς ἐξακολουθήσατε νὰ μένετε στὴν ἀκαθαρσία τῶν μολυσμῶν καὶ τῶν ἀνομιῶν σας;

19 Καὶ πρὸς τὶς γυναῖκες πάλι θὰ εἰπεῖ· 'Δὲν ἀκούγατε στοὺς ναοὺς ν' ἀναγινώσκουν καὶ νὰ λέγουν, «Βίος τῆς ἁγίας Πελαγίας, πού ἦταν κάποτε πόρνη», «Βίος τῆς ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας, πού ἦταν κάποτε ἄσωτη», «Βίος τῆς Θεοδώρας τῆς μοιχαλίδος καὶ μετὰ ἀπ' αὐτὰ θαυματουργοῦ», καὶ πάλι «Βίος τῆς Εὐφροσύνης τῆς παρθένου καὶ πού μετονομάσθηκε Σμαράγδη», καὶ «Βίος τῆς Ξένης, τῆς πράγματι ξένης καὶ θαυμαστῆς»; Δὲν ἀκούσατε ὅτι ἐγκατέλειψαν καὶ γονεῖς καὶ πλοῦτο καὶ τοὺς μνηστῆρες τους καὶ μοῦ ἐδούλευσαν μέσα στὴν εὐτέλεια καὶ τὴν ταπείνωση καὶ ἐγίναν ἅγιες; Γιατί λοιπὸν καὶ ἐσεῖς δὲν ἐμμηθήκατε αὐτὲς καὶ ἄλλες τέτοιες, οἱ πόρνες τὶς πόρνες, οἱ ἄσωτες τὶς ἄσωτες, οἱ ὑπανδρεμένες τὶς ὑπανδρεμένες πού ἀμάρτησαν, οἱ παρθένες τὶς παρθένες καὶ τὶς ὁμοιές σας;

20 Καὶ πρὸς τοὺς ἄνδρες πού εἶναι βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες ὁμοίως θὰ εἰπεῖ· 'Δὲν ἀκούατε πῶς ὁ Δαυῖδ, ἀφοῦ ἀμάρτησε καὶ ἦρθε πρὸς αὐτὸν ὁ προφήτης Νάθαν καὶ τὸν ἤλεγξε γιὰ τὴν ἀμαρτία του, δὲν ἀντιμίλησε, δὲν ὀργίσθηκε, δὲν ἐκρυσπε τὸ ἀμάρτημά του, ἀλλά, ἀφοῦ ἐσηκώθηκε¹⁶ ἀπὸ τὸν θρόνο του,

λαοῦ ἐπὶ τὴν γῆν καὶ εἶπεν, «ἡμάρτηκα τῷ Κυρίῳ μου»! καὶ οὐκ
 ἐπαύσατο ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς κλαίων ὁμοῦ καὶ θρηνηῶν; Οὐκ
 ἤκούετε τούτου λέγοντος, «ὅτι σποδὸν ὡσεὶ ἄρτον ἔφαγον καὶ τὸ
 πόμα μου μετὰ κλαυθμοῦ ἐκίρνων, ἀπὸ φωνῆς τοῦ στεναγμοῦ
 5 μου ἐκολλήθη τὸ ὄστουν μου τῇ σαρκί μου, ὡμοιώθην πελεκᾶνι
 ἐρημικῶ», καὶ πάλιν, «έκοπίασα ἐν τῷ στεναγμῶ μου, λούσω
 καθ' ἐκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου, ἐν δάκρυσί μου τὴν
 στρωμνήν μου βρέξω»; Οὐκ ἤκούετε λέγοντος αὐτοῦ, «Κύριε ὁ
 Θεός μου, εἰ ἐποίησα τοῦτο, εἰ ἔστιν ἀδικία ἐν χερσὶ μου, εἰ ἀντα-
 10 πέδῳκα τοῖς ἀνταποδιδουσί μοι κακά, ἀποπέσοιμι ἄρα ἀπὸ τῶν
 ἐχθρῶν μου κενός, καταδιώξαι ἄρα ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυχὴν μου καὶ
 καταλάβοι καὶ καταπατήσαι εἰς γῆν τὴν ζωὴν μου καὶ τὴν δόξαν
 μου εἰς χοῦν κατασκηνώσαι»; Διὰ τί οὖν καὶ ὑμεῖς τοῦτον καὶ
 τοὺς ὁμοίους αὐτοῦ μὴ ἐμιμήσασθε; Μὴ τούτου ὑμεῖς περιδοξότε-
 15 ροι εἶναι ἐδοκεῖτε ἢ πλουσιώτεροι, καὶ διὰ τοῦτο ταπεινωθῆναί
 μοι οὐκ ἠβουλήθητε; Ἄθλιοι καὶ ταλαίπωροι, ὑμεῖς φθαρτοὶ καὶ
 θνητοὶ ὄντες, μονοκράτορες καὶ κοσμοκράτορες εἶναι ἐβούλεσθε
 καί, εἶπου ἦν τις ἐν ἑτέρῳ χώρῳ μὴ θέλων ὑμῖν ὑποτάσσεσθαι, ὡς
 κατὰ εὐτελοῦς ὑμῶν δούλου κατεπαίρεσθε αὐτοῦ καὶ οὐκ ἐφέρετε
 20 ὑπομεῖναι τὴν ἀνυποταξίαν αὐτοῦ, καὶ τοι συνδούλου ὑμῶν ὄντος
 καὶ μηδὲν πλέον ἐκείνου ἐχόντων ὑμῶν· ἐμοὶ δὲ τῷ Ποιητῇ καὶ
 Δεσπότῃ ὑμῶν πῶς ὑμεῖς οὐκ ἠθελήσατε ὑποταγῆναι καὶ δουλεῦ-
 σαι ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ; Ἀνταποδιδόντες δὲ τοῖς ἀμαρτάνουσιν
 εἰς ὑμᾶς, τί ἐν ἑαυτοῖς ἄρα διελογίζεσθε περὶ ὧν ὑμεῖς εἰς ἐμὲ
 25 ἡμαρτάνετε; ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τῶν ἀδικουμένων τὰ αἵμα-
 τα; ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ βλέπων τὰ παρ' ὑμῶν κρυφίως πραττόμενα; ἢ
 ὅτι ἐπελάθεσθέ μου καὶ μὴ ἔχειν ὑπελαμβάνετε τὸν ἐπάνω ὑμῶν

17. Β' Βασ. 12,13.

18. Ψαλμ. 101,10.

19. Ψαλμ. 101, 6-7.

20. Ψαλμ. 6,7.

21. Ψαλμ. 7,4-6.

ἔπεσε μετὰ τὸ πρόσωπο ἐπὶ τὴν γῆν προστὰ σ' ὄλο τὸν λαὸν καὶ εἶπε, «ἀμάρτησα στὸν Κύριόν μου»¹⁷, καὶ δὲν ἔπαυσε ἡμέρα καὶ νύκτα νὰ κλαίει καὶ συγχρόνως νὰ θρηνεῖ; Δὲν τὸν ἀκούατε νὰ λέγει, «ἔφαγα στάχτη γιὰ ψωμὶ καὶ τὸ ποτό μου τὸ ἀνακάτευα¹⁸ μετὰ κλάμα, καὶ ἀπὸ τὸ φωναχτὸ στεναγμὸ μου ἐκόλλησε τὸ κόκκαλό μου μετὰ τὴν σάρκα μου καὶ ἔγινα ὅμοιος μετὰ μοναχικὸν πελεκάνον»¹⁹; Καὶ ἄλλοῦ πάλι, «ἐκουράσθηκα μέσα στὸν στεναγμὸν μου, λούζω κάθε νύκτα τὴν κλίνη μου καὶ μετὰ τὰ δάκρυα μου βρέχω τὸ στῤῥῶμα μου»²⁰; Δὲν τὸν ἀκούατε τὸν ἴδιον νὰ λέγει, «Κύριε, Θεέ μου, ἐὰν τὸ ἔκανα αὐτό, ἐὰν ὑπάρχει ἀδικία στὰ χέρια μου, ἐὰν ἀνταπέδωσα κακὸν σ' ὅσους μοῦ ἔκαναν κακόν, ἃς ἐπιστρέψω τότε ἀπὸ τὸν ἐχθρόν μου ἄπρακτος, χωρὶς νίκη, ἃς με καταδιώξει τότε ὁ ἐχθρός μου καὶ ἃς συλλάβει καὶ ἃς καταπατήσῃ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν ζωὴν μου καὶ τὴν δοξάν μου ἃς τὴν τοποθετήσῃ μέσα στὸ χῶμα»²¹; Γιατί λοιπὸν καὶ ἐσεῖς δὲν ἐμιμηθήκατε αὐτὸν καὶ τοὺς ὁμοίους του; Μήπως εἶχατε τὴν γνώμη ὅτι ἐσεῖς εἴσθε πρὸς ἑνδοξοὶ ἀπ' αὐτόν, ἢ πρὸς πλούσιοι, καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἐθέλησατε νὰ ταπεινωθεῖτε προστὰ μου; Ἦσθαι καὶ ταλαίπωροι, ἐσεῖς, ἂν καὶ εἴσθε φθαρτοὶ καὶ θνητοί, θέλατε νὰ εἴσθε μονοκράτορες καὶ κοσμοκράτορες καί, ἐὰν κάπου σ' ἄλλη χώρα ὑπῆρχε κάποιος ποὺ δὲν ἠθέλε νὰ ὑποτάσσεται σὲ σᾶς συμπεριφερόσασταν πρὸς αὐτόν σὰν νὰ ἦταν ταπεινὸς δοῦλος σας καὶ δὲν ἀντέχατε τὴν ἀνυποταξίαν του, ἂν καὶ βέβαια εἶναι ὅμοιος μετὰ σᾶς δοῦλος καὶ δὲν ἔχετε ἐσεῖς τίποτε περισσότερο ἀπὸ ἐκεῖνον. Σὲ μένα ὅμως τὸν Ποιητὴ καὶ Δεσπότη σας πῶς ἐσεῖς δὲν ἐθέλησατε νὰ ὑποταχθεῖτε καὶ νὰ δουλεύσετε μετὰ φόβον καὶ τρόμον²²; Ὅταν ἀνταποδίδετε τὴν τιμωρίαν σ' ἐκείνους ποὺ ἔσφαλλαν ἀπέναντί σας, ἄραγε τί ἐσκεπτόσασταν μέσα σας γιὰ ὅσα ἀμαρτάνατε σ' ἐμένα; Ὅτι δὲν ὑπάρχει αὐτὸς ποὺ θὰ ἐκδικηθεῖ τὰ αἵματα τῶν ἀδικουμένων²³; Ὅτι δὲν ὑπάρχει αὐτὸς ποὺ βλέπει τὰ ὅσα γίνονται ἀπὸ ἐσᾶς κρυφά; Ἦσθαι ὅτι μετὰ ἐξεχάσατε καὶ ἐνομίσαστε ὅτι δὲν ὑπάρχει αὐτὸς ποὺ εὐρίσκεται πάνω ἀπὸ σᾶς, καὶ

22. Ψαλμ. 2,11. 54,6. Β' Κορ. 7,15.

23. Γεν. 9,5. Ψαλμ. 9,13. 141,5.

ὄντα, οὐδὲ ἠλπίατέ ποτε γυμνοὶ με καὶ τετραηλισμένοι παρα-
 σταθήσασθαι; Οὐκ ἠκούετε μου αἰεὶ λέγοντος, «ὁ θέλων εἶναι
 πάντων πρῶτος, ἔστω πάντων ἔσχατος καὶ πάντων δοῦλος καὶ
 πάντων διάκονος»; Πῶς οὐκ ἐφρίσσετε καὶ ἐν ἑαυτοῖς ὑμῖν ἐθρη-
 5 νεῖτε καὶ συνετριβέσθε, φοβούμενοι μὴ εἰς ἑπαρσιν ὑπὸ τῆς μα-
 ταίας δόξης ἐκείνης καὶ διακένου ἐλθόντες, παραβάται ταύτης
 μου τῆς ἐντολῆς γενόμενοι, τῷ πυρὶ τούτῳ παραδοθήσεσθε; Οὐκ
 ἠκούετε πῶς ὁ Δαυὶδ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ Σεμεὶ ὑβρίζομε-
 νος καὶ ἀνὴρ αἱμάτων καλούμενος, εὐτελέστερον ἑαυτὸν ἐκείνου
 10 ἔχων ἀπὸ ψυχῆς, οὐκ ὠργίζετο, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκεῖνον ἀνελεῖν
 βουλομένους ἐκώλυσεν;

Ἴδου οὖν καὶ Μωυσῆς καὶ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ καὶ Δαυὶδ καὶ
 ἄλλοι πλεῖστοι πρὸ τῆς ἐπιφανείας μου καὶ νυνὶ μετὰ τὴν παρου-
 σίαν μου πλείονες, οὐς βλέπετε συνδοξαζομένους μοι, καὶ βασι-
 15 λεῖς γεγόνασιν, ὡς ὑμεῖς, καὶ ἄρχοντες καὶ στρατηγοί, καὶ διὰ τὸν
 ἐμὸν φόβον ἐν ταπεινώσει καὶ δικαιοσύνη βιώσαντες, κακὸν ἀντὶ
 κακοῦ τινι οὐκ ἀνταπέδωκαν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν ὁμοίων καὶ
 ὑπὸ χεῖρα πολλάκις ἀτιμασθέντες, ἐμοὶ ἀνέθεντο τὴν περὶ τούτου
 ἐκδίκησιν καὶ ὑπὲρ ὧν εἰς ἐμὲ ἤμαρτον ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ αὐτῶν,
 20 ἀπὸ ψυχῆς ἐν φόβῳ καὶ πόθῳ μετενόουν καὶ ἔκλαιον, ταύτην τὴν
 ἡμέραν τῆς ἐμῆς ἐλεύσεως καὶ παρουσίας καὶ κρίσεως ἀκούοντες
 καὶ πιστεύοντες, ὑμεῖς δὲ κατεφρονήσατέ μου τῶν ἐντολῶν, ὡς
 τινος ἐνὸς τῶν ἀπερριμμένων καὶ ἀσθενῶν. Λοιπὸν οὖν μεθ' οὗ
 συνεῖναι ἠρετίσασθε καὶ ὧν τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις ποιούν-
 25 τες, αὐτοὺς ἐμιμήσασθε, μετὰ τούτων αὐτῶν, καὶ τῶν ἐκείνοις
 ἠτοιμασμένων ἐπαπολαύσατε!

21 Οὕτω καὶ τοῖς πατριάρχαις τοὺς ἀγίους ἀντιπαραθῆ πατριάρ-
 χας, Ἰωάννην τὸ Χρυσορρήμονα, Ἰωάννην τὸν Ἐλεήμονα, Γρηγό-
 ριον τὸν Θεολόγον, Ἰγνάτιον, Ταράσιον, Μεθόδιον καὶ τοὺς λοι-
 πούς οἵτινες οὐ λόγῳ ἀλλὰ καὶ ἔργῳ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ γεγόνα-

24. Ρωμ. 14,10.

25. Ἐβρ. 4,13.

26. Μάρκ. 9,35. 10,44. Ματθ. 20,27.

27. Β' Βασ. 16,5-12.

οὔτε ἐλπίσατε ποτὲ ὅτι θὰ παρουσιασθεῖτε²⁴ κάποτε μπροστά μου γυμνοὶ καὶ σὲ πολὺ δύσκολη θέση²⁵; Δὲν μὲ ἀκούατε πάντοτε νὰ λέγω, «αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ εἶναι ἀπ' ὄλους πρῶτος, ἃς εἶναι τελευταῖος ἀπ' ὄλους καὶ δοῦλος ὄλων καὶ διάκονος ὄλων»²⁶; Πῶς δὲν ἐφρίττατε καὶ δὲν ἐθρηνούσατε καὶ δὲν συντριβόσασταν μέσα σας, φοβούμενοι μήπως ἀπὸ τὴν μάταια καὶ κούφια ἐκείνη δόξα φθάσετε σὲ ἔπαρση καί, γενόμενοι παραβάτες αὐτῆς τῆς ἐντολῆς μου, παραδοθῆτε σ' αὐτὸ τὸ πῦρ; Δὲν ἀκούατε πῶς ὁ Δαβίδ, ἂν καὶ ὑβριζόταν ἀπὸ τὸν στρατηγὸ τοῦ Σεμεϊ καὶ ἀποκαλοῦνταν ἄνθρωπος αἱμάτων, ἐπειδὴ ἐθεωροῦσε τὸν ἑαυτό του εἰλικρινὰ κατώτερο ἀπ' ἐκεῖνον, δὲν ὀργιζόταν, ἀλλὰ καὶ ἐμπόδιζε ἐκείνους ποὺ ἤθελαν νὰ τὸν σκοτώσουν²⁷; Νὰ λοιπὸν καὶ ὁ Μωυσῆς καὶ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ καὶ ὁ Δαβίδ καὶ πολλοὶ ἄλλοι πρὶν ἀπὸ τὴ φανέρωσή μου καὶ περισσότεροι τώρα μετὰ τὴν παρουσία μου, τοὺς ὁποίους βλέπετε νὰ συνδοξάζονται μαζί μου, αὐτοὶ καὶ βασιλεῖς ἔγιναν, ὅπως ἐσεῖς, καὶ ἄρχοντες καὶ στρατηγοί, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τοῦ φόβου τοὺς πρὸς ἐμένα ἔζησαν μὲ ταπείνωση καὶ δικαιοσύνη, χωρὶς ν' ἀνταποδώσουν κακὸ ἀντὶ κακοῦ, ἀλλὰ, καὶ ὅταν ἀτιμάσθησαν ἀπὸ τοὺς ὁμοίους τοὺς καὶ πολλὰς φορὲς ἀπὸ κατωτέρους τοὺς, σ' ἐμένα ἀνέθεσαν νὰ τοὺς ἐκδικηθῶ²⁸. Καί, γιὰ ὅσες ἁμαρτίες ἔκαναν σ' ὄλη τους τὴν ζωὴ, ἀπὸ τὴν ψυχὴ τους μὲ φόβο καὶ πόθο μετανοοῦσαν καὶ ἔκλαιαν, ἐπειδὴ ἄκουαν καὶ ἐπίστευαν γι' αὐτὴν τὴν ἡμέρα τῆς δικῆς μου ἐλεύσεως καὶ παρουσίας καὶ κρίσεως. Ἐσεῖς ὁμως περιφρονήσατε τὶς ἐντολές μου, σὰν νὰ ἦταν ἐντολές κάποιου ἀπὸ τοὺς περιφρονημένους καὶ ἀδυνάτους. Λοιπὸν μὲ ὅποιον ἐπροτιμήσατε νὰ εἴσαστε καὶ ἐκείνους ποὺ ἐμμηθήκατε ἐφαρμύζοντας τοὺς λόγους καὶ τὶς πράξεις τους, μὲ αὐτοὺς ἀπολαύσατε καὶ ἐκεῖνα ποὺ εἶναι ἐτοιμασμένα γι' αὐτούς!

- 21 Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ στοὺς πατριάρχες θὰ ἀντιπαραθέσει τοὺς ἀγίους πατριάρχες, δηλαδὴ τὸν Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομο, τὸν Ἰωάννη τὸν Ἐλεήμονα, τὸν Γρηγόριο τὸν Θεολόγο, τὸν Ἰγνάτιο, τὸν Ταράσιο, τὸν Μεθόδιο καὶ τοὺς ὑπολοίπους, οἱ

28. Ρωμ. 12,19.

σιν ἀπεικόνισμα· τοῖς μητροπολίταις τοὺς ἀγίους μητροπολίτας, Βασίλειον, Γρηγόριον, τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ τὸν τούτου ὁμώνυμον καὶ θαυματουργόν, Ἀμβρόσιον καὶ Νικόλαον. Καὶ ἀπλῶς εἶπεῖν, ἕκαστον πατριάρχην καὶ ἕκαστον μητροπολίτην καὶ ἕκα-
 5 στον ἐπίσκοπον μετὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ διαπρεψάντων ἀποστόλων τε καὶ πατέρων ἀγίων ἐν ἐκάστη μητροπόλει καὶ ἐπισκοπῇ κρινεῖ ὁ Θεός, καὶ ἐξ ἐναντίας ἀλλήλων στήσας πάντας αὐτοὺς (καθὼς ἀκούεις αὐτοῦ λέγοντος, «τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων»), ἐρεῖ· Ὁὐχὶ ἐνθα οὗτοι ἐθεράπευσαν καὶ ἐδούλευ-
 10 σάν μοι, ἐκεῖ καὶ ὑμεῖς ἐβιώσατε καὶ εἰς τοῦ θρόνου αὐτῶν ἐκαθίστατε; Διὰ τί μὴ καὶ τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν αὐτῶν ἐμιμήσασθε; Διὰ τί ἀκαθάρτοις χερσὶ καὶ ἀκαθαροτέραις ψυχαῖς τὸν ἄχραντον ἐμὲ καὶ ἀμόλυντον κρατεῖν καὶ ἐσθίειν οὐκ ἐφοβήθητε; Οὐκ ἐφρίζατε ὄλω, οὐκ ἐτρομάξατε; Διὰ τί τὰ τῶν πενήτων εἰς
 15 τὰς ὑμετέρας ἡδονὰς καὶ εἰς τοὺς ἰδίους καὶ συγγενεῖς ὑμῶν ἀναλώσατε; Διὰ τί με χρυσίῳ καὶ ἀργυρίῳ, ὡς ὁ Ἰούδας, ἀπεμπολήσατε; Διὰ τί με καὶ ὡς δούλον ἀχρεῖον ἐξαγοράσαντες, εἰς τὰ τῆς σαρκός με θελήματα διακονεῖν ἀπεχρήσασθε; Ὡς οὖν ὑμεῖς με οὐκ ἐτιμήσατε, οὐδὲ ἐγὼ φείσομαι ὑμῶν. Ἀπέλθετε ἀπ' ἐμοῦ οἱ
 20 ἐργάται τῆς ἀνομίας, ἀπέλθετε'!

22 Οὕτω τοίνυν πατέρες παρὰ πατέρων, φίλοι καὶ συγγενεῖς παρὰ φίλων καὶ συγγενῶν, ἀδελφοὶ παρὰ ἀδελφῶν, δούλοι καὶ ἐλεύθεροι παρὰ δούλων καὶ ἐλευθέρων, πλούσιοι καὶ πένητες ὑπὸ πλουσίων καὶ πενήτων, οἱ ἐν γάμῳ παρὰ τῶν ἐν γάμῳ δια-
 25 πρεψάντων, οἱ ἐν ἐλευθερίᾳ παρὰ τῶν ἐν ἐλευθερίᾳ βιωσάντων, καὶ ἀπλῶς πᾶς ἄνθρωπος ἀμαρτωλὸς ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ἀπεναντίας αὐτοῦ εἰς τὴν αἰωνίαν ζωὴν καὶ εἰς τὸ ἀνεκλάλητον ἐκεῖνο φῶς ὄψεται τὸν ὅμοιον αὐτοῦ καὶ κριθήσεται παρ' αὐτοῦ. Οἷόν τι λέγω; Ἀπιδῶν ἕκαστος τῶν ἀμαρτωλῶν

29. Ματθ. 25,33.

30. Ματθ. 25,30. Λουκᾶ 17,10.

31. Ἐφεσ. 2,3.

32. Λουκᾶ 13,27. Ματθ. 7,23.

ὅποιοι ὄχι μόνο μὲ τὸν λόγο, ἀλλὰ καὶ μὲ ἔργα ἔγιναν ἀπεικόνισμα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Στους μητροπολίτες θὰ ἀντιπαραθέσει τοὺς ἀγίους μητροπολίτες, δηλαδὴ τὸν Βασίλειο, τὸν Γρηγόριο τὸν ἀδελφὸ αὐτοῦ, καὶ τὸν ὁμώνυμό του Γρηγόριο τὸν θαυματουργό, τὸν Ἀμβρόσιο καὶ τὸν Νικόλαο. Καὶ γενικὰ θὰ κρίνει ὁ Θεὸς τὸν κάθε πατριάρχη καὶ κάθε μητροπολίτη καὶ κάθε ἐπίσκοπο μὲ αὐτοὺς πού, πρὶν ἀπ' αὐτόν, διέπρεψαν καὶ ἀποστόλους καὶ ἀγίους πατέρες σὲ κάθε μητρόπολη καὶ ἐπισκοπή. Καὶ ἀφοῦ τοὺς τοποθετήσει ἀπέναντί τους ὄλους αὐτοὺς (ὅπως ἀκοῦς αὐτὸν νὰ λέγει, «τὰ πρόβατα ἀπὸ τὰ δεξιὰ, καὶ τὰ ἐρίφια ἀπὸ ἀριστερὰ»²⁹) θὰ εἰπεῖ: 'Δὲν ἐζήσατε καὶ ἐσεῖς ἐκεῖ ὅπου μὲ ἐλάτρευσαν αὐτοὶ καὶ μὲ ὑπηρέτησαν καὶ ἐσεῖς δὲν ἐκαθίσατε στοὺς θρόνους αὐτῶν; Γιατί δὲν ἐμμηθήκατε καὶ τὸν βίον καὶ τὴν πολιτεία τους; Γιατί δὲν ἐφοβηθήκατε νὰ κρατᾶτε καὶ νὰ ἐσθίετε μὲ τὰ ἀκάθαρτα χέρια σας καὶ τίς πῶ ἀκάθαρτες ψυχές σας ἐμένα τὸν ἄχραντο καὶ ἀμόλυντο; Δὲν ἐφρίξατε καθόλου, δὲν ἐτρομάξατε; Γιατί ὅσα ἦταν γιὰ τοὺς φτωχοὺς τὰ ἐξοδεύσατε στὶς ἡδονές σας καὶ στοὺς φίλους σας καὶ συγγενεῖς σας; Γιατί μὲ ἐπροδώσατε γιὰ χάρη τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου, ὅπως ὁ Ἰούδας; Γιατί ἐμένα, ἐξαγοράζοντάς με ὡς ἄχρηστο δοῦλο³⁰, μὲ ἐχρησιμοποίησατε στὸ νὰ ὑπηρετῶ τὰ θελήματα τῆς σαρκός³¹; Ὅπως λοιπὸν ἐσεῖς δὲν ἐτιμήσατε ἐμένα, οὔτε ἐγὼ θὰ λυπηθῶ ἐσᾶς. Φύγετε ἀπὸ μπροστά μου ἐσεῖς οἱ ἐργάτες τῆς ἀνομίας³², φύγετε!

22 Ἔτσι λοιπὸν, οἱ πατέρες ἀπὸ πατέρες, οἱ φίλοι καὶ συγγενεῖς ἀπὸ φίλους καὶ συγγενεῖς, οἱ ἀδελφοὶ ἀπὸ ἀδελφοὺς, οἱ δοῦλο καὶ ἐλεύθεροι ἀπὸ δούλους καὶ ἐλευθέρους, οἱ πλούσιοι καὶ φτωχοὶ ἀπὸ πλουσίους καὶ φτωχοὺς, οἱ ἐγγαμοὶ ἀπὸ ὄσους διέπρεψαν στὸν γάμο, οἱ ἀνύπανδροι ἀπὸ ἐκείνους πὺ ἐζήσαν ἄγαμοι, καὶ γενικὰ κάθε ἀμαρτωλὸς ἄνθρωπος κατὰ τὴν φοβερὴ ἡμέρα τῆς κρίσεως³³ θὰ ἰδεῖ στὴν αἰώνια ζωὴ καὶ μέσα στὸ ἀπερίγραπτο ἐκεῖνο φῶς τὸν ὁμοίό του ἀπέναντί του καὶ θὰ κριθεῖ ἀπ' αὐτόν. Τί ἐννοῶ μ' αὐτὸ πὺ λέγω; Ἀφοῦ ρίψει ὁ καθέ-

33. Α' Ἰω. 4,17. Ἐβρ. 10,27.

πρὸς τὸν ὁμοιον αὐτοῦ, βασιλεὺς πρὸς βασιλέα, ἄρχων πρὸς ἄρχοντα καὶ πόρνος μὴ μετανοήσας πρὸς πόρνον μετανοήσαντα, πτωχὸς πρὸς πτωχὸν καὶ δοῦλος πρὸς δοῦλον, καὶ μνησθεῖς ὅτι καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος ἄνθρωπος ἦν, τὴν αὐτὴν ψυχὴν ἔχων, τὰς αὐ-
 5 τὰς χεῖρας, τοὺς αὐτοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἀπλῶς τὰλλα πάντα ἐξ ἴσης καὶ συνῆν αὐτῷ ἐν τῷ βίῳ καὶ ὁμοιον εἶχε τὸ ἀξίωμα, τὴν τέχνην, τὸ ἐπιτήδευμα, μιμήσασθαι δὲ αὐτὸν οὐκ ἠθέλησεν, εὐθὺς ἐμφράσσεται τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ μένει ἀναπολόγητος, μὴ ἔχων ὅλως τι φθέγξασθαι. Ὅταν οὖν οἱ κοσμικοὶ κοσμικοὺς ἴδωσι καὶ
 10 οἱ ἁμαρτωλοὶ βασιλεῖς βασιλεῖς ἀγίους ἐκ δεξιῶν, πλουσίους τε καὶ ὑπὸ ζυγὸν ἀγίους οἱ ὑπὸ ζυγὸν βίου, καὶ οἱ ἐν βασάνοις πάντες ὁμοίους αὐτῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, καὶ τηνικαῦτα αἰσχυρθῶσι καὶ ἀναπολόγητοι εὐρεθῶσιν, ὥσπερ ὁ πλούσιος ἐκεῖνος ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Ἀβραὰμ τὸν Λάζαρον, ἐκεῖνος ἀποτηγα-
 15 νιζόμενος ἐν τῷ πυρί.

23 Τί ποιήσωμεν ἡμεῖς ἄρα οἱ μοναχοί, οἱ κατ' ἐμέ, λέγω, ράθυμοι καὶ ἁμαρτωλοί, ποία ἄρα αἰσχύνῃ ἡμᾶς καὶ βάσανος λήψεται, ὅταν τοὺς ἐν βίῳ καὶ γυναῖκας καὶ οἰκέτιδας ἔχοντας καὶ οἰκέτας, μετὰ γυναικῶν ὁμοῦ καὶ τέκνων θεασώμεθα ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν
 20 οὐρανῶν ὁμοθυμαδὸν συγχορευόντας; ὅταν τοὺς ἐν ἀξιώμασι καὶ πλούτῳ εὐαρεστήσαντας, ὅταν ἀπλῶς ἐκ πάντων ἴδωμεν τῶν ἐν τῷ βίῳ πᾶσαν κατωρθωκότων ἀρετὴν καὶ ἐν μετανοίᾳ καὶ δάκρυσι πολιτευσαμένων διὰ τὸν φόβον τοῦ Κυρίου καὶ ἰσταμένους ἐν τῇ χαρᾷ καὶ φαιδρότητι τῶν δικαίων; Ὅταν γὰρ ἐννοήσωμεν
 25 ὅτι πατέρας καὶ μητέρας ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφὰς καὶ κόσμον ὅλον διὰ τὸ σῶσαι ἡμῶν τὰς ψυχὰς κατελείψαμεν, οἱ δὲ καὶ γυναῖκας καὶ τέκνα, ἄλλοι σὺν τούτοις καὶ πλοῦτον καὶ ἀξιώματα καὶ ἄλλα

34. Ψαλμ. 106,42.

35. Ρωμ. 1,20.

36. Ἰερ. 36,22. Λουκᾶ 16,23.

37. Ματθ. 19,29. Μάρκ. 10,29.

νας ἀπὸ τοὺς ἀμαρτωλοὺς τὸ βλέμμα του πρὸς τὸν ὅμοιό του, βασιλεὺς πρὸς βασιλέα, ἄρχων πρὸς ἄρχοντα, ἀμετανόητος πόρνος πρὸς μεταννημένο πόρνο, φτωχὸς πρὸς φτωχὸ καὶ δοῦλος πρὸς δοῦλο, καὶ ἀφοῦ ἀναλογισθεῖ ὅτι καὶ ἐκεῖνος ἦταν ἄνθρωπος, ποὺ εἶχε τὴν ἴδια ψυχὴ, τὰ ἴδια χέρια, τὰ ἴδια μάτια καὶ γενικὰ ἴδια ὅλα τὰ ἄλλα, καὶ συνυπῆρχε μ' αὐτὸν στὴ ζωὴ καὶ εἶχε τὸ ἴδιο ἀξίωμα, τὴν τέχνη, τὸ ἐπάγγελμα, ἀλλὰ δὲν ἐθέλησε νὰ τὸν μιμηθεῖ, ἀμέσως θὰ φράξει τὸ στόμα του³⁴ καὶ θὰ μείνη ἀναπολόγητος³⁵, χωρὶς νὰ ἔχει ἀπολύτως τίποτε νὰ εἰπεῖ. Ὅταν λοιπὸν θὰ ἰδοῦν στὰ δεξιὰ του οἱ κοσμικοὶ κοσμικοὺς καὶ οἱ ἀμαρτωλοὶ βασιλεῖς ἁγίους βασιλεῖς, καὶ οἱ ὑπανδροὶ πλουσίους καὶ ὑπάνδρους ἁγίους, καὶ ὅλοι ὅσοι εἶναι στὰ βάσανα ὅταν ἰδοῦν ὁμοίους τοὺς στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, θὰ νοιώσουν τότε τέτοια ἐντροπὴ καὶ θὰ εὐρεθοῦν ἀναπολόγητοι, ὅπως ἀκριβῶς ὁ πλούσιος ἐκεῖνος εἶδε τὸν Λάζαρο στοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ, ἐνῶ ἐκεῖνος ἀποτηγανίζοταν μέσα στὴ φωτιά³⁶.

- 23 Τί θὰ κάνομε ἄραγε ἐμεῖς οἱ μοναχοί, ἐννοῶ ὅσοι, ὅπως ἐγώ, εἴμαστε ἀδιάφοροι καὶ ἀμαρτωλοί, ποιά ἄραγε ἐντροπὴ καὶ ποιὸ βάσανο θὰ μᾶς εὐρεῖ, ὅταν θὰ ἰδοῦμε ἐκείνους ποὺ στὴ ζωὴ εἶχαν καὶ γυναῖκες καὶ ὑπηρέτριες καὶ ὑπηρέτες νὰ συναγῶνται στὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν μαζί μὲ τὶς γυναῖκες τοὺς καὶ τὰ παιδιά τοὺς; Ὅταν ἰδοῦμε ἐκείνους ποὺ τὸν εὐαρέστησαν ἐνῶ εἶχαν ἀξιώματα καὶ πλοῦτο, ὅταν γενικὰ ἰδοῦμε ἀνθρώπους ἀπὸ ὅλες τὶς τάξεις τῆς ζωῆς νὰ ἔχουν κατορθώσει κάθε ἀρετὴ καὶ νὰ ἔχουν ζήσει μὲ μετάνοια καὶ δάκρυα ἐξ αἰτίας τοῦ φόβου τοὺς πρὸς τὸν Κύριο καὶ νὰ εὐρίσκονται μέσα στὴ χαρὰ καὶ τὴν λαμπρότητα τῶν δικαίων; Γιατί, ὅταν σκεφθοῦμε, ὅτι ἐγκαταλείψαμε πατέρες καὶ μητέρες καὶ ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφές³⁷ καὶ ὅλον τὸν κόσμον γιὰ νὰ σώσομε τὶς ψυχές μας³⁸, ἄλλοι πάλι καὶ γυναῖκες καὶ παιδιά, καὶ μερικοὶ μαζί μ' αὐτὰ καὶ πλοῦτο καὶ ἀξιώματα καὶ ὅσα ἄλλα εὐχάριστα ἔχει ἡ

38. Ματθ. 16,25-26.

ὅσα ὁ βίος ἔχει τερπνά, καὶ ἀναχωρήσαντες ἐπτωχεύσαμεν καὶ ἀποκειράμενοι γεγόναμεν μοναχοὶ διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, διὰ δὲ μικρὰν ραθυμίαν καὶ πονηρίαν καὶ διὰ τὰς πονηρὰς ἡμῶν ἐπιθυμίας κατετάξαμεν ἡμᾶς ἑαυτοὺς μετὰ κομικῶν καὶ 5 πόρνων καὶ μοιχῶν καὶ βιωσάντων ἄσώτως κατὰ τὸν κόσμον, ὁποῖος τότε φόβος καὶ τρόμος καὶ αἰσχὺνη καλύψει ἡμᾶς! Πιστεύσατέ μοι λέγοντι, ἀδελφοί, ὅτι χείρων βάσανος ἢ ἐντροπὴ ἡμῶν ἔσται ὑπὲρ τὴν τῶν κοσμικῶν αἰωνίαν κόλασιν. Ὅταν γὰρ ἐμὲ τὸν ἀποταξάμενον πάσῃ ψυχῇ, μετὰ κοσμικῶν, φέρε εἰπεῖν, 10 νῦν τέκνα ἐχόντων, καὶ δημοσίοις πράγμασιν ἐμπεπλεγμένων ἢ καὶ στρατιᾷ ἐκδουλεπόντων, ἴστασθαι καὶ τὴν ἴσην ἐκείνοις κόλασιν λήψεσθαι μέλλοντα, στραφέντες οὗτοι καὶ ἰδόντες με, εἴπωσι πρὸς με, 'Καὶ σὺ, μοναχέ, ὁ τὸν κόσμον ἀφείς, ὧδε μεθ' ἡμῶν τῶν κοσμικῶν ἴστασαι; Κἂν σὺ διὰ τί;' τί ἄρα ἀπολογήσο- 15 μαι; τί ἐρῶ πρὸς αὐτούς; Τίς γάρ, ἀδελφοί, τὸ μέγεθος τῆς τότε μελλούσης μοι γενέσθαι θλίψεως δυνήσεται ἀξίως διὰ λόγου ἐκδιηγῆσασθαι; Πᾶντως οὐδεὶς! Τί γὰρ καὶ ἐροῦμεν ἢ τί ὄλως δυνηθῶμεν ἀπολογῆσασθαι; ὅτι τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν κόσμῳ κατελίπομεν; ἀλλὰ ταῦτα οὐκ ἐβδελυξάμεθα ἀπὸ ψυχῆς· τοῦτο γὰρ 20 ἔστιν ἡ ἀληθὴς τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν κόσμῳ ἀναχώρησις, τὸ μετὰ τὸ φυγεῖν τὸν κόσμον μισῆσαι τὰ αὐτοῦ καὶ βδελύξασθαι.

24 Τί δὲ ὁ κόσμος καὶ τί τὰ ἐν τῷ κόσμῳ εἰσίν; Ἄκουσον! Οὐ χρυσίον ἐστίν, οὐκ ἄργυρος, οὐχ ἵπποι, ἀλλ' οὐδὲ ἡμίονοι· ταῦτα γὰρ πάντα, ὅσα καὶ ἡμῖν λειτουργοῦσιν εἰς χρεῖαν τοῦ σώματος, 25 καὶ ἡμεῖς κεκτήμεθα. Οὐ κρέας, οὐκ ἄρτος, οὐκ οἶνος· μεταλαμβάνομεν γὰρ καὶ ἡμεῖς ἐκ τούτων καὶ ἐσθίομεν αὐτάρκως. Οὐκ

39. Λουκᾶ 15,13. 30.

40. Ψαλμ. 54,6.

ζωή, και ἀφοῦ ἀναχωρήσαμε ἀπὸ τὸν κόσμον ἐγίναμε φτωχοὶ και ἀφοῦ ἐκουρευθήκαμε ἐγίναμε μοναχοὶ γιὰ τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἐξ αἰτίας ὅμως μικρῆς ἀδιαφορίας και πονηρίας και τῶν πονηρῶν ἐπιθυμιῶν μας κατατάξαμε τοὺς ἑαυτοὺς μας με τοὺς κοσμικοὺς και πόρνους και μοιχοὺς και ἐζήσαμε ἀσώτως³⁹ σύμφωνα με τις κοσμικὲς ἐπιθυμίες, τότε ποιὸς φόβος και τρόμος και ἐντροπὴ θὰ μᾶς καταλάβει⁴⁰! Πιστέψατε, ἀδελφοί, τὰ λόγια μου, ἡ ἐντροπὴ μας θὰ εἶναι χειρότερο βάσανο ἀπὸ τὴν αἰώνια κόλαση τῶν κοσμικῶν. Γιατὶ ὅταν ἐγώ, ποὺ ἀρνήθηκα με ὅλη μου τὴν ψυχὴ τὴν ζωῆ, θὰ στέκομαι, φέρ' εἰπεῖν, μαζί με κοσμικοὺς, ποὺ ἔχουν τώρα παιδιά και εἶναι μπλεγμένοι⁴¹ σὲ δημόσιες ὑποθέσεις ἢ και ὑπηρετοῦν στὸ στρατό, και θὰ πρόκειται νὰ λάβω τὴν ἴδια με ἐκείνους τιμωρία, ἐὰν στραφοῦν αὐτοὶ και με ἰδοῦν και μοῦ εἰποῦν, 'και ἐσύ, μοναχέ, ποὺ ἄφησες τὸν κόσμον, στέκεσαι ἐδῶ μαζί μ' ἐμᾶς τοὺς κοσμικοὺς; Και γιατί και ἐσύ;' Τί ἄραγε θ' ἀπολογηθῶ; τί θὰ εἰπῶ πρὸς αὐτοὺς; Γιατί ποιὸς, ἀδελφοί, θὰ μπορέσει ἐπάξια νὰ παρουσιάσει με λόγια τὸ μέγεθος τῆς θλίψεως ποὺ πρόκειται τότε νὰ μοῦ γίνεῖ; Ὅπωςδήποτε κανένας! Διότι τί θὰ εἰποῦμε ἢ τί θὰ μπορέσουμε τέλος πάντων ν' ἀπολογηθοῦμε; Ὅτι ἐγκαταλείψαμε τὸν κόσμον και τὰ πράγματα τοῦ κόσμου⁴²; Ἄλλ' αὐτὰ δὲν τὰ ἐμισήσαμε με ὅλη τὴν ψυχὴ μας. Διότι αὐτὸ εἶναι ἡ ἀληθινὴ ἀναχώρηση ἀπὸ τὸν κόσμον και ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, τὸ νὰ μισήσεις δηλαδὴ μετὰ τὴν φυγῆ σου ἀπὸ τὸν κόσμον και ν' ἀποστραφεῖς τὰ τοῦ κόσμου.

- 24 Ἄλλὰ τί εἶναι ὁ κόσμος και τί τὰ ὅσα ὑπάρχουν μέσα στὸν κόσμον; Ἄκουσε! Δὲν εἶναι ὁ χρυσός, οὔτε ὁ ἄργυρος, οὔτε τὰ ἄλογα, ἀλλ' οὔτε και οἱ ἡμίονοι. Διότι ὅλα αὐτὰ, ὅσα ἐξυπηρετοῦν τις ἀνάγκες τοῦ σώματός μας, και ἐμεῖς τὰ ἔχομε. Δὲν εἶναι τὸ κρέας, δὲν εἶναι τὸ ψωμί, δὲν εἶναι τὸ κρασί. Διότι και ἐμεῖς μεταλαμβάνομε ἀπὸ αὐτὰ και τρῶμε με αὐτάρκεια. Δὲν εἶ-

41. Β' Τμ. 2,4.

42. Α' Ἰω. 2,15.

οἴκοι, οὐ λουτρά, οὐ χωρία ἢ ἀμπελῶνες καὶ προάστεια· αἱ λαῦ-
 ραι γὰρ καὶ τὰ μοναστήρια ἐκ τῶν τοιούτων συνίστανται. Ἀλλὰ
 τίς ὁ κόσμος; Ἡ ἀμαρτία καὶ ἡ πρὸς τὰ πράγματα σχέσις ἐστίν,
 ἀδελφοί, καὶ τὰ πάθη. Τὰ δὲ ἐν τῷ κόσμῳ Ἰωάννης ὁ Θεολόγος
 5 εἰπάτω, ὁ ἠγαπημένος τοῦ Χριστοῦ μαθητής· «μὴ ἀγαπᾶτε» γάρ,
 φησί, «τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς
 καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου», οὐκ
 ἐστὶν ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' ἐκ τοῦ κόσμου ἐστίν». Εἰ οὖν ἡμεῖς τὸν
 κόσμον ὄλον καταλιπόντες καὶ ἀποφυγόντες καὶ γεγονότες γυ-
 10 μνοί, ταῦτα οὐκ ἐφυλαξάμεθα, τί ἡμῖν τὸ ὄφελος ἐκ μόνης τῆς
 ἀναχωρήσεως γένοιτ' ἂν; Καὶ γὰρ ὅθεν ἂν ἐξέλθωμεν καὶ ἐν οἷς
 ἂν καταστήσωμεν, τὰ αὐτὰ πράγματα πάλιν εὐρήσομεν· πανταχοῦ
 γὰρ ἄνθρωποι μόνοι ζῆν οὐ δυνάμεθα, πανταχοῦ τὰ πρὸς τὴν σύ-
 στασιν τοῦ σώματος χρῆζομεν ἐπιτήδεια, πανταχοῦ καὶ γυναῖκες
 15 καὶ παῖδες καὶ οἶνος καὶ παντοίων ἐστὶν εἶδος καρπῶν· ἐκ τού-
 των γὰρ καὶ τῶν τοιούτων ἐστὶν ἡ τῆς ζωῆς ἡμῶν σύστασις. Ἐὰν
 τὴν ἐπιθυμίαν ἔχωμεν τῆς σαρκὸς καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ὀφθαλ-
 μῶν καὶ τὴν ἀλαζονείαν τῶν λογισμῶν, πῶς δυνησόμεθα ἐν
 μέσῳ αὐτῶν τῆς καθόλου ἀμαρτίας ἀποσχέσθαι καὶ μηδὲν τῷ
 20 ταύτης κέντρῳ πληγῆναι; Ὅπερ πολλοὶ τῶν πάλαι καὶ τῶν νῦν
 ἀγίων, εὖ οἶδα, ἐφυλάξαντο καὶ φυλάττουσι, μέσον τῶν τοῦ βίου
 πραγμάτων καὶ φροντίδων καὶ μεριμνῶν διατρίβοντες καὶ ἐν
 ἀγιότητι τελεία τὸν βίον αὐτῶν διανύοντες, καθὼς ὁ Παῦλος μαρ-
 τυρεῖ περὶ τούτων καὶ τῶν τοιούτων λέγων· «παράγει γὰρ τὸ
 25 σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ
 ἔχοντες ὧσι καὶ οἱ ἀγοράζοντες ὡς μὴ κατέχοντες καὶ οἱ χρώμε-
 νοι τῷ κόσμῳ ὡς μὴ καταχρώμενοι». Ἐξεστὶν οὖν καὶ τὰ λοιπὰ
 ἐκ τούτων καταμαθεῖν· οἶον, τὸν θυμούμενον μὴ ὀργίζεσθαι, τὸν

43. Ἰω. 13,23 κ.έ.

44. Α' Ἰω. 2,15-16.

ναι τὰ σπίτια, οὔτε τὰ λουτρά, οὔτε τὰ χωράφια ἢ τὰ ἀμπέλια
 καὶ τὰ ἐξοχικά. Διότι οἱ λαῶνες καὶ τὰ μοναστήρια ἀπὸ τέτοια
 ἀποτελοῦνται. Ἄλλὰ ποιός εἶναι ὁ κόσμος; Εἶναι ἡ ἁμαρτία,
 ἀδελφοί, καὶ ὁ δεσμός πρὸς τὰ πράγματα καὶ τὰ πάθη. Τὰ ὅσα
 πάλι ὑπάρχουν στὸν κόσμο ἄς τὰ εἰπεῖ ὁ Ἰωάννης ὁ Θεολόγος,
 ὁ ἀγαπημένος μαθητῆς⁴³ τοῦ Χριστοῦ. Διότι λέγει, «μὴ ἀγαπᾶτε
 τὸν κόσμο οὔτε ὅσα ὑπάρχουν μέσα στὸν κόσμο. Διότι τὸ κάθε
 τι μέσα στὸν κόσμο, ἡ ἐπιθυμία δηλαδὴ τῆς σαρκὸς καὶ ἡ ἐπι-
 θυμία τῶν ματιῶν καὶ ἡ ἐπίδειξη τοῦ βίου δὲν προέρχονται ἀπὸ
 τὸν Πατέρα, ἀλλὰ προέρχονται ἀπὸ τὸν κόσμο»⁴⁴. Ἐὰν λοιπὸν
 ἐμεῖς, ἐνῶ ἐγκατελείψαμε καὶ ἀποφύγαμε ὅλο τὸν κόσμο καὶ
 ἐγίναμε γυμνοί, δὲν τὰ ἐφυλάξαμε αὐτά, ποιό ὄφελος θὰ μπο-
 ροῦσε νὰ ὑπάρξει σ' ἐμᾶς ἀπὸ τὴν ἀναχώρηση καὶ μόνο; Διότι,
 ἀπ' ὅπου καὶ ἂν ἀναχωρήσουμε καὶ ὅπου καὶ ἂν φθάσουμε, τὰ ἴδια
 πράγματα πάλι θὰ βροῦμε. Παντοῦ δηλαδὴ οἱ ἄνθρωποι δὲν
 μπορούμε νὰ ζήσουμε μόνοι, παντοῦ χρειαζόμαστε τὰ ἀπαραίτη-
 τα γιὰ τὴν σύσταση τοῦ σώματος, καὶ παντοῦ ὑπάρχουν καὶ γυ-
 ναῖκες καὶ παιδιά, καὶ κρασί καὶ διαφόρων εἰδῶν καρποί. Διότι
 ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἀπὸ ἄλλα παρόμοια ἀπαρτίζεται ἡ ζωὴ μας. Ἐὰν
 ἔχομε τὴν ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς καὶ τὴν ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν
 καὶ τὴν ἀλαζονεῖα τῶν λογισμῶν, πῶς θὰ μπορέσουμε ζώντας μὲ
 αὐτὰ ν' ἀπέχομε γενικὰ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ νὰ μὴ πληγωθοῦμε
 καθόλου ἀπὸ τὸ κεντρί της; Αὐτό, γνωρίζω καλά, πολλοὶ ἀπὸ
 τοὺς παλαιοὺς καὶ σημερινοὺς ἁγίους τὸ ἐφύλαξαν καὶ τὸ φυ-
 λάσσουν. Αὐτοί, ζώντας μέσα στὶς βιωτικὲς ὑποθέσεις, τίς φρο-
 ντίδες καὶ τίς μέριμνες, διέρχονται τὸν βίον τους μὲ τελεία ἀγιό-
 τητα, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ Παῦλος γι' αὐτοὺς καὶ γιὰ τοὺς ὁμοίους
 των, λέγοντας: «περνᾶει ἡ μορφή αὐτοῦ τοῦ κόσμου⁴⁵· γι' αὐτὸ
 καὶ αὐτοὶ ποὺ ἔχουν γυναῖκα ἄς ζοῦν σὰν νὰ μὴ ἔχουν, καὶ αὐτοὶ
 ποὺ ἀγοράζουν σὰν νὰ μὴ τὰ κατέχουν, καὶ αὐτοὶ ποὺ ἀσχολοῦ-
 νται μὲ τὸν κόσμο σὰν νὰ μὴ ἀσχολοῦνται μ' αὐτόν»⁴⁶. Εἶναι δυ-
 νατὸ λοιπὸν νὰ μάθομε ἀπὸ αὐτὰ καὶ τὰ ὑπόλοιπα. Γιὰ παρά-

45. Α' Κορ. 7,31.

46. Α' Κορ. 7,29-31.

δικαιολογούμενον μηδόλως τῇ καρδίᾳ τοῖς λαλουμένοις προστίθεσθαι, τὸν ἑαυτὸν ἐκδικοῦντα ὡς νεκρὸν εἶναι τῷ κόσμῳ τῇ τῆς ψυχῆς διαθέσει, τὸν ἅπαξ τοιοῦτον γενόμενον ζητεῖν τε καὶ προθυμεῖσθαι μηδὲ τοῦ ἰδίου φεῖδεσθαι σώματος. Τοιοῦτοι γὰρ καὶ 5 ἐγένοντο καὶ καθ' ἐκάστην γενεὰν οἱ ἀγωνιζόμενοι γίνονται.

25 Εἰ δὲ μὴ τοιοῦτοι γενέσθαι σπουδάσομεν καὶ οὕτω τὸν βίον ἡμῶν ἀνύομεν, τί ἐροῦμεν; ὅτι 'Δόξης καὶ πλούτου κατεφρονήσαμεν'; Ἀλλὰ πάντως ἐρεῖ ἡμῖν ὅτι· 'Φθόνον καὶ ἔριν καὶ ζῆλον οὐ κατελείψατε'. Ὅτι δὲ ταῦτα ἀλλοτριοῦσιν ἡμᾶς καὶ χωρίζουσιν 10 ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, λέγει ὁ θεῖος Ἰάκωβος, ὁ ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ· «εἰ δὲ ζῆλον πικρὸν ἔχετε» — ἔστι γὰρ καὶ ἐπὶ καλῷ ζηλωσάι τινα! — «καὶ ἐρίθειαν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας, οὐκ ἔστιν αὕτη ἢ σοφία ἄνωθεν κατερχομένη, ἀλλὰ ἐπίγειος, ψυχικὴ, δαιμονιώδης· ὅπου γὰρ ζῆλος 15 καὶ ἐρίθεια, ἐκεῖ καὶ ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα»· καὶ μετ' ὀλίγα· «αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσητε»· καὶ ἐπιφέρει· «μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες, οὐκ οἴδατε ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ ἔστιν; Ὅς ἂν οὖν βουληθῆ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ 20 Θεοῦ καθίσταται». Σκόπει δὲ ὅτι οὐκ εἶπε μόνον, «ὁ κόσμος ἐχθρὸς ἔστι τοῦ Θεοῦ», ἀλλὰ καὶ «ἡ πρὸς τὸν κόσμον φιλία»· δι' αὐτῆς γὰρ μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες γινόμεθα. Καὶ ὅτι ἀληθές ἔστι τοῦτο, ἀκουσον αὐτοῦ τοῦ Κυρίου λέγοντος· «πᾶς ὁ ἐμβλέψας πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ»· καὶ

47. Φιλίπ. 1,15.

48. Σοφ. Σολ. 1,3.

49. Ἰακ. 3,14-16.

δειγμα, αὐτὸς ποὺ θυμώνει ἄς μὴ ὀργίζεται· αὐτὸς ποὺ ὑπερασπίζεται τὸν ἑαυτό του ἄς μὴ κρατᾶ στὴν καρδιά του καμμία κακία γι' αὐτοὺς μὲ τοὺς ὁποίους ὀμιλεῖ· αὐτὸς ποὺ ἐκδικεῖται τὸν ἑαυτό του ἄς ζεῖ ὡς πρὸς τὴν διάθεση τῆς ψυχῆς του ὡς νεκρὸς μέσα στὸν κόσμον· αὐτὸς ποὺ ἔγινε μία φορὰ τέτοιος ἄς ἐπιδιώκει καὶ ἄς προθυμοποιεῖται νὰ μὴ λυπᾶται οὔτε τὸ ἴδιο του τὸ σῶμα. Διότι τέτοιοι καὶ ἔγιναν καὶ γίνονται σὲ κάθε γενεᾷ αὐτοὶ ποὺ ἀγωνίζονται.

25 Ἐὰν δὲν φροντίσομε νὰ γίνομε τέτοιοι καὶ νὰ διαῶμε ἔτσι τὴν ζωὴ μας, τί θὰ εἰποῦμε; Ὅτι 'καταφρονήσαμε δόξα καὶ πλοῦτον'; Ἀλλὰ τότε θὰ μᾶς εἰπεῖ ὅπωςδῆποτε· 'φθόνον ὁμῶς καὶ διαμάχην καὶ ζηλοτυπία δὲν ἐγκατελείψατε'⁴⁷. Καὶ ὅτι αὐτὰ μᾶς κάνουν ξένους καὶ μᾶς χωρίζουν ἀπὸ τὸν Θεόν⁴⁸, μᾶς τὸ λέγει ὁ θεῖος Ἰάκωβος, ὁ ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ· «ἐὰν ἔχετε πικρὴ ζήλεια (διότι εἶναι δυνατὸ νὰ ἔχει κανεὶς καὶ καλὴ ζήλεια!) καὶ φιλόνεικη διάθεση στὴν καρδιά σας, μὴ καυχᾶσθε καὶ μὴ ψεύδεσθε σὲ βάρος τῆς ἀληθείας. Δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ σοφία ποὺ κατεβαίνει ἀπὸ πάνω, ἀλλ' εἶναι ἐπίγεια, κοσμικὴ, καὶ δαιμονικὴ. Διότι ὅπου ὑπάρχει ζηλοτυπία καὶ φιλόνεικη διάθεση, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ ἀκαταστασία καὶ κάθε κακὸ πρᾶγμα»⁴⁹. Καὶ λίγο πρὸ κάτω· «ζητεῖτε καὶ δὲν λαμβάνετε διότι τὰ ζητεῖτε γιὰ κακὸ σκοπὸ, γιὰ νὰ τὰ ἐξοδεύσετε στὶς ἡδονές σας»⁵⁰. Καὶ προσθέτει· «μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες, δὲν γνωρίζετε ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου γίνεται ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ; Ὅποιοσδῆποτε λοιπὸν θελήσει νὰ γίνῃ φίλος τοῦ κόσμου, γίνεται ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ»⁵¹. Καὶ πρόσεχε· δὲν εἶπε μόνο, «ὁ κόσμος εἶναι ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ», ἀλλὰ καὶ «ἡ φιλία πρὸς τὸν κόσμον»· διότι μ' αὐτὴν γινόμαστε μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθὲς ἄκουσε τὸν ἴδιο τὸν Κύριον ποὺ λέγει· «καθένας ποὺ ρίχνει τὸ βλέμμα του μὲ τὴν ἐπιθυμία τῆς ἁμαρτίας ἤδη ἐμοίχευσε μέσα στὴν καρδιά

50. Ἰακ. 4,3.

51. Ἰακ. 4,4.

πάλιν· «οὐκ ἐπιθυμήσεις τι τοῦ πλησίον σου». Δείκνυσι δὲ διὰ
 τούτων ἡμῖν τῶν ρημάτων, ὅτι οὐχ ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν αὐτὸς
 μόνος χωρίζεται τοῦ Θεοῦ καὶ ἐχθρὸς αὐτοῦ γίνεται, ἀλλὰ καὶ ὁ
 αὐτὴν ἀγαπῶν καὶ ὁ ἐπιθυμῶν τινος, ἦτοι σχετικῶς τῇ καρδίᾳ
 5 πρὸς τι τῶν ἐπὶ γῆς διακειόμενος, τοῦτο γὰρ ἡ φιλία τοῦ κόσμου
 ἐστίν· ὥστε φανερῶς ἀποδέδεικται ὅτι, εἰ καὶ γυμνὸς πάντων
 ὑπάρχει τις καὶ μὴ πράττει ἔργω τὴν οἴανούν ἁμαρτίαν, μόνον δὲ
 ἀγαπῶν καὶ φιλῶν αὐτὴν καὶ οἶονεὶ σχετικῶς πρὸς αὐτὴν διακει-
 μενος, ἐχθρὸς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ Ἰωάννης φησὶν· «ἐάν τις
 10 ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν ἡ ἀγάπη τοῦ Πατρὸς ἐν αὐτῷ»,
 ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος· «ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς
 διανοίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς
 σου», ὥστε ὁ πρὸς ἕτερόν τι ἐπιθυμητικῶς ἢ σχετικῶς διακειμέ-
 νος τῆς ἐντολῆς ταύτης ἐκτός ἐστιν. Ἡμεῖς δέ, οἱ ἄθλιοι καὶ τα-
 15 λαίπωροι, τὰ μεγάλα καὶ περιδοξα καὶ ὑψηλὰ τοῦ κόσμου κατα-
 λιπόντες καὶ εἰς τὸ μοναστήριον ἐλθόντες, ἀγαπῶμεν οἱ μὲν παλ-
 λία ἐκστίλβοντα, οἱ δὲ ἱμάτια καλόχρυσα, οἱ δὲ λώρους καὶ ἀνα-
 λάβους, ἄλλοι σανδάλια καὶ ὑποδήματα, ἄλλοι βρώματα ἠδέα καὶ
 πόματα, ἕτεροι σμίλας καὶ ραφίδας καὶ μαχαίρας ἢ καὶ τὰ τούτων
 20 εὐτελέστερα, δι' ὧν τῆς ἀγάπης ἐκπίπτοντες τοῦ ἐπὶ πάντων βα-
 σιλέως Χριστοῦ καὶ ἐχθροὶ αὐτοῦ γινόμενοι, οὐκ αἰσθανόμεθα, ὦ
 ἀδελφοί! δι' ἧ καὶ μέλλομεν ἄρα, εἰ μὴ προλαβόντες μετανοήσο-
 μεν καὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν κακὴν καὶ πονηρίαν καὶ ἔριν καὶ ζῆλον
 καὶ ἀλαζονείαν ἐκ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἕκαστος ἐξορίσομεν, εἰς τὸ
 25 πῦρ τὸ αἰῶνιον μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν καὶ πλουσίων,
 τῶν ἐν ἀσωτίᾳ βιωσάντων, κατακριθῆσθαι.

52. Ματθ. 5,28.

54. Α' Ἰω. 2,15.

53. Ἐξ. 20,17. Δευτ. 5,21.

55. Μάρκ. 12,30.

56. Τὸ παλλίον ἦτο φόρεμα καὶ περιβόλαιον, σὰν τὸ σημερινὸ ἐπανώρρα-
 σο, ἢ μανδόρρασο, ὅπως καὶ ὁ Θεσσαλονίκης Συμεὼν τὸ ὀνομάζει «περιβό-
 λαιον». Πηδάλιον 1886, σελ. 216.57. Λῶρος· ζῶνη δερμάτινη σφίγγουσα τὴν μέση. Πηδάλιον 1886, σελ.
 216.58. Ἀνάλαβος· ἀπὸ τὸν Σωζομένον ὀνομάζεται ἀναβολεύς, κατασκευαζό-
 μενος κατὰ τὸν Συμεὼν (Θεσσαλονίκης) ἀπὸ δέρματα· σήμερον καλεῖται Πολυ-
 σταύριον, Πηδάλιον 1886, σελ. 216.

του»⁵². Καὶ ἄλλοῦ λέγει· «νὰ μὴ ἐπιθυμήσεις κάτι πού ἀνήκει στὸν πλησίον σου»⁵³. Μᾶς δείχνει μ' αὐτὰ τὰ λόγια, ὅτι ὄχι μόνο αὐτὸς πού κάμνει τὴν ἁμαρτία χωρίζεται ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ γίνεται ἐχθρὸς του, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς πού ἀγαπᾷ αὐτὴν καὶ αὐτὸς πού ἐπιθυμεῖ κάτι, δηλαδή αὐτὸς πού ἔχει στραμμένη τὴν καρδιά του πρὸς κάποιον ἀπὸ τὰ γήινα, διότι αὐτὸ εἶναι ἡ φιλία τοῦ κόσμου. Ὡστε ἔχει ἀποδειχθεῖ φανερὰ ὅτι, ἐὰν κάποιος εἶναι καθαρὸς ἀπὸ ὄλα καὶ δὲν διαπράττει μὲ ἔργο τὴν ὁποιαδήποτε ἁμαρτία, ἀλλὰ μόνο τὴν ἀγαπᾷ καὶ τὴν ἐπιθυμεῖ καὶ κατὰ κάποιον τρόπο διάκειται μὲ καλὴ διάθεση πρὸς αὐτὴν, εἶναι ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ, ὅπως λέγει καὶ ὁ Ἰωάννης· «ἐὰν κανεῖς ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, δὲν ὑπάρχει σ' αὐτὸν ἡ ἀγάπη τοῦ Πατέρα»⁵⁴. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος λέγει· «νὰ ἀγαπήσεις τὸν Κύριο τὸν Θεὸ σου μὲ ὄλη τὴν διάνοιά σου καὶ μὲ ὄλη τὴ δύναμή σου καὶ μὲ ὄλη τὴν ψυχὴ σου»⁵⁵. Ὡστε αὐτὸς πού ἐπιθυμεῖ κάτι ἄλλο καὶ διάκειται μὲ καλὴ διάθεση πρὸς αὐτὸ βρίσκεται ἔξω ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐντολή. Ἐμεῖς λοιπὸν οἱ ἄθλιοι καὶ ταλαίπωροι, πού ἐγκαταλείψαμε τὰ μεγάλα καὶ ἐνδοξα καὶ ὑψηλὰ τοῦ κόσμου καὶ ἦλθαμε στὸ μοναστήρι, ἀγαπᾷμε ἄλλοι γυαλιστερὰ παλλία⁵⁶, ἄλλοι ἱμάτια καλόχρυσά, ἄλλοι λώρους⁵⁷ καὶ ἀναλάβους⁵⁸, ἄλλοι σανδάλια καὶ παπούτσια, ἄλλοι εὐχάριστα φαγητὰ καὶ ποτὰ, ἄλλοι σμίλες καὶ βελόνες καὶ μαχαίρια ἢ καὶ τὰ πιὸ εὐτελεῖ ἀπὸ αὐτὰ, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων, ἐκπίπτοντας ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ τοῦ βασιλέως τῶν ὄλων⁵⁹ καὶ γινόμενοι ἐχθροὶ του, δὲν τὸ συναισθανόμαστε, ἀδελφοί! Πρόκειται ἐπομένως ἐξ αἰτίας αὐτῶν, ἐὰν δὲν προλάβομε νὰ μετανοήσομε καὶ νὰ ἐξορίσομε ἀπὸ τὴν ψυχὴ μας ὁ καθένας μας κάθε κακὴ ἐπιθυμία καὶ πονηρία καὶ φιλονεικία καὶ ζήλεια⁶⁰ καὶ ἀλαζονεία, νὰ καταδικασθοῦμε στὸ πῦρ τὸ αἰώνιο μαζὶ μὲ τοὺς τελῶνες καὶ ἁμαρτωλοὺς⁶¹ καὶ πλουσίους πού ἐπέρασαν τὴν ζωὴ τους στὴν ἀσωτία⁶².

59. Ρωμ. 9,5.

60. Ρωμ. 13,13. Α' Κορ. 3,3. Β' Κορ. 12,20. Γαλ. 5,20.

61. Λουκᾶ 15,1 κ.έ.

62. Λουκᾶ 15,13. 16,19. 24.

26 Διὰ τοῦτο οὖν σπουδάσωμεν, ἀδελφοί, πᾶσαν ἀρετὴν ἐπιδεί-
 ξασθαι, πᾶσαν δὲ κακίαν καὶ πᾶν πάθος βδελύξασθαι ἀπὸ ψυχῆς
 καὶ μισῆσαι πᾶν πρᾶγμα μικρὸν ἢ μέγα, ὃ φέρει ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν
 κίνδυνον· μόνοις δὲ τούτοις χρησόμεθα ἐν οἷς ὁ μὲν νοῦς οὐ τέρ-
 5 πεται, ἡ καρδία δὲ ἡμῶν οὐχ ἡδύνηται, ἵνα μὴ εἰς τὰ ἀριστερὰ διὰ
 τῶν δοκούντων εὐτελῶν μετὰ τῶν κοσμικῶν, ὡς εἴρηται, ἡμᾶς
 αὐτοὺς κατατάξαντες, βλέψωμεν εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ παριστα-
 μένους τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν καὶ πατέρας καὶ κατακρίνοντας
 ἡμᾶς, οἱ ἡγούμενοι ἐκάστου, λέγω, μοναστηρίου τοὺς ἐν τοῖς αὐ-
 10 τοῖς μοναστηρίοις εὐαρεστήσαντας τῷ Κυρίῳ, οἱ ἐν διακονίαις
 τοὺς ἐν ταῖς αὐταῖς διακονίαις λάμπσαντας ὡς φωστῆρας, οἱ ἐν
 ὑποταγῇ καὶ ἐργοχείροις τοὺς ἐν τοῖς ὁμοίοις διαπρέψαντας ἔργοις
 καὶ ἐν ταῖς αὐταῖς ἐλαχίσταις ἢ καὶ προτιμοτέραις δουλείαις,
 ἐστεφανωμένους ὄντας μετὰ τῶν ἀγίων μαρτύρων, οἱ τὴν νεότη-
 15 τα μολύναντες τοὺς τὴν νεότητα χαλιναγωγήσαντας, οἱ ἐν τελειό-
 τητι ἡλικίας ἐκ ραθυμίας πεσόντες τοὺς ἀπὸ νεότητος μέχρι
 γήρως ἐγκαρτερήσαντας τῷ τῆς σαρκὸς πολέμῳ καὶ φυλάξαντας
 τὴν ἑαυτῶν σωφροσύνην, οἱ ἐν γῆρᾳ καὶ μέχρι τέλους τὰ τῶν
 παίδων τῶν ἀναισθήτων διαπραττόμενοι τοὺς ἐν γῆρᾳ ἀποκειρα-
 20 μένους καὶ πᾶσαν κακὴν συνήθειαν ἦν ἀπὸ νεότητος προσελά-
 βοντο διὰ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον ἐν μικρῷ χρόνῳ ἐγκόψαντας, οἱ
 γελῶντες τοὺς νυκτὶ κλαίοντας, οἱ τρυφῶντες καὶ πρὸ τῆς τετυπω-
 μένης ὥρας ἐσθίοντες τοὺς μηδὲν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ ἀρίστου κο-
 ρεννουμένους, οἱ παίζοντες τοὺς ἐν στυγνότητι καὶ ὠχρότητι ὄντας
 25 διηνεκεῖ ἀπὸ τῆς μνήμης τῆς φοβεραῆς ὥρας ἐκείνης καὶ τῶν
 ἰδίων ἀμαρτημάτων αὐτῶν, οἱ ἀπὸ πλούτου καὶ δόξης ἐλθόντες
 εἰς τὸ μοναχικὸν καὶ ταπεινωθῆναι μικρὸν μὴ θελήσαντες τοὺς
 ἀπὸ πτωχείας ἐσχάτης ἐλθόντας καὶ σὺν ἡμῖν βιοτεύσαντας, διὰ

63. Δαν. 12,2. Φίλιπ. 2,15.

64. Λουκᾶ 6,21.25.

26 Γι' αὐτὸ λοιπὸν ὡς φροντίσομε, ἀδελφοί, νὰ ἐπιδείξομε κάθε ἀρετὴ, ὡς ἀποστραφοῦμε κάθε κακία καὶ κάθε πάθος μὲ ὄλη τὴν ψυχὴ μας, καὶ ὡς μισήσομε κάθε πράγμα μικρὸ ἢ μεγάλο, τὸ ὁποῖο φέρνει κίνδυνο στὶς ψυχές μας. Ἄς χρησιμοποιοῦμε μόνο ἐκεῖνα, στὰ ὁποῖα δὲν εὐχαριστεῖται ὁ νοῦς καὶ δὲν τέρπεται ἡ καρδιά μας, γιὰ νὰ μὴ συμβεῖ, κατατάσσοντας τοὺς ἑαυτοὺς μας μ' αὐτὰ πού θεωροῦνται ἀσήμαντα στ' ἀριστερὰ μαζὶ μὲ τοὺς κοσμικοὺς, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, νὰ ἰδοῦμε νὰ παρίστανται οἱ ἀδελφοὶ καὶ πατέρες στὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ μᾶς καταδικάζουν (ἐννοῶ οἱ ἡγούμενοι τοῦ κάθε μοναστηριοῦ), οἱ ὁποῖοι, ζώντας στὰ ἴδια μοναστήρια, ἐφάνηκαν ἀρεστοὶ στὸν Κύριο· αὐτοὶ πού εἶναι ταγμένοι σὲ διακονήματα, αὐτοὺς πού ἔλαμψαν ὡς ἄστρα⁶³ στὰ διακονήματά τους· αὐτοὶ πού εἶναι ταγμένοι σὲ ὑποταγὴ καὶ σ' ἐργόχειρα, αὐτοὺς πού διακρίθηκαν στὰ ἴδια ἔργα καὶ στὶς ἴδιες κατώτερες ἢ προτιμότερες ὑπηρεσίες καὶ εἶναι στεφανωμένοι μαζὶ μὲ τοὺς ἀγίους μάρτυρες· αὐτοὶ πού ἐμόλυναν τὴν νεότητά τους, αὐτοὺς πού ἐχαλιναγώγησαν τὴν νεότητά τους· οἱ ὄριμοι στὴν ἡλικία πού ἔπεσαν ἀπὸ ἀδιαφορία, αὐτοὺς πού ἐκράτησαν καὶ ἄντεξαν ἀπὸ τὴν νεότητά μέχρι τὰ γηρατειὰ στὸν πόλεμο τῆς σαρκὸς καὶ διαφύλαξαν τὴν σωφροσύνη τους· αὐτοὶ πού στὰ γηρατειὰ καὶ μέχρι τέλους τῆς ζωῆς τους διαπράττουν τὰ σφάλματα τῶν παιδιῶν καὶ τῶν ἀναισθήτων, αὐτοὺς πού ἐκάρησαν μοναχοὶ στὰ γηρατειά τους καὶ κάθε κακὴ συνήθεια, πού εἶχαν ἀποκτήσει ἀπὸ τὴν νεανικὴ ἡλικία, τὴν ἀπέβαλαν σὲ μικρὸ χρονικὸ διάστημα ἐξ αἰτίας τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ· αὐτοὶ πού γελοῦν, αὐτοὺς πού τώρα κλαίου⁶⁴· αὐτοὶ πού καλοπερνοῦν καὶ τρῶγουν πρὶν ἀπὸ τὴν καθορισμένη ὥρα, ἐκείνους πού οὔτε στὸν καιρὸ τῆς τράπεζας χορταίνου⁶⁴· αὐτοὶ πού ἀστειεύονται, ἐκείνους πού εὐρίσκονται σὲ συνεχῆ σκυθρωπότητα καὶ ὠχρότητα ἐξ αἰτίας τῆς μνήμης τῆς φοβερῆς ἐκείνης ὥρας καὶ τῶν ἀμαρτημάτων τους· αὐτοὶ πού ἦλθαν στὸν μοναχικὸ βίον μέσα ἀπὸ τὸν πλοῦτο καὶ τίς δόξες καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ ταπεινωθοῦν λίγο, αὐτοὺς πού ἦλθαν ἀπὸ μεγάλη φτώχεια καὶ ἔζησαν μαζὶ μας, ἐξ αἰτίας ὁμῶς τῆς ταπεινώσεώς

δὲ τὴν ταπεινῶσιν αὐτῶν ὑπὲρ πολλοὺς τῶν μετ' αὐτῶν ἰσταμέ-
νων εἰς τὰ δεξιὰ — βασιλέων, λέγω, καὶ πατριαρχῶν— ἐνδοξοτέ-
ρους ὑπάρχοντας, τῇ ταπεινώσει αὐτῶν ὄντως κεκοσμημένους.

27 ἼΑρα οὖν, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἔγνωτε τί εἶπον; ἼΑρα οἶδα-
5 τε ὅποια αἰσχύνῃ τότε ἡμῖν ἔσται; ἼΑρα ἐλάβετε εἰς νοῦν; ἼΗλθε-
τε εἰς αἴσθησιν τῆς ὥρας ἐκείνης, ἥ ἵνα τὰ αὐτὰ καὶ πάλιν ἐρῶ εἰς
ὠφέλειαν ἐμοῦ καὶ τῶν ὁμοίων μου ἀμελῶν; Τοιγαροῦν καὶ ἐν
ἡμῖν αὐτοῖς οὕτως ἔσται ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ καὶ πολλοὶ
τῶν ἡμετέρων ἀδελφῶν εὐρεθῶσιν ἐν δεξιᾷ ἰστάμενοι τοῦ Θεοῦ
10 μετὰ δόξης, πολλοὶ δὲ ἐξ εὐωνύμων κατακρινόμενοι ὑπ' αὐτῶν.
Καὶ πῶς οὐχί, ὀπηνίκα δύο ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀποταξάμενοι, ὁμότεχνοι,
λιθοξόοι τυχὸν ἢ τέκτονες, οἱ δύο νέοι καὶ καθαροὶ ἀπὸ πάσης
σωματικῆς ἀμαρτίας καὶ ἐκ πενήτων ὄντες, ὁ μὲν εἰς γένηται ἐκ
προαιρέσεως πάσης ἀρετῆς ἐργάτης, ὁ δὲ ἕτερος πάσης κακίας
15 καὶ πονηρίας; ἼΗ οὐχὶ τοῦτο καθ' ἐκάστην ὀρῶμεν γινόμενον μέ-
σον ἡμῶν; Καὶ τὸν μὲν ὀρῶμεν τῶν δύο τούτων ταπεινόν, εὐπει-
θῆ, ὑπήκοον, ὡς δοῦλον Θεοῦ καὶ οὐκ ἀνθρώπων συναναστρε-
φόμενον ἡμῖν καὶ διακονοῦντα μετὰ πίστεως πάσης τοῖς ἀδελ-
φοῖς, τὸ φρόνημα ταπεινὸν ἔχοντα καὶ συντετριμμένον, καὶ οὕτω
20 πως καθ' ἑαυτὸν λογιζόμενον καὶ λέγοντα (τοῦτο μεμαθηκότες
ἀπὸ τῆς ἐξομολογήσεως αὐτοῦ τῆς καθ' ἡμέραν καὶ ἀπὸ τῶν
πολλάκις διερωτῶντων αὐτὸν καὶ οὕτως ἀποκρινομένου αὐτοῖς).

ἼΕγώ', φησί, 'τίμιε πάτερ, καὶ ἐν τῷ κόσμῳ ὢν, μόλις ἐν
στενότητι ἡδυνάμην πορίζεσθαι μετὰ κόπου πολλοῦ τὴν ἑμαυτοῦ
25 τροφήν. Καὶ ὡδε ἐλθὼν, πῶς ἀμελήσω τοῦ ἔργου καὶ φάγω ἄρ-
τον τῆς μονῆς δωρεὰν καὶ ἀπαιτηθήσομαι αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς
κρίσεως; ἼΑλλ' ἐπεὶ τῷ Θεῷ ἦλθον δουλεύειν, ἀγωνίσομαι καὶ
ὑπερπερισσεῦσαι τὸ ἔργον τῆς τροφῆς μου, ὅσον εἰς δύναμιν, καὶ
ὑποταγῶ τῷ προεστῶτι καὶ πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς μου μέχρι θανά-

65. Λουκᾶ 17,35.

66. Α' Πέτρ. 2,16. ἼΕφ. 6,7.

67. Α' Ἴω. 4,17.

τους νὰ εἶναι ἐνδοξότεροι ἀπὸ πολλοὺς ποὺ στέκονται μαζί τους στὰ δεξιά (ἐγνοῶ ἀπὸ βασιλεῖς καὶ πατριάρχες) καὶ νὰ εἶναι πράγματι στολισμένοι μὲ τὴν ταπείνωσή τους.

27 Λοιπὸν, ἀγαπητοὶ μου ἀδελφοί, ἄραγε καταλάβατε τί εἶπα; Ἄραγε ἐγνώρισάτε ποιά ἐντροπή θὰ μᾶς καταλάβει τότε; Ἄραγε τὸ ἐβάλατε στὸν νοῦ σας; Κατανοήσατε τὴν ὥρα ἐκείνη, ἢ πάλι τὰ ἴδια νὰ εἰπῶ πρὸς ὠφέλεια δική μου καὶ τῶν ὁμοίων μὲ ἐμένα ἀμελῶν; Λοιπὸν καὶ γιὰ ἐμᾶς τὸ ἴδιο θὰ συμβεῖ κατὰ τὴν φοβερὴ ἐκείνη ἡμέρα καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας θὰ εὐρεθοῦν νὰ στέκονται ἐνδοξοὶ στὰ δεξιά τοῦ Θεοῦ, πολλοὶ ὁμῶς στ' ἀριστερὰ νὰ κατακρίνονται ἀπ' αὐτούς. Καὶ πῶς δὲν θὰ συμβεῖ αὐτό, ὅταν δύο, ποὺ ἀπαρνήθηκαν μαζί τὸν κόσμ⁶⁵, καὶ ἔχουν τὴν ἴδια τέχνη, μαρμαράδες ἢ κτίστες, ποὺ εἶναι νέοι στὴν ἡλικία καὶ καθαροὶ ἀπὸ κάθε σωματικὴ ἁμαρτία καὶ προέρχονται ἀπὸ πτωχοὺς, ὁ ἓνας γίνεται μὲ τὴν διάθεσή του ἐργάτης κάθε ἀρετῆς, καὶ ὁ ἄλλος ἐργάτης κάθε κακίας καὶ πονηρίας; Ἢ μήπως δὲν τὸ βλέπομε αὐτὸ νὰ γίνεται κάθε ἡμέρα ἀνάμεσά μας; Καὶ τὸν ἓνα ἀπὸ τοὺς δύο τὸν βλέπομε ταπεινὸ, ὑπάκουο, νὰ πείθεται εὐκόλα, νὰ μᾶς συναναστρέφεται ὡς δοῦλος τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι δοῦλος ἀνθρώπων⁶⁶, νὰ ὑπερετεῖ τοὺς ἀδελφούς μὲ ὅλη τὴν πίστι, καὶ ἔχοντας ταπεινὸ καὶ συντριμμένο τὸ φρόνημα, νὰ συλλογίζεται μέσα του καὶ νὰ λέγει αὐτὰ περίπου (αὐτὸ τὸ ἔχομε μάθει ἀπὸ τὴν ἐξομολόγησή του τὴν καθημερινή καὶ ἀπ' αὐτούς ποὺ πολλές φορές τὸν ἐρωτοῦν καὶ τοὺς ἀπαντᾷ ὡς ἐξῆς).

“Ἐγώ”, λέγει, ‘τίμιε πάτερ, καὶ ὅταν ἦμουν στὸν κόσμ⁶⁷ μόλις καὶ μετὰ βίας μποροῦσα νὰ ἐξασφαλίζω μὲ πολὺ κόπο τὴν τροφή μου. Καὶ ἐδῶ ποὺ ἦρθα πῶς ν’ ἀδιαφορήσω γιὰ τὸ ἔργο μου, νὰ φάγω τὸ ψωμὶ τοῦ μοναστηριοῦ δωρεὰν καὶ νὰ ζητήσω τὴν ἀνταπόδοση τοῦ μισθοῦ μου κατὰ τὴν ἡμέρα τῆ κρίσεως⁶⁷; Ἄλλ’ ἐπειδὴ ἦλθα νὰ δουλεύω στὸν Θεό, θ’ ἀγωνισθῶ γιὰ νὰ εἶναι περισσότερο τὸ ἔργο μου ἀπὸ τὴν τροφή μου, ὅσο εἶναι δυνατό, καὶ νὰ ὑποταγῶ ἀγόγγυστα καὶ μέχρι θανάτου στὸν

του ἀγογγύστως, ὡς αὐτῷ τῷ Χριστῷ, εἰς μηδὲν τὸ σύνολον παρακούων αὐτῶν'.

Τὸν δὲ κενόδοξον, ἀνυπότακτον, ἀπειθῆ, καὶ οὕτω καὶ αὐτὸν ἐξ ἐναντίας ἐκείνου λογιζόμενον καθ' ἑαυτὸν καὶ λέγοντα·
 5 Ἴδου δὴ ἐπεμψέ μοι ὁ Θεὸς οἶκον, ἄρτον καὶ οἶνον καὶ ἀφθόνους τροφάς. Ἐγενόμην συναριθμῖος τοῖς πρώτοις, καὶ πρῶτος τοῖς μετ' ἐμὲ ἐρχομένοις, καὶ ἀδελφός εἰμι τούτων πάντων, θελώντων καὶ μὴ θελώντων αὐτῶν. Τοῦ λοιποῦ φάγομαι καὶ πίομαι καὶ ὑπνώσω εἰς κόρον. Τί γάρ μοι καὶ χρεῖα τοῦ ἐργάζεσθαι ἀπὸ τοῦ
 10 νῦν, ἵνα ἐγὼ κοπιῶ καὶ τὸν κόπον μου ἀποκερδαίνωσιν ἄλλοι; Ἐὰν γὰρ καὶ εἰς δουλείας τινάς μοι ἐπιτάξωσι, προβαλοῦμαι πρῶτον ἀδυναμίαν· ἐὰν δὲ καὶ ἀναγκάσωσί με, εἶπω πρὸς αὐτούς· Καὶ ἐὰν μὴ δύνωμαι τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα μὲ ἀποπνίξητε, ἵνα μὲ διώξητε, ἐὰν μὴ ἰσχύω! Καὶ οὕτω προσποιήσομαι κλαίειν,
 15 κραυγᾶσω, ἐκλυσιν προβαλοῦμαι γονάτων, σκοτοῦσθαι προφασίσομαι, τὴν κεφαλὴν μου ὑπὸ χολῆς ὀχλεῖσθαι εἶπω, καὶ τούτου γε ἕνεκα δυνήσομαι εὐλόγως δῆθεν καὶ ἀπὸ πρωΐας ἐσθίειν, ἀναθεματίζειν ἄρξομαι καὶ βλασφημεῖν καὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐπιταττομένοις μοι ἀντιλογησομαι ὁμοῦ καὶ γογγύσω· καὶ πάντως περικακή-
 20 σαντες ἐάσουσί με καὶ μὴ βουλόμενοι.

Εἰ δὲ καὶ δώσουσί μοι ἔργα τινὰ εὐτελῆ καὶ διακονίαν ὡσαύτως ποτέ, καταφρονῆσω αὐτῆς. Οἶον, εἰ μὲν τοῖς ἡμιόνοις προστάξουσί μοι δουλεύειν, προφασίσομαι μὴ εἰδέναί τὴν δουλείαν αὐτῶν καὶ ἐάσω αὐτὰ ἀφιλοκάλητα καὶ ἀνεπιμέλητα μετὰ
 25 πάντων τῶν στρωμάτων αὐτῶν· καὶ ἢ ἐάσουσί με ἀναγκασθέντες ἢ ἕτερον δώσουσιν εἰς βοήθειάν μου, κάκεινου πάσας ἐπιτελοῦντος τὰς χρεῖας, ὀλίγον ἐγὼ τι ποιῶν, ἀναπαύομαι. Εἰ δὲ ἀρτοποιὸν προστάξουσί με γενέσθαι, προμαρτύρομαι μεθ' ὑποκρίσεως, ὡς ἂν μὴ καταγνωσθῶ ὡς παρήκοος, λέγων αὐτοῖς· Ἐγὼ,

ἡγούμενο καὶ σ' ὄλους τοὺς ἀδελφούς, σὰν νὰ ἦταν ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, χωρὶς νὰ τοὺς παρακούω σὲ τίποτε'!

Ἐνῶ τὸν ἄλλο, πού εἶναι κενόδοξος, ἀνυπότακτος, καὶ ἀπειθής, τὸν βλέπομε, ἀντίθετα μὲ τὸν πρῶτο, νὰ σκέπτεται μέσα του καὶ νὰ λέγει· 'Νά, μοῦ ἔστειλε ὁ Θεὸς κατοικία, ψωμί καὶ κρασί καὶ ἄφθονες τροφές. Συναριθμήθηκα μὲ τοὺς παλαιότερους, καὶ ἔγινα πρῶτος σ' αὐτοὺς πού ἔρχονται μετὰ ἀπὸ ἐμένα, καὶ εἶμαι ἀδελφὸς ὄλων αὐτῶν, εἴτε τὸ θέλουν εἴτε δὲν τὸ θέλουν. Ἀπὸ τώρα καὶ στὸ ἐξῆς θὰ τρώγω καὶ θὰ πίνω καὶ θὰ κοιμᾶμαι μέχρι χορτασμοῦ. Διότι τί ἀνάγκη ἔχω νὰ ἐργάζομαι ἀπὸ τώρα καὶ μετὰ, γιὰ νὰ κοπιᾶζω ἐγὼ καὶ τὸν κόπο μου νὰ τὸν ὠφελοῦνται ἄλλοι; Ἐὰν λοιπὸν μοῦ ἀναθέσουν κάποια δουλειά, κατὰ πρῶτον θὰ ἐπικαλεσθῶ ἀδυναμία· καὶ ἐὰν μὲ ἀναγκάσουν, θὰ τοὺς εἰπῶ· Καὶ ἐὰν δὲν μπορῶ νὰ τὸ κάνω αὐτό, θὰ πρέπει νὰ μὲ πνίξετε, ἐὰν δὲν ἔχω τὴν δύναμη, θὰ πρέπει νὰ μὲ διώξετε! Καὶ ἔτσι θὰ προσποιηθῶ ὅτι κλαίω, θὰ βγάλω κραυγές, θὰ ἐπικαλεσθῶ παραλυσία τῶν γονάτων⁶⁸, θὰ προφασισθῶ ὅτι ζαλίζομαι, θὰ εἰπῶ ὅτι ἐνοχλεῖται τὸ κεφάλι μου ἀπὸ τὴν χολή, καὶ ἔτσι ἐξ αἰτίας αὐτῶν θὰ μπορέσω δικαιολογημένα νὰ τρώγω ἀπὸ τὸ πρῶί, θὰ ἀρχίσω νὰ ἀναθεματίζω καὶ νὰ βλασφημῶ, καὶ γιὰ ὅλα ὅσα θὰ μοῦ ἀναθέτουν θὰ προβάλλω τὶς ἀντιρήσεις μου μαζὶ μὲ τοὺς γογγυσμοὺς μου. Ὅπωςδήποτε τότε, ἀφοῦ μὲ θεωρήσουν δυστυχημένο, καὶ νὰ μὴ θέλουν θὰ μὲ ἀφήσουν.

Ἐὰν πάλι μοῦ ἀναθέσουν κάποτε ἔργα εὐτελῆ καὶ παρόμοια διακονία θὰ τὴν περιφρονήσω. Γιὰ παράδειγμα, ἐὰν μὲ προστάξουν νὰ δουλεύω στοὺς ἡμιόνους, θὰ προφασισθῶ ὅτι δὲν γνωρίζω τὴν φροντίδα αὐτῶν καὶ θὰ τοὺς ἀφήσω ἀφρόντιστους καὶ ἀπεριποίητους μὲ ὅλα τὰ στρώματά τους. Καὶ ἔτσι ἢ θὰ μὲ ἀφήσουν ἀναγκαστικὰ ἢ θὰ μοῦ δώσουν κάποιον ἄλλο γιὰ βοηθό μου, καὶ ἔτσι, ἐκτελώνοντας ἐκεῖνος ὅλες τὶς ἀνάγκες, ἐγὼ θὰ κάμνω ἐλάχιστες δουλειές καὶ θὰ ἀναπαύομαι. Ἐὰν μὲ προστάξουν νὰ γίνω ἄρτοποιός, θὰ διαμαρτυρηθῶ μὲ ὑποκρισία, γιὰ νὰ μὴ κατηγορηθῶ ὡς ἀνυπάκουος, λέγοντάς τους·

πατέρες, οὐδέποτε ἐθεασάμην ἄρτον πῶς γίνεται, καὶ οὕτως ἀπελθὼν ποιήσω αὐτοῖς τὸν ἄρτον πηλόν, αὐτοὶ δὲ μὴ ὑποφέροντες τοῦτον φαγεῖν, οὐκ ἔτι με εἰς τὴν τοιαύτην καταναναγκάσουσι διακονίαν'.

Εἰ δὲ·καὶ εἰς τὸ μαγειρεῖον διακονεῖν τάξουσιν αὐτόν, οὐκ οἶδε ταπεινωθῆναι τῷ προεστῶτι αὐτοῦ καὶ βαλεῖν μετένοιαν, ἀλλὰ λέγει ἀθαδῶς πρὸς αὐτόν· 'Κύριε ἐλέησον! Πάτερ, ἐκ πάντων μόνον ἐμὲ ἐξελέξω εἰς τὰς ἀτίμους δουλείας; Οὐκ εἰσι καὶ ἄλλοι ἐν τῇ μονῇ ἀδελφοί;' καὶ ταῦτα μὲν λέγει, ὥστε παρακρού-
 10 σασθαι τὴν προστασσομένην αὐτῷ διακονίαν· ἐὰν δὲ ἴδῃ τὴν ἐν-
 στασιν τοῦ ἡγουμένου, τέως ἀπέρχεται οὐ διὰ τὸν Θεὸν ἀλλὰ φο-
 βούμενος τὴν παδείαν καὶ τὰς μάστιγας, ἀπερχόμενος δὲ καὶ γογ-
 γύζων λέγει ἐν ἑαυτῷ· 'Τέλεια καὶ καλὰ ἔχουσι φαγεῖν ἐξ ὧν με-
 γειρεύσω ἐγώ! Ἐὰν μὴ ποιήσω αὐτοὺς ἢ νήστεις ἐκ τῆς τραπέζης
 15 ἐξαναστήναι ἢ ἐξεμέσαι ὅσα ἂν καὶ φάγωσιν, οὐκ εἰμι ἐγώ!' καὶ
 ἀπλῶς οὕτω πάντα ποιεῖ μετὰ μανίας πολλῆς ὁ ἄθλιος. Καὶ τὴν
 μὲν μαγειρείαν τῶν ἀδελφῶν ὡσαύτως καὶ τὸ ὄσπριον αὐτῶν
 καπνίζει καὶ παρακαίει αὐτά, ἐμβάλλων πάντα ἄπλυτα καὶ ἀκα-
 θάριστα εἰς τὰς χύτρας, καὶ ἄλας ἐν αὐτοῖς ὑπὲρ τὸ μέτρον βάλλει
 20 ποιῶν ἄλμην αὐτά, τὸ δὲ θερμὸν αὐτῶν χλιαρὸν εἶναι ἐᾷ, ἵνα ἀη-
 δεσθέντες ἐκταραχθῶσιν ἐμέσαι τὰ βρώματα.

Ἐὰν δὲ εἴπῃ αὐτῷ ἀδελφὸς ἢ καὶ ἀποστείλῃ τι πρὸς τὸ ἐψῆσαι καὶ εὐτρεπίσαι αὐτό, λέγει ἀναισχύντως· 'Οὐ φείδεται; Ἐκέλευσε τίνα κύριον τὸν δοῦλον αὐτοῦ! Οὐά, ἕως τότε μὴ φάγη,
 25 ἕως οὗ ἐγὼ ἐγγίσω ἢ εὐτρεπίσω αὐτά!' Καὶ οὕτως ἐπὶ πᾶσι
 ποιῶντος αὐτοῦ, εἰς μόνας ἐκεῖνας εὐρίσκεται προπηδῶν καὶ
 ἐπιτρέχων διακονίας ὁμοῦ καὶ δουλείας, ἐνθα γινώσκει ὁδὸν
 ἔχειν αὐτὸν κλέψαι τι ἢ νοσφίσασθαι· καὶ ἐὰν μὴ μᾶλλον παρὰ
 πάντας προτιμηθῇ, φανερώς λυπεῖται καὶ κρυπτῶς πρὸς τοὺς

Ἐγώ, πατέρες, οὐδέποτε εἶδα πῶς γίνεται τὸ ψωμί, καὶ ἔτσι πηγαίνοντας ἐκεῖ θὰ τοὺς κάνω τὸ ψωμί λάσπη. Αὐτοὶ τότε, ἐπειδὴ δὲν θὰ μποροῦν νὰ τὸ φάγουν τέτοιο ψωμί, δὲν θὰ μὲ ἀναγκάσουν ξανὰ νὰ κάνω τέτοια διακονία'.

Ἐὰν πάλι τὸν ὀρίσουν νὰ διακονεῖ στὸ μαγηρεῖο, δὲν ξέρει νὰ ταπεινωθεῖ στὸν ἡγούμενο καὶ νὰ τοῦ βάλει μετάνοια, ἀλλὰ μὲ αὐθάδεια τοῦ λέγει· 'Κύριε, ἐλέησον! Πάτερ, ἀπὸ ὄλους μόνο ἐμένα διάλεξες γιὰ τὶς ἄτιμες δουλειές; Δὲν ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι ἀδελφοί στὴ μονή;' Καὶ τὰ λέγει αὐτὰ μὲ σκοπὸν ν' ἀποφύγει τὴν διακονία πού τοῦ ἀνατίθεται. Ἐὰν ὁμως ἰδεῖ τὴν ἀντίρρηση τοῦ ἡγουμένου, ἀμέσως πηγαίνει νὰ ἐκτελέσει τὴν διακονία ὄχι γιὰ τὸν Θεό, ἀλλ' ἐπειδὴ φοβᾶται τὴν παιδείωσιν καὶ τὰ μαστιγώματα. Ἀπερχόμενος ὁμως μὲ γογγυσμοὺς λέγει μέσα του· 'Τέλεια καὶ πολὺ καλὰ ἔχουν νὰ φάγουν ἀπὸ αὐτὰ πού θὰ μαγηρεύσω ἐγώ! Ἐὰν δὲν τοὺς κάνω ἢ νὰ σηκωθοῦν ἀπὸ τὸ τραπέζι νηστικοί, ἢ νὰ τὰ κάνουν ἐμετὸ αὐτὰ πού θὰ φάγουν, δὲν θὰ εἶμαι ἐγώ!' Καὶ γενικὰ ἔτσι τὰ κάνει, ὁ ἄθλιος, ὄλα μὲ πολλή μανία. Τὸ φαγητὸ καθὼς καὶ τὰ ὄσπρια τῶν ἀδελφῶν τὰ καπνίζει καὶ τὰ παρακαίει, βάζοντάς τα ὄλα μέσα στὶς χύτρες ἄπλυτα καὶ ἀκαθάριστα καί, προσθέτοντας σ' αὐτὰ ἀλάτι περισσότερο ἀπ' ὄσο πρέπει, τὰ κάμνει ἀλμυρά. Ἐπίσης, ἐνῶ πρέπει νὰ εἶναι ζεστά, τὰ ἀφήνει νὰ γίνουν χλιαρά, ὥστε, ἀφοῦ ἀηδιάσουν καὶ ἀνακατωθεῖ τὸ ἐσωτερικὸ τους, νὰ τὰ κάνουν ἐμετὸ τὰ βρώματα.

Ἐὰν πάλι κάποιος ἀδελφὸς τοῦ εἰπεῖ ἢ καὶ τοῦ στείλει κάτι γιὰ νὰ τὸ ψῆσει καὶ νὰ τὸ ἐτοιμάσει, λέει μὲ ἀδιαντροπία· 'Δὲν μὲ λυπᾶται; Ποιὸς κύριος διέταξε τὸν δοῦλο του! Πῶ πῶ, δὲν θὰ φάει μέχρι τότε, μέχρις ὄτου πιάσω ἐγώ αὐτὰ καὶ τὰ ἐτοιμάσω!' Καὶ δείχνοντας τέτοια συμπεριφορὰ πρὸς ὄλους, βρίσκεται νὰ προτρέχει καὶ νὰ προσπερνᾶει τοὺς ἄλλους σὲ ἐκεῖνες μόνο τὶς διακονίες καὶ δουλειές, ὄπου γνωρίζει ὄτι ὑπάρχει τρόπος νὰ κλέψει κάτι ἢ νὰ τὸ οἰκειοποιηθεῖ. Καὶ ἐὰν δὲν προτιμηθεῖ αὐτὸς πῶ πολὺ ἀπ' ὄλους, τότε λυπᾶται φανερά καὶ παραπονεῖται κρυφὰ στοὺς ὄμοίους του μὲ θλίψη. Ὅταν

ὁμοίους αὐτοῦ καταγογγύζει θλιβόμενος· ὅταν δὲ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἐπιταγῇ, ὡς ἀπὸ νεκρῶν καὶ ὡς ἀπὸ τοῦ ἄδου ἐγείρεται καὶ εὐθὺς γάνυται τῷ προσώπῳ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ χαροποιοὶ γίνονται. Κἂν ἀπὸ πολλῆς πονηρίας ὑποκρίνεσθαι βουληθῇ διὰ τὸ
5 μὴ καταγνωσθῆναι, ἀλλ' οὐδ' οὕτω λαθεῖν τοὺς ὁρῶντας δύναται· ὅταν γὰρ ἄλλοθεν οὐδαμόθεν ἀλλ' ἐκ τοῦ μὴ γογγύσαι ἢ ἀναβαλέσθαι μικρόν, ὡς ἐν πάσαις διακονίαις ποιεῖν ἔθος ἦν αὐτῷ, διαγινώσκεται. Φοβεῖται γὰρ ὅλως ἐν ταύτῃ εἰπεῖν τι, ἵνα μὴ ἄλλος ἀντι' ἐκείνου ἀπολυθῇ καὶ καταλειφθῇ οὗτος ἄπρακτος.

28 Τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων τῶν ἀμφοτέρων καὶ τοῦ μὲν ὑποτασσομένου ἐν ὑπακοῇ ψυχῆς ἀγαθῆς καὶ τεταπεινωμένη καρδίᾳ ἀόκνως, ἀγογγύστως, ἀδόλως, ἀκλόπως, ἀσκανδαλίστως, τοῦ δὲ τὰ ἐναντία τούτων ποιοῦντος, ὡς γέγραπται, ἐὰν ἐλθὼν ὁ θάνατος ἀρπάσῃ ἀμφοτέρους αὐτούς, καὶ ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ γυμνός
15 καὶ κατησχυμένος ἐξ ἀριστερῶν ἰστάμενος — ὁ πονηρὸς ἐκεῖνος λέγω —, ἀποβλεψάμενος ἴδῃ ἐν τοῖς δεξιοῖς τὸν ποτε μετ' αὐτοῦ συναποκαρέντα καὶ συνεσθίοντα καὶ συμπίνοντα, τὸν ὁμοήλικα, τὸν ὁμότεχνον, ὅλον ὡς ἐκεῖνον αὐτὸν τὸν Χριστὸν ἐν μεγάλῃ δόξᾳ ὑπάρχοντα, τί τότε ὅλως ἰσχύσει εἰπεῖν ἢ φθέγγασθαι; Ὁν-
20 τως, ἀδελφοί μου, οὐδέν! Ἀλλὰ στένων καὶ τρέμων καὶ τοὺς ὀδόντας βρύχων ἀπελεύσεται εἰς τὸ αἰώνιον πῦρ. Οὕτως οὖν ἕκαστος ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν ὑπὸ ἐκάστου τῶν ἀγίων κατακριθήσεται, ὥσπερ οἱ ἄπιστοι ὑπὸ τῶν πιστῶν καὶ οἱ ἀμαρτήσαντες μὲν, μὴ μετανοήσαντες δέ, ὑπὸ τῶν πλείονα ἴσως ἀμαρτη-
25 σάντων καὶ θερμῶς μετανοησάντων κατακριθήσονται.

29 Διὰ τοῦτο παρακαλῶ καὶ δέομαι ὑμῶν πάντων, ἵνα εἰ ἐπίστασθε ἑαυτοὺς πονηρὸν τι ποιεῖν καὶ ἐξαμαρτάνειν καὶ τὰς ἰδίας ὑμῶν τιτρώσκειν καὶ ἀπολλύειν ψυχάς, κἂν ἀπὸ τοῦ νῦν διορθώ-

69. Γεν. 49,12.

70. Ψαλμ. 50,19.

71. Γεν. 4,14.

72. Ματθ. 24,51. 25,30 κ.έ.

ὅμως διαταχθῆ γι' αὐτὲς τὶς δουλειές, σηκώνεται σὰν ἀπὸ τοὺς νεκροὺς καὶ ἀπὸ τὸν ἄδη, καὶ ἀμέσως λάμπει τὸ πρόσωπό του καὶ τὰ μάτια του γίνονται χαρωπά⁶⁹. Καὶ ἂν ἀκόμα θελήσει ἐξ αἰτίας τῆς πολλῆς του πονηρίας νὰ ὑποκριθεῖ, γιὰ νὰ μὴ ἀποδοκιμασθεῖ, ὅμως οὔτε καὶ τότε μπορεῖ νὰ διαφύγει τὴν προσοχὴ αὐτῶν πού τὸν βλέπουν. Διότι ἀναγνωρίζεται, ἂν ὄχι ἀπὸ πουθενὰ ἄλλοῦ, ὅπως δὴποτε ὅμως ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν μουρμουρίζει ἢ δὲν ἀναβάλλει γιὰ λίγο, ὅπως συνηθίζει νὰ κάμνει σὲ ὅλες τὶς διακονίες. Διότι φοβᾶται στὴν περίπτωσι αὐτῇ νὰ εἰπεῖ ὅ,τιδὴποτε, μήπως προτιμηθεῖ ἄλλος ἀντὶ ἐκείνου καὶ μείνει αὐτὸς ἀπρακτος.

28 Ἐνῶ λοιπὸν οἱ δύο αὐτοὶ συμπεριφέρονται ἔτσι καὶ ὁ ἓνας ὑποτάσσεται μὲ ὑπακοή ἀγαθῆς ψυχῆς καὶ ταπεινωμένη καρδιά⁷⁰, ἀκούραστα, ἀγόγγυστα, ἄδολα, χωρὶς πονηριά, καὶ ἀσκανδάλιστα, ἐνῶ ὁ ἄλλος κάνει τὰ ἀντίθετα ἀπ' αὐτὰ, ὅπως ἔχει γραφεῖ, ἐὰν ἔρθῃ ὁ θάνατος καὶ τοὺς ἀρπάξει καὶ τοὺς δύο αὐτοὺς, καὶ κατὰ τὴν φοβερῇ ἐκείνῃ ἡμέρᾳ, ἐνῶ θὰ στέκεται στ' ἀριστερὰ γυμνὸς καὶ ἐντροπιασμένος (ἐννοῶ ὁ πονηρὸς ἐκεῖνος) ρίξει τὸ βλέμμα του καὶ ἰδεῖ στὰ δεξιὰ αὐτὸν πού κάποτε ἔγινε μαζί του μοναχὸς καὶ ἔτρωγε μαζί του καὶ ἔπινε, τὸν συνομήλικό του, τὸν ὁμότεχνό του, νὰ εὐρίσκεται σὲ μεγάλη δόξα, σὰν νὰ εἶναι ὁ ἴδιος ἐκεῖνος ὁ Χριστός, τί θὰ μπορέσει τότε νὰ εἰπεῖ ἢ νὰ ὁμιλήσει; Ἀλήθεια, ἀδελφοί μου, τίποτε! Ἀλλά, στενάζοντας καὶ τρέμοντας⁷¹ καὶ κτυπώντας τὰ δόντια⁷², θὰ ἀπέλθει στὸ αἰώνιο πῦρ⁷³. Ἔτσι λοιπὸν ὁ καθένας ἀπὸ ἐμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς θὰ καταδικασθεῖ ἀπὸ καθέναν ἀπὸ τοὺς ἀγίους, οἱ ἄπιστοι δηλαδὴ θὰ καταδικασθοῦν ἀπὸ τοὺς πιστοὺς, καὶ ἐκεῖνοι πού ἁμάρτησαν, ἀλλὰ δὲν μετενόησαν, ἀπὸ ἐκείνους πού ἴσως ἁμάρτησαν περισσότερο ἀλλὰ μετενόησαν θερμά.

29 Γι' αὐτὸ σᾶς παρακαλῶ καὶ σᾶς ἱκετεύω ὅλους, ἐὰν γνωρίζετε ὅτι κάνετε κάτι τὸ πονηρὸ καὶ ἁμαρτάνετε καὶ τραυματίζετε καὶ θανατώνετε τὶς ψυχές σας, ἔστω καὶ ἀπὸ αὐτὴ τὴν στιγ-

73. Μαθ. 25,41.

σησθε καὶ μετάνοιαν ἀξίαν τῶν ἀμαρτημάτων αὐτοῦ ἕκαστος ὑμῶν ἐπιδείξασθε καὶ παντὶ τρόπῳ σπουδάσητε ἐκ δεξιῶν στηῆναι τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ Θεοῦ. Ὅσοι δὲ μικρά τινα σφάλ-
 λεσθαι ἑαυτοὺς συγγινώσκετε, μετὰ σφοδρᾶς καὶ ταῦτα τῆς ταχύ-
 5 τητος ἀπορρίψατε ἀφ' ἑαυτῶν, ἵνα μὴ διὰ τὰ μικρὰ ταῦτα ἐξ ἀρι-
 στερῶν καὶ ὑμεῖς, ὡς πᾶσα Γραφή διαμαρτυρουμένη λέγει, στα-
 θήσησθε, καὶ μὴ ὡς μηδαμινὰ καὶ μικρά, ἀλλ' ὡς μεγάλα ταῦτα
 καὶ ἔχετε καὶ λογίζεσθε. Ὁ γὰρ εἰς τὰ μικρὰ σφάλλων ἐκουσίως,
 τῶν δὲ μεγάλων ἀμαρτημάτων ἀπεχόμενος, περισσοτέρως κατα-
 10 κριθῆσεται, ὅτι τῶν μειζόνων κρατήσας ὑπὸ τῶν ἐλαττόνων ἐκυ-
 ριεύθη. Ἀρκεῖ γὰρ εἰς ἀπώλειαν καὶ ἐν μόνον ἡμῖν πάθος, καθὼς
 ἀνωτέρω εἶπον καὶ αὐτοὺς ὑμῖν τοὺς ἀγίους ἀποστόλους, Ἰωάν-
 νην φημι καὶ Ἰάκωβον, εἰς μαρτυρίαν παρήγαγον. Ἴνα δὲ καὶ διὰ
 παραδείγματος ὑμῖν δείξω τὸ τοῦ λόγου πιστόν, τοῦτο ὑμᾶς ἐρω-
 15 τήσω.

30 Ὁ πρὸς δέκα ἄνδρες ἔχων τὴν μάχην ἢ καὶ πρὸς δώδεκα,
 ἀδελφοί, ἐν τῷ συμβαλεῖν πόλεμον μετ' αὐτῶν, ἐὰν τοὺς προμά-
 χους μὲν καὶ ἀνδρειοτέρους αὐτῶν ἀθρόως ἐκ πρώτης προσβο-
 λῆς ἅπαντας τρέψη καὶ τρώσας καταβάλη, ἓνα δὲ ἢ καὶ δύο ἐκ
 20 τούτων ταλαιπωροτέρους ἢ καὶ ἀσθενεστέρους ὕστερον καταλει-
 φθέντας ἰδὼν καὶ μετὰ φόβου καὶ κολακείας ἐπερχομένους αὐτῷ
 ἀπὸ μακρόθεν, οὐ σπεύσας κρατήσει καὶ ἐξαγκωνίσας δεσμεύσει
 ἢ καὶ κατασφάζει αὐτούς, οὐ δεινῶς ἀναιρεθήσεται ὑπ' αὐτῶν; Εἰ
 γὰρ ἐξ ὑπερηφανίας καὶ ἀλαζονείας ρίψας τὰ ὄπλα, ἀνακλιθεὶς
 25 καὶ ἀναπεσὼν ὑπνώσει καταφρονήσας αὐτῶν, οὐχὶ ἐκουσίως
 ἑαυτὸν εἰς δουλείαν τῶν ταλαιπώρων ἐκείνων ἐξέδωκεν; Οὐχὶ
 ἐπελθόντες οἱ δύο ἢ καὶ εἷς ἐξ αὐτῶν δεσμήσας αὐτόν, ὑπόσπον-
 δον ἑαυτοῦ τοῦτον ἔξει καὶ δοῦλον ἄρας οἰχήσεται ἢ καὶ ἀνελὼν
 αὐτὸν μαχαίρᾳ, ποιήσει πᾶσιν ἀνθρώποις γενέσθαι τοῦτον εἰς κα-
 30 ταγέλωτα; Οὐχὶ δὲ πάντες ἐροῦσι δικαίαν γενέσθαι τοῦ ἀμελοῦς

μὴ νὰ διορθωθεῖτε καὶ νὰ ἐπιδείξετε ὁ καθένας σας μετάνοια ἀξία τῶν ἁμαρτημάτων του καὶ νὰ φροντίσετε μὲ κάθε τρόπο νὰ σταθεῖτε στὰ δεξιὰ τοῦ Σωτῆρος μας καὶ Θεοῦ. Ὅσοι πάλι ἀναγνωρίζετε στὸν ἑαυτὸ σας κάποια μικρὰ σφάλματα, καὶ αὐτὰ μὲ μεγάλη ταχύτητα νὰ τὰ πετάξετε ἀπὸ πάνω σας, γιὰ νὰ μὴ σταθεῖτε καὶ ἐσεῖς στ' ἀριστερὰ ἐξ αἰτίας αὐτῶν τῶν μικρῶν, ὅπως μαρτυρεῖ ὅλη ἡ Γραφή, καὶ νὰ μὴ τὰ ἔχετε οὔτε καὶ νὰ τὰ θεωρῆτε αὐτὰ ὡς μηδαμινὰ καὶ μικρά, ἀλλ' ὡς μεγάλα. Καθ' ὅσον αὐτὸς ποὺ σφάλλει στὰ μικρὰ ἐκουσίως καὶ ἀπέχει ἀπὸ τὰ μεγάλα ἁμαρτήματα, περισσότερο θὰ κατακριθεῖ, διότι, ἐνῶ ἐνίκησε τὰ μεγαλύτερα, ἐκυριεύθηκε ἀπὸ τὰ μικρότερα. Διότι ἀρκεῖ γιὰ τὴν ἀπώλειά μας καὶ ἓνα μόνο πάθος, ὅπως παραπάνω εἶπα καὶ σᾶς ἔφερα ὡς μάρτυρες τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, ἐνοῶ τὸν Ἰωάννη καὶ τὸν Ἰάκωβο. Γιὰ νὰ σᾶς δείξω ὁμῶς τὴν ἀλήθεια τοῦ λόγου καὶ μὲ παράδειγμα, αὐτὸ θὰ σᾶς ἐρωτήσω.

- 30 Ἐκεῖνος ποὺ πρόκειται νὰ δώσει μάχη ἐναντίον δέκα ἢ δώδεκα ἀνδρῶν, ἐὰν κατὰ τὴν σύγκρουση μαζί τους, αὐτοὺς ποὺ μάχονται στὴν πρώτη γραμμῆ καὶ εἶναι ἀνδρειότεροι ἀπ' αὐτούς, τοὺς τρέψει ὅλους σὲ φυγὴ διὰ μιᾶς μὲ τὴν πρώτη σύγκρουση καὶ κτυπώντας τους τοὺς καταβάλλει, ἓναν ὁμῶς ἢ καὶ δύο ἀπ' αὐτούς, τοὺς πιὸ ταλαίπωρους ἢ καὶ πιὸ ἀνίσχυρους ποὺ ἔμειναν τελευταῖοι, βλέποντάς τους νὰ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν ἀπὸ μακριὰ μὲ φόβο καὶ καλακεία, δὲν σπεύσει νὰ τοὺς καταβάλλει καὶ συλλαμβάνοντάς τους νὰ τοὺς δέσει ἢ καὶ νὰ τοὺς κατασφάξει, δὲν θὰ σκοτωθεῖ φρικτὰ ἀπ' αὐτούς; Διότι, ἂν ἀπὸ ὑπερηφάνεια καὶ ἀλαζονεία, ρίχνοντας τὰ ὅπλα καὶ περιφρονώντας τους πέση στὸ κρεβάτι καὶ κοιμηθεῖ, δὲν παρέδωσε τὸν ἑαυτὸ του μὲ τὴν θέλησή του στὴν σκλαβιὰ ἐκείνων τῶν ταλαίπωρων; Δὲν θὰ ὀρμήσουν ἐπάνω του οἱ δύο αὐτοὶ ἢ καὶ ὁ ἓνας ἀπ' αὐτούς, καί, ἀφοῦ τὸν δέσει, δὲν θὰ τὸν αἰχμαλωτίσει καὶ θὰ φύγει παίρνοντάς τὸν δοῦλο του ἢ καὶ σκοτώνοντάς τον μὲ τὸ μαχαίρι, δὲν θὰ τὸν κάνει νὰ γίνῃ περίγελως ὅλων τῶν ἀνθρώπων; Δὲν θὰ εἰποῦν ὅλοι ὅτι ἔγινε δίκαια ἢ σφαγὴ ἐκείνου τοῦ ἀμε-

ἐκείνου καὶ ἀλαζόνος, μᾶλλον δὲ ἄφρονος καὶ ἀναισθήτου σφραγὴν; Οὐ γὰρ τοσοῦτον πάντως ἐπαινετὸς ἔσται τῆς πρὸς τοὺς ἰσχυροτέρους πάλης καὶ νίκης ἕνεκα, ὅσον ψεκτὸς καὶ βδελυκτὸς καὶ ἀπόβλητος, ἴν' εἶπω, καὶ δοῦλος ἢ νεκρὸς, διὰ τὴν ἐκ τοῦ
5 ἐνὸς ἐκείνου γενομένην ἤτταν αὐτῷ.

31 Οὕτως οὖν, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, οὐδὲν ἡμᾶς οὐ μὴ ὠφελήσῃ τῶν μεγάλων παθῶν κρατήσαντας, ἐὰν ὑπὸ τῶν ἐλασσόνων κυριευώμεθα. Οἶον τι λέγω; Τὰ γὰρ αὐτὰ καὶ πάλιν ἐρῶ καὶ λέγων οὐ παύσομαι. Ἐὰν τὸν τῆς σαρκὸς μολυσμὸν φυλαξώμεθα,
10 ἐὰν ἀπὸ φθόνου καὶ μεγάλης ὀργῆς καὶ κλοπῆς ἀποσχώμεθα, ἐὰν ἀρσενοκοιτίας, παιδοφθορίας, μαλακίας καὶ πάσης ἀσελγείας κρατήσωμεν, γαστριμαργία δὲ ἢ πολλῶ οἴνω ἢ ὀκνηρία ἢ ραθυμία, ἀντιλογία τε καὶ ἀνηκοΐα καὶ γογγυσμῶ, οἷα δὴ δοῦλοι καὶ
μαστιγῖαι δουλούμεθα, τί ἡμῖν ἔσται τὸ ὄφελος ἐκ τῆς τῶν πονη-
15 ρῶν ἔργων καὶ μόνων ἀποχῆς; Εἰ δὲ καὶ λάθρα ἄρτου τεμάχια αἶρομεν καὶ ἐσθίομεν ἢ ἄλλο τί ποθεν ἐπιλαβόμενοι καὶ ταῦτα ἄνευ εὐχῆς τοῦ προεστῶτος ἡμῶν, τίς ἂν εἶπη ἐλευθέρους ἡμᾶς ἁμαρτίας; Εἰ δὲ καὶ τῶν συνάξεων, δίχα μεγάλης ἀσθενείας ἢ ἀναγκαΐας χρείας τινός, ἐκουσίως ἀπολυμπανόμεθα, εἰ δὲ καὶ
20 τοὺς καρποὺς φυλάσσοντες ἐξ αὐτῶν οὐκ ἐγκρατευόμεθα (καὶ γὰρ τί ἄλλο ἦν ὃ τὸν Ἀδὰμ ἐκ τοῦ παραδείσου ἐξέβαλε καὶ τῷ θανάτῳ παρέδωκε;) τί κερδανούμεν ἐκ τῆς τῶν εἰρημένων ἀποφυγῆς; Οὐδὲ γὰρ εἰ ὀλόσωμόν τις πληγὴν ἔχων, εἶτα διὰ φραμάκων πολλῶν ἰαθεῖς παρὰ μικρὸν τὴν πληγὴν, δύναται ὑγιῆς λέγε-
25 σθαι, εἰ μικρὰν ὀπὴν ἴσην ραφίδος ἐπιφέρεται τραύματος, ἀλλ' ὁ καὶ τοὺς μώλωπας, εἰ δυνατόν, τοῦ τραύματος ἐξαφανίσας, ἐκεῖνος παρὰ πάντων εἰκότως λεχθῆσεται ὑγιῆς.

Μὴ οὖν ταῦτα μικρὰ λογιζώμεθα, ἀλλὰ διὰ ταῦτα τιμωρη-

74. Α' Κορ. 6,9.

75. Τίτ. 2,3.

λοῦς καὶ ἀλαζόνος, ἢ καλύτερα τοῦ ἄμυαλου καὶ ἀναίσθητου; Διότι ὅπωςδήποτε δὲν θὰ θεωρηθεῖ τόσο πολὺ ἄξιος ἐπαίνου ἐξ αἰτίας τῆς πάλης καὶ νίκης ἐναντίον τῶν ἰσχυροτέρων του, ὅσο θὰ θεωρηθεῖ μεμπτὸς καὶ σιχαμερὸς καὶ ἀπόβλητος, καὶ θὰ ἔλεγα, καὶ δοῦλος ἢ νεκρὸς ἐξ αἰτίας τῆς ἡττας πού ὑπέστη ἀπὸ τὸν ἕνα ἐκεῖνον.

31 Ἔτσι λοιπὸν, ἀγαπητοὶ μου ἀδελφοί, τίποτε δὲν θὰ μᾶς ὠφελήσει τὸ νὰ νικήσουμε τὰ μεγάλα πάθη, ἐὰν κυριευθοῦμε ἀπὸ τὰ μικρότερα. Τί ἐννοῶ μὲ αὐτὰ πού λέγω; Πάλι θὰ εἰπῶ τὰ ἴδια καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ τὰ λέγω. Ἐὰν φυλαχθοῦμε ἀπὸ τὸν σαρκικὸ μολυσμὸ, ἐὰν ἀπέχομε ἀπὸ τὸν φθόνον καὶ τὴν μεγάλη ὀργὴ καὶ κλοπὴ, ἐὰν νικήσουμε τὴν ἀρσενικοκοιτία, τὴν παιδοφθορία, τὴν μαλακία⁷⁴ καὶ κάθε ἀσέλγεια, ἀλλὰ ὑποδουλωθοῦμε σὰν δοῦλοι καὶ ἐλεεινοὶ στὴν γαστριμαργία ἢ στὸ πολὺ κρασί⁷⁵ ἢ στὸν ὕπνον ἢ στὴν ὀκνηρία ἢ στὴν ἀδιαφορία καὶ τὴν ἀντιλογία καὶ τὴν ἀνυπακοή καὶ στὸν γογγυσμὸ, ποιό θὰ εἶναι τὸ ὄφελός μας ἀπὸ τὴν ἀποχὴ μόνον ἀπὸ τὰ πονηρὰ ἔργα; Ἐὰν ἐπίσης παίρνομε κρυφὰ κομμάτια ψωμιοῦ καὶ τρῶμε ἢ ἂν παίρνομε ὅ,τιδήποτε ἄλλο ἀπὸ ὅπουδήποτε καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ κάνομε χωρὶς τὴν εὐλογία τοῦ ἡγουμένου μας, ποιός θὰ μπορούσε νὰ εἰπεῖ ὅτι εἴμαστε ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ τὴν ἁμαρτία; Ἐὰν πάλι ἀπουσιάζομε καὶ ἀπὸ τὶς συνάξεις μὲ τὴν θέλησή μας, χωρὶς νὰ ὑπάρχει μεγάλη ἀσθένεια ἢ κάποια μεγάλη ἀνάγκη, καὶ ἐὰν, φυλάσσοντας τοὺς καρπούς, δὲν ἐγκρατευόμαστε ἀπὸ αὐτοὺς (πράγματι τί ἄλλο ἦταν ἐκεῖνο πού ἐδιώξε τὸν Ἀδὰμ ἀπὸ τὸν παράδεισον καὶ τὸν παρέδωσε στὸν θάνατον;), τί θὰ κερδίσομε ἀπὸ τὴν ἀποφυγὴ τῶν ὅσων ἐλέχθησαν; Διότι οὔτε ἐὰν ἔχει κάποιος ὀλόσωμη πληγὴ, καὶ ὕστερα θεραπεύσει σιγὰ σιγὰ τὴν πληγὴ μὲ πολλὰ φάρμακα, μπορεῖ νὰ λέγεται ὑγιὴς ἐὰν φέρει ἐπάνω του μικρὸ τραῦμα ὅσο ἢ ὀπὴ τῆς βελόνας, ἀλλ' ἐκεῖνος πού θὰ ἐξαφανίσει, ἐὰν εἶναι δυνατό, καὶ τὰ μωλωπίσματα ἀπὸ τὸ τραῦμα, ἐκεῖνος εὐλόγηθαι θὰ λεχθεῖ ἀπὸ ὄλους ὑγιὴς.

Ἄς μὴ τὰ θεωροῦμε λοιπὸν αὐτὰ ἀσήμαντα, ἀλλά, ἀκούο-

θέντας ἄλλους ἀκούοντες καὶ καταδικασθέντας σφοδρῶς, ἡμεῖς τὴν ἐξ αὐτῶν βλάβην πάση δυνάμει ἐκφύγωμεν. Καὶ μηδεὶς, ἀγαπητοί, ἐν τινι τούτων ἢ πάθει ἐτέρῳ τοῦ λοιποῦ ἐπιμείνη, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ νῦν ἀποσχόμενος μετανοησάτω βαλὼν ἀρχήν, καὶ μὴ
 5 ἀποστῆ ἑξαγγέλλων τὴν ἥτταν ἑαυτοῦ, ἕως ἂν αἰσχυνθεῖς ὁ ὑποβάλλων αὐτῷ ἐχθρὸς παύσῃται τοῦ αὐτὸν πολεμεῖν. Μὴ φθόνος κυριεύσῃ ἡμῶν, μὴ ὀργὴ ἢ θυμὸς καὶ κραυγὴ, ἐξ ὧν αἰσχρολογίαι καὶ ὕβρεις εἰώθασιν τίκτεσθαι, μὴ κενοδοξία καὶ ὑπερηφανία καὶ οἰήσις κατασχοῦσαι ἡμᾶς εἰς βυθὸν ἄδου καθέλξωσιν, ἀλλὰ ταῦ-
 10 τα πάντα πόρρω ἐξορίσαντες ἑαυτῶν, κτησώμεθα τὰς ἀρετὰς ἀντι' αὐτῶν.

32 Ἴσως δέ τις ἐρεῖ ὅτι· Ὅσοῦτων ὄντων καὶ ἀναριθμῆτων παρὰ μικρὸν τῶν εἰρημένων παθῶν, τίς δύναται ταῦτα ἐρευνᾶν πάντα καὶ ἐκ τούτων πάντων ἀπέχεσθαι, ἵνα μὴ ὑπ' οὐδενὸς τού-
 15 των κυριευθῆ τις; Ἐγὼ χάριτι Χριστοῦ διδάξω ὑμᾶς. Ὁ ἀεὶ ἐννοῶν τὰς ἑαυτοῦ ἀμαρτίας καὶ τὴν μέλλουσαν κρίσιν διηνεκῶς προορῶν καὶ μετανοῶν καὶ κλαίων θερμῶς, οὗτος ὑπεραίρει πάντα ὁμοῦ καὶ ὑπερνικᾷ ὑπὸ τῆς μετανοίας ὑψούμενος, ὡς μὴ δύνασθαι ἐν καὶ μόνον τῶν εἰρημένων φθάσαι καὶ καθᾶψασθαι
 20 αὐτοῦ τῆς ἀεροβατούσης ψυχῆς. Εἰ δὲ μὴ ἡ διάνοια ἡμῶν ὑπὸ τῆς μετανοίας καὶ τῶν δακρύων καὶ ὑπὸ τῆς ἐγγινομένης ἐκ τούτων πνευματικῆς ταπεινώσεως πτερωθεῖσα εἰς ὕψος ἀπαθείας ἀρθῆ, οὐκ ἂν ἐλεύθεροι τῶν εἰρημένων ἀπάντων γενέσθαι ἰσχύσωμεν, ἀλλὰ ποτὲ μὲν ὑπὸ τοῦδε τοῦ πάθους, ποτὲ δὲ ὑφ' ἐτέρου κεντᾶ-
 25 σθαι καὶ ὡς ὑπὸ θηρίων ἀγρίων κατεσθίεσθαι οὐ πανσόμεθα, καὶ μετὰ θάνατον διὰ ταῦτα τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἐκπεσόντες, ὑπὸ τῶν τοιούτων πάλιν αἰωνίως κολασθησόμεθα.

ντας ὅτι ἔχουν τιμωρηθεῖ ἄλλοι καὶ ἔχουν καταδικασθεῖ σκληρὰ ἐξ αἰτίας αὐτῶν, νὰ ἀποφύγομε ἐμεῖς τὴν βλάβη ἀπὸ αὐτὰ μὲ κάθε τρόπο. Καὶ κανεῖς, ἀγαπητοί, στὸ ἐξῆς νὰ μὴ μείνη σὲ κάποιο ἀπ' αὐτὰ ἢ σὲ ἄλλο πάθος, ἀλλὰ κάμνοντας ἀρχὴ ἀπὸ τώρα ὡς μετανοήσει καὶ ὡς ἀπέχει ἀπὸ αὐτὰ, καὶ νὰ μὴ σταματήσῃ νὰ ἐξαγορεύει τὴν ἡττα του, ἕως ὅτου, ἀφοῦ καταντροπιασθεῖ ὁ ἐχθρὸς ποῦ τοῦ ὑποβάλλει ὅλα αὐτὰ, νὰ σταματήσῃ νὰ τὸν πολεμᾷ. Ἄς μὴ μᾶς κυριεύσῃ φθόνος, οὔτε ὀργὴ ἢ θυμὸς καὶ κραυγὴ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα συνήθως γεννῶνται αἰσχρολογίες⁷⁶ καὶ ὕβρεις. Ἄς μὴ μᾶς κυριεύσουν καὶ μᾶς παρασύρουν στὸ βυθὸ τοῦ ἄδη ἢ κενοδοξία καὶ ἡ ὑπερηφάνεια καὶ ἡ ἀλαζονεία, ἀλλ' ὅλα αὐτὰ, ἀφοῦ τὰ διώξομε μακριὰ ἀπὸ ἐμᾶς, ν' ἀποκτήσομε στὴν θέση αὐτῶν τὶς ἀρετές.

- 32 Ἴσως ὁμως κάποιος εἶπεῖ: "Ἀφοῦ εἶναι τόσα πολλὰ καὶ σχεδὸν ἀναρίθμητα τὰ προαναφερθέντα πάθη, ποῖος μπορεῖ ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ ἐρευνᾷ καὶ νὰ ἀπέχει ἀπ' ὅλα αὐτὰ, γιὰ νὰ μὴ κυριευθεῖ κανεῖς ἀπὸ κανένα ἀπ' αὐτὰ;" Ἐγὼ, μὲ τὴ χάρις τοῦ Χριστοῦ, θὰ σᾶς τὸ διδάξω. Αὐτὸς ποῦ συλλογίζεται συνεχῶς τὶς ἁμαρτίες του καὶ βλέπει διαρκῶς μπροστά του τὴν μέλλουσα κρίση καὶ μετανοεῖ καὶ κλαίει μὲ θερμὰ δάκρυα, αὐτὸς, ὑψούμενος ἀπὸ τὴν μετάνοια, τὰ ξεπερνᾷ ὅλα μαζὶ καὶ τὰ ὑπερνικᾷ, ὥστε νὰ μὴ μπορεῖ ἓνα καὶ μόνο ἀπὸ ὅσα ἀναφέρθηκαν νὰ φθάσῃ καὶ νὰ συλλάβῃ τὴν ψυχὴ του ποῦ βαδίζει στὸν πνευματικὸ κόσμον. Ἐὰν ἡ διάνοιά μας δὲν γίνῃ ἐλαφρῖα σὰν πτερὸ καὶ δὲν ἀνεβεῖ σὲ ὕψος ἀπαθείας μὲ τὴν μετάνοια καὶ τὰ δάκρυα καὶ τὴν πνευματικὴ ταπείνωση⁷⁷ ποῦ ἀπορρέει ἀπ' αὐτὰ, δὲν θὰ μπορέσομε νὰ γίνομε ἐλεύθεροι ἀπὸ ὅλα τὰ προαναφερθέντα πάθη, ἀλλὰ, ἄλλοτε ἀπὸ αὐτὸ τὸ πάθος καὶ ἄλλοτε ἀπὸ ἄλλο, δὲν θὰ παύσομε νὰ ἐνοχλούμαστε καὶ νὰ κατατρωγόμαστε σὰν ἀπὸ ἄγρια θηρία, καὶ μετὰ τὸν θάνατο, ἀφοῦ ἐκπέσομε ἐξ αἰτίας αὐτῶν ἀπὸ τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν, θὰ κολασθοῦμε πάλι ἀπὸ τὰ ἴδια αὐτὰ πάθη αἰωνίως.

77. Δαν. 3,39.

33 Διὰ τοῦτο παρακαλῶ πάντας ὑμᾶς, πνευματικοί μου πατέρες
καὶ ἀδελφοί, καὶ παρακαλῶν οὐδέποτε παύσομαι τὴν ὑμετέραν
ἀγάπην, μὴ ἀμελήσαι ἕκαστον τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας, ἀλλὰ παντὶ
τρόπῳ σπουδάσαι ἀρθῆναι μικρὸν ἀπὸ τῆς γῆς. Εἰ γὰρ τοῦτο γε-
5 νήσεται τὸ θαῦμα καταπλήξαν ὑμᾶς, τὸ ἀπὸ τῆς γῆς εἰς ἀέρα
λέγω κρέμασθαι, οὐκ ἔτι πρὸς τὴν γῆν κατελθεῖν καὶ στήναι κἂν
ὅλως θελήσετε· «γῆν» δὲ τὸ σαρκικὸν καὶ «ἀέρα» τὸ πνευματι-
κὸν λέγω φρόνημα. Εἰ γὰρ ὁ νοῦς τῶν πονηρῶν λογισμῶν καὶ
παθῶν ἐλευθερωθῆ καὶ θεασόμεθα δι' αὐτοῦ τὴν ἐλευθερίαν, ἣν
10 ἡμῖν ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἐχαρίσατο, οὐκ ἔτι καταδεξόμεθα πρὸς
τὴν προτέραν δουλείαν τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ σαρκικοῦ φρονήμα-
τος κατελθεῖν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνὴν γρηγορεῖν καὶ
προσεύχεσθαι οὐ παυσόμεθα, ἕως ἂν πρὸς τὴν ἐκεῖθεν μεταβῶ-
μεν μακαριότητα καὶ τῶν ἐπηγγελμένων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν,
15 χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ
πρέπει πᾶσα δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

33 Γι' αὐτὸ σᾶς παρακαλῶ ὄλους, πνευματικοί μου πατέρες καὶ ἀδελφοί, καὶ δὲν θὰ παύσω οὐδέποτε νὰ παρακαλῶ τὴν ἀγάπη σας, νὰ μὴ ἀμελήσει κανένας τὴν σωτηρία του⁷⁸, ἀλλὰ μὲ κάθε τρόπο νὰ φροντίσει νὰ ἀνεβεῖ λίγο ἀπὸ τὴν γῆ. Καὶ ἐὰν συμβεῖ αὐτὸ τὸ θαῦμα νὰ νοιώσετε τὴν κατάνυξη αὐτή, ἐννοῶ τὸ νὰ εὐρίσκεσθε ὑψωμένοι ἀπὸ τὴν γῆ πανω στὸν ἀέρα, δὲν θὰ θελήσετε ποτέ πιά νὰ κατεβεῖτε καὶ νὰ μείνετε στὴ γῆ. Ὡς «γῆ» ἐννοῶ τὸ σαρκικὸ φρόνημα καὶ ὡς «ἀέρα» τὸ πνευματικόν. Διότι, ἐὰν ὁ νοῦς ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς, καὶ ἰδοῦμε μὲ αὐτὸν τὴν ἐλευθερία ποὺ μᾶς ἐχάρισε ὁ Χριστὸς⁷⁹ καὶ Θεός, δὲν θὰ καταδεχθοῦμε πιά νὰ κατεβοῦμε στὴν προηγουμένη σκλαβιὰ τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος, ἀλλὰ, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, δὲν θὰ παύσομε νὰ γρηγοροῦμε καὶ νὰ προσευχόμαστε⁸⁰, μέχρι ποὺ νὰ μεταβοῦμε πρὸς τὴν ἐκεῖ μακαριότητα καὶ νὰ ἐπιτύχομε τὰ ἀγαθὰ ποὺ μᾶς ἔχει ὑποσχεθεῖ μὲ τὴν χάρη καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο πρέπει κάθε δόξα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

78. Ἐβρ. 2,5.

79. Γαλ. 5,1.

80. Ματθ. 26,41. Μάρκ. 14,38.

Λ Ο Γ Ο Σ Σ'

ΠΕΡΙ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ

Καὶ τίς ἦν ἡ ἐργασία τῶν παλαιῶν ἀγίων. Καὶ πῶς ταύτην κατορθῶσαι δυνάμεθα, ἵνα καὶ μέτοχοι, ὡσπερ ἐκεῖνοι, τοῦ Παναγίου γενώμεθα Πνεύματος.

1 Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἐπειδήπερ μεγάλα τινὲς οἰόμενοι περὶ ἑαυτῶν, ὡς οὐκ ὄφελεν, ἴσους ἑαυτοὺς ἠγοῦνται κατὰ τε πρᾶξιν καὶ γνῶσιν καὶ τελειότητα τῶν πάλαι ἀγίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν καὶ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος, ᾧ ἔζων καὶ ἐκινουῦντο ἐκεῖνοι, 5 συνιστάνοντες ἑαυτοὺς ἐκ λόγων μόνων καὶ δίχα τῶν ἔργων, πνεύματι ἀποπλανηθέντες οἰήσεως, ᾗ ἤθην διὰ βράχέων οὕτω πως ἐν ἀπλότητι καὶ ὑπτιότητι λόγου πρὸς αὐτοὺς εἶπειν ὡς πρὸς ἓνα, διὰ τε τὸν εἰρηκότα Θεόν· «καὶ σὺ στραφεῖς, τοὺς ἀδελφούς σου διόρθωσαι», καὶ διὰ τὴν κοινὴν ἀγάπην ἣν ἐντελλόμεθα ἔχειν 10 πρὸς τοὺς πλησίον ἡμῶν. Ἄρξομαι δὲ ἐντεῦθεν τοῦ λέγειν ἐν ἀφελότητι καὶ παρακαλεῖν τὴν ἀγάπην ὑμῶν.

2 Βούλη τοιγαροῦν ἀκοῦσαι τί ἐποιοῦν οἱ πατέρες ἡμῶν οἱ ἅγιοι, ἐν τοῖς ἑαυτῶν κελλίοις καθήμενοι; Ἀνάγνωθι τοὺς βίους αὐτῶν καὶ μάθε σὺ πρῶτον τὴν σωματικὴν τέως πρᾶξιν αὐτῶν, εἶτα ἐγὼ σοι ἀναγγελῶ τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν ἣν ἐκεῖνοι εἰργάζοντο. 15 Οἱ γὰρ τοὺς βίους συγγραψάμενοι τῶν ἀγίων, τὰς πράξεις αὐ-

1. Πράξ. 17,28.

2. Β' Κορ. 3,1. 5,12 κ.έ.

3. Πράξ. 7,22. Β' Κορ. 10,11 κ.έ.

Λ Ο Γ Ο Σ Σ'

ΠΕΡΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Και ποιά ἦταν ἡ ἐργασία τῶν παλαιῶν ἀγίων. Ἐπίσης πῶς μποροῦμε νὰ κατορθώσουμε αὐτήν, γιὰ νὰ γίνουμε, ὅπως ἐκεῖνοι, μέτοχοι τοῦ παναγίου Πνεύματος.

1 Ἀδελφοί καὶ πατέρες, ὑπάρχουν μερικοί, πού, ἔχοντας μεγάλη ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτό τους, πού δὲν ταιριάζει, θεωροῦν τοὺς ἑαυτούς τους στὴν πράξη καὶ γνώση καὶ τελειότητα ἴσους μὲ τοὺς παλαιούς ἀγίους καὶ θεοφόρους πατέρες μας καὶ τοῦ ἰδίου πνεύματος μὲ αὐτὸ πού ἐζοῦσαν καὶ ἐκινούνηταν ἐκεῖνοι¹. αὐτοί, πλανώμενοι ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἀλαζονείας, συσταίνουν τοὺς ἑαυτούς των² μὲ λόγια μόνο χωρὶς ἔργα³. Γι' αὐτὸ ἐθεώρησα καλὸ νὰ εἰπῶ πρὸς αὐτούς, σὰν πρὸς ἓνα ἄνθρωπο, μὲ συντομία, ἀπλότητα καὶ ταπεινὴν, τόσο ἐξ αἰτίας αὐτῶν πού εἶπε ὁ Θεός, «καὶ σὺ νὰ ἐπιστρέψεις καὶ νὰ διορθώσεις τοὺς ἀδελφούς σου»⁴, ὅσο καὶ ἐξ αἰτίας τῆς κοινῆς ἀγάπης πού ἔχομε ἐντολὴ νὰ τρέφομε πρὸς τοὺς πλησίον μας. Καὶ θ' ἀρχίσω τώρα νὰ λέγω μὲ ἀφέλεια καὶ νὰ παρηγορῶ τὴν ἀγάπη σας.

2 Θέλεις λοιπὸν ν' ἀκούσεις τί ἔκαμναν οἱ πατέρες μας οἱ ἅγιοι, διαμένοντας στὰ κελλιὰ τους; Διάβασε τοὺς βίους των καὶ μάθε ἐσὺ πρῶτα τὴν σωματικὴν τους πράξη, ἔπειτα ἐγὼ θὰ σοῦ ἀναγγεῖλω τὴν πνευματικὴν ἐργασία πού ἔκαμναν ἐκεῖνοι. Διότι αὐτοὶ πού συνέγραψαν τοὺς βίους τῶν ἀγίων ἐφανέρωσαν

4. Λουκᾶ 22,32.

τῶν ἐδήλωσαν τὰς σωματικάς, τὴν ἀκτημοσύνην, τὴν νηστείαν, τὴν ἀγρυπνίαν, τὴν ἐγκράτειαν, τὴν ὑπομονὴν καὶ καθεξῆς τὰ λοιπά, ἵνα μὴ πάντα ἀπαριθμοῦντες τὸν λόγον μηκύνωμεν, τὴν δὲ πνευματικὴν αὐτῶν ἐργασίαν μικρόν τε καὶ ὡς ἐν ἐσόπτρῳ διὰ 5 τῶν τοιούτων ἐδήλωσαν, ἵνα οἱ τοὺς κόπους ἐκείνων καὶ τὴν πίστιν ἐκ τῶν ἔργων ἐπιδεικνύμενοι, ἔργοις αὐτοῖς καὶ τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων αὐτῶν ἐν γνώσει καὶ μετοχῇ γένωνται, οἱ δὲ γε λοιποὶ μηδὲ ἀκοῦσαι περὶ τῶν τοιούτων ἀξιοθήσονται. Ἐπεὶ δὲ εἰς τοσοῦτον ἀνοίας βόθρον κατήχθημεν, ὡς καὶ δίχα τῶν ἔργων, ὧν ἐκεῖνοι εἰργάσαντο, ἴσως ἐκείνοις τὴν χάριν ἔχειν καὶ ἡμᾶς οἶεσθαι, φέρε τὸν περὶ ἐκείνων γυμνάσωμεν λόγον καὶ ἀπὸ τῶν μεμαρτηρημένων πραγμάτων τὴν πληροφορίαν λαβόντες, σπουδάσωμεν τέως κατὰ πόδας ἐκείνων βαδίσαι, εἰ καὶ μὴ φθάσαι δυνηθῶμεν αὐτούς. Ἄνωθεν δὲ τὸν λόγον ἀρξάμενοι, κατ' 15 ὀλίγον ἕως ἡμῶν καταβαίνοντες ἔλθωμεν.

3 Τί οὖν ὁ μέγας Ἀντώνιος ἐν τῷ μνήματι καθεζόμενος ἔπραττε, καὶ τοι μῆπω πνευματικὴν ἐργασίαν ὄλως εἰδώς; Οὐχὶ ὡς νεκρὸν ἑαυτὸν ἐν τῷ μνήματι ἐκλείσει, μηδὲν τῶν τοῦ κόσμου ἐπιφερόμενος, μηδὲ μέριμναν ἔχων τὴν οἴανοῦν ἐν αὐτῷ; Οὐχὶ ὄλος 20 ἦν νεκρὸς ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ κείμενος ἐν τῷ μνημείῳ τὸν ζῶσαι καὶ ἀναστῆσαι δυνάμενον ἐζήτει Θεόν; Οὐχὶ ἄρτω μόνῳ ἤρκεϊτο καὶ ὕδατι; Οὐχὶ πολλὰ παρὰ τῶν δαιμόνων ὑπέστη κακὰ καὶ ἡμιθανῆς ἔκειτο ἐκ τοῦ ἀφορήτου δαρμοῦ; Οὐχὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὡς νεκροῦ ἀπενεχθέντος αὐτοῦ, ἠνίκα ἦλθεν εἰς ἑαυτόν, πάλιν 25 αὐθόρμητος πρὸς τοὺς ἀντιπάλους ἀπῆλθεν; Εἰ μὴ γὰρ πρὸς ἐκείνους ὑπέστρεψεν, ἀλλ' ἐνέμεινε τῷ κόσμῳ, καὶ εἰ μὴ μέχρι τέ-

5. Β' Κορ. 6,5. 11,27.

6. Β' Κορ. 1,6.

7. Α' Κορ. 13,12.

8. Ἰακ. 2,18.

τις σωματικές τους πράξεις, δηλαδή τὴν ἀκτημοσύνη, τὴν νηστεία, τὴν ἀγρυπνία⁵, τὴν ἐγκράτεια, τὴν ὑπομονή⁶, καὶ τὶς ὑπόλοιπες στὴ συνέχεια, γιὰ νὰ μὴ μακρύνουμε τὸν λόγο ἀπαριθμῶντας τὴν κάθε μία χωριστά· ὅμως τὴν πνευματικὴ τους ἐργασία τὴν ἐφανερώσαν λίγο μόνο καὶ σὰν σὲ κάτοπτρο⁷ διὰ μέσου αὐτῶν, ὥστε ἐκεῖνοι ποὺ ἐπιδεικνύουν τοὺς κόπους ἐκείνων καὶ τὴν πίστη ἀπὸ τὰ ἔργα⁸ νὰ γίνουν γνῶστες καὶ συμμετοχοὶ τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων τους, ἐνῶ οἱ ἄλλοι νὰ μὴ ἀξιωθοῦν οὔτε ν' ἀκούσουν γι' αὐτά. Ἐπειδὴ ὅμως ἐξεπέσαμε σὲ τέτοιο βυθὸ παραλογισμοῦ, ὥστε νὰ νομίζουμε ὅτι ἔχομε καὶ ἐμεῖς τὴν χάρη τους ἐξ ἴσου μὲ ἐκείνους καὶ χωρὶς τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἐκεῖνοι ἐπετέλεσαν, ἐμπρὸς ἃς γυμνάσομε τὸν λόγο γιὰ ἐκείνους καὶ ἀφοῦ λάβομε ἀπὸ τὰ μαρτυρημένα πράγματα τὴν βεβαίωση, ἃς φροντίσομε ἀμέσως νὰ βαδίσουμε στὰ ἴχνη ἐκείνων, ἔστω καὶ ἂν δὲν θὰ μπορέσομε νὰ τοὺς φθάσομε. Ξεκινώντας τὸν λόγο μου ἀπὸ τὴν ἀρχή, σιγὰ-σιγὰ καταβαίνοντας ἃς ἔλθουμε ἕως ἐμᾶς.

- 3 Τί λοιπὸν ἔκαμε ὁ μέγας Ἀντωνῖος διαμένοντας μέσα στὸ μνήμα, ἂν καὶ δὲν ἐγνώριζε ἀκόμη καμμία πνευματικὴ ἐργασία; Δὲν ἔκλεισε ὡς νεκρὸ τὸν ἑαυτό του μέσα στὸ μνήμα, χωρὶς νὰ ἔχει τίποτε ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, χωρὶς νὰ ἔχει ὁποιαδήποτε φροντίδα μέσα του; Δὲν ἦταν ὄλος νεκρὸς ἀπὸ τὸν κόσμος, καὶ ἐνῶ εὐρισκόταν μέσα στὸ μνήμα δὲν ἐζητοῦσε τὸν Θεὸ ποὺ μπορούσε νὰ τὸν ζωογονήσει καὶ νὰ τὸν ἀναστήσει; Δὲν ἀρκοῦνταν μόνο στὸ ψωμὶ καὶ στὸ νερό; Δὲν ἔπαθε πολλὰ κακὰ ἀπὸ τοὺς δαίμονες καὶ δὲν ἦταν κάτω μισοπεθαμένος ἀπὸ τὸν ὑπερβολικὸ δαρμό⁹; Ὅταν τὸν ἔφεραν στὴν ἐκκλησία σὰν νεκρὸ, μόλις συνῆλθε, δὲν ἔφυγε πάλι μόνος του πρὸς τοὺς ἀντιπάλους; Διότι, ἐὰν δὲν ἐπέστρεφε σ' ἐκείνους, ἀλλ' ἔμενε στὸν κόσμος, κι ἂν δὲν ὑπέμενε ἕως τὸ τέλος, παραδίδοντας τὸν

9. Ὁ Συμεὼν παρουσιάζει ἐπεισόδια ἀπὸ τὴν ζωὴ τοῦ ἀγίου Ἀντωνίου, ὅπως ἐγράφηκε ἀπὸ τὸν Μέγα Ἀθανάσιο (P.G. 26,837-978). Αὐτὸ τὸ ἐπεισόδιο τὸ διηγεῖται στὸ 8 (853C-856A) καὶ γιὰ τὸ «ψωμὶ καὶ νερό» ὁμιλεῖ στὸ 7 (853A).

λους ἐνεκαρτέρησεν, εἰς θάνατον ἐκδεδωκῶς ἑαυτὸν τῇ προθυμίᾳ καὶ προαιρέσει, οὐκ ἂν τῆς πολυποθήτου θεάς τοῦ Δεσπότη ἀυτοῦ ἠξιώθη, οὐκ ἂν τῆς γλυκείας ἐκείνου φωνῆς ἀκήκοεν. Ἀλλὰ ἐζήτησεν ὀλοψύχως, ἔκρουσεν ἀόκνως, ὑπέμεινεν εἰς τέλος καὶ 5 ἔλαβεν ἐπάξιον τὸν μισθόν. Ἀποθανὼν γάρ, ὡς εἴρηται, τῇ προαιρέσει ὑπὲρ Χριστοῦ, ἔκειτο ὡσεὶ νεκρός, ἕως οὗ ἦλθεν ὁ ζωογονῶν τοὺς νεκροὺς καὶ ἀνέστησεν αὐτὸν ἐκ τοῦ ᾄδου, τοῦ σκότους φημί τοῦ ψυχικοῦ, καὶ ἐξήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸ θαυμαστὸν φῶς τοῦ προσώπου αὐτοῦ. Ὅπερ θεασάμενος καὶ τῶν λυπηρῶν ἐκείνων 10 ἀπαλλαγείς καὶ περιχαρῆς γεγωνὼς ἔλεγε· «Κύριε, ποῦ ἦς ἕως ἄρτι;». Τὸ μὲν οὖν εἰπεῖν, «ποῦ ἦς;», ἀγνοοῦντος πάντως ἐστὶν ὅπου καὶ ἦν· τὸ δὲ εἰπεῖν, «ἕως ἄρτι», τὴν θεωρίαν καὶ αἴσθησιν καὶ γνῶσιν τῆς τοῦ Δεσπότη παρουσίας ἐδήλωσεν. Εἰ τοίνυν οὕτως ἀποτάξασθαι ἡμεῖς οὐ βουλόμεθα καὶ καρτερῆσαι 15 ὁμοίως ἐκείνῳ καὶ ὑπομεῖναι οὐ προαιρούμεθα, πῶς τὸν Θεὸν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι, ὡς ἐκεῖνος, ἰδεῖν ἀξιοθῶμεν καὶ πληρωθῆναι ἀγαλλιάσεως; Οὐδαμῶς.

4 Ἀλλὰ γὰρ καὶ πρὸς ἕτερον, εἰ δοκεῖ, τὸν λόγον ἰθύνωμεν. Τί ὁ μέγας Ἀρσένιος διεπράξατο ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς τῆς ἀποταγῆς αὐτοῦ; 20 Οὐχὶ τὰ βασίλεια καταλιπὼν καὶ τοὺς βασιλεῖς, τοὺς σηρικοφόρους οἰκέτας καὶ πάντα τὸν πλοῦτον αὐτοῦ, μόνος ὡς πτωχὸς καὶ πένης ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἀφίκετο, ὅστις ποτὲ ἦν σπουδάσας λαθεῖν, φεύγων τὴν δόξαν καὶ τὸν ἀνθρώπινον ἔπαινον, ἵνα παρὰ Θεῷ δοξασθῆ; Τί οὖν ἄρα τούτοις μόνοις ἔμεινεν ἀρκεσθεῖς; μὴ 25 γένοιτο· ἀλλὰ τί; Οὐδὲ ὡς εὔτελής μετὰ εὔτελῶν ἀνθρώπων ἑαυτὸν κατατάξαι ἠνέσχετο, ἀλλ' ὡς κύνα ἐλογίσατο ἑαυτόν. Ριφέντος γὰρ αὐτῷ παρὰ τοῦ ἡγουμένου τοῦ ἄρτου καὶ πεσόντος τούτου ἐπὶ τῆς γῆς, αὐτὸς τετραποδίσας, οὐ τῇ χειρὶ ἀλλὰ τῷ στόματι, ὡς κύων ἄρας τὸν ἄρτον, οὕτως αὐτὸν ἔφαγεν. Ἐν δὲ τῷ κελ-

10. Ματθ. 7,7. Λουκᾶ 11,5-9.

11. Ματθ. 10,22. Μαρκ. 13,13.

ἑαυτό του σέ θάνατο μέ τήν προθυμία καί προαίρεση, δέν θά ἀξιωνόταν τήν πολυπόθητη θέα τοῦ Δεσπότη του, δέν θά ἄκουε τήν γλυκειά φωνή του. Ἀλλά ἐζήτησε ὀλόψυχα, ἔκρουσε ἀκούραστα¹⁰, ὑπέμεινε ἕως τὸ τέλος¹¹ καί ἔλαβε μισθὸ ἐπάξιο. Πράγματι, ἀφοῦ ἐπέθανε, ὅπως ἐλέχθηκε, μέ τήν προαίρεση ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, ἦταν ξαπλωμένος σάν νεκρός, μέχρι πού ἦλθε αὐτὸς πού ζωογονεῖ τοὺς νεκροὺς¹² καί τὸν ἀνέστησε ἀπὸ τὸν ἄδη, ἀπὸ τὸ ψυχικὸ σκότος δηλαδή, καί τὸν ἔβγαλε στὸ θαυμαστὸ φῶς τοῦ προσώπου του¹³. Καθῶς τὸ εἶδε αὐτὸ καί ἀπαλλάχθηκε ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ λυπηρά, ἔγινε χαρούμενος κι ἔλεγε: «Κύριε, πού ἦσουν μέχρι τώρα». Ἡ ἐρώτηση, «πού ἦσουν;» ἀνήκει ὅπωςδῆποτε σὲ ἄνθρωπο πού ἀγνοεῖ πού ἦταν ἐνῶ ἡ φράση «μέχρι τώρα» δηλώνει τὴν θεωρία καί αἴσθησι καί γνώσι τῆς παρουσίας τοῦ Δεσπότη. Ἐάν λοιπὸν ἐμεῖς δέν θέλομε ν' ἀποταχθοῦμε ἔτσι καί νὰ δείξομε καρτερία ὅμοια μ' ἐκεῖνον καί δέν ἔχομε πρόθεσι νὰ ὑπομένομε, πῶς θ' ἀξιωθοῦμε νὰ ἰδοῦμε τὸν Θεὸ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι, ὅπως ἐκεῖνος, καί νὰ γεμίσομε ἀπὸ ἀγαλλίασι; Μὲ κανένα τρόπο.

- 4 Ἀλλὰ βέβαια ἴσως εἶναι χρήσιμο νὰ κατευθύνομε τὸν λόγο καί πρὸς ἄλλον. Τί διέπραξε ὁ μέγας Ἀρσένιος ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἀποταγῆς του; Ἀφοῦ ἐγκατέλειψε τὰ ἀνάκτορα καί τοὺς βασιλεῖς, τοὺς μεταξοντυμένους ὑπηρέτες καί ὅλον τὸν πλοῦτο του, ἔφθασε μόνος του στὸ μοναστήρι σάν πτωχὸς καί πένης, φροντίζοντας νὰ μὴ γίνεῖ γνωστὸ ποιὸς ἦταν κάποτε, φεύγοντας ἔτσι τὴν δόξα καί τὸν ἀνθρώπινο ἔπαινο, γιὰ νὰ δοξασθεῖ ἀπὸ τὸν Θεό. Τί λοιπόν; Ἀρκέσθηκε μόνο σ' αὐτά; Κάθε ἄλλο. Ἀλλὰ τί ἔκανε; Οὔτε ὡς μηδαμινὸς μεταξὺ μηδαμινῶν ἀνθρώπων ἀνέχθηκε νὰ κατατάξει τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ ἐλογάριασε τὸν ἑαυτό του σάν σκυλί. Διότι, ὅταν τοῦ ἔρριξε τὸ ψωμί ὁ ἡγούμενος καί αὐτὸ ἔπεσε στὸ χῶμα, αὐτὸς ἐκινήθηκε μέ τὰ τέσσερα, καί ἐπῆρε τὸ ψωμί ὄχι μέ τὸ χέρι, ἀλλὰ μέ τὸ στόμα, ὅπως τὸ σκυλί, καί ἔτσι τὸ ἔφαγε. Ὅταν πάλι ἐκαθόταν στὸ

12. Α' Τιμ. 6,13. Ρωμ. 4,17.

13. Α' Πέτρ. 2,9. Ψαλμ. 4,7. 88,16.

λίω καθήμενος, οὐ μόνον εἰργάζετο, ἀλλὰ καὶ πολὺ ἔλαττον τοῦ ἐργοχείρου αὐτοῦ εἰς τὴν ἑαυτοῦ χρεῖαν ἀνήλισκεν, ὕδωρ πίνων βορβόρου ὄζοντος ὁμοιον. Διὰ τοῦτο καὶ ἐργαζόμενος καὶ εὐχόμενος διηνεκῶς ἔκλαιε καὶ τοῖς ἑαυτοῦ δάκρυσι κατεβρέχετο, ἀλλὰ
 5 καὶ ἀφ' ἑσπέρας εὐχόμενος ἴστατο μέχρι πρωΐας καὶ τῇ πτωχείᾳ καὶ εὐτελείᾳ μέχρι τέλους ἐνεκαρτέρησε. Διὰ τί; Διὰ τὸ παθεῖν πάντως καὶ ἰδεῖν καὶ αὐτόν, ὅπερ ὁ μέγας Ἀντώνιος ἰδεῖν καὶ παθεῖν ἠξιώθη. Πῶς οὖν οὐ γέγραπται καὶ ἐπὶ τούτου, ὅτι εἶδε τὸν Κύριον; Μὴ τοὺς μὲν κόπους αὐτὸς κατεβάλετο, ἐκεῖνον δὲ ἰδεῖν
 10 οὐκ ἠξίωται; Οὐχί, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς οὕτως ἰδεῖν τὸν Θεὸν ἠξιώθη, εἰ καὶ μὴ ὁ συγγραψάμενος τοῦτο οὕτως ἐδήλωσε φανερώς· καὶ εἰ βούλει τοῦτο μαθεῖν ἀκριβῶς, τὰ παρ' ἐκείνου αὐτοῦ, φημὶ τοῦ ἀγίου Ἀρσενίου, ἐκτεθέντα κεφάλαια διέλθε καὶ γνώσει ἐξ αὐτῶν ὅτι καὶ οὗτος θεόπτης ἐστὶν ἀληθῶς.

5 Ὁ οὖν αὐτοὺς ἐκμιμούμενος ἔργῳ καὶ πόνοις τῆς αὐτῆς ὄντως καταξιωθήσεται χάριτος· εἰ δὲ μὴ βούλεται τις τὴν ταπείνωσιν τούτων καὶ τὴν ὑπομονὴν ἐκμιμήσασθαι, τί καὶ λέγει τὸ πρᾶγμα ἀδύνατον; Εὐθυμίου δὲ καὶ Σάββα καὶ τῶν καθεξῆς ἀγίων τὰς πράξεις, τὰς ὑπὲρ ἀνθρώπων, τίς διηγῆσεται; Εἴτε γὰρ πρὸ τοῦ
 20 τὴν χάριν λαβεῖν τοῦ Πνεύματος, εἴτε καὶ μετὰ τὸ ταύτην λαβεῖν, τέως ἀνευ κόπων καὶ πόνων πολλῶν καὶ ἰδρώτων βίας τε καὶ στενοχωρίας καὶ θλίψεως οὐδεὶς διῆλθε τὸν σκοτασμὸν τῆς ψυχῆς, οὐδὲ τὸ φῶς τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐθεάσατο. Βιαστὴ γὰρ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ βιασταὶ ἀρπάζουσιν αὐτήν,
 25 ἐπειδὴ καὶ διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἡ δὲ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἢ μετοχὴ ὑπάρ-

14. Γιὰ τὸν Ἀββᾶ Ἀρσένιο (355—450) βλ. «Ἀρσενίου Ἀποφθέγματα», Φιλοκαλία τόμ. Α' τῆς σειρᾶς αὐτῆς.

15. Οἱ βίοι τῶν μεγάλων ἀγίων μοναχῶν τῆς Παλαιστίνης, ἀγίου Εὐθυμίου καὶ ἀγίου Σάββα ἐγράφηκαν ἀπὸ τὸν Κύριλλο τὸν Σκυθοπολίτη. Βλ. Φιλοκαλία, τόμ. 5 τῆς σειρᾶς αὐτῆς.

κελλί του, ὄχι μόνο ἐργαζόταν, ἀλλὰ καὶ ἐξόδευε στὶς δικές του ἀνάγκες πολὺ λιγώτερο ἀπὸ τὸ ἐργόχειρό του, πίνοντας νερὸ ποὺ μύριζε ὁμοία μὲ βόρβορο. Γι' αὐτὸ καὶ ὅταν ἐργαζόταν καὶ ὅταν προσευχόταν συνεχῶς ἔκλαιε καὶ μὲ τὰ δάκρυά του καταβρεχόταν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ βραδὺς προσευχόμενος ἐστεκόταν ὀρθιος μέχρι τὸ πρωί, δείχνοντας καρτερία στὴν πτωχεία καὶ στὴν εὐτέλεια μέχρι τέλους. Γιατί ὅλα αὐτά; Γιὰ νὰ πάθει καὶ νὰ ἰδεῖ ὅπωςδὴποτε καὶ αὐτός, αὐτὸ ποὺ ἀξιώθηκε νὰ ἰδεῖ καὶ νὰ πάθει ὁ μέγας Ἀντώνιος. Πῶς λοιπὸν δὲν ἔχει γραφεῖ καὶ γι' αὐτὸν ὅτι εἶδε τὸν Κύριο; Μήπως αὐτὸς κατέβαλε τοὺς κόπους, ἀλλὰ δὲν ἀξιώθηκε νὰ ἰδεῖ ἐκεῖνον; Ὁχι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀξιώθηκε νὰ ἰδεῖ ἔτσι τὸν Θεό, ἂν καὶ αὐτὸ δὲν τὸ ἐδήλωσε φανερὰ αὐτὸς ποὺ συνέγραψε τὸν βίο του. Καὶ ἐὰν θέλεις νὰ τὸ μάθεις αὐτὸ μὲ ἀκρίβεια, διάβασε μὲ προσοχὴ τὰ κεφάλαια ποὺ ἔχουν γραφεῖ ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν ἴδιο, τὸν ἅγιο Ἀρσένιο δηλαδή¹⁴, καὶ θὰ γνωρίσεις ἀπὸ αὐτὰ ὅτι καὶ αὐτὸς εἶναι ἀληθινὸς θεόπτης.

- 5 Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ θὰ τοὺς μιμηθεῖ μὲ ἔργα καὶ κόπους, θ' ἀξιωθεῖ πραγματικῶς τὴν ἴδια χάρη. Ἐὰν ὅμως κάποιος δὲν θέλει νὰ μιμηθεῖ τὴν ταπείνωσή τους καὶ τὴν ὑπομονή τους, γιατί λέγει ὅτι εἶναι ἀδύνατη ἡ πραγματοποίησή τους; Τίς ὑπεράνθρωπες πάλι πράξεις τοῦ Εὐθυμίου καὶ Σάββα καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων ποιός μπορεῖ νὰ τίς διηγηθεῖ¹⁵; Διότι εἴτε πρὸ τῆς λήψεως τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος, εἴτε μετὰ, ὅπωςδὴποτε κανεὶς χωρὶς κόπους καὶ πόνους πολλοὺς καὶ ἰδρῶτες καὶ βία καὶ στενοχώρια καὶ θλίψη¹⁶ δὲν ξεπέρασε τὸν σκοτασμὸ τῆς ψυχῆς, οὔτε εἶδε τὸ φῶς τοῦ παναγίου Πνεύματος. Διότι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εἶναι βιαστή καὶ βιαστὲς ἀρπάζουν αὐτήν¹⁷, ἐπειδὴ πρέπει νὰ εἰσέλθομε στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν μέσα ἀπὸ πολλὰς θλίψεις¹⁸. Καὶ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εἶναι ἡ μετοχὴ τοῦ ἁγίου

16. Ρωμ. 8,35.

17. Ματθ. 11,12.

18. Πράξ. 14,22.

χει τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ εἰρημένον, ὅτι «ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ἡμῶν ἐστίν», ἵνα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐντὸς ἡμῶν λαβεῖν καὶ ἔχειν σπουδάσωμεν. Μὴ οὖν λεγέ-
 5 τωσαν οἱ ἐκτὸς ὄντες τῆς διηνεκοῦς βίας καὶ στενοχωρίας καὶ εὐ-
 τελείας καὶ θλίψεως, ὅτι ἐντὸς ἡμῶν ἔχομεν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον·
 ἀνευ γὰρ ἔργων καὶ ἰδρώτων καὶ πόνων τῆς ἀρετῆς ὁ μισθὸς οὗ-
 10 τος οὐ δίδοται τισι. Διό μοι καλῶς ἔχειν δοκεῖ καὶ τὸ παρὰ πολ-
 λοῖς οὕτω λεγόμενον· ‘δειξον’, φησὶν, ‘ἔργα καὶ ἀπαίτει μισθούς’.

6 Ἐγὼ γὰρ οἶδα ἄνθρωπον πρὸ τοῦ κόπους καταβαλέσθαι καὶ
 10 πρὸ τοῦ βιάσασθαι ἑαυτόν, εὐθύτητι διαλογισμῶν καὶ ψυχῆς
 ἀπλότητι ταῖς θείαις Γραφαῖς ἐγκύψαντα καὶ ὀλίγας ἡμέρας καὶ
 νύκτας ἀκόπως, ἴν’ εἶπω, ἀγρυπνήσαντα καὶ εὐξάμενον καὶ ἐπὶ
 τοσοῦτον ἐλλαμφθέντα ὑπὸ τῆς ἄνωθεν χάριτος, ὡς ἔξω δόξαι
 αὐτὸν γενέσθαι τοῦ σώματος καὶ τοῦ οἰκήματος καὶ τοῦ κόσμου
 15 παντὸς (νῦξ γὰρ ἦν καὶ ὡς ἡμέρα τελεία ἐγένετο), ἀλλ’ ἐπεὶ ἀπό-
 νως πλοῦτον ἔλαβε, συντόμως αὐτοῦ καὶ κατεφρόνησε. Διὸ καὶ
 ἀμελήσας, ὄλον ὁμοῦ τὸν πλοῦτον ἀπώλεσε καὶ ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς
 μηδὲ μνημονεύειν ὄλωσεν αὐτόν, ὅτι ποτὲ τοιαύτην δόξαν τεθέαται.

7 Πῶς οὖν οἱ μηδὲ λαβεῖν ἀξιοθέντες ποτὲ ἢ κατιδεῖν τὴν δό-
 20 ξαν ταύτην ποσῶς, λέγουσιν ἔχειν ταύτην ὄλην ἐν ἑαυτοῖς, ἀπο-
 ρῶ. Ἀλλ’ ὦ τῆς πωρώσεως, ὦ τοῦ σκοτασμοῦ, ὦ τῆς ἀγνοίας
 καὶ τῆς ματαίας οἰήσεως, ποῦ ποτε τοῦτο ἢ διὰ ποίων γραφῶν
 μεμαθήκασιν; Ὅντως ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν
 καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία καὶ ἔμειναν ἐν Αἰγύπτῳ,
 25 τουτέστιν ἐν τῷ σκότει τῶν παθῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἡδονῶν.

19. Λουκᾶ 17,21.

20. Βλ. Ἐφραῖμ, Assemani 2,216C.

21. Β' Κορ. 12,2. Τὸ ἀναφερόμενο ἐπεισόδιο τῆς γνωριμίας μὲ κάποιον
 ἄνθρωπο ἀποτελεῖ τέχνασμα πού θά συναντήσομε καὶ στίς Κατηχήσεις 16 καὶ
 22. Μιμούμενος τὸν ἀπόστολο Παῦλο (Β' Κορ. 12,2), παρουσιάζει προσωπικῆς
 του ἐμπειρίας καὶ κατορθώματα ὡς συμβάντα σὲ γνωστοὺς του. Ὁ νέος Γεώρ-
 γιος ταυτίζεται μὲ τὸν Συμεών.

Πνεύματος. Διότι αὐτὸ σημαίνουν τὰ λόγια, «ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εἶναι μέσα μας»¹⁹, γὰρ νὰ φροντίσομε νὰ λάβομε καὶ νὰ ἔχομε μέσα μας τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Λοιπὸν, ὅσοι εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν συνεχῆ βία καὶ στενοχώρια καὶ περιφρόνηση καὶ θλίψη, νὰ μὴ λέγουν, 'ἔχομε μέσα μας τὸ ἅγιο Πνεῦμα'. Διότι χωρὶς ἔργα καὶ ἰδρώτες καὶ κόπους ὁ μισθὸς αὐτὸς τῆς ἀρετῆς δὲν δίδεται σὲ κανένα. Γι' αὐτὸ μοῦ φαίνεται νὰ εἶναι σωστό, αὐτὸ ποὺ λέγεται ἀπὸ πολλοὺς· «δεῖξε», λέγει, «ἔργα καὶ ζήτα μισθοῦς»²⁰.

6 Διότι ἐγὼ ἐγνώρισα ἄνθρωπο²¹, ὁ ὁποῖος προτοῦ καταβάλλει κόπους καὶ προτοῦ βιάσει τὸν ἑαυτό του, ἐπιδόθηκε στὶς θεῖες Γραφές μὲ εὐθύτητα σκέψεων καὶ μὲ ἀπλότητα ψυχῆς, καὶ ἀγρύπνησε, θὰ ἔλεγα, λίγες ἡμέρες καὶ νύκτες χωρὶς κόπο, καὶ προσευχήθηκε, καὶ τόσο πολὺ λαμπρύνθηκε ἀπὸ τὴν οὐράνια χάρι, ὥστε νὰ νομίζει ὅτι εὐρέθηκε ἔξω ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ τὸ οἶκημα καὶ τὸν κόσμον ὅλο (διότι ἦταν νύκτα καὶ ἔγινε ὡς τελεία ἡμέρα), ἀλλ' ἐπειδὴ ἔλαβε πλοῦτο χωρὶς κόπο, σύντομα τὸν περιφρόνησε. Γι' αὐτό, ἐπειδὴ ἀδιαφόρησε, ἔχασε ὅλο τὸν πλοῦτο μαζί, καὶ μάλιστα σὲ τέτοιο σημεῖο, ὥστε οὔτε νὰ θυμᾶται καθόλου, ὅτι εἶδε κάποτε τέτοια δόξα²².

7 Ἀπορῶ λοιπὸν, πῶς αὐτοὶ ποὺ οὔτε ἀξιώθηκαν ποτὲ νὰ λάβουν ἢ νὰ ἰδοῦν καθόλου τὴν δόξα αὐτῆ, λέγουν ὅτι τὴν ἔχουν ὅλη μέσα τους. Ἀλλὰ τί πώρωση, τί σκοτασμός, τί ἄγνοια καὶ τί μάταιη ἀλαζονεῖα· ποῦ καὶ πότε καὶ ἀπὸ ποιῆς γραφές τὸ ἔχουν μάθει αὐτό; Πράγματι ἐματαιοπόννησαν στοὺς διαλογισμούς τους καὶ ἐσκοτίσθηκε ἡ ἀσύνητη καρδιά τους²³, καὶ ἔμειναν στὴν Αἴγυπτο²⁴, δηλαδή στὸ σκοτάδι τῶν παθῶν καὶ τῶν ἡδονῶν τους.

22. Ὁ Συμεὼν ὁμιλεῖ ἐδῶ γιὰ δική του ἐμπειρία ποὺ ἐχάθηκε γρήγορα. Τὸ χωρίο εἶναι παρόμοιο μὲ τὸ Κατήχησις 22, 5-8, ὅπου ὁ νέος φέρεται μὲ τὸ ὄνομα Γεώργιος, καθὼς ἐπίσης καὶ μὲ τὸ *Εὐχαριστία* 2,39-46.

23. Ρωμ. 1,21.

24. Καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος χαρακτηρίζει τὴν Αἴγυπτο ὡς θλίψη καὶ σκοτασμὸ (P.G. 88,648A).

8 Οἱ γὰρ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἰδεῖν ποθήσαντες, ἦν πραγέων ὀφθαλμοὶ καὶ ταπεινῶν καὶ πτωχῶν βλέπειν καταξιοῦνται, πᾶσαν στενοχωρίαν καὶ πᾶσαν θλίψιν καὶ εὐτέλειαν καταδέχονται καὶ ἀπὸ πάσης καὶ παντοίας σωματικῆς ἡδονῆς καὶ τιμῆς καὶ 5 ἀνέσεως σφοδρῶς ἀπέχονται. Οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ ἀπὸ παντὸς ἀνθρώπου μικροῦ τε καὶ μεγάλου χωρίζονται, φεύγοντες αὐτοὺς ἀμίσως, ἵνα ταύτης καταξιωθῶσιν ἐπιβῆναι πρὸ τοῦ ἐκκοπῆναι τὸν δρόμον αὐτῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς παρούσης ζωῆς. Ταπεινούμενοι γὰρ καὶ ὡς πονηροὶ καὶ προσκεκρουκότες πολλὰ ἐπ' ἀλη- 10 θῶς διακείμενοι, οὐ μὴν ἀλλὰ γὰρ καὶ ὡς ἐχθροὶ καὶ παραβάται τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ στυγνοὶ καὶ λελυπημένοι διάγουσιν, ἐπιποθοῦντες μαθεῖν τὸ τί ἂν δέοι αὐτοὺς διαπράξασθαι πρὸς τὸ καταλλαγῆναι τῷ Δεσπότη Χριστῷ. Διὰ τοῦτο τοίνυν χαρίζεται αὐτοῖς ὁ Κύριος οὐ μόνον τὸ γνῶναι ὅ,τι δέοι ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ 15 ἰσχὺς δίδοται αὐτοῖς παρ' αὐτοῦ καὶ ὑπομονὴ εἰς τὸ ἐκπληρώσαντας πάντα ἃ δεῖ, αὐτὸν ἐκεῖνον ἰδέσθαι καὶ κτήσασθαι τὸν ἐπὶ πάντων καὶ ἐν πᾶσι Θεὸν καὶ τηνικαῦτα ὡς ἐν οὐρανῷ διάγειν καὶ ἐκεῖσε τὸ πολίτευμα ἔχειν, κἂν ἐν σπηλαίοις κἂν ἐν ὄρεσι κἂν ἐν κελλίοις διάγωσι, κἂν ἐν μέσαις ἀναστρέφονται πόλεσι, καὶ 20 οὕτως αἰεὶ ἐν χαρᾷ καὶ εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει ἀρρήτῳ δουλεύειν αὐτῷ.

9 Αὕτη τοιγαροῦν ἡ ἐργασία τῶν ἀγίων ἐστίν, αὕτη ἡ πρᾶξις τῶν ἐν Πνεύματι ἀγομένων Θεοῦ. Οἷος γέγονε καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γενεᾷ ὁ ἅγιος καὶ μακαριώτατος εὐλαβῆς Συμεὼν, ὁ λάμ- 25 ψας δίκην ἡλίου μέσον τῆς περιωνύμου μονῆς τῶν Στουδίου, ὁ ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου ποτὲ ὦν καὶ τοῖς τοῦ κόσμου πράγμασι καὶ φι-

25. Ἐβρ. 11,9.

26. Ματθ. 5,5.

27. Ματθ. 11,29.

28. Ματθ. 5,3.

29. Ρωμ. 9,5. Α' Κορ. 15,28. Ἐβρ. 4,6.

30. Φιλιπ. 3,20.

31. Ψαλμ. 44,16. 99,2.

32. Ρωμ. 8,14.

8 Αὐτοὶ ποὺ ἐπόθησαν νὰ ἰδοῦν τὴν γῆ τῆς ἐπαγγελίας²⁵, τὴν ὁποία καταξιώνονται νὰ βλέπουν τὰ μάτια τῶν πρῶων²⁶ καὶ ταπεινῶν²⁷ καὶ πτωχῶν²⁸, αὐτοὶ δοκιμάζουν κάθε στενοχώρια καὶ κάθε θλίψη καὶ ἐξευτελισμὸ καὶ εὐρίσκονται πάρα πολὺ μακριὰ ἀπὸ κάθε εἶδους ἡδονῆ τοῦ σώματος καὶ ἀπὸ κάθε τιμῆ καὶ ἀνεσι. Καὶ ὄχι μόνο αὐτὸ, ἀλλὰ ἀποχωρίζονται ἀπὸ κάθε ἄνθρωπο, μικρὸ καὶ μεγάλο, ἀπομακρυνόμενοι ἀπ' αὐτοὺς εἰρηνικά, γιὰ νὰ καταξιοθοῦν ν' ἀνέβουν στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας προτοῦ διακοπῆ ἢ πορείας τους πάνω στὸν δρόμο τῆς παρούσας ζωῆς. Περνοῦν τὴ ζωὴ τους ταπεινούμενοι καὶ ἔχουν τὴν συναίσθηση ὅτι εἶναι πονηροὶ καὶ ἔχουν συγκρουσθεῖ σὲ πολλὰ, καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ εἶναι στενοχωρημένοι καὶ λυπημένοι, σὰν ἐχθροὶ καὶ παραβάτες τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ποθώντας νὰ μάθουν, τί πρέπει νὰ κάνουν, γιὰ νὰ συμφιλιωθοῦν μὲ τὸν Δεσπότη Χριστό. Γι' αὐτὸ λοιπὸν ὄχι μόνο τοὺς χαρίζει ὁ Κύριος νὰ γνωρίσουν τί πρέπει νὰ κάνουν, ἀλλὰ τοὺς δίδεται καὶ δύναμη ἀπ' αὐτὸν καὶ ὑπομονὴ γιὰ νὰ ἐκπληρώσουν ὅλα ὅσα πρέπει, ὥστε νὰ ἰδοῦν καὶ νὰ ἀποκτήσουν αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸν Θεὸ ποὺ εἶναι ἐπάνω ἀπὸ ὅλους καὶ μέσα σὲ ὅλα²⁹ καὶ ἀπὸ ἐκείνη τὴν ὥρα νὰ ζοῦν σὰν στὸν οὐρανὸ καὶ νὰ εἶναι πολῖτες αὐτοῦ³⁰, ἔστω καὶ ἂν ζοῦν σὲ σπήλαια, σὲ ὄρη καὶ σὲ κελλιά, ἔστω καὶ ἂν ἀναστρέφονται στὸ κέντρο τῶν πόλεων· καὶ ἔτσι νὰ τὸν ὑπηρετοῦν πάντοτε μὲ χαρὰ καὶ εὐφροσύνη καὶ ἀνεκκλάλητη ἀγαλλίαση³¹.

9 Αὐτὴ εἶναι λοιπὸν ἡ ἐργασία τῶν ἁγίων, αὐτὴ εἶναι ἡ πράξη τῶν ὀδηγουμένων ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ³². Ὅπως ἐγινε καὶ στὴν δική μας γενεὰ ὁ ἅγιος καὶ μακαριώτατος εὐλαβῆς Συμεῶν, ὁ ὁποῖος ἔλαμψε ὅπως ὁ ἥλιος³³ μέσα στὴν περίφημη μονὴ τῶν Στουδίου. Ἄν καὶ ἐζοῦσε κάποτε μέσα στὸν κόσμον, ἀπαρνήθηκε ὄχι μόνο τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, καὶ τοὺς φίλους

33. Ματθ. 13,43. Ὁ Συμεῶν ὁ Εὐσεβῆς ἦτο ὁ πνευματικὸς πατὴρ τοῦ Νέου Θεολόγου.

λοις καὶ συγγενέσιν, οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ ταῖς φροντίσι καὶ μερίμναις καὶ ἡδοναῖς τοῦ βίου ἐπὶ τοσοῦτον ἀποταξάμενος, ὡς μηδὲ τὴν μνήμην ὄλωσεν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ταύτην ἀφ' ἑαυτοῦ ἐξορίσαι μακρὰν, ὁ ἀναστραφεὶς μέσον τοῦ πλήθους τῶν μοναχῶν καὶ 5 τὴν μακαρίαν ἐκείνην τότε λέξας φωνήν, 'ὄφείλει' λέγων 'εἶναι ὁ μοναχὸς ἐν τῷ μοναστηρίῳ ὡς ὢν καὶ μὴ ὢν καὶ μὴ φαινόμενος, μᾶλλον δὲ μηδὲ γνωριζόμενος', ἦν καὶ ἐρμηνεύων ἔλεγεν· 'ὡς ὢν μὲν τῷ σώματι, μὴ ὢν δὲ τῷ πνεύματι, μὴ φαινόμενος δὲ εἰ μὴ μόνοις διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῖς καθαροῖς τῇ καρδίᾳ, μὴ 10 γνωριζόμενος δὲ διὰ τὸ μὴ ἔχειν μετὰ τινός τι'. Ὡ μακαρίων ρημάτων, δι' ὧν ἢ ὑπὲρ ἄνθρωπον ἀγγελικῇ πολιτεία αὐτοῦ κηρύττεται, δι' ὧν κεκτῆσθαι ἐν οὐρανοῖς τὸ πολίτευμα αὐτὸς ἑαυτῷ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος μεμαρτύρηκεν, δι' ὧν τὴν μετὰ Θεοῦ ἡμῶν διαγωγὴν ὑπέφηνε, μὴ ἔχειν εἰπὼν μετὰ τινός τι. 15 Ὅπερ οὐδεὶς κατορθῶσαι ἢ ἐπ' ἀληθῶς εἰπεῖν δύναται, εἰ μὴ ὄλωσεν ὄλω ἐνωθῆ τῷ Θεῷ· εἰ δὲ καὶ εἶπη, πλανᾷ ἑαυτόν. Ὁ γὰρ λέγων μὴ ἁμαρτάνειν, τυφλὸς ἐστὶ μυωπάζων, τὸν Θεὸν δὲ ὁ ἔχων ἁμαρτάνειν οὐ δύναται, ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει, καθὼς φησὶν ὁ Ἰωάννης ἡ θεολογικωτάτη τῶν ἀποστόλων βρον- 20 τή. Ὅτι δὲ ἐκεῖνος τὸν Θεὸν ὄλον εἶχεν ἐν ἑαυτῷ καὶ ζῶν ἔλεγε καὶ ἀποθανόντων διὰ τῆς οἰκιοχείρου αὐτοῦ γραφῆς μεγάλη βοᾷ τῇ φωνῇ· 'Θεὸν κτῆσαι σεαυτῷ φίλον καὶ ἀνθρώπου βοηθείας οὐ δεηθῆσιν'. Καὶ πάλιν· 'Θεὸν κτῆσαι καὶ οὐ δεηθήσιν βιβλίου', καὶ τοῦτο ἐδήλωσεν ἐξ ἔργων αὐτῶν, βιβλίον ἐκ τοῦ ἰδίου κόπου, 25 μᾶλλον δὲ ἐκ τοῦ ἐνοικήσαντος αὐτῷ Πνεύματος συγγραψάμενος, μαθήσεως γραμμάτων ὑπάρχων ἀμύητος, ὁμολογοῦμεν δὲ καὶ

34. Λουκᾶ 8,14.

35. Ματθ. 5,8.

36. Φιλίπ. 3,20.

37. Α' Ἰω. 1,10.

38. Β' Πέτρ. 1,9.

39. Α' Ἰω. 2,23. 5,12.

40. Α' Ἰω. 3,9.

καὶ συγγενεῖς, ἀλλὰ καὶ τὶς φροντίδες καὶ τὶς μέριμνες καὶ τὶς ἡδονές τοῦ βίου³⁴, ὥστε οὔτε νὰ τὶς θυμᾶται αὐτὲς καθόλου, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ αὐτὴν τὴν μνήμη τους νὰ ἐξορίσει μακριά του. Αὐτὸς ποὺ διέμεννε μέσα στὸ πλῆθος τῶν μοναχῶν καὶ ποὺ εἶπε τότε τὰ μακάρια ἐκεῖνα λόγια, «ὁ μοναχὸς πρέπει νὰ ζεῖ στὸ μοναστήρι σὰν νὰ ὑπάρχει καὶ σὰν νὰ μὴ ὑπάρχει καὶ νὰ μὴ φαίνεται, ἢ καλύτερα οὔτε καὶ νὰ γνωρίζεται». Αὐτὴν τὴν φράση ἐρμηνεύοντάς την ἔλεγε· «Σὰν νὰ ὑπάρχει κατὰ τὸ σῶμα, σὰν νὰ μὴ ὑπάρχει κατὰ τὸ πνεῦμα, καὶ νὰ μὴ φαίνεται, παρὰ μόνο μέσω τοῦ ἁγίου Πνεύματος σ' ἐκείνους ποὺ ἔχουν καθαρὴ τὴν καρδιά³⁵, καὶ γὰρ μὴ γνωρίζεται ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι δὲν ἔχει τίποτε μὲ κανένα». Ὡ μακάρια λόγια, μὲ τὰ ὁποῖα κηρῦσσεται ἡ ὑπὲρ ἄνθρωπο ἀγγελικὴ του πολιτεία· μὲ τὰ ὁποῖα αὐτὸς ἔχει βεβαιώσει γιὰ τὸν ἑαυτό του ὅτι ἔγινε πολίτης τῶν οὐρανῶν³⁶ μέσω τοῦ ἁγίου Πνεύματος· μὲ τὰ ὁποῖα μᾶς ὑπέδειξε τὴν συμπεριφορὰ μας μὲ τὸν Θεό, λέγοντας ὅτι δὲν ἔχει τίποτε μὲ κανένα. Πρᾶγμα τὸ ὁποῖο κανένας δὲν μπορεῖ νὰ κατορθώσει ἢ νὰ τὸ ἰσχυρισθεῖ εἰλικρινά, ἐὰν δὲν ἐνωθεῖ ὀλοκληρωτικὰ μὲ ὅλον τὸν Θεό· καὶ ἂν τὸ εἰπεῖ, πλανᾷ τὸν ἑαυτό του. Διότι αὐτὸς ποὺ λέγει ὅτι δὲν ἁμαρτάνει³⁷ εἶναι τυφλὸς ποὺ κλείνει τὰ μάτια του³⁸, ἐνῶ αὐτὸς ποὺ ἔχει τὸν Θεό³⁹, δὲν εἶναι δυνατὸ ν' ἁμαρτάνει⁴⁰, διότι μένει σ' αὐτὸν σπέρμα αὐτοῦ⁴¹, ὅπως λέγει ὁ Ἰωάννης ἡ θεολογικωτάτη βροντὴ⁴² τῶν ἀποστόλων. Τὸ ὅτι εἶχε μέσα του ὅλον τὸν Θεὸ ἐκεῖνος καὶ ὅταν ἐζοῦσε τὸ ἔλεγε καὶ ἀφοῦ πέθανε φωνάζει μεγαλῶφωνα μὲ τὴν ιδιόχειρη γραφὴ· «ἀπόκτησε φίλο σου τὸν Θεὸ καὶ δὲν θὰ χρειασθεῖς τὴν βοήθεια ἀνθρώπου»· καὶ πάλι· «ἀπόκτησε τὸν Θεὸ καὶ δὲν θὰ ἔχεις ἀνάγκη ἀπὸ βιβλίου». Καὶ αὐτὸ τὸ ἐδήλωσε μὲ τὰ ἴδια τὰ ἔργα του, βιβλίο ποὺ συνέγραψε μὲ δικό του κόπο, ἢ καλύτερα μὲ τὴ φώτιση τοῦ ἁγίου Πνεύματος⁴³ ποὺ ἐκατοίκησε μέσα του, ἀφοῦ γράμματα δὲν εἶχε μάθει. Τὸ ὁμολογοῦμε καὶ ἐμεῖς, ἐπιβεβαιώ-

41. Α' Ἰω. 3,9.

42. Μάρκ. 3,17.

43. Ρωμ. 8,11.

ἡμεῖς, συμμαρτυροῦντες τῷ ἁγίῳ ἡμῶν πατρὶ καὶ μὴ κρύπτοντες τὴν εὐεργεσίαν φειδοῖ τοῦ μὴ νομισθῆναι ἀλαζόνας ἡμᾶς παρά τισιν, ὅτι, ὡσπερ δεξαμενὴ τις ἀπορρέοντος ὕδατος, οὕτως ὁ ἅγιος πατὴρ ἡμῶν ἐκ τοῦ πληρώματος μετέλαβε τοῦ Δεσπότου ἡμῶν
 5 Χριστοῦ καὶ ἐπλήσθη τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, ὅπερ ἐστὶν ὕδωρ ζῶν· ὡσπερ δὲ πάλιν ἀπὸ τῆς δεξαμενῆς τὸ ὑπερπλεονάσαν καὶ ἐξῶθεν ὑπερεκχυνόμενον ὕδωρ λαμβάνει τις εἰς κόρον, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν τοῦ ἁγίου τὴν ὑπερπλεονάσασαν καὶ ὑπερεκχυνομένην ἀεὶ ἐξ αὐτοῦ χάριν εἶδομεν καὶ
 10 ἐλάβομεν καὶ ἐπίομεν καὶ τὰς δψεις ἐξ αὐτοῦ ἐνιψάμεθα, τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ, εἶτα καὶ ὄλοι ὄλω τῷ σώματι ἐλουσάμεθα καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν μετὰ τοῦ ἀθανάτου ὕδατος ἐκείνου. Ὡ μυστηρίου ξένου καὶ θαυμαστοῦ, ἀδελφοί.

10 Καὶ μὴ ἀπιστήσητε τοῦτο· οὐ γὰρ ἐμοῦ μόνου ὁ λόγος ἦ ἐπ' ἡμῶν
 15 ἐμοὶ μόνῳ γέγονε, ἀλλ' ἄκουε τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, τί περὶ τοῦ ὕδατος τούτου φησί, μᾶλλον δὲ αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ ζῶντος Θεοῦ, παρ' οὗ καὶ Ἰωάννης τὸν λόγον πεπλούτηκεν· «ὁ πίνων» γάρ, φησὶν, «ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου» –τοῦ αἰσθητοῦ δηλονότι–, «διψήσει πάλιν· ὅστις δὲ πῖνῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω
 20 αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσει πώποτε, ἀλλὰ γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον». Καὶ ἐρμηνεύων τοῦτο ὁ εὐαγγελιστής φησι· «τοῦτο δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ Πνεύματος, οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν». Διὰ τοῦ τοιούτου γὰρ ὕδατος ὡσπερ ρύπος ἢ ἴσθηρία ἐκπλύνεται ἀπὸ τῆς ψυχῆς· ἄνευ δὲ τούτου
 25 πολλὰ πονήσας ὠφελήσει οὐδέν. Διὰ δὲ τοῦτο καὶ μὴ δυνάμενοι ὄλω ἡμεῖς τὸ τάλαντον τοῦ Δεσπότου ἡμῶν κρύπτειν καὶ τὴν γινομένην εἰς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ δωρεὰν μὴ ἀναγγέλλειν, φανερῶς ὁμολογοῦμεν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐνεπλήσθημεν ἀπλήστως οἱ ἀνάξιοι ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐλάβομεν διὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἀπὸ τοῦ

44. Ἰω. 1,16.

45. Ἰω. 4,10.

46. Ἰω. 9,6–7.

47. Ἰω. 13,9–10.

νοντας τὸν ἅγιο πατέρα μας καὶ μὴ κρύβοντας τὴν εὐεργεσία ἀπὸ ἐπιφύλαξη, μὴ τυχὸν νομισθεῖ ἀπὸ μερικοὺς ὅτι εἴμαστε ἀλαζόνες, ὅτι σὰν δεξαμενὴ τρεχοῦμενου νεροῦ, ἔτσι ὁ ἅγιος πατήρ μας, ἔλαβε μέρος ἀπὸ τὸ πλήρωμα τοῦ Δεσπότη μας Χριστοῦ⁴⁴ καὶ ἐγέμισε ἀπὸ τὴν χάρη τοῦ Πνεύματός του, τὸ ὁποῖο εἶναι ὕδωρ ζωντανό⁴⁵. Καὶ ὅπως πάλι παίρνει κανεὶς γιὰ χορτασμό ἀπὸ τὴν δεξαμενὴ τὸ νερὸ ποὺ ξεχειλίσσε καὶ ξεχύθηκε ἔξω, ἔτσι καὶ ἐμεῖς εἶδαμε καὶ ἐλάβουμε καὶ ἤπιαμε ἀπὸ τὸν ἅγιο πατέρα μας τὴν χάρη ποὺ ὑπερεπερίσσευσε καὶ ὑπερχειλίζει πάντοτε ἀπ' αὐτὸν καὶ ἐνίψαμε τὰ πρόσωπά μας μὲ αὐτό⁴⁶, τὰ χέρια καθὼς καὶ τὰ πόδια, ὕστερα ἐλούσαμε ὄλοι μας καὶ ὄλο τὸ σῶμα μας⁴⁷ καὶ τὴν ἴδια τὴν ψυχὴ μας μὲ τὸ ἀθάνατο ἐκεῖνο νερό. Πῶ πῶ ξένο καὶ θαυμαστὸ μυστήριον, ἀδελφοί.

- 10 Καὶ νὰ μὴ ἀπιστήσετε σ' αὐτό. Διότι δὲν εἶναι μόνο δικός μου λόγος ἢ ἐγίνε μόνο σ' ἐμένα, ἀλλὰ ἄκουγε τὸν εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη, τί λέγει γι' αὐτὸ τὸ νερό, ἢ καλύτερα τὸν ἴδιο τὸν Υἱὸ καὶ Λόγον τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὸν ὁποῖο καὶ ὁ Ἰωάννης ἔχει ἀντλήσει τὸν λόγο. Διότι λέγει, «αὐτὸς ποὺ πίνει ἀπὸ τὸ νερὸ αὐτό» –τὸ αἰσθητὸ δηλαδὴ– «θὰ διψᾷσει πάλι. Ὅποιος ὅμως πιεῖ ἀπὸ τὸ νερὸ ποὺ θὰ τοῦ δώσω ἐγώ, δὲν θὰ διψᾷσει ποτέ, ἀλλὰ θὰ γίνε μέσα του πηγὴ νεροῦ ποὺ θὰ τρέχει πάντοτε δίνοντας ζωὴ αἰώνια»⁴⁸. Καὶ ἐρμηνεύοντας αὐτὸ ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει· «Αὐτὸ τὸ ἔλεγε γιὰ τὸ Πνεῦμα, τὸ ὁποῖο ἐπρόκειτο νὰ λάβουν αὐτοὶ ποὺ πιστεύουν σ' αὐτόν»⁴⁹. Διότι μὲ τέτοιο νερὸ ξεπλένεται ἡ πονηρία ἀπὸ τὴν ψυχὴ σὰν ἀκαθαρσία. Χωρὶς αὐτὸ ὅμως θὰ κουρασθεῖ κανεὶς πολὺ χωρὶς νὰ ἔχει κανένα ὄφελος. Γι' αὐτὸ καὶ ἐμεῖς, ἐπειδὴ δὲν μπορούμε νὰ κρύπτομε τὸ χάρισμα τοῦ Δεσπότη μας⁵⁰, καὶ νὰ μὴ ἀναγγείλομε τὴν δωρεὰ τοῦ Θεοῦ ποὺ μᾶς ἔγινε, ὁμολογοῦμε φανερά τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ· ὅτι δηλαδὴ ἐμεῖς οἱ ἀνάξιοι ἐγεμίσαμε μὲ ἀφθονία μὲ τὸ ὕδωρ ποὺ ἐλάβουμε μέσω τοῦ πατρός μας ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ

48. Ἰω. 4,13-14.

49. Ἰω. 7,39.

50. Ματθ. 25,25.

Θεοῦ καὶ ἐκορέσθημεν ἀκορέστως εἰς δόξαν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ
 τοῦ ἁγίου, καὶ κατὰ τὸν ἐνὸν ἡμῖν τῆς δυνάμεως, ὡς ἔσχατοι καὶ
 ἀχρεῖοι, ἐδοξάσαμεν καὶ νῦν δοξάζομεν τὸν Θεόν, τὸν δοξάσαντα
 τὸν πατέρα ἡμῶν τὸν ἅγιον καὶ διὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν τοὺς ταπει-
 5 νους καὶ ἀναξίους ἡμᾶς. Μὴ οὖν οἰηθεῖη μέ τις ψεύδεσθαι καὶ
 κατὰ τῆς ἐμῆς ψυχῆς καὶ κατὰ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς φθέγγεσθαι, κομ-
 πολόγον με καὶ τορνολόγον ἠγούμενος· εἰδὼς γάρ εἰμι ὅτι ἀπολεῖ
 ὁ Θεὸς πάντα τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος, καὶ τοῦτο ποεῖν με
 Παῦλος ὁ θεῖος διδάσκει, «εὐλογητὸς ὁ Θεός», λέγων, «καὶ Πα-
 10 τῆρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς
 αἰῶνας, ἀλήθειαν λέγω καὶ οὐ ψεύδομαι. Οἶδα ἄνθρωπον πρὸ
 ἐτῶν δεκατεσσάρων» καὶ τὰ ἐξῆς, καὶ πάλιν· «ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ
 πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ,
 ἵνα ἴδωμεν τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν, ἃ καὶ λαλοῦμεν».
 15 Τί δὲ καὶ ἐμαυτὸν ὠφελήσαιμι ἢ τὸν ἐμὸν πατέρα τὸν ἅγιον ἐκ
 τῶν ἐπαίνων κἂν ὀλωσ; Πάντως οὐδέν. Ἀλλὰ καθάπερ περὶ τῶν
 λοιπῶν ἁγίων ἄνωθεν εἰρηκῶς, ἐκείνους μὲν ἐκ τῶν λόγων οὐ-
 δὲν ὠφέλησα, τοὺς δὲ ἀκροατὰς πρὸς ζῆλον διήγειρα καὶ πρὸς
 τὴν ἐκείνην παρώτρυνα μίμησιν, οὕτω καὶ περὶ τοῦ ἁγίου εἶπον
 20 Συμεῶν καὶ λέγων οὐ παύσομαι, ἀνάγκης δέ μοι ἐπικειμένης μὴ
 βουλόμενος λέγω καὶ περὶ ἡμῶν αὐτῶν τῶν ἀναξίων. Ἡ γὰρ τῶν
 πολλῶν ἀπιστία τῶν λεγόντων εἰς βλάβην τῶν ἀκουόντων, μὴ
 δύνασθαι εἶναι τινα τοιοῦτον ἄρτι μήτε τοῖς ἔργοις εἰς τὰς τῶν με-
 γάλων πατέρων ἀφικνούμενον πράξεις, μήτε τῶν ἐκείνοις δοθέν-
 25 των χαρισμάτων καταξιούμενον, ἀναγκάζει με καὶ ἄκοντα λέγειν
 ἃ λέγειν οὐκ ἐβουλόμην οὐδέποτε καὶ δημοσιεύειν ὄντως τοῦ
 Θεοῦ τὸ φιλάνθρωπον, ἵνα τῶν ταῦτα λεγόντων τὸ ὀκνηρὸν καὶ
 ράθυμον ἀπελέγχηται.

51. Ψαλμ. 5,7.

52. Β' Κορ. 1,3. Ἐφεσ. 1,3. Β' Κορ. 11,31.

53. Β' Κορ. 11,31. Ἐφεσ. 1,3.

54. Ρωμ. 9,1. Α' Τιμ. 2,7. Β' Κορ. 11,31.

55. Β' Κορ. 12,2.

έκορεσθήκαμε ανεξάντλητα πρὸς δόξα τοῦ ἁγίου ὀνόματός του, καὶ ὅσο μᾶς εἶναι δυνατό, ὡς τελευταῖοι καὶ ἄχρηστοι, ἔδοξάσαμε καὶ τώρα συνεχίζομε νὰ δοξάζομε τὸν Θεό, ὁ ὁποῖος ἐδόξασε τὸν πατέρα μας τὸν ἅγιο καὶ μέσω τοῦ πατρὸς μας καὶ ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἀναξίους. Ἄς μὴ νομίσει λοιπὸν κανεὶς ὅτι ψεύδομαι καὶ ὅτι ὁμιλῶ κατὰ τῆς δικῆς μου ψυχῆς καὶ ἐναντίον τοῦ πατρὸς μου, θεωρώντας με ὅτι λέγω μεγάλα λόγια καὶ ὠραῖα. Διότι ξέρω καλὰ ὅτι ὁ Θεὸς θὰ ἀπολέσει ὅλους ὅσοι λαλοῦν τὸ ψεῦδος⁵¹, καὶ αὐτὸ μὲ διδάσκει ὁ θεῖος Παῦλος νὰ κάνω, λέγοντας· «εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁵², «ὁ ὁποῖος εἶναι εὐλογητὸς στοὺς αἰῶνες⁵³, λέγω ἀλήθεια καὶ δὲν ψεύδομαι⁵⁴. Γνώρισα ἄνθρωπο πρὶν ἀπὸ δεκατέσσερα χρόνια»⁵⁵ καὶ τὰ λοιπά· καὶ πάλι· «ἡμεῖς δὲν ἐλάβαμε τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα ποὺ δίδεται ἀπὸ τὸν Θεό, γιὰ νὰ ἰδοῦμε αὐτὰ ποὺ μᾶς ἐχαρίσθηκαν ἀπὸ τὸν Θεό, τὰ ὁποῖα καὶ λαλοῦμε»⁵⁶. Καὶ τί θὰ ὠφελήσω τὸν ἑαυτό μου ἢ τὸν πατέρα μου τὸν ἅγιο ἀπὸ τοὺς ἐπαίνους γενικά; Ἀσφαλῶς τίποτε. Ἄλλ' ὅπως ὅταν ὁμίλησα πρὸς πάντας γιὰ τοὺς ἄλλους ἁγίους, ἐκείνους βέβαια σὲ τίποτε δὲν τοὺς ὠφέλησα μὲ τοὺς λόγους μου, ὅμως τοὺς ἀκροατὲς μου τοὺς διήγειρα πρὸς εὐγενῆ ἄμιλλα καὶ τοὺς παρότρυνα πρὸς μίμηση ἐκείνων, ἔτσι ὁμίλησα καὶ γιὰ τὸν ἅγιο Συμεὼν καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ ὁμιλῶ· ἂν μάλιστα τὸ ἀπαιτήσῃ ἡ ἀνάγκη⁵⁷ καὶ νὰ μὴ θέλω ἀκόμη, θὰ ὁμιλήσω καὶ γιὰ μᾶς τοὺς ἀναξίους. Διότι ἡ ἀπιστία τῶν πολλῶν ποὺ λέγουν, πρὸς ζημίαν αὐτῶν ποὺ ἀκοῦν, ὅτι δὲν εἶναι δυνατό νὰ γίνῃ κανεὶς τέτοιος σήμερον, οὔτε μὲ τὰ ἔργα δηλαδὴ νὰ φθάσῃ τις πράξεις τῶν μεγάλων πατέρων, οὔτε νὰ ἀξιῶνεται τῶν χαρισμάτων ποὺ ἐδόθησαν σ' ἐκείνους, μὲ ἀναγκάζει καὶ χωρὶς τὴν θέλησή μου νὰ λέγω αὐτά, ποὺ οὐδέποτε ἐθέλησα νὰ λέγω καὶ νὰ κοινολογῶ πράγματι τὴν φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ ἐλέγχεται ἡ ὀκνηρία καὶ ἡ ἀδιαφορία αὐτῶν ποὺ τὰ λέγουν αὐτά.

56. Α' Κορ. 2,12-13.

57. Α' Κορ. 9,16.

11 Ἐκοπίασεν ὁ μακάριος πατήρ ἡμῶν καὶ ἅγιος Συμεών, ὡς πολλοὺς τῶν πάλαι ἀγίων πατέρων ὑπερβαλέσθαι, θλίψεις δὲ καὶ πειρασμοὺς τοσοῦτους ὑπέμεινε, ὡς ἐξισωθῆναι πολλοῖς τῶν περιφανεστέρων ἐν μάρτυσι. Διὰ τοῦτο οὖν ἐδοξάσθη ἀπὸ Θεοῦ καὶ 5 ἐγένετο ἀπαθὴς καὶ ἅγιος, λαβὼν ἐν ἑαυτῷ ὄλον, ὡς εἰπεῖν, τὸν Παράκλητον· καὶ τότε, ὡσπερ προῖκα πατήρ υἱῷ κληρὸν δίδωσι, οὕτω κάμει τὸν ἀνάξιον δοῦλον αὐτοῦ Πνεύματος ἀγίου ἀκαματι καὶ δωρεὰν ἐπλησε. Ποῖος γάρ, εἶπέ μοι, ἐξ ὑμῶν, μὴ ὅτι γε εἶπω διεπράξατο, ἀλλ' ἔτι τὰ παρ' ἐκείνου πραχθέντα καὶ ὡς δυνατὸν 10 ρηθέντα, νοῆσαι καλῶς δύναται;

12 Πρῶτον γὰρ πάντων τοῦτο ἔγραψεν, ὡς ἐν τάξει διδασκαλίας οὕτως εἰπὼν· Ἄδελφέ, ταύτην ἡγοῦ λέγεσθαι ἀναχώρησιν τελείαν τοῦ κόσμου, τὴν παντελῆ τοῦ ἰδίου θελήματος ἀπονέκρωσιν'. Ὡ μακαρίας φωνῆς, μᾶλλον δὲ ψυχῆς τῆς οὕτω γενέσθαι 15 ἀξιοθείσης καὶ τοῦ κόσμου παντὸς χωρισθείσης. Πρὸς γοῦν τούτους καὶ τοὺς τοιούτους ὁ Δεσπότης λέγει Χριστός· «ὕμεῖς οὐκ ἐστε ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου. Δεῦτε πρὸς με κάγω ἀναπαύσω ὑμᾶς». Οἱ γὰρ ἄλλως πως ἐν τοῖς ἑαυτῶν θελήμασι κἂν ὅπως οὖν ἢ ἐν τισι καλοῖς τὸ δοκεῖν 20 πορευόμενοι, οὐ μῆ ἴδωσι τὴν ζωὴν, ἣν οἱ ἀποτμηθέντες τοῦ κόσμου καὶ τῷ ἑαυτῶν ἀποθανόντες θελήματι βλέπουσιν.

13 Εἰ οὖν σὺ ταπεινωθῆναι καὶ ὑποταγῆναι, θλιβῆναι τε καὶ ἀτιμασθῆναι, ἐξουδενωθῆναι καὶ λαιδορηθῆναι καὶ ὡς εἰς τῶν ἀφανῶν καὶ ἀφρόνων καὶ εὐτελῶν καὶ παραπεσόντων, ἀδελφέ, οὐ 25 καταδέχη γενέσθαι, ἀλλ' οὐδὲ καταφρονηθῆναι παρὰ παντὸς ἀν-

58. Συμεών Εὐλαβῆς, Φιλοκαλία. (PG. 120,672C).

59. Ἰω. 15,19.

11 Ἐκοπίασε ὁ μακάριος πατήρ μας καὶ ἅγιος Συμεών τόσο, ὥστε νὰ ξεπεράσει πολλοὺς ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς ἁγίους πατέρες. Ὑπέμεινε τόσες θλίψεις καὶ πειρασμούς, ὥστε νὰ ἐξισωθεῖ μὲ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἐπιφανεστέρους μεταξὺ τῶν μαρτύρων. Γι' αὐτὰ λοιπὸν ἐδοξάσθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἔγινε ἀπαθὴς καὶ ἅγιος, ἀφοῦ ἔλαβε μέσα του ὄλον, θὰ ἔλεγε κανεῖς, τὸν Παράκλητο. Καὶ τότε, ὅπως ὁ πατέρας δίδει δωρεὰν κληρο στὸν υἱό, ἔτσι καὶ ἐμένα τὸν ἀνάξιο δοῦλο του μὲ ἐγέμισε χωρὶς κόπο καὶ δωρεὰν μὲ Πνεῦμα ἅγιο. Διότι πὲς μου, ποῖος ἀπὸ ἐσᾶς, δὲν θὰ εἰπῶ βέβαια ὅτι τὰ ἐπραγματοποίησε, ἀλλὰ τοῦλάχιστο μπορεῖ νὰ καταλάβει καλὰ τὰ ὅσα ἐπραγματοποιήθηκαν ἀπὸ ἐκεῖνον καὶ ὅτι εἶναι δυνατὸ νὰ λεχθοῦν;

12 Πρῶτο ἀπ' ὅλα ἔγραψε αὐτό, λέγοντας τὰ ἐξῆς σὰν ὑπὸ μορφὴ διδασκαλίας: «ἀδελφέ, νὰ θεωρεῖς ὅτι αὐτὴ λέγεται τελεία ἀναχώρηση ἀπὸ τὸν κόσμο, ἢ ὀλοκληρωτικὴ δηλαδὴ ἀπονέκρωση τοῦ θελήματός σου»⁵⁸. Πῶ πῶ μακαρία φωνή, ἢ καλύτερα ψυχὴ πού ἀξιώθηκε νὰ γίνεи τέτοια καὶ ἐχωρίσθηκε ἀπ' ὄλο τὸν κόσμο! Πρὸς αὐτοὺς λοιπὸν καὶ τοὺς τέτοιους λέγει ὁ Δεσπότης Χριστός: «ἐσεῖς δὲν εἴσαστε ἀπὸ τὸν κόσμο, ἀλλ' ἐγὼ σᾶς ἐδιάλεξα ἀπὸ τὸν κόσμο»⁵⁹. «Ἐλᾶτε πρὸς ἐμένα καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς ξεκουράσω»⁶⁰. Αὐτοὶ ἐπομένως πού πορεύονται⁶¹ ἀλλοιῶς στὰ θελήματά τους ὅπωςδῆποτε ἢ σὲ κάποια κατὰ τὴν φαντασίαν τους καλὰ, δὲν θὰ ἰδοῦν τὴν ζωὴν, τὴν ὁποία βλέπουν ἐκεῖνοι πού ἀποκόπηκαν ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ἀπέθαναν γιὰ τὸ δικό τους θέλημα.

13 Ἐὰν λοιπὸν ἐσύ, ἀδελφέ, δὲν καταδέχεσαι νὰ ταπεινωθεῖς καὶ νὰ ὑποταγεῖς, νὰ δοκιμάσεις θλίψεις καὶ νὰ ἀτμασθεῖς, νὰ περιφρονηθεῖς καὶ νὰ κοροϊδευθεῖς καὶ νὰ γίνεις σὰν ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀσήμους καὶ ἄφρονες, τοὺς ταπεινοὺς καὶ περιφρονημέ-

60. Ματθ. 11,28.

61. Ἱερ. 23,17.

θρώπου καὶ ὡς εἰς τῶν ἐπιλήπτων καὶ προσαιτούντων εἰς τὰς πλατείας καὶ ρύμας τῆς πόλεως λογισθῆναι, πῶς, εἶπέ, γένη ξένος τοῦ ἰδίου θελήματος; Εἰ γὰρ ταῦτα πρὸς δοκιμὴν καὶ πειρὰν ἐπερχόμενα φέρειν ἐν ὑπομονῇ πᾶσιν ἡμῖν ὁ Θεὸς ἐνετείλατο, 5 μᾶλλον δὲ οὐ πρὸς δοκιμὴν καὶ πειρὰν, ἀλλὰ πρὸς κάθαρσιν τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἐπαγόμενα, ἡμεῖς ὑπομεῖναι ταῦτα οὐ θέλομεν, ἀλλὰ ζῆ ἐν ἡμῖν τὸ μὴ θέλειν ταῦτα παθεῖν, ὅπερ ἐστὶ τὸ γεῶδες φρόνημα τῆς σαρκός, πῶς νεκροὶ γενησώμεθα; Οὐδαμῶς. Εἰ δὲ μὴ νεκροὶ τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ γενοίμεθα, πῶς οἱ μὴ γεγο-

10 νότες διὰ Θεὸν νεκροί, ζήσωμεν τὴν ἐν Χριστῷ κεκρυμμένην ζωὴν; Πῶς, ὡς ὁ ἅγιος εἶπε Συμεών, θεασώμεθα τὸν Θεὸν ἐνοικῆσαντα ὡς φῶς ἐν ἡμῖν; Οὐδαμῶς, ἀδελφοί, μηδεὶς πλανάτω ὑμᾶς.

14 Ἄλλὰ μωρὸν ἡγή τὸν μακάριον Συμεών καὶ αἰσχύνῃ μιμήσα-

15 σθαι τὰς πράξεις αὐτοῦ; Μίμησαι Χριστὸν τὸν Θεόν. Πάθε καὶ αὐτὸς διὰ τὴν σεαυτοῦ σωτηρίαν, ὡς ἐκεῖνος ἔπαθε διὰ σέ. Ἐκάλουν γὰρ αὐτόν, ὡς ἀκούεις, δαιμονῶντα, πλάνον, φάγον καὶ οἰνοπότην. Ἔλεγον γάρ· «δαιμόνιον ἔχεις»· καὶ πάλιν· «ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, φίλος τελωνῶν καὶ ἀμαρτωλῶν».

20 Ταῦτα δὲ καὶ ὁ μακάριος πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἅγιος λέγω Συμεών, ὑπὲρ ἡμῶν, μᾶλλον δὲ δι' ἡμᾶς ἤκουσε. Σὺν τούτοις ἀκούεις πάλιν ὡς φονέα καὶ κακοῦργον δεδεμένον συρόμενον τὸν Κύριον καὶ ὡς ἓνα τῶν εὐτελῶν παριστάμενον τῷ Πιλάτῳ, ράπισμα καταδεχόμενον ὑπὸ δούλου, εἰς φυλακὴν ἐμβαλλόμενον καὶ ἀπὸ φυ-

25 λακῆς ἐκβαλλόμενον, ὑπὸ στρατιωτῶν ραβδούχων ἀγόμενον, τῷ λαῷ ὑπὸ Πιλάτου παραδιδόμενον, «λάβετε αὐτόν», φάσκοντος, «ὑμεῖς καὶ σταυρώσατε».

62. Λουκᾶ 14,21.

63. Ρωμ. 8,6-7.

64. Α' Ἰω. 2,15.

65. Κολ. 3,3.

66. Ἐννοεῖται ἐδῶ ὁ Συμεών ὁ Εὐλαβής.

67. Ματθ. 27,63.

68. Ἰω. 7,20. 8,48.

νους, ἀλλ' οὔτε καὶ νὰ καταφρονηθεῖς ἀπὸ ὁποιονδήποτε ἄνθρωπο καὶ νὰ λογισθεῖς σὰν ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐπιμέμπτους καὶ ζητιάνους στὶς πλατεῖες καὶ τοὺς δρόμους τῆς πόλεως⁶², πῶς, πές μου, θὰ ἀποξενωθεῖς ἀπὸ τὸ δικό σου θέλημα; Διότι, ἐὰν αὐτὰ πού μᾶς ἔρχονται γιὰ δοκιμασία καὶ πείρα, διέταξε ὁ Θεὸς νὰ τὰ ἀντιμετωπίζομε ὅλοι μας μὲ ὑπομονή, ἢ καλύτερα ἔρχονται ὄχι γιὰ δοκιμασία καὶ πείρα, ἀλλὰ πρὸς κάθαρση τῶν ψυχῶν μας, ἂν δὲν θέλομε ἐμεῖς νὰ τὰ ὑπομείνομε, ἀλλὰ μέσα μας ζεῖ ἡ ἄρνηση νὰ τὰ ὑποφέρομε, πρᾶγμα πού εἶναι τὸ γήινο φρόνημα τῆς σαρκός⁶³, πῶς θὰ γίνομε νεκροί; Μὲ κανένα τρόπο. Ἐὰν ὁμως δὲν γίνομε νεκροὶ ὡς πρὸς τὸν κόσμον καὶ τὰ τοῦ κόσμου⁶⁴, πῶς θὰ ζήσομε τὴ ζωὴ⁶⁵, πού εἶναι κρυμμένη στὸν Χριστό; Πῶς, ὅπως εἶπε ὁ ἅγιος Συμεὼν⁶⁶, θὰ ἰδοῦμε τὸν Θεό, πού ἐκατοίκησε μέσα μας ὡς φῶς; Καθόλου, ἀδελφοί, νὰ μὴ σᾶς πλανᾷ κανεὶς.

- 14 Ἄλλὰ θεωρεῖς μωρὸν τὸν μακάριο Συμεὼν καὶ ἐντρέπεσαι νὰ μιμηθεῖς τὶς πράξεις του; Μιμήσου τότε τὸν Χριστό τὸν Θεό. Πάθε καὶ ἐσὺ γιὰ τὴν δική σου σωτηρία, ὅπως ἐκεῖνος ἔπαθε γιὰ σένα. Τὸν ἀποκαλοῦσαν, ὅπως ἀκοῦς, δαμονισμένο, πλᾶνο⁶⁷, φάγο καὶ οἰνοπότη. Διότι ἔλεγαν «δαμόνιο ἔχεις»⁶⁸ καὶ πάλι «νὰ, ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, φίλος τῶν τελωνῶν καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν»⁶⁹. Αὐτὰ τὰ ἴδια ἄκουσε καὶ ὁ μακάριος πατέρας μας, ὁ ἅγιος Συμεὼν δηλαδή, γιὰ χάρη μας, ἢ καλύτερα ἐξ αἰτίας μας. Μαζὶ μ' αὐτὰ πάλι ἀκοῦς νὰ σύρεται ὁ Κύριος δεμένος σὰν φονιάς⁷⁰ καὶ νὰ στέκεται μπροστὰ στὸν Πιλάτο σὰν ἕνας ἀπὸ τοὺς εὐτελεῖς, νὰ δέχεται ράπισμα ἀπὸ τὸν δοῦλο⁷¹, νὰ τὸν ρίχνουν στὴν φυλακὴ καὶ νὰ βγαίνει ἀπὸ τὴν φυλακὴ, νὰ ὀδηγεῖται ἀπὸ ραβδούχους στρατιῶτες, νὰ παραδίδεται στὸν λαὸ ἀπὸ τὸν Πιλάτο, λέγοντας, «πάρτε τον ἐσεῖς καὶ σταυρῶστε τον»⁷².

69. Ματθ. 11,19. Λουκᾶ 7,34.

70. Ἰω. 18,12.

71. Ἰω. 18,22.

72. Ἰω. 19,6.

15 Ἐνόησον οὖν πῶς ἦν ἀποδοθεὶς μέσον αὐτῶν, ὁ ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν καὶ τὰ πάντα διακρατῶν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, ὠθούμενος, ἀντωθούμενος, πυγμαζόμενος, ραπιζόμενος, ἐγγελώμενος, φραγγελόμενος, εἰς τὸ πραιτώριον εἰσαγόμενος, ὁ πάση κτίσει καὶ αὐτοῖς τοῖς Σεραφεῖμ ἀθεώρητος, ἐκδύμενος, τῷ κίονι
 5 προσδεσμούμενος, τεσσαράκοντα πλήρεις λαμβάνων πληγὰς, τὴν ἐπιθάνατον δηλούσας ἀπόφασιν. Εἶτα τί; Πορφύραν κοκκίνην παικτικῶς ἐνδύμενον, κατὰ κεφαλῆς ραπιζόμενον καὶ «τίς ἐστιν ὁ παίσας σε;» ἐρωτώμενον, ἀκάνθαις στεφανούμενον, προσκυνούμενόν τε καὶ ἐμπαιζόμενον, ἐμπτυόμενον καὶ εἰρωνικῶς ἀκού-
 10 οντα· «Ἴδε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων», ἐνδύμενον πάλιν τὰ ἑαυτοῦ ἱμάτια, τὸν τράχηλον σχοινίῳ δεσμούμενον καὶ ἐπὶ τὸν θάνατον ἀπαγόμενον, εἶθ' οὕτω τὸν ἑαυτοῦ σταυρὸν ἐπιφορτιζόμενον καὶ ἐπὶ τοῦ τόπου γινόμενον καὶ τοῦτον ὀρῶντα πηγνύμενον καὶ μόνον ὑπὸ τῶν φίλων καὶ μαθητῶν ἐγκαταλειπόμενον, μετὰ ταῦ-
 15 τα πάλιν ἀποδύμενον, ἀναρτώμενον, τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν καθηλούμενον καὶ κρέμασθαι ἀφιέμενον, χολὴν ποτιζόμενον, λόγῃ νυττόμενον, ὑπὸ ληστοῦ βλασφημούμενον, χλευαζόμενον καὶ ἀκούοντα· «ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγείρων, σῶσον σεαυτὸν καὶ κατάβηθι ἀπὸ τοῦ
 20 σταυροῦ», καὶ αὐθις· «εἰ Υἱὸς ἐστι τοῦ Θεοῦ, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ πιστεύσομεν εἰς αὐτόν», καὶ οὕτω μετὰ τὸ ταῦτα πάντα παθεῖν, εὐχαριστοῦντα καὶ εὐχόμενον ὑπὲρ τῶν φονευσάντων αὐτόν καὶ τὴν ψυχὴν εἰς χεῖρας παρατιθέντα τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ.

73. Ἐφεσ. 4,10.

74. Ματθ. 26,67.

75. Ματθ. 27,26. Μάρκ. 15,15.

76. Ἰω. 18,28.

77. Μάρκ. 15,26. Λουκᾶ 23,38.

78. Ματθ. 27,27-31. Μάρκ. 15,16-20.

79. Ἰω. 19,17.

80. Λουκᾶ 23,33.

81. Ματθ. 27,34.

15 Σκέψου λοιπὸν σὲ ποία κατάσταση ἦταν ὅταν ἀποδόθηκε ἀνάμεσά τους ἐκεῖνος ποὺ εὐρίσκεται ἐπάνω ἀπ' ὄλους τοὺς οὐρανούς⁷³ καὶ ποὺ κρατεῖ τὰ πάντα στὸ χέρι του· νὰ σπρώχνεται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, νὰ δέχεται χτυπήματα μὲ πυγμὴ, νὰ ραπίζεται⁷⁴, νὰ περιγελᾶται, νὰ φραγγελώνεται⁷⁵, νὰ ὀδηγεῖται στὸ πραιτώριο⁷⁶, ὁ ἀθεώρητος ἀπὸ ὄλη τὴν κτίση καὶ ἀπὸ τὰ Σεραφεῖμ ἀκόμη, νὰ ξεγυμνώνεται καὶ νὰ προσδένεται στὸν στύλο, νὰ δέχεται σαράντα ὀλόκληρες πληγές, ποὺ δηλώνουν τὴν θανατικὴ ἀπόφαση. Ἐπειτα καὶ τί ἄλλο; Νὰ ἐνδύεται περιπαικτικὰ κόκκινη πορφύρα, νὰ ραπίζεται στὸ κεφάλι καὶ νὰ ἐρωτᾶται, «ποῖος εἶναι αὐτὸς ποὺ σὲ ἐκτύπησε;» Νὰ στεφανώνεται μὲ ἀγκάθια, νὰ προσκυνεῖται καὶ νὰ ἐμπαίζεται, νὰ φτύνεται καὶ νὰ ἀκούει τὶς εἰρωνεῖες· «νὰ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων»⁷⁷. Νὰ ἐνδύεται πάλι τὰ δικά του φορέματα, νὰ δένεται στὸν τράχηλο μὲ σχοινὶ καὶ νὰ ὀδηγεῖται πρὸς τὸν θάνατο⁷⁸. Ἐπειτα νὰ φορτῶνεται τὸν σταυρὸ του⁷⁹ καὶ νὰ φθάνει στὸν τόπο τοῦ μαρτυρίου⁸⁰, νὰ βλέπει τὸν σταυρὸ νὰ στερεώνεται στὴ γῆ καὶ νὰ ἐγκαταλείπεται μόνος ἀπὸ τοὺς φίλους καὶ μαθητές. Μετὰ ἀπ' αὐτὰ πάλι νὰ ἐκδύεται, νὰ κρεμᾶται στὸ ξύλο, νὰ καρφώνεται ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες στὰ χέρια καὶ στὰ πόδια, νὰ ποτίζεται χολή⁸¹, νὰ κεντᾶται μὲ τὴν λόγχη⁸², νὰ βλασφημεῖται ἀπὸ τὸν ληστή⁸³, νὰ χλευάζεται καὶ ν' ἀκούει· «ἐσὺ ποὺ καταλύεις τὸν ναὸ καὶ ποὺ τὸν ξανακτίζεις σὲ τρεῖς ἡμέρες, σῶσε τὸν ἑαυτὸ σου καὶ κατέβα ἀπὸ τὸν σταυρὸ»⁸⁴. καὶ πάλι· «ἐὰν εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»⁸⁵ «ἄς κατεβεῖ τώρα ἀπὸ τὸν σταυρὸ καὶ θὰ πιστεύσομε σ' αὐτόν»⁸⁶. Καὶ ἔτσι, ἀφοῦ τὰ ἔπαθε ὅλα αὐτὰ, νὰ εὐχαριστεῖ καὶ νὰ εὐχεται γι' αὐτοὺς ποὺ τὸν ἐφόνευσαν⁸⁷, καὶ νὰ παραδίδει τὴν ψυχὴ του στὰ χέρια τοῦ Πατρὸς του⁸⁸.

82. Ἰω. 19,34.

83. Λουκᾶ 23,39.

84. Ματθ. 27,40. Ἰω. 2,19. 20.

85. Ματθ. 27,40. Σοφ. Σολ. 2,18.

86. Ματθ. 27,42.

87. Λουκᾶ 23,34.

88. Λουκᾶ 23,46.

16 Οὐκ ἀρκοῦσι ταῦτά σοι πάντα εἰς μίμησιν, ἀδελφέ, ἀλλ' αἰσχύνη οὕτω ταῦτα παθεῖν; Διὰ ποίων δὲ ἄλλων ἔργων ἢ πῶς συνδοξασθήσῃ αὐτῶ; «Ὅστις» γάρ, φησὶν, «ἐπαισχυνθῆ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, ἐπαισχυνθήσομαι καὶ γὰρ αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ
5 Πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Διὸ καὶ ὁ Παῦλός φησιν· «εἰ συμπάσχομεν καὶ συνδοξασθησόμεθα». Εἰ δὲ τὰ παθήματα αὐτοῦ, ἃ ὑπέστη ὑπὲρ ἡμῶν, αἰσχυνόμεθα μιμήσασθαι καὶ παθεῖν, ὡς ἐκεῖνος ἔπαθεν, εὐδηλον ὅτι οὐδὲ τῆς δόξης αὐτοῦ συμμετοχοὶ γενησόμεθα· οὐ γὰρ ἔργῳ ἀλλὰ λόγῳ μόνῳ ἐσμέν, οὕτως ἔχον-
10 τες, πιστοί· ἔργων δὲ μὴ προσόντων, νεκρὰ ὑπάρχει ἡ πίστις ἡμῶν.

17 Διὰ τοῦτο τοιγαροῦν λέγω καὶ λέγων οὐ παύσομαι, ὅτι οἱ μὴ τὰ πάθη Χριστοῦ διὰ μετανοίας καὶ ὑπακοῆς μιμησάμενοι καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ μέτοχοι γεγονότες, καθὼς ἀνωτέρῳ λεπτομερῶς
15 ἐδηλώσαμεν, οὔτε τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ἀναστάσεως συμμετοχοὶ γενήσονται, οὔτε Πνεῦμα λάβωσιν ἅγιον. Διὰ γὰρ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἡ ἀνάστασις πάντων γίνεται· καὶ οὐ λέγω τὴν ἐπὶ συντελείᾳ τῶν σωμάτων ἀνάστασιν (σαλπίζει γὰρ τότε ὁ ἄγγελος καὶ τὰ νεκρὰ σώματα ἀναστήσονται), ἀλλὰ τὴν καθ' ἐκάστην γινομέ-
20 νην τῶν νεκρῶν ψυχῶν πνευματικῶς πνευματικὴν ἀναγέννησιν καὶ ἀνάστασιν, ἣν ὁ ἄπαξ ἀποθανὼν καὶ ἐγερθεὶς καὶ διὰ πάντων καὶ εἰς πάντας τοὺς ἀξίως βιοῦντας ἀνιστάμενος καὶ τὰς συναποθανούσας αὐτῶ τῇ προθέσει καὶ τῇ πίστει ψυχὰς συνεγείρων, δίδωσι διὰ τοῦ Παναγίου αὐτοῦ Πνεύματος, δωρούμενος αὐταῖς
25 ἀπεντεῦθεν ἤδη τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

89. Μάρκ. 8,38. Λουκᾶ 9,26.

90. Μάρκ. 8,38. Ματθ. 10,33.

91. Ματθ. 10,33.

92. Ρωμ. 8,17. Β' Τιμ. 2,11.

93. Πράξ. 7,22. Β' Κορ. 10,11 κ.έ.

16 Δὲν σοῦ ἀρκοῦν ὄλα αὐτὰ γιὰ νὰ τὰ μιμηθεῖς, ἀδελφέ, ἀλλὰ ἐντρέπεσαι τόσο πολὺ νὰ τὰ πάθεις; Μὲ ποιά ἄλλα ἔργα ἢ μὲ ποιό τρόπο θὰ συνδοξασθεῖς μὲ αὐτόν; Διότι λέγει, «ὄποιος θὰ ἐντραπεῖ γιὰ ἐμένα καὶ τὰ λόγια μου⁸⁹, θὰ ἐντραπῶ ⁹⁰ καὶ ἐγὼ γι' αὐτόν μπροστὰ στὸν Πατέρα μου πὺ εἶναι στὸν οὐρανὸ»⁹¹. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος λέγει· «ἐὰν συμπάσχομε, καὶ θὰ συνδοξασθοῦμε»⁹². Ἐὰν λοιπὸν ἐντρεπόμαστε τὰ παθήματα πὺ ὑπέστη γιὰ ἐμᾶς νὰ τὰ μιμηθοῦμε καὶ νὰ τὰ πάθομε, ὅπως τὰ ἔπαθε ἐκεῖνος, εἶναι φανερὸ ὅτι οὔτε τῆς δόξας του θὰ γίνομε συμμέτοχοι. Διότι συμπεριφερόμενοι ἔτσι δὲν εἴμαστε πιστοὶ μὲ ἔργα, ἀλλὰ μόνο μὲ λόγια⁹³, ἐνῶ ἂν δίπλα στὰ λόγια δὲν ὑπάρχουν ἔργα, ἢ πίστη μας εἶναι νεκρὴ⁹⁴.

17 Γι' αὐτὸ λοιπὸν λέγω καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ λέγω, ὅτι αὐτοὶ πὺ δὲν θὰ μιμηθοῦν τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν μετάνοια καὶ τὴν ὑπακοή καὶ δὲν θὰ γίνουν μέτοχοι τοῦ θανάτου του, ὅπως πὺ πάνω τὸ ἀναπτύξαμε λεπτομερῶς, αὐτοὶ οὔτε τῆς πνευματικῆς του ἀναστάσεως θὰ γίνουν συμμέτοχοι, οὔτε Πνεῦμα ἅγιο θὰ λάβουν. Διότι διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος γίνεται ἡ ἀνάστασις ὄλων. Καὶ δὲν ἐννοῶ τὴν ἀνάστασις τῶν σωμάτων πὺ θὰ γίνῃ στὴν συντέλεια⁹⁵ (διότι τότε θὰ σαλπῖσει ὁ ἄγγελος καὶ θ' ἀναστηθοῦν τὰ νεκρὰ σώματα⁹⁶), ἀλλὰ τὴν πνευματικὴ ἀνάγεννησις καὶ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν ψυχῶν, πὺ γίνεται κάθε ἡμέρα πνευματικῶς, τὴν ὁποία δίδει διὰ τοῦ Παναγίου Πνεύματος, αὐτὸς πὺ ἀπέθανε μία φορὰ καὶ ἀναστήθηκε⁹⁷, καὶ πὺ ἀνασταίνεται μὲ ὄλους καὶ σὲ ὄλους πὺ ζοῦν ἀξίως, συνανασταίνοντας τὶς ψυχὲς πὺ πέθαναν μαζί του μὲ τὴν διάθεσις καὶ μὲ τὴν πίστη, καὶ δωρίζοντας σ' αὐτὲς ἤδη ἀπὸ τὴν ἐδῶ ζωὴ τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν, τὴν ὁποία εἶθε ὄλοι μας νὰ ἐπιτύχομε μὲ τὴν χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο πρέπει κάθε δόξα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Γένοιτο.

94. Ἰακ. 2,17. 26.

95. Ἐβρ. 9,26.

96. Α' Κορ. 15,52.

97. Ρωμ. 6,9-10.

Λ Ο Γ Ο Σ Ζ'

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ

Και τίς ἡ ἀπάτη αὐτῆς καὶ εἰς οἶον βόθρον καὶ δεσμὸν κατάρχει τοὺς κρατούμενους ὑπ' αὐτῆς. Καὶ περὶ ἀπογνώσεως καὶ τῆς ἐν ταύτῃ διαφορᾶς. Καὶ τί ἐστὶ τὸ «ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται».

- 1 Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ὡς ὄφελόν γε αἰεὶ σιωπᾶν, ἡδυνάμην καὶ τὰ ἑμαυτοῦ κακὰ ἀποκλαίεσθαι καὶ μηδέποτε διδασκάλου ἔργῳ ἐπιχειρεῖν ἢ κατηχεῖν τὴν ὑμετέραν ἀγάπην ἢ κἄν ὄλως ἄλλοις ὑποδεικνύειν τὰς τῆς σωτηρίας ὁδοὺς, οὐχ ὡς ἐναντίου ὄντος τοῦ πράγματος τῇ τοῦ Θεοῦ ἐντολῇ, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ εὐπροσ-
5 δέκτου ὑπάρχοντος αὐτῶ, ἀλλ' ὁμῶς ἐμοῦ ἀναξίου τυγχάνοντος τοῦ τοιούτου πνευματικοῦ ἐγχειρήματος, διὸ καὶ δέδοικα, ὁ ταπεινός, μὴ καὶ ἐπ' ἐμοὶ τὸ Δαυιτικὸν ἐκεῖνο προσφορώτατα λεχθήσεται ρῆμα· «τῶ δὲ ἁμαρτωλῶ εἶπεν ὁ Θεός· ἵνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στόμα-
10 τός σου; σὺ δὲ ἐμίσησας παιδείαν καὶ ἐξέβαλες τοὺς λόγους μου εἰς τὰ ὀπίσω».
- 2 Ἀλλ' ἴδωμεν, εἰ δοκεῖ, τίς ἐστὶν ὁ μισῶν παιδείαν καὶ τίς ὁ ἐκβάλλων τοὺς λόγους αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω. Ὁ μὴ πειθόμενος τοῖς τοῦ Θεοῦ νόμοις μισεῖ τὴν ἐκ τῶν λόγων τοῦ Κυρίου παιδείαν καὶ
15 βύει τὰ ὦτα αὐτοῦ τοῦ μὴ ἀκοῦσαι λόγον τῆς ἐσχάτης ἀνταποδό-

* Προσπάθεια εἶναι ἡ παθιασμένη συμπάθεια ἢ ἀφοσίωσις σὲ πρόσωπα καὶ πράγματα τοῦ κόσμου, ἢ ἀδυναμία σὲ πρόσωπα.

Λ Ο Γ Ο Σ Ζ'

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΣ* ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ

Και ποία ἡ ἀπάτη αὐτῆς καὶ σὲ ποιό βόθρο κατεβάζει ὄσους κρατοῦνται ἀπ' αὐτήν. Ἐπίσης περὶ ἀπογνώσεως καὶ τῆς διαφορᾶς ποὺ ὑπάρχει σ' αὐτήν, καὶ τί σημαίνει τὸ «ὄποιος ἐπίστευσε καὶ ἐβαπτίσθηκε θὰ σωθεῖ, ἐνῶ ὄποιος δὲν ἐπίστευσε θὰ κατακριθεῖ».

1 Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, χρέος εἶχα βέβαια νὰ σιωπῶ διαπαντός, ὥστε νὰ μπορῶ νὰ κλαίω τὰ δικά μου κακὰ, καὶ νὰ μὴ ἐπιχειρῶ καμμιά φορὰ τὸ ἔργο τοῦ διδασκάλου οὔτε νὰ κατηχῶ τὴν ἀγάπη σας ἢ τελείως νὰ μὴ ὑποδεικνύω σὲ ἄλλους τοὺς δρόμους τῆς σωτηρίας¹. Ὅχι διότι αὐτὸ τὸ πρᾶγμα εἶναι τελείως ἀντίθετο μὲ τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, μᾶλλον εἶναι εὐπρόσδεκτο ἀπ' αὐτόν, ἀλλ' ἐπειδὴ συμβαίνει νὰ εἶμαι ἐγὼ ἀνάξιος γιὰ τέτοιο πνευματικὸ ἐγχείρημα, γι' αὐτὸ καὶ ἐφοβήθηκα ὁ ἄθλιος, μήπως λεχθεῖ καὶ γιὰ ἐμένα εὐστοχῶτατα ὁ Δαβιτικὸς ἐκεῖνος λόγος: «στὸν ἁμαρτωλὸ εἶπε ὁ Θεός: Γιατί ἐσὺ διηγείσαι τὰ δικαιώματά μου καὶ πιάνεις στὸ στόμα σου τὴν διαθήκη μου; Ἐσὺ ἐμίσησες τὴν παιδεία καὶ περιφρόνησες τὰ λόγια μου»².

2 Ἀλλὰ ὅς ἰδοῦμε, ἐὰν θέλετε, ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ μισεῖ τὴν παιδεία καὶ ποιὸς αὐτὸς ποὺ ἀπορρίπτει τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸς ποὺ δὲν πείθεται στοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ μισεῖ τὴν παιδεία ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου καὶ κλείνει τὰ αὐτιά του³, γιὰ νὰ μὴ ἀκούσει τὸν λόγο γιὰ τὴν τελευταία ἀνταπόδοση

1. Πράξ. 16,17.

2. Ψαλμ. 49,16-17.

3. Ψαλμ. 57,5.

σεως τῶν ἀμαρτωλῶν ἢ τοῦ πυρὸς ἐκείνου τοῦ αἰωνίου καὶ τῶν κολάσεων τοῦ ἄδου καὶ τῆς κατακρίσεως τῆς αἰωνίου ἐκείνης, ἀφ' ἧς οὐκ ἔνι διαδραῖσαι τὸν ἅπαξ ἐμπεσόντα εἰς τὰς τιμωρίας αὐτῆς. Ὁ δὲ μὴ πάση ἰσχύϊ καὶ δυνάμει ψυχῆς τὰς ἐντολάς τοῦ 5 Θεοῦ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἔχων ἀεὶ καὶ φυλάττων αὐτάς, ἀλλὰ καταφρονῶν μὲν αὐτῶν, προτιμῶν δὲ τὰ ἐναντία τούτων καὶ ποιῶν αὐτά, ἔστιν ὁ ἐκβάλλων τοὺς λόγους εἰς τὰ ὀπίσω. Καὶ ἵνα ἐξ ἐνὸς σαφὲς ὑμῖν ποιήσω τὸ τοῦ λόγου προκείμενον· ὅταν ὁ μὲν Θεὸς προστάσῃ καὶ διαρρήδῃν βοᾷ, «μετανοεῖτε, ἤγγικε γὰρ 10 ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν», καὶ πάλιν, «σπουδάσατε εἰσελθεῖν διὰ τῆς πύλης τῆς στενῆς», ὁ δὲ ταῦτα ἀκούων οὐ μόνον οὐ προαιρεῖται μετανοεῖν καὶ βιάσασθαι ἑαυτὸν εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης, ἀλλὰ καὶ διερχόμενος πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐν μετεωρισμῶ καὶ διαχύσει ψυχῆς, προστιθεὶς τοῖς ἑαυτοῦ κακοῖς 15 καθ' ὥραν κακὰ καὶ ἄνεσιν σώματος καὶ θεραπείαν ὑπὲρ τὴν δέουσαν χρεῖαν ἐπιζητῶν, ὅπερ τῆς πλατείας μᾶλλον καὶ εὐρυχώρου ὁδοῦ σημεῖόν ἐστι καὶ οὐχὶ τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης, τῆς φερούσης εἰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, οὕτω τοίνυν καὶ ὁ τοιοῦτος ἐκβάλλει τοῦ Θεοῦ τοὺς λόγους εἰς τὰ ὀπίσω καὶ τὰ ἑαυτοῦ θελή- 20 ματα, μᾶλλον δὲ τὰ τοῦ διαβόλου, ποιεῖ.

3 Ἄ καγὼ πρῶτος, ὁ ταλαίπωρος, ἐκπληρῶν καὶ ἐν λάκκῳ βορβόρου κείμενος καὶ ἐν αἰσθήσει ὑπάρχων τῶν ἰδίων κακῶν, βοῶ κάτωθεν κράζων καὶ τοὺς ἔξωθεν περιόντας ἅπαντας προσφωνῶν· Ἰόρρω που τοῦ δεινοτάτου τούτου λάκκου γίνεσθε, 25 ἀδελφοί, καὶ τὴν εὐθεῖαν ὁδόν, ἣτις ἐστὶν ὁ Χριστός, πορεύεσθε! Καὶ μηδεὶς ἐκκλίνῃ δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ καὶ ὧδε σὺν ἐμοὶ τῷ παναθλίῳ καὶ δυστυχεῖ ἐμπεσεῖται καὶ στερηθεῖ μετὰ τῶν ἐπιγείων καὶ τὰ ἐπουράνια ἀγαθὰ. Ἐπειδὴ δὲ διὰ πολλῶν τῶν ἑαυτοῦ

4. Ψαλμ. 49,17.

5. Ματθ. 4,17.

6. Ματθ. 7,13. Λουκᾶ 13,24.

7. Ματθ. 7,13-14.

8. Ψαλμ. 49,17.

9. Ἱερ. 45,6.

στοὺς ἀμαρτωλοὺς ἢ γιὰ τὸ πῦρ ἐκεῖνο τὸ αἰώνιο καὶ τὶς τιμω-
 ρίες τοῦ ἄδη καὶ γιὰ τὴν καταδίκη ἐκεῖνη τὴν αἰώνια, ἀπὸ τὴν
 ὁποία δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γλυτώσει ὅποιος ἔπεσε μιὰ φορὰ στὶς
 τιμωρίες της. Αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει μπροστὰ στὰ μάτια του μὲ
 ὄλη του τὴν ἰσχὺ καὶ τὴν δύναμη τῆς ψυχῆς του τὶς ἐντολές τοῦ
 Θεοῦ καὶ δὲν τὶς φυλάγει, ἀλλὰ περιφρονεῖ αὐτὲς καὶ προτιμᾷ
 τὰ ἀντίθετά τους καὶ αὐτὰ ἐφαρμόζει, εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἀπορρί-
 πτει τοὺς λόγους στὰ ὀπίσω⁴. Καὶ θὰ σᾶς κάνω σαφές ἀπὸ τὴν
 ἀρχὴ τὸ ἐξεταζόμενο θέμα τοῦ λόγου. Ὅταν δηλαδὴ ὁ Θεὸς
 προστάζει καὶ μὲ σαφήνεια βοᾷ, «μετανοεῖτε, διότι ἔφθασε ἡ
 βασιλεία τῶν οὐρανῶν»⁵», καὶ πάλι, «φροντίσατε νὰ εἰσέλθετε
 ἀπὸ τὴν στενὴ πύλη»⁶, καὶ αὐτὸς ποὺ τὰ ἀκούει αὐτὰ ὄχι μόνο
 δὲν προτιμᾷ νὰ μετανοήσῃ καὶ νὰ βιάσῃ τὸν ἑαυτό του νὰ εἰσ-
 ἔλθῃ ἀπὸ τὴν στενὴ πύλη, ἀλλὰ διέρχεται ὅλες τὶς ἡμέρες τῆς
 ζωῆς του μὲ ἔπαρση καὶ χαλαρότητα τῆς ψυχῆς, προσθέτοντας
 στὰ δικά του κακὰ κάθε ὥρα καὶ ἄλλα κακὰ καὶ ἐπιζητώντας
 ἄνεση τοῦ σώματος καὶ περιποίηση περισσότερη ἀπὸ τὴν ἀνα-
 γκαία, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο εἶναι μᾶλλον σημεῖο τῆς πλατειᾶς ὁδοῦ
 καὶ ὄχι τῆς στενῆς καὶ θλιμμένης, ποὺ ὁδηγεῖ στὴν αἰώνια
 ζωὴ⁷. Ἔτσι λοιπὸν καὶ αὐτὸς ἀπορρίπτει στὰ νῶτα του⁸ τοὺς λό-
 γους τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκτελεῖ τὰ δικά του θελήματα, ἢ καλύτερα
 τοῦ διαβόλου.

- 3 Αὐτὰ καὶ ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος ἐφαρμόζω πρῶτος καὶ εὐρί-
 σκομαι μέσα σὲ λάκκο βορβόρου⁹, καὶ ἐπειδὴ ἔχω συναίσθηση
 τῶν κακῶν μου, φωνάζω δυνατὰ ἀπὸ κάτω καὶ ἀπευθύνομαι
 πρὸς ὅλους ἐκείνους ποὺ περνοῦν ἀπ' ἔξω λέγοντας· Ἐξω
 ὅσο μπορεῖτε, ἀδελφοί, ἀπ' αὐτὸν τὸν φοβερώτατο λάκκο· βα-
 δίζετε τὴν εὐθεῖα ὁδὸ¹⁰, ποὺ εἶναι ὁ Χριστός¹¹. Καὶ κανένας νὰ
 μὴ παρεκκλίνει δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ¹² καὶ πέσει ἐδῶ μαζὶ μὲ ἐμένα
 τὸν πανάθλιο καὶ δυστυχισμένο καὶ στερηθεῖ μαζὶ μὲ τὰ ἐπίγεια
 καὶ τὰ οὐράνια ἀγαθὰ. Ἐπειδὴ ὁμως ὁ παμπόνηρος διάβολος

10. Παροιμ. 2,16. Β' Πέτρ. 2,15 κ.έ.

11. Ἰω. 14,6.

12. Ἀριθ. 20,17. Δευτ. 5,32. Παροιμ. 4,27.

μηχανημάτων ὁ παμπόνηρος διάβολος καὶ ἐχθρὸς τῶν ψυχῶν ἡμῶν εἰς τὸ τοιοῦτον βάραθρον ἵτους πλείονας ἢ καὶ σχεδὸν ἅπαντας ὁμοῦ, οἷονεὶ συμφορήσας, κατὰ καιροὺς ἀπορρίπτει, ἔστι δὲ καὶ διὰ μιᾶς ταύτης, τῆς πρὸς τοὺς συγγενεῖς λέγω προσπαθείας, 5 ἢ καὶ ὡς σχοινίῳ χρώμενος, ὁ ἐχθρὸς ἐφ' ἑνὸς ἐκάστου τραχήλῳ ἀποδεσμῶν ἄγει καὶ συμπεριάγει πάντα τοὺς τὸν τοιοῦτον καταδεξαμένους δεσμόν, εἰς κρημνοὺς φρικτούς τε καὶ βάραθρα ἀμαρτημάτων χαλεπὰ καὶ ἀσύγνωστα καὶ εἰς αὐτὸν καταποντίζει τὸν τῆς ἀπογνώσεως λάκκον, καὶ ἐν πυθμένι ἄδου καταβιβάσας καὶ 10 ἐνδεσμήσας ἀφήσει, φύγωμεν, ἀγαπητοί, τὸν ὄλεθρον τοῦτον, παρακαλῶ.

4 Πανούργως γὰρ ἐνρίζοι ἐν τοῖς τοιούτοις καὶ σεσοφισμένως ἐμποιεῖ τὴν ἀπόγνωσιν ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς μήτε νομίζειν τούτους ἐν ἀπογνώσει γενέσθαι, μήτε πείθεσθαι ταῖς θείαις Γραφαῖς, μήτε 15 μὴν πιστοὺς ἠγεῖσθαι τοὺς περὶ τοιούτων λέγοντας πρὸς αὐτούς, πάντα δὲ δεύτερα τῆς ἑαυτῶν τιθέναί φρονήσεως ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀφροσύνης καὶ ἀναισθησίας, καὶ δεδεμένους ὄντας ἀπὸ τοῦ τραχήλου ἀναλήτους διακεῖσθαι, ὅπερ χειρόν πάσης ἐστὶν ἀπογνώσεως. Ἄλλο γὰρ τὸ εἰς πλῆθος ἐμπεσόντα κακῶν τῆς ἑαυτοῦ 20 σωτηρίας ἀπογινώσκειν τινά, καὶ ἕτερον τὸ ὡς κακῶ χρεῖσθαι καὶ ἐν πληροφορίᾳ εἶναι ὅτι καλόν τι ποιεῖ. Ὁ μὲν γὰρ πρότερος, εἰ περὶ μετανοίας καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας διδαχθῆ καὶ μάθη ὅτι οὐκ ἔστι πλῆθος ἀμαρτιῶν ὃ μὴ ἐξαλείφει ἢ μετάνοια καὶ ὅτι «ὅπου ἐπλεόνασεν ἡ ἀμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις» 25 καὶ ὅτι «χαρὰ μᾶλλον γίνεται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρτωλῷ μετανοοῦντι», ἴσως ἑαυτοῦ γενόμενος καὶ καταφυγείς, ἐπιθυμῆσει ποτε τῶν πολλῶν ἐκείνων ἀπολλαγῆναι κακῶν καὶ τοῦ δυσβαστάκτου φορτίου κουφισθῆναι τὸ αὐτοῦ συνειδός, διαναστήσεται καὶ πάντα ἄλλα —τὰ βιωτικὰ λέγω— εἰς οὐδὲν λογισθήσεται

13. Παροιμ. 14,12.

14. Ρωμ. 5,20.

15. Λουκᾶ 15,7. 10.

καὶ ἐχθρὸς τῶν ψυχῶν μας μὲ τὰ πολλὰ του μηχανήματα γκρεμίζει κατὰ καιροὺς σὲ τέτοιο λάκκο τοὺς περισσοτέρους ἢ καὶ σχεδὸν ὅλους μαζί, σὰν κατὰ κάποιο τρόπο σακκουλιασμένους, καὶ μπορεῖ καὶ μὲ ἓνα μόνο μέσο, δηλαδή μὲ τὴν συμπάθεια πρὸς τοὺς συγγενεῖς, τὴν ὁποία ὁ ἐχθρὸς χρησιμοποιοῖ σὰν σχοινὶ πού τὸ δένει ἀπὸ τὸν τράχηλο τοῦ καθενὸς καὶ τὸν ὀδηγεῖ, καὶ παρασέρνει ὅλους ἐκείνους πού ἐδέχθησαν αὐτὸν τὸν δεσμὸ σὲ φρικτοὺς κρημνοὺς καὶ φοβερὰ καὶ ἀσυγχώρητα βάραιρα ἁμαρτημάτων καὶ τοὺς καταποντίζει σ' αὐτὸν τὸν λάκκο τῆς ἀπογνώσεως, ἐγκαταλείποντάς τους στὸν πυθμένα τοῦ ἄδη¹³, ἀφοῦ τοὺς κατεβάσει καὶ τοὺς δέσει μέσα, γι' αὐτὸ παρακαλῶ, ἀγαπητοί, νὰ ἀποφύγομε αὐτὸν τὸν ὄλεθρο.

- 4 Διότι ριζώνει μὲ πανουργία στοὺς ἀνθρώπους αὐτοῦ τοῦ εἴδους καὶ κάμνει τὴν ἀπόγνωσή τους τέτοια, ὥστε οὔτε νὰ καταλαβαίνουν ὅτι ἔπεσαν σὲ ἀπόγνωση, οὔτε νὰ πείθονται στὶς θεῖες Γραφές, οὔτε βέβαια νὰ θεωροῦν πιστοὺς αὐτοὺς πού τοὺς ὀμιλοῦν γι' αὐτά, καὶ ὅλα νὰ τὰ τοποθετοῦν κατώτερα ἀπὸ τὴν ἰδική τους γνώμη ἢ καλύτερα τὴν ἀφροσύνη καὶ ἀναισθησία, καὶ ἐνῶ εἶναι δεμένοι ἀπὸ τὸν τράχηλο νὰ μὴ αἰσθάνονται τὸν πόνο, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο εἶναι χειρότερο ἀπὸ κάθε ἀπόγνωση. Διότι ἄλλο εἶναι τὸ ν' ἀπελπίζεται κάποιος, πού ἔπεσε σὲ πλῆθος κακῶν, γιὰ τὴν σωτηρία του, καὶ ἄλλο τὸ νὰ χρησιμοποιοῖ τὸ κακὸ ὡς καλὸ καὶ νὰ εἶναι βέβαιος ὅτι κάνει κάτι καλὸ. Διότι ὁ πρῶτος, ἐὰν διδαχθεῖ γιὰ τὴν μετάνοια καὶ τὴν φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ καὶ μάθει ὅτι δὲν ὑπάρχει πλῆθος ἁμαρτιῶν πού νὰ μὴ τὸ ἐξαλείφει ἡ μετάνοια καὶ ὅτι «ὄπου ἐπλεόνασε ἡ ἁμαρτία ὑπερπερίσσευσε ἡ χάρις»¹⁴ καὶ ὅτι «χαρὰ μᾶλλον γίνεται στὸν οὐρανὸ καὶ γιὰ ἓνα ἁμαρτωλὸ πού μετενόησε»¹⁵, ἐρχόμενος στὸν ἑαυτό του καὶ πλημμυριζόμενος ἀπὸ κατάνυξη, ἴσως ἐπιθυμήσει κάποτε ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐκεῖνα κακὰ καὶ νὰ ἐλαφρύνει τὴν συνείδησή του ἀπὸ τὸ δυσβάστακτο φορτίο, καὶ τότε θὰ ἀναστηθεῖ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα –ἐννοῶ τὰ βιωτικὰ– θὰ τὰ θεωρήσει γιὰ τίποτε καὶ θὰ προσέλθει στὴν μετάνοια μὲ

καὶ τῇ μετανοίᾳ θερμῶς προσέλθη· ὁ δὲ δεύτερος, δυσανακλητότερος ὢν, εἰς ἅπαν ἀπαναίνεται τοῖς τοιοῦτοις φαρμάκοις ἰατρευθῆναι. Πῶς γὰρ καὶ ἰατρευθῆναι καταδέξεται, ὁ μὴδὲ ὅτι ἐν νόσῳ ἢ πτώματι-κεῖται ὄλως πειθόμενος; Οὐδαμῶς!

5 Ἄλλὰ δέον ἡμᾶς λόγοις πρότερον, καθ' ὅσον οἰοί τε ὦμεν, πνευματικοῖς, ἔκ τε τοῦ θείου Εὐαγγελίου καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων Γραφῶν ἀναλεξαμένους, πληροφορησαί καὶ δεῖξαι αὐτοῖς, πῶς μὲν τῆς εὐθείας ὁδοῦ ἀπαρξάμενοι, ἐκκλίναντες ἠπατήθησαν, πῶς δὲ ὁ ἐχθρὸς αὐτοὺς μεμονωμένους εὐρῶν τὸ τῆς προσπα-
10 θείας σχοινίον ἀπατηλῶς τοῖς ἑαυτῶν τραχήλοις ἐμπεριέδησεν, ἔπειτα καὶ πῶς αὐτοὺς εἰς κρημνοὺς καὶ βάραθρα ἀμαρτημάτων ἐμπεριήγαγε· καὶ μετὰ ταῦτα δεῖξομεν αὐτοῖς καὶ πῶς τῷ βαθυτάτῳ λάκκῳ ἐναπέριψε, καὶ ποῦ καὶ πῶς ἐν τῷ ἄδη καταβιβάσας, τὸ ἐπὶ τοῦ τραχήλου αὐτῶν σχοινίον ἐναπέδησε, καὶ ὡς οὐ-
15 κέτι δυναμένους ἐλευθερωθῆναι καὶ πρὸς τὴν γῆν ἀνελθεῖν, ἀφείς αὐτοὺς ὑπεχώρησε. Καὶ οὕτω τοὺς πειθόμενους τοῖς λόγοις τῆς θείας Γραφῆς καὶ εἰς συναίσθησιν τῶν οἰκείων ἐρχομένους κακῶν καὶ συνομολογοῦντας καὶ οὕτως ἔχειν συντιθεμένους τὰ κατ' αὐτοὺς, τῆνικαῦτα καὶ τὰ φάρμακα τοῖς τραύμασιν ἀρμόζοντα διὰ
20 τῶν λόγων αὐτῶν ἐπιδώσομεν.

6 Μέλλοντί μοι δὲ πρὸς τὰς ἀποδείξεις τῶν πραγμάτων ἐλθεῖν καὶ τὸν ἀγῶνα τοῦ λόγου τῷ ἀλόγῳ καὶ ἀμαθεῖ ἐπειγομένῳ ἀναδέξασθαι, συνεύξασθαι δέομαι πάντων ὑμῶν, ἵνα ἡ χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος φαιδρότερον ἐπιλάμπασα ὄλην μου κατα-
25 φωτίση τὴν διάνοιαν καὶ τὸν νοῦν καὶ δῶη ἀξίως εἰπεῖν τι, οὐχὶ διὰ τὴν ἐμὴν ἀξίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ὑμετέραν ὠφέλειαν, ἐνηχοῦσα οἷον αὐτῇ τοὺς λόγους ἅμα τε τῷ ταύτης φωτὶ φαίνουσα καὶ ὑποδεικνύουσα πάντα ἅπερ προείπομεν, καὶ οἶονεῖ πως λέγουσα πρὸς ἡμᾶς· Ἴδε ἡ ὁδός, ἴδε ἡ ἐκπτώσις αὐτῆς, ἴδε ὁ ἐχθρὸς, τὸ
10 σχοινίον. Ἴδε ὁ ἀδελφός, πῶς μετὰ χαρᾶς τὸν δεσμὸν καταδέχε-

θερμότητα. Ὁ δεύτερος ὁμως, ἐπειδὴ εἶναι δυσκολώτερο νὰ ἀνακληθεῖ, ἀρνεῖται τελείως νὰ ἰατρευθεῖ μὲ τέτοια φάρμακα. Πῶς δηλαδὴ θὰ καταδεχθεῖ νὰ ἰατρευθεῖ, αὐτὸς ποὺ δὲν πείθεται οὔτε κἂν ὅτι εἶναι ἄρρωστος ἢ πεσμένος; Μὲ κανένα τρόπο!

5 Ἀλλὰ ἐμεῖς πρέπει στὴν ἀρχὴ κατὰ τὴ δύναμὴ μας μὲ λόγους πνευματικούς, ποὺ θὰ διαλέξομε ἀπὸ τὸ θεῖο Εὐαγγέλιο καὶ τὶς λοιπὲς Γραφές, νὰ βεβαιώσομε καὶ ν' ἀποδείξομε σ' αὐτούς, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος πῶς, ἐνῶ ἐξεκίνησαν στὴν εὐθεῖα ὁδὸ, παρεξέκλιναν ἀπὸ πλάνη, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο πῶς ὁ ἐχθρὸς, ἀφοῦ τοὺς εὗρῆκε ἀπομονωμένους, ἔδεσε γύρω ἀπὸ τοὺς τραχήλους τοὺς μὲ ἀπάτη τὸ σχοινὶ τῆς παθιασμένης συμπάθειας· καὶ τέλος πῶς τοὺς ὁδήγησε σὲ κρημνοὺς καὶ βάραθρα ἁμαρτημάτων. Καὶ ἔπειτα θὰ δεῖξομε σ' αὐτοὺς πῶς τοὺς ἔρριψε στὸν βαθύτατο λάκκο, καὶ ποῦ καὶ πῶς, ἀφοῦ τοὺς κατέβασε στὸν ἄδη, ἔλυσε τὸ σχοινὶ ἀπὸ τὸν τράχηλό τους, καί, ὅταν δὲν μπορούσαν πλέον νὰ ἐλευθερωθοῦν καὶ νὰ ἀνέλθουν ἐπάνω στὴ γῆ, τοὺς ἄφησε καὶ ἀπεχώρησε. Καὶ ἔτσι σ' αὐτοὺς ποὺ πείθονται στὰ λόγια τῆς θείας Γραφῆς καὶ ἀποκτοῦν συναίσθησι τῶν κακιῶν τους καὶ τὶς ὁμολογοῦν καὶ παραδέχονται ὅτι εὐρίσκονται σὲ τέτοια κατάστασι, θὰ δώσομε μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς καὶ τὰ κατάλληλα γιὰ τὰ τραύματά τους φάρμακα.

6 Τώρα ὁμως ποὺ πρόκειται νὰ ἔλθω στὶς ἀποδείξεις τῶν πραγμάτων καὶ ποὺ βιάζομαι ὁ ἄλογος καὶ ἀμαθὴς ν' ἀναλάβω τὸν ἀγῶνα τοῦ λόγου σᾶς παρακαλῶ θερμὰ ὄλους σας νὰ συμπροσευχηθῆτε, ὥστε, λάμποντας λαμπρότερα ἐπάνω μου ἢ χάρι τοῦ ἀγίου Πνεύματος, νὰ μοῦ φωτίσει τελείως τὴν διάνοια καὶ τὸν νοῦ καὶ νὰ μοῦ δώσει νὰ εἰπῶ κάτι ἀξίως, ὄχι ἐξ αἰτίας τῆς δικῆς μου ἀξίας, ἀλλὰ γιὰ χάρι τῆς δικῆς σας ὠφέλειας, ψιθυρίζοντας κατὰ κάποιον τρόπο ἢ ἴδια τοὺς λόγους στὸ ἀφτί, φέγγοντας μὲ τὸ φῶς της, ὑποδυκνύουσα ὅλα ὅσα προείπαμε, καὶ περίπου λέγοντάς μας· 'Νὰ ἡ ὁδός, νὰ ἡ παρέκκλισή της, νὰ ὁ ἐχθρὸς, τὸ σχοινί. Νὰ ὁ ἀδελφός, πῶς ἀποδέχεται τὸν δεσμὸ μὲ χαρὰ. Νὰ ποῦ τὸν ὁδηγεῖ ὁ διάβολος σέρνοντάς τον'. Καί,

ται. Ἴδε ποῦ σύρων ὁ διάβολος αὐτὸν ἀποφέρει». Καὶ πάντα καθεξῆς ἀνελλιπῶς ὑποδείξασα καὶ πῶς τοὺς ἐκείνου βρόχους δυναθῶμεν διαφυγεῖν ἐκδιδάξασα, πρὸς τοὺς οὐρανοὺς ἐλευθέρους ἡμᾶς συμπαραλαβοῦσα ἀνέλθη. Τοῦτο δὲ οὐκ ἄλλως ἂν γένηται 5 ἡμῖν δυνατόν, εἰ μὴ ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς τοῦ βίου καὶ τῆς εἰς τὸ μοναχικὸν στάδιον εἰσόδου ἡμῶν τὸν λόγον ἀναγαγόντες, ἐκεῖθεν τὴν ἀρχὴν ποιησόμεθα. Οὕτω γὰρ καὶ ὡς ἐν ὁδῷ βαδίζων ὁ λόγος, ἅπερ ὑπέσχετο διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος καθαρῶς τοῖς προσέχουσιν ἀποδείξειεν. Ἀλλὰ μὴ ἀποκάμητε, ὠφέλιμος γὰρ ὁ 10 λόγος, καθ' ὅσον ἐστὶ καὶ θεόπνευστος, ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ λόγοι ἡμῶν, κατὰ τὸν εἰρηκότα σοφόν, καὶ αὐτῇ ἡμῶν ἡ πνοὴ ἐν χειρὶ Θεοῦ τοῦ πεποιηκότος ἡμᾶς.

7 Ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, Υἱὸς ὧν γνήσιος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ὁμοούσιός τε καὶ ὁμοφυῆς καὶ ὁμόδοξος, 15 σύνθρονός τε καὶ ὁμόθρονος, ἐν τῷ Πατρὶ μένων καὶ ὁ Πατὴρ ἐν αὐτῷ, πρὸς τὴν ἡμετέραν ταλαιπωρίαν καὶ κάκωσιν, ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτὴν ἡμῶν τὴν δουλείαν ἣν διὰ τῆς ἀμαρτίας τῷ ἀπατήσαντι ἡμᾶς ἐχθρῷ ἐδουλεύσαμεν ἀπιδῶν καὶ κατελεήσας ἡμᾶς τῇ ἀφάτῳ φιλανθρωπίᾳ αὐτοῦ καὶ βουληθεὶς ἐξελέσθαι τῆς δουλείας 20 καὶ αἰσχίστης πλάνης ἡμᾶς, κατῆλθεν ἐκεῖθεν ὄλωσ τοὺς πατρῶους κόλπους μὴ λιπῶν, ὡς οἶδεν αὐτός, καὶ γενόμενος ἐπὶ τῆς γῆς, ἐμπεριπατήσας τε καὶ συναναστραφεὶς ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις οὖσιν ἀμαρτωλοῖς, καὶ προστάγματα δὸς σωτηρίας τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, ἀνῆλθεν αὐθις πρὸς τὸν ἑαυτοῦ 25 Πατέρα μετὰ δόξης, παραγγείλας αὐτοῖς καὶ εἰπῶν· «πορευθέντες, κηρύξατε τὸ Εὐαγγέλιον πάση τῇ κτίσει διδάσκοντες» πάντας, οὐχὶ τόδε «τηρεῖν» ἢ τόδε, ἀλλὰ «πάντα ὅσα ἐνετειλάμην

16. Σοφ. Σολ. 7,16. Δαν. 5,23.

17. Ἰω. 14,10. 11. 15,10.5 κ.έ.

18. Β' Κορ. 6,16.

19. Βαρουχ 3,38.

ἀφοῦ ὑποδείξει ὅλα τὰ ὑπόλοιπα ἀνελλιπῶς, καὶ διδάξει πῶς θὰ μπορέσουμε νὰ διαφυῖομε τὶς παγίδες τοῦ διαβόλου, νὰ ἀνέλθει πρὸς τοὺς οὐρανοὺς συμπαραλαμβάνοντάς μας ἐλευθέρους. Αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ συμβεῖ σ' ἐμᾶς μὲ ἄλλον τρόπο, παρὰ μόνο ἐὰν ἀνεβάσομε τὸ λόγο στὴν ἀρχὴ τοῦ βίου καὶ στὴν εἴσοδό μας στὸ μοναχικὸ στάδιο καὶ ξεκινήσομε ἀπὸ ἐκεῖ. Διότι ἔτσι, ὅπως θὰ προχωρεῖ ὁ λόγος, θ' ἀποδείξει καθαρὰ μὲ τὴν χάρι τοῦ ἁγίου Πνεύματος σ' αὐτοὺς ποὺ παρακολουθοῦν μὲ προσοχή, ὅσα ὑποσχέθηκε. Ἄλλὰ μὴ βαρεθεῖτε, διότι εἶναι ὠφέλιμος ὁ λόγος, ἀφοῦ εἶναι καὶ θεόπνευστος, ἐπειδὴ καὶ ἐμεῖς καὶ οἱ λόγοι μας, σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τοῦ σοφοῦ, καὶ ἡ ἴδια μας ἡ πνοὴ εὐρίσκεται στὸ χέρι τοῦ Θεοῦ ποὺ μᾶς ἐπλασε¹⁶.

- 7 Ὁ Κύριος καὶ Θεός μας Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ὁποῖος εἶναι Υἱὸς γνήσιος τοῦ Θεοῦ Πατρός, ὁμοούσιος καὶ ὁμοφυῆς καὶ ὁμόδοξος, καθὼς καὶ σύνθρονος καὶ ὁμόθρονος, ὁ ὁποῖος μένει στὸν Πατέρα καὶ ὁ Πατὴρ σ' αὐτόν¹⁷, ἔρριξε τὸ βλέμμα του στὴν ταλαιπωρία καὶ κακοπάθειά μας, ἀλλ' ἀκόμη καὶ στὴν δουλεία μας, στὴν ὁποία ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας ὑποβληθήκαμε στὸν ἐχθρό μας ποὺ μᾶς ἐξηπάτησε, μᾶς ἐλυπήθηκε παρακινούμενος ἀπὸ τὴν ἀπερίγραπτη φιλανθρωπία του καὶ θέλοντας νὰ μᾶς βγάλει ἀπὸ τὴν δουλεία καὶ τὴν φοβερῶτατη πλάνη μας, κατέβηκε ἀπὸ ἐκεῖ χωρὶς οὔτε γιὰ λίγο νὰ ἐγκαταλείψει τοὺς πατρικοὺς κόλπους, ὅπως αὐτὸς γνωρίζει· καὶ ἀφοῦ ἦλθε ἐδῶ στὴ γῆ καὶ ἐπερπάτησε¹⁸ καὶ συνανεστράφηκε¹⁹ ἀνάμεσα σ' ἐμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, ἂν καὶ ἤμασταν ἁμαρτωλοί, καὶ ἔδωσε ὁδηγίες γιὰ τὴ σωτηρία μας στοὺς ἁγίους μαθητὲς καὶ ἀποστόλους του, ἀνέβηκε πάλι πρὸς τὸν Πατέρα του μὲ δόξα, ἀφοῦ παρήγγειλε σ' αὐτοὺς καὶ εἶπε· «νὰ πορευθεῖτε καὶ νὰ κηρύξετε τὸ Εὐαγγέλιο σ' ὅλη τὴν κτίση²⁰, διδάσκοντας» ὅλους, «νὰ τηροῦν» ὄχι αὐτὸ ἢ τὸ ἄλλο, ἀλλὰ «ὅλα ὅσα σᾶς παρήγγειλα»²¹. Λέγοντας «ὅλα» δὲν ἄφησε τίποτε, ποὺ δὲν διέταξε νὰ

20. Μάρκ. 16,15.

21. Ματθ. 28,20.

ὕμῃν». «Πάντα» δὲ εἰπὼν οὐδὲν ἀφήκεν ὃ μὴ φυλάξαι προσέτα-
ξεν. Εἶτα τί; «Ὁ πιστεύσας», φησί, «καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται,
ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται».

8 Ἔρα οὖν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ἔγνωτε τί ἐστὶ τοῦτο ὃ λέγει, «ὁ
5 πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς», εἶτα πάλιν, «ὁ ἀπιστήσας», ἢ καὶ
περὶ τούτου εἶπω πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην; Δοκεῖ γὰρ εἰληπτον
εἶναι καὶ ἀπλοῦν τὸ λεγόμενον, ἔχει δὲ ἐγκεκρυμμένα εἰς βάθος
αὐτοῦ τὰ νοήματα.

9 Πίστιν ἐνταῦθα οὐ ταύτην λέγει ὅτι Θεὸς ἐστὶν ὁ Χριστὸς μό-
10 νον, ἀλλὰ τὴν περὶ πασῶν τῶν παρ' αὐτοῦ λεχθεισῶν ἀγίων ἐν-
τολῶν περιεκτικωτάτην πίστιν τὴν συνέχουσάν πως ἐν ἑαυτῇ πά-
σας τὰς θείας αὐτοῦ ἐντολὰς καὶ πιστεύουσαν μηδὲν εἶναι ἀργὸν
μέχρι καὶ μιᾶς κεραίας ἐν αὐταῖς, ἀλλὰ πάντα ἕως ἐνὸς ἰῶτα ζωῆ
καὶ ζωῆς αἰωνίου πρόξενα· ὡς ἂν ὁ πιστεύων οὕτως ἔχειν αὐτὰς
15 καὶ διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος συνταξάμενος ταῦτα πάντα φυ-
λάσσειν καὶ ἀπαραλείπτως ποιεῖν σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας ἐν
τινὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ μέχρι καὶ μιᾶς, ὡς εἴρηται, κεραίας ἢ ἐνὸς
ἰῶτα, ὡς αὐτὸν ἐκεῖνον ὄλον ἀπαρνησάμενος, κατακριθῆ. Καὶ εἰ-
κότως· ὁ γὰρ εἰς τὰ μεγάλα πιστεύσας αὐτῷ (οἷον ὅτι Θεὸς ὢν
20 ἀτρέπτως ἐγένετο ἄνθρωπος, ὅτι ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθανε καὶ
ἀνέστη, ὅτι ἀναστὰς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων εἰσῆλθε καὶ ὤφθη
τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, ὅτι ἀνελήφθη καὶ κάθηται ἐν δεξιᾷ τοῦ
Θεοῦ καὶ Πατρός, ὅτι μέλει ἔρχεσθαι κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς
καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ πρότερον δηλονότι
25 ἐξαναστήσας πάντας ἡμᾶς, τοὺς ἀπὸ Ἀδὰμ καὶ μέχρι τῆς ἐσχάτης
ἡμέρας τεχθήσεσθαι μέλλοντας), λέγοντι δὲ αὐτῷ, «ἀμῆν λέγω

22. Α' Κορ. 15,27. Ἑβρ. 2,8.)

23. Μάρκ. 16,16.

24. Ματθ. 5,18.

25. Ἰω. 6,63. 68. 12,50.

26. Ἰω. 20,19.

τηρηθεῖ²². Ἐπειτα τί ἄλλο; «Αὐτός», λέγει, «πὺ θὰ πιστεύσει καὶ θὰ βαπτισθεῖ, θὰ σωθεῖ, ἐνῶ αὐτὸς πὺ θ' ἀπιστήσει, θὰ κατακριθεῖ»²³.

- 8 Ἄραγε, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, κατανοήσατε τί σημαίνει αὐτὸ πὺ λέγει, «αὐτὸς πὺ θὰ πιστεύσει καὶ θὰ βαπτισθεῖ», καὶ ἔπειτα πάλι, «αὐτὸς πὺ θ' ἀπιστήσει», ἢ καὶ γι' αὐτὰ νὰ ὁμιλήσω στὴν ἀγάπη σας; Διότι φαίνεται βέβαια εὐκολονόητο καὶ ἀπλὸ τὸ χωρίο, ὅμως ἔχει κρυμμένα στὸ βάθος του τὰ νοήματα.
- 9 Πίστη ἐδῶ δὲν ἐννοεῖ μόνο αὐτήν, ὅτι δηλαδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός, ἀλλ' τὴν περιεκτικωτάτη πίστη γιὰ ὅλες τὶς ἅγιες ἐντολὲς πὺ ἐλέχθησαν ἀπ' αὐτόν, καὶ πὺ περιέχει καὶ συγκρατεῖ μέσα τῆς ὅλες τὶς θεῖες τοῦ ἐντολῆς, καὶ πὺ δέχεται ὅτι τίποτε σ' αὐτές, οὔτε μιὰ κεραία, δὲν εἶναι ἄχρηστη, ἀλλὰ ὅλα μέχρι καὶ ἓνα γιῶτα²⁴ εἶναι ζωὴ καὶ πρόξενα τῆς αἰώνιας ζωῆς²⁵. Ὡστε, αὐτὸς πὺ πιστεύει, ὅτι ἔτσι εἶναι αὐτές καὶ πὺ ὑποσχέθηκε μὲ τὸ ἅγιο βάπτισμα ὅτι θὰ τὶς φυλάγει ὅλες αὐτές καὶ θὰ τὶς ἐφαρμόζει χωρὶς διακοπές, θὰ σωθεῖ. Αὐτὸς πάλι πὺ ἀπιστεῖ σὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς λόγους του, ἔστω καὶ σὲ μιὰ, ὅπως ἐλέχθηκε, κεραία ἢ σ' ἓνα γιῶτα, θὰ καταδικασθεῖ, σὰν νὰ τὸν ἀρνήθηκε ὅλον ἐκεῖνον. Καὶ δικαίως. Διότι αὐτὸς πὺ ἐπίστευσε στὰ μεγάλα του (γιὰ παράδειγμα ὅτι, ἂν καὶ εἶναι Θεός, ἔγινε ἀτρέπτως ἄνθρωπος, ὅτι ἐσταυρώθηκε καὶ πέθανε καὶ ἀναστήθηκε, ὅτι, ἀφοῦ ἀναστήθηκε, εἰσῆλθε μὲ κλειστὲς τὶς θύρες καὶ ἐπαρουσιάσθηκε στοὺς μαθητὲς του²⁶, ὅτι ἀνελήφθηκε καὶ καθεται στὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ²⁷ καὶ Πατρὸς, ὅτι πρόκειται νὰ ἔλθει γιὰ νὰ κρίνει ζωντανοὺς καὶ νεκροὺς²⁸ καὶ ν' ἀποδώσει στὸν καθένα κατὰ τὰ ἔργα του²⁹, ἀφοῦ βέβαια πρωτύτερα μᾶς ἀναστήσει ὅλους ἐμᾶς, πὺ ἐζήσαμε ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ καὶ μέχρι τὴν τελευταία ἡμέρα), ὅταν τοῦ λέγει, «ἀλήθεια σᾶς λέγω, ὅτι καὶ γιὰ

27. Μάρκ. 16,19. Κολ. 3,1

28. Β' Τιμ. 4,1. Α' Πέτρ. 4,5.

29. Ρωμ. 2,6.

ὑμῖν, ὅτι καὶ ὑπὲρ ἀργοῦ λόγου λόγον δώσουσιν οἱ ἄνθρωποι ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως» ἀπιστῶν, πῶς ἄρα πιστὸς ἔσται καὶ μετὰ πιστῶν συγκαταριθμηθῆ;

- 10 Ὁ τοίνυν ἐπ' ἐκείνοις τοῖς φρικτοῖς καὶ ὑπὲρ νοῦν καὶ ὑπὲρ
 5 πᾶσαν ἀνθρωπίνην διάνοιαν πιστεύων Χριστῶ καὶ τοῖς γεγόνασι
 καὶ μέλλουσι γενέσθαι παρ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ πειθαρχοῦσαν ἔχων καὶ συντιθεμένην αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, ἀπι-
 στῶν δὲ αὐτὸς ὀπηνίκα λέγοντος ἀκούει, «ὁ θέλων ὀπίσω μου
 ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ
 10 ἀκολουθεῖτω μοι», καὶ «ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ
 ἔστι μου ἄξιος», καὶ ὅτι «ὁ ἐρχόμενος πρὸς με καὶ οὐ μισεῖ
 τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ τοὺς ἀδελφούς καὶ τὰς
 ἀδελφὰς καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυ-
 χὴν, οὐ δύναται μοι εἶναι μαθητής», καὶ ὅτι «ὁ λύσας μίαν τῶν
 15 ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βα-
 σιλείᾳ τῶν οὐρανῶν», πῶς ὁ τοιοῦτος πιστὸς καὶ οὐχὶ μᾶλλον ὡς
 ἄπιστος ἢ καὶ χείρων ἀπίστου κατακριθήσεται; Ὅτι ἐν μὲν τοῖς
 μείζοσιν ὁμολογεῖ πιστεύειν Χριστῶ, ἐν δὲ τοῖς ἐλαχίστοις
 ὡς ψευδομένου καταφρονεῖ αὐτοῦ τοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ καὶ Δε-
 20 σπότη· καὶ πιστεύειν λέγων ἐν τοῖς ἄλλοις αὐτῶ ὡς Θεῶ, ὡς
 τῶ τυχόντι ἀνθρώπῳ διαπιστεῖ λέγοντι ὅτι καὶ ὑπὲρ ἀργοῦ λόγου
 λόγον δώσουσιν οἱ ἄνθρωποι ἐν ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· καὶ οἶεται
 γελῶν καὶ αἰσχρολογῶν καὶ ματαιολογῶν σωθῆναι, ταλανίζοντος
 ἐκείνου τοὺς γελῶντας καὶ μακαρίζοντος τοὺς πενθοῦντας· ἀλλὰ
 25 καὶ ἑαυτὸν μὴ ἀπαρνούμενος μηδὲ τὸν σταυρὸν βαστάζων, ἀκο-

30. Ματθ. 12,36.

31. Ματθ. 16,24. Μαρκ. 8,34.

32. Ματθ. 10,37.

33. Λουκᾶ 14,26.

34. Ματθ. 5,19.

35. Ματθ. 12,36.

κάθε μικρὸ λόγο θὰ δώσουν λόγο οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως»³⁰, καὶ αὐτὸς ἀπιστεῖ, πῶς ἄραγε θὰ γίνεῖ πιστὸς καὶ θὰ συνυπολογισθεῖ μὲ τοὺς πιστούς;

- 10 Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ πιστεύει στὸν Χριστὸ γιὰ ἐκεῖνα τὰ φοβερὰ καὶ ἀνώτερα ἀπὸ τὸν νοῦ καὶ τὴν κάθε ἀνθρώπινη σκέψη, καὶ ἔχει ὑπάκοη καὶ σύμφωνη τὴν ψυχὴ του σὲ ὅσα ἔγιναν καὶ πρόκειται νὰ γίνουν ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, ἀλλὰ ἀπιστεῖ ὅταν τὸν ἀκούει νὰ λέγει, «ὅποιος θέλει νὰ ἔλθει ὀπίσω μου, νὰ ἀπαρνηθεῖ τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ σηκώσει τὸν σταυρό του καὶ νὰ μὲ ἀκολουθήσει»³¹, καὶ «ὅποιος ἀγαπᾷ πατέρα ἢ μητέρα περισσότερο ἀπὸ ἐμένα δὲν εἶναι ἄξιός μου»³², καὶ ὅτι «αὐτὸς ποὺ ἔρχεται πρὸς ἐμένα καὶ δὲν μισεῖ τὸν πατέρα του καὶ τὴν μητέρα του καὶ τοὺς ἀδελφούς του καὶ τὶς ἀδελφές του καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα του, καὶ ἀκόμη καὶ τὴν ζωὴ του, δὲν μπορεῖ νὰ θεωρεῖται μαθητῆς μου»³³, καὶ ὅτι «αὐτὸς ποὺ θὰ καταργήσει μία ἀπὸ τὶς ἐντολές μου αὐτὲς τὶς μικρότερες, αὐτὸς θὰ κληθεῖ τελευταῖος στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»³⁴, πῶς αὐτὸς θὰ θεωρηθεῖ πιστὸς καὶ δὲν θὰ καταδικασθεῖ πολὺ περισσότερο σὰν ἄπιστος καὶ μάλιστα καὶ χειρότερος ἀπὸ ἄπιστο; Διότι, ἐνῶ στὰ μεγαλύτερα ὁμολογεῖ ὅτι πιστεύει στὸν Χριστό, στὰ μικρότερα ὁμῶς περιφρονεῖ ὡς ψευδόμενο τὸν ἴδιο τὸν Θεὸ καὶ Δεσπότη τῶν ὅλων. Καὶ ἐνῶ λέγει ὅτι στὰ ἄλλα πιστεύει σ' αὐτὸν ὡς Θεό, ὁμῶς δυσπιστεῖ σ' αὐτὸν σὰν νὰ εἶναι ὁ τυχαῖος ἄνθρωπος, ὅταν λέγει ὅτι καὶ γιὰ ἓνα μικρὸ λόγο θὰ δώσουν λόγο οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως³⁵. Καὶ νομίζει ὅτι θὰ σωθεῖ γελώντας καὶ αἰσχρολογώντας καὶ ματαιολογώντας, ἐνῶ ἐκεῖνος ἐταλάνισε αὐτοὺς ποὺ γελοῦν³⁶ καὶ ἐμακάρισε αὐτοὺς ποὺ πενθοῦν³⁷. ἀλλὰ καὶ ἐνῶ δὲν ἀπαρνεῖται τὸν ἑαυτό του οὔτε σηκώνει³⁸ τὸν σταυρό του, νομίζει ὅτι ἀκολου-

36. Λουκᾶ 6,25.

37. Ματθ. 5,4.

38. Ματθ. 16,24. Μάρκ. 8,34. Λουκᾶ 14,27.

λουθεῖν νομίζει τῷ δι' αὐτὸν σταυρωθέντι Χριστῷ· καὶ πλεῖον φι-
 λῶν τοὺς ἑαυτοῦ γονεῖς, ἄξιον εἶναι αὐτὸν τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ ψυ-
 χῆς ἔχει. Οὕτως ἄρα καὶ αὐτοὶ οἱ ἐρχόμενοι δῆθεν πρὸς αὐτὸν διὰ
 τῆς ἀποταγῆς καὶ οὐ μισοῦντες ἅπαντας τοὺς ἑαυτῶν συγγενεῖς,
 5 ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν ἀπαρνούμενοι, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας καὶ
 ἀγαπῶντες αὐτοὺς μᾶλλον, μαθηταὶ εἶναι τοῦ Χριστοῦ ματαίως
 νομίζουσι· καὶ λύοντες καθ' ὥραν οὐχὶ μίαν καὶ τὴν ἐλαχίστην
 τῶν ἐντολῶν ἀλλὰ πολλὰς καὶ μεγάλας, οὐδὲν ὅλως ἐναντίον
 ποιεῖν τι νομίζουσι, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ μεγάλους ἑαυτοὺς ἐν τῇ
 10 τοῦ Θεοῦ βασιλείᾳ οὕτως ἔχοντες ὑπολαμβάνουσι ἔσεσθαι· καὶ τὸ
 μεῖζον ἀπάντων κακῶν, ὅτι οὐχὶ παράβασιν ὅλως ταῦτα ἐντολῆς
 εἶναι λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς αὐτούς, ἀντιποιουμένους τοῦ λόγου
 τῆς ἀληθείας, πείθειν ἀσυνέτως ἐπιχειροῦσιν. Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προ-
 κείμενον ἐπανέλθωμεν.

11 Πᾶντα τοίνυν ὅσα τοῖς ἀποστόλοις ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἐνετεί-
 λατο, ὁμοίως καὶ ἡμᾶς φυλάττειν προσέταξεν, ἅπερ ἐν τῷ κόσμῳ
 φυλάξαι δυνάμεθα μὲν οὐ προαιρούμεθα δὲ διὰ τὸ ἀσθενεῖν ἡμᾶς
 τῇ πίστει καὶ τῇ ἀγάπῃ τῇ εἰς Χριστόν. Καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθές ἐστι
 μαρτυροῦσι πάντες οἱ πρὸ νόμου καὶ ἐν νόμῳ καὶ μετὰ τὴν τοῦ
 20 Σωτῆρος παρουσίαν μετὰ παίδων καὶ γυναικῶν καὶ τῶν ἐν ἅπα-
 σι βιωτικοῖς μεριμνῶν καὶ φροντίδων εὐαρεστήσαντες τῷ Κυρίῳ,
 κεχωρισμένοι τούτων ἀπάντων τῇ ἀπροσπαθεῖ προαιρέσει γενό-
 μενοι καὶ ὑπὲρ τοὺς ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις λαμπρότεροι τῇ πί-
 στει καὶ τῷ βίῳ ἀναφανέντες. Διὰ τοῦτο τοιγαροῦν τῇ ἐντολῇ τοῦ
 25 Κυρίου χρώμενοι βοηθῶ (ὥς δι' ἡμᾶς καὶ τὴν ἡμετέραν ἀσθένει-
 αν λεχθείση), πᾶσαν ἀποτασσόμεθα καὶ τῇ στενῇ καὶ τεθλιμμένη
 ὁδῷ προσερχόμεθα καὶ οἴονεϊ πῶς τοῦ κόσμου σωματικῶς καὶ

39. Ματθ. 10,37.

40. Λουκᾶ 14,26.

41. Ματθ. 5,19.

42. Ἐφεσ. 1,14 κ.έ.

θεῖ τὸν Χριστὸ πὸ ἐσταυρώθηκε γι' αὐτόν. Καὶ ἐνῶ ἀγαπᾷ τοὺς γονεῖς του περισσότερο, νομίζει ἀκράδαντα ὅτι εἶναι ἄξιος τοῦ Χριστοῦ³⁹. Ἔτσι σίγουρα καὶ αὐτοὶ πὸ ἔρχονται δῆθεν πρὸς αὐτόν μὲ τὴν ἀποταγὴ τοῦ κόσμου καὶ δὲν μισοῦν ὄλους τοὺς συγγενεῖς τους, καὶ ἀκόμη δὲν ἀπαρνοῦνται οὔτε τὴν ζωὴ τους⁴⁰, ἀλλ' ἀντίθετα καὶ περισσότερο τοὺς ἀγαποῦν, ἄδικα νομίζουν ὅτι εἶναι μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἐνῶ καταλύουν κάθε ὦρα ὄχι μία καὶ τὴν μικρότερη ἀπὸ τις ἐντολές, ἀλλὰ πολλές καὶ μεγάλες, νομίζουν ὅτι δὲν κάνουν τίποτε τὸ ἀντίθετο, ἢ καλύτερα μὲ αὐτὴ τὴ διαγωγή τους θεωροῦν ὅτι εἶναι μεγάλοι στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ⁴¹. Καὶ τὸ χειρότερο ὄλων τῶν κακῶν εἶναι, ὄχι μόνο πὸ λέγουν ὅτι αὐτὰ δὲν εἶναι καμμία παράβαση ἐντολῆς, ἀλλὰ ἐπιχειροῦν νὰ πείσουν μὲ ὄλη τὴν ἀφροσύνη τους καὶ ἐμᾶς, νὰ παραποιήσομε τὰ λόγια τῆς ἀληθείας⁴². Ἀλλὰ ἄς ἐπανεέλθομε στὸ θέμα.

- 11 Ὅλα λοιπὸν ὄσα παρήγγειλε ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς στοὺς ἀποστόλους, παρομοίως διέταξε νὰ τὰ φυλάσσομε καὶ ἐμεῖς, αὐτὰ τὰ ὄποια μποροῦμε βέβαια νὰ τὰ φυλάξομε στὸν κόσμο, ὄμως δὲν τὰ προτιμοῦμε, διότι εἴμαστε ἀδύναμοι ὡς πρὸς τὴν πίστη καὶ τὴν ἀγάπη μας στὸν Χριστὸ⁴³. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸ τὸ βεβαιώνουν ὄλοι ὄσοι ἐφάνηκαν ἀρεστοὶ στὸν Κύριο πρὶν ἀπὸ τὸν νόμο, κατὰ τὴν ἐποχὴ πὸ ἴσχυε ὁ νόμος καὶ μετὰ τὴν παρουσία τοῦ Σωτῆρος, μαζί μὲ παιδιὰ καὶ γυναῖκες καὶ ὄλες τις βιωτικὲς μέριμνες καὶ φροντίδες, ἀφοῦ βέβαια ἐχωρίσθηκαν ἀπ' ὄλα αὐτὰ μὲ τὴν ἀφιλόκοσμη προαίρεση καὶ ἐφάνηκαν λαμπρότεροι ὡς πρὸς τὴν πίστη καὶ τὸν βίον ἀπ' αὐτοὺς πὸ ἐζήσαν στὰ ὄρη καὶ στὰ σπήλαια⁴⁴. Γι' αὐτὸ λοιπὸν, χρησιμοποιοῦντας ὡς βοηθὸ τὴν ἐντολὴ τοῦ Κυρίου (σὰν νὰ ἐχειλεθῆ γιὰ τὴ δικὴ μας ἀσθένεια καὶ ἀδυναμία), ἀποκηρύσσομε τὰ πάντα καὶ προσερχόμαστε⁴⁵ στὴν στενὴ καὶ θλιμμένη ὄδο

43. Α' Τιμ. 1,14.

44. Ἐβρ. 11,38.

45. Ματθ. 7,14.

τῶν τοῦ κόσμου ἀποτεμνόμεθα, καὶ οὕτως ἀπ' ἄλλης χώρας καὶ τόπου καὶ πόλεως πρὸς ἑταίραν ἀπαίροντες κατοικίαν καὶ μονὴν ἀφικνούμεθα, εἰς τὸ στάδιον τῆς γυμνασίας τῶν ἀρετῶν διὰ πολιτείας οἶονεὶ καὶ ἀσκήσεως κατὰ τὴν ἑαυτοῦ προαίρεσιν ἕκαστος 5 βαδίζοντες ἢ καὶ ὄξυποδοῦντες καὶ τρέχοντες. Τί τοῦτο; Ἴνα τὴν ἀπροσπάθειαν τῶν εἰρημένων κτησώμεθα. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἀπὸ τοῦ κόσμου ἀπαίροντες, αὐτίκα ταῖς ἐντολαῖς ἐπόμενοι τοῦ Κυρίου καὶ τοῖς προστάγμασιν αὐτοῦ πειθαρχοῦντες, ἀπαρχόμεθα τῆς εἰς οὐρανοὺς φερούσης ὁδοῦ.

12 Σκόπει μοι δὲ ἐντεῦθεν ἄρτι καλῶς τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν. Ὑποζωγράφει μοι τῷ νοῖ ὁδὸν τετριμμένην ὄλην τοῖς ποσὶ τῶν προλαβόντων καλῶς. Ἐνθεν τε κάκειθεν ὄρη μοι νόει καὶ ὄλας καὶ κρημνοὺς καὶ σκοπέλους καὶ φάραγγας, σὺν τούτοις δὲ πεδία καὶ παραδείσους τόπους τε τερπνοὺς καὶ συσκίους καὶ 15 ὠραιστάτους καὶ παντοδαποὺς καρποὺς ἐν αὐτοῖς, εἶτα θηρίων πλῆθος πολὺ καὶ ληστῶν καὶ ἀνδροφόνων κατὰ τόπους ἐγκεκρυμμένα συστήματα. Τούτων οὕτως ἐχόντων οὐδὲ ἡμᾶς ἐκ τῶν εἰρημένων ἢ δελεάσαι καὶ τὴν αἴσθησιν ἡμῶν κατασεῖσαι ἢ παραβλάψαι δυνήσεται, ἐπομένους τοῖς προλαβοῦσιν ἀγίοις καὶ τὴν 20 αὐτὴν ὁδὸν πορευομένους ἦν κάκεῖνοι ἐβάδισαν. Πορευομένων γὰρ ἡμῶν ἐν τῇ ὁδῷ τῶν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἐντολῶν καὶ διερχομένων ἀμεταστρεπτὶ μέσον ἀπάντων τῶν εἰρημένων, οὐδεὶς οὐτε τῶν ληστῶν ἐκείνων οὐτε τῶν θηρίων φανερώς καὶ ἀναιδῶς ἡμῖν ἐπιβαίνει ἢ τολμᾷ προσεγγίσει ἡμῖν, καὶ μάλιστα 25 εἰ ἐὰν ὁδηγῶ ἐπακολουθῶμεν καὶ συνοδοιπόροις συμπορευώμεθα ἀγαθοῖς. Πλὴν ὁμως ποτὲ μὲν μακρόθεν, ποτὲ δὲ ἔγγιστα γεγονότες, οἱ μὲν ἀπειλαῖς χροῶνται καὶ φονίῳ πρὸς ἡμᾶς βλέπουσιν ὀμματι, οἱ δὲ δελεασμοῖς τισὶ καὶ κολακείαις καὶ φιλικαῖς ὀμιλίαις.

46. Παροιμ. 15,19.

47. Ψαλμ. 118,1-4. 32. Βαροὺχ 4,13.

καί, κατὰ κάποιον τρόπο, ἀποχωριζόμεστε σωματικῶς ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ἀπὸ ὅσα ἀνήκουν στὸν κόσμον· καὶ ἔτσι ξεκινώντας ἀπὸ ἄλλη χώρα καὶ τόπον καὶ πόλιν, φθάνομε πρὸς ἄλλη κατοικία καὶ μονή, βαδίζοντας ἢ ταχυπορώντας καὶ τρέχοντας σὰν στὸ στάδιο τῆς ἀσκήσεως τῶν ἀρετῶν ὁ καθένας σύμφωνα μὲ τὴν ἀσκήσιν καὶ τὴν διάθεσίν του. Πρὸς τί τοῦτο; Γιὰ ν' ἀποκτήσομε τὴν ἀπροσπάθειαν γιὰ τὰ ὅσα ἐλέχθησαν. Διότι γι' αὐτὸ σηκωνόμεστε καὶ φεύγομε ἀπὸ τὸν κόσμον, πειθαρχοῦμε στὰ προστάγματα τοῦ Κυρίου καὶ ἀκολουθοῦμε τὶς ἐντολὰς του· γι' αὐτὸ παίρνομε τὴν ὁδὸν ποὺ ὁδηγεῖ στοὺς οὐρανοὺς.

- 12 Πρόσεχε σὲ παρακαλῶ τώρα ἀπὸ ἐδῶ καὶ πέρα τὴν ἔννοιαν τῶν ὄσων θὰ λεχθοῦν. Φαντάσου σὲ παρακαλῶ μὲ τὸν νοῦ σου ὁδὸν ποὺ εἶναι ὅλη πατημένη⁴⁶ ἀπὸ τὰ πόδια ὄσων ἐνωρίτερα ἐβάδισαν καλῶς. Φαντάσου σὲ παρακαλῶ ἀπὸ τὴν μία μεριά καὶ τὴν ἄλλη μεριά ὄρη καὶ δάση καὶ ἀπότομες πλαγιές καὶ βράχους καὶ φαράγγια, καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ καὶ πεδιάδες καὶ κήπους καὶ τόπους εὐχάριστους καὶ σκιερούς, μὲ ὠραιότατους καὶ ποικίλους καρποὺς μέσα τους, ἔπειτα μεγάλο ἀριθμὸν θηρίων καὶ ληστῶν καὶ συμμοριῶν ἀπὸ φονιάδες νὰ εἶναι κρυμμένοι κατὰ διαστήματα. Εὐρισκόμενα αὐτὰ σὲ μιὰ τέτοια κατάστασιν, κανένα ἀπὸ τὰ παραπάνω δὲν θὰ μπορέσει ἢ νὰ μᾶς δελεάσει καὶ νὰ μᾶς ἀλλάξει τὴν γνώμην ἢ νὰ μᾶς βλάψει, ἐφ' ὅσον ἀκολουθοῦμε τοὺς ἀγίους ποὺ προηγήθηκαν καὶ πορευόμεστε τὴν ἴδιαν ὁδὸν τὴν ὁποία ἐβάδισαν καὶ ἐκεῖνοι. Διότι, ὅταν πορευόμεστε εἰς τὴν ὁδὸν τῶν ἐντολῶν⁴⁷ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ μας καὶ διερχόμεστε ἀνάμεσα ἀπ' ὅλα τὰ παραπάνω χωρὶς νὰ στρεφόμεστε πίσω, κανεὶς οὔτε ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ληστὲς οὔτε ἀπὸ τὰ θηρία δὲν ὀρμᾷ φανερὰ καὶ ἀδιάντροπα ἐναντίον μας, κανεὶς δὲν τολμᾷ νὰ μᾶς πλησιάσει, καὶ μάλιστα ἐὰν ἀκολουθοῦμε ὁδηγὸν καὶ πορευόμεστε μαζὶ μὲ ἀγαθοὺς συνοδοιπόρους. Πλήν ὅμως ἄλλοτε ἀπὸ μακριὰ καὶ ἄλλοτε ἀπὸ κοντὰ, ἄλλοι ἀπ' αὐτοὺς μᾶς ἀπειλοῦν καὶ μᾶς βλέπουν μὲ φονικὸ βλέμμα, καὶ ἄλλοι χρησιμοποιοῦν δελεάσματα καὶ κολακεῖες καὶ φιλικὲς ὁμι-

Ἄλλὰ μὴν ὑποδεικνύουσιν ἡμῖν καὶ τὰς τῶν τόπων τερπνότητας κατὰ χώραν καὶ τὴν ὠραιότητα τῶν καρπῶν καὶ παραινοῦσι μικρὸν ἀναπαύσασθαι εἰς παραμυθίαν τῶν πόνων τῆς ὁδοιπορίας καὶ φαγεῖν ὑποτίθενται ἀπὸ τῶν καρπῶν τὸ ἡδὺ πλεον ἐπιφερο-
 5 μένων τῆς ἐνούσης αὐτοῖς θεωρίας, καὶ πολλὰς ἐτέρας ἐπινοοῦσι τὰς πάγας ἡμῖν καὶ ποικίλας τὰς ἀφορμάς· οὐκ ἐν ἡμέρᾳ δὲ μόνον ἀλλὰ καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς νυξί, καὶ οὐδὲ ἐγρηγορότων μόνον ἀλλὰ καὶ καθευδόντων, ἡμῖν ἐπανίστανται, ποτὲ μὲν γαργαλισμοῖς καὶ ἐκκρίσεις, ποτὲ δὲ βρωμάτων ἀπηγορευμένων γεύσεσιν, ἄλλοτε
 10 δὲ καὶ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων ὡσεὶ ξιφῆρεις ληστὰι ληστρικῶς ἐπερχόμενοι θάνατον ἡμῖν ἐπισείουσιν, ἐκταράσσειν ἡμᾶς οἴομενοι καὶ τῆς εὐθείας παρατρέψαι ὁδοῦ. Καὶ οἱ μὲν αὐτῶν ἀδύνατον ἡμῖν ὑποτίθενται τὸ μέχρι τέλους ὑπενεγκεῖν τὰ ἐν τῇ ὁδῷ δυσχερῇ, οἱ δὲ καὶ ἀνόητα ταῦτα καὶ μηδὲν τοὺς κοπιῶντας
 15 ὠφελεῖν δυνάμενα. Ἄλλοι δὲ οὐδὲ ἔστι ποτὲ τέλος τῆς ὁδοῦ ταύτης οὐδὲ ἔσεται λέγουσι, δεικνύοντες ἐκ τῶν μὴ κατωρθωκότων τινὰς καὶ μάλιστα τοὺς ἐγχρονίσαντας εἰς τὴν ἄσκησιν καὶ μηδεμίαν ἐκ τοῦ χρόνου εὐρόντας ὠφέλειαν διὰ τὸ μὴ ἐν γνώσει καὶ εὐσεβεῖ λογισμῷ τρέχειν αὐτοὺς ἐν τῷ δοκεῖν τὸν δρόμον τῶν ἐν-
 20 τολῶν, ἀλλ' ἰδιορρυθμίᾳ καὶ οἰήσει τοῦτο ποιεῖν, οἷς εἰκότως καὶ τὰ κατὰ Θεὸν αὐτῶν διαβήματα περικόπτεται, δειλαινομένοις καὶ ὑποστρέφουσιν εἰς τὰ ὀπίσω καὶ ἑαυτοὺς διὰ τῆς ἀμελείας τῷ πονηρῷ ἐμπαρέχουσιν εἰς τὸ ἐργάσασθαι εἰς αὐτοὺς τὰ δοκοῦντα αὐτῷ.

13 Ἄλλὰ τί θέλω πάντα ὑμῖν ἐξηγήσασθαι τοῖς πνευματικοῖς μου ἀδελφοῖς, καὶ ἰδοὺ εἰσιν ἀριθμῷ μὴ καθυποβαλλόμενα, τὰ τοῦ ἀντικειμένου ἡμῖν διαβόλου καὶ τῶν αὐτοῦ πονηρῶν πνευμάτων ἐνεδρά τε καὶ δεινὰ πανουργεύματα; ἀλλὰ τὰ πλεῖστα παρὰ τοῖς

48. Γεν. 3,6.

49. Ἰω. 18,3.

50. Μάρκ. 13,16. Λουκᾶ 17,31.

λίες. Ἐπὶ πλεόν μᾶς δείχνουν τὰ θέλγητρα διαφόρων τοποθεσιῶν καὶ τὴν ὠραιότητα τῶν καρπῶν καὶ μᾶς παρακινοῦν ν' ἀναπαυθοῦμε λίγο, γιὰ νὰ φύγουν οἱ κόποι ἀπὸ τὴν ὁδοιπορία, καὶ μᾶς συνιστοῦν νὰ φᾶμε ἀπὸ τοὺς καρπούς, τονίζοντας τὴν γλυκότητά τους πέρα ἀπὸ τὴν ὠραία ἐμφάνιση ποὺ ἔχουν⁴⁸, ἐπινοώντας καὶ πολλὲς ἄλλες παγίδες καὶ διάφορες ἀφορμές. Καὶ ὄχι μόνο κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ τὶς νύκτες, καὶ ὄχι μόνο ὅταν εἴμαστε ξύπνιοι, ἀλλὰ καὶ ὅταν κοιμώμαστε, ἐξεγείρονται ἐναντίον μας, ἄλλοτε μὲ ἐρεθισμοὺς καὶ ἐκκρίσεις, ἄλλοτε μὲ γεύση ἀπηγορευμένων τροφῶν, καὶ ἄλλοτε μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων⁴⁹, ἐπιτιθέμενοι ληστρικῶς σὰν ληστὲς μὲ μεγάλα ξίφη μᾶς ἀπειλοῦν μὲ θάνατο, ἐπειδὴ νομίζουν ὅτι θὰ μᾶς τρομάξουν καὶ θὰ μᾶς βγάλουν ἀπὸ τὴν εὐθεῖα ὁδὸ. Καὶ ἄλλοι ἀπ' αὐτοὺς ὑποστηρίζουν ὅτι μᾶς εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑποφέρομε μέχρι τέλους τὶς δυσκολίες τῆς ὁδοῦ, ἄλλοι πάλι ὑποστηρίζουν ὅτι αὐτὰ εἶναι ἄχρηστα καὶ ἀνίσχυρα νὰ ὠφελήσουν αὐτοὺς ποὺ κοπιᾶζουν. Ἄλλοι λέγουν ὅτι δὲν ὑπάρχει ποτὲ τέλος αὐτῆς τῆς ὁδοῦ, οὔτε θὰ ὑπάρξει, ὑποδεικνύοντας μερικοὺς ἀπ' αὐτοὺς ποὺ δὲν ἐπέτυχαν, καὶ μάλιστα ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἔκαναν πολὺ χρόνο στὴν ἄσκηση καὶ ποὺ δὲν εὐρῆκαν καμμία ὠφέλεια ἀπὸ τὸν χρόνο, ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἦσαν χωρὶς γνώση καὶ εὐσεβῆ λογισμό, καὶ ἐνόμιζαν ὅτι βαδίζουν τὸν δρόμο τῶν ἐντολῶν, ἀλλ' ἀντίθετα τὸ ἔκαμναν αὐτὸ μὲ ἰδιοτροπία καὶ ἀλαζονεία, πράγματα ποὺ φυσικὰ περιορίζουν τὰ διαβήματα σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ δειλιάζουν καὶ ἐπιστρέφουν πρὸς τὰ ὀπίσω⁵⁰ καὶ μὲ τὴν ἀμέλειά τους παραδίδουν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν στὸν πονηρό, γιὰ νὰ διαπράττει σ' αὐτοὺς ὅσα ἀρέσουν σ' αὐτόν.

- 13 Ἄλλὰ γιατί θέλω νὰ τὰ ἐξηγήσω ὅλα αὐτὰ σὲ σᾶς τοὺς πνευματικούς μου ἀδελφούς, τῆ στιγμῆ ποὺ δὲν μετροῦνται μὲ ἀριθμὸ οἱ ἐνέδρες καὶ οἱ φοβερὲς ἀπάτες τοῦ ἀντικειμένου σὲ ἐμᾶς διαβόλου⁵¹ καὶ τῶν πονηρῶν του πνευμάτων; Ἀφοῦ ἀφή-

51. Α' Πέτρ. 5,8.

σπουδαίοις διερευνᾶσθαι ἐάσας καὶ παρασχῶν αὐτοῖς ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων τὰς ἀφορμάς, ὃ ἐπηγγειλάμην ὑμῶν τῇ ἀγάπῃ ἀποδειῖξαι πειράσομαι. Τί δέ ἐστι τοῦτο; ὁ δεσμὸς τῆς πρὸς τοὺς συγγενεῖς ἡμῶν προσπαθείας καὶ ὅπως δεσμεῖ ἡμᾶς δι' αὐτῆς ὁ διάβολος, καὶ μάλιστα τοὺς κατὰ τῶν ἄλλων παθῶν τὴν ἀνδρείαν ἐπιδειξαμένους καὶ τὸν στέφανον ἄραντας, καὶ δι' ἧς ἡμᾶς τῷ σκότει καὶ τῇ ἀπωλείᾳ δυστυχῶς ὁ πονηρὸς παραπέμπει.

14 Καὶ σκόπει μοι πάλιν ἀκριβῶς τοῦ λεγομένου τὴν δύναμιν. Κατανόησον σεαυτὸν ἐν τῇ εἰρημένῃ ὁδῷ ἢ ἐπιβάντα ἀρτίως αὐ-
10 τῆς ἢ ἐπ' αὐτῇ ἐπὶ χρόνους βαδίσαντα καὶ παρὰ πάντων ἐκείνων τῶν εἰρημένων θηρίων τε καὶ ληστῶν πολλὰ μὲν παθόντα ἐξ ὧν προειρήκαμεν, τῇ χάριτι δὲ Χριστοῦ μῆτε κολακείαις ἀπατηθέντα, μῆτε τῇ ὠραιότητι τῶν φαινομένων κλαπέντα πρὸς ἡδονήν, μῆτε φόβῳ καμφθέντα ἢ ἀπειλαῖς πρὸς τὸ ἐκκλῖναι τῆς εὐθείας
15 ὁδοῦ ἢ παύσασθαι τοῦ πρόσω βαίνειν, μῆτε τὴν εἰς τὰ ὀπίσω στραφέντα, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ εὐτονώτερον τρέχοντα. ἼΑρα οὖν οὕτω τρέχοντός σου ἠρέμησε τοῦ μηκέτι πολεμεῖν σε ὁ Σατανᾶς ἢ ποτὲ ἠρεμήσει; Οὐμενοῦν οὐδαμῶς! Ἄλλ' εἰδὼς ὅτι ἐντολὴν ἡμῖν δέδωκεν ὁ Θεὸς ἀπαρνήσασθαι πατέρα καὶ μητέρα καὶ πᾶσαν
20 ἀπλῶς συγγένειαν σαρκικὴν, ἔτι δὲ καὶ ὄλους ἡμᾶς αὐτούς· οὐ μόνον δὲ ἀλλ' ὅτι συνεθέμεθα τῷ Θεῷ, ὅτε τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ προσήλθομεν, καὶ ταύτην μετὰ τῶν ἄλλων ἀπάντων φυλάξασθαι, ἐπειδὴ οὐκ ἴσχυσεν ἐκ τῶν εἰρημένων ἀπάντων τι κατὰ σοῦ, τί ποιεῖ; Πρῶτον τὴν τῶν ἰδίων μνήμην ἀνακινεῖ καὶ ἀνανεοῖ ἐν
25 ἡμῖν, ἔπειτα καὶ ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν τὰ περὶ ἄλλων καὶ πρὸς ἄλλους εἰρημένα ἐπὶ ἀνατροπῇ θολερᾷ καὶ παραβάσει τῆς ἐντο-

52. Μάρκ. 13,16. Λουκᾶ 17,31.

53. Λουκᾶ 14,26.

54. Ματθ. 16,24. Μαρκ. 8,34. Λουκᾶ 9,23.

σω λοιπὸν τὰ περισσότερα νὰ διερευνηθοῦν ἀπὸ τοὺς σπουδαίους καὶ δώσω σ' αὐτοὺς τὶς ἀφορμὰς μ' αὐτὰ τὰ λίγα, θὰ προσπαθῆσω ν' ἀποδείξω αὐτὸ πὺ ὑπεσχέθηκα στὴν ἀγάπη σας. Καὶ ποιὸ εἶναι αὐτό; Ὁ δεσμὸς τῆς παθιασμένης ἀφοσιώσεώς μας στοὺς συγγενεῖς μας, μὲ τὴν ὁποία ὁ διάβολος μᾶς δένει καὶ μάλιστα αὐτοὺς πὺ ἐπέδειξαν γενναιότητα ἐναντίον τῶν ἄλλων παθῶν καὶ ἐκέρδισαν τὸν στέφανο, καὶ μὲ τὴν ὁποία μᾶς παραπέμπει δυστυχῶς ὁ πονηρὸς στὸ σκοτάδι καὶ τὴν ἀπώλεια.

14 Καὶ πρόσεχε σὲ παρακαλῶ πάλι μὲ ἀκρίβεια τὴν ἔννοια τοῦ λεγομένου. Φαντάσου τὸν ἑαυτὸ σου στὴν προαναφερθεῖσα ὁδὸ, ὅτι ἀνέβηκε πρὶν ἀπὸ λίγο σ' αὐτὴν ἢ ὅτι βαδίζει πάνω σ' αὐτὴν γιὰ χρόνια καὶ ὅτι ἔπαθε πολλὰ ἀπὸ ὅσα προαναφέραμε ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀναφερθέντα θηρία καὶ τοὺς ληστές, ἀλλ' ὅτι μὲ τὴν χάρη τοῦ Χριστοῦ δὲν ἐξαπατήθηκε ἀπὸ τὶς κολακεῖες, ὅτι δὲν παρασύρθηκε πρὸς τὴν ἡδονὴ ἀπὸ τὴν ὠραιότητα τῶν φαινομένων, ὅτι δὲν ἐλύγισε ἀπὸ τὸν φόβο ἢ τὶς ἀπειλές, ὥστε νὰ παρεκκλίνει ἀπὸ τὴν εὐθεῖα ὁδὸ ἢ νὰ παύσει νὰ προχωρεῖ πρὸς τὰ ἔμπρός, ὅτι δὲν ἐστράφηκε⁵² πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι τρέχει καὶ ταχύτερα. Μῆπως λοιπὸν, ἐπειδὴ ἔτσι τρέχεις ἐσύ, ἠρέμησε ὥστε νὰ μὴ σὲ πολεμᾷ πλέον ὁ Σατανᾶς ἢ θὰ ἠρεμήσει ποτέ; Ὅχι βέβαια, καθόλου! Ἀλλ' ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι μᾶς ἔδωσε ὁ Θεὸς ἐντολὴ ν' ἀπαρνηθοῦμε πατέρα καὶ μητέρα⁵³ καὶ γενικὰ κάθε σαρκικὴ συγγένεια, ἀκόμη καὶ ἐμᾶς τοὺς ιδίους⁵⁴, καὶ ὄχι μόνον αὐτά, ἀλλ' ὅτι συμφωνήσαμε μὲ τὸν Θεό, ὅταν προσήλθαμε στὴν μοναχικὴ πολιτεία, καὶ αὐτὴν μαζί μὲ ὅλες τὶς ἄλλες νὰ φυλάξομε, ἐπειδὴ δὲν κατόρθωσε ἀπ' ὅλα τὰ προαναφερθέντα τίποτε ἐναντίον σου, τί κάμνει; Κατὰ πρῶτον ἀνακινεῖ καὶ ἀνανεώνει μέσα μας τὴν θύμηση τῶν δικῶν μας. Ἐπειτα μᾶς ὑπενθυμίζει ἀπὸ τὶς θεῖες Γραφές τὰ λόγια πὺ ἐλέχθησαν γιὰ ἄλλα πράγματα καὶ πρὸς ἄλλους μὲ σκοπὸ τὴν θολή⁵⁵ διαστρέβλωση καὶ παράβαση τῆς ἐντολῆς λέγοντάς μας:

55. Ἀββακ. 2,15.

λῆς ἡμῖν ὑποτίθησι λέγων· «τίμα τὸν πατέρα σου», φησὶν ἡ θεία Γραφή, «καὶ τὴν μητέρα», καὶ «ἀπὸ τῶν οἰκείων τοῦ σπέρματός σου οὐχ ὑπερόψει»· «ὁ γὰρ μὴ προϊστάμενος τῶν οἰκείων», κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, «τὴν πίστιν ἤρνηται», ἔγνοῶν ὁ δόλιος, ὡς εἰκός, ὅτι ταῦτα εἴρηται οὐχ ἵνα πλέον τοῦ Θεοῦ τοὺς γεννήσαντας ἡμᾶς ἢ τοὺς συγγενεῖς ἀγαπῶμεν καὶ προτιμῶμεν αὐτοὺς τῆς ἀγάπης ἐκεῖνου, ἀλλ' ἵνα ὑπακοὴν παιδευθῶμεν καὶ μάθωμεν ὅτι, εἰ πρὸς τοὺς γεννήσαντας ἡμᾶς ἀναγκαῖα ἐστὶν ἡ ὑποταγὴ καὶ τιμὴ, πόσω μᾶλλον ἢ πρὸς αὐτόν, τὸν αὐτοὺς καὶ ἡμᾶς πεποιηκό-
 10 τα Θεόν; Οἰκεῖοι δὲ τοῦ σπέρματος ἡμῶν, ὧ ἀπατεῶν, 'καλὸν γὰρ πρὸς αὐτόν ἀντιστρέφαι τὸν λόγον', οὐχ οἱ συγγενεῖς ἀλλ' οἱ οἰκεῖοί εἰσι τῆς πίστεως, οὐς, ὡς εἰκός, ἀγνοεῖς καὶ δολίως ὑποσπεῖρεις ἡμῖν τὴν κατὰ σάρκα συγγένειαν, σπουδάζων κατάγειν ἡμᾶς εἰς τὴν φιλίαν αὐτῶν καὶ προσπάθειαν.

15 Τοιγαροῦν καὶ ὅτε τῆς ἀπάτης αἰσθανθῶμεν καὶ ἐν γνώσει γενώμεθα, εἴτε ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν εἴτε ἀπ' ἄλλων τῶν ὀδηγούντων ἢ συμπορευομένων ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ Κυρίου ἡμῖν, τί πάλιν πρὸς ἡμᾶς ἐν τῷ ἀφανεῖ κινήματι τῆς καρδίας ὑποψιθυρίζει; 'Σύ', φησὶν, 'ἀπὸ γε τοῦ παρόντος εἰς ἄλλα μέτρα καὶ εἰς ἄλλην ἔφθασας προ-
 20 κοπήν, ἣν οὐδεὶς τῶν συνόντων σοι ἐπίσταται ἀδελφῶν, ἀπροσπάθειάν τε ἐκτήσω καὶ ἀπάθειαν παντελεῆ. Διὸ καὶ εἰ θέλεις, ὑπερορᾷς καὶ καταφρονεῖς τῶν συγγενῶν σου, καὶ οὐδέν σοι ὄλωσ μέλλει περὶ αὐτῶν'. Ταῦτα ὑποτιθέμενος ἐν τῷ κρυπτῷ, παριστᾷ ἴσως καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν συγγενῆ ἢ κατὰ διάνοιαν ἢ
 25 καὶ σωματικῶς ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ τοιαῦτα ὑποβάλλει λέγων αὐτῷ· 'Πῶς τὸ τοῦ Θεοῦ πλάσμα ἀπολέσθαι ἐάσεις, ἵνα παρομοιωθῇ τοῖς κτήνεσι καὶ ὑπὸ ἀγνωσίας εἰς τὴν τῶν ἀλόγων τάξιν

56. Ἐξῶδ. 20,12. Ματθ. 15,4. 19,19.

57. Ἦσ. 58,7.

58. Α' Τιμ. 5,8. 3,4.

59. Γαλ. 6,10.

«να τιμᾷς τὸν πατέρα σου», λέγει ἡ θεία Γραφή, «καὶ τὴν μητέρα σου»⁵⁶, «καὶ νὰ μὴ περιφρονήσεις τοὺς συγγενεῖς σου»⁵⁷, διότι «αὐτὸς ποὺ δὲν φροντίζει τοὺς οἰκείους του», κατὰ τὸν θεῖο ἀπόστολο, «ἔχει ἀρνηθεῖ τὴν πίστη»⁵⁸, ἐνῶ ἀγνοεῖ ὁ ταλαίπωρος, καὶ εἶναι φυσικό, ὅτι αὐτὰ ἔχουν λεχθεῖ ὄχι γιὰ νὰ ἀγαποῦμε τοὺς γεννήτορες μας ἢ τοὺς συγγενεῖς μας περισσότερο ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ νὰ προτιμοῦμε ἐκείνους ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀσκηθοῦμε στὴν ὑπακοή καὶ νὰ μάθομε ὅτι, ἐὰν εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ὑποταγή καὶ τιμὴ στοὺς γεννήτορες μας, πόσο περισσότερο πρέπει νὰ εἶναι πρὸς τὸν ἴδιο τὸν Θεό, ὁ ὁποῖος ἔχει πλάσει καὶ αὐτοὺς καὶ ἐμᾶς; Καὶ συγγενεῖς τοῦ γένους μας, ὧ ἀπατεῶν, (εἶναι καλὸ νὰ στρέψω τὸν λόγο πρὸς αὐτόν), δὲν εἶναι οἱ ἐξ αἵματος, ἀλλ' οἱ οἰκείοι τῆς πίστεως⁵⁹, τοὺς ὁποίους, ὅπως εἶναι φυσικό, ἀγνοεῖς καὶ δολίως μᾶς διασπείρεις⁶⁰ τὴν σαρκικὴ συγγένεια, φροντίζοντας νὰ μᾶς κατεβάσεις στὴν ἀγάπη καὶ μέριμνα πρὸς αὐτούς.

15 Λοιπὸν καὶ ὅταν ἀντιληφθοῦμε τὴν ἀπάτη καὶ τὴν συνειδητοποιήσομε, εἴτε μόνοι μας εἴτε μὲ τὴν βοήθεια ἄλλων ποὺ μᾶς ὀδηγοῦν ἢ συμπορεύονται στὴν ὁδὸ τοῦ Κυρίου μας, τί πάλι ὑποψιθυρίζει πρὸς ἐμᾶς μέσα στὴν ἀφανῆ κίνηση τῆς καρδιᾶς; 'Εσύ', λέγει, 'ἔφθασες ἀπὸ ἐδῶ ἀκόμη σὲ ἄλλα μέτρα καὶ σὲ ἄλλη προκοπή, τὴν ὁποία δὲν γνωρίζει κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς ποὺ εἶναι μαζί σου, καὶ ἔχεις ἀποκτήσει ἀπροσπάθεια καὶ τελεία ἀπάθεια. Γι' αὐτό, ἐὰν θέλεις, παραβλέπεις καὶ περιφρονεῖς τοὺς συγγενεῖς σου, καὶ δὲν ἐνδιαφέρεσαι καθόλου γι' αὐτούς'. Καὶ ἐνῶ αὐτὰ τὰ ὑποβάλλει μυστικά, παρουσιάζει ἴσως καὶ τὸν ἴδιο τὸν συγγενῆ στὴν σκέψη ἢ καὶ σωματικῶς μπροστά του, καὶ τοῦ ὑποβάλλει τέτοια, λέγοντας σ' αὐτόν· 'Πῶς θὰ ἀφήσεις νὰ χαθεῖ τὸ πλάσμα τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ παρομοιωθεῖ μὲ τὰ κτήνη⁶¹ καὶ ἀπὸ ἄγνοια νὰ καταπέσει στὴν τάξη τῶν ἀλόγων

60. Ματθ. 13,25.

61. Ψαλμ. 48,13. 21.

καταπέση; Οὐκ ὀρέξεις χεῖρα, οὐ διανοίξεις αὐτοῦ τὸν νοῦν, οὐ ποιήσεις αὐτὸν τὸν πεπονηκότα γνωρίσαι Θεόν; Καὶ ποίαν ἄρα τὴν ἀπολογία ἐξεις ἢ τί ἐρεῖς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ φοβερᾷ; Ἐἴτα, παυσάμενος ἀνιστορεῖν, ποιεῖ τοῦτον ἐν τῇ εὐχῇ καὶ ὡσανεὶ συμπα-
 5 θείας δάκρυα χέειν καὶ οἶονεὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ προσφέρειν αὐ-
 τὸν ὡς δῶρον εὐπρόσδεκτον ἐν τῷ λέγειν ἐν ἑαυτῷ· «ὁ ἐξάγων ἄξιον ἐξ ἀναξίου ὡς στόμα μου ἔσται», καί· «ἐφ' ὅσον πάλιν ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε», καὶ πάλιν· «ὃς ἐγένετο πατὴρ ὀρφανῶν» καὶ τὰ ἐξῆς. Ταῦτα δὲ πάντα
 10 πλάνη σαφῆς καὶ ἀπάτη τοῦ πονηροῦ.

16 Ὅτε δὲ καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις μὴ πεισθῆ τις, ἀλλ' ἔτι δὴ ἀναβάλλεται καὶ τῷ πονηρῷ ἀντιλέγει· 'Πάντως', φησὶν, 'ὁ ὀφείλω ποιῆσαι τῷ συγγενεῖ μου, τοῦτο ποιήσω εἰς ξένον, τὸν κατὰ Θεὸν μᾶλλον συγγενῆ μου ὄντα ἢ κατὰ σάρκα', ἀποκρίνεται ὁ δόλιος
 15 ἐχθρὸς καὶ λέγει αὐτῷ· 'Καὶ πάντως οὕτω φροντίζει τῶν πάντων ὁ Θεὸς καὶ οὕτως οἱ πάντες εἰς γνῶσιν καὶ πίστιν αὐτοῦ ἐνάγονται· σὺ μὲν διὰ τῶν σῶν συγγενῶν εἶτε καὶ ἀλλοτριῶν, αὐτὸς δὲ πάλιν διὰ σοῦ καὶ δι' αὐτοῦ ἕτεροι. Τίς δὲ ἄρτι ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ὡς σὺ; Ἦ καὶ ποῦ ἐάσεις αὐτὸν ἀπελθεῖν, ἵνα μὴ εὐθὺς
 20 λύκου κατάβρωμα γένηται καὶ ἀπολέσει αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, ἣν αὐτὸς ζημιωθήσει, ἐὰν καταλείψῃς πάντως αὐτόν;' Τότε δὴ, τότε καὶ ὁ ἀδελφὸς ἀπατηθεὶς ἴσταται καὶ εὐλόγως καταδέχεται δεσμευθῆναι τῷ σχοινίῳ τῆς προσπαθείας καὶ δεσμευθεὶς παρὰ τοῦ Σατανᾶ οὐκέτι ἀντιλέγει, πειθαρχήσας τοῖς λόγοις αὐτοῦ.

17 Καὶ ὄρα μοι πανουργίαν τοῦ δεινοῦ τούτου καὶ ψυχοφθόρου ληστοῦ! Δεσμεύσας οὖν αὐτὸν τῇ προσπαθείᾳ οὐκέτι ἐν τῇ ὁδῷ συμπεριπατεῖ μετ' αὐτοῦ, οὐδὲ ὀχλεῖ, τό γε νῦν ἔχον, περὶ τούτου

62. Λουκᾶ 24,45.

63. Ρωμ. 15,16.

64. Ἰερ. 15,19.

65. Ματθ. 25,40.

ζώων; Δὲν θὰ τοῦ ἀπλώσεις τὸ χέρι, δὲν θὰ τοῦ ἀνοίξεις τὸν νοῦ του⁶², δὲν θὰ τὸν κάνεις νὰ γνωρίσει τὸν Θεὸ πού τὸν ἔπλασε; Καὶ ποία ἄραγε ἀπολογία θὰ ἔχεις ἢ τί θὰ εἶπεις κατὰ τὴν φοβερὴ ἡμέρα; Ἐπειτα, ἀφοῦ σταματήσει, τὸν κάμνει νὰ τοὺς ἀναπαριστᾷ κατὰ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς καὶ σὰν νὰ χύνει δάκρυα συμπάθειας καὶ νὰ τὰ προσφέρει κατὰ κάποιον τρόπο ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὡς δῶρο εὐπρόσδεκτο⁶³, λέγοντας μέσα του· «αὐτὸς πού βγάζει ἄξιο ἀπὸ ἀνάξιο εἶναι ὡς τὸ στόμα μου»⁶⁴, καὶ «ἐφ' ὅσον πάλι ἐκάνατε κάτι σὲ ἓναν ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἐλάχιστους, σὲ ἐμένα τὸ ἐκάνατε»⁶⁵, καὶ πάλι «αὐτὸς πού ἔγινε πατέρα ὀρφανῶν»⁶⁶ καὶ τὰ λοιπά. Ὅλα ὁμως αὐτὰ εἶναι φανερὴ πλάνη καὶ ἀπάτη τοῦ πονηροῦ.

- 16 Ὅταν ὁμως καὶ μετὰ ἀπ' ὅλα αὐτὰ δὲν πεισθεῖ κανεὶς, ἀλλ' ἀκόμη ἀναβάλλει καὶ ἀντιλέγει στὸν πονηρὸ μὲ τὰ λόγια, 'Πάντως αὐτὸ πού ὀφείλω νὰ κάνω στὸν συγγενῆ μου, αὐτὸ θὰ τὸ κάνω σὲ ξένο, πού εἶναι μᾶλλον κατὰ Θεὸ συγγενῆς μου παρὰ κατὰ σάρκα', τότε ἀπαντᾷ ὁ δόλιος ἐχθρὸς καὶ τοῦ λέγει· 'Καὶ ἀλήθεια ἔτσι φροντίζει γιὰ ὅλους ὁ Θεὸς καὶ ἔτσι ὅλοι ὀδηγοῦνται στὴν γνώση καὶ πίστη του. Ἐσὺ μὲ τοὺς δικοὺς σου συγγενεῖς ἢ καὶ μὲ τοὺς ξένους, καὶ αὐτὸς ἀπὸ ἐσένα καὶ ἀπὸ αὐτὸν ἄλλοι. Ποιὸς ὁμως εἶναι τώρα σ' αὐτὲς τὶς ἡμέρες ὅπως ἐσύ; Ἡ ποῦ θὰ ἀφήσεις νὰ φύγει αὐτός, χωρὶς νὰ γίνῃ ἀμέσως τροφή τοῦ λύκου καὶ χάσῃ τὴν ψυχὴ του, τὴν ὁποία αὐτὸς θὰ ζημιωθεί, ἐὰν βέβαια τὸν ἐγκαταλείψεις; Τότε πιά, τότε καὶ ὁ ἀδελφὸς ἐξαπατημένος στέκεται καὶ δικαιολογημένα καταδέχεται νὰ δεθεῖ μὲ τὸ σχοινὶ τῆς ἀδυναμίας πρὸς τοὺς συγγενεῖς καὶ ἀφοῦ δεσμευθεῖ ἀπὸ τὸν Σατανᾶ δὲν ἀντιλέγει καθόλου, ἀφοῦ ἔχει πειθαρχήσει στὰ λόγια του.

- 17 Καὶ πρόσεχε, σὲ παρακαλῶ, πανουργία τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ καὶ ψυχοφθόρου ληστῆ. Ἀφοῦ τὸν δεσμεύσει μὲ τὴν ἀφοσίωση, δὲν βαδίζει πιά μαζί του στὴν ὁδὸ, οὔτε τὸν ἐνοχλεῖ, γιὰ

66. Ψαλμ. 67,6. Σοφ. Σειρ. 4,10. Ἰωβ 29,16.

αυτόν, ὡς ἂν μὴ γνωσθῆ αὐτοῦ ἢ ἐπιβουλή. Ἄλλα τί; Τὸ ἄκρον οἶονεὶ τοῦ σχοινίου λαβόμενος καὶ μακρὰν γεγονῶς, ἀποκρύπτεται ἀπ' αὐτοῦ ἐν τῷ σκότει, ὁ τοῦ σκότους ἀληθῶς ἀρχηγός, ἀφείς αὐτῷ τὴν περὶ τοῦ συγγενοῦς φροντίδα καὶ μέριμναν. Οἶδε 5 γὰρ ὅτι ἐκεῖνος ἀντ' αὐτοῦ διηνεκῶς ὄχλεῖ καὶ νύσσει αὐτόν. Τούτου οὖν γενομένου, ἐπὶ πρὸς μέριμναν τὴν οἴανουδν χωρήσῃ τοῦ συγγενοῦς ἔνεκα, ἐκκλίνει τῆς βασιλικῆς καὶ εὐθείας ὁδοῦ ἧς ἀπήρξατο· καὶ ὅσον ἐκκλίνει, ὁ ἐχθρὸς εἰς βάθος ποῦ τῆς αὐτοῦ σκαιωρίας μεθίσταται καὶ ἐνδότερον ὑπεισερχόμενος κρύπτεται, 10 ἔχων ἐν ταῖς αὐτοῦ χερσὶ τὸ δῆθεν σχοινίον τῆς προσπαθείας καὶ κρατῶν αὐτὸ ἀσφαλῶς καὶ σπουδάζων ὅπως μὴ γνωσθῆναι αὐτῷ.

18 Τῆς οὖν ὁδοῦ ὁ ἀδελφὸς ἐκπεσὼν, πρόσεχε τί ἄρχεται λέγειν ἐν ἑαυτῷ· 'Ψυχὴν ὁ σώσας, ὡς ὁ κτήσας'. Καὶ οὕτω πείθει ἑαυ- 15 τὸν ὅτι χριστομίμητον ἔργον ἐπεχείρησε ἐπιτελέσαι. Καὶ εἰ μὲν ἔστι γνώριμος τῶν κατὰ κόσμον τισίν, ἀπέρχεται πρὸς αὐτοὺς καὶ ποτὲ μὲν παρ' ἀξίαν αὐτοὺς κολακεύει καὶ ἐπαινεῖ, ποτὲ δὲ ἀποτόμως ἐπιπλήττειν ἐπιχειρεῖ. Ἄλλοτε γαστρίμαργον ἑαυτὸν ἀποδείκνυσι καὶ ἀδιάφορον καὶ τινὰς λόγους λαλεῖ, ἵνα εἰς γέλωτας 20 πάντας κινήσῃ. Καὶ ἀπλῶς ἐνὶ ἐκάστῳ συμπεριφέρεται κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἵνα ἀποδεξάμενος δώσῃ χρῆμά τι. Ἐὰν δὲ μηδὲν ἴδῃ δίδόντα αὐτῷ, ἀναιδῶς οὐ παραιτεῖται ζητεῖν πανταχοῦ τὴν μνεῖαν περιφέρων τοῦ συγγενοῦς. Οἱ δὲ ἀκούοντες, σαρκικοὶ ὄντες καὶ τοῖς αὐτοῖς κακοῖς ἐμπεριεχόμενοι, ἐπαινοῦσι μᾶλλον τὸν 25 δυστυχεῖ καὶ 'μισθὸν ἔχεις μέγαν' λέγουσι πρὸς αὐτόν. Ἐξ ὧν ἢ προσπάθεια αὐξομένη ριζοῖ, μᾶλλον δὲ συνουλοῖ τῇ τοῦ τραχήλου νοητῶς σαρκὶ τὸ ταύτης πάθος ὡσπερ σχοινίον καὶ ἰσχυροποιεῖται καὶ ἀδιάλυτον γίνεται. Ὅθεν ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον ἀποσπᾶ ἀ-

τὴν ὥρα τοῦλάχιστο, γιὰ τὸ θέμα αὐτό, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ γνωστὸ τὸ ἐναντίον τοῦ σχεδίου. Ἄλλὰ τί κάνει; Ἄφου πιάσει κατὰ κάποιον τρόπο τὸ ἄκρο τοῦ σχοινοῦ καὶ σταθεῖ μακριά, κρύβεται ἀπ' αὐτὸν στὸ σκοτάδι, ὁ πραγματικὸς ἀρχηγὸς τοῦ σκότους, ἀφήνοντας σ' αὐτὸν τὴν φροντίδα καὶ μέριμνα γιὰ τὸν συγγενῆ. Διότι γνωρίζει ὅτι ἀντ' αὐτοῦ τὸν ἐνοχλεῖ καὶ τὸν σπρώχνει συνεχῶς ἐκεῖνος. Ἄφου λοιπὸν γίνῃ αὐτό, ἐὰν προχωρήσῃ σὲ ὁποιαδήποτε φροντίδα γιὰ χάρη τοῦ συγγενοῦς, ξεφεύγει ἀπὸ τὴν βασιλικὴ καὶ εὐθεῖα ὁδὸ⁶⁷, τὴν ὁποία εἶχε ἀρχίσει νὰ βαδίζει. Καὶ ὅσο παρεκκλίνει, ὁ ἐχθρὸς μετακινεῖται στὸ βάθος τῆς παγίδος τοῦ καὶ κρύπτεται εἰσερχόμενος στὰ ἐνδότερα, ἔχοντας στὰ χέρια τοῦ τὸ δῆθεν σχοινὶ τῆς προσπαθείας καὶ κρατώντας τὸ αὐτὸ γερὰ καὶ φροντίζοντας νὰ μὴ γίνῃ καθόλου ἀντιληπτὸς ἀπ' αὐτόν.

- 18 Ἄφου λοιπὸν ἐκπέσει ὁ ἀδελφὸς ἀπὸ τὴν ὁδὸ, πρόσεχε τί ἀρχίζει νὰ λέγει μέσα τοῦ· Ἄυτὸς ποὺ ἔσωσε ψυχὴ, εἶναι ὅπως αὐτὸς ποὺ ἀπέκτησε'. Καὶ ἔτσι πείθει τὸν ἑαυτὸ τοῦ ὅτι προσπάθησε νὰ ἐπιτελέσῃ ἔργο χριστομίμητο. Καὶ ἐὰν εἶναι γνωστὸς σὲ μερικοὺς ἀπὸ τὸν κόσμον πηγαίνει πρὸς αὐτοὺς καὶ ἄλλοτε χωρὶς νὰ τὸ ἀξίζουν τοὺς κολακεύει καὶ τοὺς ἐπαινεῖ, ἄλλοτε πάλι προσπαθεῖ νὰ τοὺς ἐπιπλήττει ἀποτόμως. Ἄλλοτε φανερώνει τὸν ἑαυτὸ τοῦ γαστρίμαργο καὶ ἀδιάφορο καὶ ἐκστομίζει κάποιους λόγους, γιὰ νὰ τοὺς παρακινήσῃ ὅλους σὲ γέλωτες. Καὶ γενικὰ συμπεριφέρεται στὸν καθένα κατὰ τὸ θέλημά τοῦ, γιὰ νὰ δεχθεῖ νὰ τοῦ δώσει κάποιο πρᾶγμα. Ἐὰν ἰδεῖ νὰ μὴ τοῦ δίνει τίποτε, δὲν σταματᾷ νὰ ζητᾷ ἀδιάντροπα παντοῦ, περιφέροντας τὴν ὑπόμνηση τοῦ συγγενοῦς. Αὐτοὶ ποὺ τὸν ἀκούουν, ἂν καὶ εἶναι σαρκικοὶ καὶ βουλιαγμένοι μέσα στὰ δικά τους κακά, ἐπαινοῦν μᾶλλον τὸν δύστυχο καὶ λέγουν πρὸς αὐτόν· Ἔχεις μεγάλο μισθό'. Ἄπὸ αὐτὰ ἡ φροντίδα αὐξανομένη ριζώνει, ἢ καλύπτεται συνενώνεται νοητῶς μὲ τὴν σάρκα τοῦ τραχήλου τὸ πάθος τῆς προσπαθείας σὰν σχοινὶ καὶ ἰσχυροποιεῖται καὶ γίνεται ἄλυτο. Ἔτσι σιγὰ σιγὰ τὸν ἀποσπᾷ ἀπὸ τὴν καθαρὴν

τὸν τῆς καθαρᾶς προσευχῆς καὶ τὰ κατὰ Θεὸν δάκρυα εἰς ἐναντία ἀγνώστως μεταποιεῖ καὶ τηνικαῦτα εἰς μῖσος καὶ φθόνον ἐνάγει τῶν ἐχόντων πλεον ὑπὲρ αὐτὸν καὶ μὴ διδόντων ἀφθόνως αὐτῷ· οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ πρὸς πᾶσαν ὑπακοὴν ράθυμον αὐτὸν καὶ 5 παρήκοον ἀπεργάζεται. Εἶτα ψεύδεται καὶ οἰκονομίαν τὸ πρᾶγμα ἠγεῖται, ὡς τῷ Θεῷ δῆθεν διδοῦς τὰ εἰς τὸν συγγενῆ ἐξοδιαζόμενα, καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ κλέπτειν ἀπὸ μικρῶν ἄρχεται καὶ οὐδὲ ὅτι κλέμμα ἐστὶ πείθεται, ἀλλ' ἀποβουκοληθεὶς τὰς φρένας ὑπὸ τοῦ πάθους, εἴ τι δ' ἂν καὶ ποιῆ ὑπερασπιζόμενος τῶν 10 ἰδίων καὶ συγγενῶν, οὐκ ἔχει καταγινώσκουσαν αὐτοῦ τὴν συνείδησιν. Τοιγαροῦν καὶ ὅταν εἰς ταῦτα πάντα καταβιβάσῃ τὸν ταπεινὸν μοναχὸν ὁ ἐχθρὸς ἡμῶν διάβολος, τότε καὶ αὐτὸ τὸ ἄκρον δῆθεν τοῦ σχοινίου ἐν τῇ ποιωθείσῃ καὶ ριζωθείσῃ ἀμαρτίᾳ τοῦ πάθους τῆς προσπαθείας, ὡς ἐν στύλῳ τινὶ πεπηγμένῳ ἐν ἄδου 15 μυχοῖς ἐμπεριειλήσας, ἀφήσῃ, πληροφορίαν ἔχων ὡς οὐκέτι ἐκεῖθεν ἀνασπασθήσεται.

19 Ταῦτα οὖν ὡς ἐκ πολλῶν ὀλίγα περὶ τῶν ἀγωνιζομένων εἰρήκαμεν. Περὶ γὰρ τῶν ἀδιαφόρως καὶ καταφρονητικῶς ταύτῃ τῇ ὁδῷ προσερχομένων καὶ πολιτεία, τί δεῖ καὶ λέγειν ὅση τούτων ἢ 20 πρὸς τοὺς συγγενεῖς ὑπάρχει προσπάθεια, ὅπου γε δίκην ἀναισθήτων ὀρνέων πρὸς πᾶσαν παγίδα τοῦ διαβόλου ἐμπίπτουσιν οἱ τοιοῦτοι, ἐκδότους ἑαυτοῦς πρὸς πᾶν πάθος ποιήσαντες, οἳ καὶ κατάβρωμα δεῖ τοῦ πονηροῦ γίνονται, τοῦ περιπατοῦντος καὶ ὠρυομένου ὡς λέοντος, τίνα καταπίῃ, καὶ προαιροῦνται μᾶλλον 25 ἀποθανεῖν ἢ τῶν ἐκείνου ὀδόντων καὶ τοῦ δεινοτάτου φάρυγγος ἐκσπασθῆναι;

20 Ἄλλ' εὐξώμεθα ἡμεῖς ἐξ ὀλης προθέσεως καὶ διανοίας, οἱ μετὰ πίστεως τὸν λόγον ἀκούοντες, μὴ ἀπατηθῆναι ποτε μηδὲ δε-

68. Παροιμ. 7,23. Ἐκκλησ. 9,12.

69. Α' Πέτρ. 5,8.

70. Α' Βασιλ. 17,35. Ἀμώς 3,12. Ζαχ. 9,7. Ἰωβ 29,17.

προσευχῆ, καὶ τὰ κατὰ Θεὸν δάκρυα τὰ μετατρέπει σ' ἀντίθετα χωρὶς νὰ τὸ ἀντιλαμβάνεται, καὶ τότε τὸν ὀδηγεῖ σὲ μῖσος καὶ φθόνο γιὰ ὄσους ἔχουν περισσότερα ἀπ' αὐτὸν καὶ δὲν τοῦ δί- νουν πλουσιοπάροχα. Καὶ ὄχι μόνο αὐτά, ἀλλὰ καὶ πρὸς κάθε ὑπακοή τὸν κάμνει ἀδιάφορο καὶ ἀπειθαρχο. Ἐπειτα ψεύδεται καὶ θεωρεῖ τὸ πρᾶγμα οἰκονομία, ὅτι δῆθεν δίδει στὸν Θεὸ τὰ ὄσα ἐξοδεύει γιὰ τὸν συγγενῆ. Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλ' ἀρχίζει νὰ κλέβει ἀπὸ μικρὰ πρᾶγματα καὶ οὔτε πείθεται ὅτι εἶναι κλε- ψιά, ἀλλ' ἐξαπατημένος στὸν νοῦ ἀπὸ τὸ πάθος, ὅ,τι καὶ ἂν κά- νει ὅταν ὑπερασπίζεται τοὺς δικούς του καὶ τοὺς συγγενεῖς, δὲν ἐλέγχεται ἀπὸ τὴ συνείδησή του. Ὅταν λοιπὸν ὁ ἐχθρὸς μας διάβολος κατεβάσει τὸν ταπεινὸ μοναχο σὲ ὄλα αὐτά, τότε καὶ αὐτὸ τὸ ἄκρο τοῦ δῆθεν σχοινοῦ πού εἶναι πηγμένο στὴν φυ- τρομένη καὶ ριζομένη ἁμαρτία τοῦ πάθους τῆς προσπαθείας, σὰν σὲ στύλο, στοὺς κόλπους τοῦ ἄδη, ἀφοῦ τὸ τυλίξει γύρω, τὸ ἀφήνει, ἔχοντας τὴν βεβαιότητα ὅτι δὲν πρόκειται πιά ν' ἀποσπασθεῖ ἀπὸ ἐκεῖ.

19 Αὐτὰ λοιπὸν τὰ λίγα ἀπὸ τὰ πολλὰ εἶπαμε γι' αὐτοὺς πού ἀγωνίζονται. Διότι γι' αὐτοὺς πού προσέρχονται σ' αὐτὴ τὴν ὁδὸ καὶ πολιτεία μὲ ἀδιαφορία καὶ περιφρόνηση, τί χρειάζεται καὶ νὰ ἀναφέρει κανεὶς πόση εἶναι ἡ ἀδυναμία τους γιὰ τοὺς συγγενεῖς, ὅταν αὐτοὶ σὰν ἀναίσθητα ὄρνεα πίπτουν μέσα σὲ κάθε παγίδα⁶⁸ τοῦ διαβόλου, παραδίδοντας τοὺς ἑαυτοὺς των σὲ κάθε πάθος, καὶ γενόμενοι πάντοτε τελείως θύματα τοῦ πονη- ροῦ, πού περιπατεῖ καὶ ὠρύεται σὰν λιοντάρι γιὰ νὰ καταπιεῖ κάποιον⁶⁹, καὶ προτιμοῦν αὐτοὶ νὰ πεθάνουν μᾶλλον παρά νὰ ἀποσπασθοῦν⁷⁰ ἀπὸ τὰ δόντια ἐκείνου καὶ ἀπὸ τὸν φοβερῶτατο φάρυγγά του;

20 Ἄλλὰ ὡς εὐχηθοῦμε ἐμεῖς μὲ ὄλη μας τὴν πρόθεση καὶ τὴν διάνοια, ὄσοι ἀκοῦμε⁷¹ μὲ πίστη τὸν λόγο, νὰ μὴ ἐξαπατηθοῦμε

71. Ματθ. 13,23. Λουκᾶ 8,21.

λεασθῆναι, μηδὲ διὰ μιᾶς τινος μικρᾶς ἢ μεγάλης παραβάσεως
 ἐκπεσεῖν τῆς ὁδοῦ τῆς φερούσης εἰς οὐρανοὺς, μηδὲ πάθει τινὶ δε-
 σμευθῆναι, ἀλλὰ βαδίσαντες ἀμεταστρεπτὶ ἐν αὐτῇ σπεύσωμεν
 πορευόμενον ἔμπροσθεν ἡμῶν φθάσαι τὸν Ἰησοῦν· καὶ γεγονότες
 5 αὐτοῦ ἐγκρατεῖς προσπέσωμεν αὐτῷ καὶ κλαύσωμεν ἐνώπιον
 τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος καὶ θερμῶς αἰτησώμεθα μὴ χωρισθῆναι
 αὐτὸν ὅλως ποτὲ ἀφ' ἡμῶν, μηδὲ ἐᾶσαι ἔξω πεσεῖν ἡμᾶς τῆς
 ὁδοῦ, ἥτις αὐτός ἐστιν ἐκεῖνος εἰρηκώς· «ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ
 ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή». Τοῦτον οὖν ἐκζητήσωμεν, τοῦτον φθάσαι
 10 σπουδάσωμεν, ἵνα καὶ κατάσχωμεν αὐτὸν, καὶ ἐὰν τοῦτο γένηται
 καὶ συμβιοτεύσωμεν αὐτῷ καὶ συμπολιτευσώμεθα, οὐ μόνον ἐν
 τῇ ἐξόδῳ τοῦ βίου ἀλλὰ καὶ νῦν εἰς οὐρανοὺς αὐτῷ συνανέλθω-
 μεν καὶ συναναληφθῶμεν, μᾶλλον δὲ αὐτὸς ἡμᾶς συνανενέγκη
 καὶ συνδοξάσῃ καὶ τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν δωρήσῃται τὴν ἀπῶ-
 15 λαυσιν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι καὶ φιλανθρω-
 πία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος
 νῦν καὶ δεῖ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ποτέ οὔτε νὰ δελεασθοῦμε, οὔτε ἐξ αἰτίας κάποιας μικρῆς ἢ μεγάλης παραβάσεως νὰ ἐκπέσομε ἀπὸ τὴν ὁδὸ πὺ ὁδηγεῖ στοὺς οὐρανούς, οὔτε νὰ δεσμευθοῦμε ἀπὸ κάποιο πάθος, ἀλλὰ, ἀφοῦ βαδίσομε χωρὶς ἐπιστροφῆς αὐτὴν τὴν ὁδὸ, νὰ βιασθοῦμε νὰ φθάσομε τὸν Ἰησοῦ⁷² πὺ βαδίζει μπροστὰ μας. Καὶ ἀφοῦ τὸν φθάσομε, νὰ προσπέσομε καὶ νὰ κλαύσομε ἐνώπιον⁷³ τῆς ἀγαθότητάς του καὶ νὰ τοῦ ζητήσομε θερμῶς νὰ μὴ χωρισθεῖ καθόλου αὐτὸς ποτὲ ἀπὸ ἐμᾶς, οὔτε νὰ μᾶς ἀφήσει νὰ πέσομε ἐξω τῆς ὁδοῦ, ἢ ὁποία εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος πὺ εἶπε· «ἐγὼ εἶμαι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ»⁷⁴. Αὐτὸν λοιπὸν ὡς ἀναζητήσομε, αὐτὸν ὡς ἐπιδιώξομε νὰ φθάσομε καὶ νὰ τὸν κρατήσομε⁷⁵, καὶ ἐὰν γίνῃ αὐτὸ καὶ συμβιοτεύσομε μὲ αὐτὸν καὶ συμπολιτευθοῦμε, ὄχι μόνο κατὰ τὴν ἐξοδο τοῦ βίου, ἀλλὰ καὶ τώρα μαζί του θὰ ἀνέλθομε στοὺς οὐρανούς καὶ θὰ ἀναληφθοῦμε, ἢ καλύτερα αὐτὸς θὰ μᾶς πάρῃ μαζί του καὶ θὰ μᾶς συνδοξάσῃ⁷⁶ καὶ θὰ μᾶς δωρίσῃ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα εἶθε νὰ ἐπιτύχομε ὄλοι μας μὲ τὴν χάριν καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

72. Φιλιπ. 3,12.

73. Ψαλμ. 94,6.

74. Ἰω. 11,25. 14,6.

75. Φιλιπ. 3,12.

76. Ρωμ. 8,17. Ἐφεσ. 2,6 κ.έ.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οί αριθμοί παραπέμπουν κατά σειρά για τὰ χωρία τῆς Γραφῆς στο κεφάλαιο, τὸ στίχο καὶ τὴ σελίδα πού βρίσκονται, ἐνῶ γιὰ τὰ ὀνόματα καὶ πράγματα στὴ σελίδα ἀπλῶς πού βρίσκονται.

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

Γένεσις					
1	21	272	18	27	106
	26	116. 428.	27	22	104
	28	428	28	12	436
	31	370	49	12	48
2	7	246			
	15	246. 432			
	16 ἐ.	116	3	12	200
	21 ἐ.	252	19	9 ἐ	288
3	1	432	20	12	538
	4-5	128		13	422
	5	248		14	422
	6	534		17	98. 470
	7	248	23	1	376
	8	186. 426	33	23	288
	9	428. 430	44	1	182
	10	426. 430			
	11	430			
	12	432			
	13	432. 434	16	27	180
	18	432	19	12	422
	19	432. 434			
4	8	370			
	14	480			
5	24	446	20	17	518. 542
7	11	450			
9	5	456			
15	5 ἐ.	426	4	29	350
17	1	446		39 ἐ.	440

5	21	470		10	260
	32	518	36	27	22
			37	4-7	400
	Ἰησοῦς Ναυῆ			6	404
35	3	476		7	406
				9	400. 404
	Βασιλειῶν Α'		41	10	406
			44	3	316
16	7	378		16	500
17	26	26	45	11	292
	35	544	48	8-9	420
18	24 &	370		13	248. 538
19	11-12	394		21	538
			49	9	420
	Βασιλειῶν Β'			16-17	516
				17	518
2	11	446	50	12	72
12	13	456		17	420
16	5-12	458		19	72.314.380.390.
					406. 408. 480.
	Ψαλμοί		54	6	464
1	1	312		18	402
2	11	456	57	5	516
4	2	132	67	6	540
	5	358		34	440
	7	494	72	21	308
5	7	506	79	8 &	184
6	7	400.404.408.456	80	13	84
7	4-6	456	81	5	450
9	13	456	84	9	192
12	2	416	88	16	494
13	2-3	76	94	2	416
	5	232		6	132. 416. 546
15	9	308		6-7	416
17	16	450	99	2	500
21	7	106	101	6-7	456
	15	188		7	400. 404
22	6	402		8	400. 404
23	7 &	182		10	40. 404. 456
33	9	174. 280. 342	102	8	186
34	14	406	103	9	182
35	3	84		15	244

104	4	58	Σοφία σολομώντος		
105	18	394			
106	42	462	1	3	468
111	9	418	2	18	512
117	12	394	3	7	394
118	1-4	532	4	12	102
	32	532		18	444
	37	376	7	16	524
	62	340	13	5	216
	103	342	Σοφία Σειράχ		
122	2	286			
131	3-5	400	1	2	426
	4	44.312	4	10	540
	5	406	5	12	268
132	3	272	38	10	184
138	7 έέ.	317			
140	3	376	Άμώς		
	4	172.376.393.442			
141	5	456	3	12	544
149	5	392	5	18	156
			8	9	448
	Ίώβ			10	274
1	21	264	Ίωήλ		
12	22	80			
14	4-5	402	2	11	114
29	16	540		13	416
	17	544	Ίωνās		
33	8-11	182	3	6	454
Παροιμίες Σολομώντος			Ναούμ		
2	16	518			
4	27	518	2	1	274
7	23	544	Άββακούμ		
14	12	520			
15	19	532			
26	4-5	102	1	7	114
			2	15	536
Έκκλησιαστής			Μαλαχίας		
9	12	544	3	20	238

	Ἡσαίας		7	10	318. 450
			12	2	472
1	12	270		3-4	58
6	6	164. 282			
	10	84. 106			
13	13	448			
14	12	370	2	11	54
24	18	450	3	2	458
34	4	114. 448		8	408
42	2	356		11	120
53	4	42	4	7	410
58	7	538		16	154
66	2	328. 380.		17	398.414.450.518
			5	3	180.214.314.322
	Ἰερεμίας				378. 452. 500
9	1	188		4	322. 450. 528
15	19	358. 540		5	158. 256. 326.
20	9	342. 358			454. 500
23	17	508		6	326
	29	358		7	22. 326
31	10	24		8	326.398.410.502
36	22	462		9	326
45	6	518		11	452
				12	402. 452
	Βαρούχ			14	40
3	38	524		16	276
4	13	532		17	422
				18	358. 526
				19	98.302.528.530
	Ἰεζεκιήλ			22	98. 422
33	6	222		28	98.354.422.470
	11	48		34	422
34	2-5	222		34-37	220
	10	222		39	218. 452
37	17	450		39 &	208
38	7 &	38		41	452
44	4	182		44	214. 454
				48	256
	Δανιήλ		6	14	218
3	39	72. 452. 486		15	32. 214
5	23	524		25	206. 346
				28	206

	31	206		49-50	440
	31-32	388	13	11	224
	34	388		12	338
7	1	86		13	84
	2	86		23	544
	6	84		25	538
	7	288.398.410.494		43	500
	7 &	50		45-46	66
	7-8	410	14	27	290
	12	294. 452	15	4	538
	13	518	16	19	54
	13-14	518		24	30. 102. 312
	14	102. 450. 530		25-26	462
	23	416. 460		27	226. 296. 344.
8	12	90. 258			348. 528. 536
	17	42		28	164
	30	316	17	5	446
9	10	20		8	420
	15	166	18	12	184
10	10	206		18	288
	15	114		35	32
	16	206	19	19	538
	19	224		29	462
	22	494	20	9-16	90
	28	350		12	240
	33	514		23	226
	37	528. 530		27	452. 458
	39	54. 102	21	31	20
	40	424		34-46	450
	42	354	22	10-11	164
11	12	450. 496		40	204
	19	510	23	6	452
	20	132		13	100
	27	80	24	29	114. 448
	28	508		31	42
	29	500		49	436
	30	128		51	480
12	19	356	25	1-9	412
	35	96		1-10	412
	36	98. 220. 354.		1-13	416
		450. 528		10	412
	43-45	392		12	306

	15-18	20		30	60. 70. 470
	15-28	324		39	452
	21	28	13	13	494
	23	28		16	534. 536
	24	126		24	448
	24-28	148		37	206
	25	504	14	38	488
	26	28	15	15	512
	29	24		16-20	512
	30	238. 460		26	512
	30 ε.	480	16	15	524
	33	460		16	526
	40	38. 238. 540		19	440. 526
	41	90. 136. 156.			
		242. 420. 480			
	41-46	52			
	43	220	1	13 ε.	202
26	41	488		33	440
	67	350. 512		35	446
	75	20		44	170
27	26	512		49	100
	27-31	512		70	360
	34	512		78 ε.	328
	40	372. 512	2	10	402
	42	512		11	406
28	16	210	3	5	394
	19	210		8	408
	20	524	4	23	38
			6	21	450. 472
				25	450. 472. 528
				27	214
				29	220
3	15	450		30	208. 220
	17	502		31	452
	34-35	440		36	142
4	26	324		37	214
8	34	312. 528. 536		70	452
	38	514		37	202
9	35	110. 224. 294.	7	37 ε.	286
		452. 458		38	200
	41	354		5	324
	43	258	8	10	80. 81
10	29	462		13	394
12	1-12	450			

Λουκάς

Μάρκος

	14	502		31	46. 534. 536
	15	358		35	474
	18	136. 338	18	10 ε.	20
	21	170. 440. 544	19	22	154
9	23	536		24-26	392
	26	420. 514	20	9-19	450
	62	46		46	452
10	19	446	21	19	240
	30-35	36		34	68. 206
11	5-9	494	22	32	200.210.212.490
	9	398. 410		53	214
	9-10	410		62	166. 210. 376
	23	24. 216	23	33	512
	24-26	392		34	512
	52	100		39	512
12	22	346		39-41	372
	29	346		42	372
	33	214		46	512
	37	158	24	38	290
	46	400		39	290
	47	358		45	540
	49	52			
13	24	518			
	27	156. 416. 460			
14	21	510	1	1	290
	26	528. 530. 536		1-5	138
	27	528		3	250
15	1 ε.	470		5	154. 164
	7	520		9	46. 262
	8-9	156		9-10	138
	10	520		11	140
	13	436. 464. 470		12	136. 154. 256
	20	130. 186		12-13	102
	22	430		12-14	110
	30	20. 464		14	144. 252. 310
16	9	278		16	504
	19	470		18	192
	22	140		29	42. 422
	23	278. 462	2	19	512
	24	470		20	512
17	10	108. 460	3	3	104
	21	160. 322. 498		5	256

Ἰωάννης

	6	104		14	294
	16	60. 220		23 ε.	466
	17	60. 118		25	194
	20	120	14	6	40. 184. 220.
	21	166			260. 518. 546
	33	440		7	156
4	10	504		10	524
	13-14	504		11	82. 524
	14	42.144.272.280		20	164
	24	136		21	260
5	18	444. 446		23	172
	37	46		30	214
	39	134. 228.358	15	5	34. 48. 162
6	27	206		7	424
	33	282		19	120. 508
	35 ε.	244		20	444
	50	162		26	82
	50 ε.	272	16	20	266. 274
	51	56. 278		22	266
	54	162	17	12	86
	56	142		24	424
	63	526	18	3	534
	68	526		12	510
7	20	510		22	510
	38	146		28	512
	39	144. 504	19	6	510
8	12	152.156.254.260		10	62
	43	106		17	512
	44	106		34	512
	47	106	20	19	164. 288. 526
	48	510		22	288
9	6-7	504	21	15-17	204
	32	350		17	200. 210
10	11	220		25	438
	15	212			
11	25	40. 546			
12	28	440			
	35	158	1	5	142. 256
	40	84		11	122
	47	60		13	288. 292
	50	526	2	20	114
13	9-10	504	3	4	360

Πράξεις

4	32-37	208		19	160
5	42	136		28	336
6	2-4	208		35	452. 496
7	22	490. 514	9	1	506
8	14-17	134		5	470. 500
9	3-9	118		12	18
	15	118	10	4	308
14	22	496		6	124
16	17	516	11	4	150
17	11	394		29	260
	28	490		33	430. 438
20	34	294		35	420
	35	294	12	2	46
				6	94
	Ρωμαίους			19	422. 458
			13	4	150
1	20	462		10	422
	21	498		12	30. 240
2	5	438. 448		13	122. 164. 470
	6	526		14	360
	13	400	14	4	86
	18	358		8	158
3	20	70		10	376. 414. 458
	23	36		18	20
4	17	494	15	16	540
5	7	422			
	20	520			
6	9	338. 362			
	9-10	514	1	20	76. 202
	17	444		21	78
	20	444		27	318
7	9	356	2	7	46
	10	356		9	92. 168. 226.
	18	302			258. 394
	20	356		10	84. 92. 104.
8	2	444		12	92
	4	312		12-13	506
	6-7	342. 510		16	108
	7	30. 240	3	3	470
	11	502		8	294
	14	500		19	202
	17	346. 440. 514. 546	4	12 &	224
	18	132. 294	6	5	240

	9	484	4	4	92
	10	452		6-7	120
	18	414		7	94
7	23-33	20		10	176. 350
	29 &	178		17	132
	29-31	466		18	352
	31	426. 466	5	4	160. 266
9	2	310		10	376. 414
	7	56		12 &	490
	16	506		20	332
	24	308		21	118
11	12	492	6	5	240. 492
	27-29	408		9 &	178
	28-29	408		16	188. 524
	31-32	122	7	1	88. 164
12	6 &	224		15	456
	8	82	9	7	116
13	7	224	10	2	312
	12	160. 258. 286.		4	30
	31	362		11 &	490. 514
14	25	406	11	23	92
	30	370		27	492
15	17	146		31	506
	22	514	12	2	54. 498. 506
	27	526		2-4	168
	28	500		20	470
	33	312			
	45	360			
	47	244. 246			
	47-48	246	1	10	388
	56	40. 98. 358	2	2	146
				16	20. 70
			3	13	444
				27	78. 124. 134.
					256. 320.
1	3	92. 506			
	6	492	4	9	170
	9	152		19	94
	14	310	5	1	488
2	15	272		2	126
3	1	490		20	470
	10	274		22	74. 82. 94
	17	136		24	272
	18	90. 160	6	3	124

Γαλάτας

Ἐφεσίους

			12	416. 546
			19	100
1	3	506	20	500. 502
	13	358	4	7
	14	134		
	14 ἐ.	530		
	20	440		
	23	42		
2	1	46		
	3	350. 460		
	4	438		
	6	546		
	9	38. 70		
	17	394		
	18	256		
	19	238		
3	6	28		
4	10	60. 196. 512		
	13	26. 56. 104. 108.		
		124. 378		
	14	358		
	29	354		
	31	374. 486		
5	6	86. 106. 126		
	8	40. 122		
	13	120		
	16	228		
6	2	392		
	7	474		
	11	360		
	12	30.130.214.216		
	13	360		
	14-18	30		
	19	136		

Κολοσσαεῖς

1	5	358
	16	250
	26	224
	26 ἐ.	246
2	14	442
3	1	526
	2	352
	3	510
	8	374. 486
	9	360
	10	360
	12	224
	24	20
4	6	276

Θεσσαλονικεῖς Α'

1	6	394
2	4	388
4	16	412
	17	166. 412
5	1-6	124
	5	120. 154. 158
	6	428
	9-10	124
	10	158
	17	398

Φιλιπησίους

1	15	468
2	7	444
	8	350
	15	472
	16	146
3	8	152

Θεσσαλονικεῖς Β'

1	4	452
2	9	446
3	10	294

Τιμόθεον Α'

1	5	308
---	---	-----

	14	530		5	488
2	7	506		8	526
3	4	538		9	442
4	7	378		13	310
	8	20		14	446
5	8	538	4	6	500
	21	350		12	354. 358
6	7	254. 420		13	376. 458
	8	238. 334		15	256. 318
	12	344	5	11	112
	13	494		14	80. 358
	15	192	6	6	360
	16	68. 92. 114. 216.		7	52
		254. 396		18	260
	20	84	7	3	440
	Τζούθρον Β΄		9	26	514
			10	27	460
1	10	426	11	1	324
2	3	240. 346		9	500
	4	464		38	292. 530
	5	292	12	12	476
	11	514		14	416
	12	198	13	5	440
3	7	78		9	412
	8	160		12	180
	16	148. 392. 408		Ίακώβου	
	17	56		2	358
4	1	68. 526	1	17	126. 514
	Τίτον			18	492
1	2	226. 260		20	150
2	3	484		23	136
	11	162	3	25	136
	13	92. 406. 426		14-16	468
	14	416	4	3	468
3	3	154		4	30. 468
	Έβραίους			11	86
1	3	62. 318		17	24
2	2-3	448		Πέτρου Α΄	
			1	8	402

- ἄηδα 194.
 ἄθυμία 70. 236.
 Αἴγυπτος 62. 498.
 αἵρεςις 54.
 αἵρετικός, -οὶ 122. 442.
 αἰσχύνη 100. 148. 4642. 464.
 ἀκαθαρσία 390. 454.
 ἀκατάληπτος, -ον 248.
 ἀκηδία 378.
 ἀκτημοσύνη 40. 44. 418. 492.
 ἀλαζονεία 466. 470. 482.
 ἀλήθεια 40. 64. 78. 80. 88. 132. 144
 260. 280. 300. 358.
 ἀλληλοφωνία 250.
 ἀλλοίωσις πνευματικῆ 142. 304.
 ἄλουσία 40. 44.
 ἁμάρτημα, -τα 22. 32. 34. 36. 72. 166.
 254. 296. 328. 344. 356. 376.
 404. 420. 422. 454. 472. 482.
 522.
 ἁμαρτία 24. 36. 48. 54. 98. 116. 118.
 122. 126. 138. 144. 150. 154.
 172. 198. 214. 222. 236. 240. 250.
 254. 256. 286. 306. 318. 328.
 352. 354. 356. 362. 376. 378.
 400. 414. 416. 418. 420. 422.
 430. 432. 442. 444. 446. 448.
 454. 466. 470. 474. 486. 488.
 520. 544.
 ἁμαρτωλὸς 48. 92. 114. 122. 186. 238.
 242. 306. 416. 444. 460. 462. 470.
 480. 510. 516. 518. 520. 524.
 ἀμβλυωπία 410.
 Ἄμβρόσιος 460.
 ἀμέλεια 24. 50. 96. 106. 124. 172. 256.
 362. 368. 378. 380. 386. 404.
 408.
 ἀμερμνία 124. 190.
 ἀναγέννησις 446. 514.
 ἀναγέννησις πνευματικῆ 86.
 ἀνδραγαθία 128.
 ἀνδρεία 234. 314. 336. 364.
 ἀναισθησία 164. 330. 404. 434. 520.
 ἀναλγησία 368.
 Ἄνάληψις 268.
 ἀναμαρτησία 196.
 ἀνάστασις 40. 140. 158. 160. 168.
 268. 344. 412. 514. 546.
 ἀνδρομανία 250.
 ἀνομία 34. 148. 198. 400. 416. 454.
 460.
 ἀνταπόδοσις 344. 516.
 Ἄντωνιος 492. 496.
 ἀνυποταξία 456.
 ἀπάθεια 224. 388. 486. 538.
 ἀπάτη 338. 348. 378. 538. 540.
 ἀπείθεια 86.
 ἀπεικόνισμα 460.
 ἀπιστία 36. 64. 84. 96. 106. 118. 120.
 122. 172. 372. 442. 506.
 ἀπόγνωσις 210. 362. 516. 520.
 ἀποκάλυψις 80. 94. 108. 118. 132.
 144. 280.
 ἀπονέκρωσις 508.
 ἀπραξία 156.
 ἀπρόσιτος, -ον 250.
 ἀπροσπάθεια 360. 532. 538.
 ἀπώλεια 32. 86. 198. 214. 216. 238.
 342. 350. 536.
 ἀργία 24. 34. 48.
 ἀργολογία 388. 450.
 ἀρετὴ 20. 22. 24. 26. 30. 38. 56. 70.
 84. 88. 90. 94. 106. 108. 116.
 148. 176. 178. 180. 182. 224.
 232. 238. 270. 272. 274. 276.
 284. 288. 302. 308. 312. 314.
 326. 352. 366. 372. 390. 392.
 396. 416. 424. 428. 444. 472.
 474. 532.
 Ἄρσένιος 494. 496.
 ἀρσενοκοιτία 484.
 ἄρτος ζωῆς 280.
 ἀσέλγεια 230.
 ἄσωτία 470.

ἀτιμία 234. 236. 248.
 ἀτεξούσιον 116. 442. 446.
 ἀτεξουσιότης 444.
 ἄφεςις 32. 34. 254.
 ἀφθαρσία 158.
 ἀφροσύνη 58. 102. 400. 404. 434. 520.

B

βάπτισις 62.
 βάπτισμα 18. 78. 86. 112. 126. 134.
 140. 142. 186. 256. 260. 320.
 442. 446. 526.
 βασιλεία τῶν οὐρανῶν 98. 100. 104.
 176. 180. 182. 184. 194. 208.
 236. 244. 288. 302. 310. 314.
 322. 324. 326. 330. 342. 398.
 410. 412. 414. 450. 454. 462.
 464. 486. 496. 498. 514. 518.
 528.

Βασίλειος ὁ Μέγας 460.
 βασκανία 102. 330.
 βλασφημία 216. 250.

Γ

γαστριμαργία 346. 356. 484.
 γέεννα 98. 258.
 γνῶσις 72. 74. 76. 78. 80. 108. 134.
 174. 176. 224. 244. 272. 276.
 292. 294. 314. 320. 324. 326.
 328.
 γνῶσις πνευματικὴ 26.
 γνῶσις ψευδώνυμος 84. 86.
 γογγυσμὸς 334.
 Γρηγόριος ὁ Θεολόγος 158. 410. 458.
 Γρηγόριος Νύσσης 460.

Δ

δαίμων, -ες 22. 54. 150. 314. 328.

350. 362. 420.
 Δαυὶδ 76. 84. 106. 132. 308. 370. 400.
 408. 420. 426. 454. 458.
 δειλία 172. 234. 290.
 διαβολὴ 202. 402.
 διάβολος 52. 54. 90. 96. 98. 106. 116.
 150. 156. 214. 216. 238. 408.
 518. 520. 524. 534. 536. 544.
 δικαιοσύνη 70. 82. 182. 200. 208. 220.
 224. 238. 240. 336. 340. 458.
 διωγμὸς 452.
 δόλος 146. 334.
 δόξα 134. 142. 188. 198. 222. 226.
 258. 262. 274. 276. 280. 282.
 318. 324. 328. 468.
 δόξα Κυρίου 90.
 δοξολογία 342.
 δουλεία 18. 50. 418. 436. 444. 446.
 δουλεία περίδοξος 362.

E

ἐγκράτεια 94. 216. 240. 328. 350. 378.
 492.
 ἐγκράτεια περιεκτικὴ 72.
 εἰδωλομανία 310.
 εἰκόν: κατ' εἰκόνα 116. 272.
 εἰρήνη 72. 82. 94. 122. 224. 278. 288.
 290. 314. 328. 336. 362. 400.
 416.
 ἐκδίκησις 208. 458.
 ἐκπτώσις 436. 438.
 ἐλεημοσύνη 34. 328.
 ἐλευθερία 72. 116. 254. 290. 394. 460.
 488.
 ἔλλαμψις 78. 120. 148. 246. 324. 326.
 328.
 ἐλπὶς 146. 248. 302. 308. 342.
 ἐμπαιγμὸς 62.
 ἐνέργεια 100.
 ἐνωσις 82.
 Ἐνώχ 446.

ἐξομολόγησις 20. 100. 258. 262. 416.
440. 474.
ἐπαρσις 216. 458.
ἐπίγνωσις 78. 80. 326. 328.
ἐπιθυμία 236. 316. 452. 464. 466.
ἐπιπορκία 218. 220.
ἐπιφοίτησις 100. 112.
ἐρίθεια 334. 468.
ἔρις 334. 468.
ἔρωσ θεῖος 304.
Εὐα 434. 442.
εὐαρέστησις 330.
εὐεργεσία 58.
Εὐθύμιος 496.
εὐλάβεια 192. 310.
εὐσέβεια 106. 238. 240.
εὐσπλαγχνία 188. 436.
εὐτέλεια 498. 500.
εὐφροσύνη 70. 132. 164. 192. 228.
236. 244. 256. 272. 280. 338.
440. 500.
Εὐφροσύνη ἡ παρθένος (Σμαράγδου)
454.
εὐφροσύνη πνευματικὴ 272.
εὐχαριστία 32. 324.
εὐωδία πνευματικὴ 272.
Ἐωσφόρος 370.

Z

ζῆλος 468.
ζωή 40. 42. 214. 546.
ζωὴ αἰώνιος 42. 272. 276. 280. 286.
330.

H

ἡδονὴ 36. 228. 244. 328. 330. 352.
384. 388. 420. 460. 468. 498.
500. 5052. 536.
ἡδονὴ ἐμπαθῆς 408.
Ἡλίας 446.

Ἡσαΐας 164.
Ἡσαῦ 104.

Θ

Θαβὼρ 286.
θάνατος 36. 48. 64. 124. 152. 158.
164. 172. 180. 184. 234. 236.
252. 254. 258. 446. 448. 514.
Θέκλα 284.
θέλημα 116. 140. 152. 190. 272. 300.
316. 332. 358. 446. 452. 460.
508. 542.
θέλημα γεῶδες 362.
θέλησις 116.
Θεοδώρα ἡ μοιχαλις 454.
θεοσέβεια 150.
Θεοτόκος 60.
Θεοφάνια 268.
θεωρία 80. 88. 187. 262. 280. 282.
θέωσις 248.
θλιψις 22. 32. 44. 224. 234. 236. 314.
326. 328. 342. 352. 374. 390.
402. 410. 452. 464. 496. 498.
500. 508.
θυμὸς 194. 236. 374. 486.
θυσία 408. 4240. 422.

I

Ἰακώβ 104. 400. 406. 426.
Ἰάκωβος 468. 482.
Ἰγνάτιος 458.
ιεράτευμα (βασιλείον).
Ἰεροσόλυμα 134. 288.
Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ 458.
Ἰορδάνης 62.
Ἰουδαῖος, -οι 106. 274. 288. 292. 512.
Ἰούδας, ὁ προδότης, 460.
Ἰσαὰκ 104. 426.
ἰσοτιμία 82.
Ἰσραὴλ 222.

Ἰωάννης (ὁ Βαπτιστής) 62. 142.
 Ἰωάννης ὁ Ἐλεήμων 458.
 Ἰωάννης (ὁ Εὐαγγελιστής), 104. 134.
 194. 338. 466. 470. 482. 502.
 504.
 Ἰωάννης ὁ τῆς Κλίμακος
 Ἰωάννης (Χρυσόστομος) 426. 458.
 Ἰωήλ 222.

Κ

καθαρότης 196.
 κάθαρσις 100. 108. 114. 190. 394.
 406.
 Κάϊν 370.
 κακία 72. 84. 154. 196. 238. 372. 390.
 414. 472. 474.
 κακοπάθεια 132. 314.
 κακοφροσύνη 436.
 καρτερία 240. 364.
 καταδίκη 242.
 κατακλυσμὸς 450.
 κατάκρισις 86. 404. 414. 518.
 κατάνυξις 310. 368. 370. 372. 374.
 378. 390. 392. 394. 408.
 κατάρα 444.
 καταφρόνησις 238. 404.
 κατήφεια 44.
 κενοδοξία 330. 378. 394. 486.
 κολακεία 200. 482. 532.
 κόλασις 90. 148. 234. 306. 342.
 κόλασις αἰώνιος 214.
 κραιπάλη 200. 206. 386.
 Κρανίου τόπος 62.
 κρίσις 24. 98. 112. 114. 118. 220. 242.
 296. 342. 344. 458. 460. 474.
 486. 528.

Λ

Λάζαρος 278. 462.
 λαμπρότης 188.

ληστής 534. 536.
 λιμὸς πτωχείας 306.
 λογισμὸς 312. 354. 356. 358. 370.
 372. 386. 398. 416. 418.
 λογισμοὶ ἀκανθῶδεις 54.
 λογισμὸς ἐμπαθῆς 358.
 λογισμὸς πονηρὸς 398.
 Λόγος 136.
 λοιδορία 88. 202. 402.
 λύπη 70. 132. 268. 274. 300. 318.
 Λὼτ 426.

Μ

μακαριότης 488.
 μακροθυμία 430.
 μαλακία 484.
 Μαρία 250. 252.
 Μαρία ἡ Αἰγυπτία 454.
 ματαιότης 198.
 μέθεξις 54. 282.
 μέθη 200. 206. 230. 386.
 Μεθόδιος 458.
 μέριμνα 206. 386.
 μετάληψις 78. 126. 142.
 μετάνοια 20. 26. 32. 58. 74. 88. 98.
 100. 108. 118. 156. 182. 188.
 190. 240. 258. 262. 320. 338.
 362. 368. 388. 394. 404. 406.
 408. 410. 412. 414. 148. 424.
 428. 438. 440. 448. 478. 482.
 486. 514. 520.
 μετουσία 126. 280.
 μαιφόνος, -οὶ 62.
 μίασμα 358.
 μῆξις ἐνήδονος 408.
 μισθαποδοσία 448.
 μῖσος 194. 544.
 μοιχαλὶς, -ίδες 468.
 μοιχεία 250.
 μοιχός, -οὶ 468.
 μολυσμὸς 32. 88. 410. 420. 454.

μωρία 78.
Μωϋσῆς 288. 426. 458.

N

νέκρωσις 176.
νηστεία 40. 70. 88. 240. 346. 352. 372.
492.
νήψις 358.
Νικόλαος 460.
νόμος 116. 400. 422. 530.
νόμος τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου
422.
νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς 422.

Ξ

Ξένη (όσια) 454.
ξηροκοιλία 40

O

ὀδύνη 70. 132. 318.
οἴησις 36. 44. 48. 84. 108. 330. 390.
486. 490. 498.
οἰκονομία 62. 368.
ὀκνηρία 34. 36. 484.
ὀλιγοψυχία 340.
ὀλοκαύτωμα, -τα 310. 420. 422.
ὄνειδος 234.
ὀμοιότης 116.
ὀμοίωσις 116. 272.
ὄργη 124. 326. 358. 374. 484. 486.
ὄρεξις ἐμπαθῆς 404.
ὄρκος 218. 220.
ὄρος Θαβώριον 292.
οὐσία 66. 68.

Π

πάθος, -η 20. 22. 36. 42. 106. 120.

196. 348. 352. 392. 394. 396.
398. 466. 486. 544.

παιδοφθορία 484.

πανουργία 540.

παράβασις 106. 118. 256. 442. 444.
530.

παράδεισος 246.

παράκλησις 324. 328. 336.

Παράκλητος 288. 292. 296.

παρανομία 200.

παραπληξία 58. 348.

Παρθένος 60. 254.

Πάσχα 114. 282.

παρρησία 200. 258. 436.

Παῦλος 20. 26. 30. 54. 86. 104. 118.
122. 132. 136. 158. 170. 228.
244. 284. 286. 416. 426. 448.
466. 506. 514.

πειρασμός, -οὶ 26. 132. 224. 234. 236.
340. 314. 328. 336. 348. 352.
358. 390. 424. 436. 508.

Πελαγία 454.

πένθος 182. 322. 324. 328. 334. 346.
396. 398.

πένθος χαρμόσυνον 326.*

Πεντηκοστή 114.

Πέτρος 20. 54. 234. 204. 210. 286.
426.

Πιλᾶτος 62. 510.

πίστις 28. 60. 64. 72. 78. 80. 82. 86.
94. 96. 106. 112. 118. 120. 126.
132. 140. 150. 160. 162. 210. 21.
294. 302. 308. 310. 324. 328.
332. 338. 352. 358. 372. 394.
402. 514. 526. 530. 538. 540.
544.

πλάνη 524. 540.

πλοῦτος 44. 228. 322. 330. 468.

πνευματομάχος, -οὶ 122.

πόθος 52. 304. 328.

πονηρία 30. 72. 106. 194. 332. 372.
390. 392. 394. 464. 474. 480.

Πονηρός 46.
 πορνεία 250.
 πόρνη 20. 286.
 πράτης 72. 88. 94. 106. 182. 320.
 - 336. 388.
 προαίρεσις 36. 182. 184. 362. 370.
 372. 446. 474. 494. 532.
 προαίρεσις πονηρά 36. 370.
 προδοσία 62.
 πρόληψις φρυγανώδης 54.
 πρόνοια 208.
 προσευχή 350. 372. 544.
 προσκύνησις 58. 226. 296. 412.
 προσπάθεια 330. 538. 540. 542. 544.
 προφητεία 162.
 πρωτοκαθεδρία 452.
 πρωτοκλισία 452.
 πρωτόπλαστος, -οι 116. 436. 442.
 πτωχεία πνευματική 314. 326. 334.
 378.
 πώρωσις 78. 104. 368. 498.

Ρ

ραθυμία 50. 70. 148. 156. 172. 230.
 312. 340. 378. 380. 386. 408.
 424. 464. 472. 484.
 ραστώνη 230.

Σ

Σάββας 496.
 Σαμάρεια 134.
 Σαμαρείτις 42. 136. 144.
 Σαμψών 422.
 Σαούλ 370.
 Σατάν 218.
 Σατανᾶς 210. 536. 540.
 Σεμεί 458.
 Σιών 270. 304.
 σκληροκαρδία 390. 436.

σκοτασμός 498.
 σκοτία 138. 154.
 σκότος 116. 118. 124. 126.
 σκότωσις 162. 202. 330. 344. 348.
 Σμαράγδου 454.
 Σόδομα 426.
 Σολομών 102.
 σοφία 46. 202. 244. 324.
 σοφία ἀληθινή 76. 78. 296.
 σοφία Θεοῦ 46.
 σοφία τοῦ κόσμου 76. 78. 80.
 σταυρός 30. 62. 64. 102. 140. 512.
 528.
 στενοχωρία 132. 374. 496. 498.
 συγκατάβασις 318.
 σύγκρασις 78.
 συγχώρησις 20.
 σύλληψις 60.
 Συμεών 62.
 Συμεών ὁ Εὐλαβῆς 92. 94. 366. 402.
 500. 506. 508. 510.
 συμπάθεια 182. 210. 224. 328.
 συμφορὰ 224.
 σύνεσις 268.
 συνουσία 70.
 σωτηρία 36. 58. 60. 100. 124. 126.
 128. 142. 154. 156. 166. 194.
 204. 234. 236. 254. 258. 268.
 274. 278. 314. 382. 442. 448.
 488. 510. 516. 520. 524.
 σωφροσύνη 240. 472.

Τ

Ταράσιος 458.
 ταπεινότης 192.
 ταπεινοφροσύνη 26. 72. 74. 88. 106.
 108. 222. 324. 388. 402.
 ταπείνωσις 26. 48. 72. 108. 130. 132.
 180. 182. 202. 228. 240. 324.
 328. 334. 352. 360. 378. 390.

406. 420. 452. 454. 458. 474.
486. 496.
τελείωσις 308. 378.
Τελώνης 20. 470. 510.
τιμωρία 86. 90. 172. 234. 306.
τόκος ἀπόρρητος 62.
τρυφή 70. 200. 222. 230. 248. 256,
276. 278. 294. 316. 322. 330.
384. 434. 436. 442.

Υ

ὕβρις 26. 402. 486.
υἰοθεσία 142. 258. 260.
ὕπακοή 350. 514.
Ἵπαπαντή 268.
ὕπερηφάνια 200. 482. 486.
ὕπόκρισις 414.
ὕπομονή 22. 234. 240. 364. 492.
ὕπόστασις 68. 78.

Φ

φαιλότης 104.
φειδωλία 200.
φθόνος 90. 128. 194. 332. 334. 370.
394. 468. 484. 486. 544.
φθορά 64. 72. 116. 168. 252. 254.
φιλανθρωπία 110. 118. 186. 196. 242.
440. 488. 520. 524. 546.
φιλαργυρία 200. 330.
φιλοκτημοσύνη 330.
φόβος 120. 232. 234. 310.
φόνος 370.

φραγγελισμὸς 62.
φρόνημα σαρκικὸν 488.
φρόνημα χοϊκὸν 362.
φρόνησις 238. 444.
φύσις 68.
φῶς 122. 124. 126. 136. 138. 140. 146.
152. 154. 156. 158. 160. 164.
168. 188. 216. 262. 276. 288.
304. 328. 330. 334. 410. 496.
510.

φῶς ἀληθινὸν 48.
φῶς ἀνέσπερον 116. 216.
φῶς ἀπρόσιτον 118.
φῶς ἀφραστον 278.
φῶς γνώσεως 288.
φῶς θεῖον καὶ ἄρρητον 54.
φῶς τῆς δόξης 114.
φωτοχυσία 324.
φωτισμὸς 148.

Χ

χαμεινία 26. 40. 70. 240.
χαρὰ 72. 94. 194. 274. 334.
χαρὰ ἀνεκλάλητος 304.
χάρισμα 90. 106. 260. 272. 324. 334.
506.
χαυνότης 408.
χρησιμότης 72. 82. 88.94. 290.

Ψ

ψεῦδος 220. 506.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9-14
ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	15-547
Α. ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΗΘΙΚΩΝ ΛΟΓΩΝ	17-297
ΗΘΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ Ζ'	18-59
Περὶ τῶν δουλευόντων Θεῷ, τίνες τε εἶεν καὶ ὅποιοι καὶ ποταποί.	
ΗΘΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ Η'	60-75
Περὶ ἀγάπης Θεοῦ καὶ πίστεως, καὶ ὅπως τις ἐγκύμων γίνεται τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης.	
ΗΘΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ Θ'	76-111
Περὶ γνώσεως ἀληθινῆς.	
ΗΘΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ Ι'	112-175
Περὶ τῆς φοβερᾶς τοῦ Κυρίου ἡμέρας καὶ τῆς μελλούσης κρίσεως.	
ΗΘΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΙΑ'	176-227
Περὶ τῆς ζωοποιοῦ νεκρώσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ τῆς αἰετινομένης εὐαισθητῶς ἐν τοῖς τελείοις.	
ΗΘΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΙΒ'	228-243
Περὶ τοῦ ρητοῦ τοῦ Ἀποστόλου, «Ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσι».	
ΗΘΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΙΓ'	244-263
Εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου· «ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ».	
ΗΘΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΙΔ'	264-283
Περὶ ἐορτῶν.	

ΗΘΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΙΕ'	284-297
Περὶ ἡσυχίας καὶ ὁποίας ἐργασίας ὀφείλει ἔχεισθαι ὁ ἐν ταύτῃ ἀνδρείως προσκαρτερῶν.	
Β. ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ Α' - Ζ'	300-547
ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ Α'	300-311
Περὶ ἀγάπης	
ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ Β'	312-339
Πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς.	
ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ Γ'	340-365
Περὶ τοῦ ὅτι χρὴ καλῶς ὑποτάσσεσθαι καὶ μὴ ἐπιλανθάνεσθαι τῶν συνθηκῶν, ὧν πρὸς Θεὸν συνεθέμεθα.	
ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ Δ'	366-413
Περὶ μετανοίας καὶ κατανύξεως.	
ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ Ε'	414-489
Περὶ μετανοίας.	
ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ Σ'	490-515
Περὶ ἐργασίας πνευματικῆς.	
ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ Ζ'	516-547
Περὶ προσπαθείας τῇ εἰς τοὺς συγγενεῖς.	
ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ	549-560
1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς	549-561
2. Εὐρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	561-568

*Φωτοστοιχειοθεσία: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΕΛΕΥΘ. ΜΕΡΕΤΑΚΗ
Άρμενοπούλου 30 – Τηλ. 200 621 – Τ.Θ. 40090 Θεσσαλονίκη*

*Έκτύπωση Ήοφσετ: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» Π. ΠΕΤΑΛΩΤΗΣ ΚΑΙ Σ
Εύριβιάδου 13 – Τηλ. 928 431 – Θεσσαλονίκη*

*Βιβλιοδεσία: Άφοι ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ
Λαχανά 17 – Τηλ. 839 414 – Θεσσαλονίκη*
